

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ Δ. ΜΑΧΑ

**ΠΡ. ΥΠΟΥΡΓΟΥ - ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΟΥ Β. Σ. Σ.
ΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ 1940-1941**

**ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ
ΠΟΛΕΜΟΣ
1940-1941**

ΤΟΜΟΣ Α'

ΑΘΗΝΑΙ 1967

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Π. ΜΑΧΑ

ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ - ΠΡΩΗΝ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ἐπιτελάρχου Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον 1940 - 1941

ΕΛΛΗΝΟΪΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΩΣ ΣΥΛΛΗΨΙΣ ΚΑΙ ΩΣ ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ

Ἰδία αἱ θριαμβευτικαὶ Νίκαι τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ
(Μάχη Πίνδου, θριαμβευτικὴ εἰσβολὴ εἰς Ἀλβανικὸν
ἔδαφος, Μάχαι Κλεισούρας, Τρεμπεσίνας, Ἀπόκρουσις
ἑαρινῆς τοῦ Μουσολίνι ἐπιθέσεως).

ΤΟΜΟΣ Α'

ΑΘΗΝΑΙ 1967

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν τοῦ Συγγραφέως.

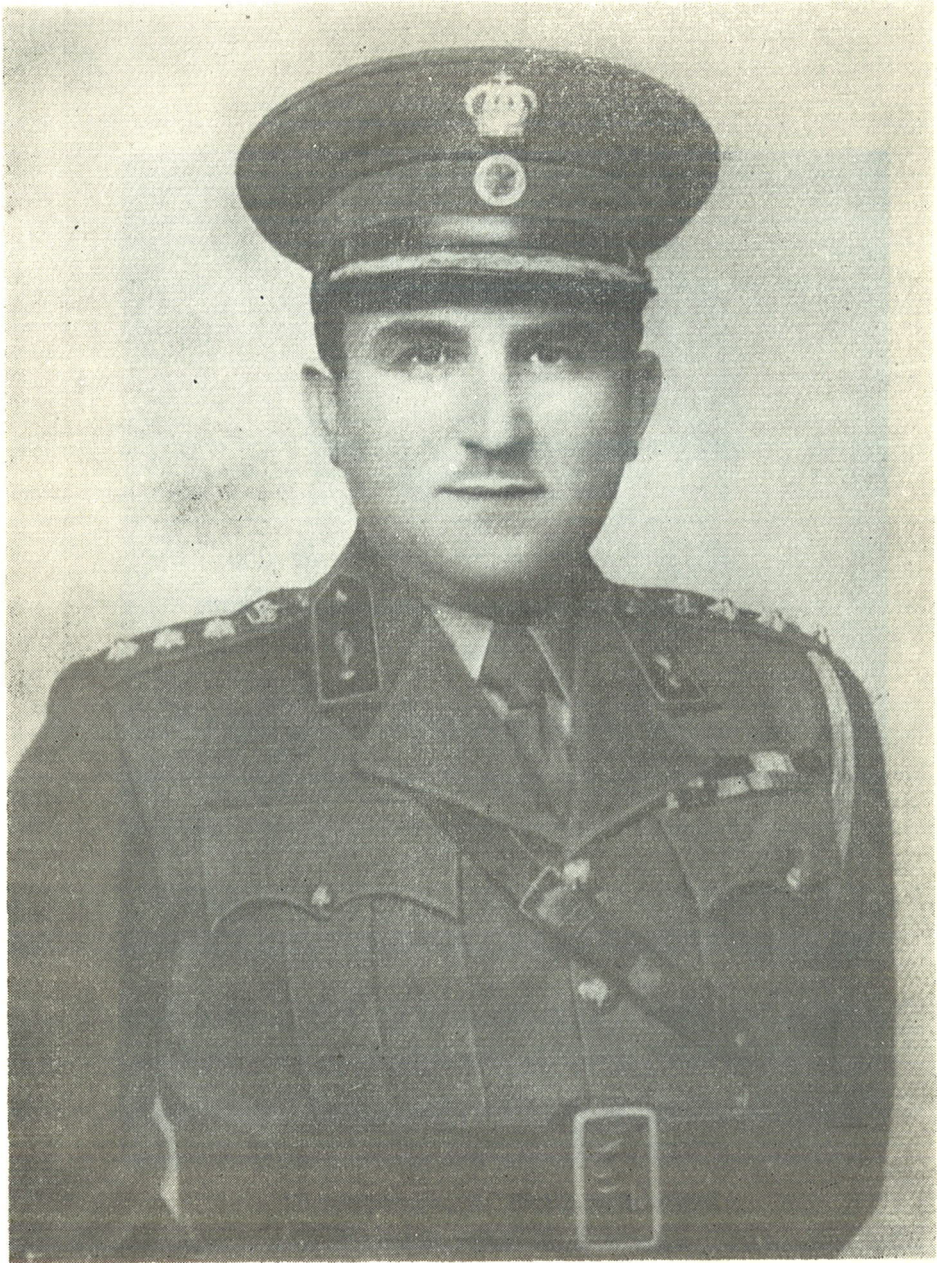
ΕΛΛΗΝΟΤΑΚΟΣ
ΣΟΦΕΥΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΣ

Μετὰ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ κ. Κ. Καραγιάννη
(ἡμετέρας ἐπιμέλειαν) ἐκδόθη ἡ πρώτη
ἐκδοσις τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Καραγιάννη
ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ κ. Καραγιάννη

ΑΘΗΝΑΙ

1911

Στρατηγός Δ. ΜΑΧΑΣ
Ἐπιτελάρχης Β' Σ. Στρατοῦ κατά τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν Πόλεμον.

Ἄφιερῶται τὸ παρὸν πόνημά μου
εἰς τοὺς μαχητὰς τοῦ Ἀλβανικοῦ Ἔπους

Ὁ Συγγραφεὺς
Στρατηγὸς Δ. ΜΑΧΑΣ

Ἀντιστράτηγος Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ

ΚΡΙΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ Β. Σ.Σ.

Στρατηγός Δ. ΚΑΘΕΝΙΩΤΗΣ : «Αί ὁδηγίαι τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ὁδηγίας τοῦ Γεν. Στρατηγείου ἀπετέλεσαν τὸν ἴστον περὶ τὸν ὁποῖον ὑφάνθη ἡ μεγάλη Ἀλβανικὴ ἐποποιΐα...».

Αἱ κυριώτεραι Στρατηγικαὶ φάσεις τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου 1940 - 1941 Σελ. 76.

Ἀκαδημαϊκὸς ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΔΙΟΝ. : «Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ τὸ διεξαγόν τὸν ἀγῶνα τῆς Πίνδου διὰ τῆς Ἰης Μεραρχίας, Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ...

Ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξαρθῇ ἡ σοβαρὰ συμβολὴ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ, τοῦ Διοικητοῦ του καὶ τοῦ Ἐπιτελείου του. Τοῦτο διηύθυνε τὴν μάχην ἐκ τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως, συνεδύαζε τὰς κινήσεις τῶν Μονάδων καὶ καθώριζε τὰς ἐπιχειρήσεις. Εἶχε τὰ μάτια του χωρὶς διακοπὴν, ὅχι ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ χάρτου, ἀλλ' ἐπ' αὐτῆς τῆς Πίνδου.

Αἱ οὐσιαστικαὶ ἐνέργειαι, αἱ ὁποῖαι πράγματι ἀπετέλεσαν σοβαρωτάτην καὶ ἐξαιρετικῆς σημασίας συνέχειαν τῶν προηγηθεισῶν μέχρι τῆς 20 Δεκεμβρίου ἐπιχειρήσεων καὶ διὰ τὴν σημαντικότητα τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν καὶ διὰ τὴν ἐμπλοκὴν εἰς τὸν ἀγῶνα πολλῶν Μονάδων, ἦσαν αἱ διεξαχθεῖσαι εἰς τὸν Κεντρικὸν τομέα» Σελ. 306 καὶ 308.

ΠΡΑΣΚΑ, Ἀρχιστράτηγος τοῦ εἰσβαλόντος Ἰταλικοῦ Στρατοῦ : Κατὰ τὴν συνομιλίαν του μὲ τὸν Στρατηγὸν Μαχᾶν ἐν Ρώμῃ. «Δὲν ἤμπορῶ ἀκόμη νὰ ἀντιληφθῶ πῶς κατὰ τὴν Μάχην τῆς Πίνδου εἰς οἰανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ ἂν ἐκινούμην εὐρισκόμην πάντοτε κυκλωμένος» (Ἰδὲ περαιτέρω Συνομιλίαν Πράσκα—Μαχᾶ).

Ι. ΜΕΤΑΞΑΣ : «Συμφωνῶ μὲ τὴν προτεινομένην ὑφ' ὑμῶν Στρατηγικὴν» (Ἰδὲ περαιτέρω Συνομιλίαν Μεταξᾶ—Μαχᾶ).

Ἀρχιστράτηγος ΠΑΠΑΓΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἡμερησία διαταγὴ 15-3-41 κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι.

«Ὁλόκληρος ὁ στρατός μας τὸν ὁποῖον σεῖς τοῦ κεντρικοῦ τομέως (Β' Σ.Σ.) τόσον λαμπρὰ ἀντιπροσωπεύετε καὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ὁποῖου προσεθέσατε νέας ἐνδόξους σελίδας σᾶς παρακολουθῶ, σᾶς θανάμᾳ καὶ σᾶς ἀπευθύνω τὰ πλέον θερμὰ συγχαρητήρια. Ζήτω ὁ Ἑλληνικὸς στρατός».

ΕΠΙΑΙΝΟΙ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ

«Θαυμάζομεν τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων ἣτις ἀπεδείχθη ἔναντι ἐνὸς ἐχθροῦ ἰσχυροτέρου εἰς ἀριθμὸν καὶ ἐξοπλισμὸν. Τοῦτο μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν. Ζήτω ἡ Ἑλλάς!»

WINSTON CHURCHILL, 24-11-40

«Ἡ Ἑλλάς μᾶς ἐχάρισε τὴν πρώτην κατὰ σειρὰν νίκην ἐναντίον τοῦ Ἄξονος».

Ἐπισημειωτής HERBERT MORISSON, 5-12-40

«Ὁ ὑπέροχος αὐτὸς Λαὸς μετέτρεψεν εἰς νικηφόρον προέλασιν ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο εἰς τὰς ἀρχὰς ὅτι ἦτο μία θαυμασία ἀντίστασις ἐναντίον σχεδὸν συντριπτικῶς ἀντιξίων περιστάσεων».

Ἄγγλος Ἐπισημειωτής MARGESSON, 6-3-41

«Ἐπολεμήσατε ἄοπλοι ἐναντίον πανόπλων καὶ ἐνικήσατε. Ἐπολεμήσατε μικροὶ ἐναντίον μεγάλων καὶ ἐπεκρατήσατε. Δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνῃ ἄλλως διότι εἴσθε Ἕλληνες. Ὡς Ρῶσοι, ἐκερδίσαμεν χάρις εἰς τὴν θυσίαν σας χρόνον διὰ νὰ ἀμνηθῶμεν. Σᾶς εὐγνωμονοῦμεν».

Κρατικὸς Ραδιοσταθμὸς Μόσχας. Χαιρετισμὸς πρὸς Ἑλληνας, 27-4-42

«Δὲν τολμῶ νὰ φαντασθῶ ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις τῆς Ρωσίας σήμερον ἂνευ τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ Πρῶτος Λόρδος τοῦ Ναυαρχείου, 30-10-41

«Μία Νέα Ἑλλάς ἐγεννήθη γιὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὰ δράματα τῶν ποιητῶν».

Στρατάρχης SMUTS, 21-10-42

«Ὁ ἀγὼν τῆς, τὰ κατορθώματά τῆς, δημιουργοῦν δι' αὐτὴν διακαιώματα ἀναμφισβήτητα».

Στρατηγὸς DE GAULIE, 28-10-42

«Χάριν τῆς ἱστορικῆς δικαιοσύνης, εἶμαι ὑποχρεωμένος νὰ διαπιστώσω, ὅτι ἐκ τῶν ἀντιπάλων, οἵτινες μᾶς ἀντιμετώπισαν, μόνον ὁ Ἕλλην στρατιώτης ἐπολέμησε μὲ παράτολμον θάρρος καὶ ὑψίστην περιφρόνησιν πρὸς τὸν θάνατον».

ΑΔΟΛΦΟΣ ΧΙΤΛΕΡ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Α' ΤΟΜΟΣ

	Σελ.
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	11
ΜΕΡΟΣ Α'	
Προπαρασκευή τοῦ Πολέμου. Σχέδια ἐπιχειρήσεων.	29-46
ΜΕΡΟΣ Β'	
Μάχη τῆς Πίνδου.	46-136
ΜΕΡΟΣ Γ'	
Εἰσβολὴ εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Μάχη Φράσερι	137-178
ΜΕΡΟΣ Δ'	
Μάχαι Κλεισούρας 23,30 Δ /βρίου 1940, 8,9,10 Ἰανουαρίου 1941.	179-252
Μάχαι Σέντελι - Τρεμπεσίνας.	252-320
Διάλυσις Ἰταλικῆς Μεραρχίας Λύκων Τοσκάνης.	235-237
ΜΕΡΟΣ Ε'	
Προπαρασκευὴ ἀποκρούσεως ἐαρινῆς ἐπιθέσεως Μουσσολίνι ..	320-331
Ἀπόκρουσις ἐαρινῆς ἐπιθέσεως Μουσσολίνι.	332-373
Ἀποχώρησις καὶ σύμπτυξις ἐκ τοῦ Μετώπου.	373-374
Διαβιβάσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων.	417-431
Ἵγειονομικὴ ὑπηρεσία κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις	446-448
Σφάλματα Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας	432-446
Σφάλματα Ἰταλικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας	448-455
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	432
ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΑΙ ΛΕΞΕΙΣ	457
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ	459

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Α'

Ο ΙΤΑΛΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἐπιδημιολογία τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖ τὴν συνέχειαν τῆς ἐπιδημιολογίας τῶν Χίτλερ καὶ Μουσσολίνι πρὸς κατάκτησιν τοῦ Κόσμου. Οὗτοι ἐπωφελήθησαν τῆς ἀδυναμίας καὶ τῆς ἀπροθυμίας πρὸς πόλεμον τῶν Μεγάλων Δυνάμεων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας καὶ ἡ μὲν Γερμανία κατέλαβε τὴν Ἀυστρίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν, τὸ Μέμελ καὶ ἐπέδωξε νὰ κατακτήσῃ καὶ τὸ Δάντσιγ μετὰ ἐδαφικῆς διόδου ἀπὸ Γερμανίας πρὸς αὐτό, τοῦθ' ὅπερ δὲν ἀπεδέχθησαν οἱ Πολωνοὶ καὶ αἱ ἐγγνηθεῖσαι τὴν ἀκεραιότητα ταύτης Μ. Δ. Ἀγγλία καὶ Γαλλία καὶ οὕτω ἐκηρύχθη ὁ Β' Παγκ. πόλεμος ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1939 δι' εἰσβολῆς τῆς Γερμανίας εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ τῆς κηρύξεως πολέμου τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας κατὰ τῆς Γερμανίας, ἡ δὲ Ἰταλία κατέλαβε τὴν Ἀβησσυνίαν καὶ ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ 1939 κατέλαβε τὴν Ἀλβανίαν. Ἐκτοτε ἡ Ἰταλία διεβεβαίον τὴν Ἑλλάδα περὶ τῶν εἰρηρικῶν της διαθέσεων ἀλλὰ καὶ δὲν ἔπαυε νὰ προβαίῃ εἰς ἐχθρικὰς κατ' αὐτῆς πράξεις, τὸ ἀποκορύφωμα τῶν ὁποίων ἦτο ὁ κατὰ τὴν 15 Αὐγούστου 1940 τορπιλισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Καταδρομικοῦ «Ἑλλη» εἰς Τήνον ὑπὸ Ἰταλικῆς ὑποβρυχίου. Τέλος τὴν 3ην πρωΐνῃν τῆς 28 Ὀκτωβρίου 1940 ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας Γκράτσι ἐπέδωκεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ι. Μεταξᾶ τελεσίγραφον καθ' ὃ ὄφειλεν ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἐλευθέραν διόδον τῶν Ἰταλικῶν στρατευμάτων διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐπὶ ἀπειλῇ ἀμέσου, μετὰ 3 ὥρας, εἰσβολῆς. Ὁ πρωθυπουργὸς Ι. Μεταξᾶς εἶπε εἰς τὴν Ἰταλὸν πρεσβευτὴν τὸ Ἱστορικὸν «ΟΧΙ» καὶ οὕτω ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος τῆς Ἰταλίας κατὰ τῆς Ἑλλάδος, δι' εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν ἀπὸ τῆς Πίνδου.

Ἡδύχησα νὰ διατελέσω Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τριετίαν, πρὸ τοῦ Πολέμου 1940 — 41, καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τούτου μέχρι

τέλους τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἱταλῶν. Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἦτο ὁ γενναῖος ἀντιστράτηγος Δ. Παπαδόπουλος.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πολέμου εἰργάσθη καὶ συνέβαλα ἐκ τῆς θέσεώς μου εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ ἐπιτυχῆ κατεύθυνσιν τῆς δράσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρηκολούθησα ἐκ τοῦ πλησίον τὰ πολεμικὰ γεγονότα, τοῦ ὅλου Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου, εἰς τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν ὁποίων μετέσχον ὁ ἴδιος, καὶ ἐπειδὴ κατώρθωσα νὰ περισώσω τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Σώματος, εἶμαι εἰς θέσιν νὰ ἐκθέσω τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Πολέμου ἐν πλήρει δὲ ἀκριβείᾳ καὶ λεπτομερείᾳ τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐν λόγῳ Μεγάλῃς Μονάδος μας. Καὶ αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις αὐτῆς ἀποτελοῦν, ὡς γνωστόν, τὰ ἐννέα δέκατα τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ὅλου Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου.

Ἡ παροῦσα ἔκθεσις τῶν πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, ἣ ὁποία στηρίζεται ἐπὶ ἐπισήμων στοιχείων, καὶ ἣ περιγραφὴ τῆς ἀτμοσφαιράς, ἐντὸς τῆς ὁποίας διεξήχθησαν αὗται, θὰ παρᾶσχον, ὅπως νομίζω, λίαν ὠφελίμους πληροφροσίας εἰς τοὺς συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι θ' ἀσχοληθοῦν εἰς τὸ μέλλον μὲ τὴν στρατιωτικὴν καὶ πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ Πολέμου 1940 — 41.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, ἐκάλυψε τὸν πλεόν ζωτικὸν τομέα τοῦ Μετώπου μας. Καί, τότε δι' ἀποτελεσματικῆς ἀμύνης καὶ τότε — αὐτὸ κριῖως — δι' ἡρωϊκῶν ἐξορμήσεων, οὐνέτριψε τὴν λυσοῶδη ὁρμὴν καὶ ἀπεγνωσμένην προσπάθειαν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἱταλικοῦ Στρατεύματος. Ἐφθασε δὲ τότε τὸ Σῶμα νὰ διαθέτῃ δύναμιν 7 Μεραρχιῶν.

Καὶ συγκεκριμένα, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διεξήγαγε τὴν θρυλικὴν «Μάχην τῆς Πίνδου», τὰς «Ἐπιχειρήσεις Φράσσερι», αἱ ὁποῖαι προπαρεσκευάσαν τὰς «Ἐπιχειρήσεις Κλεισούρας», καὶ τὰς «Ἐπιχειρήσεις Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι».

Εἰς τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ πόλεμον ἀναφέρονται ἐπίσης δύο ἄλλα σημαντικὰ πολεμικὰ γεγονότα : Ἡ ἀπόκρουσις ὑπὸ τῆς ΥΠΗΣ Μεραρχίας μας εἰς τὴν Ἡπειρον τῆς Ἱταλικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἣ ὑπὸ τοῦ δεξιοῦ μας κατάληψις τῆς Κορυτσᾶς. Ἀλλὰ διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς οὐνήγησεν ἐμμέσως καὶ τὸ Β' Σ.Σ., διότι τοῦτο κατέλαβε τὴν Ἐρσέκαν καὶ ἠπέιλησε τὰ νῶτα τοῦ προσαπίζοντος τὴν Κορυτσᾶν Ἱταλικοῦ Στρατοῦ.

Ἡ δρᾶσις τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἀνακόφαντος εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν προχώρησιν τῆς Μεραρχίας Τζούλια σκοποῦσης νὰ ὑπερκεράσῃ τὴν VIII Μεραρχίαν καὶ κτυπήσῃ αὐτὴν ἐκ τῶν νώτων, ἐπέδρασεν σοβαρῶς ἐπὶ τῆς δράσεως τοῦ ἐπιτιθεμένου κατὰ VIII Μεραρχίας Ἱταλικοῦ Στρατοῦ.

Τέλος, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐδέχθη, αὐτὸ μόνον, τὸν Μάρτιον 1941, τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ὄγκου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἱταλικοῦ Στρατοῦ βοηθουμένου ὑπὸ

πολυαριθμους βαρέως Πυροβολικοῦ, ὑπὸ πολλῶν ἀομάτων μάχης καὶ ἰοχυρᾶς βομβαρδιστικῆς Ἀεροπορίας καὶ διευθυνομένου αὐτοπροσώπως ὑπὸ τοῦ Μουσολίνι. Καὶ τὴν ἐπιθεσὶν ἐκείνην τὸ Σῶμα Στρατοῦ κυριολεκτικῶς τὴν συνέτριψε, διασῶσαν οὕτω τὸ ὅλον Ἑλληνικὸν Μέτωπον.

Δὲν ὑπάρχει πρόθεσις νὰ παρασταθοῦν τὰ γεγονότα ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον οὔτε ἀκόμη νὰ ἀποσιωπηθοῦν μερικὰ ἐξ αὐτῶν. Ἀποκλειστικὸς μας σκοπὸς εἶναι νὰ γίνονν ταῦτα γνωστὰ εἰς τοὺς Στρατιωτικὸς τῆς Ἑλλάδος καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Διότι τὸ Ἑλληνικὸν αὐτὸ ἔπος πρέπει νὰ γίνῃ λεπτομερῶς γνωστὸν εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας, διὰ νὰ μὴ παραποιῶνται τὰ γεγονότα.

Πολλὰ ἔχονν γραφῆ μέχρι σήμερον μὴ ἀνταποκρινόμενα εἰς τὴν ἀλήθειαν.

Εἰς τὸ παρὸν πόνημά μας θὰ ἐκτεθοῦν ἀκριβῶς καὶ ἀντικειμενικῶς γνωστὰ καὶ μὴ γεγονότα. Ἐξ αὐτοῦ καταφαίνεται ἀκόμη περισσότερο τὸ μεγαλεῖον τοῦ Ἐπους.

Μεταξὺ τῶν γεγονότων τῶν ἀξίων ἐπαίνων ἀναγράφονται καὶ τὰ γενόμενα λάθη.

Ἐπίσης ἐσοχλίασα μέχρι σήμερον καὶ ὅλα τὰ ἐκδοθέντα ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων βιβλία περὶ τοῦ Πολέμου καὶ ἀποκατέστησα τὰς πλάνας, αἱ ὁποῖαι παρεσέφρυσαν εἰς μερικὰ ἐξ αὐτῶν.

Βεβαίως, ἡ μεγάλη, Ἐπίσημος Πολεμικὴ Ἐκθεσις θ' ἀναγράφῃ τὴν δρασίον τοῦ Β' Βόματος Στρατοῦ καὶ τῶν λοιπῶν Μονάδων. Θὰ ἐξιστορῆ ὅμως τὰ γεγονότα τοῦ Πολέμου ξηρὰ καὶ δὲν θ' ἀναφέρῃ κρίσεις καὶ σχόλια ἐπὶ διαφόρων ἐνεργειῶν καὶ τοὺς λόγους, οἱ ὁποῖοι προεκάλεσαν ὄριονένας ἐκ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν.

Διὰ τὴν σύνταξιν τῆς Ἐπισήμου, Πολεμικῆς Ἐκθέσεως ἐργάζονται μὲ ἐξαιρετικὸν ζῆλον καὶ εὐσυνειδησίαν ἐκλεκτοὶ ἀξιωματικοί. Αὐτονηχῶς, μετὰ τὴν κατάρρευσιν τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ μετώπου μας, τὰ ἐπίσημα στοιχεῖα τῆς δράσεως τῶν Μονάδων Στρατοῦ, π λ ἡ ν τ ὠ ν τ ο ὦ Β' Σ. Σ. καὶ ὀλίγων ἄλλων ἀπωλέσθησαν. Ἐνεκα τούτου, αἱ Πολεμικαὶ Ἐκθέσεις τῶν Μονάδων, αἱ ὁποῖαι ἀπώλεσαν τ' Ἀρχεῖα των, συνετάχθησαν κατόπιν ἀπὸ μνήμης. Καὶ αἱ ἐν λόγῳ ἐκθέσεις — αἱ περισσότεραι — δὲν ὑπεβλήθησαν ἱεραρχικῶς εἰς τὰς προϊσταμένας των Ἀρχάς, διὰ νὰ ὑποστοῦν ἔλεγχον ἀκριβείας. Αὐτὰ τὰ μειονεκτήματα, δὲν γνωρίζω ἐὰν οἱ ἀξιωματικοὶ τῆς συντάξεως τῆς πολεμικῆς ἐκθέσεως κατέβαλον προσπάθειας νὰ τὰ ἄρουν. Τοῦτο ὅμως, πέραν ἐνὸς ὀρισμένου σημείου, εἶναι, κατ' ἐμέ, ἀνώτερον τῶν δυνάμεων των. Φρονῶ ὅτι, ἐφ' ὅσον ζοῦν ἀκόμη οἱ τότε Διοικηταὶ τῶν Μεγάλων Μονάδων καὶ οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν τότε Ἐπιτελῶν των, θὰ ἔπρεπε νὰ κληθοῦν οὔτοι νὰ ἐργασθοῦν, ὡς ἐὰν ἦσαν ἐν ἐνεργείᾳ, διὰ νὰ παρουσιάσουν ἔργον πλήρες. Καὶ ἐπιβάλλεται, ἡ Γενικὴ Πολεμικὴ Ἐκθεσις διὰ τὰ γεγονότα τοῦ Πολέμου 1940 — 41, νὰ ἐμφανιοθῆ πλήρης καὶ ἀκριβῆς, διότι, ὅπως γνωρίζομεν,

τὰ γεγονότα τοῦ Πολέμου ἐκείνου συνθέτουν μίαν ἀπὸ τὰς ἐνδοξοτέρους σε-
λίδας τῆς μακροαίονος, ἔθνικῆς μας ἱστορίας.

Θίγω τώρα τὸ πλέον λεπτὸν σημεῖον τῆς ἐργασίας, τὰ οχόλια ἐπὶ τῶν
πολεμικῶν γεγονότων. Φρονῶ ὅτι ὁ ἱστορικὸς συγγραφεὺς, εἴτε ἰδιώτης εἶναι,
εἴτε στρατιωτικὸς, ὀφείλει πρὸ παντὸς νὰ γνωρίζῃ νὰ κρατῆται ἐντὸς τῶν
ὁρίων τῆς ἀντικειμενικῆς προγραμματικότητος. Τὰ ἐπὶ τῶν πολεμικῶν ἐπιχει-
ρήσεων σχόλια εἶναι δύο εἰδῶν : Σχόλια, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς
ἐπιχειρήσεως καὶ οχόλια, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἐπιχει-
ρήσεως καὶ τὸν συλληφθέντα ἐλιγμόν. Σχόλια ὅμως, ὅπως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα
ὀμιλοῦν διὰ τὸ «τὶ θὰ ἐγίνετο, ἐὰν συνέβαινε τοῦτο ἢ ἐὰν δὲν συνέβαινε ἐκεῖ-
νο», ἔχουν οχέσιν μὲ κριτικὴν μυθιστορήματος. Τὰ σχόλια, ὅσα ἀφοροῦν
τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἐπιχειρήσεως πρέπει νὰ περιορίζονται εἰς τὸ γεγονὸς «ἀν,
κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς, ἐτηρήθησαν ἢ δὲν ἐτηρήθησαν αἱ στοιχειώδεις
ἀρχαὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς τακτικῆς». Διὰ τὴν διατύπωσιν ὅμως σχολίων,
ἀφορώντων τὸν «συλληφθέντα ἐλιγμόν» χρειάζεται ὁ ἀσκῶν τὴν κριτικὴν νὰ
εἶναι καλῶς κατηρητισμένος καὶ νὰ ἔχῃ πολεμικὴν πείραν. Ὅμοιως χρειάζ-
εται νὰ προσέχῃ ἐξαιρετικὰ (κριτικῶς), διὰ νὰ μὴ μεταπέσῃ εἰς φανταστι-
κοὺς αὐτοσχεδιασμοὺς, ἀναφέρων ἐκ τῶν ὑστέρων ὅτι, ἐὰν ὁ ἐλιγμὸς συνελαμ-
βάνετο οὕτω καὶ ὅχι ὅπως συνελήφθη, τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο διαφορετικόν.
Κατὰ τὴν γνώμην μου τὰ οχόλια τοῦ συγγραφέως πρέπει νὰ στηρίζονται
ἐπὶ τῶν κατωτέρω στοιχείων.

1) Ὁ συγγραφεὺς νὰ θέτῃ τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἡγήτορος,
ὁ ὁποῖος συνέλαβε τὸν ἐλιγμόν, καὶ νὰ λησμονῇ τελείως τὴν μετέπειτα ἐξέ-
λιξιν.

2) Νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς πληροφορίας, ὅσας ὁ συλλαβὸν τὸν
ἐλιγμόν εἶχε περὶ τῶν δυνατοτήτων τοῦ ἐχθροῦ καὶ περὶ τῆς φύσεως τοῦ ἐδά-
φους τοῦ θεάτρου τῶν ἐπιχειρήσεων, κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς συλλήψεως τοῦ
ἐλιγμοῦ. Καὶ

3) Νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴν προσωπικότητα τοῦ συλλαβόντος τὸν ἐλι-
γμόν, τὴν θεωρητικὴν στρατιωτικὴν του κατάρτισιν καὶ τὴν πολεμικὴν
του πείραν.

Μὲ βάσιν τ' ἀνωτέρω δύναται ὁ συγγραφεὺς νὰ ἐκτελέσῃ καλοπίστως
κριτικὴν.

Τὸ παρὸν βιβλίον ἔχει διαιρεθῆ ὡς ἑξῆς :

1) Εἰς ἰδιαίτερα καὶ ἄνευ σχολίων κεφάλαια, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν στοιχείων
ἐπισήμων καὶ μὲ ἀριθμοὺς διαταγῶν, ἐκτίθεται πῶς ἐξελιχθήσαν αἱ διάφο-
ροι ἐπιχειρήσεις.

Ὅτως ἀναφέρονται ξηρὰ τὰ γεγονότα :

α) τῆς «Μάχης τῆς Πίνδου».

β) τῆς «Μάχης Φράσσερι».

γ) τῶν «'Αγώνων Κλεισούρας».

δ) τῶν «'Αγώνων Τρεμπεσίνας». Καὶ

ε) τῆς «'Αποκρούσεως τῆς ἔαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μουσολίνι».

Εἰς τὴν ἐξιστόρησιν ταύτην ὁ στρατιωτικὸς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἰδιώτης δύναται νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὰς ἐπιχειρήσεις, βοηθούμενος καὶ ἀπὸ τὰ προσηρη-
μένα σχεδιαγράμματα.

2) Πρὸ τῆς περιγραφῆς ἐκάστης μάχης ὑπάρχει εἰσαγωγικὸν σημεῖωμα, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει πῶς συνελήφθη ὁ ἐλιγμὸς αὐτῆς καὶ πῶς οὗτος ἐξετελέσθη. Τὸ εἰσηγητικὸν τοῦτο σημεῖωμα εἶναι χρήσιμον εἰς τὸν στρατιωτικὸν διὰ νὰ ἔχη πλήρη τὴν εἰκόνα τῆς μάχης, προτοῦ προβῆ εἰς λεπτομερῆ μελέτην τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς διεξαγωγῆς αὐτῆς. Εἶναι ἐπίσης τοῦτο χρήσιμον καὶ εἰς τὸν ἰδιώτην, ὁ ὁποῖος συνήθως δὲν ἔχει στρατιωτικὰς γνώσεις, τουλάχιστον ἐπαρκεῖς καὶ δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ κατατριβῆ εἰς λεπτομερείας —, διότι τοῦ παρέχει πλήρη καὶ κατανοητὴν εἰκόνα τῶν ἐπιχειρήσεων.

Καὶ συνετάχθη κατὰ τὸν ἀνωτέρω τρόπον τὸ βιβλίον, διότι, ὅπως ἄλλοῦ ἐδηλώθη, ἀπευθύνεται καὶ εἰς τοὺς στρατιωτικὸς καὶ εἰς ὀλόκληρον τὸ Ἔθνος.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου παρετέθησαν ἀποσπάσματα ἀπὸ βιβλία, ἐκθέσεις κλπ. διαφόρων, κατὰ τὸν Πόλεμον, Ἰταλῶν στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν Ἑγητόρων. Ἐκ τῆς μελέτης τῶν ἀποσπασμάτων αὐτῶν ὁ ἀναγνώστης δύναται νὰ συγκρίνῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὴν δρᾶσιν Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων Ἑγητόρων καὶ πολεμιστῶν.

Οὐδεμία πρόθεσις ὑπάρχει ἐκ μέρους μας νὰ ἐπικρίνωμεν, ἄνευ λόγου, πράξεις ἀνωτέρων ἢ κατωτέρων μας ἡγητόρων, κατὰ τὸν Πόλεμον. Τοῦτο θὰ ἦτο κατώτερον τοῦ ἑαυτοῦ μας. Ἀπεφύγαμεν ἐπιμελῶς καὶ εὐσυνειδήτως πᾶσαν ἄδικον ἐπίκρισιν, ἢ ἄσκησις δέ, κατὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων, ἐλέγχον πράξεων καὶ ἢ διατύποις σχολίων ἀποβλέπον μόνον καὶ μόνον εἰς τὸ νὰ συμπληρώσουν τὴν ἀτμόσφαιραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας διεξήχθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις.

Κατεβλήθη φροντίς καὶ ἐδόθη εἰκὼν τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας ἐξετελέσθησαν αἱ ἐπιχειρήσεις· εἰκὼν τοῦ ἠθικοῦ τῶν Στρατιωτῶν μας· εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῶν συγκοινωνιῶν μας ἐντὸς τοῦ θεάτρον τῶν ἐπιχειρήσεων· καὶ εἰκὼν τῆς καταστάσεως τῶν μεταφορικῶν μέσων, τῶν μέσων ἐπικοινωνίας κτ.λ.

Προτοῦ κλείσω τὸν παρόντα πρόλογον ὀφείλω νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν τοῦ ἀναγνώστου ἐπὶ ὠρισμένων ἀποφάσεων καὶ ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων, ὑπῆρξαν, ὅπως νομίζω, ἐξαιρετικῆς σπουδαιότητος. Καὶ αὐταὶ εἶναι :

1) Ἡ κατὰ τὴν «Μάχην τῆς Πίνδου» ἐπιδιώξις κηκλώσεως τῆς εἰσοβο-

λούσης Ἰταλικῆς Μεραρχίας ΤΖΟΥΛΙΑ, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἐπετεύχθη ἐντὸς δεκαήμερον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς εἰσβολῆς της.

2) Ἡ μὴ χρησιμοποίησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὡς Μονάδος ὑπερ-κερωτικοῦ ἔλιγμοῦ, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς Μόροβαν — Κορυτσάν, καίτοι ὁ πρὸ τοῦ Σώματος τούτου ἐχθρὸς ἦτο ἀμελητέος.

3) Ἡ μὴ χρησιμοποίησις ἐπίσης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν VIIIην Μεραρχίαν, διὰ τὴν δράσιν τοῦτο κατὰ τῶν πλευρῶν καὶ τῶν νότων τοῦ πρὸ τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος ἐχθροῦ.

4) Ἡ κακῶς καθορισθεῖσα, κατὰ τὴν εἰσβολὴν τοῦ Στρατοῦ μας ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, ἀποστολὴ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ὡς οὐνδέομον μεταξὺ τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ δρώντων Γ' καὶ Α' Σωμάτων Στρατοῦ.

Τὰ μετέπειτα γεγονότα ἀπέδειξαν ὅτι ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας ἀνῆκεν εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Τὰ ἴδια αὐτὰ γεγονότα ἐπέβαλαν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὴν διαθέσιν τελικῶς εἰς τὸ Β.Σ.Σ. ἐπτὰ Μεταρχίας, ἧτοι πλέον τοῦ ἡμίσεος τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

5) Ἡ ἀριστοφυλακτικὴ σήληψις καὶ ἐκτέλεισις τῶν ἐπιχειρήσεων Κλεισοῦρας τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου 1940 καὶ τὴν 8ην, 9ην καὶ 10ην Ἰανουαρίου 1941.

Ἀξίζει τὴν μελετῶνται αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται καὶ ὡς σύλληψις ἔλιγμοῦ καὶ ὡς ἐκτέλεισις.

6) Ἡ κατ' ἐξακολουθήσιν καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Κλεισοῦρας διάλυσις καὶ καταστροφὴ τῆς μόλις τότε ἀφικθείσης ἐξ Ἰταλίας Μεραρχίας τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης.

7) Πῶς κατεστράφησαν αἱ δύο Ἰταλικαὶ Μεραρχίαι Λενιάνο καὶ Σφορτζέσκα εἰς τὴν Τρεμπεσίαν, Ἐξ αὐτῶν ἡ πρώτη εἶχε κατορθώσει τὴν καταλάβη τὴν Τρεμπεσίαν καὶ τὴν κατέλθῃ μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κλεισοῦρας — Μπούμπεσι, καθ' ὃν χρόνον τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. ἦτο πολὺ ἔμπροσθον καὶ δεξιὰ καὶ ἀκόμη δὲν εἶχεν ἐνισχυθῆ μ' ἐπαρκεῖς δυνάμεις. Θὰ ἴδῃ ὁ ἀναγνώστης πῶς τὰ εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς Τρεμπεσίνας κρατηθέντα Ἑλληνικὰ Τμήματα προβλεφθέντα ὡς κέντρα ἀντιστάσεως διὰ τοιαύτην περίπτωσιν ἐκινήθησαν καὶ τὰ δύο πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους αὐτοῦ καὶ ἐκλείσαν ὀπισθεν τῆς ἐχθρικῆς Μεραρχίας, ἐπιτυχόντα οὕτω τὴν διαλύσασιν καὶ τὴν καταστρέφασιν.

8) Πῶς, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἐθεώρει ἐπωφελεῖ τὸν διὰ τῆς κατευθύνσεως Μπούμπεσι — Γκλάβες ἔλιγμόν, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον τὸ καὶ τὸ Τ.Σ.Η. ἐπέμεναν παραδόξως καὶ ἐγένοντο ἐπὶ χιονοσκεπῶν, ὑψηλῶν ὄρεων, ἐπιχειρήσεις, κατὰ Φεβρουάριον, πρὸς ὀλοοχερῆ κατάληψιν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι, μὲ σκοπὸν τὴν κατέλθασιν ἀκολούθως ἐξ αὐτῶν Τμημάτων μας πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου. Ἀποτέλεσμα τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνων ἦτο τὴν φθορὰν ἐπὶ τῆς Τρεμ-

α-α : Πρωτη
Α-Α : Αμυν
Β-Β : »
Γ-Γ : »
Δ-Δ : »
Ι-Ι : Αντε
8-8 : Ελλη
Υ-Υ : »
θ-θ : »
ε-ε : »
στ-στ : »
κ-κ : »
η-η : »
6-6 : Πρό

Θεάτρο

πεσίνας και ἐπὶ τοῦ Σέντελι τρεῖς Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι. Ἐὰν ἐχρησιμοποι-
οῦντο αὗται ἐγκαίρως ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Μπούμπεσι — Γκλάβες, θὰ
προέκυπτον καταπληκτικὰ ἀποτελέσματα.

9) Πῶς τὸ Β' Σ.Σ., προβλέπον τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσσολίνι,
ἔδωκεν ἐντολὴν, διὰ τῆς περιφήμου διαταγῆς του τῆς 9ης Φεβρουαρίου 1941,
νὰ διακοποῦν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Μονάδων του, (πλὴν τῶν ἐπι-
χειρήσεων τῆς Τρεμπεσίνας, διὰ τὰς ὁποίας ἐπέμενε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον
καὶ τὸ Τ.Σ.Η.), νὰ ὀργανωθοῦν αἱ ἐν λόγῳ Μονάδες ἀμυντικῶς καὶ νὰ προ-
παρασκευασθοῦν ψυχικῶς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς μεγάλης Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως.

10) Ἡ ἀριστοργηματικὴ διεξαγωγή τῆς ἀποκρούσεως τῆς μεγάλης
ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μουσσολίνι.

Διὰ τῶν ἀνωτέρω ὑποδείξεων νομίζω ὅτι καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς ἀναγνώστης
θὰ δινηθῆ νὰ σχηματίσῃ σαφῆ ἀντίληψιν περὶ τῶν διεξαχθεισῶν ἐπιχειρήσεων.

Καὶ τώρα, ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ προβάλω μίαν εἰκόνα τῆς ἐπικῆς δράσεως
τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐξώρμησεν ὡς ἀετός, ἀνέτρεψεν ὅσα ἐμπόδια ὄρθωσεν εἰς τὴν θυελλώδη
πορείαν του ὁ ἐχθρὸς καί, παρὰ τὴν μὴ παροχὴν εἰς αὐτὸ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων
τῶν ἀναγκαιουσῶν ἐνισχύσεων καὶ παρὰ τὸν τραυματισμὸν τῆς ἀριστερᾶς
πτέρυγός του ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας, Σέντελι, κατώρθωσεν εἰς τὸ τέλος ν' ἀντι-
μετωπίσῃ μόνον του, ὡς εἰς μονομαχίαν, ἐπὶ τοῦ Μπούμπεσι καὶ ἐπὶ τῶν
λοιπῶν σημείων τοῦ μετώπου του, τὴν ἐχθρικὸν ὄγκον, τὸν ὁποῖον ἔρριψε
κατ' αὐτοῦ τὸν Μάρτιον ὁ Μουσσολίνι καὶ νὰ νικήσῃ, πρὸς αἰωνίαν δόξαν τῆς
Ἑλλάδος.

Ἐὰν παρδείχοντο τότε εἰς αὐτὸ ἐγκαίρως ἐπισχύσεις καὶ ἀπεφεύγετο ἰδίᾳ
ὁ τραυματισμὸς εἰς Τρεμπεσίναν τῆς ἀριστερᾶς του πτέρυγος ἐξ ἀστόχων ἐπι-
χειρήσεων (πράγματα τὰ ὁποῖα ἐζητήθησαν τότε καὶ ὑπεδείχθησαν καὶ ἦσαν
δυνατὰ καὶ δὲν λέγονται τώρα ἐκ τῶν ὑστέρων) ὁ θρίαμβος θὰ ἦτο ἀκόμη μεγα-
λύτερος.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10 Μαρτίου 1966

Δ. ΜΑΧΑΣ

Β'.

1. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τοῦ βιβλίου αὐτοῦ ὑφίστη ἠθικὴ ὑποχρέωσις μᾶς ἐπιβάλλει ν' ἀνακαλέσωμεν εἰς τὴν μνήμην μὲ βαθὴν σεβασμὸν τὴν θουσίαν τῶν Στρατιωτῶν καὶ Ἀξιωματικῶν μας, οἱ ὅποιοι ἔπεσαν κατὰ τὸν πόλεμον 1940 - 41, εἴτε ἀπὸ τὰ πρῶτὰ τοῦ ἐχθροῦ, εἴτε ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν φοβερῶν στοιχείων τῆς φύσεως. Καὶ ἀντὶ παντὸς ἄλλου ἐγκωμίου δι' αὐτοὺς νὰ παραθέσωμεν τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ :

ὦ γνήσια, τῆς Ἑλλάδος
τέκνα· ψυχαί, ποὺ ἐπέσατε
εἰς τὸν ἀγῶνα ἀνδρείως,
Τάγμα ἐπιλέκτων ἡρώων.
Καύχημα νέον!

(ΚΑΛΒΟΣ)

Ἐπειτα μεγίστη ὑποχρέωσις μας εἶναι νὰ ἐκφράσωμεν ἀπεριόριστον θαυμασμὸν πρὸς τοὺς Μαχητὰς τοῦ πολέμου 1940 - 41, δπλίτας καὶ ἐξιωματικούς. Ἀνάλαβαν, κατὰ τὰς ἡμέρας τῶν μεγάλων ἐκείνων κινδύνων, ἓνα ἐκ τῶν σκληροτέρων ἀγώνων, ἀπὸ ὅσους, μετὰ τὸν Ἱερὸν Ἀγῶνα τοῦ 21, ἀντιμετώπισεν ἡ χώρα μας. Ἐπάλαισαν πρῶτα μὲ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως. Ἐζῆσαν ὑπὸ καταιγίδας καὶ ἐν μέσῳ τρομερῶν χιονοθνελλῶν ὀλόκληρον χεῖμῶνα εἰς μεγάλα ὕψη. Διῆλθον νύκτας ἐφιαλτικὰς λευκοῦ θανάτου, πάντοτε βρεγμένοι ἢ παγωμένοι, ἐκτελοῦντες πορείας εἰς χιονοφόρους πλαγιάς ὄρεων, ἐνεργοῦντες ἀδιακόπους ἐπιθέσεις, πρὸ παντὸς τὰς νύκτας, δεχόμενοι καὶ ἀποκρούοντες ἀντεπιθέσεις, ὑπομένοντες πυκνὰ πρῶτὰ νεωτάτων ὀπλων, ὑποφέροντες ὁμοβροντίας ἐκκρήξεων βαρέων βλημάτων, χωρὶς τὴν παραμικρὰν κάμψιν καὶ μὲ ἀμείωτον τὴν ἀγωνιστικὴν των διάθεσιν καὶ θαυμαστὴν πάντοτε τὴν ὀρμὴν πρὸς τὴν θουσίαν. Καὶ ἐνίκησαν. Ἡ ἐκδήλωσις τῆς εὐψυχίας ὑπὸ τῆς νέας Ἑλληνικῆς Γενεᾶς δὲν ἐξήλειψε μόνον τὴν ἀδοξίαν τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἀλλὰ ἐνέγραψεν εἰς τὴν Δέλτον τῆς Παγκοσμίου Ἱστορίας γεγονότα, σχετικὰ μὲ τὴν διεκδίκησιν τῆς ἐλευθερίας, τὰ ὅποια ἢ συνείδησις τῶν ἐλευθέρων λαῶν ἐβράβευσε μ' εἶδημα ἐκλείας. Ἐπὶ πλέον κατέστησε γνωστὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἀποτελεῖ πάντοτε εἰς τὸν χῶρον τῆς Βαλκανικῆς, παράγοντα ἄξιον νὰ περιφρουρήσῃ τὰ ἐθνικὰ ἐδάφη καὶ τὴν εἰρήνην.

Ὁ ἄνσιος, ὁ τραχὺς ἀλλὰ νικηφόρος ἀγὼν τοῦ Στρατοῦ μας εἰς τὴν Ἀλβα-

νίαν και εις τὰ Ὀχρὰ τῆς Μακεδονίας και Θράκης, αὐτὸς κατόπιεν ἐνεψύχωσε τοὺς ἄνδρας τῆς Ἐθνικῆς Ἀστυασείας και τὸν Λαὸν μας ὅλον κατὰ τὰς φοβερὰς ἡμέρας τῆς κατοχῆς. Αὐτὸς ἐπίσης ἐνεψύχωσε τοὺς χθεσινοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγωνιστὰς, τοὺς Κυπρίους.

Ἀναφέρομεν ἀκόμη μὲ σεβασμὸν και θαυμασμὸν τὴν δρᾶσιν τῶν ἀμάρων, γερόντων και γυναικοπαίδων, τῶν πλησίον τῶν συνόρων μας χωρίων, οἱ ὅποιοι, εἰς στιγμὰς λίαν κρίσιμους διὰ τὴν ἀγωνιζομένην κατὰ τοῦ εἰσβολέως Στρατιᾶν μας ἐπὶ τῆς Πίνδου, ἀνέλαβαν και μετέφεραν, ἀκόμη και ἐπὶ τῶν ὤμων των, πολεμοφόδια και τροφὰς εἰς τοὺς πολεμιστὰς μας, ὁδοιποροῦντες ἐπὶ ἡμέρας και νύκτας ὀλοκλήρους, ὑπὸ βροχὴν και χιόνι εἰς λασπώδεις ἀτραποὺς και δυσβάτους τόπους.

Ὁ μόχθος, αἱ ταλαιπωρίαι και αἱ θυσίαι τῶν Ἑλλήνων ἐκείνων οὐνεκίγησαν τότε και συγκινοῦν κάθε Ἑλληνικὴν ψυχὴν, ἀλλὰ και κάθε ἐλεύθερον και ἀξιοπρεπεῖ ἄνθρωπον.

2. Εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐξιστοροῦνται τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου 1940 - 41 και κυρίως ὅσα ἀφοροῦν τὴν δρᾶσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἀλλὰ, ὅπως εἶναι γνωστὸν, τὸ Β' Σ.Σ. μέχρι τοῦ Φεβρουαρίου 1941 διεξήγαγε τὰς περισσοτέρας και σπουδαιότερας ἐπιχειρήσεις τοῦ πολέμου, κατὰ τὸν Μάρτιον δὲ ἐβάστασεν αὐτὸ μόνον ὅλον τὸ βάρος τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἐξιστόρησις τῶν γεγονότων βασιζέται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν Πολεμικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ. Μάλιστα εἰς μερικὰ σημεία ταύτης, τὰ ὅποια ἀρχικῶς ἐγράφησαν εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν ὑπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ πυροβολικοῦ και ὑπὸ τὸ λυσομάνημα χιονοθνελλῶν και εἰς τὰ ὅποια μαρτυρεῖται ἡ ἀγωνιώδης, κάποτε τραχεῖα, προσπάθεια τῶν ὑπευθύνων ἡγήτόρων νὰ παρακάμψουν μίαν δυσχέρειαν, νὰ παραμερίσουν ἕνα κίνδυνον, νὰ προλάβουν μίαν καταστροφὴν, νὰ οἰκονομήσουν μίαν ἔλλειψιν, ὀλίγας μεταβολὰς ἐπεφέραμεν εἰς τὸ ἄπλοῦν, τὸ ἀκατέργαστον, ἀλλὰ νευρῶδες και ἔντονον ἔφος.

Δὲν ἐμφανίζεται εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ πλήρης και ὁμοίμορφος και μὲ ἀναγκαίαι κρίσεις ἐκθεσις τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, ὅλων τουλάχιστον. Μὲ ἄλλους λόγους δὲν προσφέρεται ἡ «Ἱστορία τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου 1940 - 41». Αὐτὸ θὰ τὸ πράξῃ ὁ ἱστορικὸς τοῦ μέλλοντος, ὁ ὅποιος θὰ συγκεντρώσῃ τὴν συντασσομένην Γενικὴν Πολεμικὴν ἐκθεσιν και τὰ λοιπὰ στρατιωτικὰ και διπλωματικὰ στοιχεῖα, θὰ τὰ ἐξακριβώσῃ, θὰ τὰ κατατάξῃ και θὰ τὰ ἐμφανίσῃ εἰς τὴν πλήρη ἱστορίαν τοῦ πολέμου 1940-41. Καί ἡ ἱστορία αὐτὴ πρέπει νὰ καταλάβῃ, εἰς τὴν νεωτέραν μας ἱστορίαν, θέσιν μετὰ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἱεροῦ Ἀγῶνος 1821.

3. Εἶναι χθεσινὰ τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου 1940-41, ἡ μετὰ τὸν πόλεμον ὁμως ἐκείνον γενεὰ — ἡ παροῦσα — δὲν ἀγνοεῖ μόνον τὸ ἐπικὸν μεγαλεῖον τῶν ἐπεισοδίων τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ σχεδὸν και αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἐπεισόδια. Δυστυ-

χῶς καὶ ἡ γενεά, ἡ ὁποία ἐξῆσε τὸν πόλεμον καὶ αὐτὴ δὲν γνωρίζει τὴν ἱστορίαν του πλήρως.

Λέγεται, ἐπὶ παραδείγματι, καὶ ἐπαναλαμβάνεται ὅτι «ἀπεκρούσαμεν εἰς τὴν Πίνδον τὴν πρώτην ἀκόμη φορὰν τοὺς ἐπιτεθέντας Ἴταλοὺς καὶ τοὺς ἐκλείσαμεν τὸν δρόμον πρὸς τὸ ἔδαφός μας. Καὶ ὅμως αὐτό, κατὰ μέγα μέρος, δὲν εἶναι ἀκριβές. Εἰς τὴν Πίνδον, ὅπως θὰ ἰδῆ ὁ ἀναγνώστης, μεταξὺ Γράμμων καὶ Σμόλικα οἱ Ἴταλοὶ ἐπετέθησαν τὴν χαρραυγὴν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου, διέσπασαν τὰς ἐκεῖ μᾶλλον μικρὰς μας δυνάμεις, κατέλαβαν τὴν σπονδαίαν διάβασιν Κερασόβου, διεσκόρπισαν μερικὰ Τμήματά μας καὶ ἐδημιούργησαν ἕνα ἐπικίνδυνον δι' ἡμᾶς θύλακα, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἔλειπε ν' ἀποβῆ διὰ τὸν Στρατόν μας καὶ τὴν Χώραν μας μοιραῖος, ὅπως συνέβη τὸ 1939 εἰς τὴν Πολωνίαν, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν Γερμανῶν. Καὶ ἐδημιούργησαν οἱ Ἴταλοὶ θύλακα εἰς τὴν Πίνδον, ἐνῶ εἰς τὰ περισσότερα σημεῖα τῆς Ὀλλάδος δὲν εἶχεν ἀκόμη περατωθῆ ἡ Γενικὴ ἐπιστράτευσις.

Μετὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ θύλακος καὶ προτοῦ οἱ εἰσβολεῖς ἐκχουοῦν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ κόφουν τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀνέλαβε, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ν' ἀνακόψῃ τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ ἔδαφός μας καί, μὲ ἀντεπίθεσιν, νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν θύλακα. Τὴν πρώτην ἀντεπίθεσιν ἐξετέλεσε Τμήμα ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς 1ης Μεραρχίας Β ρ α χ ν ὄ ν, τὸ ὁποῖον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπετελεῖτο ἀπὸ Θεσσαλοῦς καὶ Μακεδόνας. Οἱ ἄνδρες μας ἐκεῖνοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Ἀλπινιστάς, οἱ ὁποῖοι κατήγοντο ἀπὸ περιοχὰς τῶν Ἀλπεων, προήρχοντο ἀπὸ μέρη πεδινά. Καὶ δὲν εἶχαν ἐκπαιδευθῆ δι' ἀγῶνας εἰς ὄρεινὰ καὶ δύσβατα ἐδάφη, οὔτε διέθεταν κατάλληλον ἐξάρτισιν καὶ ὅπλισμόν, Καὶ ὅμως οἱ γενναῖοι ἐκεῖνοι ἄνδρες, καίτοι ἔλαβαν διὰ πρώτην φορὰν τότε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός καὶ ἐξώρμησαν ἀπὸ θέσεις μειονεκτικὰς, ἐξεδήλωσαν θαυμαστὴν μαχητικότητα, ἀνεκατέλαβον ἀρκετὰς καὶ σημαντικὰς θέσεις καὶ ἐπέφεραν εἰς τὰς ἐμπειροπολέμους Μονάδας τῶν Ἀλπινιστῶν μεγάλην φθοράν.

Ἐν συνεχείᾳ ἐροῖφθησαν ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. εἰς τὸν ἀγῶνα, κατὰ τρόπον ἀριστοτεχνικόν, καὶ ἄλλα Τμήματα. Συνήφθησαν πολυήμεροὶ καὶ σκληραὶ μάχαι — ἡ «Μάχη τῆς Πίνδον» — καὶ τέλος ὁ ἐχθρὸς συνετριβῆ καὶ ὁ θύλαξ ἐξηφανίσθη.

Λοιπόν, μία ἀποτελεσματικὴ ἄμυνα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου κατὰ τὴν πρώτην εἰσβολὴν ἢ ἀπόπειραν τῶν Ἴταλῶν, ἀσφαλῶς θ' ἀποτελοῦσε διὰ τὸν Στρατόν μας πρᾶξιν λαμπρὰν καὶ ἀξιομνημόνευτον. Ἡ ἀντιμετώπισις ὅμως τοῦ κατὰ τὰς πρώτας μάχας νικητοῦ εἰσβολέως, δι' ἀντεπιθέσεως, καὶ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ δημιουργηθέντος θύλακος, ὑπῆρξαν πράξεις ἀφαντάστου τόλμης καὶ ψυχικοῦ σθένους ὑπερόχου, πράξεις ἐδκλείας διὰ τὴν Νεωτέραν Ἑλλάδα.

Μοναδικὸς σύμμαχός μας, κατὰ τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν, ἦτο ἡ

Ἑλλάδα καὶ συμπαθοῦντές φίλοι μας ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ τοῦ κόσμου. Μόλις λοιπὸν ἐγνώσθη ὅτι οἱ Ἴταλοὶ διέρρηξαν τὴν γραμμὴν μας εἰς τὸ Κεράσοβον τῆς Πίνδου καὶ ἐδημιούργησαν θύλακα, ὅλοι ἀνέμεναν τὸ μοιραῖον τέλος, τὴν συντριβὴν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸν Φασισμόν. Ἡ ἥρωικὴ ὁμως ἀντεπίθεσίς μας καὶ ἡ ἐξαφάνισις τοῦ θάλακος μὲ ἀποτέλεσμα τὴν ἀπώθησιν πρὸς τὰ ὀπίσω τοῦ εἰσβολέως, ὅταν ἐγνώσθησαν ἔξω, προεκάλεσαν ζωηρὰν ἐκπληξιν καὶ εἰλικρινῆ θαυμασμόν καὶ ἐξήγειραν τὸν ἐνθουσιασμόν. Ὅλοι οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ ἐπευφημοῦσαν τὴν νίκην μα — τὴν πρώτην νίκην τῆς ἐλευθερίας — καὶ μᾶς ἔστειλαν μηνύματα ἐγκαρδιώσεως. Ὁ τότε ἄγγλος Πρωθυπουργός, ὁ Τοῶρτσιλ, ἀφοῦ ἔπλεξε τὸ ἐγκώμιον τῆς Ἑλλάδος ἐνώπιον τῆς Βουλῆς τῶν Κοινοτήτων, ἐβροντοφώνησεν ὅτι « διὰ π ρ ὠ τ η ν φ ο ρ ἄ ν ἐ ξ η φ α ν ἰ ο θ η ἐ χ θ ρ ι κ ὸ ς θ ὕ λ α ξ ».

4. Εἰς ἓνα πόλεμον, ὅπως ἐκεῖνος τοῦ 1940-41, ὁ ὁποῖος ἀπερρόφησεν, ἐπὶ τόσον καιρὸν, κάθε μέσον καὶ κάθε πόρον τοῦ Κράτους μας, ἦτο ἐπόμενον νὰ παρατηρηθοῦν ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις. Ὑπάρχοντες ὁμως ἐλλείψεις καὶ παραλείψεις, αἱ ὁποῖοι δύσκολα οὐγκωροῦνται. Δὲν εἶχαν γίνεαι μελέται διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ τὴν ὀχύρωσιν τοῦ ἐδάφους, πρὸς ματαίωσιν ἐνδεχομένης εἰσβολῆς, καίτοι καὶ πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἐπὶ βασιλέως Ζώγου ἀκόμη, ἦτο φανερὰ ἡ ἰταλικὴ ἐπιρροή εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ὕπῃ ἦσαν μόνον μεμονωμένα προσπάθειαι: Ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί, μορφωμένοι ἐπιτελικῶς — εἶχεν ἐργασθῆ λαμπρῶς ἢ τότε ἐν Ἑλλάδι Γαλλικῆ Ἀποστολή —, προβλέποντες κινδύνους, εἶχον ζητήσῃ, πρὸ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ἀκόμη, καὶ ἀναλάβῃ διοικήσεις Μονάδων, ἐδρισκόμενων πλησίον τῶν Ἑλληνοαλβανικῶν συνόρων. Ἐκεῖ ἐμελέτησαν τὸν χῶρον δι' ἄμυναν καὶ ἤσκησαν οτελέχῃ διὰ ἐνδεχομένην εἰσβολὴν ἐχθροῦ ἐκ τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Ἀφοῦ ὠμιλήσαμεν παραπάνω δι' ἐλλείψεις τοῦ Στρατοῦ μας, δὲν πρέπει ν' ἀποσιωπήσωμεν τὸ γνωστὸν: Ἐὰν δὲν ἠγοράζοντο πολὺ πρὸ τοῦ πολέμου πυροβόλα, πολυβόλα καὶ ὅπλα ἀπὸ τὴν Γαλλίαν, τὴν Τσεχοσλοβακίαν καὶ Ἰταλίαν, δὲν θὰ ἠμποροῦσαμεν νὰ πολεμήσωμεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν τὸ 1940-41.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, τὸ ζήτημα ἐκλογῆς Τοποθεσίας ἀμύνης εἰς τὰ πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ἐδάφη μας εἶχε περιπετείας. Καὶ ἐδέησε νὰ ἐμμείνουν εἰς τὴν γνώμην των καὶ νὰ ἐπιμείνουν ἄξια ἠγρετικὰ στελέχη τοῦ Στρατοῦ, διὰ νὰ δοθῇ ὀρθὴ λύσις, νὰ ὀρισθῇ δηλαδὴ ὡς κυρία Τοποθεσία Ἀντιστάσεως ἢ Τοποθεσία τῆς Μεθορίου ((I. Βα)).

5. Ὁ πόλεμος εἰς τὴν Ἀλβανίαν τὸ 1940-41 διεπίστωσε πολλὰ φαινόμενα, λίαν ἐνθαρρυντικὰ διὰ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους: τὴν ὁμόγνωμον, συγκινητικὴν ἀπόφασιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων νὰ ὑπερασπίσων τὸ πάτριον ἔδαφος. Τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν στρατιωτῶν μας, οἱ ὁποῖοι, φεύγοντες διὰ τὸ μέτωπον, δὲν ἐρωτοῦσαν «πόσο εἶναι οἱ εἰσβολεῖς;», ἀλλὰ «ποῦ εἶναι;». Τὴν ἀνδρείαν

καὶ τὴν οὐγκιητικὴν ἀφοσίωσιν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὸ καθῆκον καὶ τὴν ὁρμὴν πρὸς τὴν θυσίαν.

Ὁ πόλεμος ἐπίσης ἀπεκάλυψεν ὅτι ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἀφομοιωθῆ ψυχικῶς. Σύντάγματα τῆς Μακεδονίας, μὲ πλεονάζον στοιχεῖον ἀπὸ Μικρασιατάς καὶ Θράκας Ἕλληνας καὶ Σύνταγμα ἀκόμη Ἰσραηλιτῶν Ἕλλήνων ἠγωνίσθησαν ὑπερόχως. Καὶ οἱ ἄνδρες των ἐδείχθησαν, πρὸ παντὸς κατὰ τὰς κρίσιμους φάσεις τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρτίου, ἡρωϊκοὶ πολεμισταί.

6. Ἀλλὰ πρέπει ν' ἀναφερθῆ καὶ νὰ τοις ἐπιμαρτυρηθῆ ἡ μάστις καὶ χάρις τῆς ιστορικῆς ἀληθείας καὶ διότι οἱ Ἕλληνες ἀνέκαθεν σέβονται τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν χαίρονται, ἀκόμη καὶ ὅταν ἐκδηλώνεται ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν : Οἱ Ἴταλοὶ ἐπολέμησαν παλληκαρισία, Ναι, εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου ὁ Ἕλληρικὸς Τύπος ἔγραψε πολλὰ περὶ δειλίας τῶν Ἰταλῶν στρατιωτῶν καὶ ἡ Στρατιωτικὴ μας Ἡγεσία ἀπέφυγε νὰ τὰ διαφεύσῃ τότε. Ἡ μὴ διάφευσις ἦτο ἐκ τῶν πραγμάτων ἀναγκαῖα : Ἐπρεπε νὰ ἐνθαρρυνθῆ ὅχι ὁ Στρατός μας, ἀλλὰ ὁ Λαός μας, διότι τὰς ψυχὰς ὅλων ἐπίεξε σοβερὰ ἡ ἰδέα ὅτι εἴχαμεν ἀρχίσει πόλεμον μὲ μίαν ὀλοκλήρον αὐτοκρατορίαν, ἡ ὁποία διέθετεν ἀναριθμήτους Στρατιωτικὰς Μονάδας καὶ ἀφθονα πολεμικὰ μέσα.

Σκληρὰ ἐστάθη ἡ μοῖρα νὰ κτυπηθῶν, καὶ μὲ τόσον πείσμα, Ἕλληνες καὶ Ἴταλοὶ στρατιῶται.

7. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν διαφόρων πολεμικῶν γεγονότων καὶ τῶν δι' αὐτὰ κρίσεων κατεβλήθη προσπάθεια ἢ γλώσσα νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν ἀπλή. Καὶ θὰ ἦτο πλέον ἀπλή ἢ γλωσσικὴ μορφή τοῦ βιβλίου, ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν Ὑπομνήματα καὶ Διαταγαί, τὰ ὁποῖα παρατίθενται αὐτούσια, καὶ εἰδικαὶ ἐκφράσεις, λέξεις, ὄροι, ὅλα τῆς στρατιωτικῆς γλώσσης, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε ὁπωσδήποτε νὰ ὑπάρχῃ ὁμοιότης γλωσσικῆς μορφῆς. Ἄλλωστε διὰ πολλὰ σημεῖα τοῦ βιβλίου θὰ ἐνδιαφεροῦν ἰδιαίτερος οἱ Στρατιωτικοὶ μας. Εἰς τὴν στρατιωτικὴν γλῶσσαν ὑπάρχον λέξεις, ὅπως *Τοποθεσία, Διάταξις, Ἀποστολή, Προχώρησις, Στοιχίζομαι* κ.ἄ. μὲ εἰδικὴν σημασίαν. Ἡ φράσις Ἀμυντικὴ Τοποθεσία σημαίνει εἰδικὰ τὸν χώρον, ὁ ὁποῖος χρησιμεύει διὰ τὴν ἀμυναν μιᾶς Μονάδος Στρατοῦ ἢ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Στρατεύματος. Ἡ λέξις «προχώρησις», ἡ ὁποία σπανίως συναντᾶται εἰς τὰ μὴ στρατιωτικά, ἱστορικά μας κείμενα, ἔχει ἔννοιαν διαφορετικὴν, ἀπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως «προέλασις». Ἐπίσης ἡ στρατιωτικὴ γλῶσσα πολὺ σπανίως χρησιμοποιοῖ τὰς λέξεις «ὑπερφαλαγγίζω, ὑπερφαλάγγιους», ἀλλὰ ἀντὶ αὐτῶν ἔχει τὰς λέξεις ὑπερκερῶ, ὑπερκέρασις.

8. Εἰς τὴν ἀφήγησιν, ἰδίως εἰς τὰ «εἰσαγωγικὰ σημεῖα», τὰ ὁποῖα παρετέθησαν διὰ νὰ καταστήσουν εἰς τὸν ἀναγνώστην εὐχερῆ τὴν κατανόησιν τῆς ξηρᾶς ἀφηγήσεως τῶν γεγονότων τῆς πολεμικῆς ἐκθέσεως, τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον εἶναι ἀναγκαῖον καὶ δὲν ὑπάρχει πρόθεσις νὰ ἐξαρθῆ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἢ δρᾶσις ὠρισμένων προσώπων ἢ νὰ θιχθῶν ἄλλα πρόσωπα.

Ἡ προσπάθεια, ἄλλωστε, δι' ὅλον τοῦ βιβλίου, κατατείνει εἰς τὸ ν' ἀντιληφθοῦν οἱ ἀναγνώσται ὅσα ουνέβησαν προτοῦ ἀρχίσῃ ὁ Πόλεμος, καὶ τὰς δραματικὰς περιστάσεις τοῦ Πολέμου καὶ νὰ μπορέσουν ἔτσι νὰ σχηματίσουν, κατὰ τὸ δυνατόν, μίαν ἰδέαν διὰ τὸν ἄ θ λ ο ν ἐκεῖνον τῶν Νεωτέρων Ἑλλήνων, τὸν Ἀγῶνα τοῦ 1940-41.

Ἡ προσπάθεια ἀποβλέπει ἐπίσης καὶ εἰς τοῦτο : νὰ γνωρίσουν οἱ εἰδικοί ἀναγνώσται περιστάσεις, βαρυντάτων ἐθνῶν, τὰς ὁποίας ἐπαξίως ἀντιμετώπισαν ἀνώτεροί των — παλαιότεροί των —, ἀπόμαχοι πλέον.

Δ. ΜΑΧΑΣ

Θ. ΜΑΚΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐπὶ τῇ ἐδκαιρίᾳ ἐπιθυμῶ νὰ ἐφράσω τὰς θερμὰς μου εὐχαριστίας πρὸς τὸν διακεκριμένον καθηγητὴν τῆς Φιλολογίας κ. Θ. Μακρόπουλον διὰ τὴν εὐγενῆ συνεργασίαν του εἰς τὸ παρὸν πόνημα.

Δ. ΜΑΧΑΣ

ΤΟ ΣΑΡΑΝΤΑ

Τὸ ἀσφαλέστερο κριτήριον γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε ἂν ἓνα γεγονός τῆς ἱστορίας ἐπῆρε μία μόνιμη θέση μέσα στὴ συνείδηση ἑνὸς λαοῦ, εἶναι ἡ ἀντίσταση ποὺ μπορεῖ νὰ προβάλει, αὐτὸ τὸ γεγονός στὸ χρόνο, στὴ φθορὰ ποὺ ἔρχεται μετὰ τὴν παρέλευση τοῦ χρόνου. Γιατὶ ὅπως φθείρονται οἱ ζωντανοὶ ὀργανισμοί, φθείρονται μέσα στὴ μνήμη μας καὶ τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Ὁ καιρὸς, καθὼς περνᾷ, ἀλλάζει συνήθως τὸ κλίμα ὅπου τὰ ἱστορικὰ γεγονότα εἶχαν τοὺς πρώτους ζωηροὺς ἀντικτύπους των, ἐλαττώνει τὴν ἀρχικὴ λάμψη τους καὶ τὰ κάνει λίγο-λίγο τυπικά, γιὰ νὰ τὰ μεταφέρει στὸ τέλος σὲ μία κατάσταση ψυχρῆς ἐπισημότητος, στὴν ἀτμόσφαιρα τῶν ἐπετείων.

Ἐπάρχον ὥστόσο καὶ γεγονότα τῆς ἱστορίας ποὺ ἀνθίστανται περισσότερο στὸ χρόνο, στὴ φθορὰ τοῦ χρόνου. Καὶ ποὺ ὅσο κι' ἂν χάσουν μετὰ τὸν καιρὸ τὴν πρώτη τους ἀκτινοβολία, αὐτὴ ποὺ τοὺς ἔδινε ἢ ἀμεσότητος τῶν ἐντυπώσεων, δὲν ξαναέρχονται ἀπλῶς στὴν ἐπικαιρότητα ἀλλὰ καὶ συγκινοῦν μετὰ τὴν ὑπερθύμισή τους, ἐπειδὴ οἱ ἰδέες ποὺ τὰ εἶχαν θερμάνει ὅταν συνέβησαν, δένονται μετὰ ὅ,τι παραμένει ἀναλλοίωτο, αἰώνιο, μέσα στοὺς ἀνθρώπους καὶ στοὺς λαούς. Ἡ Ἀλωση τῆς Βασιλῆς — γιὰ νὰ χρησιμοποιήσουμε ἓνα πολὺ γνωστὸ ξένο παράδειγμα — εἶχε μία ἀέναη ἀπήχηση τόσο στὸν τόπο ποὺ ἔγινε ὅσο καὶ στὸν ἄλλο κόσμον, γιὰ τὴν συμβολίζουσα τὴ θαυμαστὴ ἀποφασιστικὴ ποὺ ξεσηκώνει τὴν ψυχὴ τῶν λαῶν, ὅταν αἰσθανθοῦν ἔντονα τὴ θέληση νὰ γκρεμίσουν τὴν φυλακὴν τους. Τὸ δικό μας ἐπίσης Εἰκοσιένα, στὰ καθιερωμένα πλαίσια τῶν ἐορτασμῶν, ξαναξεσταίνει πάντως τὴ μνήμη των κάθε χρόνο καὶ μέσα στὴν πανηγυρικὴ τυπικότητα, κάνοντας νὰ ζωντανέψουν καὶ πάλι, ἰδίως στὴ φαντασία τῶν παιδιῶν — ποὺ εἶναι τὸ σημαντικότερον — οἱ μεγάλες μορφές των.

Τὴν ἴδια ἀντίσταση παρουσιάζει καὶ ἡ 28ῆ Ὀκτωβρίου, μ' ὅλα ποὺ ἐπέρσαν ἀπὸ τότε ἀρκετὰ χρόνια, ποὺ ἔγιναν τόσες μεταβολές καὶ ποὺ γενικότερα ἐδημιουργήθη ἄλλη ἀτμόσφαιρα. Τὸ Σαραντά διατηρεῖ τὸ θρόνον του, τὴ δόξα του, κι' ὅταν τὸ ξαναγιορτάζουμε εἶναι σὰ νὰ τὸ ξαναζοῦμε ἀπὸ κοντά. Γιατὶ ὅλοι νοιώθαμε, οἱ παλαιότεροι μετὰ τὴν ἀμεση γνώση καὶ οἱ νεώτεροι μετὰ τὴ ζωντανὴ παράδοση, ὅτι τὸ «Ὅχι» ἐκείνης τῆς ἡμέρας ἦταν μία πράξη σύμμετρον μετὰ ὅλες τὴς ὑψηλές προάξεις ποὺ μαρτυροῦν γιὰ τὴν τόχην, γιὰ τὴν ἐνότητα καὶ γιὰ τὴ συνέχεια τῆς ράτσας μας. Σὲ μία στιγμὴ, εἶδαμε νὰ ξεπνᾷ

καὶ νὰ ἐνεργεῖ μέσα σ' ὅλους ἢ πανάρχαια ἑλληνικὴ ἰδιότης, τὸ ἔνστικτο τῆς ἐλευθερίας, ὅπου βρίσκεται ἡ συσσωρευμένη πείρα τοῦτου τοῦ λαοῦ, ἀπὸ τῆς ζωῆς χιλιάδων χρόνων, ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες, τοὺς σχεδὸν ἀσταμάτητους, μέσα στὴ διαδρομὴ αὐτῶν τῶν χιλιάδων χρόνων, ποὺ μετατρέπεται, τελικὰ σ' ἓνα ὄργανο τῆς ἐθνικῆς Εὐδαισθησίας καὶ διαμορφώνει τὸ ἐνιαῖο ἦθος μας. Ἐκεῖνο ποὺ κανονίζει ἀκαριαία τὴ στάση τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων, κάνοντας τὸν καθένα νὰ αἰσθάνεται ὅτι κινεῖται σύμφωνα μὲ μιὰ προαιώνια κοινὴ προσταγή, καὶ ὅτι πιὸ βαθυὰ ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ὑπόστασίν του εἶναι ἓνας φορέας τῆς ἐθνότητος καὶ τῆς τιμῆς τοῦ τόπου μας.

Νὰ τὸ ἀπαράμιλλο μεγαλεῖο τοῦ ἱστορικοῦ γεγονότος ποὺ γιορτάζουμε. Βγαίνει ἀπὸ τὴν ἠθικὴ του σημασία. Συγκεκριμένα ἀπὸ τὴ διαπίστωση ποὺ ἔγινε μὲ τὸ λαμπρότερο τρόπο, ὅτι οἱ σταθερότερες καὶ ἀποφασιστικότερες δυνάμεις ποὺ καθορίζουν τὴ μοῖρα μας καὶ τὴν ἔκφρασή μας, ἔρχονται ἀπὸ τὴν ψυχὴ, ἀπὸ τὴν πηγὴ ποὺ ὀνομάζουμε ἀνθρώπινη ψυχὴ. "Ὅχι ἀπὸ τὴ λογικὴ καὶ ἀπὸ τὴν ὕλικὴ κατάσταση τοῦ ἀνθρώπου. "Ἄν αὐτοὶ οἱ δύο παράγοντες ἦσαν ἐπικρατέστεροι, ἐμεῖς ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουμε στὸ Σαράντα, ὅπως θάπρεπε νὰ εἶχε συμβεῖ καὶ στὶς πιὸ ἐνδοξες ὥρες τῆς ἱστορίας μας. Ὅττε οἱ Μηδικοὶ πόλεμοι, ποὺ ἀποτελοῦν τὴν ἀφετηρία τῆς εὐρύτερης ἑλληνικῆς ἀκμῆς, ὅττε τὸ Εἰκοσιένα ποὺ ξανάδωσε στὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, ὅστερα ἀπὸ τόσους ἀπελπισμένους αἰῶνες, τὴν ἐλευθερίαν του, μπορούσαν νὰ ἀποφασισθοῦν, μὲ τὴ λογικὴ, μιὰ ποὺ ἦταν τόσο οὐντηριπτικὴ, τόσο ἐξοντωτικὴ, ἢ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπάλων σὲ ὅλα.

Ἡ ἴδια ἀξιοθαύμαστη ὑπερπήδηση τῆς κοινῆς λογικῆς, τῶν ἀντιρρήσεων ποὺ θὰ ἐπρόβαλλε ἡ λογικὴ, παρατηρήθη καὶ στὸ Σαράντα. Ἡ κατάσταση ποὺ ἐπικρατοῦσε παντοῦ ὅταν ἄρχισε ἡ ἰταλικὴ ἐπίθεση — καὶ πρέπει, ἔχουμε μάλιστα χρέος ἔναντι τῶν νέων νὰ τὰ ξαναθυμίσουμε πάντα ἔστω καὶ ἂν πρόκειται γιὰ πράγματα γνωστὰ ποὺ ἀναγκαστικὰ ἐπαναλαμβάνονται — ἦταν ἀπερίγραπτα δραματικὴ, ἀκριβέστερα ἀπελπιστικὴ γιὰ ὅλο τὸν ἐλεύθερο, τὸ δημοκρατικὸ κόσμον τῆς Εὐρώπης. Ἡ πανίσχυρη μηχανὴ τοῦ λεγομένου Τρίτου Ράιχ περνοῦσε σὰν μπουλντόζα παντοῦ, χωρὶς νὰ συναντᾷ ποθενὰ κανένα σοβαρὸ ἔμπόδιο. "Ὅλες ἐπάνω - κάτω οἱ χῶρες εἶχαν ὑποκύψει στὴ δύναμη. Γραμμὲς ἀμόνης ποὺ ἐθεωροῦντο τότε ἀπαραβίαστες, ἔσπασαν μέσα σὲ ἐλάχιστες μέρες. Αἱ μεθόρια ἀνοίγαν μὲ τὸ πρῶτο, ὅπως ἔπεφταν μὲ τὸ πρῶτο καὶ οἱ πολιτεῖες στὰ χέρια τῶν Γερμανῶν. Ἡ σκλαβιά ἀπλωνόταν σὰν ἓνας δηλητηριασμένος καπνὸς ἐπάνω σ' ὅλη τὴν εὐρωπαϊκὴ ἥπειρο. Ἄπὸ τίς παγερὲς ἀκτῆς τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὡς τὴν ἀνατολικὴν μερὴν τῆς Εὐρώπης, ὁ ἴσκιος τῆς δουλείας γινόταν ὀλοένα βαρύτερος, καταθλιπτικότερος. Καὶ ἡ φασιστικὴ Ἰταλία ποὺ μᾶς χτύπησε, ὑπολογιζότανε τότε, καὶ σὰν σύμμαχος τῶν Γερμανῶν καὶ σὰν ἓνα καθεστῶς ἀσυγκράτητο, ποὺ διέθετε μιὰ δύναμη ἐπίφοβα αἰσθητῆ, ἐπιτέλους μὲ τὴν ἐντύπωση ποὺ ἔκαναν οἱ ὕλικές μορφές της. Οἱ

καμινάδες τῶν πολεμικῶν ἐργοστασίων της ἐκάπνιζαν ἐπὶ χρόνια, στὰ ναυπηγεία της ἐδούλευαν χιλιάδες ἐργατῶν. Ὁ Μουσοσολίνι μιλοῦσε γιὰ ἑκατομμύρια λόγχεις ὅπου στηριζότανε ἡ ἀναστηλωμένη αὐτοκρατορία, κι' ἀπὸ τὸ Πεδεμόντι ὡς τὴ Σικελία, σ' ὅλη τὴν ἰταλικὴ χερσόνησο, ὁ νοσταλγὸς τῶν ρωμαϊκῶν κατακτήσεων ἀγωνιζότανε μὲ τοὺς φλογεροὺς λόγους του ν' ἀνεβάσει τὸ φιλοπόλεμο πυρετό.

Τὸ καταπληκτικὸ σ' ὅλη τὴν ὑπόθεση τῆς 28ης Ὀκτωβρίου εἶναι ὁ ὀμαδικὸς αὐθορμητισμὸς, καθὼς θὰ μπορούσαμε νὰ τὸν χαρακτηρίσουμε, ἢ ἐνιαία ψυχικὴ ἐτοιμότης γιὰ τὴν ἀντίσταση, ὅλων τῶν Ἑλλήνων, ἀπὸ τὸν πιὸ καλλιεργημένο πὸν ἦταν σὲ θέση νὰ ἐκτιμήσει τὰ γεγονότα, τὶς αἰτίες των καὶ τὰ λογικὰ ἐπακολουθήματά των, ὡς τὸν πιὸ ἀνίδεο, τὸν πιὸ ἀπλό, ἐκεῖνον πὸν τ'ἀβλεπε σὰν μία μεγάλη θύελλα πὸν θὰ ξέσπαγε ἐπάνω στὴν Ἑλλάδα. Αὐτὴ ἦταν μὲ δύο λόγια ἡ γενικὴ οὐσία πὸν ἐπῆρε ὁμόθυμα ὅλος ὁ τόπος, ἀπὸ τὶς μεγάλες πολιτεῖες ὡς τὰ μικρότερα χωριά, μπροστὰ στὸν κίνδυνον πὸν ἀντιμετώπιζε. Ὅλα ἔγιναν σὰν νὰ εἴμαστε ἀπὸ καιρὸ προετοιμασμένοι, ἀν καὶ δὲν ἐγνωρίζαμε τίποτε. Ὁ καθένας, προτοῦ μάθει, προτοῦ διαβάσει τὶς στρατιωτικὰς διαταγὰς πὸν τοῦ ἔδιναν οἱ ἀρμόδιοι ἀπὸ τὸ κέντρο, βρέθηκε, συνεννοημένος μὲ τὸν ἑαυτὸ του κι' ἔτσι ξεπέρασε ἀμέσως κάθε ἀμφιβολία, κάθε δισταγμὸ. Τὴν ἀπόφαση γιὰ τὴν ἀντίσταση, τὴν ἀπόλυτη, τὴν ἀνένδοτη ἀντίσταση, ἄσχετα μὲ τὰ ἐνδεχόμενα της, ἀκόμη καὶ τὰ πιὸ φοβερά, τὴν ἔλαβε ὁ κάθε ἄνθρωπος μέσα στὴ συνείδησή του μόλις ἐπληροφορήθη τὴν ἐπιδρομὴ. Κάοντας τοὺς ὑπολογισμοὺς του, ὅχι μὲ βάση τὰ ὕλικά δεδομένα, τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐχθρῶν καὶ τὰ μέσα τοῦ ἐξοπλισμοῦ των. Οὔτε τὰ σκέφτηκε! Ἐκεῖνον πὸν ἐνοιωσε δυνατὰ, τὸ κύριο, πὸν τὸ εἶδε νὰ δεσπόζει ἀνάμεσα στ' ἄλλα, ἦταν ἡ ἀνάγκη νὰ προστατέψει ὅπωςδήποτε τὴν ἐλευθερία του, σὰν τὴν τιμωτερη, τὴν κορυφαία ἀξία τῆς ζωῆς του.

Κι' αὐτὸ μέσα σὲ μιὰ ὥρα πὸν κανένας δὲν ὑποπτενόταν τίποτε, προτοῦ γίνεῖ ἢ ἐπίθεση γνωστή. Ὁλος ὁ φτωχὸς ἑλληνικὸς κόσμος, ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη, συνέχιζε τὰ εἰρηνικὰ ἔργα του. Οἱ ἀγρότες μόλις εἶχαν ἀποθηκέψει τὴ σοδειά τους. Στὰ χωράφια ἐκκκλοφοροῦσε μὲ τὸν ἀέρα ἡ εὐλογημένη μυρωδιὰ πὸν ἀφήνει ὁ καλὸς ἀνθρώπινος μόχθος ὅταν ἀξιοποιηθεῖ, πὸν ἀφήνονν οἱ διάφορες καλλιέργειες ἅμα φτάσουν στοὺς σκοπούς των. Μέσα στὰ βαρέλια ἔβραζαν τὰ καινούργια κρασιά. Οἱ μητέρες ἐθήλαζαν ἤσυχα τὰ βρέφη τους, τὰ κορίτσια τραγουδοῦσαν. Τὸ φθινόπωρο ἔρριχνε ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ φύλλα τους, ἢ ἠχὼ ἐπανελάμβανε εἰρηνικὰς φωνὰς, χωριάτικα ὀνόματα, ἀγροτικὰ παραγγέλματα, μοναχικὰ ζῶων. Ἐτοιμάζονταν γάμοι, γιορτάζονταν γέννες. Τὸ βράδν ὅλοι μαζεύοντανε στὴ μικρὴ πλατεῖα, κοντὰ στὸ μαγαζί, οἱ μεγάλοι συζητοῦσαν, οἱ μικροὶ ἄκουαν. Ὅταν ἔφτανε κάποτε ἢ ἐφημερίδα, ὁ δάσκαλος, ὁ παπᾶς, ὁ πιὸ γραμματισμένος, ἐδιάβαζε τὰ νέα. Γινώτανε πόλεμος, ἀλλὰ μακρὸν, κι' ἐμεῖς δὲν εἶχαμε νὰ μεράσομε τίποτε μὲ κανένα.

Ὅτε συνωμοτούσαμε ἐναντίον κανενός. Τόσο καθαρό ἦταν τὸ βάθος μας, θὰ λέγαμε τόση ἦταν ἡ ἀθωότητά μας σ' ἐκεῖνο τὸν πόλεμο. Πράγμα πὸν γεμίζει μὲ ἀνθρωπιὰ τὸν ἡρωϊσμό τοῦ Σαράντα, μὲ τὴν ἀγνότητα πὸν ὑπάρχει στοὺς ἀληθινούς ἡρωϊσμούς. Καὶ τὴν προτεραιὰ ἀκόμη τοῦ πολέμου ἀγγέλιματός, τὴ νύχτα, ὁ λαός μας ἔπεσε νὰ κοιμηθεῖ, ὅπως κοιμοῦνται τὰ παιδιὰ, δίχως καμιὰ ὑπόφια στὸ νοῦ του. Διὰ νὰ μάθει ξυπνώντας ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τοῦ φασισμού ζητᾷ νὰ τοῦ παραδόσῃ τὴν ἐλευθερία μας.

Τὴν ἔκρηξη πὸν ἀμέσως ἐπακολούθησε μέσα στὴν ψυχὴ τῆς Ἑλλάδος, τὴ θυμόμαστε, κι' ἡ θύμησή της πάντα ξαναγυρίζει τοῦτες τὶς ἡμέρες ζωντανή, ὀλοζώντανη. "Ἀλλάξαν τὰ πάντα, καθὼς ἔγινε μονομιᾶς αἰσθητὴ ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐλευθερίας μας. Καὶ κατάλαβαν ὅλοι τί σημαίνει γιὰ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν τιμὴ τῆς Ἑλλάδος, αὐτὸς ὁ πόλεμος.

Τὸ ἀποτέλεσμα ἔμεινε σὰν μία χρονολογία, κοντὰ στὶς μεγάλες χρονολογίες τῆς ἱστορίας μας. Καὶ δὲν ἐνικήσαμε μόνο, ξαναζεστάσαμε μέσα στὴν καρδιά ὅλον τοῦ κόσμου, τοῦ ἀποναρκωμένου ἐκεῖνο τὸν καιρὸ, τὸν πόθο τῆς ἐλευθερίας. Τὸ τονίζει ὁ Ζίντ στὸ ἱστορικὸ γράμμα του : «Θαυμαστὲ λαὲ τῆς Ἑλλάδος, Ἕλληνες! Ξέρετε τί εἴσατε σήμερα γιὰ τὴν ἄλλη Εὐρώπη, τί ἀντιπροσωπεύετε στὰ μάτια μας ; Ἐπὶ μῆνες φρικτοὺς δὲν ἐγνωρίζ με παρὰ ἀτυχήματα καὶ πίκρες, τὸ γκρέμισμα ὅλων τῶν στηριγμάτων τῆς περηφάνειας μας, ὅλων μας τῶν ἐλπίδων. Κι' ἄξαφνα, σὰν ἀπὸ τὰ τρίβασθα ἐνὸς λατρευτοῦ παρελθόντος, ἡ φωνή, ἡ πιὸ ἀγαπημένη ἀνάμεσα σ' ὅλες τὶς φωνές, ἡ φωνὴ τῆς Ἑλλάδος, ὑψώνεται καὶ κυριαρχεῖ μέσα στὸ πανδαιμόνιο τοῦ κόσμου πὸν θυμίζει τὴν Κόλαση. Μὲ πόση συγκίνηση, μὲ πόση ἐδλάβεια τὴν ἔκαμε! Ἀντιπροσωπεύετε οὐτὰ μάτια ὅλων τῶν ἀνθρώπων τὸ θρίαμβο τῆς παλληκαρίσιας ἀρετῆς, τὴν ἀληθινὴ ἀξία πὸν εἶναι ἡ ἀξία τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ, τῆς ποιότητος. Καὶ πόση ἐδγνωμοσύνη πρέπει νὰ σᾶς χρωστῇ ὅλη ἡ Οἰκουμένη, γιὰ τὴν ξαναδώσατε τὴν ἐμπιστοσύνη στὸν ἀνθρώπο, γιὰ τὴν ἀναζωογονήσατε τὸ θαυμασμό, τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ἐλπίδα!».

Γ. ΦΤΕΡΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἡ ὑπερφίαλος ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ τοῦ Μουσσολίνι.—Οἱ ἐξ αὐτῆς κίνδυνοι διὰ τὴν Ἑλλάδα. — Παραμέλησις τῆς ἀμύνης τῆς χώρας μας.— Κατάληψις τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. — Βιαστικά ἀμυντικὰ μέτρα τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας. — Ἡ «τοποθεσία IB» (Ἀλιάκμονος).

Τὸ 1923, ὁ ὑπερφίαλος Ἰταλὸς δικτάτωρ, Μουσσολίνι, ἐξεδήλωσε διὰ πρώτην φοράν τὴν ἀλόγιστον ἀποφασιστικότητά του καὶ τὴν περιφρόνησίν του καὶ πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἑθνῶν καὶ πρὸς τὴν διεθνή κοινὴν γνώμην: Ἐξ αἰτίας τοῦ φόβου ὀλίγων Ἰταλῶν ἀξιωματικῶν εἰς τὴν Ἥπειρον, ἐβρομβάρδισε μὲ τὸν Στόλον του τὴν Κέρκυραν καὶ κατέλαβε τὴν Πόλιν. Ἡ ἄνανδρος ἐκείνη ἐπίθεσις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἡ ὁποία περιέθαλπεν ἀκόμη τότε θύματα τῆς Μικρασιατικῆς καταστροφῆς, ἐπλήγωσε τὴν Ἑλληνικὴν ψυχὴν. Ὑπῆρξαν τότε Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι προεῖδαν μελλοντικὴν ἀπειλὴν ἐκ μέρους τοῦ Ἰταλοῦ Δικτάτορος ἐναντίον τῆς ἀκεραιότητος τῆς χώρας μας. Ἀργότερα ὁ Μουσσολίνι ἤρχισε νὰ διαλαλῇ, μεταξύ τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ Μεσόγειος ἦτο «Θάλασσα Ἰταλική». Καί, ἀφοῦ ἠτοίμασεν ἰσχυρὸν ἐκστρατευτικὸν σῶμα, ἐπεξέτεινε τὴν δρᾶσιν του πέραν αὐτῆς καὶ ἐξετέλεσε τὸ μέγα τότε ἐγχείρημα: Κατέλαβε, παρὰ τὴν ἀντίδρασιν τῆς Κ. Τ. Ε., τὴν Ἀθησσουνίαν καὶ κατέστησε ταύτην Ἰταλικὴν ἀποικίαν.

Ἡ ἐπιτυχία ἐκείνη τοῦ Μουσσολίνι καὶ ἡ χλιαρὰ καὶ ἄτονος ἀντίδρασις τῶν Ἀγγλῶν καὶ τῶν Γάλλων, τῶν ὁποίων κυρίως ἔβλαπτε τὰ συμφέροντα, ἐπροξένησαν, εἰς τὴν Εὐρώπην ἰδίως, καταπληκτικὴν ἐντύπωσιν. Καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὰς ψυχὰς πολλῶν Ἑλλήνων φόβον διὰ τὴν ἀσφάλειαν τῆς Πατρίδος.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ διεθνὴς πολιτικὴ κατάστασις ἐγίνετο περισσότερον θολή. Ὁ Χίτλερ, ὁ ἀρχηγὸς τῶν Γερμανῶν Ἐθνικοσοσιαλιστῶν, ἀνέλαβε τὴν ἐξουσίαν εἰς τὴν Γερμανίαν. Καὶ μία ἐκ τῶν πρώτων του πράξεων ἦτο νὰ προσβάλλῃ ἀπροκάλυπτα τὴν Συνθήκην τῶν Βερσαλλιών. Τοῦτο συνε-

τάραξε τὴν Εὐρώπην καὶ ἡ ἀπειλὴ ἑνὸς νέου Παγκοσμίου πολέμου ἐφάνη πολὺ πλησίον.

Ὁ Μουσσολίνι, ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσε μὲ ἰδιαιτέραν προσοχὴν τὴν πολιτικὴν τοῦ ἄλβανοῦ ἡγεμόνος Ἀχμέτ Ζώγου καὶ ἐν πολλοῖς ἐπηρρέαζε ταύτην ἐξαπέλυσε νέον σύνθημα: Ἡ Ἰταλία πρεπε ν' ἀσφαλισθῆ ἀπὸ τὸν κίνδυνον μελλοντικῆς ἐπιθέσεως, πρὸ παντὸς ἀεροπορικῆς, ἀπὸ τὰ Δαλματικά, τὰ Ἀλβανικά καὶ Ἡπειρωτικά παράλια.

Ἡ νέα αὐτῆ ἐκδήλωσις τοῦ Μπενίτο ἀνησύχησεν ἀπείρως περισσοτέρους Ἕλληνας. Ἐν τούτοις ἡ Πολιτικὴ μας Ἡγεσία ἀπέφυγε, μέχρι τοῦ 1939, νὰ δώσῃ ἐντολὴν εἰς τὴν Στρατιωτικὴν Ἡγεσίαν, διὰ νὰ ληφθοῦν στοιχειώδη, ἔστω, στρατιωτικά μέτρα, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ ὀργάνωσις τῆς ἀμύνης τοῦ παραμεθορίου χώρου, ὁ ὁποῖος εἰς περίπτωσιν πολέμου, θ' ἀποτελοῦσε μέτωπον ἐπιχειρήσεων. Καὶ ὁ χώρος ἐκεῖνος τότε κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἦτο δικαιοδοσίαν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τοὺς λόγους τῆς ἐπικινδύνου ἐκείνης παραλείψεως θὰ τοὺς ἐξακρβώσῃ καὶ θὰ τοὺς σχολιάσῃ ἀμερολήπτως ὁ αὐριανὸς ἱστορικός. Αὐτὸς θὰ καταλογίσῃ εὐθύνας εἰς τοὺς «Ἀρμοδίους» διὰ τὴν ἀδράνειάν των καὶ θὰ ἀναφέρῃ πῶς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσουν.

Ὀλίγος χρόνος παρήλθε. Καὶ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1939 ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἰταλῶν Φασιστῶν, συνεχίζων τὴν πολιτικὴν τῆς αἰφνιδίας ἐπιθέσεως καὶ ἀρπαγῆς, κατέλαβεν, ἐντὸς ἐλαχίστου χρόνου, τὴν Ἀλβανίαν. Καὶ οἱ στρατιῶται του ἔστησαν προφυλακὰς εἰς τὰ σύνορά μας.

Τὸ νέον αὐτὸ γεγονός ἐπείσεν ὅλους σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας ὅτι ὁ κίνδυνος διὰ τὴν χώραν μας ἦτο πραγματικὸς καὶ ἄμεσος, καὶ ὅτι ὁ Μουσσολίνι, ἐὰν εὗρισκε κάποιαν «εὐκαιρίαν», ὅπως τὸ 1923, ἢ, ἐὰν κατῶρθωνε νὰ δημιουργήσῃ μίαν, ἀσφαλῶς θὰ ἔρριπτε τὰς στρατιωτικὰς του δυνάμεις, ὅσας εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Τότε — μετὰ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1939 — ἡ Πολιτικὴ μας Ἡγεσία ἤρχισε ν' ἀσχολῆται μὲ τὴν ὀργάνωσιν τῶν πρὸς τὴν Ἀλβανίαν ἐδαφῶν μας, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν ὁ Στρατὸς μας ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχομένην ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν. Καὶ ἀπὸ τὰ Γενικά καὶ Εἰδικὰ μέτρα, ὅσα τότε ἔλαβεν ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ Ἡγεσία, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ἐτέθη τὸ μέρος τοῦ Σχεδίου IB (Ἰταλία - Βουλγαρία). Τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ Σχεδίου ἐκοινοποιήθη ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Περιεῖχε δὲ τὰ κατωτέρω βασικά στοιχεῖα:

α) Ἡ πρωτοβουλία διὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἀφήνετο εἰς τοὺς Ἰταλοὺς Φασίστας.

β) Ἐν περιπτώσει πολέμου ἔπρεπε νὰ θεωρεῖται βεβαία ἡ παροχὴ βοηθείας ἐκ μέρους τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Γαλλίας, σύμφωνα μὲ τὰς ἐγγυήσεις, τὰς ὁποίας εἶχον δώσει τότε αἱ δύο ἐκεῖναι Δυνάμεις.

γ) Ἡ Τουρκία ἔθεωρεῖτο ὡς πιθανὴ σύμμαχος. Ἡ Γιουγκοσλαβία θὰ παρέμενε οὐδετέρα. Ἐὰν ὅμως ἐπιέζετο, πιθανὸν νὰ ἐπέτρεπε τὴν διάβασιν, διὰ τῶν ἑδαφῶν της, Ἱταλικῶν Στρατευμάτων, ἴσως δὲ καὶ Βουλγαρικῶν.

δ) Ἡ κυριαρχία τοῦ Ἀγγλικῆς Στόλου εἰς τὴν Μεσόγειον ἔθεωρεῖτο βεβαία. Δὲν ἀπεκλείετο ὅμως ἀνάπτυξις δράσεως Ἱταλικῶν ὑποβρυχίων ἢ ταχέων πλοίων ἐπιφανείας.

ε) Οἱ Ἱταλοὶ ἦσαν εἰς θέσιν ν' ἀναλάβουν ἀμέσως πρωτοβουλίαν δράσεως, διότι διέθετον εἰς Ἀλβανίαν Μονάδας ἐτοιμοπολέμους.

στ) Ἡ ὑπεροχὴ τῆς Ἱταλικῆς ἀεροπορίας προεβλέπετο ἀπόλυτος.

ζ) Ἡ κυρία ἐπιθετικὴ κίνησις τῶν Ἱταλῶν θὰ ἐξεδηλώνετο ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὴν Θεσσαλίαν καὶ

η) Ὁ προβλεπόμενος ἔλιγμος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, σύμφωνα μὲ τὸ Σχέδιον, θὰ ἦτο ἐξ ὀλοκλήρου ἀμυντικός, ὅπως καὶ τῶν Α' καὶ Γ' Σ.Σ.

Τὸ ἴδιον Σχέδιον ὥριζε, ζῶνας ἐνεργείας καὶ Τοποθεσίας ἀντιστάσεως ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς, τὰς ὁποίας ἔπρεπε νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἀφοῦ θὰ ἐγένετο ἡ ἐπιστράτευσις τῶν ἐφέδρων καὶ ὁ καταρτισμὸς καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν Μονάδων του: Εἰς τὸ δεξιόν, ὡς Ζώνη Ἐνεργείας, ὠρίσθη ἡ θέσις Κούλιαρι - Καταφύγιον, μὲ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ δεξιὰ καὶ μὲ τὸν Σμόλικα - Ἀρμάταν κτλ. ἀριστερά. Ὡς τοποθεσία ὁ ροῦς τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι τῆς συμβολῆς του μὲ τὸν ποταμὸν Βενέτικον. Καὶ κατόπιν ὁ Βενέτικος, τὸ Σπήλαιον - Ὀρλιακας μέχρι Βασιλίτσας

Ἡ διάταξις, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸ σχέδιον, προεβλέπετο νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπάνω εἰς τὴν Τοποθεσίαν αὐτὴν ἦτο:

1) Ὁ Τομεὺς Σερβίων ἀπὸ τὴν δεξιὰν πτέρυγα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ μέχρι Παλιουγίας, μὲ δύναμιν τὴν Ἰην Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ (52ον Σύνταγμα Πεζικοῦ)

2) Ὁ Ὑποτομεὺς Καρπεροῦ ἐν συνεχείᾳ μὲ τὸν Τομέα Σερβίων, μέχρι τῶν χωρίων Μικρόν - Ἀγία Παρασκευή, μὲ δυνάμεις τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ

3) Ὁ Τομεὺς Βενέτικον μ' ἐπέκτασιν τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος ἕως τὰ Λαγκάδια - Πριόνια, μὲ δυνάμεις τὴν Ἰην Μεραρχίαν (4-5 Τάγματα τοῦ 50οῦ Συντάγματος Πεζικοῦ)

4) Ὁ Ὑποτομεὺς διαβάσεων Πίνδου εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν μὲ δυνάμεις τὴν Ἰην Ὀμάδα Ἀναγνωρίσεως (Α.Ο.Α.) καὶ τὴν ΙΙαν Ὀμάδα Ἀναγνωρίσεως (Β.Ο.Α.). Ὁ Ὑποτομεὺς αὐτὸς θὰ ἐνισχύετο μὲ ἀπόσπασμα δυνάμεως Τάγματος καὶ μὲ Οὐλαμὸν Πυροβολικοῦ, ὁ ὁποῖος Οὐλαμὸς θ' ἀπέφρασε τὰς διαβάσεις Κατάραι καὶ Ζυγοῦ.

Διὰ τὰ γίνῃ ἡ ὅλη ἀμυντικὴ διάταξις ἀρτία, ἐλαμβάνετο πρόνοια νὰ τεθοῦν εἰς δρᾶσιν ἔμπροσθεν τῆς ἐν λόγῳ Τοποθεσίας προκαλυπτικὰ Τμήματα, δηλαδὴ ὁ ΙΧος Συνοριακὸς Τομεύς, καὶ ἡ ΙΧη Μεραρχία Πεζικοῦ, ἡ ὁποία θὰ συνεκροτεῖτο ἐπὶ τόπου ἀπὸ ἐπιστρατευομένους ἐφέδρους. Τὰ προκαλυπτικὰ αὐτὰ Τμήματα θὰ ἐπεβράδυναν τὸν προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ μὲ ἐλιγμούς βαθμιαίας ὑποχωρήσεως κατὰ τὸν ἄξονα Καστοριά - Γρεβενά, θὰ εἰσῆρχοντο εἰς τὴν Τοποθεσίαν ἀντιστάσεως.

Μετὰ τὴν ἀπόβασιν τῶν Ἰταλῶν εἰς Ἀλβανίαν, τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1939, ἤρχισεν ἡ ἐντατικὴ ὀργάνωσις τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ὀχύρωσις τῆς τοποθεσίας καὶ τῶν διαδοχικῶν τοποθεσιῶν πρὸς τὴν μεθόριον. Ὡς τοποθεσία δὲ ἀντιστάσεως ἐπὶ τῶν συνόρων εἶχεν ὀρισθῆ ἡ περιοχὴ, ἡ ὁποία, μὲ στήριγμα δεξιὰ τὸ ὑψόμετρον Κωστενέτσι, περιλαμβάνει, εἰς εὐρείαν κλίμακα, τὸ συγκρότημα τῶν ὑψωμάτων Φλατσάτας (1014, 60) καὶ Καλὴ Βρύση. Κατόπιν ἀνέρχεται εἰς τὸ ὄρεινὸν συγκρότημα Ἀλεβίτσας (1584, 28).

Εἰς τὴν ἀνωτέρω τοποθεσίαν μέχρι τῆς 28ης -10-1940 εἶχον γίνεαι ἐξῆς πλέον σπουδαῖαι ἐργασίαι ὀχυρώσεως.

1) Μόνιμα πολυβολεῖα ἀπὸ σιδηροπαγῆς σκυρόδεμα, πάχους περίπου 0.40.

2) Ἀνάπτυξις συρματοπλέγματος εἰς ὅλας τὰς διαβάσεις.

3) Παρατηρητήρια Διοικήσεως καὶ Πυροβολικοῦ μόνιμα περίπου 5. Καὶ τὰ ὑπόλοιπα ἐκστρατείας.

4) Σκέπαστρα ἐκστρατείας αὐτομάτων ὄπλων.

5) Διευθέτησις τῶν θέσεων τοῦ Πυροβολικοῦ.

6) Κατασκευὴ ἢ βελτίωσις τῶν ὁδεύσεων, αἱ ὁποῖαι ὡδηγοῦσαν ἰδίως πρὸς τὰς θέσεις τοῦ Πυροβολικοῦ. Καὶ διάνοιξις τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τὸ Νεστόριον ἕως τὴν Ἀμμούδαν, ὥστε νὰ γίνῃ κατάλληλος διὰ διάβασιν αὐτοκινήτων καὶ βαρέων σχηματισμῶν. Καὶ

7) Ὀργάνωσις τῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης καὶ ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας καὶ εἰς βάθος, ἰδίως κατὰ τὸν ἄξονα Καστοριά - Σιάτιστα - Γρεβενά.

Διὰ τὰ ἔργα ἐκεῖνα ἐξωδεύθησαν τότε 4.500.000 δρχμ. Καὶ ἡ κατασκευὴ των θὰ ἐπέτρεπε νὰ μεταβληθῇ τὸ ἀρχικὸν Σχέδιον ΙΒ, ἐὰν τυχὸν αἱ πολεμικαὶ περιστάσεις ἐβοήθουν τὰς Στρατιωτικὰς μας Δυνάμεις νὰ καταλάβωσιν ἐγκαίρως τὴν «προωθημένην Τοποθεσίαν» τῶν συνόρων. Ἡ τελευταία τοποθεσία αὕτη ὠνομάσθη τοποθεσία ΙΒα καὶ ἡ διάταξις τὴν ὁποίαν θὰ ἐλάμβανεν ἐπάνω εἰς αὐτὴν τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ, θὰ ἦτο, ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον, ἡ ἀκόλουθος :

Ι Μεραρχία - ΙΧ Μεραρχία - Υ Ταξιαρία Πεζικοῦ Ἀπόσπασμα Πίνδου.
Τὰ ὄρια διαχωρίσεως τῶν Ζωνῶν ἐνεργείας καθωρίσθησαν ὡς ἐξῆς :
ΙΧ Μεραρχία καὶ Ι Μεραρχία : Τρεστενικ - Τσιφλικ (καὶ τὰ δύο εἰς

τὴν ΙΧην Μεραρχίαν), ὑψόμετρον 1030 - Ἁγία Κυριακή (καὶ τὰ δύο εἰς τὴν Ιη Μεραρχίαν).

ΙΧ Μεραρχία καὶ Υ Ταξιαρχία Πεζικοῦ: Ὑψόμετρον 1083 (χίλια περίπου μέτρα νοτιανατολικά τοῦ χωρίου Μέγκουλας) - Ἁγιος Σπυρίδων (καὶ τὰ δύο εἰς τὴν Ταξιαρχίαν), ὑψόμετρον 1000 (περίπου χίλια μέτρα νοτιανατολικά τοῦ χωρίου Ἀκόντιον) εἰς τὴν ΙΧην Μεραρχίαν.

Υ Ταξιαρχία καὶ Ἀπόσπασμα Πίνδου: Μπαταρὸς - Καταφίκη (καὶ τὰ δύο εἰς τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου). Μυροβλήτος - Κοτύλη - Πολυκάστανον (ὅλα εἰς τὴν Ταξιαρχίαν). Τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου ἕως τὸ ἀριστερὸν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τοῦ Τομέως τούτου τὴν διοίκησιν θὰ τὴν εἶχε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ζώνην ἐνεργείας τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Ἡ Ζώνη αὐτὴ θὰ ὑπήγετο εἰς τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας (Τ.Σ.Δ.Μ.).

Παραλλήλως ἡ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία εἶχε μελετήσει καὶ ἀναγνωρίσει καὶ ἄλλας τοποθεσίας κατὰ βᾶθος, ἕως τὴν τοποθεσίαν ΙΒ (τοῦ Ἀλιάκμονος). Συγχρόνως δὲ εἶχεν ὀργανώσει αὐτάς, ἰδίως ἀπὸ πλευρᾶς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης, εἰς τρόπον ὥστε, ἐὰν ἡ ΙΧη Μεραρχία ἐπιέζετο ἀπὸ πολὺ ὑπερέρας ἐχθρικός δυνάμεις καὶ ἐὰν, προτοῦ ἀκόμη προλάβουν ἡ Ιη Μεραρχία καὶ ἡ Υη Ταξιαρχία νὰ φθάσουν εἰς τὴν Τοποθεσίαν ΙΒα (εἰς τὰ σύνορα) καὶ ν' ἀναπτυχθοῦν καταλλήλως ἐξηναγκάζετο νὰ συμπτυχθῆ, νὰ δύναται ν' ἀναλάβῃ ἐλιγμὸν ὑποχωρήσεως.

Παρόμοιαι τοποθεσίαι ἦσαν :

1) Ἡ Τ2 εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ δυτικοῦ κλάδου τοῦ Ἀλιάκμονος μὲ περίγυρον Βούνασι - Ὀμορφοκκλησιὰ - Πεντάβρυσον - Ἄνω Χιλιόδεντρον. Καὶ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ βορείου κλάδου τοῦ Ἀλιάκμονος μὲ ὑψόμετρον Ἀπόσκεπος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν ταύτην εἶχαν γίνει ἐργασίαι, ἰδίως ἀντιαρματικῆς ἀμύνης, μὲ τὴν κατασκευὴν παθητικῶν κωλυμάτων.

2) Ἡ Τ3 εἰς τὸν ποταμὸν Βέλας. Ἡ τοποθεσία αὐτὴ περιβάλλεται ὑπὸ πολλῶν ὑψομέτρων, ὅπως εἶναι τὸ Σταυροδρόμιον, 852 μ. ἀνατολικά τοῦ Ἀσπρούλα, τὸ Λαμβάνοβο 839, 20, τὸ Ὀρθὴ Πέτρα 1045, 09, νοτιανατολικά τοῦ χωρίου Μηλίτσα, καὶ τὸ 1079, πρὸ τοῦ Γάβρου Κορήσου. Καὶ

3) Ἡ Τοποθεσία Τ4 τοῦ ποταμοῦ Πραμορίτσα, ἡ ὁποία περιβάλλεται ἀπὸ πολλὰ ὑψόμετρα, ὅπως τὸ Κούκι - Ράχι, τὸ Κλήμα - Μικρόκαστρον, τὸ Καλονέρι - Κρατερόν.

Ἐνῶ ἐγίνοντο ἐργασίαι διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους ἐπάνω εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒ, ἐγίνοντο συγχρόνως παρόμοιαι ἐργασίαι καὶ ἐπάνω εἰς τὴν τοποθεσίαν ΙΒα. Κατεσκευάσθησαν ἐκεῖ ἔργα διὰ παθητικὴν, ἀντιαρματικὴν ἀμυναν εἰς τοὺς ἄξονας τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν Σερβίων καὶ Γρε-

βενῶν καὶ εἰς τὸ ὕψος τῶν Στενῶν τῆς Πόρτας, καθὼς καὶ εἰς τὸν ποταμὸν Βενέτικον, ὅπου εὐρίσκεται τὸ Ἐλευθεροχώρι. Κατεσκευάσθησαν ἐπίσης σκέπαστρα δι' αὐτόματα ὄπλα καὶ ἀντιστοιχῶς ἐνισχύθησαν αἱ θέσεις τοῦ Πυροβολικοῦ μὲ καταφύγια ἀπὸ ἐντόπιον ὑλικόν. Ἀκόμη ἔγινε καὶ διάνοιξις ὁδεύσεων.

Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὄλων αὐτῶν τῶ ἔργασιῶν ὁχυρώσεως καὶ τῶν δύο Τοποθεσιῶν IB καὶ IΒα ἐχρησιμοποιήθησαν :

1) Οἱ ἔφεδροι, τῶν ὁποίων ἡ πρόσκλησις ἐγένετο περιοδικῶς. Μὲ τοὺς ἐφέδρους τούτους συνεκροτοῦντο λόχοι ἢ Τάγματα ἐργασίας μὲ σύνθεσιν, ὅπως ἐν καιρῷ πολέμου. Καὶ ἐλάμβανον παρομοίαν σύνθεσιν τὰ ἐφεδρικά ἐκεῖνα Τμήματα, διὰ νὰ ἔχουν, εἰς περίπτωσιν πολεμικῆς ἀνάγκης, μαχητικὴν ἰκανότητα καὶ διὰ νὰ ἐντάσσωνται εὐκόλως—χωρὶς μεταγωγικά—εἰς τὰς Μονάδας Στρατοῦ ἐκστρατείας, αἱ ὁποῖαι θὰ εἶχον προβλεφθῆ ἀπὸ τὸ Σχέδιον ἐπιστρατεύσεως.

2) Χωρικοί, τῶν ὁποίων εἶχεν ἐπιταχθῆ ἡ ἐργασία. Αὐτοὶ ἐλάμβανον ἀνάλογον ἀμοιβὴν καὶ τροφίμα ἀπὸ τὸν Στρατόν, συμφώνως μὲ ἀναγκαστικὸν νόμον, τὸν ὁποῖον εἶχε δημοσιεύσει ἡ Κυβέρνησις. Καὶ

3) Ὀλίγοι τεχνῖται ἡμερομίσθιοι διὰ τεχνικὰς ἐργασίας, κυρίως διὰ τὴν «προπαρασκευὴν καταστροφῶν» εἰς ὁδικὰς ἀρτηρίας.

Ἐνδεχόμενα καταστροφὰ εἶχαν ἐτοιμασθῆ :

α) Εἰς τὸν ὁδικὸν ἄξονα : Καστοριά - Κοζάνη - Σέρβια ἕως τὰ Στενὰ τῆς Πόρτας.

β) Εἰς τὸν ἄξονα Καστοριά - Σιάτιστα - Γρεβενὰ ἕως τὸν ποταμὸν Βενέτικον. Καὶ

γ) Εἰς τὸν ὁδικὸν ἄξονα : Ἰωάννινα - Μέτσοβον, ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν τοποθεσίαν Μετσόβου.

Παραλλήλως ἐδημιουργήθησαν εἰς τὴν ὠχυρωμένην τοποθεσίαν τῆς IXης Μεραρχίας πεδία ναρκῶν, κυρίως εἰς τὸν αὐχένα Δερβένι. Διὰ τὸ ἔργον αὐτὸ ἐχρησιμοποιήθησαν 15.000 περίπου ὀβίδες πεδινοῦ καὶ βαρέος Πυροβολικοῦ ἀντὶ ναρκῶν τῶν ὁποίων ὑπῆρχε ἔλλειψις.

Ἡ ἀντιαεροπορικὴ ἀμυνα ἐξησφαλίσθη μὲ τὸ Β' Σύνταγμα Α Α Πυροβολικοῦ (2 Πυροβολαρχίαι τῶν 88,2 τῶν 37 καὶ 3 τῶν 20).

Ἀπὸ τὴν 16ην Αὐγούστου 1940 ἀνεπτύχθησαν, διὰ δευτέραν φοράν, τὰ ἀντιαεροπορικὰ μέσα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, διὰ νὰ καλυφθοῦν τὰ εὐπρόσβλητα σημεῖα τῆς περιοχῆς τούτου. Ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶχε χαρακτηρισθῆ ὡς ΔΑΠ /Β (Διοίκησις Ἀεραμύνης περιοχῆς Β' Σώματος Στρατοῦ). Καὶ μέχρι τῆς 28-10-1940 εἶχαν διατεθῆ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν :

Ἐνας Οὐλαμὸς τῶν 20 (ἀνὰ ἕνα στοιχεῖον) εἰς τὰς δύο γεφύρας ΝΕΑ-ΠΟΛΕΩΣ ἐπὶ τοῦ Ἀλκιάμονος.

Ἐνας Οὐλαμὸς τῶν 20 ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ Ἀλκιάμονος πλησίον εἰς τὰ Σέρβια.

Μία Πυροβολαρχία τῶν 88 καὶ ἓνας Οὐλαμὸς τῶν 37 εἰς τὴν περιοχὴν Λαρίσσης (εἰς ἀποθήκην πυρομαχκῶν - Σιδηροδρομικὸν Σταθμὸν - Ἀεροδρόμιον).

Ἐνας Οὐλαμὸς τῶν 37 εἰς τὴν γέφυραν Μπαμπὰ ἐπὶ τοῦ Πηνειοῦ. Ἀντιαεροπορικὰ Πολυβόλα εἰς ἀποθήκας καυσίμωνι πλησίον τοῦ ΔΕΜΕΡΛΙ.

Μία Πυροβολαρχία τῶν 88 εἰς τὸν λιμένα Βόλου.

Ὁ τρόπος τῆς ἀναπτύξεως τῶν ἀντιαεροπορικῶν τούτων μέσων ἐπροξένησε πολὺ μεγάλας δυσκολίας. Ἐξ ἄλλου ἀντιαεροπορικὰ μέσα τῶν Α', Β' καὶ Δ' Σωμάτων Στρατοῦ ἀνεπτύχθησαν ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτὴ ὑπῆρξεν, ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, μὴ ἐπιτυχῆς καὶ ἐπιζημία. Διότι τὰ Μέσα ἐκεῖνα δὲν ἦσαν ἴδια Τμήματα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Ἐπειτα ἀντιαεροπορικὰ Μέσα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀπεσπᾶσθησαν εἰς περιοχὰς τῶν Α' καὶ Γ' Σωμάτων Στρατοῦ. Παρομοία ἀνάμιξις Μονάδων ἦτο ἐπόμενον νὰ προκαλέσῃ πλήρη ἀναστάτῳσιν εἰς τὰ Τμήματα διοικητικῶς, οικονομικῶν καὶ στρατολογικῶς. Καὶ νὰ ἐπιδράσῃ ἐπίσης καὶ εἰς τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν, πειδῆ αὐτοὶ ἀπεσπᾶσθησαν ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς Διοικητὰς των. Τὰ πράγματα ὁμῶς ἔμειναν ὅπως ἦταν, ἀν καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀνέφερε εἰς τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον τὴν δυσᾶρεστον αὐτὴν κατάστασιν καὶ ἐζήτησε, κατόπιν μάλιστα σχετικῶν ἐκθέσεων καὶ τῆς ΔΑΠ/Β, τὴν ἀνασύστασιν τῶν διεσπαρμένων καὶ περιπλανωμένων τούτων Τμημάτων καὶ τὴν ἐπάνοδόν των εἰς τὰς ὀργανικὰς των Μονάδας.

Ἄξιον εἶναι ἐπίσης νὰ σημειωθῆ ὅτι τὰ ἀντιαεροπορικὰ ταῦτα Μέσα δὲν διέθετον τὸν ἀπαραίτητον μηχανισμόν κινήσεως τόσον μάλιστα ὥστε καθίστατο πολὺ δύσκολος ἡ ἐξασφάλισις ἀκόμη καὶ τοῦ καθημερινοῦ συσσιτίου τῶν ἀνδρῶν. Διὰ ν' ἀντιμετωπισθῆ ἡ στοιχειώδης αὐτὴ ἀνάγκη, ἐζητήθη νὰ ἐπιτραπῆ ἡ ἐπίταξις, ἀλλὰ ἀτυχῶς καὶ αὐτὴ δὲν ἐνεκρίθη. Ἐπίσης δὲν εἶχε δοθῆ ἐντολὴ εἰς τὰ ἀντιαεροπορικὰ Μέσα νὰ βάλλουν, χωρὶς προειδοποίησιν, ἐναντίον ξένων ἀεροπλάνων.

Διὰ τὰς διαβιβάσεις τῆς Ἀντιαεροπορικῆς Ἀμύνης ἐχρησιμοποιήθη τὸ Κρατικὸν Δίκτυον Διαβιβάσεων. Εἶναι δίκαιον νὰ ὑπογραμμισθῆ ὅτι, χάρις εἰς τὴν δραστηριότητα, τὴν ὁποίαν ἀνάπτυξεν ἡ ΔΑΠ/Β, κατέστη τότε δυνατὸν ν' ἀναγγέλλεται εἰς τὸ Κέντρον Πληροφοριῶν Λαρίσσης, ἐντὸς τριῶν λεπτῶν, ἡ ἐμφάνισις ἐχθρικοῦ ἀεροπλάνου εἰς τὴν περιοχὴν τῶν συνόρων. Ἐπιδίδετο τότε ἀπὸ τὸ Κέντρον Λαρίσσης τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμού εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὴν Ἀεροπορίαν Διώξεως, ἡ ὁποία εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΔΑΠ/Β. Δίκαιον εἶναι ἐπίσης νὰ λεχθῆ ὅτι τὸ Δίκτυον Διαβιβάσεων, ἴσως λόγῳ πολλῆς ἐργασίας, ἴσως λόγῳ ἐλλείψεως εἰδικευμένων ἀνδρῶν, δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς ἀνάγκας τῶν περιστάσεων. Οἱ Λόχοι ἐπιτηρήσεως τοῦ ἀέρος ὁμῶς, παρὰ τὴν βιαστικὴν καὶ μὴ τακτικὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκρότησιν των, ἀπέδωσαν πολὺ καλὸν ἔργον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Καθορισμὸς ὑπὸ τοῦ Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ ὡς Α' τοποθεσίας τοῦ Στρατοῦ μας τῆς τοποθεσίας IB (Ἀλκιάκμονος).—Τὶ δὲν ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του τὸ Γεν. Ἐπ. Στρατοῦ.—Πλεονεκτήματα τῆς τοποθεσίας IBα διὰ τὴν ἄμυνα. — Ὁ «ἀληθὴς στρατηγικὸς ἐλιγμὸς». — Πῶς ἐπέισθη τὸ Γ.Ε.Σ. νὰ καθορίσῃ ὡς Α' τοποθεσίαν τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ τὴν τοποθεσίαν IBα.

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἐνόμιζεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ δεχθῶμεν ἐπάνω εἰς τὴν μεθόριόν μας τὴν κροῦσιν τοῦ Ἱταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος τὸ ὁποῖον ἦτο ἕτοιμον νὰ εἰσβάλῃ ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Διότι ἡ Ἑλλάς δὲν ἦτο ἐπιστρατευμένη καὶ ἐπομένως δὲν διέθετεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις, διὰ νὰ τὰς παρατάξῃ εἰς τὴν Τοποθεσίαν IBα τῆς μεθορίου. Οὔτε ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιστρατευθῇ ἡ χώρα, διὰ ν' ἀποκρούσῃ τὴν ἐχθρικὴν εἰσβολήν, ὅποτεδὴποτε ἤθελεν αὐτὴ ἐκδηλωθῆ, καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς θὰ εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἡ Ἑλλάς, ἐὰν παρέμενεν διαρκῶς ἐπιστρατευμένη, θὰ κατέρρεεν οἰκονομικῶς. Τοῦτο ἐπίσης θὰ προκαλοῦσε τὴν ὑπὸ τῶν Ἱταλῶν αὐξησιν τῶν δυνάμεων τοῦ Ἱταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος τῆς Ἀλβανίας. Γιὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ φοβερὸν αὐτὸ μειονέκτημα τὸ Γ.Ε.Σ. ἐσκέφθη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν εἰσβολέα μ' ὅλας τὰς στρατιωτικὰς μας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ὑπῆρχαν εἰς Πελοπόννησον, Στερεὰν Ἑλλάδάν, Θεσσαλίαν καὶ Μακεδονίαν εἰς μίαν Τοποθεσίαν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Χώρας μας. Καὶ ἐξέλεξε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὴν Τοποθεσίαν IB (Ἀλιάκμονος). Ἦτο δὲ τὸ Γ.Ε.Σ. ἀκόμη διατεθειμένον, ἐὰν καθίστατο ἀδύνατον ν' ἀμυνθοῦν αἱ Δυνάμεις μας εἰς τὴν IB Τοποθεσίαν, ν' ἀποσύρῃ αὐτὰς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ν' ἀντιτάξῃ τὴν ὅλην ἀντίστασιν εἰς Τοποθεσίαν ἀκόμη νοτιώτερον εἰς τὸν Πηνεῖον ἢ εἰς τὰς Θερμοπύλας. Αἱ μικραὶ Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις τῆς μεθορίου, ἐνῶ θ' ἀπεσύροντο εἰς τὴν IB Τοποθεσίαν, θὰ ἐπεβράδυναν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν τὸν πορείαν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ ἔδαφός μας.

Αἱ σκέψεις ἐκεῖναι τοῦ Γ.Ε.Σ. κατ' ἐπίφασιν παρουσιάζοντο ὀρθαί δι' ἓνα πολεμικὸν παίγνιον ἐπάνω εἰς χάρτην. Διότι ἡ μάχη πρέπει νὰ διεξάγεται μὲ συγκεντρωμένας τὰς δυνάμεις. Εἰς τὴν πραγματικότητά ὅμως

ἐνεφάνιζον ἕνα μέγα μειονέκτημα τὸ ὁποῖον τὸ Γ.Ε.Σ. δὲν τὸ ἐλάμβανεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὁποῖον θὰ μπορούσε νὰ προκαλέσῃ πλήρη καταστροφὴν : Τὸ μέγα αὐτὸ μειονέκτημα ἦτο ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐχθροῦ μὲν ἤρχιζεν ἡ εἰσβολή. Ἡ ἐπιβράδυνσις τῆς πορείας τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὰς ὑποχωρούσας μικρὰς Ἑλληνικὰς Δυνάμεις ἦτο βέβαιον ὅτι δὲ θ' ἀσκοῦσε σπουδαίαν ἐπίδρασιν, ἐνῶ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς Δυτ. Μακεδονίας θὰ παρουσίαζε τὰ ἐξῆς ἐπίφοβα ἐπακόλουθα :

α) Ἐπειδὴ ἡ Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις θὰ ἐγένετο μὲν ἤρχιζεν ἡ ἐχθρικὴ ἐπίθεσις καὶ ἡ εἰσβολή, τὸ ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὑλικὸν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας θὰ ἐχάνετο διὰ τὰς Στρατιωτικὰς Μονάδας μας, ἀφοῦ αὐταὶ θ' ἀπεσύροντο, προτοῦ πραγματοποιηθῆ εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἡ ἐπιστράτευσις.

β) Θὰ ἐπῆρχετο ἀμέσως τεραστία πτώσις τοῦ ἠθικοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τοῦ πληθυσμοῦ ὁλοκλήρου τῆς Ἑλλάδος. Ἐνῶ ἀντιθέτως, ἐπεβάλλετο, ὅπως εἶναι ἀναγκαῖον εἰς κάθε πόλεμον, αἱ πρῶται ἐπιχειρήσεις τῶν συνόρων νὰ εἶναι νικηφόροι διὰ νὰ τονώσουν τὸ ἠθικὸν καὶ δώσουν «ἀέρα» καὶ εἰς τοὺς μαχομένους καὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν.

Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἔντρομοι ἀπὸ τὴν εἰσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ θὰ κατέφευγον μὲ τοὺς ἀραμπάδες καὶ τὰ πολυποίκιλα μεταφορικά τῶν μέσα πρὸς νότον. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντασθῆ τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀταξίαν τὴν ὁποία θὰ ἐπέφερεν ἡ ὁμαδικὴ αὐτὴ κάθοδος, ὡς προσφύγων, τῶν κατοίκων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας ὅσον εἰς τὰ Στρατιωτικὰ μας Τμήματα, ὅσον καὶ εἰς τοὺς ἄλλους Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς νοτιώτερα.

γ) Ἡ Τοποθεσία IB (τοῦ Ἀλιάκμονος) ἦτο κατ' ἔκτασιν πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τὴν Τοποθεσίαν IBα (τῆς μεθορίου), ἐπομένως εἰς τὸν Ἀλιάκμονα θὰ ἐχρειάζοντο πολὺ περισσότεραι Δυνάμεις.

Ἡ λύσις λοιπὸν τοῦ προβλήματος παρουσιάζετο ἐξαιρετικὰ δυσχερὴς, ὄχι ὅμως καὶ ἀδύνατος. Δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἔχει πείραν ἀπὸ τὰς δυσχερεῖας αὐτάς, αἱ δυσκολίαι διὰ τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος ἐκείνου δὲν θὰ τοῦ ἐφαίνοντο ὅσον πολλαί. Καὶ συγκεκριμένα : Ἐὰν ἡ ἀριστερὰ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εὐρισκομένη VIIIη Μεραρχία τῆς Ἡπείρου παρέμενεν εἰς τὴν θέσιν τῆς καὶ ὑπερήσπιζε τὴν Τοποθεσίαν Καλπακίου καὶ δὲν ἀπεσύρετο πρὸς τὸν Ἄραχθον, ὅπως τῆς εἶχεν ἐπιτρέψει νὰ πράξῃ τὸ Γ.Ε.Σ., αὐτὴ ἀπὸ τὴν θέσιν τοῦ Καλπακίου θὰ ἐξησφάλιζε τὸ ἀριστερὸν τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς Πίνδου. Καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις τῆς Πίνδου θὰ ἀπειλοῦσαν τὸ ἀριστερὸν καὶ τὰ νῶτα τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι θὰ προσέβαλαν τὴν Τοποθεσίαν Καλπακίου.

Καὶ γενικώτερα : Ἡ ἐκτεινομένη, μεταξὺ Ἰωαννίνων καὶ Καστορίας

περιοχή, όπου περιλαμβάνεται και ή πλέον όρεινή και απόκρημνος περιοχή τής Πίνδου (Γράμμος - Σμόλικας) - Ζαγορίου ήτο εξαιρετικά κατάλληλος δια τήν απόκρουσιν έχθρικῆς εισβολῆς. Διότι εἰς τήν περιοχήν αὐτήν ὁ έχθρός δέν θά μπορούσε νά χρησιμοποιήσῃ τὰ μηχανοκίνητα μέσα του, οὔτε καί αὐτήν τήν Ἀεροπορίαν του, κατά τρόπον ἔπωφελῆ.

Ἡ χρησιμοποίησις λοιπόν τῆς μεθορίου ὡς Τοποθεσίας δια τήν ἀντίστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καί ή προεπιστράτευσις μερικῶν Μονάδων, δια τήν ἐξασφάλισιν τῶν πεδινῶν τῆς διαδρόμων, θά ἔλυον ἔπωφελῶς τὸ φοβερόν αὐτὸ πρόβλημα δια τήν Ἑλλάδα.

Καί τοῦτο ἐπὶ πλέον : Ἐάν εἰς τήν περιοχήν Πίνδου δέν συνεκεντρώοντο πολλαί δυνάμεις καί ἀντιθέτως οἱ πεδινοὶ διάδρομοὶ ἀποκοῦσαν σοβαρὰς ὀργανώσεις ἐδάφους, οἱ Ἱταλοί, θέλοντες καί μὴ θά συνέρρεον νά διέλθουν δια τῆς περιοχῆς Πίνδου, ή ὅποια, ὅπως θά ἐνόμιζαν, δέν θά ἐφυλάσσετο καλῶς. Καί τότε οἱ Ἕλληνες θά ἐμάχοντο ἐκεῖ, ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῶν μέσων, μέ τούς Ἱταλοῦς, ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους.

Αὐτὸς ἦτο ὁ «Ἀληθής, Στρατηγικὸς Ἐλιγμός», ὁ ὁποῖος ἀντεπεκρίνετο εἰς τήν δραματικὴν ἐκείνην περίστασιν.

Διὰ νά ἐπιτύχῃ ὁ στρατηγικὸς ἐκεῖνος ἐλιγμὸς ἐχρειάζοντο τὰ ἑξῆς :

α) Νά τηρηθῆ ἀπόλυτος μυστικότης, δια νά μὴ μάθῃ τίποτε ὁ έχθρός.
β) Ἡ VIIIη Μεραρχία νά παραμείνῃ ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας Καλπακίου. Καί

γ) Νά πεισθῆ τὸ Γ.Ε.Σ. δια τήν ἀξίαν τοῦ ἐλιγμοῦ ἐκείνου.

Καί τὸ μὲν δεῦτερον κατωρθώθη εὐκόλως. Διότι συνητηθήσαν εἰς τὸ Μέγσοβον οἱ Στρατηγοὶ Διοικηταὶ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καί τῆς VIIIης Μεραρχίας μετὰ τῶν ἐπιτελαρχῶν των καί τῶν Δ/ τῶν τῶν Γραφείων Ἐπιχειρήσεων μυστικά καί χωρὶς νά γνωρίζῃ τίποτε τὸ Γ.Ε.Σ. καί ἤλθαν εἰς συνεννόησιν. Διὰ τὸ τρίτον ὁμως δέν κατωρθώθη τίποτε. Διότι οἱ Διευθυνταὶ τοῦ III Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ.Ε.Σ., εἰς τούς ὁποίους ἔγιναν νύξεις ἀπὸ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ Δ. Μαχᾶν, δέν τὸ ἀντελήφθησαν. Δὲν ἐπέμεινε δὲ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ., ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο μήπως οἱ Ἐπιτελεῖς ἐκεῖνοι ἐνόμιζαν ὅτι τούς ὑπεδείκνυε τὸ ἔργον των (ἐθεωροῦσαν τὸν ἰδικὸν των ἐλιγμὸν ὡς μοναδικὸν καί ἐξελάμβανον τοῦτο ἴσως ὡς προσωπικὴν των προσβολήν). Καί ἦτο φόβος τότε ν' ἀντικαταστήσουν τὸν Διοικητὴν καί τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σ.Σ. Καί ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Β' Σ.Σ. καί ὁ Ἐπιτελάρχης δέν θά ἐθεωροῦσαν τήν ἀντικατάστασίν των ὡς προσωπικὴν μείωσιν. Μόνον θά ἐφοβοῦντο μήπως ή ἀντικατάστασις αὕτη θά εἶχεν εἰς μελλούσας ἐπιχειρήσεις καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα, ἐφ' ἔσον θά διεξήγοντο μέ τὰς ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις τῶν ἐν λόγῳ Διευθυντῶν Ἐπιτελῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδεμίαν προσωπικὴν

ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους ἐπὶ τῆς Πίνδου εἶχον ἐκτελέσει καὶ ἐστεροῦντο πολεμικῆς πείρας ἐπὶ τῶν μεθόδων μάχης τοῦ Πεζικοῦ.

Ἀπεφασίσθη τότε νὰ γίνῃ σχετικὴ εἰσήγησις εἰς τὸν ἴδιον τὸν Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν Ἰ. Μεταξᾶν. Τὴν εἰσήγησιν τὴν ἐπραγματοποίησεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ. Δ. Μαχᾶς. Ὁ μακαρίτης Μεταξᾶς ἀντελήφθη πλήρως τὸν προτεινόμενον ἐλιγμόν. Μάλιστα, διὰ νὰ διαφυλαχθῆ ἡ μυστικότης, οὗτος δὲν ἀνεκοίνωσε τίποτε εἰς τὸν τότε Ἀρχηγὸν τοῦ Γ.Ε.Σ. Διότι, ὅπως εἶπεν ἀργότερα εἰς τὸν Δ. Μαχᾶν Ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ, ὁ Μεταξᾶς ἐφοβεῖτο μήπως τὸ μυστικὸν τοῦτο διαφύγη. Ὁ ὑπουργὸς οὗτος — ὁ κ. Μανιαδάκης — ἐπραγματεύθη τοῦτο διεξοδικῶς εἰς τὴν ἐφημερίδα «Ἀκρόπολιν», κατὰ τὸ θέρος 1959.

Τὸ μυστικὸν διὰ τὴν προτίμησιν τῆς ΙΒα Τοποθεσίας, χωρὶς προεπιστράτευσιν καὶ κατοχὴν τῆς Πίνδου δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων, διὰ νὰ μὴ αὐξήσουν ἐκ παραλλήλου οἱ Ἴταλοι τὰς δυνάμεις τοῦ ἐκστρατευτικοῦ των Σώματος, ἐγνώριζαν δύο ἄνθρωποι. Ὁ πρόεδρος τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶς καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ. Δ. Μαχᾶς. Ὅλιγον ἔπειτα τὸ μυστικὸν τὸ ἐπληροφορήθη καὶ ὁ Ὑπουργὸς τῆς Κυβερνήσεως Μεταξᾶ, τὸν ὁποῖον ἀνεφέραμεν, καθ' ὃν τρόπον οὗτος ἐξέθηκεν εἰς τὰ ὡς ἄνω ἀναφερόμενα φύλλα τῆς «Ἀκροπόλεως».

Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι τὸ Γ.Ε.Σ., τὸ ὁποῖον εἶχε καθορίσει ὡς Α' Τοποθεσίαν τοῦ Στρατοῦ μας, τὴν Τοποθεσίαν ΙΒ (Ἀλιάκμονος), ἤθελε νὰ ἐνισχυθοῦν αἱ θέσεις τῆς Πίνδου τοῦλάχιστον μὲ τὴν Ιη Μεραρχίαν ἐπιστρατευμένην. Ὁ Μεταξᾶς ὅμως ἀπέκρουσε τοῦτο, χάριν τοῦ ἄλλου «ἐλιγμοῦ». Ὁ μακαρίτης Ἀχιλλεὺς Κύρου ὅπως εἶπε κάποτε (ἐπὶ κατοχῆς) εἰς τὸν Δ. Μαχᾶν ὅτι ὁ Μεταξᾶς δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπιστρατευθῆ ἡ Ιη Μεραρχία διὰ λόγους οἰκονομίας. Ἐν τούτοις τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὑπέδειξεν εἰς τὸ ἀνυπόμονον Γ.Ε.Σ. ὅτι ὑπῆρχαν Δυνάμεις διὰ ν' ἀνασυγκροτηθῆ ἡ Ιη Μεραρχία, χωρὶς αὐτὴ νὰ ἐπιστρατευθῆ ἐφέδρους της.

Ἀπέμεινε τέλος νὰ πεισθῆ τὸ Γ.Ε.Σ. διὰ νὰ μετακινήσῃ τὴν Α' Τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀπὸ τὸν Ἀλιάκμονα εἰς τὴν μεθόριον. Δι' αὐτὸ ἐχρειάζετο λεπτὸς χειρισμός. Τὴν ὑπόθεσιν ἀνέλαβε πάλιν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ. ὁ Δ. Μαχᾶς, καὶ ὅταν ὁ μακαρίτης Παπάγος ἐπεσκέφθη ὁ ἴδιος τὴν Πίνδον περὶ τὰ τέλη τοῦ Θέρους 1939 καὶ τὸν ἐκάλεσεν ἐκεῖ, αὐτὸς ὑπέδειξεν ἐπὶ τόπου καὶ μακρὰν ἀπὸ τοὺς ἐπιτελεῖς τοῦ ΙΙου Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ.Ε.Σ., τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχε παρομοία μετακινήσις. Τοῦτο ἀπεδέχθη ὁ μακαρίτης Παπάγος ἐπὶ τόπου.

Τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1940 τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ εἶχε πλέον καθορίσει ἐπισήμως ὡς Α' Τοποθεσίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ τὴν Τοποθεσίαν ΙΒα τῆς μεθορίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἐπόμνημα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸ τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. καὶ πρὸς τὸ Γ.Ε.Σ. περὶ τῆς γενικῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς μεθορίου. Κατάστασις Β' Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὴν ἑσπέραν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1940.

Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Ὀκτωβρίου 1940, δηλαδὴ ὀλίγον προτοῦ κηρυχθῆ ὁ πόλεμος, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, κατόπιν ὀδηγιῶν τοῦ Γ.Ε.Σ. ἠσχολήθη μὲ τὴν μελέτην μερικῶν καὶ τοπικῶν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου. Δι' αὐτὸ διέταξε τὴν ἰην Μεραρχίαν Πεζικοῦ νὰ ἐκτελέσῃ σχετικὰς ἀναγνωρίσεις καὶ νὰ τοῦ ὑποβάλλῃ τ' ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τῆς.

Ἐννοεῖται τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἶχε πλέον σχηματίσει σαφῆ ἀντίληψιν τῆς γενικῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως. Καὶ εἶχεν ἀναφέρει περὶ αὐτῆς εἰς τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ προφορικῶς μὲν, διὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, γραπτῶς, δέ, διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 30 Ἐπομνήματός του. Εἰς τὸ Ἐπόμνημα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶχεν ὑποβάλλει εἰς τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας, διετύπωνε προβλέψεις διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς Στρατιωτικῆς καταστάσεως εἰς τὴν Πίνδον καὶ ὑπέβαλε προτάσεις διὰ δρᾶσιν. Ἄτυχῶς τὰς προτάσεις ἐκείνας δὲν τὰς ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν του οὔτε τὸ Γ.Ε.Σ. οὔτε τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. Ἀλλὰ ὅταν ἤρχισαν αἱ ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ γεγονότα ἐλάμβανον τὴν τροπὴν, τὴν ὁποῖαν εἶχε προῖδει τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον (τὸ πρῶτον Γ.Ε.Σ.). διέταξεν ὅπως ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐπὶ τῆς Πίνδου τὸ Β' Σ.Σ. Τὸ Β' Σ.Σ. ἀνέλαβε τότε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐνήργησε σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐν λόγῳ Ἐπομνήματος.

Τὸ ἐν λόγῳ Ἐπόμνημα ἔλεγε τὰ ἑξῆς :

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

ἘΠΟΜΝΗΜΑ

Περιέχον προτάσεις τινὰς περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, αἵτινες εἶναι δυνατόν νὰ διεξαχθοῦν ἐντὸς τῶν προσεχῶν ἡμερῶν.

Ι. Συμφώνως πρὸς τὰς μέχρι σήμερον πληροφορίας ἐπὶ τῶν συγκεντρώσεων τοῦ ἐχθροῦ ἐν Ἀλβανίᾳ, ὡς ἐν τῷ προσηρτημένῳ τῷ παρόντι

πίνακι ἐμφαίνεται, προκύπτει τὸ συμπέρασμα ὅτι οὗτος ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Ἡπείρου ἐντὸς τῶν ἀμέσως προσεχῶν ἡμερῶν.

II. Ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῆς Ἡπείρου, ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἡμῶν κατὰ τῆς Κορυτσᾶς δὲν δύνανται τις νὰ εἴπη ὅτι θὰ ἔχουν ἄμεσα ἀποτελέσματα ἐπὶ τῶν ἐν Ἡπείρῳ διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων.

Τὰ ἀποτελέσματα ταῦτα θὰ ἦσαν ἄμεσα διὰ τὴν μαχομένην VIII Μεραρχίαν, τῆς ὁποίας αἱ δυνατότητες δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀνάληψιν πρωτοβουλίας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς, ἐὰν αἱ ἡμέτερα ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι ἐξεδηλώνοντο ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς ἄνω κοιλάδος τοῦ Ἄωου ἢ καὶ βορειότερον (Κερασόβου) πρὸς Λεσκοβίκι καὶ ἐν συνεχείᾳ πρὸς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄωου ἢ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μεσογέφυρα (Α.Π. 1ο1387 16-10-40 Δ.Υ.Σ. παράγραφος ΙΥ / Β / β / Ι), ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς ἐνεργείας τῆς VIII Μεραρχίας, εἰς τρόπον ὥστε ἅμα τῇ ἐκδηλώσει ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης, νὰ ἐκδηλωθῇ ἀμέσως ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ἡμῶν κατ' αὐτοῦ ἐκ τῶν ὡς ἄνω περιοχῶν καὶ δὴ τῆς τοιαύτης Κερασόβου.

III. Διαθέσιμοι ὁμως σήμερον δυνάμεις διὰ τὴν ἀνάληψιν τῶν ἐπιθετικῶν τούτων ἐνεργειῶν εἶναι :

— Ἡ Υ Ταξιαρχία Πεζικοῦ 3—4 τὸ πολὺ Ταγμάτων (διότι 2 Τάγματα ἔχουν προωθηθῆ (ΣΜΙΖΙΣ — ΣΕΡΒΙΑ).

Ἡ I Μεραρχία ἐκ 5 περίπου Ταγμάτων (ὑπολογιζομένου εἰς ταῦτα καὶ τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τοῦ Τάγματος 36ου Συντάγματος).

IV. Μία ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ὡς ἄνω φρονοῦμεν ὅτι θὰ ἔχη τὰ κάτωθι ἀποτελέσματα :

1. Θὰ αἰφνιδιάσῃ τὸν ἐχθρόν, ὅστις, νομίζων ὅτι θὰ δεχθῶμεν παθητικῶς τὴν ἐπίθεσιν του ἐν τῷ θεάτρῳ Ἡπείρου, δὲν ἔχει λάβει σοβαρὰ ἀμυντικὰ μέτρα εἰς τὰς λοιπὰς ζώνας (περιοχὴ Κορυτσᾶς κ.τ.λ.).

2. Θὰ τονώσῃ τὸ ἠθικὸν τῶν ἡμετέρων στρατευμάτων, ὧν τὸ ἐπιθετικὸν πνεῦμα εἶναι ἤδη ἀνεπτυγμένον.

3. Θὰ ἔχη σημαντικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιτυχίας λόγω τῆς σημερινῆς διατάξεως τῶν Ἰταλικῶν Στρατευμάτων αἰφνιδιαζομένου οὕτως, ἐπιτυγχάνουσα δὲ θὰ καταρρίψῃ πλήρως τὸ ἠθικὸν του καὶ θὰ δύνανται τις νὰ ὑποθέσῃ ὅτι θὰ προκαλέσῃ τὴν ἔναρξιν διαλύσεώς του.

4. Θὰ ἐπαυξήσῃ εἰς ἔτι μεγαλύτερον βαθμὸν τὸ φρόνημα τοῦ ἡμετέρου Στρατοῦ, καθὼς καὶ αὐτοῦ τοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἐπηρέάζεται ἀπὸ πληθὺν ἀνησυχητικῶν διαδόσεων, κυκλοφορουσῶν καθημερινῶς κατὰ διαφόρους τρόπους, ἐπιθετικαὶ δὲ μάλιστα ἐνέργειαι καὶ ἐν τῇ περιοθῇ Καστοριάς

θὰ ἔχουν μεγαλύτερον ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ἐπιτυχίας τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων.

5. Δὲν ἀποκλείεται τέλος αἱ ἐπιτυχεῖς αὗται ἐνέργειαι νὰ ἔχουν εὐνοϊκὰ δι' ἡμᾶς ἀποτελέσματα καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν Βαλκανικῶν λαῶν.

Υ. Ἀντιθέτως, ἐὼν ἐν Ἡπείρῳ δὲν προφθάσωμεν νὰ συγχρονίσωμεν τὴν ἐπιθετικὴν ἐνέργειάν μας μὲ τὴν ἐπιθετικὴν τοιαύτην τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῆς VIII Μεραρχίας, δὲν θὰ ἔχωμεν ἀνάλογα ἀποτελέσματα, ἔστω καὶ ἂν ἐνεργήσωμεν ἐπιθετικῶς πρὸς Κορυτσᾶν μόνον, ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν στρατιωτῶν, καθ' ὅσον τυχὸν ὑποχωρητικὴ ἐνέργεια τῆς VIII Μεραρχίας πρὸς Ἀραχθὸν ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἐχθροῦ δὲν δύναται παρὰ νὰ ἔχη τὸν ἀντίκτυπον τῆς ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ καὶ τοῦ λοιποῦ μαχομένου Στρατεύματος.

Ἐκτὸς τούτου βομβαρδισμὸς πόλεων ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Θεσσαλίας, ὅστις πρέπει νὰ ἀναμένηται ἀμέσως μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, θὰ ἔχη θλιβερὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατοίκων καὶ θὰ γεννήσῃ δυσχερείας οὐχὶ μικρᾶς ἐκτάσεως ἐπὶ τῆς γενικῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἢ ὅποια θὰ διαταχθῇ. Τὰ 5 μόνον Τάγματα τῆς Iης Μεραρχίας, τὰ ἤδη διαθέσιμα, δὲν φρονοῦμεν ὅτι εἶναι ἐπαρκῆ διὰ τὴν ὡς ἄνω ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.

ΥΙ. Ὑπὸ τὰς παρούσας ὅθεν συνθήκας καὶ διὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω καὶ ἵνα μὴ μία τοιαύτη ἐπιθετικὴ ἐνέργεια ἀγάγη εἰς ἐντελῶς ἀντίθετα τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ ἀποτελέσματα καὶ τὰ ὅποια θὰ ἠδύναντο νὰ ὦσιν καταστρεπτικώτερα μιᾶς λελογισμένης ἀμύνης, φρονοῦμεν ὅτι ἀπαιτεῖται :

1. Νὰ ἐξασφαλισθῇ αὐστηροτάτη καὶ ἀπόλυτος ἐχεμύθεια ἐπὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς ἐνεργείας ταύτης ἐκδηλουμένης κεραυνοβόλως, αἴφνιδιαστικῶς, εὐθύς ἀμέσως καὶ ἅμα τῇ ἐκδηλώσει τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῆς VIII Μεραρχίας ἢ τῆς ἐνάρξεως ἐναερίων τούτου ἐπιδρομῶν καὶ καταστροφῶν.

2. Νὰ πραγματοποιηθῇ προσωρινῶς ἢ προώθησις τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Υ Ταξιαρχίας μετὰ τῶν 3—4 Ταγμάτων τῆς εἰς Τοποθεσίαν ΙΒα, ἵνα εἶναι οὕτω διαθέσιμος διὰ τὴν περιοχὴν δυτικῶς τοῦ Μετσόβου.

Γενικῶς διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ὡς ἄνω ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἐνεργειῶν τῆς VIII Μεραρχίας θὰ χρειασθῇ ἐνιαία Διοίκησις.

3. Νὰ ἐνισχυθῇ τὸ ταχύτερον δι' ἀποστολῶν ἢ I Μεταρχία, ὥστε, συγκροτουμένη, νὰ εἶναι δυνατὸν διὰ τῆς διαθέσεώς της πρὸς περιοχὴν Μετσόβου ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν Υην Ταξιαρχίαν, δυναμένην νὰ διατεθῇ καὶ πρὸς βορρᾶν (Τοποθεσία ΙΒα).

4. Νὰ ἐνισχυθῆ τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ Β Πυροβολικοῦ καὶ διατεθοῦν περισσότεραι Μονάδες πυρὸς εἰς πυρομαχικά.

5. Νὰ αὐξηθῆ ὁ ἀριθμὸς τῶν Μοιρῶν διώξεως καὶ βομβαρδισμοῦ εἰς περιοχὴν Λαρίσης καὶ οὕτω θὰ ᾔητο δυνατὸν :

α) Αἱ Μοῖραι Διώξεως νὰ ἐμποδίσουν τὸν βομβαρδισμόν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῶν Κέντρων Θεσσαλίας, καθὼς ἐπίσης καὶ νὰ προστατεύσυν τὰς Μοίρας Βομβαρδισμοῦ, αἵτινες θὰ εἰσέλθουν νὰ βομβαρδίσουν τὸ ἐσωτερικὸν τῆς διατάξεως τοῦ ἐχθροῦ.

β) Τὰ ἤδη διαθέσιμα Τμήματα τῆς Υ Ταξιαρχίας καὶ Ι Μεραρχίας νὰ δράσουν ἐπιθετικῶς ἐν συνδυασμῶ μετὰ τῆς ἐνεργείας τῆς ΥΙΙΙ Μεραρχίας (ἐφ' ὅσον δὲν ἤθελεν ἐξ ὀλοκλήρου συγκροτηθῆ ἡ Ι Μεραρχία).

Τ. Τ. 152 τῆ 25ῆ Ὀκτωβρίου 1940.

Τὸ ΙΙΙ Ἐπιτελ. Γραφεῖον Β' Σώματος Στρατοῦ.

Σημείωσις : Τὸ παρὸν ὑπόμνημα, ὑποβληθὲν πρὸ τοῦ πολέμου, δεικνύει ὅτι τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπίστευεν ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ νικήσωμεν τοὺς Ἴταλοὺς καὶ νὰ δαλύσωμεν τὸ ἐν Ἀλβανίᾳ ἐκστρατευτικὸν τῶν Σῶμα.

Ὅλοι τότε ἐφοβοῦντο κατάκτησιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἴταλῶν εἰς ὀλίγας ἡμέρας.

Τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τότε προέβλεπεν ἄμυναν. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπίθεσιν.

Π Ι Ν Α Ξ

Τῶν καθ' ἐκάστην ἡμέραν θέσεων τῶν Μονάδων

Μονάδες	Ἡμέραι	26—10	Φίλιαι δυνάμεις
ΑΡΓΥΡΟΚΑΣΤΡΟΝ ΠΡΕΜΕΤΗ ΤΕΤΕΛΕΝΙ	23 Μ.Π.	10 Τ. 2 Τ. Βερσ. 1 Τ. Αὐτ/των 3 Τ. Ἄρμ. 22 Πυρ/χίαι ἑλαφρ. 20—22 Βαρ. Πυρ/χίαι 1, Τ. Γεφυροποιῶν 5 ἴλαι Ἴππικοῦ (;)	3 Τ. Πρ. 12 Τ. Πέζ. (;) ; Ἑλ. Π. ; Βαρὺ Π. 2 ἴλαι
ΚΟΝΙΣΠΟΛΙΣ ΑΓΙΟΙ ΣΑΡΑΝΤΑ ΔΕΛΒΙΝΟΝ	51 Μ.Π.	12—14 Τ. 1 Τ. Μελανοχιτόνων 15 Ἑλαφραὶ Πυρ/χίαι 3 Βαρ. Πυρ/χίαι 150 Λέμβοι ἑλαστικοὶ 48 Ὀλμοι 1 ἴλη (;)	
		30 Τ. 37 Π. Ε. 25 Β. Π. 3 Τ. Ἀρμάτων 5—6 ἴλαι Γεφυροποιοὶ	17 Τ. Π. Ε. Π. Ε. 2 ἴλαι

Π Ι Ν Α Ξ

Τῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν θέσεων τῶν Μονάδων

Μονάδες	Ἡμέραι	26-10 - 1-1	Φίλιαι δυνάμεις
		49 Μ. Π. (ΠΑΡΜΑΣ)	7 Τ. ΙV Ταξ.
ΚΟΡΙΤΣΑ		Ι. Τ. Πολ/λων	; Πυρ.
Σ.Δ. Μερ. ΠΑΡΜΑΣ (49)		6 Τ. Πεζικοῦ 6 Τ.	10 σύν 1 = 11 Τ.
		1 Μελανοχιτ. 1 Τ. Μ.	8 Ε. Π.
		ΙΙ Ἐλ. Πυρ/χία ΙΙ Ε. Π.	4 Β. Π.
		(Πεδ. σύν Ὅρε)	
		6-8 Βαρ. Πυρ/χία 8 Β.Π.	2 Ἴλαι
		Ι Λόχος ἀρμάτ.	
		Ἐσημειώθησαν τμημ. 29 Μ. Π. (PIEMONTE)	
		αὐτῆς ἀπὸ 20 εἰς 4 Τ - Ι Τ Μελανοχιτ. 4 Τ.	
ΚΟΡΥΤΣΑΝ προερχομένη ἐξ ΕΛΒΑΣΑΝ			9 Πυρ/χία (3 πεδ. Ι μελ. 100/17 3 τῶν 67 9 Ε. Π.
ΕΛΒΑΣΑΝ - ΛΙΠΠΡΑΣΔΙ	19η		
		5 Τ. σύν 3 πυρ. Π.	
ΕΡΣΕΚΑ - ΛΕΣΚΟΒΙΚΙ	3η Ἀλπινιστῶν		3 Τ.
	6 Τ. Ἀλπ. 6 Τ.Α.		Ι Πυρ/χία
	Ι Τ. Ἀρμάτων		
	13 Πυρχ. ἑλαφρ. 13 Ε.λ.Π.		
	ἐξ ὧν 4 πεδ.		
	18 Τ. Πεζ.	23 Τ.	21 Τ.
	1 Τ. Πολυβ.	36 Π.Ε.	9 Ε.Π. + ;
	33 Ε.Π.	8 Β.Π.	4 Β.Π. + ;
	8 Β.Π.	Ι Τ. Ἀρμ.	2 Ἴλαι
	Ι Τ. Ἀρμ.		

Σύμφωνα με όλα αυτά, την εσπέραν τῆς 27ης Ὀκτωβρίου 1940, ἡ κατάστασις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἦτο περίπου ἡ ἑξῆς :

α) Εἰς τὸν Τομέα τῆς Καστοριάς ἡ IXη Μεραρχία εὐρίσκετο συγκεκροτημένη, ἐκτὸς ἀπὸ ἐλαχίστους σχηματισμούς της, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχον ἀκόμη καταρτισθῆ. Ἡ Μεραρχία αὐτὴ εἶχε προεπιστρατευθῆ, ἐπὶ τῇ βάσει εἰδικοῦ σχεδίου προεπιστρατεύσεως. Καὶ ὁ ὄγκος της εἶχεν ἀναπτυχθῆ ἐπάνω εἰς τὴν Τοποθεσίαν ΙΒα.

β) Ὁ ΙΧος Συνοριακὸς Τομεὺς ἦτο δυνάμει ἐνὸς περίπου Τάγματος.

γ) Εἰς τὴν περιοχὴν ΣΜΙΞΙ εὐρίσκετο ἓνα Τάγμα τῆς Υἱς Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τὸ ὅποιον εἶχε σχηματισθῆ ἀπὸ ἐφέδρους, ὅσοι ἐκαλοῦντο περιοδικῶς κάθε μῆνα. Τὸ Τάγμα αὐτὸ ἠσχολεῖτο μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

δ) Εἰς τὴν περιοχὴν Σερβίων εὐρίσκετο ἐστρατοπεδευμένον ἄλλο Τάγμα τῆς Υἱς Ταξιαρχίας, τὸ ὅποιον ἠσχολεῖτο ἐπίσης μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασιῶν ἀντιαρματικῆς ἀμύνης.

ε) Εἰς τὴν περιοχὴν Ἐλευθεροχωρίου εἶχε τοποθετηθῆ ἓνα Τάγμα τοῦ 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ μία Πυροβολαρχία τοῦ 1ου Συντάγματος Ὀρ. Πυροβολικοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν Κερπέρου εἶχε τοποθετηθῆ μία Ἴλη Ἱππικοῦ. Εἰς τὴν διάβασιν Μετσόβου ἓνα Τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ μετὰ Οὐλαμὸν Πυροβολικοῦ. εἰς τὴν περιοχὴν Καλαμπάκας τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὅποιον ἦτο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Καὶ τέλος εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου τὸ 51ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μετὰ ἓνα Τάγμα του εἰς Μόρφην, ἡ 1η Πυροβολαρχία Ὀρ. Πυροβολικοῦ καὶ Οὐλαμὸς Ἱππικοῦ.

Οἱ φάκελλοι τοῦ Σχεδίου ἐπιστρατεύσεως εἶχαν σταλῆ εἰς τὰς Κοινότητες καὶ θὰ ἐκοινοποιοῦντο εἰς τοὺς ἐφέδρους, μόλις ἔφθανεν ἡ διαταγὴ ἐπιστρατεύσεως.

Ἐδῶ πρέπει νὰ λεχθῆ ἡ στιχομυθία, ἡ ὁποία ἔγινε τὴν εσπέραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 (παραμονὴν τῆς Ἰταλ. εἰσβολῆς) μεταξύ τοῦ Β, Σ.Σ. καὶ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου. Ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς Β' Σ.Σ., μετὰ τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐζήτησαν, διὰ τελευταίαν φοράν, (προηγούμενως πολλάκις εἶχον ζητήσῃ τοῦτο) ὅπως ἡ ἐπιβιβαζομένη τὴν στιγμὴν ἐκείνην Υ Ταξιαρχία Πεζικοῦ εἰς τὸν σταθμὸν Λαρίσης, δι' Ἀμύνταιον, νὰ κατευθυνθῆ εἰς Μέτσοβον, ὅπου θὰ ἠδύνατο νὰ προσστατεύσῃ τὸν τόσο σπουδαῖον κόμβον τοῦ Μετσόβου καὶ ἀπὸ ὅπου εὐκόλως θὰ ἠδύνατο νὰ χρησιμοποιηθῆ εἰς Πίνδον.

Παρ' ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Β' Σ.Σ. τὸ Γεν. Ἐπιτελεῖον ἔμεινεν ἀμετάπειστον. Εἰς τὸ τηλέφωνον ὁ ἀντισυνταγματάρχης Δόβας τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ ὁ συνταγματάρχης Μαχᾶς τοῦ Β' Σ.Σ.

Τὰ μετέπειτα γεγονότα, εἶναι γνωστὸν, πόσον ἐδικαίωσαν τὸ Β' Σ.Σ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

ΕΠΙΘΕΣΙΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΙΝΔΟΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἐνῶ πλέον ἔληγεν ὁ Ὀκτώβριος ἡ ἐργασία διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἀμυντικῶν θέσεων τῶν Τοποθεσιῶν IB καὶ IBa ἐξακολουθοῦσε μὲ ἔντασιν καὶ ταχὺν ρυθμόν, μὲ τὸ Σχέδιον. Καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ ὁποία ἔμενεν εἰς ΛΑΡΙΣΑΝ, ἐλάμβανεν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης αἰφνιδίας ἐπιθέσεως τῆς Ἰταλίας.

Τὴν 27ην Ὀκτωβρίου ὅλα ἐφαίνοντο ἡσυχᾶ. Τὴν 4ην πρωϊνὴν ὁμῶς τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγὸς Παπαδόπουλος, ἐκλήθη ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἐκ τοῦ Γ.Ε.Σ. εἰς τὸ τηλέφωνον. Καὶ ὁ ἀξιωματικὸς τοῦ Γ.Ε.Σ. Κορόζης τοῦ ἀνήγγειλεν ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου ὅτι ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ στρατεύματά της θὰ εἰσέβαλον ἐντὸς ὠρῶν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος. Ἐπομένως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἔπρεπε ν' ἀντιτάξῃ σθεναρὰν ἄμυναν κατὰ τῶν στρατευμάτων ὅσα θ' ἀπεπειρῶντο νὰ παραβιάσουν τὰ σύνορά μας. Καὶ ἡ ἄμυνα αὕτη τοῦ Στρατοῦ μας θὰ ἐγένετο ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαταγῶν τὰς ὁποίας ἕως τότε εἶχε κοινοποιήσῃ τὸ Γ.Ε.Σ. εἰς τὰς διαφόρους Μονάδας. Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σ. Σ. ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Στρατοῦ Συνταγματάρχην Μαχᾶν εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήγγειλε τὰ καθέαστα.

Μετ' ὀλίγον ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἔφθασεν εἰς τὰ Γραφεῖα τοῦ Σώματος, ὅπου συνεκεντρώθησαν ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ τοῦ Ἐπιτελείου. Ἡ ἄμεσος ἐπιστράτευσις ἦτο ἡ πρώτη ἐνέργεια τῆς Διοικήσεως. Ὅλα δι' αὐτὴν ἦσαν ἔτοιμα καὶ ὑπελείπετο μόνον ἡ εἰδοποίησις τῶν Μονάδων, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἀμέσως. Ἄλλη ἐνέργεια ἀμέσου ἀνάγκης ἦτο ἡ λῆψις ἀντιαεροπορικῶν μέτρων, δότι προεβλέπετο ὅτι ἐχθρὸς θὰ ἐβομβάρδιζε τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Λαρίσης, ὁ ὁποῖος ἦτο σπουδαῖον συγκοινωνιακὸς κόμβος τῆς περιοχῆς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Τυχῶν βομβαρδισμὸς τοῦ ἐν λόγῳ σταθμοῦ θὰ ἠμπόδιζε τὴν ἐπιστράτευσιν εἰς τὸ μεγάλο ἐκεῖνο κέντρον ἐπιστρατεύσεως, ὅπως ἦτο ἡ Λάρισα. Ἀρκεὶ νὰ

λεχθῆ ὅτι διὰ τοῦ σιδηροδρομικοῦ Σταθμοῦ Λαρίσης ἔπρεπε νὰ διέλθουν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν 70 χιλιάδες μετακινούμενοι ἔφεδροι. Διὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ κινδύνου ἐκ τοῦ πιθανοῦ βομβαρδισμοῦ τοῦ Σταθμοῦ ἢ Διοίκησης τοῦ Σώματος εἶχε προβλέψει νὰ ἐκτελεσθῆ μέρος τῆς ἐπιστρατεύσεως εἰς τὰ περίχωρα τῆς Λαρίσης καὶ διέθεσεν ἀντιαεροπορικὰ πυροβόλα διὰ τὴν ἄμυναν τοῦ Σταθμοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἄμυνα τοῦ Σταθμοῦ ἦτο προβληματική, ἀφοῦ ὁ ἐχθρὸς εἶχε τὴν ἀπόλυτον ὑπεροχὴν εἰς τὸν ἀέρα.

Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου ἐνεφανίσθησαν εἰς Λάρισαν ἐπανειλημμένως ἐχθρικά ἀεροπλάνα καὶ ἐσημειώθησαν ἀρκετοὶ συναγερμοί. Καὶ ναὶ μὲν τὰ ἐχθρικά ἔεροπλάνα δὲν ἐβομβάρδιζαν, οἱ Ἀξιωματικοὶ ὅμως τοῦ Ἐπιτελείου ἠναγκάζοντο νὰ κατέρχωνται εἰς κακῆς ὥρας καταφύγιον οἰκίας, εὐρισκομένης ἀπέναντι τοῦ Σ.Σ. Τοῦτο ὅμως διέκοπτε τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπεβράδυνε. Δι' αὐτὸ τὴν ἐπομένην ἡμέραν Ἀξιωματικοὶ καὶ ὄπλιται τοῦ Σώματος δὲν ἔδιδον πλέον προσοχὴν εἰς τοὺς ἀεροπορικοὺς συναγερμούς καὶ ἐξακολουθοῦσαν τὴν ἐργασίαν των.

Σύμφωνα μὲ διαταγὴν τοῦ Γ.Ε.Σ. τὸν ἀγῶνα τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων ἐπὶ τῆς μεθορίου θὰ διηύθητε τὸ Τμήμα Στρατιάς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἕως ὅτου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ συνεπλήρωνε τὴν πιστράτευσιν τῶν ἐφένδρων του καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν Μονάδων του καὶ ἐκινεῖτο πρὸς τὴν μεθόριον. Τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. ὅπως ὤφειλεν, ὅπως οἱ πολεμικοὶ κανόνες ἐπιβάλλουν, νὰ τηρῆ διαρκῶς ἐνήμερον τὴν Διοίκησιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸ μέτωπον τῆς μεθορίου. Ἐν τούτοις τοῦτο οὔτε τὴν 28ην Ὀκτωβρίου οὔτε τὴν 29ην, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἦτο ἐξαιρετικὰ ἀπησχολημένη μὲ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιστρατεύσεως ἐγνώρισε τίποτε διὰ τὴν πορείαν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σ.Σ. Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 29ης Ὀκτωβρίου ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ, Συνταγματάρχης ΜΑΧΑΣ, ἐπεκoinώνησε τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. Συνταγματάρχην Γεωργούλην καὶ ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν κατάστασιν τῶν μαχομένων Τμημάτων μας εἰς τὴν μεθόριον. Ἡ πολεμικὴ κατάστασις, ἀπήντησεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εἶναι ἀπελπιστικὴ. Τὸ Ἀπόσπασμα Δαβάκη ἔχει διαλυθῆ καὶ ὁ ἐχθρὸς, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἔχει καταλάβει ἐπὶ τοῦ Γράμμου τὰς διαβάσεις τῆς Ἀρένας.

— Καὶ τί μέτρα ἐλάβετε πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως αὐτῆς ἠρώτησεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος.

— Συνεκροτήσαμεν ἀπόσπασμα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Καλὴν ἀπὸ τὰ Τάγματα ... — καὶ ἀνέφερον ὠρισμένα Τάγματα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς μεγάλην μεταξύ των ἀπόστασιν, ὅπως εἰς Νεστόριον, εἰς Ἀμύνταιον—καὶ ἔδωσαμεν ἐντολὴν εἰς αὐτὸ νὰ ἐνεργήσῃ ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ προχωροῦντος ἐχθροῦ.

Εἰς τὸν Συνταγματάρχην Μαχᾶν ἢ ἀπάντησις ἐκείνη ἐφάνη καταπληκτικὴ τόσοσ μάλιστα, ὥσπε ἐκλείσει τὸ τηλέφωνον ἀμέσως, διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ Γ.Ε.Σ. — Γενικὸν Στρατηγεῖον πλέον (ἐν Ἀθήναις).

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ἀπὸ ὅσα ἤκουσε, συνεπέβαινε, ὅπως ἔλεγεν, ὅτι ἐπήρχετο ἡ καταστροφή τοῦ μετώπου μας. Διότι ὁ Συνταγματάρχης Καλῆς, τὸν ὁποῖον εἶχε μαθητὴν εἰς τὴν Ἀνωτέραν Σχολὴν Πολέμου Ἀθηνῶν, δὲν τοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἦτο ὁ διὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην περιπτῶσιν ἐξαιρετικὸς ἠγῆτωρ. Δεύτερον, διότι καὶ ὁ ἄριστος τῶν Ἑλλήνων Συνταγματάρχῶν, ἂν ἀνελάμβανε τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην, δὲν θὰ ἠδύνατο, λόγῳ ἐλλείψεως Μέσων, νὰ συγκεντρώσῃ τὰ ὀρισθέντα Τάγματα ἀπὸ τόσοσ μεγάλας ἀποστάσεις, ὥσπε νὰ δυνηθῇ ν' ἀντιμετωπίσῃ ἐγκαίρως τὸν εἰσβολέα. Διὰ νὰ διευκολύνῃ τὸν Ἀρχηγὸν τοῦ Ἀποσπάσματος ἐκείνου τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔπρεπε νὰ διαθέσῃ ἀμέσως τ' ἀπαιτούμενα μεταφορικὰ μέσα διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ ἀποσπάσματος. Τὰ μεταφορικὰ αὐτὰ μέσα θὰ μετέφεραν τὰ διεσκορπισμένα Τάγματα εἰς ὀρισμένον μέρος, ὅπου θὰ τ' ἀνελάμβανεν ὁ Διοικητὴς τοῦ Ἀποσπάσματος. Καὶ τρίτον, διότι, τὰ Τάγματα ἂν συνεκεντρῶνοντο ἐγκαίρως καὶ μέσα ἀνεφοδιασμοῦ ἂν ἐξευρίσκοντο, ὁ ἀπλοῦς ἐκεῖνος Συναγματάρχης, εἰς τοὺς ὤμους τοῦ ὁποῖου μετετοπιζετο ἡ εὐθύνη διὰ τὰ γεγονότα, ὅσα θὰ ἔκριναν τὴν τύχην τοῦ πολέμου, (ἐνῶ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διέθετε πλούσιον Ἐπιτελεῖον), καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ πράξῃ τίποπε. Καὶ τοῦτο, διότι οὔτε Μέσα Διαβιβάσεων διέθετε οὔτε πληροφορίας διὰ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὡσπε, ἐὰν ἐξαπέλευεν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μ' αὐτόν, θὰ εὐρίσκετο εἰς τὸ χάος. Πρὸς τοῦτο ἐχρειάζοτο Διοίκεσις μεγάλης Μονάδος, ἡ ὁποία μόνη δύναται νὰ προβαίῃ εἰς τοιαύτας ἐνεργείας. Τὸ ὀρθὸν θὰ ἦτο αἰ ὑπὸ τὸν Καλὴν δυνάμεις νὰ θεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς 1ης Μεραρχίας. Ἐν τῷ μεταξύ, ἐννοεῖται, ὁ ἐχθρὸς θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ σχέδιόν του, δηλαδὴ τὴν ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους διεισδυσίν του, τῆς ὁποίας διεισδύσεως δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν κατεύθυνσιν, ἂν ἦτο πρὸς τὸ Μέτσοβον ἢ πρὸς τὴν Καστοριάν. Καὶ ἡ γνῶσις τῆς κατευθύνσεως ἦτο ζήτημα κεφαλαῖῳδες διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς ἀντεμετώπισιν τοῦ εἰσβολέως. Κατάληψις ὅμως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ τῶν διαβάσεων τῆς Ἀρένας ἐδείκνυε κατεύθυνσιν μᾶλλον πρὸς Καστοριάν.

Δι' ὅλα τ' ἀνωτέρω ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐθεώρησε τὴν διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. περὶ συγκροτήσεως Ἀποσπάσματος Καλῆ ὡς ἐκτὸς τόπου καὶ χρόνου. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσκέφθη ὅτι ἦτο δυνατόν ν' ἀπατᾶται ἢ νὰ μὴ ἀντελήφθη καλῶς τὰς δοθείσας εἰς αὐτόν ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου Τ.Σ.Δ.Μ. πληροφορίας, ἐπεκινῶνησε τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Διευθυντὴν τοῦ 11ου Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου Συνταγματάρχην Κιτριλάκην, ἐξέθηκεν εἰς αὐτόν ὅσα τοῦ εἶχεν ἀνακοινώσῃ ὁ Ἐπιτελάρ-

χης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐρωτήσῃ αὐτὸς τὸν κ. Γεωργού-
λην διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ μετώπου καὶ διὰ τὰ πρὸς ἀντιμετώπισίν της
μέτρα.

Μετὰ ἡμίσειαν ὥραν ὁ Συνταγματάρχης Κιτριλάκης ἐκάλεσεν εἰς
τὸ τηλέφωνον τὴν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι καὶ εἰς
αὐτὸν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπανέλαβε τὰ ἴδια. Ἐπὶ πλέον ὁ Κι-
τριλάκης ἠρώτησε τὸν Συνταγματάρχην Μαχᾶν ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχι-
στρατήγου ποία ἦτο ἡ γνώμη του διὰ τὴν κατάστασιν καὶ πῶς αὐτὴ
ἐπρεπε ν' ἀντιμετωπισθῇ.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἀπήνησεν ἐκθέτων ὅσα περιεῖχε τὸ
ὑπόμνημα τοῦ Σώματος Στρατοῦ γενικῶς πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς δια-
μορφωθείσης καταστάσεως. Εἰδικώτερα δὲ καὶ ἀμεσώτερα ἦτο ἀνάγκη
νὰ συγκεντρωθοῦν ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεραι δυνάμεις κληρωτῶν καὶ
μέχρι στιγμῆς στατευθέντων ἐφέδρων, αἱ ὁποῖαι νὰ κινηθοῦν διὰ παντὸς
μέσου ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας πρὸς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἐπτα-
χωρίου καὶ νὰ ἐμποδίσουν τὴν μεγέθυνσιν τοῦ ἐχθρικοῦ θύλακος. Ἀπὸ
ἐκεῖ νὰ προχωρήσουν ἕως ὅτου ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἀμέσως
δὲ τότε νὰ βαδίσουν κατ' αὐτοῦ ἐπιθετικῶς.

Ὁ Συνταγματάρχης Μαχᾶς ἐνῶ ὠμιλοῦσε, ἐνεθυμήθη καὶ ὑπενθύ-
μισεν εἰς τὸν συνομιλιτὴν του προηγουμένη μελέτην του, ἐπὶ τῇ βάσει
τῆς ὁποίας εἶχε συντάξῃ τὸ ἀναφερθὲν ὑπόμνημα τοῦ Β' Σ. Σ. καὶ τῆς ὁποίας
μελέτης τὸ πόρισμα ἦτο : «Πρέπει νὰ εἴμεθα κύριοι τῆς
Πίνδου εἴτε διὰ ν' ἀποκρούσωμεν εἰσβολὴν τοῦ
ἐχθροῦ εἴτε διὰ νὰ ἐξορμήσωμεν ἐξ αὐτῆς καὶ
κτυπήσαμεν τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ,
ὁποῖος θὰ ἐπετίθετο ἐναντίον τῆς Καστο-
ριᾶς ἢ ἐναντίον τῶν Ἰωαννίνων. Μὲ τὸ «Κύριοι τῆς
Πίνδου» ὅμως ὁ Ἐπιτελάρχης εἶπεν ὅτι πρὸ παντὸς ἐννοῦσε «Κύ-
ριοι τῆς περιοχῆς Κερασόβου τῆς Πίνδου». Προσέθεσεν ἐπίσης ὁ Ἐπι-
τελάρχης ὅτι ἀρχικῶς ἐνόμιζεν ὅτι ἡ κατεύθυνσις τοῦ εἰσβολέως ἦτο διὰ
τοῦ Κερασόβου πρὸς Μέτσοβον. Ἐπειδὴ ὅμως ἀνηγγέλθη ἡ ὑπὸ τοῦ
ἐχθροῦ κατάληψις τῶν διαβάσεων τῆς Ἀρένας, ἤρχισε νὰ σκέπτεται
μήπως ἡ κατεύθυνσις τοῦ εἰσβολέως ἦτο πρὸς Καστοριάν. Ἀλλὰ καὶ
εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἡ πρώτη συγκέντρωσις τῶν Τμημάτων, ἀνα-
τολικῶς τοῦ Ἐπταχωρίου ἦτο σκόπιμος. Ἐτόνισεν ὅμως τὴν ἀνάγκην
ὅπως ὅλα ἐκεῖνα τὰ Τμήματα δοθοῦν εἰς ἓνα ἠγήτορα. Καὶ τοιοῦτος ἦτο
ὁ ἐκεῖ εὐρισκόμενος Διοικητὴς τῆς Ἰης Μεραρχίας Στρατηγὸς Βραχνός.

Ὁ Συνταγματάρχης Κιτριλάκης, ἀφοῦ ἤκουσε τὰς σκέψεις τοῦ Συν-
ταγματάρχου Μαχᾶ διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως εἰς τὸν Τομέα
τῆς Πίνδου, συνεννοήθη μὲ τὸν πλησίον καθήμενον Ἀρχιστράτηγον Πα-

πάγον καὶ κατόπιν ἠρώτησεν ἂν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ αὐτὸ τὰς ἐπιχειρήσεις εἰς Πίνδον, μετασταθεῖον ἀμέσως εἰς Κοζάνην. Ὁ Ἐπιτελάρχης, ὁ ὁποῖος εἶχε τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Σωματάρχου, ἀπήντησεν ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, ὁπότε τὴν ἐπομένην τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος θὰ μετεκινεῖτο εἰς Κοζάνην. Εἰς Λάρισσαν θὰ ἔμενε μόνον τὸ Γραφεῖον Ἐπιστρατεύσεως τοῦ Σ.Σ. μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν ἀρχηγὸν τοῦ Πεζικοῦ τῆς 1ης Μεραρχίας, Συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον, διὰ νὰ περατώσῃ τὴν ἐργασίαν τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Πίνδου τὴν ἀναλάβῃ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐν Λαρίσῃ εὐθὺς μόλις ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς Πίνδον, προέβη εἰς τὰς κάτωθι ἐνεργείας :

α) Διέταξεν ὅλας τὰς Μονάδας Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ν' ἀποστείλουν ἀμέσως εἰς τὴν περιοχὴν Μόρφης - Ἑπταχωρίου καὶ Γρεβενῶν ὅλας τὰς μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης διαθεσίμους δυνάμεις των εἰς κληρωτοὺς καὶ ἐφέδρους. Καὶ ν' ἀποστείλουν ταύτας δι' ἵππων ἢ αὐτοκινήτων, ἐφ' ὅσον διέθετον ταῦτα. Εἰδικῶς διέταξε τὸ Σύνταγμα Ἴππικοῦ Λαρίσσης ὅπως κινηθῇ μόνον μὲ τοὺς ἵππους, διὰ νὰ κινηθῇ ταχύτερον καὶ ἀκοπώτερον. Αἱ ἵπποσκευαὶ καὶ τὰ λοιπὰ ἐξαρτήματα θὰ μετεφέροντο δι' αὐτοκινήτων.

Διέταξεν ἐπίσης τὰς 2 Μοίρας Αὐτοκινήτων (πυρομαχικῶν καὶ τροφίμων) Ἐφοδιασμοῦ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ ἐγκαταλείψουν τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, νὰ χωρισθοῦν εἰς τμήματα καὶ νὰ κινηθοῦν κατὰ μῆκος τῶν ἀμαξιτῶν ὁδῶν, αἱ ὁποῖαι ἄγουν, ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, εἰς Μόρφην καὶ Γρεβενὰ καὶ νὰ δέχωνται ἐπὶ τῶν ὀχημάτων ἄνδρας τῶν εἰδικῶς κινουμένων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτῆν Τμημάτων. Καὶ τοῦτο νὰ ἐπαναληφθῇ ἕως ὅτου μεταφερθοῦν εἰς τοὺς δύο τόπους συγκεντρώσεως Μόρφην καὶ Γρεβενὰ ὅλοι οἱ ἄνδρες τῶν ἐν λόγῳ Τμημάτων.

Τοιουτοτρόπως κατέστη δυνατόν νὰ συγκεντρωθοῦν ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν περιοχὴν Μορφῆς πέντε Τάγματα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓνα δὲν εἶχε οὔτε πυρομαχικά, οὔτε μεταγωγικά μάχη.

β) Ἐκάλεσε διὰ προσκλήσεως ὅλους τοὺς γέροντας, τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιὰ τῆς περιοχῆς τῆς μεθορίου, διὰ νὰ προσέλθουν μετὰ τῶν ὑποζυγίων των, ἂν εἶχον, εἰς Μορφὴν καὶ Γρεβενὰ, διὰ νὰ ἐνεργήσουν τὸν ἀνεφοδιασμόν εἰς τροφίμα καὶ πυρομαχικά τῶν Τμημάτων, καθ' ὅσον, διὰ τὰς ἐν λόγῳ μεταφορὰς δὲν εἶχον μείνει αὐτοκίνητα.

Τὴν ἐπομένην ἡμέραν — 30ὴν Ὀκτωβρίου — τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐκίνησεν ἀπὸ τὴν Λάρισσαν καὶ ἔφθασεν αὐθημερὸν

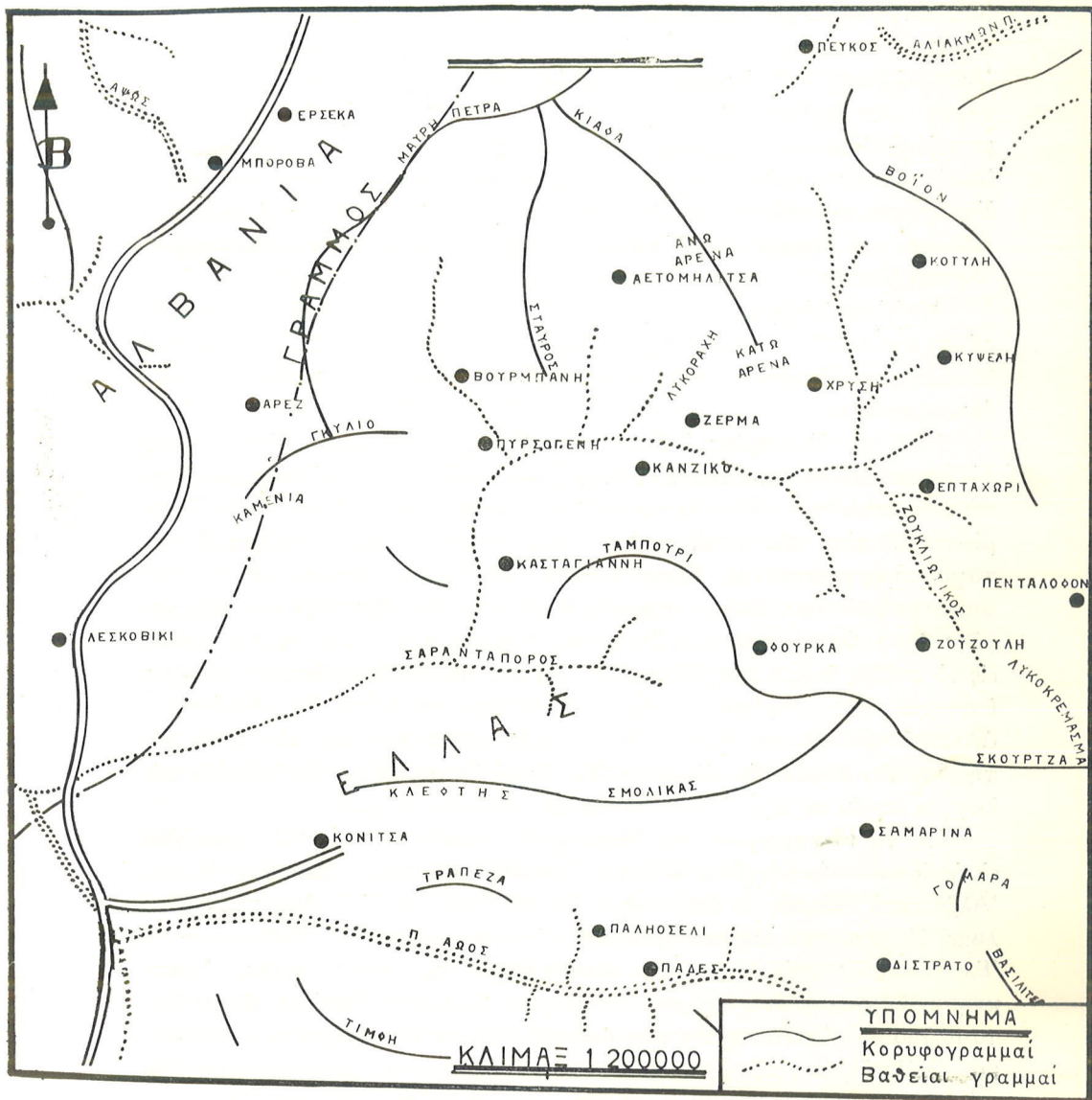
εις Κοζάνην. Εις Κοζάνην εύρίσκετο και ό Σταθμός Διοικήσεως του Τμήματος Σ.Δ.Μ. Έκει οι Άξιωματικοί του Έπιτελείου του Σώματος έσχημάτισαν την γνώμη ότι ό Διοικητής του Τ.Σ.Δ.Μ. Στρατηγός Πιτσικάς δέν έμενεν εύχαριστημένος από την ανάθεσιν εις τό Β' Σώμα Στρατου τής διευθύνσεως των έπιχειρήσεων τής Πίνδου. Τουτο έβεβαίωσε και ή πρώτη προστριβή μεταξύ αυτου και του Διοικητου του Β' Σ.Σ. Στρατηγου Παπαδοπουλου. Πρόσχημα δια την δημιουργίαν προστριβής ήτο ή γνώμη του Στρατηγου Πιτσικά ότι τό Στρατηγειον του Σώματος δέν έπρεπε να μείνη εις Κοζάνην — αν και την Κοζάνην ειχεν όρισει δι' αυτό τό Γενικόν Στρατηγειον — αλλά δυτικώτερα. Ό Στρατηγός Παπαδόπουλος έπέστρεφεν εις τό Στρατηγειον και εισήλθεν εις τό Γραφειον του Έπιτελάρχου Μαχά καταγανακτισμένος.

— Μή στενοχωρείσθε, του ειπεν ό Έπιτελάρχης, όταν ήκουσε τό γεγονός. Τό πράγμα είναι απλούστατον. Θα συντάξωμεν μίαν αναφοράν προς τον κ. Πιτσικάν και θα ζητώμεν να μās όριση ό ίδιος και έγγράφωσ του πρέπει να είναι ό Σταθμός Διοικήσεως του Β' Σώματος Στρατου.

Έδω πρέπει να λεχθί τουτο : Η εκλογή τής τοποθεσίας του Σταθμου Διοικήσεως μιās μεγάλης Μονάδος δέν γίνεται εική και ως έτυχεν, αλλά επι τή βάσει ώρισμένων κριτηρίων, εκ των οποίων τό πλέον σπουδαίον είναι ή ύπαρξις μέσων διαβιβάσεων εις την τοποθεσίαν, τα όποια ενδεχομένως να μπορή να τα χρησιμοποιήση ό Διοικητής τής Μονάδος. Τό Β' Σώμα Στρατου δέν διέθετε ιδικά του μέσα επικοινωνίας με τās επι τής Πίνδου Μονάδας καθως και με τās προς τās εκεί κινουμένας. Θα έχρησιμοποιοϋσε λοιπόν τό πολιτικόν, τηλεφωνικόν δίκτυον. Τό δίκτυον όμως εκείνο ήτο κατεσκευασμένον κατὰ τρόπον, ώστε όλα αι γραμμαί ολοκλήρου τής περιοχής τής Πίνδου να συγκλίνουν και να συγκεντρώνωνται εις Κοζάνην. Τα επι τής Πίνδου Τμήματα δέν ήμποροϋσαν να επικοινωνήσουν μεταξύ των εκ πλάγιου και επικοινωνοϋσαν μέσω Κοζάνης. Τό Σώμα Στρατου λοιπόν εύρισκόμενον εις την Κοζάνην όχι μόνον επικοινωνοϋσεν απ' ευθείας με όλα τα Τμήματα, αλλά και ήδύνατο να συνδέση ταϋτα μεταξύ των. Έαν μετεκινείτο ό Σταθμός Διοικήσεως του Σ.Σ. δυτικώτερα, εις Σιάτιστα επι παραδείγματι, μερικά χιλιόμετρα δυτικώς τής Κοζάνης, τότε δια να επικοινωνήση με τα Τμήματα τής Πίνδου θα υπέκειτο εις την καλήν θέλησιν τής Κοζάνης. Έαν μετεκινείτο ακόμη δυτικώτερα, τότε πλέον ή Διοίκησις δέν θα ήμποροϋσε να έλθη εις καμίαν επικοινωνίαν με τās Μονάδας του Σώματος.

Η αναφορά του Διοικητου του Β' Σώματος Στρατου έστάλη άμέσως προς τό Τμήμα Σ.Δ.Μ. δια να όριση τόπον παραμονής του Σταθμου Διοικήσεως του Σώματος. Και εκείνο απήντησεν αυθημερόν και ώρισε τόπον την Κοζάνην.

ΤΟ ΠΕΔΙΟΝ ΜΑΧΗΣ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Εἰς τὴν Κοζάνην, τὴν ἑσπέραν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς μετὸν εἰς Ἑπταχώριον εὐρισκόμενον Διοικητὴν τῆς 1ης Μεραρχίας Στρατηγὸν Βραχνόν, ὁ ὁποῖος τοῦ ἀνήγγειλεν ὅτι : Αἱ διαβάσεις τῆς Ἀρένας δὲν εἶχον καταληφθῆ. Ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης εὐρίσκετο εἰς Ἑπταχώριον ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ μόνον τὸ δεξιὸν ἐκείνου Τάγμα εἶχεν ὑποχωρήσει πέραν τῆς Ἀετομηλίτσας καὶ Λυκορράχης. Ὁ ἐχθρὸς, κινούμενος ἀπὸ τὴν Βούρμπιανην κατέλαβε τὸ Κεράσοβον καὶ ἐκινεῖτο πρὸς τὴν Σαμαρίναν. Τὰ μεταξὺ Βούρμπιανης - Σταυροῦ καὶ Σμόλικα Τμήματα τοῦ Δαβάκη ἄλλα διελύθησαν καὶ ἄλλα ὑπεχώρησαν πρὸς Γύφτισσαν - Σαμαρίναν. Τέλος ὁ Στρατηγὸς προσέθηκεν ὅτι ἐσκέπτετο ν' ἀναλάβῃ ἐπιθεσιν καὶ κατὰ τοῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ταμπούρι - Κεράσοβον καὶ πρὸς Λυκορράχην - Ἀετομηλίτσαν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἡ Διοίκησις εἶναι συμφωνὸς καὶ διὰ τὴν καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν του πλευρόν, τὸν ἐνισχύει μετὰ δυνάμεις, τὰς ὁποίας κατευθύνει πρὸς Ἑπταχώριον καὶ πρὸς Γρεβενὰ - Λυκοκρέμασμα.

Τὴν 1ην Νοεμβρίου ὁ Στρατηγὸς Βραχνὸς, ἀφοῦ συνεκέντρωσε καὶ τὰ ἀποσταλέντα ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ Τμήματα, ἐξαπέλυσεν ἀντεπιθεσιν κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος προήλαυε πρὸς Σαμαρίναν. Εἰς μίαν τῶν φαλάγγων τούτων ἐπιθέσεως Διοικητὴς ἦτο ὁ Συνταγματάρχης Δαβάκης. Ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Δαβάκης ἀναγράφει εἰς τὴν ἐπίσημον ἔκθεσίν του, ὀλίγον πρὸ τῆς ἐπιθέσεως εἰς Ταμπούρι καὶ ἐνῶ ἐξετέλει ἀναγνώρισιν πρὸ τῶν Τμημάτων τῆς φάλαγγός του, τραυματισθεὶς εἰς τὸ στῆθος διαμπερῶς, διεκομίσθη. Ἡ ἀντεπιθεσις ἐστέφη ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Τὸ Ταμπούρι - Κεράσοβον ἀνακατελήφη. Τὸ Κεράσοβον ἀνεκατελήφη καὶ τὸ ἡμισυ τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος ἀπὸ τὸ μέσον αὐτῆς ἕως τὴν οὐρανὸν ἐξεμηδενίσθη. Τὸ ἄλλο ὅμως ἡμισυ τῆς ἐχθρικῆς φάλαγγος συνέχισε τὴν κίνησιν του κατὰ τῆς Σαμαρίνας.

Εἰς τὰ Μεταγωγικὰ τῆς Μεραρχίας Τζούλια, τὰ ὁποῖα περιῆλθον εἰς ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν, ἀνευρέθη σειρὰ ὀλόκληρος χαρτῶν τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία εἶχεν ἐκδοθῆ ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ εἰς κλίμακα 1:50.000. Ὅμοίους χάρτας δὲν διέθετε τότε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, καίτοι εἶχε προσπαθήσει, πρὸ τοῦ πολέμου, ν' ἀποκτήσῃ. Οἱ ἀνευρεθέντες χάρται ἐστάλησαν ἀμέσως εἰς Ἀθήνας, ὅπου ἀνετυπώθησαν. Ἀντίτυπα τούτων διενεμέθησαν εἰς ὀλόκληρον τὸν Στρατόν μας. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν χαρτῶν αὐτῶν διεξήχθησαν αἱ μετέπειτα ἐπιχειρήσεις.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν ἀπομακρύνῃ τὸν κίνδυνον ἀπὸ τὴν ἀλαζονικῶς κινουμένην ἐναντίον τῆς Σαμαρίνας ὑπόλοιπον ἐχθρικὴν φάλαγγα,

διέταξεν ὅπως, τὰ μόλις φθάσαντα Τμήματα Ἴππικοῦ τοῦ Σ.Σ. καὶ τὰ Τμήματα τοῦ Συντάγματος Ἴππικοῦ Παπαθανασίου κατευθυνθοῦν ἀμέσως πρὸς Γρεβενὰ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς Λυκοκρέμασμα μὲ τριπλῆν ἀποστολὴν: Νὰ ἐμποδίσουν ἐνδεχομένην προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὰ Γρεβενὰ. Νὰ πλαγιοφυλάξουν τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς 1ης Μεραρχίας τοῦ Στρατηγοῦ Βραχνοῦ ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν κατερχομένων πρὸς τὴν Σαμαρίναν ἐχθρικῶν Τμημάτων. Καὶ νὰ κτυπήσουν τὰ νῶτα τῶν ἐχθρικῶν τούτων Τμημάτων, ἐὰν ταῦτα ἐκινουῦντο ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὸ Δίστρατον - Μέτσοβον.

Ταυτοχρόνως τὸ Σῶμα Στρατοῦ παρεκάλεσε τὸν Διοικητὴν τοῦ Τ.Σ.Δ. Μ. ὅπως διαθέσῃ εἰς αὐτὸ τὴν ἕως τότε ὄδρανουσαν μηχανοκίνητον Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Δημάρατον. Τὴν ἐν λόγῳ Ταξιαρχίαν ἤθελε νὰ τὴν ἀποστείλῃ τὸ ταχύτερον εἰς Λυκοκρέμασμα, μὲ τὴν ἰδίαν ἀποστολὴν τῶν ἄλλων Τμημάτων Ἴππικοῦ. Ὁ Διοικητὴς ὁμως τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἠρνήθη πεισιμόνως νὰ τὴν διαθέσῃ. Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφερθῆ τοῦτο: ὅτι ὀλίγον πρὸ τοῦ πολέμου, ὁ Συνταγματάρχης Δημάρατος εἶχε λάβει μέρος εἰς πολεμικὴν ἄσκησιν, τὴν ὁποίαν εἶχεν ὀργανώσῃ τὸ Β' Σ.Σ. διὰ μόνα τὰ στελέχη. Κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀσκήσεως ἐκείνης ὁ Συνταγματάρχης Δημάρατος εἶχε λάβει ἐντολὴν ν' ἀντιστοθῆ ἀμυντικῶς εἰς Λυκοκρέμασμα κατὰ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος θὰ προήρχετο ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν. καὶ εἶχε πρὸς τοῦτο ἐκτελέσει ἀναγνωρίσεις. Ἐὰν λοιπὸν μετέβαινε τώρα ὁ Συνταγματάρχης Δημάρατος μὲ τὴν μηχανοκίνητον Ταξιαρχίαν του εἰς Λυκοκρέμασμα, θὰ ἐκτελοῦσε μὲ στρατὸν πλέον παρομοίαν περίπου ἀποστολὴν καὶ εἰς ἔδαφος γνώριμον εἰς αὐτόν. Πρέπει ἐπίσης νὰ γίνῃ γνωστὸν καὶ τὸ ἄλλο: ὅτι καὶ ὁ Στρατηγὸς Βραχνοῦ εἶχε λάβει καὶ αὐτὸς μέρος εἰς τὴν ὡς ἄνω πολεμικὴν ἄσκησιν καὶ εἶχεν ἐνεργήσῃ ὡς ἐπιτιθέμενος καὶ πραγματοποιῶν εἰσβολὴν ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν ἐντὸς τῆς Πίνδου. Ἀγωνιζόμενος τώρα αὐτὸς εἰς Ἐπταχώριον καὶ Κεράσοβον, ἐγνώριζε πλήρως τὰ ἔδαφιν τῆς διεισδύσεως τοῦ ἀντιπάλου.

Ἐπειδὴ, ὅπως εἴπαμεν, ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἠρνεῖτο συνεχῶς νὰ διαθέσῃ εἰς τὸ Β' Σ.Σ. τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ καὶ ἐπειδὴ ἐπὶ πλέον κατεκράτει καὶ ἄλλας Μονάδας, τὰς ὁποίας κατηύθυνε τὸ Β' Σ.Σ. πρὸς τὴν Πίνδον ὅπου ἐπαίξετο ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος, καὶ μερικὰς μάλιστα τὰς διέταξε νὰ γυρίσουν ὀπίσω καὶ νὰ σταθμεύσουν βορείως καὶ ἀνατολικῶς τῆς Κοζάνης, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν μεσολάβησιν τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Συνταγματάρχου Γεωργούλη. Τοιοῦτοτρόπως ἐπέισθη ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ἐπέτρεψε νὰ κινήθωιν ἐλεύθερα αἱ Μονάδες καὶ νὰ τρέξουν πρὸς τὴν Πίνδον.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εἶχε τὴν γνώμην ὅτι αἱ Μονάδες,

αί ὁποῖαι κατηθύνοντο πρὸς τὴν Πίνδον καὶ αἱ ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἀκο-
λουθοῦσαν κατόπιν, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσουν μίαν διάταξιν παράλλη-
λον πρὸς τὴν Πίνδον καὶ κατόπιν νὰ ἐκκινήσουν καὶ νὰ ἐκτελέσουν ἀντε-
πίθεσιν κατὰ τῶν ἐπὶ τῆς Πίνδου ἐχθρικῶν δυνάμεων. Φαντασθῆτε τί
θὰ ἐγένετο, ἐὰν συνέβαινε κάτι παρόμοιον. Οἱ Ἴταλοὶ θὰ ἔφεραν ἀνέτως
εἰς πέρας τὸν ἔλιγμόν, τὸν ὅποιον εἶχαν ἀναλάβει διὰ μέσου τῆς Πίνδου,
καὶ θὰ ἔφθανον εἰς Μέτσοβον καὶ αἱ συγκεντρωμένοι εἰς τὴν Κοζάνην
δυνάμεις, παραμένουσαι εἰς ἀδράνειαν, θὰ παρακολουθοῦσαν τὴν διά-
λυσιν τῆς VIIIης Μεραρχίας Ἡπειροῦ. Εὐτυχῶς δὲν ἐφηρμόσθησαν αἱ ἀντι-
λήψεις τοῦ Διοικητοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Αἱ δυνάμεις Ἱππικοῦ, αἱ ὁποῖαι, μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Συνταγματάρχην
Δημάρτον ἔφθασαν εἰς Λυκοκρέμασμα, ἀπέκρουσαν, μὲ τὴν ἐπέμβα-
σιν καὶ τριῶν ἀεροπλάνων μας τύπου Μπρεγκέ, τὸν ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν
κατερχόμενον ἐχθρόν, καὶ ὅταν ἐκεῖνος ἐκινήθη πρὸς τὸ Δίστρατον,
τὸν κατεδίωξαν, πιέζουσαι τὰ νῶτα του. Κατὰ τὴν πρὸς Δίστρατον
πορείαν του ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύθη μὲ ἄλλας ἐχθρικός δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι
ἔφθασαν ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν, κατὰ μῆκος τοῦ Ἀῶου ποταμοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, μόλις ἀντελήφθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο
πρὸς τὸ Δίστρατον, ἐσκόπευε νὰ σπεύσῃ κατόπιν πρὸς τὸ Μέτσοβον,
ἔσπεφάσισε νὰ κυκλώσῃ τοῦτον καὶ νὰ τὸν ἐκμηδενίσῃ. Ἀμέσως ἐζήτησεν
ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον νὰ διαθέσῃ δυνάμεις καὶ τοῦτο διέθεσε τὴν
Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, ἣ ὁποία ὠφέλε νὰ ὀδεύσῃ πρὸς Μέτσοβον καὶ
κατόπιν νὰ κατευθυνθῇ πρὸς Δίστρατον. Διέταξε δὲ τὰ Τμήματα, ὅσα
εὐρίσκοντο εἰς Μέτσοβον, νὰ κινηθοῦν πρὸς Δίστρατον. Συγχρόνως
ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Συνταγματάρχην Φριζῆν, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο μὲ τὰ
Τμήματά του πέραν τοῦ Ἀῶου, νὰ προσπαθήσῃ νὰ εὔρη πόρον, καὶ
νὰ διαπεραιωθῇ πρὸς τὰ ἐδῶ καὶ ν' ἀποκόψῃ τὰς διαβάσεις ἀπὸ τὴν
Κόνιτσαν εἰς τὸ Δίστρατον. Ὅμοίως κατηύθυνε καὶ δυνάμεις Πεζικοῦ
ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ πρὸς τὸ Δίστρατον, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐκεῖ Ταξια-
ρχίαν Ἱππικοῦ. Διέταξεν ἐπίσης τὴν Ιην Μεραρχίαν νὰ καταλάβῃ ἀμέ-
σως τὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ν' ἀποκόψῃ τὰς μεταξὺ
Κονίτσης καὶ Διστράτου συγκοινωνίας. Τέλος συνεκρότησεν Ἀπο-
σπασμα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Γιαννακόπουλον μ' ἐντολὴν νὰ
καταλάβῃ τὴν Βασιλίτσαν καὶ ἔτσι νὰ συμπληρώσῃ τελείως τὴν κύκλω-
σιν τοῦ εὐρισκομένου εἰς τὸ Δίστρατον ἐχθροῦ. Τὸ ἀπόσπασμα Γιαν-
νακοπούλου εἶχεν ἐπὶ πλέον ἐντολὴν, ἀφοῦ συντρέξῃ τὴν ἐπιθετικὴν
ἐνέργειαν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ κατὰ τοῦ Διστράτου, νὰ κατέλθῃ
καὶ αὐτὸ εἰς τὸ Δίστρατον. Ἐκεῖ θὰ ἐλάμβανε νεωτέρας διαταγὰς τοῦ
Σώματος Στρατοῦ. Δυστυχῶς ὁ ἐν λόγῳ Συνταγματάρχης ἐπειδὴ ἐν
τῷ μεταξύ κατελήφθη τὸ Δίστρατον ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ,

οὔτε κατήλθεν εἰς αὐτό, οὔτε εἰς Βασιλίτσαν παρέμεινεν, ἀλλὰ ἀνέστρεψε τὸ Ἀποσπασμὰ του πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ ἐγκατέλειπε τὴν Βασιλίτσαν Ἐλησμόνησε τὰς ἀρχὰς τῆς πολεμικῆς τέχνης, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας, εἰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις οὐδεὶς ἀναστρέφεται πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ πάντοτε προχωρεῖ. Καὶ διὰ τὰς δύο ὡς ἄνω περιπτώσεις ὑπέστη τηλεφωνικῶς παρατήρησιν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἡ ὁποία Διοίκησις διέταξε τὴν ΧΙην Μεραρχίαν νὰ ἐνεργήσῃ ἀνακρίσεις.

Ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ, ἀφοῦ ἐπροχώρησεν ἀπὸ τὸ Μέτσοβον, συνήντησε τὰ ἐχθρικά Τμήματα νὰ προχωροῦν ἀπὸ τὸ Δίστρατον πρὸς τὴν Βωβοῦσαν (πορείαν ἡμισείας ἡμέρας ἀπὸ τὸ Μέτσοβον) καὶ τὰ ἀπώθησε πέραν πρὸς τὸ Δίστρατον. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία, ἡ ὁποία εἶχε νομίσει ὅτι, σύμφωνα μὲ τὸ Σχέδιον, τὰ Ἴταλικά Στρατεύματα εἶχαν πλέον φθάσει εἰς τὸ Μέτσοβον, ἔρριπεν εἰς αὐτὰ σάκκους μὲ τρόφιμα, τοὺς ὁποίους περισυνέλεξαν τὰ ἐκεῖ Ἑλληνικά Τμήματα.

Τὰ Ἴταλικά Τμήματα, τὰ ὁποία εἶχαν εἰσβάλει εἰς τὴν Πίνδον, ὅσα δὲν διεσκορπίσθησαν καὶ ἠχμαλωτίσθησαν ὑπὸ τῆς 1ης Μεραρχίας εἰς Κεράσσοβον - Λυκόρραχην, εἶχαν πλέον ὅλα κυκλωθῆ ὑπὸ τῶν ἰδικῶν μας Τμημάτων. Ἐκεῖ μεταξὺ τῶν Ἴταλῶν ἀξιωματικῶν εὐρίσκετο καὶ ὁ Διοικητὴς τῶν Τμημάτων αὐτῶν ὁ Στρατηγὸς Τζιρότι, Διοικητὴς τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν Τζούλια. Ὁμοίως ἐκεῖ εὐρίσκετο ἓνα Ἴταλικὸν Χειρουργεῖον μὲ 150 περίπου τραυματίας. Τελείως κυκλωμένος ὁ Τζιρότι μίαν μόνον διέξοδον εἶχε, τὴν διάβασιν ἀπὸ τὸ Δίστρατον πρὸς τὴν Κόνιτσαν. Ὁ μακαρίτης Φριζῆς δὲν εἶχεν ἀκόμη περάσει τὸν Ἄωον διὰ νὰ τὴν ἀποκόψῃ. Ἐπίσης τὰ Τμήματά μας τὰ ὁποία εὐρίσκοντο εἰς τὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα καὶ ἰδίως ἡ Χ Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως Ἴππικοῦ τοῦ τότε Ἰλάρχου Νικολοπούλου, δὲν κατήλθον καὶ οὐτὰ νὰ διακόψουν τὴν διάβασιν ἀπὸ τὸ Δίστρατον πρὸς τὴν Κόνιτσαν. Ὁ ἴδιος ὁ Στρατηγὸς Τζιρότι ἀναφέρει εἰς τὴν ἔκθεσίν του προκειμένου ν' ἀποφύγῃ ἐκηδετισμὸν καὶ αἰχμαλωσίαν εἰς Δίστρατον, ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ συμπτυχθῆ ἀπὸ τὴν διάβασιν Διστράτου - Κονίτσης, διότι μόνον ἡ διάβασις ἐκείνη εἶχεν ἀπομείνει ἐλευθέρα. Ἀφῆκε λοιπὸν ἐπὶ τόπου τὸ χειρουργεῖον μὲ τοὺς 150 τραυματίας καὶ συνεπτύχθη διὰ τῆς διαβάσεως αὐτῆς καὶ ὁ Στρατηγὸς καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐκινήθησαν πρὸς τὴν Κόνιτσαν, κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς αὐτήν. Ὅσοι ἄλλοι ὅμως ἠθέλησαν νὰ περάσουν ἀπὸ τὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα ἔπαθαν πανωλεθρίαν ἀπὸ τὰ κατέχοντα τότε τὰς διαβάσεις αὐτὰς Ἑλληνικά Τμήματα.

Τὰ ἐχθρικά Τμήματα, ὅσα ἐσώθησαν εἰς Σμόλικαν, ἐνισχύθησαν μ' ἓνα Σύνταγμα τῆς Μεραρχίας Μπάρι καὶ κατέλαβαν γραμμὴν, ἡ ὁποία προήσπιζε τὴν Κόνιτσαν (Λιθάρι - Τζούρνοκο - Ἡτιά).

Ἡ Μεραρχία Μπάρι προορισμὸν εἶχε νὰ καταλάβῃ τὴν Κέρκυραν,

μόλις θὰ ἤρχιζεν ὁ πόλεμος. Τὰ δυσμενῆ ὅμως διὰ τοὺς Ἰταλοὺς γεγονότα τῆς Πίνδου ἠνάγκασαν τὴν Ἰταλικὴν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν νὰ μεταίωσῃ τὴν ἐναντίον τῆς Κερκύρας ἐπιχείρησιν καὶ νὰ κατευθύνῃ ἐσπευσμένως τὴν Μεραρχίαν ταύτην εἰς τὴν Πίνδον. Ἡ 1η Μεραρχία, κινουμένη πλέον πρὸς δυσμὰς ἀνέτρεψε τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι προήσπιζαν τὴν Κόνιτσαν, ταυτοχρόνως δὲ ἡ Μεραρχία Ἰππικῆ κατέλαβε αὐτήν.

Τὸ δεξιὸν τῆς 1ης Μεραρχίας καὶ ἡ 7η Ταξιαρχία Πεζικοῦ ἀφοῦ ἐπροχώρησαν, κατέλαβαν τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν Βούρμπιανην. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ὠλοκληρώθη σχεδὸν ἡ κατοχὴ τῆς Πίνδου ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων.

Κατὰ τὰ μεσὰ τοῦ πρώτου δεκαήμερου τοῦ Νοεμβρίου ἡ Ἀνωτάτη, Ἑλληνικὴ Στρατιωτικὴ Ἡγεσία ἐσκέφθη τοῦτο : Νὰ ἐξορμήσουν ἀπὸ τὴν Καστορίαν Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις καὶ νὰ καταλάβουν τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Μόροβας, ἡ ὁποία καλύπτει ἀνατολικά τὴν Κορυτσᾶν. Εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην εὐρίσκετο ἡ 19η Μεραρχία Πεζικοῦ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ 14η Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἀπὸ τὴν προπολεμικὴν περίοδον ἀκόμη εἶχε γίνεи πρόβλεψις ὅπως εἰς τὸν Τομέα Πίνδου - Καστοριάς ὑπάρξουν συμπαρατεταγμένα τὸ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα, ἐκτὸς τῆς ἀμυντικῆς τῶν ἀποστολῆς, εἶχαν καὶ δευτέραν ἀποστολὴν ν' ἀντεπιτεθοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τὴν Μόροβαν καὶ ἐπομένως καὶ τὴν εἰς τὰς δυτικὰς αὐτῆς πλαγίως κειμένην Κορυτσᾶν. Εἶχε μάλιστα ἐκτελεσθῆ καὶ ἄσκησις ἐπὶ τοῦ χάρτου μὲ ἀντικείμενον τὴν ἐπιθετικὴν αὐτὴν ἐνέργειαν. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ κατεῖχε τὸ ἀριστερὸν τῆς διατάξεως καὶ θ' ἀνέπτυσσε δρᾶσιν κυρίως εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν Νεστορίου - Ἀμμούδας - Ψωριάρικα, πρὸς ὑπερκέρασιν ἐκ τοῦ νότου τῆς Μόροβας.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ πρώτου δεκαήμερου τοῦ Νοεμβρίου 1940 ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ὅτι τὴν σχεδιοσθεῖσαν ἐπιχείρησιν θὰ τὴν ἐκτελοῦσε μόνον τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ. Τοῦτο ἐφάνη εἰς ὅλους ἀπίστευτον, δεδομένου ὅτι τὸ μέτωπον εἶχεν ἕκτασιν τριάκοντα περίπου χιλιόμετρων κατ' εὐθείαν γραμμὴν, καὶ δι' αὐτὸ ἡ ἐπιχείρησις ὑπερέβαινε τὰς δυνατότητας ἑνὸς Σώματος Στρατοῦ. Τὸ πρόσχημα, ὅτι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἦτο ἀπησχολημένον μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Πίνδου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι δὲν ἐτήρησαν τὰ πρὸ τοῦ πολέμου καθορισθέντα καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀνετέθη εἰδικῶς ἡ διεξαγωγὴ τοῦ ἐπὶ τῆς Πίνδου ἀγῶνος. Ὁ ἀγὼν ὅμως τῆς Πίνδου εἶχε σχεδὸν περατωθῆ καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἦτο διαθέσιμον διὰ ν' ἀναλάβῃ τὸν ἀριστερὸν τῆς κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιθέσεως, ἡ ὁποία εἶχε μελετηθῆ. Εἰδικώτερα μάλιστα τώρα, πού εἶχε διαλυθῆ ὁ ἐπὶ τῆς Πίνδου ἐχθρὸς ἢ προβλεφθεῖσα ἀπὸ

τήν προπολεμικήν περίοδον ὑπερκερωτική ἐνέργεια τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἠδύναντο καὶ ἔπρεπε νὰ εἶναι εὐρυτέρα καὶ εἰς μεγαλύτερον βάθος. Ἡδύνατο ἐπὶ παραδείγματι ἡ ὑπερκερωτική αὐτὴ ἐνέργεια τῶρα νὰ περιλάβῃ τὴν Ἑρσέκαν καὶ τὸν αὐχένα Κιάφ - Κάριτ, ὅποτε θὰ ἠπειλοῦντο τὰ ὠῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος προήσπιζε τὴν Κορυτσαῖν.

Αὐτὸ ἦτο τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ γίνῃ. Τὸ πλεόν ἀποτελεσματικὸν ὅμως θὰ ἦτο νὰ γίνῃ ἐκμετάλλευσις τῆς ἐπιτυχίας τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπὶ τῆς Πίνδου. Πρὸ τοῦ Σώματος δὲν ὑπῆρχεν σχεδὸν ἐχθρὸς. Ἐπρεπε λοιπόν, σύμφωνα μὲ τὸ ἀξίωμα «ἡ προχώρησις γίνεται ἐκεῖ ὅπου ὁ ἐχθρὸς εἶναι ἀσθενής», τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐνισχυόμενον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἄριστον, ἀλλὰ καὶ μὴ ἐνισχυόμενον, νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ εὐρύτερον ἐλιγμὸν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ἐν συνδυασμῷ, εἴτε μὲ τὰς Ἑλληνικὰς δυνάμεις τῆς Καστοριάς εἴτε, τὸ καὶ σπουδαιότερον, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὰς Στρατ. Δυνάμεις τῶν Ἰωαννίνων.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ. Συνταγματάρχης Μαχᾶς ὑπέδειξεν εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Συνταγματάρχην Γεωργούλην ὅτι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀσκηθῇ διοικήσις ὑπὸ μόνου τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ εἰς ἓνα τόσον ἐκτεταμένον μέτωπον ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Μόροβας καὶ ὅτι ἔπρεπε μέρος τούτου νὰ δοθῇ καὶ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Φαίνεται ὅτι ἡ νίκη τοῦ Στρατοῦ μας εἰς τὴν Πίνδον, νίκη ὀφειλουμένη ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκλήθη ἐσπευσμένως νὰ διεξαγάγῃ τὸν ἀγῶνα τῆς Πίνδου — καὶ ὁ ἀγὼν εἰς τὴν Πίνδον εἶχεν ὀρισθῇ ὡς ἀποκλειστικὸν ἔργον τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.—ἐπροκάλεσε ζηλοτυπίαν καὶ δι' αὐτὸ δὲν ἐπετράπη εἰς τὸ Β' Σ.Σ. νὰ μετᾶσχη εἰς τὴν ἐπιθεσιν κατὰ τῆς Μόροβας.

Ἡ ἐπιθεσις κατὰ τῆς Μόροβας ἤρχισε τὴν 14ην Νοεμβρίου, ἀμέσως δὲ ἔγινε ἀντιληπτὸν ὅτι ἡ ἐνέργεια προσέκοπτεν εἰς τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ Διοικήσεων δύο Σωμάτων Στρατοῦ. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ κληθῇ, ἔστω καὶ ἀργά, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ μετᾶσχη τῆς ἐπιθέσεως μὲ ὅλα τὰ πλεονεκτήματα τῆς ὑπ' αὐτοῦ γνώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἀπὸ τὴν προπολεμικήν περίοδον καὶ ἀπὸ τὰς τελευταίας ἐπιχειρήσεις, ἐπροτίμησαν νὰ φέρουν ἀπὸ τὴν Καβάλλαν τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Ε' Σώματος Στρατοῦ, μὲ Διοικητὴν τούτου τὸν Στρατηγὸν Κοσμαῖν. Τὸ ἐν λόγῳ Ἐπιτελεῖον, ὅσον ἄριστον καὶ ἂν τὸ θεωροῦσε τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. ἐμειονεκτοῦσε, διότι τοῦτο ἀγνοοῦσε καὶ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὅτι ὁ ἐλιγμὸς τῆς ὑπερκεράσεως ἦτο λίαν στενός. Ἐπειτα ἔφθασεν ὡς ἀπλοῦν Ἐπιτελεῖον, δίχως συζυγαρχίας καὶ μεταγωγικά, καὶ μὲ μὴ μεραρχιακοὺς σχηματισμούς. Ὅλοι αἱ συσσωρευθεῖσαι ἐκεῖ Μεγάλαι Μονάδες ἐξυπηρετοῦντο ὑπὸ τῶν μὴ μεραρχιακῶν Σχηματισμῶν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, ἐνῶ ἐκεῖ πα-

ραπλεύρως εύρισκετο, σχεδόν εις άδράνειαν, μέ τούς μή μεραρχιακούς Σχηματισμούς του τού Β' Σώμα Στρατού.

Αί κατά τής Μόροβας και Κορυτσᾶς επιθέσεις συνεχίζοντο. Τήν 16ην Νοεμβρίου Τμήμα του Β' Σ.Σ. διήλθε τήν μεθόριον και κατέλαβε τήν Έρσέκαν. Έκ τής ενεργείας αὐτῆς ή άπειλή πλέον κατά του αύχένος Κιάφε - Κάριτ και έπομένως και κατά τής Κορυτσᾶς ήτο προφανής.

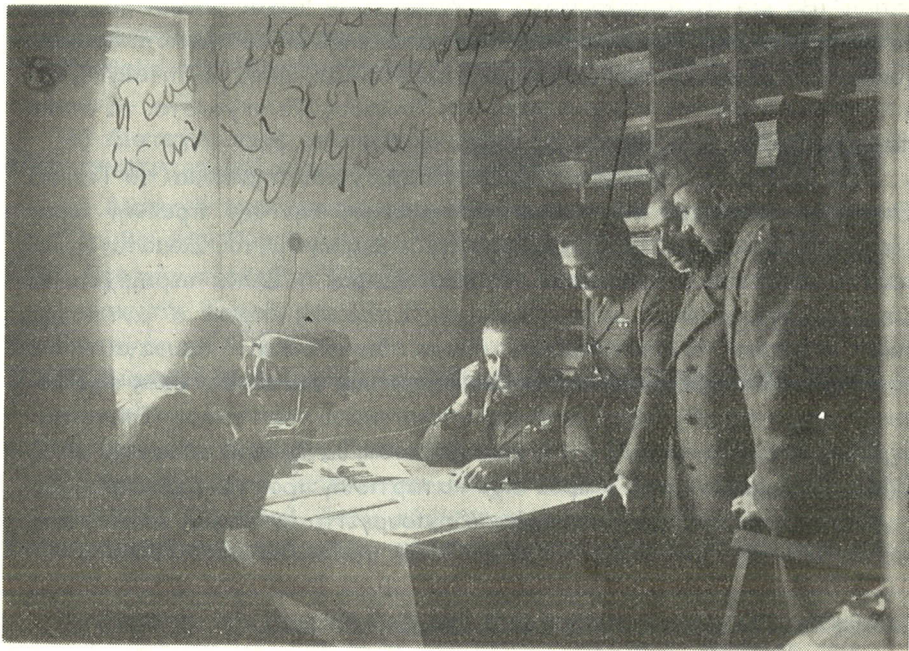
Χωρίς νά ύποτιμήσωμεν τούς άγώνας τών Έλληνικών Μονάδων, αί όποίαι διεξήγαγαν τήν επίθεσιν κατά τής Μόροβας και τής Κορυτσᾶς, θ' αναφέρωμεν τι έγγραφον τότε Εύρωπαϊοι Στρατιωτικοί Κριτικοί εις έφημερίδας του έξωτερικού, τά φύλλα τών όποίων έλήφθησαν άργότερα, όταν ό σταθμός Διοικήσεως του Σώματος Στρατού εύρίσκετο εις τού Έπταχώριον, επί τής Πίνδου. Έγραφαν : «Η κατάληψις τής Έρσέκας άποτελεεί ύπερκέρασιν τής Κορυτσᾶς και έπομένως πρσδικάζει τήν πτώσιν αὐτῆς» Είναί πράγματι γεγονός έστω και συμπτωματικόν, ότι ό ρυθμός τών έπιχειρήσεων κατά τής Κορυτσᾶς, μετά τήν κατάληψιν τής Έρσέκας, ύπῆρξεν ταχύτερος.

Δεδομένου ότι αί έπιχειρήσεις του Β' Σώματος Στρατού, μετά τήν έξάρθρωσιν του έχθρου επί τής Πίνδου, άπαιτούσαν γοργότερον ρυθμόν προχωρήσεως και δεδομένου ότι είχαν όρισθῆ κατευθύνσεις προχωρήσεως, δέν ύπῆρχε πλέον άνόγκη νά παραμένη εις τήν Κοζάνην τού Στρατηγείου του Σώματος Στρατού. Δι' αύτὸ ή Διοίκησις του Σώματος έξήτησε νά έπιτραπῆ ή μετακίνησις του Σώματος εις Σιάτισταν. Η μετακίνησις έγινε. Από τήν Σιάτισταν τού Στρατηγείου του Σώματος, έξετέλεσεν άλμα και έγκατεστάθη εις τού Έπταχώριον. Και από τού Έπταχώριον, εις τού όποιον παρέμεινε μίαν μόνον ήμέραν, έπροχώρησε διά Πυρσόγιαννης εις Κόνιτσαν. Και έπραξε τουτο ή Διοίκησις του Σώματος από τού ένα μέρος διά νά διευθύνη εκ του πλησίον τας προχωρούσας Μονάδας της, διότι δέν ύπῆρχαν συγκλίνουσαι διαβιβάσεις από τας Μονάδας εις Έπταχώριον και έπομένως ήτο άδύνατος ή ένασκησις τής Διοικήσεως. Και από τού άλλο μέρος, έπειδή ήθελε ν' άπομακρυνθῆ όσον τού δυνατόν μακρύτερα, από τήν τροχοπέδην του Τ.Σ.Δ.Μ. Η ενεργεια αὐτή του Σώματος έπροκάλεσε τηλεγραφικήν παρατήρησιν του Διοικητού του Τ.Σ.Δ.Μ. Αλλά τού Σώμα Στρατού είχε παύσει πλέον νά ύπάγεται υπό τού Τ.Σ.Δ.Μ., διότι είχεν πλέον ύπαχθῆ άπ' ευθείας υπό τού Γενικόν Στρατηγείον.

Έδῶ πρέπει ν' αναφερθῆ ότι, όταν τού Σώμα Στρατού εύρίσκετο εις τού Έπταχώριον, έλαβε διαταγήν του Γενικού Στρατηγείου νά διατάξῃ τού Τμήμα του, τού όποιον εισηλθεν εις τήν Έρσέκαν, νά επανέλθῃ έντευθεν τής μεθορίου. Τότε ό Έπιτελάρχης του Σώματος έπικοινωνήσε τηλεφωνικῶς μέ τόν Διευθυντήν του Γραφείου Έπιχειρήσεων του Γενικού Στρα-

τηγείου, Συνταγματάρχην Κιτριλάκην και ἀφοῦ διεμαρτυρήθη ζωηρῶς, ἐζήτησε ν' ἀνσκληθῆ ἡ διαταγή. Ὁ Συνταγματάρχης Κιτριλάκης ἀπήντησεν ὅτι διὰ τὴν σύμπτυξιν ἐντεῦθεν τῆς μεθορίου τοῦ Τμήματος, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλάβει τὴν Ἐρσέκαν, ἐπέμενε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. Ὅταν ὁ Ἐπιτελάρχης ἠρώτησε τί θὰ ἐγίνοντο αἱ ἀποθήκαι τροφίμων τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Ἐρσέκαν, ἀπήντησε :

— Καταστρέψατέ τας, διὰ πυρός, διὰ νὰ μὴ περιέλθουν πάλιν εἰς τὸν ἐχθρόν!

Ο ΕΠΙΤΕΛΑΡΧΗΣ ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΤΟΥ Β' Σ.Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

Ἄναγγελία κηρύξεως πολέμου.— Γενικὴ κινήσεισις.— Συγκρότησις καὶ μετακινήσις Μονάδων ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.— Ὁ ἐχθρὸς ἀπωθεῖ Ἀπόσπασμα Πίνδου καὶ διαρρηγνύει τὴν Ἑλλ. παράταξιν.— Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἀναθέτει ἄμυναν Πίνδου εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.— Ἐπιτελεῖον Σώματος εἰς Κοζάνην.— Ἐκθεσις καταστάσεως συνόρων μας.— Κίνδυνοι ἐξ ἀντιφατικῶν διαταγῶν τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ.

Ἐνῶς ἡ ἐργασία διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῶν ἀμυντικῶν θέσεων τῶν Τοποθεσιῶν ΙΒα καὶ ΙΒ ἐξακολουθοῦσε μ' ἔντασιν καὶ ταχὺν ρυθμὸν σύμφωνα μὲ τὸ Σχέδιον, καὶ ἐλαμβάνοντο μέτρα κατάλληλα δι' ἀντιμετώπισιν ἐνδεχομένης ἐμπολέμου καταστάσεως μὲ τὴν Ἰταλίαν, ἀνηγγέλη αἴφνης ὅτι ἡ Ἰταλία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπηκολούθησαν τότε, ἔχουν ὡς ἐξῆς :

Ὡς ἐλέχθη προηγουμένως εἰς τὸ εἰσαγωγικὸν σημείωμα τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ εἰδοποίησε τηλεφωνικῶς τὴν 4ην πρωϊνὴν ὥραν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 τὸν Στρατηγὸν Διοικητὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὅτι ἀπὸ τὴν ἡν πρωϊνὴν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Ἑλλάς περιήρχετο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν Ἰταλίαν. Ἐπομένως ἔπρεπε ν' ἀντιταχθῇ ἄμυνα ἐναντίον τῶν ἐπιτιθεμένων, ἄμυνα σθεναρά. Καὶ ἡ ἄμυνα αὕτη διὰ τὸ πάτριον ἔδαφος ἔπρεπε νὰ γίνη μὲ βᾶσιν τὰς διαταγὰς, ὅσας εἶχε λάβει ἕως τότε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Ἐπὶ πλέον τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἐγνωστοποίησεν ὅτι ἡ ἐπιστράτευσις θὰ ἐγίνετο σύμφωνα μὲ τὸ Σχέδιον, τὸ ὁποῖον πρὸ καιροῦ εἶχε καταρτισθῆ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐφ' ὅσον πλέον ἐδημιουργεῖτο ἐμπόλεμος κατάστασις, τὸν ἀγῶνα τῆς Προκαλύψεως, σύμφωνα μὲ προγενεστέραν διαταγὴν τοῦ Γ.Ε.Σ. θ' ἀνελάμβανε τὸ Τμήμα Σ. Δ. Μ., μέχρις ὅτου ἐγίνετο δυνατὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα ὁ ὄγκος τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀποστολὴν του τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διετήρησε, κατὰ τὴν 28ην καὶ 29ην καὶ κατὰ τὸ ἡμισυ τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου, τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως του εἰς τὴν Λάρισα. Κι' ἔπραξε τοῦτο ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν μετακινήσιν πρὸς τὰ σύνορα τῶν Μονάδων

καί Τμημάτων, ὅσα ἦσαν πλέον ἐπιστρατευμένα, καί ἀπὸ τὸ ἄλλο, διὰ τὴν
δυνήθει καὶ ἐφαρμόσει τὸ Σχέδιον ἐπιστρατεύσεως ὅλων τῶν δυνάμεων του.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι, διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιστρατεύσεως,
αἱ ἀρμόδιοι ὑπηρεσίαι εἶχον ἐτοιμάσει ὅλην τὴν ἀναγκαίαν προεργασίαν.
Ἐπελείπετο μόνον ἡ κοινοποίησις εἰς τὴν χώραν τῆς διαταγῆς τῆς γενικῆς
ἐπιστρατεύσεως.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, πλὴν τῶν γενικῶν μέτρων, τὰ ὅποια εὐθὺς ἀμέ-
σως ἔλαβεν, ἐξέδωκε καὶ κατὰ μέρος διαταγὰς, διὰ τὴν πραγματοποιηθῶν
ἐγκαίρως αἱ ἐπόμεναι μετακινήσεις πρὸς τὰ ἐμπρὸς Τμημάτων ἢ Μονάδων
του :

1) Διαταγὴ μετακινήσεως ὀδικῶς τοῦ Ἀποσπάσματος Μετσόβου
διὰ Βωβούσης εἰς Κεράσοβον, ὅπου θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ
Τ.Σ.Δ.Μ. (Τμήματος Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας.).

2) Διαταγὴ διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ Ἀποσπάσματος τούτου
ἐπάνω εἰς τὴν Τοποθεσίαν Κατάρης μετὰ τὸ 1/7 Τάγμα καὶ μετὰ Οὐλαμὸν Πυ-
ροβολικοῦ Πυροβολαρχίας τοῦ IVου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολι-
κοῦ. Τὰ δύο αὐτὰ Τμήματα θὰ μετεκινῶντο δι' αὐτοκινήτων ἀπὸ τὴν πε-
ριοχὴν Τρικκάλων, ὅπου ὀλίγας ἡμέρας πρὶν εἶχαν φθάσει.

3) Διαταγὴ νὰ ἐπιταχυνθῆ ἡ μετακίνησις τῆς Vης Ταξιαρχίας πρὸς
τὸν Σταθμὸν τῆς Διοικήσεως της, σύμφωνα μετὰ τὸ Σχέδιον, IBα (Νε-
στόριον).

4) Διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν τῶν Ταγμάτων 1/2 (Σέρβια) καὶ
1/52 (ΣΜΙΖΙ) ὀδικῶς εἰς περιοχὴν Καστοριάς.

5) Διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν ὀδικῶς τοῦ 1/4 Ταγματος, μαζί με
τὴν Ὀρειβατικὴν Πυροβολαρχίαν τοῦ Iου Συντάγματος. Ὀρειβ. Πυροβο-
λικοῦ ἀπὸ τὴν περιοχὴν Ἐλευθεροχωρίου, ὅπου εἶχε γίνῃ ἡ ἀμυντικὴ
ὀργάνωσις τῆς Τοποθεσίας IB, πρὸς Δούτσικον. Ἐκεῖ θὰ ἐτίθετο ὑπὸ
τὰς διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

6) Διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν τῆς Διοικήσεως τοῦ 52ου Συντάγματος
Πεζικοῦ καὶ τοῦ Οὐλαμοῦ Στρατηγείου τῆς Vης Ταξιαρχίας ἀπὸ τὸν Τύρ-
ναβον πρὸς τὴν περιοχὴν Καστοριάς.

7) Διαταγὴ πρὸς μετακίνησιν ὀδικῶς τῆς Ἰλῆς Γεωργιάδου ἀπὸ
τὴν περιοχὴν Καρπεροῦ, ὅπου αὐτὴ ἠσχολεῖτο μετὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς
Τοποθεσίας IB πρὸς Νεάπολιν. Ἐκεῖ θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ
Τ.Σ.Δ.Μ.

8) Διαταγὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου πρὸς μετακίνησιν τὴν 29ην Ὀκτω-
βρίου δι' αὐτοκινήτων τοῦ Ἀποσπάσματος 11/7 ἀπὸ Καλαμπάκαν
εἰς Μόρφην, ὅπου θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Πρὸς τὴν
ἰδίαν ἐπίσης θέσιν θὰ μετεκινεῖτο καὶ τὸ ὑπόλοιπον 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

9) Διαταγὴ τῆς 29ης Ὀκτωβρίου : α) Διὰ τὴν μετασταθμεύσιν τὸ

Ἐπιτελεῖον τῆς 1ης Μεραρχίας εἰς Ἐπταχώριον, ὅπου θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. μὲ σκοπὸν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸν Τομέα τῆς Πίνδου καὶ τὸν σύνδεσμον τούτου μὲ τὴν VIIIην Μεραρχίαν. β) Διὰ νὰ συγκεντρωθῇ τὸ 4ον Σύνταγμα Πυροβολικοῦ καὶ ἓνα Τάγμα εἰς Καλαμπάκαν καὶ νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Καὶ

γ) Διὰ νὰ μετασταθμεύσῃ τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς Ἐπταχώριον, ἐντὸς τῆς 29ης.

Ἐπίσης τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διέταξεν ἐγγράφως τὸν Ἀντισυνταγματάρχην τοῦ Ἴππικοῦ Λιάταν Π. καὶ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Κόκκινον, Διοικητὴν τῆς Σχολῆς Ἐφαρμογῆς Ἴππικοῦ ἐν εἰρήνῃ καὶ τῆς Β.Ο.Α. (Β' Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως) ἐν ἐπιστρατεύσει, νὰ συγκροτήσουν μὲ τὰ κτήνη Στρατοῦ τὰ Β.Σ.Ι. καὶ τὰ Σ.Ε.Ι. Τμήματα ἵππικοῦ μάχιμα καὶ νὰ τὰ στείλουν τὸ συντομώτερον εἰς Κοζάνην, ὅπως τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Δ. Μ.

Τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου ἐξέδωκε διαταγὴν α) διὰ νὰ μετακινηθῇ ἡ Διοίκησις τοῦ 2ου Συντάγματος Πυροβολικοῦ ἀπὸ Βόλον σιδηροδρομικῶς εἰς Ἀμύνταιον. β) Διὰ νὰ μετασταθμεύσῃ τὸ 2ον Κτηνιατρικὸν Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ εἰς τὴν Νεάπολιν, διὰ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς Μονάδας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο ἐκεῖ. Καὶ γ) Διὰ νὰ μετασταθμεύσῃ ἡ 2α Μοῖρα Ἀεροπορίας Παρατηρήσεως, ἡ ὁποῖα εἶχε διατεθῇ εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἀπὸ τὴν βάσιν Λαρίσεως εἰς τὸ Ἀεροδρόμιον Πετρανῶν (Κοζάνης).

Περὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β Σώματος Στρατοῦ, πλὴν τῶν IV καὶ V Γραφείων του, μετεκινήθη ἀπὸ Λαρίσεως εἰς Κοζάνην, ἡ ὁποῖα ὠρίσθη ὡς Σταθμὸς Διοικήσεώς του. Παρέμεινεν ὁμως εἰς Λάρισσαν ὁ Διοικητὴς Πεζικοῦ τῆς 1ης Μεραρχίας, Συνταγματάρχης Σηλιωτόπουλος, μ' ἐντολὴν νὰ συνεχίσῃ καὶ περαιώσῃ τὴν ἐπιστράτευσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ἡ βιαστικὴ αὐτὴ μετακίνησις τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως Β' Σ. Σ. ὀφείλετο εἰς τὸ ἀκόλουθον γεγονός :

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη τὴν νύκτα τῆς 29ης πρὸς τὴν 30ὴν Ὀκτωβρίου ὅτι ἡ κατάστασις εἰς τὴν Πίνδον ἐλάμβανε δυσμενῆ τροπὴν. Καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐπιτύχει εἰς τὴν ἐκεῖ παράταξίν μας διείσδυσιν μεταξύ Κάτω Ἀρένας καὶ Σούφλικας. Ἐπληροφορήθη ἐπίσης ὅτι τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. προσπαθοῦσε νὰ συγκροτήσῃ Ἀπόσπασμα Καλῆ, διὰ νὰ φράξῃ τὸ δημιουργηθὲν ρῆγμα μεταξύ Γράμμου καὶ Γύφτισσας, ἀλλ' ἡ ἐνέργειά του ἐκείνη δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συντελεσθῇ ἐντὸς τοῦ ἐπιθυμητοῦ χρόνου. Πραγματικὰ ἡ διασπορὰ τῶν Τμημάτων I/52, II/52, τοῦ Ταγματος 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τῆς Μοῖρας Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ IXης Μεραρχίας (Σάββα) καὶ τῆς IXης Ὁμάδος Ἀναγνωρίσεως ἦτο φυ-

σικόν νὰ ἐπιβραδύνη τὴν συγκρότησιν καὶ ἔγκαιρον ἀποστολὴν εἰς τὴν Πίνδον τοῦ Ἀποσπάσματος Καλλῆ.

Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπρότεινεν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἄλλον τρόπον ἐνεργείας. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, συνεφώνησε καὶ διέταξε τότε νὰ μετασταθμεύσῃ ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἰς Κοζάνην καὶ ν' ἀναλάβῃ αὐτὸ τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ μηχανοκίνητος φάλαγξ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σ.Σ. ἔφθασεν εἰς Κοζάνην τὴν 18ην ὥραν. Ἐκεῖ ὁ Διοικητὴς αὐτοῦ Στρατηγὸς Παπαδόπουλος καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης του, Συνταγματάρχης Μαχᾶς. ἦλθον ἀμέσως εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Διοίκησιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἡ ὁποία ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐχθροπραξιῶν διηύθυνε τὸν ἀγῶνα εἰς τὸ σύνορα. Καὶ κατετοπίστησαν ἐπαρκῶς ἐπὶ τῆς καταστάσεως, ὅπως ἔγινε λόγος ἄλλοῦ.

Κατὰ τὴν ἀφίξιν εἰς Κοζάνην τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ. ἡ κατάστασις τῶν συνόρων, ὅπως τὴν παρέστησεν τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. ἦτο ἡ ἀκόλουθος :

Ἀ π ὸ ἀ π ὸ ψ ε ω ς ἐ χ θ ρ ο ῦ : Ἐπειδὴ τὸ Ἀπόσπασμα Πίνδου εἶχε διακόψει ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν, δὲν ὑπῆρχον σαφεῖς πληροφορίες διὰ τὸ βᾶθος, εἰς τὸ ὁποῖον οὗτος εἶχε διεισδύσει καὶ διὰ τὰς δυνάμεις τὰς ὁποίας διέθετε.

Ἀ π ὸ ἀ π ὸ ψ ε ω ς ἡ μ ε τ ἔ ρ ω ν : Ἡ Διοίκησις τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. μετέδωκε τὰς πληροφορίες ὅτι τὰ τμήματά μας, ὅσα εὐρίσκοντο εἰς Σούφλικά, ἴσως κατεῖχον ἀκόμη αὐτὴν τὴν περιοχὴν, ὅτι τὸ Τάγμα 1/51 (Πανταζῆ) εἶχε διαταχθῆ ἀπὸ τὸ ἀπόσπασμα Πίνδου νὰ συμπτυχθῆ εἰς τὸ Βούζιον καὶ ὅτι τὰ Τμήματά μας, τὰ ὁποία εὐρίσκοντο εἰς Σταυρόν, ἀφοῦ ἐδέχθησαν ἐπίθεσιν ὑπερτέρων ἐχθρικών δυνάμεων, διεσκορπίσθησαν.

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν αὐτῶν ἦτο δυνατὸν νὰ συμπεράνῃ κανεὶς ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Πίνδου Ἑλληνική, στρατιωτικὴ δύναμις ἱκανὴ ν' ἀντιτάξῃ ἀμυναν, ἀπέμενε μόνον τὸ 2 Τάγμα, τὸ ὁποῖον, ἦτο εἰς Σούφλικά, ὅτι οὐδεμία πληροφορία ὑπῆρχε διὰ τὴν δύναμιν καὶ κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἡ ὑπὸ τούτου κατάληψις τῆς Διαβάσεως Ἀρένας ἐπάνω εἰς τὸν Γράμμον—πληροφορία, τὴν ὁποίαν ἐπίσης μετέδωκεν ἡ διοίκησις τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ.—παρεῖχεν εἰς τὸν ἐχθρόν τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιτεθῆ μ' εὐνοϊκοὺς ὄρους, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς IXης Μεραρχίας.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ τότε, προκείμενου ν' ἀναλάβῃ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου, σύμφωνα μὲ διαταγὴν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἐντὸς τῆς ζώνης του, μὲ δεξιὸν ὄριον ταύτης τὸ ὑψόμετρον Ταλίκ - Κωστενέτσι, - Δενδροχώρι ὑψόμετρον Γκρά-

τοσα-βορεία ὄχθη λίμνης Καστοριάς καὶ μὲ ἀριστερὸν ὄριον μέχρι Γκαμήλας, ὅπου ἐστηρίζετο τὸ δεξιὸν τῆς VIII Μεραρχίας Πεζικοῦ, προέβη ἀμέσως εἰς τὰς ἐπομένους ἐνεργείας : α) Ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. νὰ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσίν του τὰ Ταχυκίνητα Τμήματα (Ἴππικόν-Μηχανοκίνητα). Εἰδικῶς μάλιστα ἐζήτησε νὰ μετακινήθοῦν ἀμέσως τὰ μηχανοκίνητα εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας, διὰ νὰ καλύψουν τὴν κατεύθυνσιν Σαμαρίνας - Γρεβενῶν. Τὴν αἴτησιν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ὁ Διοικητὴς ὅμως τούτου δὲν τὴν ἐδέχθη. Παρέστη ἀνάγκη τὴν ἐπομένην ν' ἀναφερθῆ ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 22063/31-10-40 Δ/γῆς του διέταξε σχετικῶς τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ.

Ἡ ἐπὶ 24 ὥρας ἐπιβράδυνσις τῆς μετακινήσεως τῶν Μηχανοκινήτων, τὰ ὁποῖα ἐπὶ δύο ἡμέρας παρέμειναν ἐν ἀδρανείᾳ εἰς τὴν περιοχὴν Νεαπόλεως, ὀλίγον ἔλειψε νὰ στοιχίσῃ τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Πίνδου. Διότι τὰ Τμήματα αὐτὰ μόλις τὴν τελευταίαν στιγμὴν κατάρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ Λυκοκρέμασμα, νὰ καλύψουν τὸ ἀριστερὸν τῶν Τμημάτων τῆς Ιης Μεραρχίας, νὰ ἐξασφαλίσουν τὰς διαβάσεις πρὸς τὰ Γρεβενὰ καὶ νὰ δημιουργήσουν ἀπειλὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο εἰς Δίστρατον. Ἐννοεῖται εἰς τὴν ἀποτελεσματικὴν ταύτην δρᾶσιν τῶν Μηχανοκινήτων ἔλαβε μέρος, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, καὶ ἡ Ἀεροπορικὴ δύναμις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ ὁποία ἐβρομβάρδισε τὰ Ἰταλικά Τάγματα, ὅσα ἐπετέθησαν ἐναντίον τῶν μηχανοκινήτων Τμημάτων. β) Ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅπως τὰ Τάγματα τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα ἀπεβιβάζοντο εἰς Ἀμύνταιον, ἀντὶ νὰ κατευθύνωνται διὰ Καστοριάς εἰς Νεστόριον, νὰ κατευθύνωνται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ Ἀμύντιον εἰς Μόρφην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ εἰς Ἐπταχώριον. Διότι ἡ κεντρικὴ ἰδέα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἦτο νὰ συγκεντρώσῃ εἰς Ἐπταχώριον ἀξιόλογον δύναμιν Ταγμάτων καὶ μὲ αὐτὴν τὴν δύναμιν ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς πρὸς Νεάπολιν διαβάσεις τῆς Πίνδου διὰ Ἐπταχωρίου καὶ νὰ ἐμποδίσῃ κάθε ἐχθρικὴν κίνησιν διὰ τοῦ Ἐπταχωρίου κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν νῶτων τῆς ΙΧης Μεραρχίας. Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Ἐπταχώριον - Σαραντάπορον καὶ Ἐπταχώριον - Κεράρασοβον. Μάλιστα ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐζήτησεν ἐπὶ πλέον ὅπως διατεθοῦν αὐτοκίνητα διὰ τὴν ταχύτεραν μετακίνησιν τῶν Ταγμάτων ἀπὸ τὸ Ἀμύνταιον καὶ Καλαμπάκαν πρὸς Μόρφην - Ἐπταχώριον.

Δυστυχῶς ὁ Διοικητὴς τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. μετὰ μεγίστης δυσκολίας ἐπέισθη νὰ διαθέσῃ τὰ Τάγματα αὐτά. Ἦθελεν, ὅπως ἔλεγε, νὰ συγκεντρώσῃ τὰ Τάγματα κατὰ Μεραρχίας, διὰ νὰ μὴ χάσουν τοὺς ὄργανα

νικούς των δεσμούς και κατόπιν ν' αντιμετώπιση τὸν ἐχθρόν. Εἶναι φανερόν ποίας καταστροφῆς θὰ ἐπέφερε παρομοία ἀντίληψις, ἐὰν ἐπικρατοῦσε.

Ἡ προσήλωσις τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. εἰς τὴν σφαλερὰν αὐτὴν ἀντίληψιν γίνεται φανερὰ καὶ ἀπὸ μεταγενεστέρως διαταγῆς του. Ἔδιδε λ.χ. προφορικὰς διαταγὰς εἰς Μονάδας αἱ ὁποῖαι ἐπορεύοντο κατόπιν διαταγῶν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Πίνδον νὰ ἐπιστρέψουν χωρὶς νὰ εἰδοποιῆ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Καὶ ναὶ μὲν αἱ Μονάδες ἐκείναι ἀνήκον εἰς τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. εἶχον ὅμως διατεθῆ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ κατόπιν αἰτήσεως τούτου.

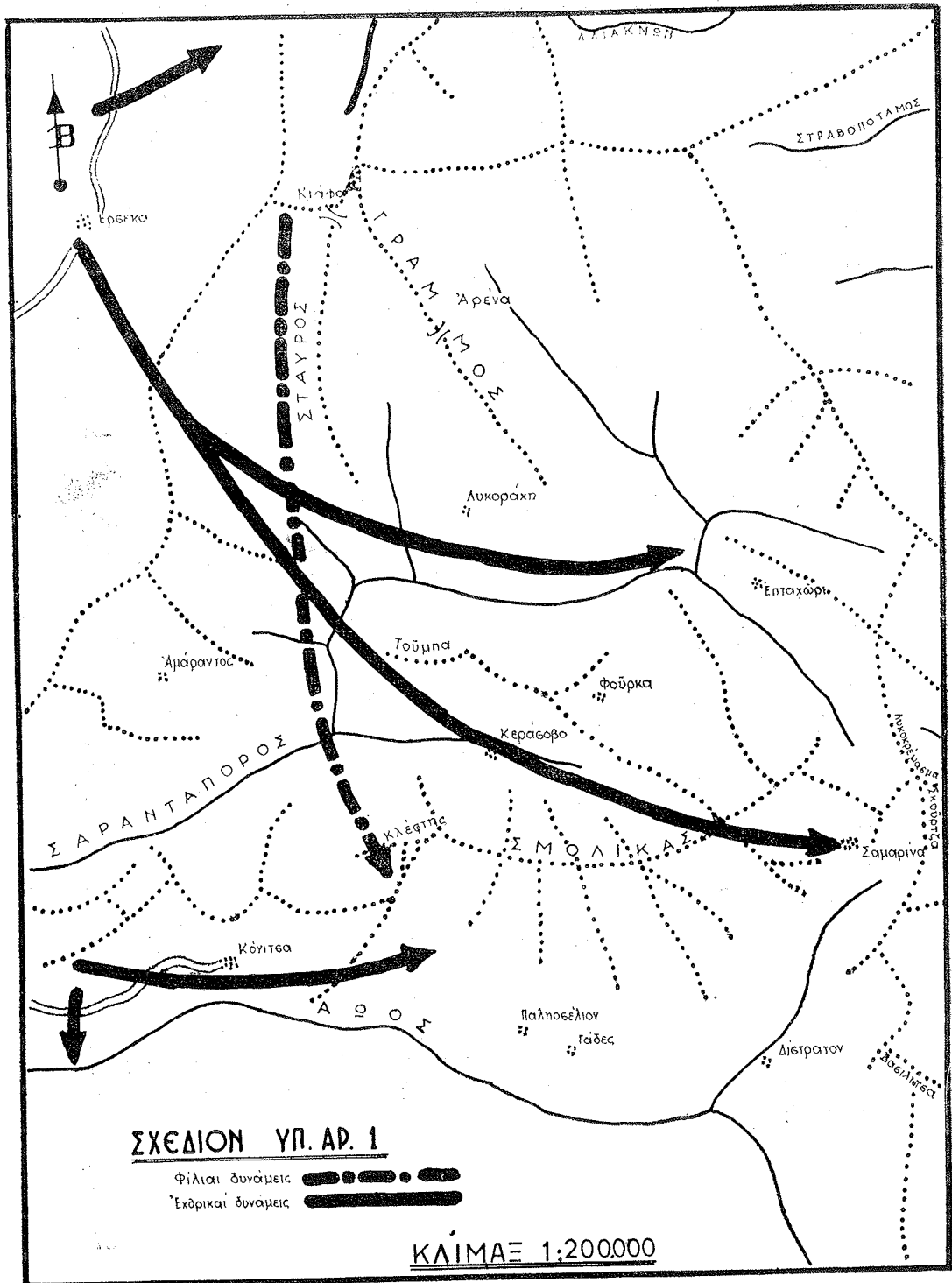
Χαρακτηριστικὴ εἶναι ἡ μετακίνησις πρὸς τὰ ὀπίσω κατόπιν διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τῆς Ο.Α.Χ. Μεραρχίας, ἡ ὁποία ἐὰν δὲν εἶχεν ἐπιβραδύνει τὴν κίνησιν τῆς πρὸς Σμόλικαν ὅπου ἔφθασεν ἀργά ἢ δρᾶσις τῆς θὰ εἶχεν ἀσφαλῶς μεγάλα ἀποτελέσματα. Καὶ

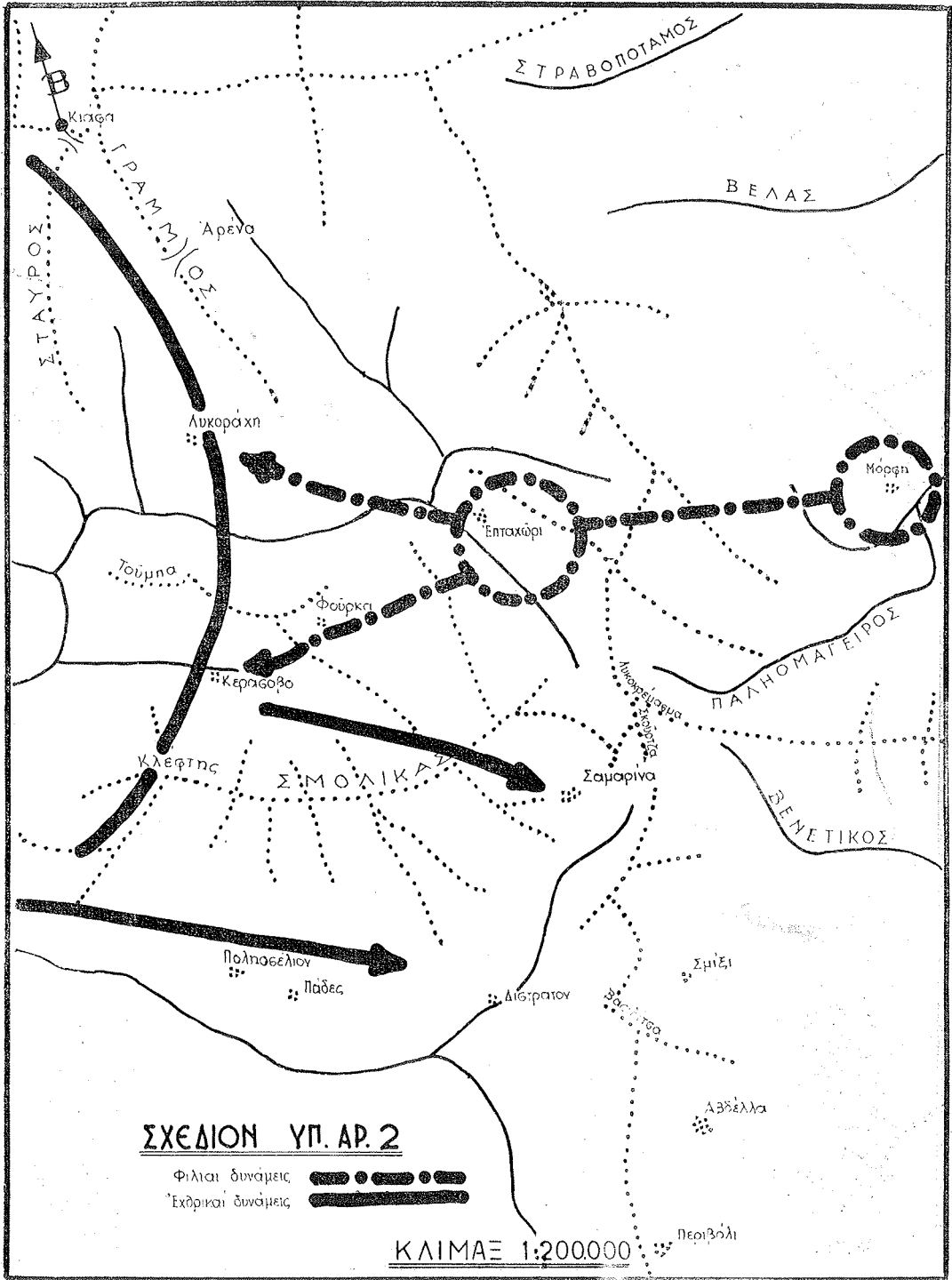
γ) Ἐπικοινωνῶνσε τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Διοικητὴν τῆς ΙΧης Μεραρχίας ὁ ὁποῖος εὐρισκόμενος ἀπὸ ἡμερῶν εἰς Καστοριὰν ἐγνώριζε πλήρως τὴν τακτικὴν κατάστασιν.

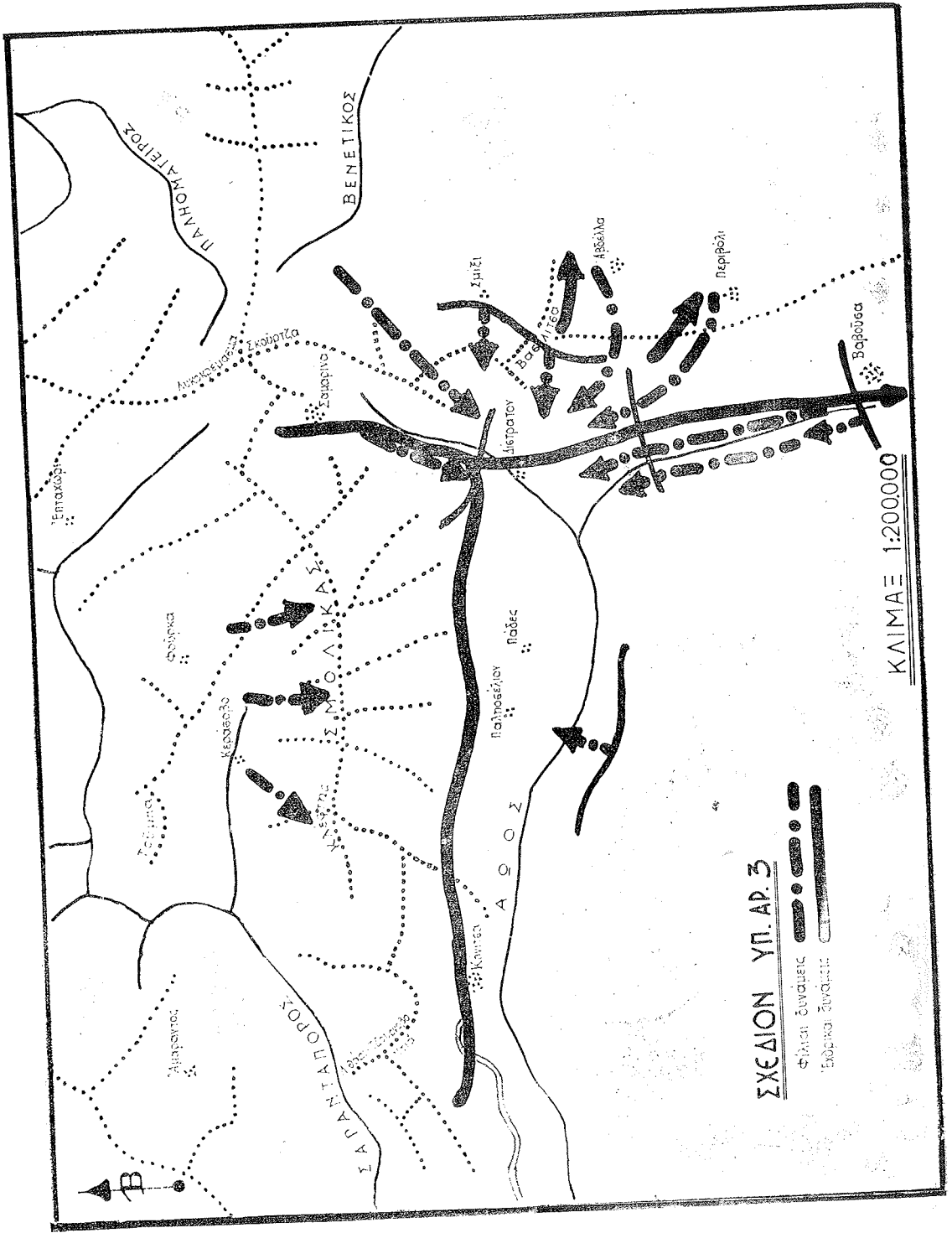
Ἐπικοινωνῶνσε ἐπίσης μὲ τὸν Διοικητὴν τῆς Ιης Μεραρχίας ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς Ἐπταχώριον, καὶ ἔδωκεν εἰς τοῦτον ὁδηγίας, σύμφωνα πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν ιδέαν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

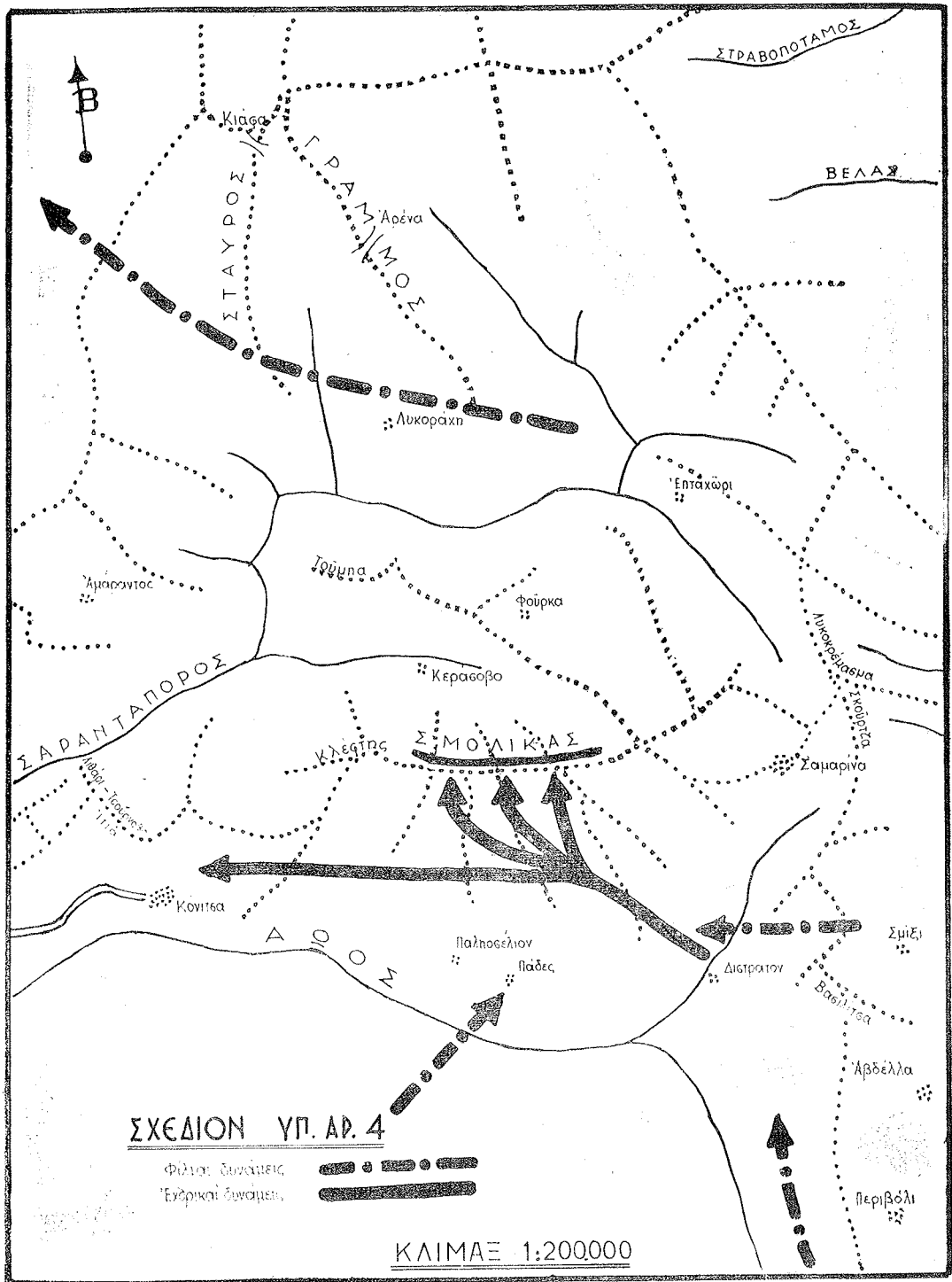
Ἐπικοινωνῶνσεν ἀκόμη μὲ τὸν Διοικητὴν τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, Συνταγματάρχην Δημάρτατον, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς Νεάπολιν. Ἐπίσης μὲ τὸν Διοικητὴν τῆς Β.Ο.Α. ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο ἐν πορείᾳ πρὸς τὰ Σέρβια. Καὶ μὲ τὸν Διοικητὴν τοῦ Ιου Συντάγματος Ἰππικοῦ, Συνταγματάρχην Παπαθανασίου, ὁ ὁποῖος ἤρχετο ἀπὸ τὸ Κιλκίς κτλ. Καὶ ἀφοῦ ἐνημέρωσεν ὅλους τούτους ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως, διέταξε τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ (ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ ἐλαφράν, Μηχανοκίνητον Ἰλὴν καὶ ἀπὸ Πυροβολαρχίαν Σκόντα -τρία Πυροβόλα-ἐπὶ αὐτοκινήτων) νὰ μετακινηθῆ διὰ Γρεβενῶν εἰς Δούτσικον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις ἀπὸ Σαμαρίναν πρὸς Γρεβενά, δημιουργοῦσα συγχρόνως ἀπειλὴν κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ ἐχθροῦ, ἂν ἐκεῖνος ἐδοκίμαζε νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν εἰς Δίστρατον. Ἐπίσης διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ἔθεσε τὸν 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ μὲ Τάγμα του καὶ Οὐλαμόν Πυροβολικοῦ τοῦ IV Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβόλου ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας, διὰ νὰ δυνηθῆ ἐκείνη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν της. Παρήγγειλε δὲ νὰ μετακινηθῆ ἡ Πυροβολαρχία 155, τοῦ ἐπιστρατευμένου εἰς Λάρισσαν Β' Συντάγματος Βαρῆος Πυροβολικοῦ, πρὸς τὰ Γρεβενά.

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ. Σχεδιαγράμματα 1 - 5 (5 φάσεις)

ΣΧΕΔΙΟΝ ΥΠ. ΑΡ. 4

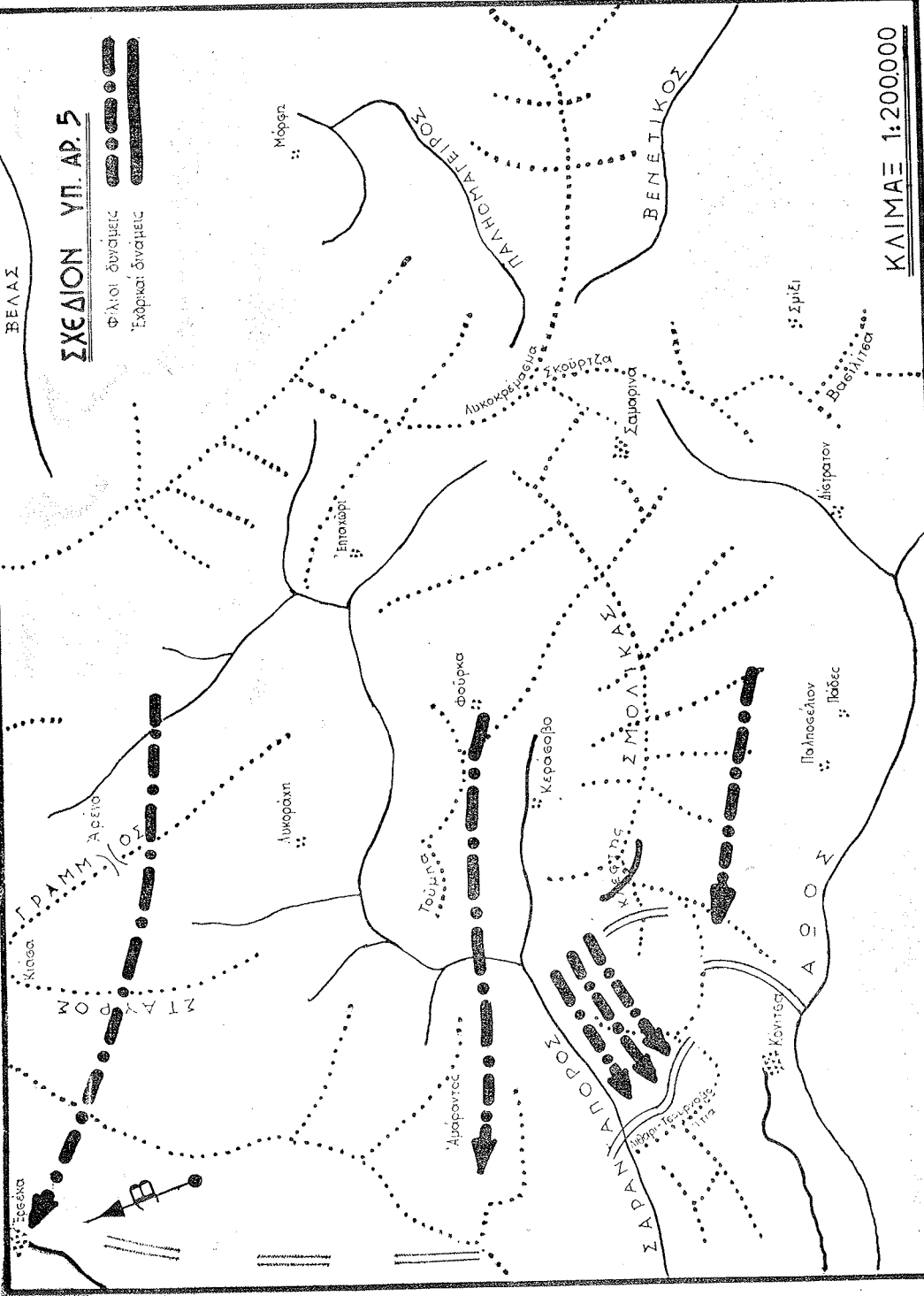
Φίλια δυνάμεις
 Έθρικά δυνάμεις

ΚΛΙΜΑΞ 1:200,000

ΣΧΕΔΙΟΝ ΥΠ. ΑΡ. 5

- Φ' Α' οι δ' αναμεικταί
- Ε' οι δ' αναμεικταί

ΒΕΛΑΣ

ΚΑΙΜΑΙ 1:200,000

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Διάταξις Μονάδων Β' Σώμ. Στρατοῦ. - Τὸ Β' Σ. Σ. ἐπιδιώκει ν' ἀποκαταστήσῃ συνεχῆς μέτωπον. - Καὶ νὰ ἐτοιμάσῃ ἀντεπίθεσιν εἰς εὐρύτεραν κλίμακα. Τὰ πολεμ. γεγονότα δικαιοῦν τὴν κεντρικὴν ἰδέαν δράσεως τοῦ Β' Σ. Σ. Ἡ 1η Μερ. ἐντέλλεται νὰ ἐνεργήσῃ τὴν 2αν Νοεμβρίου ἀντεπίθεσιν πρὸς αὐχένα Ρωμηοῦ.

Ἡ διάταξις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ἦτο ἡ ἑξῆς :

Τὸ II/51 (Ταγματάρχης Ἀντωνόπουλος) κατεῖχε τὴν κορυφογραμμὴν Σκάλας, ἐπιέζετο καὶ ἐζητοῦσε Πυρομαχικὰ καὶ ἐνισχύσεις - ἀναφορὰ ἀπὸ 29-10 τοῦ Συνταγματάρχου Μπεγέτη.

Τὸ III/2 Τάγμα εἰς τὴν περιοχὴν Σούφλικα.

Τάγμα τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἰς Προφήτην Ἠλίαν Μυροβλήτην.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω Μονάδες ἀποτελοῦσαν συγκρότημα ὑπὸ τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ IX Μεραρχίας, Συνταγματάρχην Μπεγέτην.

Τὸ I/52 Τάγμα (Ταγματάρχης Κούβελας) εὐρίσκετο εἰς Κοτύλην, μὲ ἓνα λόγον εἰς Κυψέλην

Τὸ Τάγμα τοῦ 52ου Συντάγματος Πεζικοῦ ἦτο εἰς πορείαν πρὸς τὴν Κοτύλην, ὅπου θὰ ἔφθανε τὴν νύκτα

Τὸ Τάγμα τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ εὐρίσκετο εἰς Σμάραν Μία Διλοχία τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ ἔφθασε, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β.Σ.Σ., εἰς Πρίασπον.

Τὸ I/4 Τάγμα καὶ ἡ Πυροβολαρχία 75/19 τοῦ 11ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (Τμήματα Ἐλευθεροχωρίου) εὐρίσκοντο εἰς Κούτσουρον.

Τὸ I/51 (Ταγματάρχης Πανταζῆς) τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου (Συνταγματάρχης Δαβάκης) συνεπτύχθη ἀπὸ Γύφτισσαν εἰς Βούζιον κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, ὅπως τὸ ἐν λόγῳ Ἀπόσπασμα ἀνέφερεν εἰς τὸ Β' Σ. Σ. Διὰ τὴν πρόωρον αὐτὴν σύμπτυσιν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκεν εἰδικὴν διαταγὴν.

Τὸ I/5 Τάγμα καὶ ὁ Οὐλαμὸς 105/19 τοῦ 1ου Συντάγματος Ὀρει-

βατικοῦ Πυροβολικοῦ (πρώην Ἀπόσπασμα Μετσόβου), τὰ ὁποῖα ἔσπευσαν καὶ ἐκάλυψαν τὸνδεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας, τὸ ὁποῖον δεξιὸν εἶχεν ἀποκαλύψει τὸ ὑποχωρήσαν Ἀπόσπασμα Πίνδου, ὑπήχθησαν κατόπιν διαταγῆς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Τὸ II/7 Τάγμα ἔφθασεν ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ εἰς Μόρφην.

Τὸ III/7 Τάγμα καὶ τὸ Ο.Δ.Ι.Σ.Π. εὐρίσκοντο εἰς πορείαν ἀπὸ τὸ Ἀγιόφυλλον πρὸς τὰ Γρεβενὰ - Δούτσικον.

Τὸ I/7 Τάγμα καὶ ὁ Οὐλαμὸς Πυροβολικοῦ 75/19 (ἐκ τῆς Πυροβολαρχίας τοῦ 4ου Συντάγματος Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ) μετεστάθμευσαν ἀπὸ τὴν Καλαμπάκαν εἰς Μέτσοβον.

Τὸ Τάγμα τοῦ 2ου Συντάγματος Πεζικοῦ εὐρίσκετο εἰς Μόρφην

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ (Συνταγματάρχης Δημάρατος), ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἐκ τῆς ἐλαφρᾶς Μηχανοκινήτου Ἴλης (16 ὄπλοπολυβόλα) καὶ μιᾶς Πυροβολαρχίας Σκόντα (τρία πυροβόλα μὲ αὐτοκίνητα) ἐστάθμευσεν εἰς τὰ Γρεβενὰ.

Ἡ Β' Ο.Α (Ἀντισυνταγματάρχης Κόκκινος) εὐρίσκετο εἰς Ἀλωνάκι - Ζηρολίμνην. Αὕτῃ συνεκροτεῖτο ἀπὸ τὴν ομάδα Διοικήσεως, ἀπὸ τὴν Ἴλην Μελίδου (13 ὄπλοπολυβόλα), ἀπὸ τὴν Ἐπιλαρχίαν Μέξα (ἡ ὁποία ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο ἡμιλαρχίας, μὲ δύναμιν ἢ καθε μίαν 6 ὄπλοπολυβόλων) καὶ ἀπὸ Οὐλαμὸν Πολυβόλων (4 Πολυβόλα Σβάρτζ-Λόζε) καὶ ἀπὸ 6 φορτηγὰ αὐτοκίνητα ἕνα ἐπιβατηγὸν καὶ δύο μοτοσυκλέτας.

Τμήματα τοῦ 1ου Συντάγματος Ἴππικοῦ (Συνταγματάρχης Παπαθανασίου) δυνάμεως ἐν ὄλῳ Ἴλης, ἐπὶ πλέον δύο Οὐλαμοὶ Πολυβόλων καὶ ἕνας Οὐλαμὸς Ὀλμων εὐρίσκοντο εἰς Σκῆτην, πλησίον εἰς τὸ Ἀλωνάκι.

Διὰ τὴν κινήσιν ταχέως τὸ Ἴππικόν, οἱ φόρτοι ἐφορτώθησαν εἰς αὐτοκίνητα, τὰ ὁποῖα διέθεσε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Τοιοῦτοτρόπως οἱ ἵπποι ἐκινήθησαν ἐλεύθεροι ἀπὸ κάθε φορτίον.

Ἐνα Τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος παρέμεινεν εἰς τὴν Ἀγίαν Κυριακὴν. Ἄλλο Τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος εὐρίσκετο εἰς τὸ Ἄργος Ὀρεστικόν, ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς IXης Μεραρχίας Πεζικοῦ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ.

Ἡ IXη Μεραρχία Πεζικοῦ, ἀφοῦ ἐπραγματοποίησεν εἰς τὸν Τομέα τῆς σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν ἐπιστράτευσιν τῆς, κατεῖχε τὴν Τοποθεσίαν ΙΒα (ὑψόμενα Φλατσάτας - Πολυανέμου - Κάτω Φτεριᾶς - ὑψόμετρον Ρεβένι-ᾠγκος Ἀλεβίτσας).

Ἄργα τὴν νύκτα τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ἐλήφθη ὑπὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἡ ὑπ' ἀριθμ.13042/31-10-40 διαταγή τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ ὁποία καθώριζε τὴν δημιουργηθεῖσαν κατάστασιν εἰς τὴν κοιλάδα

τοῦ Ἄωου μέχρι τῆς 11ης ὥρας τῆς 31ης Ὀκτωβρίου, ὡς κάτωθι: «Τὸ Τάγμα Κονίτσης συνεπτύχθη ἐπὶ τοῦ Ἄωου, νοτίως τοῦ Παλαιοσέλιου. Ἀνατολικώτερα τὸ Ἀπόσπασμα Μετσόβου ἀπὸ τὴν αὐγὴν ἐκινήθη ἀπὸ τὸ Καραοῦλι πρὸς τὴν Λαίستان, ὑπήχθη δὲ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Βορειοανατολικώτερα, μέχρι τῆς περιοχῆς ἀνατολικά τῆς Φούρκας ὑπῆρχον μόνον ἔλαφρά Ἑλληνικά Τμήματα.»

Ἐὰν ὁ ἐχθρὸς διέθετε τότε ἐπαρκεῖς δυνάμεις μέσα εἰς τὸν θύλακα, τὸν ὁποῖον κατῶρθωσε νὰ σχηματίσῃ, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ δημιουργήσῃ ἀπειλὴν κατὰ τοῦ δεξιοῦ πλευροῦ τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζ. καὶ ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν μας ἀπὸ Ἰωάννινα πρὸς Ζυγόν. Πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου τούτου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ σύμφωνα μὲ προτάσεις, τὰς τὰς ὁποίας ὑπέβαλε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 21988 26-10-40 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐσκόπευε νὰ προβῆ εἰς τὰς ἐπομένους ἐνεργείας:

1) Νὰ ἐπιδιώξῃ ν' ἀποκαταστήσῃ σταθερὸν μέτωπον ἐντὸς τοῦ κενοῦ μεταξὺ τοῦ Γράμμου καὶ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζ.

2) Νὰ ἐπιζητήσῃ νὰ συνδεθῆ μὲ τὸν δεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας εἰς τὸ Δίστρατον.

3) Νὰ συγκροτήσῃ εἰς τὸ ὀριστερόν του ταχυκίνητον ἐφεδρείαν ἣ ὁποία νὰ ἐμποδίσῃ κίνησιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰ Δολιανὰ καὶ Μετσοβον.

4) Νὰ παρασκευάσῃ καὶ ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις εἰς ἔκτασιν ἀνάλογον τῶν διαθεσίμων μέσων του, σκοπὸς τῶν ὁποίων θὰ ἦτο ν' ἀπειλήσῃ τὰς συγκοινωνίας διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ ὁ ὁποῖος τυχὸν θὰ ἐκινεῖτο πρὸς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἄωου.

Ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε νὰ ἐκτελεσθοῦν μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον.

Τὰ πολεμικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα τότε συνετελοῦντο, εἶχον ἐξελιχθῆ καθολοκληρίαν σύμφωνα μὲ τὰς προβλέψεις τῆς Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Τὰς προβλέψεις τῆς ἡ Διοίκησις τὰς εἶχεν ἐκθέσει, προτοῦ ἀκόμη κηρυχθῆ ὁ πόλεμος, εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 21988 26-10-40 Ὑπόμνημα τῆς πρὸς τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. Ἡδὴ τὰ γεγονότα ἐδικαίωσαν τὰς προβλέψεις τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ διετάχθη τοῦτο ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον νὰ ἐνεργήσῃ ἀναλόγως. Ἀντιθέτως ὅμως τὴν ἡμέραν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἀπέστειλεν εἰς τὸ Β' Σ.Σ. ὁδηγίαν ὅπως: «α) Προβῆ τοῦτο εἰς συντονισμὸν καὶ ἐπιτάχυνσιν τῶν ἐργασιῶν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ. Καὶ

β) Προβή εις μελέτην καὶ προπαρασκευήν εὐρείας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, πρὸς ἀνακατάληψιν τῆς περιοχῆς τοῦ Γράμμου. Ἡ ἐπιθετικὴ ἐκείνη ἐνέργεια ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῆ εἰς δύο ἄξονας ἐπιθέσεως :

1) Σουφλίκας - Μαύρης Πέτρας - Σταυροῦ καὶ

2) Βουζίου - Ταμπουρίου - Γύφτισσας.

Σκοπὸς τῆς ἐπιθετικῆς ἐκείνης ἐνεργείας θὰ ἦτο :

α) Ἡ ἀποκατάστασις τῆς Τοποθεσίας Σταυρὸς - Γύφτισσα - Τσομπάνη.

β) Ἡ συντριβὴ τῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι εἶχον εἰσδύσει εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην καὶ

γ) Ἡ προπαρασκευὴ μελλοντικῶν, ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς εὐρύτεραν κλίμακα.

Παρόπλευρος σκοπὸς τῆς ἰδίας ἐνεργείας θὰ ἦτο νὰ μελετηθῆ καὶ ἡ δυνατότης μετακινήσεως δυτικώτερα τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Εἶναι φανερόν ὅτι αἱ ἐν λόγῳ ὁδηγίαι τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. εὐρίσκοντο ἐκτὸς πραγματικότητος. Ὑριζαν περὶ «μελέτης» καὶ «ὀργανώσεως» τῆς 1ῃ Μεραρχίας καὶ τῆς 7ῃς Ταξιαρχίας, περὶ ἐνεργειῶν, δηλαδὴ, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦσαν πολὺ χρονικὸνδιάστημα διὰ νὰ γίνουσι καὶ ἐλθμονοῦσαν ὅτι ἡ κατάστασις ἦτο κρίσιμος. Καὶ ὅτι, διὰ ν' ἀντιμετωπισθῆ αὐτὴ ὀπωσδήποτε, ἐπεβάλλετο ἐπιτακτικῶς νὰ δημιουργηθοῦν τάχιστα τακτικὰ Συγκροτήματα ἀπὸ τὰς πολὺ πλησίον εὐρισκομένας Μονάδας. Τὰ Συγκροτήματα αὐτὰ πρῶτα θ' ἀνέκοπταν τὴν ἐντὸς τοῦ ἐδάφους μας προέλασιν τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ ἄλλωστε αὐτὸς δὲν εἶχε καταλάβει τὴν διάβασιν τῆς Ἀρένας. Κατόπιν, ἀφοῦ θὰ ἤρχιζε νὰ διαφαίνεταὶ ἡ λοξὴ του κατεύθυνσις, μετὰ τὸ ἀριστερόν του ἀκάλυπτον, νὰ προσβάλλουν τὰ πλευρὰ του.

Δι' ὅλους τοὺς ἀνωτέρω λόγους, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἔλαβεν ἐξ ὀλοκλήρου ὑπ' ὄψιν τὰς παραδόξους ἐκείνας ὁδηγίας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Ἀλλὰ ἀντιθέτως, ἔχον ὡς κεντρικὴν ιδέαν τὴν ἐξασφάλισιν, κατὰ πρῶτον λόγον, τῶν διαβάσεων πρὸς τὴν Νεάπολιν διὰ τοῦ Ἑπταχωρίου ἐπεδίωξε νὰ συγκεντρώσῃ Τάγματα διαφόρων Μονάδων ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἐπιτελείου τῆς 1ῃς Μεραρχίας, μετὰ τὴν σκέψιν νὰ προσβάλλῃ μετὰ αὐτὰ τὸ ἀριστερόν τοῦ ἐχθροῦ, ἐὰν αὐτὸς ἤθελε συνεχίσει τὴν κίνησιν του πρὸς τὴν Σαμαρίναν. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔθεσεν εὐθύς ἀμέσως ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας ὅλα τὰ διαθέσιμα, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην, Τμήματα διαφόρων Μονάδων (5 Τάγματα καὶ 2 Ὀρειβατικὰς Πυροβολαρχίας), μετὰ ἀποστολὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ αὐτὴ ὀπωσδήποτε τὰς διαβάσεις ἀπὸ τὸ Κεράσοβον-Πυρσόγιαννην-Βουρμπιάννην πρὸς Ἑπταχώριον -Πεντάλοφον-Μόρφην, εἰς τὴν γραμμὴν Σμόλικα-Βουζίου-Προφήτου Ἡλίας

Κατοίνα. Ἐθέσε δὲ τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν γραμμὴν ἐκείνην εἰς τὴν Ιην Μεραρχίαν, ὡς ἐλάχιστον ὄριον. Θὰ ἔπρεπε ἢ ἐν λόγῳ Μεραρχία νὰ κινήθῃ δυτικώτερα ὅπου νὰ λάβῃ ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν. Καὶ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν ἡ Μεραρχία ὤφειλε νὰ τὴν ἐπιτύχῃ ὀπωσδήποτε. Διότι ἢ μὴ μετ' αὐτοῦ ἐπαφὴ εἶχε χαθῆ κατὰ τὴν σύμπτυξιν τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου.

Παραλλήλως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν ΙΧην Μεραρχίαν νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ Γράμμου, σύμφωνα μὲ τὰς μελέτας αἱ ὁποῖαι εἶχαν γίνῃ κατὰ τὴν προπολεμικὴν περίοδον

Διὰ νὰ ἐκτελεσθοῦν αἱ ἐνέργειαι ἐκεῖναι θὰ ἔπρεπε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος νὰ συγκεντρωθοῦν, μὲ τὸν δυνατὸν γοργὸν ρυθμὸν, ὅλαι αἱ διαθέσιμοι δυνάμεις καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο νὰ κινήθωσιν αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι ἀμέσως ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ αἱ δυνάμεις θὰ ἐλαμβάνοντο ἰδίως ἀπὸ τὴν ΙΧην Μεραρχίαν, ἢ ὁποῖα δὲν διέτρεχε κίνδυνον, καθ' ὅσον ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸν τομέα τῆς δὲν παρουσίαζεν ἐπιθετικὴν ἰκανότητα. Αἱ συγκεντρωνόμεναι δυνάμεις θὰ ἐστέλλοντο ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ μὲ κύριον σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Κερασόβου. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ τούτου εὖ εἶχε σημασίαν, διότι ἡ κατοχὴ τῆς περιοχῆς ἐκείνης θὰ ἐξησφάλιζε τὸ δεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας. Συγχρόνως, ἐὰν ὁ ἐχθρὸς ἐνεργοῦσεν ἐπιθέσιν κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIIIης Μεραρχίας ἢ ἐξεδήλωνε προσπάθειαν νὰ ὑπερκεράσῃ τοῦτο, ἡ ἐνέργεια τῶν συγκεντρωνομένων δυνάμεων θὰ ἐστρέφετο ἐναντίον τοῦ πλευροῦ του καὶ τῶν συγκοινωνιῶν του.

Ὅπως εἶπαμεν παραπάνω, ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἶχε παρουσιασθῆ τὴν ἐσπέραν τῆς 30ῆς Ὀκτωβρίου εἰς τὴν Κοζάνην, ἐνώπιον τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. καὶ ἐζήτησε ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τὴν 24ην ὥραν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ κατατοπισθῇ σχετικῶς μὲ τὴν θέσιν καὶ τὴν κατάστασιν τῶν Τμημάτων. Ὅταν ὅμως ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἀντελήφθη καλῶς ὅτι εἰς τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. δὲν εἶχεν ἀποκρυσταλλωθῆ κεντρικὴ σκέψις διὰ τὴν ἐν γένει δρᾶσιν καὶ ὅτι ὑπῆρχε φόβος ἢ Vη Ταξιαρχία νὰ διατεθῇ εἰς τὸ Νεστόριον, ὅπου θὰ παρέμενεν ἀδρανῆς, ἀνέλαβεν οὐσιαστικῶς αὐτὴ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος ἀπὸ τὸ ἐσπέρας τῆς 30ης Ὀκτωβρίου καὶ ἦλθεν εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ διάφορα Τμήματα καὶ ἔδωκεν ὁδηγίας πρὸς ὅλους τοὺς ἡγήτορας, οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε ὀργανικῶς ἀνῆκαν εἰς αὐτό.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου τὸ Σῶμα Στρατοῦ εὐρίσκειτο εἰς διαρκῆ σύνδεσμον μὲ τὴν Ι καὶ ΙΧην Μεραρχίαν, ἐξέδιδε δὲ διαδοχικῶς διαταγὰς, ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν πληροφοριῶν, ὅσας ἐλάμβανεν ἀπὸ τὴν γραμμὴν μάχης, ἀπὸ τὴν Ἀεροπορίαν καὶ ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Δ. Μ. ἢ ἀπὸ τὸ Γενικὸν Σττραπεγεῖον: Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 22095 Δ/γὴν πρὸς

τὴν Β'.Ο.Α. (Ἀντυσυνταγματάρχης Κόκκινος) καὶ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 22094 πρὸς τὸ 1ον Σύνταγμα Ἴππικοῦ (Συνταγματάρχης Παπαπαθανασίου). Αἱ Μονάδες ἐκεῖναι αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο εἰς πορείαν ἀνατολικῶς τῆς Κοζάνης, διετάσσοντο νὰ σπεύσουν διὰ τῶν Γρεβενῶν πρὸς τὸ Δούτσικον, νὰ συναντήσουν τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, ἣ ὁποία εἶχε προχωρήσει ταχέως ἀπὸ τὴν Νεάπολιν εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζα καὶ νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς

Ὁμοίως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διέταξε (διατ.22099) τὴν Μοῖραν Παρατηρήσεως (Ἀεροπλάνα Μπερεγκέ 19) νὰ ἐνεργήσῃ ἀναγνώρισιν διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ, ἂν ὑπῆρχεν ἐχθρὸς εἰς τὰ δρομολόγια: Κερασόβου πρὸς Ρωμηόν, Πεκλάριον, πρὸς Ἐλευθέρον-Πάδες, Κερασόβου πρὸς Σμόλικα-Πάδες καὶ Κερασόβου πρὸς Ἐλευθέρον.

Παραλλήλως διέταξε (διατ.22109) τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ νὰ προωθηθῆ κατὰ τὸ δυνατὸν πρὸς Δούτσικον καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Σκούρτζαν καὶ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἀποστολῆς τῆς Ἐπειδὴ δὲ ἡ Ταξιαρχία αὐτὴ τότε εἶχε λάβει τὴν πληροφορίαν ὅτι Τμήματα τῆς VIIης Μεραρχίας εὐρίσκοντο εἰς Κουκούρτζη, τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν διέταξε νὰ συνδεθῆ μὲ τὰ Τμήματα ταῦτα, καθὼς καὶ μὲ τὰ Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς Σαμαρίναν καὶ Ζούζουλην.

Ἐδωκεν ἐπίσης διαταγὴν (22108) πρὸς τὸν Συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον, ὁ ὁποῖος εἶχε παραμείνει εἰς Λάρισαν, νὰ συγκροτήσῃ μίαν Ὀμάδα Δ/σεως Μοίρας 75/19 καὶ ἀποστείλῃ αὐτήν, τὸ προσωπικὸν καὶ τὸ ὑλικὸν μὲ αὐτοκίνητα εἰς Μόρφην, διὰ νὰ τεθῆ εἰς διάθεσιν τῆς Ιης Μεραρχίας. Τὰ μεταγωγικὰ νὰ τ' ἀποστείλῃ ὀδικῶς

Ἐπειδὴ τὸ Σῶμα Στρατοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὴν VIIIην Μεραρχίαν, διέταξε τὸν ἴδιον Συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον (22107) νὰ πληροφορήσῃ τὴν ἐν λόγῳ Μεραρχίαν εἰς Ἰωάννινα, ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ εἶχεν ἐντολὴν νὰ συνδεθῆ μὲ αὐτήν διὰ Διστράτου. Ἐπομένως αὐτὴ ὤφειλε νὰ στείλῃ ἀναγνώρισιν πρὸς τὸ Δίστρατον διὰ νὰ συνδεθῆ μὲ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ.

Δι' ἄλλης διαταγῆς τοῦ τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὸν Συνταγματάρχην Παπαπαθανασίου, Διοικητὴν τοῦ 1ου Συντάγματος Ἴππικοῦ, ἀφοῦ ἀφήσῃ καὶ ἀναπαυθῆ ἀναλόγως τὸ Τμήμα του, νὰ ὀδεύσῃ συντόμως πρὸς Δούτσικον. Εἰς τὴν περιοχὴν τούτου θὰ συναντοῦσε τὸν Ταξιαρχὸν Δημάρατον καὶ θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, συγχρόνως θὰ τὸν ἐπληροφοροῦσε διὰ τὰς ἐνεργείας τῶν Ιης καὶ ΙΧης Μεραρχίας.

Διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς τὸ 1/51 Τάγμα Πανταζῆ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀποσυρθῆ ἀπὸ τὸν Ρωμηόν, ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας καθ' ὅσον εἶχεν εὐρεθῆ ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς. Διὰ τῶν νέων αὐτῶν δυναμέων ἡ Ταξιαρχία ἔπρεπε νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς, ὥστε νὰ γίνῃ

εὐχερῆς ἢ ἐπίθεσις, τὴν ὁποῖαν θὰ ἐνεργοῦσε τὴν ἐπομένην ἢ 1η Μεραρχία ἀπὸ Ζούζουλην πρὸς Ρωμηόν.

Ἐδόθησαν ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ (22104) τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Ταξίαρχον Δημάρατον, διὰ τοῦ Σταθμάρχου Χωροφυλακῆς Καλλονῆς (Κοκολιοῦ)—ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλος σύνδεσμος—πληροφορία διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ ὅτι δηλαδὴ ἡ 1η Μεραρχία κατέλαβε τὸν Προφήτην Ἡλίαν, ὅτι ἐκύκλωσε καὶ ὅτι ἀσφαλῶς θὰ ἠχμαλώτιζε τὰ ἐχθρικά Τμήματα, τὰ ὁποῖα εἶχαν εὔρεθῆ εἰς Λυκορράχην. Ἐπίσης ὅτι τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἡ 1η Μεραρχία Πεζικοῦ θὰ ἐπαναλάμβανε τὴν ἐπίθεσιν πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ρωμηοῦ, συνεπῶς ἡ Ταξιαρχία ὤφειλε νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς μετὰ τὴν ἀπὸ Ζούζουλην πρὸς Ρωμηὸν ἐπίθεσιν.

Παραλλήλως ἐδόθη ἀπὸ τὸ Σ. Στρατοῦ διαταγὴ εἰς τὸν 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ (22113), νὰ ἐφοδιάσῃ μετὰ πυρομαχικὰ τὸ Τάγμα του, τὸ ὁποῖον εἶχε μετακινηθῆ μετὰ αὐτοκίνητα εἰς Μόρφην, χωρὶς νὰ παραλάβῃ μαζί του πυρομαχικὰ. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὸ 7ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἶχεν ἐπιστρατευθῆ ἀπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἔφερε ὄπλισμὸν Μάουζερ, διάφορον ἀπὸ τὸν ὄπλισμὸν τῶν Συνταγμάτων τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ. Ἐγεννᾶτο λοιπὸν ζήτημα ἰδιαιτέρου ἐφοδιασμοῦ εἰς πυρομαχικὰ Πεζικοῦ.

Ἐν τῷ μεταξὺ διετάχθη ἡ 1η Μεραρχία (22114) νὰ ἐνεργήσῃ τὴν 2αν Νοεμβρίου ἐπιχειρήσεις διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν αὐχένα τοῦ Ρωμηοῦ, συγχρόνως δὲ νὰ ἐνημερωθῆ διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ ἢ ὁποῖα εἶχε λάβει ἐντολὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ νὰ συνδεθῆ μαζί τῆς εἰς Ζούζουλην. Μετεδόθη ἐπίσης ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν ὅτι ἡ 1η Μεραρχία Πεζικοῦ εἶχε διαταχθῆ ν' ἀποστείλῃ εἰς Λυκορράχην τὸν Συνταγματάρχην Καλῆν (Διοικητὴν τῆς 5ης Ταξιαρχίας) μετὰ δύο Τάγματα. Καὶ ὅτι ἐκεῖνος, ὅταν θὰ ἔφθανεν εἰς Λυκορράχην, θὰ ἐλάμβανεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του καὶ τὰ ἐπὶ τόπου Τμήματα τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ θὰ ἐξησφάλιζε τὰς διαβάσεις ἀπὸ βορειοανατολικά καὶ ἀνατολικά. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐκάλυπτε τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας. Καὶ ἐκεῖνη, ἀπερίσπαστος ἀπὸ φροντίδας διὰ σύνδεσμον καὶ κάλυψιν, θὰ εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν περιοχὴν μέχρι τοῦ Σμόλικα καὶ συγχρόνως νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις πρὸς Ἐπταχώριον.

Παραλλήλως μετὰ τὸν ἄνωτέρω ἐνεργείας του, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἔδωκεν εἰς τὸ Τμήμα Ἀεροπορίας Παρατηρήσεως, τὸ ὁποῖον διέθετε, σχέδιον (22113 καὶ (22114) δι' ἀναζήτησιν πληροφοριῶν. Παρόμοιοι σχέδιον ἀλλὰ διὰ μεγαλύτερον βᾶθος, ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἀεροπορίαν Στρατιάς.

Ἀνέφερον (22101) εἰς τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. ὅτι τὸ 1/51 Τάγμα Πανταζῆ εἶχε συμτυχθῆ ἀπὸ τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ εἰς τὸ ὕψωμα Κύρκουρι, τὴν

15ην ὥραν, ὅτι παρατηρεῖτο συγκέντρωσις μεταγωγικῶν τοῦ ἐχθροῦ περὶ τὰ 800-ἐντὸς τῆς χαράδρας βορείως τῆς Φούρκας καὶ ἄλλων νοτίως Φούρκας.

Ἄνεφερον ἐπὶ πλέον εἰς αὐτὸ ὅτι εἶχε γίνεαι ἐπιδρομὴ δέκα τριῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων ἐναντίον τῆς Καστοριάς, ὥραν 13.15 Ὁ βομβαρδισμὸς ὅμως ὑπήρξε χωρὶς ἀποτέλεσμα.

Ἐν τῷ μεταξύ ἐλήφθη εἶδησις εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι ὁ Ταξίαρχος Δημάρτος ἔφθασεν εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζα καὶ ὅτι τὸ Τάγμα 1/51 (Πανταζῆ) ὑποχωροῦσε, περισυλλεγόμενον ἀπὸ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, ἢ ὁποῖα εὐρίσκετο εἰς τὸ ὕψωμα Σκούρτζας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Πολεμική κατάσταση τὴν 1ην Νοεμβρίου. — Ἐπίθεσις 1ης Μεραρχίας πρὸς Προφήτη Ἡλίαν - Ταμπούρι. — Ἀποκοπή ἐχθροῦ, διάλυσις Τμημάτων του. Οἱ πρῶτοι Ἴταλοι αἰχμάλωτοι. — Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ διεξάγει σκληρὸν ἀγῶνα εἰς Σκούρτζαν. — Ἡ Διοίκησις Σ.Σ. κινητοποιεῖ δυνάμεις πρὸς ἐνίσχυσιν μαχομένων. — Τμήματά μας ἀνακαταλαμβάνουν αὐχένα Ρωμηοῦ.

Κατὰ τὴν 1ην Νοεμβρίου ἡ κατάσταση εἶχε διαμορφωθῆ ὡς ἑξῆς :

α) Αἱ διαβάσεις Ἀρένας ἐπὶ τοῦ Γράμμου εἶχαν καταληθθῆ ὑπὸ Τμημάτων τῆς IXης Μεραρχίας Πεζικοῦ. Ἡ πληροφορία, τὴν ὁποίαν εἶχε μεταδώσει τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ὅτι ὁ ἐχθρὸς εἶχε καταλάβει τὰς διαβάσεις Ἀρένας δὲν ὑπῆρξεν ἀκριβῆς. Βραδύτερον, εἰς τὸ ἀρχεῖον τῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας Τζούλια ἀνευρέθη διαταγή, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει ὅτι ἡ Μεραρχία ἐκείνη εἶχε δώσει διαταγὴν νὰ καταληθθῆ μία διάβασις Ἀρένας, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ τὸν ἀριστερὸν πλευρὸν της, καθὼς ἐκινεῖτο εἰς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Ἐρσέκα-Βούρμπιανη-Κεράσοβον καὶ Σαμαρίαν. Ἀλλὰ, μικρὰ Τμήματά της, τὰ ὁποῖα προσεπάθησαν νὰ εἰσχωρήσουν ἀπὸ τὸ Φλάμπουρο πρὸς τὰ χωρία Γράμμος καὶ Σκάλα ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τὸ πῦρ τῶν ἐκεῖ ἐγκατεστημένων Ἑλληνικῶν Τμημάτων καὶ διεσκορπίσθησαν

β) Ἡ Ἀετομηλίτσα κατεῖχετο ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν.

γ) Ἡ IXη Μεραρχία, κατόπιν ἐγχειρήματος, τὸ ὁποῖον εἶχε διαταχθῆ τὴν προηγουμένην ἡμέραν νὰ ἐκτελέσῃ, εἶχε καταλάβει τὸ Ταλικρέντα, ἐνῶ τὸ ὕψωμα Γινκόβας εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν

δ) Ἡ Ιη Μεραρχία εἶχε κυκλώσει τὰ εὐρισκόμενα εἰς Λυκορράχην ἐχθρικά Τμήματα καὶ εἶχε καταλάβει τὸν Προφήτην Ἡλίαν, βορείως τῆς Φούρκας.

ε) Τὸ I/51 Τάγμα Πανταζῆ, τοῦ πρῶτον Ἀποσπάσματος Πίνδου (Συν/ρχου Δαβάκη) εἶχεν ὑποχωρήσει πρὸς Κύρκουρι-Σκούρτζαν.

στ) Ἡ Σκούρτζα κατεῖχετο ἀκόμη ἀπὸ Ἑλληνικὰς Δυνάμεις.

Τὴν 2αν Νοεμβρίου ἐπικρατοῦσε χαμηλὴ νέφωσις, ἔνεκα τῆς ὁποίας ἡ πρωϊνὴ, ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις τοῦ Σώματος Στρατοῦ δὲν ἀπέδωκεν ἀποτελέσματα.

Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐξετυλίχθησαν τὰ ἐπόμενα γεγονότα :

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, μετὰ τὴν ἐπιτυχή ἐπίθεσιν τῶν Τμημάτων τῆς 1ης Μεραρχίας, κατέλαβε τὸν Προφήτην Ἑλίαν καὶ τὸ Ταμπούρι καὶ ἀπέκοψεν εἰς τὸ μέσον ἐχθρικά Τμήματα, ὅσα κατευθύνοντο ἀπὸ τὴν Ἐρσέκαν, διὰ Κερασόβου, πρὸς τὴν Σαμαρίναν. Ὅσα ὅμως ἐχθρικά Τμήματα εἶχαν περάσει τὸ Κεράσοβον καὶ κατευθύνοντο, ἂν καὶ εἶχαν ἀποκοπῆ, εἰς Σαμαρίναν, ἐξηκουλούθησαν τὴν προέλασίν των καὶ προσέβαλαν τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ εἰς Σκούρτζαν. Τὰ ἄλλα ἐχθρικά Τμήματα, τὰ ὅποια εἶχαν ἀγωνισθῆ εἰς Προφήτην Ἑλίαν Ταμπούρι συνετρίβησαν καὶ διελύθησαν. Ἐπίσης τὰ ἐχθρικά Τμήματα, τὰ ὅποια ἐκινουῦντο πρὸς Ἑπταχώριον καὶ ἄλλα, τὰ ὅποια εὐρίσκοντα εἰς Λυκορράχην, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὰ Μεταγωγικά Σώματος, συνετρίβησαν καὶ τὰ λείψανά των ἠχμαλωτίσθησαν.

Εἰς τὴν Σκούρτζαν εἶχεν ἀρχίσει λυσσαλέος ἀγών. Ἐκεῖ, μόλις ἐνεφανίσθη τὸ Τμήμα τοῦ Μηχανοκινήτου Συντάγματος, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο μόνον ἀπὸ 300 ἀνδρας, ἀμέσως ἐχθρικὸν Τάγμα ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν ἤρχισε σφοδρὰν ἐπίθεσιν ἐναντίον του. Τὰ ἔφιππα Τμήματα τῶν Συνταγματάρχων Κοκκίνου καὶ Παπαθανασίου δὲν εἶχαν φθάσει ἀκόμη. Ὁ ἥλιος ἐβασίλευεν. Οἱ ἀνδρες μας ὑπερήσπιζαν τὸ πατριον ἔδαφος μὲ πείσμα, αἱ ἀπώλειαι των ὅμως ἠὺξάνοντο καὶ ἡ θέσις τῶν ἀπομενόντων εἶχε πλέον καταστῆ λίαν κρίσιμος. Τοῦτο ἐπληροφορήθη ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ. Καὶ ἐπειδὴ, λόγῳ ἐλλείψεως ὁδοῦ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, τὸ πυροβολικὸν μας δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ θέσεις πλησίον, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ἀνασχετικὰς βολὰς, πρὸ τοῦ ἡρωικῶς ἀμυνομένου Ἑλληνικοῦ Τμήματος, εὗρεν ὡς μοναδικὸν μέσον, ἱκανὸν νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικῶς τοὺς μαχομένους, προτοῦ πέσῃ σκότος, τὸ μικρὸν Τμήμα ἀεροπορίας, τὸ ὅποιον διέθετεν. Ἐξαπέλυσε τότε τρία ἀεροπλάνα ὑπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς Μοίρας, τὰ ὅποια ἐπληξαν τὸ ἐχθρικὸν Τάγμα καὶ τὸ ἠνάγκασαν ν' ἀνακόψῃ τὴν ἐπιθετικὴν κίνησιν.

Ἐν τῷ μεταξύ, τὴν νύκτα, ἔφθασαν τὰ ἔφιππα Τμήματα.

Τὴν 00.35 ὥραν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, Συνταγματάρχης Δ. Μαχᾶς, ἔδωκε τηλεφωνικῶς ὁδηγίας πρὸς Συνταγματάρχην Παπαθανασίου, Διοικητὴν τοῦ 1ου Συντάγματος Ἱππικοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε φθάσει εἰς Γρεβενά, περὶ τοῦ ποῖαι ἔπρεπε νὰ εἶναι αἱ ἐνέργειαι τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Καὶ συγκεκριμένως: Ἐὰν αὐτὴ ἐκινεῖτο πρὸς Σαμαρίναν, θὰ ὤφειλεν ἀπαραιτήτως νὰ συνδεθῆ εἰς τὴν Ζουζούλην μὲ τὴν 1ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ καὶ μὲ τὸ δεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἡ 1η Μεραρχία ἀπέστελλεν ὅπως εἶχε διαταχθῆ, Τμήματα εἰς τὸ ὕψωμα 1525, ἡ Ταξιαρχία θὰ ἐπραγματοποιεῖσεν ἄλμα ἀπὸ τὴν Σκούρτζαν εἰς Κύρκουρι. Καὶ τότε ὁ σύνδεσμος αὐτῆς μὲ τὴν 1ην Μεραρχίαν θὰ ἐγίνετο πλέον εὐκόλος. Καὶ κατεύθυνσις ὅλων αὐτῶν θὰ ἔπρεπε νὰ

είναι ο αὐχὴν Ρωμῆς, ἡ μοναδικὴ διάβασις ἀπὸ τὴν Φούρκα πρὸς τὴν Σαμαρίναν-Δίστρατον.

Τὴν 2.45 ὥραν ἐλήφθη ἀναφορὰ τοῦ Ταξιάρχου Δημαράτцу ὅτι εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Σκούρτζαν καὶ ὅτι ἡ Ταξιαρχία του διεξῆγε σκληρὸν ἀγῶνα πρὸς κατεύθυνσιν Ζούζουλης.

Τὴν 7ην ὥραν ἐλήφθη πληροφορία ἀπὸ τὴν 1ην Μεραρχίαν ὅτι ἡ Τσούκα καὶ τὸ ὕψωμα 1525 εὐρίσκοντο εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὅτι Στρατός μας κατεῖχε τὰ Λευκάδια καὶ ὅτι ἀπὸ τὰς μάχας τῆς προηγούμενης ἡμέρας ἐστέλλοντο εἰς τὰ μετόπισθεν 120 Ἴταλοι αἰχμάλωτοι.

Ὅμοίως ἡ VIIIη Μεραρχία Πεζικοῦ ἐπληροφόρησε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Παλαιοσέλιον-Πάδες εὐρίσκετο δύνამις δύο ἐχθρικῶν Ταγμάτων.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν 2αν ἀντιαεροπορικὴν Πυροβολαρχίαν τοῦ 2ου Συντάγματος Ἀντιαεροπορικοῦ Πυροβολικοῦ νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὴν περιοχὴν Σερβίων, ὅπου εἶχε φθάσει ἐκ Λαρίσης, καὶ νὰ χωρισθῆ εἰς δύο Οὐλαμούς. Καὶ ὁ ἕνας Οὐλαμὸς νὰ ταχθῆ εἰς τὸ Ἀεροδρόμιον Πετρανῶν, λόγῳ τοῦ ὅτι τοῦτο ἔμεινεν ἀκάλυπτον ἀπὸ ἀέρος καὶ ἡ ἐχθρικὴ ἀεροπορία ἀνέπτυσεν ἐναντίον του ζωηρὰν δρᾶσιν. Καὶ ὁ ἄλλος νὰ τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς IXης Μεραρχίας Πεζικοῦ, διὰ νὰ προστατίζη ἀπὸ ἀέρος τὴν πόλιν Καστοριάς, ἡ ὁποία εἶχε βομβαρδισθῆ ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας.

Διέταξεν ἐπίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἐνισχύθη ἡ IXη Μεραρχία ἡ ὁποία ἐδοκιμάζετο ἀπὸ βομβαρδισμοὺς ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων, μετὴν Τρίτην καὶ Ἑκτὴν Πολυβολαρχίας Βαρέων Πολυβόλων.

Ὅμοίως διέταξε καὶ ἐκινήθη πρὸς τὸν Τομέα τῆς IXης Μεραρχίας ὅπου δὲν ὑπῆρχε μακρὸν Πυροβολικόν, ἕνας Οὐλαμὸς τῶν 85, ἀπὸ τὴν περιοχὴν Μεσοποταμίας εἰς τὴν περιοχὴν Δουτσίκου, ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ.

Ἐνίσχυσεν ἐπὶ πλεόν τὴν 1ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ μετὸ 1/16 Τάγμα τῆς XIης Μεραρχίας. Οἱ ἄνδρες καὶ τὸ ὑλικὸν τοῦ ἐν λόγῳ Τάγματος θὰ μετεφέροντο δι' αὐτοκινήτων. Καὶ τὰ μεταγωγικά του θὰ ἔφθανον ὀδικῶς εἰς Μόρφην.

Τὴν μεσημβριάν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ νὰ ἐπιδιώξη σύνδεσμον μετὰ τὰ Τμήματα, τὰ ὁποία εὐρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Ζούζουλης Λευκαδίων καὶ νὰ ματαιώσῃ διείσδυσιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὸ ὄρος Βούζιον εἰς τὴν Ζούζουλην - Ἄγ. Ἀθανάσιον, δυτικὰ Λυκοκρεμάσματος.

Ἡ ἰδία Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἀνέφερεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι τὸ 1/51 Τάγμα Πανταζή, μετὰ ἠθικὸν καταπεπτωκός, συνεπτύχθη ἀπὸ τὴν 16ην ὥραν τῆς προηγούμενης ἡμέρας εἰς τὴν θέσιν τῆς Ταξιαρχίας Ἰπ-

πικου (Σκούρτζαν). 'Ανέφεραν επίσης ότι ο σύνδεσμος με το Τμήμα, το όποιο εύρισκετο εις Ζούζουλην δέν είχε πραγματοποιηθῆ καὶ ότι ο Διοικητής του 1ου Συντάγματος 'Ιππικου, Συνταγματάρχης Παπαθανασίου καὶ ο Διοικητής τῆς Β' 'Ομάδος 'Αναγνωρίσεως, 'Αντισυνταγματάρχης Κόκκινος δέν είχαν ἀκόμη ἐμφανισθῆ εις τὸ πεδίο τῆς μάχης.

Τὴν 09.00 ὥραν ο 'Επιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἔδωκε προφορικῶς ἀναφορὰν εις τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖο, Γραφεῖο III, εις Συνταγματάρχην Κιτριλάκην, τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον εἶχε περίπου ὡς ἑξῆς :

1) "Οτι Προφήτης 'Ηλίας κατελήφθη ἀπὸ χθές. Καὶ

2) Διὰ τὰ προληφθῆ διείσδυσις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς Ζούζουλην-Ἐπταχῶρι διετάχθησαν :

"Ἐνα Τάγμα τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικου, τὸ ὁποῖο εύρισκετο εις Πευκόφυτον, νὰ μετακινηθῆ διὰ Χρυσῆς εις 'Ἐπταχῶριον καὶ νὰ τεθῆ εις διάθεσιν τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικου.

"Ἐνα Τάγμα τοῦ 7ου Συντάγματος Πεζικου, τὸ ὁποῖο εύρισκετο εις 'Ἐπτάλοφον, ἀνευ φυσιγγίων, νὰ μετακινηθῆ πρὸς Ζούζουλην.

'Η IX O.A. νὰ μετακινηθῆ ἀπὸ τὴν Μυροβλήτην διὰ Χρυσῆς εις 'Ἐπταχῶριον καὶ νὰ τεθῆ εις τὴν διάθεσιν τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικου.

"Οτι ἐζητήσαμεν ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. δύο Τάγματα τῆς Χ1ης Μεραρχίας Πεζικου, τὰ ὁποῖα δι' αὐτοκινήτων μετεφέραμεν εις Μόρφην καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὀδικῶς πρὸς Πεντάλοφον Ζούζουλην, πρὸς δημιουργίαν ἑνὸς μετώπου ἔστω καὶ εις Ταλιάριον Ζούζουλην.

"Οτι ἡ ἰδέα ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ εἶναι νὰ καταλάβωμεν τὸ ὕψωμα Ταμπούρι, διὰ τὰ ἐμποδίσωμεν πᾶσαν διείσδυσιν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ δημιουργήσωμεν δὲ μέτωπον ἐπὶ τῆς γραμμῆς Ταμπούρι-Βούζιον-Σκούρτζα, τὸ ὁποῖο θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἀπακλείση κάθε ἐχθρικῆν ἀπειλήν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν νῶτων τῆς 1ης Μεραρχίας. Τὸ ἴδιον θὰ ἠμπόδιζε κάθοδον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὰ Γρέβενα καὶ συγχρόνως θὰ ἐγένετο ἀπειλή κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὃ ὁποῖος θὰ ἐκινεῖτο κατὰ τοῦ Διοστράτου.

Τὴν 12.20 ὥραν διεβιβάσθησαν εις τὸν Διοικητὴν τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικου αἱ ἐπόμεναι ὁδηγαί :

α) 'Ο Στρατηγὸς νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του τὰ Τάγματα τοῦ 52ου Συν /τος Πεζικου (Πεντάλοφον) καὶ 7ου Συντάγματος Πεζικου (Μόρφην).

2) "Οτι ἡ Μεραρχία, ἐὰν παρουσιάζετο ἀνάγκη, νὰ δημιουργήσῃ, σύμφωνα με τὸ Σχέδιον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, μέτωπον μεταξύ Ζούζουλης-Σκούρτζας, ὅπου εύρισκετο ἡ Ταξιαρχία 'Ιππικου. Καὶ

γ) ὅτι ὤφειλε νὰ πληροφορῆ συνεχῶς τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὰ συμβαίνοντα εις τὸν αὐχένα Ρωμηοῦ.

Τὴν 13.22' ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπέτυχε νὰ ἔλθῃ εις ἐπαφὴν με

τὴν Μεραρχίαν Ἰππικοῦ, τὴν ὁποίαν κατετόπισε σχετικῶς μὲ τὴν κατὰστασιν.

Τὴν 15.25 ὥραν ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ αὐχὴν Ρωμηοῦ κατελήφθη.

Εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριάς τὸ ἡμέτερον βαρὺ Πυροβολικόν, μετὰ ἐπιτυχή βολήν, ἠνάγκαζε τρεῖς ἐχθρικός Πυροβολαρχίας, τὴν θέσιν τῶν ὁποίων εἶχε καταλλήλως ἐπισημάνει, νὰ σιγήσουν.

Τὴν 20.45 ὥραν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἔδωκε προφορικὴν ἀναφορὰν εἰς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα σημεῖα εἶναι τὰ ἑξῆς :

α) Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, ἡ ὁποία ἀπηρτίζετο ἀπὸ 2 Ἰλας, ἐδέχθη ἐπίθεσιν εἰς τὴν Σκούρτζαν ἐκ τριῶν κατευθύνσεων :

- 1) Ἀπὸ τὸ Κύρκουρι,
- 2) ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν καὶ
- 3) ἀπὸ τὴν Γομάραν.

β) Τὸ Τμήμα τοῦ ἐχθροῦ, τὸ ὁποῖον ἐπετέθη, ἀνεγνωρίσθη ἀπὸ τὴν ἀεροπορίαν μας καὶ ἐβουβαρδίσθη ἐπιτυχῶς. Μία βόμβα μάλιστα ἔπεσεν ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ Τάγματος.

Τὴν 16ην ὥραν ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο σφοδρά. Εἰς τὸ ὕψωμα Ἀνίτσα (1700), νοτίως τῆς Σκούρτζας, εὐρίσκοντο τὰ ὑπολείμματα τοῦ 1/51 Τάγματος Πανταζῆ.

Τὴν ἰδίαν ὥραν ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Κόκκινος εὐρίσκετο εἰς Μέγαρον.

Τὴν 20.45 ὥραν ὁ Συνταγματάρχης Παπαθανασίου πιθανὸν νὰ εἶχε φθάσει εἰς τὴν Σκούρτζαν, Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ἡ Β' Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως, ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκη νὰ μετακινηθῆ ἦτο ἐπιτακτικὴ, ἐχωρίσθη ἀπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Κόκκινον εἰς δύο Τμήματα. Καὶ τὸ ἓνα Τμήμα μετεφέρετο μὲ αὐτοκίνητα. Καὶ τὸ ἄλλο ὠδεύεν ἔφιππον. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Β' Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως ἐξηκουλούθησεν τὴν βιαστικὴν πορείαν τῆς μὲ τοὺς ἵππους χωρὶς φόρτον, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἵππων ἐπέβαιναν οἱ ἄνδρες ἐναλλάξ. Δι' αὐτὸ τὸ Τμήμα τοῦτο ἔφθασεν εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἀκμαῖον.

γ) Τὸ 7ον Σύν/μα (2 Τάγματα) ἀνεμένετο νὰ φθάσῃ ἐκεῖ τὴν ἑσπέραν.

δ) Τὸ Πυροβολικόν δὲν δύναται νὰ βάλῃ κατὰ τῆς Σκούρτζας, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως.

ε) Οὐλαμὸς 85 ἐκινεῖτο ἀπὸ τὴν Καστορίαν πρὸς Δούτσικον.

στ) Εἰς τὴν Καλλονὴν διωργανώθη Κέντρον Διαβιβάσεων, διὰ τοῦ ὁποῖου θ' ἀποστέλλωνται αἱ διαταγαὶ τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ. Σύνδεσμος τῆς Ταξιαρχίας ὠρίσθη ὁ Ταγματάρχης Ζ. Δανέλλης.

ζ) Ἀξιωματικός τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ ἐστάλη, λόγῳ ἑλλείψεως ἄλλου μέσου συνδέσμου, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ καὶ μίαν πυροβολαρχίαν 155. Καὶ τὰ δύο ἐκεῖνα Τμήματα μετακινήθηκαν ἀπὸ τὴν Λάρισαν, μὲ τὴν φροντίδα τοῦ Συνταγματάρχου Σπηλιωτοπούλου.

η) Τὸ III/2 Τάγμα εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς Βόλον.

θ) Ἀεροπορικαὶ ἀναγνωρίσεις, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν πρὸς τὸ Δίστρατον, δὲν ἀπεκάλυψαν κίνησιν ἐχθροῦ.

ι) Ἡ Ιη Μεραρχία ἐξηκουλούθησε τὴν ἐπίθεσίν της πρὸς τὸ Ταμπούρι, τὸ ὁποῖον καὶ κατέλαβεν.

ια) Δυτικῶς τῆς Ζουζουλῆς κατέχεται ἀπὸ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἡ γραμμὴ Ταμπούρι-Προφήτης Ἡλίας-Παναγία-Γάβρος.

Εἰς τὴν Τσούκαν ἀνήλθε μία Διμοῖρία Πεζικοῦ, φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Ἴταλοὶ ἐγκατέλειψαν ταύτην.

Εἶναι πιθανὸν ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὴν Τσούκαν καὶ τὴν Φούρκαν, νὰ ἔφυγε, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ταμπουριοῦ ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους, πρὸς δυσμὰς καὶ τὰ ἐχθρικά Τμήματα τῆς Σαμαρίνας ν' ἀπεκόπησαν. Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην θὰ δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὴν Ιην Μεραρχίαν Πεζικοῦ νὰ ἐπιτεθῇ δραστηριῶς πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ αὐχένος Ρωμηοῦ. Πέραν ὁμως τοῦ σημείου τούτου καὶ μάλιστα βορειότερα, ἔπρεπε, ἐπειδὴ ἐκεῖ ὑπῆρχεν ἐχθρικός στρατός, νὰ γίνῃ—καὶ ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ—ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς Ἀετομηλίτσας-Σταυροῦ.

Τμήματα τῆς ΙΧης Μεραρχίας ἐσημείωσαν προχώρησιν εἰς τὸν Τομέα των, ὅπου κατέλαβαν τὸ χωρίον Βιτοβάν-Γκούμπελ καὶ τὸ ὑψόμετρον 1075-Βοζιγκράδ. Τὰ ὑψώματα 1903-Νταλίπες μέχρι Ποντσάρας καὶ ὁ ὀλόκληρον τὸ 952 εὐρίσκετο ἐξ ὀλοκλήρου ὑπὸ τὰ πυρὰ των.

Εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Βιτόβας-Κόντρας δὲν ἔγινεν ἐπιχειρήσεις, διότι δὲν ὑπῆρχε Πυροβολικόν. Πρέπει νὰ γίνῃ ἐπιχειρήσεις, διὰ νὰ καλυφθῇ ἡ ὁδὸς τῆς Ντάρας.

Τὰ γεγονότα τῆς 2ας Νοεμβρίου περιληπτικῶς ἦσαν τὰ ἐπόμενα :

α) Ἡ ΙΧη Μεραρχία Πεζικοῦ κατέλαβε τὴν γραμμὴν Βιτόβα-Γκούμπελ-ὑψ. 1075 καὶ τὴν ἀνατολικὴν παρυφὴν Ποντσάρας-ὑψ. 952 Ἀναγνώρισις πρὸς τὴν Κόντραν ἐδέχθη πυκνὰ πυρὰ.

β) Εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡ Ι Μεραρχ. Πεζ. κατέλαβε τὸ ὑψ. Ταμπούρι. Καὶ

γ) Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ἐγκατεστάθη εἰς Σκούρτζαν καὶ οὕτω ἡ γραμμὴ ὑψ. Σκούρτζα - Τσούκα - Ταμπούρι-Λυκορράχη-Μαύρη-Πέτρα (νοτιοδυτικὰ Κιάφας) εὐρίσκετο ὑπὸ τὴν κατοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ Ἐπίσης τὰ γεγονότα τῆς 3ης Νοεμβρίου περιληπτικῶς ἦσαν τὰ ἐπόμενα :

α) Εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριάς-Γράμμου κτλ ἀναγνώρισις πρὸς τὴν Μέ-

γκουλαν - Βράτσανην ἐβλήθη ἐκ τῶν χωρίων τούτων ὑπὸ πυρῶν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄλλη ἀναγνώρισις πρὸς τὴν Κιούτζαν ἔφθασεν εἰς τὰ νοτίως αὐτῆς ὑψώματα, χωρὶς νὰ δεχθῆ πυρά.

Ἄναγνώρισις πρὸς Ἄετομηλίτσαν - Σταυρὸν δὲν ἀπεκάλυψαν παρουσίαν ἐχθροῦ.

β) Εἰς τὴν Φούρκαν δὲν ὑπάρχει ἐχθρός, οὔτε εἰς Κάτζικον. Τμήματα Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἀνῆλθαν ὑψ. 1810, ἀνατολικά τοῦ Βουζίου ὄρους.

γ) Εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας Ἑλληνικά Τμήματα ἀνακατέλαβαν τὴν Σαμαρίναν ὑψ. Κύρκουρι, βορείως Σαμαρίνας.

Εἰς τὸ ὑψ. 1810 ἢ 1η Μεραρχία Πεζ. κατώρθωσε νὰ συνδεθῆ μὲ τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Πρώτη Γεν. Διαταγή Ἐπιχειρήσεων Σῶμ. Στρατοῦ.—Καταστροφή ὁδῶν.—Ἐλλειψις τροφίμων καὶ πολεμοφορίων εἰς τὸν Στρατόν.— Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διατάσσει νὰ συγκροτηθοῦν ἀγγαρεῖαι χωρικῶν, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν πρὸς μεταφορὰν ἐφοδίων. — Ἐπιτυχῆς δρᾶσις Μονάδων μας.—Νέαι ἐνισχύσεις εἰς Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ.—Σ.Σ. τονίζει σπουδαιότητα μάχης Πίνδου.— Διαταγαὶ Γεν. Στρατηγεῖου καὶ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ συντονισμὸν ἐπιχειρήσεων. — Μεραρχία Ἴππικοῦ καὶ Ταξιαρχία Ἴππ. κινοῦνται πρὸς Δίστρατον.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξέδωκε τὴν πρώτην Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθ. 1 (ἀριθ. Α.Π. 22148/3-11-40 ὥραν 21.45) τὰ κύρια σημεῖα τῆς ὁποίας εἶχαν οὕτω :

«I. Ὁ ἐχθρὸς, ὑποστὰς τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ Σ.Σ. ἀπὸ 31-10-40 ὑπέστη ἐξάρθρωσιν τῆς ἐπιθετικῆς του διατάξεως, ἀποκρουσθεῖσης τῆς ὑπερκερωτικῆς του προσπαθείας ἀπὸ Σαμαρίνης πρὸς Σκούρτζαν.

II. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ δι' αὐριον θὰ ἐπιδιώξη τὴν σταθεροποίησιν τῶν ἐπιτευχθέντων ἀποτελεσμάτων (τοῦτο ἐν συνεννοήσει μὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν τὴν 21ην ὥραν, προτάσει καὶ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.).

III. Πρὸς τοῦτο, ἡ μὲν IXη Μεραρχία νὰ τηρήσῃ τὰς θέσεις της καὶ τὴν μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφὴν. Ἡ Iη Μεραρχία α) διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Συνταγματάρχου Καλῆ, Διοικητοῦ τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζ., διαθέτοντος πρὸς τὸ παρὸν μόνον μίαν Διλοχίαν μετὰ δύο Διμοιριῶν Πολυβόλων, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις μεταξὺ Ἐπάνω Ἀρένας καὶ Κάτω Ἀρένας πρὸς Πρίασπον καὶ Ἐπταχώριον. Καὶ β) ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ Βουζίου ὄρους, ὠθοῦσα ἀναγνωρίσεις :

- 1) Πρὸς Κεράσοβον—Ἅγιον Νικόλαον.
- 2) Πρὸς Κάντζικον—Λαγκάδια.
- 3) Λυκορράχην—Βούρμπιανην.
- 4) Νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ὑπόλοιπον μέτωπον, ὅπερ τὸ Σ. Στρατοῦ προτίθεται νὰ καταλάβῃ, στοιχιζόμενον διὰ τῆς γενικῆς γραμμῆς Μπουγνάνι

(ύψ.2238, 52), Λιάγκη (ύψ. 1651)-Ταμπούρι (1877,52), ύψ. 1642 (2 χιλιομ. βορειοδυτικά Ταμπουριού) Γκουστερίτσα, Λυκορράχη-Άετομηλίτσα-Κιάφα και έκειθεν έπί τής Τοποθεσίας άμύνης τής ΙΧης Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Ή Ταξιαρχία Ίππικοῦ νά εξασφαλίση τās διαβάσεις πρὸς Ἄρματα Δίστρατον καὶ Φιλιππαίους εἰς τὸ ὕψος τής γραμμῆς Λιακούρα (1732) Παπαδόραχο. (1709)-Γομάρα. Νά ώθήση ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς Δίστρατον

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐκράτησεν εἰς τὴν διάθεσίν του :

Τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, μείον Τάγμα, εἰς περιοχὴν Δουτσίκου.

Τὴν Πυροβολαρχίαν Σκόντα καὶ ἔφιππον Πυροβολαρχίαν Ταξιαρχίας Ίππικοῦ, μὴ δυναμένης νά κινηθοῦν εἰς Δούτσικον, λόγω τοῦ ὄρεινοῦ καὶ λασπῶδους, ἔνεκα τοῦ καιροῦ, ἐδάφους.

Τὴν προωθηθεῖσαν Πυροβολαρχίαν 155 εἰς Γρεβενά.

Τὸν Οὐλαμόν 85, κινηθέντα ἐκ Μεσοποταμίας εἰς Δούτσικον καὶ εἰ δυνατόν εἰς Σαμαρίναν, ἵνα χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τής Ταξιαρχίας Ίππικοῦ.

Τὸ 1/51 Τάγμα Πανταζῆ, μὴ ἀξιόμαχον εἰς Μέγαρον.

Σταθμὸς Διοικήσεως Ἰης Μ.Πεζ. Ἐπταχώριον. Ταξιαρχίας Ίππικοῦ Σαμαρίνα. Ἡ Ταξιαρχία εἰς Πρίασπον, ὅπου ὑπάρχει κοινοτικὸν τηλέφωνον.

Οὕτω κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐβάσιζε τὸ περιέχτροῦ συμπέρασμά του καὶ ἐπομένως καὶ τās ἐνεργείας του εἰς τὴν διαίσθησιν τής περι τὴν Σαμαρίναν καταστάσεως, διότι, λόγω τῶν δυσκολιῶν τοῦ συνδέσμου μετὰ τής Ταξιαρχίας Ίππικοῦ, δὲν εἶχε πληροφορίας ἀπὸ αὐτὴν. Τὴν ἐπομένην 4-11-40 καὶ ὥραν 07.00 ἔλαβεν ἀναφορὰν τής Ταξιαρχίας Ίππικοῦ, ἣ ὁποία ἐπεβεβαίωσε τὴν ἀνωτέρω ἀντίληψιν τής καταστάσεως (Α.Π.15/3-11-40 Τ.1)

Τὴν 4-11-40 ἤρχισε νά γίνεται αἰσθητὴ ἡ ἔλλειψις ἀνεφοδιαστικῶν ὀργάνων τῶν Μονάδων. Διότι, διὰ νά συγκρατηθῆ ὁ εἰσβολεὺς, διὰ νά φραχθῆ τὸ ρῆγμα, τὸ ὁποῖον ἐκεῖνος εἶχε δημιουργήσει εἰς τὸν Τομέα Πίνδου καὶ νά δημιουργηθῆ ἀπέναντι τὸ συνεχὲς μέτωπον διάφοροι Μονάδες εἶχον ριφθῆ πρὸς τὰ ἔμπρὸς μ' ἐξαιρετικὴν ταχύτητα καὶ μερικαὶ ἐξ αὐτῶν χωρὶς Μεταγωγικά.

Διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸ πρόβλημα ἐκεῖνο τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὠργάνωσε προχείρως; ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν, ἀφ' ὅτου ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸν Τομέα τής Πίνδου, Σταθμὸν ἐφοδιασμοῦ εἰς Γρεβενά, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Συνταγματάρχην Ἐλέγχου Σβαρνιᾶν Π. Ὁ ἐν λόγω Συνταγματάρχης ἐκτελοῦσε χρέη καὶ ἐνδιαμέσου συνδέσμου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ καὶ τῶν Μονάδων, αἱ ὁποῖαι διήρχοντο ἀπὸ τὰ Γρεβενά καὶ κατευθύνοντο εἰς μέτωπον.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι ὁ εἰς Κοζάνην Σταθμὸς Δ/σεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ περιελάμβανεν ἀπὸ ἀπόψεως Ἐπιτελείου μόνον τὰ I, II καὶ III Γραφεῖα, καθ' ὅσον τὸ μὲν IVον Γραφεῖον παρέμεινεν εἰς Λάρισαν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Σχεδίου μεταφορῶν, τὸ δὲ Vον Γραφεῖον διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῆς ἐπιστρατεύσεως.

Ἀπὸ ἀπόψεως ὑπηρεσιῶν, εἶχαν ἀκολουθήσει ἡ Δ/σις Ἐπιμελητείας, ἡ Δ/σις Αὐτοκινήτων, ἡ Δ/σις Ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας καὶ αἱ Διοικήσεις τῶν ὄπλων Πυροβολικοῦ καὶ Μηχανικοῦ.

Ἡ Ἑγεσία τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐγνώριζε τὴν κατάστασιν τῶν ὁδῶν καὶ τὴν ἔλλειψιν Μεταγωγικῶν εἰς Μονάδας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶχαν ἀκόμη πλήρως συγκροτηθῆ. Τὴν 3-11-40 ὅμως ἐθορυβήθη. Διότι ἔλαβε τὴν πρώτην ἀνησυχητικὴν ἀναφορὰν ἀπὸ τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, ἡ ὁποία ἔλεγεν ὅτι ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Μονάδων διὰ μέσου Γρεβενῶν εἶχε γίνεи προβληματικός, λόγῳ ἐλλείψεως βατῶν ὁδεύσεων καὶ λόγῳ τῶν συνεχιζομένων βροχῶν. Ἀμέσως τότε ἡ Ἑγεσία τοῦ Σώματος διέταξε – τὴν 16ην ὥραν – τὸν Συνταγματάρχην Σβαρινιᾶν, ἀφοῦ ἡ κατάστασις τῶν ὁδῶν, λόγῳ τοῦ βροχεροῦ καιροῦ δὲν ἐπέτρεπε νὰ κινήθωιν αὐτοκίνητα ἢ ἄλλα τροχοφόρα, νὰ συγκεντρώσῃ ὅλα τὰ μεταφορικὰ μέσα τῆς περιοχῆς καὶ, καλῶν εἰς βοήθειαν τοὺς χωρικοὺς, νὰ συγκροτήσῃ μὲ αὐτὰ ἐφοδιοπομπάς. Τὰς ἐφοδιοπομπὰς ἐκεῖνας θὰ τὰς χρησιμοποιούσε διὰ ν' ἀποστείλῃ ἐφόδια ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ εἰς τὸ Δούτσικον.

Καὶ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἅμα ἐπληροφορήθη ποῖα ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ ἐφοδιασμοῦ μας, ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 13080/3-11-40 διαταγὴν του. Παρομοίαν διαταγὴν ἐξέδωκεν ἀμέσως καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Ἡ διαταγὴ ὠρίζε νὰ συγκροτηθῶν ἀγγαρεῖαι ἀπὸ χωρικοὺς, ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ ἀπὸ μέλη τῆς Νεολαίας (Ε.Ο.Ν.) αἱ ὁποῖαι νὰ μεταφέρουν τὰ στρατιωτικὰ ἐφόδια, ἐν ἀνάγκῃ καὶ εἰς τοὺς ὤμους, διὰ τὴν 1ην Μεραρχίαν καὶ διὰ τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, συνεχίζον τὰς ἐνεργείας του, ἱδρυσεν εἰς τὴν Μόρφην, ὅπου κατέληγεν ἡ κατάλληλος δι' αὐτοκίνητα ὁδός, προχείρους Σταθμοὺς ἐφοδιασμοῦ διὰ τὴν 1ην Μεραρχίαν καὶ τὴν 7ην Ταξιαρχίαν, μ' ἐπὶ κεφαλῆς τὸν Ταγματάρχην τῆς Στρατολογίας Παπανικολάου, τοῦ 1ου Ἐπιτελικοῦ Γραφείου, ἐπειδὴ οἱ ἄλλοι Ἐπιτελεῖς Ἀξιωματικοὶ εἶχαν διατεθῆ εἰς τὰς μαχίμους Μονάδας ὡς σύνδεσμοι.

Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέτρα ἐξησφαλίσθη κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου, ὅπωςδῆποτε ἐπαρκῶς, ὁ ἐφοδιασμὸς τοῦ Στρατοῦ, ὡς ἐξῆς :

Ἐκ τοῦ Κέντρου Ἐφοδιασμοῦ Κοζάνης δι' αὐτοκινήτων μέχρι Γρεβενῶν ἢ Δουτσίκου καὶ μέχρι Μόρφης, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέτρεπεν ὁ καιρὸς. Ἀπὸ ἐκεῖ δύο εἰσδύοντα δρομολόγια : 1) Μόρφη-Πεντάλοφος-Ἐπταχώριον, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξυπηρετεῖτο διὰ τῶν ἐφοδιοπομπῶν τῶν χωρικῶν

καὶ ἐπὶ πλέον δι' ἐνὸς Λόχου ἡμιονηγῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε προεπιστρατευθῆ
Καὶ 2) Δούτσικον-Σαμαρίνα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξυπηρετεῖτο μόνον διὰ τῶν
ἐφοδιοπομπῶν τῶν χωρικῶν.

Αἱ διακομιδαὶ καὶ ἐκκενώσεις ἐπὶ τοῦ παρόντος θὰ ἀκολουθοῦσαν
τὸ ἴδιον ρεῦμα, κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν.

Ἀπὸ τὸ πρῶτὴ τῆς 4-11-40, μὲ τὰς πληροφορίας τὰς ὁποίας ἐλάμβανε
τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀποσαφηνίζῃ τὴν κατάστασιν
τοῦ μετώπου. Πληροφορία ἐπίσης ἀνέφεραν εἰς αὐτὸ καὶ διὰ τὴν τύχην
τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας Τζούλια, τὸ ὁποῖον
εἶχε δράσει εἰς τὴν περιοχὴν Σμόλικα-Γράμμου.

Ἡ ἔντονος ἀεροπορικὴ δράσις τοῦ ἐχθροῦ, τόσον ἐναντίον Τμημάτων
γραμμῆς μάχης, ὅσον καὶ ἐναντίον τῶν μετόπισθεν—ἡ Καστοριά ἐβομβαρ-
δίσθη 20 φοράς καὶ τὸ Νεστόριον 16—ἦτο ἡ πρώτη ἔνδειξις ὅτι ὁ ἐχθρὸς,
ἐπειδὴ ἀντιμετώπιζε πλέον δυσχερῆ κατάστασιν, λόγῳ τῆς ἐπιτυχοῦς
ἐπιθετικῆς ἐνεργείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου,
προσπαθοῦσε ν' ἀντιδράσῃ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὴν συντριβὴν τῶν ἐχθρι-
κῶν Τμημάτων, τὰ ὁποῖα εἶχαν εἰσχωρήσει εἰς τὴν περιοχὴν Σμόλικα-
Γράμμου, ἔδωκεν ἐντολὴν τὴν 8.45' ὥραν εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν ὅπως,
ἐν συνδέσμῳ μὲ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, ὁλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν
τοῦ Βουζίου ὄρους καὶ ἐξασφαλίσθῃ αὐτὴν ἰσχυρῶς. Ἐπίσης ἐὰν ἦτο
δυνατόν, ν' ἀποκλείσῃ τὴν διάβασιν Ἀγίου Νικολάου (7χιλιομ. δυτικὰ
τοῦ Κερασόβου)-Κερασόβου.

Τὴν 9.35 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας
Ἴππικοῦ τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, ἐκτὸς ἐνὸς Τάγματος. Τὸ Τάγμα ἐκεῖνον
ἐκινεῖτο ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ πρὸς Δούτσικον.

Τὴν 11ην ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔστειλε πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν
Ἴππικοῦ ἀεροπορικῶς δι' ἐρματισμένου φακέλλου, διαταγὴν 22161 διὰ
τῆς ὁποίας, πλὴν τῶν κοινοποιουμένων πληροφοριῶν, διέτασσε αὐτὴν
νὰ κινηθῆ πρὸς Δίστρατον.

Ἀπέστειλεν ἐπίσης διαταγὴν 22160 τὴν 11ην ὥραν πρὸς τὴν 1ην
Μεραρχίαν, διὰ τῆς ὁποίας πλὴν τῶν κοινοποιουμένων πληροφοριῶν
περὶ τῆς στροφῆς τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ πρὸς τὰ νοτιοανατολικά,
ἔδιδεν ἐντολὴν νὰ καλύψῃ τὸ πλευρὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, διὰ νὰ
δυνηθῆ αὐτὴ νὰ δράσῃ ἐλευθέρως κατὰ τῶν νῶτων τοῦ περὶ τὸ Δίστρατον
ἐχθροῦ.

Ἀπέστειλεν ἀκόμη διαταγὴν 22163 τὴν 11.15 ὥραν πρὸς τὴν Με-
ραρχίαν Ἴππικοῦ ἀεροπορικῶς δι' ἐρματισμένου φακέλλου. Ἡ διαταγὴ
ὅμως ἐκείνη δὲν ἔφτασεν εἰς τὸν πρὸς ὄν ὄρον, διότι τὸ ἀεροπλάνον προ-
εβλήθη ἐκ παρεξηγήσεως ὑπὸ Τμημάτων τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ.

Κατόπιν τούτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ μετεβίβασεν εἰς αὐτὴν τὴν διαταγὴν 22171.

Τὸ περιεχόμενον τῆς 22163 Δ/γῆς τοῦ Σ.Σ. ἐπεφορτίσθη νὰ τὸ διαβιβάσῃ μέσῳ Λαρίσης εἰς τὴν Μεραρ. Ἴππικοῦ ὁ Συνταγματάρχης Σπηλιοτόπουλος.

Ὅπως γίνεται φανερὸν ἀπὸ ὅσα μέχρι σιγμῆς ἐγκύρως ἔχουν ἐκτεθῆ, ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὴν δυσχερεστάτην ἐκείνην ἐθνικὴν περίστασιν, ἐνήργησε ταχέως καὶ δραστηρίως διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ, ὅπως ἀπαιτοῦσεν ἡ κατάστασις, τὴν γοργὴν ἐξέλιξιν τῶν πολεμικῶν γεγονονότων καὶ ἰδιαιτέρως τὴν ἐξέλιξιν, κατὰ τὰς κρίσιμους τῆς στιγμᾶς, τῆς Μάχης τῆς Πίνδου, ἡ ἔκβασις τῆς ὁποίας θὰ ἔκρινε—καὶ τὴν ἔκρινε—τὴν τύχην τῆς ὅλης ἀμύνης τῶν Ἐθνικῶν Δυνάμεων, κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, καὶ τὴν τύχην τῆς ἰδίας μας Πατρίδος.

Συγχρόνως τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔθεωροῦσεν ὑποχρέωσιν καὶ ἀνάγκην, ἂν καὶ εἶχεν ἡλαττωμένον τὸ Προσωπικὸν τοῦ Ἐπιτελείου του, νὰ ἐποπτεύῃ καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν, ὥστε νὰ παρακολουθῇ τὴν ἐκ τῶν ἐπιστρατευομένων ἐφέδρων συγκρότησιν Μονάδων καὶ τὴν κίνησιν τούτων.

Ἔστειλε λοιπὸν ἐπείγοντως διαταγὴν πρὸς τὸν Ταγματάρχην Δημητριάδην, Διοικητὴν τοῦ III/52, νὰ κινηθῇ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὸ Λυκοκρέμασμα πρὸς τὸ Κύρκουρι, διὰ νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν Ἰην Μεραρχίαν Πεζικοῦ καὶ μὲ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ. Καί, ἐὰν ἐν τῷ μεταξύ εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ Ἑλληνικῶν Τμημάτων ὁ αὐχὴν Ρωμῆος, νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦτον.

Τὴν 14.10 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰδοποίησε καταλλήλως τὴν Ἰην Μεραρχίαν Πεζικοῦ διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν ὁδηγίαν διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς καὶ ἰδίως πρὸς ἐξασφάλισιν τῶν νώτων τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, ἡ ὁποία ἀνέπτυσσε δρᾶσιν ἐναντίον τοῦ Διστράτου.

Ἐπίσης τὴν 14.20 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ εἰς Γρεβενὰ νὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ. Ἔδωκεν ἐντολὴν καὶ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ νὰ κινηθῇ δραστηρίως ἐναντίον τοῦ Διστράτου, διὰ νὰ διασκορπίσῃ τὰ ἐκεῖ εὑρισκόμενα ὑπολείμματα τοῦ ἐχθροῦ.

Ἀργότερα, περὶ τὴν 19ην ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐζήτησε τηλεφωνικῶς ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον νὰ τοῦ διαθέσῃ Τμήμα Ἀεροπορίας Βομβαρδισμοῦ καὶ Διώξεως, καθ' ὅσον εἶχεν ἀρχίσει νὰ γίνεται αἰσθητὴ

ή δραΐσις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας. Ἐδῶ πρέπει νὰ τονισθῆ ὅτι ἡ Ἑλληνική Ἀεροπορία, ἄν καί διέθετεν ἀπρηχαιωμένον ὑλικὸν—ἀεροπλάνα Μπρεγκέ 19—ἐν τούτοις, καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπραγματοποίησεν ἄθλους. Διότι καί τὴν καταπληκτικῶς ὑπερτέραν ἐχθρικήν Ἀεροπορίαν ἀντιμετώπισε καί ἐξετέλεσε καί βομβαρδισμοὺς καί ἀναγνωρίσεις.

Τὰ γεγονότα τῆς 4-11-40 περιληπτικῶς ἦσαν τὰ ἐπόμενα :

α) Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καστοριάς (ΙΧη Μεραρχία Πεζικοῦ) ἐσημειώθη ἔντονος καί συνεχὴς βομβαρδισμὸς.

β) Εἰς τὴν περιοχὴν Ἐπταχωρίου (Ιη Μεραρχία Πεζ.) ὠλοκληρώθη ἡ κατάληψις τοῦ ὄρους Βουζίου καί τοῦ αὐχένος Ρωμηοῦ. Καί

γ) Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Σαμαρίνας (Ταξιαρχία Ἰππικοῦ) ἐγιναν ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ Δίστρατον,

Τὴν 4-11-40 ἐλήφθησαν αἱ κάτωθι διαταγαί, αἱ ὁποῖαι ὠρίζαν τὰ τακτικὰς ἀποστολάς τοῦ Σώματος Στρατοῦ :

α) Διαταγὴ 13055/2-11-40 τοῦ Γεν. Στρατηγείου. Τῆς Δ/γῆς αὐτῆς τὸ μέρος, τὸ ὁποῖον ἀφοροῦσε τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἦτο :

«Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως Νεάπολις Κόνιτσα, θὰ ἐπιζητήσῃ εὐρείαν ἐνέργειαν κατὰ τῶν συγκοινωνιῶν τῶν εἰς τὸ θέατρον Ἡπείρου ἐνεργουσῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ πᾶσαν περίπτωσιν τὸ Β' Σ.Σ. θ' ἀποφράττῃ τὰς ἐκ τῆς γενικῆς περιοχῆς Ἐρσέκας-Κονίτσης πρὸς ἀνατολάς ἀγούσας κατευθύνσεις. Ἐπὶ πλεόν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τοῦ δεξιοῦ του, θὰ καλύπτῃ τὰς πρὸς Μορόβαν ἐπιχειρήσεις τοῦ Γ.Σ.Σ.

Εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ. τίθενται τὰ κάτωθι μέσα :

— V Ταξιαρχία Πεζικοῦ.

— Ιη Μεραρχία Πεζικοῦ.

— ΧΙη Μεραρχία Πεζικοῦ, πραγματοποιοῦσα ἤδη τὴν συγκέντρωσιν τῆς εἰς περιοχὴν Κοζάνης - Σιατίστης.

— Ταξιαρχία Ἰππικοῦ (τὸ ἤδη Ἀπόσπασμα Δημαράτου).

— Β' Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως.

Λοιπαὶ Μ.Μ.Μ. τοῦ Σ.Σ.

— Εἰδικῶς διὰ τὸ Β' Σύνταγμα Βαρέος Πυροβολικοῦ (μεῖον Πυροβολαρχίας σταλείσης ἤδη εἰς Ἡπειρον) καί τὸ Β' Σ.Π. Πυροβολικοῦ δύναται τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ λάβῃ οἰανδήποτε, ὡς πρὸς τὴν διάθεσιν τῶν ἀποφασιν, βάσει τῶν δυνατοτήτων τοῦ ὑλικοῦ τούτου, ἐν σχέσει μὲ τὴν δυνατότητα τῆς ζώνης ἐνεργείας τοῦ Β' Σ.Σ.

— Διὰ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω διαταγῆς ἡ ΙΧη Μεραρχία αὐπάγεται ὑπὸ τὸ Γ' Σ.Σ.

β) Εἰς ἐκτέλεσιν τῆς ὡς ἄνω Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου τὸ

Τ.Σ.Δ.Μ. εξέδωκε τὴν ἰδικὴν του Α.Π. 5441 διὰ τῆς ὁποίας καθωρίζετο διὰ τὸ Β'Σ.Σ. Στρατοῦ.

γ) Ἡ τακτικὴ ἀποστολὴ τοῦ Β'Σ.Σ. καθορίζεται ἐν τῇ διαταγῇ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου.

— Διὰ τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς νὰ ἐπιδιωχθῇ ὑπὸ τοῦ Β'Σ.Σ. :

α) ἡ ἐξασφάλισις ἐνὸς στερεοῦ κοί συνεχοῦς μετώπου εἰς ἐπέκτασιν τοῦ μετώπου τοῦ Γ'Σ.Σ.

β) Ἡ ὀργάνωσις καὶ ἀνασύνταξις τῶν ἐμπλακέντων τμημάτων καὶ ἀποκατάστασις τῶν ὀργανικῶν δεσμῶν τάχιστα.

γ) Ἡ πάση θυσίᾳ ἐπίτευξις τακτικοῦ συνδέσμου μετὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς VIIIης Μεραρχίας.

δ) Ἡ προώθησις ἰσχυρῶν, ἐπιθετικῶν ἀναγνωρίσεων πρὸς σκοπὸν νὰ τηρηθῇ στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐχθρὸν. Νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ Τοποθεσία ΙΒα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου (Κιάφα - Σταυρὸς - Γύφτισσα - Τσομπάνι, καὶ ν' ἀποκτηθῶσιν ἰσχυραὶ βάσεις ἐνεργείας πρὸς κατεύθυνσιν τῆς Κονίτισης

— Τὰ Β'Σ.Β. Πυρ/κοῦ—Πυρ/χία καὶ Β'Σ. Πυρ/κοῦ διαθέτει τὸ (ΤΣΔΜ) εἰς τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ. Ἐκ τοῦ Πυροβολικοῦ τούτου τὸ Γ'Σ.Σ. νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ θέσῃ ἐνδεχομένως εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β'Σ.Σ. μίαν Μοῖραν Βαρ. Πυροβολικοῦ καὶ μίαν Μοῖραν Πεδ. Πυροβολικοῦ.

— Ἐκ τῶν ἄνω Διαταγῶν ἐμφαίνεται ὅτι νέα Μ. Μονὰς ὑπήχθη ὑπὸ τὸ Σ. Σ., ἡ ΧΙη Μεραρχία.

— Ἡ δὲ ΙΧη ἡεραρχία ἀπὸ τῆς 06.00 ὥρας τῆς 6ης Νοεμβρίου ὑπαχθήσεται ὑπὸ τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ».

Καὶ εἰς τὴν νέαν αὐτὴν διαταγὴν του τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καθώρισε καὶ πάλιν περιορισμένον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸ ὠθήσῃ ταχέως πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ ἐναντίον τῶν συγκοινωνιῶν τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν εἰς τὴν Ἠπειρον, πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἔφερε σπουδαῖα ἀποτελέσματα. Ἐφήρμοζεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ τροχοπέδην καὶ ἔφθασε βραδύτερον νὰ τοῦ ἀπαγορεύσῃ νὰ κινηθῇ πέραν τῆς γραμμῆς Ὁξυὰ - Σταυρὸς. Ὄταν δὲ τοῦτο κατέλαβε τὴν Ἐρσέκαν, τὸ διέταξε νὰ ἐπανέλθῃ ἀμέσως εἰς τὴν ἀνωτέρω γραμμὴν. Καὶ τέλος, ὅταν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐγκατέστησε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του εἰς τὴν Κόνιτσαν, εξέδωκε διαταγὴν παρατηρήσεως.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως ἐναντίον τῆς Σκούρτζας, ὁ ἐχθρὸς ἐτράπη πρὸς Δίστρατον, ὅπου εἶχαν συγκεντρωθῇ ἄλλα ἐχθρικὰ Τμήματα ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν διὰ Παλαιοσέλιου - Πάδες καὶ κατηυθύνοντο πρὸς Βωβούσαν - Μέτσοβον.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐν συνεννοήσει μὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, διέταξε τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, ἐνισχυμένην μὲ τὸ 5ον Σύνταγμα Πεζικοῦ

(—Τάγμα), να κινηθῆ κατὰ την νώτων τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ Δίστρατον. Πραγματικὰ αὐτὴ ἐκινήθη καὶ ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτὸν βορείως τοῦ Διστράτου, ὅπου διεξήγαγε μόνη πολυήμερον ἀγῶνα. Ὁ ἀγὼν αὐτὸς ἠμπόδισε πλέον τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὸν ἐλιγμὸν πρὸς Μέτσοβον.

Τὴν 5-11-40 τὸ Σῶμα Στρατοῦ, διὰ διαταγῶν του, καθώρισε νὰ συγκεντρωθῆ τὸ ταχύτερον ἢ ΧΙη Μεραρχία εἰς τὴν περιοχὴν Ἐπταχωρίου - Σαμαρίνας - Δούτσικου - Πενταλόφου. Ἡ Μεραρχία ἐκεῖνη, λόγῳ τοῦ γοργοῦ ρυθμοῦ μὲ τὸν ὁποῖον εἶχε συντελεσθῆ ἡ ἐπιστράτευσις τῶν ἀνδρῶν τῆς καὶ λόγῳ τῆς ἀμέσου ἀναχωρήσεως πρὸς τὸ μέτωπον κάθε συγκροτουμένης Μονάδος τῆς, παρουσίαζε πλείστας ὄσας ἀτελείας, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ σοβαρωτέρα ἦτο ἡ ἔλλειψις μεταγωγικῶν. Παρομοία ἔλλειψις καθιστᾷ τὸν ἀνεφοδιασμόν μιᾶς Μονάδος εἰς τρῶφιμα καὶ εἰς πολεμοφόδια πολὺ δύσκολον, ἂν μὴ ἀδύνατον.

Αἱ προθέσεις τοῦ Σώματος Στρατοῦ διὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ τὰς ἀμέσως ἀκολουθούσους ἡμέρας ἦσαν :

α) Ἡ προώθησις τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ ἕως τὴν Μόλιστα. Καί

β) Ἡ συγκέντρωσις τῆς ΧΙης Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς τὸν χῶρον Σαμαρίνας - Ζούζουλης καὶ Ἐπταχωρίου, ἡ ἐπιδίωξις αὐτῆς νὰ συνδεθῆ, διὰ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, μὲ τὸ δεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ ἡ ὑπ' αὐτῆς ἐναρξίς ἐκκαθαρίσεως τῆς περιοχῆς Πάδες - Ἐλεύθερον.

Διὰ νὰ γίνουιν αἱ ἀνωτέρω κινήσεις τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν 8,30 ὥραν (διαταγὴ 22194) τὴν Ιην Μεραρχίαν νὰ καταλάβῃ τὰς διαβάσεις Γύφτισσα - Μπιγκιόζι καὶ συγχρόνως νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰς διαβάσεις ἀπὸ τὸ Κεράσοβον διὰ τοῦ Σμόλικα πρὸς τὸ Πάδες - Ἄρματα.

Ἐπίσης τὴν 10.15 ὥραν διέταξε (διαταγὴ 22360/300) τὸν Συνταγματάρχην Βλαχάβαν, Διοικητὴν τοῦ Β' Συντάγματος Βαρέος Πυροβολικοῦ νὰ κινηθῆ πρὸς Καστοριάν καὶ νὰ τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ.

Ὅμοίως τὴν 10.15 ὥραν διέταξε τὸν Διοικητὴν τοῦ 11/66 Τάγματος τῆς ΧΙης Μεραρχίας Πεζικοῦ νὰ κινηθῆ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ εἰς τὸ Μέγαρον, ὅπου ἔπρεπε ν' ἀναμείνῃ νεωτέρας διαταγᾶς.

Τὴν 11.20 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔστειλε διαταγὴν πρὸς τὴν Χην Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως, ἡ ὁποία εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσίν του, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 5416/3-11-40 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. , νὰ κινηθῆ, διὰ συντόμου πορείας, εἰς Ἐπταχώριον καὶ τὰ τεθῆ ἐκεῖ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ιης Μεραρχίας

Τὴν 11 30 ὥραν διέταξε τὸν Ταγματάρχην Πανατζῆν, διοικητὴν

του 1/51 Τάγματος να παραμείνη εις την Σαμαρίναν εις την διάθεσιν του Σώματος Στρατού

Κατά την περίοδον εκείνην αι προσβολαι εκ μέρους τής έχθρικῆς Ἀεροπορίας ἦσαν σφοδραι και συχναι Διά ν' ἀποφεύγωνται αι ἀπώλειαι και αι ἐξ αὐτῶν δυσχέρειαι, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. 22295 / 305/5-11-40, τὴν 13.00 ὥραν, Γενικὴν Διαταγὴν ἵνα αι κινήσεις τῶν Τμημάτων γίνωνται κατὰ τὸ δυνατόν τὴν νύκτα.

Ἐγνωστοποίησεν ἐξ ἄλλου τὸ Σ.Σ. εις τὴν ΙΧην Μεραρχίαν Πεζικοῦ τὴν 14.30 ὥραν ὅτι αι δυνάμεις τής Λυκορράχης, οἱ ὅποιοι ἀνῆκαν εις τὴν Vην Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ, και αι δυνάμεις, αι ὅποιοι εὑρίσκοντο εις τὰς διαβάσεις τῶν Ἀρένων, διετάχθησαν νὰ προωθηθοῦν εις τὴν Τοποθεσίαν Ὁξυὰ - Σταυρός.

Ἐπίσης τὴν 13.00 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰδοποίησε τὴν VIIIην Μεραρχίαν Πεζικοῦ και τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ περὶ τής δράσεως τής Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὸ Δίστρατον και ἔδωκεν ἐντολὴν εις αὐτὰς νὰ συνδεθοῦν μετὰ τὰ Τμήματα τής περιοχῆς Λαίστης.

Τὴν 15.30 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐκοινοποίησεν εις τὴν Ιην Μεραρχίαν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸ ὅποιον εἶχεν ἐπιτύχει ἡ ἀεροπορικὴ ἀναγνώρισις τής 13.55 ὥρας : Νοτιοανατολικά τοῦ χωρίου Πυρσόγιαννη παρετηρήθη καταυλισμὸς 8 — 10 ἐχθρικῶν, κωρικῶν σκηνῶν. Παρόμοιος ἐπίσης εις τὴν συμβολὴν Σαρανταπόρου — Γκόστανικ.

Τὴν ὥραν εκείνην ἡ γραμμὴ Προφήτου Ἥλια - Ὁξυὰς — Πυρσόγιαννης - Μόλιστα κατείχετο ἀπὸ ἐχθρικὴν δύναμιν περίπου δύο Λόχων, μετὰξὺ δὲ τοῦ Σμόλικα - Μπογδάνι ἐκινουῦντο 3 Διμοίρια πρὸς νότον.

Τὴν 16.00 ὥραν ὁ Ταγματάρχης Πανταζῆς, ὁ ὅποιος εὑρίσκετο εις Σαμαρίναν ἀνέφερεν εις τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Διοικητοῦ τής Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ νὰ στραφῆ πρὸς τὸν αὐχένα Γομάρας, ὅπου εἶχε σταλῆ προηγουμένως μία Ἰλη. Ἀνέφερεν ἐπίσης ὅτι τὴν 7ην ὥραν ἡ Ταξιαρχία ἐξεκίνησε πρὸς τὸ Δίστρατον, ἐκ τοῦ ὁποίου, ἀπὸ δύο ὠρῶν, ἠκούοντο κανονιοβολισμοί.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔδωκεν ἐντολὴν εις τὸν Ταγματάρχην Πανταζῆ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τής Ταξιαρχίας. Συγχρόνως εἰδοποίησε τὴν Ταξιαρχίαν ὅτι τὸ Ἀπόσπασμα Ἀώου διετάχθη νὰ διαβῆ τὸ ποταμὸν τοῦτον και νὰ κινηθῆ πρὸς τὸ Ἐλεύθερον.

Τὴν 21.00 ὥραν ἐλήφθη τηλεφωνικῶς εις τὸ Σῶμα Στρατοῦ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου Α. Π. 13097/5-11-40, ἡ ὅποια ἀπηυθύνετο πρὸς τὴν ἀριστερὰν τούτου μαχομένην Μεραρχίαν Ἱππικοῦ. Εἰς τὴν ἐν λόγω Μεραρχίαν ἐδίδετο ἡ ἀποστολὴ : Νὰ ἀναπτύξῃ δρᾶσιν πρὸς τὸ Δίστρατον, ὅπου κατηυθύνετο ἀπὸ βορρᾶ και ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ. Καὶ ἀφοῦ

έξεκαθαρίζετο ἐκεῖ ἡ κατάστασις, ν' ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Ἀπόσπασμα Φρυζῆ, τὸ ὁποῖον ἐκάλυπτε τὸ δεξιὸν τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ, καὶ ἐκ τῆς Ταξιαρχίας ὅσας δυνάμεις ἔκρινεν ἀναγκαίας, διὰ νὰ προχωρήσῃ πρὸς Ἐλεύθερον - Κόνιτσαν καὶ διευκολύνῃ τὰς ἐνεργείας τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Τὰ γεγονότα τῆς 5ης Νοεμβρίου περιληπτικῶς ἦσαν τὰ ἐπόμενα :

Δὲν ὑπῆρχαν πληροφορίες περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὅλης πολεμικῆς καταστάσεως.

Περὶ τῆς καταστάσεως εἰς τὸ ἀριστερὸν τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ ἔμπρὸς εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, πλὴν τοῦ πορίσματος τῆς ἀεροπορικῆς ἀναγνωρίσεως, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπαμεν. ἔγινε τὴν 13ην ὥραν, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη πληροφορία.

Ὅταν ἀπεκατεστάθῃ σύνδεσμος μὲ τὴν Ιην Μεραρχίαν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ὅτι τὰ χωρία Κάντζικον, Πωγωνίσκος καὶ Καστάνιανη ἦσαν ἐλεύθερα. Ἐκ τοῦ τελευταίου διήλθεν ἐχθρική δύναμις ἐξήκοντα περιίδου ἀνδρῶν, ἐν τελείᾳ διαλύσει, χωρὶς ὅπλισμόν καὶ γυλιούς, κατευθυνομένη πρὸς Ἐρσέκαν.

Ἐψῶμα Γύφτισσα ἐλεύθερον.

Ταξιαρχία Ἱππικοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν τῆς ἐπειδὴ ἐπῆλθε τὸ σκότος. Ἡ ἀποστολὴ τῆς V Ταξιαρχίας συνίστατο εἰς τὸ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Σταυρός - Ὄξυα καὶ ὑψώματα ἀνατολικά τῆς Πυρσόγιαννης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἀνάπτυξις ζητημάτων ἐπιχειρήσεων ὑπὸ Ἐπιτελάρχου Σ. Στρατοῦ εἰς συγκέντρωσιν Ἀξιωματικῶν πρὸς ἀναφορὰν Ἐπιτελείου.— Διαταγαὶ Σ. Στρατοῦ πρὸς Μονάδας δι' ἐπιχειρήσεις.— Ἐκδίωξις ἐχθροῦ ἐκ Γομάρας καὶ ἐκ τῆς γραμμῆς Μόλιστας-Μπολιάννας.— Σῶμα Στρατοῦ ἐπιδιώκει ν' ἀποκόψῃ καὶ αἰχμαλωτίσῃ ἐχθρ. δυνάμεις Διστράτου - Πάδες - Ἄρματα.

Ἡ δραματικὴ ἐξέλιξις, τὴν ὁποίαν παρουσίασαν τὰ γεγονότα γύρω ἀπὸ τὴν Μάχην τῆς Πίνδου ἐπέδρασαν, κατὰ τρόπον ἀποφασιστικόν, εἰς τὴν διαμόρφωσιν τῆς γενικῆς, πολεμικῆς καταστάσεως καὶ εἰς τὴν κατὰ-στρωσιν τοῦ προγράμματος τῆς ἐπομένης δράσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Πῶς εἶχεν ἕως τότε διαμορφωθῆ ἡ κατάστασις καὶ ποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι ἡ τακτικὴ πορεία τῶν μελλοντικῶν ἐνεργειῶν, καὶ ἐπιχειρήσεων τοῦ Σώματος Στρατοῦ, τὰ ζητήματα αὐτὰ τὰ διετύπωσε συγκεφαλαιωτικὰ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος Στρατοῦ, Συνταγματάρχης Δ. Μάχας, κατὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀξιωματικῶν πρὸς ἀναφορὰν Ἐπιτετελείου. Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ἐκείνην, μεταξύ τῶν ἄλλων, εἶπεν.

«Ἡ μέχρι σήμερον προσπάθεια τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἀπέβλεπεν εἰς τὴν δημιουργίαν συνεχοῦς μετώπου, εἰς ἐπέκτασιν τῆς ΙΧης Μεραρχίας, ἡ ὁποία διατηροῦσε τὴν Τοποθεσίαν τῆς ἸΒα μέχρι Σμόλικα μὲ σκοπὸν νὰ φραχθοῦν αἱ διαβάσεις ἐκ Δυσμῶν πρὸς τὸ Ἐπταχώριον. Ὁ σκοπὸς αὐτὸ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πλέον ἐξεπληρώθη, ὄχι μὲ ἀμυντικὴν στάσιν, ἀλλὰ μ' ἐπιθετικὰς ἐνεργείας ὅπουδῆποτε εὐρίσκετο ὁ ἐχθρὸς Συνέβη μάλιστα Τμήματα τοῦ ἐχθροῦ, κυρίως Μεταγωγικά τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὴν Λυκορράχην, νὰ αἰχμαλωτισθοῦν ὁλόκληρα.

Γεγονὸς εἶναι ὅτι ἡ ἐπιθετικὴ διάταξις τοῦ ἀντιπάλου ἐξηρθρώθη καὶ ἡ ὁρμὴ του ἔπαυσεν.

Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀπέβλεπε νὰ στηριχθῆ ἀριστερὰ εἰς τὸ ὄρος Σμόλικα, δεξιὰ δὲ εἰς τὸν Γράμμον. Ἀλλὰ, ἐνῶ τὸ δεξιὸν δὲν ἀπεκολλήθη, εἰς τὸ ἀριστερόν, παρὰ τὰς ταχείας του κινήσεις, εἰς τὰς ὁποίας προέβη, δὲν ἐπρόλαβε νὰ καταλάβῃ τὸν Σμόλικαν. Ἐνεκὰ τούτου ἠναγκάσθη εἰς τὴν ἀρχὴν ν' ἀποβλέψῃ εἰς τὸν ὄρεινὸν ὄγκον τῆς Σκούρτζας.

Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν συνεχοῦς μετώπου, τὸ Σῶμα Στρατοῦ

ἀπέβλεπεν ὅπως δημιουργήσῃ περὶ τὸ Κεράσοβον μίαν μάζαν ἔλιγμου, μὲ σκοπὸν νὰ προσβάλλῃ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κονίτισης.

Ἐγένετο ὁμως ἡ διείσδυσις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸ Δίστροτον ἐξ οὗ ἠναγκάσθημεν νὰ κατευθύνωμεν τὰς περὶ τὴν Σαμαρίναν δυνάμεις μὰς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ νὰ συνδεθῶμεν οὕτω μετὰ τῆς κατὰ μῆκος τοῦ Ἄνω Ἀώου ἐνεργούσης Μεραρχίας Ἱππικοῦ. Ἡ διείσδυσις αὕτη δὲν ἐπέτρεψε νὰ πραγματοποιήσωμεν μέχρις ὥρας τὸν ἔλιγμον ἀπὸ Κερασόβου πρὸς Κόνιτσαν. Μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως περὶ τὸ Δίστροτον θ' ἀποφασίσωμεν, ἐὰν θὰ κινηθῶμεν διὰ Πάδες πρὸς Πεκλάρη ἢ ἐὰν τὴν κατεύθυνσιν ταύτην θ' ἀναλάβῃ ἑτέρα Μ. Μονάς.

Τώρα διετάχθη ἡ 1η Μεραρχία Πεζικοῦ ν' ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ Κεράσοβον, βαδίζουσα μετὰ συνέσεως, διότι δὲν ἔχει ἐπαρκεῖς δυνάμεις. Ἐὰν ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ δὲν ἦτο ἐμπεπλεγμένη θὰ ἠδυνάμεθα νὰ φανῶμεν τολμηρότεροι καὶ θὰ μετεφέραμεν τὴν ὅλην διάταξίν μας ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας ΙΒα τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου. Ἐπομένως τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀποβλέπει νὰ δημιουργήσῃ, κατὰ τὰς προσεχεῖς ἡμέρας, μάζαν ἔλιγμου περὶ τὸ Κεράσοβον-Σαμαρίναν μετὰ τὴν ΧΙην Μεραρχίαν καὶ μετὰ τὰς διαθέσιμους δυνάμεις τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ, διὰ νὰ κινηθῇ μετὰ τὸν ὄγκον τοῦτον πρὸς Κόνιτσαν καὶ προσβάλλῃ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ. Οὕτω θὰ διευκολύνῃ τὸν ἀγῶνα τῆς VIIIης Μεραρχίας, ἡ ὁποία πιέζεται ἰσχυρῶς κατὰ μέτωπον καὶ ἡ ὁποία ἠπειλήθη καὶ κατὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς ἀπὸ διείσδυσιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸ Δίστροτον καὶ ἐκεῖθεν πιθανῶς πρὸς τὸ Μέτσοβον».

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἔκθεσιν δράσεως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, ἡ Ἡγεσία τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος, ἐνῶ τὴν 30ην Ὀκτωβρίου μετεκινεῖτο ἐκ Λαρίσης πρὸς τὴν Κοζάνην, διὰ ν' ἀναλάβῃ, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, τὴν διεύθυνσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, εἶχεν εἰς τὴν σκέψιν τῆς ὅτι, πρὸ τοῦ κενοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε παρουσιασθῆ εἰς τὴν Πίνδον, διὰ τῆς συμπτύξεως τοῦ Ἀποσπάσματος Δαβάκη, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ ἓνα μέτωπον μεταξύ Γράμμου-Σμόλικα. Ἄν τοῦτο καθίστατο ἀδύνατον, ἀφοῦ ἡ πληροφορία τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ἔλεγεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέλαβε τὴν ἐπὶ τοῦ Γράμμου διάβασιν τῆς Ἀρένας, ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ μέτωπον ἀνατολικώτερα. Καὶ τὸ μέτωπον αὐτὸ νὰ τὸ κινήσῃ πρὸς δυσμὰς ἐπιθετικῶς, διὰ νὰ κλείσῃ τὸ μέτωπον Γράμμου-Σμόλικα. Καὶ ἡ κυρία προσπάθεια, κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν ταύτην μετακίνησιν, νὰ ἔξῃ κατεύθυνσιν πρὸς Ἑπταχώριον Κεράσοβον.

Μόλις τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔφθασεν εἰς Κοζάνην συγκέντρωσε σύντομα, διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν, δυνάμεις εἰς τὴν περιοχὴν Ἑπταχωρίου καὶ διέταξε νὰ κινηθῶν ἐπιθετικῶς αὐταὶ πρὸς τὸ Κεράσοβον. Καὶ ἔγιναν τότε

οί ἀγῶνες Προφήτου Ἡλία - Ταμπουρίου Φούρκας. Καί αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι :

α) Κατέλαβαν τὴν διάβασιν Ἀρένας καὶ ἐξησφάλισαν τὴν κατοχὴν τοῦ Γράμμου. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ κινεῖται πρὸς τὴν Σαμαρίναν, κατέλαβαν τὰς διαβάσεις Σκούρτζας, κατὰ διαταγὴν τοῦ Σώματος, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῶν δυνάμεων τῆς 1ης Μεραρχίας, αἱ ὁποῖαι δυνάμεις ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἐπταχωρίου - Κερασόβου.

β) Ἐξησφάλισαν τὰς διαβάσεις ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὰ Γρεβενά. Καί

γ) Ἦσαν ἔτοιμοι νὰ προσβάλουν τὸν ἐχθρὸν, ἐὰν αὐτὸς ἐκινεῖτο ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὸ Δίστρατον.

Ὅλοι ἐκεῖναι αἱ δυνάμεις τῆς Σκούρτζας, καθὼς καὶ αἱ δυνάμεις τῆς 11ης Μεραρχίας, αἱ ὁποῖαι μετεκινήθησαν μεταγενέστερα ἀπὸ Σκούρτζαν πρὸς Κερασόβον, ἐπίσης δὲ καὶ αἱ δυνάμεις τῆς 1ης Μεραρχίας, ὅλοι ὁμοῦ, θὰ ἐξησφάλιζαν τὸν Σμόλικαν. Καί θὰ ἐγίνετο ἔτσι δυνατὸν νὰ πλαισιωθῇ τὸ μέτωπον Σμόλικας-Γράμμος. Κατόπιν αἱ δυνάμεις αὐταὶ θὰ κατέβαλλον προσπάθειάς διὰ νὰ μετακινηθῇ ἡ γραμμὴ αὐτὴ μέχρι τῆς μεθορίου, με κυρίαν κατεύθυνσιν Κερασόβον-Κόνιτσαν, κατὰ τῶν πλευρῶν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὴν Ἠπειρον.

Ἡ καταδίωξις ὅμως τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἐκινεῖτο πρὸς τὸ Δίστρατον, ἐπεβράδυνε τὴν συγκέντρωσιν τῆς μάξης εἰς τὴν περιοχὴν Κερασόβου.

Ἀργότερα, με τὴν ἀπομάκρυνσιν τῆς 11ης Μεραρχίας καὶ τοῦ Συντάγματος Ἱππικοῦ Παπαθανασίου ἀπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τοῦτο ἀπέμεινε με δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν πολὺ ἀνεπαρκεῖς, προκειμένου νὰ ἐκτελέσῃ δραστηρίαν ἐπιθετικὴν κίνησιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κερασόβου-Κόνιτσης καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὰ νῶτα καὶ τὰ πλευρὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Ἠπειρον.

Μ' ὅλα ταῦτα, τὸ Σῶμα Στρατοῦ καὶ με τὰς ἀνεπαρκεστάτας δυνάμεις του δὲν ἐγκατέλειπε τὴν ἰδέαν τοῦ ἐλιγμοῦ του καὶ ἐπέδιωξε νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ. Καὶ τὸ ἐπέτυχεν. Ἐν τούτοις ἡ ἔλλειψις ἐπαρκῶν μέσων καὶ ἡ διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ μὴ ὑπερβῇ τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὴν γραμμὴν Σταυρός-Ὄξυα ἠμπόδιζαν ν' ἀποδώσῃ ἢ ἐνέργεια αὐτὴ τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα.

βη Νοεμβρίου 1940

Μὲ τὴν ἀνατολὴν τῆς βης Νοεμβρίου ἤρχισεν ἡ ἐκτελείσιστων ἀποφάσεων τοῦ Σώματος, ὅπως αὐταὶ διευτώθησαν ἀνωτέρω.

Κατὰ πρῶτον τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 131ο1/5-11-40 Διαταγῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, ἡ ἑλαφρὰ ἴλη, ἡ

Μηχανοκίνητος Πυροβολαρχία Σκόντα και ή έφιππος Πυροβολαρχία τής Ταξιαρχίας Ίππικου να κινηθοῦν από την περιοχήν Δούτσικου δια τῶν Γρεβενῶν πρὸς Μέτσοβον και να τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τής Μεραρχίας Ίππικου, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατόν να δράσουν εἰς τὸ Τομέα τής Πίνδου, λόγω ἑλλείψεως ὁδεύσεων.

Τὴν ἰδίαν ἡμέραν ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐπειδὴ εἶχε ἐντύπωσιν ὅτι ἡ δύναμις τής Ἰλῆς, τὴν ὁποίαν εἶχε διαθέσει ἡ Ταξιαρχία Ίππικου ἐναντίον τοῦ ὑψώματος Γομάρας ἦτο ἀνεπαρκής, μετέβη εἰς τὴν Σαμαρίναν. Ὁ σκοπὸς του ἦτο ν' ἀντιληφθῆ ὁ ἴδιος και ἐπὶ τόπου τὴν ἐκεῖ κατάστασιν.

Πραγματικὰ ἀντελήφθη ὅτι ἡ σκέψις του ἦτο σωστή, δι' αὐτὸ διέταξεν ἐπὶ τόπου τὸ 1/51 Τάγμα Πανταζῆ και Λόχον τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ με Οὐλαμὸν Πολυβόλων να κινηθοῦν ἐναντίον τής Γομάρας και να ἐνισχύσουν τὴν προσπάθειαν τής Ἰλῆς, δια τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος ἐκείνου.

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Ἀπόσπασμα τής VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ (Ἀπισυνταγματάρχης Φρυζῆς), τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὸ Βρυσοχώρι, ἐπληροφόρησε τὴν Μεραρχίαν Ίππικου και αὐτὴ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅτι τὴν 14ην ὥραν ἐφάνη ἐχθρική δύναμις Τάγματος, με Οὐλαμὸν Πυροβολικοῦ, να κινεῖται εἰς τὰς νοτίας πλαγιάς τοῦ ὑποδείκτου Σμόλικα πρὸς τὸ ὑψόμετρον 2513, με πιθανὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Σαμαρίναν.

Εὐθὺς τότε—περίπου τὴν 15ην ὥραν—τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν 1ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ να ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Ρωμηοῦ, τὴν διάβασιν Μπογδάνι (2238.52) και τὴν διάβασιν 2518 (1 χιλ. ἀνατολικά τοῦ Σμόλικα). Ἐπίσης διέταξε τὸν Ἐπίλαρχον Νικολόπουλον, τὸν Διοικητὴν τής Χ.Ο.Α., ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς Μόρφην, να κατευθυνθῆ δια τοῦ συντομωτέρου δρόμου πρὸς Ζούζουλην-Ρωμηόν. Καί μαζί με τὸ ἐκεῖ 1/4 Τάγμα Πεζικοῦ, Ταγματάρχου Βασιλοπούλου, να ἐξασφαλίσῃ :

α) Τὴν διάβασιν Μπογδάνι (2238.52).

β) Τὴν διάβασιν ὑψ. 2518 (1 χιλ. ἀνατολικά τοῦ Σμόλικα 2636.69) και, μόλις φθάσῃ εἰς Ρωμηόν, να τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τής 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Διέταξεν ἐπίσης και τὸν Ταγματάρχην Βασιλόπουλον τοῦ 1/4 εἰς Σαμαρίναν, να κινηθῆ ἀμέσως και να ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Μπογδάνι (2238.52, 1 χιλ. δυτικὰ τής Σαμαρίνας).

Διέταξεν ὁμοίως τὴν 16.40' ὥραν τὸν Συνταγματάρχην Γεωργούλαν, Διοικητὴν τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ εἰς Σαμαρίναν να κινηθῆ πρὸς τὸ Δίστρατον και να τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τής Ταξιαρχίας Ίππικου, να καλυφθῆ δὲ πρὸς Ἀβδέλλαν, καθ' ὅσον ἐκεῖ ἐσημειώθη ἐμφάνισις μικρῶν

έχθρικών Τμημάτων, περιπλανηθέντων και κατευθυνομένων προς Περιβόλι - 'Αβδέλλαν.

Επίσης τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν ἴδιαν περίπου ὥραν τὴν ΧΙ Μεραρχίαν νὰ στείλῃ τὴν ΧΙ.Ο.Α εἰς Δούτσικον, ὅπου νὰ εὑρίσκειται προτοῦ ἔξημερώσῃ.

Τὴν 17.40 ὥραν διέταξε τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Κόκκινον, Διοικητὴν τῆς Β'Ο.Α., ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς Σαμαρίναν νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Γομάρας, ὅπου κατηυθύνοντο καὶ ἄλλα ἡμέτερα Τμήματα.

Ἐλήφθη πληροφορία ὅτι γύρω ἀπὸ τὴν Ἀβδέλλαν ἐνεφανίσθη ἔχθρὸς καὶ ὅτι ὁ Ἀστυνομικὸς Σταθμάρχης Περιβολίου, μόλις ἀντελήφθη νὰ πλησιάσῃ δύναμις ἐχθρικοῦ Λόχου εἰς τὸ Περιβόλιον, ἔκαυσε τὸ ἀρχεῖον τοῦ Σταθμοῦ του καὶ ἔφυγε πρὸς τὸ Πολυνέρι.

Τότε, τὸ Σῶμα Στρατοῦ συνεκρότησεν ἀμέσως Ἀπόσπασμα, εἰς τὸ ὁποῖον περιελήφθη καὶ ἡ Πυροβολαρχία τοῦ Λοχαγοῦ Λουκάκη, τῆς ΧΙ Μ.Ο.Π., ὑπὸ τὸν Ταγματάρχην Τριανταφυλλόπουλον, τὸν ὁποῖον διέταξε νὰ ὀδηγήσῃ τοῦτο εἰς τὸ Πολυνέρι, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐκεῖ τὰς διαβάσεις ἀπὸ τὸ Περιβόλιον-Ἀβδέλλαν καὶ Γομάραν πρὸς τὰ Γρεβενά.

Τὴν 20.50' περίπου ὥραν διέταξε νὰ κινηθῇ μία ἴλη τῆς Ι.Ο.Α., ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Γρεβενῶν, πρὸς τὸ Πολυνέρι καὶ νὰ τεθῇ ἐκεῖ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀποσπάσματος Τριανταφυλλοπούλου.

Επίσης περὶ τὴν 22.10 ὥραν τὴν Ιην Μεραρχίαν Πεζικοῦ νὰ μετακινήσῃ τὸ Τάγμα της, τὸ ὁποῖον παρέμεινεν εἰς τὸν Προφήτην Ἥλιαν Ἐπταχωρίου, πρὸς τὸ Κύρκουρι (1859,98, δύο χιλιομ. βορείως Σαμαρίνας). Τὸ Τάγμα τοῦτο, ἀφοῦ καταλάβῃ τὸ Κύρκουρι, νὰ προσπαθήσῃ νὰ κινηθῇ πρὸς τὸ Μπογδάκι καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦτο καλῶς.

Ἀπέστειλεν ἀκόμη διαταγὴν εἰς τὴν Διλοχίαν, ἡ ὁποία εὑρίσκετο εἰς τὸ Ρωμηόν, νὰ ἐξασφαλίσῃ τοῦτον σταθερῶς καὶ νὰ συνδεθῇ ἔπειτα μὲ τὰ Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα εὑρίσκοντο εἰς Ζεκίρι. Διέταξεν ἐπίσης καὶ τὸ Τάγμα, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς Ρωμηόν, νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Κύρκουρι καὶ ἀκολούθως τὴν διάβασιν Μπογδάκι. Διέταξεν ἐπίσης τὸν Ἐπίλαρχον Νικολόπουλον (Χ.Ο.Α.), ἀφοῦ λάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸ 1/16 Τάγμα Σταμνᾶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ὕψωμα Κύρκουρι καὶ ἔπειτα νὰ ἐπιτεθῇ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Μπογδάκι. Ἐπειδὴ δὲ διὰ νὰ καταληφθῇ ἡ κορυφογραμμὴ Σταυρὸς - Ὄξυα ἐχρειάζετο δρᾶσις συντονισμένη μὲ τὸ ἀριστερόν τῆς ΙΧης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν Vην Ταξιαρχίαν νὰ κινηθῇ μόνον κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς.

Περὶ τὴν ὥραν 23.55 παρήγγειλεν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ (διαταγὴ 325/6-11-40) νὰ συνδεθῇ μὲ τὰ Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ

εις τὸ Μπογδάνι καὶ Ρωμηόν, διὰ ν' ἀποφύγη ἐνδεχομένην ὑπερκέρασιν τοῦ δεξιῷ της. Καὶ εἰς περίπτωσιν, κατὰ τὴν ποίαν προσεβάλλετο ἀπὸ ὑπερτέρας ἐχθρικός δυνάμεις, νὰ καλύψη τὴν Σαμαρίναν.

Αἱ πληροφορίες περὶ τῆς καταστάσεως τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ μέχρι τῆς 6ης Νοεμβρίου ἦσαν ὅτι πρὸ τοῦ μετώπου τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ ἀπὸ τοῦ Γράμμου μέχρι Σμόλικα ὁ ἐχθρὸς συνεπτύσσετο καὶ ὅτι ἀντίστατο ἀκόμη πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν βορειοδυτικὰ Διστράτου.

Διὰ τὰ ἐπιτευχθέντα ἀποτελέσματα τῶν ἐνεργειῶν τῆς Ταξ αρχίας Ἰππικοῦ τὸ Σῶμα Στρατοῦ δὲν εἶχε σαφεῖς πληροφορίας μέχρι τῆς 21ης ὥρας, λόγῳ πλημμελοῦς συνδέσμου.

Τὸ πρωὶ 7-11-40 τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὸν Διοικητὴν τοῦ 6ου Συντάγματος Πεζικοῦ, Συνταγματάρχην Γιανακόπουλον, ὁ ὅποιος εἶχε φθάσει τὴν προτεραίαν νὰ παραλάβῃ τὸ συγκροτηθὲν Ἀπόσπασμα Τριανταφυλλοπούλου (II/66, ἡ Πυρυβολαρχία XI Β.Μ.Ο.Π. καὶ ἡ Ἰλη I.O.A.), εἰς τὸ Πολυνέρι καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὡς ἑξῆς :

α) Νὰ προωθήσῃ τὸ Ἀπόσπασμα εἰς τὴν κατεύθυνσιν Πολυνέρι - Βασιλίτσα (2248/80) καὶ νὰ λάβῃ ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν, ὁ ὅποιος εὐρίσκετο εἰς Βασιλίτσαν.

β) Νὰ συνδεθῇ εἰς τὴν διάβασιν Σμίξι μὲ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Κόκκινον, Διοικητὴν τοῦ Β.Ο.Α., ὁ ὅποιος ἠγωνίζετο ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸν ποταμὸν Παντεμισιώτην ἕως τὴν διάβασιν Γομάρα. Καὶ

γ) Νὰ συντρέξῃ αὐτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Διστράτου.

Περὶ τὴν 11.15 τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν σύνδεσμόν του Ταγματάρχην Ἰορδανίδην, ὁ ὅποιος εὐρίσκετο εἰς Σαμαρίναν ὅτι ἀπὸ τὸ πρωὶ εἰς τὴν περιοχὴν ἐπικρατοῦσεν ἡσυχία· ὅτι ὁ Λόχος Πανουριά (4ου Συντάγματος Πεζικοῦ) κατεῖχε τὴν διάβασιν Μπογδάνι· ὅτι τὸ Δίστρατον δὲν εἶχε ἀκόμη καταληφθῆ· ὅτι ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Κόκκινος εὐρίσκετο εἰς Ἀννίτσαν· καὶ τέλος ὅτι πρὸς τὴν Μασίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε διαταχθῆ νὰ κινηθῇ τὸ I/16, ἀπέστειλεν ἐκεῖ Ἰλην ὁ Ταξιαρχος Δημάρατος.

Ἐπίσης, κατὰ τὴν 11.30 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Σγουρόν, ὑποδιοικητὴν τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ, ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐξεδιώχθη ἀπὸ τὴν Γομάραν καὶ ὅτι διήλθεν ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν συνοδεῖα Ἰταλῶν αἰχμαλώτων. Οἱ ἐν λόγῳ αἰχμαλῶτοι κατέθεσαν ὅτι ἀπὸ ἡμέρας ἦσαν χωρὶς τροφήν καὶ ὅτι ἀνῆκαν εἰς τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν. Οἱ ἴδιοι αἰχμαλῶτοι προσέθεσαν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐκεῖ πλησίον εὐρίσκετο καὶ τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν καὶ ὅτι ἀνέπτυσσε δροσὶν πρὸς ἓνα ἀμαξιτὸν δρόμον.

Τέλος τὴν μεσημβρίαν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν

Ἐπιτελάρχην τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ ὅτι Ἑλληνικά Τμήματα κατέλαβον τὴν γραμμὴν Μόλιστα — Μπολιάννα ὕψωμα, ὅτι ἓνα Τάγμα (τοῦ Πατιστῆ 1/2) ἐβάδιζε πρὸς τὸν Προφ. Ἡλίαν, ἄλλο Τάγμα (1/4 τοῦ Βασιλοπούλου) ἐβάδιζεν ἀπὸ τὸ Μπιγκιόζι πρὸς τὰς διαβάσεις τοῦ Κλέφτη καὶ ὅτι ἡ Χ.Ο.Α. ἐκινεῖτο πρὸς τὸ Κύρκουρι.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, μόνις ἔλαβε τὰς ἀνωτέρω πληροφορίας :

α) Διέταξε τὸ 1/6 Τάγμα, ἀφοῦ ἐξασφάλισεν τὴν διάβασιν Μπογδάνι (2238,52), ν' ἀποστείλῃ ἰσχυρὸν τμήμα πρὸς τὸ ὕψωμα 2556, τὸ ὁποῖον νὰ καταλάβῃ τὴν ἐκεῖ διχάλωσιν τῶν ἡμιονικῶν ὁδεύσεων πρὸς Πάδες — Ἄρματα.

β) Διέταξε τὴν 1ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ νὰ δώσῃ ἐντολὴν εἰς τὸ 1/56 Τάγμα νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν 2556. (Μάσια).

γ) Ἐνέκρινε νὰ σχηματίσῃ ἡ 1η Μεραρχία Πεζικοῦ συγκρότημα Ἱππικοῦ ἀπὸ τὰ Χ καὶ ΙΧ Ο.Α. διὰ νὰ δράσῃ τοῦτο πρὸς τὸ Πεκλάρι, συνέστησεν ὅμως νὰ ληφθοῦν μέτρα ἀσφαλείας διὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας, ἐφ' ὅσον ἡ κατάστασις περὶ τὸ Δίστρατον — Πάδες δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐκκαθαρισθῆ.

δ) Ἐδωκε πληροφορίας εἰς τὸν Συνταγματάρχην Γιαννακόπουλον, ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς Πολυνέρι (Α.Π. 331/7.11.40, ὥρα 15.15) περὶ τῆς καταστάσεως καὶ διέταξε τοῦτον νὰ συνδεθῆ τὸ ταχύτερον μὲ τὸν Διοικητὴν Ἀποσπάσματος Κόκκινον εἰς τὸ Σμίξι καὶ εἰς τὸν Παντεμισιώτην ποταμόν.

ε) Ἐπληροφόρησεν ἐπίσης ἐπικαίρως τὴν 1ην Μεραρχίαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐφανισθῆ εἰς τὴν Γομάραν, ὑποχωροῦσε, καταδιωκόμενος πρὸς τὸ Δίστρατον, ὅτι ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἐξασκοῦσε πίεσιν εἰς τὴν περιοχὴν Βωβούσας - Διστράτου καὶ ὅτι τὰ Τμήματα τῆς VIII Μεραρχίας Πεζικοῦ Βρυσοχωρίου διέβησαν τὸν Ἀῶν καὶ ἐβάδιζον πρὸς τὸ Πάδες — Παλαιοσέλιον. Καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μεραρχίαν ν' ἀποστείλῃ τὸ 1/16 εἰς τὴν διάβασιν 2518, ἀνατολικῶς τοῦ Σμόλικα, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν τῶν διαβάσεων Κλέφτη καὶ ν' ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ Πεκλάρι.

Μὲ τὰς ἐνεργείας ἐκείνας, σκοπὸς τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἦτο νὰ κατορθώσῃ ν' ἀποκόψῃ τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ νὰ κυκλώσῃ ὀλοκληρωτικῶς τὰς ἐχθρῆς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν γύρω ἀπὸ τὸ Δίστρατον - Πάδες - Ἄρματα.

Ὅλαι αἱ πληροφορίαι τοῦ Β' Σώματος προήρχοντο ἀπὸ τὰς μονάδας ἐπαφῆς, δὲν ἐλάμβανε δὲ ἀπὸ ἄλλοῦ καμμίαν πληροφορίαν διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἄγνοοῦσε λοιπόν, ἂν πίσω ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν — εἰς τὴν ζώνην δηλαδὴ ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ — ἐκινούντο δυνάμεις, διὰ νὰ τὸν ἐνισχύσουν. Ἡ Ἀεροπορία Ἀναγνωρίσεως ἀπέφευγε νὰ εἰσδύῃ

εις βάθος, διότι ἀπεκρούετο ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν ἀεροπορίαν διώξεως τοῦ ἐχθροῦ. Ἐκ τῶν τριῶν ἀεροπλάνων, τὰ ὁποῖα ἐστάλησαν ὑπὸ τοῦ Σώματος διὰ νὰ βομβαρδίσουν τὸν ἐχθρὸν ποὺ ἐπίεζεν εἰς τὸ Δίστρατον τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ τὰ δύο μόνον ἐπέστρεψαν. Τὸ τρίτον κατερρίφθη ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἐπανελθόντων σκαφῶν τὸ ἓνα, τοῦ ὁποῖου ὁ παρατηρητὴς ἦτο τραυματισμένος, εἶχεν ὑποστῆ βλάβας καὶ κατὰ τὴν προσγειώσιν κατεστράφη. Πάντως τ' ἀεροπλάνα ἐκεῖνα ἐξεπλήρωσαν τὴν ἀποστολὴν των, διότι ἐβομβάρδισαν τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ Δίστρατον.

Συγκεφαλαιωτικῶς, κατὰ τὴν 18ην ὥραν ἡ κατάστασις εἶχε διαμορφωθῆ ὡς ἑξῆς :

Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἔφθασαν εἰς τὴν γραμμὴν Σταυρὸς - ὑψώματα 2166 καὶ 1809 - Ὄξυα - ὑψόμετρον 1202 - Ἀνάληψις - Γύφτισσα - Μπολιάνα (ἀντερείσματα ἀμέσως Δ. Πουρνιᾶ). Καὶ ἄλλα Τμήματα ἐκινουῦντο πρὸς τὴν διάβασιν Κλέφτη.

Πρὸς νότον ἡ Ταξιαρχία Δημαράτου κατεῖχε τὸ ὑψωμα Πέργολι - 1609. Τμήματα δὲ αὐτῆς, κατόπιν σθεναρᾶς ἐπιθετικῆς κινήσεως, κατέλαβον τὸ ὑψωμα Γομάρα (2027,83). Ὁ ἐχθρὸς κατέφυγε πρὸς τὸ Δίστρατον. Τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Συνταγματάρχου Γιαννακοπούλου εὕρισκετο εἰς Παλιὰ Καγκέλια (Δυτ. Πολυνηρίου).

Ἡ σύνοψις τῶν περὶ ἐχθροῦ πληροφοριῶν ἦτο :

α) Ὁ ἐχθρὸς συνεπτύχθη ἐκ τῆς περιοχῆς Σταυροῦ δυτικὰ Κουκούλι (2 χιλ. βορείως τοῦ Πληκάτι).

β) Ὅτι ὁ ἴδιος, κατόπιν ὀλοήμερου ἀγῶνος, ὑπεχώρησεν ἀτάκτως ἀπὸ τὴν Πουρνιᾶ καὶ τὰ δυτικὰ ὑψώματά του καὶ ἐγκατέλειπεν αἰχμαλώτους καὶ ὑλικόν.

γ) Ὅτι ὑπεχώρησεν ἐπίσης ἀπὸ τὴν Γομάραν πρὸς τὸ Δίστρατον, ἀφοῦ ἐγκατέλειπεν δύο ἀσυρμάτους καὶ πολὺ πολεμικὸν ὑλικόν (πολυβόλα, ὅλμους κλπ.).

δ) Ὅτι γύρω ἀπὸ τὸ Δίστρατον ὁ ἐχθρὸς παρουσίαζεν ἀντίστασιν ἐπίμονον, δι' αὐτὸ ἡ μάχη συνεχιζετο. Καὶ

ε) Ὅτι δύνამις ἐχθρικοῦ Τάγματος ἐκινεῖτο ἀπὸ τὸν Σμόλικα — ὑψωμα 2636,69 — πρὸς τὴν Νταλιόπολιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

1η Μεραρχία αποικροῦει ἰσχυράν ἐχθρ. ἐπίθεσιν καὶ καταλαμβάνει διάβασιν Κλέφτης. Νέαι δυνάμεις μας ἐναντίον Διστράτου. Τμήματα πρὸς κατάληψιν διαβάσεως Μπογδάνι.—Σκληρὸς ἀγὼν Ταξιαρχίας Ἴππ. εἰς Δίστρατον.—Πτώσις τοῦ Διστράτου, αἰχμάλωτοι καὶ ὕλικόν.—Ἐλιγμός Σ.Σ. πρὸς Κόνιτσαν.

Τὴν 8.11.40 καὶ περὶ τὴν 10ην ὥραν, Τμήματα τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ, ἀφοῦ ἀπέκρουσαν τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἰσχυράν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος διέθετε καὶ πυροβολικόν, κατέλαβον τὴν διάβασιν Κλέφτης — ὕψωμα 1845,88. Κατὰ τὸν ἀγῶνα ἐκεῖνον, ὁποῖος ἐγίνε γύρω ἀπὸ τὸ χωρίον Πουρνιά, οἱ ἡμέτεροι συνέλαβον 70 Ἴταλοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ 4 ἦσαν ἀξιωματικοί, ἐκρίευσαν δὲ καὶ ἀφθονον πολεμικὸν ὕλικόν.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ ἀνέφερεν εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ὅτι, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Γομάρας, τμήματά της ἐκινουῦντο πρὸς τὸ Δίστρατον.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἐβράδυνεν ἡ ἀνακατάληψις τῆς διαβάσεως Μπογδάνι, ἣ ὁποία εἶχεν ἐξαιρετικὴν, στρατηγικὴν σημασίαν, ἔδωκε τὴν 4.00 ὥραν καὶ νέαν διαταγὴν εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν Πεζικοῦ, ὅπως τὸ 1/15 Τάγμα Σταμνᾶ καταλάβῃ τὸ ταχύτερον τὴν ἐν λόγῳ διάβασιν καὶ προχωρήσῃ εἰς τὴν διασταύρωσιν τοῦ Ὑψώματος 2518 (Μάσια).

Ἐπίσης τὴν ἴδιαν ὥραν εἰδοποίησε τὸν Συνταγματάρχην Γιαννακόπουλον ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀμύνεται εἰς τὰ ὑψώματα νοτιανατολικά τοῦ Διστράτου, ὅτι ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ ἐπετίθετο συνεχῶς κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς τὸ Καραοῦλι — Τόσκα (1609), 4 χιλιομ. νοτιοδυτικὰ τοῦ Διστράτου, καὶ ὅτι Τμήματα τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ ἐκινήθησαν πρὸς τὸ Περιβόλι - Ἀβδελλα. Καὶ ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν ὅτι ὤφειλεν, ἐν συνδέσμῳ μὲ τὰ Τμήματα τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Κοκκίνου — ὁ ὁποῖος εἶχε τὸν Σταθμὸν Διοικήσεώς του εἰς Ἀνίτσαν — νὰ ὀδηγήσῃ τὸ Ἀπόσπασμά του πρὸς τὸ Δίστρατον, καλυπτόμενος ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν Ἀβδέλλα - Περιβόλι.

Εἶχον πλέον διαβιβασθῆ αἱ ἀνωτέρω διαταγαὶ τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ὅτε, τὴν 12.45 ὥραν τὸ Σῶμα ἔλαβεν ἀπὸ τὸν σύνδεσμόν του Ταγματάρχην τοῦ Μηχανικοῦ Γ. Ἰορδανίδην, ὁ ὁποῖος εὑρίσκετο εἰς Σαμαρίναν, ἀναφορὰν

πληροφοριῶν τῆς 06.20' ὥρας, τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Ἡ ἀναφορὰ ἔλεγεν ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, ἂν καὶ μετεκίνησεν ἰσχυρὰς δυνάμεις διὰ ν' ἀποκαταστήσῃ σύνδεσμον μετὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ καὶ μετὴν VIIην Μεραρχίαν καὶ διὰ νὰ ἀπωθήσῃ τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ Πάδες, ἀτυχῶς δὲν κατώρθωσε τίποτε. Διότι ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐξακολουθοῦσαν νὰ κατέχουν τὰς πρὸς τὸ Δίστρατον ἀντηρίδας τοῦ Ὑψώματος Βασιλίτσα, τὰ πρὸς νότον καινοσιοδυτικὰ τοῦ Διστράτου ὑψώματα καὶ τὸ χωρίον Ἄρματα, ἄλλαι δὲ ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις, μετὰ πυροβολικόν, ἐπίεζαν τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας ἀπὸ τὰς διαβάσεις τοῦ Σμόλικα.

Πρέπει νὰ σημειωθῇ ὅτι ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ἐμάχητο χωρὶς πυροβολικόν. Καὶ ἐζήτηε νὰ μετακινηθῇ ἡ Μεραρχία Ἱππικοῦ ἀπὸ τὴν Βωβούσαν πρὸς τὸ Δίστρατον καὶ Ἀπόσπασμα τῆς Iης Μεραρχίας Πεζικοῦ ἀπὸ τὴν διάβασιν Μπογδάνι (2218,52), κατὰ μῆκος τῶν δυτικῶν πλαγιῶν τοῦ Σμόλικα, διὰ νὰ ἀπειλήσουν τὰ νῶτα τῶν ἐχθρικῶν τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐξαπέλυον ἐναντίον τῆς ἐπιθέσεις ἀπὸ τὰς διαβάσεις Σμόλικα. Ἡ ἐνέργεια αὕτη θ' ἀπήλλασσε τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν πίεσιν. Ἐζητοῦσεν ἐπίσης ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ νὰ ἐνισχυθῇ μετὰ ἄλλας δυνάμεις, διότι αἱ δυνάμεις τοῦ 5ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τὰς ὁποίας εἶχε διαθέσει εἰς αὐτὴν τὸ Σῶμα Στρατοῦ, δὲν εἶχον ἀκόμη φθάσει.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, μόλις ἔλαβε τὰς πληροφορίας αὐτάς, διέταξε :

α) Τὸ 1/16 Τάγμα Στάμνα νὰ κινηθῇ τὸ ταχύτερον ἀπὸ τὴν διάβασιν Μπογδάνι, εἰς τὸ ὕψωμα 2518 καὶ νὰ προσβάλλῃ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, εἰς τὴν Λούπαν (1971) καὶ ἀσκοῦσεν εἰς αὐτὸ τρομερὰν πίεσιν.

β) Τὸ 111/66 Τάγμα Καρλῆ, τῆς XI ης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὰς διαβάσεις Σκούρτζας, νὰ κινηθῇ ἀμέσως πρὸς τὴν Σαμαρίναν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν διάβασιν Μπογδάνι καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Γκουργκουλιός. Καὶ

γ) Ἡ XI Ο.Α. νὰ κινηθῇ πρὸς τὴν Σαμαρίναν, ὅπου καὶ ν' ἀναμένῃ διαταγὰς.

Τὴν 12.55' ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰδοποίησε τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ ὅτι τὸ 1/16 Τάγμα Σταμνᾶ διετάχθη νὰ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν διάβασιν Μπογδάνι εἰς τὸ 2518, διὰ νὰ προσβάλλῃ τὰ νῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἐπίεζε τὸ δεξιὸν τῆς. Ἐπίσης ὅτι τὸ 111/66 Τάγμα Καρλῆ τῆς XIης Μεραρχίας ἐκινεῖτο διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν διάβασιν Μπογδάνι καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Γκουργκουλιός. Καὶ ὅτι τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Συνταγματάρχου Γιαννακοπούλου ἐκινεῖτο ἀπὸ τὸ Πολυνέρι καὶ ἀπὸ τὴν Βασιλίτσα ἐν συνδέσμῳ δεξιὰ μετὰ τὰ Τμήματα τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Κοκκίνου.

Τὴν 13.00 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν Iην Μεραρχίαν Πεζικοῦ ὅσα εἶχε διατάξει νὰ γίνουιν. Καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν ἐντολὴν

νά εξασφαλίση με την Χ.Ο.Α. τὰς διαβάσεις Μεσορράχης εἰς τὸν Σμόλικαν, νά συνδεθῆ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μετὰ ἄλλα τμήματα καὶ ν' ἀποστείλῃ ἀναγνωρίσεις 1) πρὸς τὸ Πάδες καὶ 2) πρὸς τὸ ὑψόμετρον 1938 (νοτίως τοῦ Σμόλικα 2,5 χιλιομ.) διὰ νά συνδεθῆ μετὰ τὸ 1/6 Τάγμα, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νά καταλάβῃ τὸ ὑψόμετρον 2518.

Τὰς ἰδίαις πληροφορίας ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, διὰ νά λάβῃ αὐτὴ ἀκριβῆ γνῶσιν τῶν ἐνεργειῶν του.

Παραλλήλως τὸ Σῶμα Στρατοῦ συνεκρότησεν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Τάγμα Καρλῆ καὶ μίαν Πυροβολαρχίαν, ὑπὸ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην τοῦ Πυροβολικοῦ Δρούγκαν Νικόλαον, Διοικητὴν τῆς XI Β.Ο.Π., τὸν ὁποῖον διέταξε νά καταλάβῃ αὐθημερὸν τὰς διαβάσεις Μπογδάκι καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Γκουργκουλιός, διότι τὸ Τάγμα Σταμνᾶ ἐβράδυνεν, ἄγνωστον διατί. Διέταξεν ἐπίσης τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ ν' αὐξήσῃ τὴν πίεσίν της κατὰ τοῦ Διστράτου, διὰ ν' ἀνακουφίσῃ τὴν τόσον πιεζομένην Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ.

Τέλος ἔδωκε τὸ Σῶμα Στρατοῦ νέαν διαταγὴν πρὸς τὸ Ἀπόσπασμα Δρούγκα νά καταλάβῃ τὰ ὑψώματα Λιανούρα— ὑψ. 1513, ὑψ. 1712—καὶ νά βοηθήσῃ μετὰ κάθε τρόπον τὸν Ταξιαρχον Δημάρατον. τοῦ ὁποῖου τὸ δεξιὸν, ἕνεκα τῆς βιαιότητος τῆς ἐχθρικής πίεσεως, εἶχεν ἀναγκασθῆ νά ὑποχωρήσῃ.

Μετὰ βίας ὅλα τ' ἀνωτέρω, ἡ πολεμικὴ κατάστασις, κατὰ τὴν 16.50' ὥραν εἶναι δυνατὸν νά σκιαγραφηθῆ ὡς ἑξῆς :

α) Τὰ Τμήματα τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα ἠγωνίζοντο εἰς τὴν διάβασιν Κλέφτη ἀντιμετώπισαν ἀπὸ τὸ πρῶν σθεναράς, ἐχθρικός ἐπιθέσεις.

β) Τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἠναγκάσθη νά ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Σμόλικα, ἔπειτα ἀπὸ ἰσχυρὰν ἐχθρικήν πίεσιν.

γ) Ἰσχυραὶ ἐχθρικαὶ δυνάμεις κατέχουν τὰ ὑψώματα ἀντερεισμάτων Βασιλίτσας μέχρι καὶ νοτίως τοῦ Διστράτου καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἕως τὰ Ἄρματα. Καὶ

δ) Ἑλληνικὰ Τμήματα κινουῦνται ἀπὸ τὸ Μπογδάκι πρὸς τὴν ἀνατολικὴν διάβασιν Σμόλικα— ὑψ. 2636, 69—, 1500 καὶ ἀπὸ τὴν Γομάραν καὶ τὸ Πολυνέρι πρὸς τὸ Δίστρατον.

Τὴν 18.45' τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν Ταγματάρχην Μακαρίτην, τὸν σύνδεσμον Σώματος καὶ 1ης Μεραρχίας :

α) Ὅτι τὸ 1/16 Τάγμα Σταμνᾶ ἐκινήθη τὴν 10.00 ὥραν ἀπὸ τὸ Μπογδάκι πρὸς τὴν Μασσιᾶν. Δὲν ὑπῆρχαν πληροφοροί, ἀν ἔφθασεν ἐκεῖ, πάντως ἠκούοντο πυροβολισμοί.

β) ὅτι τὸ 1/4 Τάγμα Βασιλοπούλου κατεῖχε μετὰ ἓνα Λόχον τὸν Κλέφτην, μετὰ ἄλλον τὴν Νταλιόπολιν— τούτου τοῦ Λόχου τμήμα ἦτο εἰς τὴν Μεσορράχην— καὶ μετὰ ἄλλον Λόχον κατεῖχε τὸ Μπιγκιόζι.

Ὁ ἐν λόγῳ Ταγματάρχης διετάχθη νὰ κινηθῆ πρὸς Κλέφτην μετὰ δύο Διμοιριῶν Πολυβόλων.

Ἴλη Χ.Ο.Α. ὠθήθη εἰς Μεσορράχην καὶ ἄλλη Ἴλη εἰς Κεράσοβον, ἡ Ἴλη δὲ Γεωργιάδου βορείως Πουρνιά IX. Ο.Α. (Ἐπίλαρχος Φαληρέας) ἐκινήθη πρὸς Πεκλάρη. Δὲν ὑπῆρχον πληροφορίες περὶ τῶν ἐνεργειῶν των.

1/2 Τάγμα Πατιστῆ, περὶ Πουρνιαν — Ἁγιον Νικόλαον. Ὑψ. Τσοπάνη κατείχετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

Τὴν 20.05 ὥραν ὁ Στρατηγὸς Διοικητῆς τῆς 1ης Μεραρχίας ἐζήτη διδῆγίαι διὰ νὰ μετακινήσῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὴν γραμμὴν τῆς Μεραρχίας του. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὅμως, ἐπειδὴ αἱ δυνάμεις τῆς Μεραρχίας ἦσαν ἀνεπαρκεῖς καὶ ἡ κατάστασις εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄβου δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐκκαθαρισθῆ καὶ ἐπειδὴ ἐξ ἄλλου εἶχαν ἐμφανισθῆ νέαι ἐχθρικοὶ δυνάμεις — συγκεκριμένως τὸ 139 (Μεραρχίας Μπάρη) ἐχθρικὸν Σύνταγμα — διέταξε νὰ ἀναβληθῆ προσωρινῶς ἡ μετακίνησις εἰς μεγάλο βᾶθος. Ἐν συνεχείᾳ ὅμως ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Μεραρχίαν, ἀφοῦ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Μπουδάνη — Ζεκίρη — Ταμπούρη — Γύφτισσα καὶ βορειότερα αὐτῆς πρὸς τὸν Σταυρόν, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοχὴν αὐτὴν μετὰ τὸν ὄγκον τῆς δυνάμεώς της. Καὶ συγχρόνως μετὰ τὸ 1/16 Τάγμα Σταμνᾶ καὶ μετὰ τὴν Χ.Ο.Α. ν' ἀπειλήσῃ τὰ κῶτα τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος ἐπίεζεν ἰσχυρῶς τὸ δεξιὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ. Ἐπίσης δὲ ν' ἀποστείλῃ ἰσχυρὰς ἀναγνωρίσεις πρὸς τὸ Παλαιοσέλιον — Πάδες, ὥστε νὰ δώσῃ ἀνάλογον βοήθειαν εἰς σκληρῶς ἀγωνιζομένην Ταξιαρχίαν. Ἐπίσης ἐξουσιοδότησε τὴν Μεραρχίαν, ν' ἀποσύρῃ δυνάμεις ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ της, ἐὰν ἔκρινε τοῦτο σκόπιμον.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Ἀπόσπασμα Δρούγκα μετὰ ταχυκινήτους Μονάδας, ἔθεσεν εἰς διάθεσιν τοῦτου τὴν XI.Ο.Α. Καὶ διέταξε τοῦτο, ἐν συνδέσμῳ μετὰ τὰ Τμήματα τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Κοκκίνου, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις τῆς Γομάρας.

Τὴν 22.00 ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ὅτι τὸ ὕψωμα Σκριοῦ (2 χιλιομ. Ν. Διστράτου) κατελήφθη τὸ ἀπόγευμα ἀπὸ τὸν 4ον Σύνταγμα Πεζικοῦ. Ἐπειδὴ ἡ πληροφορία ἐκείνη εἶχεν ἐξαιρετικὴν σημασίαν, τὸ Σῶμα τὴν ἐκοινοποίησε ἀμέσως εἰς ὅλα τὰ μαχόμενα Τμήματα τῆς περιοχῆς, δηλαδὴ εἰς τὴν I Μεραρχίαν Πεζικοῦ, εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ καὶ εἰς τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Συνταγματάρχου Γιαννακοπούλου.

Τὴν 9.11.40 ἐπεκράτησεν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μετώπου σφοδρὰ κακοκαιρία, διὰ τοῦτο ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ διὰ τῶν Γρεβενῶν — Δούτσικου ἔγινε ἐξαιρετικὰ δύσκολος, ἂν μὴ ἀδύνατος.

Ὁ Συνταγματάρχης Σβαρνιάς, διοικητῆς τοῦ Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ Γρεβενῶν, ἀνέφερεν ὅτι ἡ ἀποστολὴ φορτηγῶν αὐτοκινήτων ἀπὸ τὰ Γρεβενὰ εἰς τὸ Δούτσικον ἦτο ἀδύνατος, ἔνεκα τῆς συνεχοῦς βροχῆς καὶ

τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ δρόμου. Συγχρόνως ἡ Διοίκησης τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ ἀνέφερεν ὅτι ἡ Ταξιαρχία ὑπέφερεν ἀπὸ ἔλλειψεν τροφίμων, νομῆς καὶ πυρομαχικῶν.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνήργησε τότε ταχέως : Διέταξε πρῶτα τὸν Διοικητὴν τοῦ μηχανικοῦ νὰ συγκροτήσῃ ἀμέσως συνεργεῖα διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ δρόμου μεταξὺ Γρεβενῶν καὶ Δούτσικου. Ἐπειτα ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν Συνταγματάρχην Σβαρνιαῶν νὰ χρησιμοποιήσῃ ὅλα τὰ εἰς τὰ Γρεβενὰ διαθέσιμα φορτηγὰ κτήνη καὶ δῖτροχα, διὰ νὰ βοηθήσῃ τὰς ἐφοδιοπομπάς, αἱ ὁποῖαι εἶχον συγκροτηθῆ ἀπὸ χωρικούς. Συγχρόνως ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον νὰ γίνῃ μὲ ἀεροπλάνα ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Τμημάτων. Καὶ ἔγινε.

Τὴν 2.30' ὥραν ὁ Συνταγματάρχης Γιαννακόπουλος ἀνέφερε τηλεφωνικῶς ὅτι, ὅπως τὸν ἐπληροφόρησαν, κατελήφθη τὸ Δίστρατον Καὶ ἐζήτησιν ὁδηγίας τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Εἰς ἀπάντησιν τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τοῦτον νὰ κατέλθῃ εἰς τὸ Δίστρατον, σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας προηγουμένως εἶχε λάβει. Παραδόξως ὅμως αὐτὸς ἀνέφερε τὴν 13.30 ὥραν : «Τμήματά μας, τὰ ὁποῖα ἀνήλθον εἰς Βασιλίτσαν, διὰ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ τοῦ Διστράτου, διετάχθησαν. μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Διστράτου, νὰ κατέλθουν εἰς τὰ Πανόραμα».

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, μόλις ἔλαβεν αὐτὴν τὴν ἀναφορὰν, ἀπηύθυνεν μὲ διαταγὴν του, παρατηρήσεις εἰς τὸν Συνταγματάρχην Γιαννακόπουλον. Συγχρόνως διέταξε νὰ ἐνεργηθοῦν ἀνακρίσεις καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Γιαννακοπούλου νὰ παραμείνῃ γύρω ἀπὸ τὸ Πανόραμα — Ἀρδελλα.

Ὁ Συνταγματάρχης Γιαννακόπουλος ὤφειλε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Σώματος καὶ νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὸ Δίστρατον εἴτε ὑπῆρχεν εἴτε δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐχθρός. Εἶναι φανερόν ὅτι ἡ πράξις του ἀπετέλεσε βαρεῖαν παράβασιν καὶ ἀνυπακοήν. Εἶχε καθήκον καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ὑπῆρχε σχετικὴ διαταγὴ, νὰ κατευθυνθῆ πρὸς τὸ Δίστρατον, ἀφοῦ εἶχε παρομοίαν ἀποστολὴν καὶ ἀφοῦ μάλιστα εὐρίσκετο εἰς κατάστασιν προχωρητικῶν ἐνεργειῶν. Ἐπὶ πλέον ἦτο ἀκατανόητος ἡ ἀναστροφή Τμημάτων πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἄμεσος συνέπεια τοῦ γεγονότος ἐκείνου ἦτο νὰ διαλυθῆ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ Ἀπόσπασμα αὐτοῦ, καὶ τὰ Τμήματα, τὰ ὁποῖα τὸ συγκροτοῦσαν νὰ ἐπανέλθουν, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σώματος, εἰς τὰς Μεραρχίας των.

Μετὰ τὸ ἐπισὸδιον ἐκεῖνο, τὴν 19.15' ὥραν τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐπληροφόρηθη ἀπὸ τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, ποία περίπτωσις ἦτο ἡ κατάστασις εἰς τὸ ἀριστερόν του, ἐντὸς τοῦ Τομέως τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ : Τὸ Ἀπόσπασμα Συνταγματάρχου Χατζηφόρου, τὸ ὁποῖον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο Τάγματα, μίαν Πυροβολαρχίαν καὶ μίαν πεζοπόρον Ἰλην, κατηυθύνετο

πρὸς τὸ Δίστρατον — Πάδες — Κόνιτσα καὶ κατεδίωκε τὸν ἐχθρὸν μ' ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα.

Ἄριστερώτερα ἐνεργοῦσε τὸ Ἀποσπασμα Φρυζῆ. Τοῦ Ἀποσπάσματος ἐκείνου τὰ πρῶτὰ ἐλαφρὰ τμήματα εἶχαν διαβῆ τὸν Ἄωον καὶ ἐνεργοῦσαν ἐπιθέσεις κατὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παλαιοσελίου — Πάδες. Τμήματα τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, τὰ ὁποῖα προηγοῦντο τοῦ Ἀποσπάσματος Χατζηφόρου, (ἢ Β.Ο.Α.), εἶχον φθάσει εἰς τὸ Δίστρατον καὶ κατεδίωκον τὸν ἐχθρὸν πρὸς τὸ Πάδες, ὅπου συνάλαβον 115 περίπου Ἰταλούς.

Ἐπειδὴ πλέον ἐξέλιπεν ἡ ἀνάγκη νὰ διοικοῦνται ὅλα τὰ εἰς τὸν Τομέα τοῦ Διστράτου μαχόμενα Τμήματα ὑπὸ Μεγάλῃς Μονάδος, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε (διαταγὴ 22291) νὰ παύσῃ νὰ ὑπάγεται ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ ὑπὸ τὴν Χίην Μεραρχίαν, ὅπως καθώριζε ἡ ὑπ' ἀριθμ. 22278/8.11.40 διαταγὴ του.

Ἡ ἐξέλιξις τῶν γεγονότων παρουσίσει ἐπιτακτικὴν τὴν ἀνάγκην νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὸν ἐλιγμόν του πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ νὰ προδιαγράψῃ τὰς ἐνεργείας του. Ἐἶχεν ὅμως διαπιστώσει ὅτι δὲν διέθετε διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν δυνάμεις ἐπαρκεῖς, ἀφοῦ ἡ συγκέντρωσις τῶν Τμημάτων τῆς Χίης Μεραρχίας — βασικοῦ ὄργανου του — ἐγένετο μὲ ρυθμὸν προοδευτικὸν καὶ πολὺ βραδύν,

Διὰ νὰ καλύψῃ ὅπωςδήποτε τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὰς ἐλλείψεις αὐτὰς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ 13ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον παρέμενεν ἐν ἐφεδρείᾳ γύρω ἀπὸ τὸ Ἄλωνάκι. Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐδέχθη καὶ παρεχώρησε τὸ Σύνταγμα τοῦτο. Καὶ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀμέσως τὸ διέθεσεν εἰς τὴν Χίην Μεραρχίαν Πεζικοῦ, ἡ ὁποία θὰ συνεκεντρώνετο γύρω ἀπὸ τὸν χώρον Σαμαρίνας — Ἐπταχωρίου. Ἡ ΧΙ Μεραρχία τότε δὲν διέθετε κλιμάκιον Ὀρχου Πυροβολικοῦ, δι' αὐτὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Ἀνωτέραν Στρατιωτικὴν Διοίκησιν νὰ συγκροτηθῇ ταχέως καὶ πλήρως ὁ ΧΙ Ο.Π. τοῦ ὁποίου ἡ ἐπιστράτευσις ἐγένετο εἰς τὴν Βέρροϊαν, μὲ τὴν φροντίδα τῆς Χίης Μεραρχίας Πεζικοῦ, Ἐπειδὴ ὅμως ἡ συγκρότησις τοῦ ἐν λόγῳ ΧΙ Ὀρχου Πυροβολικοῦ ἦτο μᾶλλον προβληματικὴ, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὅπως, διὰ τὸ Σύνταγμα Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, τὸ ὁποῖον διετέθη εἰς τὸ Σῶμα, διατεθῇ καὶ ἀντίστοιχον κλιμάκιον Ὀρχου Πυροβολικοῦ.

Τὰ γεγονότα τῆς 9ης Νοεμβρίου 1940 ἐν περιλήψει ἦσαν τὰ ἐπόμενα :

α) Ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν Μονάδων εἰς τὴν διάβασιν Κλέφτης.

β) Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, μετὰ τετραήμερον ἀγῶνα, κατεῖχε τὴν γραμμὴν Λούπα-Σμιλιάνη-Κεργκόλη-Δίστρατον.

γ) Εἰς τὰς διαβάσεις Σμόλικα, εἰς Νταλιόπολιν καὶ εἰς ὑψ. 2221 Μεσορράχη ἢ Χ.Ο.Α., ἀφοῦ συνεδέθη διξιά μὲ Τμήματα Πεζικοῦ, διεξῆγε

σφοδρὸν ἀγῶνα ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος προήρχετο ἀπὸ τὸ Παλαιοσέλιον καὶ τὸ Πάδες.

δ) Ἡ Χ.Ο.Α., ἀφοῦ προήλασε καὶ κατέλαβε τὰς διαβάσεις Νταλιόπολις καὶ Μεσορράχης, ἀπέκρουσεν ὅλας τὰς προσπάθειάς τοῦ ἐχθροῦ νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ ἀνοίξη δίοδον πρὸς τὴν Πουρριάν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ διαφύγη. Τελικῶς ὀλίγοι μόνον ἄνδρες τοῦ ἐχθροῦ κατώρθωσαν, ἄνευ ὕλικου κατὰ τὴν νύκτα, διὰ μέσου τῆς δασώδους χαράδρας μεταξὺ Κλέφτη καὶ Νταλιοπόλεως νὰ διαφύγουν πρὸς τὴν Πουρριάν.

ε) Ὁ ἐχθρὸς εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης ἐγκατέλειψε 3 πυροβόλα, ὄλμους, ὅπλα, 1 ἀσύρματον, τὴν σημαίαν τοῦ III Τάγματος τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, πολλοὺς ἡμιόνους καὶ ἄλλο ὕλικόν. Εὐρέθη ἐπίσης ἐκεῖ νεκρὸς εἰς ἀντισυνταγματάρχης, τοῦ ὁποίου δὲν ἐξηκριβώθη ἡ ταυτότης.

στ) Οἱ διεσκορπισμένοι ἄνδρες τοῦ ἐχθροῦ, παρεδόθησαν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐπετίθεντο πρὸς τὸ Πάδες-Παλαιοσέλιον. Καὶ

ζ) Οἱ αἰχμάλωτοι ἀνήλθαν εἰς 450 περίπου μεταξὺ δὲ τούτων ἦσαν καὶ 9 ἀξιωματικοὶ καὶ 80 περίπου κτήνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Ἐκτίμησις στρατιωτικῆς καταστάσεως κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.—Ἐσφαλμέναι κρίσεις τούτου περὶ τὴν μαχητικὴν ἀξίαν τοῦ Β' Σ. Σ. — Εἰσηγείται συνέχισιν ἐπιχειρήσεων καὶ καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ.—Τὸ Σ. Σ. ἐκδίδει τὴν ὑπ' ἀριθ. 2 Γεν. Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.—Ἀνασύνταξις Μονάδων Σ. Σ. καὶ ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις τούτων εἰς τοποθεσίαν ΙΒα.

Τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 3603 3/10-11-40 διαταγῆς του μᾶς δίδει τὴν κάτωθι ἐκτίμησιν τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως, κατὰ τὴν 10ην Νοεμβρίου.

Α' Ὑλικὴ κατάστασις τῶν δυνάμεων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.
1) Τομεὺς Β' Σώματος Στρατοῦ. Βόρειον ὄριον Γράμμος.

Νότιον ὄριον Σμόλικας (ναί).

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν διάστημα δύο ἐβδομάδων ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων, τὸ Β' Σ.Σ. ἐπέπλεξεν εἰς τὸν Τομέα του διαδοχικῶς πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν, στοιχεῖα τῆς 7ης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τῆς 31ης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ.

Κατέχει ἤδη τὸ Τμήμα τῆς Τοποθεσίας ΙΒα ἀπὸ τῆς κορυφογραμμῆς Σταυρὸς μέχρι τοῦ ὑψ. 1845,88 (Κλέφτης) τοῦ Σμόλικα.

Ἡ ὕλικὴ κατάστασις τῶν Μονάδων του ἔχει ὡς ἑξῆς :

Πασῶν τῶν Μ.Μονάδων του Τμήματα καὶ ἰδίως Τάγματα Πεζικοῦ, τινὰ ἐκ τούτων ἄνευ μεταγωγικῶν μάχης, καὶ ἄνευ Μεταγωγικῶν Σώματος εὐρίσκονται ἀναμεμιγμένα εἰς πρὸ χειρὰ τακτικὰ Συγκροτήματα, ὧν ἡ ὀργάνωσις ἐπεβλήθη ὑπὸ τῶν γεγονότων.

Οἱ ὀργανικοὶ δεσμοὶ ἔχουν διασπασθῆ.

Διαβιβάσεις δὲν ὑφίστανται.

Σχηματισμοὶ Διαβιβάσεων, ὑγειονομικοὶ καὶ Ἀνεφοδιασμοῦ δὲν προσῆλθον εἰσέτι.

Ὁ ὕλικὸς ἐφοδιασμὸς τοῦ μεταξύ Γράμμου καὶ Σμόλικα ἐμπλακέντος ὄγκου τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τοῦ Σ.Α. Μόρφης καὶ τοῦ προωθημένου Σ.Α. Γρεβενῶν διὰ δύο γραμμῶν ἀνεφοδιασμοῦ :

Μόρφης Ἐπταχώριον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Ἀετομηλίτσαν καὶ Κεράσσοβον, μήκους δύο ἡμερῶν πορείας ἐπὶ δυσβάτων, ἡμιονικῶν δρομολογίων. Καὶ Γρεβενά-Δούτσικον καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Σαμαρίναν-Δίστρατον, μήκους 4 ἡμερῶν πορείας ἐπὶ δρομολογίου, ὅπερ μέχρι μὲν Δούτσικου ἦτο μέχρι τινὸς καροποιήτων, ἀλλ' ἤδη, λόγῳ τῶν βροχῶν, μετεβλήθη εἰς δύσβατον ἡμιονικόν, κατὰ δὲ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα εἶναι ὡσαύτως δύσβατον ἡμιονικόν.

Ἐνεκα τούτου ἀνεφοδιασμός εἰς τρόφιμα καὶ νομὴν εἶναι ἐλλιπέστατος.

Τὰ ἄνω τῶν 1600 μ. ὑψόμετρα καλύπτονται ὑπὸ χιόνων, εἰς δὲ τὰ κατώτερα συνεχῆς βροχὴ. Ἐνεκα τούτου ἡ ἐξάντλησις τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν, ἐπιτείνουμένη ἐκ τῆς ἐπὶ 15ήμερον διεξαγωγῆς πορειῶν καὶ ἐπιθετικῶν καὶ ἀμυντικῶν ἀγώνων, ἔχει ἐπιταθῆ εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν.

Ἰπὸ τοὺς ἀνωτέρω ὄρους τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἔχει ἀνάγκην χρόνου πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῶν Μονάδων του, ἀποκατάστασιν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ του καὶ ὀργάνωσιν τῶν διαβιβάσεων.

Αἱ ἐπὶ τοῦ παρόντος δυνατότητές του συνοψίζονται εἰς τὸ ὅτι τὴν ἔχει τὴν ἀπαιτομένην ἀμυντικὴν ἰκανότητα πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς Τοποθεσίας ΙΒα ἀπὸ Γράμμου μέχρι Σμόλικα. Δύναται ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιθετικῶν ἀποστολῶν τοπικῆς σημασίας, δὲν δύναται ὅμως νὰ θεωρηθῆ ὡς Μονάς ἐλίγμου, δυναμένη ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν ἐπιθετικῶν ἀποστολῶν εὐρυτέρας κλίμακος.

Κατάστασις καὶ δυνατότητες τοῦ ἐχθροῦ Εἰς τὸν Τομέα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ

Ὁ ἐχθρὸς διέθετε τὴν Μεραρχίαν Ἀλпинιστῶν, ἣτις ἐμπλακεῖσα ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 κατὰ τοῦ ἀσθενοῦς Ἀποσπάσματος Πίνδου (2 Τάγματα Πεζικοῦ μία Πυροβολορχία ἐπὶ τοῦ Τομέως, ἓνα Τάγμα ἐν πορείᾳ ἀπὸ Πεντάλοφον) εἰσέδυσσε διὰ τῶν κοιλάδων Σαρανταπόρου Κερασσοβίτικου καὶ Ἀῶου ἔφθασε μὲ προφανῆ σκοπὸν τὸν διαχωρισμὸν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου, ἐνδεχομένως ἐκ τοῦ πλευροῦ ὑπερκέρασιν τούτων.

Περισφιχθεὶς ὑπὸ τῶν συγκλινουσῶν προσπαθειῶν τῶν ἐν πάσῃ σπουδῇ ἀχθέντων στοιχείων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ (καὶ ἰδιαιτέρως τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ καὶ τῆς 1ης Μεραρχίας) ἀνέστειλε τὴν προχωρησίν του καί, μετὰ πείσμονα ἀντίστασιν, εὐρίσκεται ἤδη ἐν συμπτύξει κατὰ τὸν ἄξονα Πάδες - Κόνιτσα.

Πρὸς ὑποστήριξιν τῆς συμπτύξεώς του ὁ ἐχθρὸς ὑπεχρέωθη νὰ προσ-

αγάγη στοιχεία τῆς 49ης Μεραρχίας (Μπάρι) (139 Σ.) μεταφερθέντα ἐκ Μπάρι εἰς Αὐλῶνα τὴν 1ην Νοεμβρίου.

Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων τοῦ ἐχθροῦ ἡ Μεραρχία Ἀλпинιστῶν ἔχει ἀνάγκη ἀνασυντάξεως καὶ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὅτι ἐπὶ τι χρονικὸν διάστημα δὲν εἶναι ἰκανὴ πρὸς ἀνάληψιν ἐπιθετικῆς ἐνεργείας.

Διὰ τὰς δυνατότητας τῆς 49ης Μεραρχίας δὲν ἔχομεν εἰσέτι ἐπαρκῆ στοιχεῖα.

III) Τακτικὴ ἐκτίμησις τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ 15θου μέρου

α) Ἀπὸ ἀπόψεως ἐχθροῦ.

Ἐπεχείρησε νὰ διαταράξῃ τὴν ἐπιστράτευσιν καὶ συγκέντρῳσιν τῶν μέσων μας ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Πίνδου καὶ ἐνδεχομένως τὴν ὑπερκέντρῳσιν τοῦ δεξιοῦ τῆς VIIIης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ὠχυρωμένης Τοποθεσίας ἡμῶν μεταξὺ Γράμμου καὶ Πρέσπας.

Ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀποτυχοῦσα.

Ἐπεβράδυνε μόνον τὴν ὀργανωτικὴν συγκρότησιν τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ μᾶς ἠνάγκασε νὰ τὸ προσανατολίσωμεν εἰς τὸν μὴ πρὸς τοῦτο προβλεφθέντα καὶ παρασκευασμένον χῶρον τῆς Πίνδου.

β) Ἀπὸ τῆς ἡμετέρας ἀπόψεως ἐματαιώσαμεν τὴν ἀνωτέρω προσπάθειαν τοῦ ἐχθροῦ. Κατεστήσαμεν δι' ἰκανὸν χρονικὸν διάστημα ἀνίκανον πρὸς ἐνέργειαν τὴν Μεραρχίαν Ἀλпинιστῶν.

Ἐξησφαλίσθη ἡ ἀκεραιότης τῆς Τοποθεσίας ΙΒα.

Ἐπραγματοποιήσαμεν ἄμμεσον ἀνακούφισιν τοῦ μετώπου τῆς VIII Μεραρχίας, ὑπεχρέωσαντες τὸν ἐχθρὸν νὰ προσανατολίσῃ εἰς τὸν Τομέα μας στοιχεῖα τῆς 49ης Μεραρχίας καὶ ἐνδεχομένως μιᾶς Μεραρχίας εὐρισκομένης εἰς τὴν περιοχὴν Τιράνων.

Διατηροῦμεν ἐπιθετικὰς δυνατότητας πρὸς Μορόβαν μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι, ἐνῶ ὑπολογίζαμεν νὰ ἐμπλέξωμεν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀμφοτέρω τὰ Β' καὶ Γ' Σώματα Στρατοῦ ἤδη δυνάμεθα νὰ ἐμπλέξωμεν μόνον τὸ Γ' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη δὲν θὰ δαθῆτῃ μέσα πρὸς ἐκμετάλευσιν τῆς ἐπιτυχίας καὶ θὰ ἔχη τὸν χαρακτῆρα εὐρέος τοπικοῦ ἐγχειρήματος πρὸς κατάληψιν τῆς Σούχα-Γκόρας καὶ τῆς Μοράβας καὶ πρὸς ἐξαναγκασμὸν ἐχθροῦ νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν κόμβον τῆς Κορυτσᾶς. Πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς ἐπιχειρήσεως ταύτης εἴχομεν ὑπολογίσει μίαν ἰσχυρὰν τοπικὴν προσπάθειαν τοῦ Β' Σ.Σ. (4 Τάγματα, 2 Μ.Ο.Π.) ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ πρὸς Μπάτραν καὶ Ροσντόλ μὲ ἀνικειμενικὸν σκοπὸν τὴν διακοπὴν τῆς ἀρτηρίας Μεσογέφυρα-Κορυτσᾶ εἰς τὴν περιοχὴν Ἐρσέκα.

Τὸ Β' Σ.Σ. ἀναφέρει ὅτι διὰ τοὺς ἐκτεθέντας λόγους δὲν εἶναι εἰς θέσιν

νά την ανάλαβη. (οὐδέποτε ἀναφέρθη τοιοῦτον τι ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ.)

ΙΥ) Προβλέψεις διὰ μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ προτάσεις

α) Διὰ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ

Ἡ περιοχὴ Γάμμου-Σμόλικα-Πίνδου, ὅπως εἶναι δὲν προσφέρεται διὰ τὴν διαχείμασιν ἰσχυρῶν δυνάμεων. Ἡ ἐν αὐτῇ ὀργάνωσις τοῦ ἀγῶνος πρέπει νὰ προσλάβῃ τὸν χαρακτήρα ἀγῶνος τύπου "Ἀλπεων." Ἡτοι ὀργάνωσις τῶν διαβιβάσεων. Θέσεις μάχης μὲ τμήματα, παραμένοντα ἐπὶ τόπου. Παραπήγματα διὰ τὰ τμήματα αὐτά. Συγκέντρωσις ἰσχυρῶν ἀποθεμάτων διὰ τὴν περίπτωσιν τῆς διακοπῆς τῶν συγκοινωνιῶν. Τοπικαὶ ἐφεδρεῖαι εἰς τοὺς ἐγγύς τῆς θέσεως ταύτης κατ'ωκνημένους χώρους, συνδεόμενοι δι' ἀσφαλῶν διαβιβάσεων μὲ τὰς θέσεις μάχης. Ἀποθέματα τροφίμων καὶ πυρομαχικῶν, κατὰ τὰς τοπικὰς ἐφεδρεῖας. Γενικαὶ ἐφεδρεῖαι ὀργανωμέναι καὶ ἐφοδιασμέναι καθὼς καὶ τοπικαὶ τοιαῦτα.

Τμήματα χιονοδρόμων διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐπιτηρήσεως, πρὸ τῶν θέσεων μάχης, τοῦ συνδέσμου μεταξὺ των καὶ τῆς ἀποκαταστάσεως τῶν συγκοινωνιῶν ἐν περιπτώσει διακοπῆς.

Ἐπισκευὴ καὶ συμπλήρωσις τοῦ ὁδικοῦ δικτύου τῆς περιοχῆς καὶ ἰδίως τῆς ὁδοῦ Γρεβενῶν-Δούτσικου, οὕτως ὥστε νὰ καταστή ἁπλῆ βρατὴ εἰς τὸν τροχὸν καὶ τῶν ἀπὸ Μόρφης καὶ Δουτσίκου πρὸς δυσμὰς ἡμιονικῶν δρομολογιῶν.

Ὀργάνωσις μονίμων συνεργειῶν διὰ τὴν ἐπισκευὴν τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν συγκοινωνιῶν, ἐν περιπτώσει διακοπῆς τούτων.

β) Δι' ὁλόκληρον τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας

Λήψις μέτρων ἵνα ἡ χειμερινὴ περίοδος χρησιμοποιοθῇ διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἡμετέρου ἐφοδιασμοῦ εἰς Πυρομαχικὰ καὶ Ὀπλισμὸν (ἀντιαρματικά καὶ ἀντιαεροπορικὰ μέσα) Ὀργάνωσις νέων Μονάδων (εἰ δυνατὸν μιᾶς τεθωρακισμένης Μεραρχίας). Ἀεροπορίαν διώξεως καὶ βομβαρδισμοῦ, οὕτως ὥστε νὰ εὐρεθῶμεν τὸ ταχύτερον εἰς θέσιν ν' ἀναλάβωμεν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας εὐρείας κλίμακος.

Ἐξ ἄλλου τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ τῆς Α.Π. 5585/9-11-40 Διαταγῆς του ἐντέλλεται, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης :

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῆς γραμμῆς Σταυρὸς-Τσομπάνη, τηροῦν δι' ἐλαφρῶν προκεχωρημένων τμημάτων στενὴν ἐπαφὴν πρὸς τὸν ἐχθρὸν καὶ συνδεόμενον σταθερῶς μὲ τὴν Μεραρχίαν Ἱππικῶν.

Νὰ προβῆ εἰς ἀνασύνταξιν καὶ ἀνάπαυσιν τῶν ἐμπλακέντων τμημάτων του.

Νὰ προπαρασκευάσῃ ἐπείγοντως ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐπιβοηθητικὴν τῶν ἐπιχειρήσεων Μόροβας, ὑπὸ τοὺς ἐπομένους ὄρους.

1) Σκοπὸς τῆς ἐνεργείας: Κατάληψις τμήματος τῆς ὀροσειρᾶς τοῦ Γράμμου, περιλαμβανομένου ἐντὸς τῆς ζώνης ἐνεργείας του καὶ διακοπὴ τῆς ἀρτηρίας Μεσογέφυρα - Κορυτσά εἰς οἰονδήποτε σημεῖον εἶναι τοῦτο δυνατὸν εὐχερέστερον.

2) Διατεθησόμεθα μέσα 3-4 Τάγματα Πεζικοῦ, 2 Μοῖραι Ὀρ. Πυρροβολικοῦ, μία περίπου Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν.

Χρόνος ἐκτελέσεως ἐνεργείας: Τὸ ταχύτερον δυνατὸν, διότι ἐπιθυμοῦμεν νὰ τὴν συντονίσωμεν μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Μόροβαν».

Τοιοῦτοτρόπως, τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. δὲν πρόβλεπε συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς δυσμὰς καὶ καταδίωξιν καὶ διάλυσιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ παραδόξως ἐνόμιζεν ὅτι τοῦτο-τὸ Β' Σ.Σ.-δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς Μονὰς ἐλιγμοῦ. Τὰ μετέπειτὰ γεγονότα ὅμως καὶ ἡ συνεχὴς προέλασις τοῦ Σώματος Στρατοῦ, παρὰ τὴν ἀντίθετον γνώμην ἐκείνου, διαφεύδουν παρομοίαν ἀντίληψιν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 2 Γενικὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα σημεῖα εἶχαν ὡς ἑξῆς:

« I. Ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἠττηθεὶς, ὑπεχώρησε πρὸς Κόνιτσαν.

II) Ὅτι κατὰ τὴν ἀμυντικὴν του ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῆς γενικῆς γραμμῆς Σταυρὸς - Προφῆτης Ἡλίας (βορειοανατολικά Ὁξυᾶς 2χιλ.) - Γύφτισσα Μπολιάννα - Γενάδιο - Τσομπάνη τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ καταλάβῃ τὴν Τοποθεσίαν ἀντιστάσεως διὰ τῶν:

Δεξιὸν Ὡς Ταξιαρχίας (ὑπὸ τὴν 1ην Μεραρχίαν). Κέντρον 1ης Μεραρχίας. Ἀριστερὸν 11ης Μεραρχίας. Τοπικαὶ ἐφεδρεῖαι: 5 Τάγματα 11ης Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ζούζουλη - Σαμαρίνα. 2 Τάγματα 1ης Μεραρχίας εἰς περιοχὴν Ἐπταχωρίου - Χρυσῆς. 1 Τάγμα Ὡς Ταξιαρχίας εἰς περιοχὴν Λυκορράχης.

Διὰ τὴν ἐπιβοηθητικὴν τῶν κατὰ Μόροβας ἐπιχειρήσεων ἐνέργειαν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκεν εἰδικὴν διαταγὴν (125) πρὸς τὴν 1ην Μεραρχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνετέθη ἡ μελέτη, ἡ προπαρασκευὴ καὶ ἐκτέλεσις τῆς ἐνεργείας ταύτης.

Τὰ κύρια σημεῖα τῆς ἐνεργείας ἔχουν οὕτω:

Ἡ γενικὴ κατεύθυνσις τῆς ἐνεργείας Λυκορράχη - Ἐρσέκα, διὰ προωθήσεως ἰσχυρῶν ἀποσπασμάτων ἐκ τῆς περιοχῆς Βούρμπιανη - Σταυρὸς. Σκοπὸς νὰ καταλάβῃ κατ' ἀρχὰς

τὴν κορυφογραμμὴν τῆς μεθορίου, ἰδίως τὰς διαβάσεις Μπάτρα καὶ Ρονστόλ καὶ ἔπειτα νὰ διακόψῃ τὴν ὁδὸν Μεσογέφυρα-Κορυτσά.

Μέσα 3-4 Τάγματα Πεζικοῦ.

2 Μοῖραι Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ.

Μία περίπου Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως.

Συγχρόνως μὲ τὸν προσανατολισμὸν τῆς Χῆς Μεραρχίας Πεζικοῦ, ἡ ὁποία, σύμφωνα μὲ τὰς ἀνωτέρω διαταγὰς, θὰ ἐλάμβανε Τομέα ἀμύνης, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐξέδωκε προπαρασκευαστικὴν διαταγὴν ὑπ' ἀριθμ. 22327/10-11-40 πρὸς τὴν Χῆν Μεραρχίαν περὶ προωθήσεως εἰς τὴν περιοχὴν Κερασόβου τῶν διαδοχικῶς ἀφικνουμένων Τμημάτων της.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς καταστάσεως περὶ τὸ Δίστρατον, κατέστη διαθέσιμος, ἀλλὰ αἰ ἐπὶ ὀλόκληρον 15ήμερον ἀγῶνες αὐτῆς, ἡ ἔλλειψις τροφῶν καὶ νομῆς καὶ ἡ κακοκαιρία καὶ τὸ δύσβατον τοῦ ἐδάφους εἶχαν καταπονήσει τοὺς ἀνδρας καὶ τὰ κτήνη της τόσο, ὥστε ἐπεβάλλετο ἀνάπαυσις, ἀνασύνταξις, ἀνασυγκρότησις καὶ ἐφοδιασμὸς τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος. Διὰ τοῦτο τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς 22322/10-11-40 διαταγῆς του, διέταξε νὰ συγκεντρωθῇ ἡ Ταξιαρχία εἰς τὴν περιοχὴν Διστράτου-Σαμαρίνας.

Ἐν συνεχείᾳ τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς 22316/10-11-40 διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Συνταγματάρχην Γεωργούλαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν Ἴην Μεραρχίαν ἐπὶ κεφαλῆς τῶν 5ου καὶ 7ου Συνταγμάτων Πεζικοῦ, τὰ ὁποῖα εἶχαν διατεθῆ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ διὰ τὴν πρὸς τὸ Δίστρατον ἐνέργειαν.

Διέταξε ἐπίσης τὸ Σ.Σ. τὴν Ἴην Μεραρχίαν ὅπως διαθέσῃ τὴν Χῆν Ὀμάδα Ἀναγνωρίσεως, μετὰ τὴν ὑπερβασίν της ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ, εἰς Ἐπιταχῶριον, ὑπὸ διαταγὰς τῆς Χῆς Μεραρχίας Πεζικοῦ (εἰς ἐκτέλεσιν τῆς 8600/10-11-40 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.)

Αἱ πληροφορίες περὶ τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν ἡμέραν ἦσαν :

Ἐπὶ τοῦ τμήματος τῆς μεθορίου, δυτικὰ τοῦ Σταυροῦ ὑπῆρχαν μικρὰ Τμήματα.

Τὸ ὑψόμετρον Τσομπάνη κατεῖχε λόχος τοῦ 139 Συντάγματος Πεζικοῦ τῆς 49ης Μεραρχίας Μπάρι. Τὸ ἐν λόγῳ Σύνταγμα κατεῖχε τὴν γραμμὴν Ἐλεύθερον-Πεκλάρη-Μαχαίρα.

Ἀπὸ ἀπόψεως φιλίων Τμημάτων, ἐκτὸς τῆς συμπλοκῆς περὶ τὸ ὕψος Τσομπάνη, δὲν ὑπῆρχεν ἄλλο τι ἀξιοσημείωτον.

Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΟΝ

Μέτρα Σώματος Στρατοῦ δι' ἀντιεροπορικὴν ἀμυνα. — Ἡ ΧΙη Μεραρχία τίθεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. — Ἐνέργεια ἀριστεροῦ Β' Σ.Σ. πρὸς Μαρία - Λεσκοβίκι. — Τροποποιήσις διατάξεως Σ. Σ. — Τμήματα 1ης Μεραρχίας καταλαμβάνουν τὸ Τζούρνοκο. — Ἐχθρὸς πυρπολεῖ καὶ ἐγκαταλείπει τὴν Κόνιτσαν. — Ἡ Ταξιαρχία Πεζικοῦ ὑπερβαίνει διὰ δευτέραν φοράν τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἐρσέκας-Κορυτσᾶς. — Ἡ 1η Μεραρχία ὑπερβαίνει τὴν Ἑλληνοαλβανικὴν μεθόριον.

11η Νοεμβρίου 1940

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἶχε μεγάλην ἀνάγκην ἀντιαεροπορικῆς ἀμύνης καὶ ἐπειδὴ δὲν διέθετεν ἀντιαεροπορικὸν μέσον κανένα, διέταξεν ἀπὸ τὴν 6ην Νοεμβρίου ἀκόμη, τὸ Ἐμπεδον Πεζικὸν Κοζάνης νὰ συγκροτήσῃ ὁμάδα σκοπευτῶν μ' ἐπικεφαλῆς Ἀνθυπολοχαγόν. Αἱ ὁμάδεις συνεκροτήθησαν καὶ τὸ Σῶμα Στρατοῦ τὰς διέθεσε τὴν 11-11-40 εἰς τὸν Συνταγματάρχην Σβαρνιᾶν, εἰς τὰ Γρεβενά, διὰ νὰ συγκροτήσῃ τὴν ἀντιαεροπορικὴν ἀμυναν τοῦ Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ Γρεβενῶν, ὁ ὁποῖος εἶχε βομβαρδισθῆ ἔπανελλημμένως καὶ σφοδρῶς. Συγχρόνως τὸ Σῶμα διέθεσε τὴν Πυροβολαρχίαν τῶν 20 χιλ. τῆς Ε' Ἀντιαεροπορικῆς Μοίρας, ἡ ὁποία εἶχε σταλῆ εἰς ἐνίσχυσίν του, κατὰ Οὐλαμούς τὸν ἕνα Οὐλαμόν διὰ τὴν προστασίαν Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ Γρεβενῶν καὶ τὸν ἄλλον διὰ τὴν προστασίαν Σταθμοῦ Ἐφοδιασμοῦ Μόρφης.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Διοίκησις τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. διέταξε ν' ἀποσυρθῆ ΧΙη Μεραρχία Πεζικοῦ, ἐκτὸς ἀπὸ 3 Τάγματα Πεζικοῦ καὶ 2 Μοίρας Πυροβολικοῦ, ἀπὸ τὴν ζώνην τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, καὶ νὰ κατευθυνθῆ εἰς τὸν χῶρον Νεστορίου-Δαμασκηνιά. Ἐκεῖ θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὡς ἐφεδρεία τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ., τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο ν' ἀρχίσῃ ἐπιχειρήσεις πρὸς Μόροβαν.

Ἡ ἰδία Διοίκησις Σ.Δ.Μ. διέταξεν ἐπίσης τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ ὑποστηρίξῃ μὲ τὸ ἀριστερὸν του τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Κονίτσης-Μελισσόπετρας. Κατὰ τὴν κίνησιν του τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐλάμβανε κατεύθυνσιν τοῦ ὑψ. Μαρία-Λεσκοβίκιου, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὸ ὑψ. Μαρία καὶ τὰς ἐκατέ-

ρωθεν τούτου διαβάσεις ὥστε νὰ καλύπτῃ σταθερῶς τὸ δεξιὸν τῆς ἐπιχειρήσεως τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸ Λεσκοβίκιον.

Ἡ δύναμις, τὴν ὁποίαν θὰ διέθετε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ἔπρεπε νὰ εἶναι 3-4 Τάγματα Πεζικοῦ, Μοῖρα Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Ἰλη.

Δὲν ἀρκοῦσαν ὅμως αὐτά. Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἶχεν ἐπὶ πλέον ὑποχρέωσιν νὰ ὑποβοηθήσῃ μὲ τὸ δεξιὸν του τὴν ἐνέργειαν τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ πρὸς Μόροβαν, σύμφωνα μὲ 5628/11-11-40 Δ/τὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Θὰ ἦτο σκόπιμον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐν λόγῳ ἐνέργειαν ἀπὸ τὸ πρῶτὴ τῆς 12ης Νοεμβρίου ἢ 1η Μεραρχία, ἐφ' ὅσον ἢ Χη Μεραρχία, ἢ ὅποια εὐρίσκετο βορείως αὐτῆς, ἐξησφάλιζε τὴν διάβασιν πρὸς δυσμὰς διὰ τοῦ Γράμμου.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν τῆς Διοικήσεως Τμήματος Σ.Δ.Μ. τὸ Β' Σ. Σ. ἀπήλλαξε τὴν ΧΙην Μεραρχίαν Πεζικοῦ ἀπὸ τὴν ἀποστολὴν νὰ διατηρήσῃ ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν, διέταξε δὲ τὴν Ιην Μεραρχίαν ν' ἀναλάβῃ μαζί μὲ τὴν V Ταξιαρχίαν ὀλόκλητον τὸν Τομέα Πίνδου. Ἐπὶ πλέον ἢ Ιη Μεραρχία ἔλαβεν ἀποστολὴν νὰ καλύπτῃ σταθερῶς διὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς τὴν ἐνέργειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν Μελισσόπετραν, νὰ διακόψῃ τὴν ὁδὸν Μελισσόπετρας πρὸς Κορυτσάν καὶ νὰ εἶναι ἐτοίμη νὰ κινηθῇ πρὸς τὸ Λεσκοβίκιον, μὲ δύναμιν 3-4 Ταγμάτων Πεζικοῦ, μὲ μοῖραν Ὁρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Ἰλην. Ὁ χρόνος, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐξεδηλώνετο ἡ ἐνέργεια τῆς Μεραρχίας θὰ ἐξηρτάτο ἀπὸ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον θὰ ἐπληροφοροῦσεν ἐγκαίρως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ καὶ ἐκεῖνο τὴν Ιην Μεραρχίαν.

Ἐπὶ πλέον ἢ Ιη Μεραρχία εἶχεν ἀποστολὴν νὰ ὑποβοηθήσῃ ἐνεργείας τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ, κατευθύνουσα τὸ δεξιὸν τῆς πρὸς Ἐρσέκαν.

Συγχρόνως διετάχθη ἢ ΧΙ Μεραρχία νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ Δούτσι-κον καὶ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς τὴν περιοχὴν Νεστορίου-Δαμασκηνιάς, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ 66ον Σύνταγμα Πεζικοῦ.

Διετάχθησαν ἐπίσης ἕνα Τάγμα τῆς ΧΙης Β.Μ.Ο. καὶ τὸ Τάγμα III/66 νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς Σαμαρίναν καὶ νὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ.

Ἐδόθη ὁμοίως ἐντολὴ εἰς τὴν ΧΙην Ὁμάδα Ἀναγνωρίσεως, ἐὰν μὲν εὐρίσκετο βορείως τοῦ αὐχένος τοῦ Ρωμηοῦ, νὰ μετακινηθῇ πρὸς τὸ Ἐπταχώριον, ἐὰν δὲ εὐρίσκετο νοτίως τούτου, νὰ μετακινηθῇ πρὸς τὸ Πεντάλοφον, ὅπου καὶ ν' ἀναμένῃ διαταγὰς.

Ἡ Χη Ὁμάς Ἀναγνωρίσεως, ἢ ὅποια διετάχθη ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Ἐπταχώριον, εἰς ἐκτέλεσιν διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., διετάχθη κατόπιν νὰ κατευθυνθῇ πρὸς τὸ Ἄργος Ὁρεστικόν.

Μετά τήν ἀφαίρεσιν τῶν δυνάμεων τῆς ΧΙης Μεραρχίας Πεζικοῦ, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς 22363/11-11-40 διαταγῆς ἦρε τήν ὑποθήκην δυνάμεων 2 Ταγμάτων τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ 1 Τάγματος τῆς Υης Ταξιαρχίας καὶ ἀπέδωκε ταῦτα εἰς τὴν Ιην Μεραρχίαν καὶ εἰς τὴν Vην Ταξιαρχίαν. Ὡς ἐφεδρείας ἐκράτησε δύναμιν Συντάγματος Πεζικοῦ καὶ τὰ διαθέσιμα Τμήματα τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ. Τὰ περισσότερα Τμήματα τῆς Μονάδος αὐτῆς διετέθησαν εἰς τὴν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ, ἢ ὅποια ἀνέπτυσε δρᾶσιν πρὸς τὴν Κόνιτσαν.

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἡ κατάστασις ἦτο :

Ἐξηκριβώθη μέχρις ὥρας ὅτι τὸ ἐχθρικὸν πυρ/κὸν ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸ Ζον Συντ. Πυρ/κοῦ (πέντε πυροβολαχίας) καὶ εὐρίσκετο βορείως τῆς Στράτσανης. Ἦδη τοῦτο ἔπαυσε νὰ ἐκδηλώνεται. Ὁ ἐχθρὸς διέφυγε νοτίως τοῦ ὄρειου ὄγκου Σμόλικα, πρὸς Κόνιτσαν. Ἡ περιοχὴ ἐκκαθαρίζεται. Συλλαμβάνονται πολλοὶ περιπλανώμενοι Ἴταλοί. Ἐχθρική ἀεροπορία ἐβομβάρδισεν ἐντόνως τὰς περιοχὰς Κερασόβου — Καστάνιανης — Πουρνιάς.

Ἡ Ιη Μεραρχία διέθεσε διὰ τὴν ἐνέργειαν πρὸς Ἐρσέκαν — ἐπιβοηθητικὴν κίνησιν τῶν κατὰ τῆς Μόροβας ἐπιχειρήσεων — τὴν Υην Ταξιαρχίαν (Συνταγματάρχης Καλῆς) με δυνάμιν 5 Ταγμάτων καὶ μιᾶς Μοίρας Πυροβολικοῦ πρὸς κατάληψιν τῶν διαβάσεων Ρουσιτόλ — Μπάτρα καὶ Πτέτσιου καὶ τοῦ ὑψώματος Στενό. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιχειρήσεις ἐναντίον τῆς Μόροβας ἐπρόκειτο ν' ἀρχίσουσιν τὴν 14ην Νοεμβρίου τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔδωκεν ἐντολήν (22379/12-11-40) πρὸς τὴν Ιην Μεραρχίαν Πεζικοῦ, ὅπως ἡ κίνησις τοῦ Ἀποσιπάσματος τῆς Υης Ταξιαρχίας πέραν τῶν συνόρων ἀρχίσῃ τὴν ἰδίαν ἡμέραν.

Ἐπειδὴ ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ ἀπεσύρθη τοῦ ἀγῶνος, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ διὰ τῆς 22380/12-11-40 διαταγῆς τοῦ ὑπήγαγεν ὑπὸ τὸν Ταξίαρχον Δημάρατον τὴν Β' Ο. Ἀναγνωρίσεως. (Ἀντισυνταγματάρχης Κόκκινος), τὸ 66ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, πλὴν ἑνὸς Τάγματος, καὶ τὴν ΧΙ Β' Μ. Ο. Π.

Ὅλαι αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις θὰ ἔμεναν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἐν τῇ περιοχῇ Δούτσικου — Σαμαρίνας, ἔτοιμοι πάντοτε νὰ κινηθοῦν ἐν ὄλῳ ἢ ἐν μέρει, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σ.Σ.

Τὴν 12-11-40 σύμφωνα με διαταγὴν 5550 τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. , ἐκδοθεῖσαν κατόπιν τῆς 22262/8-11-40 ἀναφορᾶς τοῦ Σ.Σ. τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐγκατεστάθη ἀπὸ τὴν 19ην ὥραν εἰς Σιάτισταν, ὅπου ἤρχισε νὰ λειτουργῇ ὁ νέος Σταθμὸς Διοικήσεως αὐτοῦ. Ἡ ἐκ Κοζάνης μετακίνησις τοῦ Σταθμοῦ Διοικήσεως Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἀπὸ πολλὰς ἡμέρας πρὶν, ἡμποδίσθη ὅμως ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ. Δ. Μ., ὁ ὁποῖος ἐκρίνεν ὅτι, λόγω τῆς ταχυτάτης διαδοχῆς τῶν πολεμικῶν

γεγονότων, ἐπεβάλλετο νὰ παραμείνη ἡ Διοίκησης τοῦ Β' Σ. Σ. ἡ ὁποία διηύθυνε τὸν ἀγῶνα.

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις δι' ὀλίγων ἦτο ἡ ἑξῆς :

Τμήματά μας κατέλαβον τὸ Πύργος (1305) βορείως Στρατσάνης καὶ Μπάτραν. Ὁ ἀγὼν ἀπὸ τὴν 14ην ὥραν γίνεται εἰς τὴν διάβασιν Ροσντόλ. Εἰς τὴν περιοχὴν Δίστρατον — Πάδες ἀνευρέθη ἀφθονον καὶ πολύτιμον ὑλικόν. Ἀνευρέθησαν ἐπίσης 150 περίπου Ἴταλοι τραυματῖαι. Ὁ ἀριθμὸς τούτων καὶ ἡ ἐγκατάλειψις των ἀποδεικνύει ὅτι αἱ ἐχθρικοὶ δυνάμεις, οἱ ὁποῖαι ἔδρασαν ἐκεῖ, ἀποσυνετέθησαν.

Ἀπέναντι εἰς τὸν Τομέα τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ὑπάρχουν ἡ Μεραρχία Τζούλια καὶ τὸ 139 Σύνταγμα Πεζικοῦ τῆς Μεραρχίας Μπάρι. Ἴταλοι αἰχμάλωτοι κατάθεσαν ὅτι ἀναμένονται εἰς τὴν Ἀλβανίαν δύο ἀκόμη Μεραρχίαι, ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία θὰ εἶναι ἡ Μεραρχία Πουστέρια.

Πρέπει νὰ σημειωθῆ ὅτι τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν τῆς Μεραρχίας Τζούλια ἔχει καταστραφῆ, τὸ 9ον δὲ Σύνταγμα τῆς μόλις διατηρεῖ κάποιαν ἀμυντικὴν ἰκανότητα.

Τὴν 13-11-40 ἡ Διοίκησης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν Τμήματος Σ.Δ.Μ. ὅπως ἀναβληθῆ ἡ ἀναχώρησις τῆς Χ Ὀμάδος Ἀναγνωρίσεως, τὴν ὁποίαν εἶχε διατάξει τὸ Τμήμα, διότι αὕτη εἶχεν ἐμπλακῆ εἰς ἀγῶνα μετὰ τὸν ἐχθρὸν νοτίως τοῦ Πεκλάρι. Ἡ Διοίκησης τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. ἐνέκρινε νὰ ἀπαραμείνη ἡ Χη Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως εἰς τὴν Ἰην Μεραρχίαν Πεζικοῦ.

Μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας Πεζικοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Νεστορίου — Δαμασκηιάς, τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τὴν ΧΙην Ὀμάδα Ἀναγνωρίσεως καὶ τὴν ΧΙγ Μ.Ο.Π. νὰ κινηθῶν διὰ τῆς Μόρφης εἰς τὴν περιοχὴν Δαμασκηιάς καὶ νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧΙης Μεραρχίας Πεζικοῦ.

Μὲ ἄλλην διαταγὴν τοῦ τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ, εἰς τῆς ὁποίας τὸ ἀριστερὸν παρουσιάζοντο ἀνάγκαι, τὸ 66ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, μετὰ ἓνα Τάγμα του εἰς Κεράσοβον.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Διοίκησης Τμήματος Σ. Δ. Μ. εἰδοποίησε τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ὅτι ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ, ἡ ὁποία κατεῖχε τὸ χωρίον Πεκλάρι, ἐπιέζετο ἰσχυρῶς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ τὸν Προφ. Ἡλίαν, βορείως τῆς Κονίτσης, καὶ ἀπὸ τὰ Σάδια, νοτίως τοῦ Πεκλάρι. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ διέταξε τότε τὴν Ἰην Μεραρχίαν Πεζικοῦ (Α.Π. 374/374/13-11-40) νὰ ἐνεργήσῃ μετὰ τὸ ἀριστερὸν τῆς πρὸς τὰ νοτιοδυτικὰ, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν πρὸς τὸ ἐμπρὸς κίνησιν τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ.

Ἐπειδὴ ἡ ἐνέργεια τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ αἱ ἐνέργειαι τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι συντονισμένα, τὸ Β'

Σώμα Στρατοῦ ἐκοινοποίησεν εἰς τὸ Α' Σώμα Στρατοῦ καὶ εἰς τὴν Μερραρχίαν Ἴππικοῦ τὰς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας θὰ ἐκτελοῦσε τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Ἐζήτησε δὲ νὰ γνωρίσῃ εἰς αὐτὸ καὶ ἡ Μερραρχία Ἴππικοῦ τὰς ἐνεργείας, ὅσας ἐκείνη ἐπρόκειτο νὰ ἐκτελέσῃ.

Αἱ ἐνέργειαι τῆς Ἰης Μερραρχίας Πεζικοῦ διὰ τὴν ἐπομένην 14-11-40, ὅπως εἶχαν γίνεῖ γνωσταὶ εἰς τὸ Β' Σώμα Στρατοῦ ἕως τὴν 17ην ὥραν τῆς 13-11-40, ἐπρόκειτο νὰ εἶναι :

Ἐνα βόρειον συγκρότημα τῆς Μερραρχίας αὐτῆς ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Καλῆν μὲ πέντε Τάγματα καὶ Μοῖραν Πυροβολικοῦ, ἀφοῦ κατελάμβανε καὶ ἐξησφάλιζε τὰς διαβάσεις Ροσντόλ — Μπάτρα — Πτέτσιο — Γκόλιο, καλυπτόμενον ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν Κάμενικ, θὰ μετακινούσε τὴν διάταξίν του καὶ θὰ κατελάμβανε τὰ ὑψ. 1550 (βορειοδυτικὰ τοῦ Γκόλιο) 1425 — 1567 — 1425 — 1702 (βορειοδυτικὰ ἀντερείσματα Ροσντόλ — Μπάτρα), ἵππαστί τῆς διαβάσεως πρὸς Ἐρσέκαν, διὰ νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρὰ του καὶ ἀποκόψῃ τὴν ἐγκαρσίαν Μεσογέφυραν — Κορυτσαῖς.

Ἐνα νότιον συγκρότημα τῆς Μερραρχίας ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Σπηλιωτόπουλον, Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς Ἰης Μερραρχίας θὰ περιελάμβανε τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Ἀντισυνταγματάρχου Κετσεά, τὸ ὁποῖον θὰ ἐξησφάλιζε τὸ συγκρότημα Γύφτισσα — Μπολιάννα — Πύργος καὶ τὸ Ἀπόσπασμα Ἀντισυνταγματάρχου Βαβυλοπούλου, τὸ ὁποῖον θὰ κατελάμβανε τὸ συγκρότημα Τσοπάνη — Ἀετοφωλιὰ — Μάκρα (1038, τριχάλωσις νοτιοδυτικὰ τοῦ Κλέφτη) καὶ θὰ εὐρίσκετο εἰς διαρκῆ σύνδεσμον μὲ τὰ Τμήματα τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς Πεκλάρι.

Τέλος ἓνα Ἀπόσπασμα αὐτῆς ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Γεωργούλαν, τὸ ὁποῖον θ' ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὸς Ἰην, Χης καὶ ΙΧην Ο. Α. μὲ δύναμιν Πεζικοῦ τεσσάρων Λόχων περίπου καὶ μὲ Πυροβολαρχίαν Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ, θὰ ἐξησφάλιζε διὰ τῆς κατοχῆς τῶν ὑψωμάτων νοτιοδυτικὰ Ἀγ. Βαρβάρας (χωρίον) Γκορίτσα 1234—914, τὴν κατεύθυνσιν ὑψ. Μαρέας (1634) — Ἡτιὰ (915) — 770 (νοτιοδυτικὰ τοῦ Πεκλάρι), θὰ ἐκάλυπτε συνεχῶς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῶν Τμημάτων τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσουν εἰς τὴν Μεσογέφυραν, καὶ μὲ τὰ ὁποῖα θὰ ἐκρατοῦσε διαρκῆ σύνδεσμον εἰς τὴν διάβασιν Πεκλάρι. Ἐπὶ πλέον θὰ μετακινούσε ταχικίνητα μέσα πρὸς τὰ ὑψώματα Καβάσιλα — Κουτσούφλιανη καὶ θ' ἀπέκοπτε τὴν δημοσίαν ὁδὸν Κονίτσης — Ἰωαννίνων καὶ κατόπιν, μὲ συνδυασμένην ἐνέργειαν, θὰ κατελάμβανε τὴν Κόνιτσαν.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας, 13-11-40 — ἦτο ἡ ἑξῆς :

Ἡ V Ταξιαρχία κατέλαβε τὰς διαβάσεις ἐπὶ τῶν συνόρων Γκόλιο — Ροσντόλ. Ἡ Ἰη Μερραρχία Πεζικοῦ κατέχει τὴν γραμμὴν Πεκλάρι — Βρά-

νιτσα — Προφ. Ἡλίας (557,75) 1200 μ. βορειοδυτικά Βρανίτσας. Ἡ ἴδια συνεδέθη με τὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ εἰς τὸ ὕψωμα 1323, τρία χιλιόμετρα βορειοανατολικά τοῦ χωρίου Πεκλάρι.

Ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ὁποία ἀντεστάθη εἰς τὸν Ροσντόλ, ὑπελογίσθη εἰς ἓνα περίπου Τάγμα, ἐφωδιασμένον με ὄλμους καὶ πολυβόλα.

Ὁ ἐχθρὸς τὴν πρωΐαν κατεῖχεν εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης τὴν γραμμὴν Ἀγ. Ἀθανασίου-Προφ. Ἡλία (βορείως Κονίτσης). Εἰς τὴν Ἐρσέκαν, ὅπως ἐβεβαίωσαν αἰχμάλωτοι, ὁ ἐχθρὸς διέθετε 2-3 Συντάγματα Πεζικοῦ.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀντιμετώπιζε πάλιν πρόβλημα ἀνεφοδιασμοῦ, τὸ ὁποῖον κάθε παρερχομένην ἡμέραν ἐγένετο πλέον ὀξύ. Καὶ τοῦτο, διότι αἱ διάφοροι Μονάδες του, ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη νὰ κτυπηθῆ ταχέως ὁ ἀποσυρόμενος ἐχθρὸς, μετεκινοῦντο συνεχῶς, μακρὰν τῶν Κέντρων Ἐφοδιασμοῦ, στερούμεναι τοιοιουτρόπως πολεμοφοδίων, τροφῶν, νομῆς. Καὶ τὸ Σῶμα προσπαθοῦσε νὰ καλύπτῃ ὅπωςδῆποτε τὴν ἔλλειψιν με πρόχειρα καὶ αὐτοσχέδια μέτρα.

Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῶν μαχῶν τῆς Πίνδου, αὐτὰ ἀπετέλεσαν βαθεῖαν ἱκανοποίησιν διὰ τὰς Μονάδας τοῦ Σώματος Στρατοῦ, αἱ ὁποῖαι τόσον πολὺ ὑπέφεραν ἀπὸ πείναν, ἀπὸ ἄλλας στερήσεις καὶ καὶ ἀπὸ ταλαιπωρίας.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ συγκροτήσῃ διαθεσίμους ἐφεδρείας, τὰς ὁποίας ἐν καιρῷ θὰ χρησιμοποιοῦσε εἰς τὴν κατεύθυνσιν Κονίτσης, διέταξε (414 καὶ 417/14-11-40 διαταγαί) τὸν Ταξίαρχον Δημάρατον, ὅπως ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸ ὅβον Σύνταγμα Πεζικοῦ, πλὴν Τάγμα, τὴν XI Β Μ.Ο.Π. καὶ τὸ 1ον Σύνταγμα Ἱππικοῦ καὶ ἀχθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας-Κερασόβου, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ.

Διέταξεν ἐπίσης τὴν Β Ο.Α. μετὰ τῆς Ἐπιλαρχίας Μέξα, Τμήματα τὰ ὁποῖα προωρίζοντο νὰ ἐνισχύσουν τὴν Vην Ταξιαρχίαν, ἡ ὁποία ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Ἐρσέκας, ὅπως ἀχθοῦν εἰς Ἐπταχώριον (419/14-11-40).

Ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος συνετρίβη εἰς τὴν ἄνω κοιλάδα τοῦ Ἀῶου καὶ τοῦ Σαρανταπόρου, παρουσίασε τὴν 14-11-40 ἰσχυρὸν μέτωπον εἰς τὰ δυτικά ἀντερείσματα τῆς διαβάσεως Πεκλάρι-Προφήτου Ἡλία (βορείως τῆς Κονίτσης)-Ἡτιά-Τζουρνόκου-Λιθαριοῦ.

Τὸ μέτωπον αὐτὸ ἐκάλυπτε τὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Κόνιτσαν.

Διὰ νὰ διαρρήξῃ τὸ ἐν λόγῳ μέτωπον ἡ Ιη Μεραρχία Πεζικοῦ συνέστησεν ἓνα νότιον Συγκρότημα ὑπὸ τὸν Συνταγματάρχην Σπηλιότοπουλον Διοικητὴν Πεζικοῦ τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας, με δύναμιν 4 Ταγματῶν, 3 Ὁμάδων Ἀναγνωρίσεως καὶ 2 Πυροβολαρχιῶν Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ (Α.Π. 337-14-11-40 τῆς Ιης Μεραρχίας). Τὸ συγκρότημα θὰ

ἐπραγματοποιούσε τὴν ἐπίθεσίν του τὸ πρωὶ τῆς 15ης, ἀφοῦ προηγουμένως ἐγένετο πλήρης ὁ σύνδεσμος Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐθεώρησεν ἀνεπαρκεῖς τὰς 2 Πυροβολαρχίας διὰ παραμοίαν ἐπίθεσιν, θὰ διετίθετο, ἂν παρίστατο ἀνάγκη, καὶ ἄλλο πυροβολικόν.

Ἡ ἐπίθεσις τοῦ Συγκροτήματος ἐκείνου ὑποβοηθοῦσε τὴν ἐνέργειαν τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ, ἡ ὁποία ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου, ἰδιαιτέρως μάλιστα τὴν ἐνέργειαν του 4ου Συντάγματος Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε καταλάβει τὴν διάβασιν Πεκλάρι. Διὰ τοῦτο τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀπὸ ἓνα μέρος εἰδοποίησε τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ ὅτι τὸ πρωὶ τῆς 15ης δυνάμεις τῆς 1ης Μεραρχίας Πεζικοῦ θὰ ἐπετίθεντο ἐναντίον τοῦ Τζούρνοκο. Καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐξέδωκε τὴν 452/15-11-40 διαταγὴν πρὸς τὴν 1ην Μεραρχίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγνώριζεν ὅτι αὐτὴ ὤφειλε νὰ διατηρῆ πάντοτε ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας Σταυρός-Μόλιστα Τμήματα. Τὰ ἄλλα δὲ Τμήματά της, ὅσα εἶχαν προωθηθῆ πρὸς δυσμάς, ἐὰν συνέβαινε νὰ εὐρεθοῦν πρὸς ὑπερτέρων δυνάμεων ἔπρεπε νὰ μὴ κρατηθοῦν εἰς τὰς θέσεις των, ἀλλὰ νὰ ἀποσυρθοῦν ἀργά. Καί, ἐπιβραδύνοντα τὴν προχώρησιν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ σταθοῦν εἰς τὴν ἀνωτέρω Τοποθεσίαν, ὅπου καὶ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα.

Ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ, ἡ ὁποία ἐμάχετο εἰς τὴν στενὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου ποταμοῦ, εἶχε καθηλωθῆ εἰς τὸ ὕψος τῆς διαβάσεως Πεκλάρι. Τῆς διαβάσεως ἐκείνης ἢ κατὰ μέτωπον ἐκβίασις ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος, λόγῳ τῆς φύσεως τοῦ ἐδάφους. Διὰ τοῦτο ἡ Μεραρχία ἠναγκάσθη νὰ ζητῆ ἐπιμόνωσιν καθ' ὅλην τὴν διαδρομὴν της ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ Διστράτου, ἄλλοτε ἀπλῆν ἀνακούφισιν, ἄλλοτε βοήθειαν. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, κατόπιν τῶν ἐπικλήσεών της, διέταξε νὰ ἐκδηλωθῆ, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχέως, ἡ ἐνέργεια ἐναντίον τῆς Κονίτσης.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἐπεκοινώνησε τὴν 14ην ὥραν τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, παρὰ τοῦ ὁποίου ὅμως δὲν ἔλαβεν ἀκριβεῖς πληροφορίας διὰ τὰς ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ κατεχομένης θέσεις.

Ἡ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ Τζούρνοκο τοῦ Συνταγματάρχου Σπηλιόπουλου ἐξεδηλώθη τὴν 13.30 ὥραν τῆς 15ης. Τὸ Τζούρνοκο κατελήφθη. Τμήματα τοῦ Συγκροτήματος ἤλθον εἰς στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ ὑψώματα τῆς Λιθαρίτσας. Τὴν νύκτα ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρθη ἀπὸ τὰ ὑψώματα αὐτά. Τμήματα Ἴππικοῦ τῆς 1ης Μεραρχίας διετάχθησαν νὰ καταδιώξουν τοῦτον. Ἀκολουθῶν ὁ ἐχθρὸς ἐπυρπόλησε καὶ ἐγκατέλειπε τὴν Κόνιτσαν.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ, διὰ τὰς ἐνεργείας πρὸς Λεσκοβίκιον ἀρχικῶς προώριζε τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ μὲ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν Καμένη Μαρία Τμή-

ματα Πεζικοῦ, Ἴππικοῦ, Πυροβολικοῦ, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς 5809/17-11-40. Κατόπιν ὁμως τῆς 5817/18-2-40 νέας διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέστειλε μὲ τὴν 521/18-1140 διαταγὴν του τὴν πρὸς Λεσκοβίκιον ἐνέργειαν.

Ἡ V Ταξιαρχία Πεζικοῦ μετεκίνησεν ὠρισμένα Τμήματά της (Τάγμα Κούβελα) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Ἐρσέκας τὴν ὁποίαν κατέλαβε. Μετ' ὀλίγον ὁμως ἡ Ταξιαρχία διετάχθη ὑπὸ τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ., τὴν ὁποίαν ἐνέκρινε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὅπως τὰ Τμήματα της, ἀφοῦ καταστρέψουν τὰ ἐκεῖ εὑρεθέντα τρόφιμα καὶ πολεμικὸν ὑλικὸν του ἐγκαταλείψουν τὴν Ἐρσέκαν.

Ἐπίσης τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. διέταξε τὰ διαθέσιμα τμήματα τῆς Χίης Μεραρχίας, ἓνα Τάγμα τοῦ 66ου Πεζ. Συντάγματος, ἓνα Τάγμα τῆς V Ταξιαρχίας καὶ τὸ 1 Σύνταγμα Ἴππικοῦ ὅπως κινήθουν πρὸς τὸν Ἅγιον Ζαχαρίαν καὶ τεθοῦν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Χίης Μεραρχίας Πεζικοῦ

Τῇ ἑσπέραν 18-11-40 ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἦτο ἡ ἐξῆς

α) Ἡ V Ταξιαρχία εἶχε φθάσει, ἄνευ ἀντιστάσεως, 3 χιλιομ. δυτικῶς τῆς Ἐρσέκας καὶ εἰς τὸ χωρίον Μπόροβα. Ἡ κίνησις τῶν Τμημάτων τούτων ἀνεκόπη. Διετάχθησαν δὲ ταῦτα ὑπὸ τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. νὰ συμπτυχθοῦν.

β) Ἄλλα Τμήματα τῆς Υἱς Ταξιαρχίας, τὰ ὁποῖα ἐξώρμησαν ἀπὸ τὸ Πτέτσιον, κατέλαβον τὴν Κυτέζαν καὶ κατόπιν μικροῦ ἀγῶνος τὸ ὕψωμα 1220 (3 χιλιόμετρα νοτίως τῆς Κυτέζας).

γ) Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ εὑρίσκοντο εἰς τὴν γραμμὴν Λιθάρι-Ἡτιά (δυτικῶς Ἐξοχῆς), ἐπρόκειτο δὲ αὐτὰ νὰ βοηθήσουν τὴν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς τὴν Μελισσόπετραν.

δ) Εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ. Στρατοῦ ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ δασύλλιον Ἄγ. Νικολάου (δυτικὰ τοῦ Καβασίλα)-Δερβενίου, ἐνήργησε κατὰ τὴν νύκτα 17-18 ἀντεπίθεσιν ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων ὅσα κατεῖχον τὸ Λυκόμορον. Τὰ Τμήματα αὐτὰ ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν πρὸς τὰ Καβασίλα. Ἀπὸ τὸν αἰφνιδιασμὸν ἐκείνου τοῦ ἐχθροῦ ἐδοκιμάσθη ἰδιαιτέρως ἡ Ιη Ὀμάς Ἀναγνωρίσεως ἐνῶ ἐπροχωροῦσε πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν φυλάκιον Σκορδίλη.

Ὅταν τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἠτοιμάζετο νὰ μετασταθμεύσῃ τὴν 21ην Νοεμβρίου ἀπὸ τὴν Σάτισταν εἰς τὸ Ἑπταχώριον καὶ κατόπιν εἰς Κόνιτσαν, εὑρέθη πρὸ μιᾶς δυσχερίας : Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος ἦτο συγκροτημένον ἀπὸ πεδινοὺς σχηματισμούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠδύναντο νὰ διαβοῦν τὴν Πίνδον. Ἡ Διοίκησις, διὰ νὰ παρακάμψῃ τὴν δυσχέριαν ἐκείνην, ἐχώρισε τὸ Στρατηγεῖον εἰς δύο Κλιμάκια, εἰς τὸ ὀρεινὸν Κλιμάκιον, τὸ ὁποῖον περιέλαβε τὰ II καὶ III Ἐπιτελικά Γραφεῖα, τοὺς Διευθυντὰς τῆς

Ἑγχειονομικῆς Ἑπιμελητείας καὶ τὸν Διοικητὴν Πυροβολικοῦ καὶ εἰς τὸ πεδινὸν Κλιμάκιον, τὸ ὁποῖον περιέλαβε τὰ λοιπὰ Γραφεῖα καὶ Ἑπιμελητείας τοῦ Στρατηγείου.

Τὸ Ὄρειον Κλιμάκιον κατηθύνη διὰ Μόρφης-Πενταλόφου εἰς Ἑπταχώριον. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διὰ τῆς Πυρσόγιαννης εἰς Κόνιτσαν, ὅπου ἔφθασεν τὴν 25ην Νοεμβρίου. Τότε ἐκινήθη τὸ Πεδινὸν Κλιμάκιον καὶ διὰ τοῦ Μετσόβου Ἰωαννίνων ἔφθασε καὶ αὐτὸ εἰς Κόνιτσαν.

Τὴν 25-11-40 τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἔλαβεν εἰς Κόνιτσαν διαταγὴν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου ὅπως ἐνεργήσῃ καὶ καταληφθῇ ἡ ὁδὸς Λεσκοβικίου-Ἐρσέκας. Προτοῦ φθάσῃ ἡ διαταγὴ ἐκείνη ἢ μὲν V Ταξιαρχία Πεζικοῦ εἶχεν ὑπερβῆ, διὰ δευτέραν φοράν, τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἐρσέκας Κορυτσᾶς, ἢ δὲ Ιη Μεραρχία Πεζικοῦ τὴν μεθόριον. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ μάλιστα εἶχε διατάξῃ τὴν 23ην Νοεμβρίου καὶ τὰς δύο αὐτὰς Μονάδας νὰ συνεχίσουν τὴν προέλασίν των δυτικῶς τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς Μεσογεφύρας.

Μὲ τὰς τελευταίας αὐτὰς κινήσεις τῶν Μονάδων τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἔληξεν ἡ πολυήμερος μάχη τῆς Πίνδου, τῆς ὁποίας ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ συντριβοῦν σημαντικαὶ ἐχθρικαὶ Μονάδες καὶ αἱ λοιπαὶ νὰ ἐκδιωχθοῦν πέραν τῆς μεθορίου καὶ νὰ καταληφθῇ ἡ ἐγκαρσία ὁδὸς Ἐρσέκας Λεσκοβικίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Μερικὴ ἀνασκόπησις τῶν μέχρι τῆς 25-11-40 ἐπιχειρήσεων τοῦ
Β' Σώματος Στρατοῦ

Ὅταν ἤρχισε ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ εἶχε συγκροτήσῃ, τρόπον διὰ προεπιστρατεύσεως, τὴν ΙΧην Μεραρχίαν Πεζικοῦ τουλάχιστον μὲ τὰ μάχιμά της στοιχεῖα-καὶ εἶχε κλιμακώσει ταύτην ἀπὸ τὴν Τοποθεσίαν τῶν συνόρων μέχρι Κοζάνης, μὲ τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεων της εἰς τὴν ὠχυρωμένην Τοποθεσίαν ΙΒα.

Ἐπὶ τοῦ Τομέως τῆς Πίνδου, ὁ ὁποῖος ἀρχικῶς δὲν ὑπήγετο ὑπὸ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, καὶ εἰς τὴν Τοποθεσίαν τῶν συνόρων, ἡ ὁποία ἦτο ἐπέκτασις τῆς ὠχυρωμένης τοποθεσίας τῆς ΙΧης Μεραρχίας, εὐρίσκοντο δύο Τάγματα καὶ μία Πυροβολαρχία.

Μόλις ἤρχισεν ἡ εἰσβολή, ὁ ἐχθρὸς ἤσκησεν ἰσχυρὰν πίεσιν ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς VIIIης Μεραρχίας εἰς Ἡπειρον. Ἐτήρησεν ἀμυναν εἰς Μόροβαν, ἀπέναντι τῆς ὠχυρωμένης Τοποθεσίας τῆς ΙΧης Μεραρχίας. Καὶ ἐνήργησεν εὐρείας ἐπιχειρήσεις εἰς τὴν Πίνδον, ὅπου ἐπέτυχε ν' ἀπωθήσῃ τὰς ἐκεῖ ἀσθενεῖς, μᾶλλον προκαλυπτικὰς δυνάμεις μας καὶ νὰ κατευθύνῃ ὑπερκερωτικὴν ἐνέργειαν πρὸς τὸ Μέτσοβον. Ἐὰν αἱ εἰς Πίνδον ἐπιχειρήσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐπετύγχανον θὰ ἐξηνάγκαζαν εἰς σύμπτυσιν ὀλόκληρον τὸ μέτωπον Ἡπείρου, ἀνατολικῶς καὶ νοτίως τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ Ἡπειρος τότε θὰ ἐξεκενώνετο ἀπὸ τὸν Στρατόν μας, κατὰ τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ὁποῖου θὰ κατεφέρετο ἰσχυρὸν πλήγμα. Θὰ ἐτίθετο δὲ εἰς κίνδυνον καὶ ἡ Θεσσαλία

Ἐκινήθη τότε κατὰ τοῦ εἰσβολέως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Ἡ πραγματικότης τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου τὰ γεγονότα ἀνέτρεψαν ἐν μέρει τὰ σχέδια, ὅσα εἶχε συντάξει ἡ Ἡγεσία τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Τοιουτοτρόπως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἠναγκάσθη ἐκ τῶν περιστάσεων νὰ ρίψῃ τὰς περισσοτέρας δυνάμεις του εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου.

Ἀπὸ τὴν 31ην Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 13ης Νοεμβρίου, παραμονὴν τῶν ἐπιχειρήσεων κατὰ τῆς Μόροβας, τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐκίνησε μὲ τὸν πλέον ταχὺν ρυθμὸν καὶ μὲ κάθε δυνατὸν μεταφορικὸν μέσον τὰς Μονά-

δας του, αἱ ὁποῖαι διαδοχικῶς ἐπεστρατεύοντο, πρὸς τὴν ζώνην τῶν ἐπιχειρήσεων. Μετεκίνησεν ἐπίσης καὶ μερικὰς Μονάδας τῆς ΙΧης Μεραρχίας ἢ ὁποῖα δὲν ἐδέχετο ἐχθρικὴν πίεσιν. Καὶ δι' ὅλων αὐτῶν τῶν Μονάδων, τὰς ὁποίας ἐνέταξεν εἰς τακτικὰ Συγκροτήματα, εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπέτυχεν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς διαβάσεις Γρεβενῶν-Ἑπταχωρίου καὶ ν' ἀποκαταστήσῃ συνεχῆς μέτωπον. Ἐπειτα δι' ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν ἀνεκατέλαβεν τὸ Ταμπούρι καὶ τὸ Κεράσοβον καὶ ἔκοψεν εἰς δύο τὴν ἐπιτεθεμένην διὰ τῆς Πίνδου ἐχθρικὴν Μεραρχίαν Τζούλια. Τῆς Μεραρχίας ταύτης τὸ πρῶτον ἡμισυ συνέχισε τὴν κίνησίν του διὰ Σαμαρίνας-Διστράτου πρὸς Μέτσοβον, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν νὰ ὑπερκεράσῃ τὰς εἰς τὴν Ἠπειρον δυνάμεις μας. Πρὸ τοῦ Διστράτου ὅμως κατετροπώθη. Τὰ λείψανα του προσεπιάθησαν νὰ διαφύγουν διὰ τῶν διαβάσεων Ἀώου-Κονίτσης καὶ Σμόλικα. Τὸ ἄλλο ἡμισυ τῆς ἐχθρικῆς Μεραρχίας διεσκορπίσθη καὶ ἐκ τῶν ἀνδρῶν του οἱ περισσότεροι συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Νάτσικο καὶ Λυκορράχην. Σημαντικὴν φθορὰν ἔπαθε τὸ 139 Σύνταγμα τῆς Μεραρχίας Μπάρι τὸ ὁποῖον ὁ ἐχθρὸς μετέφερεν ἐσπευσμένως διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μεραρχίαν Τζούλια. Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἡ ὑπερκερωτική, ἐχθρικὴ ἐνέργεια ἐξουδετερώθη. Καὶ αἱ προχωρητικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Κονίτσης ἐξηνάγκασαν τὸν εἰς τὴν Ἠπειρον δρῶντα ὄγκον τοῦ ἐχθροῦ νὰ συμπτυχθῇ.

Ἐὰν ἐξετάσωμεν συγκριτικῶς τὰ μέσα εἰς ἔμφυχον καὶ ἄψυχον ὕλικόν, ὅσα ὁ ἐχθρὸς ἔρριπεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ὅσα οἱ Ἕλληνες ἀντέταξαν, ἡ ὑπεροχὴ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία ἐπεκρατοῦσεν ἀπολύτως. Τὰ μέσα πυρὸς ἦσαν ἀσυγκρίτως ἰσχυρότερα. Αἱ Μονάδες Ἀλπινιστῶν εἶχαν εἰδικῶς συγκροτηθῆ καὶ ἐκπαιδευθῆ δι' ὀρεινὸν πόλεμον, ἐνῶ ὁ Ἕλληνικὸς Στρατὸς δὲν διέθετε καμμίαν ὁμοίαν Μονάδα. Ἐπὶ πλέον αἱ Μονάδες τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁμοιογενεῖς ἦσαν καὶ εἰς τὸ σύνολόν των ἀποτελοῦντο ἀπὸ νεαροῦς ἀνδρας, ἐνῶ αἱ Ἕλληνικαὶ δυνάμεις οὔτε ὁμοιογενεῖς ἦσαν καὶ κατὰ μέγαλον ποσοστὸν ἀποτελοῦντο ἀπὸ ἐφέδρους μεγάλων ἡλικιῶν.

Αἱ ὑπηρεσίαι καὶ τὰ μέσα Διαβιβάσεων τοῦ ἐχθροῦ ἦσαν ἀσυγκρίτως τελειότερα. Ἐπομένως ὁ ἐχθρὸς ἠδύνατο κάθε στιγμὴν νὰ διευθύνῃ τὸν ἀγῶνα σύμφωνα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μάχης, ἐνῶ ὁ Ἕλληνικὸς Στρατὸς ἔστερεῖτο τελείως Ὑπηρεσίας καὶ μέσων Διαβιβάσεως καὶ ἀσυρμάτων. Καὶ οἱ ἀσύρματοι, ὅπως εἶναι γνωστὸν, ἀποτελοῦν, εἰς πολεμικὰς ἐνεργείας ἐπὶ διακεκομμένου ἐδάφους, τὸ μοναδικὸν μέσον ἐπικοινωνίας, πολὺ περισσότερον ὅταν τὸ ἔδαφος αὐτὸ δὲν εἶναι ὠχυρωμένον. Καὶ δὲν εἶχεν ὀχυρωθῆ τότε, διότι δὲν εἶχον μᾶλλον προβλέψει ὅτι θὰ ἐγένετο μέτωπον ἐπιχειρήσεων διὰ τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ.

Αί χρησιμοποιηθεῖσαι ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ Μονάδες ἢ τουλάχιστον οἱ περισσότεροι ἄνδρες τῶν Μονάδων ἐκείνων, εἶχον λάβει μέρος εἰς τὸν Ἀθησσυριακὸν πόλεμον, ἐνῶ αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις διὰ πρώτην φοράν ἔλαβον τότε τὸ βᾶπτισμα τοῦ πυρός.

Ἡ ἐξαφάνισις ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων τοῦ θύλακος τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν Πίνδον — καὶ ἦτο ἡ πρώτη ἐξαφάνισις θύλακος, κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον — καὶ ἡ συντριβὴ τοῦ ἐχθροῦ, ἐξέπληξεν ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἐνεθουσίασε τοὺς ἐλευθέρους λαούς. Περισσότερον ὅμως ἐξεπλάγη ὁ ἐχθρός, διότι εἶχεν ὑποτιμήσει τὴν ἀντίστασιν τὴν ὁποῖαν θὰ ἐξεδήλωνεν εἰς τὴν κεραυνοβόλον τούτου ἐνέργειαν ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός. Καὶ εἶχε περιφρονήσει τὴν ἀντίδρασιν τὴν ὁποῖαν θὰ παρουσίαζεν ὅλον μαζί τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος. Ἐξεπλάγησαν ὅμως καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἕλληνες, διότι αὐτοὶ εἶχον ὑπερτιμήσει τὴν ἀξίαν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ καὶ τὴν ἀξίαν τῆς Ἡγεσίας του.

Ἀπὸ ἀπόψεως τακτικῆς, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὸ Μέτσοβον δὲν εἶχεν ἐπαρκῶς καλυφθῆ κατὰ τὸ ἀριστερὸν πλευρόν, διότι ἡ δύναμις ἡ ὁποία διετάχθη νὰ κινηθῆ διὰ νὰ καταλάβῃ τὰς δύο διαβάσεις τῆς Ἀρένας, οὐδέποτε κατέλαβε ταύτας. Ἐξ ἄλλου ἡ κατεύθυνσις δὲν εἶχεν ἐπαρκῶς τροφοδοτηθῆ, διότι ἡ ἐχθρική Ἡγεσία εἰς τὸ μέτωπον ἐκεῖνο ὑπετίμησε τὰς δυνατότητας ἀντιδράσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Καί, ὅπως εἶναι γνωστόν, ἀκριβῶς εἰς τὸ ἐν λόγω μέτωπον ἡ Ἑλληνικὴ ἀντεπίθεσις ἔφθασεν εἰς τὸ μέγιστον σημεῖον τῆς ἀποδόσεώς της. Καὶ τοῦτο, διότι ὁ κρότος τῶν πυροβόλων, ὁ ὁποῖος ἀνήγγειλεν εἰσβολὴν ἐχθροῦ, εἰς τὸ πάτριον ἔδαφος, ἔδωκε τὸ σημεῖον συναγερμῶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ προεκάλεσε τὴν ἀθρόαν συρροὴν ὅλων τῶν διαθεσίμων μαχίμων μας δυνάμεων εἰς τὸ μέρος τῆς εἰσβολῆς, ἀκριβῶς ὅπως συρρέουν τὰ λευκὰ αἰμοσφαίρια γύρω ἀπὸ μίαν ἀνοικτὴν πληγὴν. Καὶ τότε Στελέχη καὶ ἄνδρες τῶν Τμημάτων μας ἀπεδύθησαν εἰς ἕνα ἀγῶνα ἱερὸν καὶ δίκαιον ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς Πατρίδος. Πατρίδος πτωχῆς μὲν, ἀλλ' ὑπερφάνου, ἡ ὁποία ἐπεθυμοῦσε νὰ ζήσῃ ἐλευθέρα καὶ ἀνεξάρτητος.

Ὁ λαὸς μας, πεπεισμένος εἰς τὴν ἱερότητα ἐνὸς ἀγῶνος «ὑπὲρ Βωμῶν καὶ Ἑστιῶν», ἔδειξεν, ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἡ 28ης Ὀκτωβρίου, κατακληκτικὸν θάρρος καὶ ἐξεδήλωσεν ἐνθουσιασμόν ὑπὲρ τῆς ἀντιστάσεως, ἰδιαιτέρως μάλιστα ὁ λαὸς τῶν περιφερειῶν, αἱ ὁποῖαι πρῶται ἐκινδύνευον. Τοιοῦτοτρόπως τὸ ἐσωτερικὸν μέτωπον διετηρήθη στερεὸν καὶ ἐβοήθησεν ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὸν ἀγῶνα. Θέμα μοναδικὸν διὰ σύγχρονον πόλεμον παρουσίασαν τὰ καρβάνια γυναικῶν καὶ παιδιῶν — διότι δὲν ὑπῆρχον κατ' ἀρχὰς ἀνεφοδιαστικοὶ σχηματισμοί—, τὰ ὁποῖα ἀνερριχῶντο εἰς τὰς ἀτραπούς τῆς Πίνδου μὲ φορτία πυρομαχικῶν καὶ τροφῶν καὶ ἐπροχωροῦσαν

έως τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς διὰ νὰ ἐφοδιάσουν τοὺς μαχομένους στρατιώ-
τας.

“Ὅταν, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Β' Σώμα-
τος Στρατοῦ διέβαινε μὲ τὸ Ἐπιτελεῖον του κάποιαν ἡμέραν τὴν Πίνδον
συνήντησε μίαν ἀπὸ τὰς αὐτοσχεδίους καὶ πρωτογόνους (εἰς καιρὸν γενι-
κῆς μηχανοκινήσεως) αὐτὰς ἐφοδιοπομπάς. Ἐστάθη τότε, ἐχαίρετίσε μὲ
σεβασμὸν ὅλους καὶ τοὺς ἐπήνεσε διὰ τὸ πατριωτικὸν των ἔργον: «Κά-
νομε τὸ καθῆκον μας, ἀπήντησαν εἰς αὐτὸν αἱ γυναῖκες, γιατί πηγαίνομε
φωμί καὶ πολεμοφόδια στὰ παδιά μας. Ἡ Παναγιὰ μαζί σας!»

“Ὅπως ἀντελήφθη ὁ ἀναγνώστης, τὸ Σ.Σ. κατήρχετο μέχρι καὶ τῶν
ἐλαχίστων λεπτομερειῶν καὶ ἐξέδιδε διαταγὰς καὶ εἰς μικρὰ ἀκόμη Τμήματα,
Τάγματα καὶ Λόχους, καὶ ἐκανόνιζε τὰς κινήσεις τούτων. Ἐδῶ δὲν ἦτο
δυνατὸν νὰ τηρηθῆ ἡ ὀρθόδοξος τακτικὴ, δηλαδὴ νὰ ἐκδώσῃ μίαν διατα-
γὴν πρὸς τὴν Ἴη Μεραρχίαν καὶ μίαν πρὸς τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ καὶ
ν' ἀναμείνῃ τ' ἀποτελέσματα, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐν λόγω διαταγῆς.
Ἡ, τὸ ὀλιγώτερον, νὰ ἐκδίδῃ διαταγὰς συχνότερα πρὸς τὰς Μεγάλας
Μονάδας, δηλαδὴ καθ' ἐκάστην ἑσπέραν, εὐθύς ὡς συνεκεντρῶνεντο αἱ
πληροφορίαι περὶ τῶν γεγονότων τῆς ἡμέρας καὶ ἐσχημάτιζε τὸ Σ.Σ.
ὠρισμένην ἐντύπωσιν περὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ τρόπος οὗτος ἐνεργείας δὲν
ἔπρεπε νὰ τηρηθῆ, διότι τ' ἀπέτελέσματα θὰ ἦσαν ὀδυνηρά, διὰ τοὺς κάτωθι
λόγους :

α) Διότι αἱ πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ ἦσαν, ἂν μὴ ἀνύπαρκτοι, τοῦλά-
χιστον ἀνεπαρκεῖς. Ὅσας πληροφορίας εἶχομεν, τὰς εἶχομεν ἐκ τῶν ἐν
ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ Τμημάτων μας. Ἀεροπορίαν σχεδὸν δὲν εἶχαμεν,
αἱ δὲ πληροφορίαι τῆς ὑπαρχούσης Ἀεροπορίας ἦσαν μηδαμιναί.

β) Ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω καὶ ὅπως θὰ γίνῃ γνωστὸν κατωτέρω
εἰς τὴν ἐκθεσιν τοῦ Διοικητοῦ Διαβιβάσεων τοῦ Σ.Σ. , Μέσα Διαβιβάσεων
τοῦ Σ.Σ. καὶ τῶν Μονάδων του ἦσαν σχεδὸν ἀνύπαρκτα, λόγω τῆς μὴ
ἐγκαίρου ἐπιστρατεύσεως των καὶ τῆς ἐν σπουδῇ καὶ διαδοχικῆς ἀφί-
ξεως Τμημάτων των. Ἀλλὰ καὶ ἂν αἱ Μονάδες αὗται κατῶρθωναν νὰ ἔλ-
θουν μὲ τὰ Μέσα Διαβιβάσεων των, τὰ Μέσα ταῦτα εἰς τὸ ὄρεινὸν καὶ δαι-
δαλῶδες ἔδαφος τῆς Πίνδου θὰ ἦσαν ἀνεπαρκῆ.

γ) Τὰ Τμήματα, ἰδίως τὰ Τάγματα, ἦσαν διαφόρων Μονάδων καὶ
ἡ Ἴη Μεραρχία καὶ αἱ δύο, Ταξιαρχία Ἴππικοῦ καὶ ἡ V Ταξιαρχία Πεζι-
κοῦ δὲν εἶχαν τοὺς ὀργανικοὺς των δεσμούς. Τὰ Τμήματα ἔφθαναν διαδο-
χικῶς καὶ συνέθεταν τακτικὰ Συγκροτήματα, ἀναλόγως τῆς παρουσιαζο-
μένης τακτικῆς καταστάσεως. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν αἱ Μονάδες ἤρχοντο συγκε-
κροτημέναι εἰς τὸ ὄρεινὸν καὶ δαιδαλῶδες αὐτὸ ἔδαφος τῆς Πίνδου καὶ εἰς
τὴν μάχην αὐτὴν ἐκ συναντήσεως τῆς Πίνδου, ἐξ ἀνάγκης θὰ διεσπῶντο

οί οργανικοί δεσμοί και θά ἐδημιουργοῦντο τακτικά Συγκροτήματα· και οὕτως ἔπρεπε νά γίνη.

Οὕτω λοιπόν οί οργανικοί δεσμοί εἰς τὸ ἐσωτερικόν τῶν Μ. Μονάδων δὲν ὑφίστατο και ὁ πλάγιος σύνδεσμος, ἐλλείπει Διαβιβάσεων, δὲν ἠδύνατο νά πραγματοποιηθῆ μεταξύ των.

δ) Ἐπρόκειτο περὶ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος εἶχεν εἰσβάλει και δὲν ἦτο γνωστόν πόσος ἦτο και ποία ἡ κατεύθυνσις του. Ἡ τακτικὴ κατάστασις μετεβάλλετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν. Τοῦτο εἶναι ἴδιον τῆς μάχης ἐκ συναντήσεως.

ε) Ἡ πληροφορία, ἡ ὁποία τόσον δυσκόλως μᾶς ἤρχετο, ἀλλὰ και τόσον συχνά ἐλλιπής, δὲν ἦτο δυνατόν νά εἶναι ἐκμεταλλεύσιμος, ἔνεκα τῶν ἐλλείψεων πλαγίου συνδέσμου. Μόνον τὸ Σ.Σ. ἐπειδὴ διέθετε πληρέστερα Μέσα Μεταβιβάσεως ἀπὸ τὰς Μεγάλας Δυνάμεις και ἰδίως τὸ Μέσον τοῦ Κρατικοῦ Τηλεφωνικοῦ Δικτύου τῆς περιοχῆς, τοῦ ὁποῖου ἅπαντα τὰ σύρματα κατέληγαν εἰς Κοζάνην, ἠδύνατο ταχέως νά ἐκμεταλλευθῆ κάθε πληροφορίαν και ν' ἀντιμετωπίζη ταχέως μίαν τακτικὴν κατάστασιν, ὅπου-δήποτε τοῦ μετώπου αὐτῆ ἐδημιουργεῖτο. Δι' αὐτὸ τὸ Σ.Σ. ἔλαβε τὴν ὑπόθεσιν εἰς χεῖρας του και διότι ἐγνώριζε καλῶς τὸ ἔδαφος, ἀντιμετώπιζε τὰς τακτικὰς καταστάσεις μόνον του, διὰ διαταγῶν πρὸς τὰ πλησίον δημιουργουμένης τακτικῆς καταστάσεως Τμήματα, χωρὶς νά παύη νά ἐνημερώνη περὶ τούτου τὴν ἐνδιαφερομένην Μεγάλην Μονάδα, εἰς τὴν ὁποίαν ὑπευθύνιζε πάντοτε τὴν τελικὴν κατεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος. Τοῦτο ἀπετέλεσε τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Σώματος Στρατοῦ και τὴν δόξαν του.

Τοπικοὶ ἀγῶνες διεξήγοντο, ἀλλὰ ἅπαντες εἶχαν ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἰδέας ἐνεργείας τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἄν ἠθέλαμεν ἀναμείνει τὴν οργανικὴν συγκρότησιν τῶν Μονάδων και ἂν ἠθέλαμεν προβῆ κατόπιν εἰς τὴν ἔκδοσιν διαταγῶν πρὸς τὰς συγκροτηθείσας οργανικῶς Μονάδας, ἡ Μάχη τῆς Πίνδου θά εἶχεν ἀπολεσθῆ. Ἐνεργῆσαν, ὅπως ἐνήργησε, τὸ Σ.Σ., ἀντιμετώπισε μετὰ ταχύτητος και ἀποτελεσματικότητος τὴν κατάστασιν. Εἰς κάθε τακτικὴν κατάστασιν παρουσιάζετο εἰς ἀρχηγός, ὠρισμένα ὑπὸ τοῦτον Τμήματα και ὠρισμένη ἀποστολὴ και οὕτως ἀντιμετωπίζετο ἡ λύσις τῆς ἀναφανομένης τακτικῆς καταστάσεως. Ἦτο ἀδιάφορον ἂν τὰ Τμήματα ἀνῆκαν οργανικῶς εἰς διαφόρους Μονάδας. Εἶναι ἀναγκαῖον νά ἐπαναληφθῆ και ἔδῳ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐλεχθη τότε, ὅτι τὸ Σ.Σ. ἐκίνησε τὰ Τμήματά του, ὅπως τὰ πτόνια ὁ παίκτης τοῦ Ζατρικίου. Ἀκόμη και ἡ ἐπιστρατευθεῖσα Χίη Μεραρχία προσῆλθε και αὐτῆ κατὰ μικρὰ τμήματα. Ὅταν ὁμως εἶχε πλέον περατώσει τὴν συγκέντρωσιν τῆς δυνάμεώς της και ἐπρόκειτο νά δράσῃ ὁλόκληρος πρὸς μίαν κατεύθυνσιν (πρὸς Κόνιτσαν), ὁπότε τ' ἀποτελέσματα θά ἦσαν ἐξαιρετικά, τὴν μετεκίνησαν, διὰ νά λάβῃ μέρος εἰς τὴν κατὰ τῆς Μόροβας ἐπίθεσιν.

Ἐδῶ πρέπει νά εἴπωμεν δύο λέξεις σχετικῶς μέ τήν στρατηγικήν πολιτικήν τοῦ ἀειμνήστου Μεταξᾶ : Ἡ στρατηγική ἐκείνη ἐξετέθη τόν παρελθόντα Ἰούλιον τοῦ 1959 ἀπό τās στήλας τῆς «Ἀκροπόλεως» ὑπό τοῦ στενοῦ συνεργάτου τοῦ τότε Πρωθυπουργοῦ, πρώην Ὑπουργοῦ κ. Κ. Μανιαδάκη, συνίστατο κυρίως εἰς τοῦτο : Αἱ ὑπό τὰ ὄπλα Ἑλληνικαί δυνάμεις ἔπρεπε νά εἶναι εἰς ἀριθμόν τόσαι, ὥστε νά μή προκαλοῦν αὐξησιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος. Ἐπί πλέον ἡ αὐξησις τῶν ὑπό τὰ ὄπλα Ἑλληνικῶν Στρατιωτικῶν Δυνάμεων θά προκαλοῦσεν οἰκονομικόν καί ψυχολογικόν ἀντίκτυπον. Ἡ Στρατηγική αὕτη Πολιτική, κατά τόν κ. Μανιαδάκη, ἠσκεῖτο ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ.

Ἐν τούτοις τὸ Γ.Ε.Σ. διέθετε δυνάμεις ἐν ἐπιστρατεύσει πρὸ τῆς ἰταλικῆς εἰσβολῆς, μέ τās ὁποίας θά ἠδύνατο νά συγκροτήσῃ τήν ἰην Μεραρχίαν καινὰ ἐπανδρώσῃ οὕτω τήν Πίνδον, ὅπως ὑπέδειξεν εἰς αὐτό τὸ Β' Σ.Σ. Ἀλλάκαί ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους, ἐπὶ τῆς Πίνδου θά ἠδύνατο νά ἐκτελέσῃ τὸ Γ.Ε.Σ. διότι οὐδεὶς ἠμπόδιζε πρὸς τοῦτο. Καί ὁμως οὐδὲν τοιοῦτόντι ἐγένετο.

Πρέπει νά εἴπωμεν ἐπίσης ὅτι, τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, κατά τήν διεξαγωγὴν τῆς μάχης τῆς Πίνδου, ἐβοήθησε τὸ Σ.Σ. καί ἐξεπλήρωσε πᾶσαν αἰτήσιν του, ἀποκροῦσαν πολλάκις τās ἀντιθέτους αἰτήσεις, τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. Παρηκολούθησεν ὅλας τās φάσεις τῆς Μάχης τῆς Πίνδου ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Μετὰ κάθε τηλεφωνικὴν ἀναφορὰν τοῦ Β.Σ.Σ. καί, μετὰ τήν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνεργειῶν, τās ὁποίας ἐσκόπευε τὸ Σῶμα νά ἐκτελέσῃ τήν ἐπομένην, τὸ Γ.Σ. ἐξέφραζε τήν ἱκανοποίησιν του καί τὰ συγχαρητήρια του διὰ τās ἐνεργείας μας, καί τήν ἐκάστοτε ὑπό τοῦ Σώματος ἀναλαμβάνομένην πρωτοβουλίαν. Τὸ ἐρῶτα τί ἐσκόπευε νά κάμῃ τήν ἐπομένην.

Ἀποτελεῖ δόξαν ἡ χρησιμοποίησις τακτικῶν συγκροτημάτων ἐκ τῶν ἀφικνουμένων τμημάτων. Ἄν ὑπῆρξεν ἀνάμιξις Μονάδων καί αὐτὸ ἀποτελεῖ δόξαν. Διότι, ἄνευ τῆς ἀναμίξεως, δὲν θά ἐγίνοντο τὰ τακτικὰ συγκροτήματα, πού ἐπέφερον τήν Νίκην. Ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ὀμιλοῦν περὶ λάθους ἀναμίξεως Μονάδων, δὲν ξεύρουν τί λέγουν, εἶναι ἄμοιροι τακτικῆς καί στρατηγικῆς μορφώσεως καί εἶναι ἄπειροι ἢ μᾶλλον ἀπόλεμοι.

Ἐν συμπεράσματι ἡ Μάχη τῆς Πίνδου ὑπῆρξεν μία μάχη ἐκ συναντήσεως, ἀποτελουμένη ἀπὸ μικρᾶς ἄλλας μάχας, αἱ ὁποῖαι εἰς τὰ διάφορα ἐδαφικὰ διαμερίσματα γινόμεναι, καί εἰς διαφορετικούς χρόνους, συνέτειναν ἅπασαι εἰς ἓνα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, τήν ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Σ. Στρατοῦ ὅστις ἀπέβλεπε εἰς τήν ἐξολόθρευσιν, διὰ κυκλώσεως, τῶν εἰσβαλοῦσῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καί μετὰ ταῦτα προχώρησιν πρὸς

προσβολήν τῶν νώτων καὶ πλευρῶν τοῦ κατὰ τῆς VIII Μεραρχίας ἐπιτε-
θεμένου ἐχθρικοῦ Στρατοῦ.

Καὶ ἡ Μάχη τῆς Πίνδου διεξήχθη μὲ τμήματα ληφθέντα ἀπὸ ὄλην-
τὴν Κεντρικὴν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ταῦτα ἔσπευ-
δον διὰ νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν εἰσβολέα. Αἱ δύο μοῖραι αὐτοκινήτων
ἀνεφοδιασμοῦ εἰς Πυρομαχικὰ καὶ Τρόφιμα διεμοιράσθησαν εἰς ὅλας τὰς
ὁδεύσεις πρὸς Μακεδονίαν καὶ παρελάμβανον τὰ σπεύδοντα περὶ τμή-
ματα. Τὸ ἵππικὸν ἔσπευσε μὲ τοὺς ἵππεῖς ἐπὶ τῶν ἵππων ἀνευ ἐφιππίου
(αὐτὰ μεταφέροντο ἐπὶ αὐτοκινήτων). Ἦσαν δὲ ὅλοι κληρώτοί, διότι
ἡ ἐπιστράτευσις μόλις εἶχεν ἀρχίσει. Ἔσπευσαν λοιπὸν εἰς Πίνδον, ἵνα
συγκροτήσωσιν μίαν μάζαν, ἡ ὁποία θὰ ἐκτύπη τὴν εἰσβαλοῦσαν Ἴτα-
λικὴν Φάλαγγα. Ἐπὶ τῆς Πίνδου ὑπῆρχον μόνον 2 Τάγματα καὶ οἱ εἰσβα-
λόντες Ἴταλοὶ ἦσαν μία Μεραρχία Ἀλπινιστῶν καὶ Συντάγματα Μελα-
νοχιτώνων.

Ἡ Μάζα ἐγένετο καὶ εἰς ὠρισμένον τόπον καὶ χρόνον ἐγίναμεν
ἰσχυρότεροι καὶ ἐκόψαμεν εἰς τὸ μέσον τὴν Μεραρχίαν Τζούλια, διελύσαντες
αὐτὴν ἀπὸ τὸ μέσον μέχρι καὶ τῆς οὐρᾶς της. Καὶ ὅταν τὸ πρῶτον ἡμισὺ
της ἀλαζονικῶς ἐπροχώρει πρὸς Μέτσοβον, τὸ ἐκυκλώσαμεν, τὸ διαλύ-
σαμεν καὶ κατόπιν ἐπροχωρήσαμεν καὶ εἰσεβάλομεν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν
ἔδαφος, ὅπου νέαι κρατεραὶ ἐνδοχοὶ μάχαι ἐστεφάνωσαν τὸ Β' Σ. Στρατοῦ.

Ἐλλείπει μοιρῶν αὐτοκινήτων, οἱ γέροντες, αἱ γυναῖκες καὶ
τὰ παιδιὰ ἔσπευσαν καὶ διεξήγαγον τὸν ἀνεφοδιασμὸν εἰς τὰ τρόφιμα
καὶ πυρομαχικὰ τοῦ Σ.Στρατοῦ, μεταφέροντες καὶ ἐπὶ τῶν ὤμων των
τὰ εἶδη.

Ἄλλὰ καὶ μόνον τοῦ τὸ Γ.Σ. ἐπέδειξε δραστηριότητα παρακολουθή-
σεως τῶν γεγονότων καὶ παροχῆς βοήθειας εἰς τὸ Β'Σ.Σ. Μόνον μίαν αἴ-
τησιν τοῦ Σ.Σ. νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῇ ἡ Ἐρσέκα, μετὰ τὴν πρῶτην κατά-
ληψίν της ὑπὸ τῶν Τμημάτων του, δὲν ἐνέκρινε, διότι, ὅπως τοῦτο ἀπήν-
τησεν εἰς ἐπιμονὴν τοῦ Σ.Σ. νὰ μὴν ἐγκαταλειφθῇ αὕτη, τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐπέ-
μεινε νὰ ἐγκαταλειφθῇ καὶ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ στενοχωρήσωμεν. Καὶ τοῦτο,
διότι τὸ μὲν Τ.Σ.Δ.Μ. ἦτο κεκηρυγμένον ὑπὲρ τῆς ἀμυντικῆς ἐγκαταστά-
σεως τοῦ Β'Σ.Σ. εἰς τὴν παλαιὰν πρὸ τῆς εἰσβολῆς Τοποθεσίαν ἀντι-
στάσεως (ΙΒα), τὸ δὲ Γ.Σ. δὲν εἶχε συλλάβει ἕνα γενικὸν σχέδιον εἰσ-
βολῆς εἰς τὴν Ἀλβανίαν, εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ὁποίου νὰ ἐπέ-
μενεν.

Ἵσως γεννηθῇ ἡ ἀπορία εἰς τὸν ἀναγνώστην διατὶ τὸ Σ.Σ. δὲν ἐκι-
νήθη κατ' εὐθείαν πρὸς Κόνιτσαν, ἀντὶ νὰ κατευθύνῃ τὰς προσπάθειάς
του διὰ νὰ κυκλώσῃ τὰς εἰσβαλοῦσας δυνάμεις, τοῦ ἐχθροῦ, πρᾶγμα
τὸ ὁποῖον ἐπέτυχεν εἰς περιοχὴν Διστράτου. Βεβαίως ἡ ἀπορία αὕτη
εἶναι δυνατὸν νὰ προβληθῇ ἐκ τῶν ὑστέρων. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν,

ὅπως καὶ πρὸ τοῦ πολέμου (ὅρα γνωστὸν τοῦ ὑπόμνημα), εἰς τὴν σκέψιν τοῦ Σ.Σ. νὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατευθύνσει Κόνιτσα-Μελισσόπετρα διὰ ν' ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τοῦ κατὰ τῶν Ἰωαννίνων ἐχθροῦ. Ἡ σκέψις ὅμως αὕτη δὲν ἦτο δυνατὸν τότε νὰ πραγματοποιηθῇ διὰ τοὺς κάτωθι λόγους :

1) Δὲν ὑπῆρχαν πληροφορίαι περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰσβαλουσῶν δυνάμεων καὶ τῆς συνεχείας ἐνισχύσεως αὐτῶν.

2) Αἱ διατιθέμεναι ὑπὸ τοῦ Σ. Σ, Δυνάμεις δὲν ἦσαν ἐπαρκεῖς διὰ μίαν τοιαύτην καὶ εἰς τόσον βάθος ἐπιχείρησιν. Καὶ

3)—ὅπερ καὶ σπουδαιότερον—διὰ μιᾶς εἰς τοσοῦτον βάθος εἰσβολῆς τοῦ Ἑλλην. Στρατοῦ δὲν θὰ ἐκαλύπτοντο τὰ πλευρὰ καὶ ἡ ἐπιχείρησις αὕτη θὰ ἦτο πολὺ ριψοκίνδυνος καὶ θὰ ὠμοιάζεν, ὅπως ἐφάνη ἐκ τῶν ὑστέρων, πρὸς τὴν ἰταλικὴν εἰσβολὴν τῆς Τζούλια εἰς μέγα βάθος καὶ ἄνευ καλύψεως τῶν πλευρῶν. Ἐπειτα θὰ ἀφήνοντο ἐλεύθεραι αἱ εἰσβαλοῦσαι ἰταλικαὶ δυνάμεις νὰ ἐκπληρώσουν, τὸν ἀντικειμενικὸν των σκοπῶν, φθάνουσαι εἰς Μέτσοβον ; Ἡ καλῶς ἐννουμένη Στρατηγικὴ ἀπαιτοῦσε νὰ διαλυθοῦν καὶ νὰ σκορπισθοῦν αἱ εἰσβαλοῦσαι ἰταλικαὶ δυνάμεις ὑπὸ Ἑλληνικῶν Τμημάτων, τὰ ὅποια, διατηροῦντα τὸν μεταξὺ των, σύνδεσμον καὶ χωρὶς ν' ἀποκοποῦν ἀπὸ τὸν ὄγκον τῶν δυνάμεων των, θὰ ἐπεδίωκον τὴν κύκλωσιν των καὶ τὴν διάλυσιν των. Οὕτω καὶ συνέβη, χωρὶς νὰ παρλειφθῇ καὶ ἡ πρὸς Κόνιτσαν κατευθυσὶς διὰ δυνάμεων ὅμως, αἱ ὅποια, ἐπειδὴ ἦσαν μικραὶ εἰς ἀριθμὸν, δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσουν εἰς μέγα βάθος.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ παρόντος βιβλίου ἐλέγχεται ἀκριβῶς διὰ τοῦτο ἡ περιπετειώδης εἰσβολὴ τῆς Τζιούλια, ἡ ὅποια, ἀποκοπέῖσα ἀπὸ τὸν ὄγκον τοῦ ἰταλικοῦ Στρατοῦ καὶ μὴ δυναμένη νὰ προστατεύσῃ τὰ πλευρὰ της, ὑπέστη τὴν ἱστορικὴν συμφορὰν. Ἐκεῖ ἀναπτύσσονται καὶ ἱστορικὰ παρδείγματα, δικαιολογοῦντα τὰς ἀπόψεις μας.

Σ υ μ π έ ρ α σ μ α

Ἔτσι διεξήχθη ἡ Μάχη τῆς Πίνδου :

α) Συγκέντρωσις ἐν τάχει διαφόρων μονάδων εἰς περιοχὴν Ἐπταχωρίου-Κερασόβου καὶ ἀποκοπὴ ἀπὸ τὸ μέσον μέχρι οὐρᾶς Μεραρχίας Τζούλια καὶ καταστροφὴ τοῦ μέρους τούτου.

β) Κύκλωσις ὑπολοίπου (Κεφαλὴ μέχρι μέσης) Μεραρχίας Τζούλια καὶ διάλυσις αὐτῆς.

Ἄλλὰ ἡ Μάχη τῆς Πίνδου ἠδύνατο νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἐπαρχὴ ὑπερκεράσεως τῶν εἰς περιοχὴν Κορυτσᾶς Ἰταλῶν ἢ ὑπερκεράσεως τῶν ἔναντι, VIII Μεραρχίας Ἰταλῶν καὶ ἐπομένως Διάλυσις τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐγένετο.

Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐνῶ ἔδει νὰ ἐπιφορτισθῆ με τὰς ἀποστολάς αὐτάς καὶ νὰ ἐνισχυθῆ ἀναλόγως, ἔλαβε δευτερεύουσαν ἀποστολήν Σώματος Συνδέσμου μεταξὺ Α' καὶ Β' Σ. Στρατοῦ. Ἀλλὰ τὸ μὲν Γ' Σ. Στρατοῦ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ περαιτέρω ὡς στροφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, ὁμοίως τὸ Α' Σ. Στρατοῦ ὡς ἔκκεντρον ἔχον ἐμπόδιον τὸν Ἀῶν καὶ τὴν Τρεμπεσίαν - Σέντελι.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀντιληφθὲν ὅτι αὐτὸ ἔδει νὰ εἶναι τὸ Σ. Στρα-Κυρίας Προσπαθείας, καίτοι με ἠλαττωμένας δυνάμεις, ἐνήργησεν ὡς Σ. Στρατοῦ Κυρίας Προσπαθείας καὶ εἰσέβαλε καὶ προήλασεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς αὐτῆς ὁ Ἰταλοελληνικὸς Πόλεμος εἶναι αἱ μά-χαι τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ - Φράσερι, Κλεισούρα, Τρεμπεσίαν, Σέντελι.

Ἀπόκρουσις τῆς ἐαρινῆς τοῦ Μουσουλίνοι ἐπιθέσεως.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

ΑΠΩΘΗΣΙΣ ΙΤΑΛΩΝ ΕΙΣ ΑΛΒΑΝΙΚΟΝ ΕΔΑΦΟΣ. ΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΦΡΑΣΣΕΡΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Μετά τήν νικηφόρον λήξιν τῆς «Μάχης τῆς Πίνδου», ὁ πόλεμος τοῦ 1940-41 εἰσῆλθεν εἰς νέαν φάσιν. Καί κατὰ τήν φάσιν αὐτήν ὁ Ἑλληνικός Στρατός, ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Ἕθνους ὀλοκλήρου, ἐξεδήλωσε καί πάλιν ὑπέροχα δείγματα ἀνδρείας, αὐταπαρνήσεως καί ἡρωισμοῦ. Καί ἀπέσπασεν ἐκ νέου τὸν θαυμασμόν καί τὸν ἔπαινον τῶν ἐλευθέρων λαῶν, οἱ ὅποιοι μὲ ἀνακούφισιν καί χαρὰν ἐβλεπον νὰ συντρίβεται διὰ πρώτην φοράν καί νὰ ἐξευτελίζεται ἡ δύναμις τῶν Φασιστῶν.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ ἔπρεπε νὰ μετακινηθῆ ἀπὸ τὸ Ἐπταχώριον τῆς Πίνδου εἰς τὴν Πυρσόγιαννην. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ἔδαφος ἦτο πολὺ ὀρεινὸν καί δύσβατον καί τὸ Στρατηγεῖον εἶχε πεδινήν σύνθεσιν, μετεκινήθη μόνον ἓνα Κλιμάκιόν του, τὸ ὅποιον τὸ ἀποτελοῦσαν οἱ Διευθυνταὶ τῶν Ἐπιτελικῶν Γραφείων του καί οἱ βοηθοὶ των. Τὸ ἄλλο Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγεῖου διετάχθη νὰ μετακινηθῆ διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μετσόβου-Ἰωαννίνων καί νὰ κατευθυνθῆ εἰς Κόνιτσαν.

Τὸ πρῶτον Κλιμάκιον ἠκολούθησε τὸ δύσκολον μονοπάτι, κατὰ μῆκος τῆς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Σαρανταπόρου Ἠναγκάσθη δὲ νὰ διέλθῃ τὸν ποταμόν, διὰ πόρων του, ἀναριθμήτους φοράς. Ἡ πορεία ὑπῆρξε κοπιαστική, ἠθέα ὁμως τῶν γύρω ὀρεινῶν τοπίων ὑπέροχος. Ἐκεῖ εἶναι ἡ καρδιά τῆς Πίνδου. Δεξιὰ διεκρίνετο ὁ σπαθωτὸς Γράμμος. Ἀριστερὰ ὁ μεγαλοπρεπὴς Σμόλικας. Ἐἰς τὸ βάθος τὴν θέαν τὴν ἔφραζαν οἱ ὀρεινοὶ ὄγκοι τῆς μεθορίου μὲ τοὺς ὑποδείκτας 1500 καί 1700. Τὰ νερὰ τοῦ Σαρανταπόρου ἐκυλοῦσαν μὲ ὄρμην, ἠνώνοντο παρέκει μὲ τὰ νερὰ τοῦ Κερασσώβιτικου ποταμοῦ καί κατέβαιναν γρήγορα εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Ἄωου, βορείως τῆς Μελισσόπετρας. Τὰ νερὰ τῆς περιοχῆς Βούρμπιανης συγκροτοῦν τὸν ὀρμητικὸν «Βουρμπιανίτικον» ποταμόν, ὁ ὅποιος χύνεται ἐπίσης εἰς τὸ Σαραντάπορον, πλησίον τῆς Πυρσόγιαννης. Τὰ

νερά του Βουρμπιανίτικου, έξωγκωμένα από την βροχήν παρέσυραν την παραμονήν τῆς παραβιάσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὸν ἐπιδρομέα τὴν γέφυραν αὐτοῦ. Τοῦτο ἐπεβράδυνε τὴν προώθησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ ἐδαφὸς μας μίαν ὀλόκληρον ἡμέραν πρᾶγμα ἐξαιρετικὰ σοβαρὸν τότε, ὅταν τὸ κέρδος καὶ μιᾶς ὥρας ἀκόμη, ἦτο πολῦτιμον διὰ τὰ «ταχέως, ἀλλὰ στάγδην» σπεύδοντα Ἑλληνικὰ Τμήματα ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, διὰ ν' ἀναχαιτίσουν τὸν ἀλαζόνα εἰσβολέα.

Τὰ νερά λοιπὸν τοῦ Σαρανταπόρου καὶ τῶν παραποτάμων του, πάντοτε ὀρηκτικὰ καὶ περισσότερον μετὰ βροχήν, προσέφεραν καὶ αὐτὰ ὑπηρεσίας εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα, κατὰ τὸν σκληρὸν ἀγῶνα τοῦ 1940-41.

Τὸ Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου, μετὰ τὴν ἐπίμοχθον πορείαν ὀλόκληρου σχεδὸν ἡμέρας, ἔφθασε περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, εἰς Πυρσογιαννινην. Ὁ Διοικητὴς ὅμως τοῦ Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγὸς Παπαδόπουλος, ἐπροχώρησεν εἰς Βούρμπιανην, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Διοικητὴν τῆς τῆς ἐκεῖ εὐρισκομένης Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ, Συνταγματάρχην Δημάρατον. Ἐκεῖ ἔφθασε τὴν νύκτα καὶ μετὰ συνομιλίαν του μετὰ τὸν Συνταγματάρχην Δημάρατον, ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος, Συνταγματάρχην Δ.Μαχᾶν καὶ τὸν ἠρώτησε ἂν ὑπῆρχεν καμμία νεωτέρα διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, διὰ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ διὰ νέαν ἀποστολὴν τοῦ Σώματος Στρατοῦ. Ἡ ἀπάντησις ἦτο ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία διαταγὴ.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ λοιπὸν μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης δὲν ἐγνώριζε τὰς προθέσεις τοῦ Γενικοῦ Στρατηγείου, διότι τὸ Γεν. Στρατηγεῖον δὲν τῆς εἶχεν ἀναφέρει τίποτε, ποτέ, διὰ εἰσβολὴν εἰς τὸ Ἄλβανικὸν ἔδαφος, οὔτε κἂν ἀορίστως.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος εἶχεν ἐκπεφρασμένην γνώμην ὅτι ἔπρεπε τὸ Σῶμα Στρατοῦ νὰ προωθήσῃ, ἔστω καὶ αὐτοβούλως, τὰς Μονάδας ἐμπρός, διὰ νὰ ὑπερπηδήσουν τὰ βουνά-εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλαγιὰν ἑνὸς ἐξ αὐτῶν εὐρίσκεται ἡ Πυρσογιάννη-καὶ νὰ φθάσουν καὶ νὰ ὑπερβούνη τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Κορυτσᾶς - Ἰωαννίνων καὶ ὄχι ἀπλῶς νὰ τὴν διακόψουν. Τώρα, ἐνῶ ἐκρατοῦσεν ἀκόμη τὸ ἀκουστικὸν τοῦ τηλεφώνου, ἐσκέπτετο μετὰ δέος ποῖαι θὰ ἦσαν αἱ συνέπειαι διὰ τοὺς ἄνδρας καὶ τὰ κτήνη, ἐὰν αἱ Μονάδες τοῦ Σώματος ἠναγκάζοντο νὰ διαχειμᾶσουν ἐπὶ τοῦ πολυπτύχου ὀρεινοῦ ὄγκου τῆς Πίνδου. Ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχε τότε. Πῶς θὰ ἐγίνετο ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τροφίμα καὶ πολεμοφόδια καὶ καὶ πῶς θὰ διεκομίζοντο ἀσθενεῖς καὶ τραυματίαι ἄνδρες; Ὅλοι οἱ Λόχοι ἡμιονηγῶν ἐὰν ἐμαζεύοντο-ἐσκέπτετο-δὲν θὰ ἐπαρκοῦσαν διὰ τὰς ἀνάγκας αὐτάς. Θὰ ἔπρεπεν ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος νὰ ἐκτελέσῃ τὰς πρὸ καιροῦ διαβιβασθείσας ὁδηγίας τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. αἱ ὁποῖαι καθώ-

ρίζον τὸ Σῶμα Στρατοῦ νὰ ὑποχωρήσῃ πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀνατολικά τῆς Πίνδου, καὶ ν' ἀφήσῃ ἐπάνω εἰς αὐτὴν μικρὰ Τμήματα χιονοδρόμων. Ἄλλὰ, εἴτε ὁ Στρατὸς μας μετεκινεῖτο πρὸς τὰ ὀπίσω, εἴτε πρὸς τὰ ἔμπροσ, οἱ Ἴταλοί, οἱ ὁποῖοι ἐν τῷ μεταξύ θὰ ἀνασυγκροτοῦντο, θὰ ἐπανήρχοντο, διὰ νὰ ἐκτελέσουν νέαν ἀπόπειραν εἰσβολῆς. Ἐάν ὁμως ὁ Στρατὸς μας ἐπροχωροῦσε καὶ κατελάμβανε καὶ ἐξησφάλιζε τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἐρσέκας - Λεσκοβίου, ὁ ἀνεφοδιασμός τῶν Μονάδων τοῦ Σώματος θὰ ἐγένετο περίφημα εἴτε ἀπὸ Ἰωάννινα εἴτε ἀπὸ τὴν Κορυτσάν.

Ἐχων εἰς τὸν νοῦν του τὰς σκέψεις αὐτὰς ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ὅταν ἀπὸ τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ σύρματος ὁ Σωματάρχης τοῦ ἐζήτησε τὴν γνώμην περὶ τοῦ τι ἔπρεπε νὰ πράξῃ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἔδωκε τὴν ἱστορικὴν ἀπάντησιν :

— Στρατηγέ μου, πάρε τὴν εὐθύνην τῆς εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Ἔτσι, μὲ τὴν εἰσβολήν, θὰ παρασύρωμεν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ν' ἀναλάβῃ ἐπιχειρήσεις ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Ἡ τὸ ὀλιγώτερον, διὰ τῆς καταλήψεως τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, θὰ ἐξασφαλίσωμεν τὸν ἀνεφοδιασμόν τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Καὶ ὁ γενναῖος Σωματάρχης ἀπήντησε :

— Συμφωνῶ μαζί σου.

Μετὰ τὴν ἀπόφασιν ἐκείνην τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Β' Σ. Σ., ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος συνέταξε καὶ ἀπέστειλεν ἐντὸς ἐλαχίστου διαστήματος τὴν ἱστορικὴν διαταγὴν τῆς εἰσβολῆς τῶν Μονάδων τοῦ Β' Σ. Σ. εἰς τὴν Ἀλβανίαν, μὲ πρῶτον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τῆς ὁδοῦ Κορυτσᾶς - Ἰωαννίνων, ἢ ὁποῖα, πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Β' Σ. Σ. διήρχετο διὰ τριῶν σπουδαίων κατωκνημένων τόπων, τῆς Ἐρσέκας, Μπόροβας-Λεσκοβικίου. Ὅπως θὰ εἶδωμεν κατωτέρω, ἡ Μονάς, ἢ ὁποῖα διετάχθη νὰ εἰσβάλλῃ πρῶτη ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι, ἦτο ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ. Τὴν Μονάδα αὐτὴν θ' ἀκολουθοῦσεν ἀμέσως ἡ V Ταξιαρχία Πεζικοῦ. Ἐκ τῶν ἄλλων Μονάδων ἡ Iη Μεραρχία Πεζικοῦ διετάχθη νὰ καταλάβῃ τὸ Λεσκοβίκιον.

Καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἐκείνην ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐμελέτησε πῶς θὰ ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ τὸ Σ. Σ. ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, ἂν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ὄχι μόνον ἐνέκρινε τὴν εἰσβολήν, ἀλλὰ διέτασσε νὰ ἐπεκταθῇ εἰς βάθος. Ἡ ἐργασία ἐτελείωσε κατὰ τὰ ἐξημερώματα. Καὶ τότε ὁ Ἐπιτελάρχης, ὁ ὁποῖος ἦτο πολὺ εὐχαριστημένος, ἀντελήφθη ἰσχυρόν τὸ αἶσθημα τῆς πείνης, διότι ὄλην τὴν ἡμέραν καὶ ὄλην τὴν νύκτα δὲν εἶχε φάγει.

— Ὑπάρχει γιὰ σᾶς ἓνα πολὺ καλὸ φαγητό, τοῦ εἶπεν ὁ Ἀξιωματικὸς τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων.

Καί τοῦ ἔφερε μίαν μεγάλην μερίδα λαγοῦ, θαυμασίως μαγειρευμένου. Τὸν λαγὸν τὸν εἶχε φονεῦσει ὁ οἰκοδεσπότης, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ὁποίου εἶχε στεγασθῆ ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος.

Τὸ πόρισμα ἐκ τῆς ὀλονυκτίου μελέτης τοῦ Ἐπιτελάρχου ἀφωροῦσε:

A) Πὼς τὸ Β' Σ. Σ. θὰ κατελάμβανε τὴν Πρεμετὴν.

Ἡ κωμόπολις αὐτὴ εἶναι ἐπάνω εἰς τὴν μοναδικήν, ἀμαξιτὴν ὁδόν, ἡ ὁποία φέρει ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Κονίτσης-Μελισσόπετρας εἰς τὸ ἔσωτερικὸν τῆς Νοτίου Ἀλβανίας, πρὸς τὴν Αὐλῶνα καὶ τὸ Βεράτιον.

Ἡ ὁδὸς αὐτὴ ἀκολουθεῖ τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Ἀώου καὶ δεσπόζεται ἀριστερὰ (ἀπὸ νότου) ἀπὸ ὄροσειρὰς 1000-2500 μέτρων, ἐκ τῶν ὁποίων κυριωτέρα εἶναι ἡ τῆς Νεμέσκας καὶ αἱ ὁποῖαι τότε εὑρίσκοντο εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας τοῦ ἀριστερὰ τοῦ Β' Σ. Σ. δρῶντος Α' Σ. Σ. Πρὸς τὰ δεξιὰ (ἀπὸ βορρᾶ) δεσπόζεται ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα ὄρη, ὕψους ἄνω τῶν χιλίων μέτρων, τὰ ὁποῖα διατρέχουν μονοπάτια λίαν ἐπικίνδυνα. Ἡ κατάληψις τῆς Πρεμετῆς θὰ ἐπετυγχάνετο κυρίως δι' ὑπερκεράσεως. ἀφοῦ πρῶτα κατελαμβάνετο ἡ περιοχὴ Φράσσερι (ὄροσειρὰ Μάλι Κελκὲς), Ἐπὶ πλέον κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θ' ἀπεφεύγοντο τὰ ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ ἄρματα μάχης τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ Πεδινοῦ Πυροβολικοῦ του. Ἐπομένως ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπάθειας τοῦ Β' Σ. Σ. ἦτο Ἐρσέκα - Φράσσερι.

B) Τὸ Σ. Σ., μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Πρεμετῆς, θὰ ἐγίνετο κύριον τοῦ τρομεροῦ κόμβου τῆς Κλεισοῦρας, ὁ ὁποῖος κόμβος ἦτο συγχρόνως καὶ εἴσοδος τῆς στρατηγικωτάτης καὶ λίαν ἐπικινδύνου στενωποῦ τῆς Κλεισοῦρας.

Ἡ κατεύθυνσις ἀπὸ τὴν Πρεμετὴν πρὸς τὴν Κλεισοῦραν, κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου, παρουσιάζετο πολὺ περισσότερον δυσχερῆς. Διότι καὶ ὑψηλὰ ὄρη ὑπάρχουν ἀπὸ ἓνα μέρος καὶ τὸ ἄλλο καὶ διότι ἡ ἰδίᾳ Κλεισοῦρα περιβάλλεται ἀπὸ βορρᾶ καὶ ἀνατολὴ μετὴν πεταλοειδῆ κορυφογραμμὴν Φράτερι 1220, Σεβράνι 1200 καὶ Γαρονίν 1256. Ἡ κατάληψις θὰ ἐγίνετο μόνον, ἐὰν κατελαμβάνετο ἡ πεταλοειδῆς αὐτὴ κορυφογραμμὴ. Τὴν γωνίαν τῆς κορυφογραμμῆς αὐτῆς τὴν ἀποτελεῖ ὁ ὄρεινός ὄγκος 1220. Ὅποιοι κατελάμβανε τὴν γωνίαν (1220) αὐτὴν, θὰ ἤμποροῦσε, ἀφοῦ συνέτριβε κάθε ἀντίστασιν κατὰ μῆκος, νὰ προχωρήσῃ μέχρι τοῦ Γαρονίν. Συγχρόνως ἐφεδρικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θ' ἀκολουθοῦσαν τὰ μαχόμενα Τμήματα, θὰ κατῴρθωναν νὰ ὑπερφαλαγγίσουν τὴν Κλεισοῦραν, νὰ ἐκμηδενίσουν κάθε ἀντίστασιν καὶ νὰ τὴν καταλάβουν. Καὶ

Γ) Τὰς μετὰ ταῦτα ἐνεργείας τῶν Μονάδων τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Μετά την κατάληψιν τῆς Κλεισούρας αἱ Μονάδες τοῦ Β' Σ. Σ. ὄφειλαν νὰ καταλάβουν τὶς Γκλάβες, τὰ τρία αὐτὰ βουνά, τὰ ὁποῖα οἱ Ἄλβανοὶ τὰ ὀνομάζουν Τρία Αὐγά. Καὶ εἶναι τόσον ὠραία τοποθετημένα ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ τρία αὐτὰ βουνά, διὰ τὸ ἐμποδίζουσι κάθε εἰσβολὴν ἀπὸ τ' ἀνατολικά πρὸς τὸ Βεράτι καὶ τὴν Αὐλώνα. Ἀλλὰ ὑπῆρχε καὶ τὸ ἄλλο, τὸ χειρότερον : Ἀπὸ τὴν στενωπὸν τῆς Κλεισούρας ἀρχίζει ἡ φοβερὰ κορυφογραμμὴ τῆς Τρεμπεσίνας, ἡ ὁποία φθάνει σχεδὸν ἕως τὰ Τρία Αὐγά. Ἡ κατάληψις αὐτῶν προϋποθέτει τὴν κατάληψιν τῆς Τρεμπεσίνας. Ἀλλὰ διὰ νὰ καταληφθῆ προηγουμένως ἡ Τρεμπεσίνα (ὕψ. 2.000) ἔπρεπε νὰ θυσιασθοῦν πολλοὶ ἄνδρες. Παρίστατο λοιπὸν ἀνάγκη νὰ ὑπερκερασθῆ αὕτη. Καὶ ἡ κατεύθυνσις ἀπὸ τὸ Τεπελένι πρὸς τὶς Γκλάβες ἦτο καὶ αὕτη σχεδὸν ἀδύνατος, ἂν προηγουμένως δὲν κατελαμβάνετο ἡ Τρεμπεσίνα. Ἡ προέλασις αὕτη προϋπέθετε καὶ τὴν κατάληψιν τοῦ Ἀώου, δυτικὰ τοῦ Τεπελενίου. Ἀλλὰ τὸ Τεπελένι εὐρίσκετο εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας τοῦ Α' Σ. Σ. καὶ ἦτο ἡ πλέον δύσκολος κατεύθυνσις. Τουναντίον, ἐὰν κατελαμβάνετο τὸ 1220-Γαρονὶν διευκολύνετο ἡ ἐξόρμησις πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς Μπούμπει Κιάφ-Σόφιουντ. Τοιοῦτοτρόπως καθίστατο δυνατὴ ἡ ὑπερκέρασις τῆς Τρεμπεσίνας. Καὶ τότε μὲ μίαν στροφὴν ἀπὸ Μπούμπει πρὸς Γκλάβες κατελαμβάνοντο καὶ αὐταί.

Ὁ ἐλιγμὸς αὐτὸς ἀπαιτοῦσε λεπτόν χειρισμόν, ἐπιτελικὴν μελέτην καὶ ἐξασφάλισιν τῶν πλευρῶν. Ἡ ἐξασφάλισις αὕτη θὰ ἐγίνετο μὲ Τμήματα, τὰ ὁποῖα θὰ εἶχαν μέτωπον πρὸς τὸ Βεράτι καὶ μὲ τὴν κατάληψιν μέρους τῆς Τρεμπεσίνας.

Ἡ κατεύθυνσις λοιπὸν τῆς κυρίας προσπάθειας τοῦ Β' Σ. Σ. ἦτο : Γαρονὶν, περιοχὴ Τρία Αὐγά. Ἄμεσος συνέπεια τῆς καταλήψεως τῶν Τριῶν Αὐγῶν θὰ ἦτο ἡ πτώσις τῆς Τρεμπεσίνας καὶ ἀποχώρησις ὅλων τῶν Ἰταλικῶν Δυνάμεων τῆς περιοχῆς τοῦ Τεπελενίου καὶ νοτίως αὐτῆς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Αὐλώνα.

Αὐτὰ ἀφωροῦσε τὸ πόρισμα τῆς μελέτης τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Β' Σ. Σ. εἰς Πυρσογιάννην.

Τὴν 23ην Νοεμβρίου ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ. Σ. ἀπεφάσισε νὰ μετακινήσῃ τὸν Σταθμὸν Διοικήσεως εἰς Κόνιτσαν.

Μόλις τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σώματος ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πυρσόγιαννην, κατέφθασε μὲ τὸν ἵππον του καλπάζοντα ὁ Λοχαγὸς Δ. Γεωργακόπουλος καὶ ἐνεχείρισεν εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην Δ. Μαχᾶν μίαν διαταγὴν τοῦ Τ. Σ. Δ. Μ. πρὸς τὸ Β' Σ. Σ. Ἡ διαταγὴ ἐκείνη ἔδιδεν ἐντολὴν εἰς τὸ Β' Σ. Σ. νὰ διαβῆ τὴν μεθόριον, καὶ νὰ καταλάβῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐγκαρσίαν, ἀμαξίτην ὁδὸν Μελισσόπετρας - Ἐρσέκας. Μπορεῖ κανεὶς νὰ φαντα-

σθη τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος, ἀφοῦ με τὴν πρότασιν αὐτοῦ ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἔλαβεν ἀπόφασιν εἰσβολῆς εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος ἐξηκολούθησε τὴν πορείαν του καὶ ἔφθασεν αὐθημερὸν εἰς Κόνιτσαν ὅπου ἐγκατέστησεν τὸν Σ. Δ. του. Εἰς τὴν Κόνιτσαν ἡ Διοίκησις θὰ ἠμποροῦσεν εὐκόλα νὰ συνδέεται τηλεφωνικῶς μετὰ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Ἐκεῖ εἰς τὴν Κόνιτσαν τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος παρέμεινε καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς Φράσσερι. Ἐκεῖ τὸ ἐπισκέφθη ὁ Ἀρχιστράτηγος Παπάγος, ὁ ὁποῖος συνεχάρη τὴν Διοίκησιν καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σώματος διὰ τὴν νίκην τῆς Πίνδου. Ἐκεῖ ἐπίσης τὸ ἐπισκέφθη καὶ ὁ τότε διάδοχος καὶ κατόπιν Βασιλεὺς Παῦλος. Εἰς Κόνιτσαν τὸ Στρατηγεῖον ἐβomberδίσθη ἐπανειλημμένως ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας. Ὑπεράνω τῆς Κονίτισης τότε ἔγιναν οὐκ ὀλίγαι ἀερομαχίαι μεταξύ Ἰταλῶν καὶ ἡμετέρων ἀεροπόρων. Ἐκεῖ τέλος ἔφθασαν διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Λαρίσης-Τρικάλων-Ἰωαννίνων αἱ Συζυγαρχίαι Πυρομαχικῶν. Ἐκεῖ ὁμοίως τὸ ἐπισκέφθη Ἄγγλος Στρατηγὸς ἀπεσταλμένος τοῦ Στρατηγοῦ Οὐῦλσωνος μετὰ διερμηνέα τὸν πρίγκιπα Πέτρον.

Ἐζήτησαν καὶ τοὺς ἀνέπτυξα τὴν Μάχην τῆς Πίνδου καὶ τοὺς διαβεβαίωσα ὅτι τελικῶς θὰ συντρίψουν καὶ αὐτοὶ τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν Ἀφρικήν, ἐὰν ἐτόλμων.

Εἰς Κόνιτσαν ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. ἔλαβε διαταγὴν τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀλβανίας «ἐφ' ὅσον θὰ τὸ ἐπέτρεπον αἱ καιρικαὶ συνθήκαι». Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐθεώρησε τὴν διαταγὴν ἐκείνην τοῦ Γ.Σ. ὡς μὴ συγκεκριμένην καὶ μᾶλλον ἀόριστον. Ἡ διαταγὴ ὠρίζεν εἰσβολὴν τοῦ Στρατοῦ μας εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος καὶ ἔδιδε κατευθύνσεις εἰς τὸ Α' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀριστερὰ του Εἰς τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἔταξεν ὡς ἀποστολὴν νὰ ἀποτελεῖ σύνδεσμον μεταξύ τῶν ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ του Σωμάτων. Τέλος τὸ Γ.Σ. ὠρίσει τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Α' Σ.Σ. ὡς τὴν κυρίαν προσπάθειαν τῆς Στρατιᾶς. Καὶ ὄχι μόνον ἀόριστον ἐθεώρησε τὴν διαταγὴν ἐκείνην τῶν ἐπιχειρήσεων ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ., ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν ἢ κατευθύνσεις τοῦ Α' Σ.Σ. νὰ γίνῃ κατευθύνσεις τῆς κυρίας προσπάθειας τῆς Στρατιᾶς, ἀφοῦ ἢ κατευθύνσεις τοῦ Α' Σ.Σ. μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ἀώου δὲν εἶχε καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ.Σ., ἀπὸ τὸ ὁποῖον Β' Σ.Σ. ἐχωρίζετο διὰ τῆς σχεδὸν ἀπροσίτου κορυφογραμμῆς τῆς Νεμέσκας; Αὕτη ἢ κατεύθυνσις ἦτο καλὴ διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ λιμένος τῶν Ἀγίων Σαράντα. Πέραν ὅμως τοῦ Ἀώου, πρὸς τὴν Γκλάβες αὕτη ὑπέκειτο ὑπὸ τὰς δυνάμεις τῆς Τρεμπεισίας, ἐκτὸς τοῦ ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ

πραγματοποίηση βιαιάν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ Ἄωου. Καί τήν Τρεμπεσίαν μόνον τὸ Β' Σ. Σ. ἤμποροῦσε νὰ τήν καταλάβῃ καί μάλιστα μέ ὑπερκέρασιν, ὅπως ἀνεπτύχθη ἄλλοῦ. Καί ἡ κατάληψις αὐτῆς θὰ διηκολύνε τὰς δυνάμεις τοῦ Α' Σ. Σ. νὰ κατευθυνθοῦν πρὸς τῖς Γκλάβες - Αὐλῶνα.

Τὸ συμπέρασμα ἦτο ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς κατευθύνσεως τοῦ Β' Σ. Σ. εἶχαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Α' Σ. Σ.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς κατευθύνσεως τοῦ Ε' Σ. Σ. καί γενικῶς ὅλαι αἱ ἐπιχειρήσεις βορείως τοῦ ποταμοῦ Ἄψου δὲν ἤμποροῦσαν ν' ἀσκήσουν καμμίαν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ. Σ. πρῶτον διότι ὁ Ἄψος ἦτο ἀδιάβατος καί τοιουτοτρόπως ὁ ἐχθρὸς εἶχεν ἐξησφαλισμένα τὰ πλευρὰ του ἀπὸ τὰς βορείως τοῦ Ἄψου Ἑλληνικὰς Δυνάμεις καί δεύτερον διότι ἡ κατεύθυνσις τοῦ Ε' Σ. Σ. ἦτο τόσον πολυδαίδαλος καί ἀπόκρημνος, ὥστε ἀπεκλείετο ἡ εἰς τὸ βάθος προχώρησις καί μικρῶν ἀκόμη δυνάμεων. Ἐπομένως αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ε' Σ. Σ. δὲν εἶχαν καμμίαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ. Σ. Κατ' ἀκολουθίαν κύριαι ἐπιχειρήσεις παρουσιάζοντο αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Β' Σ. Σ. καί λόγῳ τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Α' Σ. Σ. καί διότι ἐπρό-ἐπρόκειτο νὰ καταλήξουν εἰς σπουδαῖον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, ὅπως ἦτο ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν. Ἦτο λοιπὸν μάταιος καί ἄχαρις ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον ἀνέθεσε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον εἰς τὸ Β' Σ. Σ., τὸ ν' ἀποτελῆ, δηλαδὴ, σύνδεσμον μεταξύ τῶν δύο ἄλλων Σωμάτων Στρατοῦ.

Τότε ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Σ. ἐσκέφθη ὅτι τὸ Β' Σ. Σ. δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπηρεασθῆ ἀπὸ τὴν διαταγὴν ἐκείνην τοῦ Γ. Σ. ἀλλὰ ν' ἀρχίσῃ ἐπιχειρήσεις ἀνεξαρτήτως καιρικῶν συνθηκῶν, διὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν προχώρησιν τοῦ Στρατοῦ μας ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Naί, δὲν εἶδιδετο εἰς τὸ Β' Σ. Σ. ἡ κατεύθυνσις τῆς κυρίας προσπαθείας, τὰ γεγονότα ὅμως θὰ ἠνάγκαζον τὸ Γ. Σ. ν' ἀναγνωρίσῃ de facto ὅπως καί ἔγινε-τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Β' Σ. Σ. ὡς κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας τῆς Στρατιᾶς.

Εἰς τὰς βορείας πλαγίας τῆς Νεμέσκας, κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου ὑπῆρχαν Τμήματα τοῦ Α' Σ. Σ., ὅπως τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκοστούλα, τὰ ὁποῖα ἐχωρίζοντο ἀπὸ τὸ Σῶμα των μὲ τὴν ἀπρόσιτον κορυφογραμμὴν Νεμέσκας. Τὰ Τμήματα ἐκεῖνα διὰ διαταγῆς τοῦ Γ. Σ. ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σ. Σ., κατόπιν αἰτήσεώς του.

«Πολὺ καλά, ἐσκέπτετο τώρα ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ. Σ. πρέπει νὰ προχωρήσῃ τὸ Σ. Σ. ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους καί νὰ καταλάβῃ τὸ Φράσσερι, ἀλλὰ μὲ ποίας δυνάμεις ;»

Πραγματικά τότε τὸ Σ.Σ. δὲν διέθετεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις: Ἡ 1η Μεραρχία ἦτο καταπεπονημένη ἀπὸ τὴν Μάχην τῆς Πίνδου. Καὶ συνεκροτεῖτο ἀπὸ Τάγματα διαφόρων Συνταγμάτων, τὰ ὅποια δὲν ἀνῆκον εἰς αὐτὴν καὶ τὰ ὅποια εἶχαν συγκεντρωθῆ καὶ ὑπαχθῆ εἰς αὐτὴν ἐν τάχει, κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς Μάχης τῆς Πίνδου, πρὸς ἀντιμετώπισιν τοῦ εἰσβολέως. Ἡ 5η Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ αὐτὴ ἦτο πολὺ ταλαιπωρημένη. Τέλος ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐστερεῖτο τῶν Μηχανοκινήτων Μέσων της.

Τὸ Β' Σ.Σ. λοιπὸν διέθετεν ὀλίγας καὶ καταπεπονημένας δυνάμεις. Ἐν τούτοις ἦτο ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ νὰ καταληφθῆ ταχέως τὸ Φράσσερι. Καὶ μετὰ τοῦτο ἦτο ἐπίσης ἀνάγκη νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας μας ταχέως τὸ 1220, προτοῦ οἱ Ἴταλοι κατορθώσουν νὰ ὀργανώσουν. Καὶ βραβεῖον τῆς καταλήψεως τοῦ 1220 θὰ ἦτο ἡ πτώσις τῆς Κλεισούρας, τοῦ μεγάλου στρατηγικοῦ κόμβου εἰς τὸ ἀβάκιον ἐκεῖνον τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ δύναμις τοῦ Β' Σ.Σ., κατόπιν αἰτήσεως τούτου, ἐνισχύθη μὲ τὴν 11ην Μεραρχίαν, ἡ ὅποια συνεκροτεῖτο ἀπὸ τέσσερα Συντάγματα. Εἰς τὴν Μεραρχίαν ἐκείνην ἐδόθη ἡ ἀποστολὴ νὰ κινηθῆ ἰππαστὶ ἐπὶ τοῦ Ἄψου.

Ὅπως ἀναφέρεται ἄλλοῦ εἰς τὴν ἐξιστόρησιν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἡ 1η Μεραρχία ἐκινήθη κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἄψου. Ἡ 5η Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἐκινήθησαν μὲ κατεύθυνσιν πρὸς Φράσσερι. Ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη νὰ καταληφθῆ τὸ ταχύτερον τὸ Φράσσερι διετάχθησαν δύο Συντάγματα τῆς δεξιᾶ εὐρισκομένης 11ης Μεραρχίας νὰ κινηθοῦν ἐντεῦθεν τοῦ Ἄψου πρὸς ὑπερκέρασιν τῶν ἐχθρικών δυνάμεων τῆς περιοχῆς Φράσσερι. Ἐκ τῶν Συνταγμάτων τούτων μόνον τὸ ἓνα ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τοῦ Σώματος. Τὸ ἄλλο δὲν ὑπήκουσε, διότι ἤθελε νὰ ἐγκρίνη τὴν μετακίνησίν του ἡ Μεραρχία του, μὲ τὴν ὁποίαν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπικοινωνήσῃ τὸ Β.Σ.Σ. δι' αὐτὸ διέταξε τὸ Σύνταγμα τοῦτο νὰ διαβιβάσῃ αὐτὸ εἰς τὴν Μεραρχίαν τὴν διαταγὴν τοῦ Σ.Σ., ἣν ἔδει νὰ ἐκτελέσῃ δηλ. νὰ διαπεραιωθῆ ἐντεῦθεν τοῦ Ἄψου.

Κατὰ τὴν περίοδον αὐτὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τὸ Β' Σ.Σ. ἀντιμετώπιζεν ἀνυπερβλήτους σχεδὸν δυσχερείας, διὰ νὰ ἐπικοινωνήσῃ μὲ τὰς Μονάδας του καὶ ἰδιαίτερος μὲ τὴν 11ην Μεραρχίαν, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι. Παρέστη ἀνάγκη νὰ μεταβῆ εἰς Μόροβαν ὁ Διοικητὴς τοῦ Β' Σ.Σ. μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου του, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἐπαφὴν μὲ τὸν Σ.Δ. τῆς 11ης Μεραρχίας. Καὶ ἐπέτυχε ταύτην. Ὅταν ὅμως ὁ Σ.Δ. τῆς 11ης Μεραρχίας μετεκινήθη βαθύτερον, ἡ ἐπικοινωνία κατέστη ἀδύνατος. Δι' αὐτὸ ἡ διαταγὴ πρὸς τὸ Σύνταγμα, ὅπως αὐτὸ

βοηθήση τὸν ἀγῶνα τῶν Ταξιαρχιῶν εἰς Φράσσερι, ἐδόθη διὰ μέσου Μονάδος, ἡ ὁποία εὑρίσκετο πλησίον τοῦ Φράσσερι καὶ ἡ ὁποία ἐπεκοινωνοῦσε μὲ τὸν ἐν λόγῳ Σύνταγμα. Ἡ μὴ ὑπακοή τοῦ Συντάγματος ὑπῆρξεν αἰτία νὰ χρονίσῃ ὁ ἀγὼν γύρω ἀπὸ τὸ Φράσσερι. Καὶ ἐχάθη πολυτίμος χρόνος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν ταχείαν προχώρησιν πρὸς κατάληψιν τῆς γωνίας τῆς πεταλοειδοῦς κορυφογραμμῆς-ὑψομ. 1220, ἡ ὁποία προῆσπιζε τὴν Κλεισούραν.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς Φράσσερι ὑπῆρξαν χαρακτηριστικαὶ αἱ δυσχέρειαι πρὸς ὑπερκέρασιν τῶν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων. Καὶ τοῦτο, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικῶς ἀνωμάλου ἐδάφους, τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν, τῶν δυσκολιῶν διὰ τὴν συγκέντρωσιν τῶν ἀπαιτουμένων Τμημάτων, τῶν δυσκολιῶν διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ Σ. Σ. μὲ τὰ Τμήματα αὐτὰ καὶ τέλος λόγῳ τῆς μὴ ἱκανοποιητικῆς δράσεως τῆς Διοικήσεως τῆς Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, ἡ ὁποία, διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἀντικατεστάθη.

Ἐν τῷ μεταξύ διετέθη εἰς τὸ Β'Σ.Σ. καὶ ἡ XVη Μεραρχία. Ἡ Διοίκησις τοῦ Β'Σ.Σ., ἐπειδὴ εἶχεν ὡς ἐπείγοντα ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ 1220, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας-προτοῦ ἀκόμη ἡ Μονὰς αὐτὴ φθάσῃ εἰς τὸ θέατρον τῶν ἐπιχειρήσεων-νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων Ταγμάτων τῆς Μεραρχίας του, νὰ προηγηθῆ αὐτῆς καί, ἀφοῦ ὑπερβῆ τὰς δύο Ταξιαρχίας τῆς περιοχῆς Φράσσερι, κινήθῃ τὸ ταχύτερον καὶ καταλάβῃ τὸ 1220, πρὶν ὀργανώσῃ τοῦτο ὁ ἐχθρὸς. Ἐδωκεν ἐπίσης διαταγὴν εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν, ὅπως, δύο Συντάγματα τῆς, τὰ ὁποῖα ἐκινουῦντο ἐντεῦθεν τοῦ ποταμοῦ Ἄψου, τρέξουν καὶ καταλάβουν τὰ βορείως τοῦ 1220, ὑψώματα διὰ νὰ ὀλοκληρωθῆ ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς 1220. Δυστυχῶς ἡ Μεραρχία αὐτή, ἡ ὁποία ἐκρατοῦσε τρία Συντάγματα βορείως τοῦ Ἄψου καὶ ἕνα ἀπὸ ἐδῶ ἀπὸ αὐτόν, δὲν ἐνήργησεν ἐν προκειμένῳ, ὅπως ἔπρεπε· διότι, ἀντὶ νὰ διαπεραιώσῃ εὐθὺς ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ὑπάρχουσαν γέφυραν ἕνα ἐκ τῶν τριῶν Συνταγμάτων καὶ μὲ αὐτὸ καὶ μὲ τὸ ἐκεῖ ἄλλο νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ Σώματος, ἐκινήθη μὲ τὰ τρία Συντάγματα τῆς βορείως τοῦ Ἄψου μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ διαπεραιώσῃ καὶ τὰ τρία βραδύτερα διὰ τῆς γεφύρας Λαπάνι. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν κατέστη δυνατὸν, διότι τὴν γέφυραν Λαπάνι τὴν ἀνετίναξεν ὁ ἐχθρὸς, ἐνῶ ἡμποροῦσε ἡ Μεραρχία νὰ τὴν καταλάβῃ ἐγκαίρως, ὅταν δὲν τὴν κατεῖχε ὁ ἐχθρὸς καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐκεῖ προγεφύρωμα, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατόπιν θὰ τῆς ἐπέτρεπε νὰ διαπεραιώσῃ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Σύνταγμα. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Ἄψος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦ χειμῶνος δὲν ἦτο διαβατὸς καὶ ἐπειδὴ δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη γέφυρα, παρὰ μόνον ἡ Τσερεβόντε, ἡ ὁποία εὑρίσκετο πίσω ἀπὸ τὰς ἐχθρικὰς γραμμάς, ἡ Μεραρχία ἐκείνη παρέμεινε ἀδρανῆς

πέραν τοῦ Ἄψου καὶ ἠχρηστεύθη. Προτιμότερον θὰ ἦτο τὸ ἓνα Σύνταγμα νὰ ἐκτελοῦσεν ἀναστροφή πρὸς τὰ πίσω, διὰ νὰ διέλθῃ ἀπὸ τὴν γέφυραν Λένσκα, πλησίον εἰς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν, παρὰ νὰ μείνῃ, ὅπως ἔμεινεν, ἠχρηστευμένη, σχεδὸν μέχρι τέλους Ἰανουαρίου τοῦ ἐπομένου ἔτους. Διὰ τὸ σφάλμα ἐκεῖνο καὶ διότι ὁ Σ. Δ. τῆς Μεραρχίας ἔμενε πολὺ πίσω ἀπὸ τὰ μάχιμα Τμήματά της, ἀντικατεστάθη ὁ Διοικητὴς τῆς Χίης Μεραρχίας.

Ἐπίσης ὁ Διοικητὴς τῆς XVης Μεραρχίας ὄχι μόνον δὲν ἐκινήθη δραστηρίως, ὅπως ὤφειλε νὰ πράξῃ, μετὰ τὰ 4 Τάγματα πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς 1220, ἀλλὰ παρέμεινεν εἰς Φράσσερι.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἰταλοὶ προέβαιναν πυρετωδῶς εἰς ὀργάνωσιν τῆς περιοχῆς 1220.

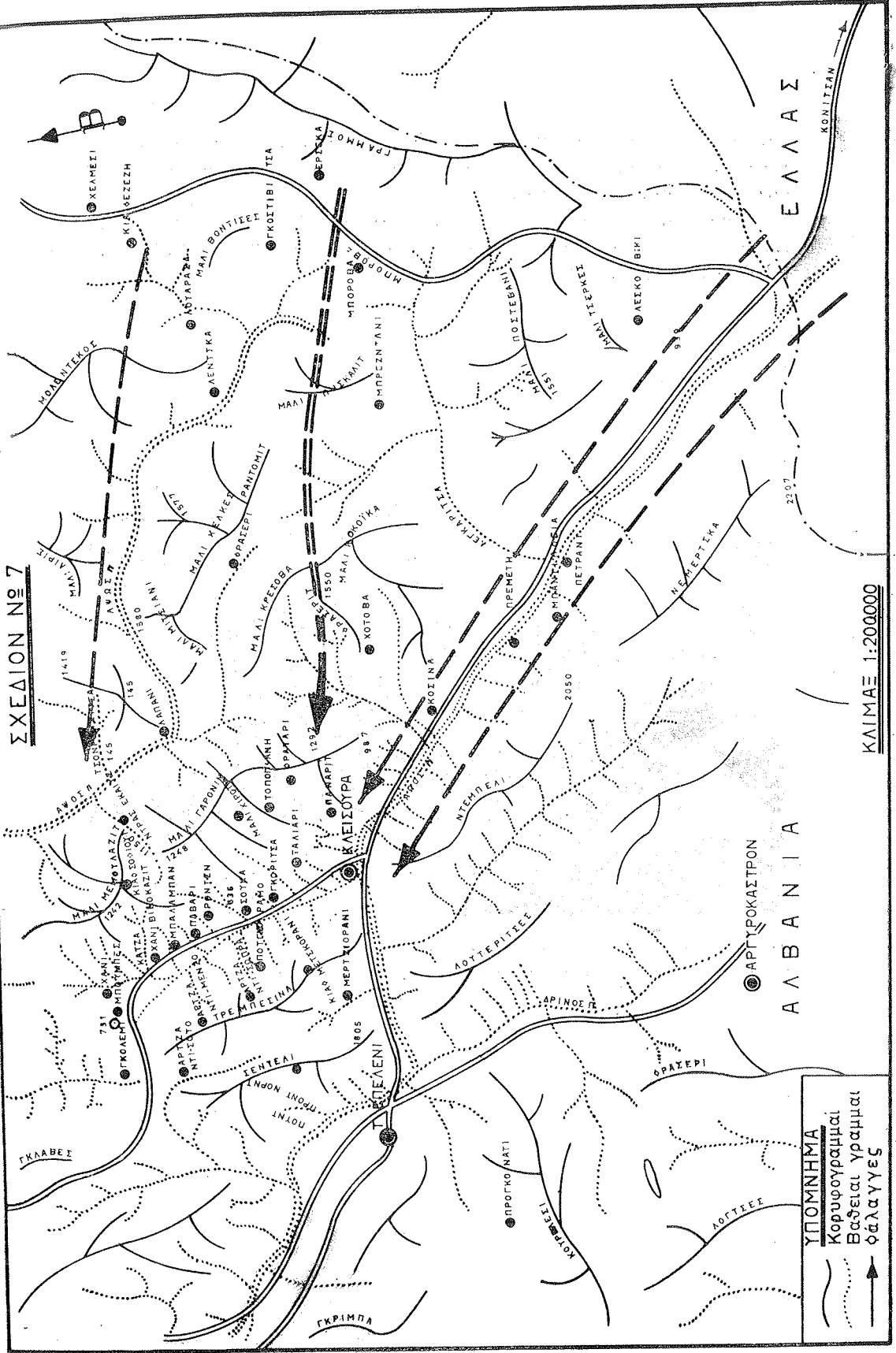
Ἡ 1η Μεραρχία εἶχε προχωρήσει καὶ εἶχεν ἔλθει εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν περιοχὴν Πακομύτη.

Τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστούλα εἶχε καταλάβει τὴν Πρεμετὴν. Ὁ Ἐχθρὸς, ἐπωφελούμενος τῆς βραδύτητος τῆς XVης Μεραρχίας κατάρθωσε νὰ δημιουργήσῃ συνεχῆ γραμμὴν ἀντιστάσεως ἀπὸ Πρεμετὴν διὰ Φράταρι εἰς 1220. Ἡ ταχύτης τῶν κινουμένων φαλάγγων διὰ τὴν ὑπερέκτασιν τῶν μέχρι τινὸς μὴ συνεχῶν ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων δὲν ὠφελοῦσε πλέον εἰς τίποτε. Ἐπρεπε νὰ δημιουργηθῇ ρῆγμα εἰς τὴν ἐχθρικὴν Τοποθεσίαν. Καὶ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἔπρεπε νὰ ἐκλεγῆ τὸ μέρος ὅπου θὰ ἐγίνετο τὸ ρῆγμα καὶ νὰ καθορισθοῦν αἱ ἀπαιτούμεναι δυνάμεις. Διὰ τοῦτο τὸ Σ.Σ. συνεκάλεσεν εἰς Χότοβαν, πατρίδα τοῦ Ἀρσάκη, ὅπου ἦτο ἡ προκεχωρημένη μας γραμμὴ, συγκέντρωσιν τῶν Διοικητῶν τῶν μεγάλων Μονάδων, διὰ νὰ λάβῃ ἀναφορὰν αὐτῶν καὶ ἀκολούθως νὰ ἐκδώσῃ ἀπόφασιν διὰ τὸ ρῆγμα.

Ἡ Χότοβα εὐρίσκεται ἀπέναντι τοῦ 1220 καὶ εἰς τὸ μέσον τοῦ δαιδάλου τῶν Ἀλβανικῶν ὀρέων. Καὶ διὰ νὰ φθάσῃ κανεὶς ἐκεῖ ἀντιμετωπίζει μεγάλας δυσχερείας. Τότε, τὸ ἄφθονον χιόνι, ὅσον εἶχε πέσει, εἶχε παγώσει. Καὶ ἡ μετάβασις ἐκεῖ διὰ τῶν μονοπατίων, τὰ ὅποια καὶ κατὰ τὸ θέρος ἀκόμη μετὰ δυσκολίας εἶναι βατά, ἦτο ἐξαιρετικὰ δυσχερὴς. Καὶ τὸ παγωμένον χιόνι εἶχε καταστή τὸσον ὀλισθηρὸν, ὥστε ἠναγκάζετο κανεὶς νὰ βαδίζῃ καὶ «μετὰ τέσσερα», διὰ νὰ μὴ κατακρημισθῆ εἰς καμμίαν φάλαγγα. Ἀκριβῶς, διότι ἡ θέσις τῆς Χότοβας περιεῖχεν εὐρείαν θέαν τοῦ ὄρειου χώρου δι' αὐτὸ ἔπρεπεν ὅπωςδῆποτε νὰ γίνῃ ἐκεῖ ἡ συγκέντρωσις τῶν Διοικητῶν τῶν μεγάλων Μονάδων. Καὶ ἔφθασαν ἐκεῖ ὅλοι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Διοικητὴν τῆς XVης Μεραρχίας, ὁ ὅποιος ἐπροφασίσθη ἀσθένειαν.

Ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς XVης Μεραρχίας, παρουσίασεν εἰς τὸ Σῶμα

ΣΧΕΔΙΟΝ ΝΟ 7

ΚΑΛΙΜΑΕ 1:20.000

ΥΠΟΜΝΗΜΑ
Κορυφογραμμαι
Βαθειαι γραμμαι
οδολαγγες

Πεδιον μάχης Φράσσερι, Κλεισούρας, Τ ρεμπτεσσινας, Έαρηνις Επιθέσσω Μουσολίφι.

ΕΛΛΑΣ

ΑΛΒΑΝΙΑ

Στρατοῦ σχέδιον διαταγῆς ἐπιθέσεως τῆς XV, Μεραρχίας, τὸ ὁποῖον συνετάχθη χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχη γίνει ἀναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας αὐτῆς.

Μετὰ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Διοικητοῦ τῆς Μ. Μονάδων, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. συνέταξε τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸς διάρρηξιν τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας εἰς 1220.

Ἡ τότε Α. Υ. Διάδοχος Παῦλος χαιρετᾷ τὸν Συν/χην Μαχᾶν Δ. Ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του εἰς Σ. Δ. εἰς Μπαντιλόγια (Φ/ριος 1941).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διατάσσει τὸ Σ.Σ. νὰ καλύψῃ εὐρέως τὸ Λεσκοβίκιον.—Τὸ Σ.Σ. ἐκδίδει τὴν ὑπ' ἀριθ. 3 Γεν. Δ/γὴν Ἐπιχειρήσεων πρὸς Μονάδας του.—Ἀνασυγκροτεῖται ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ. Ἀποστολὴ ταύτης νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς περιοχὴν Σονιόλασι.—Ρυθμίζεται ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Μονάδων.—Δύο διαταγαὶ Γεν. Στραγείου καθορίζουν νέαν ἀποστολὴν Σώματος Στρατοῦ.

Μετὰ τὴν λήξιν τῆς «Μάχης τῆς Πίνδου», ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, πάντοτε νηφαλίᾳ καὶ προορατικῇ, ἀνέλαβε νὰ ἐκτελέσῃ νέαν ἀποστολὴν, παράλληλον μὲ τὰς ἐνεργείας τῶν λοιπῶν Διοικήσεων Μεγάλων Μονάδων τοῦ Στρατοῦ μας.

Ἐλαβεν, ὅπως ἄλλοῦ ἐλέχθη τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5875/21-11-40 τὸ Β' Σ.Σ. Διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἡ ὁποία ὠρίζε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Β' Σ.Σ. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀποστολὴν αὐτὴν τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ.Σ. ὤφειλε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν εὐρείαν κάλυψιν τοῦ Λεσκοβικίου ἀπὸ τὰ βορειοδυτικὰ καὶ τὸ δεξιὸν του νὰ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας πρὸς τὴν Κορυτσάν.

Κατόπιν τούτου ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 611/23-11-40 διαταγῆς τῆς καὶ ὑπ' ἀριθμ. 3 Γεν. Δ/γῆς ἐπιχειρήσεων, ἐκάνο-νισε τὴν κίνησιν τῶν ὑπ' αὐτὴν Μονάδων ὡς ἑξῆς :

α) Ἡ Vη Ταξιαρχία ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κορυφὴν Ραντομίτ, ὑψόμετρον 1150 καὶ τὸ Μάλι Βοντίτσεσ καὶ νὰ τηρήσῃ σύνδεσμον δεξιὰ μὲ τὴν XIην Μεραρχίαν εἰς τὴν Βόντιτσαν, ἀριστερὰ δὲ μὲ τὴν I Μεραρχίαν εἰς τὸ ὑψόμετρον 1400 (8.5 χιλιόμετρα δυτικὰ Μπόροβας). Καὶ

β) Ἡ I Μεραρχία ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ Μάλι-I-Ποστενάντιτ, τὸ Μάλι-I-Βλάσοβες καὶ τὸ Μάλι-I-Πίσκαλιτ καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ μὲ τὴν κίνησιν αὐτὴν ν' ἀποκόψῃ τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις τῆς κοιλάδος τοῦ Ἀώου, γύρω ἀπὸ τὴν περιοχὴν Φούρκας καὶ Χάνι Μέρστεκ. Ἐπρεπεν ἐπίσης ἡ Μεραρχία νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ συνδεθῇ μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ Α' Σ.Σ. αἱ ὁποῖαι ἀνέπτυξαν δρᾶσιν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μελισσόπετρας καὶ Πρεμετῆς. Τέλος νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, ὅταν ἐκείνη, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 609 εἰδικὴν πρὸς αὐτὴν διαταγὴν θ' ἀνέπτυσε δρᾶσιν πρὸς τὸ μέρος τῆς Πρεμετῆς.

Διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ἡ Διοίκησις τοῦ Β'Σ.Σ. ὤρισε ὡς Σ. Δ. τῆς Ὑψ. Ταξιαρχίας τὴν Μπόροβαν καὶ ὡς Σ.Δ. τῆς Ἰης Μεραρχίας τὴν Μόλισταν.

Τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. διέταξεν ἐπίσης (5927/22-11-40) τὸ Β'Σ.Σ. νὰ προετοιμάσῃ τοῦτο ἐπιχείρησιν μετ' Ἴππικὸν ἀπὸ τὴν περιοχὴν Ἐρσέκας - Βόντιτσα πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Πρεμετῆς, ἵνα διὰ τῆς ἐνεργείας αὐτῆς διευκολύνῃ τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ διεξήγοντο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄωου.

Ἡ ἐπιχείρησις ἐκείνη θ' ἀνελαμβάνετο ἐφ' ὅσον θὰ ἐξησφαλίζετο ὁμαλὸς ἀνεφοδιασμός. Καί, ἀναλόγως μετὰ τὰς συνθήκας, ἡ ἐπιχείρησις ἢ θὰ ἐλάμβανε τὴν μορφήν τῆς ἀπλῆς ἐπιδρομῆς ἢ θὰ ἐπεδίωκε μονιμώτερα ἀποτελέσματα.

Ὅμας Μεραρχιῶν Κ. Θὰ διέθετε τὸ ταχύτερον εἰς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ τὴν ἐπιλαρχίαν Παπαθανασίου. Καί θὰ ὤφειλε τὸ Β' Σ.Σ. νὰ εἰδοποιήσῃ πότε θὰ εἶναι ἔτοιμον ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀνωτέρω ἐπιχείρησιν.

Αἱ μέχρι τῆς ὥρας ἐκείνης πληροφορίαι ἀνέφεραν ὅτι ἀπέναντι τῶν Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων εὐρίσκετο τὸ 1ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων, τὸ 145ον Σύνταγμα Μεραρχίας Μπάρι καὶ τὰ λειψανα τῶν 8ου καὶ 9ου Συνταγμάτων Ἀλπινιστῶν τῆς γνωστῆς Μεραρχίας Τζούλια.

Τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, εἰς ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν ἐξέδωκε τὴν 11.10 ὥραν ὑπ' ἀριθμ. 609/23-11-40 εἰδικὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Δι' αὐτῆς ἔδωκεν ἐντολήν νὰ ξανασυγκροτηθῇ ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ ὑπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Ταξιάρχου Δημαράτου καὶ νὰ περιλάβῃ τὰ ἐπόμενα τμήματα : Τὸ Στρατηγεῖον τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς Ἐπταχώριον. Τὴν Ἐπιλαρχίαν Παπαθανασίου (1ον Σύνταγμα Ἴππικοῦ). Τὴν Β' Ὅμαδα Ἀναγνωρίσεως (Ἀντισυνταγματάρχης Κόκκινος) μετὰ Τμήματος Ἴππικοῦ, Ἐπιλάρχου Μέξα. Τὴν ΙΧ Ὅμαδα Ἀναγνωρίσεως, Ἐπιλάρχου Φαληρέα καὶ τὴν Χ Ὅμαδα Ἀναγνωρίσεως, Ἐπιλάρχου Νικολοπούλου, ἐφ' ὅσον αἱ Ὅμαδες αὐταὶ θὰ ἐγίνοντο διαθέσιμοι καὶ ἡ Ιη Μεραρχία θὰ ἔθετεν αὐτὰς εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ταξιάρχου Δημαράτου. Καὶ τέλος μίαν Πυροβολαρχίαν Ὀρειβατικοῦ Πυροβολικοῦ ἀπὸ τὴν Vην Ταξιαρχίαν.

Ὦρισε δὲ τὸ Σῶμα Στρατοῦ εἰς τὸ Ἴππικὸν ἐκεῖνο Συγκρότημα τὴν ἀποστολήν : Νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Σονιόλασι-Κινάμι-Πίσκαλιτ-Δερμάρι καὶ ἐκεῖ ν' ἀναπτύξῃ δρᾶσιν πρὸς Πρεμετὴν, ἀναλόγως τῶν περιστάσεων, ἢ ὑπὸ τύπον ἐπιδρομῆς ἢ μετὰ ἀποτέλεσμα νὰ καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Κοβοτσίστι-Βινιάχου-Μάλι-Μπάρδα-Μοναστήρι, ὥστε νὰ διευκολύνῃ τὰς ἐνεργείας τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων, ὅσα ἐμάχοντο εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄωου.

Θὰ ἐκαλύπτετο δὲ τὸ Συγκρότημα δεξιὰ εἰς τὴν περιοχὴν Μάλι Βον-

τίτσες, ύψόμετρον 1150, υπό τῆς Υἱς Ταξιαρχίας, ἀριστερὰ δὲ θὰ ἐπεδίωκε νὰ συνδεθῆ μετὰ τὰ Τμήματα τῆς 1ης Μεραρχίας, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἐντολήν νὰ προελάσουν εἰς τὴν περιοχὴν Γκοζινταράντσα, Σγοραλέτσι, Πόσπε Μάνι.

Τέλος τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὤρισε Σταθμὸν Διοικήσεως τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, διὰ τὴν συγκρότησίν της, τὴν Ἐρσέκαν καὶ κατόπιν διαδοχικῶς τὸ Σονιαλάσι, Πεστάνη καὶ Ἰσγκάρι.

Περὶ τὸ τέλος τῆς 23ης Νοεμβρίου ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἦτο δι' ὀλίγων ἡ ἐξῆς :

Ἡ ἀναγνώρισις, ἡ ὁποία ἐγίνε πρὸς τὸ Ραντομίτ (ὕψόμετρον 1400) δὲν διεπίστωσε παρουσίαν ἐχθροῦ.

Ἐκ πληροφοριῶν τῶν κατοίκων τῆς περιοχῆς Φράσσερι ἐγνώσθη ὅτι ἐχθρικὸν Τμήμα δυνάμεως περίπου 500 ἀνδρῶν, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐκεῖ, ἀπεσύρθη.

Κατὰ τὴν ἰδίαν ἡμέραν τῆς 23ης Νοεμβρίου τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἔλαβε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5932 διαταγὴν τῆς Διοικήσεως τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Δ.Μ., σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποῖαν τοῦτο ἔπρεπε νὰ πράξη τὰ ἐξῆς :

α) Α' φάσις : Νὰ καλύψη εἰς εὐρείαν κλίμακα βορειοδυτικὰ τὸ Λεσκοβίκιον, νὰ συνδέεται ἀνάλογα μετὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ἀνεφοδιασμῶν μετὰ τὸ Συγκρότημα Κοσμᾶς εἰς τρόπον ὥστε νὰ καλύπτῃ ἐντελῶς τὴν ἀρτηρίαν Λεσκοβικίου - Ἐρσέκας.

β) Β' φάσις : Νὰ συνεχίσῃ καὶ νὰ σταθεροποιήσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς Α' φάσεως.

γ) Γ' φάσις : Νὰ καλύψη εἰς εὐρείαν κλίμακα τὴν ἀρτηρίαν Μελισσόπετρα Κορυτσᾶς ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς ἐνεργείας του.

Καθῆκον τοῦ Σ.Σ. θὰ ἦτο ἐπίσης νὰ τηρήσῃ ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἐχθρὸν εἰς ὅσον βάθος καὶ ἂν ἀπεσύρετο ἐκεῖνος, νὰ ὀργανώσῃ τὰς συγκοινωνίας, τοὺς ἐφοδιασμοὺς καὶ τὰς διαβιβάσεις καὶ νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὰς Μονάδας.

δ) Λόγω τῆς φύσεως τῶν ἀνωτέρω ἀποστολῶν, ὠφείλε τὸ Σ.Σ. νὰ ἐκτελέσῃ ἔρευναν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἐρσέκας - Πρεμετῆς, διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ ἂν ὑπῆρχον συνδετικὰ ἐχθρικὰ τμήματα μεταξὺ Βορείου καὶ Νοτίου Συγκροτήματος τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν ἀνάγκῃ θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ συνεργασία τῶν Τμημάτων τοῦ Σώματος μετὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας Ἰππικοῦ, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν βορειοδυτικὰ τοῦ Λεσκοβικίου.

ε) Διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὰ ἀνωτέρω τὸ Συγκρότημα τῶν Μεραρχιῶν Κ. ὠφείλε νὰ θέσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Ἐρσέκα-Βόντιτσα, κατὰ τὸ δυνατὸν, μεγαλύτερα ἐφιππα στοιχεῖα. Τὰ Τμήματα αὐτά, ἀφοῦ ἠνώνοντο μετὰ τὰ ἐφιππα Τμήματα τοῦ Β' Σ.Σ., θ' ἀνελάμβανον, ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, τὴν ἀποστολὴν ἐρεύνης,

όπως ἐλέχθη ἀνωτέρω εἰς τὸν ἄξονα Ἑρσέκας - Πρεμετῆς. Τὸ Σ.Σ. ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίσῃ εἰς τὸ ἔφιππον ἐκεῖνο Συγκρότημα ἐρεύνης, ἀναγκαῖον στήριγμα Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ. Τὰ Στοιχεῖα τοῦ στηρίγματος θὰ ἐκινουῦντο διαδοχικῶς ἀπὸ τὴν διάταξιν τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸς τὸν ἄξονα κινήσεως τῆς Ὁμάδος ἐρεύνης.

Ἐπρεπεν ἐπίσης νὰ καταβληθῇ ἰδιαιτέρα προσπάθεια διὰ νὰ βελτιωθῇ ἡ τροφή τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω διαταγῶν τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ., τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 615/24-11-40 διαταγῆς του ὠρίσε τ' ἀκόλουθα :

α) Ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ (Συν/ρχης Δημάρατος), ἀφοῦ συνεπληρώνητο καὶ μετὴν Δ' Ο.Α. (τοῦ Ἀν/ρχου Παρίση), θὰ μετεκινεῖτο ἐκ τῆς περιοχῆς Σονιόλασι - Κινάμι - Πισκαλίτ - Ντερμάρι πρὸς τὴν περιοχὴν Ὀγκρένι Σελενίτσα-Φράσσερι-Ζαβαλάνι, με σκοποῦς :

1) Νὰ ἐνεργήσῃ ἔρευναν καὶ νὰ ἐξακριβώσῃ ἂν ὁ ἐχθρὸς διέθετε Τμήματα συνδετικὰ μετὰ τῶν Βορείων καὶ Νοτίων Συγκροτημάτων του. Καὶ

2) Νὰ διατηρήσῃ ἐπαφὴν μετὸν ἐχθρόν, εἰς ὅποιοδήποτε βᾶθος καὶ ἂν ἐκεῖνος ἀπεσύρετο, ἰδίως ἐκ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄψου (Ἄοσου) μετὴν πληρῆ ἐξασφάλισιν ὅμως τῶν συγκοινωνιῶν, τῶν διαβιβάσεων καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ.

β) Ἡ Ἰη Μεραρχία Πεζ., συνεργαζομένη στενῶς μετὴν Μεραρχίαν Ἱππικοῦ, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν προώθησιν τῶν τμημάτων της πρὸς τὴν γραμμὴν Βινιάχου-Γκοστίβιτσι-Μπρεστάνη, διὰ νὰ διευκολύνῃ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο διὰ νὰ χρησιμεύουν τὰ Τμήματα αὐτὰ ὡς στηρίγματα διὰ τὴν μετακίνησιν τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ βορειοδυτικά. Καὶ

γ) Ἡ V Ταξιαρχία ὤφειλε νὰ προωθήσῃ τμηματὰ της ἐπὶ τῆς γραμμῆς 1020 (Μπιλούσι) καὶ 1250 (Λιουάρασα).

Σταθμὸς Δ/σεως Υἱος Ταξιαρχίας ἢ Μπόροβα. Ἰης Μεραρχίας ἢ Γκλίνα καὶ μεταγενεστέρως τὸ Λεσκοβίκι. Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ διαδοχικῶς τὸ Σονιόλασι, τὸ Κοστίβιτσι, τὸ Φράσσερι. Σ Στρατοῦ ἢ Ἐξοχή.

Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 24ης Νοεμβρίου, τὸ Β' Σ.Σ. ἐνῶ διήρχετο διὰ Πυρσόγιαννης, πρὸς τὴν Ἐξοχὴν-Κόνιτσαν, ἔλαβε διαταγὴν (5966/24-11-40) τῆς Διοικήσεως τοῦ Τμήματος Σ.Δ.Μ. ἢ ὁποῖα ὠρίζε νὰ προωθηθῇ πρὸς τὴν γενικὴν κατεύθυνσιν Τρέμπισκα, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν Κιάφ-Μπούκοβες, Μάλι Κελκές.

Τὸ Β' Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 626-24-11-40 διαταγὴν του, ἢ ὁποῖα συνεπλήρωσε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 4 Γεν. Διαταγὴν του.

Περὶ τὸ τέλος τῆς 24ης-11-40 ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἦτο ἡ ἀκόλουθος :

Τμήματα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἐξώρμησαν διὰ νὰ καταλάβουν

τὴν γραμμὴν Ντελβίνα (ὕψόμετρον 1000) Ρογιάνι (ὕψόμετρον 1500).

Ὁ ἐχθρὸς τὴν 13ην ὥραν κατεῖχε ἀκόμη τὸ χωρίον Ζγοραλέτσι. Διὰ τοῦτο δύναιμι τοῦ Στρατοῦ μας διετάχθη νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὴν Ζιρακάρια βορειοανατολικά καὶ συγχρόνως ἄλλη δύναμις ἀνατολικῶς, διὰ νὰ ἀναγκασθῆ ὁ ἐχθρὸς νὰ παραδοθῆ.

Τμήματά μας, τὰ ὁποῖα συνεπλάκησαν μὲ τὸν ἐχθρὸν, συνέλαβον αἰχμαλώτους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν ἕνας λοχαγὸς καὶ ἕνας ἀνθυπολοχαγὸς τοῦ III/140 Σ.Π.

Πληροφορίαι ἀνέφεραν ὅτι ὁ ἐχθρὸς συνεπτύσσετο ἐσπευσμένως πρὸς τὴν Κλεισούραν καὶ ὅτι τὰ κτίρια Στρατωνισμοῦ καὶ Νοσοκομείου τῆς Πρεμετῆς κατεστράφησαν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας.

Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Μονάδων τοῦ Β' Σ.Σ. κατέστη ἀδύνατος διὰ τῆς Πίνδου. Ἐξ ἄλλου αἱ δύο Μοίραι Αὐτοκινήτων τοῦ Σώματος δὲν εἶχον ἀκόμη φθάσει. Διὰ τοῦτο, τὸ Σ.Σ. μόλις διηνοίχθη καὶ ἐξησφαλίσθη ἡ ὀδικὴ ἀρτηρία Κορυτσᾶς-Ἐρσέκας-κόμβου Μέρτζανης, παρεκάλεσε τὸ Γ.Σ. νὰ ρυθμίση αὐτὸ τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν Μονάδων του, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Α' καὶ Γ' Σ.Σ. ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα εἰς τὴν Κουτσούφλιανην καὶ ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶν εἰς τὴν Μπόροβαν.

Ἡ διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. διαρκῶς μετακινουμένη, ἐγκατεστάθη ἀπὸ τὴν 25ην-11-40 εἰς τὴν Κόνιτσαν, διότι τὸ χωρίον Ἐξοχή τὸ ὁποῖον εἶχε ὀρισθῆ ὡς σταθμὸς τῆς Διοικήσεως, εὐρέθη κατεστραμμένον ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν. Τὸ Πεδινὸν Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου Β' Σ.Σ. ἐπειδὴ δὲν ἠδυνήθη ν' ἀκολουθήσῃ διὰ τῆς Πίνδου, ἐκινήθη διὰ τῆς Λαρίσης εἰς τὴν Κόνιτσαν.

Τὸ Β' Σ.Σ. ἔλαβε τὴν 25ην Νοεμβρίου τὰς ὑπ' ἀριθμ. 13405/24-11-40 καὶ 13406/24-11-40 διαταγὰς τοῦ Γ.Σ. Διὰ τῶν διαταγῶν ἐκείνων καθωρίζοντο τὰ ἑξῆς :

1) Τὸ Κέντρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ (τὸ Β' Σ.Σ.), τὸ ὁποῖον διέθετε τὴν Ιην Μεραρχίαν, τὴν V Ταξιαρχίαν ἱππικοῦ, θὰ ἐνισχύετο ἀπὸ τὸ Τμήμα τῆς Στρατιᾶς Δ.Μ. μὲ μίαν ἀκόμη Μεραρχίαν Πεζικοῦ, ὀρεινῆς συνθέσεως, τὴν ΧΙην Μεραρχίαν, καθὼς καὶ μὲ μὴ Μεραρχιακὰ κλπ. μάχιμα στοιχεῖα, ὅπως ὁ συνημμένος πίναξ.

2) Ἀριστερὸν ὄριον Β' Σ.Σ. ἡ Ἐλαία (ὄχι), ἡ κορυφογραμμὴ Νεμέσκα (ναί) καὶ ἡ κορυφογραμμὴ Δέμπελλι (ναί) Τρεμπεσίνα ὄρος (ναί).

3) Ἀποστολὴ τοῦ Β' Σ.Σ. Θὰ ἐπροχωροῦσε ἐπὶ τῆς Γενικῆς Κατεθύνσεως Μεσογέφυρα-Βεράτιον, διὰ μέσου τῶν κοιλάδων τοῦ Ἄψου ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀώου. Τὸ ἀριστερὸν του θὰ ἐνεργοῦσεν, ἐν στενῶ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ. Τὸ Β' Σ.Σ. θὰ ἐξησφάλιζε καὶ τὸν σύνδεσμον τῶν δύο ἀκραίων Συγκροτημάτων.

4) Ἡ ἐκτέλεσις θὰ περιελάμβανε ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὴν πραγματο-

Π Ι Ν Α Ξ

ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ Μ. ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ Β' Σ. Σ. ΚΑΤΟΠΙΝ ΤΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 13405 ΟΔΗΓΙΩΝ

Μ. Μονάδες	Πεζικόν	Πυροβολικόν	Ίππικόν
I Μεραρχ.	Όργανικά Συν/τα 7,5,51. Θά αναλάβη εκ του Α' Σ. Στρατού Τάγμα του 7ου Συν/τος Πεζικού. (Τό Τάγμα του 5 τὸ ἐδρεῦον πρό τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς ΜΕΤΣΟΒΟΝ θά παραμείνη ὀριστικῶς ὡς τρίτον Τάγμα τοῦ 4ου Συν/τος Πεζικού ἀνήκοντος εἰς τὸ Α' Σ.Σ.)	Σ. Σ. Όρ. Πυροβολικοῦ (τὰ Τμήματα τοῦ Συν/τος τούτου διατεθέντα ἀρχικῶς μετὰ Ταγμάτων ΜΕΤΣΟΒΟΥ καὶ ΚΑΛΑΜΠΑΚΑΣ θά ἐπανέλθουν εἰς τὸ Σύνταγμα.	Θά αναλάβη τὰ τυχόν ἀπεσπασμένα Τμήματα τῆς I. Ο. Ἀναγνωρίσεως.
XI Μεραρχ.		Πλήρης	
V Ταξιαρχία	Θά αναλάβη τὰ τυχόν ἀπεσπασμένα ὀργανικά της Τμήματα		
Μη Μεραρχιακά	2 ἀντιαρματικά Πυροβόλα τῶν 37 μετὰ τοῦ προσωπικοῦ των κ.λ.π. ἐκ τοῦ Γ' Σ.Σ. 24 ἀντιαρματικά τυφέκια τῶν 14 ἐκ τοῦ Γ' Σ.Σ.	Β. Σ. Βαρέος Πυρ/κοῦ μείον Πυρ/χίας διατεθείσης εἰς ΗΠΕΙΡΟΝ. Ἐνδεχομένως μέρος ἢ ὅλον τοῦ Β' Σ. Πεδ. Πυρ/κοῦ ἐφ' ὅσον τῶ ἀναγκαιοῖ καὶ κατόπιν προτάσεώς του. Διοίκησις καὶ 2 Μοῖραι τοῦ 16 Σ. Ο. Πυρ/κοῦ. Εἰς ταύτας συμπεριλαμβάνονται αἱ τυχόν δοθεῖσαι μέχρι τούδε.	Β. Ο. Ἀναγνωρίσεως (θά ἀναληφθοῦν τὰ ἀπεσπασμένα Τμήματά της) Δύο Μερ. Ὁμάδες Ἀναγνωρίσεως ἐκ τῶν διατεθεισῶν εἰς τὸ Τ.Σ.Α.Μ. τοιοῦτων τοῦ Τ.Σ.Α.Μ. Δύνανται νὰ παραμείνουν παρὰ τῶ Β' Σ.Σ. πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἀνω ἀριθμοῦ τυχόν ὑπάρχουσαι παρ' αὐτῶ ἄλλων Μ. Μονάδων τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. ὅποτε θά γίνη ἡ δέουσα ἀντικατάστασις.
Ταξιαρ. Ἱππικοῦ	Ὅς ἔχει σήμερον		

Γενικόν Στρατηγεῖον 24-11-40 ὥρα 23.00

Ἀρχιστράτηγος

Α. ΠΑΠΑΓΟΣ

ποίησιν τῆς προβλεπομένης, ἀπὸ τὴν παροῦσαν διαταγὴν, διατάξεως καὶ τὴν εἴσοδον εἰς τὰς νέας Ζώνας τῶν Μονάδων, κυρίως τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὴν πραγματοποίησιν τῆς ἐνεργείας, ἡ ὁποία διαγράφεται ἀνωτέρω, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ τὸ πρῶτον μέρος.

5) Τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. θὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ. τὰ καθοριζόμενα νέα μέσα.

6) Τὸ Β' Σ.Σ. θὰ μεταφερθῆ ὁλόκληρον δυτικὰ τῆς κορυφογραμμῆς τῶν συνόρων, με βάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων του πλέον τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Ἐρσέκας-Λεσκοβίκιου. Θὰ ἐπιδιώξῃ δὲ ν' ἀπελευθερώσῃ τὸ ταχύτερον τὰς δυνάμεις τοῦ Α' Σ.Σ. (τὴν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ καὶ τὴν II Μεραρχίαν Πεζικοῦ), αἱ ὁποῖοι ἦσαν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου, διὰ νὰ ἐπανέλθουν αὐταὶ ὑπὸ τὸ Α' Σ.Σ.

Ἡ πραγματοποίησις τῆς ἀνωτέρω, νέας διατάξεως θὰ ἐπιδιωχθῆ κατὰ τρόπον προδευτικόν, χωρὶς ν' ἀνακοπῆ ἢ πρὸς τὰ ἐμπρὸς κινήσις τῶν Μονάδων.

7) Παρέχω ἀνωτέρω τὰς γενικὰς κατευθυντηρίους γραμμάς τοῦ πῶς ἀντιλαμβάνομαι τὴν συνέχειαν τῆς ἐνεργείας μας. Δὲν ὀρίζω ἀπὸ τοῦδε τελικόν, ἀντικειμενικὸν σκοπόν, διότι οὗτος θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ ὄριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ χειμῶν θὰ μᾶς ἀναγκάσῃ ν' ἀνακόψωμεν οὐσιαστικῶς τὰς ἐπιχειρήσεις μας. Ἡ κατάστασις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν Στρατευμάτων ἐπιτρέπουν πλείστας ἐλπίδας ἐφ' ὅσον αἱ διοικήσεις κατορθώσουν νὰ ἐκμεταλλεθοῦν τὸν ὑπολοιπόμενον χρόνον, ἀόριστον ἄλλωστε, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐκτελεστοῦν σοβαραὶ ἐπιχειρήσεις. Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπαιτῶ ἀπὸ τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων. Αἱ περιωρισμέναι πρῶται κακοκαιρίαι τοῦ χειμῶνος δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύσουν ὡς αἰτιολογία ἀνακοπῆς τῶν ἐπιχειρήσεων.

8) Ἐκτέλεισις τῶν ἀνωτέρω δι' εἰδικῶν διαταγῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Τὸ Σ.Σ. ὀρίζει νέας ἀποστολάς εἰς Μονάδας του.— Τὸ ἴδιον ἀναφέρει εἰς Τ.Σ.Δ.Μ. διὰ πολεμ. ἐνεργείας Μονάδων του καὶ ζητεῖ ἐνισχύσεις, ἐπειδὴ δὲν διαθέτει ἐφεδρείας. Τὸ ἴδιον δίδει ἐντολὴν εἰς τὴν Ταξιαρχίαν νὰ ἐπιτεθῆ πρὸς Μάλι Ραντομίτ καὶ Μάλι Κελιές.— Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, μετὰ σκληρὸν ἀγῶνα καταλαμβάνει Μάλι Κελιές.— Νέος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς Σώματος κατάληψις κορυφογραμμῆς Φράσσερι-Μάλι Ραντομίτ.— Ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύεται συνεχῶς.—

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Β Σ.Σ. Στρατηγὸς Δ. Παπαδόπουλος εἶχε προχωρήσει ἀπὸ τὴν 23ην-11-40 πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ἐρσέκας-Μπόροβας,

διὰ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν μετακίνησιν τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Ραντομίτ, διότι ἡ προχώρησις τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος δὲν εἶχε τὸν κατάλληλον ρυθμόν. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἐπεκοινώνησεν εἰς τὸ Λεσκοβίκιον μὲ τὴν Διοίκησιν τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ, εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ μετακινήσῃ πρὸς τὰ ἔμπρὸς τὴν Μονάδα. Ἀκολουθῶς ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Στρατηγεῖον του, εἰς Κόνιτσαν, ὅπου, μετὰ τὴν λήψιν τῶν διαταγῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ παρουσία του ἦτο ἀναγκαιοτάτη.

Τὸ Τμήμα Σ.Δ.Μ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6014/27-11-40 Δ/γῆς του ἔθεσε τὴν XI Μεραρχίαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ.

Τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 658/27-11-40 διαταγῆς του καθώρισεν ὡς δεξιὸν ὄριον τῆς ζώνης ἐνεργείας τῆς ΧΙης Μεραρχίας τὸ Γκούμπελ (2247,51 εἰς Τμ. Σ.Δ.Μ.)-Μάλι-Ι-ΖΙ (ὕψόμετρον 1600, εἰς τὴν ΧΙην Μεραρχίαν)-Ὀστροβίτσα (2370, εἰς ΤΜ.Σ.Δ.Μ.)-ὕψόμετρον 1884 Τριγ.. Λέσνα (εἰς τὸ Τμ.Σ.Δ.Μ.)-ἄρος Ζαλόσνια(εἰς τὸ Τμ. Σ.Δ.Μ.). Ὡς ἀριστερὸν δὲ τὴν Μπόροβαν-Ζαρκάνι - Ὀρκότσκα - Κομπλάρα (ἄλλα εἰς τὴν Vην Ταξιαρχίαν) Κιάφ-Ε-Λίρες καὶ Λίπε Σταραβέκες (εἰς τὴν XI Μεραρχίαν). Κατεύθυνσις εἰς τὸ Μπιλούσι, Καλτάνι (1380), Κιάφ-Ε-Λίρες, Μάλι-Ι-Ποτομίτ. Ἀποστολή: Μὲ τὰς δυνάμεις αἱ ὁποῖαι ὑπάρχουν πλέον διαθέσιμοι εἰς τὴν XI Μεραρχίαν, νὰ ὑπερβῆ ἢ ἐν λόγῳ Μονάς τὸ ταχύτερον τὰ Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Μπούκοβες καὶ Τρέμπισκα καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Κιάφ Ε-Λίρες καὶ Λίπε Σταραβέκες. Ὅσα δὲ Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας προσπερασθοῦν ἀπὸ τὰ Τμήματα τῆς ΧΙης Μεραρχίας, νὰ ἐπανέλθουν ἀμέσως εἰς τὴν Vην Ταξιαρχίαν. Ἀριστερὰ τὰ Τμήματα τῆς ΧΙης Μεραρχίας νὰ συνδέωνται μὲ τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ αὐχένος Ντελένιες Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας, τὰ ὁποῖα ἐπετίθεντο εἰς τὸ Μάλι Κλέκες.

Σταθμὸς Διοικήσεως ΧΙης Μεραρχίας τὸ Μπιλοῦσι, τῆς Vης Ταξιαρχίας τὸ Ζαρκάνι, τῆς Ιης Μεραρχίας τὸ Λεσκοβίκι, τῆς Ταξιαρχίας ἱππικοῦ τὸ Ζαβαλάνι καὶ τοῦ Σ.Σ. ἢ Κόνιτσα.

Τὴν 27-11-40 ἡ πολεμικὴ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἑξῆς: (Ἀναφορὰ ὑπ' ἀριθμ. 660/27-11-40 τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.).

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Α (Τ.Σ.Δ.Μ.)

ΚΟΖΑΝΗΝ

I. Ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ὅτι κατέχει ἰσχυρῶς τὴν περιοχὴν Μάλι-Ι-Μποντάριτ, Βινιάχου, Γκοστίβιστι, Κωστρέτσι, Ὀγκρνε, 1555 Σελενίτσα Φράσσερι, 1200 καὶ τὸ νοτιοανατολικά τούτου ἀντέρεισμα.

II. Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, δηλαδὴ ἡ Β.Ο.Α., (διότι τὸ Σύνταγμα Ἴππικοῦ Παπαθανασίου καὶ ἡ Δ.Ο.Α. δὲν ἔφτασαν ἀκόμη) μὲ μικρὰ τμή-

ματα τῆς Ἰης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ, κατέχουσα τὸ Ζαβαλάκι καὶ τὸ ὕψωμα 1305 ἀγωνίζεται ἀπὸ χθὲς μέχρι στιγμῆς συνεχῶς.

III. Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ κινουῦνται σήμερον πρὸς κατάληψιν τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς, ἡ ὁποία κατέχεται ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

IV. Ἡ ΧΙη Μεραρχία Πεζικοῦ διετάχθη νὰ ὑπερβῆ μὲ τὰς διαθεσίμους τῆς Μονάδας, τὰ Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας, ὅσα εὑρίσκονται εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Μπούκοβες καὶ Τρέμπισκα, καὶ νὰ καταλάβουν τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Λίρες. Τοιοῦτοτρόπως εἰς τὴν Vην Ταξιαρχίαν θὰ παραμείνουν τὰ Τμήματα, ὅσα θὰ προσπερασθοῦν.

V. Τὸ Β' Σ.Σ. προβλέπει ὅτι θὰ γίνῃ ἀξιόλογος ἀγὼν διὰ νὰ καταληφθῇ ἡ ἀνωτέρω Τοποθεσία, ἐπληροφορήθη δὲ ἐκ σοβαρῶν πηγῶν ὅτι συναθροίζονται εἰς τὴν Τοποθεσίαν αὐτὴν καὶ εἰς τὴν Πρεμετὴν πολλοὶ ἐχθρικοὶ δυνάμεις, ὅτι παρατηρεῖται ἀπὸ τὴν Κλεισούραν πρὸς τὴν Πρεμετὴν καὶ ἀντιστρόφως ζωνρὰ κινήσεις αὐτοκινήτων καὶ ὅτι περὶ τὰ 29 ἄρματα μάχης σταθμεύουν εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετί Μαλιμπάρδα.

Δι' ὅλα αὐτὰ καὶ ἐπειδὴ τὸ Σ.Σ. δὲν διαθέτει ἐφεδρείας, ἔνεκα τῆς μεγάλης ζώνης του, ἐν συγκρίσει μὲ τὰς Μονάδας του ἀγνοεῖ δὲ ποίας διαθεσίμους Μονάδας ἔχει ἡ ΧΙ Μεραρχία, ζητεῖ, ἐφ' ὅσον ὑπάρχουν διαθεσίμοι μονάδες εἰς τὴν περιοχὴν Κορυτσᾶς, νὰ σταλοῦν αὐταὶ τὸ ταχύτερον—ἂν ἦτο δυνατόν δι' αὐτοκινήτων—εἰς τὴν περιοχὴν Μπόροβας-Μπαρμάσι.

VI.—Ὁμοίως νὰ διαταχθῇ νὰ κατέλθῃ ἀμέσως μία Πυρ/χία τῶν 85 εἰς τὴν περιοχὴν Λιουάρασα διὰ νὰ λάβῃ μέρος εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ τοῦ Μάλι-Ι-Κελκὲς καὶ ἄλλῃ Πυρ/χία τῶν 85 εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Φούρκας (12 χιλιόμετρα Ν.Δ. τῆς Πρεμετῆς). Νὰ εἶναι ἐπίσης διαθεσίμον τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν τῶν 105 καὶ τῶν 155 εἰς τὰς περιοχὰς αὐτάς. Τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνοδεύεται μὲ ἀνάλογα κλιμάκια συζυχαρχίας.

Σταθμὸς Διοικήσεως 27-11-40 ὥρα 18,15'

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Π.Β. (Β' Σ.Σ.)

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς τοῦ Β' Σ.Σ., τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διέθεσεν εἰς αὐτὸ τὸ Πυρ/κὸν εἰς δύο ἴσας ομάδας, τὴν μὲν μίαν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Λιουαράσας, τὴν δὲ ἄλλην εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μπόροβας. Ἡ τελευταία αὐτὴ θ' ἀνέπτυσσε δρᾶσιν ἂν θὰ τὸ ἐπέτρεπεν ἡ κατάστασις τῆς ὁδοῦ, εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄ-ώου. Ἀπὸ τὸ Α' Σ.Σ. ἐζητήθη διὰ ὑπ' ἀριθμ. 662-27-11-40 αἰτήσεως ἐνίσχυσις εἰς βαρὺ Πυρ/κόν, ἀλλὰ δὲν ἐστάλη. Δὲν ἐστάλησαν ἐπίσης ἐνισχύσεις μὲ αὐτοκίνητα.

Κατόπιν όλων αυτών τὸ Β' Σ.Σ. ἔδωκεν ἐντολὴν (διαταγὴ 705/27 11-40) νὰ ἐπιτεθῆ ἡ V Ταξιαρχία εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι-Ραντομίτ, Μάλι Κέλκες. Ἡ Ιη Μεραρχία εἰς τὴν κατεύθυνσιν Κρέσοβα Σελενίτσα, ὑψόμετρον 1555 καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλι Κελκὲς (ὑψ.1670-ὑψόμετρον 1555-Σελενίτσα-ὑψ. 1550 (3 χιλιόμετρα Ν.Α. τοῦ Πάγκρια) ὑψόμετρον 1505 - Κοστρέτσι, τὴν ὁποίαν κατεῖχεν ὁ ἐχθρὸς. Ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ ἡ ὁποία εἶχεν πλέον διατεθῆ εἰς τὸ Β' Σ.Σ, τέλος νὰ περιλάβῃ ἐντὸς τῆς Ζώνης ἐνεργείας τῆς τὸ Ἴσκαρι, τὸ Βινιάχου καὶ τὸ Κόσοβα, διὰ νὰ δυνηθῆ ἡ Ιη Μεραρχία νὰ διαθέσῃ περισσοτέρας δυνάμεις εἰς τὴν Ζώνην ἐνεργείας τῆς.

Τὴν 14 45' τῆς ἰδίας ἡμέρας ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι συνέχιζε τὸν ἀγῶνα ἀπὸ τὸ πρῶν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ὁ ὁποῖος ἀνθίστατο μὲ πείσμα ἐπὶ τῆς γραμμῆς 1670 (Μάλι - Κελκὲς) 1200 καὶ τοῦ νοτιοανατολικά αὐτοῦ ἀντερείσματος, ὅτι τὸ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν ἔβαλλεν ἀπὸ τὸ ὑψόμετρον 1555, δυτικὰ τῆς Σελενίτσας, καὶ ὅτι τὸ Ζαβαλάνι κατεῖχτο ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους. Ὅμως, παρὰ τὴν ἀντίστασιν ἐκείνην τοῦ ἐχθροῦ, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ κατάρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν 19.30' ὥραν τῆς 27-11-40 τὸ Μαλι - Κελκὲς, ὑψωμα 1670 Τὴν ἰδίαν ἡμέραν τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστοῦλα κατέλαβε τὸ χωρίον Μπαντιλόγια (4.5. χιλ. νοτιοανατολικά τῆς Πρεμετῆς)

Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μάλι-Κέλκες, ἤρχισε τὴν 28-11-40 ἐπιθεσιν ἐναντίον τῆς Σελενίτσας-Σεροπούλι. Πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ταύτης εἰδοποιήθη ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. ἡ Ι Μεραρχία καὶ συγχρόνως διετάχθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ προωθηθῆ τὸ ταχύτερον πρὸς διευκόλυνσιν τοῦ ἀγῶνος τῆς Ταξιαρχίας.

Τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστοῦλα, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ χωρίου Μπαντιλόγια, ἐκινεῖτο διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν ἀσύχνα 1450 Κιάφ-Ε-Δέμπελι. Τὴν 16ην ὥραν τῆς 28-11-40 τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν XI Μεραρχίαν νὰ βαδίσῃ συντόμως πρὸς τὴν γραμμὴν Ραντομίτ-Μάλι-Πισκαλίτ καὶ ἐπὶ τῆς γραμμῆς αὐτῆς νὰ εὐρίσκονται ἀπαραιτήτως ἐντὸς τῆς νυκτὸς 2 Τάγματά τῆς.

Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸ Β' Σ.Σ. ὅτι ἀπὸ τὴν πρῶιαν ἐκινεῖτο ἐχθρικαὶ φάλαγγες μὲ Πυροβολικὸν ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴν 1555-1550 πρὸς Ὀγκρένι. Τὴν πληροφορίαν ταύτην τὴν μετέδωκε τὸ Β' Σ.Σ. τὴν 16ην ὥ. εἰς τὴν Ιη Μεραρχίαν.

Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 673/28-11-40, τῆς 17.00 ὥρας Δ/γῆς του, ἔθεσε τὸ 27ον Σύνταγμα Πεζικοῦ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο βορείως τοῦ Ἄψου, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ. Καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸ ἐντολὴν νὰ κινηθῆ μὲ κατευθύνσιν Στραντομπέρντα-Τρέσκα, Κεσάρακα, ἀσύχνα Κουρτέσι, πρὸς τὸ Μπίτισι καὶ νὰ καταλάβῃ τὸ Μάλι

Ι-Ραντομίτ. Τὸ Τάγμα Κούβελα θὰ παρέμενε εἰς Κιάφ-Ε Λίρες. Τὴν διαταγὴν ταύτην, ἐπειδὴ ἀδυνατοῦσε νὰ τὴν κοινοποιήσῃ, εἰς τὴν Χίην Μεραρχίαν τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν V Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ νὰ τὴν κοινοποιήσῃ αὐτῇ, τόσον εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, ὅσον καὶ εἰς τὴν Χίην, Μεραρχίαν, εὐθὺς ὡς ἐκείνη ἔφθασεν εἰς Μπιλοῦσι. Ὅμοίως τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν Vην Ταξιαρχίαν ν' ἀναφέρῃ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον θὰ ἐπεδίδετο ἡ διαταγὴ αὐτὴ εἰς τὸ 27ον Σύνταγμα καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον τὸ Σύνταγμα τοῦτο θὰ ἔφθανεν εἰς τὸ Μάλι-Ι-Ραντομίτ. Διέταξεν ἐπίσης τὸ Σ.Σ. τὴν Vην Ταξιαρχίαν νὰ ἐπιδώσῃ εἰς τὴν Χίην Μεραρχίαν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 674/28-11-40 διαταγὴν του, ἡ ὁποία ἐτροποποιοῦσε τὴν διάταξιν τῆς Μεραρχίας αὐτῆς καὶ ν' ἀναφέρῃ ὥραν ἐπιδόσεως. Τὴν διαταγὴν αὐτὴ ὡς ἐκτίθεται κατωτέρω, δὲν ἐξετέλεσε τὸ 27ον Σ.Π. πρὸς μεγάλην βλάβην τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων. Τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ἐνέργειαν ἀνακρίσεων κατὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος τούτου.

Ἐκ παραλλήλου τὸ Σ.Σ. διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ, ἡ ὁποία ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἄωου, μὲ βαρὺ Πυροβολικόν, διέταξε (676/28-11-40) ὅπως τὸ μεγαλύτερον μέρος τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ μετακινηθῇ γοργῶς πρὸς τὴν περιοχὴν Φούρκας, τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μεραρχίας Ἴππικοῦ, τῆς ὁποίας ὁ Σ.Δ. ἦτο εἰς τὸ Σεράνι καὶ τοποθετηθῆ κατὰ τρόπον ὥστε νὰ δύναται νὰ βάλῃ ἐναντίον τῆς κορυφογραμμῆς 1550, 1555 Φράσσερι. Διέθεσεν ἐπίσης τὸ Σ.Σ. εἰς τὴν Ἰην Μεραρχίαν τρεῖς Πυροβολαρχίες Βαρέος Πυροβολισμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Σονιόλασι. Ἀποστολὴ τῶν Πυροβολαρχιῶν ἐκείνων ἦτο νὰ βάλῃ ἀπὸ τὴν περιοχὴν Ὀγκρένι, Γωστρέτσι καὶ βορειοδυτικά.

Εἰς τὸ τέλος τῆς 28-11-40 ἡ πολεμικὴ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἑξῆς :

1) Τὰ Ἑλληνικά, Στρατιωτικὰ Τμήματα κατέλαβον τὰς Τοποθεσίας Κιάφ-Ἐ-Θάνες-Λίρες, χωρὶς καμμίαν ἀντίστασιν. Ὅμοίως κατέλαβον τὸ Μάλι Κελκὲς (ὕψ. 1670 καὶ ὕψ. 1561 καὶ 1420 βορείως τοῦ Μάλι Κελκὲς) μετὰ διήμερον σκληρὸν ἀγῶνα, κατὰ τὸν ὁποῖον ἔγινε χρῆσις καὶ τῆς ξιφολόγχης. Νοτιώτερα ἢ προέλασις τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων ἀνεκόπη πρὸ τοῦ Βινιάχου 950 (3 χιλ. βορειοανατολικά τοῦ Βινιάχου).

Εἰς τὴν περιφέρειαν Φράσσερι, Σελενίτσα, Ὀγκρένι ὁ ἐχθρὸς φαίνεται ὅτι ἐνισχύθη σημαντικῶς.

Τὸ Σ. Σ., ἐπὶ τῇ βάσει τῶν διαταγῶν, τὰς ὁποίας ἐξέδωκε διὰ τὴν 29ην Νοεμβρίου, θὰ συνεχίσῃ τὴν ἐπιθετικὴν κίνησιν μὲ τὴν Μεραρχίαν Ἴππικοῦ κατὰ μῆκος τῆς κοιλάδος τοῦ Ἄωου, μὲ τὴν Ἰην Μεραρχίαν εἰς τὸ κέντρον καὶ μὲ τὰς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ καὶ Vην Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ δεξιὰ, εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Φράσσερι.

Τὴν 20ὴν ὥραν ἔγινε τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ τοῦ Σ. Σ. μετὰ τὸ Γ. Σ. (Γραφεῖον III Ἀντ/ρχης Δόβας). Τὸ Σ.Σ. ἐπληροφόρησε πρῶτα τὸ Γ.Σ. σχετικῶς μετὰ τὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων καὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα ἀνέφερον ὅτι, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς συνεχῶς ἐνισχύετο, εἰς τὸ Σ.Σ. καὶ δυνάμεις ἰσχυρὰς δὲν διέθετε καὶ ἢ εἰς αὐτὸ διατεθεῖσα ΧΙη Μεραρχία δὲν εἶχεν ἀκόμη φθάσει, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. νὰ τοῦ ἀποστείλῃ δυνάμεις, εἰ δυνατόν δι' αὐτοκινήτων.

Τὴν 24ην ὥραν ἔγινε τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ ἀξιωματικοῦ τῆς Διοικήσεως τοῦ Σώματος μετὰ ἐπιτελῆ Ἀξιωματικὸν τῆς ΧΙης Μεραρχίας εἰς Μπόροβαν. Ὁ δεῦτερος ἀνήγγειλεν ὅτι τὸ Ἐπιτελεῖον τῆς ΧΙης Μεραρχίας εὗρίσκετο τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο εἰς Βόντιτσταν καὶ ὅτι αἱ Μονάδες τῆς Μεραρχίας ἔφθασαν εἰς τὰς θέσεις, αἱ ὁποῖα καθωρίσθησαν διὰ τῆς διαταγῆς.

Τὴν 29-11-40 ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. διέταξε τὴν Ιην Μεραρχίαν νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὸ ὑψόμετρον 1250 πρὸς τὸν αὐχένα μεταξὺ 1550 - 1505 καὶ νὰ ἐνεργήσῃ ὑπερκέρασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὴν γραμμὴν ὑψ. 950-1505, Ὀγκρένι.

Διὰ τὴν ἐπικειμένην αὐτὴν ἐπίθεσιν ἡ Διοίκησις εἰδοποίησε τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ, τὴν Μεραρχίαν Ἰππικοῦ καὶ τὸ Βαρὺ Πυροβολικόν.

Ἡ κατάληψις τοῦ συγκροτήματος Φράσσερι, Μάλι-ι-Κοκοίκα θὰ εἶχε βασικὴν σπουδαιότητα, διότι, ἐκτὸς τῶν ἄλλων θὰ ἐξησφαλιζέτο καὶ ἡ ἀρτηρία Μπόροβας - Λεσκοβικίου. Διὰ τοῦτο ὅλαι οἱ προσπάθειαι ἔτειναν πρὸς τὸ ἴδιον σημεῖον.

Τὴν 16ην ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐπληροφόρηθη ὅτι, παρὰ τὴν διαταγὴν του, τὸ 27ον Σύνταγμα (Ἀντ/ρχης Μπομπορίδης), ἀντὶ νὰ κινηθῆ πρὸς τὸ Μάλι Ραντομίτ, ἐβάδισε πρὸς τὴν περιοχὴν Κιάφ-ε-Θάνες. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ΧΙην Μεραρχίαν νὰ κινήσῃ τὸ 50ὸν Σ.Π., εἰ δυνατόν, μετὰ μίαν Μοῖραν Πυροβολικοῦ, πρὸς τὸν αὐχένα 1350 (βορείως τοῦ Ζαβαλάνι), διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ, ν' ἀποστείλῃ τὸ 13ον Σ.Π. εἰς τὴν περιοχὴν Νοβοσέλα καὶ νὰ κρατήσῃ προσωρινῶς τὸ 27ον καὶ 66ον Σ.Π. εἰς τὸ Κιάφ-ε-Λίρες-Τρέμπιτσκα.

Διὰ τὴν ἀναφερθεῖσαν παράλειψιν ὡς ἐλέχθη τοῦ Διοικητοῦ τοῦ 27ου Συντάγματος διετάχθη ἐνέργεια ἀνακρίσεων.

Ὡς ζώνη ἐνεργείας τῆς ΧΙης Μεραρχίας ὠρίσθη τὸ δεξιὸν τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ἀριστερὸν ἡ Μπορόβα, Νοβοσέλα, Ὀργκότσκα, Νικολάρα, μετὰ Σ. Δ. προσωρινῶς τὴν Βόντιτσταν. Ἡ ἀποστολὴ τῆς ΧΙης Μεραρχίας κατέστη γνωστὴ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ. Καὶ ἡ Ταξιαρχία μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν αὐτὴν καὶ μετὰ τὰ Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας, ὅσα ἐστάθμευθησαν εἰς τὴν περιοχὴν 1305 Ζαβαλάνι, θὰ ἐκινεῖτο μετὰ κατεύθυνσιν πρὸς τὸ Φράσσερι-Σεροπούλι, ἐν συνδέσμῳ ἀριστερὰ μετὰ τὴν Ιην Μεραρχίαν εἰς τὴν περιοχὴν Μπιτίστι. Συγχρόνως εἰδοποιήθη ἡ V Ταξιαρχία Πεζικοῦ

περί τῆς νέας ζώνης ἐνεργείας τῆς Χίης Μεραρχίας, συνέπεια τῆς ὁποίας θὰ ἦτο νὰ περιορισθῆ ἡ ἰδική της ζώνη ἐνεργείας. Εἰδοποιήθη σχετικῶς καὶ ἡ Ἰη Μεραρχία Πεζικοῦ διὰ νὰ ὀργανώσῃ καὶ αὐτὴ ἀναλόγως τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσίν της.

Ἐνῶ τὸ Β' Σ.Σ. προέβαιεν εἰς τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας, ἔφθαναν εἰς αὐτὸ πληροφορίαί, αἱ ὁποῖαι ἀνέφεραν ὅτι ὁ ἀγὼν συνεχίζετο ἐφ' ὄλοκλήρου τοῦ μετώπου. Ὁ ἐχθρὸς παρουσίαζε πείσμονα ἀντίστασιν εἰς τὴν γραμμὴν 1200 Σελινίτσα, 1185, Μάλι Κοκοίκα, 1450, 1505, 1300, 950 καὶ εἰς τὰς πλαγιάς τοῦ συγκροτήματος αὐτοῦ δυτικά. Ἑλληνικαὶ Μονάδες κατῶρθωσαν νὰ κυριεύσουν μόνον τὰ ὑψώματα 1300 καὶ 950 (νότια καὶ νοτιοδυτικὰ Γκοστίβιτσι). Τὸ Κιάφέ-Λοπούσες κατεῖχτο ἀκόμη ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, ἀλλὰ μὲ ἀσθενεῖς μᾶλλον δυνάμεις. Νοτιώτερα ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ ἐπέτυχε νὰ δημιουργήσῃ ρῆγμα εἰς τὸ Μπένια Σκέρι. Νοτιώτερα καὶ βορειότερα τῆς περιοχῆς αὐτῆς ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε Τοποθεσίας, δυτικὰ τῆς Λεγκαρίτσας. Νοτίως τοῦ Ἄωου, τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστούλα ἠγωνίζετο εἰς τὴν περιοχὴν Μπαντιλόγια, ἔχασε δὲ μερικὰς θέσεις. Ἐβοηθοῦσε ὁμως τοῦτο ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ μὲ μίαν Ἴλην καὶ ἓνα Οὐλαμὸν πολυβόλων.

Ἀφοῦ τέλος ἔφθασεν εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ ἡ Χίη Μεραρχία, τότε τὸ Β' Σ.Σ. διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν Μονάδων ἐξέδωκε τὴν 17ην ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθ. 802/29-11-40 Γενικὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, τῆς ὁποίας τὰ κυριώτερα σημεῖα εἶναι τὰ κατωτέρω.

1. Ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ καὶ ἡ Ἰη Μεραρχία Πεζικοῦ νὰ ἐπιτεθοῦν κατὰ μέτωπον. Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, ἐνισχυομένη ἀπὸ τὸ 50ὸν Σύντα.Π. καὶ Μ.Ο. Πυροβολικοῦ νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ ἀριστερὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ 1200, εἰς τὸ Φράσσαρι, Κιαφ-ε-Λοπούσες, ἀπὸ τὸ Μάλι-ι-Κελκὲς πρὸς τὸ Στρένεσι.

II. Ἡ Μεραρχία Ἴππικοῦ νὰ κινηθῆ πρὸς τὴ Χότοβα, διὰ νὰ καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν τῆς Ἰης Μεραρχίας.

Ἡ Ἰη Μεραρχία νὰ κινηθῆ πρὸς τὸ Ρογιάνι Σελινίτσα καὶ ἰδίως κατὰ μῆκος τῶν ἀντερεισμάτων 950, 1300, 1505 καὶ Μπιτίστ, Μάλι-ι-Κοκοίκα.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, ἐνισχυομένη μὲ τὸ 50ὸν Σ.Π., μὲ μίαν Πυροβολαρχίαν καὶ μίαν Μοῖραν, καθὼς καὶ μὲ τὰ Τμήματα τῆς περιοχῆς 1670 καὶ Μάλι-ι-Κελκὲς καὶ συμπράττουσα μὲ τὴν Vην Ταξιαρχίαν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ ἐχθροῦ καὶ νὰ τὸν ὑπερκεράσῃ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι-Κελκὲς-Στρένεσι.

Μετὰ τὴν ἐξόρμησιν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, ἡ V Ταξιαρχία μαζὶ μὲ τὸ Τάγμα Κούβελα, νὰ κρατήσῃ τὸ 1305 καὶ τὸ Μάλι Κελκὲς.

Ἡ Χίη Μεραρχία, ἐνισχυομένη μὲ τὸ 50ὸν Σ.Π. καὶ Μοῖραν Ὁρειβατι-

κοῦ Πυροβολικοῦ, με ἀριστερόν ὄριον τὴν Μπόροβαν, Νοβοσέλα, Ὀργκότ-σκα, Νικολάρα καὶ δεξιόν, τὸ δεξιόν τοῦ Β.Σ.Σ., νὰ ἐξασφαλιστήν περιο-χὴν Κιάφ-ε-Λίρες καὶ νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιόν τῆς Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ, με τὰ ἐφεδρικά της δὲ Τμήματα νὰ ὑπερασπίσῃ τὸ Μάλι-ι-Ραντομίτ. Διὰ νὰ συμπληρωθῇ ἡ διάταξις της νὰ μετακινηθῇ τὸ ὄβον Σ.Π. εἰς τὴν περιοχὴν βορείως 1670 (Μάλι Κελκές) καὶ νὰ εἶναι ἔτοιμον, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ χρησι-μοποιηθῇ ἀπὸ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, διὰ νὰ δυνηθῇ αὐτὴ νὰ ἐκτελέ-σῃ τὴν ἀποστολὴν της.

Τὸ 27ον Σ.Π. νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοχὴν Κιάφ-ε-Λίρες καὶ συγχρό-νως νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιόν τοῦ ὄβου Συντάγματος. Ταυτοχρόνως ἡ Ο.Α. τῆς Μεραρχίας νὰ παραμένῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ραντοβίτσα. Τέλος τὸ 13ον Σ.Π., τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς Νοβοσέλαν, νὰ εἶναι ἔτοιμον νὰ ἐξασ-φαλίσῃ τὴν δυτικὴν αὐτοῦ κορυφογραμμὴν Ραντομίτ καὶ τὸ Τάγμα Τζα-νετῆ, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς Ραντομίστι καὶ νὰ προασπίσῃ τὰς διαβάσεις Ρό-γιανι, Μάλι-ι-Πισκαλίτ.

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν μόλις τὸ 50ὸν Σύντα-γμα θὰ εἶναι ἔτοιμον, ἀμέσως δὲ νὰ εἰδοποιήσῃ διὰ τοῦ ἀσυρμάτου της τὰς λοιπὰς Μ.Μ. τοῦ Σ.Σ.

Σταθμὸς Διοικήσεως Χίης Μεραρχίας ὀρίζεται ἡ Λιουάρασα, τῆς 7ης Ταξιαρχίας, τὸ Κουρτέσι, τῆς 1ης Μεραρχίας τὸ Πεστάνι καὶ τῆς Μεραρ-χίας Ἴππικοῦ νοτίως Μελάνι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Τὸ Σ. Σ. τίθεται ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Γ. Σ.—Τὸ Σ. Σ. εἰς τὰς πρὸς Μονάδας του διαταγὰς ἐπιχειρήσεων τονίζει ἐπι-τακτικὴν ἀνάγκην καταλήψεως Φράσσερι.—Τὸ Γ. Σ. διαβιβάζει σεγαρητήρια εἰς Ἐπιτελεῖον Σώματος δι' ἐπιτυχῆ δρᾶσιν Σ. Σ.—Ζωηρὰ δρᾶσις ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.—Τὸ Φράσσερι καταλμ-βάνεται.—Ἀποσύνθεσις ἐχθρικῶν δυνάμεων περιοχῆς.—Ἡ Α. Υ. ὁ Διάδοχος Παῦλος, ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Γ. Σ. φθάνουν εἰς τὸν Σ. Δ. τοῦ Σ. Σ.

Τὴν 30ὴν Νοεμβρίου ὁ καιρὸς μετεβλήθη πολὺ. Εἰς τὰς κοιλάδας ἐπι-πτον συνεχεῖς βροχαί, ἐνῶ εἰς τὰς κορυφὰς τῶν βουνῶν, ἰδίως τοῦ Φράσ-σερι ἐπιπτε συνεχῶς χιόνι.

Ἡ κατάστασις αὐτὴ τοῦ καιροῦ ἠῤῥησε τὰς ταλαιπωρίας τῶν Ἑλ-ληνικῶν Τμημάτων, ἐκείνων μάλιστα, τὰ ὁποῖα εἶχον ὡς ἀποστολὴν νὰ καταλάβουν τὸ Φράσσερι. Παρὰ ταῦτα ὅμως αἱ ἐπιχειρήσεις συνεχίσθη-σαν, με βραδείαν μὲν ἐξέλιξιν, σύμφωνα ὅμως με τὸ σχέδιον.

Τὴν 12ην ὥραν τὸ Β'Σ.Σ. μετέδωκεν εἰς τὰς Μονάδας του καὶ εἰς τὰ Α' καὶ Γ' Σ.Σ. τὴν εἴδησιν ὅτι ἐχθρικά Τμήματα ἀπεσύροντο ἐκ τῆς περιοχῆς Πρεμετῆς πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας. Τοῦτο, ὅπως ἐπειτα ἐξηκριβώθη, συνέβη, διότι ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ εἶχε κατορθώσει νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Μπενιασκέρι, δυτικὰ τοῦ Λεγκαρίτσα. Ἄλλα ἐπίσης Ἑλληνικά Τμήματα κατώρθωσαν νὰ εἰσδύσουν εἰς τὴν περιοχὴν Μπενιασκέρι καὶ νὰ φθάσουν εἰς τὸ Τρεμίσι.

Περὶ τὴν ἑσπέραν τῆς 30ῆς Νοεμβρίου ἡ πολεμικὴ κατάστασις τοῦ 24ώρου δὲν εἶχεν οὐσιωδῶς ἀλλάξει. Διότι ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀμύνεται εἰς τὸ νότιον Τμήμα τοῦ μετώπου. Πληροφορίαι διὰ τὸν ἐχθρὸν ἐβεβαίωσαν ὅτι Τμήματά του ἀπεσύροντο διαρκῶς ἀπὸ τὴν Πρεμετὴν πρὸς τὰ βορειοδυτικά.

Εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι ἐξακολουθοῦσε νὰ πίπτῃ χιόνι. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 13536 Δ/γῆς τοῦ Γ.Σ. τὸ Β'Σ.Σ. ἔπαυσε νὰ ὑπάγεται εἰς τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας. Εἰς τὸ ἐξῆς τοῦτο θὰ ἤρχετο εἰς ἀπ' εὐθείας συνεννόησιν μὲ τὸ Γ.Σ.

Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Β'Σ.Σ. ἦτο νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφογραμμὴν Φράσσερι 1555, 1450, 1550, ὅπου ἡ κακοκαιρία συνεχίζετο καὶ ὁ ἐκεῖ ἐχθρὸς παρουσιαζε ἀξιόλογον ἀντίστασιν. Τοῦτο θὰ ἐξησφάλιζε τὴν ἐγκαρσίαν Λεσκοβίκι καὶ Μπόροβας. Αἱ μέχρι τῆς 1-12-40 πληροφορίαι τοῦ Β'Σ.Σ. ἀναφέρουν ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ ἐχθροῦ περιελάμβανον τώρα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν 1ον Σύνταγμα Βερσαλιέρων, τὰ 3 Τάγματα τοῦ 140 Συντάγματος τῆς Μεραρχίας Μπάρι καὶ τὰ ὑπολείμματα τῆς Μεραρχίας Τζούλια, καὶ τὰ 20ὸν καὶ 5ον Συντάγματα Βερσαλιέρων, καθὼς καὶ τὸ 41ον Σ.Π. τῆς Μεραρχίας Μοντένα.

Τὸ Σ.Σ., ἐπειδὴ ἀπέδιδεν ἰδιάζουσαν σημασίαν εἰς τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Φράσσερι 1555, 1450 καὶ 1550 πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἐγκαρσίας ὁδοῦ Λεσκοβικίου - Μπόροβας, ἐξέδωκε τὴν 11ην ὥραν τῆς 1-12-40 τὴν 811 διαταγὴν του, διὰ τῆς ὁποίας διέτασσε τὴν Χίην Μεραρχίαν, —ἐν συνεχείᾳ καὶ πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 802/29-11-40 Δ/γῆν του—νὰ συγκεντρώσῃ τὸ 66ον Σ.Π., τὸ ὁποῖον ἐβράδυνεν εἰς τὴν περιοχὴν βορείως Μάλι Κελκές, καὶ νὰ τὸ διαθέσῃ εἰς τὴν Ταξιαρχίαν Ἰππικοῦ, ἡ ὁποία καὶ εἶχε τὴν πρὸς Φράσσερι κατεύθυνσιν. Διότι, ἡ μὴ ἐκτέλεσις ὑπὸ τοῦ 27ου Σ.Π. τῆς ὑπ' ἀριθμ. 670/28-11-40 Δ/γῆς του, ἐπεβράδυνε τὸν ἐλιγμὸν τοῦ Σ.Σ. Τὴν ἐπιβράδυνσιν αὐτὴν τὴν ἠῤῥησε ἡ ἐκσπάσασα κακοκαιρία.

Εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ ἐπανελήφθη διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 914/1-12-40 Δ/γῆς τοῦ Σώματος ὅτι ἡ ταχεῖα κατάληψις τοῦ Φράσσερι ἀποτελοῦσεν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην, διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ ἐγκαρσία ὁδὸς Λεσκοβικίου-Μπόροβας.

Παρὰ τὴν κακοκαιρίαν καὶ τὴν σφοδρὰν ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ, αἱ

ήμετεροι δυνάμεις κατέλαβον τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑψώματα βορείως τοῦ χωρίου Μπαντιλόγια καὶ τὸ χωρίον Μαλιμπάρδα καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κιάφ-ε-Θάνες, Κιαφ-ε-Λίρες, 1420, 1561, 1670 (Μάλι-Κελκές, Ζαβαλάνι 1505—δυτικὰ Κοστρέτσι—Τρεμίστι ὑψ. βορείως Κουτάλι, ἀμέσως νοτιοδυτικὰ τοῦ Μπαντιλόγια).

Μέχρι τῆς 18ης ὥρας αἱ πληροφοροῖαι ἐξελίξωσι τῶν ἐπιχειρήσεων ἦσαν ὅτι κατείχομεν τὴν ἀνωτέρω γραμμὴν, ὅτι εἰς τὸ ὕψωμα 1230, Φράσσερι καὶ νοτίως ὑπῆρχε στενὴ ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος ἀντιδρούσεν ἰσχυρῶς. Βορειότερον οἱ ἡμέτεροι ἐπεζητοῦσαν νὰ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν, δυτικὰ τῆς κατεχομένης γραμμῆς.

Διὰ τὴν 2αν Δεκεμβρίου τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 19ην ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 931 Γενικὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐν λόγω Δ/γὴν, αἱ ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι τῶν Μονάδων θὰ συνεχίζοντο τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὡς ἐξῆς :

α) Ἡ Μεραρχία Ἰππικοῦ θὰ ἐκινεῖτο εἰς τὴν κατεύθυνσιν Τρεμίστι, Χότοβας, Φράτερι.

β) Ἡ Ιη Μεραρχία εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι-ι-Κοκοίκα, Μάλι Κρασοβες.

γ) Ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ διὰ τῶν δυνάμεων τῆς καὶ ἐπὶ πλέον μὲ τὰ 50ὸν καὶ 66ὸν Σ. Π. καὶ μὲ τὰ Τμήματα τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ θὰ ἐκινεῖτο νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα 1200, Φράσσερι καὶ νὰ ὑπερκεράσῃ τὰς ἐχθρικὰς δυνάμεις εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι-ι-Κελκές, Κιάφ-ε-Κορτσές, Μαλίντι.

δ) Ἡ Vη Ταξιαρχία Πεζικοῦ, ὅταν θὰ προσπερνοῦσε αὐτὴν ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ, θὰ παρέμενεν εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι, ὡς ἐφεδρεία τοῦ Σ.Σ.

ε) Ἡ XI Μεραρχία θὰ ἐκινεῖτο διὰ νὰ ἐπιτεθῇ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Κιαφ-ε-Λίρες, Μάλι-ι-Ποτομίτ. Μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν καὶ τοῦ Κιάφ-ε-Κορτσές ὑπὸ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, αὐτὴ θ' ἀνελάμβανεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς καὶ τὰ 50ὸν καὶ 66ον Σ.Π., διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν Μάλι-ι-Ποτομίτ, Στρένεσι, 1000, ἐν συνδέσμῳ ἀριστερὰ μετὰ τῆς Ιης Μεραρχίας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Φράσσερι, ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ θὰ παρέμενεν ὡς ἐφεδρεία τοῦ Σ.Σ.

στ) Ἐπειδὴ, παρὰ τὴν κακοκαιρίαν, ἐπεβάλλετο τολμηρὰ προώθησις, λόγω τῆς ἀποσυνθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὤφειλεν ἡ ΧΙη Μεραρχία νὰ προωθήσῃ ἀπὸ τοῦδε τὰ Τμήματά τῆς εἰς τὴν περιοχὴν Τρέμπισκα.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἔπιπτε πυκνὸν χιόνι, διὰ τοῦτο αἱ κινήσεις τῶν μαχομένων Μονάδων ἐδυσχεραίνοντο ἐξαιρετικὰ.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος, Στρατηγὸς Πα-

παδόπουλος, μετέβη εις Βόντισταν, όπου συνηντήθη με τὸν Διοικητὴν τῆς Χίης Μερραρχίας. Ἀκολουθῶς ἐπέστρεψεν εἰς Σ.Δ. του.

Τὴν ἐπομένην, 2αν Δεκεμβρίου, ὁ καιρὸς ἔδειξε σημεῖα βελτιώσεως. Διὰ τοῦτο αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἐπύκνωσαν τὰς ἐπιθέσεις των ἐναντίον τῶν θέσεων τοῦ ἔχθρου. Ἐκεῖνος ὅμως ἐξηκολούθησε ν' ἀμύνεται με σκληρότητα, ἐνῶ ἡ ἀεροπορία του ἀνέπτυξε ἐντονωτάτην δρᾶσιν. Ἑλληνικὰ Τμήματα κατώρθωσαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ ὕψωμα 1333, (4 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς τοῦ Φράσσερι). Τὸ ὕψωμα 1250, 2 χιλιόμετρα βορειοδυτικῶς τοῦ Ὀγκρένι. Τὸ χωρίο Μπόνταρι, 3, 5 χιλιόμετρα βορειοανατολικῶς τῆς Πρεμετῆς. Τὰ χωρία Λούσγια, νοτίως τοῦ Ἀώου καὶ Λούπτσκα, 7 χιλιόμετρα βορειοανατολικὰ τῆς Πρεμετῆς. Καὶ τέλος τὸ ὕψωμα 1490, νοτιοδυτικὰ τῆς Κόσσοβας.

Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος μετέβησαν σήμερον εἰς Μπόροβαν. Ἐκεῖ ἐπεκινώθησαν τηλεφωνικῶς μετὰ τῆς Διοικήσεως τῆς Χίης Μερραρχίας, ἣ ὁποία εἶχεν ἐκκινήσει ἀπὸ τὴν Βόντισταν. Κατόπιν μετέβησαν εἰς Λεσκοβίκι, ὅπου εὑρίσκετο ὁ Σταθμὸς Δ. τῆς Ἰης Μερραρχίας. Καὶ ἀκολουθῶς ἐπέστρεψαν εἰς Κόνιτσαν.

Τὸ ἐσπέρας ἔφθασεν εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Β'Σ.Σ. ὁ Ἄντ/ρχης Λάιος, σύνδεσμος τοῦ Γ.Σ. Αὐτὸς διεβίβασεν εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ ΣΣ τὰ συγχαρητήρια τοῦ Γ.Σ. διὰ τὴν λαμπρὰν ἕως τότε δρᾶσιν τοῦ Σ.Σ. Ἀνέφερε δὲ ὅτι τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ.Σ., ἐπὶ πολλὰς τῶρα ἡμέρας, εἶχε σταματήσει πρὸ τοῦ ὕψωματος 802, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ μεμονωμένον, ἀνθίστατο, ἐνῶ μία ὑπερκερωτικὴ κίνησις θὰ ἐπροκαλοῦσε τὴν πτώσιν του.

Αἱ πληροφορίαι διὰ τὸν ἔχθρον ἀνέφεραν ὅτι τὰ μαχόμενα Τμήματα τῆς Μερραρχίας Μοντένα τὰ ὑπεστήριζε πολὺ τὸ Πυροβολικὸν τῆς Μερραρχίας Κενταύρων καὶ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς ἐνεφανίσθησαν ἄρματα μάχης.

Τὴν 3ην Δεκεμβρίου ὁ καιρὸς ἐβελτιώθη περισσότερο καὶ ὁ οὐρανὸς ἦτο αἶθριος. Αἱ πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις συνεχίσθησαν με τὴν ἰδίαν ἔντασιν. Ὁ ἔχθρὸς, προσπαθῶν νὰ χαλαρώσῃ τὴν ὀρμὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐπιθέσεως καὶ ν' ἀνακόψῃ τὴν προέλασιν τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων, ἀνένανταξεν τὴν γέφυραν τῆς Πρεμετῆς.

Ἀπὸ τὸ πρῶτῃ ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἐβomberδίζε συνεχῶς, ἰδίως τὰς τρεῖς γεφύρας τῆς περιοχῆς Μελισσόπετρας. Διὰ τοῦτο τὸ Σῶμα Σ. ἐζήτησεν ἐνίσχυσιν βαρέος ἀντιαεροπορικοῦ Πυροβολικοῦ. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἐπεκινώθησε τηλεφωνικῶς μετὰ τοῦ Γ.Σ. καὶ ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἀποστέλλεται ἀεροπορία, πρὸ παντὸς διώξεως, ἔστω καὶ κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας. Ἐζήτησεν ἐπίσης Τμήμα Μηχανικοῦ, διὰ τὴν ἀνακατασκευὴν τῶν καταστρεφόμενων ὑπὸ τοῦ ἔχθρου τεχνικῶν ἔργων.

Περὶ τὴν 12ην ὥραν ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἐβομβάρδισεν ἀκόμη καὶ τὸν Σ.Δ. τοῦ Β' Σ.Σ.

Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἐν τούτοις συνέχισαν τὸν σκληρὸν ἀγῶνα εἰς τὸ ὕψωμα 1200, ἀνατολικά τοῦ Φράσσερι καὶ μέσα εἰς τὴν περιοχὴν τούτου καθὼς καὶ δυτικὰ τῆς Λούπτοκας καὶ εἰς τὸ Μάλι-ι-Μπόνταριτ. Καὶ μερικὰ ἀπὸ αὐτά, ἔφιππα καὶ πεζά, παρὰ τὴν λυσσώδη ἀντίδρασιν τῆς ἐχθρικής ἀεροπορίας, κατώρθωσαν καὶ εἰσῆλθαν εἰς Πρεμετήν, ὅπου συνέλαβον ὀπλίτας τοῦ 11ου Συντάγματος Ἀλпинιστῶν τῆς Μεραρχίας Πουστέρια.

Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς ἑσπέρας τὴν ἐξαιρετικῶς ἔντονον δρασίμω τῆς.

Τὴν ἑσπέραν τὸ Β' Σ.Σ. ἐξέδωκε Γενικὴν Διαταγὴν ἐπιχειρήσεων (ὑπ' ἀριθμ. 949/3-12-40), διὰ τῆς ὁποίας ἐγένετο ἡ ἀνασυγκρότησις τῶν Μεγάλων Μονάδων του. Διὰ τῆς διαταγῆς αὐτῆς ἡ Χίη Μεραρχία, ἀφοῦ ἀνελάμβανε τὸν Τομέα τῆς, θὰ συνεδέετο ἀριστερὰ μὲ τὴν 1ην Μεραρχίαν. Ὅταν δὲ τὰ Τμήματα τῆς Χίης Μεραρχίας θὰ ὑπερέβαιναν τὰ Τμήματα τῆς 7ης Ταξιαρχίας, τότε ἡ Ταξιαρχία αὐτὴ θὰ παρέμενε ἐν δευτέρᾳ γραμμῇ. Ἡ 1η Μεραρχία θὰ ἤρχιζε νὰ λαμβάνῃ διαδοχικῶς τὸν Τομέα τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἡ ὁποία ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ.Σ.

Αἱ συνεχεῖς ἐπιχειρήσεις δὲν ἐπέτρεψαν νὰ γίνῃ ἐνωρίτερον ἡ ἀνασυγκρότησις αὐτῆ καὶ ἡ ἀντικατάστασις τῶν Μονάδων.

Τὴν 13ην ὥραν τῆς 4-12-40 τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Δεκεμβρίου ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ προωθῆθη εἰς τὴν περιοχὴν Σεροπούλι, δυτικὰ τοῦ Φράσσερι. Συμπέρασμα ἐκ τούτου ἦτο ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπεσύρθη καὶ ἐκ τῆς περιοχῆς Φράσσερι.

Εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς τὸ πρωτὶ σήμερον ὁ ἐχθρὸς συμπτύσσεται βορειοδυτικὰ τῆς Πρεμετῆς, καλυπτόμενος μ' ἐλαφρὰ ἄρματα μάχης.

Εἰς τὸν αὐχένα Σέπερι (Δέμπελι - Νεμέρσκα) ὁ ἐχθρὸς διαρρέει πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ, χωρὶς ἠθικόν.

Περὶ τὴν 15ην ἀπογευματινὴν διεξήχθη μεγάλη ἀερομαχία εἰς τὴν ζώνην τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ ὑπεράνω ἀπὸ τὰς γεφύρας τῆς περιοχῆς Μέρτζα-νης. Δὲν ἐσημειώθη ὅμως εἰς τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν καμμία σπουδαία μεταβολή. Ἑλληνικὰ Τμήματα Ἱππικοῦ διετήρησαν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὸ ἀνώνυμον ὕψωμα, νοτιοδυτικὰ τοῦ ὕψώματος 1000 Στρέ-νεσι. Συνεπληρώθη ἡ κατάληψις τοῦ Μάλι-ι-Πότομιτ καὶ νοτιώτερα τῆς Χοτοβας καὶ τοῦ Μάλι-ι-Μπόνταριτ.

Γενικὰ ἡ προέλασις τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, παρὰ τὴν δραστηρίαν καὶ συνεχῆ ἀντίδρασιν τῆς ἐχθρικής ἀεροπορίας, ἐξακολουθοῦσε. Τὸν Σ.Δ. τοῦ Β' Σ.Σ. τὸν ἐπεσκέφθησαν ὁ πρίγκιψ Πέτρος καὶ ἕνας ἀνώτατος Ἄγ-

γλος Ἀξιωματικός, Οὗτοι ἐζήτησαν καὶ τοὺς ἀνεπτύχθη ἡ «Μάχη τῆς Πίνδου».

Ἡ προέλασις τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων συνεχίσθη καὶ τὴν 5ην Δεκεμβρίου. Τοιοῦτοτρόπως συνεπληρώθη ἡ ἐξάρθρωσις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν γενικὴν Τοποθεσίαν Φράσσερι - Πρεμετῆς καὶ ἡ ἀπώθησις τούτου, παρὰ τὴν ἔντονον δρᾶσιν τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας, βορειότερα ἀπὸ τὴν περιοχὴν Κόρτσες, Πότομιτ.

Ὁ ἔλιγμος τοῦ Β'Σ.Σ. κατὰ τὴν εἴσοδόν του ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους καθωρίσθη διὰ ἰδικῆς του διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1940. 1032 /9 /6-12-40. Ἡ Διαταγὴ αὕτη εἶναι μία τῶν σπουδαιότερων διαταγῶν τοῦ Σ.Σ. Εἶναι βασικὴ διαταγὴ ἐφ' ἧς θεμελιώθησαν αἱ μετέπειτα ἐπιχειρήσεις. Ἀποτελεῖ Δόξα διὰ τὸ Β'Σ.Σ.

Διὰ τῆς διαταγῆς ἐκείνης καθωρίζοντο :

α) Ἡ κατάληψις τῆς περιβαλλούσης τὴν στενωπὸν Κλεισούρας πεταλοειδοῦς κορυφογραμμῆς 1220 Γαρονίν.

β) Ἡ κατάληψις τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας.

γ) Ἡ προώθησις (τοῦ Β'Σ.Σ.) καὶ ἡ κατάληψις Μπούμπεσι-Κιάφ Σόφιουτ. Καὶ

δ) Ἡ ὑπερκέρασις Τρεμπεσίνας-Σέντελι καὶ ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς Γκλαβῶν.

Ὁ ἔλιγμος οὗτος, ἔλιγμος Κυρίας Προσπαθείας τοῦ Β'Σ.Σ., ἐξυπηρετοῦσε τὴν πραγματικὴν καὶ κυρίαν προσπάθειαν τοῦ Γ.Σ. Ἐνεκα τούτου τὸ Γ.Σ. διὰ διαταγῆς του, ἐκδοθεῖσαν τὴν 12ην Δεκεμβρίου, καθώριζε τὰς ἐπιχειρήσεις του σύμφωνα μὲ τὴν ἄνω διαταγὴν τοῦ Β'Σ.Σ. τῆς ὁποίας διαταγῆς, τὸ μέρος τὸ ἀφορῶν τὸν ἔλιγμόν, σχεδὸν ἀντέγραψεν. Ἄλλο πρᾶγμα ὅμως ὅτι τὸ Γεν. Σ. δὲν ἐπροικοδότησε τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν μὲ τὰς ἀναγκαιούσας δυνάμεις.

Τὴν 18ην ὥραν τῆς 5ης Δεκεμβρίου, αἱ Μονάδες τοῦ Σ.Σ. κατεῖχον τὴν γραμμὴν : Μάλι-ι-Ποτομιτ, Στρένεσι (1000), Σεροπούλι, 1450, 1550, Χότοβα, Μάλι-ι-Μπόνταριτ, Περμέτι. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν δραστηριότητα, ἰδίως ἐπὶ γραμμῆς μάχης.

Τὴν μεσημβρίαν ἀνεχώρησεν ὁ πρίγκιψ Πέτρος, μετὰ τοῦ Ἀγγλοῦ Ἀξιωματικοῦ.

Περὶ τὴν ἑσπέραν ἐπεσκέφθησαν τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ἡ Α.Υ. ὁ Διάδοχος Π α ὕ λ ο ς, ὁ Ἀρχιστράτηγος καὶ Ἀξιωματικοὶ τοῦ Γ.Σ. Ὁ ἀρχιστράτηγος ἐξέφρασε τὰ συγχαρητήριά του εἰς τὸ Σ.Σ. διὰ τὴν μέχρι τότε δρᾶσιν του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Γεν. Δ/γή Ἐπιχειρήσεως Σ.Σ. τάσσει ἀντικειμενικὸν σκοπὸν Μονάδων του κατάληψιν γραμμῆς Φράταρι, Γαρονίν, Βισότσκα.— Τὸ Γ.Σ. προσανατολίζει XV Μεραρχίαν πρὸς τὸ Σ.Σ.— Νέα Γενική Δ/γή Ἐπιχειρήσεων Σ.Σ.— Καθορίζονται κατευθύνσεις Μ. Μονάδων.— Ἑλληνικά Τμήματα εἰσδύουν εἰς γραμμὴν Μάλι - Πότομιτ.— Ἐπιτυχῆς δρᾶσις Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα.— Σ.Σ. διατάσσει V Ταξιαρχίαν ὅπως κινήθῃ ἐναντίον ὑψ. 1200, 1210.— Δεινὴ καιροκαίρια ἐμποδίζει εἰσοδὸν εἰς ἀγῶνα XVης Μεραρχίας.— Ἀναφορὰ Σ.Σ. εἰς Γ.Σ. περὶ πολεμικῆς καταστάσεως.

8η Δεκεμβρίου 1940. Μετὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, ὅσους, τὸ Β' Σ.Σ. εἶχεν ὀρίσει εἰς τὰς Μονάδας του, κυρίως εἰς τὴν περιφέρειαν Φράσσερι, καὶ μετὰ τὴν συγκέντρωσιν διαφόρων πληροφοριῶν, ἰδίως ἀπὸ αἰχμαλώτους, ἢ Διοίκεσις τοῦ Σ.Σ. συνεπέρανεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς, δὲν εἶχε τὴν δυνατότητα ν' ἀντιτάξῃ ἄμυναν, τοῦλάχιστον σοβαράν, ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν, Φράταρι, ἢ ὅποια θὰ ἠδύνατο νὰ προασπίσῃ τὴν Κλεισοῦραν καὶ νὰ καλύψῃ τὰς πρὸς τὸν Βερατιανὸν ποταμὸν διαβάσεις. Τότε, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν ἐχθρὸν ν' ἀμυνθῇ ἐπάνω εἰς τὴν κορυφογραμμὴν αὐτὴν, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1006/6-12-40 Γενικῆς τῆς Διαταγῆς ἔταξεν εἰς τὰς Μονάδας τοῦ Σώματος ὡς ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς Φράταρι, Γαρονίν, Βισότσκα. Ὅρισε δὲ αἱ Μονάδες νὰ καλύπτονται καλῶς ἀπὸ τὴν περιοχὴν Λέσνια μέχρι τῆς ἀφίξεως ἐκεῖ τῆς Χης Μεραρχίας.

Τὸ Γ.Σ., ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι ἡ κατεύθυνσις ἐνεργείας τοῦ Β'Σ.Σ. ἦτο ἡ πλεόν ζωτικὴ καὶ ὅτι ἡ βαθεῖα διείσδυσις τῶν ἑλληνικῶν Τμημάτων πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Βερατίου, διὰ μέσου τῶν κοιλάδων τοῦ Ἄφου καὶ τοῦ Ἀώου, ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῇ σοβαρὰ ἀποτελέσμα, ἔπραξε τοῦτο : Προσηνατόλισε τὴν εἰς τὴν διάθεσίν του εὑρισκομένην XVην Μεραρχίαν Πεζικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, διὰ νὰ χρησιμοποίησῃ πιθανῶς ταύτην εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Σ.Σ.

Μετ' ὀλίγον, ἡ εὐνοϊκὴ ἐξέλιξις τῶν ἐπιχειρήσεως τοῦ Β'Σ.Σ., παρὰ τὴν σφοδρὰν καιροκαίριαν, τὰς καιροκαίριας τῶν ἀνδρῶν καὶ τὰς μεγάλας ἀπωλείας εἰς κτήνη, ἔπεισε τὸ Γ.Σ. καὶ ἔθεσε τὴν XVην Μεραρχίαν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ.

Μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἐκείνην, τὸ Β'Σ.Σ., τὸ ὅποῖον εἶχε πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ταχείαν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Φράταρι - Γαρονίν, τὴν κατάληψιν ἀκολουθῶς τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τέλος τὴν συνέχισιν τῆς κινήσεως του πρὸς τὸ Βεράτι, ἐξέδωκε τὴν 21ην ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθμ.

1032/9/6-12-40 Γενικήν Διαταγήν επιχειρήσεων. Διά τῆς διαταγῆς ἐκείνης αἱ κατευθύνσεις τῶν ὑπ' αὐτὸ Μ.Μ. καθωρίζοντο ὡς ἑξῆς :

α) Χίης Μεραρχίας : Τρεμπίτσκα-Κοπρένσκα, 1200, Βεράτι.

β) Ἰης Ταξιάρχιας : 1400 (Μάλι Κράσοβες), Σεβρανι, Γαρονίν, 1200 (5 χιλ. βορειοδυτικὰ τοῦ Γαρονίν).

γ) Ἰης Μεραρχίας : Ἀμαξιτὴ ὁδός, Πρεμετή, Κλεισούρα, Χάνι Μπαλαμπάν.

δ) Ἐφεδρεία : Ταξιάρχια Ἴππικοῦ μὲ Β.Ο.Α. εἰς περιοχὴν Στρένεσι, Μαλίντι, Κρέσοβα. Καί

ε) Ἡ ΧVη Μεραρχία, ὅταν θὰ συνεκεντρώνετο, θὰ ἐλάμβανε νεωτέρας διαταγὰς.

Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς Διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων δὲν καθώριζεν ἐδαφικόν, ἀντικειμενικόν σκοπὸν δι' ἐκάστην Μονάδα του, καθόσον ὁ ἐχθρὸς ἐφαίνετο ἀποσυντεθειμένος καὶ ἡ Διοίκησις δὲν ἐγνώριζε ποῦ θὰ συναντοῦσαν τοῦτον αἱ Μονάδες. Συνεπῶς αἱ Μεγάλαι Μονάδες ἐλάμβανον κατευθύνσεις βάθους, διὰ νὰ προωθηθοῦν τὸ ταχύτερον πρὸς τὸν τελικόν, ἀντικειμενικόν σκοπόν, ἐὰν βεβαίως αἱ καιρικαὶ συνθήκαι θὰ ἐπέτρεπον τοῦτο.

Παρὰ τὰς ἐνδείξεις διὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία καὶ ἰσχυρὰ ἐνεφανίσθη καὶ ἀνέπτυξε λίαν ἔντονον δρασίαν. Ἐπίσης πληροφορίαὶ ἐβεβαίωσαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύετο διὰ Τμημάτων διαθεσίμων, ἀκόμη δὲ καὶ δι' ἀρμάτων μάχης.

Ἡ 7η Δεκεμβρίου ὑπῆρξε βροχερὰ καὶ δυσμενὴς διὰ τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, οἱ ὅποιοι συνεχῶς ἐπετίθεντο ἐναντίον τῶν ἀπρροσίων ἐχθρικών θέσεων. Ἐν τούτοις ἡ ὁρμὴ των παρέμεινε ἀμείωτος καὶ ἡ ἀμυνα τοῦ ἀντιπάλου σταθερά. Δι' αὐτὸ ὁ ἀγὼν ἐξηκολούθησε χωρὶς ἡ κατάστασις νὰ μεταβληθῇ.

Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα, τὰ ὅποια εἶχαν εἰσδύσει βαθέως εἰς τὰς ἐχθρικές τάξεις, κατέλαβαν περὶ τὸ ἑσπέρας τὴν γραμμὴν Μάλι Πότομιτ, Κομπρένσκα, Λαπάνι, Μαλίντι, 1400 (Κρασοβες), ἀριστερᾶς ὄχθης Λουμνίτσας καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν γραμμὴν Σουκάρας, Τσέπενι, 850, 1210, 1200 (Σεβράνι), 1220, 1150 (Ἀληποστίβανι), Πακομίτι, Ἀργκοβα (νοτίως τοῦ Ἀώου), Γκράμποβε.

Νοτίως τοῦ Ἀώου τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστούλα συνέχισε τὴν προέλασίν του εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀριστερᾶς πτέρυγος τῆς Ἰης Μεραρχίας, ἡ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ τὸ ἀντικαταστήσῃ.

Καὶ τὸ Α' Σ.Σ. εἶχε ἀρχίσει νὰ μετακινή τὰ Τμήματά του πρὸς τὴν Χοστόβαν, διὰ νὰ καλύψῃ τὸ ἀριστερόν τοῦ Β' Σ.Σ. Γενικῶς ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος καὶ τῶν Μονάδων κατέβαλλον ὑπερανθρώπους προσπαθείας νὰ συνεχίσουν, παρὰ τὴν ἐκ τῆς κακοκαιρίας ταλαιπωρίαν τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν κτηνῶν, μὲ τὴν ἰδίαν ἔντασιν. Καὶ σκοπὸς των

ήτο, προτού λάβη ὁ ἔχθρὸς καιρὸν ν' ἀνασυνταχθῆ, νὰ καταλάβουν σπουδαῖα στρατηγικὰ σημεῖα. Τὰ σημεῖα ἐκεῖνα θὰ ἐπέτρεπον νὰ μεταβληθῆ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ ἢ ἐξέλιξις τοῦ πολέμου εἰς ὄλον τὸ Ἀλβανικὸν Μέτωπον.

Ἡ ΧΙη Μεραρχία, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1056/7-12-40 διαταγῆς τοῦ Β' Σ.Σ., ἤρχισε νὰ μετακινή τὰ Τμήματά της πρὸς τὸ Γαρονὶν καὶ ἀπὸ τὸ Μαλίντι πρὸς τὸ ὕψωμα 1210, ἐν συνδέσμῳ ἀριστερὰ μὲ τὰ Τμήματα τῆς Ιης Μεραρχίας, τὰ ὁποῖα ἐξωρμούσαν ἀπὸ τὸ ὕψωμα 1400, (Κρέσοβα) πρὸς Σεβράνι, Φράταρι. Ἡ κίνησις ἐκεῖνη τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἔγινε κατ' ἀνάγκην, ἕως ὅτου φθάσῃ ἡ Ἰη Ταξιαρχία καὶ καταλάβῃ τὴν ζώνην ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία τῆς εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 9 Γενικῆς διαταγῆς τοῦ Σ.Σ.

Ἡμέτερα τμήματα τοῦ νοτίου Τμήματος τοῦ μετώπου κατέλαβον μ' ἐπιθετικὴν κίνησιν τὸ Ἀλιποστιβάνι, (1150), τὸ Πακομίτι, Μπούχαλι καὶ ἐξακολουθοῦσαν νὰ προσβάλλουν τὸν ἔχθρὸν, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ ὕψωμα 850 (2 χιλ. βορειοανατολικά τοῦ Βελτίστι), τὸ Βέλτιστι, τὴν Ἀρκόβα καὶ τὸ Γκράμπροβε.

Τὴν νύκτα, μετὰξυ τῆς 7ης καὶ 8ης Δεκεμβρίου, ἔπεσαν καταρρακτώδεις βροχαί. Ἡ κακοκαιρία ἐξηκολούθησε καὶ τὴν ἡμέραν τῆς 8ης Δεκεμβρίου, κατὰ διαλείμματα. Ἐνεκα τούτου αἱ κινούμεναι Μονάδες ἀντιμετώπισαν μεγάλας δυσχερείας. Ἡ ΧVη Μεραρχία, ἡ ὁποία εἶχε διατεθῆ εἰς τὸ Β' Σ.Σ., διετάχθη ὑπὸ τούτου νὰ κινηθῆ διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ τὴν Vην Ταξιαρχίαν. Εἰδικῶς διετάχθη νὰ μὴ θέσῃ εἰς τὸ πρῶτον Κλιμάκιον περισσότερα τῶν τεσσάρων Ταγμάτων. Τὰ ὑπόλοιπα Τάγματα θὰ ἐτίθεντο εἰς τὸ β' Κλιμάκιον καὶ θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο ὑπὸ τῆς Μεραρχίας μόνον κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σώματος. Τὰ Τμήματα τῆς ἐν λόγῳ Ταξιαρχίας εἶχον πολὺ κακοπάθει, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἡ ΧVη Μεραρχία ἤρχισε πορείαν εἰς τὸ δρομολόγιον Μπιλοῦσι, Λιαυάρασα, Λέντσκα, Φράσσερι. Σκοπὸς τῆς κινήσεώς της ἦτο ἡ ταχεῖα κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν.

Ὁ ἔχθρὸς, ὑπὸ τὴν συνεχῆ, πίεσιν τῶν Ἑλληνικῶν Μονάδων, ἐνεφάνισε κάμπιν καὶ ἤρχισε ν' ἀποσύρεται διὰ μέσου τῆς Κλεισούρας πρὸς τὸ Τεπελένι. Τότε τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν Μεραρχίαν Ἰππικοῦ (1050/8-12-40) ν' ἀποστείλῃ ἀναγνώρισιν πρὸς τὴν Κλεισούραν

Τὴν 9ην Δεκεμβρίου ὁ καιρὸς ἐχειροτέρευσε. Βροχαί καταρρακτώδεις παρέσυραν τὰς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μέρτζανης πρὸς Πρεμετὴν γεφύρας. Ἐπίσης παρέσυραν γεφυρίδια ἐπὶ τῶν παραποτάμων τοῦ Ἀώου. Ὁ Ἄψος λόγῳ πλημμύρας κατέστη ἀδιάβατος. Καὶ τώρα ὅμως αἱ κινήσεις τῶν Ἑλλην. Μονάδων δὲν ἔπαυσαν καὶ ἡ δραστηριότης των δὲν ἔχαλα-

ρώθη. Τμήματα τῆς ΧΙης Μεραρχίας, τὰ ὁποῖα προήλασαν εἰς τὸ δεξιὸν μέρος βορείως τοῦ Ἄψου, προσήγγιζον τὴν Γκαλίαν.

Πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Φράσσερι-Κλεισούρας Ἑλληνικὰ Τμήματα εἰς τὴν περιοχὴν Χοτόβας-Κλεισούρας ἐνωχλοῦσαν συνεχῶς τὸν ἐχθρὸν, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸ Φράσσερι, ὕψωμα 850, τὸ Κούκιαρι-Γκράμποβε.

Τὸ Β' ΣΣ, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε νὰ καταλάβουν τὰ Τμήματά του τὸ ταχύτερον τὴν κορυφογραμμὴν Γαρονίν, διὰ νὰ μὴ δοθῇ καιρὸς εἰς τὸν ἐχθρὸν νὰ ἐνισχυθῇ, ἀνασυνταχθῇ καὶ ὀργανωθῇ ἐπ' αὐτοῦ, ἐνέτεινε διὰ ἀλλεπαλλήλων διαταγῶν τοῦ τὴν ἐπιθετικὴν προχώρησιν τῶν Μονάδων τοῦ Διέταξε μάλιστα (Δ/γῆ 1110) τὴν ΧΙην Μεραρχίαν νὰ μετακινηθῇ ἐπειγόντως πρὸς τὸ Γαρονίν καὶ νὰ μὴ ἀναμείνη τὴν ἄφιξιν τῆς Vης Ταξιαρχίας.

Τὴν 10ην Δεκεμβρίου ἡ κακοκαιρία ἐξακαλουθοῦσεν, εἰς τὰ ὑψηλὰ δὲ σημεῖα ἐχιόνιζεν. Ὅπως ἦτο φυσικόν, αἱ ἐπιθετικαὶ κινήσεις τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων ἐδυσχεράνησαν σημαντικὰ καὶ ὁ ἐχθρὸς κατέβηλε προσπάθειάς διὰ νὰ ὀργανώσῃ ταχέως τὴν γύρω τῆς Κλεισούρας Τοποθεσίαν. Ἀφοῦ δὲ ἐδέχθη ἐνισχύσεις, ἐγκατεστάθη ἐπὶ τῆς γραμμῆς Γκαλίνα - Βισότσκα - Σουκάρας-Τσεπάνι, ὕψ. 850, Καλίντι, Σεβράνι, Φράτερι-Γκράμποβε.

Ἡ δυσμενὴς καιρικὴ κατάστασις δὲν ἐπέτρεψε τὴν ταχείαν προώθησιν τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων καὶ ἰδίως τὴν εἴσοδον εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς XVης Μεραρχίας, ἡ ὁποία καὶ ἐξ ὑπαίτιότητός της ἀκόμη ἐπεβράδυνε τὴν κίνησιν της. Ἡ τακτικὴ κατάστασις ἐπέβαλε, παρὰ τὴν κακοκαιρίαν, νὰ κινηθῇ συντομώτερον. Ἡ ἐγκαιρὸς κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν θ' ἀπήλλαξε τὴν Μεραρχίαν ταύτην ἀπὸ τοὺς μετέπειτα σκληροὺς ἀγῶνας, διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν. Εἰς ἐρώτησιν τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας, ἐὰν τὰ Τμήματά της ἠδύναντο νὰ κινουῦνται κατὰ τὴν ἡμέραν, τὸ Σ. Σ. διέταξε νὰ κινουῦνται καὶ τὴν ἡμέραν ἀκόμη καὶ ὑπὸ καλὰς συνθήκας ὀρατότητος, νὰ κινηθοῦν δὲ ἀμέσως καὶ τὰ τέσσαρα Τάγματά της τοῦ Α' Κλιμακίου.

Ἐπίσης καὶ ἡ ΧΙη Μεραρχία δὲν ἐκίνησε δραστηρίως τὰ Τμήματά της πρὸς τὰ ἐμπρός, σύμφωνα μ' ἐπανειλημμένας διαταγὰς τοῦ Σ. Σ. Διὰ τοῦτο τὸ Σ.Σ. διέταξε ταύτην, ὅπως, σύμφωνα μὲ προγενεστέρην διαταγὴν του, κατευθύνῃ Τμήματά της πρὸς Σεβράνι καὶ ἐνισχύσῃ τὸν ἐκεῖ ἀγῶνα Τμημάτων μας (ἀναφορὰ Μεραρχίας Ἰππικοῦ).

Συγχρόνως ἡ Ιη Μεραρχία, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1118 Δ/γῆς τοῦ Σ.Σ., ἀνέλαβε τὸν Τομέα, ὁ ὁποῖος τῆς εἶχεν ὀρισθῆ ἀπὸ τὴν Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Σώματος.

Τὴν 10.30' ὤραν τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1119/10-11-40 Δ/γῆς του πρὸς τὰς ΧΙην Μεραρχίας καὶ πρὸς τὴν Vην Ταξιαρχίαν ἐτόνισε

τήν ανάγκην ταχίστης ἐνεργείας πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς, ἢ ὅποια ὑπεστήριζε τὴν Κλεισοῦραν, δηλαδή : Βαρυμπόπης, Φράταρι, Σεβράνι, Γαρονίν, προτοῦ ὁ ἐχθρὸς κατορθώσῃ καὶ τὴν ὀργανώσῃ.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Χη Μεραρχία, ἀφοῦ ἐπροχώρησε, κατώρθωσε καὶ κατέλαβε τὴν Λέσνια, ἀριστερὰ δὲ ἡ ΙΙ Μεραρχία ἐπροχωροῦσε κανονικὰ πρὸς τὴν Μαλεσόβαν καὶ Κόντραν.

Ἡ Ιη Μεραρχία διετάχθη νὰ ἐνεργήσῃ τάχιστα εἰς τὴν κατεύθυνσιν της, χωρὶς ν' ἀναμείνῃ τὴν Νην Ταξιαρχίαν.

Διετάχθη ἐπίσης ἡ ΧΙη Μεραρχία, ὅπως προχωρήσῃ τὸ ταχύτερον εἰς τὴν κατεύθυνσιν Βερατιανοῦ, χωρὶς αἱ ἐπιχειρήσεις της πρὸς Γαρονίν νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς προχωρήσεώς της.

Τὴν 16.40' ὥραν διετάχθη ἡ Ιη Μεραρχία ὅπως ἐνεργήσῃ δραστηρίως πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Φράτερι, 1200. Τοῦτο ἐτοπίσθη εἰς τὴν Ιην Μεραρχίαν καὶ τηλεφωνικῶς ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Β' Σ. Σ.

Τὴν 17ην ὥραν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἐπεκινῶνῃ τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Γ.Σ. (Ἀντισυνταγματάρχην Δόβαν) καὶ ἐτόνισεν ὅτι ἦτο μεγίστη ἀνάγκη νὰ ἀνακατασκευασθῇ ἡ γέφυρα Πετράνη.

Τὴν 22αν ὥραν διετάχθη ἡ ΧΙη Μεραρχία, ὅπως μέχρι τῆς 12 Δεκ. ὠθήσῃ τὸν Σ.Δ. της, ὁ ὅποιος ἦτο πολὺ ὀπίσω, ὀκτῶ χιλιόμετρα δυτικὰ τῆς Τρέμπιτσκας.

Τὴν 11ην Δεκεμβρίου ἡ κακοκαιρία συνεχίζετο. Τὸ πρωῖ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἦτο ἀκόλουθος :

Εἰς τὴν κατεύθυνσιν Βερατιανοῦ κατελήφθη ἡ Γκαλίνα 1138, νοτιότερα δὲ ἡ Βισότσκα καὶ τὸ Γρίμαν.

Εἰς τὴν περιοχὴν Τσεπάνι-Κόκι 850, δυτικὰ τοῦ Μαλίντι, ὁ ἀγὼν, ὁ ὅποιος εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ τὸ πρωῖ τῆς προηγουμένης ἡμέρας, συνεχίζετο μὲ σφοδρότητα, διότι ὁ ἐχθρὸς, βοηθούμενος ἀπὸ ἰσχυρὸν πυροβολικόν, ἀντέτασεν πείσμονα ἄμυναν. Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἐπάλαιον κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ κατὰ τοῦ καλῶς ὠχυρωμένου ἐχθροῦ. Τρομερὰ σύγκρουσις ἐγένετο εἰς τὰ ὑψώματα 1220 καὶ 1150, βορειοανατολικά τοῦ Φράταρι. Ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἀντίδρασιν διὰ βαρέος Πυροβολικοῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Χότοβας Κλεισοῦρας.

Τὸ Πεζικὸν τοῦ ἐχθροῦ παρουσιάζετο λίαν ἐνεργητικόν, ἰδιαιτέρως εἰς τὴν περιοχὴν 1150, Ἀλί Ποστιβάνι.

Παρὰ τὸ πείσμα τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὸ πυκνὸν πῦρ τοῦ Πυροβολικοῦ του, ἡ Ιη Μεραρχία συνέχισε τὴν δρᾶσιν της. Καὶ ἀφοῦ ἐπέξετενε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγάν της, προσεπάθησε, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1150 Δ/γῆς τοῦ Σώματος, νὰ συνδεθῇ μὲ τὴν δεξιὰν τοῦ Α' Σ.Σ., ἢ ὅποια ἠγωνίζετο εἰς Μελεσιόβαν.

Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1154 Δ/γῆς τῆς τῆς 11-12-40 διέταξε τὴν Vην Ταξιαρχίαν νὰ κινηθῆ ἄμέσως, ὅπως ἔπρεπε νὰ εἶχε πράξει, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 1200, 1210, χωρὶς ν' ἀναμείνῃ νὰ καταληφθῆ προηγουμένως τὸ 1220 ὑπὸ τοῦ 50οῦ Συντάγματος Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ διευκολύνετο ἡ ἐνέργεια τοῦ 50οῦ Συντάγματος, τὸ ὁποῖον ἠγωνίζετο κατὰ τοῦ Κόκι καὶ 850

Ἡ XVη Μεραρχία διετάχθη καὶ πάλιν, ὅπως μὲ τὸ Α' Κλιμάκιον τῆς, δυνάμεως τεσσάρων Ταγμάτων, κινηθῆ συντόμως διὰ τοῦ Φράσσερι, Κρέσσοβα καὶ Σεβράνι καὶ μετάσχη εἰς τὸν ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος διεξήγετο εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας τῆς καὶ ἐπὶ πλέον διευκολύνῃ τὸ ἀριστερὸν τῆς XIης Μεραρχίας.

Τὴν 12.00 ἡ Διοίκησης τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἐπιτελῆ σύνδεσμόν τῆς εἰς Λεσκοβίκιον, Ἀντισυνταγματάρχην Παυλόπουλον. Καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐντολὴν νὰ ἐξακριβώσῃ, ἐρωτῶν τὴν XIην Μεραρχίαν, ποῦ εὕρισκετο τὸ ὄβον Σ.Π. αὐτῆς. Τὸ ἐν λόγῳ Σύνταγμα ἔπρεπε νὰ εἶναι περὶ τὸ Μαλίντι, ὅπου ἠγωνίζετο τὸ 50ον Σύνταγμα, διὰ νὰ βοηθήσῃ τοῦτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ ἡ XIη Μεραρχία ἕνεκα τῆς πλημμύρας τοῦ Ἄψου. Νὰ ἐξακριβώσῃ ἐπίσης, ἐὰν ὑπῆρχεν ἀνάγκη νὰ διατεθῆ εἰς τὴν XIην Μεραρχίαν ἡ Ταξιαρχία Ἱππικοῦ, ἡ ὁποία εὕρισκετο εἰς Στρένεσι.

Τὴν 12.40 ὁ Ἐπιτελὴς ἀπήντησεν ὅτι τὸ ὄβον Σύνταγμα εὕρισκετο βορείως τοῦ Ἄψου.

Ἀλλὰ τοῦτο ἦτο σφάλμα τῆς XIης Μερ. Π. ἡ ὁποία τὸ μετέφερε βορείως τοῦ Ἄψου, παρὰ τὰς διαταγὰς τοῦ Σ.Σ., σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας, τὸ Σύνταγμα τοῦτο ὄφειλε νὰ κινηθῆ, μετὰ τοῦ 50ου Σ.Π., πρὸς Γαρονίν.

Τὴν 12.00 ὥραν, λόγῳ τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος εἰς τὴν ζώνην τῆς Iης Μεραρχίας καὶ μέχρι λήξεως τούτου (περιοχὴ Φράταρι, 1220 Ἄλι Μποσστιβάνι), ἡ Διοίκησης τοῦ Σώματος ἔδωκεν ἐντολὴν (1156 /11-40) ὅπως τὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ, ἡ ὁποία, ὡς γνωστὸν ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Γ.Σ., νὰ μὴ συγκεντρωθοῦν εἰς καθορισθέντας χώρους, ἀλλὰ νὰ παραμείνουν εἰς τὰς θέσεις των καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ τῆς Iης Μεραρχίας. Μετὰ τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας ἡ Διοίκησης εἶχε τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν τὴν 11.30 ὥραν.

Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1162/11-11-40 διαταγῆς του ἐγνώρισεν πρὸ τὴν XIην Μεραρχίαν ὅτι τὸ διὰ τῆς 9 Γενικῆς Διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων καθορισθὲν ὄριόν τῆς ἰσχύει μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς Vης Ταξιαρχίας καὶ τῆς XVης Μεραρχίας εἰς τὴν περιοχὴν Γαρονίν. Συνεπῶς ἐντὸς τῆς ζώνης τούτων συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ κορυφογραμμὴ 1210, Γαρονίν, 1200, τὴν ὁποίαν ἔχει ἤδη διαταχθῆ νὰ καταλάβῃ τὸ ταχύτερον,

διότι ή κατάληψις αὐτῆς θ' ἀσκήση σοβαρωτάτην ἐπίδρασιν εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις Κλεισούρας.

Μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτης νὰ ὠθήσῃ τὰ Τμήματά της πρὸς Χάνι Μπαλαμπάν, διὰ ν' ἀνακόψῃ τὴν ὁδὸν βορείως Κλεισούρας. Ἐπίσης πρέπει νὰ διαθέσῃ ἰσχυρὰ Τμήματα δυτικά τοῦ Ἄψου, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ 1200 (4 χιλ. βορειοδυτικά τοῦ Γαρονίν) καὶ τὴν ἀπειλήν τῶν συγκοινωνιῶν τοῦ ἐχθροῦ βορείως Κλεισούρας.

Τὴν 14.00 ὥραν ἡ 1ης Μεραρχία ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Διοίκησιν Σώματος ὅτι ὁ ἀγὼν πρὸ τοῦ 1220 συνεχίζετο ἀπὸ τὸ πρωί. Ἡ Διοίκησις ἀνεκοίνωσεν τὴν ὑπαγωγὴν εἰς αὐτὴν τοῦ 4ου Συντάγματος (ἕως τότε τῆς Μεραρχίας Ἱππικοῦ) καὶ τῆς ἐτόνισεν τὴν ἀνάγκην συνδέσμου μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ. καθ' ὅσον, ἡ κατοχὴ τῆς Μπρέζτανης ὑπὸ τῶν δυνάμεων τοῦ Σώματος νοτίως τοῦ Ἄψου καὶ τῆς Μαλεσιόβας ὑπὸ τοῦ Α' Σ.Σ. ἐνεῖχε μεγάλην σημασίαν.

Τέλος ἐπανέλαβε ὅτι κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς Φράταρι καὶ βορείως θὰ ρίξῃ τὴν Κλεισοῦραν.

Τὴν 17.30 ὥραν τὸ Σ.Σ., ἔχον ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης κατάστασιν, ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1166-11/12-40 τηλεφωνικὴν, κρυπτογραφικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς I, XV, XI Μεραρχίας καὶ τὴν Vην Ταξιαρχίαν εἰς τὴν ὁποίαν διαταγὴν ἐτόνισεν, βάσει τῆς ὑπ' ἀριθμ. 9 Γεν. Δ/γῆς Ἐπιχειρήσεων καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων, τὴν ἀνάγκην δραστηρίας ἐνεργείας διὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν καὶ τὴν προώθησιν των εἰς περιοχὴν Φράταρι, Μερντίνι, Γκάϊτσα. Ἐδόθη καὶ βαθύτερος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς Χάνι Μπαλαμπάνη, αὐχὴν 1237 περιοχὴ Ἄρτζας, πρὸς ἀπαγόρευσιν χρησιμοποίησεως ὁδοῦ Ἄρτζας Μετζικόρανη καὶ συνδέσμου μετὰ τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ.Σ.

Τὴν 19.30 ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησεν πάλιν μετὰ τὸν εἰς Λεσκοβίκιον Ἐπιτελῆ της, ὁ ὁποῖος ἀνέφερεν ὅτι ἡ XIη Μεραρχία, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε τὴν γέφυραν Λαπάνι, δὲν ἠδύνατο νὰ διαπεραίωσῃ νοτίως τοῦ Ἄψου δυνάμεις διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ 50οῦ Σ.Π.

Τὴν 20ὴν ὥραν ὁ Ἐπιτελὴς ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ γέφυρα Λαπάνι κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἀποσυρθέντος ἐχθροῦ, ὅτι πόροι εἰς τὸν Ἄψον δὲν ὑπῆρχον καὶ ὅτι τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ ἦτο ὀρμητικόν.

Τὴν 21.20 ὥραν ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. διέταξε (διαταγὴ 1181/12-12-40) τὴν XIην Μεραρχίαν νὰ κινηθῇ ὅπωςδήποτε πρὸς τὸ Μπούμπεισι, ἀφοῦ διαπεράσῃ Τμήματά της νοτίως τοῦ Ἄψου καὶ κινήσῃ αὐτὰ βορειότερα τοῦ Τσερεβόντε, ἐφ' ὅσον ὁ Ἄψος εἶναι ἀδιάβατος καὶ μεταξύ Λαπάνι - Γκρέπτσκακ δὲν ὑπάρχουν γεφυρίδια. Τὴν διαπεραίωσιν Τμημάτων τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας νοτίως τοῦ Ἄψου τὸ Σ.Σ. τὴν ἔκρινεν ἀπολύτως ἀναγκαίαν, διότι νοτίως τοῦ ποταμοῦ τὸ 50ὸν Σ.Π. τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας

διεξήγε μόνον του σκληρόν ἀγῶνα εἰς τὴν περιοχὴν 850, Κόκι. Σφάλμα ἐπίσης τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἦτο ὅτι ἀφήκε νὰ καταστρέψῃ ὁ ἐχθρὸς τὴν γέφυραν Λαπάνι. Ἡ ΧΙη Μεραρχία εἶχε ζώνην ἐνεργείας ἵππαστι ἐπὶ τοῦ Ἄψου, ἐπομένως, διὰ νὰ δύναται νὰ μετακινή τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ Ἄψου Τμήματά της, ἔπρεπε νὰ εἶναι κυρία τῶν ἐπ' αὐτοῦ γεφυρῶν. Ἄλλωστε, εἶναι δόγμα, κατὰ τὴν προχωρητικὴν κίνησιν τῶν Μονάδων, νὰ καταλαμβάνωνται γέφυραι καὶ στενωποί, διὰ νὰ διευκολύνεται ἡ προχώρησις τῆς Μ. Μονάδος. Διότι, ὅπως συνέβη εἰς τὴν γέφυραν Λαπάνι, τὰ ἔλλ. τμήματα ἔφθασαν μέχρις Ἄψου, χωρὶς νὰ ἐξασφαλίσουν προγεφύρωμα πέραν τῆς γεφύρας. Δι' αὐτὸ ὁ ἐχθρὸς ἠδυνήθη νὰ καταστρέψῃ τὴν γέφυραν καὶ τὰ Ἑλλ. Τμήματα τὴν ἐπομένην εὐρον τὴν γέφυραν κατεστραμμένην.

Ἡ 12 Δεκεμβρίου παρουσίασε τὴν ἰδίαν σχεδὸν καιρικὴν κατάστασιν. Βροχαὶ καταρρακτώδεις εἰς τὰ χαμηλότερα σημεῖα καὶ ἄφθονον χιόνι εἰς τὰ ὑψηλότερα. Καὶ ταλαιπωρία μεγάλη διὰ τοὺς μαχομένους Ἑλλήνας στρατιώτας καὶ διὰ τὰ κτήνη, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐβοηθοῦσαν. Τὰ Τμήματα τοῦ Β' Σ.Σ. εἶχον ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὰ ὑψώματα ἀνατολικῶς τοῦ χωρίου Τσερεβόντε καὶ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βερατιανοῦ. Ἄλλα Τμήματα τοῦ Σώματος συνέχιζον ἀγῶνα εἰς τὴν περιοχὴν Τσεπάνι, Κόκι, 850.

Εἰς τὴν περιοχὴν Σεβράνι, 1220 καὶ νοτίως αὐτῆς τὰ Τμήματά μας εὐρίσκοντο ἐν στενῇ ἐπαφῇ μὲ τὸν ἐχθρὸν, ὁ ὁποῖος ἀνθίστατο μὲ πείσμα.

Τὴν 10.30 ὥραν τὸ Σ.Σ. ἔδωκεν ἐντολὴν (διαταγὴ 1185) πρὸς τὴν XVην Μεραρχίαν νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν κίνησιν της καὶ ν' ἀναλάβῃ ἀγῶνα εἰς τὴν ζώνην τῆς δράσεώς της, θέτουσα ὑπὸ τὰς διατάγας της τὴν Vην Ταξιαρχίαν μὲ ὅλην τὴν δύναμιν ἐκείνης. Αἱ ἐνέργειαι της θ' ἀπέβλεπον εἰς τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν. Κατόπιν ἡ Μεραρχία θὰ μετακινούσῃ τὰ Τμήματά της πρὸς τὸ Μπούμπεσι-Μπούζι κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 822, 708 Σκόζα.

Τὴν ἰδίαν ὥραν τὸ Σ.Σ. διέταξε (διαταγὴ 1186/12-12-40) τὴν ΧΙην Μεραρχίαν νὰ μετακινήσῃ τὸν Σ.Δ. της δυτικὰ τῆς Τρέμπισκας, σύμφωνα μὲ τὴν 1148/10-12-40 διαταγὴν του, διότι εὐρίσκετο πολὺ μακρὰν τῶν Τμημάτων της.

Τὴν ἰδίαν ἐπίσης ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1185/12-12-40 διαταγὴν πρὸς τὴν XVην Μεραρχίαν, διὰ τῆς ὁποίας ἡ Μονὰς ἐκείνη διετάσσετο νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν κίνησιν της πρὸς ἀνάληψιν τοῦ ἀγῶνος ἐν τῇ ζώνῃ της. Ὑπὸ τὰς διατάγας της θὰ ἐτίθετο καὶ ἡ Vη Ταξιαρχία μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών της. Ὁφείλε νὰ κινήθῃ δραστηρίως πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν καὶ νὰ ὠθηθῇ πρὸς Μπούμπεσι Μπούζι, κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 822,708, Σκόζα.

Τὴν 11.30 ὥραν ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν

μέ τον Γ.Σ. (Συνταγματάρχην Κιτριλάκην), εἰς τὸν ὁποῖον ἔδωκε πληροφορίας περὶ τῆς προωθήσεως τῶν Τμημάτων μας καὶ ἰδιαιτέρως τῆς XVης Μεραρχίας. Ἀνέφερεν ἐπίσης ὅτι ἡ XIη Μεραρχία εἶχε κατεύθυνσιν πρὸς Τσερεβόντε. Τέλος ἐζήτησε γεφυροσκευὰς πρὸς ἀποκατάστασιν γεφυρῶν καὶ κυρίως τῆς Πρεμετῆς, διότι τὸ Σῶμα ἤθελε νὰ μεταφέρῃ εἰς Πρεμετὴν ἀπ' εὐθείας τὸν Σ.Δ. τῆς.

Καὶ τὴν 13ην Δεκεμβρίου ὁ καιρὸς ἦτο ὁ ἴδιος. Τὰς βροχὰς μάλιστα ἀντικατέστησαν σφοδραὶ χιονοθύελλαι. Ἡ κακοκαιρία αὕτῃ ἐδυσχέραναι κινήσεις τῶν Τμημάτων μας. Ἐν τούτοις αὐτὰ ἐτήρησαν ἐφ' ὀλοκλήρου σχεδὸν τοῦ μετώπου ἐπαφὴν μὲ ἐχθρόν, πρῶγμα τὸ ὁποῖον ἐμαρτυροῦσεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς διαρκῶς ἐνισχύετο καὶ ὠργανώνετο. Τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν Πυροβολικὸν ἐβαλλεν ἀδιακόπως ἐκ τῆς περιφερείας Κλεισούρας ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν.

Τὴν 17ην ὥραν ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Α' Σ.Σ., εἰς τὸν ὁποῖον ἐγνώρισε σχετικὰ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ.Σ. εἰς Γκράμποβε. Ἐγνώρισεν ἐπίσης ὅτι, ὅπως ἀνέφερον εἰς αὐτὸ ἡ Ιη Μεραρχία, τὸ δεξιὸν τῆς ΙΙας Μεραρχίας (τοῦ Α' Σ.Σ.) δὲν προέβη εἰς καμμίαν ἐνέργειαν. Τέλος παρεκάλεσε τὸν Ἐπιτελάρχην νὰ συννεοηθῆ μὲ τὴν ΙΙαν Μεραρχίαν διὰ νὰ ἐκδηλωθῆ ἡ ἐνέργεια ἐκείνης τὴν ἐπομένην.

Τὴν 19.30 ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ἀπὸ Λιουάρασαν ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς XIης Μεραρχίας ἀνεχώρησε τὴν μεσημβρίαν διὰ Τρέμπισκαν.

Τὴν 21.20 ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς XVης Μεραρχίας εἰς τὸν ὁποῖον ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην νὰ προωθηθῆ ταχέως ὁ Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας. Παρετήρησε δὲ εἰς τοῦτον ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, ὅπως ἐφαίνετο, δὲν εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸν ἐλιγμὸν τοῦ Σ.Σ., διὰ τοῦτο τὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας, τὰ ὁποῖα εἶχαν προωθηθῆ εἰς Φράσσερι ἀπὸ προχθῆς ἀνέμεναν τὴν Διοίκησιν των. Ὁφείλε ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας νὰ εὐρίσκειται τὸ ἐσπέρας ἐκεῖνο εἰς Φράσσερι, διότι ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς εἶχαν τεθεῖ ἡ Vη Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ τὸ 50ὸν Σ.Π. Ὁ ἐπιτελάρχης ἀνέφερε ὅτι τὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας εἶχαν σκορπισθῆ λόγω τῆς χιονοθύελλης καὶ εἶχαν ἀπολέσει ἄνδρας καὶ κτήνη καὶ ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας θ' ἀναχωροῦσε τὴν ἐπομένην ἀπὸ Λιουάρασαν διὰ Φράσσερι. Εἰς ἀπάντησιν ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ὑπέδειξεν εἰς τὴν Ἐπιτελάρχην νὰ ὑποβάλλῃ ἡ Μεραρχία μίαν ἀναφοράν.

Τὴν 18ην ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ὅτι τὸ ὕψωμα 1150 (2χιλ. ἀνατολικά τοῦ Φράταρι) κατελήφθη.

Τὴν 14 Δεκεμβρίου ἐπεκράτησαν αἱ ἴδιαι καιρικαὶ συνθήκαι. Αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Φράσσερι ἔληξαν. Ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε σημαντικὰς ἐνισχύσεις.

Δι' αὐτὸ τὸ Σ.Σ. ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι οὗτος ἦτο ἀποφασισμένος ν' ἀντιτάξῃ ἰσχυρὰν ἀντίστασιν εἰς τὴν πρὸ τῆς Κλεισούρας περιοχὴν, δηλαδὴ εἰς τὴν κορυφογραμμὴν 1220, 1200, 1210 καὶ νοτιώτερα αὐτῆς.

Τὴν 22.00 ὥραν ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἐπεκινώνησε τηλεφωνικῶς μὲ τὴν ΧΙην Μεραρχίαν εἰς Τρέμπισκαν εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεκοίνωσε σχετικὰς πληροφορίας καὶ ἐτόνισε τὴν ἐπίδρασιν, τὴν ὁποίαν θὰ εἶχεν ἡ ἐνέργεια τῆς Μεραρχίας ἐπὶ τῶν ἐλιγμῶν τοῦ Σ.Σ.

Διὰ τὰ ἐπιτευχθῆ συγχρονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ιησ καὶ ΧVης Μεραρχιῶν- εἰς τὴν διάθεσιν τῆς δευτέρας, ὅπως εἶδαμεν, εἶχαν τεθεῖ ἡ Vη Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ τὸ 50ὸν Σ.Π., ἡ μόνη δύναμις, ἡ ὁποία εὕρισκετο νοτίως τοῦ Ἄψου-τὸ Σ.Σ. τὴν 22.20 ὥραν διὰ τῆς 1251/14-12-40 διαταγῆς τοῦ ἀπὸ ἕνα μέρους διέταξε τὴν ΧVην Μεραρχίαν νὰ προβῆ εἰς τὰ ἀναγκαίας ἀναγνωρίσεις καὶ ν' ἀναφέρῃ πότε θὰ τῆς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξοπολύσῃ ἐπιθεσιν καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο συνεκάλεσε διὰ τὴν 16ην Δεκεμβρίου καὶ ὥραν 15ην εἰς Χοτόβαν τοὺς Διοικητὰς τῶν Ι, XV Μεραρχιῶν, τῆς V Ταξιαρχίας Πεζικοῦ καὶ τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικοῦ, μετὰ τῶν Ἐπιτελαρχῶν των δι' ἀναφορὰν στρατιωτικῆς καταστάσεως καὶ ἔκδοσιν διαταγῶν.

Τὴν 23.45 ὥραν ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. ἀνέφερεν εἰς τὸν Γ.Σ. (1253 /14-12-40) ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρουσίαζε συνέχειαν κατοχῆς ἐφ' ὅλοκλήρου τοῦ μετώπου τοῦ Σ.Σ. καὶ ὅτι αἱ τοπικαὶ ἐπιχειρήσεις τῶν Μ.Μονάδων ἀπέδειξαν ὅτι ἦτο ἐπιβεβλημένον μᾶλλον νὰ γίνῃ συντονισμένη ἐνέργεια ἐπὶ ὠρισμένου μέρους τοῦ μετώπου. Καὶ ὡς τοιοῦτον μέρος ἐξελέγη τὸ 1220 (2 χιλ. βορειοανατολικά τοῦ Φράταρι), 1200, Σεβράνι, 1210, μὲ ἐνεργείας βορείως εἰς κατεύθυνσιν Γκαλίνα, Βερζιέζια. Τέλος ἀνέφερεν ὅτι διέταξεν ἐκτέλεσιν ἀναγνωρίσεων καὶ ὅτι τὴν 16ην Δεκεμβρίου θὰ ἐξέδιδε τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν διὰ νὰ καταληφθῇ τὸ Φράσσερι καὶ ἡ περιοχὴ του, τὸ Σ.Σ. ἀντιμετώπισε πλείστας ὄσας δυσχερείας. Αἱ δυσχέρειαι ἐκεῖναι ὠφείλοντο :

α) Εἰς τὰς λίαν δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας.

β) Εἰς τὴν δυσχέρειαν ἀνεφοδιασμοῦ τῶν Τμημάτων καὶ λόγῳ τῆς συνεχοῦς κακοκαιρίας καὶ λόγῳ τῆς μειώσεως κατὰ πολὺ τῶν κτηνῶν τῶν Τμημάτων ἀπὸ τὴν κακοπάθησιν.

γ) Ἐκ τοῦ ὅτι αἱ Μεγάλαι Μονάδες τοῦ Σ.Σ., ἡ Ιη Μεραρχία ἡ Vη Ταξιαρχία ἰππικοῦ, αἱ ὁποῖαι διεξήγαγον σκληροὺς ἀγῶνας ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπιχειρήσεων, σχεδὸν ἄνευ διακοπῆς, ὑπεβλήθησαν εἰς φοβερὰς ταλαιπωρίας καὶ κάθε λογῆς στερήσεις καὶ ὑπέστησαν σημαντικὰς ἀπωλείας.

δ) Ἡ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας διαπεραίωσις βορείως τοῦ

Ἄφου τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῆς δυνάμεως τῆς Χίης Μεραρχίας, ἡ ὁποία δὲν ἔπρεπε νὰ γίνῃ, κατέστησε περισσότερο δυσχερῆ τὴν ταχειᾶν κατάληψιν τοῦ Φράσσερι. Καὶ κατόπιν δὲν ἐπέτρεψε τὴν ἄμεσον καὶ ταχειᾶν μετακίνησιν τῶν Τμημάτων, πρὸς καταδιωξιν τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ ὁ ἐχθρὸς εὔρε οὕτω καιρὸν καὶ ἐνισχύθη καὶ ἀντέταξε σθεναρὰν ἄμυναν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς, ἡ ὁποία προσσπίζει φυσικῶς τὴν Κλεισοῦραν. Καὶ

ε) Ἡ συμμετοχὴ εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ τῆς ΧΥης Μεραρχίας, ἡ ὁποία—ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω—εἶχε σταλῆ ὀλίγον πρὶν ὡς ἐνίσχυσις εἰς τὸ Σ.Σ. καὶ τῆς ὁποίας ἡ κίνησις, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικῶς ὀρεινοῦ καὶ δυσβάτου ἑδάφους καὶ τῶν δυσμενεστάτων καιρικῶν συνθηκῶν, δὲν ὑπῆρξε τόσον ταχεῖα, ὅσον ἡ κατάστασις ἐπέβαλλε.

Τὸ Β' Σ.Σ.—ὅπως τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὰς διαταγὰς του—τὴν ΧΥην Μεραρχίαν τῆς ὁποίας οἱ ἄνδρες διετηροῦσαν ἀκμαίαις τὰς δυνάμεις των, τὴν εἶχε προορίσει διὰ τὴν ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν.

Εἶχε μάλιστα θέσει εἰς διάθεσιν τῆς ὄλας τὰς εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην μαχομένας δυνάμεις—τὴν Ἰην Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ καὶ τὸ 50ὸν Σ.Π.

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Ἄνομαστικῆ τῶν ὑπηρετούντων Ἄξιωματικῶν ἐν τῷ Στρατηγεῖῳ τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ κατὰ τὸν πόλεμον 1940 - 41.

α/α	Βαθμὸς	Ἄνοματεπώνυμον	Χρονικὸν διάστημα	Ἄπηρεσία
1	Ἄντιστρ/γος	Παπαδόπουλος Δημ.	28-10-40/6-3-41	Διοικητὴς Β' Σ. Σ.
2	Ἄποστρ/γος	Μπάκος Γεώργιος	7-3-41/28-4-41	» » »
3	Συν/χης Π.	Μαχᾶς Δημήτριος	28-10-40/26-3-41	Ἄπιτελάρχης Β' Σ. Σ.
4	Ἄντ. Πυρ.	Λάιος Δημήτριος	Ἰανουάρ.—Φεβρ. 41	Ἄπαρχηγὸς τοῦ Σ. Σ.
5	Ἄντ. Πεζ.	Παυλόπουλος Δημήτ.	28-10-40/28-4-41	Π.Κ.Π.
6	Ταγματ. »	Πράττος Νικόλαος	28-10-40/28-4-41	Ἄπασπιστὴς Σ. Σ.
7	Ἄντ. Πυρ.	Γιαταγάνας Ἰωάννης	28-10-40/28-4-41	Διευθυντὴς Ι.Ε.Γ.
8	Ταγμ. Στρ.	Παπανικολάου Ἄθαν.	28-10-40/28-4-41	Βοηθὸς Ι Ἄπιτ. Γρ.
9	Ταγμ. Πεζ.	Μακαρίτης Ἄχιλ.	28-10-40/28-4-41	Ἄπιτελῆς ΙΙ Γραφ.
10	Ἄντ. Μηχαν.	Λέντζος Κων/νος	28-10-40/28-4-41	Διευθυντὴς ΙΙ Ἄπιτ. Γρ.
11	Ἄντ. Πεζ.	Τζήμας Κων/νος	28-10-40/28-4-41	» ΙΙΙ Ἄπιτ. Γρ.
12	Ταγμ. Πυρ.	Κώτσαλος Σπυρίδων	28-10-40/28-4-41	Βοηθοὶ ΙΙΙ Ἄπιτ. Γρ.
13	Λοχαγ. Πεζ.	Ψαρουδάκης Ἄντων.	28-10-40/28-4-41	
14	Ἄντ. Μηχαν.	Χορδάκης Δημοσθένης	28-10-40/28-4-41	
15	Ἄντ. Πεζικ.	Παπαχαλαράμπος Π.	11-1-41/28-1-41	Δ/ντὴς ΙΥ Ἄπιτ. Γρ.
16	Ταγμ. Πεζ.	Καίπης Γεώργιος	28-10-40/10-2-41	Δ/ντὴς ΙΥ Ἄπιτ. Γρ.
17	Ταγμ. Πεζ.	Τσαντζαρῆς Ἄθανάσ.	11-2-41/28-4-41	Βοηθὸς » » »
18	Ἄποστρ/γος	Κώττας Σωτήριος	28-10-40/27-2-41	» » »
19	Συν. Πυρ/κοῦ	Μπαλῆς Νικόλαος	28-2-41/28-4-41	Διοικητὴς Πυρ. Σ. Σ.
20	Ἄντ. Πυρ.	Σβάρνας Ἄθανάσιος	28-10-40/15-1-41	» » »
				Ἄπ/ρχης Δ/σεως Πυρ. Σ. Σ.

Μ Ε Ρ Ο Σ Τ Ε Τ Α Ρ Τ Ο Ν

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΚΛΕΙΣΟΥΡΑΝ, ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΝ, ΣΕΝΤΕΛΙ

Ἐξετέθη προηγουμένως πῶς μετὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου τὸ Β'.Σ.Σ. εἰσέδυσεν εἰς τὸ Ἀλβανικὸν ἔδαφος. Ἄμα τῆ εἰσόδῳ του ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ τὴν προασπίζουσαν τὴν Κλεισούραν πεταλοειδῆ κορυφογραμμὴ 1220 Γαρονίν, πρὶν προφθάσῃ ὁ ἐχθρὸς νὰ τὴν ὀχυρώσῃ.-

Προηγουμένως ὅμως ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ σκληροὺς ἀγῶνας ἵνα καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Φράσσερι. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Φράσσερι ἔσπευσε πρὸς τὸ 1220-Γαρονίν.-

Αἱ διαστακτικότητες τοῦ Δ/τοῦ XV Μεραρχίας, ἡ μὴ διαπεραιώσις ἐντεύθεν Ἄψου τοῦ Συν/τος XI Μεραρχίας ἐπεβράδυναν τὴν ἄφιξιν εἰς 1220. Ὁ ἐχθρὸς ἐπρόλαβε καὶ ὠχύρωσε τὸ 1220. Οὕτω λοιπὸν μετὰ τοὺς ἀγῶνας Φράσσερι ἔχομεν τοὺς ἀγῶνας 1220 ὅπως ἐκτίθεται κατωτέρω. Οἱ εἰς τὸ παρὸν τέταρτον μέρος ἐκτιθέμεναι ἀγῶνες εἶναι : α) Οἱ ἀγῶνες πρὸς τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς 1220 Γαρονίν. β) Ἡ κατάληψις τῆς Κλεισούρας γ) Ἡ διάλυσις τῆς Μεραρχίας τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης δ) Ἡ κάθοδος τῆς Μεραρχίας Λειάνο ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίναν καὶ προσβολὴ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ Β'.Σ.Σ. καὶ καταστροφή τῆς Μεραρχίας Λειάνο ε) Οἱ ἀγῶνες Τρεμπεσίνας - Σέντελι στ) Οἱ ἀγῶνες Μπούμπεσι - Κιάφ Σόφιουι - Σπάνταριντ καὶ ζ) Ἡ προπαρασκευὴ πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς Ἐαρινῆς τοῦ Μουσουλίνοι ἐπιθέσεως.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὁ Σ.Δ. τοῦ Β'. Σ.Σ. παρέμεινεν εἰς Κόνιτσαν καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς κατάληψιν τοῦ Φράσσερι, δηλαδὴ μέχρι τῆς 2ας Δεκεμβρίου 1940, ἡμέραν τῆς πτώσεως τούτου.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος, δι' ἐπανειλημένων διαταγῶν της, διέτασσε τοὺς Διοικητὰς τῶν Μονάδων του νὰ ἐπισπεύσουν τὴν προχώρησιν τῶν Τμημάτων πρὸς κατάληψιν τῆς πεταλοειδοῦς κορυφογραμμῆς Φράτταρι, 1220, Γαρονίν, ἡ ὅποια προήσπιζε τὴν Κλεισούραν.

Δυστυχῶς παρετηρήθη βραδύτης εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν διαταγῶν του.

‘Ο Διοικ. τῆς Χίης Μεραρχίας δὲν ἔδειξε τὴν ἀπαιτουμένην σπο. δὴν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐπρόλαβε καὶ κατέστρεψε τὴν γέφυραν Λαπάνι τοῦ ἸΑφου, ἕνεκα τούτου τρία Συν/τα του ἀπεμονώθησαν βορείως τοῦ ποταμοῦ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἠμπόδιζε τὴν πρόοδον τῶν ἐπιχειρήσεων. ‘Ο Διοικητὴς τῆς

‘Ο Συν/ρχης Δ. Μαχᾶς, Ἐπιτελάρχης Β΄ Σ.Σ. καὶ ὁ Ἀντ/ρχης Γιαταγάνης Ι. Δ/ντῆς Ιου Ἐπιτ. Γραφείου εἰς Σ. Δ. Β΄ Σ. Σ. εἰς Μπαντιλόγια. Δ/βριος 1941.

ΧΥης Μεραρχίας, τὸν ὁποῖον ἰδιαιτέρως διέταξεν ἡ Διοίκησης τοῦ Σώματος νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τεσσάρων Ταγμάτων τῆς Μεραρχίας του καὶ νὰ σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψ. 1220 προτοῦ προλάβῃ ὁ ἐχθρὸς καὶ τὸ ὄργανώσῃ, δὲν ἐξετέλεσε καθολοκληρίαν τὴν διαταγὴν. Καὶ ὁ ἐχθρὸς εὔρε καιρὸν καὶ ὠργάνωσε μὲ συνεχῆ φραγμὸν πυρὸς τὴν Τοποθεσίαν «Κλεισούρα», 1220, Ἄψος. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. ἀπεφάσισε νὰ διαρρήξῃ τὴν ἐχθρικήν Τοποθεσίαν εἰς τὸ ὑψόμετρον 1220. Προτοῦ ἐκδώσῃ τὴν σχετικὴν διαταγὴν πρὸς τὰς Μονάδας ἐκάλεσεν—ὅπως καὶ ἀλλοῦ ἀναφέρθη—ἐν ἀρχῇ διὰ τὴν 16ην Δεκεμβρίου καὶ κατόπιν διὰ τὴν 18ην Δεκεμβρίου εἰς Χότοβαν, πατρίδα τοῦ Ἀρσάκη, τοὺς Διοικητὰς τῶν Μεγάλων Μονάδων πρὸς «ἀναφορὰν αὐτῶν» καὶ πρὸς ἐκδοσὶν διαταγῶν του. Συγχρόνως ἀπεφάσισε νὰ μετακινήσῃ τὸν Σ.Δ. ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν εἰς Πρεμετὴν. Ἡ μετακίνησις ἐπραγματοποιήθη τὴν 16ην Δεκεμβρίου καὶ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ὁ Διοικητὴς τοῦ Σ.Σ., Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων καὶ ὁ ἀρχηγὸς τοῦ Πυροβολικοῦ τοῦ Σώματος μετέβησαν εἰς Χότοβαν.

Ἡ διαδρομὴ ἀπὸ τὴν Κόνιτσαν πρὸς τὴν Πρεμετὴν, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Μελισσόπετρας-Κλεισούρας, κατὰ μῆκος τοῦ ποταμοῦ Ἀώου ἦτο ἐξαιρετικὴ. Ἀριστερὰ ἐνεφανίζετο τὸ ὑπέροχον θέαμα τῆς χιονισμένης Νεμέρσκας. Καὶ δεξιὰ προεβάλλοντο τὰ δαιδαλώδη ὄρη τῆς περιοχῆς Φράσσερι.

Ἡ γέφυρα Πετράνη, τὴν ὁποίαν εἶχε καταστρέψει ὁ ἐχθρὸς, εἶχε συνδεθῆ διὰ τῆς γεφυροσκευῆς ὑπὸ τοῦ Στρατοῦ μας. Τὸ ἴδιον εἶχε συμβῆ καὶ μὲ τὴν γέφυραν τῆς Πρεμετῆς.

Μέχρι τῆς Πρεμετῆς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σώματος τὸ συνώδευσαν δύο Δημοσιογράφοι, πολεμικοὶ ἀνταποκριταὶ τότε, οἱ μακαρίται Σπυρίδων Μελάς καὶ ὁ Θ. Μαλαβέτας. Ἐκ τούτων ὁ Σπ. Μελάς εἶχεν ἔλθει εἰς Κόνιτσαν ἀπὸ τὴν Κορυτσάν, ἐνῶ ὁ δεύτερος εἶχε διασχίσει μὲ τὸ Σ.Σ. τὴν Πίνδον καὶ εἶχε παρακολουθήσει ἐκ τοῦ πλησίον τὸς ἐκεῖ ἐπιχειρήσεις. Εἰς Κόνιτσαν ἐπίσης εἶχαν ἔλθει καὶ δύο ἄλλοι Δημοσιογράφοι, ὁ Π. Παλαιολόγος καὶ ὁ Κωνστ. Τριανταφυλλίδης. Οἱ Δημοσιογράφοι, σύμφωνα μὲ τὰς διαταγὰς τοῦ Γ.Σ. δὲν ἠμποροῦσαν ν' ἀποστείλουν εἰς τὰς ἐφημερίδας των εἰδήσεις καὶ μάλιστα τηλεγραφικῶς, ἐὰν αὐταὶ δὲν ἐθεωροῦντο προηγουμένως ἀπὸ Ἐπιτελάρχην τοῦ Σ.Σ. Τὸ μέτρον ἦτο πολὺ ὀρθόν, διότι ἄλλως δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ διαφυλαχθῆ τὸ ἀπόρητον τῶν ἐπιχειρήσεων. Ὁ Σπ. Μελάς ἐπροσπαθοῦσε ν' ἀνιχνεύσῃ ὅσον τὸ δυνατόν περισσότερα στρατιωτικὰ μυστικά. Θὰ ἐκθέσωμεν παρακάτω ἐνδεικτικὸν ἐπεισόδιον. Πάντως ἡ Διοίκησης τοῦ Σώματος δὲν ἐπετρέπετο ν' ἀποκαλύψῃ εἰς κανένα, οὔτε ἀσήμαντον λεπτομέρειαν, περὶ τοῦ προετοιμαζομένου ἐλιγμοῦ τοῦ Σ.Σ. πρὸς κατάληψιν τῆς Κλεισούρας. Εἶναι γεγονὸς

ὅτι τόσον ὁ μακαρίτης Σπ. Μελάς, ὅσον καὶ ὁ μακαρίτης Θ. Μαλαβέτας διέτρεχαν τὴν γραμμὴν τοῦ πυρὸς καὶ πολλακίς ἐξετέθησαν εἰς κίνδυνον, ἐνῶ ἄλλοι Πολεμικοὶ Ἀνταποκριταὶ περιοριζόντο νὰ στέλλουν τὰς ἀνταποκρίσεις των ἀπὸ τὰ Ἰωάνινα.

Τὴν 17ην Δεκεμβρίου ἀπὸ τὴν Πρεμετὴν μετέβημεν εἰς Χότοβαν. Ἐκεῖ ἀκόμη καὶ ὅταν ὁ καιρὸς εἶναι καλὸς καὶ ἡ ἐποχὴ κατάλληλος τὰ μονοπάτια εἶναι ἐπικίνδυνα. Ὅταν ὅμως εἶναι χειμῶν καὶ πίπτῃ χιόνι, τότε τὰ μονοπάτια γίνονται σχεδὸν ἀδιάβιτα.

Ἡ Χότοβα εὐρίσκεται εἰς ὕψος 900 μέτρων. Τὸ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς Πρεμετῆς ἔδαφος εἶναι διακεκομμένον ἀπὸ βαθεῖας χαραδρώσεις. Τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σ.Σ. ἔμεινεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀρσάκη. Ἐν τῷ μεταξὺ εἰς Χότοβαν ἔφθασαν καὶ οἱ Διοικηταὶ τῶν Μεγάλων Μονάδων, μὲ τὰ Ἐπιτελεῖα των. Ἀποουσίασε μόνον ὁ Δ/τῆς τῆς XVης Μεραρχίας. Ἀντὶ τούτου παρουσιάσθη ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς XVης Μεραρχίας ὁ ὁποῖος ἀνέφερον ὅτι ὁ Μεραρχὸς του ἦτο ἀσθενής. Τοῦτο ἐθεωρήθη ὅτι δὲν ἦτο ἀληθές. Ὁ ἐν λόγῳ Μέραρχος, ἂν καὶ εἶχε διαταγὴν τοῦ Σώματος νὰ προχωρήσῃ πέραν τοῦ Φράσσερι διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ 1220, δὲν ἐπροχώρησε πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τώρα εἰς τὴν συγκέντρωσιν ὁ Ἐπιτελάρχης του ἀνέφερον ἐξ ὀνόματος ἐκείνου ὅτι δὲν ἐξετέλεσε τὴν διαταγὴν τοῦ Σ.Σ., διότι δὲν διέθετε διὰ τὴν κατὰ τοῦ 1220 ἐπιθεσιν ἐπαρκῆ πυρομαχικὰ πυροβολικοῦ. Ἀλλὰ ὁ παριστάμενος ἐκεῖ Ἀρχηγὸς τοῦ Πυροβ/κοῦ τοῦ Σώματος ἤλεγξε τὴν δικαιολογίαν ἐκείνη ὡς ἀνακριβῆ. Κατόπιν τούτου ἡ Διοίκ. τοῦ Σώματος ἀπεφάσισε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Διοικητὴν τῆς XVης Μερ. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώμ. προέτεινε τότε ν' ἀναθέσῃ τὴν Δ/σιν τῆς XVης Μεραρχίας εἰς τὸν Συν/ρχην Σπηλιωτόπουλον Π. ἀρχηγὸν τοῦ Πεζικοῦ τῆς Ιης Μεραρχίας. Ὁ Στρατηγὸς συνεφώνησε καὶ ἐπεφόρτισε τὸν Ἐπιτελάρχην νὰ τὸ ἀναγγείλῃ εἰς τοῦτον. Ὁ Σπηλιωτόπουλος ὅμως ἀπήντησεν, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας. Καὶ ἄφησε νὰ ἐννοηθῆ ὅτι δὲν θὰ ἤθελε νὰ θεωρηθῆ ὅτι λαμβάνει θέσιν συναδέλφου του. Ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς τοῦ Σώματος ἐπεφύλαχθη τότε ν' ἀντικαταστήσῃ τὸν Δ/τὴν τῆς XVης Μεραρχίας δι' ἄλλου, μόνις ἐλαμβάνετο ἡ ἔγκρισις περὶ τούτου τοῦ Γ.Σ.

Ἐκεῖ εἰς Χότοβαν, μετὰ τὴν ἀναφορὰν τῶν Διοικητῶν περὶ τῆς καταστάσεως τῶν Μονάδων των, τὸ Σ.Σ. ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διαρρήξῃ τὴν ἐχθρικὴν Τοποθεσίαν εἰς τὴν περιοχὴν 1220 (χάρτης 1 - 75.000), ὕψοδ. 1292, 1263 (χάρτης 1 - 50.000). Τὴν ἀπόφασιν του ταύτην τὴν ἐκοινοποίησεν ἐγγράφως ἐπὶ τόπου εἰς τοὺς Δ/τὰς τῶν Μ.Μ. Ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς τοῦ Σώματος ἐπέστησεν ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς XVης Μεραρχίας εἰς τὴν κατωτέρω περίπτωσιν: Ναὶ μὲν ἡ ἐπιθεσις ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὴν 23ην Δεκεμβρίου, ἐν τούτοις ἔπρεπε νὰ προηγηθῆ

ταύτης προσωπική αναγνώρισις ὑπὸ τοῦ Δ/τοῦ τῆς ΧVης Μεραρχίας καὶ κατόπιν νὰ ἐκδοθῆ ἡ διαταγὴ ἐπιθέσεως τῆς Μεραρχίας. Διότι ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας παρουσίασεν ἐτοίμην τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιθέσεως, συνταχθεῖσαν ἀπὸ τὸν χάρτην, χωρὶς προηγουμένην ἀναγνώρισιν ὑπὸ τοῦ Μεράρχου.

Ἡ 23η Δεκεμβρίου ὠρίσθη ὡς ἡμέρα ἐπιθέσεως κατόπιν πίεσεως τοῦ Γ.Σ., τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ἡμέρα ἐπιθέσεως μιᾶς Μ.Μ. καὶ μάλιστα Σ.Σ., ἦτο δυνατὸν νὰ καθορισθῆ αὐθαιρέτως, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχουν μελετηθῆ αἱ δυνατότητες ἡμερομηνίας πρὸς ἐξόρμησιν. Χαρακτηριστικὸν εἶναι καὶ τὸ ἐξῆς : Ὅταν τὸ Σ.Σ. εὐρέθη πρὸ συνεχοῦς γραμμῆς ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸ Γ.Σ. ὅτι, προκειμένου νὰ λάβῃ ἀπόφασιν διὰ συντονισμένην ὑπὸ τῶν Μονάδων του ἐπίθεσιν, συγκαλεῖ τοὺς Διοικητὰς τῶν Μ.Μ. εἰς Χότοβαν (διὰ τὴν 16ην Δεκεμβρίου τὴν ὁποῖαν μετέβαλε κατόπιν εἰς 18ην), ἵνα, μετὰ τὴν ἀναφοράν, ἐκδώσῃ τὴν ἀπόφασίν του εἰς Χότοβαν. Δὲν εἶναι γνωστὸν πῶς τὸ Γ.Σ. ἐξέλαβε τὴν 18ην Δεκεμβρίου ὡς ἡμέραν ἐπιθέσεως καὶ ἐζητοῦσε νὰ γίνῃ ἡ ἐξόρμησις τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καὶ ὅταν δὲν ἔγινεν οὔτε τὰς ἀμέσως ἐπομένους ἡμέρας κατελόγιζε βραδύτητα. Δὲν εἶχαν μελετήσῃ οἱ ἐν τῷ Γ.Σ. ὅτι αἱ μετακινήσεις τῶν Μονάδων εἰς τὰ ὕψη τῶν χιλίων καὶ ἄνω μέτρων, εἰς τὴν καρδίαν τοῦ χειμῶνος, μὲ χιόνια καὶ πάγους δὲν ἦτο κάτι τί τὸ σύνηθες, ἀλλὰ κάτι τὸ ἐξαιρετικὸν καὶ ὅτι αἱ μετακινήσεις αὐταὶ ἀπαιτοῦσαν μεγάλα χρονικὰ διαστήματα.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τῆς ἀποφάσεως πρὸς διάρρηξιν τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας, τὸ Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου τοῦ Β'Σ.Σ. κατήλθεν εἰς Πρεμετὴν, ἡ ὁποία εἶχεν ὀρισθῆ ὡς Σ.Δ. τοῦ Σώματος καὶ ὅπου εἶχε πλέον φθάσει καὶ τὸ ἄλλο Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου. Ἐκεῖ τὰ Γραφεῖα τοῦ Σώματος ἐστεγάσθησαν εἰς τὸ κτίριον τῆς Οἰκονομικῆς Ἐφορίας τῆς πόλεως.

Μόλις τὸ πρῶτον Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου εἰσῆλθεν εἰς τὸ κτίριον τῆς Ἐφορίας, ἤρχισε λίαν σφοδρὸς βομβαρδισμὸς τῆς πόλεως, καθ' ὅλον τὸ μῆκος τῆς ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας. Ὁ βομβαρδισμὸς ἐξηκολούθησεν ἐπὶ πολὺ. Κύματα ἀεροπλάνων διεδέχοντο τὰ μὲν τὰ δὲ καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῶν ἐδείκνυεν ὅτι σκοπὸς τῶν ἦτο ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως.

Πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Πρεμετῆς, ἡ ἡμετέρα Ἀεροπορία εἶχε βομβαρδίσει τὴν Πρεμετὴν καὶ εἶχε καταστρέψει Στρατιωτικὸν Νοσοκομεῖον, τὸ ὁποῖον ὅμως εἰς τὴν πραγματικότητά ἐχρησίμευε καὶ ὡς ἀποθήκη πυρομαχικῶν, τὰ ὁποῖα ἀνετινάχθησαν ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς βόμβας. Οἱ ἐντόπιοι ἔδωσαν τὴν πληροφορίαν. Ἡ ἐπιμονὴ λοιπὸν τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας νὰ βομβαρδίζῃ συνεχῶς ἐπὶ ὥραν τὴν πόλιν καὶ νὰ σαρῶνῃ τὰ κτίρια, ἀδιακρίτως ἂν ἀποτελοῦσαν ἢ ὄχι πολεμικοὺς στόχους, ἔδιδε τὴν

ἐντύπωσιν πράξεως ἀντιποίνων. Καὶ πραγματικὰ περὶ ἀντιποίνων ἐπρόκειτο. Καὶ συνεχίσθη τὸ εἶδος ἐκεῖνο τοῦ βομβαρδισμοῦ τῆς Πρεμετῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, σχεδὸν κάθε ἡμέραν. Ἐννοεῖται ἡ πόλις εἶχεν ἐκκενωθῆ καὶ ἀπὸ τὸν στρατὸν μας καὶ ἀπὸ τοὺς κατοίκους.

Θαυμαστὸν εἶναι ὅτι, κατὰ τὸν βομβαρδισμόν τῆς Πρεμετῆς τῆς 19ης Δεκεμβρίου, οὐδεμία βόμβα ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ οἰκήματος τῆς Ἐφορίας. Ἄν ἔπιπτε, τὰ θύματα θὰ ἦσαν πολλὰ. Βόμβαι ἐξερράγησαν εἰς κτίρια πέριξ τῆς Ἐφορίας. Μία βόμβα μάλιστα ἐνεσφηνώθη εἰς τὸν τοῖχον ἀπέναντι οἰκίας καὶ δὲν ἐξερράγη. Αἱ προκληθεῖσαι πυρκαϊαὶ ἐφώτιζαν καθ' ὅλην τὴν νύκτα τὸν χώρον τῆς πόλεως. Ἦτο πραγματικὴ κόλασις. Οἱ συνεχεῖς βομβαρδισμοὶ καὶ αἱ πυρκαϊαὶ ἐκλόνισαν τὰ νεῦρα πολλῶν, κατὰ τὰ ἄλλα γενναίων. Ἡ κατάστασις ἐκείνη καθιστοῦσε πλέον τὴν παραμονὴν τῆς Διοικήσεως τοῦ Σ.Σ. εἰς Πρεμετὴν ἀδύνατον. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος προέτεινεν εἰς τὸν Στρατηγὸν Δ/τὴν νὰ μετασταθμεύσῃ τὸ Στρατηγεῖον εἰς Μπαντιλόγια, 4 χιλιόμετρα Ν.Α. τῆς Πρεμετῆς, ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου καὶ 4 περίπου χιλ/μετρα Δ. τῆς καταστραφεύσης γεφύρας Πετράνη.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν βομβαρδισμῶν τῆς Πρεμετῆς, ὁ Ἄντ/ρχης Πεζικοῦ Παπαθανασιάδης, ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσε τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Σ.Σ., ἔλαβεν ἐντολὴν ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν νὰ μεταβῆ εἰς Ἰωάννινα καὶ ν' ἀναφέρῃ εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐκδώσῃ ἀμέσως διαταγὴν ἀντικαταστάσεως τῶν Δ/τῶν ΧΙης καὶ ΧΥης Μεραρχιῶν. Διότι, ἐφ' ὅσον ὁ Ἀρχιστράτηγος διατηροῦσε τούτους εἰς τὰς θέσεις των, δὲν ἦτο ὑπεύθυνος διὰ τὰ σφάλματά των τὸ Σ.Σ., ἀλλὰ ὁ Ἀρχιστράτηγος. Ὁ Ἄντ/ρχης Παπαθανασιάδης ἀνεχώρησε τὴν νύκτα διὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν ἐπομένην ἐξεδόθη διαταγὴ τοῦ Γ.Σ., ἡ ὁποία ἀφήρεσε τὴν διοίκησιν τῶν ΧΙ καὶ ΧΥ Μεραρχιῶν ἀπὸ τοὺς Διοικητάς των καὶ ἀφῆκε τὴν ἐκλογὴν τῶν Νέων Δ/τῶν εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σ.Σ. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ὠρισε Διοικητὴν τῆς ΧΙης Μεραρχίας τὸν Συν/ρχην τοῦ Ἱππικοῦ Δημάρατον, διοικητὴν τῆς Ταξιάρχιας Ἱππικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνεχώρησε διὰ τὴν Μονάδα του. Διὰ τὴν Δ/σιν τῆς ΧΥης Μεραρχίας ἐκλήθη καὶ πάλιν ὁ Συν/ρχης Σπηλιωτόπουλος, ἀλλ' αὐτὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ διστάζῃ. Τότε, ἐπειδὴ αἱ ἡμέραι παρήρχοντο καὶ τὴν 23ην Δεκεμβρίου ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ 1220, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Σωματάρχου, ἐτηλεφώνησεν εἰς τοῦτον ὅτι ἡ ἄρνησις του θὰ ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὴν κρίσιν ἡ ὁποία θὰ ἐγίνετο περὶ αὐτοῦ. Τότε, τὴν 21ην Δεκεμβρίου, ὁ Σπηλιωτόπουλος ἐδέχθη καὶ ἀνέλαβε τὴν Δ/σιν τῆς ΧΥης Μεραρχίας.

Ἄργα τὴν νύκτα τῆς 18ης Δεκεμ., μόλις ἔπαυσεν ὁ βομβαρδισμὸς, τὸ

Στρατηγεῖον ἐγκατέλειπεν τὴν Πρεμετὴν καὶ μετέβη εἰς τὴν Μπαντιλόγιαν. Ἐκεῖ παρέμεινεν ὁ Σ.Δ. τοῦ Σώματος μέχρι πέρας τοῦ πολέμου. Ἡ ἐκλογή τοῦ χωρίου Μπαντιλόγια ὡς Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχῆς διὰ πολλοὺς λόγους, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἑξῆς :

Τὸ χωρίον ἐκεῖνο εὐρίσκετο ἐντὸς τοῦ μεγάλου ἔδαφικοῦ διαμερίσματος 1220, Γαρόνιν, Μπούμπεισι, Τρεμπεινάς, Κλεισούρας, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὁποίου τὸ Σ.Σ. ἔπρεπε νὰ διεξαγάγῃ πολλοὺς ἀγῶνας. Ἐπομένως ὁ σύνδεσμος τούτου μὲ τὰς Μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀνέπτυσσαν δράσιν ἐντὸς τοῦ μεγάλου αὐτοῦ ἔδαφικοῦ διαμερίσματος, θὰ ἦτο εὐχερέστερος.

Ἡ θέσις τοῦ χωρίου, μεταξύ Πρεμετῆς καὶ γέφυρας Πετράνη, δὲν παρουσίαζε σοβαρὸν στόχον πρὸς βομβαρδισμόν ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας. Διότι ἡ γέφυρα Πρεμετῆς καὶ ἡ Πρεμετὴ καὶ ἡ γέφυρα Πετράνη ἀποτελοῦσαν σοβαροὺς στόχους, οἱ ὁποῖοι αὐτομάτως ἐπέσφραξαν τὴν προσοχὴν τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.

Ἡ λέξις Μπαντιλόγια ἦτο δυσκολοπρόφερτος διὰ τοὺς στρατιώτας μας, οἱ ὁποῖοι παρέφθειραν τὸ ὄνομα καὶ τὸ ἐνεφάνιζαν ἀγνωρίστον. Φαίνεται ὅτι στρατιῶται μας, οἱ ὁποῖοι ἠχμαλωτίσθησαν, ὅταν ἠρωτήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἴταλοὺς περὶ τοῦ τόπου τοῦ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. θὰ εἶπον τὸ ὄνομα τόσον ἠλλοιωμένον, ὥστε αἱ Ἴταλικάι Ὑπηρεσίαι Πίληροφοριῶν δὲν θὰ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ γνωρίσουν. Συνέβη μάλιστα νὰ αἰχμαλωτισθοῦν μέσα εἰς τὴν στενωπὸν τῆς Κλεισούρας στρατιῶται τοῦ Μηχανικοῦ, οἱ ὁποῖοι ἀνῆκαν εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος. Εἰς τὸ Στρατηγεῖον τότε ἐφοβήθησαν μήπως οἱ ἐν λόγῳ στρατιῶται μας ἀπεκάλυπταν τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὸ εἶπαν ἠλλοιωμένον.

Οὕτω λοιπὸν ὁ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. οὐδέποτε ἐβomberδίσθη ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν Ἀεροπορίαν, ἡ ὁποία ἐν τούτοις καθημερινῶς ἐβομβάρδιζε τὴν πλησίον εὐρισκομένην γέφυραν Πετράνη. Καὶ τὰ εἰς τὴν Μπαντιλόγιαν κατασκευασθέντα καταφύγια ἔμειναν ἀχρησιμοποίητα. Κατέφευγαν μόνον εἰς αὐτὰ μερικοί, ὅταν διήρχοντο ὑπεράνω τοῦ χωρίου ἐχθρικά ἀεροπλάνα.

Εἰς τὴν Μπαντιλόγιαν ἔφθασεν ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ τότε Προέδρου τῶν Η Π Α. Ροῦσβελτ, Συν/ρχης Ντόνοβαν. Προτοῦ ὅμως φθάσῃ εἰς τὸ χωρίον καὶ μόλις διήλθε τὴν γέφυραν Πετράνης, ἰταλικά ἀεροπλάνα ἤρχισαν ἐκεῖ σφοδρὸν βομβαρδισμόν. Ὁ Ἐπιτελάρχης καὶ ἄλλοι Ἀξιωματικοὶ τοῦ Σώματος εἶδαν μὲ τὰς διόπτρας των τὸν Ἀμερικανὸν Ἀξιωματικὸν νὰ τρέχῃ ὀλίγον, ἔπειτα νὰ κατακλίνεται εἰς τὸ ἔδαφος καὶ πάλιν νὰ τρέχῃ. Εἰς Μπαντιλόγιαν εὐρέθη εἰς ἡρεμὸν ἀτμόσφαιραν καὶ ἀνέπνευσε. Μετὰ τὴν θερμὴν ὑποδοχὴν, τὴν ὁποίαν τοῦ ἐπεφύλαξαν οἱ Ἀξιωματικοί, τοῦ εἶπε γελαστὰ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος :

—Ἐὰν μᾶς ἐστέλνατε ἀντιαεροπορικὸ πυροβολικόν, δὲ θὰ ἐπαθαίνατε σήμερα, αὐτὰ, ποὺ πάθατε.

Ὁ Συν/ρχης Σπηλιωτόπουλος παρέλαβε τὴν ΧVην Μεραρχίαν τὴν 21ην Δεκεμβρίου. Ἡ ἐπίθεσις ἔπρεπε νὰ ἐξαπολυθῆ τὴν 23ην, διότι τοῦτο τὸ ἐζητοῦσεν ἐπιμόνως τὸ Γ.Σ. Τὴν νύκτα τῆς 22ας πρὸς τὴν 23ην Δεκεμβρίου ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον τοῦτον καὶ τὸν ἠρώτησεν, ἐὰν ὅλα ἦσαν ἔτοιμα. «Ὅλα εἶναι ἔτοιμα!» ἀπήντησεν ὁ Μέραρχος. Ὁ Ἐπιτελάρχης ὁμως, ἐπειδὴ ἀντελαμβάνετο ὅτι δεν ἦτο δυνατὸν νὰ ἔχη ἐκτελέσει ἐκεῖνος, ἐντὸς τῆς 22ας Δεκεμβρίου, προσωπικὴν ἀναγνώρισιν καὶ ἐπειδὴ ἐφοβεῖτο ὅτι ἡ ἐπίθεσις τῆς Μεραρχίας θὰ ἐξετελεῖτο ἐπὶ τῇ βάσει τῆς διαταγῆς, ἡ ὁποία εἶχε συνταχθῆ ἐπὶ τοῦ χάρτου καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας εἶχε δεῖξει εἰς τὴν Διοικητὴν τοῦ Σώματος εἰς τὴν Χότοβαν, ἀπήντησεν εἰς τὸν Σπηλιωτόπουλον τὰ ἑξῆς :

— Δὲν φρονῶ ὅτι εἴχατε καιρὸν νὰ προπαρασκευάσετε πλήρως τὴν αὐριανὴν ἐπίθεσιν. Ἄν νομίζετε ὅτι ἔχει ἔτσι τὸ πράγμα, μπορεῖτε νὰ τὴν ἀναβάλετε τὴν ἐπίθεσιν. Ἄς ἐπιμένῃ τὸ Γ.Σ. Εἶναι προτιμότερα ἢ ἀναβολὴ μὲ ἐπιτυχῆ ἐπίθεσιν, παρὰ ἡ ἄμεσος ἐκτέλεσις τῆς ἐπιθέσεως μὲ ἀποτυχίαν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Γ.Σ. — προσέθηκε — ἀναλαμβάνω ἐγὼ ἀπέναντί του τὴν εὐθύνην.

— «Ὅχι, ἀπήντησεν ὁ ἄλλος. Ὅλα εἶναι ἔτοιμα. Εἶμαι πλήρως ὑπεύθυνος ἐγὼ».

Ὁ Ἐπιτελάρχης δὲν ἐπέμεινε, περισσότερον, εἶχε σχηματίσει ὁμως τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ὁ Σπηλιωτόπουλος δὲν εἶχε δίκαιον καὶ ὅτι ἦτο μᾶλλον πιθανὴ ἡ ἀποτυχία τῆς ἐπιθέσεως.

Πραγματικά, ὅπως τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν, ἡ ἐπίθεσις δὲν εἶχε προπαρασκευασθῆ ἐπαρκῶς. Καὶ δι' αὐτὸ ἀπέτυχεν. Οἱ πλείστοι ἐκ τῶν Ταγματάρχων τοῦ Πυροβολικοῦ ἀμέσου ὑποστηρίξεως δὲν ἐγνώριζαν τοὺς στόχους των, διότι δὲν τοὺς εἶχαν ὑποδείξει εἰς αὐτοὺς οἱ Διοικηταὶ τῶν Ταγμάτων Πεζικοῦ. Τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν καὶ τὸ ἄλλον Πυρ/κὸν ὡς ὕψωμα 1292 ἐξελάμβαναν τὸ 1263 καί, ἀφοῦ ἄφησαν τὸ 1292 ἀνενόχλητον, ἔβαλλαν ἐναντίον 1263. Καὶ τὸ 1292 ἔβαλλε μὲ τὴν ἀνεσίαν του κατὰ τῶν ἡμετέρων.

Ἐπρόκειτο περὶ μὴ καλῆς προπαρασκευῆς ὑπὸ τοῦ Συν/ρχου Σπηλιωτοπούλου, Δ/τοῦ τῆς Μεραρχίας. Ὁ ἐν λόγῳ Μέραρχος, τὴν 23ην Δεκεμβρίου, μετὰ τὴν ἐξόρμησιν τῶν Τμημάτων τῆς Μονάδος του, ἀνέφερεν ἀνακριβῶς. «Μετὰ χαρᾶς καὶ ὑπερηφανείας ἀναφέρω τὴν κατάληψιν τοῦ 1220». Διὰ ν' ἀναφέρῃ μετ' ὀλίγον ὅτι οἱ Ἴταλοι δι' ἀντεπιθέσεως ἀνεκατέλαβαν τὸ 1220. Αἱ δύο ἐκεῖναι ἀναφοραὶ τοῦ Σπηλιωτοπούλου ἔφθασαν αὐτούσαι εἰς τὸ Γ.Σ., τὸ ὁποῖον τὰς ἐπίστευσεν. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ὁμως δὲν τὰς ἐπίστευσε. Καὶ κατόπιν ἐρεύνης ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέ-

ρων ὅτι τὸ 1220 (1292 χαρτ. 1 : 50.000) δὲν εἶχε καταληφθῆ οὐδέποτε οὐδὲ ἐχθρική ἀντεπίθεσις ἐγένετο. Τὰ τμήματα ὑπεχώρησαν ἀτάκτως καὶ διαλελυμένα πολὺ ὀπίσω τῆς βάσεως ἐξορμήσεως κατήλθαν εἰς τὴν ἀνατολικὴν χαράδραν τοῦ 1220 ἀφήσαντα κενὸν τὸ μέτωπον. Ἡ ἄτακτὴ αὐτὴ ὑποχώρησις ὠφέλιμο εἰς ἔλλειψιν πειθαρχίας καὶ εἰς τὴν κακὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐπιθέσεως.

Ἐπρεπε τώρα τὸ Σ.Σ. ν' ἀναλάβῃ εἰς χεῖρας τοῦ τὴν ὑπόθεσιν καὶ νὰ ὀργανώσῃ ἐπὶ τόπου τὴν ἐπίθεσιν. Δι' αὐτὸ προέβη εἰς τὰς κάτωθι ἐνεργείας. Ἀλλὰ, προτοῦ προχωρήσωμεν, καλὸν εἶναι ν' ἀναφέρωμεν τὰ ἐξῆς :

Ὁ Δημοσιογράφος μακαρίτης Σπ. Μελάς εἶχεν ὀσφρανθῆ τὴν 22αν Δεκεμβρίου ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ ἐξαπελύετο ἐπίθεσις. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ὅμως δὲν ἤθελε νὰ εὐρίσκειται αὐτὸς ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν, διότι ἐφοβεῖτο ἀποτυχίαν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔπρεπε νὰ πληροφορηθῆ κανεὶς καὶ πολὺ περισσότερον Δημοσιογράφος. Ἀνάγκη πᾶσα λοιπὸν νὰ εὐρεθῆ τρόπος ν' ἀπομακρυνθῆ ὁ Μελάς ἀπὸ τὴν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. Ὁ Ἐπιτελάρχης ἐγνωρίζεν ὅτι ὁ Μελάς ἐπρόκειτο νὰ κατέλθῃ εἰς τὰ Ἰωάννινα, διὰ νὰ δώσῃ τηλεγράφημα πρὸς τὴν ἐφημερίδα του, ὅπως συνήθιζε νὰ πράττῃ. Συνέπεσε τὰς ἡμέρας ἐκείνας νὰ εὐρίσκειται εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σώματος ὁ Γενικὸς Ἀρχίατρος Χριστόπουλος, ἀρχηγὸς τῆς Ὑγεινομικῆς Ὑπηρεσίας τοῦ Στρατοῦ. Τοῦτον παρεκάλεσεν ὁ Ἐπιτελάρχης, ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὰ Ἰωάννινα τὴν ἐπομένην, 23ην, διότι ὁ Μελάς, ὅταν θὰ ἔβλεπε νὰ φεύγῃ ὁ Γενικὸς Ἀρχίατρος θὰ ἐπίστευεν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ ἐπίθεσις καὶ οὕτω θὰ ἐπέιθετο νὰ μεταβῆ εἰς Ἰωάννινα τὴν 23ην, ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως. Αὐτὸ καὶ ἐγίνε : Ὅταν ὁ Μελάς εἶδε νὰ φεύγῃ, πρὸ τῆς αὐγῆς ἀκόμη ὁ Γενικὸς Ἀρχίατρος, ἐπέισθη καὶ ἀνεχώρησε καὶ αὐτὸς διὰ τὰ Ἰωάννινα. Ἐνῶ ὅμως εἶχε φθάσει πλησίον τῆς γεφύρας τῆς Μελισσόπετρας, ἔξαφνα ἠκούσθησαν αἱ ὀμοβροντίαι τῆς προπαρασκευῆς τοῦ Πυροβολικοῦ μας. «Μοῦ τὴν ἔσκασεν ὁ Μαχᾶς !» εἶπεν. Ἀνέστρεψε τότε πορείαν, συνέστησε εἰς τὸν ὀδηγὸν τοῦ αὐτοκινήτου νὰ βάλῃ ὀλοταχῶς, καὶ ἐγύρισε διὰ νὰ προφθάσῃ τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Ἐπιτελάρχης ὅμως εἶχε προῖδει καὶ αὐτὴν τὴν περίπτωσιν. Δι' αὐτό, μόλις ἐπλησίασεν εἰς τὴν Μπαντιλόγιαν περίπολος τὸν ὀδήγησε εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τοῦ Σ.Σ., δηλαδὴ εἰς τὸ ἀντίθετον μέρος, ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐπιθέσεως.

Αἱ κυριώτεραι ἐνεργεῖαι εἰς τὰς ὁποίας προέβη τὸ Σ.Σ. μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως τῆς 23ης Δεκεμβρίου ἦσαν αἱ ἐξῆς :

α) Ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς τοῦ Σώματος καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης του κατήλθαν εἰς Πάγκριαν, ἀπέναντι τοῦ 1220, ὅπου προέβησαν εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ ἐδάφους. Ἐκεῖ ἐκάλεσαν τὸν Σπηλιωτόπουλον, εἰς τὸν ὁποῖον

ἔδωκαν λεπτομερεῖς ὁδηγίας διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως. Διέταξαν ὅπως οἱ Διοικηταὶ τῶν Μοιρῶν Πυροβ/κοῦ ἀμέσως ὑποστηρίξεως μεταβῶν εἰς τοὺς Σ.Δ. τῶν Ταγμάτων ἐπιθέσεως, καὶ παραμείνουν ἐκεῖ μίαν ἡμέραν καὶ μίαν νύκτα. Οἱ Δ/ταὶ Ταγμάτων Πεζικοῦ θὰ ὑπεδείκνυαν εἰς τοὺς Πυροβολητὰς τοὺς στόχους τοῦ βομβαρδισμοῦ. Κατόπιν ὁ Δ/τῆς τῆς Μερραρχίας θ' ἀνέφερεν ὑπευθύνως ὅτι τὸ μέρος τοῦτο τῆς διαταγῆς του ἐξετελέσθη.

β) Ἡ ἐξόρμησις θὰ ἐγίνετο χωρὶς προπαρασκευὴν Πυροβ/κοῦ καὶ πρὸ τῆς αὐγῆς.

γ) Τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ 1220 θὰ τὴν ἐκτελοῦσε τὸ 28ον Σ.Π. τῆς Φλωρίνης, τοῦ ὁποῦ Δ/τῆς εἶχε διατελέσει ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος. Ἐδωκαν ὁδηγίας διὰ τὴν σύνταξιν τῆς Διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων.

δ) Παρέστησαν εἰς τὴν σύνταξιν τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεων τῆς ΧVης Μερραρχίας, τὴν ἀνέγνωσαν καὶ τὴν ἐνέκριναν.

ε) Ὁ Δ/τῆς τοῦ Σώματος καὶ ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Πυροβ/κοῦ τοῦ Σώματος ἐξετέλεσαν κανονισμόν βολῆς τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ ἐπὶ τοῦ 1220 - (1292). Προσήρμοσαν τὰς βολὰς τούτου ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλαγιῶν τοῦ ὑψώματος 1292 (διότι ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πλαγιῶν εὐρίσκοντο ἡμέτερα Τμήματα) καὶ εἰς ἀπόστασιν ἀσφαλείας.

Μετὰ ταῦτα ὁ Δ/τῆς καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος κατῆλθεν εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Ιης Μερραρχίας, ὅπου παρέμειναν τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων, διὰ νὰ παρακολουθήσουν ἓνα ἐπιθετικὸν ἐγχείρημα (coup de main) πρὸς σύλληψιν αἰχμαλώτων καὶ συλλογὴν πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἔχθροῦ. Κατὰ τὸ νυκτερινὸν ἐκεῖνο ἐγχείρημα συνελήφθησαν ὅλοι οἱ ἄνδρες ἐνὸς φυλακίου μὲ τὸν ἀνθυπολοχαγόν των. Ὁ Ἀνθυπολοχαγὸς ἐρωτηθεὶς, ἔδωκεν ἀρκετὰς πληροφορίας.

Τὴν νύκτα τῶν Χριστουγέννων ὁμάς στρατιωτῶν ἐζήτησε νὰ παρουσιασθῆ ἑνώπιον τοῦ Δ/τοῦ τοῦ Σ.Σ., διὰ νὰ ψάλη τὰ κάλανδα. Ὁ Δ/τῆς ἐδέχθη εὐχαρίστως τοὺς στρατιώτας, αὐτοὶ ὅμως, ἀντὶ τῶν καλάνδων, ἔψαλαν τὸ τραγούδι «Κορόϊδο Μουσολίνι». . . . τὸ ὁποῖον διὰ πρώτην φορὰν ἤκουσαν οἱ ἐκεῖ ἀξιωματικοί.

Τὴν ἐπομένην ὁ Δ/τῆς, ὁ Ἐπιτελάρχης καὶ οἱ Ἐπιτελεῖς Ἀξιωματικοὶ τοῦ Σώματος ἐπανῆλθαν εἰς τὸν Σ.Δ. εἰς Μπαντιλόγιαν.

Τὸ λαμπρὸν ἀποτέλεσμα τῆς μάχης τῆς 30ῆς Δεεμβρίου ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ ὑψ. 1220. Ἡ Κλεισούρα ὅμως δὲν ἔπεσε. Καὶ τοῦτο, διότι τὰ στρατεύματα μας δὲν κατῶρθωσαν νὰ ὑπερκεράσουν τὸν ὄγκον τοῦ ἔχθροῦ, ὁ ὁποῖος τὴν προήσπιζε. Δι' αὐτὸ ὁ ἀγὼν ἐπανελήφθη τὴν 8ην Ἰανουαρίου.

Τὴν 8ην Ἰανουαρίου, πρὸ τῆς αὐγῆς, τὸ προκεχωρημένον Κλιμάκιον

του Σ.Σ. (παρατηρητήριο Σ.Σ.) εύρεθη εις τὰ ὑπεράνω τῆς Μόκριτσας ὑψώματα, πίσω ἀπὸ τὰς πρώτας γραμμὰς τοῦ Πεζικοῦ τῆς 1ης Μεραρχίας. Τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἦτο ἐξαιρετικὸν παρατηρητήριο, ἂν καὶ πολὺ προωθημένον διὰ Σ.Δ. Σώματος. Καὶ διὰ τὴν περίστασιν λίαν κατάλληλον, διότι οἱ παρατηρηταὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ βλέπουν, εἰ δυνατόν, ὅλον τὸ πεδίου τῆς μάχης, ὅπου ἡ ἐπίθεσις τῶν Τμημάτων μας θὰ ἐγένετο διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν, πρῶτα με τὸ ἀριστερὸν τῆς XVης Μεραρχίας καὶ μετὰ τὸ δεξιὸν τῆς 1ης καὶ ἔπειτα, διὰ προχωρήσεως τῆς XVης Μεραρχίας εἰς τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ 1220 Γαρονίν. Τὴν XVην Μεραρχίαν θ' ἀκούουσαν ἐφεδρικαὶ δυνάμεις μας, αἱ ὁποῖαι, μετὰ τὴν προχώρησιν τῆς Μερ. αὐτῆς, θὰ ἔκαμπταν ἀριστερά, διὰ νὰ ὑπερκεράσουν τὰς ἔμπροσθεν τῆς 1ης Μερ. ἀντιστάσεις. Ἀκολουθῶς αἱ ἐφεδρικαὶ αὐταὶ δυνάμεις θὰ κατήρχοντο εἰς τὴν Σούκαν, ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Κλεισούρας - Βερατίου. Αἱ «διαδοχικαὶ προσπάθειαι» ἔπρεπε, κατὰ τὴν ἀνάπτυσιν τῆς μάχης, νὰ ἐκτοξεύωνται ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Δι' αὐτὸ ὁ συντονιστὴς τῶν προσπαθειῶν τούτων, ὁ ὁποῖος τώρα ἦτο ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ., ὤφειλε νὰ τηρῇ σύνδεσμον μετὰ τὸς Μ.Μ., εἰ δυνατόν, καὶ ἐξ ὄψεως. Καὶ πραγματικὰ τὸ σημεῖον τοῦ παρατηρητηρίου παρῆεν ἀρίστην θέαν ἐπὶ τῆς διατάξεως καὶ ἐπὶ τῆς προχωρήσεως τῶν Μ.Μ. Εἶναι γνωστὸν ὅτι, ἀφ' ὅτου ἐτέθη εἰς χρῆσιν ἡ ἄκαπνος πυρίτις, ἔπαυσαν νὰ εἶναι ὄρατα αἱ γραμμαὶ μάχης τῶν ἀντιπάλων στρατευμάτων καὶ ἐδημιουργήθη ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἀπεκάλεσαν «Κενὸν τοῦ πεδίου τῆς μάχης» (Le vide du champs de bataille). Ἐν τούτοις ἀπὸ τὸ παρατηρητήριο αὐτὸ εἶχε κανεὶς τὴν καλυτέραν δυνατὴν θέαν τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Εἰς τὸν προκεχωρημένον ἐκεῖνον Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. εἶχε προσέλθει ὁ Στρατηγός, Δ/τῆς τοῦ Σ.Σ., ὁ Ἐπιτελάρχης, ὁ Βοηθὸς τοῦ Ἐπιτελάρχου καὶ οἱ Ἀξιωματικοὶ τοῦ IIIου γραφ. Ἐπιχειρήσεων. Ἐζήτησαν νὰ προσέλθουν καὶ δύο Ἀμερικανοὶ Δημοσιογράφοι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν φθάσει εἰς Μπαντιλόγια τὴν ἡμέραν προηγουμένην. Ἡ αἴτησις των ἐγένε δεκτὴ, τοὺς ἐδηλώθη ὅμως ὅτι ἡ θέσις τοῦ παρατηρητηρίου ἦτο ἐπικίνδυνος. Ἐκεῖνοι δὲν ἐδίστασαν καὶ ἀνῆλθαν εἰς τὸ παρατηρητήριο.

Ἡ μάχη διεξήχθη, ὅπως ἀκριβῶς εἶχε προβλέψει τὸ Σ.Σ. Οἱ ξένοι Δημοσιογράφοι παρηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα καὶ εἶδαν τὰς μετακινήσεις τῶν Τμημάτων μας, τὴν πείσμονα ἀντίδρασιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν φοβερὰν δρᾶσιν καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη τοῦ Πυροβ/κοῦ. Καί, παρὰ τοὺς κινδύνους, τοὺς ὁποῖους διέτρεξαν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ ἀπὸ τὰ βλήματα τῶν ὄπλων τοῦ Πεζικοῦ, νῆχαριστήθησαν πολὺ. Σχετικὰ μετὰ τοὺς κινδύνους, ὅσους διέτρεξαν οἱ παρατηρηταί, πρέπει ν' ἀναφερθῇ τοῦτο: Ὁ Δ/τῆς τῆς XVης Μερ., ὁ Συν/ρχης Σπηλιοτόπουλος, ἐτηλεφωνοῦσε διαρκῶς εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος, εἰς τὸ παρα-

τηρητήριο, και παρακαλοῦσε νὰ προφυλάσσεται τὸ Ἐπιτελεῖον, ἰδίως ὅταν ἐκάλυπταν τὸ ὕψωμα τοῦ παρατηρητηρίου καπνοὶ ἐκ τῶν ἐκρήξεων βλημάτων βαρέος πυροβολικοῦ.

Οἱ Ἀμερικανοὶ Δημοσιογράφοι ἐνεθουσιάσθησαν ἀπὸ τὸ θέαμα τῆς μάχης τότε τόσο πολὺ, ὥστε ὁ ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ὅταν, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ἐπεσκέφθη πάλιν τὴν Ἑλλάδα, ἐζήτησε καὶ εὔρε τὸν, κατὰ τὸν πόλεμον Ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σ. Σ. Συν/ρχην Δ. Μαχᾶν καὶ συνωμίλησε μὲ αὐτὸν καὶ δι' ἄλλα, κυρίως ὅμως διὰ τὴν ὑπέροχον ἐκείνην μάχην τῆς 8ης Ἰανουαρίου.

Ἡ μάχη συνεχίσθη καὶ τὴν 9ην Ἰαν. καὶ τὴν 10ην. Τὴν 10ην ὅμως τὰ Τμήματά μας κατάρθωσαν νὰ κυριεύσουν ὀλόκληρον τὴν πεταλοειδῆ κορυφογραμμὴν Φράτερι, Σεβράνι, 1200 καὶ Γαρονίν 1256, ἡ ὁποία προασπίζει τὴν Κλεισούραν, ὅπως ἄλλοῦ ἐλέγθη. Τότε κατελήφθη ἡ πόλις τῆς Κλεισούρας, τὰ ὑπεράνω αὐτῆς Β. Δ. ὑψώματα καὶ ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς μέχρι Χάνι Μπαλαπάν. Τὰ νέα ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνος ὑπῆρξαν ἐκπληκτικά. Ἐνα ἄλμα ἐχρειάζετο ἀκόμη, διὰ νὰ φθάσουν τὰ Τμήματά μας πρὸ τοῦ συγκροτήματος Γκλάβες, τὸ ὁποῖον συγκρότημα ἀποτελοῦσε τὴν κλεῖδα τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου ὡς ἐκτίθεται ἄλλαχού.

Μόλις ἔληξεν ἡ μάχη Κλεισούρας, (8 - 10 Ἰαν.), ἡ διάταξις τοῦ Σ. Σ. εὔρεθη, ὅπως τὴν εἶχε προῖδει ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, μετὰ τὴν νικηφόρον ἐπίθεσιν τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου 1940. Μετὰ τὴν 30 Δ/μβρίου τὸ μὲν δεξιὸν του ἦτο εἰς τὴν περισχὴν Μάλι Τοπόγιανιτ, ἐπὶ τῆς περιφήμου πεταλοειδοῦς κορυφογραμμῆς. Τὸ δὲ ἀριστερόν του εἰς τὴν περιοχὴν Κλεισούρας. Καὶ ὁ ὄγκος τῆς Τρεμπεσίνας, ὁ ὁποῖος τότε ἀκόμη δὲν κατεῖχετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελοῦσε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ πεδίου τῆς μάχης του. Τὸ Μάλι Τοπόγιανιτ ὅμως ἦτο ἀρκετὰ προωθημένον ἐμπρὸς καὶ δεξιὰ, ἐν σχέσει μὲ τὴν θέσιν τῆς Κλεισούρας. Καὶ τὸ Σ. Σ. δὲν θὰ διέθετεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσῃ τὸ δεξιὸν του ἀπὸ Μάλι Τοπόγιανιτ εἰς Γαρονίν, ὅτε ἦτο ἐνδεχόμενον ν' ἀντιμετωπίσῃ τὰς ἐξῆς τρεῖς καταστάσεις, τὰς ὁποίας ἐφοβεῖτο :

1) Ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν ἀπὸ Τρεμπεσίαν πρὸς Κλεισούραν, διὰ ν' ἀποσθρωθῇ ὁ στροφεὺς τοῦ Σ. Σ., δηλαδὴ τὸ κέντρον ἀντιστάσεως Κλεισούρας.

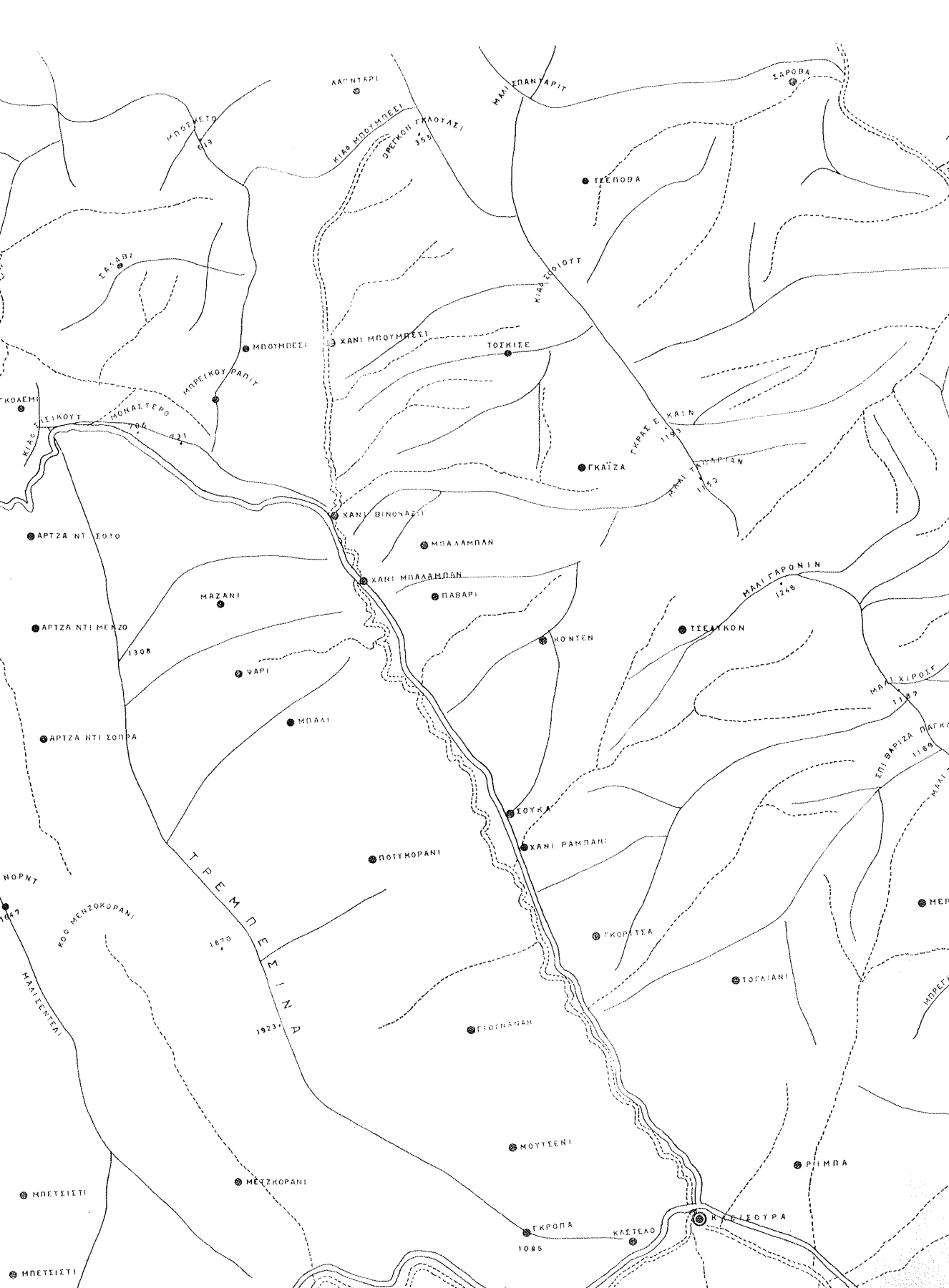
2) Ἐὰν τὸ δεξιὸν ἐπροχωροῦσεν ἀκόμη πέραν τοῦ Μάλι Τοπόγιανιτ πρὸς τὸ Γαρονίν, τὸ μέτωπον τοῦ Σ. Σ. θὰ ἐγίνετο μᾶλλον ἐκτεταμένον, ἐνῶ αἱ δυνάμεις του θὰ παρέμεναν αἱ ἴδιαι. Καὶ τόσον τὸ μέτωπον Κλεισούρα - Γαρονίν, ὅσον καὶ τὸ προωθημένον ἐπὶ Γαρονίν δεξιὸν θὰ ἦσαν εὐπαθῆ. Καὶ

3) Ἀργὰ ἢ γρήγορα, ἐχθρικάι δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θὰ κατελάμβαναν

τὴν Τρεμπεσίαν, θ' ἀποτελοῦσαν σοβαρὰν ἀπειλὴν κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ Σ.Σ.

Διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους τὸ Σ.Σ. ἀνεφέρθη εἰς τὸ Γ.Σ. καὶ πλὴν τῶν ἄλλων, ἐτόνισεν εἰς αὐτὸ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἐνισχυθῆ, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῆ, μετὰ τὴν δευτέραν μάχην τῆς Κλεισούρας (8 - 10 Ἰανουαρ.) πρὸ τῶν ἀνωτέρω δυσχερῶν καταστάσεων, ἐκτὸς ἐὰν τοῦτο διέτασσε νὰ μὴ γίνῃ ἄλλη προχώρησις. Τὸ Γ.Σ., εἰς ἀπάντησιν, διέταξε τὸ Σῶμα νὰ συνεχίσῃ τὴν προχώρησιν, ἐγνώρισεν δὲ εἰς αὐτὸ ὅτι ἐν καιρῷ θὰ τοῦ ἔστελλεν ἐνισχύσεις. Μετὰ τὴν τριήμερον μάχην 8ης, 9ης καὶ 10ης Ἰανουαρίου, τὸ Σ.Σ. εὐρέθη, ὅπως ἀνωτέρω ἐλέχθη, μὲ τὸ δεξιὸν του εἰς Γαρονὶν καὶ τὸ ἀριστερόν του εἰς Κλεισούραν καὶ τὰ ἀμέσως ὑπεράνω αὐτῆς ὑψώματα. Παρουσιάσθη τότε ἡ ἀνάγκη, ἀντὶ παντὸς ἄλλου, νὰ διερινυθῆ ἡ κατοχὴ τῶν Ν.Α. τῆς Τρεμπεσίνας, διὰ ν' ἀσφαλισθῆ ἐπαρκῶς ὁ στροφεὺς τῆς Κλεισούρας. Ἀλλὰ τὸ Σ.Σ. δὲν διέθετε δυνάμεις καὶ μετὰ βίας θὰ ἐξοικονομοῦσε δύο Τάγματα. Δι' αὐτὸ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἔστειλε τὸν Ταγματάρχην Γ. Γρίβαν, Σύνδεσμον τοῦ Γ.Σ. εἰς τὸ Σ.Σ., διὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἀναγνώρισιν ἐπὶ τῶν Β.Δ. ὑψωμάτων τῆς Κλεισούρας καὶ διαπιστώσῃ μὲ πόσας δυνάμεις θὰ ἦτο δυνατόν νὰ κρατηθοῦν τὰ ὑψώματα μέχρι τῆς κορυφῆς τῆς Τρεμπεσίνας καὶ ν' ἀσφαλισθῆ ἔτσι τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Σ.Σ. Ἡ ἀναγνώρισις τοῦ Ταγματάρχου Γρίβα διεπίστωσεν ὅτι ἐχρειάζετο διὰ τὸν ἐν λόγῳ σκοπὸν τέσσαρα Τάγματα. Ἀμέσως ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. δι' ἐκθέσεώς της ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Γ.Σ. νὰ τῆς διατεθοῦν τὰ ὑπόλοιπα δύο Τάγματα ἀπὸ τὸ ἀριστερὰ Ἀ'Σ.Σ. Τὴν ἔκθεσιν τοῦ Σώματος μετέφερον εἰς τὸ Γ.Σ. ὁ ἴδιος Ταγ/ρχης Σύνδεσμος καὶ ἐκεῖ ἀνέπτυξε προφορικῶς τὸ ὅλον θέμα. Δυστυχῶς τὸ Γ.Σ. ἠρνήθη νὰ χορηγήσῃ τὰ ζητηθέντα δύο Τάγματα. Δι' αὐτὸ δὲν κατελήφθη τότε ἡ Τρεμπεσίνα. Καὶ τοῦτο εἶχε διὰ τὸ Σ.Σ. δυσμενῆ ἐπακόλουθα: Τὴν κατέλαβεν ὁ ἐχθρὸς δύο φοράς καὶ διὰ μεγάλων δυνάμεων (Μεραρχία Λενιάνο, Μεραρχία Σφορτσέσκα) καὶ ἠπειλίησε τὸ πλευρὸν τοῦ Σ.Σ. Καὶ παρέστη ἀνάγκη ν' ἀναλάβῃ τὸ Σ.Σ. ἀγῶνας σκληροὺς διὰ ν' ἀπομακρύνῃ τὴν ἐκ τῆς καταλήψεως ἀπειλὴν τοῦ πλευροῦ του καὶ ἄλλους ἀγῶνας διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν Τρεμπεσίαν καὶ ἐκδιώξῃ μακρὰν αὐτῆς τὸν ἐχθρόν.

Μετὰ τὴν 10ην Ἰανουαρίου, ὅπως ἄλλοῦ ἐλέχθη, τὸ Σ.Σ. εὐρέθη μὲ τὴν διάταξιν Κλεισούρα - Γαρονὶν. Ὁ ἐχθρὸς ὅμως εἶχε νικηθῆ καὶ ἐξαρθρωθῆ κατὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀγῶνας καὶ τὸ Σ.Σ. ἦτο εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν, ἐν συγκρίσει μὲ τὴν θέσιν τοῦ συντριβέντος ἐχθροῦ. Καὶ ἐὰν τότε διέθετε δυνάμεις, θὰ ἤμποροῦσε, μὲ ὑπερκέρασιν τῆς Τρεμπεσίνας, νὰ εὐρεθῆ δι' ἐνὸς ἄλματος πρὸ τῶν Γκλαβῶν. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπίστευεν εἰς τὸν ἕλιγμόν αὐτὸν καὶ εἶχε μελετήσει τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἐξετελείτο τὸ ἄλμα. Εἶχε δώσει δὲ εἰς τὰς Μ.Μ. ὁδηγίαις διὰ τὴν ἐκτέλεσιν

ΑΛΗΤΑΡΙ
ΜΜΙ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ
ΟΡΕΤΗΝ ΓΚΑΟΥΣΙ
350

ΜΜΙ ΣΠΑΝΤΑΡΙ

ΣΑΡΟΒΑ

ΜΠΟΥΜΠΕΤΟ
519

ΤΣΕΠΟΒΑ

ΣΑΝΑΒΙ

ΚΙΑΣΤΟΥΤ

ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ

ΧΑΝΙ ΜΠΟΥΜΠΕΣΙ

ΤΟΚΙΣΕ

ΜΠΟΥΚΟΥ ΡΑΔΙΤ

ΓΚΑΪΖΑ

ΓΚΑΪΣ ΚΑΙΝ

ΜΜΙ ΤΑΛΑΡΙΑΝ
1153

ΚΟΛΕΜΙ
ΜΙΑΓ ΜΕΙΚΟΥΤ
ΜΟΝΑΣΤΕΡΟ
708 431

ΧΑΝΙ ΒΙΝΟΤΑΣΙ

ΜΠΑΛΑΜΠΑΝ

ΑΡΤΖΑ ΝΤΙ ΣΙΟΙΟ

ΜΜΙ ΓΑΡΟΝΙΝ
1248

ΜΑΖΑΝΙ

ΧΑΝΙ ΜΠΑΛΑΜΠΑΝ

ΠΑΒΑΡΙ

ΑΡΤΖΑ ΝΤΙ ΜΕΝΖΟ

ΚΟΝΤΕΝ

ΤΣΕΛΙΚΟΝ

1308

ΒΑΡΙ

ΜΑΛ ΧΙΡΟΣ
1187

ΜΠΑΛΙ

ΑΡΤΖΑ ΝΤΙ ΣΟΡΑ

ΣΠΙ ΒΑΡΙΣΑ ΠΑΚΚΑ
1189

ΣΟΥΚΑ

ΠΟΥΚΟΡΑΝΙ

ΧΑΝΙ ΡΑΜΠΑΝΙ

ΝΟΡΝΤ

ΤΡΕΜΠΕΝΙΑ
1670
1923

ΓΚΟΡΑΤΣΑ

ΚΟΡ ΜΕΝΖΟΚΟΡΑΝΙ

ΤΟΓΑΙΑΝΙ

ΜΑΛΕΝΤΕΝΙ

ΓΙΟΤΑΝΑΝ

ΜΕΡ

ΜΟΥΤΣΕΝΙ

ΜΠΕΤΣΙΣΤΙ

ΜΕΖΚΟΡΑΝΙ

ΡΙΜΠΑ

ΕΚΡΟΠΑ
1085

ΚΑΤΕΛΟ

ΚΕΛΕΣΙΟΥΡΑ

ΜΠΕΤΣΙΣΤΙ

τούτου καὶ ἐντολὰς διὰ νὰ μελετήσουν καὶ ἐτοιμάσουν τὴν ἐπιχείρησιν, αὐτὴν, ἣ ὁποία θὰ ἔφερε μεγάλα κέρδη καὶ δόξαν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Δυστυχῶς τὸ Γ.Σ. ἐπηρεασθὲν ἴσως ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Η., δὲν ἠθέλησε νὰ ἐνισχύσῃ ἐγκαίρως διὰ μεγάλων δυνάμεων, τὰς ὁποίας διέθετε, τὸ Β'Σ.Σ. διὰ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸν τὸν ἔλιγμόν. Καὶ τὸν ἔλιγμόν ἐκείνον τὸν ἤθελε τὸ Γ.Σ. Διότι βραδύτερον, τὴν 25ην Ἰανουαρίου, ὁ Ἀρχιστράτηγος, συνουδούμενος ἀπὸ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ἰλου Γραφείου τοῦ Γ.Σ. μετέβη εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. εἰς Μπαντιλόγιαν καὶ παρουσίασεν εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σώματος διαταγὴν δι' ἐκτέλεσιν τοῦ ἔλιγμοῦ μὲ ὑπερκέρασιν τῆς Τρεμπεσίνας. Ἡ διαταγὴ ὅμως ἐκείνη ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐκτελεσθῇ τότε, λόγῳ ἐλλείψεως δυνάμεων. Τὸ Σ.Σ., διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸ, τελευταῖον ἄλλα καὶ ν' ἀιέλθῃ κατόπιν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Γκλαβῶν, ἔπρεπε ν' ἀλλάξῃ μέτωπον. Δηλαδή τὸ μέτωπον του, τὸ ὁποῖον ἔβλεπε τότε πρὸς βορρᾶν, νὰ βλέπῃ πλέον πρὸς δυσμάς. Διὰ νὰ γίνῃ ὅμως ἡ ἀλλαγὴ ἐκείνη ἐχρειάζοντο δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐκάλυπταν τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ Σώματος ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βερατίου. Ἡ ἀνάγκη ἐνισχύσεως τοῦ Σώματος ἀνεπτύχθη ὑπὸ τῆς Διοικήσεως εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον καὶ ὁ παριστάμενος ἐκεῖ Συν/ρχης Κιτριλάκης, ὁ ὁποῖος εἶχε συντάξῃ τὴν διαταγὴν, ἀντελήφθη ὅτι ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. εἶχε πλῆρες δίκαιον. Ἀντὶ ὅμως νὰ ἐκδοθῇ τότε ἐπὶ τόπου ἀπόφασις τοῦ Ἀρχιστρατήγου πρὸς ἐνίσχυσιν μ' ἐπαρκεῖς δυνάμεις τοῦ Σ.Σ., διὰ νὰ δυνηθῇ αὐτὸ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν μοναδικὸν ἐκείνον ἔλιγμόν ἐξεδόθη ἐπὶ τόπου ἄλλη προφορικὴ Διαταγὴ πρὸς ἐκτέλεσιν στενωτέρου ἔλιγμοῦ διὰ τῆς Τρεμπεσίνας. Ἀλλὰ ἡ Τρεμπεσίνα εἰς τὸ βόρειον καὶ Β.Α. τῆς μέρος ἦτο ὑπὸ τὰ πυρὰ τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν καὶ ἐφ' ὅσον τὰ πυρὰ ἐκεῖνα δὲν ἐξουδετερώνοντο, καθίστατο ἀδύνατος ἡ κάθοδος ἀπὸ αὐτὴν Τμημάτων πρὸς ὑπερκέρασιν τοῦ ἐχθροῦ, ὁποῖος εὑρίσκετο πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ Α' Σ.Σ. Διὰ νὰ ἐξουδετερωθῶν ὅμως τὰ πυρὰ ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῶν Γκλαβῶν, ἔπρεπε νὰ καταληφθῶν αὐταί. Ἡ κατάληψις ὅμως αὐτῶν ἦτο δυνατὴ μόνον διὰ τοῦ ἔλιγμοῦ, τὸν ὁποῖον ὑπέδειξεν τὸ Σ.Σ. καὶ ὁ ὁποῖος ἐγκατελείφθη. Ἦτο φανερόν ὅτι, ἐφ' ὅσον δὲν κατελαμβάνετο ἡ περιοχὴ τῶν Γκλαβῶν, οἱ ἀγῶνες διὰ τὴν κατάληψιν καὶ ἀσφαλῆ κατοχὴν τῆς Τρεμπεσίνας θὰ ἦσαν μάταιοι. Καμμία ἐξόρμησις δὲν θὰ ἦδύνατο νὰ γίνῃ ἀπὸ αὐτὴν καὶ καμμία ἐκμετάλλευσις τῶν δι' αὐτὴν θυσιῶν. Τὸ ἴδιον ἴσχυε καὶ διὰ τὸν ἐχθρόν. Ἐὰν αὐτὸς κατελάμβανε τὴν Τρεμπεσίναν δὲν θὰ ἤμποροῦσε νὰ κατέλθῃ εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγίας τῆς καὶ νὰ προχωρήσῃ, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἐξουδετέρωνε τὰς πηγὰς πυρὸς τῆς Πεταλοειδοῦς Κορυφογραμμῆς καὶ τῶν ἀντερεισμάτων δυτικὰ αὐτῆς. Παρομοίαν ἐπιχείρησιν εἶχεν ἐνεργῆσαι ὁ ἐχθρὸς καὶ μάλιστα εἰς μίαν περίοδον, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὸ Σ.Σ. δὲν εἶχεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις. Εἶχεν ὅμως τὴν πρόνοιαν ἡ Δ/σις του νὰ ἰσχυροποιήσῃ δύο Κέντρα Ἀντιστά-

σεως εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς Τρεμπεσίνας, τὸ Κ.Α. τῆς Κλεισούρας καὶ τὸ Κ. Α. Μπάλι - Ψάρι. Καὶ ὅταν ἡ Μεραρχία Λειάνο, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεσίνας κατήλθεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς καὶ ἔφθασε μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, τὰ Τμήματα τῶν δύο ἐκείνων ἀκραίων Κ.Α. ἐκινήθησαν τὰ μὲν πρὸς τὰ δὲ καὶ ἔκλεισαν τὴν γραμμὴν πίσω ἀπὸ τὴν Μεραρχίαν, ἡ ὁποία κατεκόπη καὶ κατεστράφη. Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Σ.Σ. ἐνισχύθη διὰ τῆς Vης Μερ. καὶ ἕνα Συν/γμα αὐτῆς ἀνέλαβεν ἐπίθεσιν καὶ ἐξεδίωξε τὸν ἐχθρὸν ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας καὶ κατέλαβεν ταύτην.

Ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὸ μέτωπον Χάνι Μπαλαμπάν - Γαρονίν, εἶχαν λάβει ἀπὸ τὸ Σ.Σ. ἐντολὴν νὰ μελετήσουν τὸν ἐλιγμὸν πρὸς Γκλάβες. Ἡ μελέτη αὕτη ὑπῆρξεν ἔργον λίαν ὠφέλιμον, ἄς μὴ ἐξετελέσθη ὁ ἐλιγμός. Οἱ Ἴταλοί, ἀφοῦ μετέφεραν ταχέως δυνάμεις ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν, ἐκίνησαν τὴν πλήρως ὠργανωμένην Μεραρχίαν τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης εἰς τὴν ὀρθὴν κατεύθυνσιν πρὸς τὴν κορυφογραμμὴν τοῦ Γαρονίν. Ἐκεῖ συνήφθη ἕνας ἀγὼν ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Σ.Σ. καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῶν πυρῶν ἐκείνου. Τὰ Τμήματά μας, ἀφοῦ ἐξώρμησαν ἀπὸ τὸ Μάλι Γαρονίν ὑπὸ σφοδρὰν χιονοθύελλαν, ἐπέπεσαν κατὰ τῆς ἐν λόγω ἐχθρικῆς Μεραρχίας καὶ προτοῦ ἐκείνη προφθάσῃ νὰ ἐκδηλώσῃ ἐπίθεσιν, τὴν συνέτριψαν καὶ τὴν διέλυσαν. Καὶ κατέλαβαν τὸ Ντράς -Ε- Κάις μέχρι καὶ τοῦ Κιαφ-Ε-Σόφιουτ. Καὶ συνέλαβαν αἰχμαλώτους. Μάλιστα μεταξύ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ὁ Διοικητὴς ἐνὸς ἐκ τῶν Συν/των τῆς Μεραρχίας, ὁ Συν/ρχης Μενεγγέτι. Ὁ Ἀξιωματικὸς ἐκεῖνος συνελήφθη μέσα εἰς τὸ χωρίον Γκαίτζα, ὅπως δὲ ἐπληροφορήθη ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἀπὸ τηλεφωνικὴν ὑποκλοπὴν, ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὴν προϊσταμένην του Ἀρχὴν ὅτι ἠγωνίζετο μεταξύ τῶν πρώτων Τμημάτων τῆς Μονάδος του.

Τὴν ἐπιχείρησιν ἐκείνην τῆς XVης Μεραρχίας ἐναντίον τῆς Μεραρχίας τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης παρηκολούθησε καὶ ἐβοήθησεν ἐκ τοῦ πλυσίου τὸ Β' Σ.Σ. Αἱ τηλεφωνικαὶ ὑποκλοπαὶ τῶν διαταγῶν καὶ τῶν ἀναφορῶν τῶν ἠγητόρων τῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας, ἰδίως αὐταί, ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸ νὰ χρησιμοποιήσῃ ἐπιτυχῶς τὸ Βαρὺ του Πυροβολικὸν ἐναντίον καὶ τῶν πλέον εὐαισθητῶν σημείων τῆς Ἰταλικῆς Μεραρχίας, ἀκόμη καὶ ἐναντίον τῶν Μεταγωγικῶν Σώματος αὐτῆς.

Ἐν τῷ μεταξύ ὁ ἐναντι τοῦ Σ.Σ. ἐχθρὸς ἐνισχύετο. Ἀπὸ τὰ παρατηρητήρια τοῦ Σ.Σ. ἐγίνοντο ὀλοένα ἀντιληπταὶ πλησιάζουσαι φάλαγγες του. Ἦτο φανερόν ὅτι προητοιμάζετο ἐπιθετικὴ ἐνέργεια εὐρείας ἀκτίνος ἐναντίον τῆς ἐξεχούσης τὸ Β' Σ.Σ. Ἔτσι ὁμως ὁ ἐλιγμὸς πρὸς Γκλάβες δὲν ἦτο πλέον δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ. Τὸν ἐλιγμὸν τοῦτον διὰ Γκλαβῶν, ὅπως ἐλέχθη ἀνωτέρω, τὸν εἶχε προβλέψει τὸ Γ.Σ. καὶ τὴν σχετικὴν δια-

ταγήν εἶχε κομίσει αὐτοπροσώπως ὁ Ἀρχιστράτηγος εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. Ὑπεδείχθη ὅμως εἰς τοῦτον ἀμέσως ὅτι δι' ἓνα τόσον εὐρύν ἐλιγμὸν ἐχρειάζοντο τοῦλάχιστον τρεῖς Μεραρχίαι. Τὸ Γ.Σ. εἶχε διαθεσίμους Μεραρχίας, ἀλλὰ δὲν ἔδωκεν. Ἦναγκάσθη κατόπιν νὰ τὰς δώσῃ, ἀλλὰ τότε ἦτο πλέον ἄργα. Καὶ τὰς ἔδωκε τότε διαδοχικῶς καὶ μ' ἐντολήν νὰ χρησιμοποιηθοῦν διὰ στενὸν ἐλιγμὸν. Ἐὰν ἔδιδε δυνάμεις μετὰ τὴν μάχην τῆς Κλεισούρας—καὶ εἶχε ζητήσῃ δυνάμεις τὸ Σ.Σ.—, ὅτε ὁ ἐχθρὸς ἦτο διαλελυμένος, οἱ Γκλάβες δὲν θὰ ἐνισχύοντο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, θὰ κατελαμβάνοντο ὑπὸ τῶν ἡμετέρων καὶ τὸ Τεπελένι θὰ ἔπιπτε. Ἄλλως θὰ ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῇ πρῶτα ἡ ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ, ν' ἀποτύχη καὶ κατόπιν ν' ἀναληφθῇ ἀπὸ τὰ Τμήματά μας ἀντεπίθεσις, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἀσφαλῶς καταστρεπτικὰ δι' αὐτόν. Καὶ ὅπως τὸ Σ.Σ. δι' ὁδηγίων του πρὸς τὰς Μ.Μ. διέταξε καὶ ἐμελέτησαν τὸν ὑπερκερωτικὸν πρὸς Γκλάβες ἐλιγμὸν, λέγον ὅτι ἔλαχεν ὁ κληρὸς εἰς τὸ Β'Σ.Σ. νὰ διαλύσῃ τὸ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὸν Ἐκστρατευτικὸν Σῶμα, οὕτω πάλιν ἀφοῦ ἀπεκλείσθη ὁ ἐλιγμὸς οὗτος ἔσπευσε νὰ διατάξῃ ἀμυντικὴν ἐγκατάστασιν πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς προπαρασκευαζομένης ἑαρινῆς τοῦ Μουσολίνι ἐπιθέσεως. Οὕτω ἐπρόφθασε καὶ τὴν 9ην Φεβρουαρίου ἐξέδωκε διαταγήν «ἐγκαταστάσεως ἐν ἀμύνη τῶν Μονάδων του καὶ ἀμυντικῆς αὐτῶν ὀργανώσεως». Ἐξέδωκε δηλαδὴ τὴν διαταγήν ἐκείνην ἓνα μῆνα περίπου προτοῦ ἐκτοξευθῆ ἡ ἑαρινὴ ἐπίθεσις τοῦ Μουσολίνι. Καὶ ἡ διαταγὴ ἐκείνη ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς σπουδαιοτέρας διαταγὰς τοῦ Σ.Σ. καὶ ἐδῶ σπουδαῖον συντελεστὴν νίκης. Διότι μόλις ἐκοινοποιήθη, αἱ Μονάδες ἤρχισαν νὰ ὀργανώνουν συντόμως τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἐτοιμάζουσαν ψυχικὰ τοὺς ἄνδρας των διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν ἀναμενομένην, μεγάλην ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Δυστυχῶς τὸ Γ. Σ. ἀπέβλεπεν εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου, ἴσως πρὸς δημιουργίαν ἐντυπώσεων εἰς τὸν λαόν μας. Ἀλλὰ τὸ Τεπελένι, τὸ ὁποῖον δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ Α'Σ.Σ. κατὰ μέτωπον, ἦτο ἀδύνατον νὰ τὸ καταλάβῃ τὸ Β'Σ.Σ. διὰ Τρεμπεσίνας - Σέντελι. Διότι ἔπρεπε αἱ Μονάδες του νὰ κατέλθουν δυτικὰ τῆς Τρεμπεσίνας καὶ νὰ καταλάβουν πρῶτα τὸ Σέντελι. Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἀφοῦ διέβαιναν τὸν Ἀῶν, νὰ καταλάβουν τὸ Τεπελένι. Ἡ κάθοδος ὅμως τῶν Μονάδων ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν - Σέντελι, ὅπως ἀνεπτύχθη λεπτομερῶς ἄλλοῦ, ἦτο ἀδύνατος, ἐφ' ὅσον δὲν θὰ ἐξουδετερώοντο τὰ πυρρὰ τῶν Γκλαβῶν καὶ τῆς νοτίως αὐτῶν περιοχῆς. Ἡ ἐπιμονὴ ὅμως τοῦ Γ.Σ. διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου ἐξήχθη μέχρι τοιοῦτου σημείου, ὥστε ν' ἀναγκάσῃ τὸ Σ.Σ. νὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ καταλάβῃ πλήρως τὴν Τρεμπεσίαν καὶ ἀκολουθῶς τὸ Σέντελι. Διὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν διετέθη ἡ Vη Μερ. Κρητῶν, κατόπιν ἡ XVII καὶ μέρος τῆς IVη Μεραρχίας, αἱ ὁποῖαι ἠναλώθησαν εἰς ἀγῶνας τριβῆς ἐπὶ τῆς χιονοσκεπεῦς

Τρεμπεσίνας και του Σέντελι, ενώ, εάν αι Μονάδες εκείνα: είχαν διατ.θῆ ἐγκαίρως, θὰ ἐξετελεῖτο ὁ ἐλιγμός του Σ.Σ. κατὰ τῶν Γκλαβῶν διὰ ὑπερκερράσεως τῆς Τρεμπεσίνας μὲ ἐκ τοῦ ἀσφολοῦς λαμπρὰ ἀποτελέσματα. Ἡ, ἐὰν ἀφήνοντο αἱ Μονάδες πρὸς ἐφεδρείαν, διὰ τὸν χρησιμοποιοῦν δι' ἀντεπίθεσιν, μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μουσουλίσι, τ' ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἐξ ἴσου λαμπρὰ. Ματαίως προσεπάθησε τὸ Σ.Σ. νὰ πείσῃ τὸ Γ.Σ. νὰ μὴ γίνῃ ἡ ἐπίθεσις τῆς 7ης Μερ. κατὰ τῆς Τρεμπεσίνας. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦτο ἐπέισθη, ἔπειτα ὁμως ἀνῆρσε τὴν ἀπόφασίν του καὶ ἐζήτησε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιχείρησις τὴν 13ην Φεβρουαρίου, ἐνῶ ὁ Δ/τῆς τοῦ μόλις δημιουργηθέντος Τ.Σ.Η., Στρατηγὸς Δράκος ἀνέλαβε τὴν Δ/σιν τὴν ἐπομένην, 14ην Φεβρουαρίου. Διατὶ ἄραγε ; Εἰς τὸν Στρατηγὸν Δράκον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἐπισκεφθῆ τὸν Σ.Δ. τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸ τῆς 13ης Φεβρουαρίου, ὑπεδείχθη ὑπὸ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Σ.Σ. τὸ μάταιον τῆς διαταχθείσης ἐπιθέσεως. Ὅταν δὲ ὁ Διευθυντῆς τοῦ γραφείου τοῦ Στρατηγοῦ Δράκου ἠρώτησεν, ἐὰν τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σώματος ἐφοβεῖτο ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως, τοῦ ἐδόθη ἡ ἀπάντησις : «Ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐπιτύχη καὶ ἡ Τραμπεσίνα θὰ καταληφθῇ, ἀλλὰ δὲν θὰ ὑπάρξῃ κανένα πρακτικὸν ἀποτέλεσμα. Διότι κάθοδος δυτικῶς Τρεμπεσίνας-Σέντελι καὶ ἐπίθεσις ἐκείθεν κατὰ τοῦ Τεπελενίου ἦτο ἀδύνατος».

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι ἡμέραν τινα ὁ Συν/ρχης Κιτριλάκης ἐπῆρε εἰς τὸ τηλέφωνο τὸν Συν/ρχην Μαχᾶν Ἐπιτελάρχην Β' Σ.Σ. καὶ τοῦ εἶπεν ἐκ μέρους τοῦ Ἀρχιστρατήγου ὅτι «ἐκαμες τόσα καὶ τόσα. Ὅλη ἡ Ἑλλάς περιμένει ἀπὸ σένα νὰ καταλάβῃς καὶ τὸ Τεπελενί». Μάλιστα τοῦ ἀπήντησεν ὁ Συν/ρχης Μαχᾶς, τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ. Ὅχι ὁμως διὰ Τρεμπεσίνας - Σέντελι, διότι πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμεν τὸ πεδῖον μας μάχης Κλεισούρας - Ἄψου καὶ νὰ κατέλθωμεν ὑπὸ τὰ μὴ ἐξουδετερωμένα πυρὰ τῆς περιοχῆς Γκλαβῶν, νοτίως. Ὅποτε ἡ καταστροφή θὰ εἶναι ἀφευκτος. Τὸ ἐκατάλαβεν ἄραγε ὁ Κιτριλάκης ;

Ἐν τῷ μεταξύ κατῶρθωσεν ἐπὶ τέλους νὰ διαπεραιωθῇ δυτικῶς τοῦ Ἄψου ἡ ΧΙη Μεραρχία, ἡ ὁποία ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς εἰς τὴν περιοχὴν Μάλι Σπάνταριτ. Αἱ ἄλλαι Μεραρχίαι Ιη καὶ ΧVη προσεπάθησαν νὰ βελτιώσουν τὰς θέσεις των. Ἡ ΧVη Μερ. εἰς τὴν περιοχὴν Μποσκέτο ἔπαθε μεγάλην αἰμοραγίαν, ἀφοῦ ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης 2000 περίπου ἐκ τῶν ἀνδρῶν της. Τὸ σφάλμα της ἦτο ὅτι αὕτη ἠθέλησε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐκεῖ ἐπίθεσιν διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν. Τοῦτο ὁμως δὲν ἦτο δυνατόν, διότι τὸ ἔδαφος δὲν ἦτο διαμερισματοποιημένον καὶ ἔπρεπεν νὰ ἐξουδετερωθῶν τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ὅλον τὸ μέτωπόν της. Ἡ ἐξουδετέρωσις τῶν πυρῶν ὁμως ἐπέβαλλεν ἐπίθεσιν ἐναντίον ὅλου τοῦ μετώπου καὶ ὄχι διὰ διαδοχικῶν προσπαθειῶν. Σφάλμα τραγικὸν τοῦ

Συναγματάρχου Σπηλιωτόπουλου, δι' ὃ παρατηρήθη ἀπὸ τὸν Ἐπιτελάρχην διὰ τοῦ Ἐπιτελοῦς Παυλοπούλου.

Καὶ ἔτσι ἐφθάσαμεν εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου μετὰ τὸν ἄνω ποταμὸν τοῦ Σ.Σ. ἰσχυροποιημένοι ἐκ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους καὶ ἐκ τῆς ψυχικῆς προπαρασκευῆς τῶν ἀνδρῶν μας, οἱ ὅποιοι ἐπερίμεναν μετὰ τὸ ὄπλον ἀνὰ χεῖρας, τὸν ἐχθρὸν διὰ νὰ μὴ τὸν ἀφήσουν νὰ περάσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Ἀπόφαισις τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὅπως, διὰ τῆς XV Μεραρχίας, διαρρήξῃ τὴν τοποθεσίαν Κλεισούρας, ὑψ. 1220, Ἄψου, τοῦ ἐχθροῦ.— Συγκέντρωσις εἰς Χότοβαν Διοικητῶν Μονάδων Β' Σώματος Στρατοῦ.— Ἐκδοσις Γεν. Δ/γῆς ἐπιχειρήσεων Σ.Σ.— Μεταστάθμευσις Σταθμοῦ Διοικήσεως Σ.Σ. εἰς Μπαντιλόγιαν.— Ἐπίθεσις τῆς XV Μεραρχίας τὴν 23ην Δεκεμβρίου.— Ἀποτελέσματα.

Διὰ τῶν ὁδηγιῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τῆς 12-12-40 πρὸς συνέμισιν τῶν ἐπιχειρήσεων, εἰς τὸ Β' Σ.Σ. καθωρίσθη ὡς πρῶτος, ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἢ κατάληψις τοῦ Σέντελι ὑψ. 1812, Μαριτσαί-ὑψ. 1207 περιοχὴ Γκλάβες (22 χιλ. βορείως τοῦ Τεπελενίου)-Βοκοπόλις (23 χιλ. Β ἢ Β.Α. τῆς Κλεισούρας)-Ντομπρούσια (26 χιλ. Β. Κλεισούρας) μετὰ τὸν σκοπὸν νὰ ἐξασφαλισθοῦν οἱ κόμβοι Κλεισούρας καὶ Τεπελενίου.

Μέσα διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἐνεργοῦσε τὸ Σ.Σ. καθωρίσθησαν αἱ Ιη Χι καὶ ΧVη ἡεραρχίαι.

Ζώνη τοῦ Σ.Σ.: Δεξιὸν Βλιούσα-Τόμαρες (εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.). Ἀριστερόν, τὸ ὁποῖον ἐπεκτείνεται διὰ τῶν ἄνω ὁδηγῶν, Δεμπέλι ὄρος-ὑψ. 1285-Ἄωος ποταμὸς.

Ἐπὶ τῆς σκέψεως αἱ ὑπὸ τὸς διαταγὰς τοῦ Σ.Σ. Vη Ταξιαρχία Πεζικοῦ καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἰππικοῦ ν' ἀποσυρθοῦν, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Βαριμπόπι Φράτταρι-Γαρονίν ὑψ. 1200, καὶ ν' ἀποτελέσουν γενικὰς ἐφεδρείας τοῦ Ἀρχιστρατήγου.

Κατεύθυνσις τοῦ Σ.Σ. ὠρίσθη Φράσσερι-Μπουζί-Φράτταρι, μετὰ τὸν ἄνω ποταμὸν: Εἰς τὴν ἀρχὴν ν' ἀπαγορευθῇ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Χάνι-Μπαλαμπάν Κλεισούρα καὶ κατόπιν νὰ καταλάβῃ τὸν κόμβον Κλεισούρας καὶ τοὺς ὄρεινους ὄγκους βορείως τῶν στενῶν τῆς Κλεισούρας-Τεπελενίου, μετὰ τὴν ὑπερέκτασιν ἀπὸ τὸν βορρᾶ. Νὰ προωθηθῇ εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Βερατίου τόσον, ὅσον θὰ ἦτο ἀναγκαῖον εἰς αὐτό, διὰ νὰ καλύπτῃ διαρκῶς

1. Ἀπαγορεύω = ἐμποδίζω τουλάχιστον διὰ πυρῶν τὸν ἐχθρὸν νὰ χρησιμοποίησιν τὴν ὁδόν.

τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ. Νὰ ἐνημερώνη περὶ τούτου ἐγκαίρως τὴν δεξιὰ τοῦ Μονάδα.

Εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐδόθη ἐντολὴ νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τοῦ Β' Σ.Σ. ἀπὸ τῶν κατευθύνσεων τῶν κοιλάδων Δέβολη καὶ Τομορίτσα ποταμοῦ καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὸν σύνδεσμον μὲ τὸ δεξιὸν τούτου.

Ἡ 7η Μερ. ἡ ὁποία ὡς πρῶτον προορισμὸν εἶχε τὴν περιοχὴν Κιάφ Ε-Κιάριτ, ἔμεινεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ὡς γενικὴ ἐφεδρεία καὶ ἐλάμβανεν ἐντολὴν νὰ προσανατολισθῇ εἰς τὴν ζώνην τοῦ Β' Σ.Σ.

Εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Σ.Δ. τοῦ Σώματος θὰ ἐγκαθίστατο εἰς Λεσκοβίκιον, κατόπιν εἰς τὴν περιοχὴν Πρεμετῆς.

Ὅπως γίνεται φανερόν, διὰ τῶν ὁδηγίων διατάσσεται ἡ ἐντατικὴ συνέχισις τῶν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς διατήρησιν τῆς πρωτοβουλίας καὶ ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς δημιουργηθείσης εὐνοϊκῆς καταστάσεως ἐκ τῶν ἕως τότε ἐπιτυχιῶν μας, εἰς τὸ ἀκρότατον δυνατὸν ὄριον, τὸ ὁποῖον θὰ μᾶς ἐπέτρεπαν τὰ μέσα μας.

Τὸ Σ.Σ., ἔχον ὑπ' ὄψιν τοῦ τὴν ἀνωτέρω ἀποστολὴν του, προπαρασκέυασε τὴν ἐπιχείρησιν διὰ μερικῶν διαταγῶν του, ὡς ἑξῆς:

Προσηνατόλισε τὴν ΧΥην Μερ. κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 822 (12 χιλ. Β.Δ. τοῦ Γαρονίν) 708-Σκόζα καὶ πρὸς Μπούμπεσι-Μπούζι καὶ ἔθυσεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς της καὶ τὴν 7ην Ταξ. Πεζικοῦ ἡ ὁποία εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι (1400).

Ἡ Μερ. αὐτὴ θ' ἀνελάμβανε τὴν κυρίαν προσπάθειαν τοῦ Σ.Σ. Χαρακτηριστικὸν τῆς προσπάθειάς τοῦ Σ.Σ. ὅπως μὴν ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν ν' ἀνασυγκροτηθῇ, εἶναι καὶ ἡ διὰ τηλεφώνου συνομιλία τὴν 21.20 ὥραν τῆς 13-12-40 τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σ.Σ. μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς ΧΥης Μερ. Ὁ πρῶτος ἐτόνισεν ὅτι ἡ Δ/σις τῆς Μερ., ἡ ὁποία εὐρίσκετο ἀκόμη εἰς τὴν Λιουάρασαν ἔπρεπε νὰ εἶχε κινηθῇ, ἀφοῦ τὰ Τμήματά της εὐρίσκοντο πλέον εἰς τὸ Φράσσερι. Καὶ ἐπειδὴ ὁ ἄλλος ἐδικαιολογήθη ὅτι ἐκ τῶν χιονοθυελλῶν ἡ Μεραρχία εἶχεν ἀπωλείας εἰς ἄνδρας καὶ κτήνη ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος προσέθεσεν ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι ὑπῆρχαν ἀρκεταὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶχαν τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μεραρχίας, καὶ δὲν ἐχρειάζετο τίποτε ἄλλο ἐκεῖ παρὰ ἓνας συντονισμὸς, τὸν ὁποῖον θ' ἀνελάμβανε νὰ πραγματοποιήσῃ ἡ Μεραρχία. Τελικῶς ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας ἀνέφερον ὅτι τὴν ἐπομένην-14-12-40 ἡ Δ/σις τῆς Μεραρχίας θὰ ἐφευγεν ἀπὸ τὴν Λιουάρασαν.

Τὴν 22αν ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας ἐγένεν ἐπίσης τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία μεταξὺ τῶν Ἐπιτελαρχῶν τοῦ Σ.Σ. καὶ τῆς ΧΙης Μεραρχίας, τῆς ὁποίας ὁ Σ.Δ. εἶχε φθάσει εἰς τὴν Τρέμπισκαν τὴν 7ην ὥραν. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐτόνισε εἰς τὸν συνομιλητὴν του ὅτι ὁ ἐλιγμὸς τοῦ

Ἄρχιστρατήγου ἐστηρίζετο εἰς τὸ Β' Σ.Σ. καὶ ὅτι διαρκῶς ἐρωτ ὕσαν ἀπὸ τὸ Γ.Σ. διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς ΧΙης Μερ. καὶ τῆς ΧVης. Τέλος ἠρώτησε τὶ εἶχε διαταχθῆ διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην. Καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μεραρχίας τοῦ ἀπήντησεν ὅτι ἡ Μεραρχία ἐπροχωροῦσε πρὸς δυσμὰς καὶ ὅτι ἐπροσπαθοῦσε νὰ διέλθῃ τὴν γέφυραν εἰς τὸ Τσερεβόντε.

Ἐπειδὴ διεπιστώθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατεῖχε συνεχῆς καὶ ὠργανωμένον ἔδαφος καὶ ὅτι εἰς μερικά σημεῖα τοῦ μετώπου του ὑπῆρχαν ἀκόμη καὶ συρματοπλέγματα, τὸ Σ.Σ. ἔκρινεν ὅτι ἐχρειάζετο συντονισμένη ἐνέργεια κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Πρὸς τοῦτο συνεκάλεσε πρῶτα διὰ τὴν 16ην Δ/βρίου καὶ κατόπιν διὰ τὴν 17ην λόγῳ τῆς κακοκαιρίας εἰς Χότοβαν ἀπέναντι τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας, συγκέντρωσιν τῶν Δ/τῶν τῶν Μ.Μ. καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ Πεζικοῦ τῆς Ιης Μερ., ἵνα ἐπὶ τόπου καὶ μὲ βάσιν τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν ἐκδώσῃ τὴν Διαταγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

Κατὰ τὴν συγκέντρωσιν ἐκείνην οἱ Δ/ταί, Ὑποστράτηγος Βραχνὸς τῆς Ιης Μεραρχίας, Ταξίαρχος Ἴππικοῦ Δημάρατος, ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς ΧVης Μερ. Ταγ/ρχης Ἀργυρόπουλος, ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Vης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ Ταγ/ρχης Βλάσσης, ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Πεζικοῦ τῆς Ιης Μεραρχίας Συν/ρχης Σπηλιωτόπουλος ἀνέφεραν τὴν κατάστασιν τῶν Μονάδων των, ἡ ὁποία παρουσιάζετο περίπου ὡς κάτωθι :

Ἡ ΧΙη Μερ., ὅπως ἐγνώρισε δι' ἀναφορῶν της, ὑπέστη μείωσιν τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κτηνῶν της κατὰ 60%, λόγῳ τοῦ δριμυτάτου ψύχους τῆς ὑπερβολικῆς κοπώσεως καὶ τῆς ἐλλειποῦς των διατροφῆς.

Ἡ προώθησις εἰς τὴν Μεραρχίαν τῶν ἐφοδίων διὰ λόχων Ἡμιονηγῶν καὶ τῶν Μ.Σ. τῶν Μονάδων κατέστη ἐξαιρετικὰ δυσχερῆς.

Ὁ Δ/τῆς τῆς ΧVης Μερ., ἐπειδὴ εἶχεν ἀσθενήσει καὶ ἐπικρατοῦσε καὶ κακοκαιρία, δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Χότοβαν, ἀλλ' ἔστειλε τὴν Ἐπιτελάρχην του. Ὁ Ἐπιτελάρχης ἀνέφερε κυρίως τὴν ἔλλειψιν πυρομαχικῶν Πυροβ/κοῦ, ὅσα ἦσαν ἀναγκαῖα διὰ τὴν ὑπὸ μελέτην ἐπιχείρησιν. Ἡ ποσότης τούτων ἐξετιμήθη εἰς 2 μονάδας πυρὰς τὰ ὁποῖα ὑπῆρχον.

Καὶ ἡ ΧVη Μερ. ἐπέφερεν ἀπὸ τὸν ἐλλιπῆ ἀνεφοδιασμόν.

Ἡ Vη Ταξιαρχία ἦτο σχεδὸν ὑπὸ διάλυσιν (ἀναφορὰ της ὑπ' ἀριθμ. 340/16-12-40).

Ἡ Ταξιαρχία Ἴππικοῦ, λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν της εἰς κτήνη καὶ διότι ἀπεσύρετο τοῦ μετώπου, διετάχθη νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Κονίτσης. Μόνον ἡ Β.Ο.Α. θὰ παρέμενεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σ.Σ. εἰς τὴν περιοχὴν Πετράνης - Φούρκας.

Ἡ Ιη Μερ. μολοντί εὐρίσκετο ὑπὸ καλυτέρους ὄρους ἀνεφοδιασμοῦ, ὅμως λόγῳ τῶν συνεχῶν εἰς τὴν Πίνδον καὶ τῶν μετέπειτα ἐπιχειρήσεων, παρουσιάζετο καὶ αὕτη κατάκοπος καὶ ἐξηντλημένη.

Τὴν κατάστασιν τῶν ἀνωτέρω Μονάδων τὴν ἀνέφερε τὸ Σ.Σ. (ἀναφορὰ 1313/20-12-40) εἰς τὸ Γ.Σ., εἰς τὰ Ἰωάννινα.

Ἄφου ἔγιναν ἐπιτόπιοι ἀναγνωρίσεις ὑπὸ τοῦ εἰς Χότοβαν προωθημένου Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. καὶ ὑπὸ τῶν ἐκεῖ συγκεντρωθέντων Δ/τῶν καὶ Ἐπιτελῶν τῶν Μονάδων τοῦ Σ.Σ. τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 10 Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων, τῆς ὁποίας τὰ κύρια σημεῖα ἦσαν :

1. Ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ Κούκιαρι μέχρις Ἄψου παρουσιάζει συιέχειαν κατοχῆς τοῦ ἐδάφους.

II. 1) Τὸ Σ.Σ. θὰ διασπάσῃ τὴν ἐχθρικὴν τοποθεσίαν διὰ τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς ὑψόμενα ἀμέσως Β.Δ. Βρατσίστι, 1067, 1263-1292-1261 καρυφογραμμὴ ἐκσπομένη ἐξ ὑψοδ. 1261 πρὸς Β.Δ. πρὸς τὸν ὑψοδ. 844.

2) Μετὰ τὴν διάσπασιν τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας κυρία προσπάθεια τοῦ Σ.Σ. κατὰ μῆκος τῆς μεγάλης κορυφογραμμῆς 1292-1237-1187-1248-μὲ τουτόχρονον ἐνέργειαν ἐν τῇ κατευθύνσει Ἄλλη-Ποστιβάνι-Τόγλι:αρι - Μπαλαμπάν ἀμαξιτὴ πρὸς Μπούζι.

3) Τελικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς Σέντελι (ὑψ. 1812) Μαριτσαΐ (ὑψ. 1207)—περιοχὴ Γκλάβες (22 χιλ. Β. Τεπελενίου)—Βοκόπολις (23 χιλ. Β. Β.Δ. Κλεισούρας) Ντομπρούσια (26 χιλ. Β. Κλεισούρας) ἐπὶ σκοπῶ ἐξασφαλίσεως τῶν κόμβων Κλεισούρας καὶ Τεπελενίου.

III. Διάταξις ἐκ τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν XI - XV - I Μεραρχίαι.

XI. Μεραρχία. Ἄριστερὸν ὄριον Ἄψος ποταμὸς. Κατεύθυνσις : Κομπρένσκα - Ντομπρούσια.

Ἄποστολή : Νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Μόλασι - Βερζέζια - Ντομπρούσια, ἵνα καλύψῃ τὸ δεξιὸν τῆς XVης Μερ. ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως τῆς κοιλάδος τοῦ Βερατιανοῦ ποταμοῦ.

Νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατασκευὴν γεφυριδίου ἐπὶ τοῦ Ἄψου ποταμοῦ καὶ εἰς τὸ σημεῖον ὅπου τοῦτο εἶναι δυνατὸν διὰ τὴν διαπεραίωσιν Τμημάτων τῆς δυτικῶς τοῦ Ἄψου, πρὸς ὑποβόθησιν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ δεξιοῦ τῆς XVης Μερ.

XV Μ ε ρ α ρ χ ί α. Ἄριστερὸν ὄριον αὐχὴν Φράταρι - Μερτίνι Παβαρι - Μπούμπεσι (ἅπαντα XVην Μερ.).

Κατεύθυνσις : Κορυφογραμμὴ 1220 - Γαρονίν 1200.

Ἄποστολή : Ἐν στενῶ συνδέσμῳ ἀριστερὰ μετὰ τῆς Ιης Μερ. Πεζ., ἀφοῦ διαρρήξῃ τὴν ἐχθρικὴν τοποθεσίαν, νὰ κατευθυνθῆῖ δραστηρίως κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 1220 - Γαρονίν, νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ἀποκοπὴν τῆς ὁδοῦ Βορ. Κλεισούρας εἰς τὴν περιοχὴν Κούκιαρι καὶ εἶτα Χάνι - Μπαλαμπάν καὶ τελικῶς διὰ τῆς καταλήψεως τῆς περιοχῆς Θερεπέλι - Βοκόπολις - Παναρίτι (καὶ εἰ δυνατὸν Γκλάβες) - Μπούμπεσι, νὰ καλύψῃ τὸ

δεξιὸν τῆς 1ης Μερ. καὶ ἐξασφαλισθῆ ἡ ἰδίᾳ ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Βερατίου.

Δυνάμεις εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XVης Μερ. Πεζ. Ὀλόκληρος ἡ XVη Μερ., τὸ 50ὸν Σ.Π. μετὰ 2 Μοιρῶν Πυρ/κοῦ (XI Σ.Ο.Π.), τὸ 5ον Σ.Π. καὶ 1β Μ.Ο.Π. (1 Μεραρχίας).

1. Μεραρχία Ἀριστερὸν τὸ τοῦ Σ.Σ. Κατεύθυνσις: Ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Κλεισούρας - Μπούζι. Ἀποστολή: Καλυπτομένου τοῦ δεξιοῦ τῆς ὑπὸ τῆς XVης Μερ. Πεζ., νὰ ὠθηθῆ ἐν τῇ κατευθύνσει τῆς πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς Κιτσόκ - Μπούζι - Ἀρτζα. Νὰ καλυφθῆ καλῶς μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας ἀπὸ τῆς κατευθύνσεως Τεπελενίου, ἐν ᾗ περιπτώσει τοῦτο δὲν ἔχει καταληφθῆ ὑπὸ τοῦ Α'Σ.Σ. Ἄλλως, ἐν περιπτώσει καταλήψεως τοῦ Τεπελενίου, νὰ ὠθήσῃ τμημα διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς σύνδεσμον μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α'Σ.Σ. καὶ ἐν τῇ κατευθύνσει Μετζικόρανη - Ἀρτζα. Ἐν πάσῃ περιπτώσει μετὰ τὴν κατάληψιν Μπούζι Κιτσόκ - Ἀρέζα νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κορυφογραμμὴν Μπούζι - Μαριτσαί - Σέντελι - Τεπελένι.

ΕΦΕΔΡΕΙΑΙ:

α) Ταξ. Ἴππικοῦ μετὰ τῆς Β'Ο.Α., ἥτις τὸ ταχύτερον νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς περιοχὴν Λούσγιας (Ν.Δ. Πρεμετῆς). β) Μεραρχία Ἴππικοῦ νὰ τηρήσῃ τὰς θέσεις τῆς. γ) Vη Ταξ. μετὰ τὴν ὑπέρβασίν τῆς ὑπὸ τῆς XVης Μερ. νὰ ἀχθῆ εἰς περιοχὴν Μόκριτσας. δ) Χ καὶ Ι.Ο.Α. εἰς περιοχὴν Μπαντιλόγιας. ε) Τὸ 5ον Σ.Π. καὶ 1β Μ.Ο.Π. μετὰ τὴν ὑπέρβασιν τοῦ 5ου Σ.Π. ὑπὸ τῆς XV Μ.Π. ἐπανέρχονται εἰς τὴν Ι.Μ.Π. στ) Βαρὺ Πυροβολικόν. α) Νὰ δύναται νὰ βάλῃ ὀλόκληρον ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς 850 - 1220. β) Ἡ Μοῖρα τῶν 85 καὶ 105 προσηρμοσμένη ἐν τῇ ζώνῃ τῆς XV Μ.Π. νὰ δύναται νὰ ἐκτελῆ βολὴν ἐκ τῶν ἀρχικῶν θέσεών τῆς μέχρι τοῦ ὕψ. 1030. Μία Πυρ/χία ἐπωφελουμένη τῆς προωθήσεως τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Ι. Μ.Π. νὰ βάλῃ ἐντὸς τῆς ζώνης τῆς XV Μ.Π. Μοῖρα 155 (Πυρ/χία) προσηρμοσμένη ἐν τῇ ζώνῃ τῆς Ι.Μ.Π.

IV. Ἐκτέλεσις. Ἐναρξίς ἐπιθέσεως τὸ βραδύτερον ἢ πρωῖα τῆς 23ης τρέχοντος. XV Μ.Π. ν' ἀναφέρῃ πρὸ 24 ὥρων ἀκριβῆ ὥραν ἐνάρξεως ἐπιθέσεως. V. Σ.Δ. XVης Μερ. ἐπὶ τοῦ ἄξονος Σεροπούλι Ὀντρίτσани - Μερτίνι - Πάβαρι. Ι Μερ. ἐπὶ τοῦ ἄξονος Χότοβα - ἀμαξιτὴ ὁδὸς Κλεισούρας - Μπούζι. Σ.Σ. ἐπὶ τοῦ ἄξονος Πρεμετῆς - Κλεισούρας. Λοιπῶν Μονάδων, εἰς ἃς θέσεις ἤδη εὐρίσκονται.

Ἡ ἀνωτέρω διαταγὴ τοῦ Σ.Σ. ἐπροκάλεσε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6165/19-12-40 ἀναφορὰν τοῦ Δ/τοῦ τῆς XVης Μεραρχίας, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκεῖνος ἔλεγεν ὅτι ἡ XVη Μεραρχία λόγῳ τῆς καταστάσεώς τῆς, δὲν ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ ἐπιχείρησιν. (Ἐν τούτοις, ὅπως ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰς μετέπειτα ἐπιχειρήσεις, ἡ κατάστασις τῆς Μεραρχίας ἦτο ἀρίστη).

Τὸ Σ.Σ. ἀπήντησεν εἰς τὴν XVην Μερ. (διαταγὴ 1313 δις /20-12-40, ὥρας 11.30) ὅτι ὤφειλεν ὅπωςδήποτε νὰ ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων.

Ἐπηκολούθησαν καὶ ἄλλαι ἀναφοραὶ τῆς Μεραρχίας, ἰδίως αἱ 6778 καὶ 6845 περὶ τῶν αἰτουμένων πυρομαχικῶν. Ἐπηκολούθησεν ἐπίσης καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 1317/20-12-40, ὥρας 18ης διαταγὴ τοῦ Σώματος πρὸς τὴν Μεραρχίαν, διὰ ν' ἀναφέρῃ, ἂν ἐπιμένῃ εἰς τὰς ἀναφορὰς τῆς, μετὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας ἀπὸ τὴν Χότοβαν, ὅπου αὐτὸς εἶχε κατὰ τοπιοσθῆ ἐπὶ τῆς μελλούσης ἐπιχειρήσεως.

Τέλος, ἕνεκα τῶν διαρκῶν δισταγμῶν τοῦ Διοικητοῦ τῆς XVης Μερ. καὶ τῆς ἐλλείψεως ἐνεργητικότητος ἐκ μέρους του καὶ τοῦ ἰσχυρισμοῦ του ὅτι ἦτο ἀσθενὴς καὶ τοῦ ἀνεξηγήτου τρόπου, μὲ τὸν ὅποιον διοικοῦσε τὴν Μεραρχίαν ἀφ' ὅτου αὐτὴ ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ λόγῳ τοῦ ὅτι δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὰς ἀναγνωρίσεις, τὸ Σ.Σ. ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ τὴν ἀντικατάστασίν του. Τὸ Γ.Σ. ἀντικατέστησε τοῦτον διὰ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Πεζικοῦ τῆς Ιης Μεραρχίας Σιν /ρχου Σπηλιωτοπούλου, τὴν 22 Δεκεμβρίου.

Ἐνῶ τὸ Σ.Σ. εὕρισκετο εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν, τὴν 19ην Δεκεμβρίου τοῦ ἐκοινοποιήθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 14121 διαταγὴ τοῦ Γ.Σ. διὰ τῆς ὁποίας διαταγῆς ἐγένετο ἀντιληπτὸν ὅτι εἶχε παρεξηγηθῆ τόσο ἡ ἀναφορὰ τῆς Στρατιωτικῆς καταστάσεως τῆς 17ης τοῦ Σ.Σ., ὅσον καὶ ἡ ὑπ' ἀριθμ. 1253/14-12-40 ἀναφορὰ αὐτοῦ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἐκδηλώσεως τῆς ἐνεργείας.

Ἡ διαταγὴ ἐκείνη τοῦ Γ.Σ. ἠνάγκασε τὸ Σ.Σ. νὰ ὑποβάλλῃ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1318 δις 20-12-40 ἀναφορὰν, διὰ τῆς ὁποίας ἀναιροῦσε τὰς ἀδίκους αἰτιάσεις τοῦ Γ.Σ. αἱ ὁποῖαι ὠμιλοῦσαν συγκεκαλυμμένα περὶ βραδύτητος κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς XVης Μερ. εἰς τὸν ἀγῶνα. Αἱ ἐν λόγῳ αἰτιάσεις ἀφεώρω, ὅπως ἐξηγήθη ἀργότερον, τὴν Μεραρχίαν καὶ ὄχι τὸ Σ.Σ.

Ἡ ἐν λόγῳ Μερ. εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. ἀπὸ τὴν 8ην Δεκεμβρίου. Τὴν 8ην Δ/βρίου τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1073 διαταγῆς του καθώρισεν εἰς αὐτὴν τὴν ἀποστολὴν: «Ν' ἀναλάβῃ τὴν ζώνην τῆς Vης Ταξ. Πεζ.», σύμφωνα πρὸς τὴν 1032/6-12-40 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθμ. 9, ἡ ὁποία προέβλεπε τὴν δρᾶσιν τῆς Vης Ταξ. εἰς τὸ κέντρον τῆς Ζώνης τοῦ Σ.Σ. μὲ κατεύθυνσιν ὑψ. 1400 (Μάλι Κράσοβες - Σεβράνι - Γαρονίν - ὑψ. 1200 (5 χιλ. Β.Δ. τοῦ Γαρονίν). Τοιοῦτοτρόπως θὰ ἐκάλυπτε τὸ δεξιὸν τῆς Ιης Μερ. καὶ θὰ συνέδεε τοῦτο μὲ τὸ ἀριστερὸν τῆς Χης.

Τὴν 10ην Δ/βρίου τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1114 διαταγῆς του ἀπήντησεν εἰς τὴν 444/9-12-40 ἀναφορὰν τῆς XVης Μερ., ἡ ὁποία ἐρωτοῦσεν ἂν ἦτο δυνατὸν νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὸ πρῶν τῆς 10ης, ὅτι ὤφειλε νὰ κινηθῆ ἀμέσως.

Τὴν 11-12-40, ὥραν 11.15 τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1155 διαταγῆς του, διέταξε «σύντονον κίνησιν τοῦ πρώτου κλιμακίου τῆς Μεραρχίας δυνάμειως 4 Ταγμάτων».

Τὴν 12-12-40 τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1185 διαταγῆς τῆς 10-30 ὥρας διέταξε τὴν XVην Μερ. νὰ ἐπισπεύσῃ τὴν κίνησιν της.

Τὴν 14-12-40 τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1251 διαταγῆς, τῆς 22.20 διέταξε τὸν Δ/τὴν τῆς XV Μ.Π. νὰ προβῆ εἰς τὰς ἀναγκαίας ἀναγνωρίσεις ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὅπου ἐπρόκειτο, διὰ τῆς καταλήψεως τῶν ὑψ. 1220-1200-1210, νὰ διασπασθῇ ἡ ἔχθρική Τοποθεσία.

Τὴν 16ην Δ/βρίου ὁ Δ/τῆς τῆς Μερ. δὲν προσῆλθεν εἰς τὴν συγκέντρωσιν τῆς Χότοβας.

Τὴν 18.30 τῆς 17ης Δεκεμ. τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 1301 ἀπὸ τὴν Χότοβαν διαταγῆς του, ἐπανέλαβε διὰ τρίτην φορὰν τὴν πρόσκλησίν του πρὸς τὸν Δ/τὴν τῆς XVης Μερ., ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Φράσσερι, νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν Χότοβαν.

Τὴν 20-12-40 ἡ XV Μερ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 19 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων της, χωρὶς ὁ Δ/τῆς τῆς Μερ. νὰ ἐκτελέσῃ ἀναγνωρίσιν τοῦ μετώπου τῆς ἐπιθέσεως.

Χαρακτηριστικὸν τῶν δυσχερειῶν αἱ ὁποῖαι παρουσιάζοντο εἰς τὴν XVην Μερ., σχετικὰ μὲ τὸν ἀνεφοδιασμόν της, ἰδίως εἰς πυρομαχικά, καὶ τῶν προσπαθειῶν, ὅσας κατέβαλλε τὸ Σ.Σ. διὰ νὰ ἐπιλύσῃ τὸ ζήτημα τοῦτο, καὶ τῆς ἀδρανεῖας ἐξ ἄλλου τῆς Δ/σεως τῆς XVης Μερ. εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς της, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, ἦτο καὶ ἡ τηλεφωνικὴ συνδιάλεξις, ἡ ὁποία ἐγίνε μεταξὺ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σ.Σ. καὶ τοῦ Ἐπιτελάρχου τῆς Μεραρχίας καὶ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ Πυρ/κοῦ τῆς ἰδίας Μερ., τὴν 09.30 ὥραν τῆς 22-12-40, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπεξηγοῦντο καὶ ἐτονίζοντο αἱ ἐνέργειαι εἰς τὰς ὁποίας ἔπρεπε τὸ ταχύτερον νὰ προβῆ ἡ Μεραρχία.

Κατὰ τὴν ἐπαφὴν, τὴν ὁποῖαν εἶχε τὸ Σ.Σ. τὴν 16.000 ὥραν τῆς 22-12-40 μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ III Γραφείου τοῦ Γ.Σ. Συν/ρχην Κιτριλάκην, τοῦτο ἀνέφερον ὅτι ζητήματα Πυρ/κοῦ δὲν τοῦ ἐπέτρεπαν νὰ ὀρίσῃ τὴν ἡμέραν Η καὶ ὥραν Ω τῆς ἐπιθέσεως καὶ ὅτι ἀργότερα θὰ τὸν ἐπληροφοροῦσε σχετικῶς διὰ τοῦ τηλεφώνου.

Γενικὰ τὸ Σ.Σ., ἐκτὸς ἀπὸ τὰς διαταγὰς, τὰς ὁποίας ἐξέδωκε πρὸς τὰς διαφόρους Μονάδας του διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἦλθε τοῦτο ἐπανειλημμένως εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὰ Ἐπιτελεῖα καὶ τὰς Δ/σεις τῶν Μονάδων του, διὰ νὰ συντονίσῃ καὶ νὰ συγχρονίσῃ τὰ πάντα.

Τέλος τὴν 22αν τὸ Σ.Σ. κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Γ.Σ. ἀντικατέστησεν εἰς τὴν Δ/σιν τῆς XVης Μ.Π. τὸν Ὑποστράτηγον Μεταξᾶν, ὁ ὁποῖος εἶχε δηλώσει ἀσθένειαν, διὰ τοῦ Συν/ρχου Σπηλιωτοπούλου, Δ/τοῦ Πεζ. τῆς

Ι-Μερ., ὁ ὁποῖος καὶ ἀνέλαβε τὴν Δ/σιν τὴν 16ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας.

Ἡ ὥρα ἐξορμήσεως τῆς ἐπιθέσεως ὠρίσθη διὰ τὴν 09.30 τῆς 23-12-40. Ἄλλὰ μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν ἐσταμάτησαν. Τοιοῦτοτρόπως διὰ τοπικῶν ἐνεργειῶν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μόκριτσα, Κλεισούρα ἐσημειώθησαν ἐπιτυχίαι, μὲ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Βελτισίτι.

Τὸ Σ.Σ. βάσει τῆς διαταγῆς ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθμ. 10 καὶ ἐν ὄψει τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτῶν, προώθησε τὸν Σ.Δ. εἰς Μπαντιλόγγια (4 χιλ. Ν.Α. τῆς Πρεμετῆς), ἀπὸ τὴν 14.000 ὥραν τῆς 20-12-40.

Τὴν 20ὴν Δ/βρίου ἢ ΧΙη Μερ. κατέλαβε τὰ ὑψώματα ἀμέσως Ν. τοῦ αὐχένος Ντέβρις καὶ ἀμέσως Α. τῆς Κορία.

23 Δεκεμβρίου ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Ἡ ΧVη Μερ. ἢ ὁποία ἦτο Μονὰς τῆς κυρίας προσπαθείας τοῦ Σ.Σ. καὶ ἢ ὁποία εἶχε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς καὶ τὴν Vην Ταξ. Πεζ. εἰς τὸν Τομέα τῆς ἀπὸ τὸν Ἄψον ποταμὸν (δεξιὸν) μέχρι τὸν αὐχένα Φράτταρι - Μερτίι - Πάβαρι Μπουμπέσι (ἀριστερὸν ἅπαντα ναί), ἐπραγματοποίησε τὴν κάτωθι διάταξιν ἐπιθέσεως ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς τὸ δεξιόν :

Ἡ Vη Ταξ. εἰς τὸ ἀριστερόν, ἔχουσα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς καὶ τὸ 5ον Σ.Π. μὲ τὴν I B Μ.Ο.Π. σύνολον δυνάμεων 6 Ταγμάτων καὶ 5 Μοιρῶν Ο.Π. Εἰς τὸ κέντρον Τάγμα τοῦ 33 Σ.Π. σὺν Ὀλμος Συντάγματος, σὺν Πυρ/χία 65, σὺν Πυρ/χία Καραγιάννη, μὲ Δ/τὴν, τὸν Δ/τὴν τοῦ 33ου Συν/τος. Εἰς τὸ δεξιὸν τὸ 50ὸν Σ.Π. μὲ 2 Μ.Ο.Π., διοικητῆς ὁ διοικητῆς τοῦ 50οῦ Σ.Π.

Εἰς δεῦτερον Κλιμάκιον τὰ :

33 Σ.Π. (2 Τάγματα), 28 Σ.Π. ὀπισθεν τοῦ 33 Σ.Π.

Τὸ 90 Σ.Π. νὰ κινηθῆ μὲ πρῶτον προορισμὸν τὸ Φράσσερι.

Ἡ ΧVη Ο.Α. ὡς ἐφεδρεία τῆς Μερ. εἰς περιοχὴν Φράσσερι.

Ὁ καιρὸς ἦτο ὀλίγον ἀκατάστατος. Ὑπῆρχε νέφωσις, ἢ ὁποία εἰς τὸ μέτωπον τῆς ἐπιθέσεως ἦτο μᾶλλον πυκνὴ καὶ κάποτε ἐκάλυπτε τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς τῶν Τμημάτων ἐπιθέσεως.

Ἡ ἐξόρμησις τοῦ Πεζικοῦ ἔγινε τὴν καθορισθεῖσαν 09.30 ὥραν, μετὰ δεκάλεπτον προπαρασκευὴν τοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὴν 13.30 ὥραν ἢ κατάστασις, σύμφωνα μὲ τὰς πληροφορίας, τὰς ὁποίας ἔδωσαν εἰς τὸ Σ.Σ. αἱ I, XV καὶ XI Μεραρχίαι καὶ οἱ εἰς αὐτὰς Ἐπιτελεῖς σύνδεσμοί του, ἦτο ἢ ἐξῆς :

Μέχρι τῆς 13.000 ὥρας τὰ ἡμέτερα Τμήματα ἀνῆλθον εἰς τὸ 1263 καὶ προσήγγιζαν εἰς τὸ ὑψ. 1292. Τὸ ὑψ. 850 κατελήφθη κατὰ τὸ ἡμισὺ ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Τὸ ὑψ. 1292 εἶχε περισφιχθῆ καὶ ἀνεμένετο ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν ἢ πτώσις του. Τὰ ἐπὶ τοῦ 1220 συρματοπλέγματα ὑπέστησαν ρήγματα ἀπὸ τὴν βολὴν τοῦ Πυροβολικοῦ μας.

Εἰς τὴν περιοχὴν Κούκιαρι καὶ Βαριμπόμπι, ὅπου ἐπετίθετο ἡ 1η Μερ. ὁ ἔχθρὸς ἀντιδροῦσε ζωηρά.

Ἐχθρική ἀεροπορία δὲν ἐνεφανίσθη, ἐκτὸς ἀπὸ δύο ἀεροπλάνα ἀνεγνωρίσεως, τὰ ὁποῖα ἐνεφανίσθησαν κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἐξορμήσεως. Τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἀντέδρασε κυρίως εἰς ὑψ. 850 καὶ 1292.

Τὴν προηγουμένην ἡμέραν καὶ νύκτα ἔβρεχε. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὀμίχλη καὶ χιόνι εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη.

Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, κατὰ τὴν τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν τῆς μετὰ τὸ Γ.Σ., εἰς Ἰωάννινα, τὴν 17.10 ὥραν, ἐτόνισε. 1) Τὴν αἴτησιν νὰ ἐνισχυθῇ τὸ Σῶμα μετὰ Ἀεροπορίαν Βομβαρδισμοῦ καὶ διώξεως, διότι ἐφοβείτο ὅτι τὴν ἐπομένην ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία θὰ ἐξεδήλωνεν, ὅπως καὶ πρὸ ἡμερῶν, ἐντονον ἀντίδρασιν.

2) Τὴν ἀνεπάρκειαν τοῦ ἐφοδιασμοῦ, διότι κάθε στρατιώτης τῶν Τμημάτων ἐπιθέσεως εἶχε μόνον μίαν γαλέτταν.

Ἡ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Μέρτζανης - Πρεμετῆς κίνησις τῶν αὐτοκινήτων ἦτο δυσχερεστάτη, λόγῳ τοῦ ὅτι αἱ καταστροφαί, ὅσας εἶχεν ὑποστῆ ἡ ὁδός, δὲν εἶχαν ἀκόμη ἐπισκευασθῆ, διὰ τοῦτο ἐζήτησεν ἀνατρεπόμενα αὐτοκίνητα πρὸς μεταφορὰν σκύρων διὰ τὸν πρόχειρον ἐπισκευήν.

Κατ' ἀναφορὰν τῆς XV Μεραρχίας τὸ ὕψωμα 1220 κατελήφθη, ὀλίγον δὲ ἀργότερον, περὶ τὴν 15ην ὥραν, ὁ ἔχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἀντεπίθεσιν καὶ ἀνέτρεψε Τμήματα τοῦ 11/52 καὶ 1/52, τὰ ὁποῖα εἶχαν κατορθώσει ν' ἀνέλθουν εἰς τὸ ὕψωμα 1220. Ὅπως ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, οὐδέποτε εἶχε καταληφθῆ τὸ 1220—δηλαδὴ ἡ κορυφὴ αὐτοῦ 1292—οὐδὲ ἐχθρική ἀντεπίθεσις ἐγένετο. Τὰ τμήματα ὑπεχώρησαν ἀτάκτως καὶ διαλελυμένα πολὺ ὀπίσω τῆς βάσεως ἐξορμήσεως, ἀφήσαντα κενὸν τὸ μέτωπον. Ἡ ἄτακτος αὐτῆ ὑποχώρησις ὠφείλετο εἰς ἔλλειψιν πειθαρχίας τῶν Τμημάτων καὶ καλῆς ὀργανώσεως τῆς ἐπιθέσεως. Ὁ Δ/τῆς τοῦ 1/52 Τάγματος ἐτραυματίσθη καὶ τὴν Δ/σιν τούτου ἀνέλαβεν ὁ Λοχαγὸς Ἀλεβίζος. Τὴν διοίκησιν τῶν Λόχων τὴν ἀνέλαβαν οἱ Ἀνθυπολοχαγοί, ἔφεδροι οἱ περισσότεροι, καὶ τῶν Διμοιριῶν στρατιῶται. Εἰς τὸ Τάγμα ἀπέμειναν 150 περίπου στρατιῶται.

Ἡ κορυφὴ τοῦ ὑψ. 1292, ἡ ὁποία ἦτο καλυμμένη μετὰ χιόνι 0.60 μ., κατὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἰταλῶν, εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἠφαίστειον ἐκ τοῦ ὁποίου ἀνεδίδοντο συνεχῶς φλόγες καὶ καπνοί.

Κατελήφθη τὸ 1150 Ἀλῆ Ποστιβάνι. Εἰς τὸν περιοχὴν Κούκιαρι - Βαριμπόμπι ὁ ἔχθρὸς ἐξακολουθοῦσε ν' ἀμύνεται μετὰ πείσμα. Εἰς τὸ δεξιόν, ἡ 11η Μερ. συνεδέθη μετὰ τὴν 11ην ἐπάνω εἰς τὸν αὐχένα Ντέβρις.

Ἀνεχώρησε δι' Ἀθήνας ὁ Ὑποστράτηγος Τσίπουρας, Δ/τῆς τῆς 11ης Μερ. Οὗτος, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Β'Σ.Σ. ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. εἰς τὴν Δ/σιν τῆς Μερ., διὰ τοῦ Συν/ρχου Δημαράτου, Δ/τοῦ τῆς Ταξ.

ἑπιπικουῦ, ἐπειδὴ ὑπέπεσεν εἰς οὐσιώδεις καὶ σοβαρὰς τακτικὰς παραλείψεις καὶ ἐνεργείας.

Οἱ λόγοι, διὰ τοὺς ὁποίους ἀντικατεστάθη ὁ Ὑποστράτηγος, Δ/τῆς τῆς XVης Μερ. Μεταξῶς ἀνεφέροντο εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 15580/26-12-40 ἀναφορὰν τοῦ Σ.Σ. πρὸς τὸ Γ.Σ.

Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 1292 ἠτοιμάζετο ἐνέργεια διὰ τὴν ἐπομένην, ἢ ὁποία ἐπρόκειτο νὰ ἐπεκταθῆ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς πρὸς Μάλι Σεβράνιτ καὶ ἀπὸ τὸ ὑψ. 1067 πρὸς τὸ Βαριμπόμπι.

Κατὰ τὴν σημερινὴν ἐπιχείρησιν τὸ Πυρ/κὸν τοῦ ἐχθροῦ ἀντέδρασε δραστηρίως, τὸ δὲ Πεζικὸν του ἐφάνη ἐξαιρετικὰ δραστήριον.

Αἱ ἀπώλεια τῶν ἡμετέρων Τμημάτων ἀνῆλθον κατὰ μέσον ὄρον εἰς 25%, εἰς μερικὰ δὲ Τάγματα ἐπιθέσεως ἔφθασαν εἰς τὰ 60%. Πολλοὶ ἄνδρες ἔπαθαν κρουσπαγήματα.

Βορείως τοῦ Ἄψου ἢ Χίη Μερ. προσήγγισε τὸ Μόλασι- Βέριον. Τὴν ἐπομένην θὰ ἐπιχειροῦσε διάβασιν τοῦ Ἄψου εἰς Τσέροβαν.

Τὰ Τμήματά μας κατεῖχαν τὴν γραμμὴν Μπρέζντανι-ἀντέρεισμα ἀμέσως Α' Κούκιαρι-ὑψ. (3 χιλ. Β Βελτσίστι) 1263 ΝΑ καὶ Β.Α προσβάσεως ὑψ. 1292 εἰς ἀπόστασιν 400-500 μ. ἀπ' αὐτοῦ.

Δέον νὰ τονισθῆ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν διεξήχθησαν ὑπὸ ὁμαλᾶς καιρικᾶς συνθήκας. Ἐκτὸς τούτου ὁ ἀνεφοδιασμὸς εἰς τροφὰς ἦτο ἐλλιπέστατος.

Περὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῶν Τμημάτων τὸ Σ.Σ εἶχεν ἐπανειλημένως ἀναφέρει εἰς τὸ Γ.Σ. Ὅμοίως καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, κατὰ τὰς τηλεφωνικὰς του ἐπικοινωνίας μὲ τὸν Διευθυντὴν τοῦ IIIου Γραφείου τοῦ Γ.Σ. Συν/ρχην Κιτριλάκην, ἐτόνιζε τὴν ἀνάγκην ἐνισχύσεως τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ. Εἰς τὴν νεωτέραν δὲ ἐπικοινωνίαν τῆς 17.10 ὥρας τῆς 23-12-40 ἐπληροφόρησε λεπτομερῶς τὸν Συν/ρχην Κιτριλάκην τόσον διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἐξελιξέως τῆς ἐπιθέσεως, ὅσον καὶ διὰ τὰς πάσης φύσεως δυσχερείας, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπιζε τὸ Σ.Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Ἐξάντλησις ἐφοδιασμῶν Μονάδων Σ.Σ. — Μεγάλῃ κακοκαιρίᾳ. — Μερικὴ ἀναστολὴ ἐπιχειρήσεων. — Περσπορασκευὴ νέας ἐπιχειρήσεως διὰ τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου. — Διάταξις ἐπιθέσεως. — Διάσπασις τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας. — Νέον μέτωπον τοῦ ἐχθροῦ.

24-29 Δεκεμβρίου 1940

Ἐπειδὴ ἐξηντλήθησαν οἱ ἐφοδιασμοὶ εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικὰ καὶ ἐπειδὴ συνεχίζετο ἡ κακοκαιρία, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 1516/24-12-40 τῆς 17ης ὥρας διαταγῆς του, διέταξε:

Νὰ εξασφαλισθῆ καλῶς τὸ καταληφθὲν ἔδαφος.

Νὰ συνεχισθῆ, ἀμέσως μόλις βελτιωθῆ ὁ καιρὸς, ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια πρὸς κατάληψιν καὶ εξασφάλισιν εὐρέως τοῦ ὑψ. 1292. Διότι ἡ ἐπιτυχία τῆς ἐνεργείας αὐτῆς :

α) Θὰ καταστήσῃ ἀσφαλῆ τὴν κατοχὴν τῆς κορυφογραμμῆς 1292, 1263, 1067 καὶ θ' ἀπομακρύνῃ κάθε κίνδυνον ν' ἀνακαταληφθῆ αὐτὴ ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἐξωρμούσεν ἰδίως ἀπὸ τὴν περιοχὴν 1292.

β) Θὰ ἐπιτρέψῃ νὰ χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τῶν Τμημάτων μας ὡς βάσεις ἐξορμήσεως διὰ τὰς μελλοντικὰς ἐνεργείας καὶ

γ) Θὰ εξασφαλίσῃ (ἢ εὐρεῖα κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς αὐτῆς) διὰ τῆς Λούμνιτσα τοὺς διαφόρους ἐφοδιασμοὺς.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, ἡ 1η Μερ., ἐὰν φρονῆ ὅτι ἡ κατοχὴ τοῦ ὑψ. 897 εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς εξασφάλισιν τοῦ ὑψ. 1167 ἢ, ἐὰν ἡ κατοχὴ τοῦ 897 δὲν πλευροκοπεῖται, νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφογραμμὴν.

Ἡ XI Μερ. νὰ συνεχίσῃ τὴν ἐνέργειάν της πρὸς βορρᾶν, καὶ τὴν διάβασιν τοῦ Ἄψου εἰς Τσερεβόντε, ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων της εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικά.

Ἡ XVη Μερ. νὰ λάβῃ διάταξιν, ἡ ὁποία νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψ. 1292, τὴν εὐρεῖαν εξασφάλισιν τῆς κορυφογραμμῆς 1292 1263, κατὰ πάσης ἐχθρικῆς ἐνεργείας καὶ τὴν ἐκμετάλλευσιν κάθε ἐχθρικῆς ἀδυναμίας, ἡ ὁποία ἤθελεν ἐμφανισθῆ, κατὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 1292. Νὰ λάβῃ καὶ κατὰ βᾶθος διάταξιν, ἡ ὁποία νὰ τῆς ἐπιτρέπη, κατὰ τὸ δυνατόν, ἄνεσιν καὶ νὰ τῆς παρέχῃ εὐκολίας ἀνεφοδιασμοῦ.

Διὰ ν' ἀποσυμφορηθῆ δὲ ἡ διάταξις πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ἀνεφοδιασμῶν ἡ μὲν XVη Μερ. ν' ἀναφέρῃ πότε δύναται νὰ ἐλευθερωθῆ ἡ V Ταξιαρχία, ἡ δὲ 1η Μερ. πότε δύναται νὰ ἐλευθερωθῆ τὸ 7ον Σ.Π.

Τὸ Σ.Σ. ἐπληροφόρησε τηλεφωνικῶς τὸ Γ. Σ. Σύν/ρχην Κιτριλάκην τὴν 13.05 ὥραν τῆς 24-12-40 διὰ τὰς μεγάλας ἐλλείψεις εἰς τρόφιμα κτλ, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπιζαν αἱ Μονάδες του.

Τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισε τὴν ἀναστολὴν τῶν ἐπιχειρήσεων τηλεφωνικῶς εἰς τὴν XVην Μερ. τὴν 17.45 ὥραν, ἐπειδὴ ἴσως ἐβράδυνε ἡ λῆψις τῆς διαταγῆς.

Ἡ XVη Μερ., διὰ τῆς 545/24-12-40 διαταγῆς της εἶχε δώσει ἐντολὴν εἰς τὴν Vην Ταξ. Πεζ., ὅπως συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσίν της εἰς τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν 1127-1212 Σεβράνι-Μάλι Τοπόγιανιτ, μὲ τὰ ἐφεδρικά Τάγματα εἰς πρῶτον Κλιμάκιον.

Ἐξ ἄλλου ἡ Vη Ταξ. Πεζ., εἰς ἐκτέλεσιν τῆς παραπάνω διαταγῆς, διέταξε (διαταγὴ 393/23-23-12-40, τῆς 19.00 ὥρας,) τὴν κατάληψιν

του ύψ. 1292. Ἀλλά, ἐπειδὴ τὰ 5ον καὶ 52ον Συντάγματα Πεζικοῦ δὲν ἦσαν ἔτοιμα, αἱ ὡς ἄνω διαταγαὶ δὲν ἐξετελέσθησαν ἐντὸς 24ης.

Κατόπιν τούτου ὁ Δ/τῆς τῆς XVης Μερ. μετέβη τὴν 25ην Δεκ. εἰς Ραμπάνι, διὰ νὰ λάβῃ ἐπὶ τόπου ἀποφάσεις. Πραγματικὰ δὲ τὴν 14.20 ὥραν τῆς 25ης, κατόπιν ἐπιτοπίου μελέτης τῆς καταστάσεως ἐξέδωκε τὴν 521/25-12-40 Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων ὑπ' ἀριθμ. 20. Διὰ τῆς διαταγῆς αὐτῆς ἡ Ταξ. προσωρινῶς ἐγκατεστάθη ἀμυντικῶς, ἕως ὅτου προπαρασκευάσῃ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ 1292. Καὶ ἡ ἐπίθεσις θὰ ἤρχιζε, κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς.

Ἡ XI Μερ. ἐπροχώρησε καὶ τὴν 25ην κατέλαβε τὰ χωρία Βερζιέζια καὶ Τσερεβόντε, χωρὶς σοβαρὰ ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ. Τιοιουτοτρόπως εἰς τὸ δεξιὸν συνεπληρώθη ὁ ταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. εἰς τὴν XIην Μερ. ἀντικειμενικὸς σκοπός.

Τὴν 26ην τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν XIην Μερ. Πεζικοῦ νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ε' Σ.Σ. Συνταγμα Πεζ. με Μοῖραν Πυρ/κοῦ, εἰς ἐκτέλεσιν τῆς 14381/26-12-40 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., ἡ ὁποία ἐβασίζετο εἰς τὰς Ὀδηγίας (14308/25-12-40) τοῦ Ἀρχιστρατήγου, διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ε' Σ.Σ. Αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι, τῆς XIης Μερ. Σύν/μα καὶ Μοῖρα Πυρ/κοῦ προσωρίζοντο διὰ νὰ ἐνισχύσουν τὰς εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Τομορίτσα δυνάμεις, ἐπὶ σκοπῶ νὰ καταληφθῇ ὁ αὐχὴν Ντάρδας.

Τὸ ὑπόλοιπον τῆς Μερ. νὰ ἐνεργήσῃ σύμφωνα πρὸς 1554/26-12-40 διαταγὴν τοῦ Σώματος, ὅπως αὕτη ἐκτίθεται κατωτέρω.

Τὸ Σ.Σ. διέταξεν ἐπίσης (διαταγὴ 1539/26-12-40) τὴν XVην Μερ. ν' ἀποσύρῃ εἰς Μόκριτσαν τὸ δοκιμασθὲν 52ον Σ.Π. Κατόπιν δὲ νεωτέρας διαταγῆς του νὰ τὸ ἀποσύρῃ καὶ ἀνατολικώτερα.

Ἡ πρὸς τὴν XIην Μερ. διαταγὴ τοῦ Β' Σ.Σ. ὑπ' ἀριθμ. 1554/26-12-40, εἶχεν ὡς ἀκολουθῶς :

α) Νὰ ἐπιζητήσῃ με τὰς ὑπολοίπους δυνάμεις ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν ἀρξαμένην ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ντουμπρούσια-Μόλασι-Βερζιέζια, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν διαπεραίωσιν δυνάμεων δυτικῶς τοῦ Ἄψου, πρὸς διευκόλυνσιν τῶν νοτιώτερον διεξαγομένων ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ.

β) Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀνωτέρω καὶ κατόπιν νεωτέρας διαταγῆς τοῦ Γ.Σ. ἡ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ Ἄψου καὶ τοῦ ὄρους Τόμορος ἐνέργεια τῆς XIης Μερ. θ' ἀποβλέψῃ, διὰ τῆς προόδου της, νὰ ἐνισχύσῃ τὴν κατὰ τοῦ Βερατίου ἀπὸ Α καὶ ΝΑ ἀπειλήν. Αἱ τυχὸν εὐρισκόμεναι δυτικῶς τοῦ Ἄψου δυνάμεις τῆς XIης Μερ. θὰ εἶναι δυνατὸν, ἀναλόγως τῆς τότε τακτικῆς καταστάσεως καὶ τῆς προόδου τοῦ Σ.Σ., εἴτε νὰ ἐπανέλθουν Α τοῦ Ἄψου εἴτε νὰ συνεχίσουν τὴν ἐνέργειαν τὴν Δ. Ἄψου, τῆς XIης Μερ. ἐνισχυομένης ἀντιστοίχως ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ὑπὸ δυνάμεων τοῦ Σ.Σ.

γ) "Όριον ζωνῶν ἐνεργείας προβλέπεται ἐν τῇ περιπτώσει ταύτη μεταξὺ Β' καὶ Ε' Σ.Σ. ὁ ποταμὸς "Άψος τῶν Α τοῦ "Άψου δυνάμεων τῆς Χίης Μερ. μετὰ τῆς Δ/σεως τῆς ὑπαχθησομένων ὑπὸ τὸ Ε' Σ.Σ.

δ) "Ό ἀνεφοδιασμὸς καὶ αἱ διακομιδαὶ τῆς Χίης Μερ. θὰ ἐξασφαλισθοῦν ὑπὸ τοῦ Ε' Σ.Σ., ἡ δὲ Μεραρχία θὰ συμπαραλάβῃ καὶ τὸν Δ 2 Λόχον "Ημιονηγῶν.

ε) Ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. διετάχθη ἡ ἐπαφὴ τοῦ Ε' Σ.Σ. καὶ τῆς Χίης Μερ. πρὸς προσανατολισμὸν ταύτης ἐπὶ τῶν μελλουσῶν ἐπιχειρήσεων του.

Τὴν 12.10 ὥραν 26-12-40 ὁ Διοικητῆς Β' Σ.Σ. ἐπεκοινῶνῃσε τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Ἄρχιστράτηγον. Ὁ Ἄρχιστράτηγος ἐτόνισεν εἰς τὸν Δ/τὴν τοῦ Σώματος τὴν ἀνάγκην ὅπως τὸ Σ.Σ. συνεχίσῃ τὴν ἐπίθεσιν καὶ μὴ καθυστερήσῃ. Ὁ Δ/τὴς ἀπήντησεν ὅτι ἡ ἐπίθεσις θὰ συνεχισθῇ μὸλις ἀποκατασταθοῦν αἱ γέφυραι Πετράνης, Λεγκαρίτσας, Πρεμετῆς καὶ τὸ ἐπιτρέψουν αἱ καιρικαὶ συνθῆκαι. Καὶ ἔδωκε πληροφορίας διὰ τὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἐγίνοντο διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῶν γεφυρῶν. Κατόπιν ἐγινε συζήτησις διὰ τὰς ἐκθέσεις ἀντικαταστάσεως τῶν Δ/τῶν τῆς ΧVης καὶ Χίης Μεραρχιῶν καὶ διὰ τὰ ἀναγκαίουντα πυρομαχικὰ εἰς τὸ Σ.Σ.

Τὴν 19ην ὥραν τῆς ἰδίας ἡμέρας (26) ἐγινεν ἐπαφὴ τῆς Δ/σεως τοῦ Σώματος μὲ τὴν ΧVην Μερ., διὰ μέσου τοῦ εἰς Πάγκρια εὑρισκομένου Ἐπιτελοῦς Ἀξιωματικοῦ τοῦ Σώματος Ἄν/ρχου Παυλόπουλου. Συνεζητήθησαν τὰ ζητήματα τῆς συνεχίσεως τῆς ἐπιθέσεως καὶ τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῆς Μεραρχίας. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐγνώρισεν εἰς τὴν Μεραρχίαν ὅτι τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπομένης, 27ης Δ/βρίου, θὰ μετέβαινεν εἰς Πάγκρια ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος καὶ ἔπρεπε νὰ εὑρίσκηται ἐκεῖ ὁ Δ/τὴς τῆς ΧVης Μερ. Συν/ρχης Σπηλιωτόπουλος, διὰ νὰ τὸν συναντήσῃ. Προηγουμένως ὁ Διοικητῆς τοῦ Σ.Σ. μετὰ τοῦ Ἐπιτελάρχου ἐπεσκέφθη τὸν Σ.Δ. τῆς Ι Μερ. καὶ ἐκάνονισε τὰ τῆς ἐπιθεσεῶς τῆς. Ἡ συνάντησις τούτων μετὰ Δ/τοῦ τῆς ΧV Μερ. ἐπραγματοποιήθη τὴν μεσημβρίαν τῆς 28ης. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐξέδωκεν ἐπὶ τόπου τὰς διαταγὰς τῆς διὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς ΧVης Μερ. καὶ ἰδιαίτερος ἐτόνισεν τὴν ἀνάγκην ὅπως ὑποδειχθοῦν οἱ στόχοι τοῦ Πυρ/κοῦ ὑπὸ τῶν Δ/τῶν τῶν ταγματῶν. Διὰ τὸ τελευταῖον τοῦτο οἱ Δ/ταὶ Πυρ/κοῦ ἔπρεπε νὰ παραμείνουν εἰς τοὺς Σταθμοὺς Δ/σεως τῶν ταγματῶν ἐπὶ μίαν νύκτα.

Διὰ τὴν ἐπίθεσιν, ἡ ὁποία παρασκευάζετο κατὰ τοῦ ὕψ. 1292, ἡ μόνη μεταβολή, ποὺ ἐπῆλθεν εἰς τὰς ἀποστολάς, ὅσας ὠρίζεν ἡ ὑπ' ἀριθμ. 10 Γενικὴ Διαταγὴ Ἐπιχειρήσεων τῆς 18-12-40, ἦτο ἡ ἀφορῶσα τὴν Ιην Μερ. (1578/28-12-40, ὥρας 19.20). Ἡ μεταβολὴ ἐπεβλήθη ἐκ λόγων συντονισμοῦ πρὸς τὴν δεξιὰ τῆς ΧVην Μερ. Συνίστατο δὲ εἰς τὴν κατάληψιν τοῦ ὕψ. 897 εἰς δεύτερον χρόνον, δηλαδὴ μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς ΧVης

Μερ. κατάληψιν τῶν ὑψωμάτων 1292 καὶ 1263, ὁπότε ὅλον τὸ βαρὺ Πυρ/κὸν θὰ εἰργάζετο εἰς ὄφελος τῆς 1ης Μερ.

Ὁ προκεχωρημένος Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. μετεφέρθη ἀπὸ τὴν 28ην Δ/βρίου εἰς Μόκριτσαν.

Τὸ Σ.Σ. ὥρισε τὴν 30ὴν Δ/βρίου διὰ τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς ὠργανωμένης Τοποθεσίας τοῦ ἐχθροῦ, διὰ τοῦ κέντρου του καὶ τοῦ ἀριστεροῦ του.

Ἡ πραγματοποιηθεῖσα διάταξις ἦτο ἡ κάτωθι :

« XV Μερ. ἐν τῇ κατευθύνσει Ραμπάνι-ὑψ. 1292-Μάλι Σεβράνι, με ἀποστολὴν τὴν κατάληψιν εὐρέως τοῦ ὑψ. 1292 καὶ τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι Σεβράνι καὶ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτῆς κατὰ πάσης ἐχθρικής ἐνεργείας καὶ ἐν περιπτώσει ἐχθρικής ἀδυναμίας νὰ ἐκμεταλευθῇ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς βορειοδυτικῶς »

Διάταξις ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς: « 5ον Σ.Π. (μεῖον II/5) σὺν III/2 (ταγματάρχου Στρατιώτου). 28ον Σ.Π. (μεῖον Τάγμα) σὺν Τάγμα 33 Σ.Π. ἀμφότερα ὑπὸ τὴν Δ/σιν τῆς 7ης Ταξ. 33 Σ.Π. (μεῖον Τάγμα) σὺν Δ/σις 2 Σ.Π., σὺν 1/2 (Ταγματάρχου Πατιστῆ). 50ὸν Σ.Π. (μεῖον Τάγμα) σὺν Τάγμα 51 Συν. Πεζ. Πυρ/κὸν ΑΥ. 50ον αἰ Ιβ καὶ Ιγ Μ.Ο.Π. 28ον αἰ ΧΥγ καὶ Δ.Σ.Ο.Π. (2 Μοῖραι). 33ον ἡ Πυρ/χία 105 Καραγιάννη, σὺν τὰ πυρὰ μιᾶς Μοίρας τοῦ 50οῦ Σ.Π. 50ὸν Σ.Π. μία Μοῖρα Ὁρ. Πυρ/κοῦ, Πυρ/κὸν Συνόλου ἡ XIIIγ Μ.Ο.Π. Ἄπαν τὸ βαρὺ Πυρ/κὸν σὺν 7 Πυρ/χίαι ὑπὲρ τῆς XV Μερ. Δ/τῆς τῆς ἐπιθέσεως τῶν 5ου καὶ 28ου Σ.Π. ὁ Δ/τῆς τῆς 7ης Ταξ. ὁ ὁποῖος θὰ συντονίζη καὶ θὰ συγχρονίζη τὴν ἐνέργειαν τῶν Συν/των. Ἐφεδρεῖαι : 7η Ταξ. τὸ III/28 εἰς ἀντέρεισμα βορείως Ραμπάνι.-Μεραρχίας 90 Σ.Π. καὶ XV Ο.Α. Κυρία προσπάθεια τῆς Μερ. διὰ τοῦ 28ου Σ.Π. Προπαρασκευὴ Πυρ/κοῦ δὲν θὰ ἐγίνετο, ἐπιζητούμενον τοῦ αἰφνιδισμοῦ. Ἐξόρμησις τὴν 06.45 ὥραν. Ἡ 1η Μερ. (I) νὰ ἐπιτεθῇ ἐν δευτέρῳ χρόνῳ καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῆς XV Μερ. τῶν ὑψ. 1263 καὶ 1292 ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει ὑψ. 1067-871-Παναρίτ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν γραμμὴν τῶν ὑψωμάτων 897-520-487 Κούκιари-381 καὶ τὰ ἔτι δυτικώτερον ὑψώματα καὶ εἰ δυνατὸν μέχρι τῆς χαράδρας Α. Μερ-τίνι-Ρίμπτα. » Ἡ πραγματοποιηθεῖσα διάταξις διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἦτο : « Ἰον Κλιμάκιον δεξιὰ 4ον Σ.Π. ἀριστερὰ 16ον Σ.Π. 2ον Κλιμάκιον ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ 4ου Σ.Π. Τὸ ἀπόσπασμα Συν/ρχου Κετσέα. Ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως 16ου Σ.Π. τὸ 7ον Σ.Π. »

Μὲ τὴν ἀνωτέρω διάταξιν καὶ ἰδιαιτέρως μὲ τὴν διάθεσιν τοῦ Πυρ/κοῦ, τὸ Σ.Σ. ἐπεζήτησε συγκεντρωτικὴν ἐνέργειαν κατὰ τοῦ ὑψώματος 1292, ἐπὶ τοῦ ὁποίου θὰ συνηνώνοντο τὰ πυρὰ 80 περίπου πυροβόλων, ἐκ τῶν ὁποίων τὰ 28 ἦσαν βαρέα.

Τὸ Ἀπόσπασμα τοῦ Ἀν/ρχου Δημοκωστούλα, τὸ ὁποῖον ἀπετε-

λείτο από 2 Τάγματα του 36 Σ.Π., από μίαν Ήλην και μίαν Μοΐραν Όρ. Πυροβολικού και τὸ ὁποῖον ἀνέπτυσε δρᾶσιν κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης τοῦ Ἄωου, ὠφείλε μὲ τὴν 13536/29-11-40 διαταγὴν τοῦ Γ.Σ., νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὴν ΙΙαν Μερ. τοῦ Α' Σ.Σ. ἢ ὁποῖα ἀνέπτυσε δρᾶσιν δυτικά τοῦ Δέμπελι. Εἰς τὴν Μερ. αὐτὴν ὑπήγετο τὸ Ἀπόσπασμα ὀργανικῶς καὶ ἐπρόκειτο νὰ ὑπαχθῆ καὶ τακτικῶς, ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ δυνάμεων τοῦ Β' Σ.Σ.

Κατόπιν ἐπανειλημμένων συνεννοήσεων καὶ ἀλληλογραφίας μεταξὺ τῶν Β' καὶ Α' Σ.Σ. ἀπεφασίσθη νὰ παραμείνῃ τὸ Ἀπόσπασμα Δημοκωστοῦλα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β' Σ.Σ., καθ' ὅσον δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀντικατάστασις του προτοῦ καταληφθῆ ὁ κόμβος Κλεισοῦρας καὶ ἐξασφαλίσθῃ εὐρέως. Ἐξ ἄλλου, λόγῳ τῶν πλημυρῶν τοῦ Ἄψου, δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ διαπεραίωσις Τμημάτων Στρατοῦ ἀπὸ τὴν δεξιὰν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ. Αἱ γέφυραι τοῦ ποταμοῦ εἶχαν καταστραφῆ αἱ λεμβόζευκτοι γέφυραι τοῦ Στρατοῦ εἶχαν ἀποσυρθῆ, διὰ νὰ μὴ παραπαρασυρθοῦν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ ποταμοῦ, ἡ ταχύτης τοῦ ὁποῖου ἔφθανε μέχρι 10 καὶ 12 μέτρων. Τοῦτο ἐγένετο συχνὰ καὶ ἡ συγκοινωνία τοῦ Σ.Σ. διὰ τῆς μοναδικῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ διεκόπτετο συνεχῶς καὶ ἐπομένως ὁ ἀνεφοδιασμός ἰδίως εἰς τρόφιμα καὶ οἱ ἄνδρες ἐστεροῦντο τροφῆς πολλάκις.

30 Δεκεμβρίου. Διὰ τὴν πλήρη προπαρασκευὴν καὶ τὸν συντονισμόν τῶν ἐνεργειῶν τῶν Μονάδων τοῦ Σ.Σ., τὸ προκεχωρημένον Κλιμάκιον τοῦ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. (Στρατηγός, Ἐπιτελάρχης καὶ Διευθυντῆς ΙΙΙου Γραφείου) ἔφθασεν εἰς Μόκριτσαν τὴν ἑσπέραν τῆς 28ης Δεκεμβρίου.

Τὴν πρωΐαν τῆς 30ης Δεκεμβρίου ὄλον τὸ Προκεχωρημένον Κλιμάκιον τοῦ Σώματος εὐρέθῃ εἰς τὸ παρατηρητήριον τῆς Ιης Μερ./ίας. Ἡ ἐξόρμησις τῶν Τμημάτων ἤρχισε τὴν καθορισθεῖσαν 06.45 ὥραν, χωρὶς προπαρασκευὴν πυροβολικοῦ. Ἔτσι ὁ αἰφνιδισμὸς ἐπέτυχε πλήρως εἰς τὸ ὕψωμα 1292. Ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται τοῦ ἐχθροῦ εὐρέθησαν κοιμώμενοι ἐντὸς τῶν ἀντισκῆνων των ἢ τῶν στεγαστρων των.

Ἡ ὑπὸ τοῦ Πυρ/κοῦ μας συνοδεία καὶ προστασία τῆς ἐπιθέσεως ὑπῆρξε πλήρης.

Ἡ Ἀεροπορία μας Διώξεως ἐκάλυψε τὸ μέτωπον ἀπὸ τὴν 09.30 ὥραν ἕως τὴν 10.30. Τότε ἀπεσύρθη. Καὶ ἀκολούθως ἐνεφανίσθη ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία Βομβαρδισμοῦ, ἢ ὁποῖα προέβη ἀνενόχλητος εἰς ἐντονώτατον βομβαρδισμόν, τόσον τοῦ μετώπου, ὅσον καὶ τῶν ἐφεδρειῶν καὶ τῶν μετόπισθεν.

Περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἡ κατάστασις εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Α. Π. 1597

Υ. Β. (Γ. Σ.)

Ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς καταστάσεως ἑσπέρας 30-12-40

Αἱ δυνάμεις τοῦ Σ.Σ. διὰ συντονισμένης ἐνεργείας, ἢ ὁποῖα ἤρχισε

τὴν 06.45 ὥραν τῆς σήμερον, διέσπασαν τὴν ἐχθρικήν Τοποθεσίαν ἀπὸ Μάλι Σεβράνιτ μέχρι τοῦ Ἄωου (νοτίως τοῦ Κούκιاري), κατόπιν πεισματωδεστάτου ἀγῶνος καὶ λυσσώδους ἀντιστάσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν ἑσπέραν τῆς σήμερον κατέχουν τὴν γραμμὴν: Κιάφ-Ε-Μπούνες (Β.Δ. τοῦ Μάλι Σεβράνιτ), Μπρέγκου - Φράτταρι, Βρέγκου - Χόπ (Β. Βαρυμπόμπης) Βαρυμπόμπη - Κούκιари Στόπ. Ἡ ἐχθρική τοποθεσία παρουσίασε συγκροτήματα ἀπὸ ἀσυνεχῆ ὀρθίως χαρακώματα, ἀπὸ καταφύγια, ὀρύγματα συγκοινωνίας καὶ συρματοπλέγματα. Συνελήφθησαν 400 περίπου αἰχμάλωτοι, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ ἀξιωματικοί. Τέσσαρα Πυροβόλα, ὄλμοι καὶ ἄλλο ἄφθονον ὑλικόν (αὐτόματα ὄπλα, χειροβομβίδες κτλ) περιήλθεν εἰς τοὺς ἡμετέρους. Αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξαν λίαν σημαντικά. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε καὶ ἐπολυβόλησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μαχόμενα Τμήματα τῆς γραμμῆς καὶ μετόπισθεν. Αἱ ἡμέτεραι ἀπώλειαι δὲν ἐξηκριβώθησαν ἀκόμη. Ἐπαφὴ μὲ τὸν ἐχθρὸν ὑπάρχει στενὴ εἰς Κιάφ-Ε-Μπούνες καὶ ἀσθενὴς εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον. Βορειότερα ἢ ἐπίθεσις τοῦ δεξιοῦ μας κατὰ τοῦ αὐχένος Σιρακούτ ἐπέτυχε καὶ κατελήφθη τὴν 16.00 ὥραν ὁ ὑψοδ. 1598, ὁ ὁποῖος εἶαι ἐπάνω ἀπὸ τὸν αὐχάνα. 30-12-40. ὥρα 22.00.

Α.Π. 1600

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Ψ.Β. (Γ.Σ.)

Ἡμέτερα Τμήματα ἐξηκολούθησαν τὴν προώθησιν τὴν ἑσπέραν χεῖς κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι - Σεβράνι - Μάλι, Τοπόγιανιτ καὶ κατέλαβαν τὸ Μάλι - Τοπόγιανιτ. Συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι 127 ὀπλίται καὶ ἕνας ὀφειωματικός.

Εἰς τὴν περιοχὴν Μάλι - Σεβράνι, Μάλι - Τοπόγιανιτ ἐκυριεύθησαν 8 Πυροβόλα τῶν 75 (πλὴν τῶν 4 χθὲς εἰς περιοχὴν 1292), 20 πολυβόλα, 37 ὄπλοπολυβόλα, ὀλμίδια καὶ πυρομαχικὰ ἄφθονα.

Βορειότερα τὸ 50ὸν Σ.Π. κατέλαβε χθὲς τὰ ὑψ. 752, 877 καὶ 706 καὶ προώθησε Τμήμα πρὸς τὰ ὑψ. 752, 877, ἄνευ ἀπωλειῶν. 31 - 12 - 40 ὥρα 09.15.

Συμπέρασμα ἐκ τῆς μάχης ταύτης τῆς διασπάσεως ἦτο ὅτι ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη τελείαν συντριβὴν περὶ τὸ συγκρότημα 1292, διότι ἐκεῖ μόνον συνελήφθησαν 600 περίπου αἰχμάλωτοι, ἐκυριεύθησαν 18 πυροβόλα, 20 πολυβόλα, 67 ὄπλοπολυβόλα, ὀλμίσκοι καὶ ἄφθονα πυρομαχικά. Πληροφορίαὶ αἰχμαλώτων ἀνεβίβασαν τὰς ἀπωλείας τοῦ ἐχθροῦ εἰς 50 - 60%, ὀφειλομένης κυρίως εἰς τὴν εὐστοχὸν βολὴν τοῦ πυροβολικοῦ μας.

Αἱ ἔναντι τοῦ μετώπου τοῦ Σ.Σ. ἐχθρικαὶ δυνάμεις ἐκτιμῶνται τοῦλάχιστον εἰς δυνάμιν 4 Μεραρχιῶν (Ἄκουϊ - Τζούλια - Μπάρι, Συν/τα Ἀλμπινιστῶν καὶ Τάγματα Μελανοχιτώνων).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Ἄντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.—Γενική Διαταγή ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ. ὑπ' ἀριθμ. 11.—Προετοιμασία ἐπιθέσεως ἐναντίον Συγκροτήματος 1237, Μάλι Τοπόγιανιτ κτλ.—Κύριος ἀντικειμενικὸς σκοπὸς κατάληψις κόμβου Κλεισούρας.—Διάλυσις Μονάδων Β.Σ.Σ. καὶ ἐνίσχυσις ἄλλων.—Θεσμὸς Ὑπαρχηγοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σ.Σ.

Περίοδος 1-7 Ἰανουαρίου 1491

Οἱ ἀγῶνες μέχρι τῆς 3ης Ἰανουαρίου ἀπέδειξαν ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρουσίασε νέον, ἀνθεκτικὸν μέτωπον, ἰδίως εἰς τὴν κορυφογραμμὴν Μάλι Τοπόγιανιτ. Ἐξ ἄλλου ἢ XV Μερ., λόγῳ ἑλλείψεως ἐφοδιασμῶν εἰς τρόφιμα καὶ ἑλλείψεως πυρομαχικῶν, τὰ ὁποῖα κατηναλώθησαν κατὰ τὴν μάχην τῆς διασπάσεως τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου, εἶχεν ἀνάγκην, διὰ νὰ συνεχίσῃ τὴν προσπάθειαν, χρόνου διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῶν ἐφοδίων τῆς καὶ διὰ τὴν προώθησιν τοῦ Πυρ/κοῦ τῆς. Καὶ ἡ προώθησις τούτου, ἕνεκα τοῦ χιονιοῦ καὶ τῆς ὀλισθηρότητος τοῦ ἐδάφους ἦτο ἐξαιρετικὰ δυσχερής.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς παρουσίαζε περὶ τὸ ὕψ. 1237 ἀνθεκτικότητα, ἐπεβάλλετο νὰ γίνῃ κατὰ τούτου συγκεντρωτικὴ ἐνέργεια, συντονισμένη μὲ ὁμοίαν ἐνέργειαν τῆς 1ης Μερ., ἡ ὁποία ἀνέπτυσε δρᾶσιν ἀριστερὰ τῆς XVης.

Ἀπὸ τὴν 1 - 7 Ἰανουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐξετέλεσεν ἐπανεπιλημμένους καὶ σφοδροτάτας ἀντεπιθέσεις καὶ ἀνέκοψε τὴν κίνησιν τῶν Μονάδων μας πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Διὰ τοῦτο τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. II Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεως τῆς 3ης Ἰανουαρίου, ἡ ὁποία ἔχει οὕτω :

ΜΟΝΑΣ 501

ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ - ΓΡΑΦΕΙΟΝ III ΑΥΣΤΗΡΩΣ ΑΠΟΡΡΗΤΟΣ - ΠΡΟΣΩ-
ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. Α.Π. 5556 ΠΙΚΗ

Χάρτης 1 : 50.000

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΑΤΑΓΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 11

I. α) Ὁ ἐχθρὸς ἠττηθεὶς ἐπὶ τοῦ μετώπου Μάλι Σεβράνιτ, 1292, 1263, 1067, 897, περιοχὴ Κούκιαρι παρουσιάζει ἤδη νέον μέτωπον ἐπὶ τῆς γραμμῆς Μπρέγκου - Λίπες, 1237 (Μάλι - Τοπόγιανιτ), κορυφογραμμὴ Ν.Δ. τούτου ἦτοι ὕψοδ. 936, 872, 753, 735 καὶ κορυφογραμμὴ Ν.Δ. 735 διὰ χωρίου Παναρίτ πρὸς Κλεισούραν, Κλεισούρα, ἦν γραμμὴν φαίνεται ὅτι κατέχει ἰσχυρῶς, παρουσιάσας εἰς τὸ δεξιὸν ἀπὸ ὕψοδ. 735 διὰ Παναρίτ μέχρι Κλεισούρας ὀργανώσεις μὲ χαρακώματα ὀρθίως καὶ συρματοπλέγματα.

β) Τὰ ἡμέτερα Τμήματα, κατέχοντα τὴν γραμμὴν ὕψ. 794 (2 χιλ. Ν.Α. Μπρέγκου Λίπες), ὕψοδ. 1116 (1 χιλ. Β.Α. 1237 Μάλι Τοπόγιανιτ), ἀντέρεισμα Ν.Δ. ὕψοδ. 1116, ὕψοδ. 1167 (750 μέτρα Ν.Δ. 1230) ἀντέρεισμα Α. Γκιανιά καὶ Μερτίνι, Μπρέγκου - Φράταρι, ἀντέρεισματα Ν.Α. τοῦ (δυ-

τικοῦ) Παναρίτ, ὑψοδ. 316, 279, Ρίμπτα, ὑψοδ. 2 57 νοτίως Ρίμπτα, εὐρίσκονται ἐν στενῇ ἐπαφῇ μετὰ τοῦ ἐχθροῦ.

II. Τὸ Σ.Σ. θὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐπιθετικὰς του ἐνεργείας πρὸς διάσπασιν καὶ τῆς νέας ἐχθρικής τοποθεσίας καὶ τὴν καταδίωξιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τοῦ ὀρισθέντος διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 10 Γενικῆς Διαταγῆς Ἐπιχειρήσεων.

III. ΙΔΕΑ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ. Ἐν πρώτοις κατάληψις τοῦ συγκροτήματος 1237 Μάλι - Τοπόγιανιτ, Σπι Βαριστόγλιαν καὶ εὐρεία αὐτῶν ἐξασφάλις μέχρι Μάλι Χιρόσε καὶ εἶτα κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς Ν.Δ. Σπι - Βαριστόγλιαν ἥτοι ὑψ. 936, 872, 845 καὶ ἐξασφάλις αὐτῶν εὐρέως. Μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ εὐρείαν ἐξασφάλισιν τῆς γραμμῆς Σπι - Βαριστόγλιαν, ὑψ. 872, 845 ἐκμετάλλευσις ἐν τῇ κατευθύνσει Μάλι - Τοπόγιανιτ, Μάλι - Χιρόσε, Γαρονίν. Ὅμοίως μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς 753, 735, δι' ἐνεργειῶν ἀπὸ 872, ἀπὸ συμβολῆς χαραδρῶν Ν.Δ. Μπένια καὶ ἀπὸ (Ἀνατολικόν) Παναρίτ πρὸς 753. Μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ ὑψοδ. 753, ἐνεργεῖα εἰς τὰς κατευθύνσεις 753, Τόγλιαρι πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ 753, 670, 237 παρὰ τὴν δημοσίαν πρὸς ὑπερκέραιον τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Παναρίτ - Κλεισούρα ἐχθρικών ὀργανώσεων.

IV. ΔΙΑΤΑΞΙΣ ἐκ τοῦ δεξιοῦ πρὸς τὸ ἀριστερὸν XVη Μερραρχία, 1η Μερραρχία.

V. ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ. XVης Μερραρχίας :

Ἄριστερὸν ὄριον διασταύρωσις χαραδρῶν Ν.Δ. Μπένια ὑψ. 737 (500 μέτρα Β.Α. 753) Ροντέν, ἅπαντα εἰς τὴν 1ην Μερραρχίαν.

Κατευθύνσεις : Μάλι Τοπόγιανιτ - Μάλι Χιρόσε - Μάλι Γαρονίν. Κατάληψις τοῦ ὑψοδ. 1237 Μάλι - Τοπόγιανιτ - Σπι Βαριστόγλιαν καὶ εὐρεία ἐξασφάλις αὐτῶν διὰ καταλήψεως ὑψοδ. μέχρι Μάλι Χιρόσε ταυτόχρονος ἐκκαθάρσις τῆς ἀνατολικῶς τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης περιοχῆς.

Εἶτα κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς 936, 872 καὶ 845 καὶ εὐρεία αὐτῆς ἐξασφάλις μεθ' ὃ προώθησις Τμήματος ἀπὸ 872 καὶ 753 πρὸς ὑποστήριξιν τῆς κατὰ 753 ἐνεργείας τῆς 1ης Μερραρχίας, ταυτοχρόνως δὲ ἐκμετάλλευσις ἐν τῇ κατευθύνσει Μάλι Χιρόσε - Μάλι Γαρονίν καὶ προώθησις Τμημάτων πρὸς Σοῦκα καὶ Ροντέν, πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κλεισούρα - Βεράτιον.

Συμπληρωματικὰ μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XVης Μερ.: Ἄπαντα τὰ μέχρι τοῦδε εἰς τὴν διάθεσιν της ἥτοι : Τὸ 50 Σ.Π. μετὰ Μοίρας Ὅρειβ. Πυρ/κοῦ. Τὸ 5ον Σ.Π. Τὸ III/2 Τάγμα. Δύο Μοίραι Ὅρειβ. Πυρ/κοῦ τῆς 1ης Μερ. Τὰ πυρὰ ὀλοκλήρου τοῦ Βαρέος Πυρ/κοῦ τοῦ Σ.Σ. μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς Α. Λέσκοβες, μεθ' ὃ διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τὰ πυρὰ μιᾶς Πυρ/χίας τῶν 85. Ἡ Μερραρχία νὰ προωθήσῃ μέρος τοῦ ἐλαφροῦ πυρ/κοῦ της, εἰς τρόπον ὥστε κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν πέραν Μάλι

Χιρόσε να υπάρχει υποστήριξις Πυροβολικοῦ τῶν προελαυνόντων Τμημάτων.

I Μεραρχία : Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Α. Λέσκοβες ὑπὸ τῆς XVης Μερ. ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς 753, 735 εἰς τὰς κατευθύνσεις διασταυρώσεις χαραδρῶν Ν.Δ. Μπένια 753 καὶ Ἀνατολικὸν Παναρίτ, 753. Ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τοῦ Τμήματος τῆς XVης Μερ., ὅπερ θὰ ἐνεργήσῃ ἀπὸ 872 καὶ 753 καὶ ταυτόχρονος ζωηρὰ ἀπασχόλησις τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου Δ. Παναρίτ, Κλεισούρα.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς 753, 735 ὑπερκέρασις τῶν ἐπὶ τῆς γραμμῆς Παναρίτ, Κλεισούρα ἐχθρικῶν ὀργανώσεων δι' ἐνεργειῶν εἰς τὰς κατευθύνσεις 755 Τόγλιαρι ἀμαξιτὴ ὁδὸς καὶ 753, 670, 231 ἀμαξιτὴ ὁδός.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς γραμμῆς Παναρίτ Κλεισούρα ἐξασφάλισις τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Μεραρχίας δι' ἰσχυρᾶς κατοχῆς τῆς περιοχῆς Κλεισούρας πρὸς παρεμπόδισιν ἀπειλῆς ἐχθρικῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Μεραρχίας ἐκ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Τεπελενίου Κλεισούρα.

Ἰδίως νὰ ληφθοῦν ἀμέσως μέτρα ἀντιαρματικῆς ἀμύνης κατὰ τυχὸν ἐνεργείας ἀρμάτων ἐκ τῶν ὁδῶν Τεπελένι - Κλεισούρα καὶ Βεράτιον - Κλεισούρα, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Μεραρχίας. Γενικὴ κατεύθυνσις τῆς Μεραρχίας 753 Ροντέν.

Διαπεραίωσις Τμημάτων δυτικῶς ποταμοῦ Ντέσνιτσε πρὸς ἐξασφάλισιν ἀπὸ πάσης ἀπειλῆς ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι Τρεμπεινές. Συμπληρωματικὰ μέσα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ιης Μερ., ἦτοι : Τὸ 16ον Συν/γμα Ὁρειβ. Πυρ/κοῦ δι' ὧσων πυροβόλων εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφέρῃ μέχρι τῆς ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως. Μοῖρα Πεδινοῦ Πυρ/κοῦ. 7ον Σ.Π. 36ον Σ.Π. Διὰ τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς 753, 235 τὰ πυρὰ ὀλοκλήρου τοῦ Πυρ/κοῦ τοῦ Σ.Σ. μείον Πυρ/χχία τῶν 85.

VI. ΕΦΕΔΡΕΙΑΙ : 52ον Σ.Π. εἰς περιοχὴν Πετράνη. Β' Ο.Α. εἰς περιοχὴν Κελάριστι.

VII. ΒΑΡΥ ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΝ : Ὀλόκληρον προσηρμοσμένον εἰς τὴν ζώνην τῆς XV Μερ. μέχρι τῆς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς Α. Λέσκοβες, μετὰ ταῦτα ὀλόκληρον, μείον Πυρ/ρχία 85, εἰς τὴν ζώνην τῆς Ιης Μερ. Νὰ δύναται νὰ βόλλῃ ὀλόκληρον μέχρι Μάλι Χιρόσε καὶ διὰ τοῦ 85 καὶ 105 μέχρι Μάλι Γαρονίν. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς ἐχθρικῆς τοποθεσίας Σπί Βαρυστόγκλιαν 753, 231, ἢ Μοῖρα 85 καὶ 105 προσηρμοσμένη εἰς τὴν ζώνην τῆς XVης Μερ., ἢ δὲ Μοῖρα 155 εἰς τὴν ζώνην Ιης Μερ.

VIII. ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ. Ἡ ἐπιθέσις δεόν νὰ δύναται νὰ λάβῃ χώραν τὴν 5ην Ἰανουαρίου, ἐὰν θὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ τὴν ἐπιθέσιν τῆς 5ης Ἰανουαρίου. Ἡ ὥρα τῆς ἐπιθέσεως θέλει καθορισθῆ διὰ νεωτέρας διαταγῆς.

IX. Ἡ ΧΙη Μερ. κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως νὰ συντρέξῃ τὸν ἀγῶνα τῆς XVης Μερ. διὰ πυρῶν κατὰ τῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων Δ. Ἄ-

φου τῶν ἔναντι τοῦ δεξιῶ τῆς ΧVης, Μερ. Νὰ ἔχη πάντοτε ἔτοιμα τὰ Τμήματα πρὸς διαπεραιώσιν Δ. Ἄψου εἰς περιοχὴν Βερτζιέρα Ἰστρορε, ἵνα, κατόπιν ἐιδικῆς διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. καὶ ἐφ' ὅσον τὰ ὕδατα τοῦ Ἄψου ἐπιτρέψουν, ἐκτελεσθῆ ἡ διαπεραιώσις του καὶ ἡ προώθησις των πρὸς Μάλι Σπάθαρι Κιάφ-Ε-Σόφιουτ. Χ. Σ.Δ. ΧV Μερ.: Φράτταρι. I Μερ.: Πακομίτι. Προκεχωρημένου Σ.Δ. Σ.Σ.: Πακομίτι. Τ.Τ. 152 τῆ 3 Ἰανουαρίου 1941 ὥρα 14. Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Ἀντιστράτηγος.

ΠΑΡΑΛΗΠΤΑΙ: I, XI, XV Μεραρχίαι: ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ: Φρουραρχεῖον Ψ.Β. (Υ.Τ.Α.) Α' Ε' Σώματα Στρατοῦ (Υ.Τ.Ε.) Β' Σ.Β. Πυρ/κού. 52ον Σ.Π. Β' Ο.Α. Δ/σεις Ὀπλων. Δ/σιν Ὑγειονομικῆς Ὑπηρεσίας. Δ/σιν Ἐπιμελητείας.: Γραφεῖα I, II, III, V. Ἀεροπορίαν. Ἀρχηγὸν Διαβιβάσεων. Ὑπαρχηγὸν Ἐπιτελείου.

ΜΟΝΑΣ 501 ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ - ΓΡΑΦΕΙΟΝ III ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. 5591

Κρ/κῶς - Τηλ/κῶς - ΑΜΕΣΟΥ ΕΠΙΔΟΣΕΩΣ

ΔΙΑΤΑΓΗ

Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 11 Γ.Δ. Ἐπιχειρήσεων συμπληρῶ ὡς κάτωθι: Ἡ κατὰ τοῦ 753 ἀπὸ βορρᾶ ἐπίθεσις θὰ λάβῃ χώραν ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας συνθήκας: Τὸ δεξιὸν τῆς Ιης Μερ. παρακολουθοῦν τὸ ἀριστερὸν τῆς ΧVης Μερ. καὶ ἐν στενῶ συνδέσμῳ μετ' αὐτῆς θὰ κατευθύνῃ τὴν κατὰ τοῦ 753 ἐπίθεσιν του ἀπὸ 845 πρὸς 753, μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΧVης Μερ. τῆς κορυφογραμμῆς 845 Σπὶ Βαρυστόγκλιαν καὶ τοῦ Μάλι Χιρόσε.

Ἡ ΧVη Μερ. μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Σπὶ Βαρυστόγκλιαν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν αὐτοῦ θὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν της κατὰ Μάλι Χιρόσε καὶ πρὸς Γαρονὶν μετὰ ταῦτοχρόνου ὠθήσεως Τμήματός της ἀπὸ Μάλι Χιρόσε κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι Χιρόσε, 960, 737, 670. Τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν δυνάμενον νὰ βάλῃ μόνον διὰ δύο Πυρ/ρχιδῶν 155 κατὰ τοῦ Μάλι Χιρόσε κατὰ τὸν χρόνον τῆς κατὰ Μάλι Χιρόσε ἐπιθέσεως διὰ τῆς τρίτης Πυροβολαρχίας 155 θὰ ἔχη στόχον τὸ 753. Τ.Τ. 152 τῆ 4 Ἰανουαρίου 1941 ὥρα 11.

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Π.Β. ΠΑΡΑΛΗΠΤΑΙ: I, XV Μεραρχίαι. ΚΟΙΝΟΠΟΙΗΣΙΣ: Δ/σιν Πυροβολικοῦ - III Γραφεῖον.

Πρὸς τὴν ΧΙην Μερ. τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε ἐιδικὴν διαταγὴν (5582/3-1-41 ὥρα 21.30), διὰ τῆς ὁποίας ἔτασεν εἰς αὐτὴν ἀποστολὴν νὰ συντρέξῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ΧVης Μερ. διὰ πυρῶν Δ. τοῦ Ἄψου. Καὶ παρήγγειλε νὰ ἔχη ἔτοιμα Τμήματα, τὰ ὁποῖα νὰ διαπεραιώσῃ Δ. τοῦ Ἄψου πρὸς Μάλι Σπάνταριτ καὶ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ, μόλις τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ ἐπιτρέψουν τοῦτο καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σ.Σ.

Τὴν 5ην Ἰανουαρίου τὸ Σ.Σ. ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅτι αἱ δυνάμεις του,

μετὰ τὴν προετοιμαζομένην ἐπίθεσιν, θὰ ὑφίσταντο μεγάλην μείωσιν, ὑπέβαλεν εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5635/5-1-41 ἀναφορᾶς τοῦ ὑπόμνημα εἰς τὸ ὁποῖον ἐξέθετε πῶς ἔβλεπε τὴν κατάστασιν.

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ - ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

Ἀριθμ. Πρωτ. Α.Π. 5635

5 Ἰανουαρίου 1941

Υ Π Ο Μ Ν Η Μ Α

Ἡ κατὰ τῆς Τοποθεσίας Μάλι Σεβράνι, 1292, Κούκιαρι ἐπίθεσις τοῦ Σ.Σ. τὴν 30ὴν Δεκεμβρίου ἐπέτυχεν νὰ ἐκδιωχθῇ ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῆς Τοποθεσίας ταύτης, νὰ συλληφθοῦν περὶ τοὺς 700 αἰχμάλωτοι καὶ νὰ περιέλθουν εἰς χεῖρας τοῦ 12 πυροβόλου, αὐτόματα ὄπλα καὶ ὄλμοι καὶ ἄλλα ὑλικά.

Ἐκτὸς τούτων, ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη ἀπώλειαν εἰς νεκροὺς (ἐμετρήθησαν περὶ τοὺς 400 νεκροὶ) καὶ τραυματίας, ὧν δὲν ἐξηκριβώθη ὁ ἀριθμὸς. Ἡ μάχη ἔληξε τὰς ἑσπερινὰς ὥρας διὰ τῆς καταλήψεως τοῦ πλείστου τοῦ ὑψώματος Μάλι Τοπόγιανιτ. Τὴν ἐπομένην τὸ Σ.Σ. ἐξηκολούθησε τὴν καταδίωξιν. Ἐν τούτοις, ὁ ἐχθρὸς παρουσιάζει συνεχῆς μέτωπον ἐπὶ τῆς γραμμῆς Κλεισούρας, Τοπόγιανιτ, Μπρέγκου Λίπες μὲ συνεχῆ σχεδὸν συρματοπλέγματα καὶ χαρακώματα ὀρθίως καὶ πολυβόλα ἐπὶ τοῦ μετώπου : Κλεισούρα, 753. Ταυτοχρόνως παρατηροῦνται τμήματα προβαίνοντα εἰς ὀργάνωσιν τοῦ ἐδάφους εἰς περιοχὴν Μάλι Χιρόσε καὶ Μάλι Γαρονίν. Τέλος κατὰ μῆκος τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἄψου μέχρι καὶ πέραν τοῦ ὕψους Ἰστρόρε ὑπάρχουν ἐχθρικοὶ δυνάμεις. Αἱ ἐξακριβωθείσαι ἐχθρικοὶ δυνάμεις ἔναντι τοῦ Σ.Σ. μετὰ Μπρέγκου Λίπες καὶ Κλεισούρας ἀνέρχονται εἰς δέκα τρία Τάγματα. Ἐπὶ πλέον ἐξ αὐτομόλων προκύπτει ὅτι ἐνισχύθη μὲ ἕτερα τρία Τάγματα. Οὕτω ὑπάρχουν ἐν τῇ γραμμῇ 16 ἐχθρικὰ Τάγματα. Ἐὰν ὑπολογίσῃ τις εἰς 4-5 Τάγματα τὰς ὀπισθεν τῆς α' γραμμῆς, δηλαδὴ περιοχὴν Γαρονίν, Σούκα καὶ δυτικῶς Λέσνιτσε, ἐχθρικοὶ δυνάμεις, πρέπει νὰ ὑποθέσῃ τις ὅτι παρουσιάζονται περὶ τὰ 20 ἐχθρικά Τάγματα ἔναντι τῶν 27 Ταγμάτων, ἅτινα ἀντιπαρατάσσει τὸ Σ.Σ. Ἐκ τῶν 27 τούτων Ταγμάτων τὰ πλεῖστα ἔχουν καταπονηθῆ, ὡς μαχόμενα συνεχῶς ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ παρουσιάζουν ἐλλείψεις εἰς ἄνδρος καὶ ὑλικά. Ἐπὶ πλέον ἔχουν ταλαιπωρηθῆ λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ, ὡς διαβάντα τελειῶς ὀρεινὰ δρομολόγια καὶ ἔτι ὑφισταμένων δυσχερειῶν ἀνεφοδιασμοῦ ἕνεκα τῶν συχνῶν διαλύσεων τῶν γεφυρῶν Πετράνη καὶ Πρεμετῆς. Εἶναι ἀληθές ὅτι τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν, ἰδίᾳ μετὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου, εἶναι ἀνωψωμένον. Ἡ προπαρασκευαζομένη ἐπίθεσις τοῦ Σ.Σ. συμφώνως τῇ ὑπ' ἀριθμ. 11 Γεν. Γιαταγῆ ἐπιχειρήσεών του μὲ τὰ μέσα, ἅτινα ἤδη διαθέτει

τὸ Σ.Σ., παρουσιάζει ὅλας τὰς πιθανότητας ἐπιτυχίας. Ἐν τούτοις τὸ Σ.Σ. θέτει ὑπ' ὄψιν τοῦ Γ.Σ. τὰ μετὰ τὴν μάχην δυνάμενα, κατὰ τὴν γνώμην του, νὰ παρουσιασθοῦν στοιχεῖα. 1) Παρ' ὄλην τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μελλούσης ἐπιθέσεως θὰ ἐπέλθῃ ἀνάλωσις τῶν δυνάμεων τοῦ Σ.Σ. 2) Ἐὰν δὲν ἐπέλθῃ τελεία συντριβὴ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων καὶ ὑποστῇ οὗτος ἐν ἀναλογίᾳ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἀπωλειῶν τῆς μάχης τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου καὶ ἐφ' ὅσον ἐν τῷ μεταξὺ δὲν ἐνισχυθῇ οὗτος, ἡ διαφορὰ μετοξὺ τῶν δυνάμεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν ἡμετέρων θὰ παραμείνῃ ἡ αὐτή. 3) Ἐν τούτοις ὅμως παρατηρεῖται ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύεται διηλεκτῶς καὶ εἰς Πεζικὸν ἀλλὰ καὶ εἰς Πυρ/κόν. Ἦδη μετὰ τὴν μάχην τῆς 30ῆς Δεκεμβρίου ἐξεδήλωσε Πυρ/κὸν περισσότερον παρ' ὅσον εἶχε πρὸ αὐτῆς ἐκδηλώσει. 4) Ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς Γαρονίν ὡς καὶ τῆς περιοχῆς μεταξὺ Σούκας - Τρεμπεσίνας θὰ ἀπαιτήσῃ περισσοτέρας ἡμετέρας δυνάμεις διὰ τὴν κατοχὴν τῆς γραμμῆς ταύτης, ὡς οὗσης μεγαλυτέρου ἀναπτύγματος ἀπὸ τὴν ἤδη κατεχομένην. 5) Ἐκτὸς τούτου θὰ χρειασθοῦν καὶ ἕτεραι δυνάμεις διὰ τὴν ἀσφάλισιν τῆς Κλεισούρας, ἐφ' ὅσον ἀνθίσταται ἔτι τὸ Τεπελένι 6) Ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Τμημάτων μας δυσχεραίνεται ἔτι μᾶλλον, ἐφ' ὅσον ὑφίσταται ἡ ἀπειλὴ ἀπὸ τὸ Τεπελένι καὶ τὰ αὐτοκίνητα ἀνεφοδιασμοῦ δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προωθοῦνται μέχρι Κλεισούρας, ἵνα χρησιμοποιηθῶνται ἡ ἡμιονικὴ Κλεισούρα, Παναρίτι, Ταβαγιάνι. Θὰ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ χρησιμοποιοῦμεν τὴν ἡμιονικὴν Πακομίτι, Φράταρι καὶ ἐκεῖθεν πρὸς Γαρονίν, ἐνῶ σήμερον τὰ Μ.Σ. τῶν Μονάδων ἀνεφοδιάζονται εἰς Φράταρι.

Προκύπτει ὅθεν ὅτι, ἐὰν συμβῇ νὰ μὴ ἐνισχυθῶμεν μετὰ τὴν μέλλουσαν ἐπίθεσιν, τότε ἡ ἀριθμητικὴ μεταξὺ τοῦ Σ.Σ. καὶ τῶν ἔναντι ἡμῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἀναλογία θὰ ἐλαττοῦται καὶ οἱ ἀνεφοδιασμοὶ μας θὰ γίνονται δυσκολώτεροι.

Τὸ Σ.Σ. θέτει ὑπ' ὄψιν ὑμῶν τὰ ἀνωτέρω ἵνα ἡ ἐπίθεσις ἡμῶν συγχρονισθῇ μετὰ τοιαύτης τοῦ Α'Σ.Σ. κατὰ τοῦ Τεπελενίου ἢ ἐνισχυθῇ τὸ Σ.Σ. τὸ δυνατὸν ταχύτερον, μετὰ τὴν ἐπίθεσίν του. Ἐὰν τὸ τελευταῖον δὲν δύναται νὰ συμβῇ, θέτει ὑπὸ κρίσιν ὑμῶν τὴν ὑπόθεσιν ἀναβολῆς τῆς ἐπιθέσεως, ἐκτὸς ἐὰν λόγοι ἐπιβάλλουν τὴν ταχέϊαν αὐτῆς ἐκτέλεσιν.

Δ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἄντιστράτηγος

Τὸ Γ.Σ. δὲν ἐνέκρινεν ἐξ ὀλοκλήρου τὰς προτάσεις τοῦ Σ.Σ. Καὶ διὰ μὲν τῆς 5127/6-1-41 διαταγῆς του ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιθετικὴ ἀναγνώρισις, διὰ δὲ τῆς 5141/6-1-41 διαταγῆς ὁδηγῶν, προέβλεψεν ὡς συνέχειαν ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων περιορισμένων ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, τὴν κατάληψιν τοῦ κόμβου Κλεισούρας καὶ τὴν ἐκ δυσμῶν ἀπό-

φραξιν τῶν στενῶν Κλεισούρας, καθὼς ἐπίσης καὶ τὴν κατάληψιν τῆς γενικῆς γραμμῆς Σούκα - Γαρονίν - Ποντογκόρανη.

Γενικὰ ἡ γραμμὴ τὴν ὁποίαν θὰ κατελάμβανε τὸ Β'Σ.Σ. ἔπρεπε νὰ διευκολύνη, κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν ἀνάληψιν μεταγενεστέρως, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., ἐπιθετικῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ ΧΙ Μερ., ἡ ὁποία εἶχεν ἀπομονωθῆ μετὰ τὸν ὄγκον τῆς βορείως τοῦ Ἄψου, εἶχε διαταχθῆ ἀπὸ τὴν 26ην Δεκεμβρίου 1940, νὰ προπαρασκευάσῃ διαπεραιώσιν Τμημάτων τῆς δυτικὰ τοῦ Ἄψου διὰ νὰ ὑποβοηθήσῃ τὰ ἐργεῖα τῆς XVης Μερ., κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονίν (1554/26-12-40).

Ὁ ὄγκος τῆς ΧΙης Μερ. εἶχε ἀποκοπῆ βορείως τοῦ Ἄψου, πρῶτον διότι ἡ γέφυρα Λαπάνι, μὴ προκαταληφθεῖσα ὑπὸ ἡμετέρων Τμημάτων, κατεστράφη ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ δεύτερον διότι, λόγῳ τῶν πλημμυρῶν ὁ Ἄψος κατέστη ἀδιάβατος. Αἱ προπαρασκευαί διὰ τὴν διαπεραιώσιν Τμημάτων τῆς ΧΙης Μεραρχίας ἤρχισαν, ἀλλὰ μέχρι τῆς 8ης Ἰανουαρίου, ἡμέρας τῆς γενικῆς ἐπιθέσεως τοῦ Σ.Σ., δὲν εἶχεν αὕτη ἀκόμη συντελεσθῆ.

Τὸ πρῶτον Τμημα—τὸ III/13 Τάγμα—διεπεραιώθη τὴν 14ην Ἰανουαρίου, διὰ διαβάθρας, ἡ ὁποία κατεσκευάσθη εἰς τὴν θέσιν, ὅπου ἦτο ἡ καταστραφεῖα γέφυρα Λαπάνι. Τὸ ζήτημα τῆς διαπεραιώσεως τοῦ ὄγκου τῆς Μεραρχίας δυτικὰ τοῦ Ἄψου ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν 11ην Δεκεμβρίου (Α.Π. 1181/11-12-40). Μετὰ τὴν διέλευσιν διὰ τῆς διαβάθρας Λαπάνι τοῦ III/13 τὴν 14-1-41, ἡ διαβάθρα παρεσύρθη ὑπὸ τῶν ἀνυψωθέντων ὑδάτων τοῦ Ἄψου. Τὴν 16ην κατεσκευάσθη νέα μόνιμος διαβάθρα, διὰ τῆς ὁποίας διήρχοντο μόνον πεζοί.

Τελικῶς τὸ Στρατηγεῖον τῆς Μεραρχίας κατῶρθωσε νὰ διαπεραιωθῆ Δ. τοῦ Ἄψου τὴν 29ην Ἰανουαρίου. Ἐγκατεστάθη δὲ εἰς τὴν Γκρέπσκαν.

Ἄλλο ζήτημα, τὸ ὁποῖον ἀπασχόλησεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ τὸ Σ.Σ. καὶ τὴν ΧΙην Μερ. ἦτο ὁ συντονισμὸς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ δεξιοῦ τῆς ΧΙης Μερ. καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς Χης Μερ., ἡ ὁποία ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ ποταμοῦ Τομορίτσα.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 14309/15/16-12-40 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 1288/16-12-40 διαταγὴν του, διὰ τῆς ὁποίας ἡ ΧΙη Μερ. ὤφειλε νὰ ὠθήσῃ σταθερὰν πλαγιοφυλακὴν ἐπάνω εἰς τὸν αὐχένα Ντέβρις, διὰ νὰ διευκολύνῃ τοπικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Χης Μερ.

Ἐνεκα ἐδαφικῶν καὶ καιρικῶν δυσχερειῶν, ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν δύο Μερ. κατέστη δυνατὸς μόλις τὴν 5ην Ἰανουαρίου εἰς τὴν περιοχὴν Μπουράνι-ι-Ουγγάνικουτ διὰ περιπόλου ὑπὸ Ἀξιωματικόν. Ἀξιωματικὸς καὶ ἄνδρες τῆς περιπόλου περισυνελέγησαν παγόπληκτοι ὑπὸ ἀνδρῶν τῆς Χης Μεραρχίας.

Ἐπειδὴ εἰς τὸ ὑψόμετρον ἐκεῖνο (1598) ἐπικρατοῦσε δριμύτατον ψυ-

χος, τὸ Γ.Σ., κατὰ πρότασιν τοῦ Β'Σ.Σ., διέταξε (5120/6-1-41) ὅπως αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Χίης Μερ. συνεχισθοῦν εἰς τὴν περιοχὴν Τέκε - Μπουράνι-Ι-Οὐγγάνικουτ μόνον ἐφ' ὅσον αἱ συνθήκαι ψύχους ἐπέτρεπαν τοῦτο, ἄνευ φθορᾶς. Ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει τὰ Τμήματα νὰ περιορισθοῦν εἰς τὸ νὰ ἀποφράξουν τὰς διαβάσεις εἰς τὸ ὕψος τῶν κατωκημένων τόπων.

Ἡ Χη Μερ. εἶχε ὑποχρέωσιν νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν τῆς Χίης. Τὸ Σ.Σ., κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς, ἔδωκε σχετικὴν διαταγὴν εἰς τὴν Χίην Μερ. Ἐκείνη τότε ἀπέσυρε τὰ ἐπὶ τοῦ Μπουράνι-Ι-Οὐγγάνικουτ Τμήματα τῆς εἰς τοὺς κατωκημένους χώρους. Καὶ τὸν σύνδεσμον μετὰ τὴν Χίην Μερ. εἰς τὸ ὕψ. 1598, ἀμέσως Ν. τοῦ αὐχένος Σιρακούτ, τὸν ἐξησφάλισε διὰ περιπόλων καὶ μόνον εἰς τὸν αὐχένα Σιρακούτ, διετήρησε φυλάκιον.

Λόγω τῆς φθορᾶς τῶν δυνάμεων τοῦ Σ.Σ. καὶ κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., διελύθησαν μερικαὶ Μονάδες, διὰ νὰ συμπληρωθοῦν ἄλλαι. Ἔτσι τὴν 3ην Ἰανουαρίου διετάχθη ἡ διάλυσις τῆς Vης Ταξ. Πεζ. καὶ ἡ διάθεσις τῶν Μονάδων τῆς ὡς ἑξῆς: Τὸ 52ον Σ.Π. καὶ τὸ 1/2 θὰ παρέμεναν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. Τὸ III/2 θὰ ὑπήγετο ὑπὸ τὸ 5ον Σ.Π. Τὸ 16ον Σ. Ὀρ. Πυρ/κοῦ εἰς τὴν Ιην Μερ. Ὁ Συν/ρχης Κρητικός, Δ/τῆς τῆς Vης Ταξ., ἐγένετο Δ/τῆς Πεζικοῦ. Ὁ Λόχος Διαβιβάσεων τῆς Ταξ. προσεκολλήθη εἰς τὴν XVην Μερ., πλὴν μιᾶς Διμοιρίας ἀπὸ 30 ἐγκαταστάτας καὶ 10 τηλεφωνητάς, μετὰ ἀνάλογον ἀριθμὸν βαθμοφόρων καὶ μεταγωγικῶν, ἡ ὁποία ἐστάλη εἰς τὴν Χίην Μερ., διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τοὺς Λόχους διαβιβάσεων τῆς. Τὰ κτήνη τοῦ Ἐπιτελείου τῆς Vης Ταξ. ἐδόθησαν εἰς τὸ 52ον Σ.Π. Τὰ ἀρχεῖα τῆς Ταξιαρχίας ἐστάλησαν εἰς τὸ Σ.Σ. Ὁμοίως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 26757/28-12-40 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., ἡ Ταξ. Ἱππικοῦ ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ ὡς Μ.Μ. καὶ συνεχωνεύθη μετὰ τὴν Μερ. Ἱππικοῦ. Κατόπιν τούτου ἡ Β'Ο.Α., ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε μέρος τῶν ἐφιππων στοιχείων τῆς Ταξ., διετάχθη ν' ἀποσυρθῇ ἀπὸ τὸ μέτωπον τὴν 19-12-40 καὶ διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Λούμνιτσα νὰ κατευθυνθῇ τελικῶς εἰς Τσάρσοβαν, πρὸς ἀνάπαυσιν καὶ ἐφοδιασμόν. Τὴν 30-12-40 τὸ Σ.Σ. ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην ὑπάρξεως Τμήματος Ἱππικοῦ πλησίον τοῦ μετώπου ἐπιθέσεως. Διὰ τοῦτο διέταξε τὴν Ο.Α. νὰ μεταστοιμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ποταμοῦ Λεγκαρίτσα (χωρίον Κελάριστι ἢ Μάλι Μπάρδα). Καὶ κατόπιν —τὴν 11-1-41— νὰ προωθηθῇ εἰς Μόκριτσαν. Τὴν 12-1-41 ὁμοίως Β'Ο.Α. διελύθη καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς διετέθησαν εἰς τὰς I, XI, καὶ XV Ο.Α.

Ἡ Ἐπιλαρχία Μέξα, ἡ ὁποία, ἀπὸ τὴν συγκρότησίν τῆς, ὑπήγετο εἰς τὴν Β'Ο.Α. ἀπεσπάσθη εἰς τὸ 1ον Συν/γμα Ἱππικοῦ ἀπὸ τὴν 23-12-40.

Ἀπὸ τὰς ἀρχὰς Ἰανουαρίου ἤρχισε νὰ λειτουργῇ εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Σ.Σ. ὁ τελευταίως ἰδρυθεὶς θεσμὸς τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου. Εἰδικὴ ἀρμοδιότης τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σώματος ἦτο νὰ συντονίζῃ τὰς ἐνεργείας τῶν I καὶ IV ἐπιτελικῶν Γραφείων καὶ τῶν Διευ-

θύνσεων τῶν Ὑπηρεσιῶν Αὐτοκινήτων - Ἐπιμελητείας - Ὑγειονομικοῦ καὶ νὰ λαμβάνη γνώσιν καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν λοιπῶν Ὑπηρεσιῶν, ὥστε νὰ δύναται ν' ἀναπληρῶνῃ τὸν Ἐπιτελάρχην ἀπόντα.

Ὁ θεσμὸς ἐκεῖνος ἐλειτούργησε μέχρι τῆς μεταθέσεως τοῦ Ἀντισυντ. Λαΐου, Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Β'Σ.Σ. (μέχρι τέλους Μαρτίου περιπίου) καὶ ἀπεδείχθη ὠφελιμώτατος. Διότι, τὸ Σ.Σ., ὅταν τελικῶς εὐρέθη μὲ δύναμιν 7 Μερραρχιῶν, εἶχε σωρείαν ὑποθέσεων καὶ φόρτον ἐργασίας, τὸν ὁποῖον δὲν ἦτο δυνατὸν ἓνα μόνον πρόσωπον, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ν' ἀναλάβῃ καὶ διεκπεραιώσῃ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Διαταγαὶ τοῦ Σ.Σ. ὅπως αἱ Μονάδες ἐνισχύσουν, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 8ης Ἰαν., τὴν ΧΥ Μερραρχίαν. Ἐναρξίς ἐπιθέσεως.—Κατάληψις τοῦ Μάλι Γαρονίν.—Ἐξάρθρωσις τῆς ἀμυντικῆς διατάξεως τοῦ ἐχθροῦ.—Ἐκιαθαριστικαὶ ἐπιχειρήσεις πρὸς Κλεισούραν.—Νεαὶ διατάξεις 1ης καὶ ΧΥης Μερραρχιῶν.—Κατάληψις Κλεισούρας. Προώθησις Μονάδων πέραν αὐτῆς.

Ἡ διὰ τὴν 8ην Ἰανουαρίου ἀποφασισθεῖσα τελικῶς ἐπίθεσις τῶν δυνάμεων τοῦ Σ.Σ. κατὰ τῆς Τοποθεσίας Μάλι Τοπόγιανιτ (σύμφωνα πρὸς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 11 Γενικὴν Διαταγὴν Ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ. καὶ τὴν συμπληρωματικὴν ταύτης 5591/4-1-41) θὰ διεξήγετο ἀπὸ τὰς 1ην, ΧΥην καὶ ΧΙην Μερραρχίας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐνεργοῦσαν ὡς ἀκολούθως :

ΧΥη Μερραρχία : Σύγχρονος ἐπίθεσις ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου, ἄνευ προπαρασκευῆς Πυρ/κοῦ, μὲ κυρίαν προσπάθειαν κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς, πρὸς διάσπασιν τῆς ἐχθρικῆς Τοποθεσίας καὶ κατάληψιν τῆς γραμμῆς.

Ἀντέρεισμα 1000 μ. Β. Λέσκοβες, ὑψ. 877, ὑψ. ἀμέσως Β. Μάλι - Χιρόσε, (ὑψ. 1187), ὑψ. 1064 (Β. Δ. Μάλι - Χιρόσε) ἀντέρεισμα ἀμέσως Ν. Μούζακα ὑψ. χωρίου Ρόκι (877-801). Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀνωτέρω ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, δραστηρία ἐκμετάλλευσις πρὸς τὰς κατευθύνσεις : α) Τῆς κυρίας προσπαθείας Μάλι - Χιρόσε - Μάλι Γαρονίν - Μάλι Ταπαγιάν-Ντρας-Ε-Καῖς (193) Μάλι Κοράπ(1242)-Κιάφ-Ε-Σόφιουτ (1234). β) Ὑψ. 960 (1500 μ. Δ. Μάλι Χιρόσε - χωρίον Σέλγκου ὑψ. 746 (2000 μ. Β.Α. χωρ. Ροντέν) πρὸς κατάληψιν τῶν γραμμῶν : 1) Ἀντέρεισμα 1000 μ. Β.Δ. Σέλγκου - Μάλι - Γαρονίν ὑψ. Β. Τσαπάνι καὶ Ζαμπερζάνι. 2) χωρίον Τόσκισε-Κιάφ-Ε-Σόφιουτ (1234) ὑψ. χωρ. Βερέσια. Κατὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μάλι Χιρόσε, κινήσις ἰσχυροῦ Τμήματος κατὰ μῆκος ἀντερείσματος Μάλι Τοπόγιανιτ ὑψ. 875 (1000 μ. Β. Λέσκοβες) χωρ. Σούκα, παρὰ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν πρὸς ἀπο-

κοπήν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ εἰς τὸ ὕψος Σούκας. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μάλι Γαρονίν καὶ τῶν ὑψωμάτων Α. χωρίου Γκάϊζα κινήσις ἰσχυρᾶς δυνάμεως πρὸς κατεϋθύνσιν Μάλι Γαρονίν ἀντέρεισμα Β. χωρίου Σέλγκου πρὸς Χάνι Μπαλαμπάν, πρὸς ἀποκοπήν τῆς ὁδοῦ εἰς τὸ ὕψος Χάνι Μπαλαμπάν. Ὑποβोधήθησις τῆς πτώσεως τῶν ἀντιστάσεων διὰ κινήσεως πρὸς τὰ ἐκατέρωθεν τῆς κορυφογραμμῆς ἐκσπώμενα ἀντερεισμάτα.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ: α) Πρῶτον Κλιμάκιον

5ον Σ.Π. καὶ Πυροβολικόν Α.Υ. Ι Β Μ.Ο.Π., 28ον Σ.Π. καὶ Πυροβολικὸν ΧΥα καὶ ΧΥγ Μ.Ο.Π., 33ον Σ.Π. καὶ Πυροβολικὸν Πυροβολαρχία 105 (Καραγιάννη), 50ὸν Σ.Π. καὶ Πυροβολικὸν ΧΙβ Μ.Ο.Π., Πυρ/κὸν Συνόλου Ιγ Μ.Ο.Π.

Κατεϋθύνσεις: 28ον Σ.Π. (κυρίας προσπαθείας) ὕψ. 1167 Μάλι Τοπόγιανιτ (1237) Μάλι Χιρόσε (1153) - Μάλι Γαρονίν (1248) - Μάλι Κοράπ (1242) 5ου Σ.Π. ὕψ. 960 (1500 μ. Δ. Μάλι Χιρόσε) χωρίον Σέλγκου (ἀνατολικοὶ συνοικισμοὶ) - ὕψ. 746 (2000 μ. Β.Α χωρίου Ροντέν) καλύπτων διαρκῶς τὸ 28ον Σ.Π. 33 Σ.Π. ὕψ. 1116, ἀντέρεισμα Ν. Μουζάκα 50 Σ.Π. ὕψ. 752 - 794 - 877, ὑψώματα Τσεπάνι, ὕψ. 994 (1700 μ. Δ. χωρίου Ζάμπερζάνη) ὕψ. 934 (1500 μ. Ν. Α. χωρίου Ροβίτσα). ΕΦΕΔΡΕΙΑΙ Μεραρχίας τὸ 90 Σ.Π. κινούμενον ἐν τῇ κατευθύνσει τοῦ 28ου Σ.Π.

Ι ΜΕΡΑΡΧΙΑ. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῆς XVης Μερ. (1ος χρόνος) τῆς γραμμῆς τῶν ὑψωμάτων 1237 (Μάλι Τοπόγιανιτ-936-872-845), ἐπίθεσις ἐν δευτέρῳ χρόνῳ διὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς Μερ. ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως τοῦ χωρίου Τοπόγιανιτ-737-753-735 καὶ ἐν στενῷ συνδέσμῳ μετὰ τῶν Τμημάτων τῆς XVης Μερ., ἅτινα θὰ καλύψουν μετέπειτα τὸ δεξιὸν καὶ τὰ νῶτα τῆς ἐπιθέσεως, ἵνα ἐν πρώτῃ φάσει καταληφθοῦν διαδοχικῶς τὰ ὕψ. 753-735 μὲ ζωηράν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου. Εἰς δευτέραν φάσιν ἐξασφάλισις τῶν ἄνω ὑποδεικτῶν εὐρέως καὶ συνέχισις τῆς ἐπιθέσεως ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων: 1) 753-Τόγλιαρι-δημοσία ὁδός, 2) 753-ὕψ. 670 πρὸς δημοσίαν ὁδὸν (ὕψ. 231) πρὸς ὑπέρβασιν τῶν ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου καὶ περιοχῆς Κλεισούρας ἐχθρικῶν ἀντιστάσεων πρὸς κατάληψιν τῶν Δ. ὕψ. 753-670 πρὸς δημοσίαν ὁδὸν ἀντερεισμάτων μέχρι χαράδρας, μετὰ ταυτοχρόνου ἐν καταλλήλῳ στιγμή προωθήσεως τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ μὲ ἄξονα περιστροφῆς τοὺς ὑποδείκτας 259, 257 (Ρίμπα) πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς διατάξεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως Κλεισούρας. ΤΡΙΤΗ ΦΑΣΙΣ. Μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν Α. Ρεύματος Λεσκοβίτσα ἀντερεισμάτων, προσπάθεια διαπεραιώσεως Τμημάτων δυτικῶς ποταμοῦ Ντέσνιτσε πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ ἀριστεροῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως τοῦ ὄρους Τρεμπεσίνα καί, τοῦ ἐχθροῦ ἐνδίδοντος, κατάληψις τῆς Κλεισούρας πρὸς φράξιν τῆς στενωποῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Τεπελένι καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Τρεμπεσίνης διαβάσεων.

Μετέπειτα, αναλόγως τῆς τακτικῆς καταστάσεως, εξασφαλιζομένου πάντοτε τοῦ ἀρσπεροῦ τῆς διατάξεως ἐκ τῆς κατευθύνσεως Κλεισούρας ἐκμετάλλευσις ἐπὶ τῆς γενικῆς κατευθύνσεως 753-950-737 πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς τῶν ὑψ. 737-Χάνι Μπαμπάϊ- Σούκα καὶ Ν. Δυτικώτερον πρὸς τὰ Ν.Α. κράσπεδα Μάλι Τρεμπεσίνες. Κατὰ πάσας τὰς ἀνωτέρω ἐνεργείας λήψις σοβαρῶν μέτρων ἐνεργητικῆς, ἀντιαρματικῆς ἀμύνης ἐπὶ τῶν κατευθύνσεων Τεπελέι - Βεράτι.

ΔΙΑΤΑΞΙΣ ΚΑΙ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ. 4ον Σ.Π. χωρίον Τοπσπάν-737-753-735-Τόγλιαρι - δημοσία ὁδός. 16ον Σ.Π. Τάγμα. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ὑψ. 587 καὶ τὸ πρὸς τὰ Ν.Α. ἀντέρεισμα πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδόν, ἐκμετάλλευσις ἐν τῇ κατευθύνσει Τόγλιαρι - Σούκα. 7ον Σ.Π.-Τάγμα. Μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν 16ου καὶ 4ου τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν των, προσπάθεια διαπεραιώσεως Τμημάτων Δ. Ντέσνιτσε καί, τοῦ ἐχθροῦ ἐνδίδοντας, προσπάθεια καταλήψεως Κλεισούρας καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ὄρους Τρεμπεσίνας διαβάσεων πρὸς Κλεισούραν καὶ Μοναστέρι καὶ φράξις ἐν συνδέσμῳ μετὰ τοῦ 36ου Σ.Π. (Ἀπόσπασμα Ἀντ/ρχου Δημοκωστούλα) τῆς στενωποῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Τεπελενίου. 36ον Σ.Π. Ἀπόσπασμα Ἀντ/ρχου Δημοκωστούλα. Νὰ ὤθηθῆ εἰς τὴν πρὸς τὸν ποταμὸν Ἀῶν ἐξέχουσαν. Ἀπόσπασμα Ἀντ/ρχου Κετσέα ἐφεδρεία μεραρχίας καὶ XV Ο.Α. ἐτοιμαί πρὸς ἐκμετάλλευσιν πρὸς Βεράτιον. Ἀρχικὸς χώρος συγκεντρώσεως ἢ κοιλὰς Λούμιτσα, μεταξύ Πακομίτ Μόκριτσα. XI Μερ. ἔδει διὰ πυρῶν Τάγματος καὶ Πυροβολαρχίας ἀπὸ περιοχῆς Κομπρένσκας νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐνέργειαν τῆς XVης Μερ. μέχρι Τσεπάνι - Ζχμπερζάνη. Ὥρα ἐξορμήσεως ὠρίσθη ἡ 7η.

8 Ἰανουαρίου. Οὐρανὸς κατὰ διαλείμματα νεφελώδης. Κατάστασις τὴν 10ην ὥραν. Τὴν 08.30 ὥραν ἡ XV Μερ. κατέλαβεν εὐρέως τὸ ὑψ. Σπι-Βαρυσντόγκλιαν καὶ τὸ ὕψωμα 1187 καὶ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ ἀντερείσματα. Ἐκυριεύθησαν ἄφθονα πολυβόλα καὶ ὀπλοπολυβόλα, συνελήφθησαν καὶ μερικοὶ αἰχμάλωτοι, οἱ ὅποιοι ἀνήκον εἰς τὸ 8ον Συν/γμα Ἀλπινιστῶν. καὶ εἰς τὸ 8ον Συν/γμα τῆς Μεραρχίας Κούνεο. Ὁ ἀγὼν ἐξακολουθοῦσε κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Τὴν 13 30 ὥραν: Περὶ τὴν 11ην ὥραν κατελήφθη τὸ Μάλι - Χιρόσε καὶ συνελήφθησαν νέοι αἰχμάλωτοι. Τὸ 50ὸν Σ.Π. ἐκινεῖτο πρὸς Τσεπάνι. Τὰ Τμήματά μας ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν δρᾶσιν τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας. Τὴν 22αν ὥραν: Τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας περιληπτικῶς: Ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε τὴν 06.30 ὥραν ἀντιπροπαρασκευὴν Πυρ/κοῦ. Ἡ XVη Μερ., κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος κατέλαβε τὸ ὑψ. Μπρέγκου - Λίπες Κρός-ἀντέρεισμα νοτιῶς Μπρασάκα-Μάλι Χιρόσε-ὑψ. 960 (1500 μ. νοτιοδυτικὰ Χιρόσε).

I Μεραρχία: ὑψ. 936 (2,5 χιλ. νοτιοδυτικὰ 1237 Μάλι - Τοπόγιανιτ) ὑψ. 723. Κατὰ τὴν 8ην Ἰανουαρίου ἡ XVη Μερ. συνέλαβεν ἐν

συνόλω 7 αξιωματικούς και 450 όπλίτας αίχμαλώτους και έκυρίευσε 4 πυροβόλα, 18 Όλμους τών 81, πλήρη Λόχον όλμίσκων, μέγαν άριθμόν όπλοπολυβόλων - πολυβόλων τυφεκίων και όλμίσκων. Έπάνω εις την Τοποθεσίαν Τοπόγιανιτ - Χιρόσε έμετρήθησαν 320 νεκροί τοϋ έχθροϋ. Κατά την νύκτα τής 8-9 Ίανουαρίου ή διάταξις τής ΧVης Μερ. προωθήθη και έλαβε στενήν έπαφήν με τον εύρισκόμενον εις τó Μάλι Γαρονίν έχθρόν. Τó ΙΙΙ/33 Τάγμα (Ταγ/ρχης Σιαπέρας) και με Όρ. Πυρ/χίαν, άφοϋ έκινήθη κατόπιν διαταγής τής Β΄ Σ. Σ., κατά μήκος τοϋ άντερείσματος Μάλι - Χιρόσε - Γκορίζα, έφθασε περι τήν 22αν ώραν εις τó ύψος τής Γκορίζας. Άκολούθως τήν 02.00 ώραν τής 9ης Ίανουαρίου έπλησίασε τήν Σούκαν, άπό όπου δια τών πυρών του άπέκοψε τήν άμαξιτήν όδόν προς Σούκαν. Καθ' όλην τήν νύκτα έγινετο άντιληπτή ή διαρροή τοϋ έχθροϋ δια τής άμαξιτής όδοϋ προς τήν Σούκαν, Βαρϋ Πυρ/κόν, αύτοκίνητα και πλήθος Στρατοϋ.

Αίχμάλωτος άξιωματικός κατέθεσεν ότι τó Τάγμα του, τó όποϊον ανήκεν εις τó 17ον Σ.Π. τής Μερ. Άκουϊ, διετάχθη νά ενισχύση τήν διαλυθείσαν Μερ. Τζούλια. Οί αίχμάλωτοι ανήλθαν εις έξακοσίους. Τήν έσπεραν τής 8ης Ίανουαρίου τó Σ.Σ. ειχε περιληπτικώς τας κάτωθι πληροφορίας περι τοϋ έχθροϋ : «Έξ ύποκλαπέντων έχθρικών ραδιοτηλεγραφημάτων έχθρός κατέλαβεν ήδη τήν γραμμήν Μάλι Γαρονίν-ύψ. 1123-ύψ. 883 ύψ. 947-ύψ. 955. Διάταξις έχθροϋ επί άνωτέρω γραμμής : 1) Τάγμα Ντολμέζο άπό Μάλι Γαρονίν (όχι) μέχρι ύψ. 1123. 2) Τάγμα Τσιβιντάλε άπό ύψ. 1123 συμπεριλαμβανομένου μέχρι ύψ. 883. 3) Τάγμα Τζεμόνα άπό ύψ. 883 (όχι) μέχρι ύψ. 955. 4) Τάγμα Τρέντο άπό 955 μέχρι τοϋ ποταμοϋ Άψου. 5) Τάγμα Βαλφέλα έφεδρεία. Έκ τών άνωτέρω Ταγμάτων τά μεν ύπ' αύξοντα άριθμ. 1, 2, 3 ανήκαν εις 8ον Σ. Άλπινιστών, τó Τρέντο εις 11ον Σ. Άλπινιστών και τó Βαλφέλα εις 8ον συμπληρωματικόν «8δς Σ. Άλπινιστών».

9 Ί α ν ο υ α ρ ί ο υ. Ό καιρός μάλλον άκατάστατος. Άπό τής 17ης ώρας έπιπτεν έλαφρά βροχή. Κατάστασις τήν 20.30 ώραν. Κατελήφθη σήμεραν τó Μάλι Γαρονίν και ή περιοχή τής Τσέποβας. Κατελήφθη ή περιοχή Γκορίζας και τó ύψ. 753, χωρ. Παναρίτι (Δυτικόν) και ύψοδ. 275 (750 μ. βορείως Κλεισούρας), κατόπιν άγώνος. Έκ τών άνωτέρω τó Σ.Σ. έσημάτισε τήν εντύπωσιν ότι ό έχθρός έξηθρώθη εις τήν άμυντικήν του διάταξιν και δι' αύτό δέν παρουσίαζε πλέον συνεχές μέτωπον προ τής Ιης και ΧVης Μερ. Έξέδωκε λοιπόν τήν ύπ' άριθμ. 5761 / 9-1-41 ώρας 21.45 διαταγήν Έπιχειρήσεων, ή όποία εις τά κύρια της σημεία ειχεν οϋτω :

Αϋριον, 10ην τρέχοντος τó Σ.Σ. θά επιδιώξη : Νά εκκαθαρίση τήν περιοχήν Κλεισούρας. Νά σταθεροποιήση τó άριστερόν του δια τής στα-

θερᾶς κατοχής τῆς περιοχῆς Β.Δ. Κλεισούρας διὰ τοῦ Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα εἰς ἃς θέσεις εὐρίσκεται καὶ διὰ Τμήματος μετὰ ἀντιαρματικῶν Μέσων εἰς τὴν διασταύρωσιν τῶν ὁδῶν Κλεισούρας. Νὰ ἐκαθαρίσῃ ἄπασαν τὴν περιοχὴν μεταξύ Τρεμπεισίνας καὶ Ἄψου ποταμοῦ μέχρι τοῦ ὕψους γραμμῆς Χάνι Μπαλαμπάν, Μάλι Γαρονὶν - Ζαμπερζάνι. Νὰ προωθήσῃ ἀπόσπασμα εἰς Ντράς-Ε-Καίς (1193) πρὸς τήρησιν τῆς μετὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐπαφῆς. ΑΠΟΣΤΟΛΑΙ: XV Μερ. νὰ σταθεροποιήσῃ τὰς καταληφθείσας θέσεις τῆς. Νὰ προσπαθῆσῃ μέχρις ἀφίξεως τῆς 1ης Μερ. νὰ ὠθήσῃ Τμήμα τῆς εἰς Ροντέν καὶ εἰς περιοχὴν Χάνι Μπαλαμπάν πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ ἐφ' ὅσον δὲν παρουσιάζονται ἰσχυραὶ, ἐχθρικοὶ ἀντιστάσεις, ἀνώτερα τῶν ἐκεῖ διατεθησομένων μέσων. Νὰ ὠθήσῃ ἀπόσπασμα ἐκ 2 Ταγμάτων, μετ' ἀναλόγου Πυρ/κοῦ πρὸς Ντράς-Ε-Καίς πρὸς ἀναζήτησιν τῆς ἐπαφῆς καὶ εἰ δυνατόν τὴν κατάληψιν τούτου. Ι Μερρχία: Νὰ ὠθήσῃ Τμήματα ἐν τῇ κατευθύνσει 753-737-Ροντέν. Διὰ Τμημάτων ὠθουμένων ἐν τῇ κατευθύνσει Παναρίτ - Τόγλιαρι - Σούκα ν' ἀποκόψῃ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν εἰς τὸ ὕψος Σούκα καὶ τὴν ἡμιονικὴν δυτικῶς εἰς περιοχὴν Ποδγκόρανι. Διὰ Τμημάτων περιοχῆς Γκορίζα ν' ἀποκόψῃ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν καὶ ἡμιονικὴν δυτικῶς εἰς περιοχὴν Γκιλβανάι (2,5 χιλ. Ν.Δ. Γκορίζα). Νὰ καταλάβῃ ἰσχυρῶς περιοχὴν ἀμέσως Β. Δ. Κλεισούρας. Νὰ ὠθήσῃ μέρος τῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης εἰς τὸ ὕψος τῶν Τμημάτων Γκορίζα. Νὰ τηρήσῃ ἀντιαρματικὴν ἄμυναν εἰς περιοχὴν Κλεισούρας κατὰ ἀπειλῆς ἐκ Τεπελενίου. Τμήματα ἄλλα νὰ τηρήσῃ εἰς περιοχὴν Κλεισούρας κατὰ πάσης ἀπειλῆς ἐκ Τεπελενίου. ΧΙ Μερρχία: Νὰ ἦ ἐτοιμὴ ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5754 διαταγὴν τοῦ Σ.Σ. ἣτις καθώριζεν ὅπως Τμήματα τῆς Χ1ης Μερ. ὣσιν ἔτοιμα ὅπως διαβοῦν τὸν Ἄψον πρὸς δημιουργίαν προγεφυρωμάτων ἐν συνδυασμῷ τῆς κατὰ Γαρονὶν ἐνεργείας. Τάγμα τοῦ 52ον Σ.Π. εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. ἔτοιμον νὰ κινήθῃ εἰς περιοχὴν Ἀνατολικοῦ Παναρίτ, κατόπιν ἐιδικῆς διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. Γενικῶς Ι καὶ XV Μερ. κατὰ τὴν κίνησιν των νὰ ἔχουν συνοχὴν μεταξύ τῶν Τμημάτων των εἰς τρόπον ὥστε, ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ παρουσιάζουν μέτωπον καὶ νὰ τηροῦν ἐφεδρείας. Τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν ὀλόκληρον, κατὰ προτίμησιν εἰς τὴν ζώνην τῆς 1ης Μερ. ἰδίᾳ διὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Β.Δ. Κλεισούρας, ἔτοιμον ὅπως διὰ Μοίρας 105 Μακροῦ βάλλῃ πρὸς ὄφελος XVης Μερ. τῇ αἰτήσει τῆς.

Αἱ προβλεφθεῖσαι ἐνέργειαι ἀπὸ τὴν 9ην Ἰανουρίου διὰ τὴν 10ην ἦσαν: Ι Μερρχία: (Ἀπὸ Βορρᾶ πρὸς Νότον). ΔΙΑΤΑΞΙΣ: Ἀπόσπασμα Κετσέα πλέον 1α Μ.Ο.Π. (μεῖον Πυρ/χία) 16ον Σ.Π. Τάγμα πλέον Πυρ/χία καὶ 6 ἀντιαρματικὰ τυφέκια. 4ον Σ.Π. πλέον Πυρ/χία 12 Μ.Ο.Π. 7ον Σ.Π. πλέον Β2 Μ.Π.Π. Ἀντιαρματικὸν Ἀπόσπασμα Κλεισούρας (ἀντιαρματικὸς Οὐλαμὸς 37,3 Πυροβόλα 75 Πεδ. Πυρ/κοῦ, 7 ἀντιαρ-

ματικά τυφέκια, Τάγμα Ζαχαροπούλου). Ἐφεδρεία II/4, Τάγμα 7 Σ.Π., I καὶ XV Ο.Α. Τὸ Ἀποσπάσμα τοῦ Συν/ρχου Κετσέα νὰ συνεχίσῃ τὴν κίνησίν του ἐν τῇ κατευθύνσει 753-737-Ροντέν καὶ νὰ καταλαβῇ καὶ ἐξασφαλίσῃ τὰ ὑψώματα Ροντέν πρὸς τὴν δημοσίαν ὁδὸν (679-587-344-266) ἢ ν' ἀπαγορεύσῃ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Βεράτι. Τὸ 16ον Σ.Π. νὰ συνεχίσῃ τὴν κίνησίν του ἐν τῇ κατευθύνσει Τόγκλιαρι - Σούκα καὶ τελικῶς νὰ καταλάβῃ ἀφ' ἑνὸς μὲν τὰ ὑψώματα 282-265 (Ἀνατολικῶς Σούκας καὶ Νοτίως Χάνι Μπαμπάι) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ ἀντέρεισμα Ποντογκόρανη (Ν. Δ. Σούκα 2,5 χιλ.) ἵνα ἀποκόψῃ τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν καὶ τὴν ἡμιονικὴν Δυτικῶς Ποντογκόρανη. Σ.Π.—Τάγμα. α) Καταλαμβάνον τὴν περιοχὴν Γκορίζα (ὑψ. 371 - 397) ν' ἀποκόψῃ τὴν ἀμαξιτὴν. β) Διαπεραιούσῃ δύναμιν οὐχὶ μεγαλυτέραν Τάγματος Ν.Δ. Ντέσνιτσε ν' ἀποκόψῃ ἀφ' ἑνὸς τὴν ἡμιονικὴν εἰς τὸ ὕψος Γκιουνααῖ (2,5 χιλ. Δ. Γκορίζας) καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ αὐτὸ Τμῆμα (μείον τῶν ἀπαραιτήτων πρὸς ἀποκοπὴν τῆς ἡμιονικῆς) νὰ κινήθῃ ὑπερκερωτικῶς ἐν τῇ κατευθύνσει Γκιουνααῖ - Μουτσέν (Β. Δ. Κλεισούρας 2,5 χιλ.) πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς ἐνεργείας τοῦ 7 Σ.Π. πρὸς κατάληψιν τῆς Κλεισούρας. Τὴν κίνησίν του νὰ συνδυάσῃ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ 7ου Σ.Π. γ) Νὰ ὀργανώσῃ ἀντιαρματικὴν ἀμυναν ἐν τῇ ἀμαξιτῇ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Βεράτι διὰ τῶν διατιθεμένων αὐτῷ 6 ἀντιαρματικῶν τυφεκίων ἐκ τοῦ ἀντιαρματικοῦ Ἀποσπάσματος Κλεισούρας. 7ον Σ.Π.—Τάγμα. α) Νὰ ἐπιτεθῇ καὶ καταλάβῃ εὐρέως Β.Δ. τὴν Κλεισούραν ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν ὑπερκερωτικὴν ἐνέργειαν Τάγματος τοῦ 4ου Σ.Π. ἀφ' ἑνὸς καὶ τῇ διὰ πυρῶν ὑποστηρίξει τοῦ Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα. Μετὰ τὴν κατάληψιν ταύτης νὰ φράξῃ τὴν Β.Α. ἐξοδὸν τῆς στενωποῦ ἐκ τῆς κατευθύνσεως Τεπελένι τῇ συμπράξει (κοινῇ συνεννοήσει) τοῦ Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα. Νὰ καλυφθῇ ἐκ τῶν διαβάσεων Τρεμπεσίνες ὄρους. Τὸ Ἀποσπάσμα Ἀντ/ρχου Δημοκωστούλα νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐνέργειαν τοῦ 7ου Σ.Π. δι' ὄλων του τῶν πυρῶν καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας νὰ συνδυάσῃ τὰ πυρά του μετὰ τῶν τοιούτων τοῦ 7ου Σ.Π. πρὸς φράξιν τῆς Β.Δ. ἐξόδου τῆς στενωποῦ, κοινῇ συνεννοήσει. Τὸ Ἀντιαρματικὸν Ἀποσπάσμα Κλεισούρας μέχρι καταλήψεως τῆς Κλεισούρας ν' ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν τυχὸν ἐπίθεσιν ἀρμάτων ἐκ τῶν κατευθύνσεων Τεπελένι - Βεράτι. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας νὰ ὠθήσῃ τὴν διάταξίν του κατὰ πάσης ἀπειλῆς ἀρμάτων ἐκ Τεπελενίου ἐν συνδυασμῷ μὲ ἐνεργείας τοῦ 7ου Σ.Π. καὶ τοῦ Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα πρὸς φράξιν τῆς στενωποῦ.

ΕΦΕΔΡΕΙΑΙ.—Τάγμα 4ου Σ.Π. ἐν ἀναμονῇ ἀμέσως Α. Τόγκλιαρι. Νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα ἀνά πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἐνισχύσῃ εἴτε τὸ 7ον Σ. Π. εἴτε τὸ 4ον Σ.Π. Τάγμα 7ου Σ.Π. ἐν ἀναμονῇ εἰς περιοχὴν Κούκιαρι. Νὰ ἔχῃ τὴν δυνατότητα ἀνά πᾶσαν στιγμὴν νὰ ἐνισχύσῃ τὸ 7ον Σ.Π. — XV Ο.Α. προωθουμένη εἰς περιοχὴν ἀμέσως Α. Κούκιαρι νὰ ἔχῃ τὴν δυνατό-

τητα ανά πάσαν στιγμήν κινήσεως της προς Δυσμάς. —Ι.Ο.Α. να κινηθῆ εἰς χῶρον Α. Πακομίτ, ἐν ἀναμονῇ διαταγῶν τῆς Μερραρχίας. Πυρ/κόν Α.Υ. ὡς ἀνωτέρω (ΔΙΑΤΑΞΙΣ). Ἐνεργείας Συνόλου. Ὁμάς Ἄντ/ρχου Νικολάου. — Νά ἐνισχύση κατὰ πρῶτον λόγον τὴν ἐνέργειαν τοῦ 7ου Σ.Π. πρὸς κατάληψιν τῆς Κλεισούρας. — Νά μελετήσῃ καὶ ἐκτελέσῃ πυρὰ ἀνασχέσεως εἰς τὸ ὕψος τοῦ ἀντερείσματος Μπεντούσια ἐν περιπτώσει ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Τόγλιαρι. Ὁμοίως ἐπὶ ρεύματος ἀμέσως Δ. Ρίμπας. Βαρὺ Πυρ/κόν. Ὀλόκληρον νὰ βάλῃ Δ.Ντέζνιτσε μέχρι Τρεμπεσίνες ὅρους πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐνεργείας τοῦ 7ου Σ.Π. κατὰ πρῶτον λόγον πρὸς κατάληψιν τῆς Κλεισούρας καὶ κατὰ δεύτερον λόγον διὰ μέρους ὑπὲρ τοῦ 4ου καὶ τοῦ 16ου Σ.Π. διὰ τὴν ἐνέργειάν των Δ.Ντέζνιτσε. Στόχοι : Ἐν ἀντερείσματα Καστέλλο (Ν.Δ. Κλεισούρας, Κουρ -Ροντὲν - Μουτσὲν ὕψ. 601 - Ντεντὲν Κάϊ. Ὁμοίως τῇ αἰτήσῃ τοῦ 7ου Σ.Π. εἰς καθορισθησομένους ὑπὸ τούτου στόχους. Ἐπὶ Γκρόπα ὕψ. 1085 (ἐπὶ ὅρους Τρεμπεσίνες).

ΕΚΤΕΛΕΣΙΣ : Κίνησις 4ου καὶ 16ου Σ.Π. καὶ Ἀποσπάσματος Κετσέα ἀπὸ 07.30 ὥρας. Ἐνέργεια τοῦ 7ου Σ.Π. ἅμα τὸ Βαρὺ Πυρ/κόν εἶναι ἕτοιμον νὰ τὸ ὑποστηρίξῃ πάντως οὐχὶ μετὰ τὴν 11ην ὥραν.

XV. Μερραρχία. Διὰ τὴν Μερραρχίαν ταύτην ἰσχύει ἡ διαταγὴ ἐπιχειρήσεων της διὰ τὴν 9ην Φεβρουαρίου ἤτοι : — Τὸ 28ον Σ.Π. θὰ ἐκμεταλλευθῆ πρὸς κατεύθυνσιν Ντράς-Ε-Καῖς (ὕψ. 1193) ἐφ' ὅσον παρουσιάζονται εὐνοϊκαὶ συνθήκαι. Θὰ κινήσῃ τὸ Τάγμα του, κατόπιν διαταγῆς τῆς Μερραρχίας, πρὸς κατεύθυνσιν Μπαλαμπάν, εὐθὺς ὡς τὸ 90ὸν Σ.Π. ὑπερβῆ τὸ Σ. τοῦτο. — Τὸ 33ον Σ.Π. θὰ ἐνεργῆ εἰς τὸ ὕψος καὶ δεξιὰ τοῦ 28ου Σ.Π. (ἀμφότερα θὰ ἐνεργήσουν βάσει τῆς προγενεστερᾶς βασικῆς ὑπ' ἀριθμ. 22 Γ.Δ.Ε. τῆς Μερ.)— XI Μερραρχία : Ἡ Μερ. αὕτη ἐκδίδει τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων της βάσει τῆς τοιαύτης τοῦ Σ.Σ. ὡς ἰδέα ἐνεργείας εἶναι : Καλυπτομένη ἰσχυρῶς ἀπὸ κατευθύνσεως Βερατίου—Μπαργκουάλας νὰ διαπεραιώσῃ ἰσχυρὰ Τμήματα Δυτικῶς Ἄψου ἐν τῇ κατευθύνσει Βερζιέζια, Μάλι Σπάνταριτ ἐπὶ σκοπῶν καταλήψεως τούτου καὶ ἐνεργείας εἶτα εἴτε πρὸς Κιάφ-Ε-Σόφιουτ εἴτε πρὸς Κιάφ-Θερεπέλι, Μάλι Θερεπέλι πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς ὀλοκληρώσεως τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς XVης Μερ. Ἡ διάταξις της καὶ αἱ ἀποστολαὶ τῶν Τμημάτων της ἐμφαίνονται εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5080/9-1-41 Δ.Ε.

10 Ἰανουαρίου 1941. Ὁ καιρὸς ὑπῆρξε βροχερός. Τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς καὶ τὴν 11.00 ὥραν τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν XVην Μερ. (5762) ὅπως, μολὶς καταλάβῃ τὸ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ, ἀναφέρῃ ἀμέσως εἰς τὸ Σ.Σ., διὰ νὰ διατάξῃ τοῦτο τὴν διαπεραίωσιν Τμημάτων τῆς XIης Μερ. Δ. τοῦ ποταμοῦ Ἄψου, εἰς τὸ ὕψος τοῦ Βερζιέζια καὶ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι - Σπάνταριτ (ὕψ. 1110). Αἱ πληροφορίες μέχρι τῆς 11.30 ὥρας περὶ τῆς ἐξελί-

ξεως τῶν ἐπιχειρήσεων ἦσαν : Τὰ Τμήματά μας ὥραν 10.30 εἰσῆλθον εἰς τὴν Κλεισούραν, τῆς ὁποίας ἡ πτώσις προῆλθε ἀπὸ τοὺς διημέρους, σκληροὺς ἀγῶνας τῶν Τμημάτων μας ἐναντίον τοῦ ὑπερασπιζόντος αὐτὴν ἐχθροῦ. Ἄλλα Τμήματά μας, ἀφοῦ ἐπέρασαν τὸν ποταμὸν Ντέσνιτσε δυτικὰ τῆς Σούκας, κατέλαβον τὸ χωρίον Ποτγκόρανη. Καί τ' ἄλλα προωθοῦνται βορειῶς τοῦ Γαρονίν. Ὁ Πρωθυπουργὸς καὶ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον διὰ τηλεγραφημάτων ἐξέφρασαν συγχαρητήρια καὶ ἕνα μέγα εὖγε ὅπως ἔλεγαν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ διὰ τοὺς ἡρωϊκοὺς ἀγῶνες του. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν 1ην Μερ. (5770/10-1-41), ὅπως, εὐθὺς μόλις συμπληρωθῆ ἡ κατάληψις τῆς περιοχῆς Β.Δ. τῆς Κλεισούρας δηλαδὴ τοῦ Μουτσέ-νι, Γκρόππα, ὑψ. 1085, Καστέλλο, καὶ προωθηθοῦν Τμήματα τοῦ Ἀποσπάσματος Δημοκωστούλα εἰς τὸ ἀντέρεισμα 360 καὶ δυτικώτερα, πλησίον τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἀώου, προωθήσῃ Τμήμα τῆς, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κλεισούρας, Τεπελενίου, μέχρι τοῦ Σενεγκόλ. Ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ τῆς ἀνερχομένης ἡμιονικῆς ὁδοῦ, νὰ καταλάβῃ ἰσχυρῶς τὰς νοτιοδυτικὰς ἀντηρίδας τῆς Γκρόππας καὶ ν' ἀπαγορεύσῃ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Τεπελενίου πρὸς Κλεισούραν καὶ τὴν ἡμιονικὴν πρὸς τὸ Σενεγκόλ. Τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Τμήματος τούτου νὰ ἀναφέρῃ. Τὸ Σ.Σ., μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κλεισούρας, διέταξε—δι' εἰδικῶν διαταγῶν—νὰ προωθηθοῦν τὰ εἰς τὴν διάθεσίν του Τμήματα : Ἡ Β.Ο.Α. εἰς τὴν περιοχὴν Μόκριτσας. Καὶ τὸ τάγμα Βλάσση τοῦ 52ου Σ.Π., εἰς τὴν περιοχὴν Ἀνατολικοῦ Παναρίτι. Ἐρρυθμίσει ἐπίσης τὰ τοῦ Βαρ. Πυρ/κοῦ, ὥστε αὐτό, προωθούμενον καταλλήλως νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ Μάλι Ταμπαγιάν, κατὰ τῆς Γκάιζας καὶ τοῦ Ντράς-ε-Κάις.

Τὴν 17ην ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5786/10-1-41 διαταγὴν πρὸς τὴν 1ην Μερ. διὰ τῆς ὁποίας ὠριζεν : Ἐπειδὴ τὸ Σ.Σ. εἶχε τὴν πρόθεσιν, μετὰ τὴν ἐξασφάλισιν, τῆς περιοχῆς Μάλι Γαρονίν καί, εἰ δυνατόν, καὶ τοῦ Ντράς-ε-Κάις, νὰ ἐνεργήσῃ διὰ τῆς XVης Μερ. ἐπίθεσιν πρὸς τὸ Κιάφ-ε-Σόφιουτ καὶ ταυτοχρόνως νὰ διαπεραιώσῃ Τμήματα τῆς XIης Μερ. εἰς τὴν κατεύθυνσιν Βερζέζιλα, Μάλι Σπάνταριτ, ν' ἀναλάβῃ αὐτὴ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς XVης Μερ. διὰ τῆς κατοχῆς τοῦ Ροντέν, Μπάλι, μέχρι τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας. Καί, εἰ δυνατόν, νὰ ὠθήσῃ Τμήμα πρὸς τὸ Χάνι Μπαλαμπάν. Ἐπίσης νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Κλεισούραν ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν Τεπελενίου καὶ νὰ ἐνεργήσῃ σύμφωνα μετὰ τὴν 5770/10-1-41 διαταγὴν του, ἐξασφαλίζουσα καλῶς τὴν ἀντιαρματικὴν ἄμυναν καὶ τῶν δύο κατευθύνσεων (Βερατίου, Τεπελενίου) εἰς τὸ ὕψος τῆς πρώτης γραμμῆς, χρησιμοποιοῦσα ἐν ἀνάγκῃ καὶ τὸ Πυρ/κόν. Τέλος νὰ καλυφθῆ ἡ Μερ. ἀπὸ διαβάσεις τῆς Τρεμπεσίνας. Τὰ Τμήματά μας, ἀφοῦ προωθήθησαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, περὶ τὴν ἑσπέραν κατεῖχαν : Τὴν Μπλεζένσκα, τὸ ἀντέρεισμα Ν.Δ. αὐτῆς, τὰ χωρία Σίτιζ, Μάλι

Γαρονίν, τὸν ὑψοδ. 997, τὸ ἀντέρισμα ἀμέσως Ν.Δ. τούτου, τὸ Ροντέν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν. Ἐπίσης κατεῖχαν τὴν Σούκαν, Ποτγκόρανην, Φράσκρανην, Καστέλλο (Β.Δ. τῆς Κλεισούρας) καὶ τὸ Σεενγκόλ, μέσα εἰς τὴν στενωπὸν.

Ἡ ΧΙ Μερ. ἀνέφερε τὴν 23.50 ὥραν, ὅτι, μετὰ τὰς βροχὰς τῆς προηγουμένης ἡμέρας καὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς, τὰ νερὰ τοῦ Ἄψου ὑψώθησαν ἀνησυχητικῶς καὶ ὅτι τὸ πρωῖ τῆς ἐπομένης θὰ ἐγίνοντο ἐπὶ τόπου ἀναγνωρίσεις, διὰ νὰ ἐξακριβωθῇ, ἂν ὑπῆρχαν δυνατότητες διὰ νὰ διαβοῦν τὸν ποταμὸν τὰ Τμήματά της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Ἡ ΧV Μερ. διατάσσεται νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλι Ταμπαγιάν καὶ Ντραῶς Καῖς. — Δημιουργία Συγκροτήματος Κλεισούρας. — Δυσχέρεια διαβάσεως Ἄψου. — Κατάληψις ὑψ. 1060 (ἀνατολικὰ Μάλι Ταμπαγιάν) ὑπὸ ΧV Μερ. Ἀκολουθεῖ κατάληψις Μάλι Ταμπαγιάν καὶ σύλληψις 1000 ἀνδρῶν καὶ 8 ἀξιωματικῶν τῆς Ἰταλικῆς Μερ. «Λύκοι τῆς Τοσκάνης». — Ἐνέργειαι Ἰης Μερ. πρὸς Πάβαρι - Μπαλαμπάν.

11 Ἰανουαρίου, 1941

Καιρὸς μᾶλλον ἀκατάστατος. Οὐρανὸς λίαν νεφελώδης.

Ἐπειδὴ ὑπῆρχε πρόβλεψις νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐπιχειρήσεις ὑπὸ τῆς ΧVης Μερ., τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 10.30 ὥραν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5791/11-1-41 διαταγὴν πρὸς τὴν ΧΙην Μερ., εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ ὑποστηρίξῃ τὰς ἐνεργείας τῆς Μερ. αὐτῆς διὰ πυρῶν πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ ἰδίως τοῦ 50οῦ Συν/τος της, τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Σίτιζ, ὑψ. 927 (1000μ Β τῆς Ροβίτσας).

Τὴν 11ην ὥραν διετάχθη (5792) ὁ Δ/τῆς τοῦ Πυρ/κοῦ τοῦ Σ.Σ. νὰ ἔλθῃ ἐντὸς τῆς ἡμέρας εἰς προσωπικὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Δ/σιν τῆς ΧV Μερ. διὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ αἰτήσιν τῆς ἐν λόγῳ Δ/σεως πρὸς ἐνὶ τῆς Μερ. μὲ βαρὺ πυροβολικόν, ἰδίως εἰς τὰς περιοχὰς Μάλι Ταμπαγιάν καὶ Ντραῶς-Ε-Καῖς. Τὴν 11,10 ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 5795 διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας διετάχθη ἡ Ιη Μερ. νὰ προωθήσῃ Τμήματά της πρὸς τὸ Χάι Μπαλαμπάν, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν Ροντέν - Μπάλι.

Διὰ τῆς διαταγῆς ἐκείνης ἐγίνε καὶ προσαρμογὴ τῶν Μοιρῶν τοῦ Βαρέος Πυρ/κοῦ εἰς τὰς ζώνας τῆς Ιης καὶ ΧVης Μερ. :

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς κατεῖχεν ἰσχυρῶς τὴν κορυφογραμμὴν Μάλι Ταμπαγιάν καὶ Ντραῶς-Ε-Καῖς καὶ ἐπειδὴ σκοπὸς τοῦ Σώματος ἦτο ἡ ἐπίθεσις τῆς ΧVης Μερ. ἐναντίον τῆς κορυφογραμμῆς αὐτῆς νὰ ὑποστηριχθῇ ὑπὸ Βαρέος Πυρ/κοῦ, τὸ Σῶμα διέταξε (5808/11-1-41, τῆς 19.05 ὥρας) τὴν ΧVην

Μερ., να μὴ ἀναλάβῃ ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, προτοῦ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μετὸν Δ/τὴν τοῦ Βαρέος Πυρ/κοῦ. Τὸ βαρὺ Πυρ/κὸν θὰ προωθεῖτο πρὸς αὐτὴν πιθανῶς ἐντὸς τῆς νυκτός. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπαφὴν ἢ ἐπίθεσις θὰ ἐλαμβάνετο κατόπιν ἐγκριτικῆς διαταγῆς τοῦ Σώματος, τὸ ὁποῖον ἐπεδίωκε νὰ ἐκκαθαρίσῃ προηγουμένως καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοχὴν Ροντέν, Μπάλι.

Ἐξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. αἱ ὑπ' ἀριθμ. 5809/ώρας 15.00 καὶ 5808/ώρας 14.00 διαταγαί, αἱ ὁποῖαι ἐρρῦθμιζαν τὴν μετατόπισιν τοῦ 4ου Συν/τος (μεῖον Τάγμα Ν. Τσέποβας), τὴν διάθεσιν ἐνὸς Τάγματος ἐκ τῆς 1ης Μερ. εἰς τὴν ΧVην, εἰς τὴν περιοχὴν Τοπόγιανιτ, καὶ τὴν διάθεσιν τοῦ Τάγματος Βλάσση (52 Σ.Π.) εἰς τὴν 1ην Μερ.

Τὴν 19.25 ὥραν τὸ Σ.Σ. διέταξε (5811) τὴν ΧIην Μερ. ν' ἀναφέρῃ τὴν ἠμπόδιζε τὴν γεφύρωσιν τοῦ Ἄψου εἰς Λαπάνι ἢ τὴν κατασκευὴν πορθμείου πρὸς διαπεραιώσιν Τμημάτων, διότι ἐνδιαφέρετο τὸ Σ.Σ. νὰ δημιουργήσῃ ἐφεδρείας εἰς τὸ δεξιὸν του.

Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἡ κατάστασις ἦτο ἀμετάβλητος. Οἱ ἡμέτεροι κατεῖχαν τὴν γραμμὴν Μπλεζένσκα, Μάλι Γαρονίν, Ροντέν, Σούκα, ὑψώματα ἀμέσως Β.Δ. τῆς Κλεισούρας.

12 Ἰανουαρίου. Ὁ καιρὸς ἀκατάστατος. Ἀπὸ τῆς εἰκοστῆς ὥρας ἔπιπτε συνεχῆς βροχὴ. Τὸ πρωὶ ἡ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἑξῆς: Κατεχομένη γραμμὴ: Μπλεζένσκα, Μάλι Γαρονίν, ὑψ. 997, Ροντέν, Μπάλι εἰς ἐπαφὴν μετὸν ἐχθρόν.—Δ. τῆς Κλεισούρας εὑρισκόμενα Τμήματά μας ἐπὶ Γκόππα ὑψ. 1085 δὲν ἦσαν εἰς ἐπαφὴν μετὸν ἐχθρόν. Βορείως, εἰς τὸν Τομέα τῆς ΧIης Μερ. ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Εἰς περιοχὴν ὑψ. 997 ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσεν ἐπίθεσιν χθες καὶ ὥραν 17.30 ἐναντίον τοῦ 997, ἡ ὁποία ἀπεκρούσθη. Ἡ ΧI Μερ., διὰ ὑπ' ἀριθμ. 66/12-1-41 ἀναφορᾶς τῆς ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ καταστροφὴ τῆς γέφυρας Λαπάνι ἐξετείνετο εἰς μῆκος 25μ, ἐπομένως ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἦτο ἀδύνατος. Ἀδύνατος ἐπίσης ἦτο ἡ κατασκευὴ διαβάθρας ἢ πορθμείων, λόγω τῆς μεγάλης ὀρμῆς τοῦ ρεύματος τοῦ Ἄψου. Θὰ ἦτο ὅμως δυνατὸν νὰ διαπεραιωθοῦν διὰ πόρου τοῦ ποταμοῦ, πλησίον τῆς γεφύρας Λαπάνι Τμήματα Πεζικοῦ, ἂν ἐπέβαλλαν τοῦτο ἐξαιρετικαί συνθήκαι. Τέλος ἀνέφερεν ὅτι, λόγω τῆς μεγάλης ἀνυψώσεως τῶν νερῶν τοῦ ποταμοῦ, καθίστατο ἀδύνατος ἡ δημιουργία προγεφυρωμάτων νοτίως τοῦ Ἄψου, εἰς τὸ ὕψος Βερζιέζια, Ἰστρόρε.

Τὸ Σ.Σ., εἰς ἀπάντησιν πρὸς τὴν Μερ. (5814/12-1-41) ἐγνώριζεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνουν προπαρασκευαστικαὶ ἐνέργειαι διὰ τὴν κατασκευὴν διαβάθρας ἢ πορθμείων εἰς τὸ ὕψος Λαπάνι, διὰ νὰ διαπεραιωθῇ τουλάχιστον ἓνα Τάγμα. Τὰ προγεφυρώματα εἰς τὴν περιοχὴν Βερζιέζια-Ἰστρόρε ἔπρεπε νὰ δημιουργηθοῦν ὅταν θὰ τὸ ἐπιτρέψῃ ἡ

στάθμη τῶν νερῶν τοῦ Ἄψου καὶ κατόπιν εἰδικῆς διαταγῆς τοῦ Σώματος Σ. Τὴν διαπεραιώσιν Τμημάτων τῆς Μερ. νοτίως τοῦ Ἄψου τὴν ἐπέβαλλαν ἐκτὸς τῶν τακτικῶν ἀναγκῶν καὶ λόγοι ἐφοδιασμοῦ.

Τὴν 20ην ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὸ ὑπ' ἀριθμ. 5828/12-1-41 Σχέδιον ἐνεργείας διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Σχεδίου ἐκείνου: Τὸ Σ.Σ. θὰ ἐξακολουθοῦσε τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις του πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ντρὰς-Ε Κάϊς, Κιάφ-Ε-Σόφιουτ καὶ πρὸς κατάληψιν τῆς γενικῆς γραμμῆς Ἄρζα, Σιάλεσι, Μπούμπεσι, Λαπντάρι, Μάλι Σπάνταριτ εἰς τρεῖς φάσεις, ὅπως τοῦτο περιεγράφετο εἰς τὸ σχέδιον καὶ μὲ κυρίαν προσπάθειαν, κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι Γαρονίν, Μπρέγκου Γκλιούσι, Μπροσκέτο, μ' ἐπιδίωξιν νὰ δημιουργηθοῦν ὑπὸ τῆς ΧΙ Μερ. προγεφυρώματα Ν. τοῦ Ἄψου εἰς τὸ ὕψος τῆς Βερζιέζια, Ἰστρόρε καὶ μὲ προορισμὸν τὰ Τμήματα μεταγενεστέρως νὰ κινήθοῦν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι Σπάνταριτ.

Εἰς τὸ Σχέδιον καθωρίζετο ἡ ἀποστολὴ τῆς Ιης Μερ. τῆς ΧVης, τῆς ΧΙης, τοῦ Συγκροτήματος Κλεισουρος καὶ τοῦ Β. Π. Ἐτονίζετο δέ, ἐπειδὴ ἡ ἐκτέλεσις ἔπρεπε νὰ γίνῃ τὸ ταχύτερον, ἦτο ἀνάγκη αἱ Μονάδες νὰ φέρουν εἰς πέρας ἐγκαίρως κάθε προπαρασκευαστικὴν ἐργασίαν καὶ μέχρι τῆς ἐσπέρας τῆς 13ης Ἰανουαρίου νὰ ὑποβάλουν εἰς τὸ Σ.Σ. τὰς προτάσεις των καὶ τὸν τρόπον ἐνεργείας, διὰ νὰ ἐκδοθῇ ἡ ὀριστικὴ δ/γὴ τοῦ Σ.Σ.

Ἐπειδὴ τὸ Σχέδιον ἐνεργείας, λόγῳ τῆς ἀποστάσεως, θὰ περιήρχετο εἰς τὴν Δ/σιν τῆς ΧΙης Μερ. ἀργά, ἐδόθη εἰς αὐτὴν τηλεφωνικῶς καὶ κρυπτογραφικῶς περίληψις τούτου διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5822/12-1-41 διαταγῆς τῆς 13ης ὥρας.

Ἡ Δ/σις τῆς ΧΙης Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι κατεβάλλετο μεγίστη προσπάθεια διὰ νὰ κατασκευασθῇ διαβάθρα καὶ ἐζήτησε νὰ πληροφορηθῇ πόσα Τμήματά της ἔπρεπε νὰ διαπεραιωθοῦν διὰ νὰ τὰ προσανατολίσῃ ἐγκαίρως. Ἡ ἰδίᾳ Δ/σις ἀνέφερε τὴν 18.30 ὥραν ὅτι ἡ διαβάθρα Λαπάνι θὰ ἦτο ἐτοίμη τὸ πρωῖ τῆς 14ης καὶ ὅτι ἀπὸ σήμερον ἦτο δυνατὴ ἡ διάβασις πεζῶν εἰς τὸ ὕψος Λαπάνι διὰ πόρου βάρους ὀλίγον ἄνω τοῦ γόνατος. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5829/12-1-41 τῆς 20.30 ὥρας διαταγῆς του διέταξε τὴν ΧΙην Μερ. ὅπως διὰ τῆς διαβάθρας Λαπάνι διέλθῃ ἀπὸ τὴν 14ην ἓνα Τάγμα μὲ τὰ κτήνη του εἰς τὴν περιοχὴν Τσεπάνι. Τὸ ἐν λόγῳ Τάγμα θὰ ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς ΧVης Μερ. Τὸ ζήτημα τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Τάγματος του ἐρρυθμίσθη. Ἐγνώρισεν ἐπίσης τὸ Σ.Σ. εἰς τὴν ΧΙην Μερ. ὅτι εἰς περίπτωσιν βιαίας διαβάσεως ἔπρεπε νὰ διαπεραιωθοῦν δύο τουλάχιστον Τάγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ Πυρ/κοῦ. Ἐπρεπε δὲ τότε ἡ Μερ. ν' ἀναφέρῃ εἰς τὸ Σ.Σ. σχετικῶς μετὴν βιαίαν διάβασιν τῶν Ταγμάτων. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας ἡ κατάστασις, ἀπὸ ἀπόψεως διατάξεως τῶν Μο-

νάδων μας, δέν εἶχε μεταβληθῆ. Ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε τοπικὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον ὑψ. Β.Δ. τοῦ Ροντέν, ἡ ὁποία ὑπεστηρίσθη ὑπὸ πυρῶν ἐλαφροῦ καὶ βαρέος Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Ἡ ἐπίθεσις ἐπεκροῦσθη.

13 Ἰανουαρίου 1941

Ὁ καιρὸς ἀκατάστατος. Τὴν νύκτα τῆς 12-13ην ἐπιπτε χιόνι εἰς τὰ ἄνω τῶν 900 μέτρων ὕψη. Τὴν ἡμέραν τῆς 13ης ὁ οὐρανὸς ἦτο νεφελώδης κατὰ τὰ διαλείμματα. Χθὲς ἐχθρική ἀναγνώρισις ἀπὸ τὸ ἀντέρεισμα Ψάρι πρὸς Μπάλι (περιοχὴν Ν.Δ. τοῦ Μπαλαμπάν) ἐξεδιώχθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Συνελήφθησαν δύο ἀξιωματικοὶ καὶ ἑπτὰ ὀπλίται αἰχμάλωτοι.

Κατὰ τὰ ἄλλα ἡ κατάστασις μέχρι τῆς 10ης τῆς σήμερον παρουσιάσθη ἀμετάβλητος. Τὴν 12ην ὥραν τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ΧΙην Μερ. (διαταγὴ 5848) ἵνα, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Σώματος, σύμφωνα μετὴν 5836/12-1-41 διαταγὴν τούτου, ὑποβάλλῃ τηλεφωνικῶς, κρυπτογραφικῶς προτάσεις διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ 50οῦ Σ.Π. ἐν συνδυασμῶ μετὰ βιαίαν διάβασιν. Τὸ Σ.Σ. τὴν 19.30 ὥραν, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5855 διαταγῆς του, προώθησεν τὸ 2ον Σ.Π. (Συν/ρχης Χλωρὸς-ἕνα Τάγμα) εἰς τὴν περιοχὴν Πακομίτι καὶ ἔθεσε τοῦτο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του. Μέχρι τῆς 19ης ὥρας ἡ κατάστασις, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων, οὐδὲμίαν μεταβολὴν ὑπέστη. Τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ΧVην Μερ., ἡ ὁποία ὑπέβαλε προτάσεις τῆς ἐπὶ τοῦ Σχεδίου 5828/12-1-41, νὰ διευκρινίσῃ ὠρισμένα σημεῖα τῶν προτάσεων τούτων, ἰδίως ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἀφωροῦσαν τὴν χρονικὴν καὶ κατὰ φάσεις ἐνέργειαν. Ἐπειδὴ πληροφορίαι ἀνέφεραν ὅτι περίπολος τοῦ ἐχθροῦ ἐκινεῖτο πρὸς τὸ ὑποδ. 1620 ἐπάνω εἰς τὴν Τρεμπεσίαν καὶ ἐπειδὴ ἡ ἐμφάνισις ἐχθρικῶν Τμημάτων ἐκεῖ ἐπάνω ἦτο δυνατὸν νὰ δημιουργήσῃ ἐνοχλήσεις εἰς τὰ ἡμέτερα Τμήματα, τὸ Σ.Σ. διέταξε (5866/13-1-41) ὅπως τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, μετὰ προώθησιν Τμήματος καὶ μέχρι τοῦ 1620. Τὴν ἰδίαν ὥραν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5867 διαταγὴ τοῦ Σώματος πρὸς τὴν Ιην Μερ., διὰ τῆς ὁποίας διετάσσετο ἡ ἐν λόγῳ Μονὰς ὅπως διαπεραιώσῃ, εἰ δυνατὸν, τὸ μεγαλύτερον μέρος, τῶν ἐφεδρικῶν τῆς δυνάμεων δυτικὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Κλεισούρας-Βερατίου. Ἐπίσης καθωρίσθησαν καὶ τὰ ὅρια ἐπάνω εἰς τὴν Τρεμπεσίαν μετὰ τῆς Μερ. καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τέλος τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας, τὸ ὁποῖον συνεκροτήθη διὰ τῆς 5833/12-1-41 διαταγῆς τοῦ Σ.Σ., θὰ καθίστατο ἀπὸ τὴν 10ην ὥραν τῆς ἐπομένης ἀνεξάρτητον καὶ θὰ ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Σ.Σ. Ἡ ΧΙην Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ διαβάθρα εἰς τὸ ὕψος Λαπάνι θὰ ἦτο ἐτοίμη τὴν μεσημβρίαν καὶ ὅτι κατεσκευάζετο καὶ μόνιμος γέφυρα ἀπὸ πρόχειρα ὑλικά, ἡ ὁποία θὰ ἦτο πλήρης μετὰ τριήμερον καὶ κατάλληλος διὰ διάβασιν κτηνῶν. Ἡ ἰδία Μερ. διὰ τῆς

78/13-1-41 αναφορᾶς της τῆς 13.30 ὥρας ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. τὰ κάτωθι: Ἡ δημιουργία προγεφυρωμάτων εἰς τὸ ὕψος Βερζιέζια-Ἰστόρε θὰ ἦτο δυνατὴ μόνον μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Μάλι Σπάνταριτ καὶ ἐφ' ὅσον ἡ στάθμη τοῦ ποταμοῦ θὰ ἦτο χαμηλὴ. Συνέφερεν ἡ κατάληψις τοῦ ὕψ. 788, δυτικὰ τῆς Γκρέπτσкас διὰ τοῦ διαπεραιουμένου Τάγματος της, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ παραμείνῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς της.

14 Ἰανουαρίου 1941. Κακοκαιρία. Ἀπὸ τὴν 14ην ὥρ. ἔπιπτε πυκνὸν χιόνι. Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω αναφορᾶς τῆς ΧΙης Μερ., τὸ Σ. Σ. διέταξε (5870/14-1-41) τὴν XVην Μερ. νὰ μελετήσῃ καὶ ν' ἀναφέρῃ τὸ ταχύτερον, ἂν ὑπῆρχαν δυνατότητες ὅπως τὸ δεξιὸν τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος καταλάβῃ-κατὰ τὴν β' φάσιν σύμφωνα μετὰ τὸ Σ.Ε. τοῦ Σώματος-καὶ τὸ 788 (1500 μ. Ν.Δ. τῆς γεφύρας Σιάροβας). Τὴν διαταγὴν αὐτὴν τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισεν καὶ εἰς τὴν ΧΙην Μερ. πρὸς τὴν ὁποῖαν προσέθεσεν ὅτι τὸ διαπεραιούμενον Τάγμα της διετέθη εἰς τὴν XVην Μερ. καὶ ὅτι ἡ διὰ τοῦ πόρου Σιάροβας διαπεραίωσις ἢ ἡ διαπεραίωσις εἰς τὸ ὕψος Βερζιέζια Ἰστόρε συμφέρον ἦτο νὰ ἐνεργηθῇ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς β' φάσεως, διότι θὰ ἐπέφερε τ' ἀποτελέσματα, τὰ ὁποῖα ἐπεζητοῦσε τὸ Σ.Σ. Ἄν αἱ συνθήκαι δὲν ἐπιτρέψουν, τότε ἡ ἀρχὴ τῆς διαπεραίωσεως ἀναγκαστικῶς θὰ ἐγίνετο κατὰ τὴν γ' φάσιν. Μέχρι τῆς 10ης ὦ ἡ κατάστασις, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων ἔμενεν ἀμετάβλητος. Σύμφωνα μετὰ τὴν 5248/13-1-41 διαταγὴν τοῦ Γ.Σ. αἱ Α. τοῦ ρεύματος Ζαγοριᾶς δυνάμεις τοῦ Α' Σ.Σ. ἐτίθεντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας.

Κατὰ πληροφορίας, τὰς ὁποίας παρέσχεν ἡ Ιη Μερ. εἰς τὴν κορυφὴν 1923, ἐπάνω εἰς τὴν Τρεμπεσίαν, παρατηρήθη κίνησις ἐχθρικῆς ὁμάδος ἐκ δέκα ἀτόμων. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5888/14-1-41 διαταγῆς του τῆς 15ης ὦ. ἐπεξέτεινε τὴν ζώνην ἐνεργείας τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας δεξιὰ μέχρι τοῦ ὑψοδείκτου 1923, συμπεριλαμβανομένου. Καὶ διέταξε τὸ Συγκρότημα νὰ λάβῃ κατάλληλα μέτρα, ὥστε ν' ἀποφραχθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ χρησιμοποίησις τοῦ ἐν λόγῳ παρατηρίου. Δι' ἄλλης διαταγῆς (5890/14-1-41) τὸ Σ. Σ. διέταξε τὴν Ιην Μερ. νὰ ἐξασφαλισθῇ εἰς τὴν Ζώνην της ἀπὸ τὰς διαβάσεις τῆς Τρεμπεσίνας. Αἱ πληροφορίαι περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων μέχρι τῆς 20.00ῶ. ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι: Ὁ ἐχθρὸς τὴν πρωΐαν τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐξεδήλωσεν αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν διὰ Διλοχίας κατὰ τοῦ Μπάλι καὶ κατώρθωσε νὰ θέσῃ πόδα ἐπὶ σημείων τῆς κατεχομένης γραμμῆς, οἱ ἡμέτεροι ὁμως τὸν ἐξεδίωξαν δι' ἀντεπιθέσεων. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Βραδύτερον, περὶ τὴν 21ην ὦ. τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ὅτι Τμημα τῆς XVης Μερ. κατέλαβεν αἰφνιδιαστικῶς τὸ ὕψωμα 1060 (δύο χιλιόμετρα Α. τοῦ Μάλι Ταμπαγιάν) τὴν 14.30 ὦ. καὶ ὅτι ἡ Μερ. ἀπέστειλεν ἐκεῖ μεγαλυ-

τέραν δύναμιν διὰ τὴν κατοχὴν του. Ἡ κατάληψις τοῦ ὑψώματος ἐκείνου ὑπῆρξεν ἀρχὴ γενικωτέρας ἐν συνεχείᾳ μάχης, περὶ τῆς ἐποίας εἰς γίνῃ λόγος εἰς τὴν κατωτέρω ἐξιστόρησιν τῶν γεγονότων. Μετὰ τὴν ὑποβολὴν προτάσεων, σχετικῶν μὲ τὸ Σχ. Ἐν. τοῦ Σ.Σ. (5828/12-1-41), τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5896/14-1-40, 23.30 ὤ. διαταγῆς του, προέβη

Ἀντιστράτηγος Δ. Παπαδόπουλος Δ/τῆς Β'Σ.Σ., Συνταγματάρχης Δ. Μαχᾶς Ἐπιτελάρχης Β' Σ.Σ. καὶ Σπ. Μελάς Ἀκαδημαϊκός, πρὸ τῆς Κλεισούρας (Ἰανουάριος 1941).

εἰς τροποποίησιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ τῆς α' φάσεως, καθὼς καὶ τοῦ ὁρίου μεταξὺ τῶν ζωνῶν ἐνεργείας τῶν Ιησ καὶ XVης Μερ.

Κατὰ τὴν 15ην Ἰανουαρίου ἐπεκράτησε κακοκαιρία. Ἡ βροχὴ ἦτο συνεχῆς καὶ κατὰ διαλείμματα ραγδαία. Ἡ στάθμη τῶν ὑδάτων τοῦ Ἄψου ὑψώθη, ἡ δὲ γέφυρα Πετράνης ἐλύθη, διὰ τὴν νὰ μὴ παρασυρθῇ ὑπὸ τῆς ὀρμῆς τοῦ ρεύματος. Αἱ μέχρι τῆς 10ης ὤ. πληροφορίες περὶ τῶν ἐπιχειρήσεων ἦσαν αἱ ἑξῆς: Ὁ ἐχθρὸς τὴν παρελθοῦσαν νύκτα καὶ περὶ

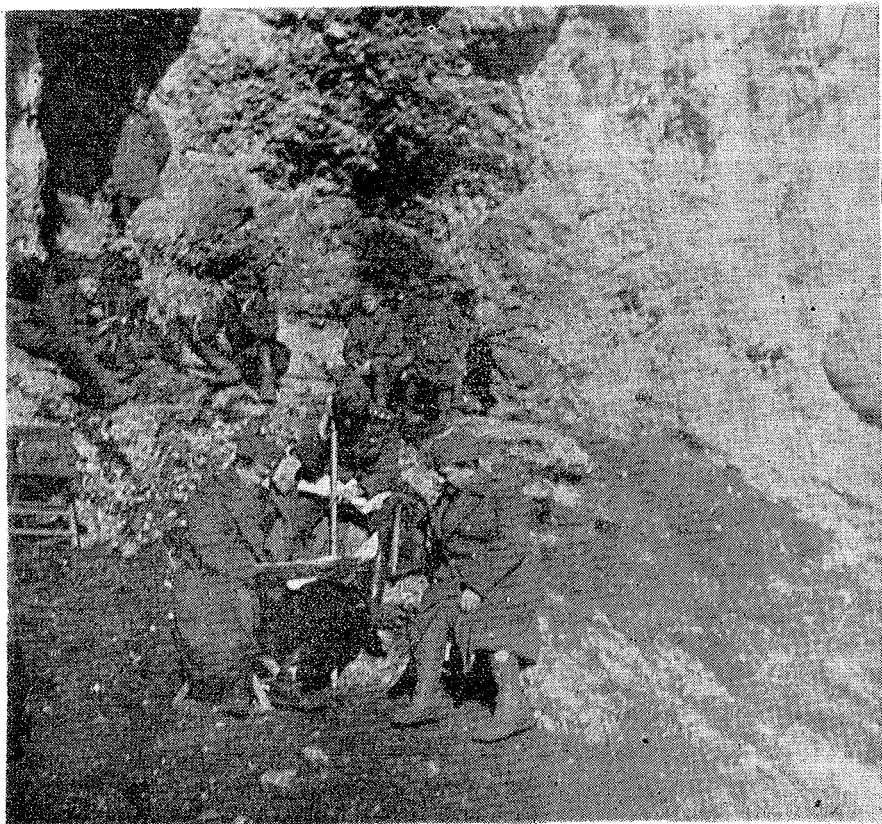
τὴν 22.00 ὥ. ἐνήργησεν ἀντεπίθεσιν διὰ ν' ἀνακαταλάβῃ τὸ ὕψωμα 1060 ἀλλὰ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου δὲν ἐπῆλθε καμμία μεταβολή. Τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ἐκτάκτως ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν Μάλι Ταμπαγιάν, ὅπου τὴν προηγουμένην κατελήφθη τὸ ὕψωμα 1060, διεξήγετο ἀγὼν. Διὰ τοῦτο διέταξε (5915/15-1-41 καὶ ὠραν 17.15) τὴν ΧΥην Μερ. ν' ἀναφέρῃ ὑπὸ ποίας συνθήκας ἤρχισεν ἡ μάχη, τὸ ἀποτέλεσμα ταύτης καὶ τὰς δυνατότητας της διὰ τὴν ἐπομένην, ἵνα γίνῃ συντονισμὸς τῆς ἐνεργείας της μετὰ τὰς ἐνεργείας ἄλλων Μονάδων τοῦ Σώματος. Τὴν 16ην ὥ. τὸ Σ.Σ. (διαταγὴ 5916) μετέδωκε τὴν ἀνωτέρω πληροφορίαν εἰς τὴν 1ην Μεραρχίαν καὶ διέταξεν αὐτὴν νὰ καλύπτῃ τὸ ἀριστερὸν τῆς XVης Μερ. καὶ νὰ εἶναι ἐτοιμὴ νὰ ἐκμεταλευθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς μάχης, σύμφωνα μετὰ τὸ 5828/12-1-41 Σχ. Ἐν. τοῦ Σ.Σ. Μέχρι τῆς 21.00 τὸ Σ.Σ. δὲν εἶχε πληροφορίας διὰ τὸν ἀγῶνα τῆς XVης Μερ. εἰς Μάλι Ταμπαγιάν. Εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ. διεξήχθη τὴν 20.00 ὥ. τῆς προηγουμένης ἡμέρας ἀγὼν σκληρὸς εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι κατόπιν ἐπιθέσεως ἐχθροῦ δυνάμεως ἐνὸς Τάγματος. Ὁ ἀγὼν ἔληξε τὴν 6ην πρωΐνῃν μετὰ πλήρη ἀπόκρουσιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὸ Σ.Σ. ἐπειδὴ εἶχε σκοπὸν νὰ μὴ ἀφήσῃ τὴν XVην Μερ. νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀγῶνα, προτοῦ αὐτὸ σταθεροποιήσῃ τὸν ἀριστερὸν του, ἐκκαθαρίσῃ τὴν Τρεμπεσίαν ἀπὸ τὰ ἐχθρικάς παρατηρητήρια καὶ γενικὰ προτοῦ συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας του σύμφωνα μετὰ τὸ Σχέδιόν του, διέταξε τὴν XVην Μεραρχίαν (διαταγὴ 5921 τῆς 12.00 ὠρας νὰ μὴ ἐξακολουθήσῃ τὴν προχωρητικὴν της κίνησιν, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Ντρας-Ε-Καίς καὶ Τσοῦκα Φεσιτ. Διέταξεν ἐπίσης αὐτὴν ν' ἀναφέρῃ πόσας δυνάμεις διέθετεν ἐν ἐφεδρείᾳ διὰ νὰ κινηθῶσιν αὐταί, ἐὰν ὑπάρξῃ ἀνάγκη, πρὸς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σώματος. Ἡ XI Μεραρχία διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Ε.Π. 89/15-1-41 τῆς 20-30 ὥ. ἀναφορᾶς της, ἀνέφερον εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι τὰ νερὰ τοῦ Ἄψου ἀνυψώθησαν εἰς βαθμὸν, ὃ ὁποῖος δὲν ἐπέτρεπε διαπεραίωσιν. Ἀνέφερον ἐπίσης ὅτι ἔλαβε τὴν διάταξιν της διὰ ν' ἀρχίσῃ τὴν διαπεραίωσιν μόλις αὕτη καθίστατο δυνατὴ. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5918 ἀναφορᾶς του ὑπέβαλεν εἰς τὸ Γ.Σ. προτάσεις διὰ τὴν διάνοξιν τοῦ στενοῦ τῆς Κλεισοῦρας. Σύμφωνα πρὸς τὰς ἐν λόγῳ προτάσεις θὰ ἔπρεπε νὰ γίνον: 1) Ἐνέργεια διὰ κορυφῆς Τρεμπεσίνας πρὸς 1804 Κιάφ Μετζικόρανη ὑψ. 1628 (Μάλι Σέντελι) ὅπως ὑπερκερασθοῦν εὐρέως καὶ ἀποκοποῦν αἱ εἰς Μετζικόρανη ἐχθρικαὶ ἀντιστάσεις καὶ καταστήσῃ δυνατὴ κίνησις διὰ τῆς κορυφογραμμῆς Μάλι Σπάτ πρὸς προσβολὴν ἐκ τῶν νότιων τῶν ἀντιστάσεων ἐπὶ τῶν ἀντερεισμάτων, βορείως τοῦ Ντραγκότι. Δυνάμεις 3 Τάγματα. 2) Ἐνέργεια ἀπὸ ὑψ. 1725, Τρεμπεσίνας πρὸς 1405 Δ. τῆς Μετζικόρανης 1 Τάγμα. 3) Ἐνέργεια ἀπὸ Γκρόπα πρὸς Φόντε (Ν.Α. Μετζικόρανης) μετὰ σύγχρονον ἀπασχόλησιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ Τμήματα τοῦ Α' Σ.Σ. νοτίως τοῦ Ἄωου. 4) Δι' ἀνωτέρω ἐνέρ-

γειαν απαιτούται όπως διατεθούν εκ του Α'Σ.Σ. Το Τάγμα Παπασταθοπούλου με τας δύο Πυρ/χίας του. Τρία Τάγματα εκ του δεξιού της ΙΙα Μερ., με Δ/σιν Συν/τος, Δ/σις Λιούμπα. Ει δυνατόν, δύο βαρείαι Πυρ/χίαι. 'Η επίθεσις θα ήτο δυνατόν να εξαπολυθῆ δέκα ημέρας, μετά την ήμερομηνίαν διαθέσεως εις ἡμᾶς τῶν ἄνω μέσων. 'Η ἡμέρα τῆς 16ης 'Ιανουαρίου 1941, μετά όλονύκτιον βροχήν, ἦτο νεφελώδης καὶ βροχερά κατὰ διαλείμματα. 'Η στάθμη τῶν νερῶν τοῦ 'Αώου διαρκῶς ὑψώνετο.

'Η ἐπιχείρησις, τὴν ὁποίαν ἤρχισε τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἢ ΧVη Μερ., εἶχε καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν εὐρείαν ἐξέλιξιν. 'Αποτελέσματα ταύτης ἦσαν νὰ καταληφθῆ τὸ Μάλι Ταμπαγιάν, τὸ ὕψωμα 989 Τσοῦκα Φέσιτ καὶ νὰ συλληφθοῦν αἰχμάλωτοι 18 ἀξιωματικοὶ καὶ 1000 ὀπλίται τῆς Μερραρχίας Λύκων τῆς Τοσκάνης με τὸν Διοικητὴν τοῦ 77ου Σ.Π., Συν/ρχην Μενεγκέτι. Εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε τὴν 7ην πρωϊνὴν νέαν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ τῆς παρατάξεως τῆς Ιης Μερ., ἀπεκρούσθη ὅμως ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, οἱ ὁποῖοι συνέλαβον αἰχμαλώτους.

Τὸ Σ.Σ., κατόπιν ὑποβολῆς προτάσεων ἐπὶ τοῦ Σχ. 'Εν. τοῦ Σώματος διὰ τῆς 5936/16-1-41, 15-30 διαταγῆς του, ἐτροποποίησε τὸ ὄριον ζωνῶν ἐνεργείας μεταξύ τῶν Ιης καὶ ΧVης Μερ. 'Ομοίως τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5937 τῆς 15.30 διαταγῆς του πρὸς τὴν ΧVην Μερ., ἐγνώρισεν ὅτι ἡ ΧΙη Μερ. θα ἠμποροῦσεν, ἐὰν κατελαμβάνετο τὸ ὕψωμα 788 (2 χιλ. Ν.Δ. τῆς γεφύρας Σιάροβας), νὰ διαπεραιώσῃ διὰ Σιάροβας Τμήματα νοτίως τοῦ 'Αψου. 'Ὡφειλε λοιπὸν τὸ δεξιὸν τῆς ΧVης Μερ. νὰ μελετήσῃ κατὰ πόσον ἡ ἐνέργεια αὐτὴ εἶναι δυνατὴ καὶ ν' ἀναφέρῃ σχετικῶς. 'Η ΧΙη Μερ. ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Σ.Σ. νὰ διατεθῆ εἰς αὐτὴν τὸ διαπεραιωθὲν Τάγμα τῆς ΙΙΙ/13, διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψώματος τούτου. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. (5938 15.30), ἠρώτησε τὴν ΧΙην Μερ. πῶς ἐσκέπτετο νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ Τάγμα διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐνεργείας ταύτης. 'Εν συνεχείᾳ με προγενεστέρας διαταγὰς καὶ κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς ΧΙης Μερ., τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 5924/16-1-41 ἀναφορᾶς του, παρεκάλεσε τὸ Γ.Σ. ὅπως, διὰ τὴν προκειμένην πραγματοποιήσιν συνδέσμου μεταξύ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Σώματος (ΧΙη Μερ.) καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς δεξιᾶ αὐτοῦ Μ. Μονάδος, διαθέσῃ ἢ Χ Μερ. εἰς Ζαλόσνια μικρὸν Τμήμα διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς ΧVης Μερ. ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Γαρονὶν συνεχίσθησαν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν. Κατὰ τὰς συγκεντρωθείσας πληροφορίας μέχρι τῆς 19.30 κατελήφθη τὸ Τσοῦκα Φέσιτ (ὑψ. 1066 καὶ 1049) τὴν 12ηνῶ. εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι (μέτωπον Ιης Μερ.) ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη καὶ σήμερον τὴν 7ηνῶ. Ν.Δ. Χάνι Μπαλαμπάν. Μετὰ δῖωρον ἀγῶνα οἱ ἡμέτεροι ἀντεπετέθησαν καὶ τὸν ἔτρεψαν εἰς φυγὴν. 'Η Ιη Μερ. ἀνέφερεν ὅτι στρατιῶται τοῦ Τάγματος τοῦ 7ου Συν/τος, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο ἐπὶ τοῦ Γκρόπας, προσεβλήθησαν λόγῳ τοῦ δριμυτάτου ψύχους, ὑπὸ κρυσπαγήματων.

Τὴν 17ην Ἰανουαρίου 1941 ἐπεκράτει κακοκαιρία. Βροχαὶ ἐπιπτον συνεχῶς καὶ εἰς περιοχὰς μαχομένων Τμημάτων παρατηρήθησαν χιονοθύελλαι. Μέχρι τῆς 10ησῶ. αἱ συγκεντρωθεῖσαι εἰς τὸ Σ.Σ. πληροφορίες περὶ τῆς διατάξεως τοῦ δὲν μετέβαλον τὴν κατάστασιν. Μικρὸν ἐγχείρημα Τμηματός μας εἰς τὴν περιοχὴν Σενεγκόλ (Δ. τῆς Κλεισοῦρας) εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ συλληφθοῦν 6 αἰχμάλωτοι. Τὴν 11ην ὥραν τὸ Σ.Σ. ἐπληροφορήθη ὅτι

Στρατηγὸς Δ. Παπαδόπουλος Δ/τῆς Β' Σ.Σ., Συν/χης Δ. Μαχᾶς Ἐπιτελάρχης Β' Σ.Σ. καὶ Ἀντ/χης Τζήμας Κ. Δ/τῆς III Ἐπιτελ. Γραφείου, πρὸ τῆς Κλεισοῦρας (Ἰαν. 1941).

ἡ ἐπίθεσις τῆς XVης Μερ., ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ πρωί, παρὰ τὴν σφοδρὰν χιονοθύελλαν, ἐπέτυχε καὶ ἡμέτερα Τμήματα κατέλαβον τὸ ὕψωμα Τσοῦκα Σωτήρη (1160) καὶ συνέλαβον 300 αἰχμάλωτους (ἀναφ. στρατ. κατ. 5952/17-1-41, ὥραν 11ην). Τὴν 11.30 ὥραν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἀνεκοίνωσε τηλεφωνικῶς εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς XVης Μερ. ὅτι ἡ 1η Μερ. προπαρασκευάζε, διὰ δυνάμεών της, ἐνέργειαν κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς

Χάνι Βινοκάζιτ. Διά τήν ἐνέργειαν αὐτὴν ἐπῆλθε συνεννόησις μεταξύ τῶν Δ/σεων Ἰης καὶ ΧVης Μερ. Κατὰ τὴν ἐπικοινωνίαν ἐκείνην ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς ΧVης Μερ. ἀνέφερεν ὅτι τὰ Τμήματα τῆς ΧVης Μερ. ἐμάχοντο ἀπὸ τὴν ἐσπέραν τῆς προηγουμένης ὑπὸ σφοδροτάτην χιονοθύελλαν. Ἐπειδὴ δὲ ὁ ἀγὼν τῆς ΧVης Μερ., ὁ ὁποῖος σκοπὸν εἶχε καὶ νὰ καταληφθῇ τὸ ὕψωμα 788, διὰ νὰ εὐκολυνθῇ ἡ διαπεραίωσις Τμημάτων τῆς ΧIης Μερ. Ν. τοῦ Ἄψου, ἐξελίσσετο εὐνοϊκῶς, τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 5953/17-1-41 τῆς 12ης διαταγῆς του πρὸς τὴν ἐν λόγῳ Μεραρχίαν, ἐνέκρινεν ὅπως αὐτῇ, ἐφ' ὅσον ἔθεωροῦσε σκόπιμον καὶ ἐφ' ὅσον παρουσιάζοντο αἱ περιστάσεις εὐνοϊκαί, καταλάβῃ τὰ ὑψ. 1241 (Μπρέγκου Μεμολάζιτ) καὶ 788 (2 χιλ. νοτιοδυτικὰ τῆς γεφύρας Σιάροβας). Ἡ πρὸς τὸ 788 ἐνέργειά της θὰ ὑπεστηρίζετο ὑπὸ Τμημάτων τῆς ΧIης Μερ., εὐρισκομένων Β. τοῦ Ἄψου, διὰ πυρῶν Πεζικοῦ καὶ Πυρ/κοῦ.

Τὴν 13ην ὦ. ἔγινε νέα τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ μεταξύ Δ/σεως Σ.Σ. καὶ Ἰης Μερ. Ἡ Μερ. ἀνέφερε σχετικῶς μὲ τὰς κινήσεις, τὰς ὁποίας ὥρισε νὰ πραγματοποιήσουν μερικὰ Τμήματά της διὰ τὴν προπαρασκευαζομένην ἐπιχείρησιν. Ἀνέφερεν ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπιχείρησις ὥρισθη διὰ τὴν 19ην Ἰανουαρίου. Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Ντράς-Ε-Καίς ἡ ἐκμετάλλευσις συνεχίσθη πρὸς τὸ 1242 (Μπρέγκου Μεμολάζιτ). Ἡ ἀνωτέρω πληροφορία μετεβιβάσθη τὴν 16.10 εἰς τὴν ΧIην Μερ. Μετεβιβάσθη ἐπίσης εἰς αὐτὴν ἡ πληροφορία ὅτι ὑπὸ τῆς ΧVης Μερ. διετάχθη κίνησις Ἀπ/τος ἀπὸ Ροβίτσαν πρὸς ὕψωμα 788. Τὴν 16ην ὥρ. ἡ Δ/σις τοῦ Σ. ἐπικοινωνήσασα τηλεφωνικῶς μὲ τὸν Στρατηγὸν Δ/τὴν τῆς Ἰης Μερ. εἰς τὸν ὁποῖον ἐτόνισεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη, λόγῳ τῆς προωθήσεως, τὴν ὁποῖαν ἐσημείωσεν ἡ ΧVη Μερ., νὰ κινηθῇ τὸ ταχύτερον τὸ δεξιὸν τῆς Μερ. Μάλιστα ἐτόνισεν χαρακτηριστικῶς ὅτι, ἐὰν ἡ κίνησις ἐγίνετο τὸ πρῶν τῆς ἐπομένης, πιθανῶς νὰ ἦτο πλέον ἀργά. Ὁ Δ/τὸς τῆς Μερ. ἀπήντησεν ὅτι ὅπως ὅποτε θὰ ἐνέργοῦσε τὴν ἐπομένην. Ἐπηκολούθησε νέα τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ τὴν ἰδίαν ὥραν μεταξύ τῶν δύο Δ/σεων καὶ ὁ Στρατηγὸς Παπαδόπουλος, Διοικητὴς τοῦ Σ.Σ., ἐτόνισεν εἰς τὸν Δ/τὴν τῆς Ἰης Μεραρχίας ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ γίνῃ τὴν νύκτα ἀναγνώρισις πρὸς Πάβαρι, Χάνι, Μπαλαμπάν. Τὴν 17ην ὦ. ἡ Ἰη Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. τηλεφωνικῶς ὅτι ἐντὸς τῆς ἡμέρας θὰ ἐγίνετο ἀναγνώρισις καὶ τὴν ἐπομένην θὰ ἐκτελοῦσεν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν πρὸς τὸ Χάνι Βινοκάζιτ. Ἐπίσης ἀνέφερε λεπτομερῶς τὴν διάταξιν διὰ τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποῖαν ἀπέστειλεν εἰς τὰ Τμήματά της. Τὴν 17.30 ὦ. τὸ Σ.Σ. (5970) διέταξε τὴν ΧIην Μερ. ὅπως παρακολουθήσῃ τὸν πρὸς τὸ ὕψ. 788 ἀγῶνα τῆς ΧVης Μερ. καὶ ἐνισχύσῃ τοῦτον, μετὰ δὲ τὴν κατάληψιν τοῦ ἐν λόγῳ ὕψωματος νὰ διαπεραιώσῃ δύο Τάγματά της δυτικὰ τοῦ Ἄώου. Ὑπενθύμισεν ἐξ ἄλλου ὅτι ἡ Μερ. Α. τοῦ Ἄψου θὰ ἄφηνε δύναμιν μόνον 4 Ταγμάτων μὲ ἀνάλογον Πυρ/κὸν ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν,

ἐνώ ἡ λοιπὴ δύναμις τῆς μετὰ τὸ περισσότερον μέρος τοῦ Πυρ/κοῦ καὶ μετὰ τὴν Δ/σιν τῆς Μερ. θ' ἀνελάμβανεν ἐνέργειαν Δ. τοῦ "Αφου εἰς τὴν γενικὴν κατευθύνειν Μάλι Σπάνταριτ χωρ. Παραμποάρ (12 χιλ. Β. Δ. τοῦ Μπούμπεσι). Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5973/17-1-41 τῆς 19.30ῶ. ἀνακοίνωσις τοῦ Β' Σ.Σ. ἐξέθηκε περιληπτικῶς τ' ἀποτελέσματα τῶν μαχῶν τῆς 17-1-41, διὰ τὰ ὅποια ἐγένετο ὑπ' αὐτοῦ λόγος ἀνωτέρω. Καὶ προσέθηκεν ὅτι, κατὰ τὰς μάχας, συνελήφθησαν ἐν ὄλῳ χίλιοι περίπου αἰχμάλωτοι, οἱ ὅποιοι ὅλοι ἀνήκον εἰς τὴν Μερραρχίαν τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης (77 καὶ 78 Σ.Π.).

Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπεκοινῶνησε τὴν 20.30ῶ. τηλεφωνικῶς μετὰ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς XVης Μερ. εἰς τὸν ὅποιον ἐτόνισε τὴν ἀνάγκην νὰ προωθηθῆ Τμηματὶς τῆς Μερ. πρὸς τὸ χωρίον Τοσίτσι καὶ πρὸς ἀντέρεισμα τούτου. Ἐζήτησε δὲ ν' ἀναφέρῃ ἡ Μερραρχία πῶς ἐξησφάλισε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ ἐπὶ τοῦ Τσοῦκα Φέσιτ Τμηματός της ἐκ δυσμῶν (ὑψ. 807 καὶ Ν. Δ. τούτου), καθὼς ἐπίσης καὶ ἂν τὸ ἑσπέρας ἐκεῖνο ὑπῆρχε πρὸ τοῦ μετώπου τῆς Μερ. ἐπαφῆ μετὰ τὸν ἐχθρὸν καὶ εἰς ποῖα σημεία.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν τῆς 18ης Ἰανουαρίου 1941 καὶ εἰς ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ μετώπου τοῦ Β' Σ.Σ. ἔπιπτε χιόνι. Ἐσημειώθησαν καὶ ἰσχυραὶ χιονοθύελλαι. Κατὰ τὰς μέχρι τῆς 10ης ὥ. πληροφορίας ἐκ τοῦ μετώπου, ἡ XVη Μερ., συνεχίζουσα τὴν προώθησίν της, κατέλαβε τὸ Μάλι Κοράπ. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπεκοινῶνησε τὴν 10.45ῶ. μετὰ τὴν Δ/σιν τῆς XVης Μερ. καὶ συνεζήτησε μετὰ αὐτὴν διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ διὰ τὸν ἀφοδιασμὸν τῆς Μονάδος. Τὴν 15.30 ὥ. τὸ Σ.Σ., διὰ 5991/18-1-41 Δ/γῆς του προώθησεν εἰς τὴν περιοχὴν Ρίμπια Τάγμα τοῦ 2ου Σ.Π., τὸ ὅποιον ἐκράτησεν ὑπὸ τὰς διατάγας του. Καὶ ἔπραξε τούτο διὰ νὰ ἔχη τὸ Σ.Σ. πλησίον τῆς Τρεμπεισίας μεγαλυτέρας δυνάμεις, διὰ ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὰς διαβάσεις τῆς Τρεμπεισίας κάθε ἐνδεχόμενον κίνδυνον. Ἐπειδὴ ἀπὸ πληροφορίας αὐτομόλου προέκυψεν ὅτι Δ. τοῦ ὑψ. 1923 (Τρεμπεισίας) καὶ τοῦ ὑψ. 1620 (2 χιλ. Ν. Δ. τοῦ 1923) ἦσαν συγκεντρωμένα δύο ἐχθρικὰ Τάγματα, τὸ Σ.Σ. διέταξε (5990/18-1-41,) τὴν Ιην Μερ. νὰ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα, διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ περίπτωσιν ἀνόδου τῶν Ταγμάτων ἐκεῖνων εἰς τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεισίας. Εἰς παρομοίαν περίπτωσιν νὰ τ' ἀνατρέψῃ καὶ νὰ τ' ἀπορρίψῃ δυτικὰ τοῦ ὄρειου ὄγκου. Μέχρι τῆς 20ῆς ὥ. τῆς ἡμέρας ἡ κατάστασις ἐν τῷ μετώπῳ μας ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων δὲν μετεβλήθη. Τὰ ἐπὶ τοῦ Μάλι Κοράπ Τμηματὰ μας ἦλθαν εἰς ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ τοῦ Μπρέγκου Μεμολάζιτ. Ἡ Ιη Μερραρχία, κατόπιν τῆς προωθήσεως τῆς XVης Μερ. καὶ ἔχουσα ὑπ' ὄψιν της τὸ Σ.Χ. Ἐν. τοῦ Σ.Σ., ἐξέδωκε διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνων θὰ ἦτο ἡ κατάληψις τῶν ἀντερεισμάτων Πάζαρι, Μπαλαμπάν, Μπρέγκου Λούζιτ, Κιάφ-Ε-Λούζιτ, ὑψ. 1060, Ἄρτζα ντὶ Σόττο καὶ ἀκολούθως ἡ δραστηρία προώθησις τῶν Τμημάτων της,

ανάλογα με την τακτικήν κατάστασιν, εἰς τὴν κατεύθυνσιν : 1) Μπαλαμπάν Μπούμπεσι. 2) Κιάφ-Ε-Λούζιτ, Σιάλεσι. 3) Ὑψ. 1060 Κιάφ-Ε-Σισικούτ, Σιάλεσι, καλυπτομένη, πάντοτε ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν Μετζικόρανη, "Αρτζα ντὶ Σόπρα, "Αρτζα ντὶ Μέτζο.

Λόγω τῶν λίαν σφοδρῶν χιονοθυελλῶν, τὰ Τμήματα τῆς XVης Μερ. ἀφοῦ κατέλαβαν τὸ Μάλι Κόραπ καὶ ἀφοῦ ἦλθαν εἰς ἐπαφὴν πάλιν μετὸν ἐχθρὸν εἰς Μπρέγκου Μεμολάζιτ, ἀνέκοψαν κάθε ἐνέργειαν. Ἡ XV Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι Τμήματα τοῦ δεξιοῦ τῆς ἐκινήθησαν πρὸς τὸν ὕψ. 788, διὰ τὴν πρόοδον ὅμως τῆς κινήσεως των δὲν εἶχεν μέχρι τῆς 13ης ὤ. πληροφορίας. Πιθανῶς ἡ πρόοδος νὰ ἐπεβραδύνθη, λόγω τῆς χιονοθυελλῆς.

Τὸ Γ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5349/17-1-41 διαταγῆς του, δὲν ἐνέκρινε ἐπὶ τοῦ παρόντος τὰς, διὰ τῆς 5918/15-1-41 ἀναφορᾶς τοῦ Σώματος Σ. ὑποβληθείσας εἰς αὐτὸ, προτάσεις περὶ ἐκβιάσεως τοῦ στενοῦ τῆς Κλεισούρας, ἔνεκα τῶν ἀκαταλλήλων καιρικῶν συνθηκῶν. Καὶ ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅπως αἱ ἐνέργειαι τῶν Μονάδων του εἰς τὴν κατεύθυνσιν Κλεισούρα - Τεπελένι περιορισθοῦν εἰς τὴν ἀπόφραξιν τῆς κατευθύνσεως καὶ εἰς ἄλλας δυνατὰς ἐπιθ. ἐνεργείας εἰς ὄφελος τοῦ Α'Σ.Σ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ἡ XV Μερ., συνεχίζουσα τὴν ἐπίθεσιν, καταλαμβάνει τὸ ὕψ. 1242, Μπρέγκου Μεμολάζιτ.—Ἐνταξίς εἰς τὸ Σ.Σ. τῆς 7ης Μερ. —Ἐπιτυχῆς ἐπίθεσις ἐχθροῦ εἰς Τρεμπεσίαν καὶ κάθοδος του μέχρις ἀμαξίτης Βερατίου. — Ἡμέτεροι δι' ἀντεπιθέσεως ἀνακτοῦν τὸ 1620 τῆς Τρεμπεσίνας. — Ἐχθρικά ἄρματα ἐναντίον Κλεισούρας.—Ταχεῖαι ἐνέργειαι τοῦ Σ.Σ.

19η Ἰανουαρίου 1941. Ἐπειδὴ παρατηρήθη μεγάλη χιονόπτωση καὶ ἐπεκράτησε παγετός, κατὰ τὰς μέχρι 10ης ὤ. πληροφορίας, ἡ κατάσταση, ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Αἱ περισσότεραι ἀπὸ τὰς ὀρεινὰς συγκοινωνίας ἀπεκλείσθησαν. Τὸ Σ.Σ. ἀπήντησεν εἰς τὴν Χίην Μερ., ἡ ὁποία ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δεξιοῦ τῆς XVης Μερ. πρὸς τὸ ὕψ. 888, ὅτι μέχρι στιγμῆς δὲν εἶχε πληροφορίας καὶ ὅτι, ἐὰν τοῦ μετέδιδαν νέα διὰ τὴν ἐν λόγω ἐνέργειαν, θὰ τὴν καθιστοῦσεν ἀμέσως ἐνήμερον. Σχετικῶς μετὴν χθεσινήν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων τῆς Ιης Μερ., τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6008/ὥρα 13.30 διαταγῆς του, διέταξε τὰ κάτωθι : «Ἡ καταληφθεσομένη περιοχή Μάλι, 1308, 1060, Κιάφ-Ε-Λούζιτ, Μπρέγκου Λούζιτ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἅμα τῆ καταλήψει τῆς ἰσχυρῶς, ὡς ἀποτελοῦσα ἀριστερὸν ἄξονα στροφῆς τοῦ

Σώματος, από τῆς κατευθύνσεως Ἄρτζας, αὐχένος Μετζκόρανης καὶ ἀπὸ Δυσμῶν. Νὰ τηρῆ τὰ διὰ τῆς 5890/14-1-41 διατασσόμενα μέτρα πρὸς ἐξασφάλισιν διαβάσεων Τρεμπεσίνας ἀπὸ ὑψοδ. 1923 (ὄχι) καὶ βορείως· Ἡ κίνησις τῶν Τμημάτων ἀπὸ 1060 καὶ Κιάφ-Ε-Λούζιτ πρὸς βορρᾶν δὲν πρέπει ν' ἀναληφθῆ εἰς βάρος τῆς ἰσχυρᾶς ἐξασφαλίσεως τῆς ὡς ἄνω περιοχῆς». Εἰς ἀπάντησιν ἀναφορᾶς τῆς ΧΙης Μερ., τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισε (6012/ὥρα 13.30) ὅτι μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 788 ὑπὸ τοῦ Τάγματος τοῦ 50οῦ Συν/τος (δεξιὸν XV) τοῦτο θὰ ὑπήγετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς διαπεραιώσεως. Μόλις διαπεραιωθῆ ἡ Μερ., ὅλαι αἱ Δ. τοῦ Ἄψου δυνάμεις τῆς (50ὸν Σ.Π., Τάγμα 13 Συν/τος, Μ.Ο.Π.) θὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Μερ. Τὴν 15.30 ὦ. τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ΧΙην Μερ. ν' ἀναφέρῃ ἂν ἡ διαβάθρα Λαπάνι ἐπὶ τοῦ Ἄψου, ἡ ὁποία ἀνακατεσκευάσθη διὰ δευτέραν φοράν, ὑπῆρχεν ἀκόμη καὶ ποῖαι δυνατότητες ἦσαν ὅπως διαπεραιωθῆ διὰ Λαπάνι Τάγμα ὀπισθεν τοῦ 50οῦ Συν/τος (δεξιοῦ τῆς XVης Μερ.).

Παρὰ τὴν σφοδροτάτην κακοκαιρίαν, ἡ XVη Μερ. κατώρθωσε καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν νὰ προωθηθῆ εἰς τὴν κορυφογραμμὴν πέραν Γαρονὶν ὅπου κατέλαβε τὸ Μπρέγκου Μεμολάζιτ (ὑψ. 1242). Κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥρας τὰ Τμήματά τῆς ἀνῆρχοντο εἰς τὸ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ Ιη Μεραρχία ἐκινήθη σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεών τῆς τῆς προηγουμένης ἡμέρας, πρὸς τὰς καθορισθείσας κατευθύνσεις.

20 Ἰανουαρίου 1941. Ὁ καιρὸς ἦτο μᾶλλον ἡσυχος. Οὐρανὸς κατὰ διαλείμματα νεφελώδης. Τὸ Γ.Σ. διὰ τῆς 5461/20-1-41 διαταγῆς του ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Β'Σ.Σ. τὴν Vην Μερ. Πεζικοῦ (δύο Σ.Π. ἐπὶ τοῦ παρόντος καὶ δύο Μοιρῶν Πυρ/κοῦ). Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6027/20-1-41 διαταγὴν πρὸς τὴν Μερ. ταύτην, καὶ παρήγγειλεν ὅπως παρουσιασθῆ εἰς τὸν Σ.Δ. ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μερ., φέρων ὅλα τὰ στοιχεῖα τῆς συγκροτήσεως τῆς Μερ. διὰ νὰ λάβῃ ὁδηγίας. Μέχρι τῆς 10ης ὦ. ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις δὲν εἶχε μεταβληθῆ. Τὴν 11.00 τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6045 διαταγὴν τοῦ πρὸς τὰς Ιην καὶ XVην Μερ. καὶ πρὸς τὴν Δ/σιν Πυρ/κοῦ, διὰ τῆς ὁποίας—κατόπιν τῆς προωθήσεως καὶ τῆς XVης Μερ.—ἐτροποποίησε τὰ ὄρια τῶν ζωνῶν ἐνεργείας τῶν δύο Μεραρχιῶν καὶ ἐρρῦθμισε τὴν κατανομὴν τοῦ Βαρ. Πυρ/κοῦ. Διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν XVην Μερ. νὰ ζητήσῃ τὴν τροποποίησιν καὶ τῆς ἰδικῆς τῆς ζώνης, ἐφ' ὅσον θ' ἀπαιτοῦσαν τοῦτο αἱ ἐνεργεῖαι τῆς πρὸς κατάληψιν τῆς γραμμῆς Σιάλεσι, Κιάφ-Ε-Μπούμπεσι. Ἡ ἰδία Μερ. ὤφειλε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν περιοχὴν βορείως τοῦ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ μέχρι τοῦ Ἄψου, καθ' ὅσον διαπεραίωσις τῆς ΧΙης Μερ. δυτικὰ τούτου δὲν ἐφαίνετο δυνατὴ, προτοῦ περάσῃ τριήμερον. Ἐρρῦθμίσθησαν ἐπίσης

τὰ ζητήματα τῆς δημιουργίας ἐφεδρειῶν καὶ εἰς τὰς δύο Μερ. Ἐπίσης τὸ Σ.Σ. ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῆς 1ης Μερ. ὅτι ὤφειλε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ, ἐφ' ὅσον θὰ κατάρθωνε νὰ συγκεντρώσῃ τὸ μείζον μέρος τοῦ Πυρ/κοῦ τῆς, διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν, καὶ νὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς 1308, 1060. Ὁμοίως νὰ ἔχῃ ἐφεδρείας δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ Ντέζνιτσε, διὰ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Σ.Σ., τὸ δὲ δεξιόν τῆς νὰ παρακολουθῇ τὰς ἐνεργείας τῆς XVης Μερ. Τὴν ἰδίαν ὥ. περιῆλθεν εἰς τὸ Σ.Σ. ἀναφορὰ διὰ τὴν κατάστασιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ. Τμήματα τῆς ἐν λόγῳ Μερ. κατέλαβον εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι τὸ Μαζάνι καὶ εὐρίσκοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ. Ἄλλα Τμήματα βορείως τοῦ Χάνι Μπαλαμπάν ἦλθαν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὴν δυτικὴν παρυφὴν τῆς χαράδρας ἀπὸ Χάνι Βινοκάζιτ καὶ βορείως μέχρι Χάνι Μπούμπεσι.

Τὸ Σ.Σ., πλὴν τῶν διαταγῶν, τὰς ὁποίας ἐξέδωκεν ἤλθε καὶ εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν τὴν 11.20 μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς XIης Μερ. καὶ δι' ἄλλα ζητήματα καὶ διὰ τὸ ζήτημα τῆς διαπεραιώσεως τῆς ἐν λόγῳ Μεραρ. διὰ τοῦ Ἄψου. Τὴν 12.00 ὥ. μὲ τὴν XVην Μερ. Τὴν 18.30 ὥ. πάλιν μὲ τὴν XIην Μερ. Τὴν 21.30 ὥ. μὲ τὴν Ιην Μερ. διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος καὶ διὰ τὴν διάταξιν τῆς. Ἐτόνισε μάλιστα εἰς αὐτὴν ὅτι ἔπρεπε νὰ διατηρῇ Τμήματα Δ. τοῦ ποταμοῦ Ντέσνιτσε, διὰ νὰ ἀσφαλίζουσι καλῶς τὴν γραμμὴν αὐτὴν μέχρι καὶ τῆς κορυφῆς τῆς Τρεμπεσίνας. Τὴν 22.30 ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν μὲ τὸν Ἀν/ρχην Δημοκωστούλαν, Δ/τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τὴν 23.00 καὶ πάλιν μὲ τὴν XIην Μερ. Καὶ τὴν 23.35 μὲ τὴν XVην Μερ. (1)

21 Ἰανουαρίου. Οὐρανὸς αἶθριος. Καιρὸς μᾶλλον καλός. Μέχρι τῆς 10ης ὥρας ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον οὐσιαστικῶς δὲν μετεβλήθη. Τμήματά μας, τὰ ὁποῖα ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν κατὰ μῆκος τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ἄψου, κατέλαβαν τὴν προηγουμένην νύκτα τὰ ὑψώματα Γκάλα (1 χιλ. Δ. τῆς Σιάροβας). Κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς προηγουμένης συνελήφθησαν 150 περίπου αἰχμάλωτοι. Ἀπὸ τὸ πρῶν ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία ἐξεδήλωσε λίαν ἔντονον δρᾶσιν. Ἐβομβάρδισεν ἑπτὰ φορὰς τὴν γέφυραν τῆς Πρεμετῆς καὶ ἰδίᾳ τὴν πόλιν. Αἱ πληροφορίες μέχρι τῆς 21.30 διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ μετώπου ἦσαν: Ὁ ἐχθρὸς ἀπὸ τὴν 00.30 ὥραν ἐνήργησε τέσσαρας ἐπιθέσεις κατὰ τῶν ἡμετέρων εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Σόφιουτ. Ὅλαι ἀπεκρούσθησαν. Διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ μετώπου τῆς 1ης Μερ., νοτιώτερα, δὲν ὑπῆρχαν πληροφορίες, ἐπειδὴ αἱ τηλεφωνικαὶ γραμμαὶ εἶχαν ἀποκοπῆ ἀπὸ τὴν ἐχθρικὴν Ἀεροπορίαν. Τὸ Σ.Σ. ἔδωκεν

(1) Καθημερινῶς ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἤρχετο εἰς συχνὴν τηλεφ. ἐπαφὴν μὲ τὰς Δ/σεις τῶν Μ. Μ. πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ καθοδήγησιν τῶν Μ. Μ.

έντολήν (6056 διαταγή, ώρα 19) εις τήν ΧΙην Μερ., ὅπως τὰ Τμήματά της, ὅσα εὐρίσκοντο ἐπάνω εις τήν Γκάλα, ἀπειλήσουν, κατά μήκος τῆς κορυφογραμμῆς, τὰς εις Μάλι Σπάνταριτ ἐχθρικός συγκεντρώσεις.

Ἐπίσης τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6060 διαταγῆς του, 21ησῶ. διέταξε τήν Vην Μερ., ἣ ὁποία εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του, νὰ κινηθῆ ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Μπόροβας ἀπὸ τὴν ἑσπέραν τῆς 22-1-41.

22 Ἰανουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Ἀπὸ τὴν 16ηνῶ. ἐπιπτε βροχή. Τὰ νερὰ τοῦ Ἀώου ἀνυψώνοντο. Κατὰ τὰς μέχρι τῆς 10ησῶ. πληροφορίας ἢ κατάστασις εις τὸν βόρειον Τομέα τοῦ Σ.Σ. παρέμενεν ἀμετάβλητος. Νοτιώτερα, εις τὸ μέτωπον τῆς Ιης Μερ., τὰ Τμήματά μας ὠλοκλήρωσαν τὴν κατάληψιν τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ καθὼς καὶ τοῦ ὑψοδ. 1308 ἐπὶ τῆς βορείας ἄκρας τῆς Τρεμπεσίνας. Ἐχθρική ἐνέργεια χθὲς ἐναντίον ἡμετέρων Τμημάτων, τὰ ὁποία εὐρίσκοντο εις τὸ ὑψ. 1620 τῆς Τρεμπεσίνας (3 χιλ. Β.Δ. τῆς Γκρόππας) ἐπέτυχε ν' ἀπωθήσῃ τοὺς ἡμετέρους Α. τῆς κορυφογραμμῆς. Κατόπιν τοῦ ἀνωτέρω γεγονότος, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6061 τῆς 01.30 διαταγῆς ἐνίσχυσε τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας δι' ἐνὸς Τάγματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εις τὴν Ρίμπαν. Τὸ Σ.Σ. ἐπειδὴ ἀνησυχοῦσε πάντοτε διὰ τὸ ἀριστερόν του, ἐπροσπαθοῦσε νὰ δημιουργήσῃ ἐφεδρείας. Διὰ τοῦτο διὰ τῆς 6063 ὥρας 11ης δ/γῆς του ἠρώτησε τὴν XVην Μερ. ἂν ἠδύνατο νὰ θέσῃ εις διάθεσίν του τὸ 5ον Σ.Π. καὶ ἀπὸ πότε. Τὸ Γ.Σ. διέταξε τὸ Β' Σ.Σ. ὅπως δώσῃ ἐντολήν εις τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας νὰ συνδράμῃ ἐκεῖνο διὰ τῶν Ν. τοῦ Ἀώου Τμημάτων του τὸ δεξιὸν τοῦ Α'Σ.Σ. σύμφωνα μὲ ὑποδείξεις τοῦ ἐν λόγῳ Σώματος. Τὸ Β'Σ.Σ. ἀνέφερε εις τὸ Γ.Σ. (6073/12) ὅτι, ἐπειδὴ τὸ Συγκρότημα ἐχρειάζετο δυνάμεις Β. τοῦ Ἀώου διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Τρεμπεσίνας, τοῦ ἐναπέμενε Ν. τοῦ Ἀώου δύναμις δύο μόνον Λόχων. Τὸ Α'Σ.Σ.—προσέθεσε—δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν τὸ Τάγμα Παπασταθοπούλου. Μετὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Σ.Σ. διὰ Δ/σεως Συν/τος Πυρ/κοῦ (Γ'Σ'.Β.Π.) μὲ μίαν Μοῖραν τῶν 105, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 6076 ὦ. 12.30 διαταγήν, ἣ ὁποία ἐρρύθμισε τὴν κατανομήν καὶ τὰς ἐντολάς. Τὴν 12ηνῶ. τὸ Σ.Σ. ἔλαβεν ἀναφορὰν ὅτι τὸ ὑψ. 1620 ἐπάνω εις τὴν Τρεμπεσίναν ἀνακατελήφθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων τὸ πρῶν. Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς XVης Μεραρχίας ὅτι ἔθετεν εις διάθεσιν τοῦ Σώματος τὸ 5ον Σ.Π., τὸ Σ.Σ. διέταξε (6081ῶ.14) τὸ ἐν λόγῳ Συν/γμα νὰ συγκεντρωθῆ εις Ροντέν καὶ νοτίως ἐκτὸς ἐνὸς Τάγματος τὸ ὁποῖον διέθεσεν εις τὴν Ιην Μερ. Ἡ Ιη Μερ. ὤφειλε νὰ μετακινήσῃ τὸ τελευταῖον Τάγμα τοῦ 4ου Συν/τος Δ. τοῦ Ντέσνιτσε.

Τὴν 16.30 ὥραν τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 2082 διαταγῆς του ἔθεσεν εις τὴν διάθεσιν τῆς Ιης Μερ. καὶ τὰ ὑπόλοιπα Τάγματα τοῦ 5ου Σ.Π., μὲ τὴν ἐντολήν νὰ παραμείνῃ τὸ Συν/γμα ὡς ἐφεδρεία εις τὴν περιοχὴν Ποτγκόρανη, Ροντέν.

Σύμφωνα με τὰς μέχρι τῆς 20.00 ὥρας πληροφορίας αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ. ἐξελίσσοντο εὐνοϊκῶς. Ἡ κατάληψις τοῦ ΣΠΙ Καμαράτε (Β.Δ. Χάνι Βινοκάζιτ), τοῦ αὐχένος Κιάφ-Ε-Λούζιτ καὶ τοῦ 1308 ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας ὠλοκληρώθη. Συνελήφθησαν 140 περίπου αἰχμάλωτοι.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν καὶ συνωμίλησε σχετικὰ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰς ἐκδοθεῖσας διαταγὰς :

Τὴν 10.50 ὥραν μετὸν εἰς Σέλγκου Δ/τὴν τοῦ 5ου Σ.Π.

Τὴν ἰδίαν ὥραν μετὴν ΧVην Μερ. (Ἐπιτελάρχην).

Τὴν 15ην ὥραν μετὸν Ἐπιτελάρχην τῆς ΧΙης Μερ.

Τὴν 18ην ὥραν μετὴν ΧVην Μερ. (Ἐπιτελάρχην).

23 Ἰανουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Συνεχῆς βροχή. Ἡ ΧΙη Μερ. ἀνέφερον εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι Τμήματά της, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς Γκάλα (δυτικὰ τῆς Σιάροβα) ἦσαν ἔτοιμα νὰ ἐνεργήσουν σήμερον κατὰ τοῦ Μάλι Σπάνταριτ. Τὴν πληροφορίαν ταύτην τὴν μετέδωκε τὸ Σ.Σ. εἰς τὴν ΧVην Μερ.

Ἐκ τῶν πληροφοριῶν μέχρι τῆς 10.00 ὥ. ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις κατὰ τὴν παρελθούσαν νύκτα δὲν μετεβλήθη. Οἱ συλληφθέντες αἰχμάλωτοι εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ., κατὰ τὰς μάχας τῆς 21 καὶ 22 ἔφθασαν τοὺς 400 ἐκ τῶν ὁποίων δέκα ἦσαν ἀξιωματικοί.

Τὴν 14ην ὥραν ἡ Δ/σις τοῦ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς 6102 διαταγῆς του, ἐκιοινοποίησε, βάσει διαταγῶν τοῦ Γ.Σ., ὁδηγίας πρὸς τοὺς Δ/τὰς τῶν Μ.Μ. του, σχετικὰς μετὰ τὰς προθέσεις του διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Σκοπὸς τῶν ὁδηγιῶν ἦτο νὰ προσανατολισθοῦν οἱ Δ/ταὶ εἰς τὸ πῶς τὸ Σ.Σ. ἐσκέπτετο νὰ ἐνεργήσῃ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν σκέψεων τοῦ Σώματος οὗτοι νὰ προβοῦν εὐθύς ἀμέσως εἰς τὰς ἀναγκαίας μελέτας καὶ ἀναγνωρίσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἦσαν ἀναγκαῖαι εἰς τὸ Σ.Σ. διὰ τὴν τελικὴν ἐν καιρῷ ἐκδοσιν τῆς ἀποφάσεώς του.

Αἱ προθέσεις τοῦ Σ.Σ. συνοψίζονται :

..... Ὡθησις τῆς Vης Μερ. ἐν τῇ κατευθύνσει Ἄρτζα Ντι Σότο, Τζιαμποσοῦκα, Τεπελένες, Βίσιاري πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Βανάζ, Τζιαμποσοῦκα, Τεπελένες Ἄρτζα.

Ἴνα τοῦτο πραγματοποιηθῇ δεόν νὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ πλευρὰ τῆς Vης Μερ. ἐν τῇ ἐνεργείᾳ της καὶ οὕτω ἐνδείκνυται ἡ ἐκτέλεσις τῶν κάτωθι προϋποθέσεων : α) Κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις τῆς κορυφογραμμῆς : Κιάφ-Ε-Μέτζγκόρανη, Πούντα Νόρντ (1647), ὑψ. 1178, διαβάσεις δυτικῶς τῶν Ἀρζῶν β) κατάληψις καὶ ἐξασφάλισις περιοχῶν : Κιάφ-Ε-Σισικούτ, Λέτιζα, Μπρέγκου Μπούζιτ, Μπρέγκου-Ε-Σβράτζκα, Κιάφ-Ε-Νιόσιαντι, Ντοντολέζ, Μάλι Θερεπέλι. Ἡ ἐπίτευξις τῶν ὡς ἄνω προϋ-

ποθέσεων α' και β' θ' απαιτήση επιχειρήσεις, αίτινες εν τῇ ἐξελίξει θὰ τροποποιήσουν ἴσως τὰ ὄρια τῶν Μ.Μ. καὶ τὰ εἰς ταύτας τιθέμενα συμπληρωματικὰ μέσα. . . . Ἐπειδὴ καὶ σήμερον αἱ ἐπιχειρήσεις εὐρίσκοντο ἐν ἐξελίξει τόσον εἰς τὸ μέτωπον, τῆς 1ης Μερ., ὅσον καὶ εἰς τὴν κατεύθυνσιν Γκάλα, Μάλι Σπάνταριτ, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὰς διαταγὰς ὑπ' ἀριθμ. 6104/ ὥρα 16 πρὸς τὴν ΧVην Μερ., 6105/ ὥρα 16.45 πρὸς τὴν ἰδίαν Μερ., 6106/ ὥρα 17.15 πρὸς τὴν 1ην Μερ., 6107/ ὥρα 17.30 πρὸς τὴν ἰδίαν Μερ., αἱ ὁποῖαι σκοπὸν εἶχαν νὰ συντονίσουν τὰς ἐνεργείας, διὰ τὴν κατάληψιν τῆς γραμμῆς Μάλι Σπάνταριτ, κορυφογραμμῆς Μπούμπεσι καὶ κατ' ἐπέκτασιν πρὸς τὴν Τρεμπεσίαν. Λόγω τοῦ ὅτι ἡ Χ1η Μερ. δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ διαπεραιωθῇ νοτίως τοῦ Ἄφου, τὸ Σ.Σ. ἔθεσε (διαταγὴ 6114/21) τὸ Τάγμα τοῦ 50οῦ Σ.Π., τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν Γκάλα, εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΧVης Μερ., διὰ νὰ συντονίσῃ αὐτὴ τὰς ἐνεργείας τῆς πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Μάλι Σπάνταριτ.

Μέχρι τῆς 22.00 ὥρας αἱ πληροφορίες διὰ τὴν ἐξελίξιν τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. ἦσαν : Εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ. τὰ Τμήματά μας κατώρθωσαν νὰ καταλάβουν τὴν κορυφογραμμὴν Μπρέγκου Ράπιτ, Σόργκο (847), 731 καὶ νὰ συλλάβουν 120 αἰχμαλώτους.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Τρεμπεσίνας (1308) ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἐπιθεσιν κατὰ τῶν γραμμῶν μας, ἀλλ' ἀπεκρούσθη.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἐπραγματοποιήθησαν τηλεφωνικαὶ ἐπαφαί, διὰ κανονισμόν ζητημάτων, σχετικῶν μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀνεφοδιασμούς κτλ μεταξύ Σ.Σ. καὶ Χ1ης Μερ., 1ης Μερ., ΧVης Μερ., Συγκροτήματος Κλεισούρας. Καὶ μὲ τὸν ἐπιτελῆ τοῦ Σ.Σ. Παυλόπουλον Δ. ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς Σ.Δ. 1ης Μερ.

24 Ἰανουαρίου 1941. Καιρὸς μᾶλλον ἀκατάστατος. Οὐρανὸς νεφελώδης.

Ἡ Vη Μερ. ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Σ.Σ.—εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Λεσκοβικίου—ὅπως μὴ κινηθῇ τὴν ἡμέραν αὐτὴν λόγῳ κοπώσεως. Τὸ Σ.Σ. (6118/24-1-41 ὥρα 10) ἀπήντησεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἐπεβάλετο νὰ κινηθῇ λόγῳ τακτικῶν ἀναγκῶν, διότι ἡ κατάστασις εἰς Τρεμπεσίαν ἐνέκλειε κινδύνους καὶ ὅπωςδήποτε νὰ κινήσῃ ἓνα Σ.Π. μὲ Μοῖραν Πυρ/κοῦ καὶ 0. Α.

Αἱ ἀναφοραὶ, αἱ ὁποῖαι περιῆλθαν εἰς τὸ Σ.Σ. μέχρι τῆς 8ης ὤ. δὲν μετέβαλαν τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν.

Ἡ V Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι συνέχιζε τὴν κίνησιν τῆς, ἐκτὸς τοῦ 14ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν εἰς τὸ Σεράνι διὰ ν' ἀναπαυθῇ. Ἐκεῖ θὰ παρελάμβανε τοῦτο ὁ νέος του Διοικητής.

Τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν Vην Μερ. ὅτι ἔπρεπε καὶ τὸ Σύν/γμα τοῦτο τὸ ἐσπέρας νὰ εὐρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας.

Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6137/17.30 ω. διαταγῆς του, ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς 1ης Μερ. τὸ 5ον Συν/γμα (- Τάγμα), τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, ἐκρατοῦσε εἰς τὴν διάθεσίν του, μὲ σκοπὸν νὰ ἐνισχύσῃ ἐν καιρῷ τὴν ἐν λόγῳ Μερ. Ἐνα Τάγμα τοῦ Συν/τος τούτου ἔπρεπε νὰ προωθηθῇ δυτικὰ τοῦ ποταμοῦ Ντέζνιτσε, πολὺ πλησίον τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας, ὅπου ὅλην τὴν ἡμέραν διεξήχθησαν σκληροὶ ἀγῶνες, διότι ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε κατὰ τοῦ μετώπου τῆς 1ης Μερ. σφοδρὰς ἐπιθέσεις Ἡ XVη Μερ., ἐπειδὴ ἐπρόκειτο τὴν ἐπομένην ν' ἀρχίσῃ ἐπιχειρήσει πρὸς τὴν κορυφογραμμὴν Μπούμπεσι καὶ Μάλι Σπάνταριτ, ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Περίληψιν τῆς διαταγῆς αὐτῆς τὸ Σ.Σ. τὴν ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν 1ην Μερ.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἐν λόγῳ διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, ἡ XV Μερ. πρῶτον θὰ προσπαθοῦσε διαδοχικῶς νὰ καταλάβῃ εὐρέως τὸ Μπρέγκου Γκλιούλι καὶ ὑψοδ. 931 μὲ κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας τὸ Κιάφ-Ε Μούριτ, τὸ Μπρέγκου Κλιούλι, ὑψοδ. 931 ὑψ. 843. Δεύτερον θὰ ἐνεργοῦσε ταυτόχρονον ἐπίθεσιν πρὸς κατάληψιν ὑψωμάτων Κιάφ-Ε-Μπούμπεσι Μπρέγκο Μποσκέτο. Κατεύθυνσις: α) Μπρέγκου Γκλιούλι, Κιάφ-Ε Μπούμπεσι, Μπρέγκο Μποσκέτο.

β) 667, χωρίον Σιάλεσι. Ἄλλη ἐνέργεια τῆς Μερ. ἐκείνης θὰ ἐγένετο ἀπὸ Γκάλα πρὸς Μάλι Σπάνταριτ. Αἱ μέχρι τῆς 19ης ὡ. ἀναφοραὶ τῆς ἡμέρας ἐπὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως συνωψίζοντο: Εἰς τὰς περιοχὰς Κιάφ-Ε-Ράπιτ, Σόγκ, ὑψοδ. 731 καὶ 1308, 1060 (βορεῖα κορυφογραμμὴ Τρεμπεσίνας) ὁ ἐχθρὸς ἐπετίθετο καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν διὰ νέων δυνάμεων καὶ ἠγωνίζετο σκληρῶς, προσπαθῶν νὰ καταλάβῃ τὰ ἄνω σημεῖα. Παντοῦ ὅμως ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων, οἱ ὁποῖοι συνέλαβαν καὶ 80 αἰχμαλώτους. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἀνέπτυξε δραστηριότητα, μεταφορικὰ δὲ ἀεροπλάνα, συνοδευόμενα ὑπὸ ἀεροπλάνων διώξεως, ἔριψαν τρόφιμα εἰς ἐχθρικά Τμήματα τῆς περιοχῆς Κιάφ-Ε-Μπούμπεσι. Ἐπραγματοποιήθησαν τηλεφωνικαὶ ἐπαφαὶ τῆς Δ/σεως τοῦ Σώματος μὲ τὴν V, XV, I καὶ XIην Μερ. καὶ μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Καὶ μὲ τὸν Στρατηγὸν Δ/τῆς τῆς 1ης Μερ.

25 Ἰανουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Ἀπὸ τὴν 20ην ω. ἐπιπτε βροχή.

Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 9ης ὡ. ἀναφορὰς, ἡ στρατιωτικὴ κατάσταση, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, δὲν υπέστη μεταβολήν. Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 21ῶ. ἀναφορὰς ἡ στρατιωτικὴ κατάσταση παρουσιάζετο: Εἰς τὴν περιοχὴν βορείου Ἄψου ἡ κατάσταση ἀμετάβλητος. Ἡ XVη Μερ. κατόπιν, ἐπιτυχοῦς ἐπιθέσεως, κατέλαβε τὸ Μάλι Σπάνταριτ, Μπρέγκου Γκλιούλι καὶ ὑψ. 931, ἀντρείσμα Ν.Δ. τοῦ χωρίου Βινὰν καὶ συνέλαβεν ὑπὲρ τοὺς 100 αἰχμαλώτους οἱ ὁποῖοι ἀνήκον εἰς Νέας Μονάδας

(Μερ. Κυνηγῶν τῶν Ἄλπεων). Τὴν πρωΐαν τῆς σήμερον ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐκ νέου ἐναντίον τοῦ 1060 (Τρεμπεσίνας), ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Εἰς τὴν περιοχὴν Κλεισούρας ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐναντίον τοῦ 1280 (4 χιλ. Ν.Δ. τῆς Κλεισούρας) ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἀπεκρούσθη. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπεκινῶνῃσε τηλεφωνικῶς καὶ συνεζήτησε διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων :

Τὴν 9.30' ὦ μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας, ὁ ὁποῖος τὴν ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπλησίαζε τὰς θέσεις μας εἰς τὴν περιοχὴν Μαλεσιόβας καὶ 1280 (περιοχὴ Ἰας Μερραρχίας, νοτίως Ἀώου). Τὴν 10.00 ὥραν μὲ τὴν ΧVην Μερ. Τὴν 11.00 μὲ τὴν ΧΙην Μερ., εἰς τὴν ὁποίαν ἔδωκεν ὁδηγίαν διὰ τὴν ἐγκατάστασιν τῆς νοτίως τοῦ Ἄψου, εὐθὺς μετὰ τὴν διαπεραίωσιν τῆς. Τὴν 11.15 μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τὴν 11.30 μὲ τὸν ἴδιον. Τὴν 12.50 " μὲ τὴν Ιην Μερ., ἡ ὁποία ἔδωκε πληροφορίαν διὰ τὴν εἰς τὸ μέτωπόν τῆς κατάστασιν. Τὴν 13.15 μὲ τὴν ΧΙην Μερ. Τὴν 14.10 μὲ τὴν ἰδίαν Μερραρχίαν.

Τὴν 16.30 μὲ τὸν Δ/τὴν τῆς ἰδίας ἐπίσης Μερ., ὁ ὁποῖος ἐπληροφόρησε τὴν Δ/σιν σχετικὰ μὲ τὴν ἐνέργειαν τῆς ΧVης Μερ. εἰς Σπάνταριτ. Τὴν 19.00 μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. τὴν 19.15' μὲ τὴν Ιην Μερ. Τὴν 19.30' μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Τὴν 19.40' μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς ΧVης Μερ. Τὴν 21.00' μὲ τὴν ΧΙην Μερ.

26 Ἰανουαρίου 1941. Οὐρανὸς νεφελώδης. Τὸ πρωῖ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἐχθρική δύναμις περίπου Τάγματος ἐκκινήσασα ἀπὸ τὸ ὑψ. 1923, ἐπετέθη κατὰ Τμημάτων μας ἐπὶ τοῦ 1620 Τρεμπεσίνας. Ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ ἀπεκρούσθη. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ.Σ. ἀνησύχησε τὴν Δ/σιν καθ' ὅσον τὸ τμημα ἐκεῖνο τοῦ μετώπου ἦτο τὸ πλέον εὐπαθές, ἡ κατάληψις δὲ τῆς Κλεισούρας καὶ ἡ ἀποκοπὴ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς τὸ Βεράτι θὰ εἶχε σοβαρὰς συνεπείας. Διὰ τοῦτο τὸ Σ.Σ. ἔκρινεν ἀπολύτως ἀναγκαῖον νὰ ἐκκαθαρίσῃ ὁλόκληρον τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεσίνας, ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἐχθρὸς νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν χρησιμοποιῇ οὔτε ὡς παρατηρητήριον. Μία ἐνέργεια πρὸς τὰ ἐκεῖ ὁμως παρουσίαζε δυσχερείαν λόγῳ τῶν καιρικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς (χιόνι ἀρκετοῦ ὕψους). Ἐντούτοις ἡ κορυφογραμμὴ ἔπρεπεν ὀπωσδήποτε νὰ ἐκκαθαρισθῇ. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. προέβη εἰς τὰς κατωτέρω ἐνεργείας : α) Διὰ τῆς 6167/12.15 ὦ διαταγῆς διέταξεν ὅπως 2 Τάγματα τῆς ΧVης Μερ. καὶ τῆς ΧΙης, ἐξ ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο νοτίως τοῦ Ἄψου καὶ πλησιέστερα πρὸς τὸ Ροντέν, κινηθῶν ἀμέσως πρὸς τὸ Ροντέν, τιθέμενα εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ιης Μερ. β) Διέταξε (διαταγὴ 6178/12.15 ὦ) τὴν Δ/σιν τῆς Ιης Μερραρχίας ὅπως ἀναλάβῃ αὐτὴ καὶ ἀντιμετωπίσῃ τὴν κατάστασιν εἰς τὴν κατεύθυνσιν Ποτγκόρανη, πρὸς 1923,1620(Τρεμπεσίνας) καὶ ἀφοῦ συντρίψῃ τὸν ἐχθρὸν ὁ ὁποῖος κατήρχετο

ἀπὸ τὸν ὑψ. 1923 (Τὸ Σ.Σ. εἶχε πληροφορηθῆ ὅτι ἐχθρικοί φάλαγγες, αἱ ὁποῖαι ἐξώρμησαν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τοῦ 1923, κατέβαιναν πρὸς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τῆς Τρεμπεσίνας), καταλάβῃ τὸ 1923.

Ἐκτὸς τῶν δύο Ταγμάτων τῶν ΧVης καὶ ΧIης Μερ., τὰ ὁποῖα ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσίν της, ἐτέθη ἐπίσης καὶ τὸ Β. Πυρ/κόν. γ) Διέταξε (6179/12.30) ὦ. Τὸ 14ον Σ.Π., τὸ ὁποῖον ὡς γνωστόν, εὐρίσκετο εἰς πορείαν ἀπὸ τὸ Λεσκοβίκι πρὸς τὴν Πρεμετὴν, εἰς τὴν περιοχὴν Κοσσίνας, νὰ εἶναι ἔτοιμον διὰ δρᾶσιν πρὸς Τρεμπεσίαν. Σκοπὸς τοῦ Σώματος ἦτο νὰ ἐνισχυθοῦν ταχέως αἱ δυνάμεις τῆς Κλεισούρας. δ) Διέταξε (6180/13.15 ὦ) τὴν Vην Μερ. ὅπως ἀποστείλῃ δι' αὐτοκινήτων τὴν νύκτα ἕνα Τάγμα τοῦ 43ου Σ.Π. εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ρίμπας (δὸλόκληρος, ὡς γνωστόν, ἡ Vη Μερ. εὐρίσκετο εἰς πορείαν ἀπὸ τὸ Λεσκοβίκιον πρὸς τὴν Πρεμετὴν περιοχὴν Κλεισούρας). Διέταξεν κατόπιν ὅπως τὸ 14ον Σ.Π., τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας κινήθῃ ἀπὸ τὴν 16ην ὦ. καὶ φθάσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Κούκιαρι.

Διέταξεν ἀκόμα ὅπως τὸ 43ον Σ.Π. ἐξακολουθήσῃ κατὰ τὴν νύκτα τὴν πορείαν καὶ φθάσῃ δυτικώτερα εἰ δυνατόν εἰς τὴν περιοχὴν Κοσσίνας. Τέλος διέταξεν ὅπως ἡ λοιπὴ Μεραρχία ἐξακολουθήσῃ κανονικῶς τὴν πορείαν της, ὃ δὲ Σ.Δ. της ἐγκατασταθῆ ἀπὸ τὴν 7ην ὥραν τῆς ἐπομένης εἰς Κούκιαρι. ε) Διέταξε (διαταγὴ 6181/τῆς 14ης ὦ.) τὴν Υ.Ο.Α. ἀπ' εὐθείας (ἐπειδὴ ἡ Μεραρχία εὐρίσκετο μακρὰν, ἐνῶ ἡ Ὀμάς ἐπλησίαζε πρὸς Πετράνη) νὰ κινήθῃ, μόλις λάβῃ τὴν διαταγὴν του, πρὸ τὴν περιοχὴν Τόγλιαρι (4 χιλ. βορ. τῆς Κλειρούρας), τιθεμένη, μέχρι τῆς ἀφίξεως τῆς Μεραρχίας του, εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος καὶ νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας (Δημοκωστούλαν). Καὶ στ) Διὰ τῆς 6184)τῆς 17 ὦ. διαταγῆς ὠργάνωσε τὸ Πυροβολικὸν τοῦ Συγκροτήματος Κλειρούρας.

Μετὰ τὰς διαταχθείσας ὡς ἄνω κινήσεις τῶν Τμημάτων τῆς Vης Μεραρχίας καὶ μὲ τὴν πρόβλεψιν ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπομένην ἡ Μερ. ἐκείνη θὰ ἠδύνατο ν' ἀναλάβῃ Τομέα, τὸ Σ. Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6185/17.30 ὦ. διαταγὴν, ἡ ὁποία ὠριζεν ὅτι: α) Ἔως ὅτου φθάσῃ ἡ V Μερ., τὴν κατάστασιν εἰς τὸ μέτωπον τῆς Τρεμπεσίνας θὰ τὴν ἀντιμετώπιζεν ἡ Iη Μερ. καὶ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας, σύμφωνα μὲ τὰς ἐκδοθείσας διαταγὰς. β) Ἡ Vη Μερ. ὅταν τὴν ἐπομένην εἰσέλθῃ εἰς τὴν ζώνην τοῦ Σ.Σ. θ' ἀναλάβῃ τὴν ζώνην μὲ δεξιὸν ὄριον: 1426 (1500 μ. ΝΑ τοῦ Ἄρτζα Ντι Σόπρα) εἰς τὴν Iην Μερ. Ποτγκόρασι (εἰς V), (3 χιλ. ΒΑ τοῦ Τόγλιαρι) εἰς V. Καὶ ἀριστερόν: Τὸν Ἄοῶν. Καὶ ἀφοῦ ἀναλάβῃ ὑπὸ τὰς διαταγὰς της ὅλας τὰς εἰς τὴν ζώνην ταύτην εὐρισκομένας δυνάμεις τῆς Iης Μερ. καὶ τοῦ Συγκροτήματος Κλειρούρας, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν περιοχὴν αὐτὴν ἀπὸ κάθε ἀπειλὴν τοῦ ἐχθροῦ ἐκ

Τρεμπεσίνας, τὴν ὁποῖαν καὶ νὰ καταλάβῃ. Ἡ Μερ. ὄφειλε μὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀναλάβῃ τὸν τομέα τῆς ἀπὸ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένῃς.

Σύμφωνα μὲ ὁδηγίαι τοῦ Σώματος (6102/23-1-41) ἡ Μερ. θὰ ἐλάμβανε μεταγενεστέρως τυχὸν συμπληρωματικὰς ἀποστολάς. Τὴν 18ην ὥραν τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6186 διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας ὅπως ὑπερασπίσῃ μέχρις ἐσχάτων τὸ ὕψωμα 1620, ἡ πτώσις τοῦ ὁποῖου θὰ εἶχε σοβαρὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς ὅλης διατάξεως τοῦ Σ.Σ. Κατέστησε δὲ εἰς αὐτὸ γνωστὸν ὅτι ἡ Vη Μερ., ἡ ὁποία τὴν ἐπομένην θὰ εἰσῆρχετο εἰς τὸν ἀγῶνα, θ' ἀνελάμβανε νὰ ἐκδιώξῃ τὸν ἐχθρὸν ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίναν. Τὰ νοτιῶς τοῦ Ἄωου Τμήματα τοῦ Β' Σ.Σ. (Συν/ρχης Τσιγγούνης, ὁ ὁποῖος ἀνέπτυσσε δρᾶσιν εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ.Σ.) ἐτέθησαν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Α' Σ.Σ., κατόπιν τῆς 5633/26-1-41 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ. Τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισε (6192/19 ὦ) τὴν ἐν λόγῳ μεταβολὴν εἰς τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας τὸ Σ.Σ. διέταξε (6193/ὥρα 21.20) τὴν XVην Ο.Α. ὅπως κινήθῃ πρὸς τὴν περιοχὴν Μουτσέν (ΒΔ Κλεισούρας) καὶ φθάσῃ πρὸ τῆς αὐγῆς. Ἐκεῖ θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Ἐπειδὴ ἡ ἀνάγκη μεταφορᾶς ἐνισχύσεων εἰς τὴν περιοχὴν Κλεισούρας ἦτο ἐπίγουσα, τὸ Σ.Σ. διέταξε (6194, 21η ὦ.) τὴν Vην Μερ. ὅπως, ἀντὶ τοῦ Τάγματος τοῦ 43ου Σ.Π., ἀποστείλῃ δι' αὐτοκινήτων Τάγμα τοῦ 14ου Συν/τος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο πλησιέστερα πρὸς τὸ μέτωπον. Ἐως τὴν ἑσπέραν τῆς 26-1-41 ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. ἦτο ἡ ἑξῆς: Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄψου παρέμενεν ἀμετάβλητος. Εἰς τὴν περιοχὴν Κιαφ-Ε-Σόφιουτ, Μούμπεσι Τμήματά μας προωθήθησαν πλησίον τοῦ αὐχένος, Κιαφ-Ε-Μπούμπεσι. Εἰς τὴν περιοχὴν Μπαλαμπάν, 1308 (Τρεμπεσ.) ἀμετάβλητος. Εἰς τὴν περιοχὴν Κλεισούρας ὁ ἐχθρὸς ἐπέτυχε νὰ καταλάβῃ τὴν ἑσπέραν τὸ 1620 καὶ νὰ ἐπεκταθῇ κατὰ τι ἀνατολικώτερα ἐπὶ ἀντηρίδων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ ἐπὶ μετώπου ἀπὸ τὸ 1923 μέχρι τοῦ 1620. Τὸ Σ.Σ. καλῶς διησθάνετο ἐπικειμένην σοβαρὰν ἐχθρικὴν ἐνέργειαν πρὸς κατάληψιν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ κάθοδον εἰς δημοσίαν ὁδὸν Κλεισούρας - Βερατίου, πράγμα τὸ ὁποῖον θὰ εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ πλευροκοπηθῇ τὸ Β' Σ.Σ. καὶ νὰ ὑποστῇ μεγάλας ζημίας. Μὲ τὴν ὀξυδέρκειαν αὐτὴν διέταξεν ἀμέσως τὴν ταχεῖαν μετακίνησιν, ὡς ἄνω, τῶν Μονάδων. Τὴν 23ην ὦ. διὰ τῆς 6197 διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. ἐτέθη εἰς διάθεσιν τῆς XVης Μερ. ὀλόκληρον τὸ 13ον Σ.Π. τῆς XIης Μερ. Τοῦτο σκοπὸν εἶχε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἐν λόγῳ Μερ., ἐπειδὴ εἶχε διαθέσει, ὅπως ἀνωτέρω ἐξετέθη, εἰς τὴν Ιην Μερ. 2 Τάγματά της, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓνα ἀνήκεν εἰς τὸ 13ον Σ.Π.

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις Σ.Σ. ἦλθεν εἰς τηλεφ. ἐπαφὴν καὶ συνωμίλησε διὰ τὰς διεξαγομένας ἐπιχειρήσεις καὶ διὰ τὰς ἐκδοθείσας διαταγὰς της: Τὴν 9.40 μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Τὴν 9.50 μὲ τὴν Ιην Μερ.

Τὴν 10 ὥ. μὲ τὴν ΧVην Μερ. Τὴν 10. 30 μὲ τὴν Ιην Μερ., ἡ ὁποία τὴν ἐπληροφόρησε διὰ ἐχθρικὰς φάλαγγας, αἱ ὁποῖαι κατήρχοντο Α. τῆς Τρεμπεσίνας πρὸς Γκιουνανάϊ. Τὴν 11.15 μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Τὴν 11.30 μὲ τὴν Ιην Μερ. Τὴν 12ην μὲ τὸ Γ.Σ. εἰς τὸ ὅποῖον ἀνέφερε σχετικὰ μὲ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίναν. Τὴν 12.30 μὲ τὴν ΧVην Μερ. Τὴν 13ην μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τὴν 13.40 μὲ τὴν Ιην Μερ. μὲ τὴν ὁποῖαν συνεζήτησεν ἐπὶ πολὺ, διὰ ἐνεργείας πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίναν. Τὴν 14.30 μὲ τὴν ΧVην Μερ. Τὴν 14.40 μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Τὴν 14.45 μὲ Γ.Σ. Τὴν 16.10 μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας, ὁ ὁποῖος ἐπληροφόρησε τὴν Δ/σιν σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εἰς τὸν Τομέα του. Τὴν 16.40 μὲ τὴν Ιην Μερ. Τὴν 17.30 μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Πυρ/κοῦ τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τὴν 18.45 μὲ τὴν ΧΙην Μερ. Τὴν 19.45 μὲ Ιην Μερ. Τὴν 20.15 μὲ τὸν Διοικητὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τὴν 20.35 μὲ τὴν Ιην Μερ. Τὴν ἰδίαν ὥραν μὲ τὴν ΧVην Μερ. Τὴν 21.50 μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ 5ου Σ.Π., Συν/ρχην Γεωργούλαν. Τὴν 22.00 καὶ τὴν 22.20 μὲ τὴν Ιην Μερ. Καὶ τὴν 23.00 μὲ τὴν ΧVην Μερ.

Ἐκ τῆς πληθύος τῶν ἐπαφῶν αὐτῶν καθ' ἑκάστην καταφαίνεται πῶς τὸ Σ.Σ. παρηκολούθει τὰς λεπτομερείας τοῦ ἀγῶνος, συνεταύτιζε τὰς ἐνεργείας καὶ καθοδηγοῦσε τὰς Μονάδας πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Σ.Σ.

27η Ἰανουαρίου 1941. Οὐρανὸς νεφελώδης, καιρὸς μᾶλλον ἀκατάστατος. Ἡ κατάληψις τοῦ ὑψ. 1620 καὶ ἡ ἐπέκτασις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν ἀντηρίδων τῆς Τρεμπεσίνας—ἀπὸ τὸ 1620 μέχρι τοῦ 1923—ἐνέβαλλαν διαρκῶς εἰς ἀνησυχίας τὸ Σ.Σ. Κάθοδος τῶν ἐχθρικῶν τούτων δυνάμεων πρὸς Κλεισούραν καὶ ἀποκοπὴ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Κλεισούρας πρὸς τὸ Βεράτι θὰ εἶχε σοβαρὸν ἀντίκτυπον ἐπὶ τῆς διατάξεως τοῦ Σ.Σ. Ἐνεκα τούτου τὸ Σ.Σ., ἐν συνεχείᾳ μὲ τὰ μέτρα, ὅσα ἔλαβε τὴν προηγουμένην ἡμέραν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἔλαβε καὶ τὰ κατωτέρω : α) Διέταξε (διαταγὴ 6198/27-1-41 01.30) τὰς Ιην καὶ ΧVην Μερ. ὅπως, μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς καταστάσεως Α. Τρεμπεσίνας, τηρήσουν τὰς θέσεις των καὶ κλιμακώσουν ἐφεδρείας. Ἡ Ιη Μερ. νὰ ἐξασφαλίσῃ ἰσχυρῶς τὴν περιοχὴν νοτιοδυτικὰ τοῦ Ποτγκόρανη. Καὶ κατένειμε τὰς ἐντολὰς τοῦ Β. Πυρ/κοῦ, διὰ νὰ βάλλῃ μέρος τούτου καὶ ἐναντίον τῶν ὑψ. 1620, 1923. β) Διὰ τῆς 6199/ώρα 2, διαταγῆς εἰδοποίησε τὰς ἰδίας Μεραρχίας (I, XV) ὅτι ἔπρεπε νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν των ὅτι ἦτο δυνατόν νὰ διαταχθῇ ἀμυντικὴ ἐγκατάστασις εἰς τὴν γραμμὴν Μπρέγκου Μεμολάζιτ, Γκάζιζα, Ροντέν, Σούκα, Μοῦτσην, Γκρόππα. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν αἱ ἐν λόγῳ Μεραρχίαὶ ὤφειλαν νὰ δημιουργήσουν ἰσχυρὰς κατὰ βᾶθος ἐφεδρείας, κατευθύνουσαι, ἡ μὲν ΧVη 2 Τάγματα εἰς τὴν περιοχὴν

Μπρέγκου Μεμολάζιτ, ή δέ Ιη ένα Τάγμα εις τήν περιοχὴν Μπαλαμπάν. Κατὰ τήν παρελθοῦσαν νύκτα ή στρατιωτικὴ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Τὸ πρωί περὶ τὰ εἴκοσι ἐχθρικὰ ἄρματα μάχης, βαρύτερα ἀπὸ ὅσα ἔως τότε ἐσημειώθησαν, προερχόμενα ἀπὸ τήν δημοσίαν ὁδὸν Τεπελενίου - Κλεισούρας, ἐπλησίασαν τήν Κλεισούραν. Ἐναντίον των ἔβαλαν ἀντιαρματικά ὄπλα τῶν ἐκεῖ Τμημάτων μας. με ἀποτέλεσμα ν' ἀχρηστευθοῦν ἐξ αὐτῶν μερικά καὶ ἄλλα νὰ περιέλθουν εἰς χεῖρας μας. Αὐτὰ τὰ τελευταῖα ἐχρησιμοποιήθησαν κατόπιν ὑφ' ἡμῶν.

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι τὸ Βαρὺ Πυρ/κόν, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο Β. τῆς Κλεισούρας καὶ ὑπεστήριζε τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τῆς Ιης Μερ. καὶ τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ΧVης, ἐξετέλεσεν ἐντὸς μιᾶς νυκτός, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β'Σ.Σ., ἀριστοτεχνικὸν ἐλιγμὸν συμπτύξεως καὶ ἅμα τῆ ἔω τῆς ἐπομένης εὐρέθη τεταγμένον καὶ ἔτοιμον πρὸς δρᾶσιν νοτίως τῆς Κλεισούρας.

Ἄν ὁ ἐχθρὸς κατήρχετο τήν ἐπομένην ἀπὸ τήν Τρεμπεσίαν, τὸ βαρὺ Πυρ/κόν θὰ διέτρεχε σοβαρὸν κίνδυνον, ἂν παρέμενεν εἰς τήν θέσιν αὐτήν. Ἀλλὰ, διὰ διαταγῆς τοῦ Β'Σ.Σ. τὸ μείζον μέρος τούτου κατήλθε κατὰ τήν νύκτα νοτίως τῆς Κλεισούρας καὶ τήν ἐπομένην ἐχρησιμοποιήθη πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιθέσεως διὰ τήν κατάληψιν τῆς Τρεμπεσίνας. Ὁ βομβαρδισμὸς, τὸν ὁποῖον ὑπέστησαν οἱ Ἴταλοι ὑπὸ τοῦ Πυρ/κοῦ τούτου ἐκ τῶν νέων του θέσεων ὑπῆρξε δι' αὐτοὺς μέγας αἰφνιδισμὸς.

Τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τήν 6203 διαταγὴν πρὸς τήν Vην Μερ. ή ὁποία ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν ἀγῶνα τήν 14ην Διὰ τῆς διαταγῆς ἐκείνης ή Vη Μερ. ὤφειλε νὰ συγκροτήσῃ Ἀπόσπασμα ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν/ρχου Παπαδοπούλου Κ. (Ἀρχηγοῦ Πεζικοῦ τῆς Ιης Μερ., ὁ ὁποῖος εὐρίσκετο εἰς τήν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας). Εἰς τὸ Ἀπόσπασμα θὰ ἔδιδεν ἐντολὴν νὰ ἐπιτεθῇ τήν ἐπομένην κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τήν κορυφογραμμὴν Τρεμπεσίνας (1923, 1620), καὶ νὰ ὠθήσῃ Τμήματα εἰς Κιάφ Μετζγκόρανι, Μετζγκόρανι. Ταυτοχρόνως ή I Μερ. διὰ Τμήματός της θὰ ἐνεργοῦσεν ἀπὸ 1426 (νοτιανατολικά Ἄρτζα Ντι Σόπρα) πρὸς 1816. Διὰ τῆς διαταγῆς ὠρίζοντο καὶ αἱ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι θὰ συγκροτοῦσαν τὸ Ἀπόσπασμα. Ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία Βομβαρδισμοῦ ἀνέπτυξε καθ' ὅλην τήν ἡμέραν ἔντονον δρᾶσιν, ἰδίως ἐπὶ τοῦ ἄξονος Σούκα, Κλεισούρα, Πετράνι. Ἐπειδὴ μέχρι τῆς 30ῆς Ἰανουαρίου θὰ εἶχε συντελεσθῇ ή διαπεραίωσις τῶν Τμημάτων τῆς ΧIης Μερ. Δ. τοῦ Ἄψου, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6224/ώρα 10.30 διαταγῆς του, ἐρρῦθμισε τὰ σχετικὰ με τήν ζώνην ἐνεργείας τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος τὸ ὄριον μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ΧVης Μερ. καὶ τὰς δυνάμεις της. Ὁρισεν ἐπίσης ὡς ἡμέραν ἀναλήψεως τοῦ τομέως της τὸ βραδύτερον τήν 1ην Φεβρουαρίου. Σύμφωνα με τὰς συγκεντρωθείσας εἰς τὸ Σ.Σ. μέχρι τῆς 22ας.ω. πληροφορίας, ή στρατιωτικὴ κατάστασις

παρουσιάζετο ὡς ἀκολούθως : Εἰς τὸ μέτωπον τῆς Κλεισούρας, μετὰ τὰς διατεθείσας τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἐνισχύσεις, ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἐχθροῦ ἀνατολικώτερον ἀνεκόπη καὶ προωθήθησαν κατὰ τι αἰ θέσεις τῶν Τμημάτων μας, τὰ ὅποια συνέλαβαν καὶ 70 αἰχμαλώτους. Ἡ κατὰ τῆς Κλεισούρας ἐνέργεια τῶν ἐχθρικών ἀρμάτων μάχης ἐπανελήφθη, κατὰ τὴν δι-ἀρκειαν τῆς ἡμέρας πολλάκις. Τελικῶς τρία ἐξ αὐτῶν κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν ἀντιαρματικῶν μας μέσων. Τὰ λοιπὰ ἐπανῆλθαν εἰς τὰς βάσεις των. Τοιουτοτρόπως τὸ Σ.Σ. κατώρθωσε ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν ἐχθρόν, νὰ δημιουργήσῃ πρὸ αὐτοῦ συνεχῆ καὶ σταθερὸν μέτωπον καὶ νὰ προπαρασκευάσῃ διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἐνέργειαν πρὸς ἀπώθησιν τούτου πέραν τῆς Τρεμπεσίνας. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς τὴν ἡμέραν αὐτὴν καὶ συνωμίλησε διὰ ἐπιχειρήσεις καὶ διαταγὰς μετὰ τὴν ΧVην Μερ. τρεῖς φορές, μετὰ τὴν Ιην Μερ. πέντε, μετὰ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας ἐπίσης πέντε, μετὰ τὴν Vην Μερ. μίαν καὶ μίαν μετὰ τὴν ΧΙην Μερ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Διαταγὴ πρὸς V Μεραρχίαν νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν Τρεμπεσίαν.—Ζωηρὰ δρᾶσις τῆς ἐχθρ. ἀεροπορίας.—Ἐντολὴ πρὸς V Μερ. νὰ ἐκκαθαρίσῃ περιοχὴν Κλεισούρας—Μετζγκόρανης.—Διαταγὴ Γεν. Στρατηγείου πρὸς συνέχισιν ἐπιχειρήσεων.—Ἀπόκρουσις ἐχθρ. ἀντεπιθέσεως εἰς περιοχὴν Μπρέγκου.—Κατάληψις ὑπὸ ἡμετέρων ὕψ. 1620 καὶ 1923 Τρεμπεσίνας.—Δίαν ἔντονος δρᾶσις ἐχθρ. ἀεροπορίας.—Κατάληψις Μπούμπεσι καὶ ὕψοδ. 800 καὶ 802 ὑπὸ ΧV Μεραρχίας.—Διαταγαὶ Σ. Στρατοῦ.

28ῆ Ἰανουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος, καιρὸς μάλλον καλός. Ἐπειδὴ ἡ Vη Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ διαταχθεῖσα ὑπ' αὐτοῦ ἐπιθέσις τοῦ συγκροτηθέντος τὴν προηγουμένην Ἀποσπάσματος Παπαδοπούλου πρὸς ἀπώθησιν τοῦ ἐχθροῦ πέραν τῆς Τρεμπεσίνας δὲν ἦτο δυνατὴ διὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, τὸ Σῶμα ἐνέκρινε (δ/γῆ 6225/2.00ῶ) ν' ἀναβληθῇ ἡ ἐνέργεια διὰ τὴν ἐπομένην. Ἐξήρησεν ὁμως τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας τὸ ὅποῖον ὄφειλε νὰ ἐνεργήσῃ καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων του. Ἀπὸ συλληφθέντας αἰχμαλώτους μετεδόθη ἡ πληροφορία ὅτι μίᾳ ἐχθρικήν Μερ. ἐκ δύο Συντ. (κάθε Συντ. ἀπετελεῖτο ἀπὸ 3 Τάγμ.) εἶχεν ἐντολήν, ἐν συνεργασίᾳ μετὰ ἄρματα, νὰ καταλάβῃ τὴν Κλεισούραν. Τὸ Σ.Σ., ἐν συνεχείᾳ μετὰ τὰ μέτρα, ὅσα ἔλαβε πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, ἐξέδωκε τὴν 6243/18.15 ὡς διαταγὴν πρὸς τὰς Ιην καὶ Vη Μερ. Σύμφωνα μετὰ αὐτὴν : Ἡ Vη Μερ. ὄφειλε νὰ ἐνεργήσῃ ἐπὶ τῇ βᾶσει τῆς 6185/26-1-41 διαταγῆς τοῦ Σώματος νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφὴν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ νὰ ρίψῃ μακρὰν τὸν ἐχθρόν. Κατόπιν νὰ ὠθη-

θῆ ἀκόμη πέραν, ὥστε νὰ καταλάβῃ καὶ ἐξασφαλίσῃ ἰσχυρῶς τὸν αὐχένα Μετζκόρακι καὶ τὴν κορυφογραμμὴν Μάλι Σέντελι ἕως τὸ 1232 Μπετσίστι καὶ τὸ χωρίον Μετζκόρακι. Ἡ 1η Μερ. ὤφειλε νὰ καλύψῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς 7ης Μερ., καταλαμβάνουσα τὴν κορυφογραμμὴν δυτικῶς τῶν Ἀρτζῶν καὶ ὠθοῦσα Τμήματα ἀπὸ 1426 πρὸς 1816, κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας. Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἀποσπάσματος Παπαδοπούλου Κ., ἡ διαταχθεῖσα διὰ τὴν ἐπομένην ὑπὸ τῆς 6203/27-1-41 διαταγῆς, δὲν ἔπρεπε ν' ἀνακοπῆ ὑπὸ τῆς 7ης Μερ., ἀλλὰ νὰ πραγματοποιηθῆ. Διὰ τῆς διαταγῆς ἐκείνης ἐρρυθμίζοντο τὰ ζητήματα διαθέσεως τοῦ Β. Πύρ/κοῦ καὶ τῆς κινήσεως μερικῶν ἐφεδρειῶν. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6250/10ῶ διαταγῆς του, ἐρρύθμισε ζήτημα ἐφεδρειῶν τῶν Χίης, XVης καὶ 1ης Μερ. Καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον δὲν μετεβλήθη. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἀνέπτυξεν ἐξαιρετικὴν καὶ συνεχῆ δράσιν ἀπὸ τὴν 9ην ἕως τὴν 16ηνῶ. Ἐβομβάρδισεν καὶ ἐπολυβόλησεν ὄλην τὴν περιοχὴν ἀπὸ τὴν Πετράνην πρὸς τὰς γραμμάς μας. Ἡ XVη Μερ., διὰ τῆς 137/28-1-41 ἀναφορᾶς της, ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐδείκνυεν ἀπὸ τὸ Θερεπέλι πρὸς τὸ Λαπντάρι καὶ ὑψ. 931 καὶ 802 πρωτοφανῆ δραστηριότητα. Ἀνέφερεν ἐπίσης, ὅτι, πρὸ πάσης ἐπιθετικῆς ἐνεργείας πρὸς ὑφοδ. 817 καὶ Μποσκέττο, ἐσκόπευε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν περιοχὴν ὑψ. 740, νοτίως τοῦ Τρέπελι, διὰ τῶν 13ου καὶ 50οῦ Σ.Π. Τὸ Σ.Σ., εἰς ἀπάντησιν τῆς ἀναφορᾶς ἐκείνης, διέταξε τὴν Μερ., ὅπως ἕως ὅτου ἐκκαθαρισθῆ ἡ περιοχὴ Κλεισούρας, Μετζκόρακι, τηρήσῃ τὰς θέσεις της καὶ ἀναλάβῃ τὴν σχεδιασθεῖσαν ἐνέργειάν της μόνον ἐφ' ὅσον ἐπρόκειτο νὰ ἐξυπηρηθῆ ἡ ἀμυντικὴ της διάταξις. Ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι εἰς βάθος νὰ μὴ ἀναληφθοῦν.

Τὸ Σ.Σ. ἔλαβε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5594/25-1-41 διαταγὴν τοῦ Γ.Σ. τὴν ὁποίαν ἐκόμισεν αὐτοπροσώπως ὁ ἀρχιστράτηγος, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Δ/ντοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων, διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Βάσει τῆς ἐν λόγῳ διαταγῆς : α) Τὸ Σ.Σ., ἐνεργοῦν ἐν τῇ γενικῇ κατευθύνσει Γαρονίν, Γκλάβρα, Φράτταρι, θὰ ἐπιδιώξῃ νὰ καταλάβῃ τὴν γενικὴν γραμμὴν Μπούζι, Γκλάβρα, Τσοροκιάφι, Παραμπόαρ, Ἀμπόαρ, μεθ' ὃ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐλευθέραν χρησιμοποίησιν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦλάχιστον Γκλάβρας. Θὰ ἐνεργήσῃ ἐν τῇ κατευθύνσει Μπούζι, Δέμπλιανι ἐπὶ σκοπῶ ν' ἀπειλήσῃ καὶ νὰ θέσῃ ὑπὸ τὰ πυρὰ του, εἰ δυνατόν Πεζικοῦ, τὴν ὁδὸν Τεπελενίου πρὸς Αὐλώνα. Ἐκδήλωσις ταύτης τὸ ταχύτερον, ἀφ' ἧς ἐξασφαλισθῆ ἐπαρκῶς κάλυψις τοῦ δεξιοῦ ἐκ τῶν ἀπὸ Β. καὶ Β.Δ. κατευθύνσεων. Ἐν συνεχείᾳ κατὰ τὴν φάσιν ταύτην καὶ παρουσιαζομένων εὐνοϊκῶν συνθηκῶν, ὤθησις ἐν τῇ κατευθύνσει Βερατίου, καὶ πρὸς Δυσμάς, οὐχὶ πάντως εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχίας τῆς πρὸς Δέμπλιανι ἐνεργείας. β) Τὸ Α'Σ.Σ.... Διὰ τῆς διαταγῆς ταύτης προοδευτικῶς ἔδει ἡ 1η Μερ. νὰ τεθῆ εἰς διάθεσιν τοῦ Γ.Σ. Μετὰ τὴν πραγματοποίησιν τῶν ἀνω-

τέρω και ἐν δευτέρᾳ φάσει τὸ Σ.Σ. ἔδει νὰ ὑποβοηθήσῃ τὴν πρὸς Αὐλῶνα ἐνέργειαν τοῦ Α'Σ.Σ. δι' ἐνεργείας κατὰ μῆκος τῆς δεξιᾶς, ὄχθης τοῦ Ἄωου. τεινούσης μέχρι καταλήψεως τῆς περιοχῆς Κρεμενάρρα, Κούτα, Κιουρούσι, Φράτταρι».

Εὐθὺς ἀμέσως ὑπεδείχθη τότε εἰς τὸν Ἀρχιστράτηγον ὅτι ὁ ὠραίος ἐκεῖνος ἐλιγμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ ἑλλείψει δυνάμεων και διότι ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις, τὴν ὁποίαν προέβλεπεν ἡ διαταγὴ αὕτη, ἐν τῷ μεταξύ εἶχε μεταβληθῆ. Ὅταν δὲ ἀνεπτύχθη εἰς αὐτὸν ἡ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην στρατιωτικὴ κατάστασις, ἀνεγνώρισε και ὁ ἴδιος τὸ ἀδύνατον τῆς ἐκτελέσεως τοῦ εὐρέος τούτου ἐλιγμοῦ και διέταξε νὰ ἐκτελεσθῇ στενωτέρος ἐλιγμὸς διὰ τῆς Τρεμπεινάς. Ἀλλὰ ἡ μὴ διάθεσις τῶν αἰτηθεισῶν δυνάμεων και ἡ διαταγὴ πρὸς ἐκτέλεσιν στενωτέρου ἐλιγμοῦ διὰ Τρεμπεινάς ἀπετέλεσε σφᾶλμα. Αἱ μὴ δοθεῖσαι Μεραρχαὶ ἐδόθησαν βραδύτερον και διαδοχικῶς και μ' ἐμμονὴν τοῦ Γ. Σ. νὰ ἐκτελεσθῇ ὁ ἐλιγμὸς διὰ Τρεμπεινάς πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου. Σφᾶλμα μεγαλύτερον.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐπραγματοποιήθησαν τηλεφωνικαὶ ἐπαφαὶ μεταξὺ Δ/σεως Σ.Σ. και Γ.Σ., Ιης, Vης και ΧIης Μερ. και Συγκροτήματος Κλεισούρας, σχετικαὶ μὲ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

29η Ἰανουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Οὐρανὸς νεφελώδης. Εἰς τὰ ὄρη ἐπιπτε χιόνι. Σύμφωνα μὲ τὴν συμπληρωματικὴν ἀναφορὰν πρὸς τὸ Σ.Σ., τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέγκου Ράπιτ (εἰς τὸν Τομέα τῆς Ιης Μερ.) ἀπεκρούσθη. Ὅμοίως τὴν προηγουμένην ἡμέραν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας Τμήματά μας προώθησαν τὴν διάταξιν των πρὸς τὸ 1923 και συνέλαβαν μερικοὺς αἰχμαλώτους. Τὸ πρωτὶ τῆς 29ης ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη ἐναντίον ἡμετέρου Λόχου βορείως τοῦ Ἄψου και ἐπὶ τοῦ 1598 (2 χιλ. Ν.Α. τοῦ Κιαφ-ε-Σίκουτ) και κατῶρθωσε ν' ἀπωθήσῃ ἀπὸ ἐκεῖ τοὺς ἡμετέρους. Κατόπιν τῆς 6253 διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. πρὸς τὴν XVην Μερ., ὅπως ἡ Μονὰς ἐκείνη μὴ προωθηθῆ, ἐκτὸς ἐὰν τὴν προώθησιν τὴν ἐπιβάλλῃ ἡ ἀμυντικὴ τῆς διατάξις, ἡ Μερ. ἀπήντησεν ὅτι, μέχρι τῆς ἐκκαθαρίσεως τῆς περιοχῆς τῆς Κλεισούρας, ἡ διάταξις τῆς δὲν διατρέχει κανένα κίνδυνον και ὅτι, μετὰ τὸν ἀναγκαῖον ἐφοδιασμόν τῆς, θὰ ἐνεργήσῃ πρῶτα πρὸς τὸν ὑψοδ. 740 και κατόπιν πρὸς τὸ 802, Μπροσκέτο και ὅτι εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XI Μερ. παρέμεναν 4 Τάγματα. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6258/13.30 ὡ διαταγῆς του ἐγνώρισεν εἰς τὴν XVην Μερ. ὅτι ἐνέκρινε τὴν μέλλουσαν ἐνέργειαν τῆς.

Ἡ XI Μερ. ἀνέφερεν ὅτι διεπεραιώθη ἐντεῦθεν τοῦ Ἄψου ὅτι ὁ .Σ.Δ τῆς ἐγκατεστάθη εἰς Γκρέπτοκαν και ὅτι ἦτο ἀκόμη ἀπροσανατόλιστος πρὸς τὴν κατάστασιν. Εἰς αὐτὴν ἀπήντησε τὸ Σ.Σ. (6260/18.45ω) ὅτι,

διὰ τὸν προσανατολισμὸν τῆς ὤφειλε νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν XVην Μερ., μὲ τὴν ὁποῖαν νὰ συνδεθῇ διὰ Ροβίτσης τηλεφωνικῶς. Κατόπιν διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6283/22 ὡ διαταγῆς του ὑπέμνησεν εἰς τὴν XIην Μερ., ὅτι ἡ ἐξασφάλισις τῆς κορυφογραμμῆς μεταξὺ Ζαλόσνιας καὶ Ἄψου ἀνῆκεν εἰς αὐτὴν καὶ ὅτι ἡ δεξιὰ τῆς XI Μερ. (Ε' Σ.Σ.) ὤφειλε νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς.

Ἡ Ιη Μερ., κατόπιν τῆς χθεσινῆς διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. περὶ ἐπιχειρήσεων πρὸς τὴν Τρεμπεσίαν καὶ Ἄρτζαν, ἐζήτησε νὰ διατεθοῦν εἰς αὐτὴν δύο ἀνέπαφα Τάγματα πρὸς ἐνίσχυσίν τῆς. Τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισεν εἰς τὴν Μερ. (6285/ὥρα 11.15) ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατεθοῦν εἰς αὐτὴν ἀνέπαφα Τάγματα καὶ ὅτι διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς τῆς ἔπρεπε νὰ ἐνεργήσῃ ἐντὸς τῶν δυνατοτήτων τῆς. Ἐγνώρισεν ἐπίσης εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ πρώτη ἐνέργεια τῆς XVης Μερ. θὰ ἐστρέφετο πρὸς κατάληψιν τοῦ Μπρέγκου Σιάλεσιτ. Τέλος κατέστησε γνωστὸν εἰς τὴν Ιην Μερ. ὅτι ὤφειλε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὅπωςδήποτε τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς Vης Μερ. Σύμφωνα μὲ τὰς πληροφορίας τοῦ Σ.Σ. μέχρι τῆς 20ησῶ ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις παρουσιάζετο ὡς ἀκολουθῶς : Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἄψου, μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ ὑποδ. 1598, ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ πιέζῃ τὰ Τμήματά μας εἰς τὸ ἄκρον δεξιόν. Ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν περιοχὴν Μπρέγκου Ράπιτ καὶ Φόντε (I Μερ.) ἀπεκρούσθη ὑπὸ Τμημάτων μας, τὰ ὁποῖα συνέλαβαν μερικοὺς αἰχμαλώτους καὶ ἐκυρίευσαν ὑλικόν. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας τὰ Τμήματά μας κατώρθωσαν καὶ σήμερον νὰ προωθήσουν τὴν διάταξιν των εἰς τὰς Ν.Α. καὶ Β.Α. πλαγιάς τοῦ 1620 καὶ εἰς τὰς Β.Α. πλαγιάς τοῦ 1923 καὶ συνέλαβαν 150 αἰχμαλώτους. Τοιουτοτρόπως τὰ ἐγκαίρως ληφθέντα μέτρα ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας ὄχι μόνον ἀνέκοψαν τὴν προώθησιν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν Κλεισούραν, ἀλλὰ καὶ ἀπώθησαν προοδευτικῶς τοῦτον πρὸς δυσμὰς καὶ ἐπέτρεψαν νὰ συλληφθοῦν καὶ μερικοὶ αἰχμαλῶτοι. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. εἶχε πλέον τὴν βεβαιότητα ὅτι ἡ Ιη καὶ ἡ Vη Μερ., μὲ τὴν γενικωτέραν ἐπίθεσιν, τὴν ὁποῖαν, διὰ διαταγῆς τῆς, διετάχθησαν νὰ ἐκτελέσουν, θ' ἀπωθούσαν τὸν ἐχθρὸν πέραν τῆς Τρεμπεσίνας. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς Διοικήσεις τῶν I, XI καὶ XVης Μερ. καὶ μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Ἀποσπάσματος Κλεισούρας καὶ ἔδωκεν ὁδηγίαις σχετικὰς μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις.

30 Ἰανουαρίου 1941. Οὐρανὸς μᾶλλον αἴθριος καὶ καιρὸς ἀρκετὰ καλός. Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 21ησῶ πληροφορίας τοῦ Σ.Σ. ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος ἦτο ἡ ἐξῆς : Εἰς τὴν περιοχὴν βορείως Ἄψου τὰ Τμήματά μας, κατόπιν ἀντεπιθέσεως, ἀνεκατέλαβαν τὰς προχθῆς ἀπολεσθείσας θέσεις των (ὑψ. 1598 Ν.Α. τοῦ Κιάφ-Ε-Σιρακούτ). Ἡ ἐξακολουθεῖσα ὑπὸ Τμημάτων μας ἐπίθεσις εἰς τὴν πε-

ριοχὴν τῆς Κλεισούρας ἐπέτυχε. Τὰ Τμηματὰ μας προωθηθέντα κατέλαβαν κατὰ τὸ ἐσπέρας τὰ ὑψ. 1620 καὶ 1923. Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας ὑπερέβη εἰς ἔντασιν κάθε προηγουμένην. Τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὰς κατωτέρω διαταγὰς, αἱ ὁποῖαι κυρίως ἀφωροῦσαν τὴν κίνησιν Τμημάτων, τὴν ρύθμισιν ἐφεδρειῶν κτλπ. α) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6289 περὶ κινήσεως τοῦ 43ου Σ.Π. (Vης Μερ.) πρὸς Πετράνι καὶ ἐν συνεχείᾳ τὴν 31ην πρὸς Κούκιαρι). β) Διὰ τῆς 6923/11 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Γ.Σ. ἀνέφερε τὴν διάταξιν τῶν Β. τοῦ Ἄψου Τμημάτων τῆς ΧΙης Μερ. γ) Εἰς τὴν αἴτησιν τῆς ΧΥης Μερ., ὅπως τροποποιηθῆ τὸ ὄριον Ζωνῶν ἐνεργείας μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῆς ΧΙης Μερ., τὸ Σ.Σ. (6294/11), ἀπήντησε σχετικῶς. Ἀπήντησεν ἐπίσης καὶ εἰς τὴν αἴτησιν διὰ δύο Τάγματά της, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὴν περιοχὴν Ροντέν.

δ) Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 5723/29-1-41 δαταγῆς τοῦ Γ.Σ., τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισεν εἰς τὴν Vην Μερ. σχετικὰ ἐπὶ τῆς συνεργασίας τοῦ ἀριστεροῦ τῆς ἐν λόγῳ Μερ. (ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ.Σ.) καὶ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ. Ἡ συνεργασία σκοπὸν εἶχε τὴν ἐκκαθάρισιν καὶ ἐξασφάλισιν τῶν στενῶν τῆς Κλεισούρας. ε) Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6306/10.50 ω διαταγὴ τοῦ Σώματος ἐρρῦθμισεν ἐπίσης ζητήματα ἐφεδρειῶν ἢ ἐνισχύσεως μεταξὺ τῶν Ι καὶ XV Μερ. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μετὰ τὰς Διοικήσεις τῆς Ιης, ΧΙης, XVης, καὶ Vης καὶ μετὸν Δ/τὴν τοῦ Ἀποσπάσματος Κλεισούρας. Αἱ συνομιλίας εἶχαν σχέσιν μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις.

31 Ἰανουαρίου 1941. Ὁ καιρὸς μᾶλλον ἀκατάστατος.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Β' Σ.Σ., μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Τρεμπεινάς, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἐξεδόθησαν αἱ κατωτέρω διαταγαὶ τοῦ Σ.Σ., αἱ ὁποῖαι ἀφοροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις: α) Τὴν 12ην ἡ 6316 διαταγὴ πρὸς τὴν Ιην Μερ. ὅπως ἀναφέρῃ αὕτη εἰς ποίας ἐνεργείας, βάσει τῶν δυνατοτήτων της, θὰ προέβαινε πρὸς ἐκπλήρωσιν τῆς ἀποστολῆς της, σύμφωνα μετὰ τὴν 6243/28-1-41 Δ/τὴν Σ.Σ.

β) Εἰς τὴν ἀναφορὰν τῆς XVης Μερ. περὶ ἐκδηλώσεως ἐπιθέσεως κατὰ τοῦ Τρέπελι τὸ ταχύτερον, διὰ 6315/ῶρα 10.15 τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισεν εἰς τὴν ὡς ἄνω Μεραρχίαν ὅτι ἡδύνατο ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐνέργειαν ἐκείνην ἔχουσα ὅμως ὑπ' ὄψιν της ὅτι ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐνισχυθῆ δι' ἄλλων Μον. Πεζ., ἐφ' ὅσον μάλιστα δύο Τάγματα τῆς ΧΙης Μερ. (50 καὶ 13) εἶχαν διατεθῆ εἰς τὴν Ιην Μερ., εἰς Ροντέν. Ἐπίσης τὸ τὸ Σ.Σ. καθώρισεν τὴν ὑπὸ τοῦ Β. Πυρ. ἐνίσχυσιν τῆς ἐν λόγῳ Μερ. καὶ τέλος ὑπέδειξεν ὅπως ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ μὴ ἀναλάβῃ αὕτη ἐπιχειρήσεις εἰς βάθος διότι αὐτὸ—τὸ Σ.Σ.—ἦτο ἀπασχολημένον μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς τῆς Κλεισούρας. γ) Ἡ 6338/21.45 ὥρα διαταγὴ, διὰ τῆς

όποιας τὸ Σ.Σ. ἄφηνε πρωτοβουλίαν εἰς τὰς 1ην καὶ XVην Μερ. ὅπως, κατόπιν τῆς καταλήψεως τῆς Τρεμπεσίνας, διαθέσουντὰς ἐφεδρείας των. Ἐτόνισεν εἰς τὰς ἐν λόγῳ Μονάδας ὅτι ἔπρεπε ν' ἀσφαλίσουν ἀπολύτως τὴν κατεχομένην Τοποθεσίαν. δ) Τὴν 21.45' ὥραν τῆς 6339 διαταγῆς πρὸς τὰς 1ην, XVην καὶ Vην Μερ. καὶ πρὸς Δ/σιν Πυρ/κοῦ τοῦ Β' Σ.Σ. τὸ Σ.Σ. κατένειμε τὰς ἀποστολὰς τοῦ Β' Πυρ/κοῦ, ἰδίως διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς XVης Μερ. ἐναντίον τοῦ Μπρέγκου Σάλεριτ. ε) Τὴν ἰδίαν ὥραν διὰ τῆς 6340 διαταγῆς πρὸς τὰς XIην καὶ XVην Μερ. καθώρισεν ὅτι ἡ ἐναντίον τοῦ 740 Τρέμπελι ἐνέργεια θὰ διεξήγετο ὑπὸ τῆς XVης Μερ. Κατόπιν καθώρισεν ὄριον μεταξύ τῶν δύο Μερ. Πρίστε, Νίσκιζα, 995, 931, Τρέμπελι, Βοκοπόλ (ἅπαντα εἰς XIην Μερ.). Σχετικῶς συνεννοήθησαν αἱ Δ/σεις τῶν δύο Μερ., ὅπως ἀνέφερον ἡ XIη Μερ. εἰς τὸ Σ.Σ. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, ἦλθε κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς Δ/σεις τῶν 1ης, Vης, XIης καὶ XVης Μερ. καὶ μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ ἀποσπάσματος Κλεισοῦρας. Αἱ συνομιλίαι ἀφωροῦσαν τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων.

1 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Ἐπιπτε συνεχῶς λεπτὴ βροχή. Τὴν 10ην καὶ τὴν 11ην ὥραν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Π. ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὰς Δ/σεις τῶν 1ης καὶ Vης Μερ. Σκοπὸς τῶν ἐπαφῶν ἦτο ὅπως ἡ Vη Μερ. θέσῃ εἰς διάθεσιν τῆς 1ης Μερ. εἰς τὸ Ψάρι ἕνα Τάγμα τοῦ 43ου Σ.Π. αὐτῆς, πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς 1ης Μερ. Καὶ ἡ 1η Μερ. ὠθήσῃ ἕνα Τάγμα τῆς πρὸς αὐχένα Μετζκόρανης, διότι ἡ κίνησις ἀπὸ τὸ ὑψ. 1308 πρὸς τὸν αὐχένα ἦτο εὐκολωτέρα, παρὰ ἡ κίνησις ἐκ τῆς κορυφῆς τῆς Τρεμπεσίνας, ὅπου εὕρισκετο τὸ 14ον Σ.Π τῆς Vης Μερ.

Ἡ σκέψις τῆς Δ/σεως τοῦ Σώματος ἦτο ὅπως, μετὰ τὴν σύμπυξιν τῶν λειψάνων τῆς Μερ. Λενιάνο ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν, ὅπου αὕτη εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ καταλάβῃ τὴν Κλεισοῦραν, τὸ Σ.Σ. θέσῃ πόδα εἰς τὸν αὐχένα τῆς Μετζκόρανης καὶ ἔτσι νὰ διευκολύνῃ τὰς δυνάμεις τῆς IIας Μερ. (τοῦ Α' Σ.Σ.) αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο πρὸς Ν. τοῦ Ἀώου.

Ἡ 1η Μερ., ἀφοῦ ἐξετέλεσε παρατηρήσεις, ἐπληροφόρησε τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ κορυφὴ τοῦ Μαριτσάι κατείχετο ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅτι ἐπ' αὐτῆς διεκρίνοντο ἔργα, τὰ ὁποῖα πρότερον δὲν ὑπῆρχαν. Ἀποτέλεσμα τῆς τηλεφωνικῆς συνομιλίας μεταξύ τῆς Δ/σεως τοῦ Σ.Σ. καὶ τῆς Δ/σεως τῆς Vης Μερ. ἦτο ν' ἀναλάβῃ ἡ Vη Μερ. διὰ τοῦ 14ου Συν/τος τῆς τὴν κατοχὴν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ νὰ προωθήσῃ ἡ 1η Μερ. τμήματά της πρὸς τὸν αὐχένα τῆς Μετζκόρανης. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος συνωμίλησε τηλεφωνικῶς μὲ τὰς Δ/σεις τῶν 1ης, XIης Μερ. διὰ τὴν πολεμικὴν κατάστασιν. Καθ' ὄλην τὴν ἡμέραν ἡ κατάστασις ἀπὸ ἀπόψεως ἐπιχειρήσεων παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ Vη Μερ. ὑπέβαλεν εἰς τὸ Σ.Ε. Σ. Ε. διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς της. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. διὰ 6349/ῶρα 12 διαταγῆς ἐπέφερον εἰς αὐτὸ σχετικὰς τροποποιήσεις καὶ συγχρόνως καθώρισε

μερικὰς κινήσεις Τμημάτων, τὴν διάθεσιν πυρῶν πυροβολικοῦ καὶ τὴν ὑποστήριξιν ὑπὸ τῆς 1ης Μερ.

2 Φεβρουαρίου 1941. Ὁ καιρὸς μέχρι μεσημβρίας βροχερός. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὴν Ζώνην τοῦ Σ.Σ. παρέμεινεν καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐμετάβλητος. Εἰς μερικὰ σημεῖα τοῦ μετώπου ἐσημειώθη ζωηρὰ δρᾶσις τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ. Ἐξεδόθησαν διαταγαὶ τοῦ Σ.Σ., αἱ ὁποῖαι ἐρρῦθμισαν κινήσεις μερικῶν Τμημάτων καὶ ἀνασυγκρότησιν τούτων. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς καὶ πάλιν μὲ τὰς Δ/σεις τῶν 1ης καὶ 7ης Μερ. Ἡ συνομιλία ἀφωροῦσε τ' ἀποφασισθέντα κατὰ τὴν προηγουμένην τηλεφωνικὴν συνομιλίαν.

3 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς πολὺ ἀκατάστατος. Καθ' ὅλον τὸ 24ωρον ἔβρεχε συνεχῶς, ἐνῶ εἰς τὰ ὄρη ἐμείνοντο χιονοθύελλαι. Ἡ XVη Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι 200 περίπου ὀπλίται τῆς, οἱ ὁποῖοι κατήγοντο ἀπὸ τὸ Ζυνὸ Νερὸν τῆς Δυτ. Μακεδονίας, ἦσαν ὑποπτοὶ δι' αὐτομόλησιν εἰς τὸν ἐχθρόν. 15 ὀπλίται τῆς ἐκ τῆς ἰδίας περιοχῆς ἦσαν ἀπὸ 5θήμερου εἰς ἄγνοιαν. Εἰς ἀπάντησιν τὸ Σ.Σ. (63/3-2-41/ὥρα 10) ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως ἡ Δ/σις τῆς Μεραρχίας ἀπομακρύνῃ τοὺς ὑπόπτους, χωρὶς θόρυβον καὶ ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο εἰς ἄλλην ὑπηρεσίαν. Τὴν 10ην ὥραν ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς 1ης Μερ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σώματος ὅτι ὅλα ἦσαν ἔτοιμα διὰ τὴν ἐνέργειαν, ἀλλ' ἠμπόδιζεν ὁ καιρὸς. Εἰς τὸ ὕψ. 1308 τὸ χιόνι ἀνῆλθεν εἰς 0.50 μ.

Ἐγένετο ἐπίσης τηλεφωνικὴ συνδιάλεξις τῆς Δ/σεως τοῦ Σ.Σ. καὶ τῆς Δ/σεως τῆ XV Μερ. διὰ ἐνίσχυσιν μὲ πυρὰ Πυρ/κοῦ τῆς Μερ., ἡ ὁποία τὴν ἐπομένην θ' ἀνελάμβανεν ἐνέργειαν πρὸς Μπρέγκου Σάλεριτ. Ἡ τηλεφ. συνδιάλεξις ἐπανελήφθη τὴν 14.30 Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐτόνισεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη τὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας νὰ προωθηθοῦν πρὸς τὸν αὐχένα τῆς Μετσοκόρανης, διὰ νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν κορυφὴν τῆς Τρεμπεσίνας, ὅπου ἐκινδύνευαν νὰ φθαροῦν ἀπὸ τοὺς παγετῶνας. Μέχρι τῆς ἑσπέρας ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

Τὴν 20ην ἡ 1ης Μερ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Δ/σιν ὅτι αἱ ἐξαιρετικὰ δυσχερεῖς καιρικαὶ συνθήκαι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ κατέλθουν τὰ Τμήματα τῆς εἰς τὸν αὐχένα Μετσοκόρανης. Ἡ κάθοδος ἦτο ἀνθρωπίνως ἀδύνατος, διότι κάθε στρατιώτης μετεβάλλετο εἰς κυλιομένην χιονοστιβάδα. Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς XIης Μερ., τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6393/10.30 ὡ διαταγῆς τοῦ ἐνέκρινε τὴν μεταφορὰν τοῦ Σ.Δ. αὐτῆς εἰς Νησίτσαν. Τὸ Γ.Σ. διὰ τῆς 5832/2-2-41 δ/γῆς του, διέταξε τὸ Σ.Σ. ν' ἀναφέρῃ πῶς προεβλέπετο ἡ χρησιμοποίησις τῆς 7ης Μερ., πότε θὰ ἐξεδηλώνετο ἡ ἐνέργεια πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς τῆς Μετσοκόρανης, στενῶν Κλεισοῦρας καὶ πότε προεβλέπετο ὅτι θὰ ἐξεδηλώνετο ἡ ἐνέργεια ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως

Κιτσόκ, Μπούζι. Τὸ Σ.Σ. ἀπήντησεν εἰς τὴν ὡς ἄνω διαταγὴν τοῦ Γ.Σ. καὶ ἀνέφερεν (ἀναφορὰ 6402/20 ω) ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῆς Vης Μερ. θὰ ἐγένετο σύμφωνα μετὰ τὰς διαταγὰς 6349/1-2-41 τοῦ Σ.Σ. καὶ 5668/1 2-41 τῆς Μερ., τῶν ὁποίων διαταγῶν ἀντίγραφα ἐστάλησαν εἰς αὐτὸ διὰ τοῦ Συνδέσμου τοῦ Ταγματάρχου Παπαθανασιάδη καὶ ὅτι ἡ ἐκδήλωσις τῆς ἐνεργείας προσέκοπτεν εἰς τὰς δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας. Τμήματα τῆς ἐν λόγῳ Μερ., τὰ ὁποῖα ἐξώρμησαν τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐν μέσῳ χιονοθύελλης, ἔφθασαν μέχρι τοῦ ὑψ. 1816. Λόγῳ τῆς ἐντάσεως ὁμῶς τῆς χιονοθύελλης δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παραμείνουν ἐκεῖ. Ἡ ἐκδήλωσις ἐπὶ τῆς κατευθύνσεως Κιτσόκ, Μπούζι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκτελεσθῇ μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Μετογκόρανης καὶ στενῶν Κλεισούρας. Διὰ τῆς 6413/20 ἀναφορᾶς τοῦ τὸ Σ.Σ. κατέστησε γνωστὸν εἰς τὸ Γ.Σ. ὅτι τὴν ἐπομένην ἢ XVη Μερ. θὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τοῦ Μπρέγκου Σάλεριτ, ἀμέσως Β.Δ. Μπούμπεσι.

Τὸ Σ.Σ. διὰ διαταγῶν τοῦ ἐρρῦθμισε τὸ ζήτημα τῆς ἐνισχύσεως τῆς XVης Μερ. μετὰ Πυρ/κὸν διὰ τὰς ἐνεργείας τῆς τῆς ἐπομένης ἡμέρας. Ἐδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Ιην Μερ. νὰ μὴ ἐκδηλώσῃ ἐνέργειαν κατὰ τὴν ἐπομένην, ἀλλὰ νὰ μελετήσῃ μήπως ἦτο δυνατὸν νὰ προωθηθῇ ἡ διάταξις τῆς πρὸς Ἄρτζας, διὰ τὴν καλυτέραν διαβίωσιν τῶν ἀνδρῶν τῆς. Ἡ δευτέρα διαταγὴ τοῦ Σώματος προήλθεν ἐξ ἀναφορᾶς τῆς Ιης Μερ., εἰς τὴν ὁποίαν ἐκρίνετο ὑπ' αὐτῆς «παρακεκινδυνευμένη» ἡ ἐνέργεια, χωρὶς τὴν ἐνίσχυσιν Β. Πυρ/κοῦ. Καὶ τὸ Βαρὺ Πυρ/κὸν θὰ ὑπεστήριζε, τὴν ἐπομένην, τὴν XVην Μερραρχίαν.

4η Φεβρουαρίου 1941. Σύμφωνα μετὰ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5857/3 -2-41 διαταγὴν τοῦ Γ.Σ., αἱ Β τοῦ Ἄψου δυνάμεις τοῦ Β' Σ.Σ. (Ἀπόσπασμα Γιαννακοπούλου τῆς XIης Μερ.) ὑπήχθησαν ἀπὸ τὴν 24ην ὡ τῆς 5-2-41 ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Ε' Σ.Σ. καὶ δεξιὸν ὄριον τοῦ Σ.Σ. θὰ ἦτο ὁ Ἄψος.

Τὸ Ε' Σ.Σ. ἔπρεπε νὰ καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ Β' Σώματος. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6419/10 ὡ διαταγῆς τοῦ ἐγνώρισεν τὴν γενομένην μεταβολὴν εἰς τὴν XIην Μερ. Μέχρι τῆς πρωΐας ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ XV Μερ., σύμφωνα μετὰ τὰς ἐκδοθείσας διαταγὰς τῆς, ἐνήργησε κατὰ τοῦ Μπούμπεσι καὶ Μπρέγκου Σάλεριτ. Καὶ κατόπιν σκληροῦ ἀγῶνος ὑπὸ δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας, κατῶρθωσε νὰ καταλάβῃ περὶ τὸ ἑσπέρας τὸ χωρίον Μπούμπεσι, τὸν ὑψοδ. 800 (1000 μ. Β.Δ. τοῦ χωρίου Μπούμπεσι) καὶ τὸν ὑψοδ. 802 (1500 μ. Β. τοῦ χωρίου Μπούμπεσι), εἰς στενωτάτην ἐπαφὴν μετὰ τὸν ἐχθρὸν, ἰδίως εἰς τὸν ὑψοδ. 800. Συνέλαβεν 142 ὀπλίτας καὶ 4 ἀξιωματικοὺς αἰχμαλώτους. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἡ κατάστασις δὲν μετεβλήθη. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6402/3-2-41 ἀναφορᾶς τοῦ Σ.Σ., σχετικῶς μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Vης Μερ. τὸ Γ.Σ., διὰ τῆς 5886/4-2-41 διαταγῆς τοῦ ἀπήντη-

σεν εις αυτό ότι ήτο σύμφωνον νά έκδηλωθή, όταν επιστρέψουν αί καιρικοί συνθήκαι, ταχίστη έέργεια έναντίον τής Τρεμπεσίνας και Μετζγκόρανης. Έπειδή όμως ή έέργεια εκείνη καθίστατο άμφίβολος, έδωκεν έντολήν νά προπαρασκευασθή έέργεια εις τήν κατεύθυνσιν Κιτσόκ Μπούζι και νά έκτελεσθή με τό 43ον Σ.Π. και 2 τουλάχιστον Τάγματα του 44ου Σ.Π. τής 7ης Μερ. και με δυνάμεις τής 1ης Μερ. Προσέθεσεν ότι εάν ό καιρός τό επέτρεπε, καλόν θα ήτο νά ξεδηλώνοντο και αί δύο έέργειαι, και ή πρός Μετζγκόρανην και πρός τήν κατεύθυνσιν Κιτσόκ, Μπούζι.

Τέλος διέταξε νά τηρείται τούτο υπό του Σ.Σ. έήμερον διά τήν έκτέλεσιν των διατασσομένων.

Ή Δ/σις του Σώματος έπεκοινώνησε τηλεφωνικώς τήν ήμέραν αυτήν με τας Δ/σεις των 1ης και ΧVης Μερ. και συνωμίλησε διά τας έπιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΟΟΝ

Νέα έπίθεσις άρμάτων έναντίον Κκλεισουράς. — Δεινοπαθήματα Τμημάτων 7ης Μεραρχίας από χιονοθύελλας εις Τρεμπεσίαν. — Άντεπίθεσις έχθρου έναντίον ύψ. 800 και 802. — Άπώλειαι. — Αίμορραγίαι Τμημάτων XV Μεραρχίας. — Γενική Διαταγή Σ. Στρατού όρίζει νέας άποστολάς Μονάδων του. — Μπούμπεσι σφυροκοπείται υπό έχθρ. άεροπορίας και Βαρές Πυροβολικόν. — Δημιουργία Τμήματος Στρατιάς Ήπειρου.

5η Φεβρουαρίου 1941. Καίρως άκατάστατος. Βροχή καθ' όλον τό 24ωρον. Σύμφωνα με τας μέχρι τής 10ης ώ πληροφορίας του Σ.Σ. ή στρατιωτική κατάστασις εις τό μέτωπον παρέμεινεν άμετάβλητος. Τό Σ.Σ., διά του ύπ' αριθμ. 6444 έγγράφου του έδωκεν εις τό Ε' Σ.Σ. τήν διάταξιν των Β. Άφου δυνάμεων τής Χ1ης Μερ., αί όποίαι, σύμφωνα με σχετικήν διαταγήν του Γ.Σ., ύπήχθησαν υπό τας διαταγάς τούτου.

Ή 1η Μερ., διά τής 5753/3-2-41 άναφοράς της υπέβαλεν εις τό Σ.Σ. προτάσεις σχετικās με τας έπιχειρήσεις εις τήν Ζώνην της και ιδίως διά τήν έπιχείρησιν πρός κατάληψιν των Άρτζών. Κατόπιν τούτου τό Σ.Σ. διά 6446/14 ώ διαταγής του έγνώρισεν εις τήν έν λόγω Μονάδα ότι, μετά τήν υπό τής ΧVης Μερ. κατάληψιν του Μπρέγκου Σάλεριτ, αυτό είχε τήν πρόθεσιν νά καταλάβη τήν γραμμήν : Χωρία Άρτζών, Γκολέμι, Μοναστέρο, διά νά ολοκληρώση τήν κατάληψιν τής περιοχής Κιάφ-Ε-Σίσικουτ, Μοναστέρο και νά συνδεθή δεξιά εις Μπρέγκου Ράπιτ με ΧVην Μερ. Διά τήν έπιχείρησιν αυτήν θα έχρησιμοποιοϋντο εις τό μέτωπον Άρτζα ντι Σόπρα, Άρτζα ντι Μέρζο και δυνάμεις τής 7ης Μερ. Ή ΧVη Μερ. δέν ήτο άκόμη εις θέσιν νά καταλάβη τήν κορυφογραμμήν Σιάλεσι και τήν κορυφογραμμήν ΝΔ τούτου, προτου καταληφθή τό Μπροςκέτο και ό αύχήν Θερεπέλι.

Ἐπομένως ἡ ἀνωτέρω ἐνέργεια τῶν Ιης καὶ Vης Μερ. θὰ ἀνελαμβάνετο χωρὶς νὰ ἔχη καταληφθῆ προηγουμένως τὸ χωρίον Σιάλεσι.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6458 / ὥρα 21 δ / γῆς του τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν Vην Μερ. νὰ προωθῆσῃ τὴν ἀντιαρματικὴν ἄμυναν εἰς τὴν στενωπὸν τῆς Κλεισούρας, διὰ νὰ μὴ δύνανται νὰ προσεγγίζουσι ἐκεῖ ἐχθρικὰ ἄρματα καὶ ἐκτελοῦν πυρὰ εἰς τὴν δημοσίαν ὁδὸν πρὸς τὸ Βεράτιον. Μέχρι τῆς 21ης ὥρ. τὸ ἐνδιαφέρον μέρος τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως ἦτο ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπεχείρησε νὰ πλησιάσῃ τὴν Κλεισούραν με ἄρματα. Αἱ ραγδαῖαι βροχαὶ καὶ ἡ ἐξόγκωσις τῶν νερῶν τοῦ ποταμοῦ Ἀώου ἐπέφεραν τὴν διακοπὴν τῶν γεφυρῶν Μέρτζανης καὶ Πετράνης. Ἔνεκα τούτου προεκλήθησαν δυσχέρεια εἰς τὸν ἀνεφοδιασμὸν τῶν Μονάδων τοῦ Σώματος. Καὶ τὸ Σ.Σ. ἔσπευσε, διὰ τῆς 6460 / ὥ. 21 διαταγῆς του, νὰ διατάξῃ τὰς Μονάδας ὅπως μὴ ἀναλαμβάνουσι ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις, ἐὰν δὲν ἐξασφαλίζουσι ἀπολύτως τὸν ἀναγκαῖον ἀριθμὸν πυρομαχικῶν, τόσον διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ὅσον διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κατεχομένης γραμμῆς. Λόγω τῶν ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας χιονοθυελλῶν καὶ τῶν πολλῶν κρουσμάτων κρουσπαγημάτων, ἡ Vη Μερ. ἠναγκάσθη ν' ἀφήσῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρειοῦ αὐτοῦ ὄγκου ἑλαφρὰς μόνον περιπόλους καὶ ν' ἀποσύρῃ τὰς ὑπολοίπους δυνάμεις της εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6461 / ὥρα 22.40 διαταγῆς της, ἐνέκρινε τὴν ἐν λόγω ἐνέργειαν. Ἡ Δ / σις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν με τὰς Ιην, καὶ XVην Μερ. Αἱ συνομιλίαι ὀφωροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἐπικοινωνήσεν ἐπίσης τηλεφωνικῶς ἡ Δ / σις με τὸν Δ / τὴν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας, τὸν ὁποῖον ἠρώτησε διὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπιθέσεως τῶν ἐχθρικῶν ἀρμάτων κατὰ τῆς Κλεισούρας. Βραδύτερον ἐπικοινωνήσεν καὶ με τὸν Ἀν / ρχην Δημοκωστούλαν, ὁ ὁποῖος ἀνέφερεν εἰς αὐτὴν σχετικὰ με τὴν ἐπίθεσιν τῶν ἀρμάτων.

6η Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ὁ ἴδιος. Βροχὴ συνεχῆς καθ' ὅλον τὸ 24ωρον.

Ἡ στρατ. κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος.

Τὴν 10ην ὥ. ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6464 διαταγὴ τοῦ Σώματος διὰ τῆς ὁποίας τὸ 44ον Σ.Π. τῆς Vης Μερ. ἐτέθη ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Σώματος καὶ ἔλαβεν ἐντολὴν νὰ ἐμποδίσῃ πᾶσαν τυχὸν διείσδυσιν εἰς τὰς γραμμὰς μας τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας. Τὴν ἰδίαν ὥραν ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6465 διαταγὴ τοῦ Σ.Σ. διὰ τῆς ὁποίας ἐματαιώνετο ἡ διάλυσις τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας. Τοῦτο, με Διοικητὴν τὸν Ἀν / ρχην Δημοκωστούλαν, ἐτίθετο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς Vης Μερ.

Τὴν παρουσιασθεῖσαν, λόγω τῶν καιρικῶν συνθηκῶν, δυσχέρειαν εἰς τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς τῶν Μονάδων τοῦ Σ.Σ., τὴν ἀνέφερεν εἰς τὸ Γ.Σ.

ὁ Σύνδεσμος τούτου Ταγματάρχης Παπαθανασιάδης. Ἡ στρατ. κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον μέχρι τῆς 20.30 ὤ. ἐν περιλήψει ἦτο ἡ ἐξῆς: Ἡμετέρα ἀναγνώρισις Ἱππικοῦ κατέλαβεν ἐχθρικὸν φυλάκιον δυτικῶς τοῦ Ἄψου. Σφοδρόταται ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ 800 καὶ 802 ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῆς XVης Μερ., με σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ διὰ τοὺς ἡμετέρους καὶ διὰ τὸν ἐχθρόν. Μεταξὺ Δ/σεως Σώματος καὶ Διοικήσεων Ιης, Vης, ΧΙης καὶ XVης Μερ. ἐγίναν συνομιλίας τηλεφωνικαί, σχετικαὶ με τὰς ἐπιχειρήσεις.

7 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Βροχὴ κατὰ διαλείμματα. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις ἀμετάβλητος. Τὴν 12ην ὤ. τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6491 Γενικὴν Διαταγὴν του, ἡ ὁποία ἀφωροῦσε τὴν μελλοντικὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ. Εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην αἱ ἀποστολαὶ τῶν Μ.Μονάδων καθωρίσθησαν ὡς ἀκολούθως: 1) ΧΙη Μερραρχία (δεξιὰ): Ἐξασφάλισις τῆς κατεχομένης Τοποθεσίας. Ἐπιδίωξις καταλήψεως αὐχένος Θερεπέλι μόνον ἐν στενωφῶ συνδέσμῳ μετὰ τῆς XVης Μερ. καὶ ἐφ' ὅσον ἡ τελευταία αὕτη θὰ ἐκτελέσῃ τὴν κατὰ Μποσκέττο ἐνέργειαν.

2) XV Μερραρχία: Τήρησις κατεχομένου ἐδάφους. Ἀνάληψις ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν μικροῦ βάθους (Μποσκέτο), ἐὰν ὑπάρχῃ λόγος διὰ τὴν ἄνευ ἀπωλειῶν τήρησιν τοῦ κατεχομένου ἐδάφους. 3) Ι Μερραρχία: Ἐξασφάλισις κατεχομένης γραμμῆς. Ἐκτέλεσις ἐπιθετικῆς ἐνεργείας πρὸς ὀλοκλήρωσιν Μοναστέρο, αὐχένος Σισικούτ, χωρίων Ἄρτζας, μετὰ πλήρη προπαρασκευὴν τῆς ἐνεργείας ὑπὸ τῆς Μερ., καὶ τὴν μελέτην ὅτι αἱ καταληφθησόμενα γραμμαὶ θὰ ἐξασφαλισθοῦν ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Μερ., πλέον 43 Σ.Π. τῆς Vης Μερ. 4) Vης Μερραρχία: (ὑφ' ἣν καὶ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας) Ἐξασφάλισις τῆς Τοποθεσίας τῆς Μερ. Ἐξασφάλισις τῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης τῆς Κλεισούρας.

5) Αἱ Μερραρχίαι νὰ λάβουν σύντομα μέτρα ὀργανώσεως τῆς κατεχομένης Τοποθεσίας, ὥστε οὐ μόνον ν' ἀποκρούωνται εὐχερῶς ἐχθρικὰ ἀντεπιθέσεις, ἀλλὰ καὶ νὰ προκαλύπτωνται οἱ ἄνδρες ἀπὸ τὰ ἐχθρικά πυρά. Μεταγενέστεραι τυχόν ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι εἴτε εἰς μέγα εἴτε εἰς μικρὸν βάθος πρὸς βελτίωσιν τῆς κατεχομένης ὑπὸ τῶν Μερραρχιῶν Τοποθεσίας δὲν πρόκειται νὰ ἐξασκήσουν οὐδεμίαν ἐπιρροὴν εἰς τὴν ἀρτίαν ὀργανώσιν τῆς κατεχομένης Τοποθεσίας. Ἐκ τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς προέξυπτεν ὅτι τὸ Σ.Σ. ἐπέδωκεν εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατεχομένην Τοποθεσίαν καὶ εἰς μερικοὺς Τομεῖς νὰ τὴν βελτιώσῃ, ὥστε ν' ἀσφαλισθοῦν αἱ ἐκτελούμεναι ἐπιθετικαὶ ἐνέργειαι περιωρισμένου βάθους. Ἐκτὸς τούτου ὅμως τὸ Σ.Σ. ἐπέδωκε νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ προσωπικόν. Δι' αὐτό, ὅπως ἐγένετο φανερόν, ἡ διαταγὴ εἶχε χαρακτῆρα ἀμυντικόν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἠνάγκασε τὸ Σ.Σ. νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἐν λόγῳ διαταγὴν ἦτο: α) Ὅτι αἱ καιρικαὶ συνθηκαὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὕτην τοῦ

ἔτους καὶ μάλιστα ἐπὶ ὑψηλῶν ὁρέων δὲν ἐπέτρεπαν ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις βάρους. Τὸ προσωπικὸν ὑπέφερε τὰ μέγιστα ἀπὸ τὴν συνεχῆ βροχὴν, ἀπὸ τὰς χιονοθύελλας καὶ τὸ δριμύ ψῦχος, δι' αὐτὸ τὰ κρούσματα παγοπληξίας, ἰδίως εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας Τμήματα, ἐπληθύνοντο. β) Ἐκ τῆς κακοκαιρίας ταύτης ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῶν Τμημάτων εἰς τρόπον καὶ πυρομαχικὰ καθίστατο ἐξαιρετικὰ δυσχερῆς. Ἡ ὀρμὴ τοῦ ρεύματος τῶν ποταμῶν εἶχε παρασύρει τὰς περισσοτέρας γεφύρας. Αἱ ἀρμόδια δὲ Στρατ. ὑπηρεσίαι διέλυον, ἐπὶ ἡμέρας κάποτε, τὰς λεμβοζεύκτους γεφύρας, διὰ νὰ μὴ παρασυρθοῦν καὶ οὕτω σταματοῦσε τὸ ρεῦμα ἀνεφοδιασμοῦ. γ) Λόγω τῶν συνεχῶν μαχῶν τὰ τμήματα εἶχαν ἐξαντληθῆ· ἔπρεπε λοιπὸν ὅπωςδῆποτε ν' ἀναπαυθοῦν, νὰ συμπληρώσουν τὰς ἐλλείψεις των καὶ ν' ἀνασυγκροτηθοῦν. δ) Ὁ ἔχθρὸς εἶχεν ἀρχίσει νὰ φαίνεται ἐπιθετικὸς, ἀφοῦ πρὸ ὀλίγου τὸ Σ.Σ. ἀπέκρουσεν ἐπιθεσιν κατὰ τῆς Κλεισούρας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει μέρος ὀλόκληρος ἐχθρική Μεραρχία, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξαν μηχανοκίνητα μέσα. ε) Ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις βάρους ἐχρειάζοντο νέας δυνάμεις, ἀλλὰ εἰς τὸ Σ.Σ. ὡς ἐνίσχυσις ἐδόθη μία μόνον Μονάς, ἡ Vη Μεραρχία. Καὶ τὰ περισσότερα Τμήματα τῆς ἐν λόγω Μονάδος τὸ Σ.Σ. τὰ διέθεσεν ἀμέσως διὰ ν' ἀπομακρύνουν τὸν κατὰ τῆς Κλεισούρας κίνδυνον καὶ ν' ἀσφαλίσουν τὸν ὄρεινὸν τοῦτον ὄγκον. Καὶ αὐτὰ τῶρα ἐπὶ τοῦ ὄρεινου ἐκείνου ὄγκου ὑπέφεραν ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸν ψῦχος καὶ ἀπὸ τὰς δυσχερείας τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ.

Δι' ὅλα αὐτὰ τὸ Σ.Σ. ἐθεώρησεν ἀπαραίτητον νὰ ἐκδώσῃ τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν διὰ ν' ἀσφαλίσῃ πλήρως τὸ κατεχόμενον ἔδαφος. Ἐννοεῖται τὸ Σ.Σ. συνέχισε τὴν μελέτην καὶ προπαρασκευὴν εὐρυτέρων ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐξετελοῦντο ἐφ' ὅσον θὰ παρουσιάζοντο εὐνοϊκαὶ αἱ συνθήκαι. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6490/12 ὤ. διαταγῆς του τὸ Σ.Σ. ἐρρῦθμισε τὰ ζητήματα ἐκτελέσεως βολῆς ὑπὸ τοῦ ἑλαφροῦ καὶ Βαρῆος Πυρ/κοῦ πρὸς ὄφελος τῆς IIας Μερ. τοῦ Α' Σ.Σ. Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς Vης Μερ. ὅτι εἰς τὸ 14ον Συν/γμα τῆς παρουσιάσθησαν 200 κρούσματα κρουσπαγημάτων, τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6492/16 ὤ. διαταγῆς του, ἐνέκρινεν ὅπως τὰ Τμήματα τοῦ ἐν λόγω Συν/τος κατέλθουν εἰς χώρους ὅπου ἡ παραμονὴ ἦτο δυνατὴ. Ἐτόνισεν ὅμως ὅτι ἔπρεπεν ὅλαι αἱ ὁδεύσεις νὰ ἐξασφαλισθοῦν δι' ὀπλιτῶν καλῶς ἐνδεδυμένων καὶ ὅτι ἔπρεπεν, ὅταν ὁ καιρὸς ἐβελτιώνετο, τὰ Τμήματα τοῦ Συν/τος ν' ἀνέλθουν πάλιν εἰς τὰς προτέρας των θέσεις. Μέχρι τῆς 20ης ὤ. ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἐσημειώθη ἰσχυρὰ δρᾶσις πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων εἰς τὴν περιοχὴν Μπούμπεισι. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὸ Μπαλαμπάν. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐπεκινῶνησε τηλεφωνικῶς μετὸν Ἀρχηγὸν Πυρ/κοῦ τῆς Vης Μερ. Ὁμοίως τὴν 12ην ὤ. ἐπεκινῶνησε μετὸν Συν/ρχην Τσιγκούνην, Δ/τὴν Ἀποσπάσματος εἰς τὸ δεξιὸν τῆς

Πως Μερ., τὸ ὁποῖον ἀνέπτυσε δρᾶσιν Ν. τοῦ Ἄωου. Ἡ γενομένη συνομιλία ἀφωροῦσε τὸ πῶς θὰ ὑπεστηρίζετο τὸ ἐν λόγῳ Ἀπόσπασμα διὰ πυρῶν τοῦ Σώματος, ἰδίως Πυρ/κοῦ, ἐκ τῆς περιοχῆς Κλεισούρας.

Τὴν 17.30 ὥ. ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐπεκινῶνησε μὲ τὸ Γ.Σ. Εἰς αὐτὴν ἀνεκοίνωσαν ὁ Συν/ρχης Κιτριλάκης ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ Γ.Σ. ἦτο νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ περιοχή τοῦ Τεπελενίου. Ἡ Διοίκησης ἀπήντησεν ὅτι δὲν ὑπῆρχαν δυνατότητες, διότι αἱ I καὶ XV Μερ. εἶχαν ὑποστῆ ἀπὸ τὰς συνεχεῖς μάχας καὶ κακουχίας πολλὰς ἀπωλείας, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν κτηνῶν ἐμειῶνετο αἰσθητῶς κάθε ἡμέραν λόγῳ ἐξαντλήσεως. Τὴν 19ην ὥραν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἐπεκινῶνησε τηλεφ/κῶς μὲ τὴν Δ/σιν τῆς XVης Μερ. καὶ ἐζήτησε παρ' αὐτῆς πληροφορίας διὰ τὰ αἰτία τῆς αἱμορραγίας τῶν Τμημάτων της εἰς τὰ ὑψ. 800 καὶ 802 καὶ ὑπέδειξεν ὅτι ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἡ Διοίκησης ὅλα τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα, διὰ νὰ σταματήσῃ ἡ αἱμορραγία. Τέλος τὴν 19.50' ὥ. ἡ Διοίκησης ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὴν Διοίκησης τῆς XIης Μερ., μετὰ τῆς ὁποίας συνεζήτησε σχετικὰ μὲ τὴν ἐνέργειά τῆς Μερ. ἐναντίον τοῦ Θερεμπέλι καὶ τοῦ 740 καὶ τὸν συντονισμόν τῆς ἐνεργείας αὐτῆς μ' ἐνέργειαν τῆς XVης Μερ.

8 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ὀλίγον ἀκατάστατος. Μέχρι τῆς 9ης ὥ. ἡ ἐξέλιξις τῶν Στρατ. ἐπιχειρήσεων εἶχεν ὡς ἀκολουθῶς :

Ὁ ἐχθρὸς τὰς ἑσπερινὰς ὥρας τῆς προηγουμένης ἐξαπέλυσε σφοδρότατην ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ 802 (XV Μερ.), ἡ ὁποία ἀπεκρούσθη. Τὰ Τμήματά μας ὑπέστησαν σοβαρὰς ἀπωλείας. Κατὰ τὰ λοιπὰ ἡ κατάστασις παρέμεινε ἀμετάβλητος. Τὸ Σ.Σ., ἐπειδὴ ἐσκόπευσε ἀπὸ ἕνα μέρος νὰ δημιουργήσῃ ἐφεδρείας καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ν' ἀνασυγκροτήσῃ καὶ, κατὰ τὸ δυνατόν, ν' ἀναπαύσῃ τὰς Ο. Α. τῶν Ιης καὶ XVης Μερ., διὰ τῆς 6501/09. 30 ὥ. διαταγῆς του, ἔθεσε ταύτας ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του καὶ τὰς μετεκίνησεν εἰς χώρους ἀμέσως ἀνατολικῶς τῆς περιοχῆς τῆς Κλεισούρας.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσημειώθη εἰς τὸ μέτωπον καὶ ἰδίως εἰς τὴν περιοχήν Μπούμπεισι, ἰσχυρὰ δρᾶσις ἐχθρικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ Ὀλμων. Καὶ ἡ Ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ ἀνέπτυξεν ὄσυνήθη δραστηριότητα, ἔκτε λέσσασα 23 βομβαρδισμούς. Διὰ διαταγῶν του τὸ Σ.Σ. ἐρρύθμισε τὰ ζητήματα τῆς ἐνεργοῦ καὶ παθητικῆς ἀντιαρματικῆς ἀμύνης. Τὰς τελευταίας ἡμέρας τὸ Σ.Σ. τὸ ἀπησχόλησε σοβαρώτατα ἡ αἱμορραγία τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο τὰ Τμήματα τῆς XVης Μερ. ἰδίως εἰς τὰς νεοκαταληφθεῖσας θέσεις 800, 802. Δι' αὐτὸ ἐζήτησε τὴν γνώμην τῆς Δ/σεως τῆς XVης Μερ. ἂν ἔπρεπε νὰ συμπτυχθῇ ἡ γραμμὴ της πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐκείνη ἀπέκρουσεν ἢ νὰ προωθηθῇ. Ἡ προώθησις τῆς γραμμῆς τῆς XVης Μερ. προσέκρουεν εἰς τὴν ἔλλειψιν ἐπαρκῶν δυνάμεων. Ἡ Μερραρχία ἐνισχυομένη θὰ ὠλοκλήρωνε τὴν κατάληψιν τοῦ 800 καὶ τοῦ 757. Τὴν 16ην ὥ διεξήχθη συνομιλία μεταξὺ τοῦ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σ.Σ. καὶ τοῦ ἀντιπροσώπου τοῦ Γ.Σ.,

Ἄν/ρχου Δόβα Κ. Ὁ Ἄντιπρόσωπος τοῦ Γ.Σ. πρῶτον ἔθεσε τὸ ζήτημα ὅτι ἦτο ἀνάγκη ἐνεργείας διὰ γενικωτέρους λόγους. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος ἐτόνισε τὴν κατάστασιν τῆς XVης Μερ., ἡ ὁποία ὑφίστατο κάθε ἡμέραν ἀφαίμαξιν καὶ ἐζήτησεν ὅπως ἐξετασθῆ, ἂν ἡ ἐν λόγῳ Μονὰς ἐὰ κατώρθωνε νὰ κρατήσῃ τὰς θέσεις 800 καὶ 802. Ἐν συνεχείᾳ ἀνέφερε τὸν τρόπον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ ἡ Ιη Μερ., τῆς ὁποίας τὰς ἀπόψεις ἐξέθεκεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὁ Ταγ/ρχης Κρικκούρης. Ἐγένετο ἔπειτα συζήτησις διὰ τὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι ἐνδεχομένως θὰ ὑπῆρχαν ἀπέναντι τοῦ μετώπου τοῦ Σ.Σ. καὶ κατὰ περιοχάς. Ὁ Ἄν/ρχης Δόβας ἦτο τῆς γνώμης ὅτι, παρὰ τὰς πληροφορίας, ὅσας ἔδιδαν οἱ αἰχμάλωτοι, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἐνεργήσῃ ἰσχυρῶς κατὰ τῆς Κλεισούρας, ὅπως ἔπραξε τὴν προηγουμένην φορὰν. Καὶ ὅμως, ὅπως θὰ ἴδωμεν, τὴν 13ην Φεβρουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη μὲ μίαν νέαν Μεραρχίαν, ἡ ὁποία συνεκρούσθη μὲ τὴν ἐπίσης ἐπιτεθεῖσαν ἰδικὴν μας Μερ. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφ. ἐπαφὴν τὴν 18ην ὥ. μὲ τὴν XVην Μερ. καὶ ἀκολούθως τὴν 20ην ὥ. καὶ ἐπληροφορήθη τὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως. Ἐπίσης ἐδέχθη αἰτήσεις τῆς ἐν λόγῳ Μερ., διὰ ἀνεφοδιασμὸν τῆς εἰς πυρομαχικά, συρματοπλέγματα κτλ. Ἡ ἐπαφὴ ἐπανελήφθη τὴν 24ην ὥ. καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς Μερ. ἀνέφερον εἰς τὴν Δ/σιν ὅτι τὴν ἐπομένην τὰ Τμήματα θ' ἀνέπτυσσαν δρᾶσιν διὰ νὰ βελτιώσουν τὰς θέσεις των. Ἐρρυθμίσθη τὸ ζήτημα τῶν πυρῶν τοῦ Β. Πυρ/κοῦ. Τέλος ἡ Δ/σις ἐζήτησε πληροφορίας διὰ τὰς ἀπωλείας τῶν Τμημάτων, διὰ τὴν κατεύθυνσιν ἐκ τῆς ὁποίας ἤρχοντο τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ διὰ τὰ Τμήματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς ἐπέφερε τὰς μεγαλυτέρας ἀπωλείας. Ἡ Δ/σις ἀνησυχοῦσε διότι συνεχιζέτο ἡ μεγάλη φθορὰ τῶν Τμημάτων τῆς XVης Μερ. καὶ διότι δὲν ἔβλεπεν ἐνεργείας τῆς Μονάδος αὐτῆς πρὸς κατάπausιν ἢ τοῦλάχιστον ἐλάττωσιν τῶν ἀπωλειῶν. Τέλος ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐζήτησε πληροφορίας λεπτομερεῖς περὶ τῆς διατάξεως τῆς Μεραρχίας.

Ἐπὶ πλέον ἀπέστειλε τὸν Ἐπιτελῆ τῆς, ἀντισυνταγματάρχην Παυλόπουλον, διὰ ν' ἀντιληφθῆ προσωπικῶς καὶ ἀναφέρῃ τὴν αἰτίαν τῆς αἱμορραγίας τῆς XVης Μεραρχίας. Δύο χιλιάδες περίπου ἐκ τῶν ὀπλιτῶν εἶχαν τεθῆ ἐκτὸς μάχης, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας. Ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β' Σ.Σ. εἶχεν ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ XV Μερ. διέπραξε σφάλμα ἐνεργήσασα ἐπιθέσεις διαδοχικῶς ἐντὸς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ εὐρέος διαμερίσματος, εἰς τὸ ὁποῖον μόνον μία ἐπίθεσις ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου ἐπετρέπετο. Κατέστησε δὲ ἐνήμερον περὶ τούτου τὸν Ἐπιτελῆ τοῦ Ἄντ/ρχην Παυλόπουλον Δ. τὸν διέταξε δὲ νὰ τονίσῃ τὸ σφάλμα τοῦτο εἰς τὸν Μέραρχον Συν/ρχην Σπηλιωτόπουλον. Ὁ Ἐπιτελῆς Παυλόπουλος ἐπιστρέψας ἀνέφερον εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ Μεραρχία ἐνήργησε τὴν ἐπίθεσιν κατὰ φάσεις, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπη τοῦτο τὸ ἔδαφος. Διότι τὸ ἔδαφος δὲν ἦτο διαμερισματοποιημένον.

Διέκοψε δὲ τὴν ἐπιχείρησιν προτοῦ προλάβῃ νὰ τελειώσῃ ὅλας τὰς φάσεις τῆς ἐπιθέσεως καὶ νὰ καταλάβῃ τὸν τελευταῖον ὀρίζοντα, ἐκ τοῦ ὁποίου προήρχοντο τὰ ἐχθρικά πυρά. Τοιοῦτοτρόπως τὰ Τμήματα ἐπλαγιοβάλλοντο καὶ ἡ Μεραρχία δὲν ἠδύνατο νὰ τὰ προφυλάξῃ. Τοῦτο τὸ εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ Σ.Σ. καὶ πρὸ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Ἐπιτελοῦς καὶ εἶχε προτείνει εἰς τὴν Μεραρχίαν ἕνα ἐκ τῶν δύο : Ἡ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τοῦ ἀντικειμενικοῦ σκαποῦ, ἐὰν ἠδύνατο, ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς καλύτερας θέσεις. Ἡ ἐνέργεια αὕτη τῆς Μεραρχίας ὑπῆρξε μέγα σφάλμα. Τὸ δεύτερον μέγα σφάλμα μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς 30ῆς Δ/βρίου 1940 κατὰ 1220 καθ' ἦν μέρος τῆς Μεραρχίας του διελύθη. Ὁ Δ/τῆς τῆς Μεραρχίας ἀγνοοῦσε τὰς τοιαύτας εἰδικὰς συνθήκας μιᾶς ἐπιθέσεως καὶ διὰ αὐτὸ τόσον λεπτομερῶς προσπαθοῦσε ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Β'Σ.Σ. νὰ τὸν καθοδηγῇ.

Τὸ Σ.Σ. ἔλαβε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7823/7-2-41 διαταγὴν τοῦ Γ.Σ. διὰ τῆς ὁποίας εἰς τὸ πολεμικὸν θέατρον Ἡπείρου συνεκροτήθη Τμήμα Στρατιάς ὑπὸ τὸν Ἀντιστρ. Δράκον. Ἡ λειτουργία τοῦ ἐν λόγῳ Τμήματος καὶ αἱ Μονάδες τοῦ Στρατοῦ, ὅσαι θὰ ὑπήγοντο εἰς αὐτό, θὰ ὤριζοντο βραδύτερον.

9 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἴθριος, καιρὸς μᾶλλον καλός. Τὸ Σ.Σ., κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 4643/8-2-41 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6526 διαταγὴν του διὰ τῆς ὁποίας ἐρρύθμισεν ὀριστικῶς τὰ ζητήματα τῶν πυρῶν Πυρ/κοῦ εἰς ὄφελος τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α'Σ.Σ. Τὴν προηγουμένην νύκτα ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Μπούμπεσι Τμημάτων τῆς XVης Μερ. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Ἐπειδὴ προεβλέπετο ὅτι ἡ XVη Μερ. ἦτο ἐνδεχόμενον, ἐνεκὰ τῆς αἱμορραγίας τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο τὰ Τμήματά της ἐπὶ τοῦ 800 καὶ 802, νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ ὑψώματα αὐτὰ καὶ νὰ καταλάβῃ γραμμὴν Α. τοῦ ρεύματος Χάνι Μούμπεσι, ὅπως ὤριζεν ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6531 τῆς 10.30 ὤ. διαταγὴ τοῦ Σώματος, τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6533 τῆς 11.30 ὤ. διαταγῆς του, διέταξε τὴν Ιην Μερ. ν' ἀναφέρῃ ἐὰν, εἰς τὴν περίπτωσιν συμπτώξεως τῶν Τμημάτων τῆς XV Μερ., τὸ δεξιὸν της θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ὅπου εὐρίσκετο καὶ ἐὰν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ παραμείνῃ ποίαν γραμμὴν ἔπρεπε νὰ καταλάβῃ, ὥστε νὰ καθίσταται δυνατὴ ἀπὸ τὴν νέαν γραμμὴν ἐνέργεια πρὸς τὸν αὐχένα Σισικούτ. Καθ' ὅσον ἡ κατάληψις τοῦ αὐχένος ἐκείνου ἦτο ἀπαραίτητος διὰ τὴν μετέπειτα ἐνέργειαν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Κλεισούρας Μεζγκόρανης. Τὴν 12.45 ὤ. τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6535 διαταγῆς του διέταξε τὴν XVην Μερ. ν' ἀναφέρῃ ἐὰν τυχὸν κατελαμβάνετο ἡ γραμμὴ 800, 802, 750, 757, Μοναστέρο, θὰ ἦτο δυνατὸν ν' ἀσφαλισθῇ εἰς τὸ δεξιὸν της ἀπὸ τὴν περιοχὴν Μπισκέτο. Διὰ τὴν κατοχὴν εὐρέως τῆς Τοποθεσίας ἐκείνης τὸ Σ.Σ. θὰ ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ τ' ἀπαιτούμενα μέσα εἰς Πυρ/κὸν καὶ Πεζικόν.

Διὰ τῆς 6537/ 14 ὤ. διαταγῆς τὸ Σ.Σ. ἐπεξέτεινε τὸ δεξιὸν τῆς Ἰης Ἰης Μερ., ὥστε αὐτὴ νὰ περιλάβῃ εἰς τὴν ζώνην της τὸ ὑψ. 710 νοτίως τοῦ χωρίου Μπούμπεσι.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΑΤΟΝ

Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ἐπιθυμεῖ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας πρὸς Σέντελι γιὰ γενικωτέρους λόγους.—Διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ.—Νέα διαταγὴ τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου ἀναβάλλει ἐκτέλεσιν ἐπιχειρήσεων.—Ἐπιχειρήσεις ΧV Μερ. πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τοῦ ὑψωμ. 800 ἀποτυγχάνουν. Τὸ Γεν. Στρατηγεῖον ζητεῖ πάλιν ἐπιθετικὰς ἐνεργείας.—Τὸ Σ.Σ. ἀναβέτει τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν εἰς τὴν νῆν Μερ. Μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῆς Ἰης Μερ.—Ἐνταξῆς ΧVII Μερ. εἰς τὸ Σ.Σ.—Ἐπιτυχῆς ἐνέργειαι V Μερ. Κατάληψις Ἀρτζας Ντι Μέντζο κτλ.—Ἐνίσχυσις Μονάδων Σώματος, διὰ Τμημ. ΧVIIης Μερ.—Vη Μερ. παρὰ τὰς σφοδρὰς ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καταλαμβάνει τὴν Πούντα Νόρδ.—Πραγματικὴ μάχη ἐκ συναντήσεως μεταξὺ V Μερ. καὶ Μερ. Σφορτσέσκα.

Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν ὑπὸ τοῦ Ἀν/χου. Δόβα εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος Μαχᾶν τῶν ἀπόψεων τοῦ Γεν. Στρατ. περὶ ἀνάγκης ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν διὰ Τρεμπεσίνα-Σέντελι, λόγῳ γενικωτέρων λόγων, τὸ Σ.Σ. ἠτοίμασε τὴν διαταγὴν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἐνέργεια θὰ ἐξεδηλώνετο δυτικὰ τῆς κορυφογρ. τῆς Τρεμπεσίνας, ἵνα, μὲ τὴν κατάληψιν τοῦ Μάλι Σέντελι καὶ μὲ τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ δεξιὸν Μπούμπεσι, Μπρέγκου, -Γκλιούλσι ἐκκαθαρισθῇ ἡ μεταξὺ Κλεισούρας-Μάλι Σέντελι περιοχὴ.

Ἡ ἐνέργεια ἐκείνη ἔπρεπε νὰ ἐκδηλωθῇ ἀπὸ τὴν 11ην τρέχοντος. Ἡ ἄνωτέρω διαταγὴ ἐπιχειρήσεων τοῦ Σ.Σ. δὲν ἐκοινοποιήθη εἰς τὰς Μονάδας, διότι ἀνεστάλη, διὰ τοὺς κατωτέρω λόγους: Τὴν 14.45 ἔγινε τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ τῆς Δ/σεως τοῦ Σώματος μὲ τὸν Ἀντισυνταγματάρχην Δόβαν, τοῦ εἰς Ἰωάννινα Κλιμακίου τοῦ Γ.Σ. Ὁ Ἀντισ. Δόβας ἐγνώρισεν εἰς τὴν Διοίκησιν ὅτι ἀπεστέλλετο δι' αὐτοκινήτων ἐνίσχυσις ἐκ δύο Ταγματῶν. Ἐπρόκειτο περὶ Ταγμῶτων τῆς ΧVIIης Μεραρχίας, ἡ ὁποία προσηνατολιζέτο πρὸς τὸν Τομέα τοῦ Σώματος. Ἀκολουθῶς ἀναφερόμενος εἰς τὰ ὅσα εἶχεν ἀνακοινῶσει εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην Μαχᾶν «περὶ ἀνάγκης ἐνεργείας τοῦ Σ.Σ. διὰ γενικωτέρους λόγους εἶπεν ὅτι, κατόπιν τηλεφωνικῆς συνομιλίας μὲ τὸν Διευθυντὴν τοῦ IIIου Γραφείου τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, Συν/ρχην Κιτριλάκην, τὸ Σ.Σ., κατὰ τὴν λῆψιν ἀποφάσεως δι' ἐνέργειαν ἐπιχειρήσεων, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπηρεασθῇ ἀπὸ τὰς ἀπόψεις τοῦ Γ.Σ. Οὔτε νὰ νομισθῇ ὅτι πιέζεται ὑπ' αὐτοῦ. Ἡ γνώμη τοῦ Συν/ρχου Κιτριλάκη ἦτο ὅτι τὸ Σ.Σ., προτοῦ ἀναπτύξῃ δρᾶσιν ἀριστερὰ, ἔπρεπε

ν' ασφαλισθῆ πρὸς Βορρᾶν. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Δόβας ἀνέφερεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύετο συνεχῶς, προετοιμάζων μεγάλην ἐπίθεσιν».

Εἰς τὴν Διοίκησιν τοῦ Σώματος ἐπεκράτησεν ἡ ἀντίληψις ὅτι αἱ νέαι ἀπόψεις τοῦ Γ.Σ. ὠφείλοντο εἰς πληροφορίας του, σύμφωνα μὲ τὰς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς ἠτοίμαζε μεγάλην ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου.

Μετὰ τ' ἀνωτέρω, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 17ην ὡ τὴν 6542 διαταγὴν του περὶ ἀμυντικῆς πλέον θέσεως τῶν Μονάδων του, δηλαδὴ πλήρους ἐξασφαλίσεως τῶν κατεχομένων καὶ περὶ ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους, μὲ ἐπιδίωξιν τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς 800, 802, 780, 757 καὶ τοῦ Ν.Δ. τούτου ἀντερείσματος, ὥστε ἡ Τοποθεσία ν' ἀποκτήσῃ βάθος. Ἐπίσης μ' ἐπιδίωξιν τὴν κατάληψιν τῶν χωρίων Ἄρτζας Ντι Μέντζο καὶ Ἄρτζας Ντι Σόπρα, ὥστε ν' ἀποκτήσῃ βάθος τὸ ἀντίστοιχον Τμήμα τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας. Σύμφωνα μὲ τὰς τὰς μέχρι τῆς ἐσπέρας πληροφορίας ἐκ τοῦ μετώπου, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἶχεν ὡς ἐξῆς: Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια τῆς XVης Μερ. πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς καταλήψεως τοῦ 800 ἐπέτυχεν.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου δρᾶσις Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Ἡ Ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα καὶ εἰς τὴν μετωπικὴν γραμμὴν καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν.

Ὁ εἰς τὸ Σῶμα Στρατοῦ Σύνδεσμος τοῦ Γ.Σ. κατέστησε γνωστὸν εἰς τοῦτο, ὅτι τὸ Σ.Σ., λόγῳ τῶν πληροφοριακῶν ἀναγνωρίσεων ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀντιμετώπιζε τὴν τακτικὴν: Νὰ διατηρήσῃ τὰς κατεχομένας θέσεις μὲ πιθανὴν μόνον τὴν σύμπτυσιν τῆς XVης Μερ. εἰς τὰς προτέρας τῆς θέσεις, λόγῳ τῆς αἰμορραγίας τὴν ὁποίαν ὑφίσταντο εἰς τὰ ὑψώματα 800 καὶ 802 Τμήματὰ τῆς.

Ἡ XV Μερ. ἀνέφερε τὴν 19.30 ὡ κρυπτογραφικῶς ὅτι τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν κατάληψιν τοῦ 800 καὶ τοῦ 757 θὰ τὴν συνεχίσῃ τὴν 14ην τρέχοντος, ἐν ἀναμονῇ τοῦ Τάγματος, τὸ ὁποῖον διέθεσεν εἰς αὐτὴν ἡ 1η Μερ. Ἡ Δ/σις Σ.Σ. τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐπραγματοποίησε τηλεφωνικὰς ἐπαφὰς, σχετικὰς μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις, μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας, μὲ τὴν 1ην Μερ. δύο φορές, μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τῆς Vης Μερ., μὲ τὴν XVην Μερ. πέντε φορές, μὲ τὸ Γεν. Στρατ. (Ἄντισ) Δόβας τρεῖς φορές, μὲ τὸν ἀρχηγὸν Πεζ Vης Μερ. καὶ μὲ τὸν Δ/τὴν I Μερ.

10η Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἴθριος, καιρὸς βελτιωμένος. Παρὰ τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Συνδέσμου τοῦ Γεν. Στρατηγεῖου Ἄντισ. Δόβα εἰς τὴν Διοίκησιν Σ.Σ. κατὰ τὰς τηλεφωνικὰς ἐπαφὰς τῶν προηγουμένων ἡμερῶν, σχετικῶς μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις πρὸς Σέντελι-αύχένα Μετζκόρανης, ὅτε τὸ Σ.Σ., τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιθυμοῦσε τὴν ἐν λόγῳ ἐπιχειρήσιν ἐξουσιοδοτήθη νὰ ἐνεργήσῃ ἐλευθέρως καὶ ἀνεπηρέαστως καὶ ὅτε, κατόπιν ὄλων αὐτῶν τοῦτο εἶχεν ἐκδώσει τὴν προηγουμένην ἡμέραν δια-

ταγήν εἰς τὰς Μονάδας του πρὸς ἀμύναν καὶ βελτίωσιν τῶν θέσεων, τὸ Γ.Σ. ἀπέστειλε νέαν διαταγήν, ὅπως πραγματοποιηθῆ ἡ πρὸς Σέντελι ἐπιχείρησις. Κατόπιν λοιπὸν ἐπιμονῆς τοῦ Γ.Σ., τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6546 ὥρα 10.50 διαταγήν του πρὸς τὴν Ἡν Μερ. τὴν ὁποῖαν διέταξεν ὅπως ἔχη ὑπ' ὄψιν τῆς ὅτι συντόμως θὰ ἐκτελοῦσε τὴν κατάληψιν τοῦ αὐχένος Μετζγκόρανης—Παύντα Νόρδ καὶ τὴν κάθοδον πρὸς Σέντελι, Βετσιόστι, μὲ ταυτόχρονον κάθοδον τοῦ 14ου Σ.Π.Δ. τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας πρὸς ἐκκαθάρισιν περιοχῆς Μετζγκόρανης. Εἰς τὴν διαταγήν ἐκείνην καθορίζοντο λεπτομερῶς τὰ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μερ. μέσα διὰ τὴν ἐπιχείρησιν. Καὶ ὑπεδεικνύετο εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μεραρχίαν νὰ μελετήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ νὰ ὑποβάλλῃ Σχ. Ἐν. εἰς τὸ Σ.Σ. Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐνεργείας δὲν ἔπρεπε νὰ βραδύνη πέραν τῆς 13ης τοῦ μηνός. Τὴν ἰδίαν ὥ. καὶ διὰ τῆς 6547 ἀναφορᾶς του τὸ Σ.Σ. ἀνέφερε σχετικῶς εἰς τὸ Γ.Σ. Τὴν πίστωσιν χρόνου (μέχρι 13 τρέχοντος), τὴν ὁποῖαν ἔδωκε τὸ Σ.Σ. εἰς τὴν Ἡν Μερ., διὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐνεργείας, τὴν εἶχε τοῦτο ζητήσῃ ἀπὸ τὸ Γ.Σ. Τὸ Γ.Σ. ὅμως ὅπως προέκυψεν ἀπὸ τὴ τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν τοῦ Ἀρχιστρατήγου μὲ τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Σώματος, τὴν ἐνέκρινε μὲ δυσφορίαν, διότι ἐκεῖνο ἐπιθυμοῦσεν ἡ ἐπιχείρησις νὰ πραγματοποιηθῆ ἐνωρίτερα. Εἰς τὴν συνομιλίαν Ἀρχιστρατήγου καὶ Ἐπιτελάρχου τοῦ Σώματος ἔλαβε μέρος καὶ ὁ Δ/τῆς τοῦ Πυροβολικοῦ ὁ ὁποῖος ἐζήτησε νὰ διατεθοῦν εἰς τὸ Σῶμα νέα μεταφορικὰ μέσα διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν ἀναγκασιούτων ἐφοδίων διὰ τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ Πυρ/κοῦ, διότι τὰ ὑπάρχοντα μέσα ἦσαν ἀνεπαρκῆ.

Τὴν 13.20 ὥ. τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν Ἡν Μερ. ν' ἀποστείλῃ εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. τὸν Ἐπιτ/ρχην τῆς καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Πυρ/κοῦ τῆς τὴν 9ην πρωϊνῆν τῆς ἐπομένης πρὸς συνεννόησιν. Τὴν 13.30 ὥ. τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 6552 διαταγήν τῆς πρὸς τὴν Ι Μερ., τὴν ὁποῖαν εἰδοποίησεν ὅτι ὤφειλε κατὰ τὴν ἐκδήλωσιν τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Ἡς Μεραρχίας, διὰ τοῦ 16ου Συν/τος τῆς νὰ κρατήσῃ τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεσίνας, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ ἀπερίσπαστος ἡ Ἡ Μερ. τὴν ἀποστολὴν τῆς. Τὴν 14.30 ὥ. ἔγινε καὶ πάλιν τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ Δ/σεως τοῦ Σώματος καὶ Γ.Σ., περὶ τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς Ἡς Μερ. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἔγινεν ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ ὀλμων. Ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία ἀνέπτυξε δραστηριότητα ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν. Εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σώματος περιῆλθεν ἡ ὑπ' ἀριθμ. 1128 ἀναφορὰ τῆς ΧVης Μερ., εἰς τὴν ὁποῖαν καθίστατο γνωστὴ ἡ μείωσις τῆς μαχικότητος τῶν Μονάδων τῆς, καὶ εἰς τὴν ὁποῖαν ἀνέγραφεν ὅτι τοῦτο ὀφείλετο εἰς τὰς σκληρὰς καὶ αἱματηρὰς μάχας, εἰς τὴν μεγάλην κακοκαιρίαν, εἰς τὴν ἔλλειψιν ἀναπαύσεως τῶν ἀνδρῶν καὶ εἰς τὴν ἔλλιπῆ διατροφὴν αὐτῶν. Διὰ τῆς ἀναφορᾶς ἐκείνης συνυπεβλήθησαν καὶ αἱ ἀναφοραὶ τῶν Διοικητῶν τῶν

Μονάδων της. Είς τηλεφωνικὰς ἐπαφὰς τῆς Δ/σεως μὲ τὴν Ιην καὶ ΧVην Μερ. ἔγινε συζήτησις περὶ ἐπιχειρήσεως τῆς ΧVης Μεραρχίας πρὸς βελτιώσιν τῶν θέσεών της, περὶ ἀποστολῆς ὑπὸ τῆς Ιης Μερ. ἑνὸς Τάγματος εἰς τὴν ΧVην Μεραρχίαν καὶ περὶ διαθέσεως ὑπὸ τῆς Vης Μεραρχίας εἰς τὴν Ιην ἑνὸς Τάγματος εἰς Τρεμπεσίαν. Ἡ Διοίκησις ἐπίσης ἐπεκονώνησε τὴλ/κῶς μὲ τὸ Γ.Σ. (Συνταγμ. Κιτριλάκην) δύο φορές, μὲ τὸν Ἄντισ. Δόβαν μίαν, μὲ τὴν Ιην Μερ. δύο, μὲ τὴν ΧVην Μερ. τρεῖς, μὲ τὴν ΧΙην Μερ. μίαν, μὲ τὸ Συγκρ. Κλεισούρας μίαν καὶ μίαν μὲ τὸν Σύνδεσμον τοῦ Σώματος Ταγματάρχην Μακαρίτην.

11 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος, καιρὸς μᾶλλον καλός. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἢ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Τὸ Σ.Σ., κατόπιν αἰτήσεως τῆς ΧVης Μερ., ἐνέκρινεν ὅπως παραμείνῃ εἰς αὐτὴν, μέχρις, ἀνασυγκροτήσεως τοῦ 33ου Σ.Π., τὸ ΙΙΙ/13 Τάγμα τῆς ΧΙης Μερ.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6596 ἀναφορᾶς τοῦ πρὸς τὸ Γ.Σ. τὸ Σ.Σ. ἐγνώρισεν ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς Vης Μερ. θὰ ἐξεδηλώνετο τὴν 13ην τρέχοντος καὶ 6ην. ὦ. Εἰς τὴν ἀναφορὰν ἐκείνην τὸ Σῶμα καθώρισε τοὺς ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς κατὰ δύο περιόδους. Ἡ ΧVη Μερ. ἐξαπέλυσεν ἐπιθέσεις διὰ τὴν ὀλοκληρώσιν τὴν κατάληψιν τοῦ ὑψ. 800, ἀλλὰ προσέκρουσεν εἰς σοβαρὰς ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις. Ἡ Ἄεροπορία τοῦ ἐχθροῦ ἀνέπτυξε μεγάλην δραστηριότητα. Ἡ ΧVη Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σ.Σ. ὅτι ἡ ἀποτυχία τῶν ἐπιθέσεών της πρὸς συμπλήρωσιν τῆς κατοχῆς τοῦ 800 ὀφείλετο εἰς τὴν ἐμφάνισιν κατὰ βάθος ἀντιστάσεων τοῦ ἐχθροῦ καὶ εἰς τὴν κόπωσιν τοῦ Πεζικοῦ της, τοῦ ὁποῖου ἡ ἐλάττωσις τῆς ὀμίης κατέστη καταφανής. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ τὸ Γ.Σ. (Ἄντ. Δόβας), μὲ τὴν Ιην Μερ. δύο φορές, μὲ τὴν Vην Μερ. μίαν, μὲ τὴν ΧVην Μερ. μίαν καὶ μίαν μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας.

12 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος. Καιρὸς καλός. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 47058/11-2-41 διαταγῆς τοῦ Γ.Σ., ὀλόκληρος ἡ ΧVΙη Μερ. Πεζ. (Δ/τῆς ὑποστρ/γος Ρουσσόπουλος) ὀφείλε νὰ προωθηθῇ μερίμνη τοῦ Β' Σ.Σ., εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ὁποῖου ἐτίθετο, ἐκ τῆς περιοχῆς Μπόροβας-Λεσκοβικίου εἰς τὴν περιοχὴν Κλεισούρας. Διὰ τὴν χρησιμοποίησιν τῆς ἐν λόγῳ Μερ. πέραν τοῦ ὕψους Κούκιαρι, θὰ ἐδίδοντο διαταγαὶ εἰς τὸ Β' Σ.Σ. ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η.

Τὸ Γ.Σ. διὰ τῆς 50066/12-2-41 διαταγῆς τοῦ ὥρισεν κατὰ περίεργον τρόπον ὡς ἡμερομηνίαν ἐνάρξεως λειτουργίας τοῦ Τ.Σ.Η. τὴν 14ην τρέχοντος καὶ ὥραν ἐνῶ ἡ ἐπίθεσις τῆς Vης Μερ. εἶχεν ὀρισθῆ διὰ τὴν 13ην.

Δι' ἄλλης διαταγῆς τοῦ Γ.Σ. ὥρισθη ἡ συγκρότησις τοῦ Τ.Σ.Η. καὶ ὑπήχθησαν εἰς αὐτὸ τὰ Α' καὶ Β' Σώματα Στρατοῦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ.

47074/12-2-41 τὸ Γ.Σ. ἐγνώρισεν εἰς τὸ Α' Σ.Σ. τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκτελοῦσε τὴν ἐπομένην ἢ V Μερ. καὶ διέταξε τοῦτο ὅπως παρακολουθήσῃ συνεχῶς τὴν ἐν λόγῳ ἐνέργειαν, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ καὶ αὐτὸ εἰς κατάλληλον στιγμὴν ἰσχυρὰν ἐνέργειαν μὲ σκοπὸν ν' ἀποκόψῃ τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν νοτιὰν ὄχθην τοῦ Ἄωου μέχρι καὶ τῆς περιοχῆς τοῦ Τεπελενίου.

Σύμφωνα μὲ τὰς ἕως τὸ πρῶτὴ ἀναφορὰς πρὸς τὸ Σῶμα, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον δὲν παρουσίασε καμμίαν μεταβολήν. Τὴν 17ην ὥ. τὸ Σ. Στρατοῦ διὰ τῆς 6597 διαταγῆς τῆς ἐγνώρισεν εἰς τὰ Ιην, ΧVην καὶ ΧΙην Μερ. ὅτι ἡ Vη Μερ. θὰ ἐξαπέλυεν, τὴν καθορισθεῖσαν διὰ προγενεστέρων διαταγῶν τοῦ ἐπίθεσιν τὴν 6ην ὥ. τῆς ἐπομένης. Ἐγνώρισεν ἐπίσης εἰς αὐτὰς ὅτι ὤφειλαν ν' ἀπασχολήσουν τὸν ἐχθρὸν διὰ πυρῶν καὶ ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν μικρῶν Τμημάτων, δίδουσαι εἰς αὐτὸν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἐπιθέσεως ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου. Κατόπιν ἀναφορᾶς τῆς Vης Μερ. ὅπως αὐτὴ χρησιμοποίησῃ, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, τὸ 4ον Σ.Π. (τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς τὴν Τρεμπεσίαν) τῆς Ιης Μερ., τὸ Σ.Σ. παρέπεμψεν αὐτὴν, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6625 12.30 ὥ. διαταγῆς του, εἰς τὴν 6606 διαταγὴν του, ἡ ὁποία ἐπέτρεπε τὴν χρησιμοποίησιν μέρους τούτου. Ἐπίσης τὸ Σῶμα ἐνέκρινε τὴν διάθεσιν εἰς αὐτὴν τοῦ Ἀν/ρχου Καραποστόλη καὶ διὰ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ὑπέδειξεν ὅπως ἡ Ιη Μερ. ἐκδώσῃ σχετικὴν διαταγὴν.

Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις μέχρι τῆς 19 καὶ 30 ὥ. εἶχεν ὡς ἑξῆς : Ἡμέτερα Τμήματα ἐξεδίωξαν ἐχθρικά Τμήματα ἀπὸ τὸ 1816 τῆς Τρεμπεσίνας. Ἡ Ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ ἀνέπτυξε δραστηριότητα, ἰδίως κατὰ τὰς μεταμεσημβρινὰς ὥρας. Ὁ Στρατηγὸς Διοικητὴς τοῦ Σ.Σ., Ἀντιστράτηγος Παπαδόπουλος Δ., μετέβη εἰς τὴν ζώνην τῆς Vης Μερ. καὶ κατὰ τὰς ἑσπερινὰς ὥρας ἀνῆλθεν εἰς τὴν Τρεμπεσίαν, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ ἐπὶ τόπου τὴν προπάρασκευὴν τῆς ἐνεργείας τῆς Vης Μεραρχίας διὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐπομένης. Συνωδεύετο ἀπὸ Ἀξιωματικὸν τοῦ Ἐπιτελείου του. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφ. ἐπαφὴν μὲ τὴν Ιην Μερ., δύο φορὰς μὲ τὴν ΧVην Μερ., καὶ μὲ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας.

13 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς μέχρι τῆς μεσημβρίας αἶθριος. Κατόπιν ἐλαφρὰ νεφελώδης. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε λίαν ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑψ. 800 καὶ 802 (τῆς ΧVης Μερ.), ἀλλ' ἀπέκρούσθη. Αἱ μέχρι τῆς 21ης ὥ. ἀναφοραὶ περὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν ἐπιχειρήσεων εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ., ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Τομέα τῆς Vης Μερ., ἡ ὁποία εἶχεν ἀρχίσει τὴν ἐπίθεσιν ἀνεκοίνωναν : Εἰς τὸ μέτωπον τῆς ΧΙης Μερ. ἡμέτεροι περίπολοι, ἀφοῦ προωθήθησαν, συνεπλάκησαν μ' ἐχθρικά Τμήματα εἰς τὴν περιοχὴν Βεντρέσια (3 χιλ. Β.Δ. Μάλι Σπάνταριτ) καὶ συνέλαβαν 10 αἰχμαλώτους.

Εἰς τὴν περιοχὴν Τρεμπεσίνας (Vη Μερ.) αἱ δυνάμεις μας ἐκινήθησαν ἐπιθετικῶς ἀπὸ τὸ πρωῒ ἐκ τῆς περιοχῆς 1308 καὶ μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐπέ-
τυχαν νὰ καταλάβουν τὴν Ἀρτζάν ντὶ Μέντζο καὶ τὸν Β.Δ. αὐτῆς μαστόν
τὸν ὑψοδ. 710, τὸν ὑψοδ. 1178 καὶ τὸν ὑψοδ. 1260. Καὶ συνέλαβαν 400
αἰχμαλώτους. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία τὴν ἡμέραν αὐτὴν δὲν ἐσημείωσε
δραστηριότητα. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἦλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφὴν μὲ
τὸ Γ.Σ. μὲ τὴν ΧVην Μερ. δύο φορές, μὲ τὴν Vην Μερ. καὶ μὲ τὸ Συγκρό-
τημα Κλεισούρας. Αἱ συνομιλίας ἀφωροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις.

14η Φεβρουαρίου 1941. Ὁ καιρὸς ἀκατάστατος. Διαρκῶς ἐπιπτε λεπτὴ βροχή. Αἱ μέχρι τῆς 10ησῶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς πληροφορία
τοῦ Σώματος ἀφωροῦσαν ἐπιχειρήσεις κυρίως τῆς Vης Μερ. Ὁ ἐχθρὸς ἐνήρ-
γησε, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ 1178, ἡ ὁποία
ἀπεκρούσθη. Τὴν πρωΐαν ἐνήργησε νέαν καὶ σφοδρὰν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ
ἰδίου ὑψώματος καὶ κατάρθωσε νὰ καταλάβῃ μέρος τούτου. Τὰ Τμήματά
μας ὅμως δι' ἀντεπιθέσεως ἀνεκατέλαβαν τὸ ἀπολεσθὲν ἔδαφος. Εἰς τὸ
ὑπόλοιπον μέρος ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ 1η Μερ. ἀνέ-
φερον εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἠδύνατο μόνη τῆς νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κορυφογραμμὴν
Τρεμπεσίνας. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 11.45' τὴν 6691 δια-
ταγὴν πρὸς τὰς 1ην καὶ Vην Μερ. Διὰ τῆς διαταγῆς ἐκείνης καθωρίσθη,
ὅπως ἡ Vη Μερ. χρησιμοποιήσῃ ὅλας τὰς ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας δυνάμεις
τῆς διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν κορυφὴν Πούντα Νόρδ. Διότι ἡ κατάληψις τῆς
κορυφῆς ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος θὰ ἐξησφάλιζε τὸ 1178 ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ του
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο θὰ ἐπέτρεπεν εἰς τὸ 14ον Συν/γμα τῆς ἐν λόγῳ Μερ. νὰ
κατέλθῃ ἀπὸ τὸ 1816 (Τρεμπεσίνας) πρὸς τὸν αὐχένα Μετζγκόρανης. Πρὸς
ἐνίσχυσιν τῆς 1ης Μερ. τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6692 διαταγῆς του διέθεσε Τάγμα
τοῦ 31ου Σ.Π. (ΧVIIης Μερ.) εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι. Τὸ Σ.Σ., διὰ νὰ
δημιουργήσῃ ἐφεδρείας, αἱ ὁποῖαι θὰ ὑπήγοντο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διατα-
γὰς του, διὰ τῆς 6693, 14.15 ὥ. διαταγῆς του, συνεκρότησεν Ἀπόσπασμα
ὑπὸ τὸν Συν/ρχην Χατζηγεωργίου, Δ/τὴν τοῦ 31ου Σ.Π., μὲ δυνάμεις ἐνὸς
Τάγματος τοῦ ἐν λόγῳ Συν/τος καὶ μὲ τὰς Vην καὶ ΧVην Ο.Α. Εἰς τὸ Ἀ-
πόσπασμα ἐκεῖνο ὠρίσθη ἀποστολὴ νὰ ἐπεμβαίνῃ εἰς ὄφελος τῶν 1ης καὶ
ΧVης Μερ. καὶ νὰ εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν γραμμὴν
Μπάλι, Ροντέν. Ἀπὸ πληροφορίας ἐκ συλληφθέντος ὑπὸ τῆς ΧVης Μερ.
αἰχμαλώτου προέκυψεν ὅτι ἐνεφανίσθησαν νέαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις πρὸ τοῦ
μετώπου μας. Ἐξ ἄλλου, ἀπὸ ὑποκλοπὴν ραδιοτηλεγραφήματος ἐχθρι-
κῆς Μονάδος προέκυψεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐμελετοῦσεν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν.
Κατόπιν τούτων τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6709 17ης ὥ. διαταγῆς του, ἔδωκεν
ἐντολὴν εἰς τὰς 1ην, ΧVην καὶ Χ1ην Μερ. ὅπως ἐντὸς τῆς νυκτὸς ὀργανώ-
σουν καὶ ἐκτελέσουν «ἐπιθετικὰ ἐγχειρήματα», μὲ σκοπὸν νὰ συλλάβουν
αἰχμαλώτους καὶ νὰ ἐξακριβώσουν, ἂν ἐφθασαν νέαι ἐχθρικαὶ Μονάδες πρὸ

τοῦ μετώπου των καὶ πρὸ τοῦ μετώπου τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν τοῦ Σ.Σ.
 Ἐπειδὴ συνεχίζετο ἡ ἀφίξις δι' αὐτοκινήτων τῶν Τμημάτων τοῦ 31ου
 Σ.Π. τῆς XVIIης Μερ., τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6712 τῆς 18ης ὤ. διαταγῆς του,
 ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς 1ης Μερ. καὶ ἄλλο Τάγμα τοῦ Συν/τος ἐκείνου
 καὶ ὥρισε Δ/τὴν τῆς δυνάμεως τῶν δύο Ταγμάτων τὸν Δ/τὴν τοῦ Συν/
 τος. Ἐπίσης ὥρισε Δ/τὴν τοῦ μικτοῦ ἀποσπάσματος (τὸ ὁποῖον εἶχε συγ-
 κροτήσῃ διὰ τῆς 6693 διαταγῆς του) τὸν Ὑποδ/τὴν τοῦ Συν/τος (31ου), Ἄ
 Ἄντ/ρχην Βασιλόπουλον μὲ τὰς ἰδίας δυνάμεις καὶ ἀποστολάς. Τὸ Σ.Σ.
 τὴν 19ην ὤ., διὰ τῆς 6713 διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Vην Μερ.
 νὰ καταλάβῃ τὸ ταχύτερον τὴν Πούντα Νόρδ καὶ νὰ διευκολύνῃ ἔτσι νὰ
 κατέλθουν ἐκ τοῦ 1816 τῆς Τρεμπεσίνας αἱ ὑπόλοιποι δυνάμεις τῆς πρὸς
 τὸν αὐχένα τῆς Μετζκόρανῃς. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις σύμφωνα μὲ
 τὰς μέχρι τῆς 21ης ὤ. πληροφορίας εἶχεν ὡς ἀκολούθως : Περὶ τὴν 24ην ὤ.
 τῆς παρελθούσης νυκτὸς ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑψ. 800
 καὶ 802 (XVης Μερ.) μὲ δυνάμιν Διλοχίας. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Εἰς
 τὴν περιοχὴν τοῦ 1178 (Vης Μερ.) καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ μέχρι τῆς 13.30'
 τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε σφοδροτάτας ἀντεπιθέσεις πρὸς
 ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος τούτου. Ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ
 ἀπεκρούσθησαν μὲ βαρυτάτας δι' αὐτὸν ἀπωλείας. Ἐχθρικά Τμήματα
 ἀπεπειράθησαν νὰ εἰσδύσουν διὰ τῆς χαράδρας Μαρितσαί μεταξὺ τοῦ
 1178 καὶ Ἄρτζας Ντὶ Μέντζο, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς διατάξεως μας. Τὰ
 Τμήματά μας ἀπέκρουσαν τὰ ἐχθρικά καὶ συνέλαβαν 100 περίπου
 αἰχμαλώτους. Ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία ἐξετέλεσε μόνον μερικὰς ἀναγνω-
 ρίσεις. Ὁ εἰς τὸ Σ.Σ. εὐρισκόμενος Σύνδεσμος Ἐπιτελῆς τοῦ Γ.Σ. ἀνέφερεν
 εἰς τὸ Γ.Σ. ὤ. τὴν 14ην ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Vης Μερ. ἐξείλισσοντο μετὰ
 μεγάλης δυσκολίας καὶ ὅτι τὸ Σ.Σ., κατόπιν ὑποκλοπῆς ὑπὸ ὑπηρεσίας
 του ραδιοτηλεγραφήματος, ἐφοβεῖτο ἐπίθεσιν εὐρυτέρας ἐκτάσεως εἰς
 τὸ μέτωπόν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἔλαβεν ὅλα τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα πρὸς
 ἀπόκρουσιν κάθε ἐπιθετικῆς ἐνεργείας. Περιῆλθον εἰς τὸ ΣΣ αἱ Δ.Ε.Ι.
 τῆς 14-2-41 καὶ 8005 διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Η., αἱ ὁποῖαι ἀφωροῦσαν τὴν κατὰ
 τὴν ἐπομένην ἐκδήλωσιν ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ Α' Σ.Σ. ἐναντίον τῆς Μαλε-
 σιόβας καὶ ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. ἐναντίον τοῦ χωρίου Μετζκόρανῃς. Διὰ τὴν
 ἐπίθεσιν τοῦ Β' Σώματος, τὴν ὁποῖαν ἐκτελοῦσεν ἡ Vη Μερ., ἡ Δ/σις τοῦ
 Σώματος, ὅπως ἄλλοῦ ἔγινε λόγος, ἐξέδωκε τὰς σχετικὰς διαταγὰς πρὸς
 τὴν Μεραρχίαν αὐτήν. Τὴν ἡμέραν αὐτήν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἦλθεν εἰς τηλ/κὴν
 ἐπαφὴν μὲ τὴν 1ην Μερ. τέσσαρας φορές, μὲ τὴν Vην Μερ. ἑπτὰ φορές,
 μὲ τὴν XIην Μερ. δύο, μὲ τὴν XVην Μερ. μίαν, μὲ τὸ Τ.Σ.Η. δύο,, μὲ τὸ
 Συγκρότημα Κλεισούρας μίαν καὶ μὲ τὸν Διοικητὴν τοῦ 31ου Συντ. Πε-
 ζικοῦ μίαν. Αἱ συνομιλίαι ἀφωροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις.

15 Φεβρουαρίου 1941. Ὁ οὐρανὸς ἐλαφρῶς νεφελώδης. Και-

ρὸς μᾶλλον καλός. Κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἀντεπιθέσεις α) ἐναντίον τῶν ὑψ. 800 καὶ 802 (XV Μερ.), β) ἐναντίον τῶν ὑψ. 717 καὶ 731 (Ιη Μερ.): "Ὅλαι αἱ ἐπιθέσεις ἀπεκρούσθησαν. Τὴν 8.20 ὦ. τῆς ἡμέρας αὐτῆς αἱ δυνάμεις τῆς Vης Μερ. κατέλαβαν τὴν Πούντα Νόρδ. Τὸ Σ.Σ., μετὰ τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῆς Vης Μερ. τῆς Πούντα Νόρδ, ἐξέδωκε τὴν 12ην ὦ. τὴν 6724 διαταγὴν του, διὰ τῆς ὁποίας διέταξε τὴν Vην Μερ. ὅπως ὠθήσῃ δυνάμεις πρὸς τὸ χωρίον Καστσίστι (Δ. τῆς Πούντα Νόρδ) καὶ πρὸς συνοικισμὸν 2 χιλ. Ν. τοῦ χωρίου Καστσίστι. Ἡ ἐνέργεια θὰ ἐγένετο μὲ συνδυασμὸν πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ 14ου Συντ. τῆς ἰδίας Μερ. αἱ ὁποῖαι ὑπὸ τὸν Συν/ρχην Παπαδόγκοναν, θὰ κατέβαιναν πρὸς τὸν αὐχένα τῆς Μετζγκόρανης, καὶ μὲ ἄλλας δυνάμεις τοῦ ἰδίου Συν/τος, αἱ ὁποῖαι θὰ κατέβαιναν πρὸς τὴν χαράδραν καὶ τὸ χωρίον Μετζγκόρανης. Σκοπὸς τοῦ συντονισμοῦ ἐκείνου ἦτο νὰ ἐκκαθαρισθῇ ἡ περιοχὴ Σέντελι. Τέλος τὸ 14ον Σ.Π. ὤφειλε νὰ ἐκκαθαρίσῃ τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Μπετσίστι, ὅπου κατόπιν θὰ προωθεῖτο ἡ ἀντιαρματικὴ ἄμυνα Κλεισούρας. Τὴν 14.30 ὦ. τὸ Σ.Σ., διὰ νὰ συντονίσῃ τὰς ἀνωτέρω διαταχθείσας ἐνεργείας, ἔθεσεν εἰς διάθεσιν τῆς Vης Μερ. τὴν Δ/σιν Πεζικοῦ ἐκείνης καθὼς καὶ τὸ 14ον Σ.Π. Ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας δὲν εἶχε μεταβληθῆ. Τὰ Τμήματά μας ἐπέτυχαν μικρὰν προώθησιν Δ. τῆς περιοχῆς Κλεισούρας. Λίαν σφοδραὶ ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1178 (Vη Μερ.) ἀπεκρούσθησαν. Ἡ Ἀεροπορία τοῦ ἐχθροῦ ἀνέπτυξε ζωηρὰν δρᾶσιν ἐναντίον τῆς περιοχῆς Τρεμπεσίνας (1308) καὶ Ἄρτζας Ντι Μέντζο. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. ἤλθεν εἰς τηλεφ/κὴν ἐπαφὴν μὲ τὸ Τ.Σ.Η. ἕξ φορές, μὲ τὴν Ιην Μερ. μίαν, μὲ τὴν Vην τρεῖς, μὲ τὴν ΧΙην μίαν, μὲ τὴν XVην μίαν, μὲ τὸ Ἀπόσπασμα Κλεισούρας ἕξ καὶ μίαν μὲ τὸ Ἀπόσπασμα Τσιγκούνη.

16 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς ἐλαφρῶς νεφελώδης. Καιρὸς μᾶλλον καλός.

Διὰ νὰ ἐκκαθαρισθῇ τὸ ταχύτερον ἡ περιοχὴ Σέντελι, τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6760 τῆς 12.15 ὦ. διαταγῆς του, διέταξε τὴν Vην Μερ. ὅπως ὁ Δ/τῆς Πεζικοῦ αὐτῆς, Συν/ρχης Παπαδόγκωνας, συντονίσῃ τὰς ἐνεργείας καὶ τοῦ 44ου Συν/τος καὶ τοῦ 14ου Τάγματος. Διὰ τῆς ἰδίας διαταγῆς ὁ Δ/τῆς τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας, Ἀν/ρχης Κουρκουλάκος ὤφειλε νὰ ὠθήσῃ τὸ ὑπὸ τὰς διαταγὰς του Τάγμα τοῦ 14ου Συν/τος πρὸς τὸ χωρίον Μετζγκόρανη, ἐν συνδέσμῳ ἀριστερὰ μὲ ἄλλα Τμήματά του. Ἡ ὠθησις τῶν Τμημάτων Κουρκουλάκου πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Μετζγκόρανης ἔπρεπε νὰ εἶναι δραστηρία. Τὸ Σ.Σ. διέταξε τὸ εἰς Ρίμπαν Τάγμα τοῦ 31ου Συν/τος (XVII Μεραρχία) νὰ ὠθηθῇ πρὸς Μουτσένι (περιοχὴν Κλεισούρας) διὰ νὰ εὐρίσκηται πλησιέστερον πρὸς τὴν γραμμὴν μάχης. Τὴν 17ην ὦ. ἐπίσης τὸ Σ.Σ. διέταξε (διαταγὴ 6761) τὰς XV καὶ Y.O.A. νὰ προωθηθοῦν

ή πρώτη από τὸ Πακομίτι εἰς Τόγλιαρι καὶ ἡ δευτέρα εἰς τὴν περιοχὴν Γκιουνανάι. Ἔως τὸ τέλος τῆς ἡμέρας Τμηματὸς μας κατῶρθωσαν νὰ προωθηθοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Μετζκόρανης μέχρις ἀποστάσεως 800 μέτρων, Α. τοῦ χωρίου τούτου. Αἱ ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ ὑψ. 1178 (V Μερ.) ἀπεκρούσθησαν. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου ὁ ἐχθρὸς ἔδειξε μεγάλην δραστηριότητα πυρῶν. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐφάνη καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν λίαν δραστηρία, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν Τρεμπεσίνας μέχρι Κλεισούρας. Βορειότερα ἐξετέλεσεν ἐπανειλημμένα ἀναγνωρίσεις. Τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς 8044/44/16-2-41 διαταγῆς του διέταξε τὸ Σ.Σ. ὅπως ἡ ἐκκαθάρισις τῆς περιοχῆς Σέντελι γίνη τὸ ταχύτερον, καθ' ὅσον ὁ ἔως τότε ρυθμὸς τῆς ἐπιχειρήσεως ἦτο βραδύς. Τὸ Α' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον ἀνέπτυσε δρᾶσιν Ν. τοῦ Ἀώου, προωθήθη ἀρκετά, ὥστε νὰ ἐπιτρέπη τὴν δραστηριωτέραν ἐνέργειαν τῶν Β. τοῦ Ἀώου Τμημάτων τοῦ Β' Σ.Σ. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφ. ἐπαφὴν μὲ τὸ Τ.Σ.Η. τρεῖς φορές, μὲ τὴν Ἰην Μερ. μίαν, μὲ τὴν Vην Μερ. ὀκτώ φορές, μὲ τὴν ΧΙην καὶ XVην μίαν, μὲ τὸ Ἀπόσπασμα Κλεισούρας τέσσαρας καὶ μὲ τὸ Π.Κ.Π. (νοτιῶς Ἀώου) δύο φορές. Αἱ συνομιλίας ἀφωροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις.

17η Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς νεφελώδης, καιρὸς ὀλίγον ἀκατάστατος. Αἱ μέχρι τῆς 9ης ὥ. ἀναφοραὶ εἰς τὸ Σ.Σ. διὰ τὴν στρατιωτικὴν κατάστασιν ἦσαν αἱ ἑξῆς: Εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέγκου Γκλιούλσι ὁ ἐχθρὸς τὴν 7.15 ὥ. ἐνήργησεν ἐπιθετικῶς ἀπὸ τὸ 813 πρὸς τὸ 845, μὲ μὲ ὑποστήριξιν Πυρ/κοῦ καὶ ὀλμων. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Αἱ κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν ἀντεπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον τοῦ 1178 (V Μερ.) ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν Τμημάτων μας διὰ τῆς λόγξης. Γενικὰ ὁ ἐχθρὸς, μὲ συνεχῆ πυρὰ Πυρ/κοῦ καὶ ὀλμων ἐκρατοῦσεν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου πολὺ στενὴν ἐπαφὴν μὲ τὰ διάφορα Τμηματὰ μας. Ἐπειδὴ ἐκ τῶν διαφόρων πληροφοριῶν περὶ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐκ τῆς δραστηριότητος, τὴν ὁποῖαν ὁ ἐχθρὸς τελευταίως ἐξεδήλωνε, τὸ Σ.Σ. ἐσχημάτισε τὴν γνώμην ὅτι αὐτὸς ἐνισχύετο διαρκῶς ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου καὶ ἐπειδὴ ἡ κορυφογραμμὴ 935, Μπρέγκου Γκλιούλσι, Κιάφ-Ε-Σόφιουτ εἶχε βασικὴν σπουδαιότητα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν παράταξιν, τὸ Σῶμα διέταξε (6782/ὥ. 10.00) τὴν XVην Μερ. νὰ προσανατολίσῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἐφεδρειῶν της πρὸς τὴν ἀνωτέρω κορυφογραμμὴν, διὰ νὰ δύναται, εἰς περίπτωσιν ἐπιθετικῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ τὰς χρησιμοποίῃ πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Τμημάτων τῆς ΧΙης Μερ. Ἐγνώρισε δὲ τὸ Σ.Σ. συγχρόνως ὅτι θὰ ἐπεδίωκε νὰ προσανατολίσῃ πρὸς τὴν κορυφογραμμὴν καὶ ἄλλας ἐφεδρείας, ὥστε κατόπιν νὰ μείνουν ἐλεύθεραι αἱ ἐφεδρεῖαι της.

Τὸ Τ.Σ.Η, διὰ τῆς 8060 διαταγῆς του, διέταξε τὸ Σ.Σ. ὅπως ἐκτελεσθῶν ἀναγνωρίσεις πρὸς ζευῆσιν τοῦ ποταμοῦ Ἄου μεταξὺ Μπρεζντανης-Δραγότι, καθ' ὅσον προεβλέπετο, μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Σέντελι, διαπεραίωσις βορείως τούτου Τμημάτων τοῦ Α' Σ.Σ.

Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6787, τῆς 15.30 ὤ., διαταγῆς του, ἐνίσχυσε τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς Τρεμπεσίνας ἀπὸ τὸ ὕψοδ. 1826 ἕως τὸν 1620.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ

Ἐπίθεσις ἐχθροῦ κατὰ Πούντα Νόρδ.—Φθορὰ Τμημάτων νῆς Μερ. εἰς Τρεμπεσίαν.—Ἡ Ἰη Μερ. ἀναφέρει πτώσιν ἠθικοῦ ἀνδρῶν τῆς εἰς Τρεμπεσίαν, λόγῳ βαρυτάτου χειμῶνος.—Τὸ Σ.Σ. μεταδίδει εἰς Μ. Μονάδας του πληροφορίας τοῦ Τ.Σ.Η. περὶ ἐπιχειμένης μεγάλης ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν.—Ἀναστολὴ ὑπὸ τῆς νῆς Μερ. ἐπιχειρήσεως πρὸς Σέντελι, λόγῳ κακοκαιρίας. Ἀρχιστρατήγος ἐπιμένει ὅπως ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπιχειρήσις.

Τὸ Β' Σ.Σ., διὰ τῆς 6799 ἀναφορᾶς του, ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. συγκριτικὸν ὑπόμνημα «περὶ τῆς δυναμικότητος τοῦ Σ.Σ. καὶ τοῦ ὑπ' αὐτοῦ ἀντιμετωπιζομένου ἐχθροῦ. Τὸ συμπέρασμα ἐκ τοῦ ὑπομνήματος ἐκείνου ἦτο ὅτι ἀπέναντι 31 Ταγμάτων, τὰ ὅποια διέθετε τὸ Σ.Σ., ἐκ τῶν ὁποίων ἐννέα ἦσαν ἀνέπαφα τὰ δὲ ὑπόλοιπα ὄχι πλήρη εἰς δυναμικότητα, ὁ ἐχθρὸς διέθετε 42 Τάγματα ἐξηκριβωμένα καὶ ἐνδεχομένως ἄλλα 19 ἀκόμη. Ἐξ αὐτοῦ προέκυπτεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς παρουσίαζε δυνατότητας ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, τὰς ὁποίας δὲν ἔπρεπε νὰ παραγνωρίζωμεν καὶ ὅτι αἱ δυνάμεις, ὅσας διέθετε τὸ Σ.Σ., δὲν ἔπρεπε νὰ θεωροῦνται ἐπαρκεῖς διὰ τὴν διατήρησιν τῆς Τοποθεσίας τοῦ Σ.Σ. Ὁ εἰς τὸ Σ.Σ. Σύνδεσμος τοῦ Γ.Σ., Ταγ/ρχης Παπαθανασιάδης, δι' ἀναφορᾶς του κατέστησε γνωστὰς εἰς τὸ Γ.Σ. τὰς δυσχερείας, εἰς τὰς ὁποίας προσέκρουον αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ Σ. Στρατοῦ, λόγῳ τῶν ἐκ τοῦ ἐδάφους δυσκολιῶν καὶ τῆς λυσσώδους ἀντιδράσεως τοῦ ἐχθροῦ. Κατέστησεν ἐπίσης γνωστὸν ὅτι, λόγῳ τῆς σημαντικῆς ἐνσχύσεως τοῦ ἐχθροῦ καὶ τῶν συνεχῶν τούτου ἀεροπορικῶν ἀναγνωρίσεων, αἱ ἀνησυχίαι τῆς Δ/σεως τοῦ Σ.Σ. περὶ προσεχοῦς ἐκδηλώσεως ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως εὐρείας ἐνεργείας ἐπετείνοντο. Ἐκ προφορικῆς ἀναφορᾶς τῆς Νῆς Μερ. πρὸς τὸ Σ.Σ. προέκυπεν ὅτι αἱ δυνάμεις τοῦ 14ου Σ.Π. τῆς Μερ. ταύτης ἠλαττώθησαν τόσον, ὥστε τὰ δύο Ταγματὰ του εἶχαν δύναμιν μόνις 500 ἀνδρῶν. Κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. διέταξε (6796) τὴν Μερ. ν' ἀναφέρει πῶς συνέβη καὶ ἡ Δ/σις τῆς Μερ. δὲν ἐπληροφορήθη ἐγκαίρως τὴν τὴν τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεως τοῦ 14ου Σντ. ὥστε ν' ἀναφέρει περὶ αὐτῆς εἰς τὸ Σ.Σ. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις μέχρι τῆς 19.45

ώ. ήτο ή έξής : 'Ο έχθρός δι' άντεπιθέσεων προσεπάθησε ν' άνακαταλάβη τήν Πούντα Νόρδ (V Μερ.). Είς τήν περιοχήν Μπρέγκου Γκλιούλοι επίσης ό έχθρός έξεδήλωσε δραστηριότητα (ΧΙη Μερ.). Είς τήν περιοχήν Κλεισούρας έσημειώθη ζωηρά δράσις πυρών. 'Η δραστηριότης τής έχθρικής 'Αεροπορίας υπήρξε μετρία. Κατά τήν ήμέραν αυτήν ή Δ/σις του Σ.Σ. ήλθεν είς τηλεφωνικήν έπαφήν με τό Τ.Σ.Η. τρείς φορές, με τήν Ιην Μερ. τέσσαρας, με τήν Vην Μερ. πέντε, με τήν ΧΙην Μερ. μίαν, Με τό Γ.Σ. (Συν/ρχης Κιτριλάκης) μίαν και με τό 'Απόσπασμα Κλεισούρας τρείς. Αί συνομιλίας άφωροῦσαν τās έπιχειρήσεις.

18 Φεβρουαρίου 1941. Ούρανός νεφελώδης. Λεπτή βροχή κατά διαλείμματα. Κατά τήν διάρκειαν τής νυκτός ή κατάσταση είς τό μέτωπον παρέμεινεν άμετάβλητος. Μόνον είς τήν περιοχήν τών ύψ. 800 και 802 (XV Μερ.) ό έχθρός ένήργησε δύο άντεπιθέσεις, μετά προπαρασκευήν πυρ/κοῦ. Αί άντεπιθέσεις άπεκρούσθησαν. Τήν μεσημβρίαν ό έχθρός έξαπέλυσε σφοδράν άντεπίθεσιν κατά τής Πούντα Νόρδ (Vη Μερ.), ή όποία άπεκρούσθη. 'Η έχθρική 'Αεροπορία ένήργησεν άναγνωρίσεις είς τό μέτωπον . Κατά τήν ήμέραν αυτήν ή Δ/σις του Σ.Σ. έπικοινωνήσε τηλεφ/κώς με τό Τ.Σ.Η. μίαν φοράν, με τήν Ιην Μερ. μίαν, με τήν Vην Μερ. τέσσαρας φορές, με τήν ΧΙην και XV άπό μίαν, με τό Συγκρότημα Κλεισούρας τρείς φορές και με τό Π.Κ.Π. του Σώματος (νοτίως 'Αώου) μίαν. Αί γενόμεναι συνομιλίας είχαν σχέσιν με τās έπιχειρήσεις.

19 Φεβρουαρίου 1941. Καιρός λίαν άκατάστατος. Βροχή συνεχής καθ' όλον τό 24ωρον. 'Επί τής Τρεμπεσίνας και Σέντελι έμαίνοντο αί χιονοθύελλαι. 'Η στρατιωτική κατάσταση είς τό μέτωπον του Σ.Σ. κατά τήν παρελθοῦσαν νύκτα παρέμεινεν άμετάβλητος. Κατόπιν τής υπ' αριθμ 8072/72 διαταγής του Τ.Σ.Η. τό ΣΣ άνέφερεν είς τοῦτο τήν διάταξιν τής Vης Μερ. Διά τής 6831 ώ. 11 διαταγής του τό Σ.Σ. διέταξε τό Συγκρότημα Κλεισούρας όπως προωθήση τήν άντιαρματικήν του άμυναν επί τής δημοσίας όδοῦ Κλεισούρας - Τεπελενίου. 'Η Vη Μερ. δι' άναφοράς της έγνώρισεν είς τό Σ.Σ. ότι τὰ Τμήματα τής Vης Ο.Α. τὰ όποία εύρίσκοντο επί τής Τρεμπεσίνας, υπέφερεν πολύ άπό τās χιονοθύελλας και τό δριμύ ψύχος. Κατόπιν τούτου τό Σ.Σ. διά τής 6850/ 16.30 ώ. διαταγής του, έδωκεν έντολήν είς τήν έν λόγω Μεραρχίαν όπως άποσύρη τὰ Τμήματα τής Υ.Ο.Α. είς καταλλήλους χώρους τών άνατολικών πλαγιών. 'Επί τής κορυφογραμμής έπρεπε νά μείνουν μόνον Τμήματα έπιτηρήσεως. Κατόπιν τής υπ' αριθμ 8072/72 διαταγής του Τ.Σ.Η. διά τής όποίας τοῦτο έξητοῦσε νά πληροφορηθῆ πόσαι δυνάμεις επί πλέον άπητοῦντο πρὸς κατάληψιν τής περιοχής Σέντελι, τό Σ.Σ., διά τής 6852 άναφοράς του, άπήντησεν ότι έχρειάζοντο δύο άκόμη Τάγματα

πλήρους δυνάμεως. Μέχρι τῆς 20ης ὤ. ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον εἶχεν ὡς ἐξῆς: Εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε Μπούμπεσι ἐχθρική περίπολος ἀπειπειράθη νὰ πλησιάσῃ τὰς γραμμὰς μας. Εἰς μερικοὺς τομεῖς τοῦ μετώπου ὁ ἐχθρὸς ἔβαλε δραστικά πυρά. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἀνταλλαγὴ πυρῶν.

Ἐπειδὴ τὴν ἐπομένην ἡμέραν τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ.Σ. ἐπρόκειτο ν' ἀναπτύξῃ δρᾶσιν, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6855 23.55ῶ. διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Vην Μερ. νὰ ἐνεργήσῃ καταλλήλως ἀπὸ Πούντα Νόρδ πρὸς Σέντελι, ἔστω καὶ ἂν δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐνεργείας βάρους. Ἐλήφθησαν ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. αἱ κάτωθι διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Η. α) Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 833/19-2-41 διὰ τῆς ὁποίας ἠρωτήθη τὸ Σ.Σ. ποῖαι ἐκ τῶν Μ.Μ. του ἔπρεπε ν' ἀντικατασταθοῦν διότι εἶχε τὴν πρόθεσιν νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σώματος καὶ ἄλλην Μ. Μονάδα. καὶ β) Ἡ ὑπ' ἀριθμ. 842/19-2-41, διὰ τῆς ὁποίας ἐγνώρισεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι κατὰ ἀξιοπίστους πληροφορίας, οἱ Ἴταλοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐξαπολύσουν ἐντὸς ὀλίγου μεγάλην ἐπίθεσιν με κατεύθυνσιν Γκλάβα, Μπούμπεσι καὶ ὅτι τελευταῖα ἀπεβιβάσθησαν εἰς Ἀλβανικοὺς λιμένας πιθανῶς 4-5 νέαι Ἴταλικά Μεραρχία. Διὰ τοῦτο ἐπεβάλλετο νὰ περατωθοῦν τάχιστα αἱ ἐπιχειρήσεις πρὸς Σέντελι καὶ Κόντρα, διὰ νὰ δημιουργηθοῦν διαθεσιμότητες καὶ τὸ Σῶμα ἀντιμετωπίσῃ ὑπὸ καλυτέρας συνθήκας κάθε κίνδυνον. Τέλος συνέστησεν εἰς τὸ Σῶμα νὰ ἐπιστήσῃ τὴν προσοχὴν του ἐπὶ τῆς περιοχῆς Μπούμπεσι. Ἡ Vη Μερ. ἀνέφερεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ συνεχιζομένη χιονοθύελλα ἠύξανε τὴν διαρροὴν τῶν Τμημάτων καὶ ἐπομένως δὲν ἐπέτρεπε νὰ συνεχισθοῦν αἱ προσπάθειαι τῆς πρὸς τὸ Σέντελι, εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὁποίου κάθα κινήσεις καθίστατο ἀδύνατος καὶ ὅτι διέταξε νὰ διατηρηθοῦν με κάθε θυσίαν τὰ κατεχόμενα σημεία. Τέλος προσέθεσεν ὅτι διὰ νέας ἐπιχειρήσεις ἐχρειάζοντο τουλάχιστον δύο ἀνέπαφα Τάγματα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ ἐπέτρεπε καὶ ὁ καιρὸς. Ἡ Ιη Μερ. ὑπέβαλεν εἰς τὸ Σ.Σ. ἀναφορὰν, εἰς τὴν ὁποίαν ἦσαν συνημμένοι ἀναφοραὶ τῶν Δ/τῶν τῶν Μονάδων τῆς. Εἰς τὴν ἀναφορὰν αὐτὴν ἡ Μερ. ἐξέθεσεν ὅτι, λόγῳ τῶν δυσμενεστάτων καιρικῶν συνθηκῶν, τῶν μεγάλων δυσχερειῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ καὶ τῶν συνεχῶν βομβαρδισμῶν ὑπὸ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας, ἰδίως ἐναντίον τῶν Τμημάτων, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας, τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν διορκῶς ἐφθινεν. Ἐγίνετο πλέον αἰσθητὴ ἡ διαρροὴ τῶν ὀπλιτῶν καὶ αὐτῶν τῶν ἀξιωματικῶν. Διὰ τοῦτο—συνέχιζεν ἡ ἀναφορὰ—ἦτο ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ν' ἀναπαυθοῦν τὰ Τμήματα τῆς Μεραρχίας ἔστω καὶ δι' ὀλίγας ἡμέρας, μακρὰν τοῦ πεδίου τῆς μάχης. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἐπεκοινωνήσῃ τηλεφωνικῶς, σχετικὰ με τὰς ἐπιχειρήσεις, με τὸ Τ.Σ.Η. δύο φορές, με τὴν Ιην Μερ. τρεῖς, με τὴν Vην Μερ. τρεῖς, με τὴν ΧΙην Μερ. μίαν καὶ με τὴν XVην μίαν. Ὁ οἶσος με τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας καὶ με τὸ Π.Κ.Π. Σώματος (νοτίως Ἀώου

20 Φεβρουαρίου 1941. Ούρανός νεφελώδης, καιρός μάλλον άκατάστατος. Σύμφωνα με τās αναφοράς προς τὸ Σῶμα μέχρι τῆς 9ης ὤ., ἡ κατάσταση εἰς τὸ μέτωπον παρέμεινε ἀμετάβλητος. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6857 διαταγῆς του, ἐγνώρισεν εἰς τās 1ην, 7ην, 11ην, 15ην καὶ 17ην Μεραρχίας του τās πληροφορίας τοῦ Τ.Σ.Η. περὶ ἐπιχειρήσεως Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Καὶ ἐτόνισεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη αἱ Μονάδες νὰ συλλάβουν «δι' ἐγχειρημάτων» αἰχμαλώτους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους νὰ ἐξακριβώσουν, ἂν ἔφθασαν πραγματικὰ νέαι ἐχθρικαὶ δυνάμεις πρὸ τοῦ μετώπου των. Ἦτο ἐπίσης ἀνάγκη νὰ ἐπιταχυνθῆ ἡ ὀργάνωσις τῆς Τοποθεσίας καὶ νὰ δημιουργηθοῦν ἐφεδρεῖαι πρὸς ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεων, ἐν περιπτώσει ἐχθρικῆς ἐνεργείας. Τὸ Σ.Σ., εἰς ἀπάντησιν τῆς αναφορᾶς τῆς 7ης Μερ. ἡ ὁποία ἐζητοῦσε, διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὸ Σέντελι 2 ἀνέπαφα Τάγματα, ἔθεσεν εἰς διάθεσιν (διαταγὴ 6858 13 ὤ.) τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας τὸ 31ον Σ.Π. (-Τάγμα) τῆς 17ης Μερ., τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Ψάρι. Καὶ ἐτόνισεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ συνέχισις τῶν ἐπιχειρήσεων πρὸς τὸ Σέντελι ἔπρεπε νὰ εἶναι δυνατὴ ἀπὸ τὴν 23ην τοῦ μηνός.

Κατὰ τās μέχρι τῆς 20ῆς ὤ. πληροφορίας ἡ στρατιωτικὴ κατάσταση ἦτο ἡ ἑξῆς : Ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε σφοδρῶς διὰ πυρ/κοῦ καὶ ὀλων ἐναντίον τῶν ὑψ. 800 καὶ 802 (15η Μερ.). Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐξεδήλωσε δραστηριότητα, ἰδίως πρὸ μεσημβρίας, ἐναντίον τῆς περιοχῆς τῶν Ἀρτζῶν καὶ Χάνι Μπαλαμπάν. Τὸ Τμήμα Σ.Η. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 849/20-2-41 διαταγῆς τῆς ἐγνώρισεν εἰς τὸ Σ.Σ. ὅτι ἡ ἐπιθυμία του ἦτο ν' ἀποκτήσῃ ἡ ἀποφασισθεῖσα ἐναντίον τοῦ Σέντελι ἐνέργεια τὴν ἀρμόζουσαν ἰσχύν, ὥστε νὰ ἐκκαθαρισθῆ τάχιστα ἡ περιοχὴ ἐκείνη. Διὰ νὰ διευκολύνῃ δὲ αὐτὸ ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν του πρὸς χρησιμοποίησιν δύναμιν μέχρι Σ.Π. ἐκ τῆς 17ης Μερ. Ἐπίσης τὸ Τμήμα Σ.Η. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 859/20-2-41 διαταγῆς τῆς προώθησε τὴν 17ην Μερ. εἰς τὴν περιοχὴν Καίτσας καὶ Μπάλι, διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, τὴν 1ην Μερ. Εἰς περιπτώσει, κατὰ τὴν ὁποῖαν ἐχθρική ἐνέργεια ἤθελε προλάβῃ τὴν ἀντικατάστασιν αὐτῆν, ἡ 17η Μερ. ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθῆ ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. σύμφωνα με τās ἀνάγκας τοῦ ἀμυντικοῦ ἀγῶνος. Τὴν 10.50' ὤ συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ὁ Δ/τῆς τοῦ Σώματος, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ὁ Διευθυντὴς τοῦ 11ου Γραφείου καὶ ὁ Ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σώματος, ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Η., ὁ Ἀντ/ρχης τοῦ Ἱππικοῦ Μπαλοδῆμος τοῦ Τ.Σ.Η. καὶ ὁ εἰς τὸ Σ.Σ. Σύνδεμος τοῦ Γ.Σ., Ταχ/ρχης Παπαθανασιάδης καὶ συνεζήτησαν ὅλα τὰ ζητήματα, ὅσα ἀφωροῦσαν τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων, δηλαδὴ τās πληροφορίας περὶ ἐχθροῦ, τὴν δυναμικότητα τοῦ ἐχθροῦ, τὴν κατάστασιν τῶν ἡμετέρων δυνάμεων, τās καιρικὰς συνθήκας κτλ. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς καὶ συνωμίλησε σχετικὰ με τās ἐπιχειρήσεις

μέ τὸ Τμήμα Σ.Η. Μὲ τὰς 1ην, 5ην, 11ην καὶ 15ην Μεραρχίας. Μὲ τὸν Συντ/ρχην Τσιγκοῦνην (δεξιὸν Ἰλας Μεραρχίας Α'Σ.Σ.). Καὶ μέ τὸ Π.Κ.Π. τοῦ Σώματος (νοτίως Ἀώου).

21 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς κατὰ διαλείμματα βροχερός. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 9ης ὥ. πληροφορίας, ἦτο ἀμετάβλητος. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6888 διαταγῆς του ἐρρύθμισε τὰ ζητήματα ἀντικαταστάσεως τῆς 1ης Μερ. ὑπὸ τῆς XVIIης, σύμφωνα μὲ τὴν 859/20-2-41 διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Η. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6895/13 ὥ. διαταγῆς του ὑπήγαγε τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς 5ης Μερ. Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 19.40 ὥρ. πληροφορίας τοῦ Σώματος, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις παρέμεινε ἀμετάβλητος. Ὁ ἐχθρὸς ἐβάλλε δραστικὰ πυρὰ κατὰ διαλείμματα, εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέγκου Γκλιούσι (XI Μερ.).

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφήν, διὰ ζητήματα ἐπιχειρήσεων, μὲ τὰς 5ην, 11ην καὶ 15ην Μεραρχίας καὶ μέ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας.

22 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Βροχαί. Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 9ης ὥ. πληροφορίας, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις, κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα, ἦτο ἀμετάβλητος. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8134/128/21-2-41 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η. πρὸς τὸ Σ.Σ. περὶ τῆς ἀνάγκης ὅπως ὀλοκληρωθῆ ἡ κατάληψις τοῦ Σέντελι μέχρι τῆς γραμμῆς Καμτσίστι, Ντάμισι, Ἀώου καὶ ὅπως διὰ ταχείας καὶ δραστηρίας ἐνεργείας ἀποκοποῦν καὶ μὴ διαφύγουν αἱ Α. τοῦ Τεπελενίου ἐχθρικοὶ δυνάμεις, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε σχετικὴν διαταγὴν πρὸς τὴν 5ην Μερ. (6907/ὥρα 11). Κατόπιν τῆς ἀναφορᾶς τῆς 5ης Μερ. περὶ τῶν κινδύνων, τοὺς ὁποίους διέτρεχαν τὰ εἰς τὴν Τρεμπεσίαν (1923, 1816) Τμήματά της, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 6905/ὥ. 13 ὥ. διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Μερ. νὰ μετακινήσῃ τὰ Τμήματα εἰς τὰς ἀνατολικὰς ἀντηρίδας, ὅπου ἡ διαμονὴ θὰ ἦτο πλέον ὑποφερτὴ. Σύμφωνα μὲ τὰς μέχρι τῆς 19.45 ὥ. ἀναφορὰς πρὸς τὸ Σῶμα, ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις παρέμεινε ἀμετάβλητος. Ἡμέτερον ἐγχείρημα πρὸς καταστροφὴν τῆς γεφύρας Μετζγκόρανῆς ἐπὶ τῆς δημοσίας ὁδοῦ Κλεισούρας Τεπελενίου, προσέκρουσεν εἰς ἰσχυρὰς ἀντιδράσεις τοῦ ἐχθροῦ. Κατὰ τὴν ἐνέργειαν ὑπέστημεν ἀπωλείας καὶ μερικοὶ ἄνδρες συνελήφθησαν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.

23η Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Ἡ βροχὴ συνεχίζετο. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον παρέμεινε ἀμετάβλητος. Ἐπειδὴ οἱ ἵπποι τῶν 5ης, 15ην καὶ 17ης Ο.Α. ἠλαττώθησαν πολὺ, τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 6938 διαταγῆς του ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως αἱ Ὅμαδες συγκροτηθοῦν εἰς πεζοπόρους Ἰλας τῶν 200 ἀνδρῶν κάθε μία. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν καὶ μέχρι τῆς 20ῆς ὥ. ἡ κατάστασις εἰς

τὸ μέτωπον παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὰς περιοχὰς τῆς Κλεισούρας, Χάνι Μπαλαμπάν, Τσέποβε, Γκάζιζας. Χιόνι ἄφθονον ἔπιπτεν εἰς τὰ ὄρη. Χιονοθύελλαι ἀπέκλεισαν Τμήματά μας ἐπάνω εἰς τὸ ὕψ. 1733 (Τρεμπεσίνας). Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὴν Διοίκησιν τῆς Vης Μερ., ἡ ὁποία ἀνέφερε σχετικὰ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ἐτόνισε τὴν ἀθλίαν καιρικὴν κατάστασιν.

24 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς λίαν ἀκατάστατος. Βροχὴ συνεχῆς καὶ εἰς τὰ ὄρεινά χιόνι. Κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον ἔμεινεν ἀμετάβλητος. Τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8175/23-2-41 διαταγῆς του ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. δύο Τάγματα τοῦ τοῦ 21ου Συν/τος (VI Μερ.), τὰ ὁποία μετεφέροντο δι' αὐτοκινήτων, διὰ ν' ἀντικαταστήσουν Τμήματα τῆς XVης Μερ.

Μέχρι τῆς 19.30ῶ. ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον ἦτο ἀμετάβλητος. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Vη Μερ. ὑπέβαλεν ἀναφορὰν εἰς τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὁποίας καθιστοῦσε γνωστὸν ὅτι, τόσον τὸ ἄφθονον χιόνι καὶ ἡ συνεχιζομένη τρομερὰ κακοκαιρία, ὅσον καὶ ἡ μεγάλη φθορὰ τῶν Μονάδων τῆς, δὲν παρείχαν ἐλπίδα δι' εὐνοϊκὴν ἐξέλιξιν καὶ πραγματοποίησιν τῶν ἐπιδιωκομένων πρὸς τὸ Σέντελι ἀντικειμενικῶν σκοπῶν. Ἴσως — συνέχιζεν ἡ ἀναφορὰ — οἱ ἀντικειμενικοὶ σκοποὶ ἐπετυγχάνοντο, ἐὰν παρεκάμπττο ἡ ὄρεινὴ περιοχὴ καὶ ἡ ἐπίθεσις ἐξαπελύετο ἀπὸ τὴν περιοχὴν ὕψ. 710, 1178 καὶ κατηθύνετο κατὰ μῆκος τοῦ ἀντερείσματος ἀπὸ 1178 (δυτικὰ τῆς Ἀρτζα Ντι Σόπρα), ἀμέσως Α. τοῦ Μορτολόζι, Κιάφ-Ε-Μπελούσιτ πρὸς τὸν Ἀῶον. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐνέργεια αὐτὴ θὰ ἦτο εὐρεῖα καὶ θὰ εἶχεν ἀνάγκην νὰ καλύπτεται συνεχῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ τροφοδοτηθῇ μ' ἐπαρκεῖς δυνάμεις, τοῦλάχιστον μὲ 2 Σ.Π. καὶ Μοίρας Ὁρ. Πυρ/κοῦ. Ἡ ἰδία Μεραρχία, διὰ διαταγῆς τῆς, ἀνέστειλε προσωρινῶς, λόγῳ τῆς συνεχιζομένης τρομερᾶς κακοκαιρίας, τὴν πρὸς τὸ Σέντελι ἐπιχείρησιν. Τὴν 13.50 ὥ. ἔγινε καὶ τηλεφωνικὴ ἐπαφὴ μεταξὺ τῆς Δ/σεως τοῦ Σ.Σ. καὶ τῆς Vης Μερ. Ὁ Δ/τῆς τῆς Μερ. ἐτόνισεν ὅτι ἡ καιρικὴ κατάστασις ἦτο τοιαύτη καὶ τὰ Τμήματα ὑπέφεραν τόσον, ὥστε καθίστατο ἀδύνατον νὰ συνεχισθοῦν αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοῦ παρόντος. Ἀκολούθως ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. ἤλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸ Γ.Σ. καὶ ἀνέφερεν εἰς αὐτὸ διὰ τὴν τρομερὰν κακοκαιρίαν, ἡ ὁποία ἠμπόδιζε τὴν Vην Μερ. νὰ ἐξαπολύσῃ ἐπίθεσιν. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ IIIου Γραφείου τοῦ Γ.Σ. Συν/ρχης Κιτριλάκης ἀπήντησεν ὅτι ἔθεσεν ὑπ' ὄψιν τοῦ Ἀρχιστρατήγου τοῦτο, ἀλλ' ὁ Ἀρχιστράτηγος εἶχε τὴν ἀντίληψιν ὅτι καὶ ὁ ἐχθρὸς εὕρισκετο εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν ἐκ τῶν χιονοθύελλῶν καὶ ὅτι ἔπρεπεν ἡ Vη Μερ. νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐνέργειαν. Ὁ Ἀρχιστράτηγος ἔδιδεν οὕτω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀγνοοῦσε τὰς μεθόδους μάχης τοῦ Πεζικοῦ. Ἴσως νὰ ἀγνοοῦσεν ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐξουδετερώσεως ἐχθροῦ, εὕρισκομένου ἐπὶ τοῦ Σέντελι κυρίως, ἀλλὰ περὶ ἐχθροῦ εὕρισκομένου πέ-

ραν τούτου, εις χαμηλότερα ὕψη καὶ προκεκαλυμμένου ἀπὸ τὰ πυρὰ καὶ τὴν κακοκαιρίαν καὶ ἐπὶ πλεόν ἀμυνομένου. Μεταξὺ τῶν ἄλλων ὁ Συν/ρχης Κιτριλάκης εἶπεν ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἀπέστειλε σχετικὴν διαταγὴν διὰ νὰ ἐκφράσῃ ἐπ' αὐτῆς ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος τὰς σκέψεις της. Ἀκολουθῶς ὁ Δ/τῆς τοῦ Σώματος ἀνέφερεν ὅτι ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἡ χιονοθύελλα ἐμαίνετο εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ μετώπου καὶ δὲν ὑπῆρχεν ὁρατότης καὶ ὅτι τὰ ἐπὶ τοῦ ὕψ. 1308 Τμήματα εἶχαν ἀποσυρθῆ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τούτου, ὅπου ὑπῆρχαν δένδρα, διὰ ν' ἀνάπτουν φωτιάς. Ὁ Διευθυντὴς τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Γ. Στρατηγείου, Συν/ρχης Κιτριλάκης, εἶπεν εἰς τὸν Ἐπιτελάρχην τοῦ Β'Σ.Σ., Συν/ρχην Μαχᾶν, ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλάς ἀνέμενεν ἀπὸ αὐτὸν νὰ καταλάβῃ τὸ Τεπελένι. Ὁ Συν/ρχης Μαχᾶς τοῦ ἀπήντησεν ὅτι, καὶ ἂν κατελαμβάνετο ὁλόκληρον τὸ Σέντελι, ἡ κάθοδος ἐξ αὐτοῦ καὶ ἡ προχώρησις τῶν ἡμετέρων δυνάμεων πρὸς Τεπελένι, τὸ ὅποῖον κεῖται πέραν τοῦ Ἀώου, θὰ ἦτο ἀδύνατον, διότι αἱ δυνάμεις μας ἐκεῖνα θὰ ἐθερίζοντο ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος κατεῖχε τὸν ὀρίζοντα μέχρι Γκλάβων. Τὰ πυρὰ δὲ ἐκεῖνα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξουδετερωθοῦν ὑφ' ἡμῶν, διότι οὔτε τὸ Πυρ/κὸν μας ἠδύνατο νὰ βάλῃ ἀπὸ θέσεων ἀνατολικῶς τῆς Τρεμπεσίνας οὔτε ἦτο δυνατόν, λόγω ἀνεπαρκείας τῶν μέσων μας, νὰ ἐξουδετερωθῆ ἕνας τόσοσιν μεγάλος ὀρίζων. Καὶ ἐπρόσθεσεν ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ὅτι ὅπως καὶ ἄλλοτε ἀνέφερεν μόνον διὰ τῆς ὑπερκεράσεως τῆς Τρεμπεσίνας καὶ διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Γκλάβων θὰ ἐπετυγχάνοντο τὰ ἐπιδιωκόμενα ἀποτελέσματα.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Η., Συν/ρχης Γρηγορόπουλος, ἔδιδε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀγνοοῦσε τὰς μεθόδους μάχης τοῦ Πεζικοῦ, διότι καὶ αὐτὸς ἐπέμενε νὰ ἐπιτεθοῦν τὰ Τμήματά μας ἀπὸ τὸ Σέντελι εἰς Τεπελένι. Εἰς τοῦτον ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἠναγκάσθη ν' ἀπαντήσῃ : «Δὲν ξέρεις τί λέγεις, διότι ἀγνοεῖς τὰς μεθόδους μάχης τοῦ Πεζικοῦ».

Τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφήν, διὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὰς ἐπιχειρήσεις, μὲ τὰς Vην ΧΙην καὶ XVην Μερ. καὶ Ιην Μερραρχίαν.

25 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἐξαιρετικῶς ἀκατάστατος. Βροχαὶ καὶ ἄνεμοι εἰς τὰ πεδινά. Χιονοθύελλαι μὲ βιαιοτάτους ἀνέμους εἰς τὰ ὄρεινά. Μέχρι τῆς 9ης ὥ. ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἐπειδὴ, ὅπως ἀνέφερεν εἰς τὴν Διοίκησιν ἡ Vη Μερραρχία, τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας Τμήματά της, λόγω τῆς τρομερᾶς κακοκαιρίας, εὐρίσκοντο εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας ἕνα Τάγμα τοῦ 29ου Συν/τος (XVIIης Μερ.), τὸ ὅποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Ρίμπας, διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ Τμήματα, ὅσα ἦσαν Α. τῆς Μετζγκόρανης (διαταγὴ 7021/19 ὥ.) Μέχρι τῆς 20ης ὥ. ἡ κατάστασις δὲν παρουσίασεν

εις τὸ μέτωπον οὐδεμίαν μεταβολήν. Ἡ κακοκαιρία ἐξακολουθοῦσε. Τὴν 10ην ὦ. ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφωνικὴν ἐπαφήν μετὰ τὸ Τ.Σ.Η. (Γρηγορόπουλον). Ὁ Συν/ρχης Γρηγορόπουλος εἶπεν ὅτι, κατὰ διαταγὴν τοῦ Στρατηγοῦ (Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Η.), σύμφωνον μετὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀρχιστρατήγου, ἡ ἐπιχειρήσις ἐναντίον τοῦ Σέντελι ἔπρεπεν ἀπαραιτήτως νὰ γίνῃ καὶ νὰ μὴ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν ἡ κακοκαιρία, διότι ἐκεῖ ὅπου ἦσαν τῶρα τὰ Τμήματα ἡ διαρροὴ ἦτο μεγαλυτέρα. Ἡ ἐπιχειρήσις ἔπρεπε νὰ γίνῃ καὶ διὰ γενικωτέρους λόγους. Τέλος, μετὰ ἀρκετὴν διαλογικὴν συζήτησιν ὁ Συν/ρχης Γρηγορόπουλος προσέθεσεν ὅτι ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ἠδύνατο ν' ἀνατεθῆ καὶ εἰς τὸν Δ/τὴν τῆς XVIIης Μεραρχίας, Ὑποστράτηγον Ρουσσόπουλον. Τί κρίμα! Ἐθυσίαζαν καὶ τὴν XVIIην Μεραρχίαν, μετὰ τὴν θυσίαν τῆς Vης, εἰς ἀγῶνα, ὁ ὁποῖος, ἦτο βέβαιον ὅτι θ' ἀπετύγχανεν. Αὐτὰ τ' ἀποτελέσματα προκύπτουν, ὅταν οἱ Διοικοῦντες ἀγνοοῦν τὰς μεθόδους μάχης τοῦ Πεζικοῦ. Κατὰ τοὺς παρελθόντας πολέμους ὑπῆρξαν Διοικηταὶ Μεγάλων Μονάδων οἱ ὁποῖοι προήρχοντο ἀπὸ τὸ Πυρ/κὸν καὶ οἱ ὁποῖοι ἐγνώριζαν τὸν ἀγῶνα τοῦ Πεζικοῦ. Τῶν Διοικητῶν τούτων τὰ Τμήματα ἔδρασαν ἐπιτυχῶς ὕπῃρξαν ὁμοῦ καὶ Διοικηταὶ Μεγάλων Μονάδων, προελθόντες καὶ αὐτοὶ ἐκ τοῦ Πυρ/κοῦ, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐγνώριζαν ἐπαρκῶς τὸν ἀγῶνα τοῦ Πεζικοῦ, διὰ τοῦτο τ' ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς των δὲν ὑπῆρξαν ἱκανοποιητικά. Ἐξ αἰτίας τῆς μὴ ἐπιτυχῆς δράσεως τῶν τελευταίων τούτων, κατὰ τὴν περίοδον τῶν πολέμων 1912 καὶ 1913 ἐκυκλοφοροῦσεν ἡ φήμη ὅτι πολλοὶ Πυροβοληταί, ὡς Διοικηταὶ Μεγάλων Μονάδων, ἐξέδιδαν πολλάκις διαταγὰς, αἱ ὁποῖαι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐκτελεσθοῦν ὑπὸ τοῦ Πεζικοῦ, καίτοι τότε ὁ ἀγὼν τοῦ Πεζικοῦ ἦτο ἀπλοῦς. Κατὰ τὸν Μικρασιατικὸν ἀγῶνα καὶ κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν πόλεμον, ὁ ἀγὼν τοῦ Πεζικοῦ ἦτο σύνθετος καὶ ἀπαιτοῦσε τεχνικὴν κατάρτισιν. Οἱ ἀγνοοῦντες τὸν ἀγῶνα Πεζικοῦ κατ' ἀνάγκην ἐξέδιδαν διαταγὰς, τὰς ὁποῖας δὲν ἠδύνατο τὸ Πεζικὸν νὰ ἐφαρμόσῃ. Τοιαῦται ἦσαν αἱ διαταγαί, τὰς ὁποῖας εἶχαν ἐκδώσει οἱ κ.κ. Γρηγορόπουλος καὶ Κιτριλάκης. Ἐρριπταν οὗτοι ἀσκόπως Μεγάλαις Μονάδασι εἰς τὸ χάος τῶν παγετώνων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι διὰ νὰ καταβοῦν αὐταὶ δυτικῶς τῶν ὄγκων τούτων, ὡς βορὰ τῶν ἀνενοχλήτων ἐχθρικῶν πυρῶν. Καὶ δύναται νὰ εἴπη κανεὶς μετὰ πικρίας ὅτι εὐτυχῶς αἱ χιονοθύελλαι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν κάθοδον τῶν ἐν λόγῳ Μονάδων καὶ οὕτω ἀπέτρεψαν τὸ τραγικὸν ἀποτέλεσμα, τὴν ἐκμηδένισιν των.

Ἀκολουθῶν ὁ Δ/τὴς τοῦ Σώματος ἤλθεν εἰς τηλεφ. ἐπαφήν καὶ συνωμίλησε διὰ ζητήματα, σχετικὰ μετὰ τὰς ἐπιχειρήσεις μετὰ τὸ Γ.Σ. μετὰ τὰς Υἱν, ΧΙην καὶ XVην Μεραρχίας καὶ μετὰ τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας.

Νομίζω ὅτι πρέπει νὰ προστεθοῦν μερικαὶ δραματικαὶ λεπτομέρειαι ἐκ τοῦ ἀγῶνος Τρεμπεσίνας.

Τὸ Β' Σ.Σ. πρὶν ἀπαναλάβῃ τὰς ἐπιχειρήσεις κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 1220 - Γαρονὶν μετὰ τὴν μεγάλην του Νίκην τῆς 30 Δεκ/βρίου 1940 ὅτε κατέλαβε τὸ συγκρότημα 1220 (1292 - 1263) ἀντελήφθη ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τῆς προχωρήσεως πρὸς Γαρονὶν θὰ ἔφερε τὸ δεξιὸν του ἐν μεγάλη ἐξεχούση διότι τὸ ἀριστερόν του δὲν θὰ μπορούσε νὰ κινηθῆ ἀπὸ τὴν Κλεισούραν. Οὕτω τὸ ἀνάπτυγμα τοῦ μετώπου τοῦ Σ.Σ. σχεδὸν ἐδιπλασιάζετο, μεταξύ δὲ τοῦ Γαρονὶν καὶ Κλεισούρας θὰ εὑρίσκετο ἡ Τρεμπεσίνα εἰς τὸ πλευρὸν καὶ τὰ νῶτα σχεδὸν τοῦ Σ.Σ.

Ἐζήτησεν κατόπιν τούτου τὸ Σ.Σ. ἀπὸ τὸ Γ.Σ. ἐνισχύσεις πρὶν ἢ ἐξακολουθήσῃ τὴν προχώρησιν τοῦ δεξιοῦ του πρὸς Γαρονὶν. Τὸ Σ.Σ. δὲν ἐνέκρινε. Ἔγινεν ἡ προχώρησις καὶ ἡ Μεραρχία Λευιάνο κατελθούσα ἐκ τῆς Τρεμπεσίνας ἔφθασεν μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Κλεισούρας - Βερατίου. Οὕτω τὸ Β' Σ.Σ. ἐκινδύνευσε νὰ ἀποκοπῆ εἰς δύο, ἐνῶ συγχρόνως ἐκινδύνευαν τὰ νῶτα τοῦ δεξιοῦ του.

Ἡ κατάστασις ἦτο κρίσιμος. Ἐνθυμούμαι ὅτι τὸ μεσονύκτιον τῆς 22ας Ἰανουαρίου ὁ Ταγμ/ρχης Μακαρίτης Ἄχ. Σύνδεσμος τοῦ Σ.Σ. εἰς τὸ ἀπόσπασμα Κλεισούρας παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου καὶ μοῦ ἀνέφερον ὅτι οἱ Ἰταλοὶ ἐπλησίασαν εἰς Κλεισούραν καὶ τὴν ἐπομένην θὰ τὴν κατελάμβανον.

Ὅμοιως οἱ δύο Πολεμικοὶ ἀνταποκριταὶ μακαρίται Σπ. Μελάς καὶ Μαλαβέτας κατερχόμενοι τὴν νύκτα ἀπὸ τὸ Σ.Δ. ἡ Μεραρχίσις εἰς Σ.Δ. τοῦ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ἀμαξιτῆς Βερατίου — Κλεισούρας ἐβλήθησαν καθ' ὁδὸν ἀπὸ Ἰταλικά τμήματα κατελθόντα ἀπὸ Τρεμπεσίνας μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς. Ἦσαν καὶ οἱ δύο φοβισμένοι διὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν. Συγχρόνως ὁ μακαρίτης Ἀκρίτας παρουσιάσθη ἐνώπιόν μου τρομοκρατημένος. Μὴ φοβεῖσθε τοὺς εἶπον. Τὴν ἐπομένην ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία θὰ ἔχει συντριβῆ. Πράγματι πρὸ ὀλίγου εἶχον διατάξῃ τὰ δύο κέντρα ἀντιστάσεως τὰ ὁποῖα προβλέπουν τὰ γεγονότα εἶχον ἐγκαταστήσει εἰς τὰ δύο ἄκρα τῆς Τρεμπεσίνας, νὰ κινηθῶσι καὶ ἀνέλθωσιν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς Τρεμπεσίνας κυκλοῦντα οὕτω τὴν Ἰταλικὴν Μεραρχίαν.

Πράγματι αὐτὸ συνέβη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΝΔΕΚΑΤΟΝ

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀναθέτει ἐπιχειρήσιν αὐχένα Μετζγκόρανς - Σέντελι εἰς **ΧVII**ην Μερ.—Τ.Σ.Η. ἐπιμένει ὅπως ἐπιχειρήσῃ αὐτὴ ἐπιτελεσθῆ.—Πρωτοφανὴς ἀεροπορικὸς βομβαρδισμὸς μετώπου ὑπὸ ἐχθρικῆς ἀεροπορίας κατὰ τὴν 3ην Μαρτίου.—Ἐναρξίς ἐπιθέσεως **ΧVII**ης Μερ. Πρόοδοι.—Πληροφορίαι Μονάδων περὶ ζωηρᾶς κινήσεως πρὸς τὸ μέτωπον, ἐχθρικῶν φαλάγγων.

26η Φεβρουαρίου 1941. Ψυχὸς δριμύ. Ἄνεμοι βίαιοι Ὀμίχλη εἰς τὰ ὄρεινά. Τὴν 23.15 ὥ. τῆς προηγουμένης νυκτὸς ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἐπιθέσιν ἐναντίον τῶν ὑψ. 800 καὶ 802 (ΧVIIς Μερ), με ζωηρὰν ἀπασχό-

λησιν τοῦ Μπούμπεσι καὶ τοῦ ὕψ 710. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὸ Σ.Σ. ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς 7024 ἀναφορᾶς του : α) Ὑπόμνημα περὶ δυνατοτήτων ἐξακολουθήσεως τῶν ἐνεργειῶν τῆς Vης Μερ. ὑπὸ τὰς παρούσας καιρικές συνθήκας. β) Ὑπόμνημα περὶ τῶν ἐπιθετικῶν δυνατοτήτων τοῦ Σ.Σ. Καὶ γ) Ἀντίγραφον ὑποβληθείσης ἀναφορᾶς τῆς Vης Μερ. «περὶ τῆς διαμορφωθείσης καταστάσεως τῶν Συν/των τῆς Μερ. ἐν τῇ διεξαγωγῇ τῆς πρὸς Σέντελι ἐπιχειρήσεως».

Ὅπως φαίνεται καὶ εἰς τὸ β' Ὑπόμνημα τοῦ Σ.Σ., τὸ Σῶμα ἀνέθεσεν εἰς τὸν Δ/τὴν τῆς XVIIης Μερ. νὰ μελετήσῃ καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐνεργείας :

1) Ἐκκαθάρισεως περιοχῆς χωρίου Μετζγκόρανης καὶ 2) Τῆς καταλήψεως τῆς γραμμῆς Καστίστι, Ναντνίσι, Ἀώου. Ἡ δευτέρα ἐπιχείρησι. θὰ ἐγίνετο μετὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Μετζγκόρανης. Ἡ Vη Μερ. θὰ ἐτηροῦσε τὴν Τοποθεσίαν, τὴν ὁποίαν κατεῖχε, θὰ κατελάμβανε τὸν αὐχένα Πούντα Νόρδ, συντρίβουσα τὰς ἐπ' αὐτοῦ ἐχθρικές ἀντιδράσεις. καὶ θὰ ἦτο ἐτοίμη νὰ ὠθήσῃ δυνάμεις κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς Σέντελι, ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέτρεπε τοῦτο ἡ ἐλάττωσις τοῦ χιονιοῦ. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος ἐγένεν ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἐβομβάρδισε τὴν περιοχὴν Χάνι Μπαλαμπάν. Τὴν 9.20 ὥ. ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς, μὲ τὸ Τ.Σ.Η. καὶ συνεζήτησε σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς Σέντελι. Τὴν 9.40 ὥ. ἡ ἴδια ἐπεκοινώνησε μὲ τὸν Διοικητὴν τῆς Vης Μερ., ὁ ὁποῖος ἀνέφερεν ὅτι ἀμφέβαλλε διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐπιχειρήσεως πρὸς Σέντελι, ὑπὸ τὰς τότε καιρικές συνθήκας καὶ μὲ τὴν κατάστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο αἱ Μονάδες. Ἀμέσως ἠκολούθησε τηλεφωνικὴ ἐπικοινωνία τῆς ἰδίας μὲ τὸ Τ.Σ.Η. Ὁ Συν/ρχης Γρηγορόπουλος ἐτόνισεν ὅτι ὁ Ἀρχιστράτηγος ἐξ Ἀθηνῶν ἠρώτησε διὰ τὴν ἐπιχείρησιν Σέντελι, τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἀνέμενε τὸ ταχύτερον. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἀνεκοίνωσεν εἰς τὸν συνομιλητὴν του ὅσα εἶχεν εἶπει εἰς αὐτὸν ὁ Διοικητὴς τῆς Vης Μερ. Εἰς ἀπάντησιν ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ Τ.Σ.Η. ἐπανέλαβεν ὅτι ἡ ταχεῖα ἐκδήλωσις τῆς ἐνεργείας ἦτο ἀπαιτήσις καὶ τῶν δύο προϋσταμένων Ἀρχῶν (τοῦ Τ.Σ.Η. καὶ τοῦ Γ.Σ.). Εἰς ἀπάντησιν ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἀνέφερεν ὅτι ἡ ἐνέργεια θὰ ἐξητάζετο καὶ θὰ προπαρεσκευάζετο, θὰ ἐξετελεῖτο δέ, ὅταν θὰ ὑπῆρχε βεβαιότης ὅτι τὰ Τμήματα δὲν θὰ ἐκινδύνευαν νὰ χαθοῦν ἀπὸ τὰς δυσμενεῖς καιρικές συνθήκας. Ἡ συζήτησις κατόπιν περιστράφη εἰς ζητήματα ἐπαρκείας ἢ μὴ τῶν Διοικήσεων.

Ὁ Διοικητὴς τοῦ Σώματος ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς μὲ τὴν Vην Μερ. Τὴν 12.20 ἔφθασεν εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σώματος ὁ Διοικητὴς τῆς XVIIης Μερ., ὁ ὁποῖος συνεζήτησε μὲ τὴν Διοίκησιν διὰ τὴν πρὸς τὸ Σέντελι ἐπι-

χείρησιν. Τὴν 17.45 ἡ Διοίκησης τοῦ Σ.Σ. ἐπεκοινώνησε τηλεφ/κῶς μὲ τὸ Τ.Σ.Η. (Γρηγορόπουλον), εἰς τὸ ὁποῖον ἀνεκοίνωσεν ὅτι τὴν διὰ τὸ Σέντελι ἐπιχείρησιν ἀνέθηκεν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς XVIIης Μερ. Τὴν 19ην ὦ. ἐπεκοινώνησε μὲ τὴν XVην Μερ. Τὴν 19.10 ὦ μὲ τὸν Ιην Μερ. Τὴν 19.20 μὲ τὴν ΧΙην Μερ. καὶ τὴν 19.30 μὲ τὴν Vην Μερ.

Ἐνταῦθα παραθέτομεν ἀπόσπασμα διαλέξεώς μας γενομένης τὴν 28-4-61 εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ» κατόπιν παρακλήσεως τῆς «Παγκρητίου Ἐνώσεως Ἀθηνῶν - Πειραιῶς» περὶ τῆς «Δράσεως τῆς V Μερ. Κρητῶν ἐν Ἀλβανίᾳ 1940-1941».

Κατ' αὐτὴν ἐκτίθενται λεπτομερῶς οἱ μαρτυρικοὶ ἀγῶνες τῆς Μερ. Κρητῶν τὴν ὁποίαν ἀσκόπως ἔρριψαν ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν ὄρεινῶν συγκροτημάτων Τρεμπεσίνας - Σέντελι. Ὁ ἥρωϊσμός της ὑπῆρξεν ἀπαράμιλλος. Ἄλλ' οὐδὲν ἠδύνατο νὰ ἀποδώσῃ μέσα εἰς τὴν κόλασιν τῆς χιόνος. Ἦθελαν νὰ τὴν κατεβάσουν ἀκάλυπτον εἰς ἄλλο ἔδαφικὸν διαμέρισμα καὶ Πεδίον Μάχης ἀνυπεράσπιστον.

Τοῦτο ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα σφάλματα τῆς Ἀνωτάτης Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Διοικήσεως τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου.

«Τὸ Β'Σ.Σ., προέβη εἰς τὴν λεπτομερῆ μελέτην τῆς, δι' ὑπερκεράσεως Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι ἀπὸ Ἀνατολῶν, καταλήψεως τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν δηλαδὴ τῶν Τριῶν Αὐγῶν. Καὶ ἐξεδόθησαν τότε ὁδηγίαι πρὸς τὰς Μεραρχίας τοῦ Σ.Σ. περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως τῆς ὑπερκεράσεως ταύτης καὶ ἐκαλοῦντο αὐταὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν καθοριζομένων διὰ τῶν ὁδηγιῶν ἀποστολῶν των νὰ μελετήσωσι τὰ σχέδια ἐνεργείας των καὶ νὰ τὰ ὑποβάλωσι πρὸς ἔγκρισιν εἰς τὸ Σ.Σ. Καὶ καταλαμβάνομαι ἀπὸ συγκίνησιν αὐτὴν τὴν στιγμήν, ὅταν ἐνθυμοῦμαι ὅτι εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην τοῦ Σ.Σ. περιέχουσαν τὰς ὁδηγίας περὶ τοῦ ἐκτελεστοῦ ἐλιγμοῦ του, ὑπῆρχε μία τελευταία παράγραφος εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεγράφετο. «Ἐλαχεν ὁ κλῆρος εἰς τὸ Β'Σ.Σ., δ' αὖ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ ἐλιγμοῦ τούτου νὰ διαλύσῃ τελείως τὸ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὸν ἐκστρατευτικὸν Σῶμα. Καὶ αἱ μεραρχίαι ὑπερήφανοι δι' αὐτό, μελετῶσαι τὸ ἔδαφος καὶ τὰς δυνατότητάς των, προικοδοτημέναι μὲ τὰ μέσα ἐνεργείας τὰ ὁποῖα ταῖς παρέχει τὸ Σ.Σ. ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁδηγιῶν του, νὰ καταρτίσωσι ὡς τάχιον τὰ ἰδικὰ των σχέδια ἐνεργείας». Δυστυχῶς ἡ τύχη ἠθέλησε ἄλλως. Ἡ τύχη ἠθέλησε νὰ μὴ διαταχθῇ ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. ἡ ἐκτέλεσις τοῦ Ἐλιγμοῦ τούτου διὰ τῆς διαθέσεως τῶν ἀναγκαίων μέσων, καίτοι τὸν εἶχεν υἱοθετήσῃ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ εἰσβολῆς μας, ἀλλὰ ἔτι περισσότερο ὁ ἐλιγμὸς οὗτος δὲν ἐφηρμόζετο ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η. Καὶ διετάχθη οὐχὶ πλέον ἢ ὑπερκέρασις τῶν ὄρεινῶν ὄγκων Τρεμπεσίνας - Σέντελι, ἀλλὰ ἡ κατάληψις αὐτῶν καὶ ἡ ἐκεῖθεν κάθοδος πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου. Τοῦτο ἦτο φοβερόν.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ Υγης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ
ΕΠΙΘΕΣΙΣ 14ου Σ.Π.

«Τὸ Β'Σ.Σ., ἤδη ἀπὸ τῆς 26ης Ἰανουαρίου, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6175 δ'αταγῆς του καθορίζει ζώνην ἐνεργείας τῆς Μερ., διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τοῦ συγκροτήματος Τρεμπεσίνας, μὲ δεξιὸν ὄριον, ὑψ. 1426 Ποτγκόρανη καὶ ἀριστερὸν ὄριον τὸν ποταμὸν Ἄδων. Ἄπαντα τὰ ὑφιστάμενα τμήματα τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας καὶ τῆς 1ης Μερ. ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ θὰ ὑπήγοντο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς 7ης Μερ.

Διὰ νὰ καταστῇ ἀντιληπτὴ ἡ διαταγὴ αὕτη, πρέπει νὰ λεχθοῦν δύο τινά : α) Ἄπὸ ἡμερῶν τὸ Γ.Σ. διέταξε τὴν χρησιμοποίησιν τῆς 7ης Μερ., δι' ἐπιχειρήσεις οὐχὶ ὑπερκεράσεως τῆς Τρεμπεσίνας, ἀλλὰ διὰ μέσου αὐτῆς καὶ β) ἡ Ἰταλικὴ Μερ. Λενιάνο, κατελθοῦσα ἐκ τῆς κορυφῆς Τρεμπεσίνας εἶχε φθάσει μέχρι τῆς ἀμαξιτῆς, Κλεισούρα — Μπούμπεσι. Ἔπρεπε λοιπὸν νὰ ἐκδιωχθῆ ἐκεῖθεν καὶ ν' ἀπορριφθῆ πέραν τῆς Κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας.

Ἡ 7η Μερ. κατόπιν διαταγῆς τοῦ Β'Σ.Σ. συνεκρότησε Μικτὸν Ἀπόσπασμα, μὲ ἐντολὴν ἐπιθέσεως καὶ καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας (ὑψ. 1923 - 1620) καὶ ἀποφράξεως τῆς στενωποῦ Κλεισούρας. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ δύναμις τῆς 7ης Μερ. ἦτο Ἀξιωματικοὶ 505, ὀπλίται 15.973, κτήνη 6538, ὄχηματα 3.

Τὴν ἡμέραν τῆς 28ης Ἰανουαρίου ἡ Μερ. εἶχε 8 νεκροὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἐφεδρὸς ἀνθυπίατρος Μπριλλάκης Μ.

Τὴν 29ην Ἰανουαρίου τὸ 14ον Σ.Π. ἐνήργησε τὴν ὡς ἄνω ἐπίθεσιν καὶ κατέλαβε τὸ ὑψ. 1620 - 1926, ἀνατρέψαν τὸν ἐχθρόν. Συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι : ἀξιωματικοὶ 7, ὀπλίται 166. Τὴν 31ην Ἰανουαρίου ἡ Μερ. ὑποβάλλει εἰς τὸ Σ.Σ. σχέδιον ἐνεργείας πρὸς κατάληψιν πέραν τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας, τῆς κορυφογραμμῆς Σέντελι. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἐξερράγη σφοδροτάτη χιονοθύελλα, ἕνεκα τῆς ὁποίας, αἱ ἐπιχειρήσεις δὲν ἐπεξετάθησαν οὔτε πρὸς 1816, οὔτε πρὸς αὐχένα Μετζκόρανης. Τὴν 1ην Φεβρουαρίου ἡ Μερ. κοινοποιεῖ τὴν ἐγκριθεῖσαν ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. 5568 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, ἡ ὁποία καθορίζει τὴν ἐνέργειαν διὰ τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Σέντελι καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας ἀπὸ 1816 μέχρι Καστέλλο. Καθ' ὅλην τὴν 2αν Φεβρουαρίου, βροχὴ συνεχῆς ἀπὸ πρωΐας, καθιστᾷ δυσχερεστάτας τὰς μετακινήσεις τμημάτων λόγῳ τοῦ λασπώδους τοῦ ἐδάφους, ἐνῷ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς ἐμαίνετο ἡ χιονοθύελλα. Ἀπὸ τῆς 3ης Φεβρουαρίου ἀρχίζουν νὰ ἐμφανίζονται εἰς τὸ 14ον Σ.Π. κρούσματα κρυσπαγημάτων εἰς σημαντικὸν ἀριθμόν. Τὴν 4ην καὶ 5ην Φεβρουαρίου αἱ χιονοθύελλαι ἐξακολουθοῦν. Κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Β'Σ.Σ. ἐλήφθησαν μέτρα πρὸς περιορισμὸν τῶν σημειουμένων παγοπληξιῶν. Τὴν 6ην Φεβρουαρίου, τὸ Β'Σ.Σ. διατάσσει νὰ

μήν επεκταθῆ ἢ ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν Μάλι - Σέντελι πρὸς τὸ παρόν, ἀλλὰ θὰ ἐνεργεῖτο ἢ κατάληψις τῶν Τριῶν Ἀρτζῶν. Τὴν 6ην Φεβρουαρίου, ὁ καιρὸς παρουσιάζεται βελτιωμένος κατὰ τι, ἀλλ' ὅμως ὀμιχλώδης. Τὴν 7ην Φεβρουαρίου εἶχον διακομισθῆ ἀπὸ τὸ 14ον Σ.Π. 200 παγοπληκτοί, ἰσάριθμοι δὲ παρέμενον νοσηλευόμενοι ἐπὶ τόπου. Τὴν 9ην Φεβρουαρίου τὸ Β'Σ.Σ. ἀνέστειλε τὰς ἐπιθετικὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Μερ. καὶ διέταξε τὴν ἀμυντικὴν αὐτῆς ἐγκατάστασιν. Ὡς ἐλέχθη ἐν ἀρχῇ τὸ Β'Σ.Σ. ἐζήτει ἀπὸ τὸ Γ.Σ. νὰ μὴ ἐκτελεσθοῦν αἱ ἄσκοποι ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις τῆς 7ης Μερ., πρὸς Σέντελι, καὶ εἶχεν ἤδη ἐπιτύχει τοῦτο. Δυστυχῶς ἀργότερον τὸ Γ.Σ. ὑπανεχώρησεν καὶ ἐξετελέσθη ἡ ἐπιθετικὴ αὐτῆ ἐπιχειρήσις.

ΕΠΙΘΕΣΙΣ 7ης ΜΕΡ. ΚΡΗΤΩΝ ΤΗΝ 13ην ΦΕΒΡΟΥΡ. 1941

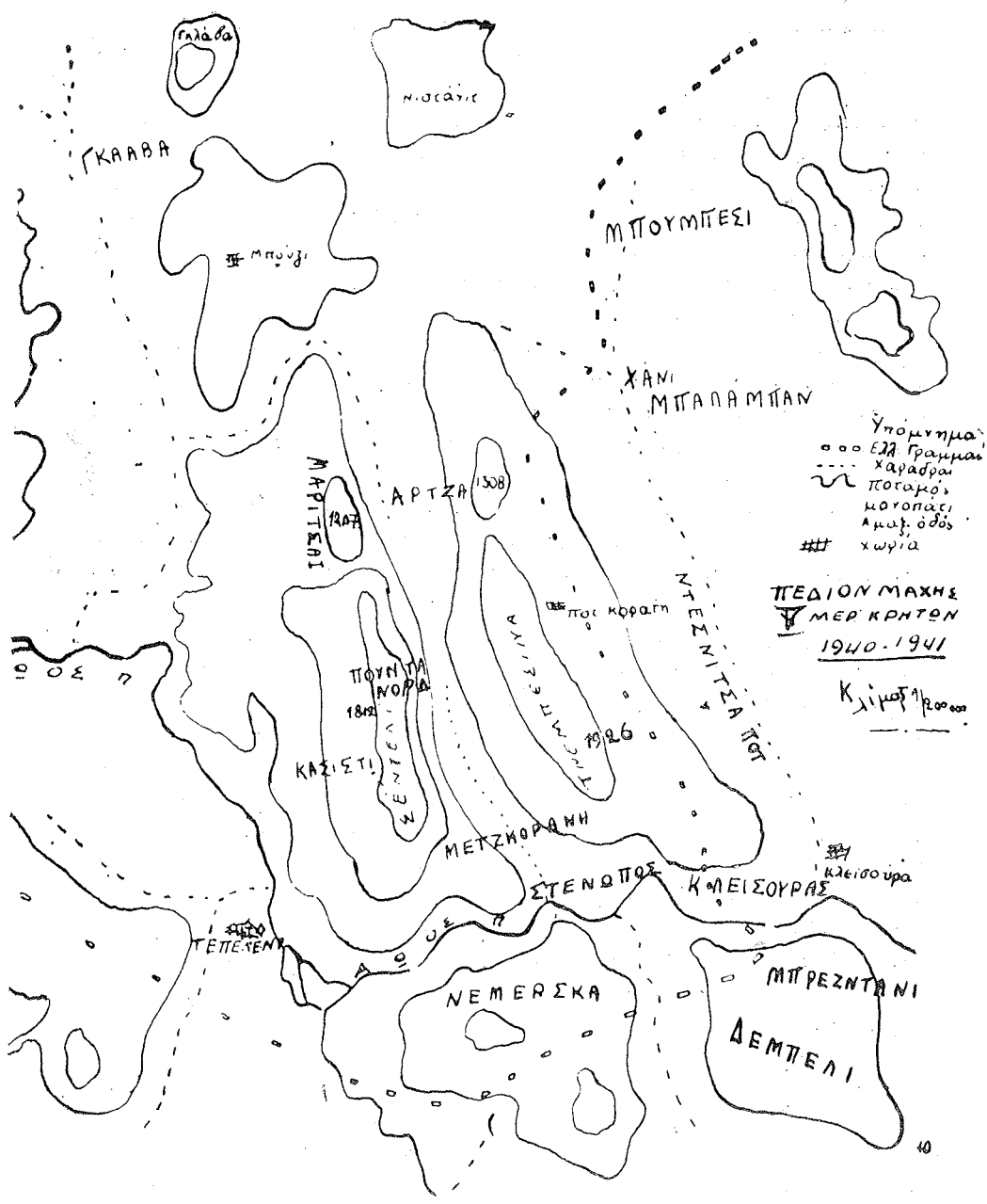
Τὴν 10ην Φεβρουαρίου, μετὰ τὴν ὑπαναχώρησιν τοῦ Γ.Σ. ἐπιμένοντος μάλιστα ὅπως ἡ ἐπίθεσις διεξαχθῆ πρὸ τῆς 13ης Φεβρουαρίου καὶ λόγῳ τῆς δυσκολίας λήψεως ἀποφάσεως ὑπὸ τῆς Μερ. καθόσον λόγῳ τοῦ ἀνωμάλου ἐδάφους ἢ σύλληψις τοῦ ἐλιγμοῦ ἦτο πολὺ δύσκολος, ἐκλήθησαν ἵνα βοηθηθῶσιν εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ὁ ἐπιτελάρχης μετὰ τοῦ Διοικητοῦ Πυρ/κοῦ τῆς Μερ. μετὰ τοὺς ὁποίους συνεζητήθη ἡ ἰδέα ἐνεργείας τῆς Μερ. Αὕτη ἦτο ἡ ἀκόλουθος : Ἡ ἐπίθεσις θὰ ἐνεργεῖτο εἰς δύο φάσεις : Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν καὶ εἰς δύο χρόνους θὰ ἐνεργεῖτο ἢ κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς, ἀπὸ Ἀρτζα ντὶ Μέτζο, Ἀρτζα ντὶ Σόπρα, ὑψ. 710, 1178. Εἰς δευτέραν φάσιν καὶ μετὰ ἐξασφάλισιν δι' ἰσχυρᾶς καταλήψεως τῆς κορυφογραμμῆς 1178 Πούντα Νόρδ, θὰ ἐπιζητηθῆ ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς καταλήψεως τοῦ Σέντελι. Τὴν 20ην ὦ. τῆς 12 Φεβρουαρίου ἀφίκετο εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μερ. ὁ στρατηγός, διοικητὴς τοῦ Σ.Σ. Παπαδόπουλος Δ. συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ ὑπαρχηγοῦ τοῦ ἐπιτελείου Σ.Σ. Ὁ γενναῖος Στρατηγὸς Παπαδόπουλος Δ. Δ/τῆς τοῦ Β'Σ.Σ. πάντοτε εἰς τὰς παραμονὰς ἐκάστης μεγάλης ἐπιθέσεως μετέβαινον ἐπὶ τόπου διὰ νὰ ἐλέγξῃ ἐὰν εἶχον ληφθῆ ἅπαντα τὰ ἀπαιτούμενα μέτρα. Τοῦτο συνέβη ἰδίᾳ εἰς Σαμαρίναν, Πάγκρια καὶ Τρεμπεσίαν 1308. Οὗτος μετὰ μακρὰν παραμονὴν εἰς τὸ στρατηγεῖον τῆς Μερ., ἀφοῦ κατετοπίσθη περὶ τῶν συνθηκῶν διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς ἐπομένης ἀνεχώρησεν τὴν 21 ὦ. διὰ περιοχὴν ὑψ. 1308, ἵνα ἐπικοινωνήσῃ καὶ προσωπικῶς μετὰ τῶν ἐκτελεστῶν. Ὁ καιρὸς κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς 12 Φ/ρίου ἦτο : Ἀπὸ πρωΐας δριμύτατον ψῦχος μετὰ ἰσχυρᾶς χιονοθύελλης κατὰ διαλείμματα εἰς κορυφογραμμὴν Τρεμπεσίνας, ἐνταθείσης κατὰ τὰς νυκτερινὰς ὥρας εἰς βαθμὸν ὥστε τὰ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας τμήματα τῆς Μερ., τόσον τοῦ 14ου Σ.Π., ὅσον καὶ τοῦ 44ου, νὰ ὑποστῶσι ἀθρόας παγοπληξίας εἰς ἀξιωματικούς καὶ ὀπλίτας. Τὴν 13ην Φεβρουαρίου ἤρξατο ἡ ἐπίθεσις : Τὸ 1ον καὶ τὸ 2ον Τάγμα τοῦ 44ου Σ.Π. ὑπὸ ἰσχυρὰν χιονοθύελλαν κινοῦνται πρὸς Τρεμπε-

σίαν. Είναι τοσοῦτον ἰσχυρά ἢ χιονοθύελλα ὥστε σημαντικὸς ἀριθμὸς ἀξιωματικῶν καὶ ὀπλιτῶν τοῦ 44ου Σ.Π. διαρρέει συνεπείᾳ παγοπληξιῶν εἰς ὑψωμα 1.308. Ὁλόκληρον τάγμα τοῦ 44ου ἐσαρώθη ἀπὸ χιονοθύελλαν. Καὶ αὐτὸς ὁ ὑποδιοικητῆς τοῦ Συν/τος μεταφέρεται παγόπληκτος εἰς τὸ Σ.Δ. τοῦ 44ου Σ.Π. Ὁ Διοικητῆς τοῦ 44ου Συν/τος ὑφίσταται τὴν χιονοθύελλαν, ὥστε τὴν ἐπίθεσιν τῆς ἐπομένης διευθύνει ὁ Ὑποδιοικητῆς, παγόπληκτος καὶ ὑποβασταζόμενος. Τὴν 14ην ὦ. τὸ δεξιὸν Τάγμα τοῦ 43 (Ἄρτζα ντὶ Μέτζο), ὠλοκλήρωσε τὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν. Τὸ ἀριστερὸν Τάγμα (Ἄρτζα ντὶ Σόπρα) εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψ. 710 καὶ τῶν Ἀνατολικῶν κλιτύων ὑψ. 1178 εἰς ἀπόστασιν πεντακοσίων (500) μέτρων. Τὸ 1/44 συναντήσαν ἀντιστάσεις ἐπὶ 1816 ἀπώθησεν ταύτας καὶ ἄγεται πρὸς αὐχένα Μετζγκόρανης. Ἡ Μερ. διὰ τὴν συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως διὰ τὴν 14ην Φεβρουαρίου διατάσσει : Τὸ 43ον Σ.Π. νὰ τηρήσῃ ἰσχυρῶς τὰς θέσεις ἃς κατέλαβεν. Τὸ 44ον Σ.Π. θὰ ἐπιτεθῇ δι' ἑνὸς Τάγματος πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος Πούντα - Νόρδ καὶ Ν. τοῦ αὐχένος δι' ὑπερκέρασιν αὐχένος Μέτζγκόρανης. Καιρὸς νεφελώδης μετὰ ἰσχυροῦ ψύχους. Τὴν 14ην Φεβρουαρίου ἐνῶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ 43ου ἐξελίσσεται πρὸς ὑψ. 1260, ὁ ἐχθρὸς ἐνεργεῖ ἀντεπίθεσιν πρὸς ἀνακατάληψιν τοῦ 1778, ἣτις ὀποκρούεται. Ἄπαν τὸ δυνάμενον νὰ βάλῃ εἰς τὸν τομέα αὐτὸν ἐλάχιστον πυρ/κὸν τοῦ Σ.Σ. διατίθεται ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος τῆς Μερ. Ἡ ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τῆς Πούντα Νόρδ ἐκδηλωθεῖσα τὸ ἀπόγευμα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξελιχθῇ εὐρέως λόγῳ τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν καὶ λόγῳ τῆς ἐλευσεως τοῦ σκότους. Ἐν τῇ μετὰ τὸ Σ.Σ. διὰ ν' ἀφήσῃ ἀπερίσπαστον τὴν Μερ. νὰ προχωρήσῃ πέραν τῆς Τρεμπεσίνας, ἀναθέτει εἰς τὴν 1ην Μερ. τὴν ἐξασφάλισιν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ δημιουργεῖ ἐφεδρείαν ὑπὸ τὸν Δ/τὴν τοῦ 31ου Σ.Π. τῆς 1ης Μερ., ὑπὸ τὸν ὁποῖον ὑπήγαγε καὶ τὴν 5ην Ο.Α. Τὴν 15ην Φεβρουαρίου τμήματα τοῦ 44ου Σ.Π. κατέλαβον τὴν Πούντα Νόρδ. Τὸ Σ.Σ. διατάσσει ὅπως τὰ ἐνεργοῦντα εἰς Πούντα Νόρδ—αὐχένα Μετζγκόρανη—τμήματα, ὠθηθῶσι πρὸς τὸ χωρίον Κασίστι καὶ νοτιώτερον τούτου συνοικισμόν, τὰ δὲ τμήματα τοῦ 14ου Σ.Π. τὰ κατερχόμενα πρὸς χωρίον Μετζγκόρανη καὶ χαράδρα Μετζγκόρανη, νὰ ἐκκαθάρωσι τὴν περιοχὴν Σέντελι ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἐκ Πούντα Νόρδ κατερχομένων τμημάτων τοῦ 44ου Σ.Π. Ἡ διαταγὴ αὕτη τοῦ Σ.Σ. δὲν κατωρθώθη νὰ πραγματοποιηθῇ τὴν 15ην Φεβρουαρίου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ 14ον Σ.Π., λόγῳ τῆς πυκνοτάτης χιόνος, τοῦ ἀβάτου τῶν κλιτύων καὶ τῆς ἐντονωτάτης ἐχθρικής Ἀεροπορίας. Οὕτω ἡ συνέχεια προσπαθείας τῆς Μεραρχίας πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς Σέντελι ἐματαιώθη, ἀφοῦ δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ὀλοκληρωθῇ ἡ κατάληψις τῆς κορυφογραμμῆς Πούντα — Νόρδ. Ὁ ἐχθρὸς ἀντέδρα ζωηρῶς βάλλων καταγιστικῶς, ἐφ' ὅλης τῆς τοποθεσίας καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ ὑψοδείκτου 1188, τῶν τμημάτων ὑποστάντων πολλὰς ἀπωλείας. Τὴν

16ην Φεβρουαρίου ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἐπανειλημμένας ἀντεπιθέσεις καὶ ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἐδείκνυε μεγάλην δραστηριότητα. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ πρόσδοδος ἐσημειώθη εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Μεραρχίας. Κατὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας 14, 15, 16ην Φεβρουαρίου συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι, ἀξιωματικοὶ 32, ὀπλίται 803. Ἐν τῷ μεταξύ αἱ δυνάμεις τῶν ταγμάτων ἐλαττοῦνται. Ἡ δύναμις ἐκάστου τῶν ταγμάτων τοῦ 14ου Σ.Π. ἀνέρχεται εἰς 250 ἄνδρας, ὀλοκλήρου δὲ τοῦ 44ου εἰς 660 ἄνδρας. Τὸ Γ.Σ. διὰ διαταγῆς του ὁμιλεῖ περὶ βραδύτητος τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς 7ης Μερ. Ἡ Μερ. ἀπαντᾷ ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις προσκρούουν ἐπὶ συνεχῶν καὶ πεισμώνων ἀγώνων, ἀπὸ ὕψ. 1188, μέχρι Πούντα - Νόρδ, τοῦ ἐχθροῦ καταβάλλοντος ἀπεγνωσμένας προσπάθειάς πρὸς κατάληψιν τῆς Πούντα - Νόρδ. Ὅμοιως ἡ Μερ. ἀναφέρει ὅτι θεωρεῖ ἐπικίνδυνον ἐνέργειαν τὴν κάθοδον πρὸς νότον, ἄνευ ἐξασφαλίσεως τῆς κορυφῆς Πούντα - Νόρδ, ἐπὶ πλεόν δὲ ζητεῖ τὴν διάθεσιν δύο ἀκμαίων ταγμάτων διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τῆς. Καὶ ὅτι ὁ ἐχθρὸς λυσιπυθῶς ἀντεπιτίθεται καὶ ἀποκρούεται διὰ τῆς λόγχης. Τὴν 20.30' ὦ. ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. μετέβη εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μερ., πρὸς διαπίστωσιν τῆς τακτικῆς καταστάσεως καὶ τῶν συναντωμένων δυσχερειῶν διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων. Εὔρε τὸν Δ/τὴν τῆς Μερ. ἀσθενῆ. Τὸν παρεκάλεσε νὰ μεταφερθῆ εἰς Νοσοκομεῖον. Καὶ ὁ μακαρίτης Παπαστεργίου ἀπήντησεν ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μερ. του, ἀφ' ἧς μόνον νεκρὸς θὰ ἀποχωρισθῆ. Καθ' ὄλην τὴν νύκτα ἐξέσπασε σφοδροτάτη θύελλα μετὰ καταγίδος εἰς ὄλην τὴν περιοχὴν τῆς Μεραρχίας.

ΠΑΛΗ ΤΗΣ ΜΕΡ. ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΦΥΣΣΕΩΣ, ΧΙΟΝΟΘΥΕΛΛΗΣ, ΠΑΓΕΤΩΝΩΝ ΚΑΙ ΑΦΟΡΗΤΟΥ ΨΥΧΟΥΣ

Μέχρι τῆς 20ῆς Φεβρουαρίου, ἡ Μερ. παλαίει κατὰ τῶν χιονοθυελλῶν καὶ τῶν παγοπληξιῶν, μὴ δυναμένη νὰ συνεχίσῃ τὰς ἐπιχειρήσεις. Τὴν 20ὴν Φεβρουαρίου τὸ Σ.Σ. διέθεσεν εἰς τὴν Μερ. δύο τάγματα τοῦ 31ου Σ.Π. XVIIας Μερ., ὅπως αὕτη εἶχε ζητήσει πρὸς συνέχισιν τῶν προσπαθειῶν τῆς. Ἡ φθορὰ τῆς Μερ. βαίνει αὔξουσα καὶ ἐν τούτοις οἱ ἐν τῷ Γ.Σ. ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιμένουν περὶ ἐπιχειρήσεων διὰ Τρεμπεσίνας Σέντελι πρὸς Τεπελένι. Εἶναι κρίμα ὅτι ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Η. καὶ ὁ διευθυντὴς τοῦ 3ου Γραφείου αὐτοῦ, καίτοι ἀνῆλθον εἰς τὸ 1308 καὶ κατετοπίσθησαν ἐπὶ τῆς τακτικῆς καταστάσεως τῆς Μερ., ἐφάνη ὅτι δὲν ἀντελήφθησαν ταύτην. Διότι διετέθησαν κατόπιν καὶ ἄλλαι μεγάλαι μονάδες εἰς Τρεμπεσίνα καὶ Σέντελι, αἵτινες ἤρχισαν καὶ αὐταὶ φθειρόμεναι, χωρὶς νὰ εἶναι δυνατόν νὰ θεωρηθοῦν ὅτι θὰ ἐπήγαιναν ἀπὸ ἐκεῖ στὸ Τεπελένι. Τὴν 15.30' ὦ. τῆς 21ης Φεβρουαρίου ἡ Μερ. ὑπέβαλε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6165 τηλεφ. ἀναφορὰν

Πεδιον Μάχης Vης Μεραρχίας Κρητών 1941.

πρὸς τὸ Β'Σ.Σ. καθ' ἣν ἡ ἐπιχείρησις λόγῳ τῆς ἐξακολουθοῦσης σφοδροτάτης κακοκαιρίας δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐκτελεσθῆ πρὸ τῆς 24ης τρέχοντος καὶ τοῦτο ἐφ' ὅσον ὁ καιρὸς θὰ ἐβελτιοῦτο. Βροχὴ καταρρακτώδης καθ' ὅλην τὴν νύκτα καὶ τὴν πρωΐαν, εἰς τὰ ὑψηλὰ σφοδραὶ χιονοθύελλαι καὶ ἐξαιρετικὸν ψῦχος. Τὴν 23ην Φεβρουαρίου ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Η. μετέβη εἰς Σ.Δ. Νῆς Μερ., καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐπιτελάρχης καὶ ἀρχηγὸς τοῦ Πυρ/κοῦ αὐτῆς εἶχον ἐπιστρέφει, ἀπὸ ἀναγνώρισιν ἐκ τῆς περιοχῆς Μετζγκόρανῆς καὶ Πούντας - Νόρδ. Οὗτοι ἀνέφερον εἰς τὸν Στρατηγὸν τῆς Μεραρχίας τὸ κρίσιμον τῆς καταστάσεως τῶν τμημάτων, τὴν διαρροὴν καὶ τὴν μείωσιν τῶν δυνάμεων τούτων ἐκ τῶν παγοπληξιῶν, ὡς καὶ τὰς μεγίστας δυσχερείας ἀνεφοδιασμοῦ ἃς συναντῶσι ταῦτα, λόγῳ τῆς δυσβατότητος καὶ, ἀποτομότητος τοῦ κεκαλυμμένου ὑπὸ χιόνος ἐδάφους καὶ τῆς μὴ ὑπάρξεως, εἰμὴ μιᾶς μόνον δυσβάτου ὁδύσεως. Τὰς πληροφορίας οὗτοι μετέδωκαν καὶ εἰς τὸν διοικητὴν τῆς Στρατιᾶς. Ἡ κατάστασις αὕτη ἀνεφέρθη ὑπὸ τῆς Μερ. καὶ εἰς τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Σ.Σ. καὶ ἡ Μερ. ἐξέδωκε διαταγὴν ἀναστολῆς τῶν ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Μερ. ὑφισταμένη, μετὰ τὴν κατάληψιν μέρους τοῦ Σέντελι, συνεχῆ αἰμορραγίαν, λόγῳ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μείζονος τῆς δυνάμεώς της ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς, βάθους οὐχὶ μείζονος τῶν 300 μέτρων, βαλλομένης ἐντατικῶς ὑπὸ τοῦ Ἰταλικοῦ Πυρ/κοῦ, ὑπέβαλε πρότασιν μετὰ στατιστικῆς τῶν ἡμερησίων ἀπωλειῶν της, προτείνουσα ἢ τὴν προώθησιν τῆς διατάξεώς της μετὰ τῶν παραπλεύρων μονάδων, ἢ τὴν ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας σύμπτυσίν της. Πάντως ἐτονίζετο ὅτι ἡ παραμονὴ τῆς Μερ. ἐν ἐξέχουσῃ καὶ ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς Σέντελι, μὲ τόσας καθ' ἡμέραν ἀπωλείας, δὲν ἦτο ἐπιτετραμμένη. Ὁ Διοικητὴς τοῦ Τ.Σ.Η. συνοδευόμενος ὑπὸ ἐπιτελοῦς ἀξιωματικοῦ ἦλθεν εἰς τὸ στρατηγεῖον τῆς Μερ. (Ποτγκόρανῃ) καὶ ἐκεῖ κατόπιν συσκέψεως ἀπεφασίσθη ἢ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας σύμπτυξις της. Τὸ αὐτὸ θέμα συζητήθη καὶ μὲ τὸν ὑποστράτηγον ἐπιτελάρχην τοῦ Τ.Σ.Η., ἐλθόντα μεταγενεστέρως εἰς τὴν Μερ. Ὁ τελευταῖος ὑπεσχέθη ὅτι θὰ πραγματοποιηθῆ ἢ ἀπὸ Σέντελι ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας σύμπτυξις τῆς διατάξεως τῆς Μεραρχίας, παρὰ τοὺς ἐνδοιασμοὺς ὅτι θὰ ἐγίνετο ἐκμετόλλευσις τῆς συμπτύξεως ταύτης ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Τελικῶς ὅμως ἡ σύμπτυξις αὕτη δὲν ἐγένετο καὶ οὕτω ἡ αἰμορραγία καὶ τὰ δεινοπαθήματα τῶν μονάδων τῆς Μεραρχίας ἐσυνεχίζοντο μὲ διαρκῶς ἐντεινόμενον ρυθμὸν εἰς ἀπωλείας.

Τὴν 24ην Φ/ρίου ἡ Μεραρχία ἀνέφερον παρὰ τὰς ἐν τῷ μεταξὺ γενομένης ἐνισχύσεις εἰς ὀπλίτας, ὅτι οἱ ἄνδρες παρουσιάζουσι εἰκόνα ἀνθρώπων ταλαιπωρημένων κατὰ τρόπον δεινόν. Καὶ ἡ συνεχιζομένη πτώσις τῆς χιόνος ἔχει ἐπικαλύψει εἰς ὕψος ἐνὸς μέτρου τὴν κορυφογραμμὴν Πούντα - Νόρδ, καὶ εἰς πλεόν τοῦ μέτρου τὴν κορυφογραμμὴν καὶ τὰς κλιτεῖς τοῦ

Σέντελι. "Ότι ἅπασα ἡ περιοχή τῆς Μερραρχίας βάλλεται δραστηκώτατα ὑπὸ πυρῶν πυροβολικοῦ ἐκ τῶν κατευθύνσεων Βεράτι—Τεπελενίου καὶ Μαριτσάι καὶ ὅτι λόγω μὴ ὑπάρξεως ἀπυροβλήτου, ἰδίως ἐπὶ τῆς πρὸς τὰ νότια σχεδὸν τῶν τμημάτων κατευθύνσεως τῶν πυρῶν τοῦ Βερατίου, αἱ ἀπώλειαι ἐκ τοῦ βομβαρδισμοῦ εἶναι μεγάλαι. "Ότι ὁ ἐχθρὸς ἐνισχύεται καὶ ὀργανοῦται εἰς τὴν περιοχὴν Κασίστι καὶ νοτίως Πούντα—Νόρδ. Τέλος ἡ Μερραρχία ἀναφέρει ὅτι ἐξακολούθησις τῆς ἐπιχειρήσεως ὑπὸ τὰς ὑφισταμένας χειρίστας καιρικὰς συνθήκας εἶναι ἐπικίνδυνος καὶ ὅτι εἴσοδος νέων δυνάμεων εἰς τὰς περιοχὰς ταύτας δὲν θὰ ἦτο ἐνδεδειγμένη λόγω τοῦ ὅτι μετὰ πάροδον ἡμερῶν τινῶν ἤθελον ἐξατμισθῆι λόγω διαρροῆς ἐκ παγοπληξιῶν καὶ ὑποβάλλει τὴν γνώμην ὑπερκεράσεως καὶ παρακάμψεως τῶν μεγάλων τούτων ὄρεινῶν ὄγκων. Οὕτω λοιπὸν ἡ σκληρὰ πραγματικότης ἤλθε νὰ ἐπιβεβαιώσῃ τὰς δυσμενεῖς προβλέψεις τοῦ Β' Σ.Σ. περὶ τοῦ ἐπικινδύνου τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ ἀσκόπου αὐτῶν εἰς τὴν ἀφιλόξενον καὶ σκληρὰν αὐτὴν ὄρεινὴν περιοχὴν. Ἄλλὰ οἱ ἀρμόδιοι διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐν τῷ Γ.Σ. καὶ ἐν τῷ Τ.Σ.Η. ἐξηκολούθουν νὰ ἐπιμένωσι διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν τούτων ὄγκων ἀσκόπων, κατὰ τὴν γνώμην μας, ἐπιχειρήσεων.

Ἡ Μερραρχία δὲν παρέλειπε ν' ἀναφέρῃ ὅτι ἂν ἤθελεν διατηρηθῆι ἡ ὑφισταμένη κατάστασις, θὰ ἦτο πολὺ πιθανὸν νὰ εὐρεθῶμεν καὶ πρὸ σοβαροτάτης ἀκόμη κρίσεως μὲ λίαν δυσάρεστα ἀποτελέσματα. Χάρις εἰς τὸν ἡρωϊσμόν καὶ τὴν μαρτυρικὴν ἐπιμονὴν τῶν Κρητῶν τοιαύτη κρίσις δὲν ἐπῆλθεν. Τούναντίον μάλιστα ἀπέκρουσαν καὶ σοβαρὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσίν του. Ἴδου διατὶ ἔλεγον ἐν ἀρχῇ ὅτι ἡ 7η Μερ. ὑπῆρξεν ἡρωϊκὴ ἀλλὰ καὶ μαρτυρικὴ. Τὴν 23 Φ/ρίου ἡ δύναμις τῆς Μερραρχίας ἣτις εἶχεν ἐλαττωθῆι κατὰ 7.000 ἄνδρας, ἔλαβεν ἐνισχύσεις 4.000 ἀνδρῶν. Ὑπολείπεται ὅθεν ἀπὸ τὴν κανονικὴν τῆς δύναμιν κατὰ 3.000 ἄνδρας. Μέχρι τῆς 9ης Μαρτίου, ἡμέρας ἐνάρξεως τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μουσολίνι, ἡ Μερραρχία ὑφίσταται μαρτύρια ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφογραμμῶν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι. Ἀγωνίζεται κατὰ τῶν στοιχείων τῆς φύσεως καὶ ὑφίσταται καθημερινῶς ἀπωλείας καὶ ἡ δύναμις ἐλαττοῦται, καίτοι ἐξακολουθεῖ νὰ ἐνισχύεται δι' ἀποτολῶν. Ἄλλὰ ἀγωνίζεται καὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὑφίσταται τὸ σφυροκόπημά του καὶ δὲν παύει νὰ καταβάλλῃ ἀπεγνωσμένας προσπάθειάς διὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ μὴ δυνάμενον νὰ πατηθῆι λόγω τῶν χιόνων, ὄρος Σέντελι. Τὸ Γ.Σ. καὶ τὸ Τ.Σ.Η. ἐξακολουθοῦν νὰ ἐπιμένουν ὅτι ἡ ὁδὸς πρὸς Τεπελένι διέρχεται διὰ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφογραμμῶν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι. Οἱ διάφοροι ἐπιτελεῖς των, δὲν πείθονται καὶ δὲν ἀλλάσσουν γνώμην. Ἐξακολουθοῦν ἄραγε νὰ παρασύρουν τὰς διοικήσεις των, ὅτι πρέπει αἱ δυνάμεις των νὰ διέλθωσι διὰ τῆς ἀδιαβάτου αὐτῆς περιο-

χῆς ; Πάντως ἤρχισαν ν' ἀποστέλλωσι καὶ ἄλλας δυνάμεις ἐπὶ τῆς πα-
γωγμένης αὐτῆς περιοχῆς. Οὕτω ἐξαποστέλλονται μονάδες τῆς XVII Με-
ραρχίας καὶ ἀργότερον τῆς IV Μεραρχίας. Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἴταλοι
συγκεντρώνουσι διὰ τὴν ἑαρινήν των ἐπιθέσιν μεγάλας δυνάμεις εἰς πε-
ριοχὴν Γκλαβῶν καὶ νοτίως, ἀφ' ἑτέρου διὰ μεγάλων δυνάμεων των κρα-
τοῦν τὸν Ἄωον εἰς τὴν περιοχὴν Τεπελενίου καὶ τὴν στενωπὸν Κλει-
σούρας, διὰ ἰσχυρᾶς κατοχῆς τῶν χειλέων τῆς στενωποῦ βορείως καὶ
νοτίως ταύτης. Αἱ ἰσχυραὶ αὐταὶ Ἴταλικάι δυνάμεις ὡς ἐκ τῆς θέσεώς
των αὐτομάτως ἐμποδίζουσι τὴν κάθοδον Ἑλληνικῶν δυνάμεων Τρεμ-
πεσίνας — Σέντελι, πρὸς δυσμὰς ὅπως ἐπιθυμοῦν οἱ ἐπιτελεῖς τοῦ Γ. Σ.
καὶ τοῦ Τ. Σ. Η.. Ὁ Καμποαλέρο εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά του ἀνα-
γράφει ὅτι τὴν συγκέντρωσιν τῶσων μεγάλων δυνάμεων ἐπὶ τῆς Τρεμπε-
σίνας — Σέντελι, μὲ προσπάθειαν καθόδου αὐτῶν πρὸς δυσμὰς καὶ νοτίως,
τὴν ἐξέλαβεν ὡς κύριον ἔλιγμόν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὡς κυρίαν αὐτοῦ
προσπάθειαν. Καὶ ἐπαίρεται μὲ ὑπερηφάνειαν ὅτι κατώρθωσε ν' ἀποκρούσῃ
καὶ νὰ ματαιώσῃ τὸν ἔλιγμόν αὐτόν. Καὶ εὐρίσκει μέσα εἰς αὐτὰ τὰ γε-
γονότα, ἔναντι τῶν ἡττῶν του δηλ. τῆς ἐξακολουθητικῆς προχωρήσεως
τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ τῆς ἀποκρούσεως τῆς ἑαρινῆς του ἐπιθέσεως,
ὡς μεγαλύτερον γεγονός τῆς Στρατηγικῆς του διευθύνσεως τοῦ ἀγῶνος
καὶ ὡς μεγαλυτέραν του νίκην (τὸ ἀναγράφει εἰς τὴν ἀναφοράν του
πρὸς τὸν Μουσολίνι), ὅτι κατώρθωσε νὰ ματαιώσῃ τὸν κυριώτερον τοῦτον,
ὡς λέγει, στρατηγικὸν ἔλιγμόν τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ ἄρῃ περιφανῆ νί-
κην. Οὕτω ἐδόθη τὸ πρόσχημα νὰ καυχᾶται ὁ Καμποαλέρο, ἐνῶ ἡμεῖς ἐκεῖ
ἐπάνω ὄχι μόνον δὲν ἐθεωρούσαμεν τὴν διὰ Τρεμπεσίνας—Σέντελι ἐνέργειαν
ὡς κυρίαν προσπάθειαν, ἀλλὰ ὡς μίαν ἔκκεντρον καὶ βοηθητικὴν τοιαύτην,
τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ὁποίας ἀπεκρούομεν. Ἀπόδειξις ἡ διαταγὴ ἀμύνης τῆς
9ης Φεβρουαρίου τοῦ Β' Σ.Σ., διὰ τῆς ὁποίας ὅλαι αἱ ἄλλαι Μεραρχίαι τοῦ
Σ.Σ. διετάσσοντο νὰ ὀργανωθῶσιν ἀμυντικῶς καὶ νὰ προπαρασκευασθῶσι
ψυχικῶς, διὰ νὰ ἀποκρούσωσι τὴν προπαρασκευαζομένην μεγάλην ἐπί-
θεσιν τοῦ Μουσολίνι, ὅπως καὶ συνέβη. Καὶ εἶναι ἡ διαταγὴ αὕτη μίᾳ ἀπὸ
τὰς δόξας τοῦ Β' Σ.Σ., διότι διὰ ταύτης τὸ Β' Σ.Σ. ἀπεμόνωσε τὰς ἄλλας
Μεραρχίας ἀπὸ τὰς περιπετείας τοῦ ἐπὶ Σέντελι-Τρεμπεσίνας ἀγῶνος καὶ
ἔδωκεν εἰς αὐτὰς τὸν χρόνον νὰ προπαρασκευασθοῦν ἀμυντικῶς καὶ ψυ-
χικῶς κατὰ τῆς προπαρασκευαζομένης μεγάλης ἐπιθέσεως τοῦ Μουσολίνι
καὶ νὰ καταγάγῃσι μεγάλην θριαμβευτικὴν νίκην πρὸς αἰώνιαν δόξαν τῆς
Ἑλλάδος.

Ἀπὸ τῆς 9ης Μαρτίου 1941, ἡ Μεραρχία Κρητῶν μετὰ τῆς XVII
Μεραρχίας ἐτήρησαν τὰς θέσεις των ἐπὶ τῶν φοβερῶν αὐτῶν ὄρειων
συγκροτημάτων καὶ ἀπέκρουσαν τὰς ἐπιθετικὰς ἐνεργείας τοῦ ἔχθρου,
αἵτινες ἀπετέλουν μέρος γενικῆς αὐτοῦ ἐπιθετικῆς ἐνεργείας, ἣτις ἐκλήθη

έαρινή επίθεση. Κατά την περίοδο αυτήν ή Μεραρχία υπέφερε πολύ από την έχθρικήν αεροπορίαν, ή όποία συστηματικώς, άκόμη και κατά την νύκτα την έβομβάρδιζε και παρεπονείτο ότι αί μεγαλύτεραι άπώλειαι της ήσαν εις ειδικευμένους όπλίτας και πολυβολητάς.

Μετά την 27ην Μαρτίου μετετέθη λέγει ό Συν/ρχης Μαχάς Έπιτελάρχης Β' Σ.Σ. πολύ δηλ. μετά την άπόκρουσιν τής έαρινής του Μουσολίνι επίθεσεως ώς άρχηγός Πεζικοῦ, εις την ΧΙΙ Μεραρχίαν εις τό Γερμανικόν μέτωπον. Άνέλαβε άλλος Συν/ρχης ώς έπιτελάρχης του Β' Σ.Σ. ό Συν/ρχης Τσακαλώτος και Διοικητής του Τ.Σ.Η. ό Άντιστράτηγος κ. Πιτσίκας.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΕΛΙΓΜΟΥ Β' Σ.Σ. ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΣΙΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΚΡΗΤΩΝ

Και ήδη όλίγα τινά περι τής στρατηγικής χρησιμοποιήσεως τής Vης Μεραρχίας Κρητών.

Ό έλιγμός του Γ.Σ., άφ' ής κατελήφθη ή Κλεισούρα και ή περικλείουσα και προστατεύουσαν αυτήν κορυφογραμμή, δέν ήδύνατο να σταματήση αυτού. Έπρεπε να ολοκληρωθ ή δια τής καταλήψεως των τριών Γκλαβών. Τό Β' Σ.Σ. πριν ολοκληρωθ ή κατάληψις τής προστατευούσης την Κλεισούραν κορυφογραμμής, όπου ήδύνατο πλέον ό Έλληνικ. Στρατός να σταματήση την προχώρησίν του, ήρώτησεν σχετικώς τό Γ.Σ. και έζήτησεν όπως ενισχυθ ή δια την περαιτέρω προχώρησιν.

Τό Γ.Σ. διέταξε την έξακολούθησιν τής προχωρήσεως, χωρίς όμως και να ενισχύση τό Β' Σ.Σ., καιτοι διέθετε έφεδρικός δυνάμεις μεγάλας.

Η κατάληψις τής περιοχής των Γκλαβών θα είχεν αυτόματον την άπελευθέρωσιν του καθηλωθέντος Α' Σ.Σ. όπερ εύκόλως θα κατελάμβανε την Αύλωνα, ως επίσης εύκολον την κατάληψιν του Βερατίου υπό του Β' Σ.Σ. Ένψ ό Ιταλικός Στρατός θα ύφίστατο σοβαρωτάτην έξάρθρωσιν. Ό Σκούμπης ποταμός τότε θα καθίστατο νέον μέτωπον, σταθερόν και άπρόσβλητον του Έλληνικοῦ Στρατοῦ, οὔτινος τό μέν άριστερόν θα έστηρίζετο εις την θάλασσαν, τό δε δεξιόν του εις τας άπροσπελάστους άντηρίδας τής Όστροβίτσας. Πέραν τό Γ' Σ.Σ.στρατοῦ θα έχρησίμευεν, ως πάντα, ως μόνιμος δεξιά πλαγιοφυλακή. Ό Σκούμπης θα έχρησίμευεν ως άμυντήριο κώλυμα. Ό Λιμήν τής Αύλωνος ως λιμήν άνεφοδιασμοῦ. Έφ' όσον λοιπόν, μετά την κατάληψιν τής Κλεισούρας διετάχθη ή περαιτέρω προχώρησις του Έλλην. Στρατοῦ, τό νέον τουτο άλμα δέν ήδύνατο να σταματήση παρά δια τής καταλήψεως τής περιοχής των Γκλαβών, συνέπεια τής όποίας θα ήτο ή πτώσις Αύλωνος και Βερατίου.

Αυτό ήτο τό στρατηγικόν άλμα του Έλλην. Στρατοῦ. Τό να σταμα-

τήση εἰς τὸ μέσον καὶ πολὺ περισσότερον νὰ χρησιμοποιηθῆ ἢ V Μερραρχία Κρητῶν καὶ κατόπιν αἱ XVII καὶ IV Μερραρχίαι, οὐχὶ διὰ τὴν κατάληψιν τῶν Γκλαβῶν δι' ὑπερκεράσεως τῶν Ὑψηλῶν Ὀρεινῶν ὄγκων Σέντελι — Τρεμπεσίνας, ἀλλὰ διὰ τὴν διὰ μέσου τῶν παγετῶνων αὐτῶν κάθοδον πρὸς κατάληψιν τοῦ ἐκεῖθεν τοῦ Ἀώου Τεπελενίου, ἐνῶ θὰ παρέμενον ἄθικτοι ἀλλὰ τιμωροὶ αἱ τρεῖς Γκλάβες, ἦτο φυσικὸν ἰὰ ἐπέλθουν τὰ δυσμενῆ αὐτὰ ἀποτελέσματα, ἅτινα ἔφθειρον θανασίμως καὶ χωρὶς πρακτικὸν ἀποτέλεσμα τὴν V Μερραρχίαν Κρητῶν : 1 — Αὕτη καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου ὡς εἶδομεν, ἠγωνίσθη ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας — Σέντελι, ἐπὶ ὑψομέτρων 1.500 — 2.000μ. Ἐπειδὴ δὲ αἱ ἐπιχειρήσεις ἔλαβον χώραν τὸν χειμῶνα, τὰ ὄρη ταῦτα ἦσαν κεκαλυμμένα ὑπὸ χιόνων καὶ παγετῶνων. 2. — Ἡ θέσις τῶν δύο αὐτῶν ὄρεινῶν συγκροτημάτων, ἐν σχέσει μὲ τὴν ἐχθρικὴν διάταξιν ἦτο τοιαύτη ὥστε, ἡ ἐπ' αὐτῶν δρῶσα Μερραρχία Κρητῶν, ἐκτὸς τοῦ κατὰ μέτωπον ἐχθροῦ, εἶχε κυρίως νὰ παλαίσῃ καὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὅστις ἀπὸ τὴν περιοχὴν Γκλάβες — Μαριτσάϊ ἔβαλλε ταύτην πλευρικῶς καὶ σχεδὸν ἐκ τῶν νῶτων. 3. — Ἡ Μερραρχία αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ὑποστήριξιν τοῦ βαρέος πυροβολικοῦ τοῦ Σ.Σ., διότι τὸ ὄρεινὸν συγκρότημα, ἐφ' οὗ ἔδρα ἡ μεραρχία εὕρισκετο εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὸν τοῦ πεδίου μάχης τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ καὶ εἶχε μέτωπον ἐκεῖθεν τοῦ ἐδαφικοῦ διαμερίσματος τοῦ πεδίου τούτου μάχης. Λόγω δὲ τοῦ ὕψους καὶ τοῦ ἀποκρήμνου τῶν ὄρεινῶν : Τρεμπεσίνα, Σέντελι, τὸ ἐντὸς τοῦ πεδίου μάχης τοῦ Σ. Σ. εὕρισκόμενον βαρὺ πυροβολικὸν δὲν ἠδύνατο νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τὸν ὁποῖον ἀντιμετώπιζεν ἡ Μερραρχία, οὔτε ἀκόμη τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἀνέλθῃ, ἐλλείψει ὀδεύσεων, οὔτε κἂν ἐπὶ τῶν κλιτύων τοῦ ὄρεινοῦ τούτου συγκροτήματος. Ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ βαρὺ πυροβολικὸν τῆς περιοχῆς Μπούμπεσι ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὴν περιοχὴν τῶν Γκλαβῶν. 4. — Ἐπὶ πλέον, ὅπερ καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἡ Μερραρχία αὕτη δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ καὶ κατέλθῃ ἐκ τοῦ ὄρεινοῦ συγκροτήματος Σέντελι, Τρεμπεσίνας, εἰσερχομένη εἰς τὸ πεδίου μάχης τοῦ Α' Σ.Σ. διότι :

α) Ὁ ὀρίζων, ἀπὸ τὸν ὁποῖον θὰ ἐδέχετο ἐχθρικά πυρά, ἦτο λίαν ἐκτεταμένος καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξουδετερωθῆ ἀπὸ μόνον τ' ἀνεπαρκῆ μέσα τῆς Μερραρχίας. Ὡς ἐλέχθη, τὰ μέσα τοῦ Σ.Σ. δὲν ἦτο δυνατὸν ἰὰ βάλλουν καὶ ἐξουδετερώσουν τὴν ἐχθρικὴν ζώνην τὴν τόσον ἐκτεταμένην, ἢ ὅποια ἐπρόβαλε ἀντίστασιν κατὰ τῆς Μερραρχίας καὶ ἐναντίον τῆς ὁποίας θὰ ἐβάδιζεν αὕτη διὰ νὰ τὴν καταλάβῃ. β) Καὶ ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι τοῦτο ἦτο κατορθωτὸν (πρᾶγμα ἐπαναλαμβάνω ἀδύνατον, ἀλλ' ἔστω ἐν τινὶ μέτρῳ) ἡ Μερραρχία αὕτη θὰ μετεπήδα εἰς ἄλλο ἐδαφικὸν διαμέρισμα, ἐκτὸς τοῦ πεδίου μάχης τοῦ Σ.Σ., μόνον ἐναντίον τοῦ ὄγκου τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, ὅστις ἀκριβῶς ἤρχισε νὰ συγκεντροῦται ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου

εις τὴν περιοχὴν αὐτὴν, διὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν περίφημον ἐαρινὴν του ἐπί-
θεσιν. Τὴν συγκέντρωσιν ταύτην ἐβλέπομεν ἀπὸ τὰ παρατηρητήριά μας κα-
θημερινῶς, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς πληροφορίας ἀεροπορικὰς καὶ ἄλλας τὰς ὁποίας
μᾶς μετέδιδεν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. γ) Ἄλλὰ τὸ ἔδαφικὸν διαμέρισμα,
εἰς ὃ θὰ κατήρχετο ἡ Μεραρχία Κρητῶν, ἦτο διαμέρισμα ἀνήκον εἰς τὸ
πεδῖον μάχης τοῦ Α' Σ. Σ. δρῶντος παραπλεύρως καὶ ἀριστερὰ τοῦ
Β' Σ. Σ. Ἔπρεπε, λοιπόν, τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν πρὸς Γκλάβες διὰ τοῦ ἔδα-
φικοῦ αὐτοῦ διαμερίσματος, εἰς ὃ ἤθελον νὰ καταβιβάσουν τὴν Μεραρχίαν
Κρητῶν, νὰ τὴν ἀναλάβῃ τὸ Α' Σ. Σ. με ὑποστήριξαν διὰ πυρῶν τῆς ἐπὶ
τοῦ Σέντελι καὶ Τρεμπεινῆς Μεραρχίας Κρητῶν καὶ οὐχὶ νὰ ζητοῦν νὰ
κατέλθῃ ἡ Vη Μεραρχία μέσα εἰς τὴν κόλασιν πυρῶν μεγάλου ἔδαφικοῦ
διαμερίσματος μεγαλυτέρου τῶν δυνατοτήτων τῆς Μεραρχίας, εἰς κό-
λασιν πυρῶν ἀνεξουδετερώτων, διὰ νὰ προχωρήσῃ ὅπως ἔλεγον κατόπιν
τὸ Α' Σ. Σ. χωρὶς ἐχθρικὰς ἀντιστάσεις, διὰ τοῦ ἔδαφους ὅπερ θὰ κατελαμβά-
νετο ὑπὸ τῆς Μεραρχίας Κρητῶν. Αὐτὸ ἦτο ἀδύνατον νὰ γίνῃ, δηλ. ἡ Vη
Μεραρχία ἰὰ ἐκκαθαρίσῃ τὸ πρὸ τοῦ Α' Σ. Σ. μέτωπον. Νὰ λύσῃ δηλαδὴ τὸ
πρόβλημα τοῦ Α' Σ. Σ. μὴ Μερ. ξένη πρὸς αὐτό, ἐκτὸς τοῦ πεδίου τῆς μά-
χης. Τὸ δὲ Γ. Σ. νὰ ἀναμένῃ οὕτω τὴν ἔκβασιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Διότι,
εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, τὸ Γ. Σ. δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ με ἑσταυρωμένας
τὰς χεῖρας, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε ν' ἀναλάβῃ αὐτὸ τὸν συντονισμόν τῶν ἐνερ-
γειῶν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Β' Σ. Σ. μετὰ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ. Σ. Ἐάν, ὅμως,
τὸ Γ. Σ. ἐξετέλει ἐπὶ τόπου ἀναγνωρίσεις, θ' ἀντελαμβάνετο ὅτι τοιαύτη
συντονισμένη ἐπιχείρησις ἦτο ἀδύνατος, διότι θὰ ἐπέιθετο ὅτι, οὔτε ἡ Μερ.
Κρητῶν ἠδύνατο νὰ κατέλθῃ τῆς Τρεμπεινῆς - Σέντελι, οὔτε νὰ διέλθῃ
αὕτη τὸν Ἀῶν, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδιάβατος, διὰ νὰ μεταβῇ εἰς Τεπελένι,
ἀλλὰ οὔτε καὶ τὸ Α' Σ. Σ. ἠδύνατο νὰ διέλθῃ καὶ αὐτὸ τὸν ἀδιάβατον
Ἀῶν. Καὶ θ' ἀντελαμβάνετο τότε τὸ Γ. Σ. ὅτι μία μόνη λύσις ὑπῆρχε. Ἐκεί-
νη τὴν ὁποῖαν ὑπεδείκνυε τὸ Β' Σ. Σ. Δηλαδὴ ἔλιγμος ὑπερκεράσεως τοῦ
ὄρεινου συγκροτήματος Τρεμπεινῆς - Σέντελι διὰ Μπούμπει με κατεύ-
θυνσιν πρὸς Γκλάβες (Τρία Αὐγά). Ἐν τούτοις ἐφθάσαμεν εἰς τὸ σημεῖον
ν' ἀκούωμεν ἀπὸ τὸν Δ/τὴν Γραφ. Ἐπιχειρήσεων τοῦ Τ. Σ. Η. νὰ μᾶς λέ-
γῃ νὰ κατέλθῃ κατ' ἄνδρα μὴ μικρὰ φάλαγγ ἀνδρῶν ἀπὸ τὰς νοτιοδυ-
τικὰς ὑπωρείας τοῦ Σέντελι καὶ διὰ τῆς γεφύρας τοῦ Τεπελενίου νὰ μετα-
βοῦν καὶ νὰ καταλάβουν τοῦτο. Ἄλλὰ καὶ ἂν κατήρχετο τοῦ Σέντελι
ἡ Vη Μερ. ὁ εἰς Τεπελένιον ἐχθρὸς δὲν θὰ ἔφευγε. Παράδειγμα ὁ ἀγκιστρο-
μένος εἰς τὰ Ν. χεῖλη τῆς στενωποῦ Κλεισοῦρας ἐχθρὸς ὅστις δὲν ἔφευγε
καίτοι τὰ ἀπέναντι χεῖλη κατεῖχε τὸ Β' Σ. Σ., τὸ δὲ Α' Σ. Σ. κατεῖχε τὰς κλι-
τεῖς τῆς Νεμέσκας πρὸς τὴν στενωπὸν. Οἱ νεωστὲι ἐλθόντες εἰς τὸ Τ. Σ. Η.
ἐνόμιζον ὅτι οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐμάχοντο καὶ δὲν προσεκολλῶντο εἰς τὸ ἔδα-
φος ὅπως ἀνέγραφον αἱ ἐφημερίδες.

Ἄλλ' ἴσως εἶπη τις ὅτι τὸ Τ.Σ.Η. φέρει ἔν τιμι μέτρῳ εὐθύνην τινὰ διὰ τὰ κατόπιν, διότι δὲν ὑφίστατο τὸ Τ.Σ.Η. κατὰ τὴν 13ην Φεβρουαρίου.

Διατὶ ὁμως μέχρις ἐνάρξεως τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν δὲν ἀντέδρασε κατὰ τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν ἐπὶ Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι ἐπιχειρήσεων, αἵτινες ὀλοκλήρωσαν τὴν φθορὰν τῆς Μερ.; Οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλ' ἐχρησιμοποίησεν καὶ ἄλλας δύο μεγάλας μονάδας ἐπὶ τῶν ὄρεινῶν αὐτῶν συγκροτημάτων. Ἐν τούτοις ὁ τότε διατελέσας στρατηγὸς διοικητῆς τοῦ Τ.Σ.Η. ἀπὸ 14 Φεβρουαρίου μέχρι 7 Μαρτίου 1941 Στρατηγὸς Δράκος μοι ἀπεκάλυψεν ὅτι τέλη Φεβρουαρίου ἐκλήθη εἰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ ἡ ἀνωτάτη ἡγεσία τοῦ ἐζήτησε τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου δι' ἐντυπωσιακοὺς λόγους, ὡς μοι εἶπεν, τῆς κοινῆς γνώμης. Ὁ στρατηγὸς διοικητῆς τοῦ Τ.Σ.Η. ἀπήντησεν ὅτι τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ συντονισμένης γενικωτέρας καὶ εὐρυτέρας ἐπιχειρήσεως τῶν Α' καὶ Β' Σ.Σ. Τοῦτο, ὡς μοι εἶπεν, φαίνεται ὅτι δὲν εὐχαρίστησε τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν, διότι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη δὲν θὰ ἐλάμβανε χώραν ἀμέσως. Ἄλλωστε προσέθηκεν οὗτος εἰς τὴν ἀνωτάτην ἡγεσίαν ὅτι ἀναμένεται ἐκδήλωσις γενικῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως καὶ ἔπρεπε νὰ ἔχωμεν ἀθίκτους τὰς ἐφεδρείας μας. Εἶναι τοῦτο πρὸς τιμὴν τοῦ τότε Στρατηγοῦ Διοικητοῦ τοῦ Τ.Σ.Η. Ἐν ἀνωτέρῳ ἔλαβον παρὰ τοῦ ἰδίου τὴν ἐξουσιοδότησιν ν' ἀποκαλύψω. Προκύπτει δηλαδὴ ἐκ τῶν ἀνωτέρω ὅτι ἐνδιεφέροντο τότε διὰ γεωγραφικοὺς στόχους ἐντυπωσιάζοντας τὴν κοινὴν γνώμην καὶ οὐχὶ διὰ στόχους καθαρῶς στρατιωτικοὺς, οἱ ὅποιοι θὰ διηκόλυνον τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων. Εἶναι κανὼν εἰς τὴν Πολεμικὴν τέχνην ἡ ἐπιζήτησις στρατιωτικῶν καὶ οὐχὶ γεωγραφικῶν στόχων. Βεβαίως ὑπάρχει ἐξαιρέσις τοῦ κανόνος τούτου, ἀλλὰ τότε ἡ ἐκδήλωσις τοῦ γεωγραφικοῦ στόχου ἐπιζητεῖται, ὅταν δὲν ὑπάρχει κίνδυνος διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ τὴν παραμέλησιν τοῦ στρατιωτικοῦ στόχου.

Ἄλλ' ἄς ἐπανέλθωμεν. Ἐπιδιώκετο τί; Νὰ κατέλθῃ ἡ Μερ. ἐκ τῆς Τρεμπεσίνας - Σέντελι εἰς τὸ ἐδαφικὸν διαμέρισμα Τεπελενίου - Γκλαβῶν διὰ νὰ ὑποστῇ πλήρη τὴν καταστροφὴν, ὅπως τὴν ὑπέστησαν αἱ Ἰταλικαὶ Μερ. Σφορτσέσκα καὶ Λενιάνο, ἀποπειραθεῖσαι νὰ διέλθωσι τὴν ὄρεινὴν αὐτὴν περιοχὴν κατ' ἀντίθετον ἔννοιαν, δηλ. ἐκ Δυσμῶν πρὸς Ἀνατολάς, ἀπὸ τὴν ἔννοιαν ἐξ Ἀνατολῶν πρὸς Δυσμὰς ποῦ ἐζητεῖτο διὰ τὴν Ἡ Μερ. Κρητῶν. Καὶ αἱ δύο ἐκεῖναι Ἰταλικαὶ Μερ. κατεστράφησαν, ἡ μία μάλιστα κατελοῦσα ἐκ τῆς κορυφογραμμῆς Τρεμπεσίνας ἀπεκόπη καὶ κατεστράφη ὀλοσχερῶς. Τοῦτο θὰ ὑφίστατο καὶ ἡ Ἡ Μερ. Κρητῶν. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνονται αἱ ἰδιάζουσαι συνθήκαι ἀγῶνος τῆς Ἡ Μερ. Κρητῶν, αἵτινες τὴν καθιστοῦν ἡρωϊκὴν, ἀλλὰ καὶ μαρτυρικὴν. Ἡ ζωὴ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ὑπῆρξε μαρτυρικὴ τῶν ἀνδρῶν τῆς Μερ. Μέσα εἰς τὸ ἀφόρητον ψῦχος ὑφίσταντο διηνεκῶς τὰ πλευρικὰ καὶ σχεδὸν νωτιαία

πυρά του έχθρου. Έπρεπε, λοιπόν, ν' αποκρύπτονται από την θέαν του έχθρου. Ακόμη δέν έπρεπε ν' ανάπτωσι πυράς διά νά ζεσταίνωνται, διότι προσείλκυον τόν βομβαρδισμόν του έχθρου επί των πυρών, ούτε νά μαγειρεύωσι διότι καί αί πυραί τών μαγειρείων προσείλκυον τά πυρά του έχθρου. Άλλ' ούτε καί ξύλα ήτο δυνατόν νά έξευρεθώσι. Δέν έτρωγον έπομένως οί άνδρες θερμόν φαγητόν, αλλά πάντοτε συντετηρημένας τροφάς. Διά νά επιτύχη καλήν διατροφήν τών άνδρών από άπόφεως θερμίδων, εκτός τής σταφίδος καί τών ξηρών καρπών, τό Β'Σ.Σ. προέβη εις έπίταξιν έν Θεσσαλία μεγάλων ποσοτήτων φρέσκου βουτύρου, τό όποίον οί άνδρες έτρωγον τήν πρωΐαν άντι ροφήματος. Κατεβάλλετο πᾶσα προσπάθεια πρὸς ανακούφισιν του μαρτυρίου τών επί τής Τρεμπεσίνας καί Σέντελι άνδρών τής Vης Μερ. Κρητών, πλην όμως όλα ταύτα καθίσταντο άνεπαρκή λόγω τών ειδικών συνθηκών ύφ' ας εύρίσκοντο.

Εύθυσ άμα τή ένάρξει τών επιθέσεων τής Vης Μερ. κατά του έχθρου, όστις είχε καταλάβει τήν Τρεμπεσίναν καί μάλιστα ούτος κατήρχετο τότε τās κλιτεΐς αούτης. ή όρμη τών Κρητών υπήρξε τόσον μεγάλη ώστε όπως προέκυπτε από καταθέσεις αιχμαλώτων, προεκάλει φόβον καί τρόμον εις τους Ίταλούς. Η άνωτάτη μάλιστα Ίταλική Στρατιωτική Διοίκησης προσεπάθησε νά κολακεύση τους Κρήτας καί διά προκηρύξεων εκάλει αυτούς νά αυτομολήσωσι, ύποσχομένη μεγάλας χρηματικάς άμοιβάς εις ένα εκάστον έξ αυτών.

Πρέπει νά ειπωμεν όλίγα τινά καί διά τήν αντίδρασιν που έξεδήλωσε τό Β'Σ.Σ., όπως μή χρησιμοποιηθή ή Μερ. Κρητών εις τās άσκόπους επιχειρήσεις, επί τών ύψηλών όρέων τής Τρεμπεσίνας καί του Σέντελι. Άφου επεκαλέσθη, διά νά μή αναλωθή ή Vη Μερ. επί τών χιονοσκεπών αυτών κορυφογραμμών, λόγους τακτικούς καί στρατηγικούς, εις τό τέλος υπεστήριξε ότι θα ήτο καλύτερον ν' άφεθή ή Μερ. διαθέσιμος, καί νά χρησιμοποιηθή πρὸς αντιμετώπισιν τής προετοιμαζόμενης καί έξαγγελόμενης ύπό τών Ίταλών, ως τρομεράς, έαρινής των επιθέσεως. Πρὸς στιγμήν τό Γ.Σ. επέισθη καί διέταξε τήν άναστολήν τών επιχειρήσεων κατά τής Τρεμπεσίνας - Σέντελι καί ή χαρά μας υπήρξε μεγάλη. Δυστυχώς τήν έπομένην άνεκάλεσε τήν διαταγήν ταύτην καί διέταξε τήν εκτέλεσιν τής επιθέσεως. Κατόπιν νέας έπεμβάσεώς μας άνεκάλεσε καί τήν διαταγήν ταύτην καί μάς άφησεν έλευθέρους νά ενεργήσωμεν κατά τήν κρίσιν μας. Άλλά καί πάλιν άνεκάλεσε τήν άνάκλησίν της.

Τούναντίον ό Διευθυντής του Γραφείου Έπιχειρήσεων του Γ.Σ. μου έλεγεν εις τό τηλέφωνον «Όλη ή Έλλάς περιμένει από σένα νά πάρης τό Τεπελένι» καί έγώ του άπήντων : «Δέν είναι κατάλληλος ό δρόμος τόν όποιον έδιαλέξατε γιά νά πάμε στο Τεπελένι. Άφήστε μας έλευθέρους καί τότε τό Τεπελένι καί άλλαι περιοχαί θα καταληφθούν εύκολώτερα, όπως

ἐκάμαμεν μέχρι σήμερον πού εἴμεθα ἐλεύθεροι». Δυστυχῶς δὲν εἰσηκούσθημεν. Καί ὄχι μόνον τοῦτο, ἀφοῦ ἔφθειραν τὴν Vη Μερ. Κρητῶν ἐπιμένοντες εἰς τὸ σφάλμα των, ἐχρησιμοποίησαν διαδοχικῶς τὰς XVIIην καὶ τὴν IVην Μερ. εἰς τὴν ὀρεινὴν περιοχὴν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι. Τρεῖς λοιπὸν Μερ. ἀπερρόφησεν ἡ σκληρὰ καὶ ἀπόκρημος αὐτὴ ὀρεινὴ περιοχὴ. Ἐὰν ὅμως μᾶς εἶχον διαθέσει τὰς τρεῖς αὐτὰς Μερ. μαζί, δηλαδή ἕνα Σ.Σ., τότε ἡ Στρατηγικὴ καὶ ἡ τακτικὴ αὐτῶν χρησιμοποίησις θὰ ἦτο διαφορετικὴ καὶ τὰ ἀποτελέσματα πολὺ ἱκανοποιητικὰ. Κυρίως αὐταὶ θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἴτε δι' ὑπερκέρασιν τῆς Τρεμπεσίνας - Σέντελι μὲ κατεύθυνσιν Μπούμπεσι - Γκλάβας πρᾶγμα, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο ἀρίστη λύσις ἢ θ' ἀφίνοντο ἐν ἐφεδρεῖα διὰ τὰς διακυμάνσεις τοῦ ἀγῶνος τῆς ἐαρινῆς τοῦ Μουσολίνι ἐπιθέσεως, ὁπότε μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν ταύτης ἀναλαμβάνουσαι αὐταὶ ἀντεπίθεσιν κατὰ τῶν Ἰταλῶν, θὰ διέλυον ἀσφαλῶς τὸ Ἰταλικὸν ἐκστρατευτικὸν Σῶμα τῆς Ἀλβανίας, ἢ ἀκόμη καὶ ἐὰν ἐχρησιμοποιοῦντο ταυτοχρόνως διὰ τὴν ἐσφαλμένην κατεύθυνσιν Τρεμπεσίνα - Τεπελένι.

Ἐπρεπε κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης νὰ ἀντιδράσωμεν. Ἀντεδράσαμεν τὴν 15ην Ἰανουαρίου εἰς τὸν ἴδιον τὸν Ἀρχιστράτηγον, ὅταν ἦλθε μίαν νύκτα εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. Ἐζήτηει τότε ὑπερκέρασιν, ἀλλὰ μὲ ἀνεπαρκεῖς δυνάμεις. Δὲν ἤθελεν ὅμως νὰ τὰς διαθέσῃ ἐπαρκῶς. Καὶ ἐζήτησεν στενώτερον διὰ Τρεμπεσίναν ἔλιγμόν. Ἀντεδράσαμεν, ἐπίσης, ὅταν ἐζητήσαμεν νὰ προσέλθῃ εἰς τὸ Σ.Σ. ὁ βοηθὸς τοῦ Δ/ντοῦ τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων, διὰ νὰ πείσωμεν αὐτὸν ὅπως ἀνέλθωμεν μαζί εἰς τὸ 1308 τῆς Τρεμπεσίνας, διὰ νὰ μὴ ἐξακολουθήσουν αἱ ἐπ' αὐτῆς ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐλάμβανον χώραν τὴν 13ην Φεβρουαρίου. Εἶχομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι ἀπὸ τὸ ὠραῖον αὐτὸ παρατηρητήριον τοῦ 1308 θὰ ἔβλεπε καθαρὰ τὸ ἔδαφος καὶ θ' ἀντελαμβάνετο ποῖος ἦτο ὁ πραγματικὸς ἔλιγμός, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπέφερον τὴν πτώσιν τοῦ Τεπελενίου. Καὶ ἐπὶ πλέον θὰ ἔβλεπε καθαρὰ τὴν περιοχὴν Γκλαβῶν καὶ τὰς ἀρξαμένας μεγάλας συγκεντρώσεις τῶν Ἰταλῶν διὰ τὴν περίφημον ἐαρινὴν των ἐπίθεσιν, τὴν ὁποίαν ἀπὸ τότε οὗτοι προπαρεσκεύαζον. Δυστυχῶς ἔμεινε μόνον τὴν νύκτα καὶ δὲν παρέμεινε διὰ τὴν ἐπομένην, διὰ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ 1308.

Ἐν τούτοις τὴν ἐπομένην ἡμέραν μᾶς ἐγνωστοποίησεν τηλεφωνικῶς τὴν ἀκύρωσιν τῆς φοβερᾶς αὐτῆς ἐπὶ τῶν παγετῶνων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι ἐπιθέσεως τῆς Μερ. διὰ τὴν 13ην Φεβρουαρίου 1941, ἡ ὁποία τόσῃν φθορὰν τῆς ἐπέφερεν, ὄχι τόσον ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ ἀλλὰ λόγω τῶν παγετῶνων καὶ τοῦ ἀφορήτου ψύχους. Δυστυχῶς ὅμως τὸ Γ.Σ. ὑπανεχώρησε καὶ διέταξε νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἐπίθεσις αὕτη. Τὸ Β'Σ.Σ. ἀντιδρᾷ ἐκ νέου ἀμέσως καὶ ζητεῖ, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, τὴν μὴ ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς. Τὸ Γ.Σ. ὑποχωρεῖ καὶ συμφωνεῖ, ἀλλὰ καὶ πάλιν

ύπαναχωρεί. Τοῦτο συνέβη δύο εἰσέτι φορὰς καὶ τελικῶς διέταξε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιθέσεως, ἀνευ ἀναβολῆς, τὸ βραδύτερον τὴν 13ην Φεβρουαρίου. Εἰς τὴν προσωπικὴν μου ἀντίδρασιν τῆς τελευταίας καὶ ἀμετακλήτου ταύτης διαταγῆς του ἐπεκαλοῦντο διὰ τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων ὅπως εἶπον, τὰ αἰσθήματά μου, λέγοντες ὅτι ὅλη ἡ Ἑλλάς μὲ παρακολουθεῖ καὶ ἀναμένει νὰ κατάλαβω τὸ Τεπελένι. Τοὺς ἀπήντησα, ἐν γνώσει τῶν εὐθυνῶν μου καὶ τοῦ πατριωτισμοῦ μου, ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὸ Τεπελένι δὲν περνᾷ ἀπὸ Τρεμπεσίνα - Σέντελι. Οὔτε, λοιπόν, διὰ τοῦ βοηθοῦ τοῦ Γραφ. Ἐπιχειρήσεων κατωρθώσαμεν, νὰ ἀναστειλωμεν τὴν ἐπίθεσιν τῆς Μερ. τὴν 13ην Φ/ρίου καὶ κατόπιν ἐστηρίξαμεν τὰς ἐλπίδας μας εἰς τὸ ν Διοικητὴν τοῦ Τμήματος Σ.Η., Οὗτος εἶχε διαταχθῆ ν' ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Τ.Σ.Η. τὴν 14ην Φεβρουαρίου, δηλαδὴ τὴν ἐπομένην τῆς ὀρισθείσης ἡμέρας διὰ τὴν ἐπίθεσιν πράγμα περιέργον.

Πρὸ τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς ὁ μέλλων ν' ἀναλάβῃ τὴν διοίκησιν τοῦ Τ.Σ.Η. στρατηγὸς συνοδευόμενος ὑπὸ Ἐπιτελοῦς του ἀξιωματικοῦ ἦλθεν εἰς τὸν Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. διὰ νὰ ἐνημερωθῆ ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων γενικῶς. Τοῦ ὠμίλησα κατὰ τῆς διαταχθείσης ἐπιθέσεως τῆς Μερ. Κρητῶν. Ὁ παριστάμενος ἐπιτελὴς ἀξιωματικὸς μὲ ἠρώτησεν ἂν προέβλεπον ἀποτυχίαν τῆς ἐπιθέσεως καὶ δι' αὐτὸ ἤμην ἐναντίον τῆς διεξαγωγῆς ταύτης. Ἀπήντησα ἀμέσως ὅτι ἡ ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τῆς Τρεμπεσίνας θὰ ἐπιτύχη, ἀλλ' ὅτι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ἐπιθέσεως ταύτης εἶναι ἡ κάθοδος ἐξ αὐτῆς καὶ ἡ κατάληψις τοῦ Τεπελενίου. Ὁ τελικὸς ὅμως οὗτος σκοπὸς δὲν εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν νὰ ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς καθόδου ἐκ τῆς Τρεμπεσίνας ἐφ' ὅσον τὰ Τρία Αὐγὰ μένουσιν ἀθικτα. Ἐτι πλέον τὸ φοβερὸν ψῦχος καὶ οἱ παγετῶνες τῶν δύο αὐτῶν ὄρεινῶν συγκροτημάτων Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι (1.500 - 2.000 μέτρα) θὰ ἐφθειρον καὶ θ' ἀπεδεκάτιζον τὴν Μερ. Ἐλέχθη ἀνωτέρω πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. Τούναντίον ὅμως ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Τ.Σ.Η. παρὰ τὸν γενόμενον ἀποδεκατισμὸν, ἐξηκολούθει νὰ ἐπιμένῃ πρὸς συνέχισιν τῆς ἐπιθέσεως καὶ τελείαν φθορὰν τῆς Μερ., ὅποτε ὁ μακαρίτης Παπαστεργίου ὁ Διοικητὴς τῆς ὠρθώθη ἀποφασιστικῶς καὶ ἀντέταξεν ἄρνησιν εἰπὼν ὅτι ἡ Μερ. δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἐπίθεσιν, τόσον ἔχει κουρασθῆ καὶ ἀποδεκατισθῆ. Βάλλετε ἄλλας μονάδας νὰ τὴν συνεχίσωσι. Καὶ μετὰ θλίψεως λέγω διὰ τῆς διαθέσεως ἄλλων μονάδων ἐσυνέχισαν τὰς ἐπιθέσεις. Ἡ ἐπισυμβῶσα ὅμως ἔαρινή τοῦ Μουσολίνι ἐπίθεσις ἀνέκοψε τὰς φθοροποιούς αὐτὰς ἐπιθέσεις.

Αὐτοὶ ἦσαν οἱ ἀγῶνες τῆς Μερ. Κρήτης εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον καὶ δύνασθε ἤδη νὰ ἀντιληφθῆτε μόνοι σας, ποῖος καὶ πόσος ἡρωϊσμὸς σωματικὸς καὶ ψυχικὸς ἀπητήθη νὰ καταβληθῆ ὑπ' αὐτῆς καὶ ἀπὸ ποίας σοβαρὰς καὶ ὀδυνηρὰς φάσεις διῆλθον οἱ ἀγῶνες τῆς οὔτοι, οἱ ὅποιοι πάντως ἐξέρχονται τῶν ὀρίων τῶν συνήθων ἀγῶνων. Ὁ Κρῆς πολεμιστῆς

μεταφερθείς από τὰ θερμὰ κλίματα τῆς πατρίδος του, διετάχθη νὰ πολεμήσῃ ὡς ἀλπινιστὴς ἐπὶ τῶν παγετῶνων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι, χωρὶς νὰ εἶναι ἐφωδιασμένος καὶ ἐξωπλισμένος διὰ τοιοῦτους ἀγῶνας σχεδὸν τύπου Ἕλληνας. Εἶχε νὰ πολεμήσῃ ὄχι μόνον τὸν ἐχθρὸν ἀλλὰ καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, καὶ ἐπὶ πλέον ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ παραμείνῃ ἀσκόπως ἐπὶ τῶν παγετῶνων. Ἐδειξε ἐν τούτοις ἥρωισμόν ἀπαράμιλλον ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ, ἐπάλασε φθειρόμενος μὲ τὰ ἀνυπότακτα στοιχεῖα τῆς Φύσεως καὶ ἔδειξε τεραστίαν ἀντοχὴν πολεμῶν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ κατὰ τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως καὶ παραμένων ἀκλόνητος ἐκεῖ ὅπου τὸν ἔταξαν.

Ἦλθαν ὅμως στιγμαὶ κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μάχη του κατὰ τῶν στοιχείων τῆς Φύσεως καὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ἀλλὰ καὶ ἡ μὴ ἄμεσος προοπτικὴ διαφυγῆς ἐκ τοῦ ἀδιεξόδου, ἐδημιούργησαν ἀπελπιστικὴν κατάστασιν καὶ ἐφάνη ὅτι ἔκαμψαν τὴν ἀντοχὴν τοῦ γηραιοῦ Μεράρχου τῆς. Καὶ κατὰ τὴν ἀπελπιστικὴν αὐτὴν στιγμὴν σπεύδω καὶ ἀνέρχομαι τὴν νύκτα μόνος μετὰ τοῦ ἵπποκόμου μου ἀπὸ τὸ δύσβατον, ἀπόκρημνον, ἀλλοῦ βορβορῶδες καὶ ἀλλοῦ ὀλισθηρὸν μονοπάτι εἰς τὴν Τρεμπεσίναν. Εὐτυχῶς καταμεσίς τῶν κλιτύων κατὰ τὴν θυελλώδη ἐκείνην νύκτα συνήντησα τὸν ἀγαπητὸν καὶ γενναῖον Κρήτα ἰατρὸν Μανουσάκην Ἑμμ. ὅστις μὲ τὸ φαναράκι του μοῦ ἐχρησίμευσεν ὡς ὁδηγὸς μέχρι τοῦ Σ.Δ. τοῦ Μεράρχου. Ποίαν ἐπίδρασιν εἶχεν ἡ ἀναρρίχησίς μου καὶ ἡ μετάβασίς μου εἰς τὸν Σ.Δ. τῆς Μεραρχίας ἀφίνω νὰ ὁμιλήσῃ ὁ μακαρίτης Μεράρχος στρατηγὸς Παπαστεργίου διὰ τῆς ἐπιστολῆς του τὴν ὁποίαν μοῦ ἔστειλε τὴν 18ην Μαρτίου 1941, εἰς τὴν ὁποίαν γράφει «Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὸν Συν/ρχην Μαχᾶν ὅστις εἰς τὰς δυσκόλους δι' ἐμὲ περιστάσεις, λόγῳ τῆς θέσεως τῶν μονάδων καὶ ἀπέναντι τῆς Φύσεως καὶ ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ μὲ ἐτονώσατε τόσο καὶ μὲ ἐμψυχώσατε ὥστε νὰ δώσω ζωὴν εἰς πάντας τοὺς ὑπ' ἐμὲ καὶ καρτερίαν εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τῆς δεινῆς θέσεως τῶν ἐπὶ τῶν γνωστῶν σημείων τμημάτων μας, ἐφ' ἧς στηριζόμενος εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ πιστεύω νὰ ἐξέλθω ταχέως ἔχων ἀντιμέτωπον τὸν ἐχθρὸν καὶ οὐχὶ κατὰ πλευρόν». Ἐδειξε λοιπὸν ἐκτὸς τοῦ ἥρωισμοῦ καὶ ἀντοχῆν ὁ Κρήτης ἐπὶ τῶν παγετῶνων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι. Ἐν τούτοις ὑπῆρξαν ἄνθρωποι οἵτινες ἠθέλησαν νὰ τὸν θίξουν ἐπιρρίπτοντες ἰδίᾳ μομφὴν κατὰ τοῦ ἐπιτελείου τῆς Μερ. ὅτι αὕτη διελύθη κατὰ τὴν σύμπτυσιν τοῦ Ἑλλ. Στρατοῦ καὶ κατὰ τὴν ἀπαγκίστρωσίν τῆς ἀπὸ Τρεμπεσίνας λόγῳ σφάλματος τοῦ ἐπιτελείου τῆς.

Δὲν γνωρίζω ἐὰν τότε μὲ Ἐπιτελάρχην τὸν Συν/ρχην κ. Τσακαλώτον τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἦτο δεσμευμένος διὰ διαταγῆς τῆς προϊσταμένης του ἀρχῆς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπαγκίστρωσιν ἐντὸς μιᾶς νυκτός. Οὐδὲ γνωρίζω πῶς ἀντέδρασε τοῦτο κατὰ τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης δεσμεύ-

σεως. Ἡ διαταγή συμπτύξεως τὴν ὁποῖαν ἐξέδωκε τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τὴν ἀπαγκίστρωσιν καὶ σύμπτυξιν τῆς Μερ. Κρητῶν, ὑπῆρξεν εἰς τὴν βάσιν αἰτία τῆς ἀναμίξεως τῶν μονάδων τῆς. Μία διαταγή ἀπαγκιστρώσεως καὶ ὑποχωρήσεως ἐνώπιον τοῦ ἐχθροῦ ἀπαιτεῖ εἰδικὰς γνώσεις τοῦ ἀγῶνος αὐτοῦ, ἐπιτελικὴν κατάρτισιν, λεπτήν καὶ πολεμικὴν πείραν τῶν μεθόδων μάχης πεζικοῦ. Δὲν φαίνεται ἡ διαταγή αὕτη νὰ εἶναι προῖον τοιούτων ἰδιοτήτων. Ἐξ οὗ καὶ ἡ ἀνάμιξις τῶν Μονάδων τῆς Μερ. καὶ ἡ δυσφήμισις τῆς, ὡς μὴ ἔδει. Κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς κατοχῆς συναντήσας τὸν τότε ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σ.Σ. κατὰ τὴν σύμπτυξιν Συν/ρχην κ. Τσακαλῶτον Θρ. τὸν ἐμέμφθη, ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ ὑπαίτιος τῆς ἀναμίξεως τῶν Μονάδων τῆς Vης Μερ., λόγῳ τῆς κακῆς διαταγῆς ἀπαγκιστρώσεως τοῦ Β' Σ.Σ., ἀποδεικνυούσης ἑλλειπῆ ἐπιτελικὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἑλλειπῆ πείραν τῶν ἀγῶνων τοῦ πεζικοῦ.

ΣΥΜΠΤΥΞΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΓΚΙΣΤΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΑΠΟ ΣΕΝΤΕΛΙ - ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΝ

Ἴδου τί γράφει ὁ διευθυντὴς τότε τοῦ 3ου Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τῆς Μερ. «... ἀλλὰ καὶ ἂν δεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ἔστω ὅτι προὑπῆρξε σχέδιον συμπτύξεως τῆς Μερ. πλήρως καὶ τελείως ἐπεξεργασμένον ὑπὸ τοῦ ἐπιτελείου τῆς καὶ ἀκόμη ὅτι εὐρίσκετο τοῦτο ἐν πλήρει γνώσει τῶν ἐκτελεστῶν ἀπὸ καιροῦ, δὲν θὰ ἦτο ἀτυχῶς ἐφαρμοσίμον ὡς εἶχον καθορισθῆ ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. αἱ συνθήκαι ἐκτελέσεως διότι ἡ χρονικὴ διάρκεια τῆς φάσεως τῆς ἐκτελέσεως ἢ δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. δὲν ἐπέτρεπε τὴν ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς καὶ μόνης διαρροῆς τόσον τμημάτων διαφόρων συνταγμάτων πυροβολικοῦ καὶ λοιπὰ ἀπὸ τὰ κακίστης καταστάσεως καὶ μὲ μεγίστην κλίσιν ἡμιονικὰ δρομολόγια. Καὶ τὸν θανάσιμον τοῦτον κίνδυνον ἐπεσήμανεν ἐγκαίρως ὁ Διοικητὴς τῆς Μερ. πρὸς τὸ Σ.Σ. δι' ἐπιστολῆς του. Ἴδου λοιπὸν τὸ ἐξαιρετικῶς οὐσιῶδες καὶ ζωτικὸν σημεῖον τοῦ θέματος τῆς συμπτύξεως τῆς Μερ. Διότι ἐὰν ἐδίδετο ὁ χρόνος καὶ ὑπῆρχε τοιαύτη δυνατότης εἰς τὸ Σ.Σ. τότε ἡ ὅλη σύμπτυξις θὰ ἐπραγματοποιεῖτο εἶμαι βέβαιος ὑπὸ ἀρίστας συνθήκας καὶ τὰ τμήματα δὲν θὰ κατελαμβάνοντο ὑπὸ τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας κινούμενα ὑποχρεωτικῶς ἐν ἡμέρᾳ...».

Ἄλλος ἀξιωματικὸς ἐν πολεμικῇ διαθεσιμότητι ἤδη, τότε μάχιμος, ἰδὸν τί γράφει σχετικῶς : «... ἡ διαταγή πρὸς ἐγκατάλειψιν τῶν κατεχομένων θέσεων καὶ σύμπτυξιν εἰς Τρεμπεσίναν μᾶς ἐδόθη τὴν πρωΐαν τῆς 13-4-41. Ἐξετελέσθη μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικὸν διὰ τὰς περιστάσεις ἐκ τοῦ μοναδικοῦ ὑπάρχοντος ἡμιονικοῦ δρομολογίου μέσῳ τοῦ ἐντὸς τῆς χαράδρας, μεταξὺ Σέντελι - Τρεμπεσίνας, κειμένου ὄρεινου χωρίου Ἄρτζα. Τὸ παλαιὸν αὐτὸ μονοπάτι ἔγινε ἡμιο-

νικός δρόμος χάρις εἰς τὰ μεταγωγικά τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ διότι πρὶν ἐχρησιμοποιοῦτο μόνον ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν ποιμένων διὰ νὰ ὀδηγοῦν τὰ ποιμνιά των εἰς Τρεμπεσίαν. Μὲ ἀφήνουν συνεπῶς ἔκπληκτον οἱ ἐκτοξευόμενοι κατὰ τοῦ ἐπιτελείου τῆς Μερ. φύγοι, διότι δὲν εἶχε καθορίσει πλείονα ἢ καταλληλότερα δρομολόγια συμπτύξεως πρὸς ἀποφυγὴν συμφορήσεως τῶν Τμημάτων. Ἀλλὰ περὶ τίνων δρομολογίων πρὸς Θεοῦ γίνεται νύξις ; Τὰ γνωρίζουν ἄραγε οἱ συμπολεμισταὶ μου τὰ δρομολόγια αὐτά ; » Ὁμοίως εἰς τὸ Ἡμερολόγιον τῆς Μεραρχίας ὁ ἐπιτελάρχης τῆς γράφει : « Διατάσσεται ἡ ταχίστη ἀναγνώρισις τοῦ δρομολογίου ἀπὸ Ποτγκόρανῃς πρὸς Κλεισούραν, διὰ τοῦ ὁποίου πρόκειται νὰ διαρρεύσῃ ὀλοκλήρως ἡ Μερ. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἀναγνώρισεως ὑποβληθὲν ἐντὸς τῆς νυκτός, παρουσιάζει τὴν δύσβατον ταύτην ἡμιονικὴν ὁδὸν εὐρισκομένην εἰς ἔλειπνῆν κατάστασιν λόγῳ τῶν τελευταίων βροχῶν, γεννᾷ δὲ σοβαροτάτους φόβους διὰ τὴν δυνατότητα τῆς διόδου τῶν κτηνῶν πεφορτωμένων λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικὰ λασπώδους τοῦ ἐδάφους. Τὴν 18ην ὦ. ὑπεβλήθη πρὸς τὸ Σ.Σ. ἡ ὑπ' ἀριθμ. 8514 ἀναφορὰ τῆς Μερ., εἰς τὴν ὁποίαν ἀφοῦ ἀνεφέρετο ἡ λήψις τῆς ἀνωτέρω δ/γῆς τοῦ Σ.Σ. ἐξετίθετο αἱ σοβαρόταται δυσχέρειαι κανονικῆς συμπτύξεως τῶν ἐν γραμμῇ εὐρισκομένων ἕξ (6) ταγμάτων ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνον, λόγῳ τῆς δυσβατότητος τῆς μοναδικῆς ἡμιονικῆς ὁδεύσεως πρὸς τὴν ὁποίαν ἔδει νὰ συγκλίνουν ἅπασαι αἱ ἀνωτέρω δυνάμεις καὶ νὰ διαρρεύσουν πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἐξ ἄλλου ἡ στενότης τῆς ζώνης συμπτύξεως καὶ ἡ κακίστη κατάστασις τοῦ μοναδικοῦ ἡμιονικοῦ δρομολογίου ἐν τῇ ζώνῃ ταύτῃ ἐδημιούργει ἐξαιρετικὰς δυσχερείας διὰ τὴν κανονικὴν σύμπτυξιν. Ἐζητεῖτο τέλος ὅπως ἐξασφαλίσθῃ τὸ μέτωπον ἀπὸ Γκρόπας μέχρι Κλεισούρας διὰ τὴν εὐχερῆ ἀπαγκίστρωσιν τῶν ἐπὶ Τρεμπεσίνας δυνάμεων τῆς Μεραρχίας ». Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀναφορᾶς ὁ Διοικητὴς τῆς Μερ. ἀποστέλλει προσωπικὰς ἐπιστολάς πρὸς τὸν Διοικητὴν τοῦ Σ.Σ. καὶ τὸν τότε ἐπιτελάρχην αὐτοῦ εἰς τὰς ὁποίας ἐκτίθεται ἡ ἐξαιρετικὰ δυσχερὴς κατάστασις τῆς Μερ. λόγῳ τῆς ἐν ἐξεχούσῃ θέσεώς της καὶ πᾶσαι αἱ παρουσιαζόμεναι δυσχέρειαι διὰ τὴν εἰς μίαν νύκτα σύμπτυξιν ὀλοκλήρου τῆς Μερ. « . . . Ἐπιζητεῖται καὶ σήμερον (11-4-41) διὰ τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Μερ. μετὰ τοῦ ἐπιτελάρχου τοῦ Σ.Σ. ἡ διευκρίνισις τῆς καταστάσεως, πλὴν ἐπὶ μεταίῳ καὶ οἱ πάντες παραμένουσιν ἄνευ οὐδεμιᾶς πληροφορίας ἐπισήμων, παρὰ τὰς καταβληθείσας ἀπὸ τηλεφώνου προσπάθειάς ὑπὸ τοῦ ἐπιτελάρχου τῆς Μερ. πρὸς τὸν τότε ἐπιτελάρχην τοῦ Σ.Σ. ὅπως ἀφ' ἐνὸς μὲν παράσχῃ πληροφορίας εἰς τὴν Μερ. ἐπὶ τῆς ὑφισταμένης γενικωτέρας καταστάσεως, ἀφ' ἑτέρου δὲ δοθῶσι πλείονες ἐνδείξεις διὰ τὴν ἀποχώρησιν τῆς Μερ., πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ δοθῇ καιρὸς εἰς τοὺς ἐκτελεστὰς διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς λεπτοτάτης ταύτης ἐπιχειρήσεως. Ὁ τότε ἐπιτελάρχης τοῦ

Σ.Σ. δὲν παρέσχε οὐδεμίαν πληροφορίαν, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι στερεῖται καὶ τὸ Σ.Σ. παρομοίων πληροφοριῶν . . .».

Ἡ Μερ. ἐξακολουθεῖ νὰ πιστεύη ὅτι ἡ ἀποχώρησις τῆς θὰ λάβῃ χώραν ἐντὸς δύο νυκτῶν, λόγῳ τῶν ἐκτεθεισῶν πρὸς τὸ Σ.Σ. μεγίστων δυσχερειῶν τῆς ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀποχωρήσεως ἐξ ἑνὸς ἡμιονικοῦ δρομολογίου ὀλοκλήρου τῆς Μερ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8506, καθωρίζετο ὅτι ἡ ἐναρξίς τῆς ἀπαγκιστρώσεως θὰ ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 12ης πρὸς 13ης Μαρτίου . . . Ἡ Μερ. δὲν ἔπαυε ἀναμένουσα τὴν λεπτομερῆ διαταγὴν συμπτύξεως, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἐπιτελάρχης τῆς Μερ. ἀπὸ τηλεφώνου ἐζήτησεν ἐμπιστευτικῶς, ὅπως ἀποσταλῆ τὸ ταχύτερον διὰ τὴν ἀνάγκην νὰ ρυθμισθοῦν ἐγκαίρως αἱ πολυπληθεῖς λεπτομέρειαι τῆς διεξαχθησομένης ἐπιχειρήσεως. Διέρρευσεν ὀλόκληρος ἡ νύξ τῆς 12ης τοῦ μηνός, χωρὶς νὰ ληφθῆ ἡ ἀναμενομένη διαταγή. Ἡ διαταγὴ αὕτη ἦλθε τὴν 1.45' τῆς 13ης Ἀπριλίου. Δι' αὐτῆς ὠρίζετο ὅπως ἡ σύμπτυξις τῆς Μερ. ἐκτελεσθῆ ἐντὸς μιᾶς νυκτός, δι' ἑνὸς μόνου δρομολογίου εὐρισκομένου εἰς κακίστην κατάστασιν, λόγῳ τῶν ἀπὸ ἡμερῶν συνεχιζομένων βροχῶν . . . Ἔτερον ζήτημα προκύπτει καὶ τοῦτο εἶναι τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς Τρεμπεσίνας μέχρι τῆς 18ης ὥρας τῆς 14ης Ἀπριλίου, μερίμνη τῆς Μερ. καὶ διὰ τμημάτων αὐτῆς, ἐν ᾧ χρόνῳ τὸ μέγιστον τῆς δυνάμεώς της θὰ εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Κοσίνας, ἥτοι εἰς ἀπόστασιν. Τὸ συμπέρασμα εἰς τὸ ὁποῖον κατέληξα εἶναι τοῦτο : ἡ Μερ. λόγῳ τῆς συμπτύξεως τῶν τμημάτων της, πλὴν δύο ταγμάτων τοῦ 14ου Σ.Π. τὰ ὁποῖα παρέμειναν καὶ ἀπεχώρησαν συντεταγμένα τὴν ἐπομένην ἡμέραν δι' ἑνὸς δρομολογίου κακίστης καταστάσεως καὶ ἐντὸς μιᾶς νυκτός, ὑπέστη ἀνάμιξιν μονάδων. Εἶχεν αὕτη προβλέψει πρὸ τῶν χώρων ἀνασυντάξεως (χωρία Μπάλι - Ψάρι) διαχωρισμὸν τῶν τμημάτων ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ Πεζικοῦ μετὰ 5 ἄξιωματικῶν βοηθῶν. Ὁ διοικητὴς τῆς Μερ. ἐλάμβανε τηλεφωνικῶς ἀναφορὰν περὶ τῆς ἀνασυντάξεως ταύτης προσωπικῶς παρὰ τῶν διοικητῶν τῶν ταγμάτων καὶ μοιρῶν καὶ τῆς συνεχίσεως τῆς ὑποχωρητικῆς πορείας των πρὸς τοὺς τελικοὺς χώρους συγκεντρώσεως. Ἄλλὰ ἡ σύμπτυξις δὲν ἐπερατώθη ἐντὸς τῆς νυκτός. Τὰ τμήματα ἀπτότητα συνέχιζον τὴν ὑποχώρησίν των καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἡ ἐπέμβασις τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας ἐπέτεινε τὴν ἀνάμιξιν. Τελικῶς ἡ Μερ. κατῶρθωσε νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς ὀρισθέντας ὑπὸ τοῦ Β'Σ.Σ. χώρους διὰ τὴν πρώτην ἡμέραν συμπτύξεως (περιοχὴ Κοσίνας κ.λ.π.).

Ἐπέστη διαρροὴν φυγάδων, οἱ ὁποῖοι περιορισθέντες καὶ ἀφοπλισθέντες εἰς τὴν περιοχὴν τῆς γεφύρας Μπουραζάνι δὲν ὑπερέβαινον τοὺς 300. Ὁ διευθυντὴς τοῦ Γραφείου ἐπιχειρήσεων τῆς Μερ. μετὰ τοῦ τότε ἐφέδρου πρῶν Ὑπουργοῦ, τ. δημάρχου Ἡρακλείου κ. Κρασάδακη καὶ τοῦ ἐξ Ἡρακλείου ἰατροῦ κ. Ζερβουδάκη τοὺς ἐπεσκέφθησαν καὶ τοὺς ὤμι-

λησαν. Ταῦτα ἐγένοντο κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν. Κατόπιν ἡ Μερ. συγκεκροτημένη ἐσυνέχισε τὴν σύμπτυξιν τῆς. Ἐὰν τὸ Σ.Σ. ἔδιδε καὶ τὰς δύο νύκτας διὰ τὴν σύμπτυξιν, αὕτη θὰ ἐπραγματοποιεῖτο ὑπὸ καλῆς συνθήκας, παρὰ τὰς ἐξαιρετικὰς δυσχερείας ἐκ τῆς ἐλλείψεως δρομολογίων καὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τοῦ ὑπάρχοντος, τὸ ὁποῖον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μερ., ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. Καὶ ἐδῶ ὑπῆρξε ἡ παρεξήγησις. Τὴν διαρροὴν ὠρισμένων φυγάδων πρὸς τὰ ὀπίσω, ὡς συνέβαινε εἰς ὅλας τὰς μεγάλας Μονάδας τότε λόγῳ τῆς εἰσβολῆς τῶν Γερμανῶν, τὴν ὠνόμασαν διάλυσιν. Δὲν γνωρίζω ἐὰν τὸ Β'Σ.Σ. ἦτο δεσμευμένον διὰ διαταγῆς τῆς προϊσταμένης του ἀρχῆς νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀπαγκίστρωσιν ἐντὸς μιᾶς νυκτός, οὐδὲ γνωρίζω πῶς ἀντέδρασε τοῦτο κατὰ τῆς τυχὸν ὑπαρχούσης δεσμεύσεως. Κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς κατοχῆς συναντήσας τὸν κατὰ τὴν σύμπτυξιν ἐπιτελάρχην τοῦ Β'Σ.Σ. εἶπον εἰς αὐτὸν τότε τὴν ἄνω γνώμην μου, ἐπομένως δὲν τὴν ἐκφέρω σήμερον. Τὴν εἶπον καὶ τότε. Δὲν μοι ὠμίλησεν οὗτος περὶ δεσμεύσεως

ΠΑΡΑΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΟΥ ΠΑΠΑΣΤΕΡΓΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΛΗΨΙΣ ΤΑΥΤΗΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΟΥ ΠΕΖΙΚΟΥ ΑΥΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΓΚΩΝΑ

Τὴν 16ην Ἀπριλίου 1941 ἡ Μεραρχία ἔλαβε τὴν ὑπ' ἀριθ. 233 διαταγὴν τοῦ Β'Σ Σ, διὰ τῆς ὁποίας τοῦτο διέτασσε ὅπως ὁ ὑποστράτηγος Παπαστεργίου παραδώσῃ εἰς τὸν Διοικητὴν Πεζικοῦ τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας καὶ νὰ παρουσιασθῇ εἰς τὸ Τ.Σ.Η.

ΑΠΟΧΩΡΗΣΙΣ ΤΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ ΕΙΣ ΤΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Μεραρχία συνεκεντρώθη καὶ πάλιν καὶ ἐκινήθη διὰ τὴν περιοχὴν Ἀγρινίου

Μέχρι τῆς 24ης Μαΐου ἡ Μεραρχία εἶχε διαπεραιωθῆ εἰς Πελοπόννησον, ὅπου ὁ διοικητὴς αὐτῆς ὀνομασθεὶς στρατιωτικὸς διοικητὴς Πελοποννήσου ἐγκατεστάθη εἰς Τρίπολιν

ΕΝΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ ΓΕΝΙΚΟΝ

Αὕτη ὑπῆρξεν, ἐν ὀλίγοις, ἡ ἠρωϊκὴ καὶ μαρτυρικὴ συγχρόνως δρασίς τῆς 7ης Μεραρχίας

Προσεπαθήσαμεν νὰ ἀναπτύξωμεν πῶς ἐπιστρατευθεῖσα μετεφέρθη εἰς Μακεδονίαν, διὰ νὰ μετᾶσχῃ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ ἀγῶνος τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, πλήρως συγκεκροτημένη. Δὲν ἦτο ἐφοδιασμένη μὲ νέον ὀπλισμόν,

ἀλλὰ μὲ παλαιὸν τοιοῦτον. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ἐνδεδυμένη καὶ γενικῶς ἐξοπλισμένη δι' ἀγῶνας τύπου Ἑλλήνων. Ἡ γενναία αὐτὴ Μεραρχία μὲ τοιοῦτον ἔμφυχον ὑλικὸν εἶναι μέγα σφάλμα ὅτι δὲν εἶχεν ὀπλισθῆ μετὰ νέον ὀπλισμὸν, τοῦ ὁποῦ ἢ ἀπόδοσις θὰ ἔδεκαπλασιαζέτο εἰς τὰ γενναῖα Κρητικὰ χέρια. Εἶδομεν πῶς ἐν μέσῳ ἀγρίου χειμῶνος μὲ ἐξαντλητικὰς πορείας, μὲ δυσμενεστάτας καιρικὰς συνθήκας ἤχθη εἰς τὸ πεδῖον μάχης τοῦ Β'Σ.Σ. Ἐκεῖ ἠδύνατο πραγματικῶς νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν διάλυσιν τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἱταλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος. Σπανίως συμβαίνει νὰ πέφτῃ ὁ κλῆρος εἰς μεγάλην μονάδα, ὥστε ἐκ τῆς καταλλήλου χρησιμοποίησεως τῆς ν' ἀναμένονται ἀποφασιστικὰ, εἰς μεγάλην κλίμακα, ἀποτελέσματα.

Ἡ περίπτωσις κατὰ τὴν εἴσοδον τῆς Μεραρχίας εἰς τὸ πεδῖον μάχης τοῦ Β'Σ.Σ., τὸ ὁποῖον τόσον βαθέως εἶχεν εἰσχωρήσει ἐντὸς τῆς ἐχθρικής διατάξεως, ἦτο μοναδική. Τὸ Γ'Σ.Σ. δεξιὰ μετὰ τὴν μάχην τῆς Μόροβας - Κορυτσᾶς δὲν ἦτο δυνατὸν παρὰ νὰ παραμένῃ, ὅπως παρέμεινε πρὸ τῆς Κορυτσᾶς, ὡς σταθερὰ πλαγιοφυλακὴ τῆς ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας προχωρητικῆς δράσεως τοῦ Κεντρικοῦ Τομέως. Τὸ Α'Σ.Σ. εὑρεθὲν πρὸ τοῦ ἀδιεβάτου Ἀῶου παρέμεινε στάσιμον καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσῃ. Τὸ Β'Σ.Σ. εἰς τὸ Κέντρον μετὰ τὰς περιφανεῖς νίκας τῆς Πίνδου, τοῦ Φράσερι, τοῦ Γαρονίν καὶ τοῦ Μπούμπεσι ἔστη ἀπέναντι τῶν Τριῶν Αὐγῶν. Ἡ περιοχὴ τῶν «Τριῶν Αὐγῶν» αἱ Γκλάβες, ἐδέσποζον ἀμφοτέρων τῶν πεδίων μάχης τοῦ Β' καὶ Α'Σ.Σ. Ἦσαν ὁ στρατηγικὸς ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Καρπὸς τῶν νικηφῆρων καὶ σκληρῶν ἀγῶνων τοῦ Β'Σ.Σ., κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χειμῶνος, ὑπῆρξε νὰ εὑρεθῆ πλέον ἔναντι τοῦ στρατηγικοῦ αὐτοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, τῶν Γκλαβῶν (τῶν Τριῶν Αὐγῶν), αἱ ὁποῖαι ἀπετέλουν τὴν καρδίαν τῆς ἐχθρικής διατάξεως. Αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ ἀρχιστρατήγου πρέπει νὰ κατευθύνωνται καὶ ἐκτοξεύωνται κατὰ τοῦ ὄγκου καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀντιπάλου στρατοῦ. Δυστυχῶς δὲν συνέβη αὐτὸ εἰς τὴν περίπτωσίν μας. Τὸ Β'Σ.Σ. μετὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου ἔλαβεν ἀποστολὴν ἀπὸ τὸ Γ.Σ. συνδέσμου τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ δρώντων Γ' καὶ Α'Σ.Σ. Τὸ Α'Σ.Σ. μάλιστα καθωρίσθη ὡς Σῶμα τῆς κυρίας προσπαθείας. Τὸ Β'Σ.Σ. ὅμως, εὐθύς μετὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου, εἶδε τὴν περιοχὴν τῶν Τριῶν Αὐγῶν ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων τῆς μεθορίου ὡς μοναδικὸν ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, πρὸς δὲ ὅτι, ἢ κατάληψις αὐτῶν, μόνον διὰ τῆς ὀρισθείσης κατευθύνσεως εἰς τὸ Β'Σ.Σ. ἠδύνατο νὰ ἐπιτευχθῆ. Καὶ παρέσυρε τὸ Γ.Σ. πρὸς τὴν κατεύθυνσιν ταύτην καὶ μετεβλήθη αὐτὸ εἰς Σ.Σ. Κυρίας Προσπαθείας. Ἀλλὰ δυστυχῶς ὅταν τὸ Β'Σ.Σ. εὑρέθη ἀπέναντι τοῦ κυριαρχοῦντος αὐτοῦ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ, ὁ Ἕλληνας Ἀρχιστράτηγος δὲν ἐχρησιμοποίησε τὰς ἐφεδρείας του, ὡς ὤφειλε, διὰ τὴν κατάληψιν τούτου. Τὸν παρέσυραν νὰ διατάξῃ τὴν κατάληψιν τῆς Τρεμπεινᾶς καὶ τοῦ Σέν-

τελι καὶ τὴν κάθοδον ἐξ αὐτῶν πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου, ἐνῶ ἀφί-
νοντο ἄθικτα, ἀγέρωχα καὶ τιμωρὰ τὰ Τρία Αὐγά. Καὶ ἔτσι ἡ κακὴ μοῖρα
τῆς Υἱς Μεραρχίας, ἡ ὁποία ὡς προελέχθη, ἦτο ἀπαράσκευος καὶ μὴ ἐφο-
διασμένη δι' ἀγῶνας τύπου ᾿Αλπεων, τὴν ἔκαμε νὰ πολεμήσῃ σκληρῶς
ἐπὶ τῶν παγετῶνων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ τοῦ Σέντελι καὶ νὰ ὑποστῇ τὰς
σκληρὰς δοκιμασίας τῆς παγοπληξίας καὶ τοῦ ἀφορήτου ψύχους. Ἀπὸ
13.000 (συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἐνισχύσεων) μαχίμους ὀπλίτας,
7.700 ἐτέθησαν ἐκτὸς μάχης.

Καὶ ἤδη ὀλίγα εἰς ἀπάντησιν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔγραψαν ἰδίᾳ εἰς τὴν
ἐφημερίδα «Ἀκρόπολις», ὅταν πρὸ δύο ἐτῶν ἡ ἐφημερίς αὕτη ἐζήτηί τὴν
γνώμην ἀνωτάτων ἀξιωματικῶν ἐνασκησάντων διοίκησιν κατὰ τὸν Ἑλ-
ληνοῖταλικὸν πόλεμον 1940 - 1941 περὶ τῶν διαπραχθέντων κατ' αὐτὸν
στρατηγικῶν σφαλμάτων. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν ἔγραψαν καὶ ἄλλοι εἰς τὰς
κατ' ἰδίαν συζητήσεις ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπῆρχε λόγος προχωρήσεως
τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐντὸς τῆς Ἀλβανίας. Θ' ἀπεφεύγοντο οὕτω αἱ
ἀπώλειαι. Τί θὰ ἐχρησίμευε, λέγουν, ἡ τοιαύτη προχώρησις, ἀφοῦ ἡ
οὕτως ἢ ἄλλως τε τελικὸν ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἡ διάλυσις τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Στρατοῦ ἅμα τῇ καθόδῳ ἐν Ἑλλάδι τοῦ Γερμανικοῦ τοιοῦτου ; Τὴν
ἀπάντησιν εἰς τοὺς ἰσχυρισμοὺς τούτους ἀναγράφομεν εἰς τὸν Β' Τόμον
τοῦ παρόντος Βιβλίου μας, εἰς τὸν ὁποῖον σχολιάζομεν γενικῶς τὰς ἀνα-
πτυχθεῖσας γνώμας καὶ τὰ γραφέντα περὶ τοῦ Ἰταλο - Ἑλληνικοῦ πολέ-
μου ὑπὸ ἡμετέρων καὶ ξένων. Ἐνταῦθα θεωροῦμεν ὅτι πρέπει νὰ εἴπωμεν
δύο λέξεις, διὰ νὰ μὴ μείνη ἡ ἐντύπωσις ὅτι διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους
δὲν ἔπρεπε νὰ ἐξακολουθήσωμεν τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ διὰ λόγους ἐντυ-
πωσιακοὺς νὰ καταληφθῇ τὸ Τεπελένι. Τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν πόσον μᾶς
ἐστοίχισεν ἡ θεωρία αὕτη.

Εἰς ἐξ αὐτῶν λέγει ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ καταδιωχθῇ ὁ ἐχθρὸς μέχρι τῶν
εἰς Ἀδριατικὴν βάσεών του, διότι τοῦτο, λέγει, ἔπρεπε νὰ συμβῇ ἐὰν τὸ
ἀποτέλεσμα τῆς προχωρήσεως ταύτης θὰ ἦτο ἡ ἐπίτευξις εἰρήνης. Καὶ
προσθετεὶ ὅτι ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι θ' ἀντέδρων σοβαρότατα, διὰ νὰ
μὴ ὑπογράψουν τοιαύτην εἰρήνην. Καθ' ἡμᾶς δὲν πρόκειται περὶ αὐτοῦ.
Ἐφ' ὅσον ἀνελήφθησαν ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις ἐκ μέρους μας θὰ ἔπρεπε
τὸ βάθος τῆς προχωρήσεώς μας νὰ εἶναι ἀνάλογον μὲ τὰ παρ' ἡμῶν δια-
τιθέμενα μέσα. Σκέψεις ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ προχωρήσωμεν εἰς βάθος διὰ νὰ
μὴ προκαλέσωμεν ἀντιδράσεις τῶν Γερμανῶν καὶ τῶν Ἰταλῶν δὲν εἶναι
ὀρθαί. Ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι ἀφ' ἧς στιγμῆς ἐπολέμων ἐναντίον μας
καὶ μᾶς εἶχον ἐχθροὺς, εἴτε ἐν στάσει εὐρισκομένους, εἴτε προχωρῶν-
τας, ὅταν θὰ ἤρχετο ἡ κατάλληλος δι' αὐτοὺς στιγμὴ δὲν θὰ ἐδίσταζον
νὰ μᾶς ἐξουδετερώσωσι. Αὐτὰ εἶναι δικαιολογία διὰ τὰ σφάλματα τὰ

ὅποια διεπράχθησαν μετὰ τὴν μάχην τῆς μεθορίου καὶ κατὰ τὴν ἐπιθετικὴν μας προχώρησιν ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Περαιτέρω σχετικῶς μὲ τὴν καταδίωξιν τῶν Ἰταλῶν ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους, μετὰ τὰς μάχας τῆς Πίνδου καὶ τῆς Κορυτσᾶς, ἀναγράφει ὅτι : «ἐὰν εἰς τὴν καταδίωξιν τοῦ ὑποχωροῦντος ἐχθροῦ καὶ εἰς τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς ἐπιτυχίας δοθῇ ἡ ἔννοια τοῦ πετάγματος τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν θάλασσαν, διαφωνοῦμεν ἀπόλυτα καὶ βασικὰ μὲ τὸ σύνολον τῶν οὕτω πῶς σκεπτομένων Ἑλλήνων εἰς τοὺς ὁποίους θὰ εἴπωμεν καθαρὰ, ὅτι αἱ σκέψεις των καὶ οἱ συλλογισμοὶ των εἶναι ἐκτὸς τῆς πραγματικότητος.

«Ἐπιτυχὴς καὶ πλήρης καταδίωξις τοῦ ἐχθροῦ λέγει καθ' ὅλον τὸ μέτωπον καὶ μέχρι τῶν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν βάσεων του θὰ ἡδύνατο ν' ἀποτολημηθῇ, ἔστω καὶ μὲ κίνδυνον ἀπωλείας τῆς ἐπιτευχθείσης νίκης καὶ δόξης, μόνον εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν ὑπαρχόντων βέβαια καὶ τῶν πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενων μεγάλων πολεμικῶν μέσων, θὰ εἴχομεν τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπιτυχίας ἐνὸς ὠραίου τελικοῦ σκοποῦ, ὅπως εἶναι ἡ εἰρήνη.

«Ἄν δὲν ἐπρόκειτο λέγει, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν εἰρήνην, τότε οὔτε ἡ περαιτέρω γενικὴ ἐπίθεσις, οὔτε αἱ θυσίαι, οὔτε τὸ μεγάλο ξάπλωμα καὶ οἱ κίνδυνοι ἐκ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὰς βάσεις μας θὰ εἴχον δικαιολογίαν, νόημα καὶ περιεχόμενον. Πρέπει ὅμως νὰ εἶναι κανεὶς πολὺ ἀφελῆς διὰ νὰ φαντασθῇ ὅτι δύο δικτάτορες, ὁ Χίτλερ καὶ ὁ Μουσολίνι οἱ ὅποιοι εἴχον ἐξαπολύσει ἕνα παγκόσμιον πόλεμον καὶ εἴχον ὄνειρευθῇ μεγάλους κοσμοκρατορικοὺς σκοπούς, θὰ ἐδέχοντο ποτὲ καὶ χωρὶς ν' ἀντιδράσουν δι' ὅλων τῶν εἰς τὴν διάθεσίν των μέσων νὰ ὑπογράψουν μὲ τὴν Ἑλλάδα ἀτιμωτικὴν εἰρήνην, ἡ ὁποία θὰ τοὺς κατέρριπτε τὸ γόητρόν των καὶ θὰ τοὺς ἐξέθετε παγκοσμίως».

Τὰ ὡς ἄνω ἐπιχειρήματα εἶναι πολὺ εὐθραστα καὶ εὐκόλως ἀνατρέπονται.

Ἴδου μερικοὶ λόγοι :

1) Ἡ διάλυσις τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ σώματος εἶναι γεγονός ὅτι ἡδύνατο νὰ λάβῃ χώραν, διότι μετὰ τὴν μάχην τῶν συνόρων μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ἰανουαρίου ἦτο τοῦτο διαλελυμένον, ἡμεῖς δὲ εἴχομεν τεραστίαν ὑπεροχὴν δυνάμεων ἔναντι αὐτοῦ.

2) Δὲν ἐχρειάζοντο μεγάλα πολεμικὰ μέσα διὰ τὴν κατὰ βάθος προχώρησιν μας. Ἐὰν ἐννοῆ μεταφορικὰ τοιαῦτα διὰ τοὺς ἀνεφοδιασμούς, ἡ κατάστασις θὰ ἦτο εὐχερεστέρα, ἐφ' ὅσον ὁ Αὐλῶν θὰ ἐχρησίμευε ὡς λιμὴν ἀνεφοδιασμοῦ καὶ θ' ἀπεφεύγοντο οἱ διὰ τῆς ξηρᾶς μέσῳ Πρεμετῆς - Βερατίου ἀνεφοδιασμοί.

3) Ἄπαξ ἐπιτευχθείσης τῆς διαλύσεως τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ ἐκστρατευτικοῦ Σώματος, ἡ ἀνασυγκρότησις νέου τοιούτου θ' ἀπήτητι

μεγάλα χρονικά διαστήματα. Θὰ ἡδυνάμεθα δὲ τὰς διαδοχικῶς ἀφικνου-
μένης ἐξ Ἰταλίας μονάδας νὰ διαλύσωμεν, παράδειγμα ἡ Μεραρχία Μπάρι
καὶ τόσαι ἄλλαι, ἰδίᾳ τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης, ἥτις μόλις ἀφίχθεις
διελύθη τελείως συλληφθέντος αἰχμαλώτου καὶ τοῦ συνταγματάρχου
αὐτῆς Μενεγγέτι.

4) Τοῦναντίον ἢ μὴ προχώρησις ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ τὸ
σταμάτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ θὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς τὸν χρό-
νον καὶ τὴν ἄνεσιν ν' ἀνασυγκροτηθῶσι καὶ νὰ μᾶς διαμφισβητήσωσι
τὴν νίκην καὶ τὴν δόξαν, ὅπως ἄλλωστε ἐπεχείρησαν νὰ πράξωσι τοῦτο
διὰ τῆς ἔαρινῆς των ἐπιθέσεως, ἰσχυριζόμενοι πρὸ αὐτῆς ὅτι δὲν ἐπρό-
κειτο προηγουμένης περὶ ἰδικῆς των ἐπιθέσεως καὶ ὅτι θὰ μᾶς ἐτοσάκιζαν
τὰ πλευρά.

5) Ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἂν δὲν ἤθελον νὰ προχωρήσωμεν εἰς πολὺ με-
γάλο βάθος, τὸ νὰ σταματήσωμεν, ἐκεῖ ὅπου ἐσταματήσαμεν ἦτο σφάλμα,
διότι ἡ διάταξις μας ἦτο ἐλαττωματικὴ καὶ ἄσκοπος ἢ φθορὰ τῶν δυνά-
μεών μας ἐπὶ τῶν ὀρεινῶν συγκροτημάτων Τρεμπεινάς καὶ Σέντελι.
Ἐὰν ἤθελομεν νὰ σταματήσωμεν ἡδυνάμεθα νὰ τὸ κάμωμεν πρὸ τοῦ πο-
ταμοῦ Σκούμπη, ὅστις ἦτο πολὺ καλὸν ἀμυντήριον κώλυμα. Ἡ διάτα-
ξις μας θὰ ἐστηρίζετο ἀριστερὰ εἰς τὴν θάλασσαν καὶ δεξιὰ εἰς τοὺς ἀδια-
βάτους ὀρεινοὺς ὄγκους τῆς κεντρικῆς Ἀλβανίας, ὃ δὲ ἀνεφοδιασμός μας
θὰ ἦτο εὐκολώτερος διὰ τοῦ λιμένος τῆς Αὐλῶνος ἀπὸ τὸν δι' αὐτοκινή-
των ἀνεφοδιασμόν μας δι' Ἰωαννίνων — Πρεμετῆς — Κλεισούρας.

6) Τέλος ὁ πόλεμος ὃ ὁποῖος μᾶς ἐπεβλήθη ἀπὸ τοὺς Ἰταλοὺς ἦτο
γεγονὸς ὅτι ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας μας δὲν θὰ εἶχε ὡς ἐπιστέγασμα
τὴν εἰρήνην, διότι καὶ ἡ Ἰταλία μεγάλας δυνάμεις εἶχεν ἀκόμη διὰ νὰ ἀνα-
συγκροτήσῃ τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ στρατὸν τῆς καὶ ἡ Γερμανία ἐπίσης δὲν ἡδύ-
νατο ν' ἀφήσῃ ἀναμμένον εἰς τὰ Βαλκάνια τὸν σπινθῆρα ὅστις ἐλέγετο
Ἑλλάς. Πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ στραφῇ κατὰ τῆς Ρωσίας καὶ
ἐπομένως δὲν θ' ἄφηγε τὸν σπινθῆρα τοῦτον εἰς τὰ νῶτα τῆς. Συμπέρασμα
εἶναι ὅτι τελικῶς θὰ ὑπεκύπταμεν εἰς τὸν ἄξονα, ἀλλὰ ὅπως οἱ κριτικοὶ
ἰσχυρίζονται ἐπολεμούσαμεν διὰ τὴν δόξαν. Αὕτη ὅμως θὰ ἦτο πλήρης
ἐὰν ἐπωφελοῦμενοι τῶν εὐκαιριῶν ἀδυναμίας τοῦ Ἰταλικοῦ στρατοῦ ἐξακο-
λουθούσαμεν νὰ καταφέρωμεν εἰς αὐτὸν καίρια πλήγματα, μέχρις ὅτου
ἐπήρχετο ἡ θύελλα τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ πρὸ τῆς ὁποίας ἐγνωρί-
ζαμεν ὅτι θὰ ὑπεκύπταμεν. Τὸ σταμάτημα, λοιπόν, μᾶς ἀφῆρει ἐκτὸς τῶν
ἄλλων καὶ τὸ ἔπαθλον τῆς δόξης, διὰ τὴν ὁποίαν ἠγωνιζόμεθα. Περαι-
τέρω εἰς τὰς δημοσιεύσεις των ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἐπιβεβαιοῦνται τ' ἄνω-
τέρω ἐπιχειρήματά μας, διότι φέρονται ὡς ἐπιχειρήματα περικοπαὶ δια-
φόρων προσωπικοτήτων Ἰταλικῶν καὶ Γερμανικῶν καὶ ἰδίᾳ τοῦ Γκαί-
ριγκ ὅστις κατὰ τὴν ἀπολογία του εἶπεν : «μόνον διὰ πολὺ ταχείας

στρατιωτικῆς ἐνεργείας καὶ χάρις εἰς τὸ γεγονός ὅτι εἴμεθα προητοιμασμένοι διὰ μίαν τοιαύτην ἐνέργειαν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ σχεδίου MARITTE, ἡ Γερμανία ἦτο εἰς θέσιν νὰ ἀποκρούσῃ ἕνα ἐξαιρετικὸν κίνδυνον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην τὴν ἠπεῖλει εἰς τὰ Βαλκάνια καὶ εἰς τὴν Νοτιοανατολικὴν περιοχὴν τῆς Εὐρώπης. Πολιτικῶς καὶ στρατιωτικῶς θ' ἀπετέλει βαρύτερον ἔγκλημα κατὰ τῶν Γερμανικῶν συμφερόντων, ἔὰν ὁ ὁ Φύρερ δὲν ἐνήργει ὅπως ἐνήργησεν».

Διὰ τῶν ἀνωτέρω δὲν θέλομεν νὰ μειώσωμεν τὴν μεγάλην προσπάθειαν τὴν ὁποίαν κατέβαλεν ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς καὶ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ ἐπέτυχεν τὴν θαυμαστὴν νίκην κατὰ τῶν Ἰταλῶν ἐπιδρομῶν. Ἡ νίκη αὕτη ὑπῆρξε ἕνα παγκόσμιον γεγονός, τὸ ὁποῖον καταυγάζει διηνεκῶς, ὄχι μόνον τὴν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν. Τούναντίον θέλομεν νὰ ἐξάρωμεν τὸ γεγονός ὅτι αἱ δυνατότητες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦσαν μεγαλύτεραι καὶ ὅτι ἔὰν οἱ ἡγήτορες τοῦ ἐγνώριζον νὰ τὰς χρησιμοποιήσωσι καλλίτερον, τ' ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν μεγαλύτερα. Διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐπιχειρημάτων μας νομίζομεν ὅτι ἀπεδείξαμεν οὕτω εἰς τοὺς φίλους, ἀλλὰ πρὸ παντὸς εἰς τοὺς ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος ὅτι αἱ δυνατότητες τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἦσαν ἀνώτεραι ἐκείνων, ὅπως παρεστάθησαν ὅτι ἐπέφερον τὴν κατὰ τῆς Ἰταλίας Ἑλληνικὴν νίκην τοῦ 1940 — 1941. Ἐναπόκειται εἰς τὴν πολιτείαν μακρὰν πάσης σκοπιμότητος νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἰκανωτέρους, οἱ ὁποῖοι θὰ δύνανται νὰ ἐκμεταλλευθῶσι ἐπωφελέστερον τὰς μεγάλας ἰκανότητάς τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ καὶ ἐπομένως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

ΕΠΡΕΠΕ ΝΑ ΠΑΡΑΜΕΙΝΗ Η Ύ ΜΕΡΑΡΧΙΑ ΕΙΣ ΚΡΗΤΗΝ ;

Περαίνων δὲν δύναμαι νὰ μὴ θέσω ὑπὸ τὴν σκέψιν σας ὅποια θὰ ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἀγῶνος ἐν Κρήτῃ, ἔὰν ἡ Μεραρχία Κρητῶν δὲν μετεφέρετο εἰς Ἑλλάδα ἀλλὰ παρέμεινεν ἐν Κρήτῃ ἢ τέλος ἀπεσύρρετο ἐγκαίρως, πρὸ τῆς Γερμανικῆς εἰσβολῆς, διὰ νὰ μεταφερθῇ εἰς Κρήτην. Ἀλλὰ θὰ εἶπη τις ἐκ τῶν ὑστέρων πολλὰ ἢμποροῦν νὰ λεχθοῦν. Ἐγὼ ὅμως δύναμαι νὰ ἀπαντήσω : ΔΙΟΙΚΕΙΝ ΕΣΤΙ ΠΡΟΝΟΕΙΝ.

Ἐδῶ τελειῶνει ἡ περὶ οὗ πρόκειται διάλεξις μου περὶ Μεραρχίας Κρητῶν καὶ ἐξακολουθοῦμεν τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Τρεμπεσίνας — Σέντελι, (Φεβρ. 1941).

27 Φεβρουαρίου 1941. Καιρὸς ἀκατάστατος. Βροχαὶ καὶ βίαιοι, ψυχροὶ ἄνεμοι. Εἰς τὰ ὄρεινὰ ἐπιπτε χιόνι. Ἡ κατάστασις εἰς τὸ τὸ μέτωπον κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἀφοῦ πλέον ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. καὶ ἡ VΙηΜερ. (δύο Σύν/γματα), τὸ Σ.Σ. ἐξεδήλωσε τὴν πρόθεσιν ν' ἀντικαταστήσῃ μὲ αὐτὴν τὴν ΧΥην Μεραρχίαν, εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Διὰ τοῦτο ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ.

7053/ώρα 10 διαταγήν του πρὸς τὴν XVην Μεραρχίαν. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. δὲν μετεβλήθη.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7076. 22ῶ. διαταγῆς τοῦ Σώματος ὠρίσθη Διοικητὴς τοῦ Συγκροτήματος Κλεισούρας ὁ Συν/ρχης τοῦ Πεζικοῦ Γούλας Γ., ἀντὶ τοῦ Ἀντ/ρχου Κουρκοῦ Λάκου.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7077 διαταγῆς τοῦ Σώματος, τὸ 21ον Σ.Π. τῆς Υἱης Μερ. ἐτέθη εἰς διάθεσιν τῆς XVης Μεραρχίας. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἐπεκονώνησε τηλεφωνικῶς τὴν 18.50 ὥ. μετὸ Τ.Σ.Η. εἰς τὸ ὁποῖον ἐγνώρισεν ὅτι ἐγίνοντο προπαρασκευαί διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐπιχειρήσεως Σέντελι, ἀλλὰ αἱ λίαν δυσμεεῖς καιρικαὶ συνθήκαι δὲν ἐπέτρεπαν εἰς τὸν Διοικητὴν τῆς XVIIης Μεραρχίας νὰ προβῆ εἰς ἀναγνώρισιν.

28 Φεβρουαρίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος. Ἄνεμοι ψυχροί. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ. καὶ κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν μέχρι τῆς 20ης ὥ. δὲν μετεβλήθη. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἀνέπτυξε ζωηρὰν δρᾶσιν εἰς τὴν γραμμὴν μάχης καὶ εἰς τὰ μετόπισθεν. Τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7110/ 21ῶ. διαταγῆς του ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς XVIIης Μερ. τὸ Συγκρότημα Κλεισούρας. Ὅπως ἀλλοῦ ἐγινε γνωστόν, ἡ Μερ. αὐτὴ ἀνέλαβε νὰ μελετήσῃ καὶ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιχείρησιν πρὸς τὴν περιοχὴν τῆς Μετζγκόρανῃς καὶ δυτικώτερα πρὸς τὸ Σέντελι.

Τὴν 10.30 ὥ. εἰς τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν τῆς Δ/σεως τοῦ Σ.Σ. καὶ τοῦ Τ.Σ.Η. ἐγινε συζήτησις περὶ ἀντικαταστάσεως τῶν XVης καὶ Ιης Μεραρχιῶν. Ἐγίνεν ἐπίσης συζήτησις διὰ τὴν πρὸς τὸ Σέντελι ἐπιχειρήσιν.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἐπίσης ἐπεκονώνησε τηλεφωνικῶς καὶ μετὰς Vην, XIην καὶ XVIIην Μερ. καὶ μετὸ Συγκρότημα Κλεισούρας (Συν/ρχην Γούλαν). Αἱ συνομιλίας ἀφωροῦσαν τὰς ἐπιχειρήσεις.

1 Μαρτίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος, καιρὸς μᾶλλον καλός. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν μέχρι τῆς 20ης ὥ. παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία ἀνέπτυξε ζωηρὰν δραστηριότητα, βομβαρδίσασα τὴν γραμμὴν μάχης καὶ τὰ μετόπισθεν. Τὴν 10.30 ὥ. ἡ XVIIη Μερ. ἀνέφερε τηλεφωνικῶς εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σώματος νεωτέρας πληροφορίας περὶ τῆς προπαρασκευῆς τῆς πρὸς Σέντελι ἐπιχειρήσεως.

2 Μαρτίου 1941. Οὐρανὸς αἶθριος, καιρὸς μᾶλλον καλός. Κατὰ τὴν προηγουμένην νύκτα ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ XVII Μεραρχία ὑπέβαλεν εἰς τὴν Δ/σιν τοῦ Σώματος-κατόπιν προφορικῆς τῆς διαταγῆς-μελέτην διὰ τὴν ἀ' φάσιν ἐπιχειρήσεων πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Μετζγκόρανῃς κτλ. Κατόπιν τούτου ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, διὰ τῆς 7167 διαταγῆς τῆς, ἀφοῦ ἐπεβεβαίωσε τὴν

δοθείσαν ἐντολήν, ἔδωκε νέαν ἐντολήν εἰς τὴν ἰδίαν Μεραρχίαν νὰ συντάξῃ μελέτην καὶ διὰ τὴν β' φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων, πρὸς Κατσίστι, Ντάμισι, Ἀῶον, Ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἐπιχειρήσεως ἀνετέθη εἰς τὴν ἐν λόγῳ Μεραρχίαν καὶ αὐτὴ ὤφειλεν 24 ὥρας προτοῦ ἀρχίσῃ αὐτήν, νὰ ὑποβάλλῃ καὶ διαταγὴν ἐπιχειρήσεως. Διὰ νὰ ἐνισχυθῇ ἡ ἀνωτέρω Μεραρχία, ἡ Δ/σις, διὰ τῆς 7168/18 ὤ. διαταγῆς τῆς, ἔθεσε πάλιν ὑπὸ τὰς διαταγὰς αὐτῆς τὸ 31ον Σ.Π., τὸ ὁποῖον εἶχε διαθέσει εἰς τὴν 7ην Μερ. (πλὴν ἐνὸς Τάγματος). Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εἰς τὸ μέτωπον τοῦ Σώματος ἀνέπτυξε ζωηρὰν δρᾶσιν τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κόν. Ἐπίσης τριάκοντα (30) ἐχθρικά ἀεροπλάνα διώξεως καὶ βομβαρδισμοῦ ἐπετοῦσαν διαρκῶς ὑπεράνω τοῦ μετώπου, χωρὶς νὰ ρίπτουν βόμβας. Ἐρριψαν μόνον μερικὰς προκηρύξεις. Ἡ XVII Μεραρχία ὑπέβαλε ἔκθεσιν διὰ τὴν μελετηθεῖσαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἀπὸ τὴν περιοχὴν τοῦ αὐχένος Μετζγκόρανῃς καὶ νοτίως τῆς Πούντα Νόρδ μέχρι τοῦ χωρίου Μετζγκόρανῃς Ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς τοῦ Σ.Σ., ἀκολουθούμενος ἀπὸ τὸν Διευθυντὴν τοῦ IIIου Γραφείου μετέβη εἰς Ἰωάννινα, ὅπου ἐκάλεσεν αὐτὸν ἡ Διοίκησις τοῦ Τ.Σ.Η.

3 Μαρτίου 1941. Οὐρανὸς αἴθριος. Καιρὸς μᾶλλον καλός. Ἡ στρατιωτικὴ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον κατὰ τὴν νύκτα παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία διώξεως καὶ βομβαρδισμοῦ-σύνολον ἀεροσκαφῶν 70-ἀνέπτυξε ζωηρωτάτην δρᾶσιν. Ἐβομβάρδισε τὰς περιοχὰς Χάνι Μπαλαμπάν, Σούκας, Μουτσένι, Γκρόπας, ἀνατολικά ἀντρεῖσματα Τρεμπεσίνας καὶ τὸ Μάλι Γκλιούσι καὶ ἐπροξένησεν εἰς τὰ Τμημάτα μας ἀπωλείας. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, διὰ διαταγῶν τῆς, αἱ ὁποῖαι ἀφωροῦσαν τὴν κίνησιν Τμημάτων, τὴν κατανομήν Πυρ/κοῦ κτλ ἐξηκολούθησε τὴν προπαρασκευὴν διὰ τὴν πρὸς Σέντελι ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν θὰ ἐπραγματοποιούσεν ἡ ΧΥIII Μερ. Τὸ Τ.Σ.Η. ἐξέδωκε τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὰς κατωτέρω διαταγὰς :

1) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 5188 «περὶ πατάξεως ἀποπειρῶν πρὸς προπαγανδιστικὰς ἐνεργείας εἰς βάρος τοῦ ἠθικοῦ τῶν ὀπλιτῶν». 2) Τὴν ὑπ' ἀριθμ. 8343 «περὶ τῆς κατὰ βάθος κλιμακώσεως τῶν Μονάδων διὰ τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀντιμετώπισιν πάσης καταστάσεως καὶ μελέτης δευτέρας ἀμυντικῆς Τοποθεσίας ἐν τῇ Ζώνῃ τοῦ Σ.Σ., ἀκολουθούσης τὴν γενικὴν γραμμὴν : ὑψώματα βορ. με ἐγκαρσίαν ἀπὸ 1308 πρὸς Πάβαρι, 1446, Μπάλι, συγκρότημα ὑψ. Ντράς-Ε-Κάις, ὑψ. μεταξὺ Ροβίτσης, Ἐλατίν (χάρτης 1:50.000).»

Αὐτὸς ὁ καθορισμὸς δευτέρας ἀμυντικῆς Τοποθεσίας, τόσο ἐγγὺς μάλιστα τῆς πρώτης, ἦτο σφάλμα. Διότι ἠλάττωνε τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς κατεχομένης ἀμυντικῆς Τοποθεσίας καὶ ἔκρινεν ἀμφίβολον τὴν ἀποτελεσματικὴν ἀμυννὰν ἐπὶ τῆς Τοποθεσίας αὐτῆς. Καὶ ὡς γνωστὸν ἐπὶ μιᾶς καὶ μόνῃς Τοποθεσίας ἀμύνονται καὶ πίπτουν μέχρις ἐνὸς ὑπερασπιζόντες

αυτήν. "Αν επρόκειτο περί συμπτώξεως ή νέα Τοποθεσία θά έπρεπε να είναι πολύ μακράν. Έπρόκειτο λοιπόν περί λάθους του Τ.Σ.Η., διότι τουτο άφηνε να έννοηθί ότι ό άγων θά διεξήγεται επί δύο Τοποθεσιών. Πραγματικά, όπως θά ίδωμεν :ίς την άπόκρουσιν τής Έαρινής Έπιθέσεως, ό κ. Γρηγορόπουλος έπεχείρησε να πράξη κάτι παρόμοιον, θέτων τό εις την διάθεσιν του Τ.Σ.Η. 19ον Σ.Π. εις την δευτέραν αυτήν Τοποθεσίαν. Εύτυχώς τό Σ.Σ. παρήκουσε την ρητήν αυτήν διαταγήν και έχρησιμοποίησε τό 19ον Σύνταγμα επί τής Τοποθεσίας αντιστάσεως, αντικαταστήσαν δι' αυτού τό ράκος πλέον, ήρωϊκόν 5ον Σύνταγμα Πεζικού.

3) Την ύπ' αριθμ. 8312, ή όποία έκοινοποιούσε την 3984 διαταγήν του Γ.Σ. «περί συνεχούς μερίμνης όργανώσεως κατεχομένου έδάφους»

Και διέτασσε τουτο, καθ' ήν στιγμήν έπέμενε εις τον άσκοπον άγώνα Τρεμπεινας-Σέντελι.

Τό Σ.Σ. άναφορικά με τό περιεχόμενον των 2 έκ των τριών άνωτέρω διαταγών-είχεν άρχίσει-έπειδή διέβλεπε ότι ό έχθρός ήτοιμάζετο να έξαπολύση μεγάλην έπίθεσιν-άπό άρχάς Φεβρουαρίου έντατικάς ενεργείας διά την όργανωσιν του κατεχομένου έδάφους. 4) Την ύπ' αριθμ. 8332/335 εις την όποιαν καθωρίζετο ότι, άνεξαρτήτως κάθε έξελίξεως εις τὰ Βαλκάνια, έντολαι των εις τό μέτωπον Έλβανίας Έθνικών Δυνάμεων ήσαν : α) Έξασφάλις του κτηθέντος έδάφους, διεξαγωγή ενεργητικής άμύνης. Καί. β) Έκτέλεις των άναγκαιουσών, διά την βελτίωσιν των συνθηκών άμύνης, έπιθετικών έπιχειρήσεων, έφ' όσον αί δυνάμεις και αί καιρικαι συνθήκαι θά επέτρεπαν τουτο. 5) Την ύπ' αριθμ. 8341/344 «Περί διαθέσεως εις τό Β' Σ.Σ. άπό 20ης έως τής 3ης Μαρτίου τής VIης Μερ. (2 Σύντάγματα) διά την αντικατάστασιν τής XVης τισαύτης».

Η Vη Μερ. υπέβαλεν εις τό Σ.Σ. άναφοράν των Διοικητών του 43ου και 44ου Σ.Π., εις τας όποιάς περιεγράφετο ή μεγάλη διαρροή όπλιτών των έν λόγω Μονάδων των λόγω παγοπληξίας.

4 Μαρτίου 1941. Ούρανός μέχρι τής μεσημβρίας αίθριος. Μετά την μεσημβρίαν νεφελώδης. Άνεμοι ψυχροί. Κατά την προηγούμενην νύκτα ή κατάστασις εις τό μέτωπον παρέμεινε άμετάβλητος. Έγινε μόνον ανταλλαγή πυρών Πυρ/κού και όλμων. Τό έχθρικόν Πυρ/κόν έφάνη δραστήριον, ιδίως έναντίον ύψ. 1178 (V Μερ.) και Μπρέγκου Ράπιτ (I Μερ.).

Τό Σ.Σ. έξέδωκε την ύπ' αριθμ. 7223 διαταγήν του εις έκτέλεις τής 8343/3-3-41 διαταγής του Τ.Σ.Η. «περί όργανώσεως δευτέρας άμυντικής Τοποθεσίας». Δέν του ήτο δυνατόν να πράξη άλλως. Έπρεπε να εκδώση τοιαύτην διαταγήν άσχέτως έν δέν έσκέπτοντο να την εφαρμόσουσιν όπως και έγένετο.

Η Δ/σις του Σώματος διά του ύπ' αριθμ. 7241 τηλ/κού, κρυπτογρα-

φικοῦ ἐγγράφου της πρὸς τὸ Α' Σ.Σ., καθώρισε ποῦ ἦτο ἀνάγκη τὸ δεξιὸν τοῦ Σώματος τούτου νὰ δώσῃ πυρὰ, κατὰ τὴν πρὸς Μετζγκόρανην — Σέντελι ἐπιχείρησιν. Τὴν ἡμέραν καὶ ὥραν ἐκτελέσεως τῆς ἐπιθέσεως θὰ ἐγνώριζε μεταγενεστέρως. Ὅμοίως ἡ Διοίκησις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7272/18.40 ὦ. διαταγῆς της ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Vην Μερ., ὅπως, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς XVIIης Μερ. πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Μετζγκόρανῆς, αὐτὴ, διὰ Τμημάτων της ἀπὸ τὸ 1178, ἀπασχολήσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν περιοχὴν Μορτολόζι-Ντί-Σόπρα.

Ὅμοίως ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7243/18.30 ὦ. διαταγῆς της, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὰς Ιην, Vην, ΧVην καὶ ΧΙην Μερ., ὅπως, κατὰ τὴν 6ην τοῦ μηνός, ἡμέραν ἐξορμήσεως τῆς XVIIη Μερ. πρὸς Μετζγκόρανην κτλ, αὐταὶ ἀπασχολήσουσιν τὸν ἐχθρὸν πρὸ τοῦ μετώπου των. Διὰ τῆς 7244 ἀναφορᾶς της ἡ Δ/σις ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. τὰς αἰτήσεις της διὰ τὴν ὑπὸ τῆς Ἀεροπορίας μας βοήθειαν τῆς ἐπιχειρήσεως τῆς XVIIης Μερ. Ἐπίσης ἡ Δ/σις, διὰ τῆς 7245 ἀναφορᾶς της πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. κατέστησε γνωστὸν εἰς αὐτὸ ὅτι, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ἡ πρὸς Μετζγκόρανην κτλ ἐπιχειρήσις τῆς XVIIης Μερ., ἔπρεπε Τμήματα τοῦ Α'Σ.Σ. νὰ ἐνεργήσουσιν συγχρόνως εἰς τὴν κατεύθυνσιν ἀπὸ Γκόλικο 1615 πρὸς τὸν Ἀῶν με σκοπὸν νὰ θέσουσιν τὸ ταχύτερον ὑπὸ τὰ πυρὰ των τὰ νῶτα καὶ τὰ πλευρὰ τῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων, ὅσα εὐρίσκοντο εἰς τὸ βραχῶδες ἀντίρρισμα καὶ γενικὰ εἰς τὴν περιοχὴν Μπετσιόστι, Μετζγκόρανῆς. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας βομβαρδισμοῦ ὑπῆρξεν ἔντονος. Ἐνεφανίσθησαν καὶ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα διώξεως καὶ ἀναγνωρίσεως. Ἡμέτερα Τμήματα ἀνέπτυξαν δρᾶσιν πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας μέχρι τοῦ ὕψοδ. 370. Καὶ κατώρθωσαν νὰ συλλάβουσι 158 ὀπλίτας καὶ 5 ἀξιωματικούς καὶ νὰ κυριεύσουσι δύο ἄρματα με τὰ πληρωματὰ των καὶ 3 ἀντιαρματικά πυροβόλα τῶν 47 καὶ 3 τῶν 20 με τὸ προσωπικὸν των. Ἄλλο ἐχθρικὸν ἄρμα, τὸ ὁποῖον ἐπεχείρησε νὰ κινηθῇ ἀνατολικά, ἔπεσε μέσα εἰς τάφρον, τὴν ὁποίαν εἶχαν κατασκευάσει οἱ ἡμέτεροι κατὰ τὴν νύκτα εἰς τὸ ὕψος 370. Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου ἡ κατάστασις παρέμεινε ἀμετάβλητος. Ἡ XVIIη Μερ. ἐξέδωκε τὴν ἡμέραν αὐτὴν τὴν διαταγὴν τῆς ἐπιχειρήσεως της πρὸς ἐκκαθάρισιν τῆς περιοχῆς Μετζγκόρανῆς. Τὴν ἡμέραν τῆς ἐκτελέσεως θὰ τὴν ὀρίσῃ βραδύτερον.

5 Μαρτίου 1951. Καιρὸς λίαν ἀκατάστατος. Βροχὴ καὶ ὀμίχλη. Χιόνι εἰς τὰ ἄνω τῶν 1000 μέτρων σημεῖα. Εἰς τὸ μέτωπον, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, ἐγένετο ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πυροβολικοῦ καὶ ὄλων. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7260 ἀναφορᾶς της πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. ἐζήτησεν ὅπως τοῦτο ἐγκρίνῃ τὴν διάθεσιν εἰς τὴν Vην Μερ. ἐνὸς Τάγματος τῆς XVIIης Μερ. διὰ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ πρὸς μερικὴν ἀντικατάστασιν Τμημάτων της, τῶν ὁποίων οἱ ἄνδρες εἶχαν πάθει ὑπερκό-

πωσιν καὶ ἐκνευρισμὸν ἐκ τῶν συνεχῶν βομβαρδισμῶν. Εἰς τὸ ἴδιον Τ.Σ.Η. ἡ Δ/σις διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7261 ἀναφορᾶς τῆς ὑπέβαλεν ἀντίγραφα ἀναφορῶν ὑφισταμένων Μονάδων τῆς V Μερ. περὶ τῆς καταστάσεως τούτων. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος διὰ τῆς 7269/16 ὤ. διαταγῆς τῆς, ἐγνώρισεν εἰς τὰς Ἰην, Vην, καὶ ΧΙην Μερ. ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ΧVIIης Μερ. πρὸς Μετζκόρανην, Σέντελι θὰ ἐγίνετο τὴν 7ην τοῦ μηνός. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον ἦτο τελείως ἤρεμος. Ἐμφάνισις ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας δὲν ἐσημειώθη.

6 Μαρτίου 1941. Καιρὸς βροχερός. Εἰς τὰ ὄρεινὰ ἐπιπτε πυκνὸν χιόνι. Ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα ἦτο ἀμετάβλητος. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 7294 διαταγῆς του, διέθεσεν εἰς τὴν Vην Μερ. ἓνα Τάγμα τοῦ 31ου Συν/τος (ΧVIIης Μερ.) διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ μερικῶς Τμήματα τῆς πρώτης γραμμῆς. Διὰ διαταγῶν τοῦ Σ.Σ. ἐρρυθμίσθησαν ζητήματα κατανομῆς τοῦ Πυρ/κοῦ καὶ διαθέσεως εἰς τὴν ΧΙην Μερ. ἑνὸς Ταγματος τῆς ΧVης Μερ., ὅταν αὐτὴ θ' ἀντικαθίστατο. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας αὐτῆς εἰς τὸ μέτωπον ἐσημειώθη ζωηρὰ δρᾶσις τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ ἐνεφανίσθη ἐχθρικὴ Ἀεροπορία Ἀναγνωρίσεως. Διὰ τῆς 8407/6-3-41 διαταγῆς του τὸ Τ.Σ.Η. ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως τὸ 67ον Συν/γμα (ΧVII Μερραρχίας) μετασταθεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Ρίμπας (Α. τῆς Κλεισούρας), τιθέμενον ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς του. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐπεκοινώνησε τηλεφωνικῶς μετὰ τὸ Τ.Σ.Η., μετὰ τὴν ΧVην Μερραρχίας καὶ μετὰ τὴν Ἰην Μερ. δύο φορὰς.

7 Μαρτίου 1941. Οὐρανὸς μ' ἐλαφρὰν νέφωσιν. Καιρὸς ψυχρός. Ἡ κατάστασις, κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα, εἰς τὸ μέτωπον παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Διὰ διαταγῶν τοῦ Σώματος ἐρρυθμίσθησαν μερικαὶ κινήσεις Τμημάτων, τὰς ὁποίας ἐπέβαλεν ἡ τακτικὴ κατάστασις. Ἡ ἐπίθεσις τῆς ΧVIIης Μερ., ἡ ὁποία ἤρχισε τὸ πρωὶ τῆς ἡμέρας αὐτῆς ἐσημείωσε πρόοδον. Κατελήφθη ἡ γραμμὴ: λιθίνη γέφυρα χαράδρας Μετζκόρανῆς πλησίον τῆς δημοσίας ὁδοῦ, τὸ ἀντέρεισμα Ν.Α. τοῦ χωρίου Μετζκόρανῆς, βραχῶδη ὑψώματα Β.Δ. χωρίου Μετζκόρανῆς (μέχρι βάθους 1500μ). Συνελήφθησαν 450 περὶ αἰχμάλωτοι. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἡ κατάστασις παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ ἀεροπορικὴ δρᾶσις τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξε πολὺ ζωηρὰ. Τὴν 7ην Μαρτίου παρουσιάσθη καὶ παρέλαβε τὴν Δ/σιν τοῦ Β' Σ.Σ. ὑποστρ. Μπάκος Γεώργ. Ὁ μέχρι τοῦδε ἀντιστράτηγος Παπαδόπουλος Δ. εἰς Ἀθήνας ἀνεχώρησε τὴν 2αν Μαρτίου. Ἀπὸ 2ας Μαρτίου μέχρι 7ης Μαρτίου παρέμεινεν τὸ Β' Σ.Σ. ἄνευ Διοικητοῦ μετὰ μόνον τὸν ἐπιτελάρχην τοῦ Σ.Σ. Συν/ρχην Μαχᾶν Δ.

8 Μαρτίου 1941. Οὐρανὸς ἐλαφρῶς νεφελώδης. Καιρὸς μέτριος.

Ἡ κατάστασις εἰς τὸ μέτωπον κατὰ τὴν παρελθοῦσαν νύκτα παρέμεινεν ἀμετάβλητος. Ἡ πρὸς Σέντελι ἐπίθεσις τῆς ΧVIIης Μερ. ἐξηκολού-

θησε καί τήν ἡμέραν αὐτήν, μέ νέας προόδους. Τμήματά μας κατέλαβαν τὸ βραχῶδες ἀντέρεισμα, τὸ ἐκσπώμενον τοῦ ὑψ. 1437 (δυτικά τῆς Μετζγκόρανης). Κατὰ τὰς μεσημβρινὰς ὥρας ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν ἀντεπιθέσεις, προσπαθῶν ν' ἀνακαταλάβῃ τὸ 1437, ἀλλ' ἀπεκρούσθη. Τὰ Τμήματά μας συνέλαβαν ἐν ὄλῳ κατὰ τὴν προηγουμένην καί τὴν ἡμέραν αὐτήν 1000 ὀπλίτας καί 20 ἀξιωματικούς.

Αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται τῆς XVIIης Μερ. δὲν προβλέπετο ὅτι θὰ εἶχαν ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα. Ἐπρόκειτο περὶ ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν περιοχὴν Μετζγκόρανης. Ἡ περιοχὴ Μπετσιόσι-Τεπελενίου, ἡ κατάληψις τῆς ὁποίας θὰ ἐπροκαλοῦσεν ἀποφασιστικὰ ἀποτελέσματα, ἦτο μακρὰν καί ὅπως ἐλέχθη ἄλλοῦ, ἐκυριαρχεῖτο ἀπὸ εὐρύν ὀρίζοντα πυρὸς τῆς περιοχῆς Γκλάβων Μαριτσαί κλπ. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον ἡ κατάστασις ἀμετάβλητος.

Καί τὴν ἡμέραν αὐτήν ἡ ἀεροπορικὴ δρᾶσις τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξε λίαν ἔντονος.

Αἱ εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν εὐρισκόμεναι Μεραρχίαι τοῦ Σ.Σ. ἀνέφεραν εἰς τὴν Δ /σιν ὅτι παρετηρήθη, καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν, ζωηρὰ κινήσις ἐχθρικῶν φαλάγγων, ἰδίως πρὸς τὰς γραμμὰς τοῦ μετώπου τῶν Vης, XVης καί XIης Μερ.

Ἐνῶ ἡ ἐπίθεσις τοῦ Σ.Σ. πρὸς Σέντελι εὐρίσκετο εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς, ὁ ἐχθρὸς ἦτο πλέον ἔτοιμος νὰ ἐξαπολύσῃ τὴν μεγάλην, ἐαρινὴν ἐπίθεσιν του κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, μέ τὴν βεβαιότητα ὅτι, μέ τὸ ἄφθονον ἔμψυχον καί ἄψυχον ὑλικὸν τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ χρησιμοποιήσῃ, θὰ κατεκερμάτιζε τὸ μέτωπον τούτου. Καί τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐπίθεσιν τὴν ἀποκληθεῖσαν ἐαρινὴν ἤρχισεν τὴν ἐπομένην 9ην Μαρτίου. Λεπτομερῶς ταῦτα περιγράφονται εἰς τὸ Ε' Μέρος τοῦ παρόντος Α' τόμου (Συμπέρασμα).

Οὕτω τὸ Β' Σ. Στρατοῦ εἰσελθὸν ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ Ἐδάφους καί ἔχον ἐπίγνωσιν τῆς ἀποστολῆς του ὡς Σ. Στρατοῦ Κυρίας Προσπαθείας ἀπέβλεπεν ὅπως φαίνεται καί ἀπὸ τὴν διαταγὴν του τῆς 6ης Δεκεμβρίου 1940 εἰς τὴν κατάληψιν τῶν Γκλαβῶν δι' ὑπερκεράσεως τῶν μεγάλων ὀρεινῶν ὄγκων Τρεμπεσίνας - Σέντελι. Θὰ προηγῆτο ὁμως ἡ φάσις τῆς καταλήψεως τῆς στενωποῦ Κλεισούρας. Τοῦτο θὰ ἐπετυγχάνετο διὰ καταλήψεως τῆς περιβαλλούσης τὴν Κλεισούραν πεταλοειδοῦς κορυφογραμμῆς 1220 - Γαρονίν. Διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ 1220 - Γαρονίν ἔπρεπε νὰ σπεύσωμεν πρὶν ἢ τοῦτο ὀργανωθῇ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν.

Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ πρὸς ἐπιτάχυνσιν τῆς προελάσεως καί κατάληψιν τοῦ 1220 ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον διέταξε α) Τὸν Δ /τὴν τῆς XVης Μεραρχίας νὰ προχωρήσῃ ἐπὶ κεφαλῆς 4 ταγμάτων καί καταλάβῃ τὸ 1220. β) Ἐν Σύνταγμα τῆς XI Μεραρχίας νὰ κινηθῇ καί αὐτὸ ὁμοίως. γ) Ἄλλο

ἐν Σύνταγμα τῆς XI Μεραρχίας νὰ διαπεραιωθῆ ἐντεῦθεν τοῦ ᾿Αώου.
δ) Ἐζήτησε ἀπὸ τὸ Γεν. Στρατηγεῖον νὰ τοῦ διατεθοῦν 2 Τάγματα τοῦ ἀριστερὰ Α΄ Σ. Στρατοῦ ἵνα μὲ 2 Τάγματα τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ καταλάβουν τὴν Τρεμπεσίαν ἐφ' ὅσον δὲν εἶχον ἀνέλθει εἰσέτι οἱ Ἴταλοί. Δυστυχῶς δὲν ἐξετελέσθησαν τὰ ἀνωτέρω. Οἱ δύο Μέραρχοι XV καὶ XI Μεραρχιῶν ἀντικατεστάθησαν. Ὅμοίως ἐτέθη εἰς διάθεσιν Γεν. Στρατηγεῖου ὁ Δ/τῆς Υ Ταξιαρχίας διὰ τὴν ἀδράνειάν του κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Φράσσερι. Διότι πρὸ τοῦ 1220 ἔπρεπε νὰ καταληφθῆ τὸ Φράσσερι. Ἐκεῖ ἔλαβε μέρος καὶ ἡ Ταξιαρχία Ἴππικῶν. Οἱ Ἴταλοί ἐπρόφθασαν καὶ ὠχύρωσαν τὸ 1220.

Ὁ νέος Δ/τῆς XV Μεραρχίας χωρὶς νὰ ἐκτελέσῃ ἀναγνώρισιν ἐπετέθη τὴν 23 Δεκεμβρίου 1940 κατὰ τοῦ 1220 καὶ ἀπέτυχε. καὶ ἀνακριβῶς ἀνέφερε ὅτι τὸ κατέλαβε. Τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἀνέλαβε τὴν ὀργάνωσιν τῆς κατὰ 1220 ἐπιχειρήσεως. Καὶ τὴν 31ην Δεκεμβρίου 1940 καὶ τὴν 8-9-10 Ἰανουαρίου 1941 κατέλαβε τὸ 1220 καὶ ὀλόκληρον τὴν πεταλοειδῆ κορυφογραμμὴν Γαρονὶν - 1220. Οὕτω τὸ δεξιὸν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ εἶχε προχωρήσει πολὺ, τὸ ἀριστερὸν του ἦτο εἰς Κλεισούραν. Διὰ τῆς Τρεμπεσίνας κατῆλθε ἡ Ἰταλικὴ Μεραρχία Λενιάνο ἵνα κτυπήσῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Β΄ Σ. Στρατοῦ. Κατεστράφη διότι τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ προέβλεψε τοιαύτην ἐνέργειαν τῶν Ἰταλῶν. Τὸ Γ. Στρατηγεῖον ἀντιληφθὲν ὅτι τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἦτο τὸ Σ. Στρατοῦ Κυρίας Προσπαθείας ἤρχισεν νὰ τὸ ἐνισχύῃ διαδοχικῶς διὰ 4 Μεραρχιῶν. Ἀλλὰ δυστυχῶς διέταξε τὸ πλεῖστον αὐτῶν νὰ χρησιμοποιηθῆ διὰ κατάληψιν Τρεμπεσίνας - Σέντελι καὶ κάθοδον ἐκεῖθεν πρὸς κατάληψιν Τεπελενίου. Σφάλμα! Ἄν ἀφήνετο τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ νὰ πραγματοποιήσῃ τὸν ἐλιγμὸν του ὑπερκεράσεως τῆς Τρεμπεσίνας τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἄριστα. Αἱ διαδοχικῶς φθάσασαι Μεραρχίαι ἐφθάρησαν ἐπὶ τῶν παγετῶνων Σέντελι - Τρεμπεσίνας. Ἐν τῷ μεταξύ ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου 1941 συνεκεντρῶνοντο μεγάλαι Ἰταλικαὶ δυνάμεις διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Μουσολίνι ἐξαγγελθεῖσαν Μεγάλην ἑαρινὴν του ἐπίθεσιν μὲ τὴν ὁποίαν θὰ ἔσπαζε ὅπως ἐκαυχῆθη τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος. Τὸ Β΄ Σ. Στρατοῦ ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ὅτι μόνον αὐτὸ θὰ ἐδέχετο τὴν τρομερὰν ἐπίθεσιν καὶ οὐχὶ τὰ ἄλλα Σώματα Στρατοῦ.

Δι' αὐτὸ ἀπὸ Τρεμπεσίνας μέχρι Σπάνταριτ ἀπὸ 9 Φεβρουαρίου διέταξε νὰ παύσουν αἱ ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις καὶ νὰ γίνῃ ὀργάνωσις τοποθεσίας καὶ ψυχικὴ προπαρασκευὴ τῶν στρατιωτῶν νὰ δεχθῶσι καὶ ἀποκρούσωσι τὴν ἐπίθεσιν. Τὴν ἐδέχθησαν καὶ τὴν συνέτριψαν. Αἱ μάχαι ἐπὶ Τρεμπεσίνας - Σέντελι καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν προπαρασκευὴν ἐξηκολούθουν μὲ φθορὰν τῶν Μεραρχιῶν μας. Δὲν ἄφηναν τουλάχιστον τὰς Μεραρχίας ἀνεπάρκους ἵνα χρησιμοποιηθῶσι διὰ τὴν ἀντεπίθεσιν μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς ἑαρινῆς ἐπιθέσεως ; Δὲν τὸ ἔκαμαν. Μέσα εἰς τὸ πλαίσιον τοῦ προχω-

ρητικοῦ ἔλιγμοῦ τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ κατεστράφη καὶ ἡ νεωστει ἐλθοῦσα Μεραρχία τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης.

Οὕτω λοιπὸν μετὰ ἓνα μῆνα τὴν 9ην Μαρτίου ἤρχισεν ἡ ἑαρινὴ ἐπίθεσις τοῦ Μουσσολίνι. Τὸ μέτωπον ὅμως τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ εἶχεν ὀργανωθῆ ψυχικῶς καὶ ὑλικῶς. Τὸ Β' Σ. Στρατοῦ μετὰ δυσκολίας ἐπέτυχε νὰ ἐνισχυθῆ ἀπὸ τὰ ἄλλα δύο Σ. Στρατοῦ ποὺ δὲν θὰ ἐδέχοντο τὴν ἐπίθεσιν με μέρος τοῦ Βαρέος Πυροβολικοῦ των.

Οὕτως ἤρχισεν ἡ ἑαρινὴ ἐπίθεσις τὴν ὁποίαν ἐδέχθη ὀλόκληρον μόνον τὸ Β' Σ. Στρατοῦ ἐνῶ τὰ ἄλλα δύο Σ. Στρατοῦ Α' καὶ Β' παρέμειναν ἀκούσιοι θεαταὶ τῆς γιγαντομαχίας ἐκείνης.

ΜΕΡΟΣ ΠΕΜΠΤΟΝ

ΑΠΟΚΡΟΥΣΙΣ ΕΑΡΙΝΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΜΟΥΣΟΛΙΝΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Α'

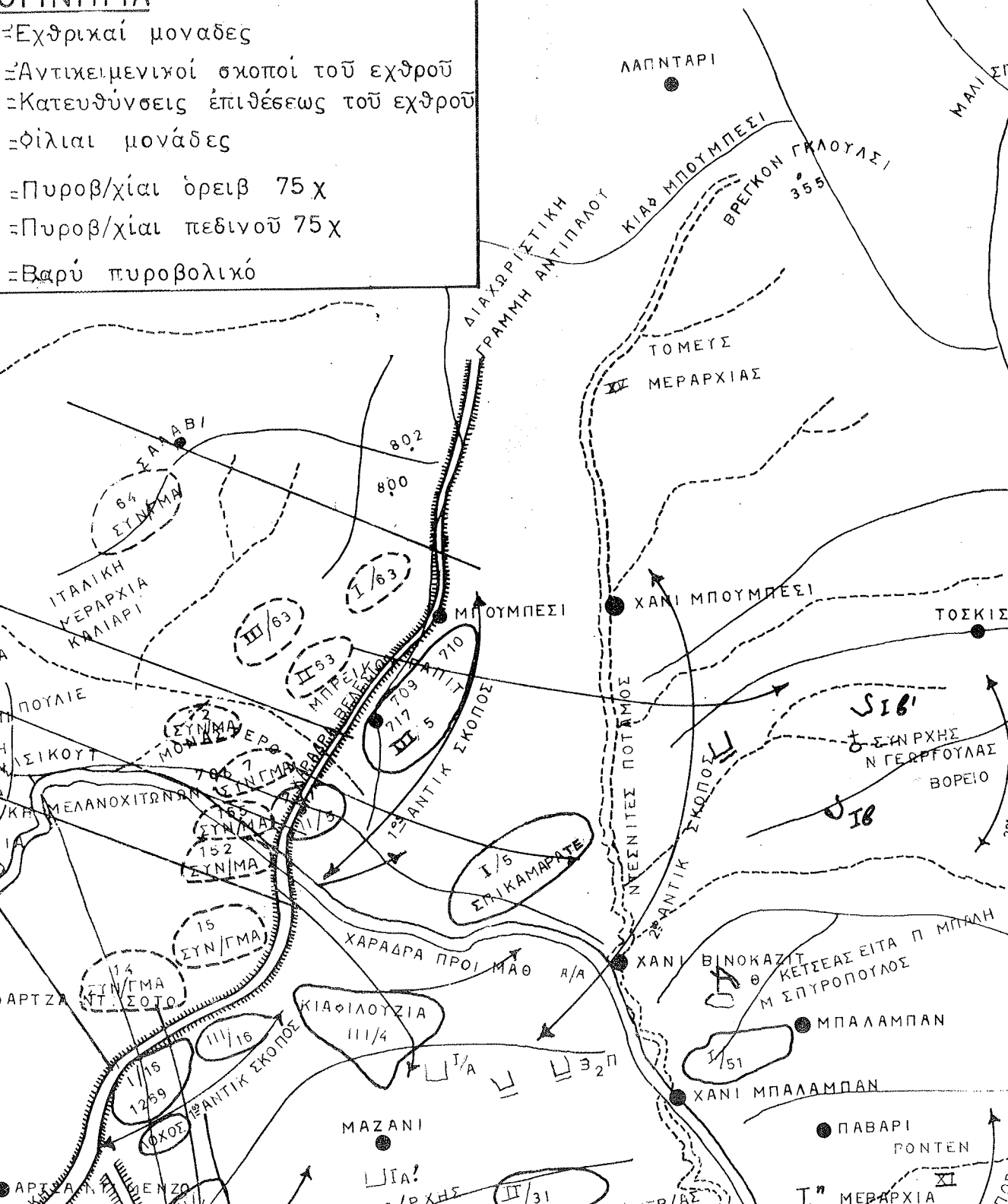
Μετὰ τὴν ἀπόκρουσιν τῆς πρώτης ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Πίνδον - τὸν Νοέμβριον 1940-καὶ τὴν ἀπώθησιν κατόπιν τῶν δυνάμεων των εἰς τὰ ἐδάφη τῆς Βορείου Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας, ὅπου τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα κατέλαβον σπουδαῖα φυσικὰ στηρίγματα, τόσον ἢ Δ/σις τοῦ Β' Σ.Σ., ὅσον καὶ τὸ Γ.Σ., ἀνέμενον, μὲ τὴν πάροδον τοῦ βαρέος χειμῶνος τοῦ ἔτους ἐκείνου, νέαν, ἴσως πλέον ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν. Καὶ ἡ νέα ἐπίθεσις θὰ ἐγίνετο καὶ διὰ καθαρῶς στρατιωτικούς λόγους, καὶ διὰ πολιτικούς.

Ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς, ὁ ὁποῖος εἶχε λάβει μέρος εἰς τὴν πρώτην ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὸν ὁποῖον ἀπώθησαν μέχρι τῆς γραμμῆς Κλεισούρας κυρίως αἱ Μονάδες τοῦ Β' Σ.Σ., εἶχε χάσει λόγῳ τῶν μεγάλων ἀπωλειῶν του, σημαντικὸν μέρος τῆς μαχητικότητος του. Ἀλλά, προτοῦ ἀκόμη λήξη ἡ πρώτη φάσις τοῦ ἀγῶνος, ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1941 ἀκόμη, εἶχαν ἀρχίσει νὰ μετοκινούνται πρὸς τὴν πρώτην γραμμὴν νέαι μεγάλαι ἐχθρικαὶ Μονάδες, ὅπως αἱ Μεραρχίαι Μπάρι, ἡ Πούλιε, ἡ Σιέννα καὶ ἄλλαι μὲ δυνάμεις ἀνδρῶν ἀκμαίας καὶ φρόνημα καλὸν καὶ μὲ πολεμικὰ μέσα ἄφθονα. Ὑπῆρχε κολοσσιαία διαφορὰ στρατιωτικῆς ἀντοχῆς μιᾶς Ἰταλίας 45 καὶ πλέον ἑκατομμυρίων καὶ μιᾶς Ἑλλάδος 7. Καὶ ἦτο ἀφαντάστως κολοσσιαία ἡ διαφορὰ εἰς δυνατότητα αὐξήσεως ἢ ἀντικαταστάσεως τῶν πολεμικῶν μέσων, κατὰ τὸν πόλεμον ἐκείνον.

Σκοπὸς τοῦ Ἰταλικοῦ Δικτάτορος τὸν Ν/βριον 1940 ἦτο, μὲ τὴν πρώτην ἐπίθεσιν τοῦ Στρατοῦ του εἰς Πίνδον, νὰ συντρίψῃ καὶ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε θὰ μετέβαλε τὰς Ἑλληνικὰς Νήσους, ἰδίως τὴν Κρήτην, εἰς πολεμικὰς βάσεις, θὰ ἐπηρέαζαν ἀμέσως τὴν στάσιν τῆς Τουρκίας καὶ θὰ καθιστοῦσε τὴν θέσιν τῶν Ἀγγλων εἰς τὴν ἐγγύς Ἀνατολὴν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον δυσχερῆ. Διότι ὁ Ἰταλικὸς Στόλος θὰ ἐκινεῖτο μὲ περισσοτέραν ἀσφάλειαν. Καὶ θὰ ἐνίσχυε τὰς Ἰταλικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς Δυτικῆς Αἰθιοπίας καὶ Λιβύης, διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὴν ἀποστο-

ΟΜΗΜΑ

- = Εχθρικά μονάδες
- = Αντικειμενικοί σκοποί του εχθρού
- = Κατευθύνσεις επίθεσης του εχθρού
- = Φίλιαι μονάδες
- = Πυροβχία ορειβ 75 χ
- = Πυροβχία πεδινού 75 χ
- = Βαρύ πυροβολικό

λήν των, να έπιτεθοῦν δηλαδή κατά τῶν Ἑγγλων εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἄλλὰ ἡ πρώτη ἐκείνη ἐπίθεσις τῶν Ἱταλῶν ἀπέτυχε, ὅπως ἀπέτυχε καὶ ὁ Μπενίτο ἔγινε καταγέλαστος εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Καὶ ὄχι μόνον αὐτός, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἱταλικὸς Στρατός, τὸν ὁποῖον ἔρριψεν εἰς τυχοδιωτικόν, ἄδικον πόλεμον ἐναντίον γειτονικοῦ καὶ ἕως τότε ἀδελφικοῦ λαοῦ. Ἀντιθέτως τὸ ὄνομα «Ἑλληνας» ἐφέρετο εἰς τὰ χεῖλη τῶν ἐλευθέρων ἀνθρώπων εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ σεβασμόν. Εἰς περίοδον κινδύνων διὰ τὴν ἐλευθερίαν λοῶν καὶ τὴν ἀκεραιότητα χωρῶν, τὰς ὁποίας ὁ Φασισμὸς τὰς ἐπολεμοῦσεν εἰς τὴν Εὐρώπην ἢ τὰς ἐπεβουλεύετο, οἱ ἐλεύθεροι λαοὶ ὅλου τοῦ κόσμου εὔρον διάθεσιν νὰ εὐθυμήσουν καὶ ἀπὸ τὰς εἰδήσεις τοῦ διεθνοῦς τύπου διὰ τὰ παθήματα τοῦ Ἱταλικοῦ στρατοῦ καὶ ἀπὸ τὰς γελοιογραφίας του. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς γελοιογραφίας του ἐκείνας ἕνα μεγάλο τσαρούχι Ἑλληνοσ Εὐζώνου κατεδίωκε, σὰν ἄρμα μάχης, φάλαγγα φασιστῶν. Ἡ ἦττα τῶν Ἱταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν εἶχε καταρρακῶσει τὸ γόητρον τοῦ φασισμοῦ.

Ἄλλὰ τὸ ἕνα κακὸν ἔφερε καὶ τὸ ἄλλο : Μὲ τὴν ἀποτυχίαν τῆς Ἱταλικῆς ἐπιθέσεως καὶ μὲ τὴν παράτασιν ἐχθροπραξιῶν εἰς Ἀλβανίαν ἡ ὁποία παράτασις ἀπαιτοῦσε διαρκῶς νέας στρατιωτικὰς δυνάμεις, εὔρον καιρὸν οἱ Ἑγγλοι καὶ ἔδρασαν πρῶτοι ἐναντίον τῶν Ἱταλῶν. Μεγάλα Ἱταλικά θωρηκτὰ μάχης εἰς τὸν Τάραντα ἐδέχθησαν τὴν νύκτα τῆς 11-12 Ν/βρίου 1940 καίρια πλήγματα ἀπὸ ἀγγλικά τορπιλλοπλάνα, τὰ ὁποία ἐξώρμησαν ἀπὸ ἀεροπλανοφόρον, εὐρισκόμενον εἰς Κέρκυραν. Ἐν συνεχείᾳ ὁ Στρατηγὸς Γουέιβελ ἐσάρωσεν εἰς Λιβύην-Κηρυναϊκὴν μεταξὺ 9ης Δεκεμβρίου 1940 καὶ 23ης Ἰανουαρίου 1941 ὄλην τὴν ἐκεῖ Ἱταλικὴν Στρατιάν, τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ὁποίας ἠχμαλώτισε. Τὰ γεγονότα ἐκεῖνα εἶχαν μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἰδιαίτέρως εἰς τὸν μαχόμενον Στρατόν μας.

Ἡ ἦττα τῶν Ἱταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν δὲν εἶχε μόνον καταρρακῶσει τὸ γόητρον τοῦ φασισμοῦ, ἀλλὰ εἶχε θέσει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ Ἱταλικοῦ Στρατοῦ καὶ ἐπομένως εἶχεν ἐμφανίσει ὡς οὐχὶ ἀξιόλογον τὴν δύναμιν τῆς Ἱταλίας-ἐτέρου σκέλους τοῦ Ἑξονος.

Ὅπως εἶχαν λοιπὸν τὰ πράγματα ἡ νέα ἐπίθεσις τοῦ Ἱταλικοῦ Στρατοῦ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον ἦτο διὰ τὸν Μουσολίνι ἀνάγκη ἐπιβεβλημένη. Ἐπρεπε νὰ συντριβῆ ἡ Ἑλλάς τὸ ταχύτερον, πρῶτα διὰ ν' ἀποκατασταθῆ ἡ τιμὴ τοῦ Ἱταλικοῦ Στρατοῦ εἰς τὰ ὄμματα πρὸ παντὸς τῶν Συμμάχων καὶ ἔπειτα διὰ νὰ εὐρίσκειται ὑποτεταγμένη εἰς τὸν Φασισμόν καὶ διαμελισμένη- ἡ Ἑπτάνησος εἰς τὴν Ἱταλίαν, ἡ Ἡπειρος μέχρι Πρεβέζης εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἡ Θράκη καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας εἰς τὴν Βουλγαρίαν-ὅταν ὁ Χίτλερ θὰ ἔστρεφε τὴν φοβερὰν, στρατιωτικὴν μηχανὴν του πρὸς τὴν Βαλκανικὴν.

Είναι αληθές ότι ο Ίταλός Δικτάτωρ τὸν Ὀκτώβριον 1940 δὲν εἰδοποίησε τὸν Χίτλερ ὅτι θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἦθελε νὰ δράσῃ μὲ ἰδικὴν του ἀποκλειστικῶς πρωτοβουλίαν. Ἐὰν εἰδοποιούσε τὸν Φύρερ, ἐκεῖνος ὅπως ἀπεδείχθη κατὰ τὴν δίκην τῆς Νυνεμβέργης, θὰ ἐζητοῦσε νὰ ὑπαχθῆ ἡ Ἰταλικὴ ἐπιχείρησις ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος εἰς προγραμματισμένον, συμμαχικὸν σχέδιον διὰ τὰ Βαλκάνια καὶ τὴν ἐγγυὺς Ἀνατολήν, ὁπότε ὁ Μπενίτο θὰ ἔχανε τὴν πρωτοβουλίαν καὶ ἡ χώρα του θὰ ἐμειώνετο. Προκειμένου ὁμως ν' ἀρχίσῃ τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσιν εἰδοποίησε τὸν Χίτλερ, διότι ἡ κατάστασις πλέον ἦτο διαφορετικὴ καὶ κατὰ τινα τρόπον ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ τὸ πράξῃ. Αἱ ἀλλεπάλληλοι ἤτται τῶν Ἰταλῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ τὴν Κηρυναϊκὴν εἶχαν, ὅπως εἶπαμεν, καταρρίψει τὸ γόητρον τοῦ Φασισμοῦ καὶ εἶχαν διαμορφώσει εἰς τὴν ἐγγυὺς Ἀνατολήν καὶ εἰς τὴν Μεσόγειον κατάστασιν ἐπικίνδυνον διὰ τὸν Ἄξονα. Ἐνεκα τούτου ὁ Χίτλερ εἶχε ἀναλάβει πρωτοβουλίαν δι' ἀντίδρασιν. Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1940 διέταξε νὰ κινηθοῦν πρὸς τὴν Βαλκανικὴν ὠρισμένα Γερμανικὰ Μονάδες. Βραδύτερον, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου 1941 αἱ Μονάδες ἐκεῖναι καὶ ἄλλαι Μηχανοκίνηται Μονάδες, συνεκρότησαν, κατὰ διαταγὴν του, τὴν 12ην Γερμανικὴν Στρατιάν ὑπὸ τὸν Στρατάρχην Λίστ. Τὴν Στρατιάν ἐκείνην τὴν εἶδον οἱ Ἀθηναῖοι μίαν ἡμέραν 1941 νὰ φθάσῃ εἰς τὰς Ἀθήνας. Ὁ ἴδιος ἀσφαλῶς διέταξε τὸν εἰς τὴν Γερμ. Πρεσβείαν τῆς Ρώμης Στρατιωτικὸν Ἀκόλουθον Φὸν Ριντελέν νὰ μεταβῆ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου 1941 εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον καὶ νὰ ὑποβάλλῃ ἔκθεσιν διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Ὁ ἴδιος τέλος ἔπεισε τὸν Μουσολίνι νὰ μεταβῆ εἰς τὸ Σάλτσμπουργκ τὴν 19ην Ἰανουαρίου διὰ νὰ συσκεφθοῦν. Εἰς τὴν σύσκεψιν ἐκείνην, πλὴν τῶν ἄλλων μετέσχε καὶ ὁ Γερμανὸς Στρατάρχης Κόϊτελ. Ἡ θέσις τοῦ Μουσολίνι κατὰ τὴν σύσκεψιν τοῦ Σάλτσμπουργκ ἦτο ἐξαιρετικὰ λεπτή. Ἐφθασε δὲ νὰ παρακαλῆ τὸν Ἀρχηγὸν τῶν Ναζι νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐνεργήσῃ αὐτὸς μόνος μίαν ἀκόμη ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἐκεῖνος τοῦ ἐπέτρεψε. Καὶ ὤρισε ὁ Μπενίτο τὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν 2αν Μαρτίου, κατόπιν διὰ τὴν 7ην καὶ τέλος διὰ τὴν 9ην. Καὶ διεμήνυσεν εἰς τὸν Φὸν Ριμπεντόρφ, τὸν τότε Ὑπουργὸν τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γερμανίας, ὅτι, τὸ πολὺ τὴν 13ην Μαρτίου, θὰ εἶχε συντρίψει ὀριστικῶς τοὺς Ἕλληνας. Ἐννοεῖται τὴν 13ην Μαρτίου ἡ Ἰταλικὴ Στρατιά, μετὰ τετραήμερον σκληρὸν ἀγῶνα, κυρίως πρὸ τοῦ θυρλικοῦ ὑψώματος 731, καὶ μετὰ φρικτὴν αἰμορραγίαν, δὲν εἶχε πραγματοποιήσῃ ὄχι διάρρηξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου, ἀλλ' οὔτε μίαν μικρὰν διείσδυσιν εἰς αὐτό.

Ἦτο λοιπὸν διὰ τὸν Μουσολίνι ἡ δευτέρα ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἑλλήνων μίᾶ ἀνάγκη ἐπιβεβλημένη. Καὶ τὴν προεξήγγειλεν ὁ Ἀρχηγὸς

τῶν Φασιστῶν τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνην καὶ προεῖπε τὴν ἔκβασίν της μὲ τὴν αὐτοπεποίθεσιν τοῦ ἰσχυροῦ.

Β'

Ἀπὸ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1941 ἀκόμη τὰ παρατηρητήρια τοῦ Β' Σ.Σ. ἐσημείωναν καθημερινῶς ἐμφάνισιν εἰς τὴν ἐχθρικήν παράταξιν νέων Τμημάτων, τὰ ὅποια ἐνίσχυσαν τὰς Μονάδας τοῦ ἐχθροῦ. Ἦτο φανερόν ὅτι οἱ Ἴταλοὶ συνκέντρωναν δυνάμεις, διὰ τὴν ἐνέργειαν, τὴν ὁποίαν ἀργότερα τὴν προεξήγγειλεν ὁ Μουσολίνι ὅταν, μεταξύ τῶν ἄλλων, εἶπεν ὅτι «θὰ σπάσῃ τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων». Ἡ Δ/σις τοῦ Β' Σ.Σ. εἶχε διατάξει, ἀπὸ τὴν 9ην Φεβρουαρίου 1941, νὰ ὀχυρωθῇ ἡ ὑπὸ τοῦ Σ.Σ. κατεχομένη Τοποθεσία ἀντιστάσεως, διὰ νὰ εἶναι ἔτοιμαί αἱ Μονάδες ν' ἀποκρούσουν τὴν ἐξαγγελλομένην ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Ἐννοεῖται, τὸ ἀριστερόν τοῦ Β' Σ.Σ. διεξῆγε συνεχῆ ἀγῶνα, διὰ νὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν κατάληψιν τῶν χιονοσκεπῶν κορυφυγραμμῶν Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι.

Εἰς τὸ Ἐπιτελεῖον τοῦ Β' Σ.Σ. ἐμελετῶντο αἱ κατευθύνσεις τῆς ἀναμεμένης Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Τρεῖς κατευθύνσεις παρουσιάζοντο σπουδαιότεραι :

- 1) Ἡ κατεύθυνσις πρὸς Τρεμπεσίναν-Κλεισούραν.
- 2) Ἡ κατεύθυνσις πρὸς Μπούμπεσι-Χάνι Μπαλαμπάν-Κλεισούραν καὶ
- 3) Ἡ κατεύθυνσις Παραμποᾶρ-Κιάφ-Ε-Σόφιουτ-Γαρονίν. Ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν κατευθύνσεων ἡ πρώτη ἦτο δύσκολος διὰ τοὺς Ἰταλοὺς, διότι αἱ δυνάμεις των ἔπρεπε νὰ διασχίσουν τὴν χιονοσκεπῆ κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεσίνας, τῆς ὁποίας ὅμως ἡ κατάληψις ἦτο ἐξαιρετικὰ δυσχερῆς. Ἐὰν ἐκυρίευσαν τὴν Τρεμπεσίναν, θὰ τὴν ἐχρησιμοποιοῦσαν ὡς βᾶσιν διὰ νὰ κατέλθουν εἰς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Βερατίου-Κλεισούρας. Καὶ ἡ κάθοδος αὐτὴ θὰ ἦτο πρᾶγμα λίαν δυσχερῆς. Ἡ δευτέρα κατεύθυνσις πρὸς Μπούμπεσι-Χάνι Μπαλαμπάν παρουσίαζεν εὐκολίαν διὰ τοὺς Ἰταλοὺς, διότι ἡ βᾶσις ἐξορμησεῶς των δὲν ἦτο εἰς μεγάλα ὕψη καὶ θὰ ἠδύνατο εὐχερῶς νὰ μετακινουῖν τὰ μέσα των, τὸ Πυροβολικὸν των κτλ. Ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀμυνομένους Ἕλληνας ἡ περιοχὴ αὐτὴ ἦτο κατάλληλη ν' ἀναπτύξουν ὅσα μέσα διέθεταν, ἡ δὲ ἀμαξιτὴ ὁδός, ἡ ὁποία διήρχετο διὰ μέσου τῆς διατάξεώς των, πρὸς τὰ ὀπίσω, θὰ διηκόλυε τὴν ἀνάπτυξιν ὄλου τοῦ Βαρῆος Πυροβολικοῦ τοῦ Σ.Σ. καὶ ἄλλου ἀκόμη, τὸ ὅποιον τὸ Β' Σ.Σ. θὰ ἐξητοῦσεν ἀπὸ τὰ λοιπὰ Σ.Σ. Ἐπομένως εἰς τὸν τομέα αὐτὸν θὰ ἦτο δυνατὸν ὄλον τὸ Πυροβολικὸν τοῦ Σώματος νὰ χρησιμοποιηθῇ πρὸς ὄφελος τοῦ Πεζικοῦ. Ἡ τρίτη τέλος κατεύθυνσις Παραμποᾶρ-Γαρονίν ἦτο εὐνοϊκὴ διὰ τοὺς Ἰταλοὺς, διότι ἡ ὁδός, τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶχαν κατασκευάσει ἀπὸ τὸ Παραμποᾶρ πρὸς τὴν Τοποθεσίαν τοῦ Σ.Σ., τοὺς ἐπέτρεπε νὰ χρησιμοποιήσουν ὄλον τὸ Πυροβολικὸν των. Ἀντιθέτως ἐκεῖ οἱ Ἕλληνες

ελάχιστον Βαρύ Πυροβολικόν θά ἤμποροῦσαν νά χρησιμοποιήσουν πρὸς ὄφελος τῆς Τοποθεσίας Κιάφ-Ε-Σοφιούτ, διότι ὄπισθεν αὐτῆς δὲν ὑπῆρχεν ἀμαξιτὴ ὁδὸς καὶ ἡ μοναδικὴ ὁδὸς Χάνι Μπαλαμπάν-Κλεισούρας ἦτο μακρὰν καὶ πολὺ ὀλίγον Πυροβολικόν, μόνον τῶν 105, εὐρισκόμενον εἰς τὴν ὁδὸν αὐτὴν, θά ἤμποροῦσε νά ὑποστηρίξη τὴν Τοποθεσίαν ἀντιστάσεως τοῦ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ.

Ἡ τρίτη λοιπὸν πιθανὴ κατεύθυνσις τῆς ἀναμενομένης τότε ἐπιθέσεως τῶν Ἱταλῶν θά ἦτο ἡ πλέον δυσμενὴς διὰ τοὺς Ἕλληνας, διότι, ἀφοῦ δὲν θά καθίστατο εἰς αὐτοὺς δυνατὸν νά χρησιμοποιήσουν τὸ Πυρ/κόν των εὐκόλως θά ἔχαναν τὴν Τοποθεσίαν των. Καὶ κατόπιν διὰ νά τὴν ἀνακαταλάβουν, θά ἦσαν ὑποχρεωμένοι νά ἐκτελέσουν ἀντεπιθέσεις, τὰς ὁποίας ὀλίγον μόνον θά ὑπεστήριζεν τὸ Πυροβολικόν των. Καὶ διὰ τὰς ἀντεπιθέσεις θά διέθεταν τὰς ἐφεδρείας των, αἱ ὁποῖαι, ἀπέναντι τῶν ἐφεδρειῶν τοῦ ἀντιπάλου, ἦσαν ελάχισται καὶ αἱ ὁποῖαι θά ἐφθείροντο πολὺ ταχέως. Εὐτυχῶς διὰ τοὺς Ἕλληνας, ὁ Ἱταλὸς Ἀρχιστράτηγος ἐπροτίμησε τὴν δευτέραν κατεύθυνσιν ὅπου, τὸ ἐκεῖ ἐντεταγμένον Β' Σ.Σ., εἶχε τὴν εὐχέρειαν νά παρατάξη, κατὰ τοῦ ἀντιπάλου του, 160 πυροβόλα, ἀντὶ τῶν 240, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἀντίπαλος. Καὶ κατὰ τὰς πλέον σφοδρὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἱταλῶν συνέβη τοῦτο : Ἐνῶ τὸ πῦρ τοῦ Ἱταλικοῦ Πυροβολικοῦ ἔθαπτεν εἰς τὰ χαρακώματα μαχητὰς μας ἡ ἐξῶντωσεν ὀλόκληρα μικρὰ Τμήματά μας ἢ, διὰ τῶν κρότων τῶν ἐκρήξεων τῶν βλημάτων του, ἐπροκαλοῦσε παραφροσύνην εἰς ἄνδρας μας, τὸ πῦρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυροβολικοῦ, φοβερὸν εἰς πυκνότητα, ἐσάρωνεν ὀλόκληρα κύματα τοῦ ἐπιτιθεμένου Ἱταλικοῦ Πεζικοῦ καὶ ἔστηνε, πρὸ τῶν χαρακωμάτων μας, φονικὸν καὶ ἀδιαπέραστον φραγμὸν. Ἡ θέα τῶν πτώματων, ὅσα τοῦτο ἐσώρευεν, ἐπροξενούσε πανικὸν εἰς τοὺς στρατιώτας τοῦ ἐχθροῦ, οἱ ὁποῖοι ἐπετίθεντο κατόπιν. Καὶ ἐπηρέαζαν ἀκόμη καὶ τοὺς Ἕλληνας στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐξωρμοῦσαν δι' ἀντεπιθέσεις.

Ἐδῶ πρέπει νά σημειωθῇ τοῦτο ἡ Ἱταλικὴ Στρατ. Διοίκησις ἠναγκάσθη νά ζητήσῃ ἀνακωχὴν, διὰ νά καταστήῃ δυνατὴ ἡ ταφὴ χριστιανικῶς τῶν Ἱταλῶν νεκρῶν. Ἀνακωχὴ ὅμως δὲν ἐγίνεν, ἐπειδὴ ἡ Ἀνωτάτη Ἱταλικὴ Στρατ. Διοίκησις δὲν ἐδέχθη τοὺς περιορισμούς, ὅσους ἔθεσεν ὁ Ἕλληνας Ἀρχιστράτηγος. Καὶ ὅμως οἱ Ἱταλοὶ κατάρθωσαν καὶ ἔθαψαν τοὺς νεκροὺς των. Ἐσταμάτησαν πρῶτοι τὸ πῦρ καὶ τὰς ἐπιθέσεις καὶ ὁμάδες ἐξ αὐτῶν ἐπροχωροῦσαν καὶ περισυνέλεγαν τὰ πτώματα. Οἱ Ἕλληνες, ἐσταμάτησαν καὶ αὐτοὶ τὸ πῦρ, διότι δὲν ἤθελαν νά ἐξοδεύσουν πολεμοφόδια, τῶν ὁποίων εἶχαν ἔλλειψιν. Ἡ κατάστασις αὐτὴ τῆς σιωπηρῶς ἀνακωχῆς ἐκράτησε δύο ἡμέρας. Ἐπειτα οἱ Ἱταλοὶ, ἀφοῦ πλέον εἶχαν θάψει τοὺς νεκροὺς των, ἤρχισαν πάλιν ἐπιθέσεις.

Δύο ἦσαν τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀγῶνος τῶν Ἑλλήνων πρὸς

ἀπόκρουσιν τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ἰδίως εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κυρίας προσπαθείας· πρῶτα ἢ ἀποτελεσματικότης τοῦ φραγμοῦ πυρὸς ὄλων τῶν ὄπλων των, πρὸ παντὸς τοῦ Πυροβολικοῦ. Καὶ δεύτερον αἱ ἄμεσοι, ὀρμητικαὶ καὶ σχεδὸν πάντοτε νικηφόροι ἀντεπιθέσεις τῶν στρατιωτῶν, αἱ ὁποῖαι ἐξαπελύοντο εἴτε διὰ ν' ἀνακαταληφθῆ κυριευθὲν ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν σημεῖον εἴτε αὐτὸ κυρίως-διὰ νὰ καταδιωχθοῦν καὶ διαλυθοῖν ἐχθρικά Τμήματα. Καὶ ἡ καταδίωξις κάποτε συνεχίζετο εἰς ἀρκετὸν βάθος. Οἱ Ἴταλοὶ κατέλαβαν ὑψώματα τῆς μετωπικῆς μας, γραμμῆς, δὲν κατῶρθωσαν ὅμως νὰ κρατήσουν κανένα.

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως καθὼς 15 ἡμέρας προηγουμένως, ἑκατοντάδες ἐχθρικῶν, βομβαρδιστικῶν ἀεροπλάνων ἐβομβάρδιζαν καθημερινῶς τὸν χῶρον ἀπὸ τὴν γραμμὴν μάχης μέχρι καὶ πέραν τῆς γεφύρας Πετράνης.

Ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ μετώπου τοῦ Β' Σ.Σ., ἡ ζώνη ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει τὰ ὑψόμετρα 731 καὶ Μονάστερο, ἐδέχθη τὰ πλέον ἰσχυρὰ καὶ συνεχῆ πλήγματα ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν, χωρὶς κανένα ἀποτέλεσμα δι' αὐτόν.

Ὁ ἀρχιστράτηγος τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ εἰς Ἀλβανίαν Καμπαλέρο εἰς ἀναφοράν, τὴν ὁποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τὸν Μουσολίνι, μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεώς του καὶ μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, γράφει :

«Ὡς σύμβουλον τῆς νικηφόρου προσπαθείας, τὴν ὁποίαν ἐξετέλεσαν αἱ δυνάμεις μας δύναται νὰ θεωρηθῆ ἡ ζώνη ἢ ὁποῖα περιλαμβάνει τὰ ὑψώματα 731 καὶ Μοναστέρο. Ἐκεῖ τὸ ἥρωικὸν πνεῦμα τῶν στρατιωτῶν μας ἔλαμψε μὲ ὄλον τὸ φῶς του. Ἐκεῖ ἀναβιοῦν διὰ μέσου τῶν ἐνδείξεων τοῦ σκληροτάτου ἀγῶνος, αἱ ἐνδοξοὶ πράξεις, τὰς ὁποίας ἐγνώρισε, κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας ὀλόκληρον τὸ μέτωπον ἀπὸ τὸ Τόμορι μέχρι τὸ Σέντελι.

Ἐλήφθησαν ἤδη μέτρα διὰ νὰ περικλεισθῆ ἡ ζώνη - ἐκτάσεως 1500 X 700 μέτρων—διὰ νὰ μὴ ὑποστῆ μεταβολάς. Δὲν ἐτάφησαν μόνον οἱ νεκροὶ μας εὐλαβῶς, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπομείναντες ἐπὶ τοῦ πεδίου νεκροὶ τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ 731 ἐκτείνει ἤδη τοὺς βραχίονάς του ὑψηλὸς σταυρὸς ἐπὶ λιθίνης βάσεως. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ περιοχὴ πρέπει νὰ λάβῃ πληρεστέραν καὶ μονιμωτέραν διαρρυθμισιν, δι' αὐτὸ λαμβάνω τὸ θάρρος νὰ σᾶς προτείνω, Ντοῦτσε, ὅπως ἡ περιοχὴ κηρυχθῆ ἱερά ζώνη καὶ ἐπ' αὐτῆς ἀνεγερθῆ τὸ Ἡρῶν τῶν γενναίων νεκρῶν μας τοῦ πολέμου τῆς Ἀλβανίας».

Εἰς τὴν ἀναφοράν αὐτὴν ὁ Μουσολίνι ἀπήντησεν ὅτι ἐδέχετο τὴν πρότασιν ὅπως ἰδρυθῆ τὸ Ἡρῶν τῶν πεσόντων εἰς τὴν ἀνωτέρω ζώνην εἰς τὴν ὁποίαν—ἐπρόσθεσεν—«οἱ στρατιῶται μας προσέφεραν ἄφθαστα δείγματα ἠρωισμοῦ, τὰ ὁποῖα πρέπει νὰ μείνουν—καὶ θὰ μείνουν—ἀθάνατα

εις τούς τόπους, πού ἐποτίσθησαν μέ τὸ αἷμα τῶν μαχητῶν, καί εἰς τὴν καρδίαν τοῦ Ἰταλικοῦ λαοῦ».

Εἰς τὴν ἀναφορὰν τοῦ ὁ Καμπαλέρο παραδέχεται ὅτι οἱ Ἰταλοί, κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου, ἠγωνίσθησαν μέ πείσμα. Καί λέγει: «...Καί ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν ἐνίσχυσε καί διηύθυνεν ὁ Μουσσολίνι, κατήνευγε τόσον βαρῆα πλήγματα εἰς τὴν συνοχὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, ὥστε κατέστησε ἀδύνατον κάθε νέαν προσπάθειάν του». Προσθέτει καί τοῦτο τὸ ἀπίστευτον: «Μεταξὺ Ἄφου καί Ἀώου (κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου) ἐτσακίσθησαν τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων», ἐνῶ οἱ Ἰταλοὶ δὲν κατώρθωσαν τότε νὰ καταλάβουν καί νὰ διατηρήσουν οὔτε σπιθαμὴν ἐδάφους.

Εἰς ἄλλο σημεῖον ἀναφέρει ὅτι τὴν 15ην Μαρτίου ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς θὰ ἐπετίθετο εἰς τὸν Τομέα τοῦ Βερατίου διὰ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸ Τεπελένι (πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἀποφασισθῆ ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν, Στρατιωτικὴν Ἡγεσίαν) καί ὅτι μέ τὴν ἔναρξιν τῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως, τὴν 9ην Μαρτίου, ἐματαιώθη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις.

Παραδέχεται ἐπίσης ὅτι ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων δὲν εἶχε μόνον σκοπὸν νὰ ματαιώσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπίθεσιν εἰς τὸν Τομέα τοῦ Βερατίου, ἀλλὰ καί νὰ καταφέρῃ καίριον πλήγμα κατ' αὐτῶν καί νὰ τοὺς διασπάσῃ τὸ μέτωπον.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, λέγει, ἀντέταξαν τὴν πλέον πείσμονα ἀντίστασιν. Ἀπὸ τὴν ἀπέλπιδα ὅμως ἐκείνην ἀντίστασιν ἐκουράσθησαν. Διάφορα Ἕλληνα συντάγματα, ὅπως κατέθεσαν Ἕλληνες αἰχμάλωτοι, διελύθησαν ἢ περιωρίσθησαν εἰς ἓνα Τάγμα. Ἐὰν ἐγίνετο ἓνας ἀκόμη βομβαρδισμὸς οἱ Ἕλληνες στρατιῶται θὰ κατέθεταν τὰ ὅπλα.

Εἰς ἄλλο πάλιν σημεῖον λέγει ὅτι τὸ μέτρον ἀξίας τῶν ἀποτελεσμάτων, ὅσα ἐπέτυχαν οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου, παρέχεται, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ὀλίγα τετρ. χιλιόμετρα ἐδάφους (1), τὰ ὁποῖα κατώρθωσαν νὰ κερδίσουν εἰς βᾶρος τῶν ἐχθρικῶν θέσεων, κυρίως ἀπὸ τὰς φρικτὰς ἀπωλείας, ὅσας ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες καί ἀπὸ τὴν ὀλοσχερῆ φθορὰν τῆς μαχητικῆς τῶν ἰκανότητος. Ἡ πλήρης καί ἰσχυρὰ ὀργάνωσις τοῦ ἐδάφους, τὴν ὁποῖαν εἶχαν ἐπιτύχει οἱ Ἕλληνες στρατιῶται αὐτὴ ὑπῆρξεν αἰτία νὰ μὴ διασπασθῆ τελείως τὸ μέτωπόν των.

Βεβαιώνει κατόπιν ὅτι ἠτοιμάζε δευτέραν δρᾶσιν, ἀποφασιστικοῦ χαρακτῆρος, εἰς τὰς περιοχὰς τῶν διαφόρων «Μάλι» (2), ἀλλὰ ἡ αἰφνι-

(1) Ἐπρόκειτο περὶ ὑψώματος 717, ἀσθενοῦς, προκεχωρημένου καί χωρὶς ὀχυρωσιν σημείου, τὸ ὁποῖον οἱ Ἰταλοὶ κατέλαβαν τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ Μαρτίου καί τοῦ ὁποῖου τὴν ἀνακατάληψιν ἀπηγόρευσεν ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ., διότι δὲν προβλέπετο τοιαύτη.

(2) Εἰς τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν ἡ λέξις Μάλι σημαίνει ὄρος.

διά είσοδος τῆς Γιουγκοσλαβίας εἰς τὸν πόλεμον, τὸν ὑπεχρέωσε ν' ἀναβάλλῃ ταύτην καὶ ν' ἀραιώσῃ τὰς ἀπέναντι τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου δυνάμεις διὰ τὰ στείλῃ Μονάδας κατὰ τοῦ νέου ἐχθροῦ.

Καὶ διατυπώνει τὸν συλλογισμόν : Ἀφοῦ οἱ Ἕλληνες δὲν ἐπετέθησαν μετὰ τὴν ἀραιώσιν τῶν δυνάμεων τοῦ Ἰταλικοῦ μετώπου καὶ ἄφησαν τὰς τοὺς διαφύγῃ παρομοία εὐκαιρία, αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι κατὰ τὸ διάστημα 9 - 24 Μαρτίου ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐδέχθη ἀποφασιστικὰ πλήγματα καὶ δὲν διετήρησεν οὔτε τὴν ἐλαχίστην ἐπιθετικὴν ἰκανότητα.

Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο ἐπαρηγοροῦσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ τότε Ἰταλὸς Ἀρχιστράτηγος Καμπαλέρο καὶ ἐπαρηγοροῦσε καὶ τὸν Μουσολίνι. Καὶ ὁ Μουσολίνι μὲ τὴν σειρὰν του ἐβεβαίωεν αὐτὸν ὅτι, «κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μαρτίου, οἱ Ἰταλοὶ ἐτσάκισαν τὰ πλευρὰ τῶν Ἑλλήνων».

Αἱ παραταχθεῖσαι ἀντιμέτωποι δυνάμεις κατὰ τὴν ἑαρινὴν τοῦ Μουσολίνι ἐπίθεσιν ὅπως ἐξηκριβώθησαν ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ ἐπιβεβαιώθησαν κατόπιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ἦσαν : Ἰταλικά 19 Μεραρχία παλαιαί, 15 Μερ. Νεωστεὶ ἐλθοῦσαι. Σύνολον δηλ. $19 + 15 = 34$ Μερ. τῶν 2 Συν/των ἐκάστη ἦτοι 68 Σ.Π. + 13 Ταγμ. Μελανοχιτώνων καὶ 3 Ἀνεξ. Λεγεῶνες Μελανοχιτώνων. 400 Στόμια Πυροβόλων. Εἰς τὸ σημεῖον κυρίας προσπαθείας Ἰταλ. ἐπιθέσεως 260 στόμια πυροβόλων.

Ἀντιμέτωποι Ἑλληνικαὶ Μεραρχία 7 τῶν 3 Συν/των ἐκάστη ἦτοι σύνολον 21 Σ.Π. ἔναντι 73 Συν/των Ἰταλικῶν ἦτοι 52 Ἰταλικά Συν/τα ἐπὶ πλέον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

Πληροφορίαι περὶ ἐχθροῦ. — Προβλέψεις καὶ ἐνέργειαι τοῦ Β' Σ. Στρατοῦ. Διάταξις τοῦ Σ.Σ. Κατάστασις Μονάδων τοῦ Σ.Σ.

Ὅλαι σχεδὸν αἱ πληροφορίαι περὶ τῆς καταστάσεως καὶ τῶν κινήσεων τοῦ ἐχθροῦ προήρχοντο :

1) Ἀπὸ τὰ παρατηρητήρια τοῦ Πυρ/κοῦ μας καὶ τῶν Μεραρχιῶν. Ἐκ τῶν παρατηρητηρίων ἐκείνων τὸ ὀπτικὸν πεδίον ἔφθανεν ἕως τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Βερατίου καὶ ἕως τὸν κόμβον Παραμποῶρ.

2) Ἀπὸ ὅσα στοιχεῖα μετέδωσαν αἰχμάλωτοι, οἱ ὅποιοι εἶχον συλληφθῆ τὴν 7ην Μαρτίου. Ἐκ τῶν στοιχείων ἐκείνων, τὰ ὅποια ἀφοροῦσαν κυρίως τὸ ἀριστερὸν τοῦ Σ.Σ., ἐπεβεβαιώθη ἡ ἄφιξις εἰς τὸ μέτωπον νέων Μονάδων τοῦ ἐχθροῦ.

3) Ἀπὸ τὰς παρατηρήσεις τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας, ἡ ὅποια, κατὰ τὰς πτήσεις τῶν τελευταίων ἡμερῶν, εἶχεν ἐπισημάνει δύο φορὰς νέους καταυλισμούς τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Παραμποῶρ.

4) Ἀπὸ τὴν δραστηριότητα τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ, ἡ ὁποία ηὔξανετο ἀπὸ τὴν μίαν ἡμέραν εἰς τὴν ἄλλην. Μόλιστα, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπιθέσεως, ἐγίνε καταφανὴς ἡ συμπύκνωσις τῆς διατάξεως τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ πρὸς τὴν κατεχομένην γραμμὴν. Ἐξ ἄλλου εἰς τὸν αὐχένα Σισικούτ, εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Σκόσες ἀπεκαλύφθησαν νέαι ἐχθρικοὶ Πυρ/ρχαί. Ὁμᾶς ἐχθρικῶν Πυρ/χιῶν παρουσιάσθη ἐπίσης ἔμπρὸς εἰς τὸν Τομέα τῆς Χίης Μερ. Καί

5) Ἀπὸ τὴν ἐντατικὴν κίνησιν, ἡ ὁποία παρουσιάζετο ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ Μαρτίου εἰς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν Βερατίου, κίνησιν αὐτοκινήτων, φαλάγγων Πεζικοῦ καὶ Μεταγωγικῶν. Καί ἀπὸ ἄλλα ἐπίσης νέα στοιχεῖα, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι ἡ κατασκευὴ νέας ὁδοῦ ἀπὸ τὸ Παραμποάρ πρὸς τὸ Βοκοπόλ καὶ πρὸς τὸ Κιάφ-Ε-Σκόσες, ἡ ὁποία ἦτο βατὴ εἰς αὐτοκινήτους σχηματισμούς καὶ ρυμουλκούμενα ὀχήματα.

Τὴν 4ην Μαρτίου τὸ Β'Σ.Σ. εἶχε σχηματίσει τὴν γνώμην ὅτι ἡ πρὸ τοῦ μετώπου τοῦ ἐχθρική δύναμις εἶχεν ἐνισχυσθῆ μὲ ἑννέα νέα τουλάχιστον Τάγματα.

Τὴν 8ην Μαρτίου τὸ Β'Σ.Σ. ἐθεωροῦσε βέβαιον ὅτι ἡ ἀπέναντι μὲν τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Σ.Σ. ἐχθρική δύναμις εἶχε συντριβῆ ἀπὸ τὴν ἐπίθεσιν τῆς XVIIης Μερ. κατὰ τὴν προηγουμένην ἡμέραν, ὅτε διελύθη διὰ τρίτην φορὰν ἡ Μερ. Τζούλια, καὶ συνελήφθησαν χίλιοι αἰχμάλωτοι, ἀπέναντι ὅμως τοῦ Κέντρου τοῦ Σώματος καὶ τοῦ δεξιοῦ ἡ ἐχθρική δύναμις ὅχι μόνον εἶχε μείνει ἄθικτος, ἀλλὰ παρουσίαζεν ἀξιολόγους ἐπιθετικὰς δυνατότητας. Ὅταν ἤρχισεν ἡ Vη Μερ. τὴν ἐπίθεσιν εἰς Τρεμπεσίνα - Σέντελι ταυτοχρόνως ἡ Ἰταλικὴ Μερ. Φορτσέσκα ἤρχισεν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Vης Μερ. Διεξήχθη οὕτως ἐπὶ τῶν χιονοσκεπῶν κορυφογραμμῶν Σέντελι - Τρεμπεσίνας μία ἀγρία μάχη ἐκ συναντήσεως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν Μεγάλων Μονάδων.

Ὁ ὄγκος τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ παρουσιάζετο ἀνεπτυγμένος ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ, εἰς τὸ ὕψος τοῦ χωρίου Λαίτυζα.

Ἡ ἐχθρική Ἀεροπορία εἶχε καταπληκτικὴν ὑπεροχὴν ἐναντι τῆς Ἑλληνικῆς. Αὐτὴ, κατὰ τὰς 15 ἡμέρας πρὸ τῆς 9ης Μαρτίου, εἶχεν ἀναπτύξει ἐξαιρετικὴν δράσιν εἰς ὅλην τὴν ζώνην τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ἰδιαιτέρως κατὰ τοῦ Πυρ/κοῦ μας καὶ τῶν ἐφεδρειῶν μας. Εἶχεν ἐπίσης προβῆ εἰς συστηματικὸν βομβαρδισμόν τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Σούκας ἕως τὸ Χάνι Μπαλαμπάν. Εἶναι ἀδύνατον νὰ φαντασθῆ τις τὰς ἑκατοντάδας τῶν Ἰταλικῶν ἀεροπλάνων νὰ ὑπερίπτανται τοῦ πεδίου τῆς μάχης τοῦ Β'Σ.Σ. τὴν πρωΐαν καὶ τὸ ἀπόγευμα καὶ νὰ βομβαρδίζωσι. Σωστός κατακλυσμός. Κατὰ τὴν 8ην Μαρτίου ἡ δράσις τῆς ἐν λόγῳ Ἀεροπορίας ὑπῆρξε πλέον ἐντονος.

Τ' ἀναφερθέντα στοιχεῖα ἐπειθάν ὅτι ἐπρόκειτο ὁ ἐχθρὸς νὰ ἐκδηλώσῃ σοβαρὰν ἐπίθεσιν εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ ἐναντίον τοῦ ὑποδ. 731 καὶ γενικὰ μεταξὺ Μπούμπεσι 1060 καὶ Τρεμπεσίνας, εἰς τὸ εὐπαθὲς δηλαδὴ σημεῖον τοῦ μετώπου μας. Ἦτο δὲ εὐπαθὲς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, διότι ἐκεῖ δὲν ὑπῆρχεν ἀρκετὸν βάθος, διὰ νὰ στηριχθῆ ἡ προσπάθεια πρὸς ἄμυναν. Διὰ τοῦτο, μόλις ἐγκατεστάθησαν ἐπάνω εἰς τὸ μέτωπον αἱ Μερ. τοῦ Σ.Σ., κατὰ τὴν 8ην Φεβρουαρίου ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος διέταξε νὰ ὀργανωθῆ ἀμυντικῶς ὅλον τὸ μέτωπον, νὰ ἰσχυροποιηθῆ ὅμως ἰδιαιτέρως τὸ ἀβαθὲς μέτωπον τοῦ ὑψώματος 731 Μπούμπεσι. Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν μάλιστα διέθεσε τὰ περισσότερα ὑλικά ὀργανώσεως ἐδάφους.

ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ Β'Σ.Σ.

Ἀπὸ τὴν 9ην Φεβρουαρίου, ἓνα μῆνα δηλαδὴ πρὸ τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως, τὸ Σ.Σ., ἐπειδὴ, ὅπως ἀλλοῦ ἔγινε λόγος, προέβλεπε τὴν ἐπίθεσιν αὐτὴν, εἶχε καθορίσει, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 6542/9-2-41 Δ/γῆς του, τὴν ἀποστολὴν κάθε Μεραρχίας του.

Ἡ διαταγὴ ἐκείνη ὠριζεν : Ἀποστολὴ τοῦ ὅλου Β'Σ.Σ. ἦτο νὰ διατηρήσῃ τοῦτο τὴν Τοποθεσίαν του, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε φθάσει, ἐπειτα ἀπὸ διαδοχικὰς, ἐπιθετικὰς προσπάθειάς. Ἡ Τοποθεσία ἐκείνη ἐστοιχίζετο ἀπὸ τὸ Μάλι - Σπάνταριτ—τὴν περιοχὴν ὑψώματος 731 - Μπρέγκου - Γκλιούλι, νοτιοανατολικά τοῦ ρεύματος χωρίου Δάναν - Μπούμπεσι - Μπρέγκου - Ράπιτ, τὴν περιοχὴν Μοναστέρο, ὑψωμα 1030, ὑψωμα 1308 καὶ ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν. Ἰδιαιτέρα σημασία ἔπρεπε νὰ δοθῆ εἰς τὴν περιοχὴν 1308, 731 Ἀ. Μοναστέρο Μπρέγκου - Ράπιτ Μπρέγκου - Γκλιούλι, Κιαφ-Ε-Μούριτ. Εἰδικῶς ἡ 1η Μερ. εἶχεν ἀποστολὴν νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν Τοποθεσίαν ἀντιστάσεώς της, δίδουσα ἰδιαιτέραν σημασίαν εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ ὑψώματος 1308, τοῦ ὑψώματος 731 Μπρέγκου - Ράπιτ. Ἐὰν ἡ Μερ. ἔχανε τὰ δύο τελευταῖα στηρίγματα, διὰ νεωτέρων διαταγῶν τοῦ Σώματος εἶχεν ὀρισθῆ δευτέρα Τοποθεσία ἀμύνης, ἡ ὁποία ὅπωςδὴποτε θὰ διατηροῦσε τὸν ὑποδείκτον 1308, θὰ ἐσχημάτιζεν ὅμως θύλακα εἰς τὸ Κέντρον καὶ θὰ ἐφθάνεν ἕως τὰ ὑψώματα Μπαλαμπάν.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. μὲ τὰς διαταγὰς, ὅσας ἐξέδωκεν ἕως τὴν 9ην Μαρτίου, ἐπεδίωξε νὰ καταστήσῃ ἰσχυρὰν τὴν διάβασιν Σισικουτ εἰς τὰ ὑψώματα 1308, 731 Μπρέγκου - Ράπιτ : 1) Διὰ τῆς ἰσχυρᾶς κατοχῆς τούτων. 2) Διὰ τῆς ὀργανώσεως τοῦ ἐδάφους. 3) Διὰ τῆς καταλλήλου κατονομῆς τοῦ Πυρ/κοῦ καὶ μάλιστα διὰ τῆς προσαρμογῆς τοῦ Βαρῆος Πυρ/κοῦ τοῦ Σ.Σ. εἰς τὰς Μεραρχίας, ὥστε νὰ πραγματοποιηθῆ ἰσχυρὰς συγκεντρώσεις Πυρ/κοῦ καὶ ἀνασχετικὰ πυρὰ εἰς τὰ δύο εὐπαθῆ σημεῖα τοῦ μετώπου 1308 - 731. 4) Διὰ ἐνεργείας ἀντεπιθέσεων ἀπὸ τὴν κατεύ-

θυνσιν Μπούμπεσι πρὸς τὸ Μπρέγκου - Ράπιτ καὶ ἀπὸ τὴν ΧVην Μερ. πρὸς τὸ μέτωπον τῆς Ιησ Μεραρχίας. 5) Διὰ ἰσχυρῶν ἐφεδρειῶν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 1308. Καὶ 6) Εἰς περίπτωσιν ρήγματος εἰς τὸ Κέντρον, διὰ συγκολλήσεως τοῦ μετώπου εἰς τὸ ὕψος Μπαλαμπάν καὶ διὰ ἰσχυρᾶς ἀντεπιθέσεως, ἢ ὅποια εἶχε ἔπρεπε νὰ ἐξοπολυθῇ ἀπὸ τὴν περιοχὴν Μπρέγκου - Μμουλάζιτ πρὸς τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τὴν κατεύθυνσιν εἴτε πρὸς τὸ Χάνι Βινοκάζιτ εἴτε πρὸς τὸ Μπαλαμπάν.

Ἡ 9η Μαρτίου, ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐχθρικής ἐπιθέσεως, εὔρε τὸ Β' Σ.Σ. ἀριστερὰ εἰς πλήρη ἐξέλιξιν ἐπιθετικῆς προσπάθειας πρὸς ἔξοδον ἀπὸ

Εἰς τὸ Μέτωπον. Ἡ Α.Β.Υ. ὁ τότε Διάδοχος Παῦλος, ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς Β' Σ. Σ. καὶ ὁ Συν/χης Δ. Μαχᾶς Ἐπιτελάρχης Β' Σ. Σ. παρακολουθοῦν παρελαύνοντας ὀπλίτας παρασημοφορηθέντας. Φεβρουάριος 1941.

τὴν στενωπὸν τῆς Κλεισούρας καὶ ἀπειλὴν τοῦ Τεπελενίου. Βορειότερα μὲ τὴν Vην Μερ. ἐπάνω εἰς τὴν κορυφογραμμὴν τῆς Τρεμπεσίνας καὶ Μαρρίτσας χωρὶς ἐπιθετικὰς ἰκανότητας, νὰ ὑποφέρῃ ἀπὸ τὸν βαρὺ χειμῶνα καὶ ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ πυρ/κοῦ καὶ τῶν Ὀλμων τοῦ ἐχθροῦ, ἐξαιρετικὰ δὲ ἀπὸ τὰς βόμβας τῶν ἀεροπλάνων. Εἰς τὸ Κέντρον μὲ τὴν Ιην Μερ. νὰ κατέχη ἓνα τμῆμα τοῦ μετώπου τῆς—τὸ 731 Μπρέγκου Ράπιτ—ὑπὸ πολὺ δυσμενεῖς συνθήκας καὶ μὲ περαιτέρω πρόβλεψιν νὰ τὸ βελτιώσῃ μὲ προώθησιν του εἰς τὴν περιοχὴν Μοναστέρο. Δεξιώτερα μὲ τὴν ΧVην Μερ. νὰ εἶναι ὑπὸ τὴν συνεχῆ ἀπειλὴν τοῦ Συγκροτήματος Μπροσκέτο καὶ ὑπὸ τὸ

αδιάκοπον σφυροκόπημα τῶν ὑψοδεικτῶν 800 καὶ 802, πρᾶγμα τὸ ὅποιον γίνεται αἰτία νὰ ἔχη ἢ ἐν λόγῳ Μεραρχία σοβαρὰς ἀπώλειας. Εἰς τὸ ἄκρον δεξιὸν μὲ τὴν ΧΙην Μερ. νὰ εἶναι εὐνοϊκῶς μὲν ἐγκατεστημένη ἀπὸ ἀπόψεως ἀμυντικῆς Τοποθεσίας, νὰ ὑποφέρῃ ὅμως περισσότερον ἀπὸ τὰς ἄλλας Μονάδας λόγω δυσχερειῶν τοῦ ἀνεφοδιασμοῦ τῆς καὶ μὲ τὸ ἀριστερὸν τῆς ἐκτεθειμένον εἰς τὸ πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ ἀπὸ τὴν κατεύθυνσιν Παραμποάρ.

Τὸ Β'Σ.Σ. εἶχεν ὑπὸ τὰς διαταγὰς του 7 Μερ. καὶ διεξῆγε ἀγῶνα πρὸς τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως, λόγω τοῦ σκληροῦ χειμῶνος, καὶ ἀντιμετώπιζεν ἐχθρὸν ὃ ὁποῖος ἐν τῷ μεταξύ εἶχεν ἰσχυροποιηθῆ, καὶ συναντοῦσεν ὀγκώδεις δυσχερεῖας προκειμένου νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν Μονάδων του. Μία μόνον ὀδικὴ ἀρτηρία ὑπῆρχεν, ἢ ὅποια εὐρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ ἐχρησιμοποιεῖτο, χωρὶς ἄνεσιν, διὰ τὴν κίνησιν, μὲ διπλῆν κατεύθυνσιν, καὶ διὰ τὸν ἐφοδιασμὸν 105.000 ἀνδρῶν καὶ 37.000 κτηνῶν περίπου. ("Ὅσος ἦτο ὁ Ἕλλην. Στρατὸς ἐν Μ. Ἀσίᾳ κατὰ τὴν ἐπιθεσιν τοῦ Κεμάλ εἰς Ἄφιόν). Ἐπανειλημμένοι διαταγαὶ τοῦ Κέντρου συνιστοῦσαν νὰ γίνεταί οἰκονομία εἰς τὰ πυρομαχικά. Τοῦτο ὅμως περιώριζε τὴν ἐλευθερίαν τῶν καταναλώσεων. Τὸ χειρότερον ἦτο ὅτι ὅλαι αἱ Μονάδες εἶχαν χάσει τὰ 50 - 60% τῶν κτηνῶν των. Δι' αὐτὸ ἰδιαιτέρως αἱ Μονάδες Πυρ/κοῦ δὲν εἶχαν πλέον τὴν τακτικὴν εὐκινησίαν των.

Ἐξ αἰτίας ὅλων αὐτῶν τῶν δυσχερειῶν καὶ ἐλλείψεων ὁ ἀγὼν καὶ ἡ ἀντίδρασις τῶν Μονάδων τοῦ Σ.Σ. κατὰ τοῦ ἐχθροῦ διὰ κινήσεων εἶχεν ἐντελῶς περιωρισμένης δυνατότητας. Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ μόνιμα καὶ καλὰ στελέχη τῶν Μονάδων τοῦ Σώματος ἄλλα εἶχαν διαρρεύσει καὶ ἄλλα εἶχαν φονευθῆ. Παρὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῶν Μονάδων, αἱ ἐλλείψεις εἰς ἄνδρας τῶν Vης, Ιης, XVης καὶ ΧΙης Μεραρχιῶν ἀνῆρχοντο, κατὰ μέσον ὄρον, εἰς 20% τῆς δυνάμεως λόγω τῶν προηγηθέντων ἀγώνων. Εἰς μερικὰς μάλιστα μονάδας ἡ ἐμπόλεμος σύνθεσις εἶχε μειωθῆ κατὰ 30 - 40%. Αἱ κακουχίαι ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα ὄρεινῶν περιοχῶν εἶχαν ἐλαττώσει τὴν φυσικὴν ἀντοχὴν τῶν στρατιωτῶν. Ἐπειτα πολλοὶ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ὑπηρετοῦσαν εἰς τὴν XVην Μερ., ἀνῆκαν εἰς μεγάλας κλάσεις, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κλάσιν τοῦ 1917. Τ' αὐτόματα ὅπλα τῶν Μεραρχιῶν, αἱ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, εἶχαν μειωθῆ κατὰ 10%. Παρ' ὅλα αὐτὰ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν ἦτο ἐξαίρετον. Ἐπίστευον οὗτοι ὅτι ὁ ἀγὼν μας ἦτο δίκαιος καὶ ἠθικός. Τὸ περιεχόμενον προκηρύξεων, τὰς ὁποίας εἶχε ρίψει ὁ ἐχθρὸς μὲ σκοπὸν νὰ κλονίσῃ τὴν δύναμιν ἀντιστάσεως τῶν στρατιωτῶν μας, ἐπροκάλεσε τὴν ἀγανάκτησιν καὶ τὸν χλευασμὸν τῶν ἀνδρῶν, ἰδίως τῆς Vης Μερ. Διὰ τοὺς ἄνδρας τῆς Μερ. αὐτῆς αἱ προκηρύξεις ὠρίζαν ἀμοιβὴν εἰς κάθε παραδιδόμενον πεντακοσίων δραχμῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ

Προπαρασκευὴ τῆς ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ.—9η Μαρτίου, πρώτη ἡμέρα τῆς ἐπιθέσεως. — Ἐπιθέσεις κατὰ Τρεμπεσίνας καὶ εἰς τὸ μέτωπον Ἰης Μεραρχίας, ἀποκρούονται. — Κατάστασις εἰς τὰ μέτωπα τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν.— Μέτρα τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς δράσεως τοῦ ἐχθροῦ, κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς ἐπιθέσεως, ἦτο ἡ ἐξαιρετικὴ δραστηριότης, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξεν ἡ ἀεροπορία του, βομβαρδισμοῦ καὶ διώξεως. Ἐπὶ 15 συνεχεῖς ἡμέρας ἡ ἀεροπορία αὐτὴ ἐβομβάρδιζεν ἀνενόχλητος ὅλην τὴν διάταξιν τοῦ Β'Σ.Σ., μέχρι καὶ αὐτῶν τῶν Σταθμῶν ἀνεφοδιασμοῦ του. Καὶ ἡ δράσις ἐκείνη ἐφαίνετο ὡς προπαρασκευὴ τῆς ἐπιθέσεως, τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς ἐπρόκειτο νὰ ἐξαπολύσῃ. Τὴν 8ην Μαρτίου στόχος βομβαρδισμοῦ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἔγιναν Ἑλληνικὰ Τμήματα, τὰ ὁποῖα ἦσαν εἰς ἐφεδρείαν, τὸ εἰς τὴν κοιλάδα Ντέζνιτσε ἀνεπτυγμένον Πυρ/κὸν μας, ἰδίως τὸ Βαρύ, ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς ἀπὸ τὴν Σούκαν ἕως τὸ Χάνι Μπαλαμπάν, ἡ κορυφογραμμὴ τῆς Τρεμπεσίνας καὶ ἰδιαιτέρως τὸ ὕψωμα 1308, ὅπου εὕρισκοντο παρατηρητήριά μας. Εἰς ὅλο τὸ πεδίου δράσεως τῶν ἐχθρικῶν ἀεροπλάνων καὶ εἰς ἀρκετὸν βάθος μέχρι τῆς Πρεμετῆς ἀκόμη καὶ Πετράνης, εἶχε διακοπῆ κάθε κίνησις, κάθε μεταφορὰ. Καὶ ὅμως, παρὰ τὸν μέγαν ἀριθμὸν ἀεροσκαφῶν, τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς διέθετεν εἰς κάθε ἐπιδρομὴν, τ' ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ εἰς ὑλικὰς καταστροφὰς ἦσαν ἀσυγκρίτως κατώτερα. Μόνον τὰ ἠθικὰ ἀποτελέσματα εἰς τοὺς ὀπλίτας μας ἦσαν κάπως σημαντικὰ. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἡ ἔντασις τῆς ἀεροπορικῆς δράσεως ὑπῆρξε μεγαλύτερα ἀπὸ κάθε φοράν.

9η ΜΑΡΤΙΟΥ, ΠΡΩΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Τομεὺς Ἰης Μερ. Τὴν 6ην πρωϊνὴν τῆς 9ης Μαρτίου τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἤρχισε νὰ κτυπᾷ μὲ σφοδρότητα τὸ μέτωπον τῆς Ἰης Μερ., εἰς ὅλον τὸ πλάτος καὶ βάθος του, ἀκόμη καὶ τὰς θέσεις τοῦ Πυρ/κοῦ της καὶ τοὺς Σ.Δ. της. Τὸ ὀπίσθιον ὄριον τῆς ζώνης, ἡ ὁποία ὑπέστη τὸν βομβαρδισμόν, ἦτο τὸ ὕψωμα 1426 τῆς Τρεμπεσίνας, τὸ χωρίον Μπάλι καὶ ἡ χαράδρα ἀμέσως Α. τοῦ Ροντέν. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ βομβαρδισμοῦ ἡ πυκνότης τοῦ πυρὸς ἦτο φοβερὰ, πλέον φοβερὰ ὑπῆρξεν εἰς τὴν περιοχὴν 717, 731 Μπρέγκου Ράπιτ, ὅπου τὸ πᾶν ἀνεσκάφη. Κατὰ τῶν ὑψωμάτων τῆς ἀνωτέρω περιοχῆς ἐξώρμησε τὴν 9ην ὥραν τὸ ἐχθρικὸν πεζικόν, ἐνῶ τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἐξακολουθοῦσεν ἀκόμη τὸ καταιγιστικὸν του πῦρ.

Οἱ Ἕλληνες στρατιῶται, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ὑποστῆ ἐπὶ ἡμέρας, δεινόν,

ἀφάνταστον σφυροκόπημα ἀπὸ τὴν ἐχθρικήν ἀεροπορίαν καὶ ἀπὸ τὸ βαρὺ ἐχθρικὸν πυρ/κὸν - δοκιμασίαν πρωτοφανῆ διὰ Ἑλλήνας πολεμιστὰς ἕως τότε—, ἔμπειροι πλέον πολεμισταί, ἔπειτα ἀπὸ τόσας μάχας ἐναντίον τοῦ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου, καὶ μὲ τὴν συναίσθησιν ὅτι ἠγωνίζοντο, περισσότερον τώρα ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, «ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν», ἐπερίμεναν κολλημένοι εἰς τὴν γῆν. Οἱ ἐπιτιθέμενοι ἔφθασαν. Ἐπλησίασαν. Συνήφθη τότε σφοδρὰ συμπλοκή. Ἄγων σκληρός. Ἐπεσαν ἄρκετοὶ ἀπὸ τοὺς πολεμιστὰς μας. Τὰ ἐχθρικά Τμήματα ὅμως ἔπαθαν φοβερὰν φθορὰν καὶ διελύθησαν. Τὴν ἰδίαν περίπου ὥραν ἄλλα ἐχθρικά Τμήματα, δοκιμάσαντα νὰ προσβάλουν τὰ ὑψώματα 1060, 1308 ἀπὸ τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τῆς Τρεμπεσίνας, διελύθησαν, προτοῦ ἔλθουν καλὰ - καλὰ εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἀμυνομένους στρατιώτας μας.

Τὴν 10.30 ὥρ., μόλις τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἤρχισε νέον καταγισμόν, ἐχθρικά Τμήματα ἐπετέθησαν κατὰ τῆς περιοχῆς ὑψ. 731, Μπρέγκου - Ράπιτ. Ἄλλα δὲ ἐχθρικά Τμήματα συνεκεντρώθησαν ἐκεῖ πλησίον εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ ὑψ. 1030, μὲ φανεράν πρόθεσιν νὰ ἐπιτεθοῦν πάλιν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῶν ὑψωμάτων 1060, 1308. Τὰ Τμήματα αὐτὰ ὅμως συνεντρίβησαν μετ' ὀλίγον ἀπὸ τὸ λίαν εὐστοχον πῦρ τοῦ Πυρ/κοῦ μας. Ἄλλὰ ἡ ἐπίθεσις μερικῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων κατὰ τοῦ ὑποδείκτου 717 ἐπέτυχε. Καὶ αὐτὰ δὲν κατέλαβαν μόνον τὸ 717, ἀλλὰ κατῶρθωσαν καὶ ἐπλησίασαν πολὺ καὶ τὸν ὑποδείκτην 731. Τότε ἐξεδηλώθη ταχεῖα ἀντεπίθεσις τῶν ἀμυνομένων Τμημάτων μας. Ἡ ἐχθρική δύναμις διελύθη, τὸ 717 ἀνεκατελήφθη καὶ τὰ λείψανα τῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων κατεδιώχθησαν πρὸς τὸ Μοναστέρο.

Τὴν 12ην ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν νέαν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν ὑποδεικτῶν 717, 713 καὶ 1060 τῆς Τρεμπεσίνας, συγχρόνως ἤρχισε σφοδρὸν βομβαρδισμόν τῆς περιοχῆς Κιάφ-Ε-Λούζιτ καὶ Μαζάνι. Σκοπὸς ἴσως τοῦ βομβαρδισμοῦ ἦτο νὰ καλύψῃ τὰ ἐσωτερικὰ πλευρὰ τῆς ἐπιθέσεώς του. Ἡ ἐπίθεσις του ἐπάνω εἰς τὴν Τρεμπεσίναν ἀπεκρούσθη, ἄλλη ἐπίθεσις του πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ 717 ἐπέτυχε καὶ τὸ ὑψωμα ἐκεῖνο κατελήφθη καὶ πάλιν. Τὴν ἐπιτυχίαν ἐκείνην ὁ ἐχθρὸς—κατόπιν τόσων ἀποτυχῶν καὶ τόσων θυσιῶν του—τὴν ἐθεώρησε σπουδαίαν καὶ τὴν διευτυμάνισε, κατὰ τρόπον ὑπερβολικόν, εἰς τὸν στρατόν του εἰς τὴν χώραν του ὅλην καὶ εἰς τὸ ἐξωτερικόν. Καὶ ὅμως, ὅπως τὰ πράγματα ἀπέδειξαν βραδύτερον, ἡ κατάληψις τοῦ 717 ὑπῆρξεν ἀσήμαντος ἐπιτυχία. Τὰ Ἑλληνικά Τμήματα θὰ ἠμποροῦσαν ν' ἀνακαταλάβουν τὸ ὑψωμα μᾶλλον εὐχερῶς, ἀλλὰ ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ. ἠμπόδισε νὰ γίνῃ ἀντεπίθεσις. Διότι τὸ 717, προτοῦ ἀκόμη ἀρχίσῃ ἡ μεγάλη ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, ἀποτελοῦσε προκεχωρημένον καὶ ἀσθενὲς σημεῖον μας, λίαν ἐκτεθειμένον εἰς τὰ ἐχθρικά πυρὰ,

τὸ νέον δὲ σχέδιον ἀμύνης μας δὲν προέβλεπεν ἀνακατάληψιν τούτου, ἐὰν τυχὸν κατελαμβάνετο ἀπὸ τὸν ἐχθρόν.

Τὴν 14ην ὦ., ἐνῶ τὰ πυρὰ τοῦ ἐχθροῦ εἶχαν γίνεαι πολὺ ἀραιά, ἤρ-
χισε νέος καὶ σφοδρὸς βομβαρδισμὸς ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ εἰς ὀλόκληρον τὴν
ζώνην τῶν ὑποδεικτῶν 731, Μπρέγκου - Ράπιτ. καὶ 709. Συγχρόνως ἐξα-
πελύθη νέα ἐπίθεσις Πεζικοῦ. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Καὶ ὅμως ὁ ἐχθρὸς
συνέχισε τὸν βομβαρδισμὸν ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου. Τὴν 15ην ὦ.
ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ Κιάφι-Ε-Λούζιτ καὶ τοῦ ὑποδείκτου 1060.
Καὶ ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ εἶχε τὴν τύχην τῶν προηγουμένων. Μίαν ὥραν κα-
τόπιν ἐξεδηλώθη ἄλλη, λίαν σφοδρά, ἐχθρική ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ ὑπο-
δείκτου 731 καὶ ἐναντίον τῶν περιοχῶν Μπρέγκου Ράπιτ καὶ Κιαφ-Ε-Λού-
ζιτ, Μαζάνι, Τρεμπεσίνας. Αἱ δύο τελευταῖαι περιοχαὶ ἐβομβαρδίσθησαν
καταιγιστικῶς, διὰ νὰ καλύψουν προφανῶς τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς ἐχθρι-
κῆς ἐπιθέσεως, κυρίως ἐναντίον τοῦ ὑποδ. 731. Καὶ ἡ ἐπίθεσις αὐτὴ συνε-
τρίβη. Τὴν 18.30 ὦ. ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε καὶ ἄλλην, ἐξαιρετικὰ σφοδρὰν
ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ὑποδ. 717, Μπρέγκου Ράπιτ καὶ 709. Ἀλλὰ ἀκλόνητοι
οἱ ἡρωϊκοὶ ἄνδρες τῆς 1ης Μερ. ἐδέχθησαν μὲ φονικὰ πυρὰ τὰ πλησιάζοντα
ἐχθρικά κύματα. Καὶ ὅταν τέλος ἡ ἐπίθεσις ἐσβέσθη, εἰς τὸ πεδίου τῆς μά-
χης, ὅπου ἠκούοντο στεναγμοὶ καὶ βόγγοι, εὐρίσκοντο ἀμέτρητα πτώματα,
πολλοὶ τραυματῖαι καὶ πλῆθος πολεμικοῦ ὑλικοῦ.

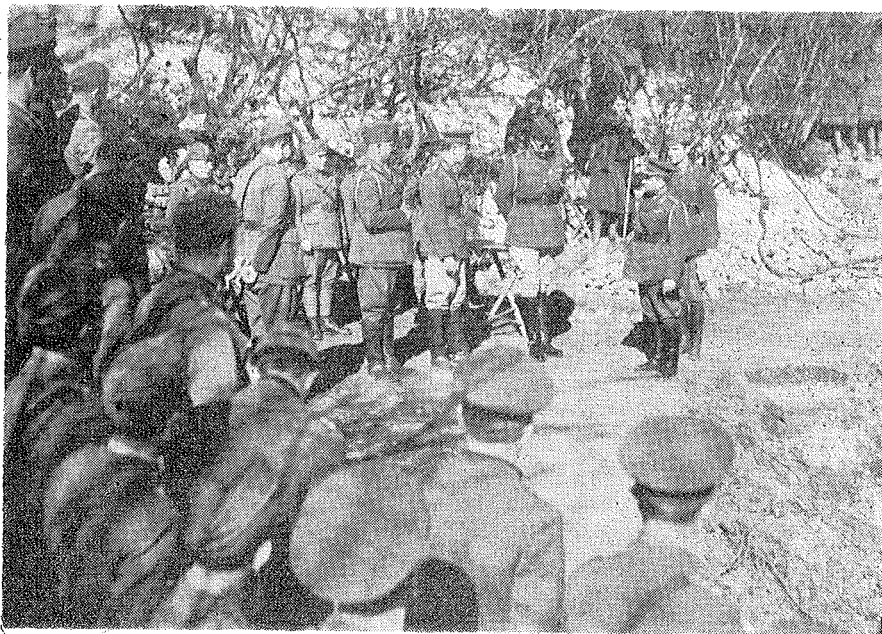
Τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν ἐπιθέσεων τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦτο ἡ ἀδιά-
κοπος καὶ μετ' ἐξαιρετικῆς δραστηριότητος ὑποστήριξις τοῦ ἐχθρικοῦ πε-
ζικοῦ ὑπὸ τῆς ἐχθρικῆς ἀεροπορίας καὶ ὁ συνεχὴς ἐπὶ τρεῖς καὶ ἡμίσειαν
ὥραν βομβαρδισμὸς ὑπ' αὐτῆς τοῦ Τομέως τῆς 1ης Μερ. καθ' ὅλον τὸ πλά-
τος καὶ βάθος τούτου, μὲ μεγαλυτέραν πυκνότητα εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ
ὑποδ. 731 - Μπρέγκου - Ράπιτ, ὅπου κατέτεινε καὶ ἡ κυρία τούτου προσ-
πάθεια.

Τοιουτοτρόπως ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς μεγάλης ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως τοῦ
Μαρτίου 1941 ἐκλείσεν. Ὁ ἐχθρὸς, ὁ ὅποιος προέβη εἰς πρωτοφανῆ βομ-
βαρδισμὸν τῶν θέσεων τῶν Ἑλλήνων, ἰδίως τοῦ μετώπου τῆς 1ης Μεραρ-
χίας, καὶ ἐξαπέλυσε πυκνὰ καὶ ἀλλεπάλληλα κύματα Πεζικοῦ καὶ ἐθυσίασε
χιλιάδας ἀνδρῶν, εἶχεν ὡς θετικὸν κέρδος τὸν ὑποδείκτην 717, — δυτικὰ
τοῦ ὑποδείκτου 731 — σημεῖον τὸ ὁποῖον οἱ Ἕλληνες τὸ ἐχρησιμοποιοῦ-
σαν ὡς Τοποθεσίαν Προφυλακῶν. Διατηροῦσαν μάλιστα ἐπάνω εἰς αὐτὸ
δύναμιν οὐλαμοῦ, ἡ ὁποία ἀποστολὴν εἶχε ν' ἀντιτάξῃ ἄμυναν περιορι-
σμένης διαρκείας. Κατὰ τὴν πρώτην αὐτὴν ἡμέραν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέ-
σεως, κύριον χαρακτηριστικὸν εἶναι ἡ ψυχικὴ ἀντοχή, τὴν ὁποίαν ἔδει-
ξαν οἱ Ἕλληνες Στρατιῶται—ἰδιαίτερος ἐδῶ οἱ ἄνδρες τῆς 1ης Μεραρχίας—
οἱ ὅποιοι, παρὰ τὴν φρικτὴν, ἀνωτέραν τῶν ἀνθρωπίνων δυνάμεων, ψυ-
χικὴν των δοκιμασίαν ἀπὸ τὸν πολυήμερον ἀεροπορικὸν βομβαρδισμὸν

καί τήν τρομεράν βολήν τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ, δέν ἐκάμφθησαν, δέν ἔδειξαν οὔτε νευρικότητα, ἀλλά σταθεροί καί ἀκλόνητοι εἰς τὰς θέσεις των, ἀντιμετώπισαν ἀποτελεσματικά τόν ἐχθρόν καί ἔμειναν εἰς τὰ πολύνεκρα πεδία τῶν μαχῶν νικηταί.

Εἶπαμεν ἀλλοῦ : «Οἱ Ἕλληνες εἶχαν γίνει πολεμισταί μέ σπανίαν πείραν πολέμου, εἶχαν δέ πλήρη συναίσθησιν ὅτι ἠγωνίζοντο ὑπὲρ βωμῶν καί ἑστιῶν».

TOMEYS XVης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Τήν 7ην πρωϊνήν ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἤρχισε τήν προπαρασκευήν τῆς ἐπιθέσεώς του μέ πυκνὸν πῦρ Πυρ/κοῦ, Ὁλμων

Εἰς τὸν Σ. Δ. Β'Σ. Στρατοῦ (Μπαντιλόγια χωρ.) ὁ Ἐπιτελάρχης Β'Σ.Σ. Συν/χης Δ. Μαχᾶς συνομιλῶν μετὰ τῆς Α.Β.Υ. τοῦ Διαδόχου Παύλου. Παραπλεύρως ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς Β'Σ.Σ. Δ. Παπαδόπουλος (Μάρτιος 1941).

καί αὐτομάτων ὄπλων, εἰς ὅλον τὸν Τομέα τῆς XVης Μερ. Τὸ πῦρ του ὑπῆρξεν ἰδιαίτερος πυκνὸν εἰς τὸ Κ.Α. 710 (Μπούμπεισι), ὅπου διήρκεσε, μέ τήν ἰδίαν ἔντασιν ἕως τήν 9.30 ὥ. Παραλλήλως ἐβομβαρδίσθη μέ σφοδρότητα ὁ Σ.Δ. τῆς Μερ. ἀπὸ τήν 7ην ὥ. ἕως τήν 8.30'.

Τήν 8.00' ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐπετέθη μέ δύναμιν Τάγματος, εἰς πρῶτον κλιμάκιον ἀπὸ τὰς κατευθύνσεις 678 καί 757 ἐναντίον τοῦ Κ.Α. 710 (Μπούμπεισι). Ὅταν ὁμως ἡ ἐχθρική αὐτὴ δύναμις ἔφθασεν εἰς ἀπόστασιν 150

μέτρων από τὰς Ἑλληνικὰς γραμμάς, καθηλώθη ἐκεῖ ἀπὸ τὸ πῦρ τοῦ ἑλληνικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ τῶν αὐτομάτων ὄπλων καὶ μόλις τὴν 15ην ὦ. ἤρχισε ν' ἀποσύρεται ὑπὸ τὰ δραστικὰ πυρὰ τῶν ἡμετέρων μὲ πολλὰς ἀπωλείας

Τὴν 15ην ὦ. ἐχθρική δύναμις Τάγματος ἐξώρμησεν ἀπὸ τὸν αὐχένα τοῦ Μπουμπέσι ἐναντίον τοῦ ὑψ. 869 (δεξιοῦ Κ.Α. τοῦ δεξιοῦ ὑποτομέως τοῦ 21ου Σ.Π.). Καὶ τὴν ἐχθρικήν αὐτὴν δύναμιν τὴν ὑπεδέχθη καταλλήλως τὸ εὐστοχον πῦρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ ὑποχωρήσῃ ἐν ἀταξίᾳ.

TOMEYS ΧΙης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ ἐπικρατοῦσα γενική ἡρεμία εἰς τὸν τομέα τῆς ΧΙης Μερ. κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς κατ' αὐτοῦ ἐπιθέσεως, δὲν ἔδιδε καμμίαν ἔνδειξιν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπρόκειτο νὰ ἐξαπολύσῃ ἐπίθεσιν. Ἄλλὰ τὴν 7.30' πρωινήν τῆς ἐπομένης ἡμέρας, τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἤρχισε νὰ κτυπᾷ μὲ σφοδρότητα ὅλον τὸν τομέα τῆς Μερ. καὶ εἰς ὅλον τὸ βάθος αὐτοῦ. Ἡ βολὴ τοῦ ἐχθρικοῦ πυρ/κοῦ διήρκεσε μὲ μικρὰς διακοπὰς, καθ' ὅλην σχεδὸν τὴν ἡμέραν. Καὶ ἐστάθη ἰδιαιτέρως σφοδρὰ κατὰ τῶν ὑψ. 845, 931 καὶ 955. Συνεδυάσθη δὲ ἡ βολὴ αὐτὴ μὲ βολὴν ὄλμων καὶ ὄλμισκων, τοὺς ὁποίους ὁ ἐχθρὸς εἶχε κατορθώσει νὰ τοὺς τοποθετήσῃ πλησίον τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων. Τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἐκτύπησεν ἐπίσης καὶ τὰς βορείους πλαγιάς τοῦ Μάλι - Σπάνταριτ καὶ αὐτὸ τὸ ἴδιον. Διὰ τὴν προπαρασκευὴν πυρ/κοῦ ὁ ἐχθρὸς ἐχρησιμοποίησε τότε 40 περίπου ἑλαφρὰ καὶ βαρῆα πυροβόλα.

Ὅπως ἐφάνη ἀπὸ τὰ μετέπειτα γεγονότα καὶ ἀπὸ τὰ ραδιοτηλεγραφήματα τοῦ ἐχθροῦ, τὰ ὁποῖα ὑπηρεσία τοῦ Σ.Σ. κατῴρθωνε καὶ τὰ ὑπέκλεπτε, τὴν κυρίαν προσπάθειαν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ὁ ἐχθρὸς τὴν κατηύθυνεν εὐθὺς ἀμέσως πρὸς τὸ Μάλι - Σπάνταριτ. Διότι ἡ καταληψίς τούτου θὰ τὸν διευκόλυνε πολὺ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὸ ἀντέρρισμα τοῦ Μπρέγκου - Γκλιούσι. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἀπόστασις τῶν γραμμῶν τοῦ ἀπὸ τὸ Μάλι - Σπάνταριτ ἦτο μεγάλη, τὰ Τμήματά του ἐκινήθησαν ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Πυρ/κοῦ τοῦ ἕως τὴν γραμμὴν Σπαθάρα Μπουζούκι, ἡ ὁποία δὲν κατεῖχετο ἀπὸ Ἑλληνικὰ Τμήματα. Τὴν γραμμὴν αὐτὴν τὴν ἐχρησιμοποίησαν ὡς βάσιν ἐξορμήσεως κατὰ τοῦ Μάλι Σπάνταριτ.

Ἐν τῷ μεταξύ, ἐκμεταλλεύμενος τὸ πῦρ τοῦ Πυρ/κοῦ του, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ Ὑποτομέως, ἐνήργησεν ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ ὑψοδ. 845 μὲ δύναμιν πιθανῶς Τάγματος, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἓνα Λόχον εἰς πρῶτον κλιμάκιον, καὶ κατῴρθωσε νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν πρώτων ἑλληνικῶν χαρακωμάτων. Ἡ προχώρησις του ὅμως ἀνεκόπη ἀπὸ τὸ σύστημα πυρὸς τῶν Τμημάτων μας. Τοπικὴ τότε ἀντεπίθεσις τῶν Τμημάτων ἀνέτρεψε καὶ ἀπέτριψε μακρὰν τοῦτον.

Κατὰ τοῦ Μάλι Σπάνταριτ ὁ ἐχθρὸς κατηύθυνε 4 Τάγματα. Ἐνα

του 11ου Συν/τος Ἀλπινιστῶν, (τὸ Φέλτρε), τὸ Τάγμα Τρέντο, τὸ Τάγμα Μπασάνο καὶ τὸ Τάγμα Ἀφρικό τῶν Μελανοχιτῶτων. Μέχρι τῆς ἐπελεύσεως τοῦ σκότους ὁ ἔχθρὸς δὲν ἐξεδήλωσεν ἐνέργειαν διακινήσεως ἐκ τῆς γραμμῆς Σπαθάρι Μπουζούκι, ἂν καὶ ἡ πρὸς αὐτὸν διαταγὴ καθώριζεν ἐφόρμησιν πρὸς τελικὴν ἐπίθεσιν διὰ τὴν 19ην ὥραν κατὰ Μπρέκου Γκλιούσι, καὶ Μάλι Σπάνταριτ καὶ προσέθετεν ὅτι ἡ κατάληψις τῶν ὑψωμάτων τούτων ἀποτελοῦσε ζήτημα τιμῆς διὰ τὸν Ἰταλικὸν Στρατόν.

ΤΟΜΕΥΣ 7ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἀπὸ τὴν 6.50 ὥ. τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἤρχισε νὰ κτυπᾷ σφοδρῶς τὸ μέτωπον τῆς 7ης Μερ., τὸ ὑψωμα 1308, ὅπου εὐρίσκετο ἀνεπτυγμένον τὸ πυρ/κὸν τῆς, τὰ παρατηρητήριά της καὶ τὸν Σ.Δ. τῆς ἐν λόγῳ Μερ. (Πονγκοράνι). Ἀκολουθῶς τὸ ἐχθρικὸν Πεζικὸν ἐξώρμησεν ἀπὸ τὸ Καστρίστι πρὸς τὴν Πούντα Νόρδ καὶ ἀπὸ τὴν Μαριτσαί πρὸς τὴν χαράδραν τῆς Ἀρζας-ντι-Σόπρα. Αἱ ἐπιθέσεις αὐταὶ ἀπεκρούσθησαν, προτοῦ καλὰ - καλὰ ἀναπτυχθοῦν. Κατὰ τῆς Πούντα Νόρδ ἐπετέθη ἕνας λόχος. Κατὰ τοῦ αὐχένος Μρτζγκόρανης μία περίπτου Διλοχία. Καὶ κατὰ τῆς Ἀρζας ντι Σόπρα ἕνα Τάγμα.

Ἡ ἐχθρική δύναμις, ὅση εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Μαριτσαί - Ἀρζας - ντι - Σόπρα, κατὰ τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Μαρτίου, μετὰ προσπαθείας, ἐπλησίασε τὴν χαράδραν, Α. τοῦ χωρίου Μαριτσαί. Καὶ τὴν 6.30 ὥ., μόλις ἤρχισε προπαρασκευαστικὴν βολὴν τὸ Πυρ/κὸν τῆς καὶ οἱ Ὀλμοι, κατώρθωσε τὸ πλεῖστον αὐτῆς νὰ διολισθήσῃ ἐντὸς τῆς χαράδρας Ἀρζας ντι Σόπρα, ὅπου ἐτοποθετήθη ἀθρόως. Ἐκεῖ ὅμως, ἀπέναντι τοῦ ἐχθροῦ, εἰς τοὺς γηλόφους τῆς παρυφῆς τοῦ χωρίου Μαριτσαί, ἡ 7η Μερ. εἶχεν ὀργανώσει βάσιν πυρὸς μὲ Ὀλμους καὶ αὐτόματα ὅπλα. Εὐρεθεὶς μέσα εἰς τὴν χαράδραν ὁ ἔχθρὸς, δὲν ἠδυνήθη ν' ἀντιδράσῃ εἰς τὸ πῦρ αὐτὸ τῶν ἡμετέρων καὶ διελύθη. Ἀφῆκεν εἰς τοὺς ἡμετέρους περίπου 80 αἰχμαλώτους.

ΤΟΜΕΥΣ XVIIης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ XVIIη Μερ. τὴν 9ην Μαρτίου εὐρίσκετο εἰς τὴν γραμμὴν Μετζγκόρανης 1437, τὴν ὁποίαν, ὅμως ἀλλοῦ ἀνεφέραμεν, τὴν εἶχε καταλάβει κατὰ τὴν ἐξόρμησιν τῆς 7ης Μαρτίου. Τὴν γραμμὴν αὐτὴν τὴν εἶχεν ὀργανώσει καὶ ἐνισχύσει μ' ἐφεδρικός δυνάμεις, ἐπειδὴ εἶχε σκοπὸν τὴν πρῶταν τῆς 10ης Μαρτίου νὰ ἐπιτεθῇ διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν ὑποδείκτην 1623. Τὴν 9ην Μαρτίου ὅμως ὁ ἔχθρὸς ἐνήργησεν ἀντεπίθεσιν κατὰ τοῦ ὑποδείκτου 1437 καὶ κατὰ τοῦ Β.Α. τούτου ἀνωλύμου ἀντερείσματος. Τὴν ἀντεπίθεσιν ἐκείνην τὴν ἀπέκρουσε συνδυασμένον πῦρ Πεζικοῦ καὶ Πυρ/κοῦ τῆς Μερ. Μία ἐχθρική ἐπίθεσις—μὲ δύναμιν Διλοχίας—κατὰ τοῦ δεξιοῦ τῆς διατάξεως πρὸς τὸν αὐχένα Μετζγκόρανης καὶ Ν.Δ. τούτου, καὶ αὐτὴ, ἀπεκρούσθη. Τὰ ἐκεῖ Ἑλληνικά Τμήματα συνέλαβον 200 αἰχμαλώτους.

ΜΕΤΡΑ ΤΟΥ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ. Ὅταν ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις

ἐχθροῦ εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Ἑλληνικῆς παρατάξεως, τὸ Β'.Σ.Σ διέταξε (Δ/γῆ 7423/9-3-41) νὰ μετακινηθοῦν δύο Τάγματα τοῦ 19ου Συν/τος, ἀπὸ τὴν περιοχὴν Σούκας πρὸς τὴν περιοχὴν Πάβαρι - Ροντέν, καὶ νὰ τεθοῦν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῆς 1ης Μερ. Τὸ τρίτον Τάγμα θὰ ἔμενεν εἰς τὴν διάθεσίν του. Ἐπίσης τὴν 13.50' ὦ. τὸ Σῶμα ἐζήτησε διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 7427/9-3-41 ἀναφορᾶς του ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Η. νὰ διατεθῆ εἰς αὐτὸ ἐξ ὀλοκλήρου τὸ 19ον Σ.Π. Παραλλήλως διέταξε (Δ/γῆ 7424/9-3-41) τὴν ΧΥην Μερ. νὰ μετακινήσῃ τὸ 28ον Σ.Π. ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς Τσέποβας, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Γκαίζας. Διότι ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἢ ἐν λόγῳ Μονὰς θὰ ἤμπορούσε νὰ ἐπέμβῃ εἴτε πρὸς τὸ Χάνι Βινοκάζιτ, διὰ νὰ συγκολληθῆ ἓνα ἐνδεχόμενον ρῆγμα τῆς παρατάξεως, ἢ διὰ νὰ ἐκτελέσῃ μίαν ἀντεπίθεσιν, εἴτε πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς κορυφογραμμῆς πρὸς τὰ Β.Δ., διὰ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ΧΙην Μερ., ἢ ὅποια ἐπιέζετο ἰσχυρῶς, ἢ διὰ νὰ βοηθήσῃ τὴν ΧΥην Μερ., εἰς τὸν τομέα τῆς ὁποίας αἱ ἐχθρικαὶ ἐνέργειαι δὲν εἶχαν ἀκόμη ἀποσαφινισθῆ.

Τὴν 15.45 ὦ. τὸ Β'.Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7433/9-3-41 Δ/γῆς του, ἐπέστησε τὴν προσοχὴν τῶν Μερ. εἰς τὸ ὅτι ἦτο μεγίστη ἀνάγκη νὰ διατηρηθῆ ἀκεραία ἡ Τοποθεσία ἀντιστάσεως των. Καὶ συγχρόνως συνέστησεν εἰς αὐτὰς νὰ εἶναι ἔτοιμοι διὰ ν' ἀποκρούσουν ἐνδεχομένην νυκτερινὴν ἐνέργειαν τοῦ ἐχθροῦ, καθ' ὅσον αἱ μέχρι στιγμῆς σοβαραὶ ἀπώλειαί τουτού, ἰδίως ἀπὸ τὰ πυρὰ τοῦ πυρ/κοῦ μας, ἦτο δυνατὸν νὰ δικαιολογήσουν παρομοίαν ἐνέργειαν. Ἐπίσης, ἐπειδὴ ἡ ΧΙη Μερ. συνεχῶς ἐπιέζετο ἀπὸ ἰσχυρὰ ἐχθρικά Τμήματα, τὸ Σῶμα διέταξε τὴν ΧΥην Μερ. νὰ διαθέσῃ, σύμφωνα πρὸς τὴν προγενεστέραν ὑπ' ἀριθμ. 7295/6-3-41 Δ/γῆν του, ἓνα Τάγμα ἐκ τοῦ εἰς ἐφεδρείαν Συν/τός του, πρὸς ἐνίσχυσιν ἐκείνης.

Δι' ὄλων αὐτῶν τῶν μέτρων τὸ Β'.Σ.Σ. ἐπεδίωκε νὰ συγκεντρώσῃ ἐπαρκεῖς δυνάμεις εἰς τὸ σημεῖον τοῦ μετώπου, ὅπου ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε τὴν μεγαλυτέραν του πίεσιν. Καὶ σκοπὸς του ἦτο ἢ, εἰς περίπτωσιν δημιουργίας ρήγματος εἰς τὴν παράταξιν του, νὰ ἀποκαταστήσῃ τὴν Τοποθεσίαν εἰς τὰ ὑψώματα Μπαλαμπάν, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ εὐρείαν ἀντεπίθεσιν ἐντὸς τοῦ θύλακος, τὸν ὁποῖον τυχὸν θὰ ἐσχημάτιζεν ὁ ἐχθρὸς, ἢ τέλος ν' ἀντικαταστήσῃ τὰ πολυδοκιμασθέντα Τμήματα τῶν Μονάδων του. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει ὁ ὑποδείκτης 1308 τῆς Τρεμπεσίνας εἶχε τόσοσιν πολὺ ἰσχυροποιηθῆ, μὲ σταθερὰν κατοχὴν καὶ ὀργάνωσιν καὶ μὲ ἐπαρκεῖς ὀπισθὲν του ἐφεδρείας, ὥστε ἀπεκλείετο κάθε φόβος νὰ τὸν καταλάβῃ ὁ ἐχθρὸς.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ ἀντίδρασις τῆς 1ης Μεράρχιας εἰς τὴν ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐξεδηλώθη διὰ τῶν ἐξῆς ἐνεργειῶν της : Τὸ 1/51 Τάγμα διετέθη εἰς τὸ Β.Α. τοῦ Πάβαρι ἀντέρεισμα. Τὸ 1/16 Τάγμα

εις εφεδρείαν. Τὸ III/31 Τάγμα εἰς Μπάλι, δι' ἐνδεχομένην χρησιμοποίησίν του ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας

ΕΚΤΕΛΕΣΘΕΙΣΑΙ ΚΙΝΗΣΕΙΣ. 1) Τὴν 8ην ὦ. ἐξεδόθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 6329/9-3-41 διαταγὴ τῆς Μεραρχίας, διὰ τῆς ὁποίας διετάχθη τὸ Τάγμα Παπαδημητρίου, τοῦ 16ου Συν/τος, τὸ ὁποῖον μόλις εἶχε φθάσει ἀπὸ τὴν Γκρόπαν μὲ δύο διμοιρίας πολυβόλων καὶ δύο σωληνας ὄλων, νὰ κινηθῆ πρὸς τὴν Τρεμπεσίναν καὶ νὰ τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Δ/τοῦ τοῦ ἐκεῖ Συγκροτήματος, Δ/τοῦ τοῦ Πεζικοῦ, Συν/ρχου Παπαδοπούλου. 2) Τὴν 11ην ὦ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7423/9-3-41 διαταγῆς τοῦ Β'Σ.Σ. ἐτέθησαν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς 1ης Μερ. κατ' ἀρχὰς δύο Τάγματα τοῦ 19ου Συντ. Πεζικοῦ. Κατόπιν ὁλόκληρον τὸ Σύνταγμα. 3) Τὴν 12ην ὦ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6333/9-3-41 διαταγῆς τῆς 1ης Μερ. ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Δ/τοῦ τοῦ Συγκροτήματος Σπι - Καμαράτε Κιάφ-Ε-Λούζιτ, Συν/ρχου Γεωργούλα τὸ I/51 (1 1/2 Λόχοι καὶ δύο Διμοιρίαι Πολυβόλων, ἐφεδρεία ἕως τότε τῆς Μερ.), μὲ ἀποστολὴν ν' ἀμυνθῆ μέχρις ἐσχάτων εἰς τὸν ὑψ. 731 Μπρέγκου - Ράπιτ. 4) Τὴν 12ην ὦ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6334/9-3-41 διαταγῆς τῆς ἰδίας Μονάδος, διετάχθη τὸ 19ον Σ.Π. νὰ μετακινήσῃ δύο Τάγματα τὸ ἓνα Β. καὶ Β.Α. τοῦ χωρίου Πάβαρι καὶ τὸ ἄλλο εἰς τὴν βορεινὴν παρυφὴν τοῦ Ρόντεν.

Τὴν 12.30' ὦ. ὁ Ὑποτομεὺς Κιαφ-Ε-Λούζιτ διέθεσε Λόχον ἐφεδρείας του, διὰ νὰ ἐπεκταθῆ ἡ γραμμὴ τοῦ δευτέρου Λόχου, ὁ ὁποῖος ἦτο ταγμένος εἰς τὰς βορειοανατολικὰς πλαγιάς τῆς Τρεμπεσίνας. 5) Τὴν 12.50' ὦ., ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Ὑποτομέως Σπι - Καμαράτε Συν/ρχου Κετσέα διετέθη ἐφεδρική δύναμις I/5 Τάγματος εἰς ἐνίσχυσιν τῶν εἰς τὴν γραμμὴν εὐρισκομένων Ταγμάτων II/5 καὶ III/5 (διὰ τοπικὰς ἐφεδρείας τούτων). 6) Τὴν 13.15' ὦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6335/9-3-41 διαταγῆς τῆς Μερ. διετάχθη ὁ Συν/ρχης Γεωργούλας νὰ θέσῃ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συν/ρχου Κετσέα τὸ ὑπ' αὐτὸν Τάγμα I/51. Ἀντὶ τούτου θὰ ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσίν του ἄλλο Τάγμα. 7) Τὴν 14.15 ὦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6338/9-3-41 διαταγῆς τῆς Μερ., διετάχθη τὸ 19ον Σ.Π. νὰ μετακινήσῃ ἀπὸ τὴν 18.30' ὦ. τὸ III Τάγμα διὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ πρὸς τὸ Χάνι Βινοκάζιτ, εἰς διάθεσιν τοῦ Συν/ρχου Κετσέα. 8) Τὴν 16.15' ὦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6341/9-3-41 διαταγῆς τῆς Μερ. διετάχθη ὁ Δ/τῆς Πεζικοῦ, Συν/ρχης Παπαδόπουλος ἵνα διαθέσῃ ἀπὸ τὸ ἐφεδρικὸν Τάγμα τῆς Μερ. I/51, εἰς τὸν Κεντρικὸν Ὑποτομέα τοῦ Ταγματάρχου Μπαλντούμη, ἓνα λόχον μὲ μίαν ὁμάδα Πολυβόλων. 9) Τὴν 17.35 ὦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6344/9-3-41 διαταγῆς τῆς Μερ. διετάχθη ὁ Δ/τῆς τοῦ Πεζικοῦ αὐτῆς Συν/ρχης Παπαδόπουλος, ν' ἀνακαλέσῃ ἀπὸ τὸ 1816 τὸ I/4 Τάγμα. 10) Τὴν 20ὴν ὦ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 6346/9-3-41 διαταγῆς τῆς Μερ. διετάχθη τὸ 19ον Σ.Π. ἵνα δι' ἐνὸς Λόχου καὶ μιᾶς Διμοιρίας Πολυβόλων τοῦ Iου Τάγματός του καταλάβῃ

καί εξασφάλιση τὰς ἀνατολικὰς - βορειοανατολικὰς ἀντηρίδας τοῦ ὕψομ. Κιαφε-Ε-Λούζιτ (ὕψοδ. 570, 495) ἐν στενῷ συνδέσμῳ ἀριστερὰ μὲ τὸ Τάγμα Μπαλντούμη. Καί μὲ τὴν ἐντολήν: Νὰ ματαιώσῃ κάθε ἀπόπειραν καθόδου τοῦ ἐχθροῦ διὰ τῆς χαράδρας πρὸς τὸ Χάνι Βικοκάζιτ καί κάθε ἀπόπειραν ὑπερφαλαγγίσεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ὑποδείκτου 731, διὰ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ Βερατίου. Ὁ Λόχος αὐτὸς ἐτέθη ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Δ/τοῦ τοῦ δεξιοῦ Ὑποτομέως Συν/ρχου Κετσέα. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ Ι/19 Τάγματος θὰ ἐγκαθίστατο ἀμυντικῶς ἐπάνω εἰς τὸ ἀντέρεισμα ἀμέσως Α. τοῦ Χάνι - Βικοκάζιτ (ὕψ. 379) μὲ μέτωπον πρὸς δυσμὰς, ὥστε νὰ δύναται νὰ κινεῖται εἰς εἴτε πρὸς τὸ Σπί - Καμαράτε εἴτε πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἀντηρίδας Κιαφ-Ε-Λούζιτ. Ἐτίθετο δὲ τοῦτο ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Συν/ρχου Γεωργούλα, Δ/τοῦ τοῦ Συγκροτήματος Σπί - Καμαράτε, Μπερίκου - Ράπιτ, Κιαφ-Ε-Λούζιτ.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧVης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ ΧVη Μερ. μετεκίνησεν ἕνα Τάγμα τοῦ 33ου Σ.Π. πλησιέστερα πρὸς τὸν ὕψ. 710 διὰ ἐνδεχομένην χρησιμοποίησίν του. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ Μερ. ἐφήρμοσε πλήρως τὸ καλῶς μελετηθὲν σχέδιον διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ πυρὸς τοῦ Πεζικοῦ καί τοῦ Πυρ/κοῦ της. Καί μὲ πυρὰ ἀντιπροπαρασκευῆς, μὲ ἀποπειράς ἐναντίον τῆς βάσεως τῆς ἐχθρικῆς ἐξορμήσεως καί ἰδιαιτέρως μὲ δραστηκώτατα πυρὰ ἀνασχέσεως τοῦ πυρ/κοῦ της ἐπέτυχε νὰ ἐξαρθρώσῃ τὴν ἐπιθετικὴν προσπάθειαν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ Τμήμα ἐκεῖνο τοῦ μετώπου.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧIης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ ἀντίδρασις τῶν Μονάδων τῆς ΧIης Μερ. ἐξεδηλώθη πρῶτον ὑπὸ τοῦ Πυρ/κοῦ, τὸ ὁποῖον ἐκτύπα συνεχῶς τὰ κινούμενα ἢ τὰ συγκεντρωνόμενα ἐχθρικά στοιχεῖα καί δεύτερον ὑπὸ τοῦ Πεζικοῦ καί Ἱππικοῦ. Εἰς τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα ἡ ἐφεδρεία τοῦ 50οῦ Σ.Π. (III/50) κατέλαβε τὰς ὀρισθείσας δι' αὐτὴν θέσεις συναγερμοῦ. Ὁ ἀνεξάρτητος Λόχος ἐκινήθη ἀπὸ τὸν καταυλισμὸν του μεταξὺ Κάτω καί Ἄνω Τσέροβας, πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ Συντάγματος. Τὴν 14ην ὦ. τὸ Συν/γμα ἐκίνησε καί ἕνα ἐκ τῶν Λόχων τοῦ Τάγματος III/50 μὲ διμοιρίαν πολυβόλων, πρὸς τὸ δεξιὸν τοῦ Ὑποτομέως. Ἀπὸ τὸ πρῶνί ἐπίσης ἡ Μερ. διέταξεν ὅπως μετακινηθῇ ὀλόκληρος ἡ Ο.Α. εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ 50οῦ Συν/τος. ὅπου, μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης, ἦτο μόνον μία ἡμιλαρχία. Τὸ ἀπόγευμα, ὅταν ἔγινε φανερόν ὅτι ἡ κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἐχθροῦ ἐστρέφετο κατὰ τοῦ Μάλι Σπάνταρι τῆς Μερ. διέθεσεν εἰς τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα ἕνα Λόχον τοῦ III/13 Τάγματος τῆς ἐφεδρείας της. Ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν ἐφεδρεῖαι διὰ τὴν καλὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Β'Σ.Σ. νὰ τῆς διαθέσῃ τοῦτο ἕνα Τάγμα. Τὸ Σ.Σ. τῆς διέθεσε τὸ Τάγμα III/33, τὸ ὁποῖον μετεκινήθη ἀμέσως καί κατέλαβε θέσιν εἰς τὸ Κιαφε-Ε-Σόφιουτ.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΩΝ Vης καί ΧVIIης ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ. Αἱ δύο Μερ., ἡ Vη

καὶ ἡ XVIIη, εἰς τὸς πρώτας ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον των ἀντέδρασαν διὰ πυρὸς Πεζικοῦ, "Ὀλμων κυρίως Πυρ/κοῦ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ

Δευτέρα ἡμέρα ἐπιθέσεως. — Σφοδρὸς ἀγὼν πρὸ τοῦ ὕψ. 731 καὶ ἄλλων σημείων τοῦ μετώπου τῆς Iης Μερ.— Ἀγὼν εἰς τὰ μέτωπα τῶν λοιπῶν Μεραρχιῶν. — Ἀνεπιτυχῆς ἐπιθέσεις ΧΥης Μερ. ἐναντίον ὕψοδ. 1623.— Ἐνέργειαι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

10η ΜΑΡΤΙΟΥ, ΔΕΥΤΕΡΑ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΤΟΜΕΥΣ Iης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ 10η Μαρτίου, ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς μεγάλης ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ, ὑπῆρξε βροχερὰ καὶ μᾶλλον ψυχρά. Τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόδισε καὶ τοὺς δύο ἀντιπάλους ν' ἀναπτύξουν ἐξαιρετικὴν, τόσον ἐπιθετικὴν, ὅσον καὶ ἀμυντικὴν, δραστηριότητα. Τὴν 6.45' ὦ. καταγιστικὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ ἐκάλυψεν ὅλην τὴν Τοποθεσίαν τῆς Iης Μερ. Ἡ ἐκδηλωθεῖσα δὲ ἔπειτα ἐπιθέσις Πεζικοῦ ἐστράφη κατὰ τοῦ ὑποδείκτου 1060 τῆς Τρεμπεσίνας. Κατὰ τὴν 8ην ὦ. ὁ ἐχθρὸς ἐπεξέτεινε τὴν ἐπίθεσίν του πρὸς τὸ Κιαφ-Ε-Λούζιτ καὶ πρὸς τὸν ὑποδεικτικὴν 731, ἐναντίον τοῦ ὁποίου προηγουμένως εἶχε συγκεντρώσει πυκνὸν πῦρ Πυρ/κοῦ. Φοβεραὶ ἀλύσεις ἐκρήξων. Ἡ μάχη συνεχίσθη μέχρι τῆς 8.50' ὦ. Τὰ κύματα τοῦ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ ἀνέβαινον τὸ ἓνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, κατευθυνόμενα ὅλα πρὸς τὸ σημαντικὸν σημεῖον 731, γέρας διὰ τὰς θυσίας των. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνοδὸν ὑφίσταντο ἀφάνταστον φθορὰν ἀπὸ τὰ πυρὰ Πυρ/κοῦ καὶ Πεζικοῦ τῶν ἀμυνομένων Ἑλλήνων φρουρῶν. Ἡ πλαγιά εἶχε καλυφθῆ ἀπὸ νεκρῶν καὶ τραυματίας τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἀπὸ πολεμικὸν ὑλικόν. Τὴν 11.15 ὦ. τὸ παρατηρητήριον τῆς Τρεμπεσίνας ἀνήγγειλεν ὅτι ἐχθρικὴ φάλαγξ, δυνάμεως Τάγματος, κατήρχετο ἀπὸ τὴν περιοχὴν Μοναστέρο - Σισικούτ πρὸς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδόν, μὲ κατεύθυνσιν πρὸς ἀνατολὰς καὶ μὲ προφανῆ σκοπὸν νὰ ὑπερκεράσῃ τὸν περιμάχητον ὑποδεικτικὴν 731 ἀπὸ τὰς νοτίας πλαγιάς του. Ἡ Δ/σις τοῦ Σώματος εἰδοποίησεν ἀμέσως περὶ τῆς κινήσεως αὐτῆς ὅλας τὰς Διοικήσεις Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ τῶν Μεγάλων Μονάδων. Τὴν 11.45 ὦ. ἡ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνῃ ἀραιὰ βολὴ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ ἐπυκνώθη καὶ νέα σφοδρὰ ἐπιθέσις τοῦ ἐχθρικοῦ Πεζικοῦ ἐξεδηλώθη ἐναντίον τοῦ 731, Μπρέγκου-Ράπιτ καὶ 709. Ἡ ἐπίθεσις ἀνεχαιτίσθη τὴν 12.10 ὦ. Ἐπανελήφθη ὅμως ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ μὲ νέαν ἔντασιν πρὸς τὰς ἰδίας κατευθύνσεις. Καὶ ἐπεξετάθη καὶ πρὸς τὴν Τρεμπεσίαν εἰς ὕψοδ. 1060. Ἀγὼν σκληρὸς. Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἠμύνθησαν ὑπερόχως. Ἡ δύναμις τοῦ ἐχθροῦ ἐκάμφθη κατὰ τὴν 13.10 ὦ. ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη. Ὄταν ἐτελείωσεν ἡ φοβερὰ

μάχη, τότε έφάνη καθαρά ότι ή σημειωθείσα ύπό του παρατηρητηρίου Τρεμπεσίνας έχθρική φάλαγξ ή όποία είχε κατέλθει από τό Μοναστέρο - Σισικούτ έπροχωρούσε κανονικά δια νά υπερκεράση τόν ύποδεικτλη 731, εις τās πλαγιάς του όποίου οί συμπατριώται των, όλίγον πριν, είχαν άφήσει νεκρούς και τραυματίας. Η έχθρική εκείνη φάλαγξ, όπως έγνώσθη κατόπιν, ήτο όχι Τάγμα, αλλά Συν/γμα. τό 72ον Σ.Π. τής Μερ. Πούλιε. Καί εκινείτο τό έν λόγω Συν/γμα με μίαν κατά βάθος διάταξιν και με τό ένα Τάγμα πίσω από τό άλλο. Όταν ή κεφαλή του πρώτου Τάγματος έφθασε πρό του ύποδείκτου 731, τά άμυνόμενα Έλληνικά Τμήματα έβαλον έναντίον του από τὰ 731, Κιάφ-Ε-Λούζιτ και Τρεμπεσίαν καταγι-στικά πυρά δι' όλων των όπλων. Τό έχθρικό Τάγμα διελύθη. Έν τώ με-ταξύ προσπάθειαι του έχθρου από τήν 14ην ώ. έως τήν 16ην, όπως συ-κεντρώση δυνάμεις επάνω εις τόν ύποδεικτλη 717 (Α. του Μοναστέρο), εις τήν χαράδραν Βέλες (Β.Α. του ύψ. 731, Μοναστέρο) και εις τ' ανατο-λικά άντερείσματα του ύψ. 1030, απέτυχον, τελείως, διότι τό πύρ του Έλληνικού Πυρ/κού έσάρωσεν όλην τήν περιοχήν. Παρ' όλα αυτά ό έχθρός δέν άνέκοψε τήν επιθετικήν του δράσιν. Καί τήν 18ην ώ. έξεδήλωσε και μίαν άκόμη επίθεσιν κατά του ύψ. 731 και του Κιαφ-Ε-Λούζιτ και έρανέ-ρωσε νέαν του προσπάθειαν νά συνεχίση τήν υπερκερωτικήν του κίνησιν κατά μήκος τής άμαξιτής όδοϋ. Ταυτοχρόνως, δια νά καλύψη ίσως τās έν λόγω κινήσεις του, έξετέλεσε δια του πυρ/κού του σφοδρόν βομβαρδι-σμόν τής περιοχής και τής Τρεμπεσίνας. Τά έχθρικά Τμήματα, όσα εκι-νήθησαν κατά μήκος τής άμαξιτής όδοϋ έσημείωσαν εις τήν αρχήν κάποιαν επιτυχίαν. Μόλις όμως έδέχθησαν τό πύρ του Έλληνικού Πυρ/κού έστα-μάτησαν. Τά προπορευόμενα μάλιστα Τμήματα καθηλώθησαν αναγκα-στικά τήν 19.10 ώ. εις τό ύψος του ύψ. 717. Άλλαι, παράλληλοι κινήσεις του έχθρου επίσης άπεκρούσθησαν. Καί ή επίθεσις, τήν όποιαν ό έχθρός έπεξέτεινε τήν 18.45 ώ. επάνω εις τήν Τρεμπεσίαν και αύτή άπεκρούσθη. Τήν 21ην ώ. ό έχθρός ένήργησε νέαν και σφοδράν επίθεσιν κατά του Μπρέγ-κου - Ράπιτ, ύψοδ. 710. Έλληνικά Τμήματα όμως άπέκρουσαν και έξε-δίωξαν τήν έχθρικήν δύναμιν, συνέλαβαν δε και μερικούς αίχμαλώτους.

Και κατά τήν ήμέραν αύτην ή 1η Μερ. διετήρησεν άπολύτως τās θέ-σεις της. Τό χαρακτηριστικόν των έχθροπραξιών ήτο : Αί άλλεπάλληλοι επίθεσεις του έχθρου και ή δραστηρία συνεργασία του Πεζικού του με τήν άεροπορίαν του.

ΤΟΜΕΥΣ ΧΥΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Τήν 7ην πρωινήν ώ. τό Πυρ/κόν και οί Όλμοι του έχθρου ήρχισαν έξαιρετικά σφοδρόν πύρ προπαρασκευής επί όλοκλήρου του Τομέως τής Μερ. και ιδίως επί του Κ.Α. 710 (Μπούμ-πεσι) και επί του ύποδ. 769 (δεξόν Κ.Α. του δεξιού Υποτομέως). Τήν 10ην ώ. έχθρική δύναμις Τάγματος έπετέθη από τους ύψ. 678 και 657

κατά τοῦ ὕψ. 711. Ἡ δύναμις αὐτὴ ἐδέχθη ἀμέσως δραστικὰ πυρὰ Ἑλλη-
ληνικῶν αὐτομάτων ὄπλων καὶ ὑπέστη σοβαρωτάτας ἀπωλείας, δι' αὐτὸ
ἠναγκάσθη νὰ καθηλώσῃ εἰς ἀπόστασιν 300 μέτρων ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν
γραμμὴν. Καὶ τὴν 14ην ὦ. ἀπεσύρθη. Ἀπὸ τὴν 8ην ὦ. ἕως τὴν 14.30'
ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε τέσσαρας ἐπιθέσεις, με δύναμιν μεγαλυτέραν Τόγματος,
κατὰ τοῦ ὕψοδ. 869 (δεξιῦ Κ.Α. δεξιῦ Ὑποτομέως). Οἱ Ἕλληνες Στρα-
τιῶται ὄχι μόνον ἀπέκρουσαν τὰς ἐν λόγῳ ἐπιθέσεις, ἀλλὰ δι' ἀντεπιθέ-
σεως κατέλαβον ἓνα λόφον καὶ ἐβελτίωσαν οὕτω τὰς θέσεις των.

Τὴν 16ην ὦ. ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε νέαν ἐπίθεσιν με δύναμιν, ἣ ὁποία
δὲν καθωρίσθη, ἐναντίον τοῦ Κ.Α. 710 (Μπούμπεσι), ἀλλ' ἀπεκρούσθη
ὅπὸ τὰ δραστικὰ πυρὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πεζικοῦ καὶ Πυρ/κοῦ καὶ ὑπέστη
πολὺ σοβαρὰς ἀπωλείας. Τὴν 17.30' ὁ ἐχθρὸς ἤρχισε προπαρασκευὴν Πυρ/
κοῦ με πῦρ πρωτοφανοῦς ἐντάσεως, εἰς τὸ ἴδιον σημεῖον Κ.Α. 710 (Μπούμ-
πεσι). Κατόπιν ἐξαπέλυσεν ἐπίθεσιν Πεζικοῦ, κυρίως κατὰ τοῦ Κ.Α. 710
Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ἐπίθεσις συνετρίβη. ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν πῦρ καὶ τὸ ἐχθρι-
κὸν Πεζικὸν ὑπέστη σοβαρὰς ἀπωλείας.

TOMEYS Χίης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἀπὸ τὸ πρῶν ὁ ἐχθρὸς ἐπανέλαβε τὸν
βομβαρδισμόν διὰ πυρὸς Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων ἐναντίον καὶ τῶν δύο Ὑ-
ποτομέων τῆς Μερ. Κατόπιν ἐξεδήλωσεν ἐπίθεσιν Πεζικοῦ με σκοπόν, ὅπως
ἐφάνη, νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Μάλι Σπάνταριτ. Καὶ ἐπέτυχε πάλιν
νὰ προσεγγίσῃ, εἰς τὸν ἀριστερὸν Ὑποτομέα, τὰς Ἑλληνικὰς θέσεις. Ἀ-
μεσος ὅμως ἀντεπιθέσεις τῶν Ἑλλήνων μαχητῶν ἠνόγκασε τὴν ἐχθρικὴν
δύναμιν νὰ τραπῇ εἰς φυγὴν. Τὸ ἄλλο Τμήμα τῆς ἐπιτεθείσης ἐχθρικῆς δυ-
νάμεως συνέχισε τὴν προέλασίν του εἰς τὸν δεξιὸν Ὑποτομέα, με καταφανῆ
προσπάθειαν νὰ ὑπεκεράσῃ τὸ Μάλι Σπάνταρικ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευ-
ράς, ἰδιαιτέρως τὸ ἀριστερὸν (Μπουζούκι), ἐναντίον τοῦ ὁποιοῦ ἤκησεν
ἰσχυρὰν πίεσιν. Με προκάλυμμα δὲ τὴν ὁμίχλην, ἣ ὁποία περὶ τὴν 11.00
ὦ. ἦτο ἐξαιρετικὰ πυκνὴ, κατώρθωσε νὰ προσβάλλῃ τὴν Ο.Α. καὶ νὰ εἰσ-
δύσῃ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ δεξιῦ τοῦ 50οῦ Σ.Π. Ἀνέτρεψε μάλιστα μι-
κρὸν Τμήμα τῆς Ὀμάδος. Οἱ ἄνδρες τῆς Ο.Α. ἔστησαν σκληρὸν ἐκ τοῦ συ-
στάδην ἀγῶνα, ψύχραιμοι καὶ ἀκαμπτοί. Συγχρόνως ἄλλα Ἑλληνικὰ Τμή-
ματα ἐξεδήλωσαν ἐκ δύο σημείων ἀντεπιθέσεις ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Αὐ-
τὸς τότε ἐκλονίσθη καὶ ἀπεσύρθη ἐν διαλύσει εἰς τὰς θέσεις τῆς ἐξορμή-
σεώς του. Τόσοι δὲ ὑπῆρξαν αἱ ἀπώλειαί του, ὥστε πολλὰ πτώματα ἄν-
δρῶν του παρέμενον ἄταφα πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμῶν ἕως τὴν ἡμέ-
ραν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Στρατὸς ἀπεχώρησε.

TOMEYS Vης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Εἰς τὸν Τομέα τῆς Μερραρχίας αὐτῆς δὲν
ἐξεδηλώθη ἐπιθετικὴ κίνησις τοῦ ἐχθροῦ. Ἐσημειώθη μόνον ζωηρὰ δρᾶσις
τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ τῶν Ὀλμων εἰς τὸν αὐχένα Μετζγκόρανης,

Πούντα Νόρδ, 1178 Ἄρζα - ντι - Μέτζο, ὑψοδ. 1308 καὶ ἰδιαιτέρως εἰς Πούντα Νόρδ.

ΤΟΜΕΥΣ ΧVΙΙης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ Δ/σις τῆς ΧVΙΙης Μερ., σύμφωνα με τὴν ἀποστολὴν ἢ ὁποῖα εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὴν Μονάδα, νὰ ὀλοκληρώσῃ δηλαδὴ τὴν κατάληψιν τοῦ Σέντελι, ἠτοιμάσασε, καὶ τὴν 13ην ὠ. τῆς 10ης Μαρτίου ἐξαπέλυσεν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ ὑψοδ. 1623. Ἡ ἐπίθεσις εἰς τὴν ἀρχὴν ἐσημείωσεν πρόοδον. Τὰ Τμήματα εἰσέδυσαν τριακόσια μέτρα εἰς τὰς ἐχθρικὰς θέσεις, Α. τοῦ ὑψοδ. τούτου. Ἐκεῖ ὅμως ἐκαθελώθησαν ἀπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἀμυνομένου ἐχθροῦ. Ἐπειτα ἐξεδηλώθη ἐναντίον των λίαν ἰσχυρὰ ἐχθρική ἀντεπίθεσις. Τὰ Τμήματά μας ἀντέταξαν σταθερὰν ἀμυναν, ἀλλὰ αἱ βαρεῖαι των ἀπώλειαι τὰ ἠνάγκασαν νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὰς βάσεις τῆς ἐξορμήσεως των. Βορειότερα, τὸ Τάγμα Κωνσταντινίδη (II/29) ἔπαθε καὶ αὐτὸ πολὺ σοβαρὰς ἀπωλείας καὶ μόλις κατώρθωσε νὰ κρατηθῆ εἰς τὰς θέσεις του. Ἀπὸ τὸ πρῶτὸ ὁ ἐχθρὸς ἔβαλε σφοδρῶς μετ' Ὀλμους καὶ Πυρ/κὸν κυρίως ἀπὸ τὴν περιοχὴν Γκόλικο, ἐναντίον τοῦ ὑψ. 1437. Καὶ ἐπροξένησε μὲν εἰς τὰ ἐκεῖ Ἑλληνικὰ Τμήματα σημαντικὰς ἀπωλείας δύο ὅμως ἐπιθέσεις τοῦ Πεζικοῦ του ἀπεκρούσθησαν. Εἰς τὴν περιοχὴν 1623 καὶ 1717 ἐσημειώθη συγκέντρωσις σημαντικῶν, ἐχθρικῶν δυνάμεων. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων, ὅσα εὐρίσκοντο ἐπάνω εἰς τὸ 1437, ὑπῆρξαν, ὅπως ἀνεφέρθη σημαντικά. Ἐφονεύθησαν καὶ ἐτραυματίσθησαν, ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, καὶ πλεῖστοι ἀξιωματικοί. Διὰ τοῦτο τὸ ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ΧVΙΙη Μερ. δὲν διέθετε πλέον ἐφεδρείας.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Τὸ Β'Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7473 Δ/γῆς του ἐνέκρινεν αἴτησιν τῆς ΧVης Μερ., ὅπως μὴ μετακινήσῃ αὐτὴ πρὸς τὸ Μπρέγκου - Μεμουλάζιτ τὴν Iγ Μοῖραν Ὁρειβατικοῦ Πυρ/κοῦ, ἢ ὁποῖα, σύμφωνα με προηγουμένην διαταγὴν του ἔπρεπε νὰ κινήθῃ πρὸς τὰ ἐκεῖ διὰ νὰ δράσῃ ἀπὸ κοινῶ μετ' τὸ 28ον Σ.Π. (τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς Κιάφ-Ε-Σέφιουντ) πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ΧIης Μερ. Καὶ ἀνεκάλεσε τὴν προηγουμένην διαταγὴν του τὸ Σ.Σ., διότι ἐκ τῆς θέσεως, τὴν ὁποῖαν εἶχεν ἢ Iγ Μοῖρα Ὁρειβ. Πυρ/κοῦ ἠμποροῦσε νὰ ἐπεμβαίη πολὺ καλύτερα εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς Iης Μερ. Καὶ ἐναντίον τῆς Μερ. αὐτῆς ὁ ἐχθρὸς, ὡς γνωστὸν, εἶχε στρέψει τὴν κυρίαν του προσπάθειαν. Διὰ νὰ ἐξέλθῃ ἢ ΧVΙΙη Μερ. ἀπὸ τὴν δυσχερεῆ κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν εὐρέθη, τὸ Σ.Σ. διέταξε (Δ/γῆ 7472/10-3-41) τῆς 15.40 ὠ.) ὅπως διατηρηθῆ ἰσχυρῶς τὸ 1437. Καὶ τὰ Τμήματα, ὅσα εὐρίσκοντο εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ Σέντελι, διὰ ν' ἀποφύγουν τὰς πολλὰς ἀπωλείας ὠφειλαν ν' ἀποσυρθοῦν εἰς τὸν αὐχένα Μετζγκόρανης. Ἐκεῖ θὰ

παρέμεναν ὀλίγα ἑλαφρά Τμήματα, διὰ νὰ καλύπτουν τὸ χωρίον τῆς Μετζκόρανης καὶ τὴν ἡμιονικὴν ὁδόν, τὰ Τμήματα λοιπὸν τὰ ὁποῖα θ' ἀπεσύροντο εἰς τὸν αὐχένα τῆς Μετζκόρανης καὶ ἓνα Τάγμα τοῦ 51ου Σ.Π.—τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μερ.—θ' ἀνελάμβαναν, ὅταν θὰ τὸ ἐπέτρεπεν ὁ καιρὸς, ταυτόχρονον, ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν. τὰ Τμήματα ἀπὸ τὸν αὐχένα τῆς Μετζκόρανης κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς καὶ τὸ Τάγμα ἀπὸ τὸ 1437 πρὸς τὸ 1623—καὶ θὰ ὠλοκλήρωναν τὴν κατάληψιν τοῦ Σέντελι. Ὁ Συν/ρχης Τσιγκούνης, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν ἐκ τοῦ δεξιοῦ τοῦ Α' Σ.Σ. κατὰ τοῦ Ντραγκότι, ἐζήτησε τηλεφωνικῶς ὅπως τὸ Β' Σ.Σ. εὐαρεστηθῆ καὶ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐπιχείρησιν διὰ Πυρ/κοῦ του, τὸ ὁποῖον θὰ ἠδύνατο νὰ βάλῃ κατὰ τοῦ Β. τοῦ 1143 μαχομένου ἐχθροῦ. Καὶ ἀνέφερεν ὅτι εἰδικῶς τὸ Πυρ/κὸν τῆς XVIIης Μερ. εἶχε τὴν εὐχέρειαν νὰ πλευροκοπήσῃ τὸν ἐχθρόν. Τὸ Σ.Σ. ἐνέκρινε τὴν αἴτησιν τοῦ ἀνωτέρω Ἀξιωματικοῦ καὶ ἔδωκε σχετικὴν ἐντολὴν εἰς τὴν XVIIην Μερ. Ἡ διαδοχὴ τῶν ἐναλλασσομένων τακτικῶν καταστάσεων εἰς τὸ μέτωπον τῆς Ιης Μερ. ἦτο τοιαύτη, ὥστε τὸ Σ.Σ. δὲν πρόφθανε νὰ στέλλῃ εἰς τὴν Μονάδα αὐτὴν ἐγγράφους διατογὰς καὶ ἔδιδεν ἐντολὰς μόνον τηλεφωνικῶς. Εὐτυχῶς παρὰ τοὺς ἰσχυροὺς καὶ ἀδιακόπους βομβαρδισμοὺς τῆς ἀεροπορίας καὶ τοῦ Πυρ/κοῦ τοῦ ἐχθροῦ, τὰ μέσα μεταβιβάσεως δὲν εἶχαν καταστραφῆ. Καὶ τοιουτοτρόπως διετηρήθη συνεχὲς ρεῦμα ἐπικοινωνιῶν καὶ παροχῆς πληροφοριῶν ἀπὸ τὰ ἄνω πρὸς τὰ κάτω καὶ τανάπαλιν, διὰ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος. Καὶ αὐτὸ ἐπέτρεπεν ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως ἢ ἀμυντικῆς μάχῃ νὰ εἶναι διευθυνομένη, τόσον εἰς τὸ Κλιμάκιον τοῦ Β' Σ.Σ., ὅσον καὶ εἰς τὰς Μερ.

Σύμφωνα μὲ τ' ἀνωτέρω τὸ Β' Σ.Σ. ἔδωκεν ἐντολὴν τὴν 9.20' ὦ. εἰς τὴν Ιην Μερ. νὰ προσέξῃ τὸ ζήτημα τῶν συνδέσμων τῆς μὲ τὰ διάφορα ἐφεδρικὰ Τάγματα. Ὁμοίως νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὰς γειτονικὰς Μερ., διὰ νὰ τὴν ὑποστηρίξουν μὲ τὸ Πυρ/κὸν των, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν ἐκτελοῦσε κανονικὴν ἀποστολὴν πρὸς ἐξυπηρέτησιν αὐτῶν τῶν ἰδίων. Τὴν 9.30' ὦ. ἡ Ιη Μεραρχία ἀνέφερε προφορικῶς ὅτι ὁ ἀγὼν τῆς ἐξελίσσετο εὐνοικῶς, διὰ νὰ συνεχισθῆ ὅμως ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξασφαλισθῆ ὁ ἀνεφοδιασμὸς τῆς εἰς πυρομαχικὰ καὶ νὰ μὴ δεσμεύεται ἀπὸ περιορισμοὺς εἰς τὴν κατανάλωσιν τούτων. Κατόπιν τῆς ἐν λόγῳ ἀναφορᾶς καὶ ἐπειδὴ ὑπῆρχαν διαταγαὶ τοῦ Τ.Σ.Η. ὅπως γίνεται οἰκονομία εἰς τὰ πυρομαχικὰ, τὸ Σ.Σ. ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7486 ἀναφορὰν καί, ἀφοῦ ἐξέθετε τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποῖαν εὕρισκετο ἡ μαχομένη καὶ δοκιμαζομένη, ἀλλὰ καλῶς ἀνθισταμένη μέχρις ὥρας Ιη Μερ., ἐζητησῆ νὰ τὸ ἐφοδιάσῃ μὲ ἀφθονα Πυρομαχικὰ, ἰδίως Πυρ/κοῦ.

Διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ Σ.Σ. ἀπέβλεπεν : α) Εἰς τὸ ἀριστέρον τὸν : Ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν εἶχαν ἀξαντληθῆ αἱ δυνατότητες τῆς

XVIIης Μερ., ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς καταλήψεως τοῦ Σέντελι θὰ ἐπραγματοεῖτο ἐν καιρῷ. β) Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον: Ν' ἀνικαταστήση, μὲ τμήματα τοῦ προωθηθέντος 19ου Σ.Π., δοκιμασθέντα καὶ φθαρέντα Τμήματά του, ἰδίως τοῦ 5ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον ἐδέχετο, ἀπὸ διημέρου, ἐπάνω εἰς τὸ ὕψωμα 731, τὸν ὄγκον τῆς ἐχθρικῆς ἐπιθέσεως. Νὰ διατηρήσῃ πρὸ παντὸς τὴν Τοποθεσίαν ἀντιστάσεως, προχείρως ὀργανουμένην καὶ ν' ἀποκρούσῃ τὰς ἐχθρικὰς ἐπιθέσεις μὲ τὸ πῦρ καὶ μὲ ἀμέσους ἀντεπιθέσεις, διὰ τοπικῶν ἐφεδρειῶν. Οἱ Ἕλληνες μαχηταί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν ἀποκρούσει ἐπιθέσεις τόσων ἐχθρικῶν Τμημάτων, ἀντελήφθησαν, ἀπὸ τὴν προηγουμένην ἀκόμη ἡμέραν, ὅτι ὁ ἐχθρὸς δὲν ἦτο πλέον ἱκανὸς νὰ δεχθῆ τὰς ἀντεφόδους τῶν Ἑλληνικῶν Τμημάτων, ἀκόμη καὶ τῶν πλέον μικρῶν. Τὸ γεγονός αὐτὸ τὸ ἐπεβεβαίωσεν ἡ ἐπιτυχὴς ἀντεπιθέσεις Τμημάτων μας πρὸ τοῦ ὕψωματος 731 ἐναντίον ἀσυγκρίτως περισσοτέρων ἐχθρικῶν Τμημάτων, τὰ ὁποῖα ἐτράπησαν εἰς φυγήν.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

1) Ἡ 1η Ο.Α., ἅμα ἐνύκτωσε, κατέλαβε τὸ ἀντέρεισμα, Δ. Παβάρι, πλησίον τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ. 2) Τὴν 7.30 ὥ. ἡ Δ/σις τῆς Μερ. διέταξε (διαταγὴ ὑπ' ἀριθμ. 6356/10-3-41) τὸ 4ον Σ.Π. νὰ μεταφέρῃ μόνον τὸν Σ.Δ. του ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν εἰς Μπάλι ἢ Ψάρι. 3) Ἐπίσης τὴν 9ην ὥ. ἡ Μερ. διέταξε (Δ/γὴ ὑπ' ἀριθμ. 6361/10 3 41) τὸ 19ον Σ.Π. νὰ ἐγκατασταθῆ ἀμυντικῶς εἰς τ' ἀντερείσματα βορείως καὶ βορειοδυτικῶς τοῦ Ἄνω Πάβαρι, μὲ ἀποστολὴν νὰ διατηρήσῃ ταῦτα ὅπωςδὴποτε καὶ ἐν ἀνάγκῃ νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ Τάγμα του, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς ἀντέρεισμα τοῦ Βικοκάζιτ. Καὶ τέλος νὰ ἔξη τὴν δυνατότητα νὰ ἐνεργήσῃ ἀντεπιθέσεις πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ ὕψ. 731, Μπρέγκου-Ράπιτ, 709, 710. 4) Τὴν 13.40' ὥ. ἡ Μερραρχία ἔδωκεν ἐντολὴν (Δ/γὴ ὑπ' ἀριθμ. 6375/10 3 41) εἰς τὸν Δ/τὴν τοῦ Πεζικοῦ, Συν/ρχην Παπαδόπουλον, νὰ ἐνισχύσῃ ἀμέσως μ' ἓνα Λόχον τοῦ 1/4 Τάγματος, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς Τρεμπεσίαν, τὸν κεντρικὸν Ὑποτομέα τοῦ Ταγματάρχου Μπαντούμη. Ἐκτέλεσις ἄμεσος. 5) Τὴν 13.40 ὥ. ἡ Μερραρχία διέταξε (Δ/γὴ ὑπ' ἀριθμ. 6376/10 3-41) τὸν Κεντρικὸν Ὑποτομέα τοῦ Ταγματάρχου Μπαντούμη, νὰ τηρήσῃ ὡς ἐφεδρείαν, δι' ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεων, τὸν λόχον τοῦ 1/4 Τάγματος, ὁ ὁποῖος θὰ ἐφθάνεν ἐκεῖ μὲ ὀμάδα Πολυβόλων τοῦ 1/31 Τάγματος ἐκ Τρεμπεσίνας, διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεων. 6) Τὸ Β' Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7545/10-3-41 Δ/γῆς του ἐνέκρινε τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ 5ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, διὰ τοῦ 19ου Σ.Π. καὶ 7) Τὴν 21ην ὥ. τῆς 10ης Μαρτίου ἡ Μερ. ἔδωκεν ὀδηγίαν, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνωτέρω ἔγκρισιν τοῦ Σ.Σ., διὰ ν' ἀντικατασταθῆ τὴν νύκτα τῆς 11-12 Μαρτίου τὸ 5ον Σύνταγμα διὰ τοῦ 19ου.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΧΙΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Ἐπειδὴ ἐξεδηλώθη ἰσχυρὰ ἐχθρική πίεσις εἰς τὸ δεξιὸν τῆς Χιῆς Μερ. καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐδημιουργήθη ἀνησυχία εἰς τὴν Διοίκησιν τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος, ἡ Διοίκησις αὕτη ἠναγκάσθη νὰ διαθέσῃ εἰς τὸ 50ὸν Σ.Π. καὶ τὸ ὑπόλοιπον III/13 Τάγμα διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἀμύνης. Ἐδῶκε δὲ ἐντολὴν εἰς τὴν Μονάδα αὐτὴν, ἐν ἀνάγκῃ νὰ ἐνεργήσῃ ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας ἀντεπίθεσιν, ὥστε νὰ διατηρηθῇ ὅπωςδὴποτε ἡ Τοποθεσία. Διέθεσεν ἐπίσης ἡ Μερ. καὶ ἕνα Λόχον τοῦ ἄλλου ἐφεδρικοῦ Τάγματος τοῦ 33 Συν/τος, ἵνα καταλάβῃ τὸ ὕψωμα Γκλάβα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ καλύτερα τὸ δεξιόν. Τὸ ὑπόλοιπον τοῦ III/33 Τάγματος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ μόνη ἀπομένουσα ἐφεδρική δύναμις τῆς Μερ., μετεκινήθη εἰς τὸ Κιάφ-Ε-Μούριτ, εἰς τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας προηγουμένως κατεῖχε τὸ III/13 Σ.Π. Κατὰ τὰς ἐσπερινὰς ὥ. τὸ 50ὸν Σ.Π. ἐνήργησεν ἐπιθετικὴν ἀναγνώρισιν πρὸς τὴν Σπαθάραν, ἡ δὲ Ο.Α. παρομοίαν πρὸς τὸ Μπουζούκι, με δύναμιν Λόχου. Τὰ Τμήματα τῶν Μονάδων συνήντησαν ἰσχυροτέρας δυνάμεις καὶ δι' αὐτὸ ἐπανῆλθον εἰς τὰς θέσεις των. Ἐπίσης, ἐπειδὴ ἡ θέσις τοῦ Πυρ/κοῦ ἐπάνω εἰς τὸ Μάλι Σπάνταριτ ἦτο πολὺ προχωρημένη, ὁ Δ/τῆς τῆς Μερ. ἐξουσιοδότησε τὸν Δ/τὴν τοῦ Ὑποτομέως νὰ μετακινήσῃ τοῦτο πρὸς τὰ ὀπίσω, ὅταν θὰ τὸ ἐθεωροῦσεν ἀναγκαῖον. Τὸ Πυροβολικὸν μετεκινήθη τὴν 15.30' ὥ. Λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ καιρὸς ἦτο βροχερὸς καὶ ὀμίχλώδης, ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἀνέπτυξε πολὺ περιορισμένην δρᾶσιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Εὐρεῖα κυκλωτικὴ κίνησις ἐχθροῦ ἐναντίον περιοχῆς ὕψ. 731, Μπρέγκου - Ράπι.— Ἐγκλωβισμὸς καὶ πανωλεθρία λεγεῶνος Με-
λανοχιτώνων εἰς χαράδραν Χάνι Βινοκάζι.— Νεαὶ ἐπιθέσεις εἰς τὸ
μέτωπον τῆς 1ης Μεραρχίας.— Ζωηρὰ δρᾶσις ἐχθρικῆς ἀεροπορίας.
Κατάστασις εἰς μέτωπα λοιπῶν Μεραρχιῶν. — Ἐνέργειαι Σ. Σ.

11 η ΜΑΡΤΙΟΥ, 3 η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

ΤΟΜΕΥΣ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Κατὰ τὰς δύο πρώτας ἡμέρας τῆς ἐαρινῆς ἐπιθέσεως ὁ ἐχθρὸς, ὅπως εἶ-
δαμεν, ἔπαθε μεγίστην φθορὰν εἰς ἄνδρας καὶ πολεμικὸν ὑλικόν, χωρὶς ν'
ἀντισταθμίσει τὰς ἀπωλείας του με κάποιαν ἐπιτυχίαν. Ἐν τούτοις δὲν
ἀνέστειλε τὰς ἐπιθετικὰς του κινήσεις.

Τὴν 4.30 ὥ. τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἤρχισε νὰ κτυπᾷ με σφοδρότητα
τὰς περιοχὰς 731, Μπρέγκου-Ράπιτ. Ὁ ἐχθρὸς ἐπειδὴ ὄλαι αἱ ἕως τότε

κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεις του ἐναντίον τοῦ περιμαχῆ του ὑψώματος 731 εἶχαν συντριβῆ, ἀπεφάσισεν, ἀφοῦ διέθετε πολὺ Πυρ/κὸν καὶ Πεζικὸν καὶ ἄφθονον πολεμικὸν ὑλικὸν, νὰ ἐπιχειρήσῃ εὐρείαν κύκλωσιν τοῦ ὑψώματος ἀπὸ τὸ νότιον μέρος. Ἡ κατάληψις τοῦ ὑψ. 731 καὶ τῆς λοιπῆς ζώνης Μπρέγκου-Ράπιτ καὶ ὑψ. 709 θὰ εἶχε δι' αὐτὸν ὑψίστην στρατηγικὴν σημασίαν.

Ἄρκετὰ σημεῖα τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους Θεσσαλίας καὶ Μακεδονίας καὶ τοῦ ἐδάφους τῆς ἀλυτρώτου Βορείου Ἠπείρου ἔγιναν κατὰ τὸν πόλεμον 1940-41, βωμοὶ ἐκουσίας αὐθορμήτου θυσίας Ἑλληνικῆς Νεότητος εἰς σκληρὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδος. Ἡ τύχη ὅμως ἢ ἡ σύμπτωσις ἔφερον ὅπως, ὑπεράνω ὄλων τῶν σημείων χώρου καὶ αὐτῆς τῆς Πίνδου ἀκόμη, προβληθῆ ὡς νέον Ὀρόσημον Σύμβολον τῆς νεωτέρας μας ἱστορίας, περίλαμπρον ὅπως καὶ αὐτὸς ὁ Μαραθῶν καὶ αἱ Πλαταιαί, τὸ ὑψώμα 731. Καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα ἀμύνης, κυρίως ὅμως ἐπάνω εἰς αὐτὸ κατὰ τὰς πλήρεις ἀγωνίας ἐκείνας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου 1941, ἐξέλαμψεν ἡ ἑλληνικὴ ἀνδρεία καὶ ἡ εὐγενὴς ἐμμονὴ εἰς τὸ καθῆκον. Ἐπάνω εἰς αὐτὸ ἐξευτελίσθη ἡ πρόκλησις, ἡ ἰταμότης καὶ ἡ ἀλαζονία τοῦ Φασισμοῦ πρὸς ἓνα ἐλεύθερον λαόν, παράγοντα πολιτισμοῦ καὶ ἡμερώσεως εἰς τὰ Βαλκάνια.

Εἶπαμεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἀπεφάσισε νὰ ὑπερκεράσῃ τὸ ὑψώμα 731. Ἀπέστειλε λοιπὸν ἓνα Τάγμα τοῦ 72ου Σ.Π. διὰ νὰ προσβάλλῃ κατὰ μέτωπον τὸ 731. Ἄλλο Τάγμα τοῦ 71ου Σ.Π. ἔστειλε νὰ προσβάλλῃ τὸ 731 ἀπὸ τὸ ἀριστερόν, μὲ ἄξονα προβολῆς τὴν δημοσίαν ὁδόν. Τέλος ὤρισε τὴν Λεγεῶνα τῶν Μελανοχιτώνων, ἀποτελουμένην ἐκ δύο Ταγμάτων καὶ ἐνισχυμένην μ' ἓνα Τάγμα τοῦ 73ου Σ.Π., διὰ ν' ἀναλάβῃ εὐρύτερον ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμόν, δυτικὰ τοῦ περιφήμου ὑψώματος καὶ μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὰ μετόπισθεν τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας, τὴν ὁποίαν θὰ ἐκύκλωνε. Κατὰ τὴν νύκτα δύο Τάγματα Μελανοχιτώνων εἰσέδυσαν εἰς τὴν χαράδρ ν πρὸς τὸ Χάνι Βινοκάζιτ, μὲ πρᾶφανῆ σκοπὸν νὰ ὑπερκεράσουσιν τὴν περιοχὴν Σπί Καμαράτε-731 ἢ καὶ νὰ καταλάβουσιν τ' ὄνατολικά κρᾶσπεδα τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ, ὅπου ἦτο παρατεταγμένον τὸ Ἑλληνικόν, πεδινὸν Πυρ/κόν. Ἡ κίνησις τῶν Μελανοχιτώνων συνεδυσάσθη μὲ τὰς κινήσεις εἰς τὸν ἀμαξιτὸν δρόμον τοῦ 72ου Συντάγματος τῆς Μεραρχίας Πούλιε, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀνοίξει ἀγῶνα εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο. Περί τὴν 9.00 ὥ. Ἑλληνικὰ Τμήματα ἐξώρμησαν ἀπὸ τὰς θέσεις των εἰς τὸ ὑψώμα 731 καὶ ἀπέκρουσαν ἐπιτυχῶς τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν τοῦ ἐχθροῦ. Τὴν μεγάλην, ὑπερκερωτικὴν ἐνέργειαν τῶν Μελανοχιτώνων καὶ τῶν λοιπῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων τὴν ἐπληροφόρηθη ἐγκαίρως τὸ Β' Σ.Σ. ἀπὸ ὑποκλοπὴν τηλεφωνήματος τοῦ ἐχθροῦ. Τότε Ἑλληνικὰ Τμήματα ἔλαβαν καταλλήλους θέσεις ἐντὸς χα-

ράδρας. Καί ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σώματος, ἀφοῦ ὑπέδειξεν εἰς ποία σημεῖα καὶ πῶς θὰ ἐσχηματίζετο κλοιὸς πυρός, ἰδίως τοῦ Πυρ/κοῦ μας, διέταξε τοὺς ἡγήτερας ν' ἀφήσουν τὸν ἐχθρὸν νὰ εἰσχωρήσῃ βαθέως εἰς τὴν χαράδραν καὶ κατόπιν νὰ διατάξουν πῦρ κατ' αὐτοῦ, δι' ὄλων τῶν ὄπλων.

Τὰ ἐχθρικά Τμήματα εἰσῆλθον εἰς τὸν χώρον τῆς παγίδος τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο καὶ ἔφθασαν εἰς τὸ ὕψος τῶν Ἑλληνικῶν, ἀντιαρματικῶν ἐμποδίων. Τότε περὶ τὴν μεσημβρίαν-ἐδέχθησαν ἐπίθεσιν τῶν ἡμετέρων. Πρῶτον ἔβαλε τὸ Πυρ/κὸν μας, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἀναπτύξει τὰς πυροβολαρχίας του ἀπὸ τὴν εἴσοδον τῆς χαράδρας ἕως τὴν ἔξοδον αὐτῆς. Τὸ πῦρ τούτου ἔπληξε τὸν ἐχθρὸν ἀκόμη καὶ κατὰ μάζας. Ἐπηκολούθησε τότε ὅ,τι συνήθως γίνεται, ὅταν προσβληθῇ αἰφνιδίως ἐντὸς στενοῦ χώρου καὶ ἐξ ὄλων τῶν σημείων Τμήμα Στρατοῦ. Ταραχὴ, σύγχυσις, διάλυσις. Ἦνοιξαν πῦρ καὶ τὰ λοιπὰ ὄπλα. Συγχρόνως ἄλλα Ἑλλην. Τμήματα ἐνεφανίσθησαν πρὸ τῆς εἰσόδου τῆς χαράδρας. Ἔτσι ἡ ἔξοδος καὶ διαφυγὴ τῶν ἀλαζόνων Μελανοχιτῶνων κατέστη ὀδύνητος. Ἡ χαράδρα ὅλη ἀνεκόχλαζεν. Ὁ πάταγος τῶν ἐκρήξεων καὶ τὸ κροτάλισμα τῶν αὐτεμάτων ὄπλων ἔπνιγον τὸς κραυγὰς ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἔστησαν ἐνέδραν νὰ πλήξουν ἄλλους ἐκ τῶν νῶτων, ἔπεσαν οἱ ἴδιοι εἰς αὐτήν. Καὶ ἐβοήθησαν τὰ ἐπιτιθέμενα Ἑλλην. Τμήματα καὶ ἄλλα, μικρότερα. Ἀκόμη καὶ μεμονωμέναι ὀμάδες. Καὶ ἄνδρες ἀπησχομημένοι εἰς εἰδικὰς ὑπηρεσίας, ὅπως οἱ μάγειροι τῶν λόχων μας. Οἱ κυκλωθέντες Ἴταλοὶ προσεπάθησαν ν' ἀντιδράσουν, παρακινούμενοι ἐπιμόνως ἀπὸ τοὺς Ἀξιωματικούς των. Ἀλλὰ κάθε ἀντίδρασις των, λόγῳ τοῦ στενοῦ χώρου, ἦτο καταδικασμένη. Δι' αὐτὸ μετ' ὀλίγον τὴν ταραχὴν καὶ σύγχυσιν διεδέχθη ὁ πανικός καὶ ἡ τυφλὴ ὀρμὴ πρὸς τὴν αὐτοσυντήρησιν. Τὰ βλήματα ἐθέριζαν σώματα. Ἡ μάχη ἔπαυσεν. Οἱ ἐκρήξεις ἐδημιουργοῦσαν ἀλλοφροσύνην ὅταν ὁ ἐχθρὸς ἐσταμάτησε κάθε ἀντίδρασιν. Ὁ χώρος ὅλος εἶχε σκεπασθῆ ἀπὸ νεκροὺς καὶ τραυματίας. Ὁ Ἄρης εὐωχῆθη. Ὀλίγοι ἄνδρες τοῦ ἐχθροῦ ἀπέμειναν ἀβλαβεῖς. Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ἕως τὴν 16ην ὦ. εἶχαν συλληφθῆ 471, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν 3 Ταγματάρχαι, ἕνας λοχαγὸς καὶ ἄλλοι 13 κατώτεροι Ἀξιωματικοί. Ἐγκατελείφθη δὲ εἰς τὸν τόπον τοῦ ὀλέθρου μεγάλη ποσότης πολεμικοῦ ὕλικου. Αἱ ἀπώλειαι τῶν Τμημάτων μας ἦσαν μᾶλλον μέτρια. Ἡ καταστροφὴ τῶν Μελανοχιτῶνων εἰς τὴν χαράδραν Χάνι Βινοκάζιτ, τὴν ὁποίαν οἱ Ἴταλοὶ τὴν ὠνόμασαν «Χαράδραν Θανάτου», ὑπῆρξε τὰς ἡμέρας ἐκείνας πολεμικὸν γεγονός ἐξαιρετικὸν, τὸ ὁποῖον ἀνεπτέρωσε πολὺ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν μας.

Ὁ ἐχθρὸς ἐξηκολούθησε τὰς ἐπιθέσεις του ἐναντίον τοῦ 731, τοῦ Κιάφ Ε-Λούζιτ καὶ τῆς Τρεμπεσίνας. Τὴν 10.45 ἐξαπέλυσεν ἐξαιρετικῶς σφοδρὰν

ἐπίθεσιν ἐναντίον τοῦ 731, τὴν ὁποίαν ὑπεστήριξε τρομακτικὸν πῦρ Πυρ/κοῦ. Ὁ ἀγὼν ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τοῦ ὑψοδ. Μπρέγκου-Ράπιτ, 711, 709 καὶ ἐπὶ τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ καὶ 1060, ὅπου βαρέα βλήματα ἀνέσκαπτον τὸ ἔδαφος. Ματαίως ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἐθυσίασεν ἀναριθμήτους ἀνδρας. Περὶ τὴν 13ην ὦ. τὰ λείψανα τῶν Τμημάτων του ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποχωρήσουν ἀτάκτως. Μέχρι τῆς 16.15 ὦ. εἰς τὸ μέτωπον ἐπεκράτησεν ἡσυχία. Τὴν 16 15 ὅμως ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε νέαν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν ὑψ. Μπρέγκου Ράπιτ, 709,710, τὴν ὁποίαν συνώδευσε τρομερὸς βομβαρδισμὸς τῆς περιοχῆς. Ἐστήθη πάλιν σκληρὸς ἀγὼν. Εἰς τὸ τέλος τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἀπέκρουσαν τὰ ἐχθρικά. Κατόπιν ἐξηκολούθησεν ἀραιὰ βολὴ Βαρῆς Πυρ/κοῦ ἕως τὴν νύκτα καὶ πλέον.

Τοιοῦτοτρόπως καὶ τὸ τέλος τῆς τρίτης ἡμέρας τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ εὔρε καὶ ἀφῆκε τὰς Ἑλληνικὰς θέσεις ἀκεραίας. Χαρακτηριστικὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦσαν αἱ ἐκδηλωθεῖσαι ὑπερκερωτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ ἐχθροῦ καὶ πρὸ παντός ἡ ἐμμονὴ τῶν ἐπιθέσεων του ἐναντίον τοῦ ἰδίου σημείου, τοῦ ὑψοδ. 731. Παρ' ὅλον ὅτι ἡ ἡμέρα ἦτο νεφελώδης καὶ ὑπῆρχε πολλὴ ομίχλη, ἡ ἐχθρικὴ Ἀεροπορία συνειργάσθη στενὰ με τὸ ἐχθρικὸν Πεζικὸν καὶ ἐβομβάρδισε δραστηρίως τὰς θέσεις τοῦ Πυρ/κοῦ μας, τῶν ἐφεδρειῶν μας καὶ τὴν δημοσίαν ὁδόν.

ΤΟΜΕΥΣ ΧV ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ Ἀπὸ τὴν 8ην ὦ. ἕως τὴν 16ην ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε δύο ἐπιθέσεις, με δύναμιν ἡ κάθε μία Λόχου καὶ πλέον, ἐναντίον τοῦ ὑψοδ. 869 (Δεξιοῦ Κ.Α. δεξιοῦ Ὑποτομέως). Τὰς ἐπιθέσεις του ὑπεστήριξε σφοδρὰ βολὴ πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα ἀπέκρουσαν καὶ τὰς δύο ἐκείνας ἐπιθέσεις καὶ ἐπροξένησαν εἰς τὸν ἐχθρὸν σοβαρωτάτας ἀπωλείας. Τὴν 12ην ὦ. ὁ ἐχθρὸς, ἀφοῦ πρῶτα τὸ Πυρ/κὸν του ἐνήργησε με μέτριον πῦρ προπαρασκευήν, ἐξεδήλωσεν ἐπίθεσιν, ὑποστηριζομένην ἀπὸ δραστικὸν πῦρ Ὀλμων, κατὰ τοῦ Κ.Α. 802 (Ἀριστεροῦ Ὑποτομέως) με δύναμιν Τάγματος. Ἡ ἐπίθεσις συνετρίβη καὶ αἱ ἀπώλειαι τοῦ ἐχθροῦ ὑπῆρξαν βαρεῖαι.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν καὶ Ὀλμοὶ ἐκτυποῦσαν εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τὸν Τομέα τῆς Μερραρχίας. Πυκνότερα πυρὰ κατηυθύνοντο πρὸς τοὺς ὑποδείκτας 710 (Μπούμπεσι) καὶ 769.

ΤΟΜΕΥΣ V ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Εἰς τὸν Τομέα τῆς Vης Μερραρχίας τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν καὶ οἱ Ὀλμοὶ ἐσφυροκόπησαν ὅλας τὰς θέσεις, με περισσοτέραν δὲ ἔντασιν τὴν Πούντα Νόρδ, 1260, 1178. Ἡ ἐν λόγω περιοχὴ καὶ πρὶν ἐβάλλετο καθημερινῶς ἀπὸ τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα.

ΤΟΜΕΥΣ XVII ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ XVIIη Μερ. διετήρησε τὰς θέσεις, τὰς ὁποίας εἶχε καταλάβει. Καὶ ἤρχισε νὰ ὀργανώνη αὐτὰς ἀμυντικῶς. Κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας, ὁ ἐχθρὸς δυνάμειος Διλοχίας, ἐπέτεθη κατὰ βραχῶδους ἀντερείσματα Ν.Δ. τοῦ χωρίου Μετζγκόρανης,

ἀλλὰ ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων Στρατιωτῶν μας. Τὴν 17ην ὥραν ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε δευτέραν ἐπίθεσιν, αὐτὴν τὴν φορὰν κατὰ τοῦ ἀντερείσματος Β.Α. τοῦ ὑψ. 1437. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ἀπέκρουσαν τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα, μὲ συνδυασμένον πῦρ Πεζικοῦ καὶ Πυροβολικοῦ.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ

Ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε σφοδρὸς ἀγὼν εἰς τὸ μέτωπον τῆς 1ης Μερ. καὶ ἡ περιοχὴ Μάλι Σπάνταριτ τοῦ μετώπου τῆς Χ1ης Μερ. ἐπιέζετο ἰσχυρῶς, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν 13.00 ὥ. τὴν ὑπ' ὄριθμ. 7518/11/3-41 διαταγὴν, τῆς ὁποίας διέταξε νὰ παραμείνῃ τὸ 28ον Σ.Π. εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Σόφιουτ καὶ εἰς τὴν ἀμεσον διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. Εἰς ἐξαιρετικὴν μόνον περίπτωσιν θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διατεθῇ εἰς τὴν 1ην Μερ. ἕνα Τάγμα τούτου καὶ ἐφ' ὅσον ὁ τηλεφωνικὸς σύνδεσμος θὰ εἶχε διακοπῆ. Τὴν 16ην ὥ., ἐπειδὴ ἡ κατάστασις ἐχειροτέρευσε, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7524/11-3-41 διαταγὴν, διὰ τῆς ὁποίας :

1) Διέταξε δύο Τάγματα, τὸ ἕνα τοῦ 28ου καὶ τὸ ἄλλο τοῦ 33ου Σ.Π. νὰ μετακινηθοῦν πρὸς τὴν περιοχὴν Τοσίτση-Μπαλαμπάν καὶ νὰ προσανατολισθοῦν διὰ νὰ δράσουν εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ χωρίου Μπούμπεσι, 731. 2) Διέταξε τὰ Α. τοῦ ὑψ. 1308 εὐρισκόμενα Τμήματα τοῦ 14ου Σ.Π. νὰ συνδεθοῦν μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Πεζικοῦ τῆς 1ης Μερ. εἰς Μπάλι καὶ χρησιμοποιηθοῦν ὑπ' αὐτοῦ ἐν ἀπολύτῳ μόνον ἀνάγκῃ.

3) Διέταξε τὸ Τάγμα τοῦ 67ου Σ.Π. τὸ ὁποῖον ἐστάθμευσεν ἕως τότε εἰς τὴν περιοχὴν Ρίμπας, νὰ μετασταθμεύσῃ εἰς τὴν περιοχὴν Μπόλι καὶ νὰ συνδεθῇ μὲ τὸν Δ/τὴν τοῦ Πεζικοῦ τῆς 1ης Μερ. Σ.Σ., εἰς ἐξαιρετικὴν περίπτωσιν.

4) Ἔδωκεν ἐντολὴν νὰ συγκεντρωθοῦν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ρίμπας αἱ πεζοπόροι Ἰλαὶ τῶν XV καὶ XVII Μερραρχιῶν.

Τὴν 12.10 ὥραν, ἐπειδὴ ἡ Χ1ην Μερ. ἀντιμετώπιζε δυσχερῆ κατάστασιν εἰς Μάλι Σπάνταριτ καὶ δεξιώτερα, ὅπου τὴν προηγούμενην ἡμέραν ἀνετράπη τὸ Ἴππικὸν μας, καὶ διεφαίνετο ὑπερκερωτικὴ κίνησις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐπειδὴ πρὸς τὸ Μάλι Σπάνταριτ ἡμέτερον Τάγμα ἐδέχετο τὴν ἐπίθεσιν τεσσάρων ἐχθρικῶν Ταγμάτων, τὸ Σ.Σ. ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὴν Μερ. νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἐπὶ τοῦ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ καὶ Κιάφ-Ε-Μούριτ Τάγματα τῶν 28ου καὶ 33ου Σ.Π. Διέταξεν αὐτὴν ἐπίσης νὰ ζητήσῃ πυρὰ ἀπὸ τὰ δεξιὰ τοῦ Ἀώου Ἀπόσπασμα Γιαννακοπούλου κατὰ τῶν νώτων τοῦ ἐχθροῦ. Ἐν ἀνάγκῃ νὰ προωθηθῇ οὐλαμὸς Πυρ/κοῦ.

ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΣ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. 1) Ὦρα 11.10 Ἡ 1η Μερ. δι' ἀναφορᾶς τῆς ἐζήτησε τὴν ἔγκρισιν τοῦ Σ.Σ. διὰ νὰ κατέλθῃ ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν τὸ ὑπόλοιπον 1/4 Τάγματος. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἐνέκρινε τὴν

αίτησιν και ή Μερ. εξέδωκε την 12ην ώ. την 6391/11-3-41 διαταγήν της περι καθόδου του 1/4 Τάγματος και του Ούλαμου Π.Α.Σ. 6,5 από την Τρεμπεσίαν εις την περιοχήν Μπρέγκου-Ψάρι και περι αναλήψεως της Διοικήσεως του Κεντρικού Ύποτομέως υπό του Συν/ρχου Καραποστόλη. Το 1/3 Τάγμα έτέθη και πάλιν υπό τας διαταγάς της Μερ. με δικαίωμα να το χρησιμοποιήση ο Δ/τής του Πεζικού, κατόπιν έγκρίσεως της Μερ. ή χωρίς την έγκρισιν, αλλά εις απόλυτον μόνον ανάγκην και προς τας κατευθύνσεις Κιάφ-Ε-Λούζιτ και Τρεμπεσίνας. Μετά την διάθεσιν του III/19 Τάγματος εις τον Δ/τήν του δεξιού Ύποτομέως Συν/χην Κετσέα και την έμπλοκήν μέρους τούτου εις τον άγωνα προς αντιμετώπισιν του υπερκερωτικού έλιγμου του έχθρου δια της δημοσίας όδοϋ, και λόγω των ένδείξεων τας όποιας είχεν ή Μερ. περι μελετωμένης έχθρικής επιθέσεως εις την περιοχήν Μπρέγκου-Ράπιτ, κατά την νύκτα της 11-12 Μαρτίου, το Σ.Σ. δια της 6394/11-3-41 ώ. 14ης ώ. διαταγής του, άνέστειλε την αντικατάστασιν του 5ου Σ.Π. δια του 1-ου Σ.Π. Έν τούτοις, κατά την νύκτα της 11 προς την 12 Μαρτίου έξετελέσθησαν αι προπαρασκευαστικαι κινήσεις δια την αντικατάστασιν, δηλαδή το 1/19 έκινήθη προς το 19 πλησίον και άμέσως Α. του ύψ. 731 με Λόχον άμέσως Ν.Α. του Μπρέγκου-Ράπιρ εις διάθεσιν του Δ/του του Ύποτομέως, Συν/ρχην Κετσέα. Τμήματα του άνωτέρω Τάγματος είχαν πλέον προσανατολισθή από την νύκτα προς την άμαξιτήν όδόν, δια ν' αντιμετώπισουν την εκ δηλωθείσαν υπερκερωτικήν ένέργειαν του έχθρου, κατά μήκος της όδοϋ ταύτης. Και προς την κατεύθυνσιν ταύτην ένεπλάκησαν.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΧΥης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Η ΧΥη Μερ. δια του πυρός του Πυρ/κου της και του φραγμου του Πεζικού της απέκρουσε δύο επιθέσεις, τας όποιας ο έχθρος εξαπέλυσεν εις το δεξιόν της την 08.00 και την 16.00 ώ., με δύναμιν Λόχου κάθε μίαν, και τρίτην επίθεσιν εις το κέντρον της κατά των ύψοδ. 800 και 802, με δύναμιν Λόχου και αυτήν. Των επιθέσεων προηγήθη σφοδρότατη προπαρασκευή δια πυρός Πυρ/κου, όλμων και αυτόματων όπλων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΧΙης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Εις τον άριστερόν Ύποτομέα (13ον Σ.Π.) και εις το σημειον συνδέσμου με το άριστερά 21ον Σ.Π. άντεπίθεσις διμοιρίας άνέτρεψε τον εκει επιτεθέντα έχθρόν. Έπί του λοιπού μετώπου της Μερ. έσημειώθησαν πυρά Πυρ/κου και Όλων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ

Τετάρτη ημέρα ἐπιθέσεως.—'Αντικατάστασις καὶ ἐνίσχυσις Ἰταλικῶν Μεραρχιῶν.—Νέα ἐπίθεσις κατὰ τοῦ 731.—'Επιθέσεις κατὰ περιοχῶν Τρεμπεσίνας καὶ Κιάφ-Ε-Λουζίτ.—Κατάστασις εἰς μέτωπα λοιπῶν Μεραρχιῶν.—'Ενέργειαι Σώματος Στρατοῦ.

12η Μαρτίου. ΜΕΤΩΠΟΝ τῆς ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ἡ καταστροφή τῶν Μελανοχιτώνων εἰς τὴν χαράδραν Χάνι - Βονικάζιτ καὶ τὰ λοιπὰ ἀτυχῆ διὰ τὸν ἐχθρὸν πολεμικὰ γεγονότα τῆς 11 Μαρτίου, δὲν ἀπεθάρρυναν τὴν Διοίκησιν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Ἡ ἀλαζονία καὶ ἡ ἔλλειψις ἠθικῶν διαταγμῶν, αὐτὰ ἦσαν τότε τὰ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῶν Ἰταλῶν Πολιτικῶν καὶ Στρατιωτικῶν Ἡγητόρων. Ἡ Διοίκησις τῆς Ἰταλικῆς Στρατιᾶς προέβη ἀμέσως εἰς συμπλήρωσιν καὶ ἀνασυγκρότησιν Μεραρχιῶν τῆς. Μερικὰς ἐξ αὐτῶν τὰς ἀντικατέστησεν. Οὕτω τὴν Μεραρχίαν Πούλιε, ἡ ὁποία ἔχασεν εἰς τὰς μάχας τὰ 60% τῆς δυνάμεώς της, τὴν ἀντικατέστησεν μετὰ τὴν Μεραρχίαν Μπάρι. Ἡ ἐν λόγῳ Μεραρχία ἕως τότε εἶχε μείνει μακρὰν τοῦ ἀγῶνος καὶ δι' αὐτὸ διατηροῦσεν ἀνεπάρκεις τὰς δυνάμεις της. Μάλιστα τὸ 139ον Σύνταγμα τῆς εἶχε καταλάβει τὴν προηγουμένην ἀκόμη ἡμέραν θέσεις εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν. Ἄλλο Σύνταγμα τῆς ἰδίας Μεραρχίας, τὸ 140όν, εἶχε συγκεντρωθῆ πίσω ἀπὸ ἓνα λόφον, Β.Δ. τοῦ Μοναστέρο.

Καὶ αἱ νεαὶ Ἰταλικαὶ δυνάμεις καὶ αὐταὶ ἦσαν ἐμπειροπόλεμοι καὶ πολὺ καλὰ ὀργανωμένοι. Καὶ τὰ φασιστικὰ συνθήματα διὰ τὴν «Νέαν Ρωμαϊκὴν Αὐτοκρατορίαν», εἰς τὴν ὁποίαν θὰ ἐνετάσσετο καὶ ἡ Ἑλλάς, συγκινοῦσαν ἀκόμη τὰς ψυχὰς τῶν Ἰταλῶν στρατιωτῶν, ἰδίως τῶν νεωτέρων. Καὶ ἡ ἔθνικὴ φιλοτιμία των εἶχε πολὺ κεντηθῆ. Τὸ ὕψωμα 731 καὶ ἡ λοιπὴ ἀμυντικὴ γραμμὴ τῶν Ἑλλήνων—τὸ εἶχαν ἀποφασίσει—θὰ ἐκυριεύοντο καὶ αἱ φασιστικαὶ φάλαγγες θὰ ἐξεχύνοντο εἰς τὴν χώραν μας.

Τὴν 0.50 ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἐπίθεσιν κατὰ τῶν ὑψ. 731—Μπρέγκου Ράπιτ—709, 710, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ πυρ/κοῦ του, τὸ ὁποῖον ἐβάλλε σφοδρῶς ἐναντίον τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν ἀμυνομένων Ἑλλήνων.

Τὴν 05.30 ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε νέαν καὶ αἰφνιδιαστικὴν ἐπίθεσιν, χωρὶς προπαρασκευὴν πυρ/κοῦ, ἐναντίον τοῦ 1060 τῆς Τρεμπεσίνας, τοῦ 1030, τοῦ Κιαφ-Ε-Λούζιτ, τῆς δημοσίας ὁδοῦ Βερατίου καὶ τῶν Μπρέγκου Ράπιτ (717-709-710). Μετ' ὀλίγον τὴν ἐπίθεσιν ὑπεστήριξε τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν μετὰ πρωτοφανῆ πυκνότητα πυρός. Ἐχθρικά Τμήματα, ἀποδεκατισθέντα ἀπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τῶν ἀμυνομένων Ἑλληνικῶν Τμημάτων καθελώθησαν πρὸ τοῦ 1060, τῷ Κιαφ-ε-Λούζιτ καὶ τῆς ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

”Αλλα όμως έχθρικά Τμήματα έπλησίασαν τὰς Έλληνικὰς γραμμὰς εἰς τὸ Μπρέγκου Ράπιτ.

Τὴν 6.45 ἡ έχθρική παρατάξις ἀνεκόπη καὶ εἰς τὴν περιοχὴν Μπρέγκου Ράπιτ, λόγω τῶν πολλῶν ἀπωλειῶν. Καὶ τὰ ἐπιτιθέντα έχθρικά Τμήματα ὑπεχώρησαν, ἀφήσαντα μερικοὺς αἰχμαλώτους. Τέλος τὰ έχθρικά Τμήματα, ὅσα κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐξορμήσεως εἶχαν προχωρήσει εἰς τὰ ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ ὕψοδ. 1030 ἐδέχθησαν πυρὰ τοῦ Έλληνικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ διελύθησαν. Έχθρικά Τμήματα, τὰ ὁποῖα προσεπάθησαν νὰ εἰσδύσουν μεταξύ 9.30 μέχρι 10.00 ὥρας εἰς τὸ Κιάφ-Ε-Λούζιτ ἀπεκρούσθησαν ἀπὸ τὸ δραστικὸν πῦρ αὐτομάτων ὄπλων καὶ Πυρ/κοῦ τῶν ἡμετέρων. “Εως τὴν νύκτα ὁ έχθρὸς δὲν ἐπεχείρησεν ἄλλην ἐπίθεσιν. Μόνον ἐξηκολούθησεν ἡ ἀνταλλαγὴ πυρῶν ὄλων τῶν ὄπλων, ἰδίως εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ. Τὴν νύκτα ἐκείνην κατόπιν τῆς ὑπ’ ἀριθμ. 7545 ἐγκριτικῆς Δ/γῆς τοῦ Σώμ. Στρατοῦ τὸ 10ον Σ.Π. Σερρῶν (τῆς Υἱης Μεραρχίας) ἀντικατέστησεν εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν τὸ ἥρωικὸν 5ον Σ.Π. Θεσσαλίας, τὸ ὁποῖον-αὐτὸ ἰδιαίτερος-εἶχε ἀντιμετωπίσει μὲ συγκινητικὴν αὐταπάρνησιν ὅλας τὰς έχθρικός ἐπιθέσεις τοῦ έχθροῦ καὶ εἶχε διατηρήσει πλήρως τὰς θέσεις του εἰς τὸ ὕψωμα 731.

Σχετικῶς μὲ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ 5ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον ὑπέστη τὰς τρομερὰς ἐπιθέσεις τῶν Ἰταλῶν καὶ τὸ ὁποῖον κατέστη ράκος, διὰ τοῦ 19ου Σ.Π., πρέπει ἐδῶ ν’ ἀναφερθῆ μία ἱστορικὴ λεπτομέρεια : Εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸ 19ον Σ.Π. τὸ εἶχε κρατήσει εἰς τὴν διάθεσίν του τὸ Τ.Σ.Η. ἐπομένως τὸ Β’ Σ.Σ. δὲν ἠδύνατο νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ, ἀνευ ἀδείας τούτου. “Οταν πλέον τὸ 5ον Σ.Π. ἀπώλεσε μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τῶν ἀνδρῶν του καὶ σχεδὸν δὲν ὑφίστατο, τότε, τὸ Β’ Σ.Σ., ἐπειδὴ δὲν εἶχε διαθέσιμον ἄλλο Σύνταγμα μὲ τὸ ὁποῖον ν’ ἀντικαταστήσῃ ἐπὶ τῆς γραμμῆς μάχης τὸ 5ον Σύνταγμα, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Τ.Σ.Η. νὰ διαθέσῃ τὸ 19ον Σ.Π. διὰ νὰ προβῆ εἰς τὴν ἐν λόγω ἀναγκαιοτάτην ἀντικατάστασιν. Τὸ Τ.Σ.Η. ὅμως ἠρνήθη. “Η κατάσταση εἶχε γίνῃ κρῖσιμος. “Η κατεχομένη ὑπὸ τῶν ἐλαχίστων ἀνδρῶν τοῦ 5ου Σ.Π. Τοποθεσία διέτρεχε τὸν κίνδυνον νὰ καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. “Ο Ἐπιτελάρχης τοῦ Β’ Σ.Σ. Συν/ρχης Μαχὰς ἐκάλεσεν εἰς τὸ τηλέφωνον τὸν Διευθυντὴν τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Τ.Σ.Η. Συν/ρχην Γρηγορόπουλον, τοῦ ἐξήγησε τὴν κρῖσιμότητα τῆς καταστάσεως καὶ ἐζήτησε νὰ διατεθῆ τὸ 19ον Σ.Π.. “Ο κ. Γρηγορόπουλος ἀπήντησεν ὅτι καλύτερον θὰ ἦτο νὰ διαρρηχθῆ εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἡ Τοποθεσία καὶ νὰ μείνῃ τὸ 19ον Σ.Π. ἐπὶ τῆς δευτέρας ἀμυμτικῆς Τοποθεσίας, τὴν ὁποῖαν εἶχε καθορίσει τὸ Τ.Σ.Η. καὶ ἐκεῖ τοῦτο νὰ δεχθῆ τὴν έχθρικήν ἐπίθεσιν, ἀντὶ νὰ μετακινηθῆ εἰς τὴν πρώτην Τοποθεσίαν καὶ ὑποστῆ τὴν τύχην τοῦ 5ου Συντάγματος. Εἰς τὰ τερατώδη καὶ πρωτάκουστα ταῦτα ὁ Ἐπιτελάρχης τοῦ Σ.Σ. ἤρχισε ν’ ἀναπτύσῃ θεωρητικὴν

διδασκαλίαν περί τῶν ἀποστολῶν τῶν ἐφεδρειῶν τῶν διαφόρων Μονάδων, ἀπὸ Τάγματος μέχρι Στρατιᾶς καὶ περί τῶν ἀποστολῶν τῶν διαφόρων ἀμυντικῶν Τοποθεσιῶν. Καὶ ὅτι μόνον τὸ 19ον Σ.Π. χωρὶς νὰ στηρίζεται ὀριστερὰ καὶ δεξιὰ του θὰ ἦταν φτερὸ στὸν ἄνεμο. Ὁ παριστάμενος καὶ ἀκούων τὴν συζήτησιν Στρατηγὸς Μπάκος Γεώργιος, Διοικητὴς τοῦ Β' Σ.Σ. ἤρπασε τὸ ἀκουστικὸν τοῦ τηλεφώνου ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπιτελάρχου καὶ ἀφοῦ ἐπετίμησε κατὰ τρόπον ἐξαιρετικὰ δριμύ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Γραφείου Ἐπιχειρήσεων τοῦ Τ.Σ.Η., προσέθηκεν :

«- Ἡμεῖς θὰ χρησιμοποιήσωμεν τὸ Σύνταγμα διὰ τὴν ἀντικατάστασιν.

Δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἔγκρισίν σας. Φύγε ἀπὸ δῶ..»

Καὶ τοῦ ἔκλεισεν ἀποτόμως τὸ τηλέφωνον.

Πραγματικὰ τὸ 19ον Σ.Π. ἀντικατέστησε τὸ 5ον Σ.Π. Καὶ εἶναι γνωστὰ τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐνεργείας ἐκείνης.

Μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἔφθασεν εἰς τὸ Σ.Σ. διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς ὁποίας ἐτίθετο εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. τὸ 19ον Σύνταγμα.

ΜΕΤΩΠΑ ΧV, ΧI, ΧVII Μεραρχιῶν.

Εἰς τὸ μέτωπον τῆς ΧVης Μερ. ὁ ἐχθρὸς ἀνέλαβε τὴν 1.00 ὥραν ἐπιθετικὰς κινήσεις τοῦ ὕψοδ. 710 (Μπούμπεσι) καὶ τοῦ 869. Τὰς κινήσεις ἐκείνας ἀντελήφθησαν ἐγκαίρως Ἑλληνικὰ Τμήματα καὶ ἠνοιξαν πῦρ. Ὁ ἐχθρὸς τότε ἐγκατέλειπεν κάθε ἐπιθετικὴν προσπόθειαν. Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε, κατὰ διαλείμματα, διὰ Πυρ/κοῦ καὶ ὄλμων. Ἐπίσης ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ κατὰ διαλείμματα, διὰ πυρ/κοῦ καὶ ὄλμων ἐναντίον τῶν Τομέων τῆς ΧIης καὶ Υἱς Μεραρχιῶν. Εἰς τὸν Τομέα τῆς ΧVIIης Μεραρχίας ἡμετέρα δύναιμι δύο ομάδων μάχης ἐξετέλεσε περί τὰς πρωινὰς ὥρας ἐγχείρημα (Coup de main) εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερόν, πλησίον τοῦ Ἄωου καὶ κατώρθωσε νὰ αἰχμαλωτίσῃ ἐντὸς σπηλαίου 223 ὀπλίτας Ἴταλοῦς καὶ 12 ἀξιωματικούς, ἐκ τῶν ὁποίων τρεῖς ἦσαν ἀνώτεροι.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ Σ.Σ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 12ην ΜΑΡΤΙΟΥ

Ἡ Διοίκησις τοῦ Σ.Σ., διὰ τῆς 7538 διαταγῆς τῆς ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Υἱς Μερ. ἓνα Τάγμα τοῦ 14ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο ἐπὶ τοῦ 1308. Τὸ ἄλλο Τάγμα τοῦ ἰδίου Συν/τος, τὸ ὁποῖον εὑρίσκετο εἰς Ψάρι, ἔλαβεν ἐντολὴν τοῦ Σώματος (διαταγὴ 7524/11-3-41) νὰ διατηρῇ σύνδεσμον μὲ τὸν Δ/τὴν τῆς Ιἱς Μερ., ὁ ὁποῖος θὰ ἠδύνατο εἰς μίαν ἀνάγκην νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ. Ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος, ἀπαντῶσα εἰς τὸ Τ.Σ.Η.

ἀνέφερον (ἀναφορά 7543) ὅτι ἡ ζεῦξις τοῦ ποταμοῦ Ἀώου ἦτο δυνατὴ μεταξὺ Γκράμποβε, Μπερεντάνι ἐντὸς 6 ὥρων ἀπὸ τὴν εἰδοποίησιν, διότι εἶχαν γίνεαι αἱ σχετικαὶ ἀναγνωρίσεις. Τὰ μέχρι τῆς 20ης ὤ. τῆς ἡμέρας αὐτῆς γεγονότα περιλαμβάνετο ἐν περιλήψει εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7563 ἀναφορὰν τῆς Στρατιωτικῆς καταστάσεως, ἡ ὁποία εἶχεν ὡς ἑξῆς :

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΕΠΙΤΕΛΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

Τηλ /κῶς δι' ἀξ /κοῦ

ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. Α.Π. 7563

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Β.Α. ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΣΠΕΡΑΣ 12-3-41. Κατεχομένη ὑπὸ ἡμετέρων γραμμῆ ἀμετάβλητος. Τοπικὰ γεγονότα μέχρις 9 πρωϊνῆς ὡς ἡ πρωϊνὴ ἀναφορὰ Στρατιωτικῆς καταστάσεως (Α.Π. 7536) Στόπ. Ἐπὶ πλέον 7ην πρωϊνὴν τοπικὸν ἐγχείρημα δύο ὁμάδων μάχης εἰς ἄκρον ἀριστερὸν μας (Ν.Δ. χωρίου Μετζγκόρανης) ἐπέτυχε σύλληψιν 200 αἰχμαλώτων, ὧν 4 ἀξιωματικοὶ Στόπ. Ἀπὸ 9ης πρωϊνῆς ἐφ' ὀλοκλήρου μετώπου ἀνταλλαγὴ πυρῶν Πεζικοῦ, Πυροβολικοῦ καὶ ὄλμων, μὲ μεγαλυτέραν ἔντασιν πυρῶν Πυροβολικοῦ ἐχθροῦ κατὰ τὸν ἄξονα δημοσίας Κλεισούρας-Βεράτι Στόπ. Δράσις ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας ὡς εἰδικὴ ἀναφορὰ. Τ.Τ. 152 τῆ 12-3-41 ὥρα 20 Γ. Μπάκος Ὑποστράτηγος

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, λόγῳ τῆς κακοκαιρίας δὲν ἐσημειώθη δράσις ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.

13η ΜΑΡΤΙΟΥ, 5η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ. ΜΕΤΩΠΟΝ Ιης ΜΕΡ.

Μέχρι τῆς 15.30 ὤ. τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας παρουσίαζε τὴν προτέραν συνήθη του δρᾶσιν. Τὴν ὥραν ὅμως ταύτην ἐξεδηλώθη ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ, συνοδευομένη ὑπὸ σφοδροτάτου βομβαρδισμοῦ, κατὰ τῆς περιοχῆς τῶν ὑποδ. 731 καὶ Μπρέγκου-Ράπιντ, ἡ ὁποία κατόπιν ἐπεξετάθη πρὸς Κιάφ-Ε-Λούζιτ εἰς ὑψ. 1060 (ἐπὶ Τρεμπεσίνας). Ἡ μάχη αὐτὴ συνεχίσθη μὲ τὴν ἰδίαν σφοδρότητα βομβαρδισμοῦ ὑπὸ Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων καὶ μὲ προσπάθειαν τοῦ ἐχθροῦ νὰ προσδεύσῃ εἰς τὰς κινήσεις του.

Ὅλαι αἱ ἀναφερθεῖσαι προσπάθειαι τοῦ ἐχθροῦ ἀπέβησαν μάταιαι, διότι οὗτος τελικῶς ἀπεκρούσθη ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου καὶ μὲ σοβαρὰς δι' αὐτὸν ἀπωλείας. Μετὰ τὴν ἐν λόγῳ μάχην 31 ἀεροπλᾶνα διώξεως καὶ 4-5 πεντάδες βομβαρδιστικῶν περιίπταντο ἄνωθεν τοῦ τομέως τῆς Μεραρχίας καὶ ἐβομβάρδιζαν καὶ ἐπολυβόλιζαν συνεχῶς τὰς γραμμὰς μάχης, τὴν διάταξιν Πυρ/κοῦ καὶ τὰς ἐφεδρείας.

Τὴν 19.30 ὤ. ἐξεδηλώθη νεωτέρα ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον τῆς περιοχῆς ὑψ. 731 εἰς Μπρέγκου Ράπιντ. Ἡ ἐπίθεσις, ἡ ὁποία διήρκεσε μέχρι τῆς 20.45 ἀπεκρούσθη ἀποτελεσματικῶς.

Τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς

Μεραρχίας, κατά την ημέραν αὐτήν, εἶναι ἡ ἀπόλυτος καὶ δραστηρία συμμετοχὴ τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας.

ΜΕΤΩΠΟΝ ΧΥΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε διὰ πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ Ὁλμων ἐφ' ὄλοκλήρου τοῦ μετώπου τῆς Μεραρχίας, ἀπὸ δὲ τὴν 14-14.30 ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησε λίαν σφοδρούς βομβαρδισμούς, ἰδίως ἐναντίον τοῦ Κ.Α. 710(Μπούμπεσι) καὶ νοτίως μέχρι Κιάφ-Ε-Λούζιτ, χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ ἐπιθετικὴν κίνησιν τμημάτων Πεζικοῦ.

ΜΕΤΩΠΑ XI, V καὶ XVII ΜΕΡΑΡΧΙΩΝ. Τὸ μόνον γεγονός, τὸ ὁποῖον ἐσημειώθη κατὰ τὴν 13ην Μαρτίου εἰς τὰ μέτωπα τῶν ΧΙης, καὶ ΧΙΙης Μεραρχιῶν ἦτο ἡ ἀνταλλαγὴ μεταξὺ τῶν δύο παρατάξεων πυρῶν Πυρ/κοῦ καὶ Ὁλμων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑΝ ΤΑΥΤΗΝ. Τὰ γεγονότα τῆς ἡμέρας ταύτης ἐξετέθησαν περιληπτικῶς εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7593/13-3-41 ἀναφορὰν Στρατιωτικῆς καταστάσεως τοῦ Σώματος Στρατοῦ πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. καὶ ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἑξῆς :

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ

ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΙΙ

Τηλ/κῶς διὰ ἀξιωματικοῦ

ΑΡΙΘΜ. ΠΡΩΤ. Α.Π. 7593

ΦΡΟΥΡΑΡΧΕΙΟΝ Β.Α. ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΡΑΤ. ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΣΠΕΡΑΣ 13 - 3 - 41. Κατεχομένη ὑπὸ ἡμετέρων γραμμῆ ἀμετάβλητος στόπ. Ἀπὸ 13.50 ὥ. σήμερον ἐχθρὸς ἤρξατο σφοδρότατον βομβαρδισμόν Πυροβολικοῦ ἐπὶ μετώπου ἀπὸ 1308 (Βόρειος Τρεμπεσίνα) μέχρι Μπούμπεσι στόπ. 15.30 ὥραν ἐξεδήλωσεν ἐπίθεσιν ἐφ' ὄλοκλήρου μετώπου τούτου ἀποκρουσθεῖσαν στόπ. Ἐχθρὸς συνεκέντρωσε νέας δυνάμεις πρὸς ἐπανάληψιν ἐπιθέσεως, πλὴν αὗται διεσκορπίσθησαν ὑπὸ εὐστόχου πυρὸς ἡμετέρου Πυρ/κοῦ στόπ. Ἐπίθεσις τελικῶς ἀπεκρούσθη 18.00 ὥ. μὲ μεγάλας διὰ τὸν ἐχθρὸν ἀπωλείας στόπ. ὠ. 21.15 ἐπετέθη ἐκ νέου κατὰ ὑψ. 731, ἀπεκρουσθεῖς 20.45 ὥ. στόπ. Ἐπὶ λοιποῦ μετώπου ἔντονος δρᾶσις πυρῶν Πεζικοῦ, Πυρ/κοῦ καὶ Ὁλμων στόπ. Δρᾶσις ἐχθρικῆς ἀεροπορίας ἀπὸ 13.50 ὥ. ἐντονοτάτη, ὡς εἰδικὴ ἀναφορὰ στόπ. Σ.Δ. 152 13-3-41 ὥρα 21.00 Γ. Μπάκος Ὑποστράτηγος. Ἐπὶ πλέον τὸ Σ.Σ. διηυκρίνησεν εἰς τὴν ΧVην Μερ. κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1501/12-3-41 ἀναφορᾶς τῆς ὅτι τὰ μετακινηθέντα 2 Τάγματα (Τ 33 καὶ Τ 285) εἰς τὴν περιοχὴν Τοσίски-Μπαλαμπάν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χρησιμο-

ποιηθῶν ὑπὸ τῆς 1ης Μερ. ἐπὶ τοῦ Μετώπου 731-Μπρέγκου Ράπιτ 710 ὑπὸ τὸς προϋποθέσεις τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7518/11-3-41 διαταγῆς του.

Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἡ ἐχθρική ἀεροπορία ἀνέπτυξε λίαν ἔντονον δράσιν ἐπὶ ὀλοκλήρου τῆς ζώνης τοῦ Σ.Σ., μεῖς ἰδιαιτέραν πυκνότητα ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς τῆς Τρεμπεσίνας ὑψ. 1309 Κιάφ-Ε-Λούζιτ, Καίζα Νισίτσα. Εἰς διαδοχικὰ κύματα ἐνεφανίσθησαν πλέον ἀπὸ 200 ἀεροσκάφη βομβαρδισμοῦ καὶ διώξεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΚΤΟΝ

Ματαίωσις ἐπιθετικῆς προσπαθείας τοῦ ἐχθροῦ ἐναντίον τοῦ ὑψ. 717, Ράπιτ.—Νέα ἐπιθέσεις ἐναντίον γραμμῆς 731 κτλ.—**Ἐπικὸς ἀγὼν ἐπὶ τοῦ ὑψώματος 709.—**Τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν καίει καὶ ἀνασκάπτει τὸ 731.—**Νέαι ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ κατὰ τῶν ὑψωμ. 717, καὶ 731 ἀποκρούονται διὰ τῆς ξιφολόγχης.—**Κατάστασις εἰς τὰ μέτωπα λοιπῶν Μεραρχιῶν.—**Ἐνέργειαι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.**

14 ΜΑΡΤΙΟΥ, ΕΚΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΜΕΤΩΠΟΝ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Ὁ ἐχθρὸς ὁ ὁποῖος, ὅπως ἄλλοῦ ἐλέχθη, διέθετε πολλὰς ἐφεδρείας καὶ ἄφθονα μέσα καὶ ὑλικὸν προτοῦ ἀκόμη παρέλθη ἡ 13η Μαρτίου, κατὰ τὴν ὁποίαν τὸ Πεζικὸν του ὑπέστη τόσην φθοράν, χωρὶς νὰ ἐπιτύχη τίποτε, ἠτοίμασε νέαν ἐπίθεσιν. Ἐχθρικά Τμήματα, καλυπτόμενα ἀπὸ τὸ βαθὺ σκότος, ἐπροχώρησαν ἀθροῦβως μέσα εἰς τὴν χαράδραν Βέλες, προφανῶς διὰ νὰ πλησιάσουν εὐκόλως τὸ ὑψωμα 717 (Ράπιτ). Τὰ Ἑλληνικὰ Τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐντελήθησαν ἐγκαίρως τὴν κίνησιν, ἐματαίωσαν διὰ πυρὸς τὴν προσπάθειάν των.

Τὴν 4.30 πρωινὴν ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε ἐπίθεσιν μεῖς πρωτοφανῆ ὀρμὴν, κατὰ τοῦ ὑψ. 717 (Μπρέγκου-Ράπιτ), 709, 710. Καὶ ὀλίγον ἔπειτα ἐπεξέτεινεν αὐτὴν κατὰ τοῦ κυρίου στόχου του, τοῦ ὑψ. 731 καὶ τοῦ Κιάφ-Ε-Λούζιτ. Τὴν ἐπίθεσιν ὑπεστήριξε καταγιστικὸν πῦρ Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Οἱ ἀντίπαλοι συνεπλάκησαν καὶ ὁ ἀγὼν, σκληρὸς καὶ αἱματηρὸς, διήρκεσεν ὥραν καὶ πλέον, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἐτερματίσθη. Ὁ ἐχθρὸς, ἀφοῦ ἔλαβεν ἐνισχύσεις, ἀνανέωσε τὰς ἐπιθέσεις του καὶ παρὰ τὸ εὐστοχον πῦρ τῶν ἀμυνομένων, ἐκέρδισεν ἕδαφος πρὸς τὸ ὑψωμα 709. Τὸ ὑψωμα τοῦτο ὑπερήσπιζεν ἕνας Λόχος καὶ ὄχι πλήρης, διότι πολλοὶ ἄνδρες του εἶχον φονευθῆ ἢ τραυματισθῆ καὶ ὅλοι οἱ ἀξιωματικοὶ του ἔφερον τραύματα. Ἐπρόκειτο περὶ Λόχου Ἡρώων. Ὁ Λοχαγὸς του, ἂν καὶ πληγωμένος, ἐξακολουθοῦσε νὰ διοικῆ τοὺς ἄνδρας του. Καὶ ὅταν ἔφθασεν εἰς ἐνίσχυσίν του μία Διμοιρία ἀπὸ τὸ δεξιὸν τοῦ 90οῦ Σ.Π., ἔδωκε τὸ σύνθημα ἀντεπιθέσεως καὶ ὤρμησε πρῶτος. Οἱ ἄνδρες του, ἂν καὶ συντετριμμένοι ἀπὸ τὸν κάματον, τὸν

ήκολούθησαν με την ιδίαν όρμη. Θα ήμποροῦσε νά εἰπῆ κανεῖς ὅτι ἐπη-
δοῦσαν ἔξω ἀπό τὰ χαρακώματα μέ ἐφ' ὄπλου λόγχην καί ἐρίπτοντο
ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ, ὅπως οἱ ἀτρόμητοι Μυρμηδόνες τοῦ Ἀχιλλέως ἐπη-
δοῦσαν πάνοπλοι ἀπό «τὰ κοῖλα πλοῖα». Ἡ αὐγή, μία αὐγή θολή
καί παγερά, προέλαβε τοὺς ἐχθροὺς νά φεύγουν πρὸς τὴν χαράδραν
Βέλες καί τοὺς Ἑλληνας νά τοὺς καταδιώκουν.. Ἡ Νίκη ἐστεφάνωσε καί
πάλιν τὸν ἥρωικὸν Λόχον, μέ τίμημα ἀρκετοὺς ἀνδρας νεκροὺς, μεταξύ
τῶν ὁποίων ἦτο ὁ γενναῖος Λοχαγὸς καί τρεῖς ἄλλοι ἀξιωματικοί.

Ὁ ἐχθρὸς, μετὰ τὴν νέαν ἀποτυχίαν ἀπέσυρε τὸ Πεζικὸν δι' ὀλίγον
καί ἀφῆκεν εἰς τὴν δρᾶσιν μόνον τὸ Πυρ/κόν. Καί αὐτὸ ἐκεραυνοβόλησε
καί κατέκαυσε ἐπὶ ὀλοκλήρους ὥρας τὰς περισσότερα σημεῖα τοῦ με-
τώπου τῆς 1ης Μερ. καί ὅλως ἰδιαιτέρως τὸ περιμάχητον ὕψωμα 731,
τὸ ὁποῖον ἀνέσκαψε καί τὸ συνεκλόνησε. Ὁ κρότος, ὁ πάταγος, ὁ ἀρυ-
μαγδὸς ἐκ τῶν ἐκρήξεων τῶν ὀβίδων πρὸ παντὸς τοῦ Βαρέος Πυρ/κοῦ
εἶναι διὰ τοὺς πολεμιστὰς μία φρικτὴ δοκιμασία, ἡ ὁποία κάποτε ὑπερβαί-
νει τὰ ὄρια τῆς ἀνθρώπινης ἀντοχῆς καί μπορεῖ νά προκαλέσῃ εἰς ἄτομα
παραφροσύνην, ὅπως συνέβη, κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, εἰς
ἀνδρας τῆς φρουρᾶς τοῦ Βερντέν. Καί ὅμως οἱ Ἑλληνες Στρατιῶται, ὄχι
μόνον ὑπέμεναν τὴν δοκιμασίαν κάθε βομβαρδισμοῦ ἀκλόνητοι, ἀλλά,
πλήρεις τόλμης καί ἀγωνιστικῆς διαθέσεως ἦσαν ἔτοιμοι ν' ἀποκρούσουν
τὸ ἐπιτιθέμενον ἐχθρικὸν πεζικόν.

Τὴν 14ην ἀπογευματινὴν ὥραν τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κόν ἐνέτεινε τὸν
βομβαρδισμὸν εἰς ὅλην τὴν ἑκτασιν τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας Τεσσαρά-
κοντα Πυροβολαρχία μέ πυροβόλα κάθε διαμετρήματος ἐσφυροκοποῦσαν
συνεχῶς τὸ ὕψωμα 731 ἕως τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ χωρίου Μπούμπεισι
ἐπὶ μίαν ὥραν'. Κατόπιν ἤρχισεν ἡ ἐξόρμησις τῶν ἐχθρικῶν Τμημάτων,
ὑπὸ τὴν προστασίαν τώρα τῆς Ἀεροπορίας. Ἡ ἐπίθεσις ἦτο βιαία, ἀκά-
θεκτος. Ἐχθρικά Τμήματα ἀνῆλθον εἰς τὸ ὕψωμα 717, δυτικὰ τοῦ Ράπιτ.
Προτοῦ ὅμως τὰ Τμήματα αὐτὰ ἐκκαθάρισον τὸν χῶρον καί ἐνῶ αἱ ἀπώ-
λειαι τῶν ἐπληθύνοντο, ἐδέχθησαν ὀρμητικὴν, λυσοσαλέαν ἀντεπίθεσιν
τῆς φρουρᾶς τοῦ ὕψωματος μέ τὸν Λοχαγὸν Διοικητὴν ἐπὶ κεφαλῆς.
Ἐστήθη ἀγὼν σκληρὸς. Ὁ λοχαγὸς ἐτραυματίσθη καί ἐκλονίσθη. Οἱ
ἀνδρες του, ὅσοι εἶχον ἀπομείνει, ὤρμησαν, σωστὰ θηρία ἀνήμερα, πάλιν
καί πάλιν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ Λοχαγὸς συνῆλθεν, ἐσηκώθη καλὰ καί
ἐφώναζεν εἰς τοὺς ἀνδρας νά κτυποῦν μέ τὴν λόγχην. Αὐτὸ ἐπραξαν ὅλοι.
Καί ἡ λόγχη, ἡ ὁποία καί εἰς ἄλλας, παρομοίας περιστάσεις, ἄλλων πο-
λέμων μας, ὅπως εἰς τὴν γιγαντομαχίαν τοῦ Μπιζανίου, εἰς τὴν μάχην
τῶν Στενῶν τῆς Κρέσνας, τῆς Τζουμαγιᾶς, τοῦ Σαγαγαρίου ὑπῆρξεν ὄπλον
ἀποτελεσματικόν-εἰς χεῖρας εὐψύχων ἀνδρῶν-, αὐτὴ ἔδωκε τὸ τέλος τοῦ
πολυαιμάκτου ἀγῶνος, μέ τὴν διάλυσιν καί τὴν φυγὴν τῶν ἐπιτεθέντων.

Ἡ ἡγεσία τοῦ ἐχθρικοῦ Στρατοῦ, ἡ ὁποία εἶχε τὴν ἐσχάτην ἀναλογησίαν νὰ μὴν ὑπολογίζῃ θυσίας εἰς ἄνδρας καὶ ἐνόμιζεν ὅτι εἰς τὴν μάχην «ὁ ἐπιμένων νικᾷ», ἐθεώρησεν ὡς ἐνθαρρυντικὴν ἐπιτυχίαν τὸ ὅτι Ἴταλικά Τμήματα εἶχον κατορθώσει νὰ φθάσουν εἰς τὸ ὕψωμα 717. Μὲ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν καὶ ἐπὶ πλέον μὲ τὴν ιδέαν ὅτι ἡ ἀντοχὴ τῶν μαχομένων Ἑλλήνων θὰ εἶχε πλέον καμφοῦ καὶ τὸ φρόνημα των θὰ εἶχε καταπέσει, ἐξάπελυσε τὴν 18ην ὥραν, περὶ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου, νέαν, ἐξαιρετικῆς

Παρὰ τὴν Κλεισοῦραν Φεβρουάριος 1941. Κατὰ σειρὰν ὁ Συν/χης Δ. Μαχᾶς, ὁ ἀκάδημαϊκὸς Σπ. Μελᾶς καὶ ὀπισθεν ὁ Στρατηγὸς Δ/τῆς Β. Σ. Σ. Παπαδόπουλος Δ.

σφοδρότητος, ἐπίθεσιν πάλιν ἐναντίον τοῦ ὕψωματος 731. Τὴν ἐπίθεσιν κατόπιν ὀλίγον τὴν ἐξέτεινε καὶ ἐνατίον τῆς περιοχῆς 1060. Τὴν ἐχθρικήν ἐξόρμησιν τὴν ὑπεστήριξε τὸ Πυρ/κόν, τὸ ὁποῖον ἐβομβάρδισεν ἀλύπητα τὰς ἑλληνικὰς θέσεις. Τὴν φορὰν αὐτὴν Ἴταλικά Τμήματα ἀνῆλθον εἰς τὸ ὕψωμα 731. Καὶ ἄλλα κατώρθωσαν καὶ ἔφθασαν εἰς τὰ χαρακώματα τῶν

ἀμυνομένων και ἄλλα ἔπεςαν ἐπάνω εἰς τοὺς μαχομένους στρατιώτας μας, μέσα εἰς τὰ ὀρύγματα. Ἐνῶ ἠπλώνετο τὸ πρῶτον σκότος, ἡ σύγκρουσις ἔλαβε τὴν μορφήν ἀγρίας, πρωτογόνου γιγαντομαχίας. Οἱ ἀντίπαλοι ἄνδρες συνεπλέκοντο ὅπως τὰ σαρκοβόρα θηρία. Ἦκούοντο κραυγαὶ ὀργῆς και λύσσης, ἀλλὰ και πόνου. Τὰ αὐτόματα, ἀλλὰ και τὰ ἀπλᾶ ὅπλα εἶχαν μείνει ἀχρησιμοποίητα και εἰς ἐνέργειαν ἦτο, διὰ τοὺς Ἕλληνας τουλάχιστον ἡ ξιφολόγη. Κάθε στιγμὴν ἐσωριάζοντο πτώματα. Οἱ Ἕλληνες ἄνδρες ὑπερέβαλον τότε εἰς ἀνδρείαν και ἐβυσίαζαν τοὺς ἑαυτοῦ των. Και τοῦτο ἔφερε τέλος τὸ ἀποτέλεσμά του : Οἱ μαινόμενοι ἐχθροὶ κατετροπώθησαν και ὅσοι ἀπέμεινον, ἐστράφησαν και ἐχάθησαν εἰς τὸ σκότος.

Ἀλλὰ και πόσον Ἕλληνικὸν αἷμα ἐχύθη, αἷμα ἡρώων.

Ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως ἐπέρασε. Καί, ἐνῶ ὁ ἐχθρὸς χωρὶς νὰ κερδίση τίποτε, ἔχασε τόσοσους ἄνδρας, οἱ Στρατιῶται τῆς 1ης Μεραρχίας διετήρησαν ἀκεραίας τὰς θέσεις των.

ΜΕΤΩΠΟΝ 7ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ Ὁ ἐχθρὸς, κατόπιν σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ, ἐξεδήλωσεν ἀπὸ τὴν βῆν πρῶϊνήν ὦραν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐναντίον τῆς Πούντα Νόρδ (ὑψ.1618) διὰ δυνάμεως Λόχου. Ἡ ἐπιθετικὴ ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἐστοίχισεν εἰς τὸν ἐχθρὸν σημαντικὰς ἀπωλείας, ἀπεκρούσθη τὴν 7.30 ὦραν. Τὴν ἰδίαν ἐνέργειαν ἐπανέλαβε τὴν 12ην ὦραν, ἀλλὰ και αὐτὴ ἀπεκρούσθη. Εἰς τὸ λοιπὸν μέτωπον τῆς Μεραρχίας ἐσημειώθη δράσις Πυρ/κοῦ και Ὀλμων.

ΜΕΤΩΠΟΝ ΧVIIης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ. Εἰς ὅλον τὸν τομέα τῆς Μεραρχίας, κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν, ἔγινεν ἀνταλλαγὴ ἀραιῶν βολῶν Πυρ/κοῦ και Ὀλμων, κατὰ διαλείμματα.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ Ἡ ΧΙη Μερ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 397/13-3-41 ἀναφορᾶς τῆς ἐτόνισε τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ὅπως τῆς ἐξασφαλισθῆ ἀντιπυρ/κὸν διὰ τὰς ἀναγνωρισθείσας θέσεις τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Ε-Σκόσες, Μπροσκέτο και Παραμποάρ. Διότι τὸ ἐχθρικὸν αὐτὸ Πυρ/κὸν ἐνωχλοῦσε σοβαρῶς τὰ Τμήματα τῆς, τὰ ὁποία ὑφίσταντο κάθε ἡμέραν σοβαρὰς ἀπωλείας, ἰδίως ὅσα εὐρίσκοντο ἐπὶ τῶν ὑψ. 931, 955 (Μπρέγκου Γκλιούσι). Ἐζήτησεν ἐπίσης ἓνα Τάγμα, διὰ ν' ἀντικαταστήσῃ Τμήματά τῆς ἐπὶ τοῦ Μπρέγκου Γκλιούσι. Κατόπιν τούτου, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7600/14-3-41 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. ἐζήτησεν ὅπως ἡ ἡμετέρα Ἀεροπορία ὑποστηρίξῃ τὴν ΧΙην Μερ., βομβαρδίζουσα τὰς ἀναγνωρισθείσας θέσεις τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ, τὰς ὁποίας, λόγω ἀποστάσεως δὲν ἠδύνατο νὰ τὰς πλήξῃ τὸ ἀντιπυρ/κὸν μας.

Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7603/14-3-41 διαταγῆς του ἐγνώρισεν εἰς τὴν ΧΙην Μερ. τὴν ἐνέργειαν του αὐτῆν. Τῆς ἐγνώρισεν ἐπίσης ὅτι πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ τῆς διαθέσῃ Τάγμα, ἡμποροῦμεν ὅμως αὐτὴ

νά χρησιμοποιήσῃ τὸ Τάγμα τοῦ 33ου Σ.Π., τὸ ὁποῖον τῆς εἶχε διαθέσει διὰ τῆς 7434/9-3-41 διαταγῆς του. Ἡ ΧΙη Μερ., διὰ τῆς 1504/13-3-41 ἀναφορᾶς της πρὸς τὸ Σ.Σ. ἐζήτησε νὰ τῆς ἀποδοθῇ τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος Τάγμα τοῦ 33ου Σ.Π. Τὸ Σ.Σ. δὲν ἐνέκρινε τοῦτο.

Ἡ XV Μερ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7376/13-3-41 ἀναφορᾶς της, ἐπρότει-
νεν εἰς τὸ Σ.Σ. νὰ λάβῃ νέαν διάταξιν, ἣ ὁποία θὰ τῆς ἐπέτρεπε νὰ κλιμα-
κώσῃ κατὰ βάθος τὰς δυνάμεις της, διὰ τὴν καλυτέραν ἀμυναν τῆς τοπο-
θεσίας τῆς καὶ διὰ τὴν συχνὴν ἀντικατάστασιν τῶν εἰς τὴν πρώτην γραμ-
μὴν μαχομένων τμημάτων της. Ἡ Δ/σις τοῦ Σ.Σ. διὰ τῆς 7604/14-3-41
διαταγῆς της, ἐνέκρινε τὴν αἴτησιν τῆς ἐν λόγῳ Μερ. καὶ ἐπέτρεψεν εἰς
αὐτὴν νὰ λάβῃ νέαν διάταξιν, μόλις θὰ ἐπέτρεπταν τοῦτο αἱ τακτικαὶ συνθη-
και. Συγχρόνως ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Μερ. τὸ Τάγμα τοῦ 31ου Σ.Π.
τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὸ ὑψ. 1308 μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ τὸ κρατῇ εἰς ἐφε-
δρεῖαν καὶ νὰ τὸ χρησιμοποιήσῃ μόνον κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ Σ.Σ. ἢ
εἰς ὅλως ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. Ἐπίσης τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7632/
14-3-41 διαταγῆς ἔθεσεν εἰς διάθεσιν τῆς Ιης Μερ. κατόπιν προφορικῆς
της αἰτήσεως Τάγμα τοῦ 67ου Σ.Π. τῆς περιοχῆς Μπάλι καὶ Τάγμα τοῦ
33ου Σ.Π. τῆς XVης Μερ. μετὰ τῆς ὁποίας ἔπρεπε νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον ἐπι-
κοινωνίαν.

Ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς ἐξακολουθοῦσε νὰ καταβάλλῃ μεγάλας προσπα-
θείας διὰ νὰ διασπάσῃ τὴν Τοποθεσίαν τοῦ Σ.Σ., ἰδίως εἰς τὸ μέτωπον τῆς
Ιης Μερ., καὶ ἐπειδὴ ὑπῆρχαν πληροφορίαι ἀπὸ αἰχμαλώτους ἀξιωματι-
κοὺς ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐπρόκειτο νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν 15ην τρέχοντος γενικὴν
ἐπίθεσιν, τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 7624/14-3-41 διαταγὴν πρὸς τὰς
Μεραρχίας του, διὰ τῆς ὁποίας ἐκτὸς ἀπὸ τὰ διατεθέντα δύο Τάγματα
εἰς τὴν Ιη Μεραρχίαν καθώριζεν ὅτι αἱ Vη Μεραρχίαι (ἀριστερὰ τῆς Ιης)
καὶ XVη (δεξιὰ αὐτῆς) ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ κληθοῦν νὰ δράσουν μὲ τὰ
ἐφεδρικά των Τμηματα εἰς ὄφελος τῆς Ιης Μεραρχίας, ἐὰν τὸ ἐπιβάλουν
τακτικαὶ ἀνάγκαι. Ὁμοίως ὠριζεν ὅπως ἡ ΧΙη Μερ. ἀνασυγκροτήσῃ τὴν
διάταξιν της μὲ σκοπὸν νὰ ἐξοικονομήσῃ ἐφεδρείας, τὰς ὁποίας ἐνδεχομέ-
νως θὰ ἐχρησιμοποιοῦσεν ἄλλοῦ. Τέλος διέτασεν ὅπως γενικὰ αἱ Με-
ραρχίαι ὠθήσουν τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν ἐφεδρειῶν των εἰς τὸ μέγιστον
δυνατὸν ὄριον καὶ ἀναφέρουν τὸ ταχύτερον τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐν ἐφεδρεῖα
Ταγμάτων των. Δι' ἄλλης διαταγῆς 7623/14-3-41 τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν
XVIIην Μερ. ὅπως ὑποδεχθῇ Ἀπόσπασμα τῆς IVης Μερ. τὸ ὁποῖον θὰ
ἔφθανε τὴν 4.00 ὥ. τῆς 15ης Μαρτίου, δυνάμει 4508 ἀνδρῶν καὶ 1593
κτηνῶν, καὶ τοῦ ὁποίου ἡ ἀποστολὴ θὰ ὠρίζετο βραδύτερον. Κατόπιν αἰ-
τήσεως τῆς Ιης Μεραρχίας (ἀναφορὰ 6465/14-3-41) πρὸς τὸ Σ.Σ. ὅπως
τὸ ἐπὶ τῆς Τρεμπεισίας ἐλαφρὸν Πυρ/κὸν τῆς Vης Μερ. ἐνισχύσῃ τὰ πυρὰ
τοῦ Ὑποτομέως Συν/ρχης Μπαλῆς τὸ Σ.Σ. διέταξε (διαταγὴ 7626/14-3-41)

τήν Ύην Μερ. νά ἐνισχύση δι' ὅλου τοῦ Πυρ/κοῦ τῆς ἢ διὰ μέρους τούτου τὸν ἀνωτέρω Ὑποτομέα, ἐφ' ὅσον ἐπέτρεπεν αὐτὸ ἡ κυρία του ἀποστολή.

Τὴν κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἐξέλιξιν τῆς καταστάσεως τὴν ἀνέφερε τὸ Σ.Σ. εἰς τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7633/14-3-41 ἀναφορᾶς στρατιωτικῆς καταστάσεως, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 7631/14-3-41 δελτίου δράσεως ἐχθροῦ καὶ τῆς Ἀεροπορίας του. Ἡ δρᾶσις τῆς ἐχθρικής Ἀεροπορίας κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπῆρξεν ἄνευ προηγουμένου. Αἱ περιοχαὶ ὑψ. 1308 ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας, Μπόλι, Ποτγκόρανης, Χάνι Μπαλαμπάν, Σούκα, Κάϊζα, Τόσκιση, Γκλιούλι ὑπέστησαν τοὺς σφοδρτέρους βομβαρδισμοὺς εἰς δύο κύματα ἀπὸ 9-11 καὶ ἀπὸ 15-16.30 ὥρας. Ἐσημειώθησαν περὶ τὰ 300 ἀεροπλάνα καὶ ἐξετελέσθησαν 40-50 βομβαρδισμοί.

Ἐπίσης τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 7634/2ας ὤ., ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. ἐγνώρισε τὴν δοκιμασίαν, τὴν ὁποίαν ὑπέστησαν ἐκ τῶν βομβαρδισμῶν τὰ Τμήματά μας, ἰδιαιτέρως μάλιστα τὰ ἐπὶ τοῦ Μπρέγκου Ράπιτ Τμήματα τῆς 1ης Μερ. Τὰ τελευταῖα αὐτὰ Τμήματα ὑπέστησαν μεγάλας ἀπωλείας, ἐνὸς δὲ ἐτέθησαν τὰ 40% τῶν ἀνδρῶν ἐκτὸς μάχης.

Τὸ Σῶμα Στρατοῦ ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. καὶ ἄλλην ἀναφορὰν (7598/14-3-41) ὅπου ὑπεγράμμισεν ὅλως ἰδιαιτέρως τὴν κόπωση, τὴν ὁποίαν εἶχαν ὑποστῆ τὰ Τμήματα τῶν Μεραρχιῶν του ἐκ τῶν ἀδιακόπων βομβαρδισμῶν καὶ ἐπιθέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἡ ὁποία κόπωσης ἐπετείνετο, διότι τὰ Τμήματα δὲν ἀντικαθίσταντο οὔτε ἐπ' ἐλάχιστον χρόνον. Καὶ κατέστησε γνωστὸν πρῶτον ὅτι αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις ὀπεκρούοντο ὑπὸ τῶν Τμημάτων μας μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν τοπικῶν ἐφεδρειῶν καὶ τοῦ Πυρ/κοῦ καὶ δεύτερον ὅτι ἀκριβῶς, λόγω ἐλλείψεως δυνάμεων τὸ Σ.Σ. δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκδηλώσῃ πουθενὰ ἀντιπερισπασμὸν ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Τέλος προσέθεσεν ὅτι, ἐὰν συνεχίζοντο αἱ ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὰ ἀμυνόμενα Τμήματά μας δὲν ἐνισχύοντο, οἱ ἄνδρες θὰ ὑφίσταντο ὑπερκόπωσην καὶ τότε ὅλη ἡ κατάστασις θ' ἀπέβαινε κρίσιμος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΕΒΔΟΜΟΝ

Κατὰ τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἐπιθέσεως βολὴ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ ἐναντίον τοῦ 731, Μπρέγκου κτλ. — Νυκτερινὴ ἐπίθεσις ἐναντίον τοῦ 731 ἀποκρούεται διὰ τῆς ξιφολόγῃς. — Ἐνέργειαι Σ. Σ. — Τριήμερος ἡρεμία εἰς τὸ μέτωπον. — Ἐνίσχυσις 1ης Μεραρχίας καὶ λοιποῦ μετώπου. — Τὴν 19ην Μαρτίου ἐπικὸς ἀγὼν ἐπὶ τοῦ 731. — Ἀπόκρουσις ἀρμάτων μάχης. Μεγάλαι ἀπώλειαι ἀντιπάλων.

15ῃ ΜΑΡΤΙΟΥ, ΕΒΔΟΜΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΧΘΡΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΜΕΤΩΠΟΝ 1ης ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ Ἡ 15ῃ Μαρτίου, μέχρι τῆς μεσημβρίας καὶ

ὀλίγον πέραν ὑπῆρξεν ἡρεμος. Οὐδεμία κίνησις Πεζικῶ ἐσημειώθη καὶ εἰς τὰς δύο παρατάξεις. Μόνον τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἔβαλλε, κατὰ διαλλείματα. Ἡ βολὴ του ὅμως ἀπὸ τὴν 13.15 μεταμεσημβρινὴν ὥραν ἐγένετο συνεχῶς πλέον ἔντονος, ἰδίως κατὰ τοῦ ὑψώματος 731, Μπρέγκου Ράπιτ, Κιάφ-Ε-Λούζιτ καὶ Μάζανι. Τέλος ἔπαυσε τὴν 18.30'. "Ὅπως ἐγνώσθη κατόπιν, ὁ ἐχθρὸς δὲν ἐπρόκειτο νὰ διακόψῃ τὴν Μεγάλην Ἐπίθεσιν του. Ἀπλῶς συνεπλήρωνε κενὰ τῶν Μονάδων του καὶ ἠτοιμάζετο. Καὶ μετὰ τὰς ἀποτυχίας τῆς προηγουμένης ἡμέρας, τὸ Γ.Σ. τοῦ ἐχθροῦ ἔμενε πάντοτε μετὰ τὴν ἀπόφασιν νὰ «συντρίψῃ καὶ νὰ ὑποτάξῃ» τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, οἱ ἄνδρες τοῦ ὁποίου-ὅπως ἐξακολουθοῦσε νὰ πιστεύῃ-εἶχαν ἀφαντάστως καταπονηθῆ ἔκ τοῦ συνεχοῦς καὶ αἱματηροῦ ἀγῶνος, ἐτρέφοντο ἐλλιπῶς καὶ ἐφοδιάζοντο κακῶς. Περί τῆς τελικῆς ἐπιτυχίας δὲν ἀμφέβαλε, διότι, εἶναι γεγονός ὅτι ἡ φασιστικὴ νοοτροπία καὶ ἀλαζονία ἐτύφλωσε τότε καὶ τοὺς πλέον νηφαλίους ἄνδρας καὶ ἐστόμωνε τὴν λογικὴν των. Θὰ ἐνικοῦσεν, ἀλλὰ δὲν ἔπρεπε νὰ βραδύνη ἡ νίκη. Τὴν μονομαχίαν εἰς τὸ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ τῶν δύο ἀντιπάλων στρατιῶν τῆς Ἰταλικῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς τὴν παρακολουθοῦσεν ὁ κόσμος ὅλος. Ἐπρεπε νὰ ἀγῶν νὰ λήξῃ ὑπὲρ αὐτῶν, προτοῦ ἐπέμβῃ ὁ μέγας Σύμμαχος των, ὁ Χίτλερ. Ἄν ἀκόμη τότε οἱ Ἕλληνες ἐκρατοῦσαν τὰς θέσεις των εἰς τὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ, ἡ μείωσις τοῦ Φασισμοῦ ἐνώπιον τοῦ κόσμου ὅλου καὶ ἰδιαιτέρως ἐνώπιον τῶν Ναζι θὰ ἦτο κάτι, ἄνευ προηγουμένου.

Τὴν 20.00 ὥραν τῆς 15ης Μαρτίου ἐξεδηλώθη ἐχθρικὴ ἐπίθεσις μετὰ πυκνοὺς σχηματισμοὺς κατὰ τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων αἰφνιδιαστικῆς καὶ χωρὶς προπαρασκευῆν πυροβολικοῦ. Οἱ Ἕλληνες ἠγήτορες ἀντελήφθησαν ἀμέσως τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ προδιέθεσαν τοὺς ἄνδρας των. Καὶ ὅταν, ὑπὸ τὸ πρῶτον σκότος, ἐπλησίασαν τὰ κύματα τοῦ ἐχθροῦ, τὰ ἐδέχθησαν μετὰ πυκνὰ πυρὰ. Οἱ Ἰταλοὶ ἀνέκοψαν τότε τὴν προχώρησιν. Εἶχαν γνωρίσει ἢ εἶχαν ἀκούσει ποῖοι δράκοντες ἐνεφώλευαν ἐκεῖ παραπάνω εἰς τὰ χαρακώματα. Ἦκούοντο καθαρὰ φωναὶ ἀξιωματικῶν, οἱ ὁποῖοι, εἰς ἓνα σημεῖον, διέτασσαν τοὺς ἄνδρας των νὰ προχωρήσουν ἐναντίον τοῦ ὑψώματος 731. Κάποτε ἐκεῖνοι ὑπήκουσαν καὶ μετακινήθησαν ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἄλλ' ἔξαφνα, οἱ ἀκοίμητοι δράκοντες ἐπήδησαν ἔξω ἀπὸ τὰ χαρακώματα καὶ χωρὶς φωνάς, ὤρμησαν ἐναντίον των. Ἄστραφταν καὶ ἐβροντοῦσαν αἱ χειροβομβίδες, ἐκροτάλιζαν τ' αὐτόματα ὅπλα. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἐχρησιμοποίησαν καὶ πάλιν τὴν λόγχην. Καὶ ὅταν οἱ ἀντίπαλοι περίτρομοι ὑπεχώρησαν, αὐτοὶ τοὺς κατεδίωξαν μετὰ φωνὰς καὶ ἰαχὰς τώρα. Ἡ στάσις, κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἐπίθεσιν, τῶν Ἰταλῶν στρατιωτῶν, ἀπέδειξε περιτράνως τότε τοῦτο : "Ὅ,τι ἐπίστευσεν ἡ ἐχθρικὴ, Στρατιωτικὴ Ἠγεσία διὰ τοὺς Ἕλληνας, συνέβαινε εἰς τοὺς Ἰταλοὺς Στρατιώτας. Ἐκεῖνοι εἶχαν ὑπερανθρώπως καταπονηθῆ καὶ ἀπογοη-

τευθῆ καὶ ἀποθαρρυνθῆ. Καὶ ἀκόμη εἶχον φοβηθῆ τοὺς Ἕλληνας ἀντιπάλους των, οἱ ὅποιοι διὰ τὸ κρατήσουν τὰς θέσεις των, διὰ τὸ ὑπερασπίσουν τὸν τόπων των, ἐγίνοντο θηρία καὶ ἐθυσίαζαν ἀδίστακτα τὸν ἑαυτὸν των.

Καὶ ἡ ἡμέρα αὐτὴ κλείει μὲ τὴν ἀπόλυτον κατοχὴν τῶν θέσεων ὑπὸ τῆς Μεραρχίας καὶ μὲ τὸ χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ ἐχθρὸς καὶ πάλιν ἐπεζήτησε τὴν αἰφνιδιάσῃ τοὺς ἡμετέρους, χωρὶς προπαρασκευῆν Πυροβολικοῦ.

Ἡ ἀντίδρασις τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας, κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ὑπῆρξεν ἀσθενής· ἐλάχιστα ἀεροπλάνα διώξεως ἐνεφανίσθησαν.

Ἡ 1η Μεραρχία, διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 6468/14-3-41 ἀναφορᾶς της, ἀνέφερον εἰς τὸ Σ.Σ. τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ δοκιμασθέντος 5ου Σ.Π. διὰ τοῦ 19ου Σ.Π., τοῦ Συν/ρχου Μπαλῆ. Ἐπίσης ἀνέφερον ὅτι αἱ ἀπομείνουσαι εἰς αὐτὴν ἐφεδρεῖαι ἐξ ἐνὸς Τάγματος τοῦ 67ου Σ.Π., ἐκ Τάγματος τοῦ 31ου Σ.Π. καὶ ἐκ τοῦ II Τάγματος τοῦ 15 Σ.Π. ἦσαν μετρίως ἀποδόσεως. Ὁμοίως διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. Α.Π. 6485/15-3-41 ἀναφορᾶς της ἀνέφερον ὅτι ἔθεσαν εἰς διάθεσιν τοῦ Συν/ρχου Μπαλῆ (19 Σ.Π.) τὰς κάτωθι ἐφεδρεῖας, δι' ἐκτέλεσιν ἀντεπιθέσεων καὶ διατήρησιν τῆς ἀκεραιότητος τῆς τοποθεσίας. Τάγμα 33ου Σ.Π. ἐπὶ ὑψ. 417 (Βιασίνα Κάζιτ). -Τάγμα 67ου Σ.Π. ἐπὶ Σπί Καμαράτε. -Τὸ δὲ III/5 ἐπὶ ἀντερείσματος Βινοκάζιτ-ὑψ. 379 παρέμεινεν εἰς τὴν διάθεσιν Μεραρχίας.

ΜΕΤΩΠΟΝ ΧΙΗΣ ΜΕΡΑΡΧΙΑΣ

Τὴν 6.00 ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσεν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν ἐναντίον τοῦ ὑψ. 845. Ἡ ἐνέργεια, ἡ ὁποία ἐστοίχισεν εἰς τὸν ἐχθρὸν μεγάλας ἀπωλείας, ἀπεκρούσθη. Κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας ὁ ἐχθρὸς παρηνώχλησε τὸ μέτωπον τῆς Μεραρχίας μὲ ἀραιὰς βολὰς Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ Ἡ ἐξέλιξις τῆς καταστάσεως κατὰ τὴν 15ην Μαρτίου ἀπεικονίσθη εἰς τὰς ὑπὸ τοῦ Σώματος Στρατοῦ ὑποβληθείσας εἰς τὸ Τ.Σ.Η. ἀναφορᾶς στρατιωτικῆς καταστάσεως ὑπ' ἀριθμ. 7637 καὶ 7682/15-3-41. Διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας, ἡ ὁποία, ἐξαιρετικῶς διὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ὑπῆρξεν ἀσθενής, ἐγινε λόγος εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμ. 7681/15-3-41 δελτίον δράσεως ἐχθρικῆς Ἀεροπορίας. Τὴν ἰδίαν ἡμέραν περιῆλθεν εἰς τὸ Σ.Σ. ἡ ὑπ' ἀριθμ. 8570/15-3-41 διαταγὴ τοῦ Τ.Σ.Η. Διὰ τῆς ὁποίας τοῦτο διετάσσετο τὴν περιορίσῃ τὰς εἰς τὴν περιοχὴν Μετζγκόρανης δυνάμεις τῆς XVIIης Μερ. εἰς ἓνα Σύνταγμα μὲ μίαν Πυρ/ρχίαν καὶ μίαν Μοίραν τῆς Vης Μερ. ἐπὶ Γκρόπας. Ἡ ἐν λόγω δύναμις θὰ εἶχεν ἀποστολὴν τὴν τηρῆ ἑπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρὸν ἐπὶ κατεχομένων θέσεων καὶ τὴν ἐξασφαλίσῃ τὴν ἡμιονικὴν ὁδὸν τῆς Μετζγκόρανης. Τὸ ὑπόλοιπον τῶν δυνάμεων ἐτίθετο ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Η.

καί ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Ρίμπα Παναρίτ Τόγλιαρι. Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η. τὸ Σ.Σ. διὰ τῆς 7677/15-3-41 ἀναφορᾶς του πρὸς αὐτὸ ἐτόνισεν ὅτι ἡ ἐλάττωσις τῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν Μετζγκόρανης, ἐμείωσε τὴν ἀσφάλειαν τῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ εἰς τὸν αὐχένα Μετζγκόρανης. Καί ἂν τυχὸν ὁ ἐχθρὸς ἐνεργοῦσεν ἐπιθε- σιν ἐναντίον τοῦ ὑψ. 1308 καὶ κατελάμβανε τὸν αὐχένα θ' ἀπέκοπτε τὰ εἰς τὴν Ἄρζαντι-Μέτζο, 1178 Πούντα Νόρδ Τμήματα τῆς 7ης Μεραρχίας. Ταυτοχρόνως τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 7638/15-3-41 διαταγῆς του ἔδωκεν ἐντο- λὴν εἰς τὴν ΧVIIην Μερ. ὅπως ἐκτελέσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Τ.Σ.Η. καὶ ἐπὶ πλέον ὁμῶς μετακινήσῃ τὸ Τ/31 Σ.Π. ἐκ τοῦ αὐχένου Μετζγκόρανης εἰς τὴν περιοχὴν Μπάλι-Ψάρι, εἰς διάθεσιν τοῦ Σ.Σ. Διὰ τῆς 7685/15-3-41 διατογῆς του τὸ Σ.Σ. ἔδωκεν εἰς τὴν ΧVIIην Μερ. τὴν νέαν τῆς ἀποστολὴν, κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8572/573/15-3-41 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η. Τὸ πε- ριεχόμενον τῆς νέας ἀποστολῆς ἦτο: Ἐξασφάλισις τῆς ὀπίσω Τοποθε- σίας 1308 Μπρέγκου-Ράπιτ ἢ ἡ ἐνέργεια ἀντεπιθέσεως εἰς τὴν κατεύθυνσιν 1308 -Μπούζι - Γκλάβρα καὶ ἐνδεχομένως ἀντικατάστασις τῆς 1ης Μεραρχίας. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 7653/15-3-41 διαταγῆς του ἐνέκρινε πρότασιν τῆς ΧIης Μερ. ὅπως ἐκτελεσθῆ ἐπιθετικὸν ἐγχείρημα διὰ νὰ καταληφθῆ ἡ γραμμὴ Σπαθάρα Μπουζούκι καὶ ἀποκτήσῃ βάθος ἡ Τοποθεσία Μάλι-Σπάνταριτ. Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7640/15-3-41 διαταγῆς του τὸ Σ.Σ. διέταξε τὴν ΧIην Μερ. ὅπως μεριμνήσῃ καί, τὸ 25ον Σ.Π. τὸ ὁποῖον εἶχε τεθῆ ὑπὸ τὰς ἀμέ- σους διαταγὰς τοῦ Τ.Σ.Η. προωθηθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Νισίτσα. Αἱ ΧIη καὶ Iη Μεραρχίαι ὑπέβαλαν εἰς τὸ Σ.Σ. ἀναφορὰς (6313/14-3-41 καὶ 6448/14-3-41), εἰς τὰς ὁποίας ἐξέθεταν τὴν κατάστασιν τῶν Τμημάτων των τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ ἐζητοῦσαν ὅπως αὐτὰ ἀντικατασταθοῦν διὰ ὀλιγοήμερον ἀνάπαυσιν. Τὸ Σ. Σ. ὑπέβα- λεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7664/15-3-41 ἀναφορᾶς του ἀντίγραφα τῶν ἐν λόγῳ ἀναφορῶν.

16, 17η καὶ 18η Μαρτίου, 8η, 9η καὶ 10η ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ. ΜΕΤΩΠΑ ΜΟΝΑΔΩΝ Β' ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΡΑΤΟΥ Εἰς ὅλα τὰ μέτωπα τῶν Μονάδων τοῦ Β' Σ.Σ., κατὰ τὴν 16ην, καὶ 18ην Μαρτίου ἐπεκράτησεν ἡρεμία. Μόνον τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κὸν ἔβαλλε, κατ' ἀραιὰ διαστήματα. Ἐμφανίζοντο ἐπίσης κάποτε καὶ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα. Οἱ δύο ἀντίπαλοι ἀνεκώχεναν σιωπηρῶς διὰ ν' ἀναπαυθοῦν οἱ πολυταλαιπωρημένοι ἄνδρες καὶ διὰ ν' ἀνασυνταχθοῦν αἱ Μονάδες. Νεώτεραι πληροφορίαι τοῦ Ἑλ- ληνικοῦ Στρατηγείου ἀνέφερον ὅτι ἡ ἀριθμητικὴ δύναμις τοῦ ἐχθρικοῦ Στρατοῦ εἶχε πολὺ μειωθῆ καὶ τὸ ἠθικὸν τῶν ἀνδρῶν του εἶχε καταπέσει. Δι' αὐτὸ ἡ ἐξασθένεισις τοῦ ἐχθρικοῦ Στρατοῦ ἐθεωρεῖτο τόση ὥστε αὐτὸς νὰ μὴ εἶναι πλέον εἰς θέσιν νὰ συνεχίσῃ ἐπιθετικὸν ἀγῶνα, ἄνευ σοβαρῶν ἐνισχύσεων. Τὸ Ἰταλικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπέμενε νὰ

συνεχίση ὅπωςδὴποτε τὴν ἐπίθεσιν, δὲν παρέμενεν ἀδρανές. Εἰργάσθη διὰ ν' ἀνασυγκροτήση καὶ καταστήση πάλιν ἀξιόμαχον τὸν Ἴταλικὸν Στρατόν. Ὅσαι Μονάδες εἶχαν πάθει μεγάλην φθοράν μετεφέρθησαν εἰς τὰ μετόπισθεν. Καὶ ἄλλαι ἐκλεκταὶ Μονάδες ὅπως ἡ Μεραρχία Σιέννα ἐνισχυμένοι καὶ μὲ ἄρματα μάχης, κατέλαβαν τὰς θέσεις των καὶ ἠτοιμάζοντο. Νέοι ἄνδρες, νέον ὑλικόν. Αὐτά, κατὰ τὸ Ἴτ. Γενικὸν Στρατηγεῖον θὰ ἦσαν πλέον ἀρκετὰ διὰ νὰ κάμψουν ἐπὶ τέλους τοὺς Ἕλληνας.

Ἄλλὰ καὶ ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. ἀφοῦ ὁ Τομεὺς τοῦ Β' Σ.Σ. αὐτὸς κυρίως ἀποτελοῦσε τὸ πεδῖον τοῦ ἀγῶνος ἔπραξεν ὅ,τι ἦτο δυνατόν διὰ νὰ ἀναδιοργανώσῃ τὰς ἀμυντικὰς θέσεις τῶν Μονάδων του. Ἰδιαιτέραν προσπάθειαν κατέβαλε διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς ἡρωικῆς 1ης Μερ., ἐναντίον τοῦ Τομέως τῆς ὁποίας ὁ ἐχθρὸς εἶχε κατευθύνει τὰς περισσοτέρας του ἐπιθέσεις. Οἱ Ἕλληνες Στρατιῶται, παρὰ τὴν καταπόνησίν των, ἔλαβαν τὰς σκαπάνας, ἐπεσκεύασαν τὰ χαρακώματα καὶ κατεσκεύασαν νέα ὀρύγματα καὶ καταφύγια. Δραστηριότης πρωτοφανῆς. Καὶ πολλὰ ἀστεία εἰς βάρους τῶν ἀντιπάλων, ἰδίως τῶν ἀρχηγῶν. Καὶ περισσοτέρα γέλια: Πνεῦμα δροσερὸν καὶ φαιδρότης ψυχῆς αἰῶνια γνωρίσματα τῆς φυλῆς μας.

Δυστυχῶς μόνη ἡ δραστηριότης τῶν ἀνδρῶν μας δὲν ἔφθανε διὰ νὰ καλύψῃ τὰς ἐλλείψεις-ἐλλείψεις βασικὰς-τῆς ἀμύνης μας. Τὸ ὀλίγον Πυρ/κόν, ἰδίως τὸ Βαρύ, εἶχε μείνει ὀλιγώτερον. Ἀντιαεροπορικὸν Πυροβολικὸν σχεδὸν δὲν ὑπῆρχε. Περὶ ἀεροπορίας δὲν ἐγένετο λόγος. Πολεμοφόδια εἰς περιωρισμένην ποσότητα. Ἐν τούτοις ὅλοι, ὀπλῖται καὶ ἀξιωματικοί, ἦσαν αἰσιόδοξοι. Καὶ οἱ ἡγήτορες ἐβεβαίωναν κατηγορηματικὰ τὴν Ἀνωτέραν Διοίκησιν ὅτι «ἡ ἀ κ ρ α ἰ ὁ τ η ς τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας θ' ἀσφαλίσθῃ καὶ μὲ μόνον τὸ Πεζικόν». Ἡ συνετὴ ὅμως πρόνοια καὶ ἡ νηφαλία ἀντιμετώπισις τῆς καταστάσεως ἐπέβαλε καὶ τοῦτο: τὴν μέριμναν διὰ τὴν ἐτοιμασίαν θέσεων ὀλίγων ὀπισθεν συνδεομένην ἐκατέρωθεν μὲ τὴν τυχὸν διαρραγεῖσαν Τοποθεσίαν (συνδετικὴ Τοποθεσία). Ἡ 1η Μεραρχία, κατόπιν διαταγῆς τοῦ Σ.Σ. ἤρχισε νὰ μελετᾷ τοιαύτην τοποθεσίαν τὴν ὁποίαν θὰ κατελάμβανε δι' ἐφεδρικῶν τῆς Τμημάτων καὶ ὀπισθεν τῆς ὁποίας θὰ ἐκαλύπτοντο τὰ Τμήματα τῆς τυχὸν διαρρηχθησομένης πρώτης γραμμῆς τῆς.

19ῆ ΜΑΡΤΙΟΥ, ΕΝΔΕΚΑΤΗ ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛ. ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ Τὴν 19ην Μαρτίου τὸ ἐχθρικὸν Πυρ/κόν ἤρχισε ἀπὸ τὴν 6.30 ὥραν νὰ καταγίξῃ μὲ βαρῆα βλήματα ὅλην τὴν περιοχὴν τοῦ Σ.Σ., ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν ἕως τὸ Μπούμπεσι καὶ ἰδιαιτέρως — πιὸ ἄλλο ;—τὸ ὕψωμα 731. Συγχρόνως ἐξώρμησε τὸ ἐχθρικὸν πεζικὸν ἐναντίον τοῦ 731. Τὴν ἐχθρικὴν ἐξόρμησιν ἐβοήθησαν ἄρματα μάχης, τὰ ὁποῖα ἐκινήθησαν ἐπάνω εἰς τὴν ἀμαξιτὴν ὁδὸν μεταξὺ Μοναστέρο, ὕψ. 731 καὶ τὰ ὁποῖα κατόπιν ἐπροχώρησαν πρὸς τὸ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κατεχόμενον ὕψωμα 717. Πίσω ἀπὸ

τὰ ἐχθρικά ἄρματα ἠκολούθησε Λόχος τοῦ 3ου Σ.Π., τῆς Μερ. Σιέννα καὶ αὐτός. "Ὅπως δὲ κατέθεσαν αἰχμάλωτοι, οἱ ἄνδρες τοῦ ἐν λόγῳ Λόχου εἶχαν ἐπιμελῶς διαλεχθῆ καὶ ἐπὶ πλέον εἶχαν ἀσκηθῆ δι' ἐφόδους μὲ τὴν βοήθειαν ἀρμάτων μάχης. Ὁ Λόχος ἐκεῖνος τῶν ἐπιλέκτων, βοηθούμενος ἀπὸ τὸ σφοδρὸν πῦρ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ καὶ ἀπὸ τὰς ἐπιθετικὰς κινήσεις εἰς ἄλλο σημεῖον τῶν Τμημάτων τοῦ 3ου Συν/τος, κατώρθωσε νὰ πλησιάσῃ τὰ νότια ἀντερείσματα τοῦ ὑψ. 731. "Ἐξαφνα ὁμως Ἑλληνικά Τμήματα, τὰ ὁποῖα ἐξώρμησαν ἀπὸ τὰ χαρακώματα, περιεκύκλωσαν τοῦτον. Ἐγινε τότε ἐκ τοῦ συστάδην ἀγρία συμπλοκὴ καὶ ὁ περίφημος Λόχος ὑπέστη πανωλεθρίαν. Ἐνας μόνον ἀξιωματικὸς ἀπέμεινε καὶ ἠχμαλωτίσθη καὶ 4 ὀπλίται. Οἱ λοιποὶ ἐφονεύθησαν ἢ ἐτραυματίσθησαν. Ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης ἐμετρήθησαν ὑπὸ τῶν ἡμετέρων 300 πτώματα. Ἄλλὰ ὁ ἀγὼν δὲν ἔληξεν. Ἀπὸ τὰ ἄρματα μάχης 4 ἐπροχώρησαν πρὸς τὰς γραμμάς μας. Τὸ Πυρ/κὸν μας, ἐπειδὴ αὐτὰ ἐξέφυγαν καὶ ἀπὸ τὴν μικροτέρα ἀκτῖνα βολῆς του, δὲν ἠμποροῦσε νὰ τὰ κτυπήσῃ. Τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ 4 ἄρματα ἐπλησίασε τόσον πολὺ τὰς ἑλλην. θέσεις, ὥστε ἤρχισε νὰ κτυπᾷ μὲ τὰ πολυβόλα καὶ τὸ ταχυβόλον του τὰς φωλεὰς ἀντιστάσεως τῶν ἀνδρῶν μας. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμὴν ἓνας Ἀνθυπολοχαγὸς παρεκίνησε τοὺς ἄνδρας του καὶ αὐτοὶ προσέβαλαν τὸ ἄρμα μὲ χειροβομβίδας. Ἐκεῖνο τότε ἐκόλλησεν εἰς τὴν θέσιν του καὶ ἔπαυσε νὰ βάλῃ. Τὰ ἴδια καὶ διὰ τοῦ ἰδίου ἀμυντικοῦ μέσου ἔπαθαν καὶ τ' ἄλλα τρία ἄρματα. Τὸ πρῶτον κατεστράφη. Οἱ ὀδηγοὶ τῶν τριῶν ἄλλων ἔστρεψαν πανικόβλητοι πρὸς τὰ ὀπίσω καταπατοῦντες ἀδιακρίτως Ἑλληνας καὶ Ἰταλοὺς στρατιώτας. Δύο ἄρματα ἐκύλισαν εἰς τὴν χαράδραν καὶ κατεστράφησαν πλησίον τοῦ Μοναστέρου. Μεγάλην φθορὰν ἔπαθαν καὶ τὰ ὑπόλοιπα Τμήματα τοῦ 3ου Συντάγματος τῆς Μερ. Σιένα. Ἡ μάχη ἔληξε τὴν 7.40. Ἡ βολὴ τοῦ ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ συνεχίσθη ἕως τὴν 9.45 ὥ. Κατόπιν ἠραιώσε καὶ μόλις τὴν 23ην ὥ. ἔπαυσε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΟΓΔΩΝ

Τελευταῖαι ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ.— Ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐξετέλεσε τὴν ἐντολήν.— Ἐνέργειαι τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΠΙΘΕΣΕΙΣ ΤΟΥ ΕΧΘΡΟΥ. ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ Σ.Σ. Ἡ συντριβὴ τῶν Ἰταλῶν κατὰ τὴν 19ην Μαρτίου καὶ ἡ πλήρης ἀποτυχία καὶ αὐτῶν τῶν ἀρμάτων μάχης, ἐσημείωσαν τὴν οὐσιαστικὴν λήξιν τῆς μεγάλης, ἐαρινῆς ἐπιθέσεως τοῦ ἐχθροῦ.

Ἡ Ἰταλική, Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐζήτησεν ἀπὸ τὸ Σ.Σ. διήμερον ἀνακωχὴν μὲ τὸ πρόσχημα νὰ περισυλλεχθῶν καὶ νὰ ἐνταφιασθῶν χρι-

στιανικά οί άπειράριθμοι νεκροί τών 'Ιταλών. Είς τήν πραγματικότητα όμως ήθελαν ν' άποσύρουν τούς σωρούς τών πτωμάτων, διότι οί σωροί εκείνοι έπροκαλούσαν δέος είς τούς άνδρας τών μετέπειτα τμημάτων έπιθέσεως και ούτοι έσταματούσαν και δέν έπροχωρούσαν. 'Επειδή όμως οί «όροι άσφαλείας», τούς όποιους προέβαλεν ή Διοίκησης του Σ.Σ. κατόπιν έγκρίσεως του Γ.Σ. έφάνησαν είς αύτοι άπαράδεκτοι, αί έχθροπραξίαι συνεχίσθησαν. 'Εν τούτοις έπειδή οί 'Ιταλοί δέν έβαλλον, δέν έβαλλον και οί "Ελληνες έξοικονομούντες πυρομαχικά. Ούτω οί 'Ιταλοί άπέσυραν τούς νεκρούς των και ή άνακαχή έγένετο σιωπηρώς.

Μετά τήν ούσιαστικήν λήξιν τής έχθρικής έπιθέσεως, τó Σ. Σ. τó άπησχόλησαν δύο ζητήματα : 'Η λήψις νέας διατάξεως και ή άναδιοργάνωσις τών δυνάμεών του. Κατά τήν 20ήν Μαρτίου και μέχρι τής 22ας ώ. ό έχθρός δέν έξεδήλωσε καμμίαν ένέργειαν είς τó μέτωπον. Τήν 22αν ώ. όμως έξαπέλυσεν έπίθεσιν είς τó άριστερόν τής διατάξεώς μας και έπί του μετώπου βραχώδους άντερείσματος του ύψ. 1437, συνοδευομένην από ίσχυρά πυρά Πυρ/κού και "Ολμων. 'Η έπίθεσις εκείνη άπεκρούσθη τήν 24ην ώ. Διά νά πραγματοποιηθή ταχέως ή άντικατάστασις Μονάδων του τó Σ.Σ., διά τής 7861/21-3-41 άναφοράς του πρós τó Τ.Σ.Η., έπρότεινε νά διατεθί τó 9ον Σ.Π. τής IVης Μερ. είς τήν XVIIην Μερ. — έως ότου άνασυγκροτηθή τó 67ον Σ.Π.—διά νά δυνηθή ή έν λόγω Μερ. ν' άντικαταστήση τó ταχύτερον τήν Ιην Μερ. Πεζικού και συγχρόνως άπαλλάξη τó 19ον Σ.Π. τής ΥIης Μερ., τó όποίον ήτο άπησχολημένον είς τήν κατεύθυνσιν τής άμαξιτου όδου.

Τó Σ.Σ., διά τής 7862/21-3-41 άναφοράς του πρós τó Τ.Σ.Η. έγνώρισεν είς τούτο ότι λόγω τής έπιθέσεως του έχθρου κατά του βραχώδους άντερείσματος ή άντικατάστασις ύπό τών Τμημάτων τής IVης Μερ. τών Τμημάτων τής XVIIης δέν κατέστη δυνατόν νά πραγματοποιηθή. Διά τής ύπ' άριθμ. 7864/21-3-41 διαταγής του Σ.Σ.: 'Ετέθη είς τήν διάθεσιν τής VIης Μερ. τó 25ον Σ.Π. διά του όποιου εκείνη έπρεπε ν' άρχίση ν' άντικαθιστᾶ Τμήματα τών XVης και XIης Μερραρχιών. Διετάχθη ή XVIIη Μερ. ν' άρχίση ν' άντικαθιστᾶ τά Τμήματα τής Ιης Μερ. διά του 31ου Σ.Π. 'Ωρίσθη ως χώρος συγκεντρώσεως τής Ιης Μερ. ό χώρος τής XVIIης Μερ. Τó Σ.Σ., έπειδή προέβλεπεν έπιθετικᾶς ένεργείας του έχθρου είς τήν κατεύθυνσιν Παραμποάρ, διέταξε (διαταγή 7870/21-3-41) νά εκτελεσθούν από τās Μονάδας άναγνωρίσεις, διά νά κατασκευασθί προσόδευσις από τήν περιοχήν Πάβαρι - Χάνι Μπαλαμπάν πρós Τοσίτσι και καταστή δυνατή ή προώθησις του άναγκαιούντος Βαρ. Πυρ/κού. Κατά τήν ήμέραν τής 21ης Μαρτίου είς τó μέτωπον του Σ.Σ. έπεκράτησεν ήρεμία. Μόνον κατά τήν 14ην ώ. ό έχθρός ένήργησεν ίσχυρόν βομβαρδισμόν κατά του Κιάφ-Ε-Λούζιτ Καζάνι. Κατά τήν 22αν Μαρτίου είς τó μέτωπον του Σ.Σ. έπεκράτησεν

ἀπάλυτος ἡρεμία. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 7895/22-3-41 διαταγῆς τῆς, καθώρισεν ὅπως ἡ Vη Μερ. καλύπτῃ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς IVης Μερ. καὶ ἐξασφαλίζῃ ἔτσι τὸν αὐχένο τῆς Μετζκόρανῆς. Το Σ.Σ., διὰ τῆς 7879/22-3-41 ἀναφορᾶς πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. ἐζήτησε νὰ διατεθῇ Τάγμα τοῦ 9ου Σ.Π. εἰς τὴν IVην Μερ. διὰ νὰ προσανατολίσῃ τοῦτο πρὸς τὴν μελετωμένην ἐπιχείρησιν ἐναντίον τοῦ ὑψ. 1623 (Σέντελι).

Τὸ Τ.Σ.Η. ἐνέκρινε τὴν διάθεσιν τοῦ Τάγματος διὰ τῆς 8729/22-3-41 διαταγῆς του. Τὴν 23ην Μαρτίου τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7918/23-3-41 ἀναφορᾶς του, ὑπέβαλεν εἰς τὸ Τ.Σ.Η. τὴν ὑπ' ἀριθμ. 654/21-3-41 ἀναφορὰν τῆς XVIIης Μερ. «περὶ τῶν ἀπαιτουμένων δυνάμεων πρὸς ἀνάληψιν τοῦ νέου Τομέως τῆς» καὶ ἀνέφερον εἰς τοῦτο ὅτι, ἐν ἀναμουῇ τῶν ἀποφάσεων τῆς Στρατιᾶς, διέταξε τὰ ἑξῆς : α) Τὴν παραμονὴν τοῦ 19ου Σ.Π. εἰς τὰς θέσεις εἰς τὰς ὁποίας εὑρίσκετο. Καὶ ἔπειτα τμηματικὴ τούτου ἀντικατάστασις ὑπὸ τοῦ 67ου Σ.Π. β) Τὴν εἴσοδον τοῦ 29ου Σ.Π. εἰς τὸν Τομέα μόνον τοῦτο συνεκροτεῖτο. γ) Τὴν ἀνάληψιν ἀμέσως τοῦ ἀριστεροῦ Ὑποτομέως ὑπὸ τοῦ 31ου Σ.Π. Καὶ δ) Τὴν προσωρινὴν παραμονὴν τῶν ἀντικαθισταμένων Τμημάτων τῆς Ιης Μεραρχίας. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7914/23-3-41 διαταγῆς του ἔθεσεν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς IVης Μερ. ἓνα Τάγμα τοῦ 9ου Σ.Π. Δι' ἄλλης διαταγῆς ὑπ' ἀριθμ. 7930/23-3-41 τὸ Σῶμα καθώρισεν ὅρια ζωνῶν Ιης καὶ Vης Μεραρχιῶν.

Τὴν 24ην Μαρτίου ὁ ἐχθρὸς ἐξεδήλωσε τὴν 00.15 ὥ. τὴν 03.25 ὥ. δύο σφοδρὰς ἐπιθέσεις με δύναναιν περίπου Τάγματος ἐναντίον τοῦ ὑψώματος 731. Αἱ ἐπιθέσεις ὑπεστηρίχθησαν ὑπὸ πυκνοῦ πυρὸς Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων, τὸ ὁποῖον πῦρ ἐπεξετάθη μέχρι τοῦ ὑψώματος 710. Αἱ ἐπιθέσεις ἐκεῖναι τὰς ὁποίας θὰ ἤμποροῦσε κανεῖς νὰ τὰς χαρακτηρίσῃ ὡς ἀπεγνωσμένας προσπαθείας, συνετρίβησαν ὅλαι ὑπὸ τῶν Τμημάτων μας, διὰ τῆς λόγχης καὶ τῶν χειροβομβίδων. Τὴν 6.00 ὥ. ὁ ἐχθρὸς ἐνήργησεν σφοδρὸν βομβαρδισμόν ἐναντίον τοῦ ὑψ. 931 Μπρέγκου - Γκλιούσι πρὸς ὑψ. 931. Ἀπήντησεν ἀμέσως τὸ Πυρ/κόν μας καὶ διὰ τοῦ εὐστόχου του πυρὸς ἐματαίωσε, προτοῦ ἐκδηλωθῆ, ἐπιθέσιν τοῦ ἐχθροῦ.

Ἐπὶ τοῦ λοιποῦ μετώπου καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ὁ ἐχθρὸς ἔβαλλε διὰ Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων, ἰδίως εἰς τὰ σημεῖα : Πούντα Νόρδ ὑψ. 1178, Ἔρζαντι Σόπρα, ὑψ. 1308, Ὑψ. 1030, ὑψ. 1060, Κιαφ-Ε-Λούζιτ, ὑψ. 731.

Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8747/23-3-41 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η. πρὸς τὸ Σ.Σ., ὅπως τοῦτο ἐκτελέσῃ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψ. 1623 (Σέντελι), τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 7964/25-3-41 ἀναφορᾶς του πρὸς τὸ Τ.Σ.Η. διὰ τῆς ὁποίας ὑπεβάλετο καὶ ἡ 1606/499/24-3-41 ἀναφορὰ τῆς IVης Μεραρχίας, ἡ ὁποία εἶχεν ὀρισθῆ νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπιχείρησιν—προέτεινεν ὅπως ἡ ἐπιχείρησις ἐκείνη συντονισθῇ με ἐπιθετικὰς προσπαθείας Β. καὶ Ν. τοῦ Ἄωου. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ὠλοκληρῶντο ἡ κατά-

ληψις τῆς κορυφογραμμῆς Σέντελι. Τὴν πρότασίν του τὸ Σ.Σ. ἐξέθηκε μὲ λεπτομερείας. Τελευταίαν, ἀποχαιρετιστήριον ἐπίθεσιν, ἐξεδήλωσεν ὁ ἐχθρός, μετὰ ἔντονον προπαρασκευὴν Πυρ/κοῦ καὶ ἀεροπορίας, περὶ τὸ τέλος τῆς ἡμέρας τῆς 25ης Μαρτίου, ἐναντίον ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ἰδιαιτέρως ἐναντίον τοῦ ὑψ. 1437 ἐπὶ βραχῶδους ἀντερεισματος. Ἡ ἐπίθεσις ἀπεκρούσθη τὴν 24.00 ὥ.

Τοιουτοτρόπως ἐτερματίσθη, ἡ μεγάλη ἐαρινὴ ἐπίθεσις κατὰ τοῦ μετώπου μας, τὴν ὁποίαν εἶχαν ἀρχίσει οἱ εἰσβολεῖς τὴν 9ην Μαρτίου καὶ διὰ τὴν ὁποίαν εἶχαν διαθέσει, ἐκτὸς τοῦ ὄγκου τοῦ Πεζικοῦ των καὶ τῆς ἰσχυρᾶς βομβαρδιστικῆς Ἀεροπορίας των, καὶ πολυάριθμον Βαρὺ Πυροβολικόν, τὸ πυκνὸν καὶ ἀνελέητον πῦρ τοῦ ὁποίου δὲν εἶχε γνωρίσει ἕως τότε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς καὶ μάλιστα εἰς τόσον στενὸν χῶρον, ὅσον τὸ μέτωπον τοῦ Β'Σ.Σ., καὶ ἀκόμη ὀλιγώτερον ὅσον τὸ μέτωπον τῆς Ἰης Μερ., ὅπου πρὸ παντὸς ἐξεδηλώθη ἡ κυρία προσπάθεια τοῦ εἰσβολέως.

Καὶ ἐτερματίσθη ἡ μεγάλη ἐπίθεσις τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου τῆς Ἐθνικῆς τῶν Ἑλλήνων Παλιγγενεσίας, ἀργὰ τὴν νύκτα. Καὶ ἡ βολὴ τοῦ βαρέος ἐχθρικοῦ Πυρ/κοῦ μὲ τὰς ἐγχρώμους τροχιὰς καὶ ἐκρήξεις τῶν ἐπισκηπτικῶν ὀβίδων εἰς ὅλον τὸ μέτωπον τοῦ Σ.Σ., μέχρι τοῦ μεσονυκτίου, ἀπετέλεσεν, ἀσφαλῶς χωρὶς νὰ τὸ φαντασθῆ ὁ ἀδόξως ἐγκαταλείπων τὸν ἐπιθετικὸν ἀγῶνα ἐχθρός, ἐκδήλωσιν πανηγυρικὰ ἑορταστικὴν πρὸς τιμὴν τῆς Μεγάλης Ἐπετείου τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ.

Ἄλλὰ ἐκδήλωσις, ἐκδήλωσις εὐλαβῆς καὶ ὑψηλῆς πρὸς τοὺς Προγόνους Ἀγωνιστὰς τοῦ 1821, αἱ θυσίαι τῶν ὁποίων ἀνέστησαν ἐλευθέραν τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα, ἀπετέλεσε τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ νικηφόρον τέρμα, τὸ ὁποῖον ἔδωσαν οἱ ἄξιοι Ἀπόγονοι εἰς τὸν πλέον σκληρὸν ἀγῶνα, ἀπὸ ὅσους ἀντιμετώπισε, μετὰ τὴν Ἱερὰν Ἐπανάστασιν ἢ Νεωτέρα Ἑλλάς, τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσιν.

Τὸ πρωὶ τῆς 26ης Μαρτίου ἦτο ἡρεμὸν, εἰρηνικόν. Οἱ Ἕλληνες πολεμισταί, ὅσοι εἶχαν μείνει ἀπείραχτοι ἀπὸ τὰ βλήματα τοῦ ἀντιπάλου καὶ ὅσων τὰ μέλη δὲν τὰ εἶχε νεκρώσει τὸ φοβερὸν ψῦχος κατὰ τὰς τρομερὰς νύκτας τῶν ἀσιγάστων χιονοθυελλῶν καὶ ὅσων τὰ νεῦρα δὲν τὰ εἶχαν συντρίψει ὀρυμαγδοὶ ἀδιακόπων ἐκρήξεων βομβῶν καὶ ὀβίδων, ἐξήλθαν ἀπὸ τὰ χαρακώματα καὶ ἀπὸ τὰ στέγαστρα εἰς τὸ ἄφθονον καὶ θαλπερὸν φῶς τῆς Ἀνοίξεως. Καί, ἐλεύθεροι ἀπὸ ἐχθρικὴν ἀπειλήν, παρατηροῦσαν μὲ ἰκανοποίησιν καὶ θαυμασμὸν τὴν παράταξιν τῶν ἀπροσκυνήτων ὑψωμάτων τῆς ἑλληνικῆς, ἀμυντικῆς γραμμῆς. Ἐκεῖ, σχεδὸν εἰς τὸ μέσον τοῦ μετώπου διεκρίνετο τὸ πλέον φυσικῶς ἀσθενὲς σημεῖον τοῦ, τὸ ὑψωμα 731, ἀνεσκαμμένον, καθημαγμένον, ἐλάχιστος χῶρος, μεγίστων θυσιῶν. Τὴν σπουδαιότητα τῆς νίκης ὅλοι τὴν ἐφαντάζοντο. Καὶ ἴσως θὰ ἐφαντάζοντο καὶ τὸ ἄλλο, τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν ὁποῖον διήγειραν εἰς τοὺς

ἐλευθέρους λαούς ὅλου τοῦ κόσμου τ' ἀγγέλματα διὰ τὴν νέαν καὶ μεγάλην αὐτὴν ἑλληνικὴν νίκην. Οἱ Πολεμισταὶ μας ἠσθάνοντο βαθεῖαν ἠθικὴν ἰκανοποίησιν. Μὲ τὴν σειρὰν των καὶ αὐτοὶ ἔλαβαν μέρος εἰς τὸν, ἐπὶ χιλιετηρίδας, συνεχιζόμενον ἀπὸ τὰς Ἑλληνικὰς Γενεὰς «ὑπαρκτικὸν ἀγῶνα», διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας τοῦ λαοῦ μας καὶ τὴν περιφρούρησιν τῆς ἀκεραιότητος τοῦ ἔθνικοῦ χώρου, ἐδῶ κάτω εἰς τὴν ἄκραν τῆς Βαλκανικῆς. Καὶ ἐφάνησαν ἀριστεῖς ! Ὁ ἀγὼν των ὅμως ἐκεῖνος εἶχε δι' αὐτοὺς κάτι τὸ ἰδιαιτέρον· ἦτο ἀγὼν «κατὰ ρητὴν ἐντολήν». Οἱ Στρατιῶται μας, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ πολέμου καὶ τῆς γενικῆς κινητοποιήσεως, ὅταν ἐπήγαιναν, πολίται ἀκόμη, διὰ νὰ περιβληθοῦν τὸ χακί, εἰς τὰς Ἀθήνας ἢ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις καὶ ὑψηλὰ ἐβομβοῦσαν ἐχθρικὰ βομβαρδιστικὰ ἀεροπλάνα καὶ ἀντηχοῦσαν ἐκρήξεις ἀντιαεροπικῶν βλημάτων τοῦ πυροβολικοῦ μας, ἤκουαν τὸν λαόν μας — σὰρξ καὶ αὐτοὶ ἐκ τῆς σαρκὸς του — νὰ φωνάζῃ !

—«Ὁχι ! ὄχι ! Δὲ θὰ περάσουν ! (δὲν θὰ τοὺς ἀφήσωμεν νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ ἔδαφός μας).

Τοὺς προέπεμπε τοὺς ἄνδρας ὁ λαὸς διὰ τὸ μέτωπον καὶ τὸ ἴδιον ἐπανελάμβανε :

«Ὁχι ! Δὲ θὰ περάσουν !».

Καὶ ἔγινε ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ διὰ τοὺς στρατιώτας «ἐντολή». Καὶ ἐντολὴ ὄχι μόνον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τῶν ἀναριθμῶν Ἑλληνικῶν γενεῶν. Ἐντολὴ νὰ ὑπερασπίσων τὴν πατρικὴ γῆ μέχρις ἐσχάτων. Τώρα πῶς οἱ στρατιῶται μας τοῦ 1940 θὰ ὑπερήσπιζαν τὴν γῆν μας, ὀλίγοι αὐτοὶ καὶ μ' ἐλάχιστα πολεμικὰ μέσα, ἐναντίον πολλῶν καὶ πανόπλων, αὐτὸ τὸ ἐγνωρίζαν ἀπὸ παρομοίας ἐθνικὰς περιστάσεις, ὅσας ἀναφέρει ἡ ἱστορία.

Ὅπως εἶδαμεν, οἱ Στρατιῶται τοῦ 1940 ἐξετέλεσαν λαμπρὰ τὴν «ρητὴν ἐντολήν τοῦ Λαοῦ μας καὶ τοῦ Ἔθνους μας». Καὶ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς γαλήνης, ἂν ἦτο δυνατὸν ν' ἀκουσθῆ ἀπὸ τὰς κορυφὰς τῶν Ἀλβανικῶν βουνῶν ἡ φωνὴ των πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Λαόν, θ' ἀνέφεραν :

— Οἱ ἐχθροὶ μας δὲν ἐπέρασαν !

Σ Υ Μ Π Ε Ρ Α Σ Μ Α

Ἡ νικηφόρος ἀπόκρουσις τῆς ἐαρινῆς τοῦ Μουσολίνη ἐπιθέσεως εἰς τὴν βᾶσιν της ἦτο ἕνας ἐπιτυχῆς ἐλιγμὸς πυρός.

Τὸ μέτωπον τοῦ Β'Σ.Σ. οὐδαμοῦ διεσπάσθη. Εἰς τὴν περιοχὴν Μπούμπεισι ὅπου κατεβλήθη ἡ κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια τῶν Ἰταλῶν οὐδεὶς Ἰταλὸς διῆλθε διὰ τοῦ ἐφαρμοσθέντος φραγμοῦ πυρὸς ἰδίᾳ Πυρ/κοῦ πρὸ τῆς ἀμυντικῆς γραμμῆς τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Ἴταλοὶ στηριζόμενοι εἰς τὴν μεγάλην ἰσχὺν πυρός των, κατὰ πολὺ μεγαλύτεραν τῆς τῶν Ἑλλήνων, καθὼς καὶ εἰς τὴν μεγαλύτεραν εἰς μαχητὰς δυνάμιν των ἐφήρμοσαν τὴν κυρίαν ἐπιθετικὴν προσπάθειαν εἰς περιοχὴν ὅπου οἱ Ἕλληνες ἠδύναντο καὶ αὐτοὶ νὰ ἐφαρμόσωσιν τὸ μέγιστον τῶν πυρῶν τοῦ πεδίου μάχης τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ἰδίως πυρῶν Πυρ/κοῦ. Ὅπουδῆποτε ἀλλοῦ τοῦ μετώπου οἱ Ἴταλοὶ ἐφήρμοζον τὴν τρομερὰν ἰσχὺν πυρός των τὸ Ἑλληνικὸν Πυρ/κὸν ἰδίως τὸ βαρὺ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φθάσῃ καὶ σχηματίσῃ πυκνὸν φραγμὸν Πυρ/κοῦ πρὸ τοῦ φιλίου πεζικοῦ. Ἰδίᾳ ἂν ἡ κυρία Ἴταλικὴ προσπάθεια κατηθύνετο κατὰ Κιάφ-Ε-Σόφιουτ κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας οἱ Ἴταλοὶ εἶχον κατασκευάσει ὁδόν, τὸ βαρὺ Ἑλληνικὸν Πυρ/κὸν δὲν ἔφθανε νὰ βάλῃ ἀπὸ τῆς ἀμαξιτῆς Κλεισοῦρας - Χάνι Μπαλαμπάνι.

Τόσον ἐπέτυχεν ὁ Ἑλληνικὸς φραγμὸς πυρός πρὸ τοῦ Πεζικοῦ ὥστε ἐνῶ ὅλοι σχεδὸν οἱ ὑπερασπισταὶ Ἕλληνες Πεζοὶ εἶχον τεθῆ ἔκτος μάχης ὑπὸ τοῦ Ἴταλικοῦ πυρός, τὸ Ἑλληνικὸν Πυρ/κὸν μὴ ἐξουδετερωθὲν ὑπὸ τῶν Ἴταλῶν ἐξηκολούθει νὰ διατηρῆ ἄθικτον τὸν πρὸ τῶν φιλίων τμημάτων φραγμὸν του. Οὕτω ἐλάχισται Ἴταλικάι δυνάμεις κατάρθωσαν νὰ τὸν διαβοῦν. Ἀλλὰ τότε αἱ ἄμεσοι ἀντεπιθέσεις τῶν Ἑλλήνων πεζῶν καὶ ἡ σώματος πρὸς σῶμα πάλῃ τοὺς συνέτριψαν. Πολλάκις οἱ πεζοὶ μας διερχόμενοι τὸν Ἑλληνικὸν φραγμὸν πυρός ἀντεπετίθεντο κατὰ τῶν ἐπιθεμένων Ἴταλῶν καὶ τοὺς συνέτριβον.

Ἐὰν διεθέταμεν τὰς ἀσκόπως φθαρείσας ἐπὶ Τρεμπεσίνας - Σέντελι Ἑλληνικάς Μονάδας, θὰ ἠδυνάμεθα μετὰ τὴν ἐκπνοὴν τῆς Ἴταλικῆς ἐπιθέσεως νὰ ἀναλάβωμεν ἀντεπίθεσιν κατὰ τῶν φθαρέντων Ἴταλῶν τοὺς ὁποίους ἀφεύκτως θὰ διελύομεν.

Ἐτοὶ διεξήχθη ἡ νικηφόρος ἄμυνα κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν μίαν ἐκ τῶν μεγαλύτερων καὶ ἐνδοξοτέρων μαχῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ Εὐρωπαϊκοῦ Στρατοῦ, ποὺ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φαντασθῶμεν ὅτι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ διεξαγάγωμεν.

Ὁ ἀθάνατος Ἕλλην ἐθριάμβευσεν. Δόξα εἰς αὐτούς. Αἰωνία ἡ μνήμη τῶν πεσόντων.

ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΟΥ Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ, ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΛΗΞΙΝ ΤΗΣ Μ. ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ

Μέχρι τέλους Μαρτίου ὁ ἐχθρὸς μίαν μόνον ἐπίθεσιν ἐξαπέλυσεν τὴν 30ὴν τοῦ μηνός, ἐναντίον τοῦ βραχῶδους ἀντερείσματος, βορείως τοῦ Ἄ-ώου, τὴν ὁποίαν τὰ Τμήματά μας τὴν ἀπέκρουσαν εὐχερῶς. Ἐνήργησε μόνον κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα βομβαρδισμοὺς διὰ Πυρ/κοῦ καὶ Ὀλμων. Κατὰ τὸ ἀνωτέρω διάστημα ἡ Διοίκησις τοῦ Σώματος ἠσχολήθη μὲ τὴν ἐξ ὀλοκλήρου λῆψιν τῆς νέας διατάξεως τοῦ Σ.Σ.

Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8028/27-3-41 διαταγῆς του καθώρισε—κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8803/804/26-3-41 διαταγῆς τοῦ Τ.Σ.Η., ὅτι μετὰ τὴν ἀντικατάστασιν τῶν Ιης καὶ ΧVης Μερραρχιῶν, θὰ παρέμενον εἰς τὴν περιοχὴν Ρουτὲν ἓνα Σύνταγμα τῆς Ιης Μερραρχίας ὡς ἐφεδρεία τῆς ΧVIIης Μερ. καὶ ἓνα Σύν/γμα τῆς ΧVης Μερ. Α. τοῦ Τσοκισε, ὡς ἐφεδρεία τῆς ΧIης Μερ. Δι' ἄλλης διαταγῆς τοῦ Σώματος, ὑπ' ἀριθμ. 8032/26-3-41, ὀλόκληρον τὸ 9ον Σ.Π. ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ΙΥης Μερμ. Κατόπιν τῆς ὑπ' ἀριθ. 521/26-3-41 ἀναφορᾶς τῆς Ιης Μερ. ἡ ὁποία ἐζήτησεν ὅπως ἀντικατασταθοῦν καὶ ἀναπαυθοῦν ὅλα τὰ Τμήματά της, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς 8030/28-3-41 διαταγῆς του, διέταξεν αὐτὴν νὰ διατηρήσῃ ἓνα Τάγμα της ὡς ἐφεδρείαν. Καὶ ἐγνώρισεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἡ ταχεῖα ἀνασυγκρότησις τῶν δυνάμεων θὰ ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὰς ἀναμενομένας ἐνισχύσεις καὶ ἀπὸ τὴν ταχεῖαν λήψιν τῆς νέας διατάξεως. Τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 8075/28-3-41 διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὰς Μονάδας του ὅπως παρακολουθοῦν μετὰ προσοχῆς τὰς κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὅπως ἐκτελέσουν ἐγχειρήματα διὰ τὴν σύλληψιν αἰχμαλώτων πρὸς συλλογὴν πληροφοριῶν. Τὰ ἐγχειρήματα ἐξετελέσθησαν, ἀλλὰ, ὅπως ἀνέφερε τὸ Σ.Σ. (8111/29-3-41 ἀναφορά) εἰς τὸ Τ.Σ.Η. δὲν συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι.

Σχετικῶς μὲ τὴν λήψιν τῆς νέας διατάξεως, τὸ Σ.Σ., διὰ τῆς ὑπ' ἀριθμ. 8081/28-3-41 διαταγῆς του, ἔδωκεν ἐντολὴν ὅπως ἡ διάταξις αὕτη ληφθῆ τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 31ης Μαρτίου, διότι ὑπῆρχε πρόβλεψις, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶχαν παρατηρηθῆ κινήσεις τοῦ ἐχθροῦ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν Βερατίου (παραμοναὶ ἐπεμβάσεως τῆς Γερμανίας εἰς τὰ Βαλκάνια) ὅτι θ' ἀνελαμβάνοντο νέαι ἐπιθετικαὶ ἐπιχειρήσεις.

Μερικὰ Σχόλια ἐπὶ τῶν σκέψεων καὶ κρίσεων τῶν ἡγητόρων τοῦ τότε ἀντιπάλου μας Ἰταλικοῦ Στρατοῦ

Ἐκρίναμεν σκόπιμον, διὰ νὰ σχηματίσουν οἱ ἀναγνώσται μας μίαν ιδέαν περὶ τῶν σκέψεων καὶ κρίσεων τῶν ἡγητόρων τοῦ τότε ἀντιπάλου μας, νὰ παραθέσωμεν ἀποσπάσματα δημοσιευμάτων μερικῶν ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ διατυπώσωμεν ἀπαντήσεις.

Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, ὁ πρῶτος Ἰταλὸς Ἀρχιστράτηγος, κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ πολέμου τοῦ 1940, εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον ἔχει τὸν τίτλον: «Ἐγὼ ἐκτύπησα τὴν Ἑλλάδα», γράφει:

«Ἐδοκίμασα μεγάλην ἐκπληξιν, ὅταν περὶ τὰ μέσα τοῦ Αὐγούστου 1940 μ' ἐκάλεσεν ὁ Μουσολίνι ἀπὸ τὰ Τίρανα, ὅπου διοικοῦσα τὰ Ἰταλικά Στρατεύματα τῆς Ἀλβανίας, εἰς τὴν Ρώμην, διὰ νὰ μοῦ δώσῃ ἐντολὴν νὰ ἐτοιμάσω ἐπιθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος. Τὴν ἰδίαν ἐκπληξιν ἐδοκίμασαν καὶ οἱ ἀνώτεροι Ἀξιωματικοί μου, εἰς τοὺς ὁποίους ὠμίλησα διὰ

τὴν ἐντολὴν τοῦ Ἀρχηγοῦ τῆς Κυβερνήσεως. Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐδημιουργήθη καὶ διετηρήθη μέχρι τῆς ἡμέρας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἤρχισαν αἱ ἐχθροπραξίαι, ἓνα περιβάλλον καὶ μία κατάστασις ἀβεβαιοτήτων καὶ ἀντιθέσεων, ἐπιζημιῶν διὰ τὴν προπαρασκευὴν τοῦ πολέμου καὶ διὰ τὴν πορείαν τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἀπόφασις ὅπως ἐπιτεθῶμεν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ὠρισμέναι τοῦλάχιστον ἀπὸ τὰ προετοιμασίας μας δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ τηρηθοῦν μυστικά. Ἡ ἀπὸ Ἑλληνικῆς πλευρᾶς διαπίστωσις τοῦ σκοποῦ μας καὶ μία παράλογος δημοσιογραφικὴ ἐκστρατεία κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἠνάγκασαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς τὸν ἀντίπαλόν μας νὰ δώσῃ τὸ σύνθημα τοῦ συναγερμῶ.

Εἰς τ' ἀνωτέρω ἀπαντῶμεν : Οἱ λόγοι, οἱ ὅποιοι ἔπεισαν τοὺς Ἑλλήνας Πολιτικοστρατιωτικοὺς Ἠγήτορας ὅτι οἱ Ἴταλοὶ ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον μας δὲν ἦσαν οὔτε ἡ διαπίστωσις, κατὰ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1940, τῶν προετοιμασιῶν τῶν Ἰταλῶν οὔτε ἡ ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος παράλογος δημοσιογραφικὴ ἐκστρατεία. Ἡ ἀπόβασις Ἰταλικῶν Στρατευμάτων εἰς τὴν Ἀλβανίαν, κατὰ τὸ Πάσχα τοῦ προηγουμένου ἔτους 1939, ἡ συγκέντρωσις δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐδικαιολογοῦσαν μόνον ἐπιθετικούς σκοπούς, καὶ ἡ προώθησις τῶν δυνάμεων τούτων πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν μεθόριον, κατὰ τὸ ἔτος τοῦ 1939—διὰ ν' ἀναφέρωμεν μόνον τοὺς καθαρῶς στρατιωτικούς λόγους—ἀπεδείκνυαν φανερὰ ὅτι ἡ Ἑλλὰς ἔπρεπε νὰ περιμένῃ ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν εἰς χρόνον, τὸν ὅποιον εἶχε τὴν ἐκλογὴν νὰ ὀρίσῃ ὁ Μουσολίνι. Καὶ τοῦτο διότι ἡ χώρα μας δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιστρατευθῇ, διὰ νὰ εἶναι ἐτοίμη ν' ἀντιμετωπίσῃ αἰφνιδιαστικὴν, Ἰταλικὴν εἰσβολὴν. Καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐπιστρατευθῇ καὶ ἔνεκα οἰκονομικῶν λόγων—μία παρατεταμένη ἐπιστράτευσις θὰ τὴν ἐξαντλοῦσεν οἰκονομικῶς— καὶ ἔνεκα τῶν ἀπειλῶν τοῦ Μουσολίνι, ὁ ὁποῖος ἐπανελάμβανεν ὅτι μία Ἑλληνικὴ ἐπιστράτευσις καὶ μία συγκέντρωσις Ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν μεθόριον θὰ ἦτο πρόκλησις κατὰ τῆς Ἰταλίας, πρᾶγμα τὸ ὅποιον θὰ τὸν ὑπεχρέωνε νὰ κτυπήσῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἦθελε δηλαδὴ ὁ Μουσολίνι νὰ εἶναι τὸ θυμὸν του τελειῶς ἄοπλον, διὰ νὰ τοῦ ἐπιτεθῇ. Καὶ εἰς αὐτὸ ἔγκειται ἡ ἀξία τοῦ Ἑλληνοσ, ὅτι κατώρθωσε ν' ἀντιμετωπίσῃ εἰς τὴν ἀρχὴν τὸν πάνοπλον εἰσβολέα μὲ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα μέσα.

Εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ βιβλίου του ὁ Στρατηγὸς Πράσκα ἀναγνωρίζει ὅτι ἤρχισε τὴν ἐπίθεσίν του τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940 ἐναντίον τοῦ Ἑλληνικοῦ μετώπου μὲ μίαν ὑπεροχὴν δυνάμεων. Καὶ λέγει ὅτι θὰ ἤμποροῦσε νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν ἐκείνην, ἐὰν ἐγένετο ὅπως τὸν εἶχαν διαβεβαιώσῃ εἰς τὴν Ρώμην, «μία ἐντατικὴ συρροὴ Στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν». Αἱ διαβεβαιώσεις ὅμως ἐκεῖναι δὲν ἐτηρήθησαν καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὸς Στρατὸς εὐρέθη εἰς κρίσιμον θέσιν».

Φαίνεται πολὺ περιέργως ὁ τρόπος αὐτῆς τῆς ἀναλήψεως μιᾶς ἐκστρα-

τείας με Στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ διατηροῦσαν, μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, τὴν ὑπεροχὴν των, ἐνισχυόμενα ἀπὸ ἄλλα Στρατεύματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐφθανον τότε. Κανεὶς δὲν γνωρίζει πότε θὰ φθάσουν εἰς αὐτά, ἀφοῦ ἀγνοεῖ πόσα καὶ ποῖα θὰ εἶναι.

Ἡ πραγματικότης εἶναι ὅτι ἡ ὑπεροχὴ τῶν Στρατευμάτων τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα ἔναντι τῶν Ἑλληνικῶν δὲν ἦτο «σχετική», ἀλλὰ σχεδὸν συντριπτική, εἰς τὸ κρίσιμον σημεῖον τοῦ μετώπου, εἰς τὴν Πίνδον. Ἐκεῖ ἀπέναντι τῶν δύο Ταγμάτων τοῦ Ἀποσπάσματος Δαβάκη ἐπρόβαλαν μία Μεραρχία, ἡ Τζούλια, καὶ Συντάγματα Φασιστῶν καὶ Μελανοχιτῶνων.

Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα καταλογίζονται εἰς τὸν Στρατηγὸν Πράσκα εἶναι

1) Ὅτι δὲν ἐμελέτησε καλὰ τὰς δυνατότητας συγκεντρώσεως εἰς Πίνδον Ἑλληνικῶν Στρατευμάτων ἀπὸ τὴν Δυτικὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ 2) Ὅτι τὴν κατεύθυνσιν του πρὸς Μέτσοβον, διὰ μέσου τῆς Πίνδου τὴν ἐπροικοδότησεν εἰς τόσον μεγάλον βᾶθος μετὰ τὰς ἀναφερθείσας δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι, διὰ τόσον εὐρύν ἐλιγμόν, ἦσαν ἀνεπαρκεῖς.

Ὅμιλῶν εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ βιβλίου του ὁ Στρατηγὸς διὰ τοὺς βομβαρδισμούς, τοὺς ὁποίους ἐξετέλεσεν ἡ Ἰταλικὴ Ἀεροπορία ἔναντιον Ἑλληνικῶν πόλεων, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου, λέγει ὅτι αἱ ἐνέργειαι ἐκεῖναι ἐστοίχισαν τὴν διασπορὰν τῶν Ἰταλικῶν, ἀεροπορικῶν δυνάμεων. Καὶ τὰς δυνάμεις ἐκεῖνας αὐτὸς τὰς ἤθελε συγκεντρωμένας εἰς τὸ μέτωπον τῆς μάχης καὶ εἰς τὰ ἄμεσα τούτου μετόπισθεν.

Σχετικὰ μετὰ τὸ ἐν λόγῳ ζήτημα, ὁ Ἰταλὸς Στρατηγὸς Santoro, ὁ Ἐπιτελάρχης τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ τότε Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, συνομιλῶν ἐν Ρώμῃ, μετὰ τὴν πόλεμον, μετὰ τὸν ἄλλοτε Ἐπιτελάρχην τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ, Στρατηγὸν Δ.Μαχᾶν, καὶ ἀπαντῶν εἰς παρατήρησιν ἐκείνου διὰ μὴ ἐπωφελεῖ χρησιμοποίησιν τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, εἶπεν ὅτι ὑπεύθυνος δι' αὐτὸ ἦτο ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, ὁ ὁποῖος τοῦ ἔδιδε διαταγὰς ἀορίστους, ὅπως ἐπὶ παραδείγματι: «Βομβαρδίσατε Δυτικὴν Μακεδονίαν». Εἰς αὐτὰ τοῦ παρετήρησεν ὁ Στρατηγὸς Μαχᾶς ὅτι ἦτο καὶ ἐκεῖνος ἐξ ἴσου ὑπεύθυνος, διότι ὤφειλε νὰ ὑποδείξῃ αὐτὸς εἰς τὴν Ἀνωτάτην Στρατιωτικὴν Διοίκησιν τοὺς στόχους. οἱ ὁποῖοι ἦτο ἀνάγκη νὰ βομβαρδισθοῦν πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐλιγμοῦ καὶ ν' ἀποσπάσῃ οὕτω τὴν συγκατάθεσίν της, ἐφ' ὅσον ἀορίστους ὑπεδείκνυε τοὺς στόχους ὁ ἀρχιστράτηγος.

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ὁ Στρατηγὸς Πράσκα, εἰς εἰδικὴν παράγραφον τοῦ βιβλίου του, ἐκφράζει, ὡς Διοικητὴς Στρατιᾶς καὶ ὡς Στρατιώτης, τὸν θαυμασμόν του διὰ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. Ἀφοῦ ἐξιτορή τὴν εἰσβολὴν εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος, ἀναγράφει ὅτι εἰς τὴν Πίνδον «αἱ Ἰταλικαὶ δυνάμεις τὴν 1ην Νοεμβρίου 1940 ἀπώθησαν τὰς

Ἑλληνικὰς δυνάμεις εἰς τὸ ὄρος Βούζιον, τὴν ἐπομένην κατέλαβαν τὸ χωρίον Σαμαρίνα καὶ συνέχισαν τὴν προέλασίν των πρὸς νότον, εἰς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Διστράτου. Τὴν 3ην Νοεμβρίου αἱ προκεχωρημένοι Ἱταλικάι δυνάμεις ἔφθασαν εἰς τὸ χωρίον Βωβούσα, τὸ ὅποιον κατέλαβον, καὶ ἦλθον εἰς ἐπαφὴν μ' ἓνα συμπτυσσόμενον Ἑλληνικὸν Λόχον Πεζικοῦ. Τὸ χωρίον αὐτὸ ἦτο τὸ πλέον προκεχωρημένον σημεῖον τῆς Ἱταλικῆς διεισδύσεως. Περιωρισμένοι ὅμως Ἑλληνικάι δυνάμεις, ἐγκατεστημένοι εἰς τὸν Τομέα τῆς Πίνδου, ἐκύκλωσαν ἐν τῷ μεταξύ τὸν δημιουργηθέντα ὑφ' ἡμῶν θύλακα μεταξύ τῶν ὄρεων Γράμμου καὶ Γκαμήλας καὶ ἄσκοί σταν πίεσιν ἐναντίον του, κατ' ἀρχὰς ἐπὶ τοῦ βορειοανατολικοῦ πλευροῦ καὶ βαθμιαίως κατὰ τοῦ νοτιοανατολικοῦ (περιοχῆς Σαμαρίνας-Διστράτου Ἄωου), ὅπου εὐρίσκετο ὁ ὄγκος τῶν Ἱταλικῶν δυνάμεων. Τὴν 3ην Νοεμβρίου αἱ Ἑλληνικάι δυνάμεις ἀνεκατέλαβαν τὴν Σαμαρίναν καὶ τὴν 4ην τὸ χωρίον Βωβούσα. Μεταξὺ τῆς 4ης καὶ 7ης Νοεμβρίου διεξήχθησαν μάχαι εἰς τὴν ζώνην τοῦ Διστράτου. Αἱ Ἱταλικάι δυνάμεις πιεζόμεναι ἀπὸ βορρᾶ, ἀνατολῶν καὶ νότου, συνεπτύχθησαν πρὸς τὴν Κόνιτσα διὰ τῆς μόνης ὁδοῦ ἣ ὅποια εἶχεν ἀπομείνει ἀνοικτὴ μεταξύ Σμόλικα καὶ Ἄωου. Ἡ ὑπερκεχίλις τοῦ Ἄωου δὲν ἐπέτρεπεν εἰς τὰς Ἑλληνικάς δυνάμεις, αἱ ὅποια εὐρίσκοντο νοτίως τοῦ ποταμοῦ, νὰ διαβοῦν ἐγκαίρως καὶ νὰ παρεμποδίσουν τὴν σύμπτυξιν.»

Πραγματικὰ αἱ ἐπιχειρήσεις, κατὰ τὴν «Μάχην τῆς Πίνδου», διεξήχθησαν ὅπως τὰς περιγράφει ὁ Στρατηγὸς Πράσκα. Ἐδῶ ὅμως πρέπει νὰ διατυπωθῶν αἱ ἐξῆς παρατηρήσεις :

1) Τὸ Β' Σ.Σ. ὀρθῶς διείδεν ὅτι ὁ ὄγκος τῶν Ἱταλικῶν δυνάμεων εὐρίσκετο εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας-Διστράτου-Ἄωου. Καὶ οὕτω δὲν ὑπέπεσεν εἰς τὸ σφάλμα νὰ κινηθῆ πρὸς τὸ Λεσκοβίκιο-Κόνιτσαν καὶ ν' ἀφήσῃ αὐτὰς ἀνενοχλήτους νὰ ὀδεύσουν πρὸς τὸ Μέτσοβον, ἀλλὰ ἐκύκλωσε τὴν περιοχὴν καὶ τὰς διέλυσε.

2) Προτοῦ ὅμως γίνῃ τοῦτο, δυνάμεις τοῦ Β' Σ.Σ., ἐπιτεθεῖσαι εἰς Κεράσοβον, διέλυσαν τὴν οὐρὰν τῆς εἰσβαλοῦσης Ἱταλικῆς φάλαγγος καὶ συνέλαβαν τοὺς πρώτους Ἱταλοὺς αἰχμαλώτους καὶ τὰ πρῶτα κτήνη τῶν Μεταγωγικῶν τοῦ ἐχθροῦ, δι' αὐτὰ ὅμως δὲν γράφει τίποτε ὁ Πράσκα.

3) Ἡ εἰσβαλοῦσα Ἱταλικὴ δύναμις δὲν συνήντησεν εἰς τὴν Βωβούσαν συμπτυσσόμενον Ἑλληνικὸν Λόχον, ἀλλὰ δυνάμεις, αἱ ὅποια εἶχαν σταλῆ ἀπὸ τὸ Μέτσοβον ἐναντίον τῶν εἰσβολέων. Καὶ 4) εἶναι γεγονὸς ὅτι, ἐὰν αἱ νοτίως τοῦ Ἄωου Ἑλληνικάι δυνάμεις διέβαινον τοῦτον, θὰ ἔφρασαν τὴν μόνην δίοδον συμπτύξεως τῶν Ἱταλικῶν δυνάμεων. Καὶ αἱ Ἱταλικάι δυνάμεις ἐκεῖναι θὰ ἠχμαλωτίζοντο ὅλαι μὲ τὸν Στρατηγὸν Girotti, Διοικητὴν τῆς Μερραρχίας Τζούλια καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του. Ὁ μακαρίτης Συν/ρχης Φριζῆς, ὁ ὅποιος διοικοῦσε τὰς νοτίως τοῦ Ἄωου Ἑλληνικάς

Δυνάμεις, διετάχθη επανειλημμένως νά διαβῆ τὸν Ἄψον, ἐκεῖνος ὅμως ἀπαντοῦσεν ὅτι ἡ διάβασις ἦτο ἀδύνατος. Ἐν τούτοις, ἐπειτ' ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας καὶ μετὰ τὴν διαφυγὴν τῶν Ἱταλικῶν δυνάμεων, αἱ νοτίως τοῦ ποταμοῦ δυνάμεις μας διήλθον ἀπέναντι. Ἀλλὰ καὶ αἱ Ἑλληνικαὶ δυνάμεις τοῦ Σμόλικα, ἐὰν κατήρχοντο τότε μέχρι τοῦ Ἄωου, θὰ ἐπήρχετο τὸ ἴδιο ἀποτέλεσμα, δηλαδὴ θὰ ἠχμαλωτίζοντο ὅλαι αἱ Ἱταλικαὶ δυνάμεις. Δυστυχῶς, δὲν κατήλθον. Μόνον, ἐπειδὴ εὐρέθησαν ἐπὶ τῶν διαβάσεων τοῦ Σμόλικα, κατέστρεψαν τὰς Ἱταλικὰς δυνάμεις, ὅσαι ἀπεπειράθησαν νὰ συμπτυχοῦν διὰ τῶν διαβάσεων ἐκείνων. Καὶ νὰ φαντασθῆ κανεὶς ποῖον λαμπρὸν ἀποτέλεσμα θὰ εἶχεν ἡ αἰχμαλωσία τῶν Ἱταλικῶν δυνάμεων καὶ τοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τούτων Στρατηγοῦ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως γενικῶς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ ποῖαν ἐντύπωσιν θὰ ἐπροκαλοῦσεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον.

Εἰς ἄλλο σημεῖον τοῦ βιβλίου του ὁ Πρόσκα γράφει ὅτι ἡ Μεραρχία Τζούλια ὤφειλεν, ἀφοῦ θὰ εἰσέβαλε διὰ δύο φαλάγγων ἐκ τῆς Ἐρσέκας καὶ τοῦ Λεσκοβικίου, νά δράσῃ μὲ τὴν μεγαλυτέραν δυνατὴν ἀποφασιστικότητα καὶ ταχύτητα ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ ἄλλο μέρος τοῦ Σμόλικα πρὸς τὸ Μέτσοβον. Ὦφειλεν ἐπίσης ἡ ἐν λόγῳ Μεραρχία ὅπισθεν τῆς ν' ἀφήσῃ κενὸν καὶ νὰ προελάνῃ πρὸς τὰ ἐμπρός, ἀδιαφοροῦσα δι' ὅλα ἀκόμη καὶ διὰ τὴν τύχην τῆς. Τοῦτο, κατὰ τὴν γνώμην μας, εἶναι κακὴ μίμησις μορφῆς ἀστραπιαίου πολέμου τοῦ Χίτλερ, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι ἐδῶ τὰ ἄρματα μάχης ἀντικαθίσταντο ἀπὸ Μονόδας Πεζικοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἂν ὑπῆρχαν ἄρματα μάχης ἡ ἀποκοπὴ αὐτῶν ἀπὸ τὸν κύριον ὄγκον τῶν Στρατευμάτων, θὰ ἐδημιουργοῦσε σοβαρωτάτους κινδύνους.

Εἰς τὸ Γαλλικὸν μέτωπον τοῦ 1940 ἡ διείσδυσις τῶν τεθωρακισμένων Μονάδων τοῦ Χίτλερ εἰς μέγα βάθος ἐντὸς τοῦ Γαλλικοῦ ἐδάφους διὰ ὑπερκεράσεως τῆς γραμμῆς Μαζινῶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑποστηριχθῆ ὅτι δὲν θὰ ἀντιμετωπίζετο ὑπὸ τῶν Γάλλων, ἂν αὐτοὶ δὲν ὑφίσταντο ἀποτυχίας ἐντὸς τοῦ Βελγίου.

Ἡ ἀποκοπὴ τῆς Μεραρχίας Τζούλια δὲν μπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι ἦτο εὐκόλος ἐπιχείρησις. Παρακάτω ὁ Πρόσκα περιγράφει μὲ ἀκρίβειαν τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων, ὅπως αὐταὶ ἀναφέρονται παραπάνω. Θὰ διατυπωθοῦν ὅμως ἐδῶ δύο παρατηρήσεις: Εἰς ἓνα σημεῖον ὁ συγγραφεὺς Στρατηγὸς ἀναφέρει ὅτι ἡ Ἱταλικὴ δύναμις δὲν ἠδυνήθη νὰ ὑπερβῆ τὸν αὐχένα Λημέρι-Γομάρα, διότι αὐτὸς κατεῖχετο ἰσχυρῶς ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ διότι ἀντέδρασε ζωηρῶς ἡ Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία. Τὸ τελευταῖον ἐπιχείρημα, ἀντιλαμβάνεται κανεὶς πόσον σοβαρὸν εἶναι. Ἀναφέρει ἐπίσης ὅτι κατέλαβε τὴν Βασιλίτσαν. Τοῦτο εἶναι ἀνακριβές, διότι τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐπρονόησε καὶ τὴν κατέλαβε προηγουμένως.

Ὁ ἴδιος εἰς ἄλλο σημεῖον ἀναγράφει ὅτι τὴν ἐσπέραν τῆς 5ης Νοεμβρίου αἱ ἀπώλειαι τῶν Ἱταλῶν ἦσαν: Νεκροὶ 17 ἀξιωματικοὶ καὶ 354

όπλιται. Τραυματίαι 65 Ἀξιωματικοί καί 1134 όπλιται. Ἀγνοούμενοι 10 άξιωματικοί καί 648 όπλιται. Δηλαδή συνολικώς 92 Ἀξιωματικοί καί 2136 όπλιται.

Ἐπίσης ό Πράσκα διαπιστώνει ότι τήν 3ην Νοεμβρίου αί προθέσεις τών δύο άντιπάλων ήσαν : «Τών Ἴτολών, επίθεσις εἰς τήν Ἡπειρον καί άμυνα εἰς τόν Τομέα τῆς Κορυτσάς. Τών Ἑλλήνων άντιστρόφως, επίθεσις εἰς Κορυτσάν καί άμυνα εἰς Ἡπειρον». Μπορεῖ κανεῖς νά φαντασθῆ τά μεγάλα άποτελέσματα, τά όποία θά συνεπήγετο επιθετική στάσις τών Ἑλλήνων εἰς Ἡπειρον.

Ἐνδιαφέρον εἶναι τό κατωτέρω τηλεγράφημα τοῦ Στρατάρχου Μπαντόλιο πρὸς τόν Πράσκα, ὑπὸ ἡμερομηνίαν 30 Ὀκτωβρίου 1940.

«Σᾶς τηλεγραφῶ ὡς παλαιός προϊστάμενος σας. Συνηθίζω νά μένω σταθερά προσηλωμένος εἰς ένα σημεῖον, κατά τήν διάρκειαν τῆς μάχης. Τό σημεῖον αὐτό δι' ὑμᾶς εἶναι ἡ Κορυτσά. Ἐχετε ἐκεῖ τās Μεραρχίας Parma καί Piemonte. Καί φθάνει καί ἡ Μεραρχία τῆς Βενετίας. Ἡμπορεῖτε άκόμη νά χρησιμοποιήσετε τήν Μεραρχίαν Ἀρέτσο καί τήν Μεραρχίαν Μπάρι. Μὲ πέντε Μεραρχίας νομίζω ότι μπορεῖτε νά κρατήσετε τήν θέσιν. Σᾶς παρακαλῶ νά μοῦ εἰπήτε εἰλικρινῶς πῶς άκριβῶς βλέπετε τήν κατάστασιν. Τηλεγραφήσατέ μου ἐπειγόντως. Μπαντόλιο».

Τήν ἰδίαν ἡμέραν, ό Ὑφυπουργός τών Στρατιωτικῶν Σοντού έτηλεγράφησεν εἰς τό Πράσκα : » Ἐχω έτοιμούς έννέα Μεραρχίας. Θά τās στείλω άνά τρεῖς, μόλις ζητηθοῦν. Ἐπίσης ἔχω δύο έπιτελεῖα Σώματος Στρατοῦ, τά όποία εἶναι άναγκαῖα διὰ τόν συντονισμόν τῆς Διοικήσεως. Ἐξέλεξα τό τρίτον Ἀρίζιο καί τό ὄγδοον Μπανκάλα.»

Ἀπὸ τά δύο αὐτά τηλεγραφήματα βλέπομεν ότι ό άριστοτεχνικός έλιγμός τοῦ Πράσκα άνατρέπεται άπὸ τόν Μπαντόλιο καί δέν τροφοδοτεῖται άπὸ τόν Σοντού. Βλέπομεν ὅμως καί τήν άδράνειαν τοῦ Πράσκα, ό όποῖος ὑπεῖχεν ὅλας τās εὐθύνas.

Εἰς άπάντησιν τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ Μπαντόλιο ό Στρατηγός Πράσκα, μεταξὺ τών άλλων, τονίζει τήν έμπιστοσύνην, τήν όποίαν εἶχε διὰ τήν τελικήν έκβασιν τοῦ άγώνος, «ἔστω καί άν ένεφανίσθησαν, ὅπως λέγει, πρὸς τό παρόν δυσκολία, κυρίως λόγω τῆς έλλείψεως μεταφορικῶν μέσων, καί τῆς κακοκαιρίας».

Τό τηλεγράφημα τοῦτο έστάλη τήν 4ην Νοεμβρίου, ότε πλέον ό έλιγμός τοῦ Πράσκα εἶχεν άρχίσει νά εξαρθρώνεται : «Τήν πρωίαν τῆς 5ης Νοεμβρίου ό έχθρός γράφει εἰς τό βιβλίον του, ένέτεινε τήν πίσίν του εἰς τās πλαγιάς τοῦ Σμόλικα καί μετὰ έπτάωρον μάχην κατώρθωσε νά καταλάβῃ τό ὕψωμα 1609 καί προσεπάθησε νά προωθήσῃ στοιχεῖα ὡπλισμένα μὲ πολυβόλα εἰς τήν περιοχὴν τῆς Βρυάζας. Βραδύτερον

εξεδιώχθη από τον συνοικισμόν τοῦ ὑψώματος 1609 ὑπὸ στοιχείων τοῦ Τάγματος Τζεμόνα καὶ ὑπὸ τῆς 14ης Πυρ/χίας, ἡ ὁποία ἔβαλε μὲ ἀκρίβειαν»·

«Ὁ ἐχθρὸς ὑπέβαλε τὸν συνοικισμόν τῆς Βρυάζας εἰς βομβαρδισμόν δι' ὄλων τῶν 81, οἱ ὁποῖοι, μεταξύ τῶν ἄλλων ἐπληξαν τὸ Στρατηγεῖον καὶ τὸν Σταθμὸν Ἀσυρμάτου. Ἦτο προφανὲς ὅτι ἡ πρόθεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο νὰ παρεμβληθῆ μεταξύ τῶν 9ου καὶ 8ου Συνταγμάτων Ἀλπινιστῶν, διὰ νὰ τὰ χωρίσῃ. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς νέας αὐτῆς ἀπειλῆς ὁ Δ/τῆς τῆς Μερραρχίας διέταξε τὸ 9ον Συντάγμα Ἀλπινιστῶν νὰ προωθήσῃ τὸ Τάγμα «Ἀκούϊλα» πρὸς τὰ ἐπάνω, ἐπὶ τῶν νοτιοανατολικῶν πλαγιῶν τοῦ Σμόλικα καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸν ἐχθρὸν, ὁ ὁποῖος ἐπετίθετο κατὰ τῶν στοιχείων τοῦ Τάγματος Τζεμόνα καὶ νὰ ὑποταχθῆ εἰς τὴν διαταγὴν τῆς «Σουπεραλάμπα», ἡ ὁποία ἔλεγε: «Νὰ συγκρατηθῆ ὁ ἐχθρὸς, νὰ γίνῃ συγκέντρωσις εἰς τὴν ζώνην τῆς Βρυάζας καὶ νὰ ἐξασφαλισθῆ ἡ ὁδὸς συγκοινωνίας μὲ τὴν Κόνιτσαν».

«Ἐν τῷ μεταξύ ἐξεδηλώθησαν ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις μεταξύ Γομάρας καὶ Βασιλίτσας καὶ τὸ Τάγμα «Τσιβιντάλε» (τὸ ὁποῖον, κατὰ διαταγὴν τῆς Μερραρχίας εἶχε συμπτυχθῆ ἀπὸ τὴν Βωβούσαν εἰς τὰ ὑψώματα 1870,18-1609) διεπίστωσεν ἀπόπειραν κυκλώσεως ἐξ ἀριστερῶν ἀπὸ ἐχθρικὴν δύναμιν περίπου Τάγματος. Αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις προσέβαλαν τὴν Μερραρχίαν ἀπὸ ὅλας τὰς πλευράς. Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτὰς ἡ διοίκησις τῆς Μερραρχίας ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν «Σουπερλάμπα» ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Μερραρχιακῆς Διοικήσεως καὶ τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν δὲν ἠδύνατο νὰ κρατηθῆ καὶ ὅτι μόνον ἡ κατάστασις τῶν πλαγιῶν νοτιοανατολικῶν τοῦ Σμόλικα ἐκ μέρους τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν σύνδεσιν τῶν δύο τακτικῶν ὁμάδων.»

Τὴν πρωίαν τῆς 6ης Νοεμβρίου ηὔξήθησαν αἱ ἐπιθέσεις εἰς τὸ μέτωπον τῶν Ταγμάτων «Τολμέτσο, Τσιβιντάλε καὶ Τζεμόνα» καὶ διεγράφετο ἐπίθεσις ἀπὸ τὸ Σαραντάπορον πρὸς τὸ ὑψωμα 1874 (δυτικαὶ πλαγιαὶ τοῦ Σμόλικα), πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ὁποίας ἀπεστάλη τὸ Τάγμα «Βιτέντσα» τοῦ 9ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν. Τότε ἡ Διοίκησις τῆς Μερραρχίας, λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην ἐξασφαλίσεως τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν ἐφοδίων, τὰ ὁποῖα ἐρρίπτοντο ἀπὸ ἀέρος, ἀπεφάσισε νὰ ἐνώσῃ τὰ 8ον καὶ 9ον Συντάγματα Ἀλπινιστῶν. Καὶ ἔδωκε διαταγὰς ὅπως τὴν νύκτα τῆς 7ης Νοεμβρίου τακτικὴ ὁμάς τοῦ 8ου Συντ. Ἀλπινιστῶν ἀπαγκιστρωθῆ καί, διὰ τῆς ὁδοῦ Βρυάζας-Πάδες, φθάσῃ εἰς τὴν ζώνην τοῦ Ἀρματα καί, ἀφοῦ συνδεθῆ μὲ μὲ τὸ Τάγμα «Ἀκούϊλα», ὀργανωθῆ πρὸς ἀμυναν.» «Τὴν 14ην ὥραν τῆς 6ης Νοεμβρίου ἡ Διοίκησις τῆς Μερραρχίας μὲ τὸ Στρατηγεῖον καὶ μὲ Στοιχεῖα τῶν Ὑπηρεσιῶν ἤρχισε κίνησιν πρὸς τὸ Πάδες καὶ τὸ Ἐλεύθερον καὶ ἐφθάσεν εἰς τὸ δευτέρον συνοικισμόν τὴν 13ην ὥραν τῆς 7ης Νοεμβρίου.»

« Ἡ τακτικὴ ὁμὰς τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν, μετὰ σειρὰν μαχῶν, κατώρθωσε ν' ἀπαγκιστρωθῆ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ζώνην τῶν Ἀρμάτων. Ἐκεῖ ἠναγκάσθη ν' ἀγωνισθῆ διὰ ν' ἀναχαιτίσῃ τὸν ἐχθρὸν, ὃ ὁποῖος ἐπετίθετο ἐναντίον τοῦ κέντρου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ της πλευροῦ καὶ ὃ ὁποῖος εἶχε καταστήσει τὸ δεξιὸν της πλευρὸν στόχον βιαίου πυρὸς πολυβόλων. Τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν ἐμάχετο ἐπὶ τοῦ Σμόλικα καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν πλαγιῶν. » « Τὸ ἀπόγευμα τῆς 7ης 7ης Νοεμβρίου ἢ Δ/σις τῆς Μεραρ. ἔλαβεν εἰς Ἐλεύθερον χωρ. γραπτὴν διαταγὴν τῆς «Σουπεράλμπα», διὰ τῆς ὁποίας διατάσσεται νὰ συγκεντρωθῆ εἰς Κόνιτσαν καὶ νὰ κλείσῃ τὴν γραμμὴν Ἀώου-᾽Ορους Γκραμπενίτσας-Πλαγιᾶς τῆς Νεσαρίας. Κατόπιν τούτου ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διέταξε τὴν τακτικὴν ὁμάδα τοῦ 8ου Συντάγματος Ἀλπινιστῶν νὰ συμπυκνωθῆ, ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, διὰ τῆς ὁδοῦ Πάδες-Ἐλεύθερον-Αὐχὴν Χρηστοβασίλη πρὸς τὴν Κόνιτσαν καὶ τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν, τὸ ὁποῖον εἶχε ὑποστῆ μικροτέρας ἀπωλείας, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἄμυναν τῆς πλαγιᾶς τοῦ Αὐχένος Χρηστοβασίλη, διὰ νὰ καλύψῃ τὴν κίνησιν τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν ». « Ἡ τακτικὴ ὁμὰς τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν ἐξετέλεσε, κατὰ τὴν 8ην, 9ην καὶ 10ην Νοεμβρίου, τὴν διατοχθεῖσαν κίνησιν, ἐνῶ τὸ 9ον Ἀλπινιστῶν ἐκρατοῦσε τὸν Αὐχένα Χρηστοβασίλη, ὅπου ἡσκεῖτο ἰσχυρὰ πίεσις τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ τὴν Μεσαρίαν καὶ ἀπὸ τὴν πλαγιὰν τοῦ ὑψώματος 1847. »

« Ὀλόκληρος ἡ κίνησις τῆς τακτικῆς ὁμάδος τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν ἀπὸ τὴν ζώνην τῶν Ἀρμάτων εἰς τὴν Κόνιτσαν ἔγινε διὰ διαφόρων ἀτραπῶν, αἱ ὁποῖαι ὁδηγοῦν ἀπὸ τὰ ἄρματα εἰς τὴν πλαγιὰν τοῦ Αὐχένος Χρηστοβασίλη, ὑπὸ ἔντονον πῦρ πολυβόλων καὶ Πυροβολικοῦ ». « Κατὰ τὴν διάβασιν τῆς κόγχης τοῦ Ἐλευθέρου, τὸ ἐχθρικὸν Πεζικόν, μὲ τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐνωθῆ καὶ ὁ ἀμαχος πληθυσμὸς, ἐπετέθη κατὰ τῶν φαλάγγων μας. Τὰ τμήματά μας, ἂν καὶ ἐξηντλημένα ἐκ τῆς, ἐπὶ ὀκτῶ περιπτῶν ἡμέρας, ἐλλείψωσιν τροφίμων καὶ μὲ δυνάμεις μειωμένας ἀντέδρασαν μὲ ἀδάμαστον ἀποφασιστικότητα. Καὶ κατώρθωσαν ν' ἀνοίξουν, μὲ μάχας, αἱ ὁποῖαι διήρκεσαν μέχρι τῆς 7ης ὥρας καὶ μὲ ἔντονον δρᾶσιν τῶν πυροβολαρχιῶν τῆς ὁμάδος Κονελιάνο, (αἱ ὁποῖαι ἔρριψαν εὐστόχως καὶ τὸ τελευταῖον τῶν βλήμα), διαφόρους διόδους ». « Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν περίστασιν Ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλίται ἐπλήγησαν σκληρῶς, ἐφρονέθησαν δὲ καὶ πολλὰ τετράποδα ».

Ἡ τακτικὴ ὁμὰς τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν μὲ τὴν Διοίκησιν τῆς Μεραρχίας ἐβάστασε τὸ μέγιστον βῆρος τοῦ ἀγῶνος : Ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου μέχρι τῆς 10ης Νοεμβρίου ἐπολέμησε καὶ ἐβάδισε διὰ ν' ἀνοίξῃ τὴν ὁδόν, πρῶτον διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Βωβούσαν καὶ κατόπιν εἰς Κόνιτσαν, διαρκῶς ὑφισταμένη τὰς

ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὰ πλευρὰ καὶ εἰς τὸ κέντρον. Ἄν δὲν ἐξέλιπαν τὰ τρόφιμα μετὰ τὴν 5ην ἡμέραν τῆς πάλης, θὰ ἦτο δυνατὴ ἡ συνέχισις τοῦ ἀγῶνος. Διότι, παρὰ τὰς μεγάλας ἀπωλείας, ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται ἐπέδειξαν μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς θαυμαστὴν καρτερίαν». «Κατὰ τὰς συνεχεῖς μάχας ὁ ἐχθρὸς ὑπέστη σημαντικὰς ἀπωλείας καὶ τὰ Τμήματα τῆς τακτικῆς ὁμάδος πολλάκις ἐκυρίευσαν διάφορα ἐφόδια τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ τακτικὴ ὁμάς τοῦ 9ου Ἀλπινιστῶν ὑπέστη μικροτέρας ἀπωλείας ἀπὸ τὸ 8ον, διότι, μέχρι τοῦ Ἄωου, δὲν ἀντιμετώπισεν ἀντίστασιν τοῦ ἐχθροῦ τόσο ἰσχυράν, ὅσον ἐκείνη, τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς προέβαλεν εἰς τὸ μέτωπον. Τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἀπωλειῶν τὰς ὁποίας ὑπέστη ἐνῶ προσπάθοῦσε νὰ κρατήσῃ τὸν Αὐχένα Χρηστοβασίλη, τὸν ὁποῖον κατῶρθωσε νὰ τὸν κρατήσῃ, παρὰ τὴν ἰσχυρὰν ἐχθρικήν πίεσιν, μὲ ἀλπινιστικὴν ἐπιμονήν. Παρομοίαν ἐπιμονὴν δεικνύει καὶ τώρα ἕως ὅτου καταστῆ δυνατὴ ἡ ἀντικατάστασις τῆς». «Τὴν ἑσπέραν τῆς 10ης Νοεμβρίου ἡ Μεραρχία συνεκεντρώθη εἰς τὴν Κόνιτσαν. Τὴν 11ην Νοεμβρίου ἔφθασε ἡ διαταγὴ τῆς «Σουπεράλμπια», ὅπως τὸ 9ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν παραμείνῃ, μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, εἰς τὴν ζώνην τῆς Κονίτσης καὶ ὅπως ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, μὲ τὴν βᾶσιν ἀνεφοδιασμοῦ μεταφερθῆ ἀπὸ τὸ Βεράτιον εἰς Πρεμετὴν. Καὶ ἡ μεταφορὰ αὕτη πραγματοποιεῖται ἀναφορικῶς μὲ τὰς ὑπηρεσίας, αἱ ὁποῖαι εἶχαν παραμείνει εἰς τὴν Ἐρσέκαν». «Εἶναι πάντοτε πολὺ ὀδυνηρὸν δι' ἕνα Διοικητὴν, ὅταν αὐτὸς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ δώσῃ διαταγὴν συμπτύξεως. Εἶναι ὁμοῦ καὶ καθήκον τὸ ὁποῖον ἕνας Διοικητὴς ὀφείλει νὰ τὸ ἀντιμετωπίζῃ μὲ σταθερότητα. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ζητηθοῦν ἀπὸ τὸν γενναῖον Τζιρόττι καὶ τοὺς Ἀλπινιστὰς του περισσότερα ἀπὸ ὅσα εἶχαν πράξει. Διέταξα τὴν Τζούλια, ἡ ὁποία ὑφίστατο τὰς ἐπιθέσεις ἐξαιρετικῶς εὐκινήτων Τμημάτων τοῦ ἐχθροῦ ἀπὸ ὅλας τὰς διευθύνσεις, νὰ κινηθῆ πρὸς τὴν Κόνιτσαν, ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἀκόμη ἐδάφους, καὶ τὴν εἰδοποίησα συγχρόνως ὅτι, κατὰ τὴν πορείαν τῆς, θὰ συναντοῦσε τὴν Μερ. Μπάρι».

Συνομιλία Στρατηγοῦ Μαχᾶ μὲ τὸν Στρατηγὸν Πράσκα Ἀρχιστράτηγον τῶν εἰς Ἑλλάδα εἰσβαλουσῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων

Αὐτὰ ὡς ἀνωτέρω γράφει ὁ Στρατηγὸς Πράσκα Δ/τῆς τῶν εἰσβαλουσῶν εἰς Ἑλλάδα Ἰταλικῶν δυνάμεων τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940.

Ἐνταῦθα πρέπει νὰ ἀναφέρω τὴν συνομιλίαν τὴν ὁποίαν εἶχον μετ' αὐτοῦ ἐν Ρώμῃ τὸν Ὀκτώβριον 1947 ὅτε διηρχόμην μεταβαίνων εἰς Λονδῖνον. Ἡ συνομιλία αὕτη διεξήχθη παρόντος τοῦ Ἀκολούθου τύπου τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας καὶ τοῦ τέως Ἀντιπροέδρου τῆς Κυβερνήσεως Στεφανοπούλου καὶ κ. Γ. Ἀθανασιάδη Νόβα.

Ἡ συνομιλία διεξήχθη σχετικῶς μὲ τὰς ὑπὸ τοῦ κ. Πράσκα διεξαχθείσας ἐπιχειρήσεις. Οὗτος μὲ ἠρώτησεν ἰδίως πῶς συνέβη οἰανδήποτε κατεύθυνσιν καὶ ἂν ἐλάμβανεν εἰς Πίνδον νὰ κυκλοῦται ὑπὸ τῶν Ἑλληνικῶν στρατευμάτων. Ἐπίσης πῶς συνέβη νὰ εὐρεθοῦν τόσα πολλὰ στρατεύματα εἰς Πίνδον ἐνῶ ἡμεῖς εἶχομεν μόνον δύο τάγματα. Τέλος εἶπεν ὅτι ἐξέλαβεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὡς φάλαγγας στρατευμάτων ἐνισχύσεως τὰς μακρὰς φάλαγγας τῶν γυναικῶν, γερόντων καὶ παιδιῶν τὰς ὁποίας ἐρησιμοποίησαμεν διὰ τὸν ἀνεφοδιασμὸν εἰς τρόφιμα καὶ πυρομαχικὰ τῶν ἐπὶ τῆς Πίνδου μαχομένων. (Δεδομένου προσθέτομεν ἡμεῖς τὰς δύο Μοίρας Αὐτοκινήτων τοῦ Σ.Σ. ἀνεφοδιασμοῦ εἰς τρόφιμα καὶ Πυρομαχικὰ ἐρησιμοποίησαμεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς διὰ τὴν μεταφορὰν ἐσπευσμένως μαχητῶν ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Δυτικὴν Μακεδονίαν εἰς Πίνδον).

Εἰς ταῦτα τοῦ ἀπήντησα. Εἰς τὸ Βιβλίον σας «Ἐγὼ ἐκτύπησα τὴν Ἑλλάδα» ὅπου περιγράφετε τὰς ὑφ' ὑμῶν διεξαχθείσας ἐπιχειρήσεις εἰσβολῆς εἰς Ἑλλάδα δὲν ἀναγράφετε ποία ἦτο ἡ ἰδέα ἐνεργείας σας διὰ τὰς μελλούσας νὰ διεξαχθοῦν ὑφ' ὑμῶν ἐπιχειρήσεις. Ἐγὼ θὰ σᾶς πῶ πῶς τὴν ἀντελήφθη τότε καὶ πῶς προσεπάθησα νὰ τὴν ἐλέγξω καὶ νὰ ἐνεργήσω πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ ἐλιγμοῦ σας.

Ἐπιτιθέμενος κατὰ μέτωπον κατὰ τῆς VIIIης Μερ. θὰ ἐκτελούσατε ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμὸν διὰ μέσου τῆς Πίνδου πρὸς Μέτσοβον ἵνα ἀναγκάσετε τὴν VIIην Μερ. νὰ ὑποχωρήσῃ διὰ νὰ μὴ συντριβῇ.

Μία δευτερεύουσα ὑπερκερωτικὴ ἐνέργειά σας θὰ ἐξεδηλοῦτο ἀπὸ Παρामυθιὰν κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης πρὸς Πρέβεζαν.

Μάλιστα μοῦ ἀπήντησεν. Αὐτὴ ἦτο ἡ ἰδέα ἐνεργείας μου. Πολὺ καλὴ ἦτο τοῦ ἀπήντησα. Μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι δὲν ἐτροφοδοτήσατε μὲ ἐπαρκεῖς δυνάμεις ἰδίᾳ τὴν διὰ μέσου τῆς Πίνδου σπουδαιότεραν ὑπερκερωτικὴν σας προσπάθειαν. Τὸ βᾶθος τῆς διαδρομῆς τῆς ὑπερκερωτικῆς σας προσπάθειας ἀπὸ Ἐρσέκαν - Λεσκοβίκη μέχρι Μετσόβου ἦτο πολὺ μεγάλη διὰ τὴν Μερ. Ἀλληνιστῶν Τζούλια ὅσον δήποτε καλὴ καὶ ἂν ἦτο καὶ ὅσον-δήποτε ἄριστος καὶ ἂν ἦτο ὁ Δ/τῆς τῆς Στρατηγὸς Τζιρότι. Οὐτε τὴν ἀνεπάρκειαν ταύτην ἐθεράπευεν ἡ διαταγὴ ποῦ τῆς ἐδώσατε νὰ προχωρήσῃ μὴ ἐνδιαφερομένη διὰ τὸ κενὸν ποῦ θὰ ἄφινεν ὀπισθὲν τῆς. Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἀπὸ τὴν πείραν τῶν Πολέμων τὸ βᾶθος τῆς προχωρήσεως μιᾶς μονάδος δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὸ ἥμισυ τοῦ πλάτους τοῦ διανοιγέντος ρήγματος. Βεβαίως ὁ κανὼν αὐτὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχύσῃ διὰ τὰς τεθωρακισμένας μονάδας, ἰδίᾳ τὰ ἄρματα μάχας. Καίτοι καὶ δι' αὐτὰς εἰσέτι δὲν εἶναι ἀπόλυτος ἡ ἐξαίρεσις των.

Βεβαίως ἡ ὑποχώρησις τῆς VIIIης Ἑλληνικῆς Μερ. εἰς Ἀραχθὸν σᾶς ἀνοιγε τὴν πύλην τῆς Θεσσαλίας. Ἐπρεπε λοιπὸν ἡ VIIIη Ἑλληνικὴ Μερ.

νά μὴν ἀφήσῃ ποτὲ τὴν θέσιν τῆς εἰς Καλπάκι καὶ νά ὑποχωρήσῃ εἰς Ἄραχθον.

Συμπέρασμα εἶναι ὅτι τὰ στρατεύματά σας δὲν ἔπρεπε ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ νά φθάσουν εἰς Μέτσοβον. Πολὺ ὀρθῶς ἐσκέφθητε καὶ ἐδώσατε διαταγὴν ἵνα ἡ ἰδικὴ σας Μερ. Τζούλια ἀδιαφοροῦσα καὶ διὰ τὸ κενὸν ποῦ ἄφηνεν ὀπισθὲν τῆς ὀπωσδὴποτε νά φθάσῃ εἰς Μέτσοβον. Παρ' ὀλίγον νά τὸ κατορθώσῃ.

Ἐφθασεν εἰς Βωβούσαν ἡμίσειαν ἡμέραν πορείας ἀπὸ τὸ Μέτσοβον. Ὁ Δ/τῆς τῆς Ἑλληνικῆς VIIIης Μερ. δεχθεὶς τὴν ἐπίθεσίν σας εἰς Καλπάκι καὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν διὰ μέσου τῆς Πίνδου ὑπερκερωτικὴν σας προσπάθειαν ὡς καὶ τὴν κατὰ μῆκος τῆς θαλάσσης ἐκλονίσθη πρὸς στιγμὴν καὶ διέταξε σύμπτυξιν τῆς VIIIης Μερ. Τοῦτο ἡμεῖς οἱ τοῦ Β' Σ.Σ. εἴχομεν ὑπ' ὄψει καὶ πρὸ τῆς εἰσβολῆς σας εἰς σύσκεψίν μας μετ' αὐτῆς τὴν κατεστήσαμεν προσεκτικὴν νά μὴ συμπτυχθῇ ποτὲ διότι θὰ ἀπεκάλυπτε τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τοῦ Β' Σ.Σ.

Τὸ Β' Σ.Σ. θὰ ἔκαμνε τὸ πᾶν νά κτυπήσῃ τὰ νῶτα καὶ τὸ πλευρὸν τοῦ ἐχθροῦ ποῦ θὰ ἐπετίθετο κατὰ τοῦ Καλπακίου. Ἡ εἰσβολὴ τῆς Τζούλια εἰς τὴν Πίνδον δὲν μᾶς ἐπέτρεπε νά κτυπήσωμεν τὰ νῶτα καὶ τὸ πλευρὸν τοῦ προσβάλλοντος τὸ Καλπάκι ἐχθρικοῦ στρατοῦ. Τὸ ἐλάχιστον λοιπὸν ποῦ θὰ ἔπρεπε νά κάμωμεν θὰ ἦτο νά ἐμποδίσωμεν ἀντὶ πάσης θυσίας νά φθάσετε εἰς Μέτσοβον.

Ἄν ὅμως ὅπως εἶχεν ἀποφασίσῃ κάποια στιγμὴ ὁ Δ/τῆς τῆς VIIIης Μερ., αὕτη συνεπτύσσετο ἐκούσίως, ἢ προσπάθειά μας θὰ ἀπέβαινε ματαία.

Εὐτυχῶς ὀλίγον μετὰ τὴν ἀπόφασιν συμπτύξεως τῆς ὁ Δ/τῆς τῆς VIIIης Ἑλληνικῆς Μερ. διέταξε νά παραμείνῃ ἡ Μερ. Ἡμεῖς τότε ἐνετείναμεν ὅλας τὰς προσπάθειάς μας, ὄχι μόνον νά μὴ φθάσουν εἰς Μέτσοβον αἱ ἰδικαὶ σας δυνάμεις, ἀλλὰ νά τὰς κυκλώσωμεν καὶ νά τὰς διαλύσωμεν. Πρᾶγμα ὅπερ ἐπετύχομεν. Μὲ δυνάμεις μας ἀφιχθείσας ἐν τάχει κατελάβομεν τὰς διαβάσεις Σμόλικα, Γομάραν, Βασιλίτσαν καὶ μὲ δυνάμεις κατερχομένας ἀπὸ Μέτσοβον (ἐφέραμεν ἐκεῖ τὴν Μερραρχίαν ἵππικου), ἐκυκλώσαμεν τὰς πρὸς Μέτσοβον ὀδευούσας δυνάμεις σας καὶ τὰς διελύσαμεν. Ἄν μάλιστα κατωρθώναμεν νά ἀπαγορεύωμεν καὶ τὴν μόνην ἐναπομένουσαν εἰς αὐτὰς διάβασιν πρὸς Κόνιτσαν διὰ Παλαιοσελίου - Πάδες θὰ συναλαμβάνομεν καὶ τὸν Δ/τὴν τῆς Μερ. Τζούλια, γενναῖον Στρατηγὸν Τζιρότι.

Ἐννοεῖται εὐρέθῃμεν καὶ ἡμεῖς εἰς δίλημμα ἂν ἔπρεπε νά καταδιώξωμεν καὶ κυκλώσωμεν καὶ διαλύσωμεν τὰς πρὸς Μέτσοβον ὀδευούσας δυνάμεις σας, ὥστε νά μὴ φθάσουν εἰς αὐτὸ ἢ νά κινηθῶμεν κατὰ τῶν πλευρῶν καὶ νῶτων τῶν κατὰ Καλπακίου δυνάμεών σας. Αὐτὸ τὸ δεύτερον ἦτο σοβαρώτερον καὶ ἐξήτει τοῦτο ἡ I. Μερ. μας ποῦ σᾶς προσέβαλεν εἰς Φούρκα - Ταμποῦρι - Κεράσοβον. Ἡ στιγμὴ ὅμως ἦτο εὐαίσθητος καὶ ἐπέιγουσα.

«Νὰ μὴ συμπτυχθῆ ἡ VIIIη Μεραρχία». Νὰ μὴ φθάσουν αἱ δυνάμεις σας εἰς Μέτσοβον. Νὰ ἐξουδετερώσωμεν δηλ. τὸ πιὸ λεπτὸ σημεῖον τοῦ ἐλιγμοῦ σας. Ἡ VIIIη Ἑλλ. Μεραρχία ἢ ὁποῖα ἤθελε νὰ συμπτυχθῆ πρὶν φθάσετε εἰς Μέτσοβον, ἀφεύκτως θὰ συνεπτύσσετε ἂν ἐφθάνατε εἰς αὐτό. Καὶ αὐτὸ ἐκάμαμε. Δὲν σᾶς ἀφήσαμε νὰ φθάσετε εἰς Μέτσοβον. Καὶ τὰ δύο δὲν μπορούσαμε νὰ τὰ κάμωμε ἐλλείψει ἐπαρκῶν δυνάμεων, δηλ. νὰ προσβάλωμεν τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα τῶν κατὰ Καλπακίου δυνάμεών σας καὶ νὰ σᾶς ἐμποδίσωμεν νὰ φθάσετε στὸ Μέτσοβον.

Ἄλλη κύκλωσις σας ἦτο εἰς περιοχὴν Φούρκας - Ταμποῦρι - Κερασόβου. Σφάλμα σας διότι ἡ εἰσβολὴ σας διὰ τῆς Πίνδου τοῦ δου Σύν/τος Ἀλπινιστῶν δὲν εἶχε πλάτος. Βεβαίως ὅπως μοῦ εἶπατε ἐγνωρίζατε ὅτι εἰς Πίνδον δὲν εἶχαμε παρὰ 2 τάγματα καὶ ὑμεῖς εἰσεβάλατε μὲ μίαν Μεραρχίαν καὶ Τάγματα Μελανοχιτῶτων. Ἡμεῖς ὅμως, καὶ αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα, κατωρθώσαμε νὰ μεταφέρωμεν δυνάμεις ἀπὸ Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν καὶ νὰ γίνωμεν ἰσχυρότεροί σας εἰς τὸ ὠρισμένον αὐτὸ σημεῖον. Καὶ τὸ πολυτιμότερον λάφυρόν μας κατὰ τὴν μάχην αὐτὴν ἦτο ὅτι εὐρήκαμε σειρὰν χαρτῶν σας 1 /50.000 ὀλοκλήρου τῆς Ἀλβανίας, τῶν ὁποίων ἐστερούμεθα καὶ οὕτω ἐξ ἀντιγραφῆς αὐτῶν ἐφωδιάσθημεν μὲ τόσον ἀκριβεῖς καὶ λεπτομερεῖς χάρτας τῆς Ἀλβανίας μὲ τοὺς ὁποίους ἐκάμαμε τὸν πῶλεμον ἐκεῖνον.

Στὴν ἀρχὴν τῆς εἰσβολῆς σας ἐπληροφορήθημεν ὅτι κατελάβατε τὰς διαβάσεις Ἀρένας ἐπὶ τοῦ Γράμμου, πράγμα πού ἐδείκνυε γιὰ μᾶς ὅτι ἡ κατεύθυνσις σας ἦτο πρὸς Καστοριάν, ὑπερκέρασιν δηλ. τῶν ἐκεῖ Ἑλληνικῶν δυνάμεων. Καὶ ἐκλονίσθημεν πρὸς στιγμὴν διότι μέχρι τότε ἐπιστεύομεν ὅτι σεῖς θὰ ἐπηγαίνατε πρὸς Μέτσοβον. Ἐγκαίρως ὅμως ἐπληροφορήθημεν ὅτι τοῦτο δὲν ἦτο ἀκριβές. Καὶ ὅμως ἀπήντησεν ὁ Στρατηγὸς Πράσκα διέταξα τὴν κατάληψιν τῶν δύο διαβάσεων τῆς Ἀρένας ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ διαταγὴ μου δὲν ἐξετελέσθη. Αὐτὴ ἦτο τοῦ προσέθεσα ἡ σύγκρουσις τῶν δύο θελήσεων μας» «σεῖς ἠθέλατε νὰ πᾶτε στὸ Μέτσοβον» καὶ «ἡμεῖς νὰ σᾶς ἐμποδίσωμεν». Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξεν βιαία. Καὶ ἡ θέλησις μας κατίσχυσε. Ἐννοεῖται παρ' ὅλους τοὺς λεπτομερεῖς χάρτας σας ἡμεῖς ἐγνωρίζομεν λεπτομερῶς τὸ ἔδαφός μας καὶ κατωρθώναμε νὰ κατερχόμεθα εἰς λεπτομερείας τοῦ ἀγῶνος καὶ νὰ μετακινούμεν ἐγκαίρως καὶ ὅπου ἔπρεπε τάγματα καὶ λόχους ἀκόμη, ὅπως εἰς τὴν κύκλωσίν σας εἰς Δίστρατον. Ἐννοεῖται ὅτι ἂν εἶχατε τροφοδοτήσῃ μὲ διπλάσιας δυνάμεις τὴν διὰ τῆς Πίνδου ὑπερκερωτικὴν σας προσπάθειαν ἴσως αἱ δυσκολαί μας νὰ ἦσαν ἀνυπέβλητοι. Φαίνεται δὲν ἐμελετήσατε τὰς δυνατότητάς μας συγκεντρώσεως δυνάμεών μας εἰς Πίνδον ἐκ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας.

Ἴσως διὰ νὰ δικαιολογήσῃ διατὶ δὲν ἐπροικοδότησε τὴν διὰ τῆς Πίνδου ὑπερκερωτικὴν προσπάθειαν μὲ πολλὰς δυνάμεις ὁ Στρατηγὸς Πρά-

σκα μοῦ ὠμίλησε περί τῶν διαδοχικῶν γραμμῶν ἀμύνης τὰς ὁποίας ὀργανώναμε εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος π.χ. εἰς τὸν ἄνω Ἀλιάκμονα, εἰς τὰ Σέρβια κλπ. Τὰ χαρακώματα αὐτὰ ἀπεδείκνουν πράγματι ὅτι ἐκεῖ ἐδηλώνναμε μὲ τὰ χαρακώματα αὐτὰ τὴν θέλησίν μας νὰ ἀμυνθῶμεν. Αὐτὸ ὅμως δὲν προεξοφλοῦσε ὅτι δὲν θὰ ἀμυνώμεθα ἐπὶ τῆς γραμμῆς τῶν συνόρων μας. Ἄν δὲν εἶχομεν χαρακώματα καὶ ὀργανώσεις εἰς τὴν Πίνδον, οὐδὲ ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ἐπ' αὐτῆς ἴσως τοῦτο νὰ ἦτο πρόκλησις πρὸς ὑμᾶς νὰ

Ὁ Στρατηγὸς Β. Βραχνὸς Δ/τῆς 1ης Μεραρχίας.

περάσετε ἀπὸ τὴν Πίνδον ὅπου ἄνευ τῶν ἀρμάτων σας μάχης καὶ ἔνεκα δυσκολιῶν χρησιμοποίησεως τῆς ἀεροπορίας σας τῶν ὁποίων ἀμφοτέρων ἡμεῖς ἐστερούμεθα, θὰ εἴμεθα εἰς μέσα ἴσοι πρὸς ἴσους. Τέλος εἶπον εἰς τὸν Στρατηγὸν Πράσκα μὲ ποίας δυνάμεις θὰ ἐξεχύνεσθε ἐντὸς τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Β' Φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων σας ; Μὲ ἐκείνας πού σας ὑπεσχέθησαν νὰ σᾶς στείλουν διαδοχικῶς μετὰ τὴν ἔναρξιν τῶν ἐπιχειρήσεων ; Νομίζω τοῦ ἀπῆντησα ὅτι πρὶν σκεφθῆ κανεὶς τὴν Β' Φάσιν πρέπει νὰ

ξη τελειώση τὴν Α' Φάσιν. Αἱ δὲ δυνάμεις διὰ τὴν Β' Φάσιν νὰ εὐρίσκωνται ἔτοιμοι πρὸς ἐκκίνησιν ἄνα τῆ ἐνάρξει τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐνῶ ἡ Ἡγεσία σας μόνον κατὰ Ἰανουάριον ἤρχισε νὰ στέλλῃ σοβαρὰς δυνάμεις εἰς Ἀλβανίαν. Διὰ νὰ ἀντιμετωπίσετε δὲ τὴν τραγικὴν κατάστασίν σας τῆς Α' Φάσεως ἐχρησιμοποίησατε τὴν Μεραρχίαν Μπάρρι ἢ ὅποια προωρίζετο διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας.

Μετὰ ταῦτα ἡ συνομιλία μας περιστράφη εἰς τὴν χρησιμοποίησιν τῆς Ἱταλικῆς ἀεροπορίας καὶ τὸ κλιμάκιον πυρὸς τοῦ Πεζικοῦ, ὅπερ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο τὸ σπουδαιότερον σημεῖον τῶν μεθόδων μάχης τοῦ Πεζικοῦ. Ὑπῆρξα τοῦ εἶπον φαντάρος μάχιμος ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Διῶκησα λόχον εἰς Μακεδονίαν καὶ Μικρὰν Ἀσίαν. Δι' αὐτὸ τὴν ὅλην στρατηγικὴν μου κατηύθυνα εἰς τὸ πῶς νὰ κάμω ὅλοι νὰ ἐργάζωνται διὰ τὸ κλιμάκιον πυρὸς, νὰ τὸ ἐνισχύουν καὶ νὰ τὸ προστατεύουν καὶ νὰ τὸ κάμνουν νὰ προχωρῇ.

Τέλος ὁ Πράσκα κατεδίκασε τὴν εἰσβολὴν τῆς Ἱταλίας εἰς Ἑλλάδα καὶ νηύχθη νὰ ἀξιωθῇ νὰ κατέλθῃ εἰς Ἀθήνας, νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ νὰ εὐχηθῇ ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ.

Συνομιλία Στρατηγοῦ Μαχᾶ μὲ τὸν Στρατηγὸν Ἀεροπορίας Σαντόρρο Ἐπιτελάρχην Ἱταλικῶν Ἀεροπορικῶν Δυνάμεων κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ἱταλῶν εἰς Ἑλλάδα.

Πληροφορηθεὶς ὁ Στρατηγὸς Σαντόρρο ὅτι τὴν ἐπομένην ἐπρόκειτο νὰ ἔχω συνομιλίαν μὲ τὸν Στρατηγὸν Πράσκα ἐζήτησε νὰ μὲ ἰδῇ προηγουμένως πρὶν συναντηθῶ μὲ τὸν Στρατηγὸν Πράσκα. Ἐπέμεινε πρὸς τοῦτο πολὺ καὶ ἠναγκάσθη νὰ τὸν δεχθῶ τὴν ἐσπέραν. Μοῦ ἐξήγησεν ὅτι ἡ ἀποτυχία τῆς Ἱταλικῆς Ἀεροπορίας ὠφείλετο εἰς τὰς ἀορίστους διαταγὰς τοῦ Στρατηγοῦ Πράσκα. Οὗτος διέτασε π.χ. Βομβαρδίσσατε Δυτικὴν Μακεδονίαν, Βομβαρδίσσατε μεγάλας ἐκτάσεις κλπ. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι ἴσως νὰ συνέβαινεν ἔτσι. Αὐτὸς μποροῦσε νὰ διορθώσῃ ὅλα αὐτὰ ἐνεργῶν ὡς ἐξῆς: Γνωρίζων τὸν ἐλιγμὸν τοῦ ἀρχιστρατήγου, νὰ καθορίζῃ αὐτὸς τοὺς συγκεκριμένους στόχους οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ βομβαρδισθοῦν διὰ νὰ διευκολύνουν τὸν ἐλιγμὸν αὐτόν. Ἐὰν παρουσίαζε τοιαύτας διαταγὰς εἰς τὸν Στρατηγὸν Πράσκα, αὐτὸς θὰ ὑπέγραφε τὰς διαταγὰς αὐτάς. Εἶχε δὲ στόχους πεδίου μάχης, ἀλλὰ καὶ ἀπομεμακρυσμένους τοιοῦτους. Ὁ Σιδηροδ/κὸς Σταθμὸς π.χ. Λαρίσης κόμβος μεγάλος Συγκοινωνιῶν δὲν ἐβομβαρδίσθη καθόλου. Ἀλλὰ καὶ ἀργότερον κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσίν των κατὰ Μάρτιον 1941 αἱ ἑκατοντάδες ἀεροπλάνων ποὺ διέθετεν ἡ Ἱταλικὴ Ἀεροπορία δὲν ἐκτυποῦσαν συγκεκριμένους στόχους διευκολύνοντας τὸν ἐλιγμὸν τοῦ Ἀρχιστρατήγου. Τέλος ὁ Στρατηγὸς Σαντόρρο μοῦ εἶπεν ὅτι

θά εξέδιδε βιβλίον περί τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνων, τὸ ὅποιον θὰ μοῦ ἔστειλεν. Δὲν μοῦ τὸ ἔστειλε. Ἴσως νὰ ἔστενοχωρήθη διότι τοῦ ὑπέδειξα τὰς παραλείψεις του.

Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν «Πολεμικὴν ἔκθεσιν» τοῦ Δ/τοῦ τῆς Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν «Τζούλια» Στρατηγοῦ Τζιρόττι, διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος ἀπὸ 28 Ὀκτωβρίου - 10 Νοεμβρίου 1940

Ὁ Στρατηγὸς Τζιρόττι εἰς τὴν Ἐκθεσίᾳ του ἀναφέρει τὰ γεγονότα, ὅπως ταῦτα τὰ προείδεν ἡ Διοίκησις τοῦ Β'Σ.Σ. καὶ ὅπως ταῦτα ἐξετελέσθησαν ὑπὸ τῶν Τμημάτων του.

Ἴδου πῶς ἐκφράζεται διὰ τὴν ἀποστολὴν, τὴν ὁποίαν ὥρισαν διὰ τὴν Μεραρχίαν του :

«Ἡ Μεραρχία Ἀλπινιστῶν, ἡ ὁποία ἐξώρμησεν ἀπὸ τὴν ζώνην Ἑρσέκα - Λεσκοβίκι, εἶχεν ἀποστολὴν νὰ φράξη τὰς διαβάσεις τοῦ Μετσόβου καὶ Δρίσκου, διὰ νὰ παρεμποδίσῃ τὰς ἐν Ἠπείρῳ ἐχθρικοὺς δυνάμεις νὰ διαφύγουν πρὸς ἀνατολὰς καὶ ν' ἀποκρούσῃ ἐνδεχομένως ἐνισχύσεις τοῦ ἐχθροῦ, αἱ ὁποῖαι θὰ προήρχοντο ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν». Καὶ προσθέτει ὅτι «ἦτο ἀποστολὴ τιμῆς διὰ τὴν Μεραρχίαν του νὰ ἐνεργήσῃ μὲ τὴν μεγίστην ἀποφασιστικότητά καὶ ταχύτητα, ἀφήνουσα κενὸν ὄπισθέν της, χωρὶς νὰ στρέφῃ τὰ βλέμματά της πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ μεταφέρουσα τὰ πάντα, καὶ αὐτὴν τὴν τιμὴν της, μαζί της». «Συνεκροτήθησαν, γράφει, δύο τακτικά Συγκροτήματα. Τὸ ἓνα, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ δύο Τάγματα καὶ δύο Πυροβολαρχίας (9ον Ἀλπινιστῶν) ὤφειλε ν' ἀναπτύξῃ δρᾶσιν πρὸς τὰ δεξιὰ καί, διερχόμενον δυτικῶς τοῦ Σμόλικα, νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Μέτσοβον. Τὸ ἄλλο Συγκρότημα, τὸ ὅποιον ἀπετελεῖτο ἀπὸ τρία Τάγματα καὶ ἀπὸ τρεῖς Πυροβολαρχίας (8ον Ἀλπινιστῶν) ὤφειλε ν' ἀναπτύξῃ δρᾶσιν ἀριστερὰ καί, διερχόμενον ἀνατολικῶς τοῦ Σμόλικα, νὰ ἐπιδιώξῃ τὸν ἴδιον ἀντικειμενικὸν σκοπὸν, τὸ Μέτσοβον. Ἐνα Τάγμα τοῦ Συγκροτήματος τούτου εἶχε τὴν ἀποστολὴν νὰ καλύψῃ τὸ ἀριστερὸν πλευρὸν τῆς Μεραρχίας, διὰ δρομολογίου ἀρχικῶς ἀνεξαρτήτου. Πέραν τοῦ Σμόλικα ἦτο δυνατὴ ἡ συνεργασία μεταξὺ τῶν δύο τακτικῶν Συγκροτημάτων. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ἀκολουθοῦσε τὸ ἀριστερὸν Συγκρότημα, τὸ 8ον Σύνταγμα Ἀλπινιστῶν. Τὰ Τμήματα εἶχαν τρόφιμα—ξηρὰν τροφήν—διὰ πέντε ἡμέρας καὶ ἄλλα τρόφιμα διὰ τέσσαρας ἡμέρας εἰς τὰ μεταγωγικά». «Τὴν νύκτα τῆς 28ης Ὀκτωβρίου ἡ Μεραρχία διέβη τὰ ἑλληνοαλβανικὰ σύνορα. Ὁ (ποταμὸς) Σαραντάπορος εἶχε πλημμυρίσει· τοῦτο ἐπεβράδυνε κατὰ μίαν νύκτα τὴν προχώρησιν. Ἡναγκάσθημεν νὰ κατασκευάσωμεν γεφυρίδιον εἰς τὴν Θεοτόκον. Τὴν πρωΐαν τῆς 31ης Ὀκτωβρίου αἱ φάλαγγές μας εἶχαν διαβῆ τὸν χεῖμαρρον

καὶ ἐπροχωροῦσαν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀντικειμενικῶν των σκοπῶν».

«Ἐνῶ τὸ δεξιὸν Συγκρότημα (9ον Ἀλπινιστῶν), ἐπροχωροῦσε χωρὶς νὰ συναντήσῃ μεγάλην ἀντίστασιν καὶ μὲ λίαν ἐλαφρὰς ἀπωλείας, τὸ ἀριστερὸν Συγκρότημα (8ον Ἀλπινιστῶν) ἠναγκάσθη νὰ δώσῃ ἰσχυρὰν μάχην εἰς τὴν περιοχὴν Φούρκας (Κερασόβου), δευτέραν, πλέον σοβαρὰν μάχην εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας (Σκούρτζας). Ὁ ἐχθρὸς, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ πυροβολικοῦ, ἀνθίστατο κατὰ μέτωπον καὶ ἐπετί-

Στρατηγὸς Μιχ. Σπυρόπουλος Ἐπιτελάρχης τῆς 1ης Μεραρχίας.

θετο ἐντατικῶς εἰς τὸ πλευρὸν καὶ τὰ νῶτα μὲ τμήματα, τὰ ὅποια προήρχοντο κατὰ μέγα μέρος ἐκ Μακεδονίας».

Μὲ τ' ἀνωτέρω ὁ Στρατηγὸς Τζιρόττι ἐπιβεβαιώνει ὅτι αἱ μάχαι Κερασόβου καὶ Σκούρτζας διεξήχθησαν, ὡς ἄλλοῦ ἀναφέρεται, μὲ Τμήματα συγκεντρωθέντα ταχέως ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν, τὰ ὅποια Τμήματα κατέφεραν πλήγματα κατὰ τοῦ ἐχθροῦ καὶ προσεπάθησαν νὰ τὸν κυκλώσουν.

Ὁ Στρατηγὸς Πράσκα ἔλεγεν εἰς τὸν ἐπισκεφθέντα αὐτόν, μετὰ τὸν πόλεμον εἰς τὴν Ρώμην, Ἐπιτελάρχην τοῦ Β'Σ.Σ. Δ. Μαχᾶν : « Ἀκόμη δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς συνέβαινε ὥστε πάντοτε νὰ περικυκλώνωμαι κατὰ τὴν προχωρητικὴν μας κίνησιν ». Ὅταν ἀκόμη διεξήγετο ἡ μάχη τοῦ Κερασόβου λέγει ὁ Συν/ρχης Μαχᾶς, τὸ Β'Σ.Σ., ἐπειδὴ προέβλεπεν ὅτι ὁ ἐχθρὸς θὰ διήρχετο διὰ τῆς Σαμαρίνας, εἶχε προσανατολίσει πρὸς αὐτήν, διὰ μέσου τῶν Γρεβενῶν, ἄλλα ἐν τάχει συγκεντρωθέντα Τμήματα. Τὰ Τμήματα ἐκεῖνα, ἐπειδὴ ὁ ἐχθρὸς διέρρεεν ἐκ Σαμαρίνας πρὸς τὸ Μέτσοβον, κατέλαβαν τὴν Σκούρτζαν καὶ ἐκτύπησαν τὰ ἐκ τῆς Σαμαρίνας κινούμενα ἐχθρικά Τμήματα. Ἐν συνεχείᾳ παρηκολούθησαν αὐτὰ πρὸς τὸ Δίστρατον, ὅπου τὰ προσέβαλαν μὲ τόλμην.

Ὅπως φαίνεται ἐκ τῶν ὄσων γράφουν οἱ Πράσκα καὶ Τζιρόττι ὁ ἐλιγμὸς τῶν Ἰταλῶν ἦτο νὰ ἀναγκάσουν τὴν VIIIην Μεραρχίαν νὰ ὑποχωρήσῃ εἴτε διὰ τῆς βίας εἴτε δι' ἐκφοβισμοῦ. Ὁ ἐκφοβισμὸς καὶ ἡ βία ἐστηρίζοντο εἰς τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τοῦ Μετσόβου, ὁπότε ἠπειλοῦντο τὰ νῶτα τῆς VIIIης Μεραρχίας. Δι' αὐτὸ ἡ Μεραρχία Ἀλπινοστῶν Τζούλια ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ προχωρήσῃ ταχέως πρὸς Μέτσοβον ἀδιαφοροῦσα διὰ τὸ κενὸν ποῦ ἄφηνεν ὀπισθὲν τῆς. Τὸν ἐλιγμὸν τοῦτον διησθάνθη κατόπιν μελέτης τὸ Β'Σ.Σ. πρὸ τοῦ Πολέμου, ἐξ οὗ καὶ ἡ μυστικὴ συνάντησις εἰς Μέτσοβον μὲ τὴν ἡγεσίαν τῆς VIIIης Μερ., ὅπως ἐλέχθη ἀλλαχοῦ. Πολὺ περισσότερον τὸν ἀντελήφθη ἅμα τῇ ἐνάρξει τῶν ἐπιχειρήσεων. Αὐτὸν τὸν ἐλιγμὸν ἔπρεπε νὰ μοταιώσῃ πάσῃ θυσίᾳ. Δι' αὐτὸ δὲν ἐκινήθη πρὸς Κόνιτσαν ἐναντίον τῶν πλευρῶν καὶ τῶν νῶτων τοῦ κατὰ τῆς VIIIης Μερ. ἐπιτιθεμένου ἐχθροῦ, ἀλλὰ ἔσπευσε νὰ ἐμποδίσῃ τὴν κάθοδον εἰς Μέτσοβον, νὰ ἐπιτύχῃ εἶτα τὴν κύκλωσιν τῆς Τζούλια καὶ τέλος νὰ τὴν διαλύσῃ.

Ἡ ἡγεσία τῆς VIIIης Μεραρ. ὅπως ἀναφέρει ὁ κ. Πετσουτσόπουλος Δ/τῆς τοῦ III Ἐπιτελ. Γραφείου τῆς Μερ. εἰς τὸ Βιβλίον του πρὶν ἢ καταληφθῇ τὸ Μέτσοβον, ἀπεφάσισε τὴν σύμπτυσίν τῆς καὶ ἐξέδωσε πρὸς τοῦτο τὴν ἀπόφασίν τῆς. Μετὰ κόπου ὅμως, ὡς λέγει, κατώρθωσε νὰ μεταβάλλῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ Μεράρχου. Καὶ οὕτω δὲν συνεπτεύθη ἡ Μεραρχία. Εἶναι δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς ἂν κατελαμβάνετο τὸ Μέτσοβον, ἂν τότε ὁ κ. Πετσουτσόπουλος θὰ μποροῦσε νὰ κάμῃ τὸν Μεράρχον του νὰ ἀλλάξῃ τὴν διαταγὴν τῆς συμπτύξεως. Οὕτω θὰ ἐπετύγχανεν ὁ ἐλιγμὸς τοῦ Πράσκα. Ἐκτὸς αὐτοῦ τοῦ λόγου καὶ ἄλλοι λόγοι μᾶς ἠμποδίζον νὰ κατευθυνθῶμεν εἰς Κόνιτσαν, ὅπως ἤθελεν ἡ I. Μεραρχία. Οἱ λόγοι οὗτοι ἀναπτύσσονται ἀλλαχοῦ (Διαταγὴ Τ.Σ.Δ.Μ., ἀνεπάρκεια Δυνάμεων, Δύο κατευθύνσεις διὰ νὰ συντρέξωμεν τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀριστερὰ Α'Σ.Σ. καὶ τοῦ δεξιὰ Γ'Σ.Σ., ἀνακατάληψις ἐθν. ἐδάφους κλπ. καὶ γενικώτερον τὸ Γ.Σ. ἤθελεν ἄμυναν εἰς Πίνδον καὶ ἐπίθεσιν εἰς Κορυτσᾶν).

Ὁ Στρατηγὸς Τζιρόττι γράφει εἰς ἄλλο σημεῖον τῆς ἐκθέσεώς του :
« Ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν ἡ ἀριστερὰ φάλαγξ δὲν κατώρθωσε νὰ ὑπερβῆ
τὸν αὐχένα Γομάρας, λόγῳ τῆς ἰσχυρᾶς ἐχθρικῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐνεργείας τῆς Ἑλληνικῆς Ἀεροπορίας ».

Διὰ τὴν δρᾶσιν τῆς Ἑλληνικῆς τῆς σχεδὸν ἀνυπάρκτου ἀεροπορίας, ἡ ὁποία ὅμως Ἑλληνικὴ Ἀεροπορία εἰς δύο περιπτώσεις ἐπέτυχε μὲ τὰ « Μπρεγκέ » τῆς σπουδαῖα ἀποτελέσματα, σημειώνονται λεπτομέρειαι εἰς τὴν ἀφήγησιν τῆς δράσεως τοῦ Β' Σ. Σ. Αἱ δύο αὐταὶ περιπτώσεις συνέβησαν ἢ μία εἰς τὴν Σαμαρίναν καὶ ἡ ἄλλη εἰς Δίστρατον, ὄχι ὅμως καὶ εἰς Γομάραν.

Εἰς ἄλλο σημεῖον πάλιν ὁ Στρατηγὸς σημειώνει : « Παρέστη ἀνάγκη νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ διοχετευθῆ ὁλόκληρον τὸ ἀριστερόν, τακτικὸν Συγκρότημα διὰ μιᾶς μόνον ἀτραποῦ, ἀπὸ τὴν Σαμαρίναν πρὸς τὸ Δίστρατον, εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ Σμόλικα. Τὸ Δίστρατον κατελήφθη τὴν ἑσπέραν τῆς 2ας Νοεμβρίου ὑπὸ τοῦ Τάγματος Cividale, μιᾶς Πυροβολαρχίας καὶ τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας. Τὴν πρωΐαν τῆς 3ης Νοεμβρίου ἔφθασε καὶ τὸ Τάγμα Τσιμόνε, μὲ μίαν Πυροβολαρχίαν. Τὸ Τάγμα Τολμέτζο, τὸ ὁποῖον ἐπωφελήθη τῆς νυκτός, διὰ νὰ διακόψῃ τὴν ἐπαφὴν μὲ τὸν ἐχθρόν, ὑποχωροῦσεν εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ Σμόλικα. Διὰ νὰ ἀποφύγωμεν ἐπιθέσεις τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Διστράτου καὶ διὰ νὰ φθάσωμεν τὸ δρομολόγιον τοῦ ἄκρου ἀριστεροῦ, ἠναγκάσθημεν νὰ καταλάβωμεν τὴν Γόμαραν καὶ τὴν Βασιλίτσα τὴν νύκτα τῆς 4ης Νοεμβρίου ».

Ἐδῶ πρέπει ν' ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ Βασιλίτσα δὲν κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν, ἀλλὰ ὑπὸ Ἑλληνικῶν Τμημάτων. Ἴσως Διοικητῆς Ἰταλικοῦ Τμήματος, τὸ ὁποῖον ἐπλησίασεν αὐτήν, εἰς τοὺς πρόποδας τῆς ν' ἀνέφερον ἀνακριβῶς εἰς τὸν Στρατηγὸν τοῦ ὅτι κατέλαβε τὴν Βασιλίτσαν. Τὸ ἴδιον εἶχε συμβῆ καὶ μὲ τὰς διαβάσεις τῆς Ἀρένας, ἐπὶ τοῦ Γράμμου, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε κατελήφθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. Καὶ ὅταν ὁ Δ. Μαχᾶς ἐξέφρασεν εἰς τὸν Πράσκα τὴν ζωηρὰν ἐκπληξίν του διὰ τὴν ἐν λόγῳ παράλειψιν, ἀφοῦ ἡ κατάληψις τῶν διαβάσεων Ἀρένας θὰ ἐξησφάλιζε τὸ ἀριστερόν τῆς Μεραρχίας Τζούλια, ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι εἶχε δώσει ἐντολὴν νὰ καταληφθοῦν καὶ δι' αὐτὸ ἐνόμιζεν ὅτι εἶχαν καταληφθῆ.

Καὶ ὁ Τζιρόττι ἐξακολουθεῖ : « Ὁ ἐχθρὸς ἐπετίθετο εἰς τὰς ἀνατολικὰς πλαγιάς τοῦ Σμόλικα καὶ τὸ Τάγμα Τσιμόνε εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ δώσῃ σκληρὰς μάχας διὰ νὰ τὸν συγκρατήσῃ. Τὸ δεξιὸν Συγκρότημα (9ον Ἀλπινιστῶν), ἀφοῦ ἔφθασεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀῶου, εἰς τὴν ζώνην Πάδες - Παλαιοσέλιον δὲν ἠδυνήθη νὰ διαβῆ τὸν πλημμυρισμένον ποταμόν, λόγῳ τῆς ταχύτητος τοῦ ρεύματος καὶ τοῦ ἐντατικοῦ πυρὸς τῶν πολυβόλων καὶ τοῦ Πυροβολικοῦ τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ

ποταμοῦ. Διὰ τὴν προχωρήσιν ἠναγκάσθη νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ δρομολόγιον τοῦ δεξιοῦ τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν. Διὰ τὴν μετακινήσιν ὅμως εἰς τὴν ζώνην τοῦ Δίστρατον ἔπρεπε νὰ διατρέξῃ τὸ δρομολόγιον Πάδες - Δίστρατον, τὸ ὅποιον ὅμως ἐβάλλετο ἐντατικῶς ὑπὸ τῶν Πολυβόλων καὶ τοῦ Πυροβολικοῦ ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὀχθῆς τοῦ Ἀώου. Διὰ τοῦτο ἐσταμάτησεν ἐπὶ τόπου. Τὴν ἑσπέραν τῆς 3ης Νοεμβρίου ἡ κατάστασις ἦτο ἡ ἀκόλουθος : 8ον Τάγμα Ἀλπινιστῶν : Τάγμα *Giviale* ἐγγὺς τῆς Βωβούσης. Τάγμα *Tolmezzo* ἐν κινήσει πρὸς κατάληψιν Γομάρας, Βασιλίτσης. Τάγμα *Conceliano* ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πλαγιῶν τοῦ Σμόλικα, πιεζόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ. Διοίκησις Μεραρχίας καὶ ὑπηρεσίαι εἰς Δίστρατον. 9ον Ἀλπινιστῶν : Τάγμα *Vicenza* εἰς Παλαιοσέλιδον καὶ Τάγμα *Aquila* εἰς Πάδες». Εἶναι πρὸς τιμὴν τοῦ Στρατηγοῦ Τζιρόττι ὅτι εὐρίσκετο, κατὰ τὴν προχωρητικὴν αὐτὴν πορείαν, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν Τμημάτων του.

Ἐδῶ διεξήχθη ἡ τελευταία καὶ τραγικὴ φάσις τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Μεραρχίας Τζούλια. Ἡ Μεραρχία αὐτή, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Διοικητὴς τῆς ἀναφέρει, λόγῳ τῆς κοπώσεως τῶν Τμημάτων τῆς ἐκ τῶν ἀδιακόπων πορειῶν εἰς ἐδάφη μεγάλων ὑψομετρικῶν διαφορῶν καὶ ὑπὸ δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας καὶ λόγῳ τῆς ἀπὸ διημέρου ἐξαντλήσεως τῶν τροφίμων, εἶχε παρουσιάσει κάμψιν. Ἔνεκα τούτου ὁ Στρατηγὸς Τζιρόττι διέταξε στάσιν τῶν Τμημάτων ἐπὶ μίαν ἡμέραν, διὰ νὰ γίνῃ ἀπὸ ἀέρος ἀνεφοδιασμός καὶ διὰ ν' ἀνασυγκροτηθοῦν τὰ Μεταγωγικά.

Καὶ γράφει ὁ Στρατηγός : «Τὴν 4ην Νοεμβρίου, πρὸς διευκόλυνσιν τῆς ἐνώσεως τοῦ 9ου καὶ 8ου Ἀλπινιστῶν, ἐγίνε προσπάθεια νὰ καταλάβουν Τμήματα τοῦ 8ου τὸ ὕψωμα 1744,6 (B.A. Λαίστης), ἀλλὰ δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ διάβασις τοῦ Ἀώου, λόγῳ πλημμύρας τούτου. Ἐξ ἄλλου ἠμπόδιζε καὶ τὸ ἐντατικὸν πῦρ τῶν ἐχθρικῶν Πυροβόλων. Τὴν πρωΐαν τῆς 5ης Νοεμβρίου ὁ ἐχθρὸς ἐπέτεινε τὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν πλαγιῶν τοῦ Σμόλικα καὶ μετὰ ἐπτάωρον μάχην κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὸ ὕψωμα 1609. Ἀκολουθῶς κατέβαλλε προσπάθειάς διὰ νὰ ὠθήσῃ Τμήματά του πρὸς τὸ Δίστρατον. Στοιχεῖα ὅμως τοῦ Τάγματος *Gemone* καὶ τῆς 14ης Πυροβολαρχίας, ἡ ὁποία ἐβαλλε μὲ ὕψωσιν, 0, ἐξεδίωξαν τοῦτον πέραν τοῦ ὕψωματος 1609. Ὁ ἐχθρὸς ἔθεσεν ὑπὸ τὸ πυρὰ ὄλμων του 81 τὸ χωρίον Δίστρατον. Τὰ πυρὰ ταῦτα, ἐκτὸς τῶν ἄλλων, ἐπληξαν καὶ τὸ Στρατηγεῖον καὶ τὸν ἀσύρματον. Ἦτο προφανὴς ἡ πρόθεσις τοῦ ἐχθροῦ νὰ παρεμβληθῇ μετὰ τὸ 8ον καὶ 9ον Ἀλπινιστῶν διὰ νὰ τὰ χωρίσῃ. Πρὸς ἀντιμέτωπισιν τῆς νέας ταύτης ἀπειλῆς ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας διέταξε τὸ 9ον νὰ ὠθήσῃ τὸ Τάγμα *Aquila* πρὸς τὰ ἄνω, εἰς τὰς νοτιοανατολικὰς πλαγιάς τοῦ Σμόλικα καὶ νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος συνέθλιβε στοιχεῖα τοῦ Τάγματος *Gemona*. Τοῦτο δὲ καὶ διὰ νὰ συμμορφωθῇ ἡ Μεραρχία μὲ διαταγὴν τῆς Ἀνωτάτης Διοικήσεως, ἡ ὁποία κα-

θώριζε νὰ συγκρατήσωμεν τὸν ἐχθρὸν, νὰ συγκρατηθῶμεν ἡμεῖς εἰς τὸ Δίστρατον καὶ νὰ ἐξασφαλίσωμεν τὴν ὁδὸν συγκοινωνίας μὲ Κόνιτσαν. Ἐν τούτοις αἱ ἐχθρικαὶ ἐπιθέσεις ἐξεδηλώνοντο μεταξύ Γομάρας - Βασιλίτσης καὶ τὸ Τάγμα Civile, τὸ ὁποῖον, κατόπιν διαταγῆς τῆς Μεραρχίας, εἶχεν ὑποχωρήσει ἀπὸ τὴν Βωβούσαν, ἀνάφερε προσπάθειαν ἐχθρικοῦ Τάγματος νὰ κυκλώσῃ τὸ ἀριστερόν του».

«Αἱ ἐχθρικαὶ δυνάμεις προσέβαλλον πανταχόθεν τὴν Μεραρχίαν».

«Ἐπὶ τοιαύτας συνθήκας ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ἀνέφερεν εἰς τὴν Ἀνωτάτην Διοίκησιν ὅτι ἡ κατάστασις τῆς Διοικήσεως τῆς Μεραρχίας καὶ τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ παραταθῇ καὶ ὅτι μόνον ἡ κατάληψις τῶν νοτιοανατολικῶν πλαγιῶν τοῦ Σμόλικα ὑπὸ τοῦ 9ου Ἀλπινιστῶν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν συνένωσιν τῶν δύο τακτικῶν Συγκροτημάτων. Τὴν πρωίαν τῆς 6ης Νοεμβρίου ηὔξαναν αἱ κατὰ μέτωπον ἐπιθέσεις κατὰ τῶν τριῶν Ταγμάτων τοῦ 8ου καὶ διεγράφετο ἐπιθέσεις ἀπὸ Σαραντάπορον πρὸς τὰς δυτικὰς πλαγιάς τοῦ Σμόλικα. Πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς ἐπιθέσεως αὐτῆς ἀπεστάλη τὸ Τάγμα Vinezza τοῦ 9ου Ἀλπινιστῶν. Ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας, ἐπειδὴ ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνάγκην ἐξασφαλίσεως τῆς γραμμῆς συγκοινωνίας μὲ τὴν Κόνιτσαν καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ὁ ἀπὸ ἀέρος ἀνεφοδιασμὸς εἶχε καταστῆ σπάνιος, ἀπεφάσισε νὰ συγκεντρώσῃ τὸ 8ον καὶ 9ον Ἀλπινιστῶν. Διέταξε λοιπὸν τὸ τακτικὸν Συγκρότημα τοῦ 8ου Ἀλπινιστῶν νὰ διακόψῃ κατὰ τὴν νύκτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Νοεμβρίου τὸν ἀγῶνα καὶ διὰ τοῦ δρομολογίου Δίστρατον - Πάδες νὰ φθάσῃ εἰς Ἄρματα, ὅπου νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς».

Ἐδῶ ἀντιλαμβάνεται κανεὶς σαφῶς ὅτι δὲν εἶχε καμμίαν πρακτικὴν σημασίαν καὶ ἦτο ἀνεκτέλεστος ἢ ἀποστολή, ἡ ὁποία εἶχε δοθῆ εἰς τὴν Μεραρχίαν Τζούλια, νὰ ἐνεργήσῃ δηλαδὴ μὲ ταχύτητα καὶ ἀποφασιστικότητα, ἀφήνουσα ὀπισθὲν τῆς τὸ κενόν, χωρὶς νὰ στρέφῃ τὰ βλέματά της πρὸς τὰ ὀπίσω, ἀλλὰ μεταφέρουσα τὰ πάντα, ὅπως γράφει ὁ Τζιρόττι, καὶ αὐτὴν τὴν τιμὴν μαζί της. Διατὶ ὅμως συμπτύσσεται πλέον ὁ Τζιρόττι ; Δὲν ἄφησε κενόν ; Βεβαίως. Τὸ κενὸν ὅμως αὐτὸ τὸ ἔκλεισαν οἱ οἱ ἀντίπαλοί του, οἱ Ἕλληνες. Μήπως ἐπρόκειτο περὶ Μονάδος τεθωρακισμένης εἰς τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ συγχωρηθῇ τόσον μεγάλη διείσδυσις ἐντὸς τοῦ ἐχθρικοῦ ἐδάφους ; Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ τεθωρακισμένης Μονάδος ἢ προσωπικῆς μας γνώμη εἶναι ὅτι μία τόσον μεγάλη διείσδυσις ἐνεῖχε τρομεροὺς κινδύνους. Ὁ ἕλιγμός διὰ τῆς Πίνδου ἐὰν ἀπετύγχανε, θὰ ἐματαίωνε τὸ σχέδιον εἰσβολῆς τοῦ Πράσκα. Αὐτὸ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει μὲ καύχησιν ὁ Τζιρόττι εἶχε τὰ σπέρματα τῆς ἀποτυχίας τοῦ ἕλιγμοῦ. Τί ἔκαμεν ὅμως ὁ Πράσκα διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὴν Ἑλληνικὴν ἀντίδρασιν κατὰ τοῦ ἕλιγμοῦ ; Τίποτε ! Ὁ ἕλιγμός του ἐπαίζετο εἰς τὸ

Δίστρατον καὶ ὁ ἀτυχῆς Τζιρόττι ἀφέθη μόνος εἰς τὰς δυνάμεις του. Οἱ Ἕλληνες κατάρθωσαν εἰς τὸ Δίστρατον νὰ εἶναι ἰσχυρότεροί του, νὰ τὸν κυκλώσουν καὶ νὰ τὸν ἀπειλοῦν μὲ τελείαν διάλυσιν. Τί ἔπραξεν ὅμως ὁ Πράσκα διὰ νὰ καταστῆ οὗτος ἰσχυρότερος εἰς τὸν ὠρισμένον τοῦτον τόπον καὶ χρόνον, ἀφοῦ μάλιστα τὸ ἔκστρατευτικὸν του Σῶμα ἦτο ἰσχυρότερον τοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὑπάρχοντος εἰς τὴν μεθόριον Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, εἰδικώτερα δὲ εἰς τὴν Πίνδον, ὅπου ἡ Μεραρχία Τζούλια εἶχεν ἀντιμετωπίσει τὰ δύο μόνον Τάγματα τοῦ Δαβάκη ; Καὶ οἱ Ἕλληνες δι' ἀστραπιαίων μέσων κατάρθωσαν νὰ γίνουν ἰσχυρότεροι, συλλέγοντες Τμήματα ἀπὸ τὴν Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν. Ἡ προώθησις τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων εἰς τὴν Πίνδον ἐγένετο χωρὶς ν' ἀναμένεται ἡ πλήρης συγκρότησις τούτων εἰς Συντάγματα ἢ εἰς Μεγάλας Μονάδας. Ἦτο συγκέντρωσις Μονάδων ἑτεροκλήτων, διηρθρωμένων, λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τῆς στιγμῆς, εἰς προσωρινὰ τακτικὰ Συγκροτήματα. Καὶ ἐνῶ εἰς τὸ Δίστρατον ἐπαίζετο ἡ τύχη τῶν ἐλιγμῶν τοῦ Πράσκα καὶ ἐπομένως ἡ τύχη τῆς ὅλης Ἱταλικῆς ἐκστρατείας, τὰ ἀτυχῆ Τάγματα τῆς Τζούλια κατακόπτονται καὶ κινδυνεύουν νὰ συλληφθοῦν αἰχμάλωτα, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα Τάγματα τοῦ Ἱταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος, τόσον εἰς τὴν Κορυτσᾶν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Ἡπειρον ὑπεραφθονοῦν, ἀλλὰ ἀδρανοῦν. Τὰ Τάγματα ἐκεῖνα ἔπρεπε νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὸ πλέον κρίσιμον σημεῖον τοῦ ἀγῶνος, εἰς τὸ ΔΙΣΤΡΑΤΟΝ, ὅπου εἶχαν συρρεύσει καὶ τὰ Ἑλληνικὰ Τάγματα. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Πράσκα ἀπέστειλε Τμήματα τῆς Μεραρχίας Μπάρι, ματαιώσας τὸ σχέδιον ἀποβάσεως τῆς ἐν λόγῳ Μεραρχίας εἰς Κέρκυραν, ἔπραξεν ὅμως τοῦτο πολὺ ἀργά, ὅταν ἡ Τζούλια εἶχεν πλέον καταστραφῆ. Τότε τὰ Τάγματα τῆς Μεραρχίας Μπάρι ἐχρησίμευσαν ἀπλῶς διὰ ν' αὐξηθοῦν αἱ ἀπώλειαι τοῦ Ἱταλικοῦ Στρατοῦ. Ἀλλὰ ὁ Πράσκα εἶχε προειδοποιήσεις ἐκ τῶν προηγουμένων μαχῶν ἐπὶ τῆς Πίνδου ὅτι παρεβίαζε σπουδαιοτάτην ἀρχὴν τοῦ πολέμου, τὴν ἀρχὴν τοῦ fort au faible, δηλαδὴ νὰ εἶναι κανεὶς ἰσχυρότερος εἰς ὠρισμένον τόπον καὶ εἰς ὠρισμένον χρόνον. Ἔτσι ἐπὶ τῆς Πίνδου γενικὰ ἡ Τζούλια ἦτο συντριπτικῶς ἀνωτέρα τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων τοῦ Δαβάκη, ἐν τούτοις εἰς Κεράσσοβον τὰ ἐκεῖ συγκεντρωθέντα Ἑλληνικὰ Τμήματα ἦσαν ἰσχυρότερα τῶν Ἱταλικῶν. Τὸ ἴδιον συνέβη εἰς τὴν Σκούρτζαν-Σαμαρίαν. Τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ κατόπιν τῶν προειδοποιήσεων αὐτῶν ὁ Πράσκα ; Νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ ἐνισχύῃ διαρκῶς τὸν ἐλιγμὸν του τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ὁποίου εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν Τζιρόττι ἀφοῦ δὲν τὸν εἶχεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς προικοδοτήσῃ μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις καὶ ἀφοῦ εἶχε δεχθῆ τὴν θεωρίαν τοῦ ὀπισθεν τῆς Μεραρχίας Τζούλια κενοῦ.

Ἡ τύχη μιᾶς ἐκστρατείας καὶ ἐπομένως ὀλοκλήρου τοῦ Ἔθνους κρέμεται ἀπὸ τὸν Στρατιωτικὸν Ἠγήτορα. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν

φαίνεται καθαρά τι μπορεί να πράξει ένας στρατιωτικός 'Ηγήτωρ και πόσοι καταστροφαι μπορεί να επέλθουν από τα σφάλματά του. Διά τον λόγον αυτόν οι Στρατιωτικοί 'Ηγήτορες πρέπει να εκλέγωνται μεταξύ των ικανωτέρων. 'Η επίδρασις του 'Ανωτάτου Στρατιωτικοῦ 'Ηγήτορος ἐπὶ τῆς πορείας τῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἀναμφισβήτητος. Λίαν σοβαρὰ ἐπίσης εἶναι ἡ επίδρασις ἐνὸς 'Ηγήτορος εἰς ὠρισμένον ἐδαφικὸν διαμέρισμα διότι τὰ σφάλματα τούτου πολλάκις ὁ 'Ανώτερος Στρατιωτικὸς 'Ηγήτωρ δὲν μπορεί νὰ τὰ ἐπανορθώσῃ.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἐκλογή τῶν ἀνωτέρων καὶ ἀνωτάτων Στρατιωτικῶν 'Ηγητόρων δὲν πρέπει νὰ γίνεται ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς σκοπιμότητος, ἀλλὰ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναμφισβητήτων στρατιωτικῶν αὐτῶν προσόντων καὶ ικανοτήτων.

Καὶ ἡ ἔκθεσις τοῦ Τζιρόττι συνεχίζει :

« Τὴν 14ην ὥραν τῆς 6ης Νοεμβρίου ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας μετὰ τοῦ Στρατηγείου τῆς καὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τῆς ἤρχισε νὰ κινεῖται πρὸς τὸ Πάδες-Ἐλεύθερον ὅπου ἔφθασε τὴν 13ην ὥραν τῆς 7ης Νοεμβρίου. Τὸ τακτικὸν συγγρότημα τοῦ 8ου κατόπιν σειρᾶς αἰματηρῶν μαχῶν ἐπέτυχεν ν' ἀπαλλαγῇ τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἔφθασεν εἰς Ἄρματα ὅπου παρέστη πάλιν ἀνάγκη νὰ συγκρατήσῃ τὸν ἐχθρὸν ὁ ὁποῖος ἐπετίθετο κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ τῶν νώτων του ἐνῶ συγχρόνως τὸ δεξιὸν του ἐβάλλετο ὑπὸ ἐχθρικῶν πολυβόλων. Τὸ 9ον ἐμάχετο ἐπὶ τοῦ Σμόλικα καὶ ἐπὶ τῶν δυτικῶν ἐκείνου πλαγιῶν. Τὸ ἀπόγευμα τῆς 7ης Νοεμβρίου ἡ Διοίκησις τῆς Μεραρχίας ἔλαβεν εἰς Ἐλεύθερον ἔγγραφον διαταγὴν τῆς 'Ανωτάτης Διοικήσεως νὰ συγκεντρωθῇ εἰς Κόνιτσαν. »

Ἐκ τῶν παρατιθεμένων ἀνωτέρω ἀποσπασμάτων τῆς ἐκθέσεως τοῦ Στρατηγοῦ Τζιρόττι φαίνεται καθαρὰ πόσον ἐπιτυχῶς ἔδρασε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς τῆς Μεραρχίας Τζούλια μέχρι τῆς συντριβῆς καὶ διαλύσεώς της τὴν 10ην Νοεμβρίου. Προσέβαλε τὴν Μονάδα ταύτην ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν, συνεκέντρωσε δυνάμεις εἰς ὠρισμένον χῶρον καὶ χρόνον περισσοτέρας ἀπὸ τὰς δυνάμεις ἐκείνης, τῆς κατέφερον ἰσχυρὰ πλήγματα καὶ τέλος τὴν ἐκύκλωσε καὶ τὴν διέλυσε διὰ τῆς μάχης τοῦ Διστράτου καὶ τοῦ Σμόλικα. Τὰ λείψανά της διεσώθησαν διὰ τῆς μόνης κενῆς ἡμιονικῆς ὁδοῦ κατὰ μῆκος τοῦ Ἄωου πρὸς τὴν Κόνιτσαν.

Ὅπως ἀναφέρεται εἰς τὴν Πολεμικὴν Ἐκθεσιν τοῦ Β' Σ.Σ. τὰ πλήγματα αὐτὰ ἦσαν :

α) Ἡ ἀντεπίθεσις τῶν Τμημάτων μας καὶ ἡ ὑπ' αὐτῶν κατάληψις τῆς Φούρκας-Κερασόβου (30 Ὀκτωβρίου-4 Νοεμβρίου).

β) Ἡ μάχη τῆς Σαμαρίνας-Σκούρτζας (1η Νοεμβρίου)..

γ) Ἡ μάχη τοῦ Διστράτου (5-8 Νοεμβρίου).

δ) Ἡ μάχη τοῦ Σμόλικα (9-11 Νοεμβρίου). Καί

ε) Ἡ μάχη τῆς Κονίτσης (14-16 Νοεμβρίου).

Ἡ Διοίκηση τοῦ Β' Σώματος Στρατοῦ παρά τὰ ἔλλιπῆ μέσα πληροφοριῶν ἀντελήφθη τὸν ἐλιγμὸν τῆς Μεραρχίας Τζούλια κατῶρθωσε νὰ παρακολουθήσῃ τὴν ἐν λόγῳ Μονάδα εἰς τὴν ἀλαζόνα πορείαν τῆς νὰ κινήσῃ τὰς ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μὲ ταχύτητα συλλεγομένης δυνάμεις, νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ, νὰ τῆς καταφέρῃ κτυπήματα καὶ τέλος νὰ τὴν κυκλώσῃ.

Στρατηγὸς Σ. Δημέρατος Δ/τῆς Χίης Μεραρχίας.

Καὶ ἐξετέλεσεν ὅλα αὐτὰ σὰν νὰ ἔβλεπεν ἀφ' ὑψηλοῦ τὰς κινήσεις καὶ τὴν πορείαν τῆς. Καὶ μετακινουσε ἡ Διοίκηση τοῦ Σώματος Στρατοῦ τὰ Τμήματα, σὰν νὰ ἐπρόκειτο περὶ πιονίων ζατρικίου, καὶ ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτὰ ἀπ' εὐθείας καὶ ἐκάνονιζε τὰς κινήσεις τῶν Ταγμάτων ἀκόμη καὶ τῶν Λόχων, διὰ νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἐκάστοτε τιθεμένους ἀντικειμενικοὺς σκοποὺς.

Κατωτέρω παρατίθεται ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν ἡμερησίαν διαταγὴν

του Β' Σώματος Στρατού, τῆς 12ης Νοεμβρίου 1940, μετὰ δηλαδὴ τὴν καταστροφὴν τῆς Τζούλια, τὸ ὁποῖον συνοψίζει εἰς σαφῆ περίληψιν τοὺς ἀγῶνας Ἰταλῶν καὶ Ἑλλήνων εἰς τὴν Πίνδον καὶ τὰς αἰτίαις τῆς συντριβῆς τῶν Ἰταλῶν καὶ τῆς νίκης τῶν Ἑλλήνων.

ΗΜΕΡΗΣΙΑ ΔΙΑΤΑΓΗ Β' Σ. ΣΤΡΑΤΟΥ τῆς 12 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1940

«Διέρρευσεν ἤδη 15ήμερον ἀφ' ὅτου τὸ Σῶμα Στρατοῦ ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀγῶνος. Ἡ διάλυσις τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων εἰς τὴν περιοχὴν Λυκορράχης-Κερασόβου καὶ ἡ κύκλωσις καὶ συντριβὴ τούτων εἰς τὸ Δίστρατον ἀποτελοῦν τὰ δύο χαρακτηριστικὰ σημεῖα τοῦ ἀγῶνος.

Τὰ δύο ταῦτα γεγονότα ὀφείλονται καὶ εἰς τὰ Ἐπιτελεῖα τῶν Μεγάλων Μονάδων, τὰ ὁποῖα τὰ προπαρασκεύασαν καὶ εἰς τὰς Διοικήσεις, αἱ ὁποῖαι τὰ κατηύθυναν:

Εἰδικώτερον :

α) Κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς 30ης καὶ 31ης Ὀκτωβρίου ἐκινήθησαν ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον δυνάμεις διαθέσιμοι τῆς 1Χης Μεραρχίας καὶ ἄλλαι δυνάμεις ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς ἤτοι ἀπὸ τὸ Ἀμύνταιον καὶ τὰ Γρεβενά, ἐπ' αὐτοκινήτων τοξοειδῶς, ἤτοι ἡ ταχυκίνητος Ταξιαρχία ἵππικου ἐκ ἐκ Νεαπόλεως εἰς Δούτσικον.

Ἡ 1η Μεραρχία, μὲ μέρος τῶν δυνάμεων τούτων, ἠδυνήθη νὰ καλύψῃ τὸ ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου, δημιουργηθέν κενόν, νὰ ἐκτελέσῃ τὴν τόσον τολμηρὰν καὶ ἐπιτυχητὴν ἐπίθεσιν ἣ ὁποῖα ἔκοψεν εἰς τὰ δύο τὴν προχωροῦσαν φάλαγγα καὶ νὰ αἰχμαλωτίσῃ τὸν εἰς τὴν Λυκορράχην εὐρισκόμενον ἐχθρόν. Τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο νὰ ἐξυψωθῇ τὸ ἠθικόν τοῦ μαχομένου Στρατοῦ καὶ τοῦ ἀγωνιωδῶς παρακολουθοῦντος τὸν ἀγῶνα Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἡ εὐνοϊκὴ ἐξέλιξις τῶν ἐπιχειρήσεων ὠλοκληρώθη κατόπιν διὰ τῆς θαυμασίας ἐπιχειρήσεως τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικου εἰς τὸ Δίστρατον.

β) Ἡ ταχεῖα κίνησις τῶν μηχανοκινήτων καὶ ταχυκινήτων Τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικου ἐπέτρεψε ν' ἀποκρουσθῇ ὁ ἐπιχειρηθεὶς ἐλιγμὸς τοῦ ἐχθροῦ.

γ) Ἡ ἐπιμελής κίνησις καὶ ἡ περὶ τὴν περιοχὴν τοῦ Διστράτου συγκέντρωσις Τμημάτων καὶ Μεραρχίας Ἰππικου καὶ ἄλλων καὶ ἡ ἀδιάκοπος, ἥρωικὴ δρᾶσις τῶν Τμημάτων τῆς Ταξιαρχίας Ἰππικου ἐπέτρεψαν τὸ θαυμάσιον ἀποτέλεσμα, τὴν τελικὴν ἐξουθένωσιν τοῦ ἐχθροῦ. Παντοῦ ὅπου αὐτὸς ἐπεχείρησε κάτι, εὐρέθη ἀντιμέτωπος πρὸς τὴν θέλησίν μας. Καὶ ἐπετύχαμεν τοιαύτην συγκέντρωσιν μέσων, ὥστε ὄχι μόνον ν' ἀποτραπῇ

ἢ ἐπικράτησις τῆς θελήσεως αὐτοῦ-τοῦ ἐχθροῦ-, ἀλλὰ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ ἰδικὴ μας θέλησις, δηλαδή, πρῶτον ἀναχαίτισις καὶ κατόπιν διάλυσις τοῦ εἰσβολέως.

Διὰ νὰ ἐπιτευχθοῦν ὅμως τὰ ὠραῖα ταῦτα ἀποτελέσματα-καὶ ἐπε-
τεύχθησαν διὰ κεραυνοβόλου ταχύτητος, διότι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναχαι-
τισθῆ ὁ ἐχθρὸς κατ' ἄλλον τρόπον-παρέστη ἀνάγκη

1) Νὰ γίνῃ μεγάλη ἀνάμιξις Μονάδων, διότι ἐπεβάλλετο νὰ συγκεντρώ-
σωμεν ἐν ὠρισμένῳ χώρῳ καὶ χρόνῳ ὑπερέρας τοῦ ἐχθροῦ δυνάμεις.

2) Νὰ κινηθοῦν Μονάδες ἀνευ μεταγωγικῶν, μὲ τὰ πολυβόλα καὶ
τὰ πυρομαχικὰ ἐπὶ τῶν ὤμων τῶν ἀνδρῶν.

3) Νὰ κινηθοῦν Τμήματα δι' αὐτοκινήτων, ἀλλὰ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ
Τμήμα νὰ τεμαχισθῆ καὶ νὰ κινηθῆ ἄλλο ἐπ' αὐτοκινήτου καὶ ἄλλο ὀδι-
κῶς. Καὶ

4) Νὰ ἐπακολουθήσῃ ὁ ἐφοδιασμὸς ἀνδρῶν καὶ κτηνῶν.»

Ἄνευ τῶν ἀνωτέρω δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀναχαιτισθῆ ὁ ἐχθρὸς, ὁ
ὁποῖος ἦτο συγκεντρωμένος τὴν 28ην Ὀκτωβρίου, ἕτοιμος πρὸς ἐξόρμη-
σιν, ἐνῶ ἡμεῖς μόλις τότε ἐκηρύξαμεν γενικὴν ἐπιστράτευσιν.

Τέλος ἡ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως τοῦ ἀγῶνος ταχεῖα ἀντίληψις τῆς κα-
ταστάσεως, ἡ ὁποία ἐξελίσσετο ραγδαίως, καὶ ἡ ταχυτάτη μεταβίβασις
διαταγῶν καὶ πληροφοριῶν ἐπέτρεψαν νὰ ἐπιβληθῆ πλήρως ἡ θέλησις
μας ἐπὶ τοῦ ἐχθροῦ».

Μετὰ τὴν παράθεσιν ἀποσπασμάτων ἐκ τῶν πολεμικῶν ἐκθέσεων τοῦ
Στρατηγοῦ Πράσκα, ἀρχηγοῦ τοῦ Ἰταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος,
τοῦ Στρατηγοῦ Τζιρόττι, Διοικητοῦ τῆς Μεραρχίας Τζούλια καὶ τοῦ
Στρατηγοῦ Καμπαλέρο- ἡ ἔκθεσις τούτου εἶχεν ὑποβληθῆ εἰς τὸν Μου-
σολίνι-ἐκρίναμεν καλὸν νὰ προσθέσωμεν ὀλίγα τινὰ ἀπὸ τὸ προσωπικὸν
ἡμερολόγιον τοῦ Τσιάνο καὶ ἀπὸ δημοσιεύματα Στρατηγῶν τοῦ ἀμέσου
περιβάλλοντος τοῦ Μουσολίνι, τὰ ὁποῖα δίδουν πλήρη εἰκόνα τῆς κα-
ταστάσεως τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ τῶν ἐνεργειῶν τῶν
ἐν Ρώμῃ ἰθυνόντων.

Ἡ σύγκρισις τῆς καταστάσεως τοῦ Ἰταλικοῦ, ἀποβατικοῦ Στρατοῦ
μὲ τὰς δυνατότητας τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ μετὰ τὴν λήξιν τῆς Μάχης
τῆς Πίνδου, παρουσιάζει ἀνάγλυφα τὰ λάθη τῆς Ἀνωτάτης Ἑλληνικῆς
Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας.

Βεβαίως δὲν ἦτο δυνατὸν ἡ Α.Ε.Σ.Η. νὰ γνωρίζῃ ἐπακριβῶς τ' ἀπορ-
ρητὰ τῆς Ἰταλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τῆς Ἀνωτάτης Στρατιωτικῆς Ἰτα-
λικῆς Ἡγεσίας. Ἦτο εἰς θέσιν ὅμως νὰ γνωρίζῃ τὰς δυνατότητας τοῦ Ἰτα-
λικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος καὶ εἰς τὸ ὠρισμένον χρονικὸν διάστημα,
ἐντὸς τοῦ ὁποῖου ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, διὰ συγκεντρώσεως τῶν μέσων
του, ἠδύνατο νὰ καταφέρῃ κατὰ τοῦ ἐν ἐν λόγῳ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος

καίρια και άποφασιστικά πλήγματα. Είναι γεγονός ότι ή Α.Ε.Σ.Η. ύπέστη αίφνιδιασμόν. Και δι' αυτό, μετά τās νίκας τής Πίνδου και τής Κορυτσάς δεν είχε τήν έτοιμότητα και τήν εύχρειαν ν' άξιοποιήση τὰ έπιτευχθέντα άποτελέσματα και τὸ άριστον ήθικόν του νικηφόρου Έλληνικοῦ Στρατοῦ. Δέν ήδυνήθη νά συλλάβη σχέδιον έλιγμοῦ διά νά διαλύση τὸν Ίταλικόν Στρατόν έν Ἀλβανία, αλλά οὔτε είχε προπαρασκευάσει κάτι παρόμοιον. Ἐάν, ὅπως ὤφειλε νά πράξη, είχε προπαρασκευάσει κάτι, τότε θά ένεργοῦσε, μέ τρόπον άποφασιστικόν, διά τήν άνάλογον κατανομήν τῶν δυνάμεών μας και διά τήν χρησιμοποίησιν τῶν δυνατοτήτων μας. Ἄλλά και κατά τήν διάρκειαν τῶν έπιχειρήσεων ήδύνατο νά έμπνευσθῆ ένα σχέδιον δράσεως και νά ένεργήση διά τήν έφαρμογήν του. Μπορεῖ κανείς νά εἶπη: «Ἐνικήσαμεν». Και εάν ήττώμεθα, ή Ἄνωτάτη Ἡγεσία θά ήτο εκείνη, ή ὅποια θ' άνελάμβανε τήν ὄλην εύθύνην.» Τὰ λόγια αὐτὰ εἶπεν, ὅπως είναι γνωστόν, ὁ γάλλος Στρατάρχης Joffre όταν ὁ Γαλλικός Στρατός έκέρδισε τήν «Μάχην του Μάρνη» τὸ 1914 και έσωσε τότε τήν Γαλλίαν. Εἰς ὅσους ὅμως ήμετέρους σήμερα λέγουν τὸ ἴδιον, είναι εύκολον ν' άπαντήση κανείς: Ἐάν ήττώμεθα βεβαίως τήν εύθύνην θά τήν είχεν ή Ἄνωτάτη Στρατιωτική Ἡγεσία. Ἡ ἴδια ὅμως ήγεσία έχει σήμερα τήν εύθύνην ὅτι, ένῶ ενικήσαμεν, δεν έξηντλήσαμεν τās δυνατότητάς μας διά νά έπιτύχωμεν τὸ μέγιστον τής άποδόσεώς μας, πράγμα τὸ ὅποιον ήτο κατορθωτόν. Μερικοὶ ισχυρίζονται ὅτι, λόγω του ὄγκου τῶν δύο Αὐτοκρατοριῶν, τελικῶς θά υπεκύπταμεν, Ἄλλά μέ τήν λογικήν αὐτήν δεν θά έπρεπε τότε ν' άντιστῶμεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς. Ἄλλά δεν άρμόζει καθόλου ὁ στρατιωτικὸς Ἡγήτωρ νά έπινοῆ τοιαῦτα έπιχειρήματα. Αὐτὸς μίαν και μόνην άποστολήν έχει: Νά καταγάγη ὀλοκληρωτικήν νίκην κατά του άντιπάλου.

Ἐάν λέγονται άνωτέρω, δεν λέγονται εκ τῶν ὑτέρων, διότι ή τελεία διάλυσις του εἰς τήν περιοχήν Κορυτσάς Ἰταλικῦ Στρατοῦ είναι ένα γεγονός, τὸ ὅποιον τότε ὄλοι άντελήφθησαν, ὅπως επίσης άντελήφθησαν προηγουμένως τήν κατά τήν «Μάχην τής Πίνδου» τελείαν διάλυσιν τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων Μεραρχίας Τζούλια, Συνταγμάτων Βερσαλιέρων και Μελανοχιτῶνων, Συντάγματος Μεραρχίας Μπάρι, αἱ ὅποια δυνάμεις είχαν αναλάβει νά φθάσουν διά τής Πίνδου εἰς τὸ Μέτσοβον, διά νά υπερκεράσουν τās εἰς τήν περιοχήν Ἰωαννίνων εύρισκομένης Ἑλληνικῆς Δυνάμεις. Μετά τήν διάλυσιν τῶν δυνάμεων τούτων, εἰς ὀλόκληρον τήν περιοχήν μεταξύ Κονίτσης, Λεσκοβικίου, Μπόροβας, Ἐρσέκας και Κιάφ-Ε-Κάριτ δεν απέμεινε τήν 13ην Νοεμβρίου έχθρὸς ὑπολογίσιμος πρὸ τῶν νικηφόρων Ἑλληνικῶν Δυνάμεων τής Πίνδου. Και αὐτὸ είναι ένα τρίτον γεγονός, τὸ ὅποιον ὄλοι τότε άντελήφθησαν και τὸ ὅποιον ὅμως ή Ἄνωτάτη Στρατιωτική Ἡγεσία δεν τὸ έξεμεταλλεύθη.

Καὶ γράφει ὁ Τσιάνο εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του τὴν 13ην Νοεμβρίου «Ὁ Ντοῦτσε ἤρχισε νὰ χάνη τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τὸν Μπαντόλιο». Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας συμπληρώνει: «15 Νοεμβρίου. Οἱ Ἕλληνες, φαίνεται ὅτι ἐπανελάβαν τὴν ἐπίθεσίν των εἰς ὀλόκληρον τὸ μέτωπον». Ἐδῶ ὁ Τσιάνο ἐννοεῖ τὴν μετὰ τὴν μάχην τῆς Πίνδου ἐπίθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ κατὰ τῆς Μόροβας, Κορυτσᾶς.

Τὴν 18ην Νοεμβρίου σημειώνει: «Εἰς τὸ Ἀλβανικὸν μέτωπον αἱ ἤτται διαδέχονται τὰς ἤττας. Φοβοῦμαι ὅτι θὰ πρέπη νὰ ὑποχωρήσωμεν, βάσει προδιαγεγραμμένου σχεδίου, εἰς νέας θέσεις. «Ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Ἐρσέκας ὑπὸ τῶν δυνάμεων τῆς Πίνδου καὶ περὶ τοῦ ἀναφαινομένου τρομεροῦ κινδύνου διὰ τὰς εἰς τὴν Μόροβαν ἀγωνιζομένας Ἰταλικὰς δυνάμεις καὶ περὶ τῆς ἀρχῆς δημιουργίας ρήγματος εἰς τὰς ἀμυνομένας ἐκεῖ Μονάδας τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Οὔτε ἡ διάλυσις τῶν Μονάδων τούτων εἶχεν ἐπέλθει ἀκόμη οὔτε περὶ κανονικῆς ὑποχωρήσεως ἐπρόκειτο.

Τὴν 26ην Νοεμβρίου γράφει ὅτι «ὁ Στρατάρχης Μπαντόλιο ὑπέβαλε τὴν παραίτησίν του ἀπὸ τὴν Ἀνωτάτην Ἡγεσίαν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως, τὴν ὁποίαν εἶχεν μὲ τὸν Ντοῦτσε.» Τὴν 28ην Νοεμβρίου συμπληρώνει φοβισμένος: «Ἄσχημα τὰ νέα ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν. Ἡ ἐχθρική πίεσις συνεχίζεται, ἐνῶ ἡ ἰδικὴ μας ἀμυνα ἔχει ἐξασθενήσει. Ἐὰν οἱ Ἕλληνες διαθέσουν ἀρκετὰς δυνάμεις, θὰ μᾶς δημιουργήσουν μεγάλας ἀνησυχίας.»

Πραγματικὰ Ἰταλικὴ ἀμυνα εἰς τοὺς τομεῖς Κορυτσᾶς καὶ Πίνδου δὲν ὑπῆρχε. Καὶ ὅμως ἡμεῖς διαθέταμεν τότε εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὑπεραρκετὰς δυνάμεις, ἐκτὸς τῶν ἐφεδρικῶν, διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐπιτυχιῶν μας. Δυστυχῶς δὲν ἀνεπτύσσαμεν τότε δρᾶσιν ἐπὶ τῇ βάσει σχεδίου ἀναλόγου πρὸς τὰς περιστάσεις.

Τὴν 30ην Νοεμβρίου ὁ Τσιάνο γράφει: «Εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον τὸ ὁποῖον συνῆλθε κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ Ντοῦτσε ὑπεστήριξεν ὅτι ὁ Στρατάρχης Μπαντόλιο ὄχι μόνον ἦτο σύμφωνος διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ καὶ ἐπλειοδοτοῦσε ἐνθουσιωδῶς. Ἐν συνεχείᾳ ἐτόνισεν ὅτι ὁ χειρισμὸς τοῦ ζητήματος τοῦ πολέμου, ἀπὸ πολιτικῆς πλευρᾶς, ὑπῆρξεν ἐπιτυχῆς, ἀλλὰ ἡ στρατιωτικὴ Ἡγεσία ἀπεδείχθη ἀνεπαρκῆς.»

Οἱ Ἰταλοὶ εἶχαν ἀρχίσει ν' ἀλληλοκατηγοροῦνται καὶ ὁ ἕνας νὰ ἐπιρρίπτῃ τὰς εὐθύνas εἰς τὸν ἄλλον. Ἡ ἀπογοήτευσις ὅμως καὶ ὁ πανικὸς ἐξέσπασαν ἐξουθενωτικῶς τὴν 14ην Δεκεμβρίου 1940. Ἴδου ποίας ἐκφράσεις μεταχειρίζεται ὁ Τσιάνο διὰ νὰ σκιαγραφῆσιν τὴν κατάστασιν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ: «Ὁ Στρατηγὸς Σόριτς, ὁ ὁποῖος διεδέχθη εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ὑφυπουργοῦ τῶν Στρατιωτικῶν τὸν συνάδελφόν του Στρατηγὸν

Σοντού, ἀρχιστράτηγον κατόπιν τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, μοῦ ἐτηλεφώνησε σήμερα τὸ πρωὶ ὅτι οἱ Ἕλληνες κατέλαβαν τὸ Πόργαδετς καὶ διέσπασαν τὴν γραμμὴν μας. Μοῦ ἐπρόσθεσεν ὅτι ὁ Σοντού φρονεῖ ὅτι εἶναι ἀδύνατος κάθε στρατιωτικὴ ἐνέργεια καὶ ὅτι ἡ κατάστασις μόνον πολιτικῶς μπορεῖ ν' ἀντιμετωπισθῆ. Ὁ Μουσολίνι μὲ καλεῖ εἰς τὸ Παλάτσο Βενέτσια. Τὸν εὐρῆκα πολὺ ἀποτεθαρρυσμένον. Μοῦ εἶπε : «Δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀδιέξοδος. Εἶναι παράξενον καὶ γελοῖον. Εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ζητήσωμεν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν.»

Τὴν ἰδίαν ἐκείνην ἡμέραν ὁ Τσιάνο σημειώνει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του τὴν ἀπάντησιν, τὴν ὁποίαν ἔδωκεν εἰς τὸν Μουσολίνι, ὁ ὁποῖος ἐνόμιζεν ὅτι εἶχε ὑποχρέωσιν, ἀπὸ τὴν δύναμιν τῶν πραγμάτων, νὰ ζητήσῃ κατάπαυση τῶν ἐχθροπραξιῶν : Ἀδύνατον. Οἱ Ἕλληνες θὰ ζητήσουν ὡς πρῶτον ὄρον τὴν προσωπικὴν ἐγγύησιν τοῦ Φύρερ ὅτι δὲν θὰ ἐπαναληφθῆ ποτὲ ἡ ἐναντίον των ἐπίθεσις. Προτιμῶ ν' αὐτοκτονήσω, παρὰ νὰ τηλεφωνήσω εἰς τὸν Ρίμπεντροφ. Πρέπει ν' ἀντισταθῶμεν καὶ νὰ κρατήσωμεν (θέσεις) εἰς τὴν Ἀλβανίαν'.» Ὁ Ντοῦτσε συμφωνεῖ μαζί μου καὶ ἀποφασίζει νὰ γίνῃ μία νέα ἀπόπειρα.»

Ἐν τῷ μεταξύ ὅμως ἡμεῖς τί πράττομεν κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τῆς ἀπογνώσεως τοῦ ἐχθροῦ ; Αἱ ἐπιχειρήσεις τῶν δύο ἐκ τῶν τριῶν Σωμάτων Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν Στρατιὰν Ἀλβανίας, ἔσταμάτησαν, μολονότι ἐπρικοδοτήθησαν δι' ἐπαρκῶν δυνάμεων. Διατί λοιπὸν αὐτὴ ἡ ὀλεθρία ἀδράνεια τῆς νικηφόρου Στρατιᾶς ; Διότι τὸ μὲν Γ' Σῶμα Στρατοῦ, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσῆς καὶ Μόροβας δὲν εἶχε ἐντολὴν διὰ περαιτέρω κατεῦθυνσιν. Τὸ δὲ Α' Σ.Σ., ἅμα εὐρέθη πρὸ τοῦ Ἀώου, ἔσταμάτησε. Διατί ; Ἄγνωστον. Μόνον τὸ Β' Σ.Σ. ἐξηκολούθησε τὸν ἀγῶνα καὶ ἤρχισε νὰ ἐξαρθρῶνῃ τὴν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ συγκροτηθεῖσαν ἀμυντι-τοποθεσίαν τῆς Κλεισούρας. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Τσιάνο γράφει εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του τὴν 25ην Δεκεμβρίου : «Χριστοῦγεννα ! Μαῦρα Χριστοῦγεννα ! Ὁ Ντοῦτσε δὲν πιστεύει πλέον εἰς ὅ,τι τοῦ λέγει ὁ Καμπαλέρο. «Αὐτοὶ οἱ Στρατηγοὶ, λέγει ὁμοιάζουν μὲ τοὺς πανδοχεῖς, οἱ ὁποῖοι ζωγραφίζουν πετεινοὺς εἰς τοὺς τοίχους καὶ γράφουν ὅτι θὰ δώσουν πίστωσιν, ὅταν οἱ πετεινοὶ θ' ἀρχίσουν νὰ λαλοῦν. Πρέπει νὰ παραδεχθῶ ὅτι οἱ Ἰταλοὶ τοῦ 1914 ἦσαν καλύτεροι. Αὐτὸ δὲν εἶναι εὐχάριστον διὰ τὸ Φασιστικὸν καθεστῶς». Καὶ συνεχίζει ὁ Τσιάνο «Ὁ Ντοῦτσε εἶναι μελαγχολικὸς καὶ ἀνήσυχος διὰ τὴν ἐν Ἀλβανίᾳ στρατιωτικὴν κατάστασιν. Φαίνεται περισσότερον κουρασμένος. Αὐτὸ μὲ λυπεῖ. Ἡ ἐνεργητικότης του ἀποτελεῖ τὴν μοναδικὴν πηγὴν ἀνακουφίσεως».

Ἐν τῷ μεταξύ τὸ Β' Σ.Σ., συνεχίζον μόνον του τὰς ἐπιχειρήσεις, ἐπέτυχεν νὰ ἐξαρθρῶσιν τελείως τὴν ἀμυντικὴν τοποθεσίαν τῆς Κλεισούρας, τῆς ὁποίας κατέλαβεν ὀλόκληρον τὴν περιοχὴν. Ἐν συνεχείᾳ ἐπροχώρησε

καὶ κατέλαβε τὸ Μάλι Γαρονίν, ὅπου μετ' ὀλίγον διέλυσε μεταξύ τούτου καὶ τῆς Γκαΐτσας, τὴν ἐσπευσμένως ἀποσταλεῖσαν πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ ἐχθροῦ Μερ. Λύκων τῆς Τοσκάνης. Διὰ τοῦτο τὴν 19ην Ἰανουαρίου 1941 ὁ Τσιάνο γράφει : «Ὁ πολιτικὸς χειρισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ζητήματος ἔγινε κατὰ τρόπον ἀριστουργηματικόν. Ἐπετύχσαμεν νὰ ἀπομονώσωμεν τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴν ἐξαναγκάσωμεν νὰ πολεμήσῃ μόνη. Ἄλλὰ ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς ἀπέτυχεν εἰς τὸ ἔργον του».

Τί κρίμα νὰ μὴν ἐνισχυθῇ τὸ Β'Σ.Σ., ἔστω καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην, εἴτε δι' ἐφεδρειῶν τοῦ Ἀρχιστρατήγου εἴτε διὰ δυνάμεων ἀφαιρουμένων ἀπὸ τὰ ἀκίνητοῦντα δύο ἄλλα Σώματα Στρατοῦ, διὰ νὰ προχωρήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τις Γκλάβες !

Ὁ Στρατηγὸς Ἀρμελίνι, Ὑπαρχηγὸς τοῦ Ἐπιτελάρχου, Στρατάρχου Μπαντόλιο, γράφει διὰ τὴν Μερ. Μπάρι, ἡ ὁποία, ἐνῶ προορίζετο διὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κερκύρας, ἐχρησιμοποιήθη εἰς τὴν Πίνδον, μετὰ τὴν τραγικὴν συντριβὴν τῆς Μερ. Τζούλια «Εἰς τὴν Ἀλβανίαν προχωροῦμεν βραδέως. Σήμερον πρέπει νὰ ἐκκινήσῃ ἡ ἐκστρατευτικὴ ἀποστολὴ διὰ Κέρκυραν. Εἰς τὰς 7 τὸ βράδυ τηλεφωνῶ εἰς τὸν ναύαρχον Σορίλι, ὑπαρχηγὸν τοῦ Ναυτικοῦ Ἐπιτελείου, διὰ νὰ μάθω τί γίνεται. Μοῦ ἐπιβεβαιώνει ὅτι ὅλα εἶναι ἔτοιμα διὰ τὴν ἐκστρατείαν. Ἡ νησοπομπὴ τοῦ Ναυάρχου Μοῦρ θὰ συγκεντρωθῇ αὐριον τὸ ἀπόγευμα εἰς τὴν Αὐλῶνα, διὰ νὰ κατευθυνθῇ ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς τὴν Κέρκυραν καὶ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀποφασισθεῖσαν ἀποβατικὴν ἐπιχείρησιν, πρὸς κατάληψιν τῆς Κερκύρας. Ἡ ἐπιχειρήσις προσδιωρίσθη διὰ τὰ ἑξημερώματα τῆς 2ας Νοεμβρίου. Ὁλόκληρος ὁ Στόλος θὰ ἐξέλθῃ διὰ νὰ διασπαρῇ ἐπὶ τοῦ παραλλήλου τῆς Κερκύρας καὶ παρεμποδίσῃ πιθανὴν ἐπέμβασιν τοῦ Βρετανικοῦ Στόλου, διὰ ἀναλήψεως ἐπιχειρήσεων ἐναντίον του, πρὸς προστασίαν τῆς ἀποβάσεως».

Ὅλα αὐτὰ μεταβάλλονται τὴν ἐπομένην. Πραγματικὰ ὁ Στρατηγὸς Ἀρμελίνι σημειώνει τὴν 1ην Νοεμβρίου : «Σήμερον τὴν 9.30 πρωινὴν σύσκεψις τοῦ Ὑπαρχηγοῦ τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου πρὸς ἐξέτασιν τῶν νέων ἀποφάσεων τοῦ Ντοῦτσε καὶ διατύπωσιν ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀπόψεων. Πάει πλέον ἡ ἀποβίβασις τῆς Κερκύρας. Ἡ Μεραρχία Μπάρι, ἡ ὁποία εἶχεν ἐπιβιβασθῇ γιὰ τὴν ἐπιχείρησιν αὐτὴν, κατευθύνεται πρὸς τὴν Αὐλῶνα. Ὅλα πρὸς χάριν τοῦ μετώπου τῆς Ἀλβανίας. Τίποτε πλέον διὰ τὰ ἄλλα μέτωπα».

Ὅσα ἀναφέρονται ἀπὸ τὸν Τσιάνο, ἐπιβεβαιώνονται ἀπὸ τὸν Στρατηγὸν Φραντζέσκο Πρίκολο, Ὑφυπουργὸν τῆς Ἰταλικῆς Ἀεροπορίας, κατὰ τὴν διόρκειαν τοῦ πολέμου, εἰς τὸ βιβλίον του, τὸ ὁποῖον φέρει τὸν τίτλον» Ἀδράνεια κατὰ ἠρωισμοῦ, ἡ Ἰταλοελληνικὴ περιπέτεια, Ὀκτώβριος 1940-Ἀπρίλιος 1941».

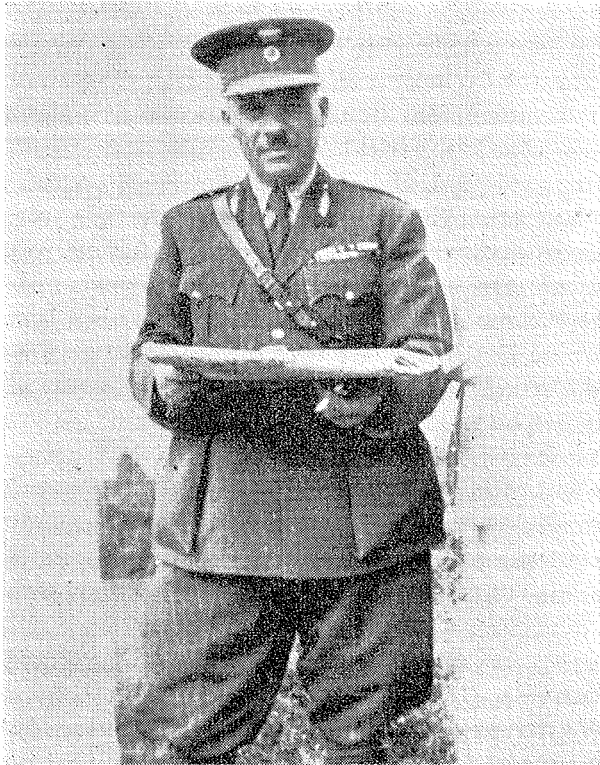
Ὁ συγγραφεὺς ἀπελάμβανε τῆς ἰδιαιτέρας ἐμπιστοσύνης τοῦ Μουσολίνι, ὁ ὁποῖος ἤκουε μὲ προσοχὴν τὰς ὑποδείξεις του καὶ τοῦ ἐξεμυστηρεῦτο τὰ μυχιώτατα συναισθήματά του. Τὸν ἔστειλεν ἐπανειλημμένως καὶ ἰδίως τὸν Νοέμβριον 1940 εἰς τὴν Ἀλβανίαν διὰ νὰ ἐξακριβώσῃ τί ἀκριβῶς συνέβαινε ἐκεῖ καὶ διὰ νὰ τοῦ ὑποβάλλῃ ἐμπιστευτικὰς ἐκθέσεις, διὰ τὴν κατάστασιν τοῦ Ἰταλικοῦ ἀποβατικοῦ Στρατοῦ. Ὁ Φρατζέσκο Πρίσκολο, μεταξὺ τῶν ἄλλων γράφει ὅτι τὴν 2αν Νοεμβρίου μετέφερεν ἀεροπορικῶς εἰς τὸ Ἀργυρόκαστρον, ὅπου εὕρισκετο ὁ Βίσκοντι Πράσκα συγχαρητήριο ἐπιστολὴν τοῦ Μουσολίνι πρὸς αὐτόν. Ὁ Πράσκα ἱκανοποιήθη ἰδιαιτέρως καὶ εἶπεν εἰς τὸ Πρίσκολο : «Μπορεῖτε ν' ἀνακοινώσετε εἰς τὸν Ντοῦτσε ὅτι πρέπει νὰ μένη ἀπολύτως ἤσυχος. Λογαριάζω νὰ εὕρισκωμαι μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ μετὰ μίαν ἑβδομάδα εἰς τὴν Πρέβεζαν.»

Ἐνα μῆνα κατόπιν ὁ Πρίσκολο ὁ ὁποῖος μετέβη, κατὰ τὸ διάστημα αὐτό, ἄλλας δύο φορὰς εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἠδυνήθη νὰ διαπιστώσῃ τὴν πλήρη ἀποσύνθεσιν τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ. Διὰ τοῦτο αἶ* πρὸς τὸν Ἀρχηγὸν του πληροφορίαί του ἦσαν ἀπογοητευτικαί. Γράφει : «Ἐπέστρεψα εἰς τὴν Ρώμην τὴν 26ην Νοεμβρίου. Ἐγινόμεν δεκτὸς ἀπὸ τὸν Μουσολίνι, τὸν ὁποῖον εὔρον νὰ κάθηται ἐμπρὸς εἰς ἕνα μεγάλον, ἀνάγλυφον χάρτην τῆς Ἀλβανίας. «Βλέπετε, μοῦ εἶπεν, ἐμπρὸς εἰς τὸν χάρτην αὐτὸν περὶ τὸ ὀλιγώτερον τῆν μισὴν μου ἡμέραν. Τώρα πλέον γνωρίζω ἀκόμη καὶ τὰ μονοπάτια τῆς Ἀλβανίας.»

Καὶ προσθέτει ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου : «Τὰ νέα ἀπὸ τὴν Ἀλβανίαν ἦσαν συνεχῶς ἀνησυχητικά. Ἡ Μεραρχία Μπάρι, μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Σώματος Στρατοῦ SOSTSI ἀπὸ τὴν Κορυτσαῦν, εὐρέθη εἰς ἐξαιρετικὰ κρίσιμον θέσιν. Ἀφοῦ ὑπέστη ἀγρίαν ἐπίθεσιν ἀπὸ τὰ πλευρά, κυριολεκτικὰ συνετρίβη.»

«Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου, ὅταν μετέβαινα εἰς τὸ Πρωθυπουργικὸν μέγαρον διὰ τὴν συνήθη πρωϊνὴν ἀναφορὰν, εὔρον εἰς τὸν ἀντιθάλαμον τοῦ Ντοῦτσε πολλοὺς ὑπουργούς. Ἐφαίνοντο ἐρεθισμένοι καὶ συζητοῦσαν μεγαλοφώνως καὶ ζωηρά. Ἀπὸ ὅλους περισσότερον ἐμεγαλοφωνοῦσεν ὁ Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν. Τί εἶχε συμβῆ; Ἐνα γεγονός σοβαρώτατον : Τὴν νύκτα εἶχε φθάσει εἰς τὸν Πρωθυπουργὸν μακρὸν τηλεγράφημα τοῦ νέου Ἀρχιστρατήγου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατοῦ, τοῦ Στρατηγοῦ Σόντου. Ὁ ἐν λόγῳ Ἀρχιστράτηγος ἀφοῦ ἐξέθεσε τὴν τραγικὴν θέσιν καὶ τῶν δύο Ἰταλικῶν Στρατιῶν εἰς τὸ μέτωπον, ἐδήλωνε κατηγορηματικῶς τὴν ἀπόλυτον ἀδυναμίαν του νὰ εὔρῃ φάρμακον, στρατιωτικοῦ χαρακτῆρος, διὰ τὴν θεραπείαν τῆς καταστάσεως καὶ παρακαλοῦσε τὸν Πρωθυπουργὸν νὰ ἐπιτύχῃ πολιτικὴν λύσιν τῆς Ἑλληνοἰταλικῆς συρράξεως. Ἐπρόκειτο δηλαδὴ περὶ σαφειστάτης προσκλήσεως δι' αἴτησιν

ἀνακωχῆς. Φυσικά εὐρέθημεν ὅλοι σύμφωνοι ἐπὶ τῆς ἀπόψεως ν' ἀποκλεισθῆ μία τόσοσ ταπεινωτικὴ λύσις, ἡ ὁποία θὰ ἐκάλυπτε τὸ Ἔθνος μὲ ἐντροπὴν δι' αἰῶνας ὀλοκλήρους. Ἀλλὰ ἡ αἴτησις τοῦ Ἀρχιστρατήγου εὐρίσκετο πάντοτε ἐμπρὸς μας διὰ νὰ μᾶς ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τῶν ἐπικειμένων καταστροφῶν. Μετ' ὀλίγον εἰσῆλθον εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ Ντοῦτσε: «Εἶδατε, μοῦ εἶπεν οὗτος ἐκνευρισμένος καὶ ἐξερεθισμένος ὅσον ποτὲ ἄλλοτε, τὸ τηλεγράφημα τοῦ Σοντοῦ καὶ τὴν πρότασιν του ὅπως ζητήσωμεν

Στρατηγὸς Α. Ρουσόπουλος Δ/τῆς XVII Μεραρχίας.

οὔτε λίγο οὔτε πολὺ ἀνακωχὴν ; Καὶ ὁ Πρίκολο ἀπήντησεν : «Ἀντὶ νὰ ζητήσωμεν ἀνακωχὴν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἶναι προτιμότερον νὰ φύγωμεν ἀμέσως ὅλοι διὰ τὴν Ἀλβανίαν καὶ νὰ φονευθῶμεν ἐκεῖ ἐπὶ τόπου.» «Ἐχεις ἀπόλυτον δίκαιον», ἀπήντησεν ὁ Μουσολίσι. Δὲν θὰ ζητήσωμεν ἀνακωχὴν.

Καὶ ὁ Πρίκολο συνεχίζει : «Βεβαίως ἡ ἀνακωχὴ δὲν ἐζητήθη, ἀλλ' ἐπέσαμεν ὅλοι εἰς βαθεῖαν ἀπελπισίαν. Ἦτο ἡ πρώτη σοβαρωτάτη καὶ

ἐπίσημος ἀναγνώρισις τῆς τρομερωτέρας στρατιωτικῆς κρίσεως εἰς τὴν πολεμικὴν μας ἱστορίαν καὶ τῆς ἀνικανότητός μας ὅπως τὴν ἀντιμετωπίσωμεν. Ἡ καταστροφή μᾶς εἶχεν εὐρεῖ ἐντελῶς ἀπροετοιμάστους. Καὶ ἦτο τόσο ἀπροσδόκητος, τόσο παράδοξος καὶ ταυτοχρόνως τόσο τραγικὴ, ὥστε μᾶς ἀφῆκεν ὅλους σὰν χαμένους. Ὁ Ντοῦτσε κατέληξε: «Μὲ βλέπεις ἀκόμη σχετικῶς ἡρεμον; Καὶ ὅμως αἰσθάνομαι νὰ ξεσχίζεταί μέσα μου ἡ καρδιά μου, σὰν νὰ μοῦ δίδουν μαχαιριές.»

Ἐν τούτοις τὸ Ἑλληνικὸν Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐξέδιδε τότε τὴν ἀκόλοθον διαταγὴν ὑπ' ἀριθμ. 13405/24-11-40:

Ὁδηγίαι διὰ τὴν συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων

«Τὴν περαιτέρω συνέχισιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἀντιμετωπίζω ὡς ἐξῆς: Μὲ ἰσχυρὸν καὶ ἀσφαλὴ στροφέα τὸ δεξιὸν τῆς ὅλης διατάξεώς μας προώθησις τοῦ ἀριστεροῦ πρὸς βορρᾶν, τοῦ κέντρου παρακολουθοῦντος τὴν προώθησιν ταύτην, συνδέοντος δὲ σταθερῶς τὰς δύο πτέρυγας.»

Τοιοῦτοτρόπως βλέπομεν εἰς τὸ δεξιόν, τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν ἐπιθετικὴν ἐνέργειαν εἶχε καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ ἐχθρὸς εἶχε διαλυθῆ διέθετε 4 Μεραρχίας. Τὸ ἀριστερὸν τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν κυρίαν προσπάθειαν διέθετε καὶ αὐτὸ 4 Μεραρχίας καὶ ἐπὶ πλεον μικτὸν ἀπόσπασμα Λιούμπα. Τὸ κέντρον ὅμως, ὅπου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐφαρμοσθῆ ἡ κυρία προσπάθεια, διέθετε τὰς καταπεπονημένας ἐκ τῆς μάχης τῆς Πίνδου Μονάδας, Ἰην Μεραρχίαν καὶ Ἦην Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ, καθὼς καὶ τὴν Ταξιαρχίαν Ἴππικοῦ, δυνάμεως ὀλίγων ἵππων.

Ὁ Ἀρχιστράτηγος Γενικὰς Ἐφεδρείας διέθετε δύο Μεραρχίας καὶ μίαν Ταξιαρχίαν Πεζικοῦ εἰς τὸ θέατρον τῆς Μακεδονίας καὶ μίαν Μεραρχίαν εἰς τὸ θέατρον Ἠπειροῦ.

Ἡ κακὴ ὀργάνωσις τῆς Διοικήσεως, ἡ κακὴ ἐκλογή τῆς κατευθύνσεως τῆς κυρίας προσπάθειας καὶ ἡ τήρησις ἐν ἀδρανείᾳ τῶσων μεγάλων ἐφεδρειῶν, ἀφοῦ ἡ δύναμις τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ εἶχε καταρρεύσει, δίδουν σαφῆ τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ Ἀνωτάτη Στρατιωτικὴ μας Ἡγεσία ἀφῆκε νὰ τῆς διαφύγη μία εὐκαιρία, ἡ ὁποία θὰ ἐδόξαζε τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν καὶ θὰ ἠδύνατο νὰ δημιουργήσῃ εἰς τὴν Βαλκανικὴν πολιτικὰς συνεπειάς, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐβάρυναν πολὺ ἐπὶ τοῦ ὅλου πολέμου.

Ἀντιθέτως πρὸς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ ἐξέδωκεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1032/6-12-40, ὑπ' ἀριθμ. 9 διαταγὴν ἐπιχειρήσεων εἰς τὴν ὁποίαν ἀνέγραφε:

Ι. Ὁ ἐχθρὸς ἀποσυντεθεὶς ὑποχωρεῖ, μὴ παρουσιάζων εἰ μὴ σποραδικὰς ἀντιστάσεις.

.....
ΙΥ. - Ἰδέα ἐνεργείας. Τὸ Σῶμα Στρατοῦ θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν κατοχὴν τῆς κορυφογραμμῆς Φράτερι-Γαρονίν, ἀφ' ἐνὸς μὲν ἵνα ἀπαγορεύσῃ πᾶσαν ἐχθρι-

κήν κίνησιν ἐπὶ τῆς ἀμαξιτῆς Κλεισούρας καὶ βορρᾶν, ἀφ' ἑτέρου θὰ ἐπι-
διώξη τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς νοτίως τῆς Κλεισούρας καὶ βορειο-
δυτικῶς ταύτης-ὄρος Τρεμπεσίνα, ἴνα, ἀφοῦ συνδεθῆ διὰ τῶν στενῶν τῆς
Κλεισούρας μετὰ τοῦ εἰς τὴν περιοχὴν ἀνατολικῶς τοῦ Τεπελενίου δε-
ξιοῦ τοῦ Α' Σώματος Στρατοῦ, δυνηθῆ νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν πρὸς Βε-
ράτιον κίνησιν του διὰ τῆς κατοχῆς τῆς κορυφογραμμῆς Γκλάβα, 1127,
Μπούζι κ.τ.λ.»

Δυστυχῶς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν διέθετε παρά δύο Μεραρχίας
καὶ μίαν Ταξιαρχίαν. Θὰ εἶχεν ὅμως ἐνισχυθῆ με δυνάμεις μεγαλύτερας,
εἰάν ἢ κατεύθυνσίς του ὠρίζετο ὡς κατεύθυνσις «κυρίας προσπάθειας»
καὶ ὄχι ὡς κατεύθυνσις συνδέσμου με τὰ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ Σ. Στρατοῦ,
τῶν ὁποίων αἱ κατεύθυνσις ἦσαν τυφλαί. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν
τ' ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν καταπληκτικά. Ἀργότερα τὰ γεγονότα ἠνάγκα-
σαν τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ν' ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ κατεύθυνσις τοῦ Β' Σώ-
ματος Στρατοῦ ἦτο ἀκριβῶς ἐκείνη τῆς «κυρίας προσπάθειας». Καὶ ἐπροι-
κοδότησε τὸ Σῶμα βεβαίως τότε με ἑπτὰ Μεραρχίας, ἀλλὰ πολὺ ἀργά.
Καὶ δὲν διέθεσε τὰς Μονάδας ταυτοχρόνως, ἀλλὰ διαδοχικῶς.

Αἱ συνέπειαι τῶν Ἑλληνικῶν νικῶν φαίνονται εἰς τὴν ἐπιστολὴν,
τὴν ὁποίαν ὁ Χίτλερ ἀπέστειλε τὴν 20ην Νοεμβρίου 1940 πρὸς τὸν Μου-
σολίνι καὶ τῆς ὁποίας τὸ περιεχόμενον ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα
πειστήρια ἔγγραφα τιμῆς καὶ δόξης διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Πατρίδα. Ὁ Χίτλερ,
ἀφοῦ βεβαιῶν τὸν Μουσολίνι ὅτι ἡ καρδιά του καὶ τὰ συναισθήματά του
ἦσαν μαζί του καθ' ὅλον τὸ προηγηθὲν δεκαπενθήμερον, τὸν πληροφορεῖ
περὶ τῆς ἀποφάσεως, τὴν ὁποίαν ἔλαβε νὰ πράξῃ ὅ,τι δύναται, διὰ νὰ
νὰ τὸν ἀνακουφίσῃ κατὰ τὰς περιστάσεις ἐκείνας. Ἐν συνεχείᾳ τοῦ ὑπενθυ-
μίζει ὅτι κατὰ τὴν συνάντησίν των εἰς τὴν Φλωρεντίαν, τὸν εἶχε παρακα-
λέσει ν' ἀναβάλῃ τὴν δρᾶσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος, διὰ νὰ συνδυασθῆ αὐτὴ
με τὴν κατάληψιν τῆς Κρήτης. Τοῦ ὑπογραμμίζει τοὺς ψυχολογικοὺς καὶ
στρατιωτικοὺς ἀντικτύπους ἐκ τῶν Ἑλληνικῶν μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης :
«Αἰσθανόμεθα λέγει, τὰς συνεπείας αὐτὰς ἀπὸ τὴν ἐνίσχυσιν τῆς στάσεως
διαφόρων λαῶν, ὅπως μὴ ἐκδηλωθοῦν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλὰ ν' ἀναμείνουν τὴν
περαιτέτω ἐξέλιξιν τῶν γεγονότων. Δὲν μπορούμεν νὰ καθορίσωμεν ἀκόμη
τὴν ἐντύπωσιν, ἢ ὁποία προεκλήθη εἰς τὴν Γιουγκοσλαίαν. Ἀκόμη καὶ
με τὴν Ρωσσίαν ἔγινε τώρα δυσκολωτέρα ἢ διαπραγματεύσεις καὶ πλέον
σαφῆς ἢ στροφή τῶν φιλοδοξιῶν τῆς πρὸς τὴν Ἀνατολήν. Καὶ εἰς αὐτὴν
τὴν Γαλλίαν ἐνισχύθη ἀναμφισβητήτως ἡ θέσις ἐκείνων οἱ ὁποῖοι κηρύτ-
τουν τὴν ἀναβολὴν καὶ βεβαιώνουν ὅτι δὲν ἐλέχθη ἀκόμη ἡ τελευταία λέξις
διὰ τὴν ἔκβασιν τοῦ πολέμου αὐτοῦ. Αἱ στρατιωτικά, ἐξ ἄλλου, συνέπειαι
εἶναι, Ντοῦτσε, λίαν σοβαραί. Ἡ Ἀγγλία ἀποκτᾷ ὠρισμένους στρατιωτικὰς
βάσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ τὴν φέρουν ὄχι μόνον πλησίον τῶν πετρελαιοπηγῶν

του Πλοεστίου ἀλλὰ καὶ εἰς ἄμεσον γειτνιάσιν μὲ δλόκληρον τὴν νότιον Ἰταλίαν. Δὲν τολμῶ νὰ σκεφθῶ κἄν τὰς συνεπείας. Καὶ αὐτὴ ἡ Ρόδος μπορεῖ τώρα νὰ προσβληθῆ ἀπὸ τὰ Βρεττανικὰ βομβαρδιστικά.»

Τὴν 31ην Δεκεμβρίου ὁ Χίτλερ ἀναγγέλλει εἰς τὸν Μουσολίνι ὅτι ἡ Ἰσπανία ἀπέρριψε πρότασιν συνεργασίας μὲ τὰς δυνάμεις τοῦ Ἄξονος, διότι, κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ Φράνκο, ἡ ἐξωτερικὴ κατάστασις εἶχε μεταβληθῆ.

Εἰς νεωτέρας ἐπιστολάς του πρὸς τὸν Μουσολίνι ὁ Χίτλερ ἐπιαναλαμβάνει διαρκῶς ὅτι ἡ Βαλκανικὴ ὑπόθεσις πρέπει νὰ καθαρισθῆ ἐντὸς τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς ἀνοίξεως, διὰ νὰ εἶναι ἀμέσως ἔτοιμα τὰ Γερμανικὰ Στρατεύματα νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἰς ἄλλα μέτωπα.

Ὁ βοηθὸς τοῦ Στρατάρχου Μπαντόλιο, Στρατηγὸς Ἀρμελίνι, σημειώνει εἰς τὸ πολεμικὸν του ἡμερολόγιον τὴν 4ην Δεκεμβρίου 1940.

«Ἡ κατάσταση εἰς τὴν Ἀλβανίαν εἶναι δεινὴ καὶ συνεχῶς ἐπιδεινώνεται. Ἀνθιστάμεθα ὅσον ἠμποροῦμεν. Ὑφιστάμεθα διαρκῶς ἀπωλείας εἰς τὰς ἀδικόπους μάχας καὶ τὴν συνεχῆ ὑποχώρησιν. Ἐξακολουθοῦμεν ν' ἀποστέλλωμεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν Τάγματα ἐπὶ Ταγμάτων δίχως τὰ κατάλληλα μέσα. Ἀπὸ τὴν μίαν στιγμὴν εἰς τὴν ἄλλην εἶναι δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ πλήρης κατάρρευσις, ἡ ὁποία νὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὴν θάλασσαν, δίχως μάλιστα νὰ ἔχωμεν καὶ τὰ μέσα διὰ νὰ πραγματοποιήσωμεν καὶ ἡμεῖς μίαν νέαν Δουγκέρκην. Μόνον ἓνα θαῦμα θὰ ἠμποροῦσε νὰ μᾶς σώσῃ πλέον ἀπὸ μίαν τόσον τραγικὴν κατάστασιν.»

Τὰ στρατιωτικὰ γεγονότα ἐπέφεραν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσωτερικὴν ἀναστάτῳσιν. Εἰς τὸ ὑπουργικὸν Συμβούλιον τῆς 5ης Δεκεμβρίου ὁ Μουσολίνι κατήγγειλεν ὡς ὑπεύθυνον διὰ τὴν ιδέαν τῆς ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν παλαιὸν του φίλον καὶ συναγωνιστὴν εἰς τὸ Φασιστικὸν Κίνημα, τὸν Ντεβέκι καὶ ὡς ὑπεύθυνον διὰ τὴν στρατιωτικὴν ἀποτυχίαν τὸν Στρατάρχην Μπαντόλιο.

Τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1941 ἀντικατεστάθη ὁ Σοντοῦ διὰ τοῦ Καμπαλέρο. Ἀκριβῶς τότε εἶχαν λήξει αἱ λαμπραὶ ἐπιχειρήσεις τῆς Κλεισούρας, τὰς ὁποίας διεξήγαγε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐκείνων τὸ Σῶμα συνέτριψε καὶ διέλυσε τὰς Ἰταλικὰς δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι συνέρρευσαν ἐκεῖ διὰ νὰ προασπίσουν τὴν στενωπὸν τῆς Κλεισούρας.

Ὁ Στρατηγὸς Ἀρμελίνι σημειώνει τὴν 13ην Ἰανουαρίου 1941 εἰς τὸ ἡμερολόγιόν του «Τὸ ραδιόφωνον ἀνήγγειλε σήμερον τὸ πρῶν τὴν ἀπόλυσιν τοῦ Στρατηγοῦ Σοντοῦ, ὁ ὁποῖος φέρεται ὡς σοβαρῶς ἀσθενὴς καὶ ὡς ἔχων ἀνάγκην πολυμήνου νοσηλείας, καὶ τὴν ἀντικατάστασίν του διὰ τοῦ Στρατηγοῦ Καμπαλέρο. Πόσον κόσμον ἔφαγεν αὐτὴ ἡ Ἀλβανία, ἐνῶ οἱ κυρίως ὑπεύθυνοι μένουσιν ἀκόμη εἰς τὰς θέσεις των.»

Τὴν 18ην Ἰανουαρίου ὁ Τσιάνο γράφει « Ὁ Μουσολίνι εἶναι παρὰ πολὺ ἀνήσυχος καὶ ἐκνευρισμένος καὶ ἐπαναλαμβάνει συνεχῶς. »

« Ἐὰν κάποιος μοῦ ἐπροφήτευεν εἰς τὰς 15 Ὀκτωβρίου ὅσα συμβαί-
νουν σήμερον θὰ τὸν ἐτουφέκιζα. »

Ἐπειδὴ ὁ Χίτλερ, μετὰ ἐξετάσεις καὶ μακροὺς ὑπολογισμοὺς, εἶχε προσδιορίσει τὸν Μάρτιον ὡς μῆνα διὰ τὴν τελικὴν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν πλήρη ἐκκαθάρισιν τοῦ Βαλκανικοῦ Λογαριασμοῦ τοῦ Ἄξονος, ἔπρεπε ὁ Μουσολίνι νὰ ἐπιτύχῃ ὀπωσδήποτε εἰς τὴν ἔαρινὴν του ἐπίθεσιν, διὰ νὰ μὴ καθυστερήσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ γενικωτέρου, Χιτλερικοῦ σχεδίου. Δι' αὐτὸ ὁ Ἀρχηγὸς τῶν Ἰταλῶν Φασιστῶν ἤρχισεν ἀπὸ τὴν 21ην Ἰανουαρίου 1941 νὰ ἐργάζεται πυρετωδῶς, προετοιμάζων τὴν ἐπίθεσιν. Εἶχε πρὸ αὐτοῦ 40 το πολὺ 45 ἡμέρας διὰ νὰ διοργανώσῃ τὴν ἔαρινὴν ἐπιχείρησιν, ἡ ὁποία θὰ κατέκλυζε τὴν Ἑλλάδα, ὅπως εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Χίτλερ. Συνειργάζετο μὲ τὸν Στρατηγὸν Φαβαγκρόσα, Ὑφυπουργὸν τῶν πολεμικῶν παρασκευῶν, διὰ νὰ ἐνταθῆ εἰς τὸ ἀνώτατον ὄριον ἡ παραγωγὴ ὄπλων καὶ πολεμοφοδίων διὰ τὸν ἐν τάχει ἐξοπλισμὸν τῶν νέων Ἰταλικῶν Μεραρχιῶν, αἱ ὁποῖαι θ' ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ἀλβανίαν μὲ ἀτμόπλοια, μὲ ἰστιοφόρα, μὲ ἀεροπλάνα καὶ μὲ ὅποιονδήποτε ἄλλο μεταφορικὸν μέσον.

Συνειργάζετο μὲ τὸν Ἀρχιστράτηγον Καμπαλέρο καὶ μὲ τοὺς λοιποὺς ἀρμοδίους καὶ ἐκανόνιζε καὶ τὰς λεπτομερίας τῆς ἔαρινῆς ἐπιθέσεως. Δέκα ἐννέα, τὸν ἀριθμὸν, νεαὶ Μεραρχίαι ἐξωπλίζοντο καὶ κατηυθύνοντο πρὸς τὴν Ἀλβανίαν διὰ νὰ προσθεοῦν εἰς τὰς δέκα πέντε, τῶν ὁποίων αἱ δυνάμεις εἶχαν ἀνανεωθῆ. Ἀπεστέλλοντο ἐπίσης 13 Τάγματα Μελανοχιτώνων καὶ 3 ἀνεξάρτητοι Λεγεῶνες Μελανοχιτώνων, Μονάδες αἱ ὁποῖαι ἀποτελοῦσαν τὰ ἐκλεκτότερα καὶ τὰ πλέον ἔμπιστα στρατεύματα τοῦ Μουσολίνι. Ἰδιαιτέρα προσπάθεια κατεβλήθη διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ Ἰταλικοῦ Πυροβολικοῦ εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Καὶ ὁ Μουσολίνι ἀνέφερεν ὑπερηφάνως εἰς τὸν λόγον του τῆς 1ης Ἰουνίου 1941, ὅτι « εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἐστήθησαν οὐχὶ ὀλιγώτερα τῶν τετρακοσίων στομιῶν πυροβόλων. »

Ἐν τῷ μεταξύ τὴν 18ην Ἰανουαρίου ὁ Στρατηγὸς Ἀρμελίσι σημειώνει τὰ ἑξῆς « Νέα Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις ἐξεδηλώθη, εἰς τὴν Ἀλβανίαν μὲ κατεύθυνσιν τὸ Τεπελένι. Καί, ὅπως συνήθως, ἠναγκάσθημεν νὰ ὑποχωρήσωμεν. Τὸ Ἑλληνικὸν Ραδιόφωνον ὁμιλεῖ περὶ συλλήψεως χιλίων αἰχμαλώτων, μεταξύ τῶν ὁποίων καὶ ὁ Σύν/ρχης Μενεγκέτι, Διοικητὴς τοῦ 77ου Σ.Π. Ἀκόμη καὶ οἱ Λύκοι τῆς Τσοκάνης, περίφημη Μεραρχία, μόλις ἐνεπλάκη διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸν ἀγῶνα, ἐγκατέλειπε τὸ ἔδαφος, τὸ ὁποῖον τῆς εἶχαν ἐμπιστεθῆ καὶ ἀπώλεσε τὰ πτερὰ της εἰς τὸ πεδίου τῆς μάχης. Αὐτὸ εἶναι κάτι ἀληθινὰ ἀπίστευτον. Διερχόμεθα ἀπὸ μίαν ἠθικὴν κρίσιν, ἡ ὁποία μᾶς ἀφαιρεῖ κάθε δυνατότητα ἀντιστάσεως καὶ ἀντιδράσεως. »

Καί ὁ Μουσολίνι, διὰ τὴν θεραπείαν τὴν ἠθικὴν αὐτὴν κρίσιν, πλαισιώνει τὸν Ἰταλικὸν Στρατὸν μὲ τοὺς πλέον ἐπιφανεῖς καὶ πλέον φανατικοὺς ἀξιωματούχους τοῦ Φασιζμοῦ καὶ μὲ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς πλέον στενοὺς συνεργάτας του. Καλεῖ ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν ὑπουργῶν του ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἐπιθυμοῦσαν ν' ἀφήσουν τὰ ὑπουργεῖα καὶ νὰ μεταβοῦν ὡς Διοικηταὶ Μονάδων εἰς τὸ μέτωπον. Καὶ φεύγουν διὰ τὸ μέτωπον οἱ ὑπουργοὶ Μποτάι, Ρίτσι, Παβολίνι, Ρικάρντι καὶ Γκόρλα. Καὶ οἱ ἐπιφανέστατοι Ἀξιωματοῦχοι τοῦ Φασιζμοῦ Φαρινάτσι καὶ Ζανέτσι. Τέλος γίνεται γνωστὸν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ Τσιάνο ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἀλβανίαν διὰ ν' ἀναλάβῃ καὶ πάλιν τὴν διοίκησιν τοῦ βομβαρδιστικοῦ του σμήνους.

Καὶ τοιοῦτοτρόπως φθάνομεν εἰς τὴν μεγάλην μάχην τοῦ Μαρτίου, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ τὸν πλέον ἔνδοξον τίτλον τῆς νεωτέρας Ἑλληνικῆς Ἱστορίας.

Τὴν τεραστίαν ἐκείνην προσπάθειαν τοῦ Μουσολίνι καὶ τῶν συνεργατῶν του τὴν ἀντιμετώπισε νικηφόρως τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ μόνου του. Ἐὰν ὁ Ἰταλικὸς Στρατὸς συνέτριβε τὸ μέτωπόν μας καὶ κατέκλυζε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ Μαρτίου τοῦ 1941, ὅπως εἶχεν ἐπανειλημμένως ἀπειλήσει ὅτι θὰ πράξῃ καὶ ὅπως εἶχεν ὑποσχεθῆ εἰς τὸν Χίτλερ, τὸ μοναδικὸν τότε Κέντρον Ἀντιστάσεως καὶ ὁ μοναδικὸς φραγμὸς κατὰ τῆς πλημμυρίδος τοῦ Ἄξονος εἰς τὴν Εὐρώπην-ἢ Ἑλλάς-θὰ κατέρρεεν. Ἡ κἀθοδος τῆς Στρατιᾶς Στρατάρχου Λιστ καὶ τῶν τεθωρακισμένων φαλάγγων τοῦ Φὸν Κλάις ἢ δὲν θὰ ἐγένετο ἢ, ἐὰν ἐγένετο, θ' ἀπέβαινεν ἀπλοῦς στρατιωτικὸς περίπατος, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ ὀλοκληρωθῇ τὸ πολὺ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν. Οἱ Ἠγήτορες τοῦ Γιουγκοσλαβικοῦ Στρατοῦ δὲν θὰ διανοοῦντο νὰ ἐπαναστατήσουν. Οἱ Γερμανοὶ θὰ ἠδύναντο ν' ἀφήσουν τοὺς Ἰταλοὺς εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὡς δύνανται κατοχῆς, ὅπως ἄλλωστε ἐπραξάν δύο μῆνας ἀργότερα. Καὶ τοιοῦτοτρόπως περὶ τὰ μέσα τοῦ Ἀπριλίου τὸ βραδύτερον, αἱ τόσον ἐκλεκταὶ Γερμανικαὶ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι διετέθησαν διὰ τὴν Βαλκανικὴν ἐπιχείρησιν, θὰ ἠμποροῦσαν ἄριστα νὰ εὐρεθοῦν εἰς ἀπέναντι τῶν Ρωσικῶν συνόρων θέσεις τὸ πολὺ μέχρι τῆς 1ης Μαΐου, ὅπως ἠθελε καὶ ὅπως εἶχεν ἀξιώσει ὁ Χίτλερ. Καὶ τότε ἢ κατὰ τοῦ Στάλιν ἐπίθεσις θὰ ἠδύνατο κάλλιστα νὰ ἐξαπολυθῇ ἀπὸ τὰ μέσα Μαΐου. Τοιοῦτοτρόπως θὰ ὑπῆρχεν ὅλος ὁ καιρὸς νὰ καταληφθῇ μὲ πᾶσαν ἀνεσιν ἢ Μόσχα, νὰ ἐξακοντισθῇ ἀποφασιστικὴ προέλασις πρὸς τὰ πετρέλαια τοῦ Καυκάσου καὶ νὰ ἐξουθενωθῇ ἢ κυρία δύναμις ἀντιστάσεως τῶν Ρώσων πολὺ πρὶν ἐνσκήψουν αἱ χιονοθύελλαι καὶ φθάσῃ ἢ τόσον καταστρεπτικὴ διὰ τὸν Γερμανικὸν Στρατὸν ἑβδομάς τῶν Χριστουγέννων τοῦ 1941.

Εὐτυχῶς διὰ τὰ Ἑλληνικὰ ὅπλα ὁ Ἰταλὸς Ἀρχιστράτηγος δὲν ἠδυνήθη νὰ συλλάβῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἑαρινῆς του ἐπιθέσεως ἐπὶ τῆς βᾶσει

καὶ τοῦ ἐδάφους, τὸ ὁποῖον ἐγνώριζε καὶ ἐξ αὐτοψίας εἰς αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δυνατοτήτων τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυροβολικοῦ καὶ τῶν ἐκ τῶν δυνατοτήτων αὐτῶν δυσχερειῶν. Διὰ τοῦτο, παρὰ τὴν ἀσύγκριτον ὑπεροχὴν εἰς ἔμψυχον καὶ ἄψυχον ὕλικόν καὶ παρὰ τὴν πρωτοβουλίαν, τὴν ὁποῖαν ἡ ὑπεροχὴ τοῦ ἐξησφάλιζεν, ἀπώλεσε τὴν μάχην. Καὶ δὲν θὰ εἶναι τολμηρόν, ἐὰν εἴπη καεῖς ὅτι εἰς τὴν Ἀλβανίαν τότε ὁ Ἄξων ἀπώλεσε καὶ τὸν πόλεμον.

Ἐδῶ δυνάμεθα νὰ βροντοφωνήσωμεν ὅτι, διὰ τὴν ἀπώλειαν τῆς μάχης ἐν Ἀλβανίᾳ δὲν ἔπταισε διόλου ὁ Μουσολίνι. Ὁ Ἴταλὸς Πρωθυπουργὸς ἐπὶ δύο ὀλοκλήρους μῆνας ἐξεδήλωσε τὸν θαυμαστὸν δυναμισμόν του διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς μεγάλης ἐκείνης ἐπιθέσεως μετὰ τὴν ἔκβασιν τῆς ὁποίας εἶχε συνδεθῆ ἡ τιμὴ, ἴσως καὶ τὸ μέλλον τῆς χώρας του, ἀκόμη δὲ καὶ τὸ προσωπικὸν του γόητρον καὶ αὐτὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ Φασιστικοῦ Καθεστώτος ἐν Ἰταλίᾳ. Κατόπιν, ἐπὶ δέκα ὀκτῶ ὀλοκλήρους ἡμέρας-ὅσον διήρκεσεν ἡ ἐπίθεσις-ἀνέπτυξεν εἰς τὴν Ἀλβανίαν καὶ μάλιστα πλησίον τοῦ πολεμικοῦ μετώπου καταπληκτικὴν δρᾶσιν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιθέσεως συνειργάζετο νύκτα καὶ ἡμέραν μετὰ τὸν Ἀρχιστράτηγον Καμπαλέρο, μετὰ τοὺς Διοικητὰς τῶν μαχομένων Στρατιῶν, Σωμάτων Στρατοῦ καὶ Μερραρχιῶν, μετὰ τοὺς Διοικητὰς τοῦ Πυροβολικοῦ, τοῦ Μηχανικοῦ καὶ μετὰ τοὺς Ἀζιωματικούς τῶν Ἐπιτελείων. Συνέτρωγε μετὰ ἀπλοῦς στρατιώτας τὸ σιτηρέσιον τοῦ πολεμιστοῦ πλησίον εἰς τὴν γραμμὴν τῆς μάχης. Ἐξετίθετο ἀδιστακτῶς εἰς ὅλους τοὺς κινδύνους καὶ ἐξηγοῦσεν εἰς τοὺς πολεμιστάς, ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς ἐργάτας, μ' ἐνθουσιασμόν τὴν σημασίαν, τὴν ὁποῖαν θὰ εἶχε διὰ τὴν Ἰταλίαν ἡ νίκη. Ἐπεσκέπτετο ομάδας Ταγμάτων καὶ ἐθελοντικὰ Τμήματα Ἀλβανῶν. Μετὰ ὀλίγα λόγια δὲν παρέλειπε τίποτε τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως.

Τὴν 4ην πρωϊνὴν τῆς 9ης Μαρτίου ὁ Μουσολίνι ἐγκατεστάθη εἰς τὸ προκεχωρημένον παρατηρητήριον τῆς Ρέχοβας, διὰ νὰ παρακολουθήσῃ αὐτοπροσώπως τὴν μάχην. Τὸ παρατηρητήριον ἐβάλλετο ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυροβολικοῦ.

Τὴν 22αν Μαρτίου, τὴν 9ην νυκτερινὴν, ὁ Ἴταλὸς Ἀρχιστράτηγος ἀπέστειλε κήρυκας πρὸ τῶν Ἑλληνικῶν θέσεων τοῦ ὑψώματος 731 μ' ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικὸν ἱερέα, διὰ νὰ ζητήσῃ διήμερον ἀνακαυχὴν πρὸς ἐνταφιασμόν τῶν νεκρῶν. Ἐνα εἰκοσιτετράωρον ὅμως πρὶν, ὁ Ἴταλὸς Δικτάτωρ ἔφυγε ἀεροπορικῶς διὰ τὴν Ρώμην, διότι δὲν εἶχε πλέον ἀντοχὴν νὰ γίνῃ θεατὴς παρομοίου ἐξευτελισμοῦ. Ὁ ἔμπιστός του Ἐφθυπουργὸς τῆς Ἀεροπορίας, Στρατηγὸς Πρίκολο, σημειώνει εἰς τὴν 141ην σελίδα τοῦ βιβλίου του τὰ ἐξῆς, τὰ ὁποῖα λέγει ὅτι τὰ εἶπε ὁ Ντούτσε τὴν ἑσπέραν τῆς 20ης Μαρτίου, προηγουμένην τῆς ἀναχωρήσεώς του, εἰς τοὺς Στρα-

τιωτικούς και Πολιτικούς Ἀξιωματούχους τοῦ Φασισμού : «Σᾶς ἐκάλεσα ἐδῶ, ἐπειδὴ ἀπεφάσισα νὰ ἐπιστρέψω αὐριον εἰς τὴν Ρώμην. Μοῦ ἔρχεται ἐμετὸς μέσα εἰς αὐτὴν τὴν ἀτμόσφαιραν. Δὲν ἐπροχωρήσαμεν οὔτε ἓνα βῆμα. Μέχρι σήμερον ὅλοι μ' ἐξηπάτησαν. Περιφρονῶ βαθύτατα ὅλους αὐτοὺς τοὺς στρατηγούς».

ΤΟ ΠΕΡΙΦΗΜΟΝ ΣΧΕΔΙΟΝ «ΜΑΡΙΕΤΤΑ»

Εἶναι γεγονός ὅτι ἡ Ἰταλικὴ ἐπίθεσις τοῦ Μαρτίου 1941 ἀποτελοῦσε τμήμα γενικωτέρου σχεδίου τοῦ Ἄξονος, διὰ τὴν ἐξουδετέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐμποδίου καὶ διὰ τὴν κατάληψιν ὁλοκλήρου τῆς Βαλκανικῆς. Τὸ περίφημον σχέδιον «Μαριέττα» τοῦ Γερμανικοῦ Στρατηγείου, τὸ ὁποῖον ὑπέγραψεν ὁ Χίτλερ τὴν 13ην Δεκεμβρίου καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν ὑπαρξιν ἀπέκάλυψεν ὁ Στρατηγὸς Γκαίριγκ, κατὰ τὴν δίκην ἐνώπιον τοῦ Διασυμμαχικοῦ Δικαστηρίου τῆς Νυρεμβέργης, προέβλεπε τὴν ἀνάληψιν ἐπιθέσεως ὑπὸ τοῦ Γερμανικοῦ Στρατοῦ κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸν μῆνα Μάρτιον 1941. Ἡ συγκατάθεσις τοῦ Χίτλερ ὅπως ὁ Μουσολίνι ἐνεργήσῃ τὴν μεγάλην ἐαρινὴν ἐπίθεσιν, ἐδόθη ἐν ἀπολύτῳ συναρτήσῃ μὲ τὸ Γερμανικὸν αὐτὸ σχέδιον. Ὁ Φύρερ εἶχεν ὑπ' ὄψιν του τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Μουσολίνι, ὅτι θὰ κατακλύσῃ τὴν Ἑλλάδα μὲ τὰς τριάκοντα Μεραρχίας του. Εἶχεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν του καὶ τὴν ὑπεράγαν οἰσιόδοξον ἐκθεσιν, τὴν ὁποίαν τοῦ ὑπέβαλε τὴν παραμονὴν τῆς ἐπιθέσεως—τὴν 7ην Μαρτίου—πολυμελὴς ἀποστολὴ Γερμανῶν ἐπιτελῶν, ἡ ὁποία Ἐπιτροπὴ εἶχεν ἐπιθεωρήσει ὀλίγας ἡμέρας πρότερον ὁλόκληρον τὸ Ἑλληνικὸν μέτωπον. Βασίμως λοιπὸν ὁ Χίτλερ ἐπίστευεν ὅτι μία ἢ δύο ἡμέραι θὰ ἦσαν ἀρκεταὶ διὰ νὰ διασπασθῇ ὀριστικῶς τὸ Ἑλληνικὸν μέτωπον. Τέτοιο πρᾶγμα ὅμως δὲν συνέβη.

«Σήμερον, γράφει ὁ Ἀγγλος Στρατιωτικὸς κριτικὸς Στρατιτζίικους, ἡμποροῦμεν ν' ἀντιληφθῶμεν ὅτι τόσον τὸ σχέδιον, ὅσον καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἐκστρατείας τῆς ἀνοιξεως εἰς τὴν Ἀλβανίαν ὑπέστησαν διαφόρους ἐπιδράσεις. Τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τοῦ Γερμανοῦ Δικτάτορος ἠχρηστεύθη πλήρως ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴν ἀποτυχίαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν. Εἰς τὴν ἐπακολουθήσασαν Γερμανικὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν ἔλαβαν μέρος 32 Γερμανικαὶ Μεραρχίαι καὶ 29 Ἰταλικαί. Ἦσαν δὲ ἑτοιμοὶ εἰς πρώτην διαταγὴν ἄλλαι 16 Βουλγαρικαὶ καὶ 4 Οὐγγρικαί. Ἡ Ἑλλάς διέθετε 19 κατατεπουνημένας καὶ ἀνεπαρκῶς πλέον ἐξοπλισμένας Μεραρχίας καὶ δύο καὶ ἡμίσειαν Μεραρχίας Βρεττανικὰς. Δὲν ἀναφέρομεν τὰς Ἀεροπορικὰς Δυνάμεις τῆς Γερμανίας, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν αἱ ἰσχυρότεροι εἰς τὸν κόσμον.

Πέντε μόλις ἡμέρας μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ σχεδίου «Μαριέττα»

ὁ Χίτλερ ὑπέγραψε—τὴν 18ην Δεκεμβρίου 1940—ἄλλο σχέδιον ἐπιθέσεως, κατὰ τῆς Ρωσσίας αὐτὴν τὴν φοράν, τὸ σχέδιον «Μπαρμπαρόσσα». Κατὰ τὸ σχέδιον ἐκεῖνο, τὰ Γερμανικὰ Στρατεύματα θὰ παρεβίαζαν τὰ ρωσικὰ σύνορα, ὅταν θὰ ἐφθάναν ἐκεῖ, ἐπιστρέφοντα ἐκ τῆς κατὰ τῆς Βαλκανικῆς καὶ Ἑλλάδος ἐκστρατείας των καὶ τὰ Τμήματα τῆς Στρατιᾶς τοῦ Φὸν Λιστ καὶ τὰ τεθωρακισμένα Τμήματα τοῦ Φὸν Κλάϊς. Καί, κατὰ τὸ σχέδιον, ἐπρεπεῖν ὅλα αὐτὰ τὰ Τμήματα νὰ ἔχουν ὅπωςδὴποτε φθάσει εἰς τὰ ρωσικὰ σύνορα τὴν 2αν Μαΐου.

Εἶναι γνωστὴ ἡ ψυχραιμία καὶ τὸ θάρρος μὲ τὰ ὁποῖα τὰ Ἑλληνικὰ Στρατεύματα ἀντιμετώπισαν τὴν χειμαρρῶδη Γερμανικὴν εἰσβολήν.

Ὁ Χίτλερ εἰς τὸν λόγον του τῆς 4ης Μαΐου 1941 ἐνώπιον τοῦ Ράιχσταγ εἶπε: « Ἡ ἱστορικὴ δικαιοσύνη μὲ ὑποχρεώνει ν' ἀναγνωρίσω ὅτι ὁ Ἑλλην Στρατιώτης, μόνος ἐξ ὅλων τῶν ἀντιπάλων, τοὺς ὁποίους ἀντιμετώπισαμεν, ἐπολέμησε μὲ ὑψιστον ἥρωισμόν καὶ αὐτοθυσίαν».

Ὁ τότε Ἄγγλος πρωθυπουργός, ὁ Τσώρτσιλ, τὴν 24ην Νοεμβρίου 1940 ἔλεγε: «Θαυμάζομεν τὴν ἀξίαν τῶν Ἑλλήνων, ἡ ὁποία ἀπεδείχθη ἔναντι ἐνὸς ἐχθροῦ ἰσχυροτέρου εἰς ἀριθμὸν καὶ ἐξοπλισμὸν. Τοῦτο μᾶς ὑπενθυμίζει τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν. Ζήτω ἡ Ἑλλάς!»

Προηγουμένως, τὴν 4ην Νοεμβρίου ἡ ἐφημερὶς «Christian «Science Monitor», 1940 μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀνέγραφε: «Δύναται νὰ εἴπη κανεὶς χωρὶς δισταγμὸν, ὅτι ἴσως ἐκεῖ πάνω εἰς τὰ βουνὰ τῆς Ἀλβανίας κρίνεται ἡ τύχη τοῦ ὅλου πολέμου.»

Ὁ λόρδος Ἀμέρυ τὴν 1ην Δεκεμβρίου ἔλεγεν: «Αἱ ἑλληνικαὶ ἐπιτυχίαι κατὰ τῆς Ἰταλίας ἀνοίγουν πρὸ ἡμῶν μίαν προοπτικὴν εὐκαιρίας, ἡ ὁποία μπορεῖ νὰ ἔχη τεραστίαν καὶ ἴσως μάλιστα ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς μελλούσης ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος.»

Ὁ ἄγγλος Ὑπουργὸς Χέρμπερτ Μόρισον τὴν 5ην Δεκεμβρίου ἔλεγεν. «Ἡ Ἑλλάς μᾶς ἐχάρισεν τὴν πρώτην κατὰ σειράν νίκην ἔναντιον τοῦ Ἄξονος.»

Ὁ δὲ ἄγγλος Βουλευτὴς Μπέρλετ εἶπεν: «Ὁ μικρὸς Ἑλληνικὸς λαὸς ἔσωσε τὴν μάχην τῆς Εὐρώπης.»

Ἡ ἐφημερὶς τοῦ «Σοβιετικοῦ Στρατοῦ», τὴν 18ην Ἰανουαρίου 1941 ἔγραφεν: «Ἡ στρατιωτικὴ δρᾶσις εἰς τὸ Ἑλληνικὸν μέτωπον ἀπερρόφησε τὸ τρίτον τοῦ συνόλου τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ.»

Ὁ Λέλαντ Στόουβ ἀνέγραφε τὸν Φεβρουάριον 1941 εἰς τὴν ἐφημερίδα «Βῆμα τοῦ Σικάγου»: Μετὰ τὰς ἡττας τῆς ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ Ἀφρικῇ, ἡ Ἰταλία δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐξερχομένη βραδέως καὶ ὀριστικῶς ἀπὸ τὸν πόλεμον.»

Ἡ ἔφημερίς «Manchester Guardian» ἔγραφε τὴν 19ην Ἀπριλίου 1941 : «Τοῦ λοιποῦ δὲν θὰ λέγωμεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἐπολέμησαν σὰν ἥρωες, ἀλλὰ ὅτι οἱ ἥρωες ἐπολέμησαν σὰν Ἕλληνες.»

Ἡ ἔφημερίς «New York Times» ἔγραφε τὴν 20ην Ἀπριλίου 1941. «Ἡ δόξα, ποὺ εἶναι Ἑλλάς. Ἡ δόξα, ποὺ λέγεται Ἑλλάς. Μία λέξις ἀρμόζει εἰς τὴν Ἑλλάδα : Δοξασμένη».

Ὁ Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τοῦ Λονδίνου τὴν 24ην Ἀπριλίου τοῦ 1941 διελάλει εἰς τὸν κόσμον : «Τὸ θαῦμα τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ θὰ μείνη εἰς τοὺς αἰῶνας.»

Ὁμοίως ὁ Κρατικὸς, Ραδιοφωνικὸς Σταθμὸς τῆς Μόσχας ἐχαίρεισε τοὺς Ἕλληνας τὴν 27ην Ἀπριλίου τοῦ 1942 ὡς ἐξῆς : «Ἐπολεμήσατε ἄοπλοι ἐναντίον πανόπλων καὶ ἐνικήσατε. Ἐπολεμήσατε μικροὶ ἐναντίον μεγάλων καὶ ἐπεκρατήσατε. Δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γίνη ἄλλως, διότι εἴσθε Ἕλληνες. Ὡς Ρῶσσοι, χάρις εἰς τὴν θυσίαν σας ἐκερδίσαμε χρόνον διὰ ν' ἀμυνθῶμεν. Σᾶς εὐγνωμονοῦμεν.»

Ὁ Πρῶτος Λόρδος τοῦ ἀγγλικοῦ Ναυαρχείου τὴν 30ην Ὀκτωβρίου τοῦ 1941 ἔλεγε : «Δὲν τολμῶ νὰ φαντασθῶ ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις τῆς Ρωσσίας σήμερον, ἄνευ τῆς Ἑλλάδος».

Ὁ τότε Πρόεδρος τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς Φραγκλίνος Ρουζβελτ τὴν 10ην Μαρτίου τοῦ 1942, ὁμιλῶν διὰ τὰ βασιανιστήρια τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν κατοχὴν, ἔλεγε : « Ἡ συγκίνησις τοῦ Ἀμερικανικοῦ Λαοῦ διὰ τὰς ὁδύνας τῆς Ἑλλάδος εἶναι μεγάλη.»

Ὁ τότε ἀρχηγὸς τῶν Ἐλευθέρων Γάλλων Στρατηγὸς Ντὲ Γκὼλ τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1942 ἔλεγε : «Ὁ ἀγὼν τῆς Ἑλλάδος καὶ τὰ κατορθώματα τῆς δημιουργοῦν δι' αὐτὴν ἀναμφισβήτητα δικαιώματα.»

Προκειμένου περὶ τῶν ἀπωλειῶν τῶν Ἰταλῶν, ὁ Ἰταλὸς Στρατιωτικὸς Κριτικὸς Ἀμεντέο Τζόστι ἀναφέρει : «.. Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ παρετάθη ἐπὶ ἕξ μῆνας καὶ ἀπησχόλησε καὶ κατεπόνησε 30 περίπου Ἰταλικὰς Μεραρχίας, δυνάμει 700 χιλιάδων ἀνδρῶν, 90 χιλιάδων κτηνῶν καὶ 17 χιλιάδων αὐτοκινήτων, ἐστοίχισε δὲ 14 χιλιάδες περίπου νεκρῶν, 20 χιλιάδων ἀιχμαλώτων καὶ ἀγνωσμένων καὶ 18 χιλιάδων ἀχρηστευθέντων παγοπλήκτων.»

Ἀποσπῶμεν μερικὰ στοιχεῖα ἀπὸ τὰς ἀπορρήτους ἐκθέσεις τοῦ Μουσολίνι πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἰταλίας Vittorio Emmanuelle αἱ ὁποῖαι ἐκθέσεις εἶχαν ὑποβληθῆ πρὸ τῆς Ἑαρινῆς Ἐπιθέσεως τῶν Ἰταλῶν ἐν Ἀλβανίᾳ καὶ μετὰ τὴν ἐπίθεσιν.

« Λι μένες : Ὁ Μουσολίνι ἀναφέρει ὅτι χάρις εἰς τὴν ὀργάνωσιν καὶ εἰς τὴν καλὴν ἀπόδοσιν τῶν Ἰταλικῶν Ἐταιρειῶν ὁ Αὐλῶν καὶ ἰδίως ὁ Ἅγιος Ἰωάννης τῆ Μεδοῦσης ἠὔξησαν εἰς ἀπόδοσιν. Αἱ εἰσαγωγαὶ διὰ τοῦ λιμένος τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου ἔφθασαν εἰς 4-5 χιλιάδας τόνων ἡμε-

ρησίως. Καί ἡ ποσότης αὐτῆ εἶναι ἄρκετὴ διὰ νὰ τροφοδοτήσῃ τὴν στρατιωτικὴν μᾶζαν ἐν Ἑλλάδι, ἡ ὁποία κυμαίνεται μεταξύ 400-450 χιλιάδων ἀνδρῶν.

« Ὅσοι: Τὸ ὁδικὸν δίκτυον διατηρεῖται ὑπὸ χιλιάδων ἐργατῶν, Ἱταλῶν καὶ Ἑλλήνων, οἱ ὁποῖοι ἐργάζονται ἄνευ διακοπῆς, ἀκόμη καὶ ὅταν βρέχη, προστατευόμενοι ὑπὸ ἀδιαβρόχων.

« Σύνδεσμοι: Οἱ Τηλεφωνικοὶ καὶ δι' ἀσυρμάτου σύνδεσμοι μεταξύ τῶν Διοικήσεων καὶ τῶν Τομέων λειτουργοῦν ἄρκετὰ καλά.

« ΑΝΕΦΟΔΙΑΣΜΟΣ ΕΙΣ ΤΡΟΦΙΜΑ ΚΑΙ ΠΥΡΟΜΑΧΙΚΑ: Λειτουργεῖ ἄρκετὰ καλά.

« ΥΓΕΙΟΝΟΜΙΚΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΑ. Λειτουργεῖ μὲ κανονικὸν ρυθμὸν. Τὰ Νοσοκομεῖα: τόσον τὰ μικρά, ὅσον καὶ τὰ μεγάλα, τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθην, ἀναφέρει ὁ Μουσολίνι-ἦσαν ἀπολύτως ἐν τάξει.

« ΗΘΙΚΟΝ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΩΝ: Ἡ ἐπίσκεψίς μου ἔγινε πολὺ εὐμενῶς δεκτὴ. Αἱ ἐκδηλώσεις ἦσαν αὐθόρμητοι. Οἱ ἄνδρες τῶν Μεραρχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἐβάδιζαν πρὸς τὴν μάχην ἐφαίνοντο ἐνθουσιασμένοι.

« Αἱ ΔΥΟ ΜΑΧΑΙ: Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ μηνὸς Μαρτίου ἔγιναν εἰς τὸ Ἑλληνοαλβανικὸν μέτωπον δύο μάχαι. Μίαν κατόπιν Ἑλληνικῆς πρωτοβουλίας καὶ μία κατόπιν Ἱταλικῆς. Ἡ πρώτη μάχη ἐξελίχθη ἀπὸ τὴν 6ην ἕως τὴν 9ην Μαρτίου, μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου. Οἱ Ἕλληνες προσέβαλαν τοὺς παραστάτας, οἱ ὁποῖοι ἐπροστάτευαν τὸ Τεπελένι, δηλαδὴ τὸ ὄρος Μπεζίστι εἰς τὸ δεξιὸν τοῦ Ἀώου καὶ τὸ ὄρος Γκόλικο εἰς τὸ ἀριστερόν. Ἡ ἐπίθεσις ἔγινε μὲ μεγάλην ἐνεργητικότητα καὶ μὲ σημαντικὴν χρησιμοποίησιν πυρός. Ἀλλά, ἐκτὸς ἀπὸ μικρὰς προόδους ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς δὲν ἐπετεύχθη, διὰ τοῦτο καὶ ἐγκατελείφθη. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐχθρικῆς αὐτῆς ἐπιθέσεως, τὴν 9ην Μαρτίου ἤρχισεν ἡ Ἱταλικὴ ἐπίθεσις ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Στρατηγοῦ Καμπαλέρο.»

Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη ν' ἀνασκευάσωμεν τὴν βεβαίωσιν τοῦ Μουσολίνι πρὸς τὸν τότε Ἱταλὸν Βασιλέα ὅτι ἔγινε γενικὴ Ἑλληνικὴ ἐπίθεσις πρὸς τὴν κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου. Ἀπὸ τὴν 9ην Φεβρουαρίου ἀκόμη τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, προβλέπον τὴν ἑαρινὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι, μετέπεσεν εἰς ἀμυντικὴν στάσιν καὶ ἤρχισε νὰ ὀργανώνεται ἀμυντικῶς καὶ νὰ προπαρασκευάζῃ τοὺς ἄνδρας του ψυχικῶς διὰ νὰ δεχθῶν καὶ ἀποκρούσων τὴν ἐξαγγελιομένην ἰσχυρὰν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι. Μόνον αἱ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας δυνάμεις τοῦ Σ.Σ., ἐνισχυθεῖσαι καὶ μὲ δυνάμεις τὰς ὁποίας εἶχεν ἀποστείλει τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἀνέλαβαν, κατόπιν παραδόξου ἐπιμονῆς τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου, τὴν σκληρὰν καὶ λίαν δυσχερῆ προσπάθειαν πρὸς κατάληψιν τοῦ Τεπελενίου.

« ΜΕΡΑΡΧΙΑΙ ΕΝ ΠΡΩΤῶ ΚΛΙΜΑΚΙῶ εἰς κατεύθυνσιν Κυρίας προσπα-

θείας τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΑΡ.ΕΠΙΘΕΣΙΝ : (Μέτωπον 5 χιλιομ. ἀριστερὰ) Πινερόλο (Στρατηγὸς Ντε Στεφανίς), Πούλιε (Στρατηγὸς Ντὰ Πόντε), Κάλλιاري (Στρατηγὸς Τζιάντι).

Μεραρχίαι ἐν δευτέρῳ κλιμακίῳ : Μπάρι καὶ Σιένα.

Ἐφεδρικαὶ Μεραρχίαι : Πιεμόντε καὶ Κένταυροι (ἡμιτεθωρακισμένη).

Ἐπὶ πλέον ἓνα Συγκρότημα Μελανοχιτῶνων (1500-2000 ἀνδρῶν).

ΠΥΡΟΒΟΛΙΚΟΝ : 300 Πυροβόλα.

ΑΕΡΟΠΛΑΝΑ : 400 Ἀεροπλάνα.

ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟΣ ΣΚΟΠΟΣ : ΣΟΥΚΑ, ΠΟΝΤΟΚΟΡΑΝΗ, ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ..

Στρατηγὸς Κλ. Μπουλαῆς Δ/τῆς IV Μεραρχίας.

Ἡ ἐπίτευξις τοῦ ἐν λόγῳ ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ θὰ ἐπροκαλοῦσε τὴν κατάρρευσιν ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ δύναμις, κατὰ τὴν ἐκτίμησίν μας, ἀνέρχεται εἰς 4-5 Μεραρχίας, τῶν τριῶν Συνταγμάτων. Ὅλα τὰ Συντάγματα ὅμως δὲν εἶχαν τρία Τάγματα.

Ἡ δρᾶσις ἤρχισε τὴν 7ην πρωϊνὴν τῆς 9ης Μαρτίου. Τὴν 12ην ὥραν ἔγω, ἐξακολουθεῖ νὰ λέγη ὁ Μουσολίνι ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσε ἀπὸ τὸ παρατηρητήριον τὴν μάχην, ἐσχημάτισα σαφῆ ἐντύπωσιν ὅτι ἡ ἐπίθεσις εἶχεν ἀποτύχει.

«ΤΕΙΧΟΣ καὶ ΑΝΤΙΤΕΙΧΟΣ»: Ἡ τελευταία Ἑλληνικὴ ἐπιτυχία, ἡ ὁποία εἶχε κάποιαν σπουδαιότητα, ἀνάγεται εἰς τὴν 12ην Ἰανουαρίου, ὅταν κατελήφθη ἡ Κλεισούρα. Ἀπὸ τότε αἱ Ἰταλικαὶ Δυνάμεις ἤγειραν τεῖχος.»

(Ἐδῶ πρέπει νὰ γίνῃ γνωστὸν, λέγει ὁ Στρατηγὸς Δ. Μαχᾶς, ὅτι αἱ κατὰ τῆς Κλεισούρας ἐπιτεθεῖσαι Ἑλληνικαὶ δυνάμεις ἦσαν αἱ ἴδιαι, αἱ ὁποῖαι ἐπολεμοῦσαν ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940, λίαν κατατρεπνη- μέναι τῶρα καὶ πάντοτε ἀνεπαρκεῖς. Ἐὰν αἱ δυνάμεις ἐκεῖναι ἐνισχύοντο, οὐδέποτε θὰ ἠδύναντο οἱ Ἰταλοὶ νὰ δημιουργήσουν τεῖχος.)

«Δὲν γνωρίζομεν πολλὰ διὰ τὸ ἠθικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Θὰ ἔπρεπε νὰ εἶχαμεν συλλάβει αἰχμαλώτους Ἑλληνας ὀπλίτας. Ὑπάρχει μία καθημερινὴ κατὰ σταγόνας δισρροὴ αὐτομόλων-περίπου ἑκατὸ ν κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς εἰς τὸ μέτωπον παραμονῆς μου, ἀλλὰ ὅλοι σχεδὸν ἦσαν Μακεδόνες (Σ. Σ. Βουλγασρόφρονες). Σπανιώτατα ἐνεφανίζοντο Ἑλληνες. Τὸ ἠθικὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ θὰ κατακρημνισθῆ μόνον ὅταν ὁ Στρατὸς αὐτὸς ὑποστῇ μίαν σκληρὰν ἤτταν.

«ΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΛΑΟΣ: Συμπεριφορὰ καλὴ. Ἄβουλος καὶ ἀδιάφορος. Καμμία ἀταξία. Κανένα σαμποτάζ. Δὲν ἐκόπη οὔτε ἓνα τηλεφωνικὸν σύρμα. Εἶδον Ἀλβανικὰ Τάγματα. Φαίνονται καλὰ.»

152.- Ἀ π ὄ λ ε ι α ι . Τὰ ὑπάρχοντα στοιχεῖα δὲν παρέχουν τοὺς ἀκριβεῖς ἀριθμοὺς τῶν ἀπωλειῶν πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς ἐαρινῆς Ἰταλικῆς ἐπιθέσεως. Οἱ εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα περιλαμβανόμενοι ἀριθμοὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἀπολύτως ἀκριβεῖς, παρέχουν ὅμως μίαν γενικὴν εἰκόνα τῶν ἀπωλειῶν, ὑπολειπομένην πάντως τῆς πραγματικό- τητος.

ΠΙΝΑΞ ΑΠΩΛΕΙΩΝ

Τῶν Ἑλληνικῶν Μονάδων κατὰ τὴν ἐαρινὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἰταλῶν τοῦ Μαρτίου 1941

I Μερραρχία	Ἀξ/τικοὶ			Ὀπλίται			Σύν.	Γεν Παρ/ρήσεις σύνολ.
	Νεκροὶ	Τραυμ.	Σύν.	Νεκροὶ	Τραυμ.	Ἐξαφ.		
I Μερραρχία	19	37	56	282	1425	—	1707	1763 (α) Ἀνῆκον
19 Σ.Π.(α)	8	22	30	249	603	42	894	924 εἰς τὴν Υἱην
V Μερραρχία	3	25	28	139	528		667	695 Μερ. μετέ-
XI Μερραρχία	6	15	21	209	401		610	631 σχεν στὸν
XV Μερραρχία	5	17	22	152	367		519	541 ἀγῶνα ὑπὸ
XVII Μερραρχία	6	28	34	165	548		713	747 τὴν ΙηνΜερ
Σύνολον	47	144	191	1196	3872	42	5110	5301

Περὶ τῶν ἀπωλειῶν τῶν Ἰταλῶν δὲν ὑπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεῖα. Ὁ Στρατάρχης Καμπαλέρο εἰς τὸ μυστικὸν ἀρχεῖον του, τὸ δημοσιεύθη τὴν 17ης Φεβρουαρίου 1957, ἀναφέρει τοὺς στρογγυλοὺς ἀριθμοὺς 1800 διὰ τὸ IV Σῶμα Στρατοῦ, 5000 διὰ τὸ VIII Στρατοῦ καὶ 5000 διὰ τὸ XXV Σῶμα Στρατοῦ, ἥτοι ἐν ὅλῳ 11.800. Ἀντιθέτως ὁ Μουσολίνι εἰς τὴν πρὸς τὸν Βασιλέα τῆς Ἰταλίας ἔκθεσίν του, τῆς 21ης Μαρτίου (Παράρτημα 17) ἀναφέρει 4065 ἐκτὸς μάχης καὶ 500 αἰχμαλώτους.-

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν Διαβιβάσεων κατὰ τὴν πρώτην φάσιν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου 1940—41. Περίοδος Α' (28 Ὀκτωβρίου 1940—25 Νοεμβρίου).

Ἀπὸ τῶν πρωϊνῶν ὥρῶν τῆς 28ης Ὀκτωβρίου καθωρίσθησαν σημεῖα συγκροτήσεως τῶν ἐπιστρατευομένων Μονάδων Διαβιβάσεων, ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὴν περὶ τὴν Λάρισαν περιοχὴν πρὸς ἀποφυγὴν συνωστισμοῦ καὶ παροχῆς στόχων εἰς τὴν ἐχθρικὴν Ἀεροπορίαν, τῆς ὁποίας ἡ ὑπεροχὴ ἦτο ἀδιαφιλονίκητος καὶ τῆς ὁποίας ἡ δρᾶσις ἀνεμένετο ἐντατικῆ πρὸς παρεμπόδισιν τῆς διαταχθείσης ἐπιστρατεύσεως.

Καίτοι ἡ ἀναγέννησις τῶν συσσωρευτῶν τῶν Σταθμῶν Ἀσυρμάτου καὶ τῶν ὀπτικῶν Σταθμῶν εἶχε συντελεσθῆ πρὸ δεκαήμερου, διετάχθη νέα ἀναγέννησις, ὡς καὶ πλήρης τούτων φόρτησις μετὰ συγχρόνου δοκιμῆς τῆς λειτουργίας τοῦ ὑλικοῦ, διὰ συγκροτήσεως προχείρων συνεργείων ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐλέγχου.

Αἱ συγκροτούμενοι Μονάδες Διαβιβάσεων, ὡς καὶ ὅλαι αἱ λοιπαὶ Μονάδες τοῦ Σώματος Στρατοῦ, ἐφοδιάζονται διὰ τοῦ διὰ ταύτας προβλεπομένου τηλεφωνικοῦ ὑλικοῦ. Καλωδίου παρέχονται μικραὶ ποσότητες, ἐπειδὴ ὑπάρχει ἔλλειψις τοῦ ὑλικοῦ τούτου καὶ μεγίστη δυσχέρεια διὰ τὴν ἀνανέωσίν του. Ἐνεκα τούτου αἱ Μονάδες διὰ τὸν τηλεφωνικὸν σύνδεσμον, κατὰ τὰς πρώτας τουλάχιστον ἡμέρας, ἔπρεπε νὰ βασισθοῦν κυρίως ἐπὶ τοῦ ὑπάρχοντος τηλεφωνικοῦ καὶ τηλεγραφικοῦ δικτύου τῆς περιοχῆς, τοῦ ὁποίου θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιδιώξουν τὴν πλήρη ἐκμετάλλευσιν. Αἱ ὑπὸ τῶν Μονάδων διατιθέμεναι μικραὶ ποσότητες καλωδίου ἐλαφροῦ καὶ καλωδίου ἐκστρατείας ἦτο ἀνάγκη νὰ χρησιμοποιηθοῦν μετὰ φειδοῦς, τηρουμένης ἀπαραγκλήτου ἀρχῆς ὅπως μὴ ἐγκαταλειφθῆ ἐπὶ τόπου, οὐδὲ μέτρον καλωδίου, διότι ἦτο ἀδύνατον ν' ἀναπληρωθῆ.

Ἐπίσης τὸ διὰ τὰς Μονάδας τοῦ Β' Σ' Στρατοῦ προβλεπόμενον Ραδ/κὸν ὑλικὸν ἀπηρτίζετο ἐν τῷ συνόλῳ ἐκ παλαιῶν Σταθμῶν Ἀσυρμάτου Telefunken, προμηθείας 1927, οἵτινες διέφερον οὐσιωδῶς ἀπὸ τοὺς

άντιστοιχούς Lorenz και από άπόψεως εύκολιών χειρισμούς και από άπόψεως μηκών κύματος. Διά του σχεδίου έπιστρατεύσεως 1938 προεβλήθη, έλλείπει ύλικού, ό έφοδιασμός των προς Άλβανίαν μελλόντων να ένεργήσουν Έλληνικών Μονάδων (Μονάδες Β' Σώματος Στρατού και VIII Μεραρχίας) διά των παλαιών Σταθμών Άσυρμάτου Telefunken διά την όμοιομορφίαν του ύλικού, εις τό Θέατρον τουτο των έπιχειρήσεων.

Έπειδή ή υπό των Σταθμών Άσυρμάτου Telefunken διατιθεμένη περιοχή μηκών κύματος ήτο μικρά και έπειδή και ή όξύτης τούτων ήτο έπίσης μικρά, είχεν έπιζητηθή πρό τής έπιστρατεύσεως ή έπαύξησης, διά τής προσθήκης ένός συμπυκνωτού, τής υπό τούτων διατιθεμένης περιοχής μηκών κύματος άφ' ένός μέν προς αύξησην των διατιθεμένων μηκών κύματος, άφ' έτέρου δέ προς έπίτευξιν 2 κυμάτων, περιλαμβανομένων εις την περιοχήν την διατιθεμένην υπό των Σταθμών Άσυρμάτων Telefunken. Η ως άνω τροποποιήσις των Σταθμών Άσυρμάτου Telefunken προεβλέπετο υπό των έργοστασίων κατασκευής τούτων, έπραγματοποιήθη δέ εις τό έργοστάσιον τής Άποθήκης Σκευής Μηχανικού Άθηνών. Άλλά ή έμβέλεια των άσυρμάτων τούτων εις τ' άκραία ταύτα μήκη κύματος περιωρίσθη, πράγμα όπερ συμβαίνει εις όλα τά άκρα των περιοχών μηκών κύματος των Σταθμών Άσυρμάτου.

Έάν εις τόν ως άνω περιορισμόν τής έμβελείας προστεθή και ό περιορισμός τής έμβελείας λόγω του πεπαλαιωμένου του ύλικού, ως έκ τής έντατικής τούτου χρησιμοποίησεως επί 10ετίαν περίπου εις την έκπαίδευσιν, παρατηρούμεν ότι ή έμβέλεια των Σταθμών Άσυρμάτου εις τά μήκη κύματος, εις τά όποια έπετεύχθη ή διασταύρωσις ήτο πολύ περιωρισμένη, ώστε να θεωρείται προβληματική ή χρησιμοποίησις τούτων διά την τοιαύτην έργασίαν.

Την πρωίαν τής 30ης Όκτωβρίου διετάχθη ή προώθησις του Σταθμού Διοικήσεως του Β' Σώματος Στρατού από Λαρίσης εις Κοζάνην διά την άμεσον άνάληψιν τής Διοικήσεως των επί τής Πίνδου μαχομένων Τμημάτων του, του Τ.Σ.Δ.Μ. περιοριζόμενου εις την γενικήν διεύθυνσιν του άγώνος από τής λίμνης Πρέσπας μέχρι Κονίτισης.

Διά την άμεσον έγκατάστασιν του νέου Σταθμού Διοικήσεως εις Κοζάνην προωθήθη Τμημα έκ 30 άνδρών του Β' Λόχου Διαβιβάσεων, τό όποιον έντός του άπογεύματος τής 30ης Όκτωβρίου ήτοίμασεν άπάσας τας άναγκαιούσας τηλεφωνικάς έγκαταστάσεις, μετά Τηλεφωνικού Κέντρου εις τό Δημαρχεϊον τής Κοζάνης και δύο κυκλωμάτων έκ καλωδίου από τό Κέντρον του Σώματος εις τό Κέντρον Τ.Τ.Τ. τής πόλεως Κοζάνης δεδομένου ότι ή όλη τηλεφωνική έπικοινωνία μετά των μαχομένων Τμημάτων θα διεξήγετο διά των κυκλωμάτων τής πολιτικής Υπηρεσίας, διά την συντήρησιν των όποίων συνεκροτήθησαν ειδικά Τμήματα μικτά έξ όπλι-

τῶν Διαβιβάσεων καὶ ὑπαλλήλων τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας, ἐγκατασταθέντων εἰς ἐπίκαιρα σημεῖα καὶ κινουμένων ἐπὶ τῶν αὐτοκινήτων τοῦ Β1 Λόχου Διαβιβάσεων.

Ἀπὸ τῆς 30ης Ὀκτωβρίου εἰς Ἑπταχώριον ἐγκατεστάθη κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου τῆς 1ης Μεραρχίας ὑπὸ τὸν Ὑποστράτηγον Βραχνόν, τὸ ὁποῖον καὶ ἀνέλαβε τὴν Διοίκησιν ὄλων τῶν εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην μαχομένων Ἑλληνικῶν Τμημάτων. Διὰ τὸν μετὰ τούτου σύνδεσμον διετίθετο ἓνα τηλεφωνικὸν κύκλωμα τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας ἀπὸ Κοζάνης διὰ Νεαπόλεως καὶ Μόρφης εἰς Ἑπταχώριον, καὶ ὁ Σταθμὸς Ἀσυρμάτου Lorenz τοῦ Ἀποσπιάσματος Πίνδου.

Λόγῳ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως ἀπὸ τῶν μαχομένων Τμημάτων εἰς τὴν Πίνδον καὶ λόγῳ τῆς μικρᾶς ἐμβελείας τοῦ διατιθεμένου Ραδ/κοῦ ὑλικοῦ, ὡς καὶ τῆς ἀνομοιομορφίας τούτου, δὲν κατέστη δυνατὴ ἡ πλήρης λειτουργία Ραδιοτηλεγραφικοῦ δικτύου εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ Σώματος Στρατοῦ, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων.

Διὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τοῦ εἰς Ἑπταχώριον Κλιμακίου τοῦ Στρατηγείου τῆς 1ης Μεραρχίας διετάχθη ἡ ἐγκατάστασις συνεργείων πρὸς συντήρησιν τῆς τηλεφωνικῆς ἀρτηρίας Κοζάνη-Ἑπταχώριον. Τὰ ἐν λόγῳ συνεργεῖα διεσπάρησαν κατὰ μῆκος τῆς ἀρτηρίας ταύτης, οὕτως ὥστε πᾶσα διακοπὴ ἀπεκαθίστατο εἰς χρονικὸν διάστημα μικρότερον τῆς ὥρας.

Ὁ σύνδεσμος μετὰ τῆς εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριάς 1ης Μεραρχίας καθίστατο δυνατὸς διὰ 2 κυκλωμάτων τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας, τὰ ὁποῖα εἶχον τεθῆ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ διὰ τοῦ Κέντρου τοῦ ὁποῖου ἐπετυγχάνετο ὁ μετὰ ταύτης Σύνδεσμος. Αἴτησις τοῦ Σώματος πρὸς τὴν Στρατιάν, ὅπως παραχωρηθῆ εἰς αὐτὸ τὸ ἓνα ἐκ τῶν δύο τούτων κυκλωμάτων ἀπερρίφθη. Τοῦτο ἐδυσχέρανε τὴν μετὰ τῆς Μεραρχίας ταύτης τηλεφωνικὴν ἐπικοινωνίαν, διότι ἐδίδετο προτεραιότης εἰς ἐπουσιώδεις ἐπικοινωνίας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ., ἐνῶ καθυστεροῦν σοβαρὰ ἐπικοινωνία τοῦ Σώματος Στρατοῦ.

Τὴν 1ην Νοεμβρίου αἱ πληροφορίες περὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς μάχης τῆς Πίνδου ἦσαν δυσμενεῖς, διότι τὸ Ἀπόσπασμα Δαβάκη ἐφέρετο ὡς διαλυθὲν καὶ ἐλέγετο ὅτι ὁ ἐχθρὸς κατέλαβε τὴν διάβασιν τῆς Ἀρένας, πλὴν ὅμως τὰ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἑπταχωρίου συγκεντρωθέντα Τμήματα παρουσίαζαν ποῖαν τινα ἐγγύησιν.

Τὸ Τάγμα Πανταζῆ ἀπεσύρθη ἀπὸ τὴν διάβασιν Ρωμηὸς καὶ ἀπὸ Σαμαρίναν ἐκινήθη εἰς Σκοῦρτζα. Οὕτω τὸ μεταξὺ τῶν κοιλάδων Ἀώου καὶ Σαρανταπόρου διάστημα ἐφέρετο ὡς ἀκάλυπτον, τὸ δὲ Σῶμα Στρατοῦ κατηύθυνεν πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο πᾶσαν καταφθάνουσαν ἐνί-

σχυσιν, ἵνα συγκροτήσῃ, πλὴν τῆς εἰς Ἑπταχώριον δυνάμεως καὶ ἄλλην δύναμιν εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνα - Δίστρατον.

Ἀπὸ τοῦ ἀπογεύματος τῆς 1ης Νοεμβρίου ἤρχισε νὰ συγκροτεῖται Ὁμὰς ἐκ διαφόρων καταφθανόντων Τμημάτων μὲ βάσιν τὴν Ταξιαρχίαν Ἱππικοῦ, ἣ ὁποία ἔλαβε τὴν ἐντολὴν νὰ φράξῃ τὴν πρὸς Γρεβενὰ καὶ Καλαμπάκαν κατεύθυνσιν τοῦ ἐχθροῦ καὶ ν' ἀντιταχθῆ κατὰ πάσης περαιτέρω τούτου προελάσεως εἰς τὸ ἐθνικὸν ἡμῶν ἔδαφος.

Διὰ τὴν μεταξὺ τῶν Τμημάτων τούτων ἐπικοινωνίαν διετίθετο ἡ μοναδικὴ τηλεφωνικὴ ἀρτηρία τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας Κοζάνη - Σάτιστα - Γρεβενὰ - Κρασιά, τοῦ τμήματος Κρασιά - Καλαμπάκα μὴ ἀποπερατωθέντος εἰσέτι. Ἡ συντήρησις τῆς ἀρτηρίας ταύτης ἀνετέθη εἰς μικρὰ Τμήματα ἐξ ὀπλιτῶν τοῦ Β1 Λόχου Διαβιβάσεων καὶ Ὑπαλλήλων τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας τῶν Τ.Τ.Τ.

Ἐπειδὴ ἡ περιοχὴ ἐνεργείας τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνα - Δίστρατον συγκεντρωθέντων Τμημάτων ἀπεῖχε πολὺ ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ ἀρτηρίαν, ἐπεζητήθη ἡ ἐπέκτασις τῆς ἀρτηρίας πρὸς τὰς Διοικήσεις τῶν Τμημάτων διὰ τοῦ ὑφισταμένου Κοινοτικοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου μὲ μόνιμον ἀπομώνωσιν τῶν Κοινοτήτων καὶ μὲ συμπλήρωσιν διὰ καλωδίου τῶν εἰς τινὰ σημεῖα τοῦ δικτύου ὑφισταμένων ἀπλῶν τηλεγραφικῶν γραμμῶν πρὸς κατασκευὴν πλήρους κυκλώματος, καθισταμένης δυνατῆς τῆς τηλεφωνικῆς ἐπικοινωνίας καὶ εἰς τὰς μεγάλας ταύτας ἀποστάσεις ἄνευ ἐνδιαμέσου.

Διὰ τὸν ἀνεφοδιασμόν τῶν εἰς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνας - Διστράτου Τμημάτων ἐγκατεστάθη εἰς Δούτσικον Σταθμὸς ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ Σώματος, ὁ ὁποῖος συνεδέθη μετὰ τῶν Γρεβενῶν, διὰ τῆς ἀπομονώσεως καὶ συμπληρώσεως τοῦ Κοινοτικοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου.

Ἡ ἐπιστράτευσις τοῦ Β' Ὁρχοῦ Διαβιβάσεων δὲν εἶχεν εἰσέτι περατωθῆ ἔλλειπει μεταφορικῶν μέσων καὶ ὑλικῶν καὶ οὕτω παρέμενεν εἰς Λάρισαν, τὸ δὲ Σῶμα Στρατοῦ, διὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ ἀπεγνωσμένας ἐπικλήσεις τῶν μαχομένων Τμημάτων διὰ χορήγησιν ἐλαφροῦ καλωδίου διέταξε τὴν περιέλιξιν τῆς μεγαλυτέρας ποσότητος τοῦ ὑπὸ τοῦ Β1 Λόχου Διαβιβάσεων διατιθεμένου καλωδίου ἐκστρατείας εἰς ἀτράκτους ἐλαφροῦ καλωδίου ἢ προχείρους τοιαύτας, καὶ τὴν ἄμεσον ἀποστολὴν τούτου εἰς τὰ μαχόμενα Τμήματα.

Ἐπειδὴ τὸ εἰς τὰ μαχόμενα Τμήματα ἀποσταλὲν καλώδιον δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καλύψῃ τὰς ἀνάγκας τῶν μαχομένων Τμημάτων, ἐζητήθη ἡ ἀποστολὴ καλωδίου ἀπ' εὐθείας εἰς τὰ μαχόμενα Τμήματα, διὰ ρίψεως ἀπὸ ἀεροπλάνων. Ἡ ρίψις ἐπραγματοποιήθη τὴν 3ην καὶ τὴν 4ην Νοεμβρίου, ὄχι τόσο ἐπιτυχῶς, λόγῳ ἀπειρίας τῶν ἀεροπόρων καὶ ἔλλειψεως καταλλήλων χώρων ρίψεως. Διὰ τοῦτο, μέρος τοῦ δι' ἀεροπλάνων σταλέντος καλωδίου ἀπωλέσθη εἰς τὰς φάραγγας τῆς Πίνδου.

Τὸ Σ.Σ., ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο, ἔλλειπει ὑλικοῦ, νὰ ἰκανοποιήσῃ τὰς ἀνάγκας τῶν Μονάδων του εἰς καλώδιον, συνεκρότησε συνεργεῖον ἐξ Ἀξιωματικῶν καὶ Πολιτικῶν Ὑπαλλήλων, σκοπὸς τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ προβῆ εἰς τὴν ἀναγκαίαν διαρρύθμισιν καὶ βελτίωσιν καθὼς καὶ εἰς τὴν πλήρη ἐκμετάλλευσιν τῶν Τηλεφωνικῶν γραμμῶν τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας καὶ τοῦ Κοινοτικοῦ δικτύου. Καὶ πολλάκις ἐχορήγει εἰς τὰ μαχόμενα Τμήματα συμβουλὰς καὶ ὑποδείξεις καὶ ἐλάχιστα ὑλικά.

Ἀπὸ τὴν 2αν Νοεμβρίου κατέστη δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις ὀπτικοῦ δικτύου ἀπὸ τὸ Ἐπταχώριον εἰς τὸν Κοζάνην, ἐπειδὴ ὁμως κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ νέφωσις ἦτο πολὺ συχνή, αἱ διὰ τοῦ ὀπτικοῦ ἐπαφαί ἦσαν ἐλάχισται. Ἐπέκτασις τοῦ ὀπτικοῦ δικτύου πρὸς τὴν περιοχὴν Σαμαρίνα - Δίστρατον δὲν κατέστη δυνατὴ ἔλλειπει προσωπικοῦ. Διὰ τοῦτο διετάχθη ἐσπευσμένη ἐκπαίδευσις εἰς τὴν εἰδικότητα ταύτην τῶν πλεοναζόντων ἀσυρματιστῶν ὠτοληπτῶν.

Τὸ Ραδ/κὸν δίκτυον τοῦ Σ.Σ. δὲν ἐλειτούργησε πλήρως, λόγῳ τοῦ ἐφθαρμένου ὑλικοῦ, τοῦ ἀνεκπαιδευτοῦ προσωπικοῦ, τῶν μεγάλων ἀποστάσεων τῶν Μονάδων του καὶ τῆς λειτουργίας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. πρὸς ὄφελος τῶν μαχομένων Τμημάτων τοῦ Σ.Σ. Οἱ Ραδιοτηλεγραφεταὶ τοῦ Σώματος κατενεμήθησαν εἰς συνεργεῖα καὶ καθ' ὅλον τὸ 24ωρον συνεχῶς ἐξησκοῦντο εἰς τὴν ἐκπομπὴν καὶ λῆψιν ἐπὶ τῶν ἐλαχίστων ὑπαρχόντων μηχανημάτων.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην τὰ μαχόμενα Τμήματα διέθεταν 2 Σταθμοὺς Ἀσυρμάτου Lorenz, ἓνα τὰ εἰς Ἐπταχώριον Τμήματα (τὸ τοῦ Ἀποσπάσματος Πίνδου) καὶ ἓνα τὰ εἰς τὴν Σαμαρίναν Τμήματα (τῆς Ταξιαρχίας Ἱππικοῦ) καὶ ἐπεκοινωνοῦν μετὰ τοῦ ἐπίσης Lorenz Σταθμοῦ τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ.

Ἡ ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ εἰς Ἐπταπύργιον ἐγκατασταθέντος Κλιμακίου τοῦ Στρατηγείου τῆς 1ης Μεραρχίας, διεξήγετο διὰ τοῦ μοναδικοῦ τηλεφωνικοῦ κυκλώματος Κοζάνη - Νεάπολις - Μορφὴ - Ἐπταχώριον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ὑπῆρξεν αἰτία πλείστων ἀκριτομυθιῶν, σχετικῶν μὲ τὰς διεξαγομένας τότε ἐπιχειρήσεις. Ἐγινε σκέψις νὰ καταργηθῆ τὸ τηλεφωνικὸν κύκλωμα καὶ νὰ χρησιμοποιηθοῦν αἱ δύο γραμμαὶ διὰ τὴν μεταβίβασιν τηλεγραφημάτων. Κατ' εὐτυχῆ σύμπτωσιν εὐρέθησαν εἰς τὴν ἐν Κοζάνη τεχνικὴν Ὑπηρεσίαν τῶν Τ.Τ.Τ. δύο εὐχρηστα μηχανήματα, διὰ τῶν ὁποίων κατέστη δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις ἐπὶ τοῦ Τηλεφωνικοῦ κυκλώματος ταυτοχρόνου συστήματος (Simultance) ἀπὸ τὴν Κοζάνην εἰς τὸ Ἐπταχώριον. Τοιοῦτοτρόπως ἀφοῦ ἐγκατεστάθη Στρατιωτικὸν Προσωπικὸν διὰ τὴν ἐκμετάλλευσιν, διεβιβάζοντο αἱ ἀπόρρητοι πληροφορίαι καὶ διαταγαί.

Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῶν ἐπιχειρήσεων ἐδόθη ἰδιάζουσα σημα-

σία εις τὴν ἀπόκρυψιν τῆς θέσεως τῶν Σ.Δ., δι' ἀποφυγῆς ἐντακτικῆς λειτουργίας τῶν Σταθμῶν Ἀσυρμάτου, διὰ τῆς συχνῆς μετακινήσεως αὐτῶν καὶ διὰ τῆς συχνῆς ἀλλαγῆς τῶν διακριτικῶν των.

Τὴν 5ην Νοεμβρίου κατέστη δυνατὴ ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ΤΒ1 Σταθμοῦ Ἀσυρμάτου τῆς 1ης Μερ. Πεζικοῦ εἰς τὸ Ἐπταχώριον. Οὕτω ἀπεκατεστάθη Ραδ/κὴ ἐπικοινωνία τῆς ἐν λόγῳ Μερ. καὶ τοῦ Σ.Σ., τοῦ ὁποίου ὁ Σταθμὸς Ἀσυρμάτου ΤΒ3 εἶχεν ἐγκατασταθῆ εἰς Σιάτισταν.

Μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Σ.Δ. τοῦ Β'Σ.Σ. εἰς Σιάτισταν αἱ Μονάδες διαβιβάσεων ἐγκατεστάθησαν ὡς ἀκολούθως :

Β1 Λόχος Διαβιβάσεων Νεάπολις

Β2 Λόχος Διαβιβάσεων Σιάτιστα

Β' Ὀρχος Διαβιβάσεων Νεάπολις

Τὸ Σ.Σ., ἐπειδὴ δὲν εἶχεν εἰσέτι περατώσει τὴν ἐπιστράτευσιν του, διὰ τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιφορτισθῆ κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου του, παραμένον ἐν Λαρίσῃ (εἶχεν ἐπιφορτισθῆ ἐπὶ πλεόν νὰ τηρῆ σύνδεσμον μὲ τὰς VIIIην καὶ IXην Μερ. Πεζικοῦ καὶ ἐπικοινωνίαν μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.), ἐζήτησε νὰ εἰσαγάγῃ εἰς τὸ Κέντρον του εἰς Σιάτισταν τὸ ἕνα ἐκ τῶν δύο πρὸς Καστοριὰν κυκλωμάτων τῆς Πολιτικῆς Ὑπηρεσίας, διὰ νὰ διαθέτῃ δύο κυκλώματα ἀπὸ Σιάτιστα πρὸς Κοζάνην καὶ ἕνα διὰ Νεάπολιν πρὸς Καστοριὰν. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐνεκρίθη καὶ οὕτω ἡ μετὰ τοῦ ἐν Λαρίσῃ Κλιμακίου ἐπαφὴ ἦτο πολὺ δυσχερῆς, ἡ δε μὲ τὰς VIIIην καὶ IXην Μερ. ἀδύνατος, διότι τὸ μοναδικὸν κύκλωμα ἀπὸ Σιάτισταν εἰς Κοζάνην ἔπρεπε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τὸν σύνδεσμον μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., μὲ τὸ ἐν Λαρίσῃ Κλιμάκιον, τὸν παράπλευρον σύνδεσμον μὲ τὰς VIIIην καὶ IXην Μερ. καὶ βραδύτερον τὸν σύνδεσμον μὲ τὴν εἰς τὸ Μέτσοβον ἐγκατασταθεῖσαν Μερ. ἀρχίαν Ἴππικοῦ.

Ἡ ἐπιτυχῆς ἔκβασις τῆς Μάχης τῆς Πίνδου ἐδημιούργησε τὴν ἀνάγκην νὰ προωθηθῆ ὁ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. καὶ νὰ ἐγκατασταθῆ ἐπὶ τῆς ὀρεινῆς περιοχῆς τῆς Πίνδου διὰ τὴν καλυτέραν διοίκησιν τῶν ἐπὶ τῆς περιοχῆς ταύτης Τμημάτων του, διέταξε δὲ νὰ καταρτισθῆ ἑλαφρὸν κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σ.Σ., τοῦ ὁποίου ἡ μεταφορὰ ἐγένετο διὰ φορτηγῶν ζώων.

Τὸ ὑλικὸν Διαβιβάσεων, διὰ τοῦ ὁποίου ἦσαν ἐφωδιασμένοι αἱ Μονάδες Διαβιβάσεων τοῦ Σ.Σ. δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φορτωθῆ, διότι οἱ Σταθμοὶ Ἀσυρμάτου ἦτο ἀδύνατον νὰ κατατηθοῦν εἰς ἡμιφόρτους. Τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ διὰ τὰς ἀτράκτους τοῦ καλωδίου ἐκστρατείας καθὼς καὶ διὰ τὰ τηλέφωνα καὶ τοὺς τηλεφωνικοὺς πίνακας, διὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον προβλεφθῆ εἰδικὰ κιβώτια συσκευασίας τούτων.

Τὸ ζήτημα τῆς μεταφορᾶς τοῦ ὑλικοῦ Διαβιβάσεων ἐπὶ φορτηγῶν ζώων διὰ μὲν τὸ τηλεφωνικὸν καὶ ὀπτικὸν ὑλικὸν ἐλύθη εὐκόλως μὲ τὸν πρόχειρον κατασκευὴν κιβωτίων συσκευασίας, διὰ τοὺς Σταθμοὺς Ἀσυρ-

μάτου όμως δεν ἦτο δυνατόν νὰ λυθῆ, διότι αὐτοὶ ἀπετέλουν ἀδιαίρετα, συμπάγῃ καὶ βαρέα σύνολα. Κατ' εὐτυχίᾳ όμως σύμπτωσιν εἰς τὴν ἐν Κεζάνῃ ἀποθήκην Ἐπιστρατεύσεως εὐρίσκετο Σταθμὸς Ἀσυρμάτου Ἰταλικοῦ τύπου, τὸν ὁποῖον εἶχε παραδώσει εἰς τὰς Ἑλληνικὰς Ἀρχὰς ὁ πρὸ ἔτους περίπου διαφυγὼν Βασιλεὺς τῆς Ἀλβανίας Ἀχμέτ Ζώγου. Ὁ Σταθμὸς ἐκεῖνος ἐλειτούργει διὰ ξηρῶν ἠλεκτρικῶν στοιχείων Μοκομπλόκ, μετεφέρετο δὲ εὐχερῶς, λόγῳ τοῦ μικροῦ βάρους του, ἐπὶ φορητῶν ζώων καὶ ἐπὶ πλέον εἶχε περιοχὴν μηκῶν κύματος ἐνδιάμεσον μεταξὺ τῶν Σταθμῶν Telefunken καὶ Lorenz. Διὰ τὴν ἐκμάθησιν τῆς λειτουργίας καὶ τοῦ χειρισμοῦ τοῦ Σταθμοῦ τούτου συνεκροτήθη εἰδικὸν συνεργεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξεπαιδεύθη ἐντὸς τριημέρου. Αἱ Ραδιοτηλεγραφικαὶ Διαβιβάσεις τοῦ Α' Κλιμακίου τοῦ Σ.Σ. ἐβασίσθησαν ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ Σταθμοῦ Lorenz, τοῦ διαλυθέντος Ἀποσπάσματος Πίνδου.

Λόγῳ δυσχερειῶν Διοικήσεως Συνδέσμου, ἢ εἰς τὴν περιοχὴν Πυρσέγιαννης ἐνεργοῦσα Vη Ταξιαρχία Πεζικοῦ ὑπήχθη ἀπὸ τὴν 2αν Νοεμβρίου ὑπὸ τὰς ἀμέσους διαταγὰς τοῦ εἰς Ἑπταχώριον Κλιμακίου τῆς 1ης Μερ. Πεζικοῦ, ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ μετὰ ταύτης σύνδεσμος τῆς Μερ. δὲν ἦτο εὐχερής, λόγῳ τῶν ἔδαφικῶν δυσχερειῶν καὶ τῆς ἐλλείψεως μέσων.

Τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σ.Σ., ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς Σιάτισταν, ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ πληροφορεῖται γενικῶς τὰ διαδραματιζόμενα γεγονότα, διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ δὲ τοῦτο αἱ Διαβιβάσεις παρέλαβον τὸ Ραδιόφωνον τῆς Λέσχης τοῦ Σ.Σ. καὶ παρηκολούθουν τὰς ἐκπομπὰς μόνον τοῦ Ραδιοφωνικῆς Σταθμοῦ Ἀθηνῶν περιλήψεις τῶν ὁποίων ἐκυκλοφόρουσαν εἰς τὸ Στρατηγεῖον τοῦ Σώματος ὡς δακτυλογραφημένον δελτίον εἰδήσεων.

Τὸ αὐτοσχεδιασθέν τοῦτο Δελτίον, συμπληρωθὲν βραδύτερον διὰ προσωπικοῦ ἐκ Δημοσιογράφων, ἐκυκλοφόρει πολυγραφημένον ὡς καθημερινὴ «Ἐφημερὶς τοῦ Β' Σ.Σ.». Καὶ ἀκόμη βραδύτερον ἐκυκλοφόρει μὲ τὸν τίτλον «Κλεισούρα» εἰς 2 χιλιάδας πολυγραφημένα ἀντίτυπα, καταστάσα ὁ ἀχώριστος σύντροφος τῶν Τμημάτων τοῦ Β' Σ.Σ.

Τὸ συγκροτηθὲν Κλιμάκιον τοῦ Στρατηγείου τοῦ Σώματος ἐγκατεστάθη εἰς Ἑπταχώριον. Καθ' ὁδὸν όμως ἔπεσεν ὁ ἡμίονος ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε φορτωθῆ ὁ Σταθμὸς Lorenz καὶ ἡ συσκευή ἐβλάβη. Ἀπὸ τότε τὸ Σ.Σ. διέθετε μόνον τὸν Ἀλβανικὸν Σταθμὸν Ἀσυρμάτου, τὸν ὁποῖον ἐχρησιμοποιοῖ διὰ τὸν σύνδεσμον μὲ τὰ μαχόμενα Τμήματά του καί, μέχρι τῆς ἐπισκευῆς τοῦ βλαβέντος Σταθμοῦ, διέκοψε τὸν Ραδ/κὸν σύνδεσμον μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Λεσκοβικίου καὶ τὴν προώθησιν τοῦ Σ.Δ. τῆς 1ης Μερ. εἰς τοῦτο, παρέστη ἀνάγκη νὰ προωθηθῆ ὁ Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. εἰς Κόνιτσαν, ὅπερ ἐγένετο. Τότε—μετὰ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ Ἑπταχωρίου—ὁ σύνδεσμος μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. διεκόπη ὀριστικῶς, διότι ὀπτικὸς σύνδεσμος δὲν ὑφίστατο, λόγῳ τῶν δυσμενῶν καιρικῶν συνθηκῶν τῆς ἐποχῆς,

ραδ /κός δέν ύπῆρχε, λόγω βλάβης τοῦ Σταθμοῦ Lorenz, ἢ τηλεφωνικῆ γραμμῆ δέν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῆ, διότι ἀπὸ τὸ Ἐπταχώριον ἕως τὸ Κεράσσοβον δέν ὑφίστατο κύκλωμα, ἀλλὰ ἀπλῆ γραμμῆ, ἀπὸ δὲ τὸ Κεράσσοβον πρὸς τὴν Κόνιτσαν δέν ὑπῆρχεν οὔτε γραμμῆ οὔτε καλώδιον διὰ τὴν κατασκευὴν κυκλώματος ἀπὸ τὸ Ἐπταχώριον εἰς Κόνιτσαν. Καὶ ἂν ὑπῆρχε θὰ ἦτο προβληματικὴ ἢ ἐπικοινωνία λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως.

Διὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ δικτύου Δυτικῆς Μακεδονίας καὶ Ἡπείρου εἶχε προβλεφθῆ ἢ κατασκευὴ Στρατιωτικοῦ κυκλώματος ἀπὸ Νεστόριον εἰς Πυρσόγιαννην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Κόνιτσαν, πλὴν ὅμως δέν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐπεκταθῆ τοῦτο πέραν τῆς Πυρσόγιαννης.

Πρὸ τῶν ὡς ἄνω δυσχερειῶν τὸ Σ.Σ. ἐπεδίωξε καὶ ἐπέτυχε τὸν σύνδεσμον μὲ τὰ Ἰωάννινα καὶ μὲ τὸ Γ.Σ. Διέταξε τότε καὶ μετεκινήθησαν οἱ εἰς τὴν Δ. Μακεδониαν παραμένοντες Πεδινοὶ Σχηματισμοὶ τοῦ ὀδικῶς μέσῳ Λαρίσης καὶ Ἰωαννίνων εἰς Κόνιτσαν. Τοῦτο ἐπετεύχθη ἐντὸς 3ῆμέρου.

Διὰ τοῦ εἰς Κόνιτσαν μεταφερθέντος Σταθμοῦ Ἀσυρμότου TB3 καὶ διὰ τοῦ ἐπισκευασθέντος Σταθμοῦ Lorenz ἐπεδιώχθη Ραδ /κῆ ἐπαφὴ μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ., ἀλλὰ δέν κατέστη δυνατὴ, παρὰ τὰς καταβληθείσας προσπάθειάς, λόγω τῆς μεγάλης ἀποστάσεως καὶ τῶν ἰδιαζουσῶν τοπικῶν συνθηκῶν εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν.

Αἱ Διαβιβάσεις τοῦ Σ.Σ. κατῶρθωσαν ν' ἀνταποκριθοῦν καὶ νὰ λύσουν τὰ δυσχερῆ προβλήματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάσθησαν κατὰ τὴν περίοδον τῶν ἐπιχειρήσεων, χάρις εἰς τὴν ἔγκαιρον ἐνημέρωσιν των ὑπὸ τοῦ Ἐπιτελείου τοῦ Σ.Σ., τὸ ὁποῖον εἶχε πλήρη γνῶσιν τῶν δυνατοτήτων τῶν Διαβιβάσεων, εἰς τὰς ὁποίας Διαβιβάσεις παρέσχε πάντοτε τὴν συνδρομὴν του.

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ

**Ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν Διαβιβάσεων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις
πρὸς Φράσσερι (περίοδος Β', 24 Νοεμβρίου—8 Δεκεμβρίου 1940)**

Τὸ Γ.Σ., μετὰ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Σ.Δ. τοῦ Β' Σ.Σ. εἰς Κόνιτσαν, προέβη, λόγω τῶν νέων συνθηκῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν, εἰς τὴν ἀνασυγκρότησιν τῶν Διοικήσεων τῶν Μεγάλων Μονάδων. Οὕτω τὸ Β' Σ.Σ. ἔπαυσεν ὑπαγόμενον εἰς τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. καὶ ὑπήχθη ἀπ' εὐθείας εἰς τὸ Γ.Σ.

Καθ' ὄλην τὴν διάρκειαν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἐπεκράτει μεγάλη κακοκαιρία, μετὰ βροχῶν εἰς τὰ χαμηλὰ σημεῖα καὶ χιόνων εἰς τὰ ὄρεινά, ἢ ὁποῖα ἐδυσχέρανε τὰ μέγιστα τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τοὺς ἀνεφοδιασμοὺς τῶν Τμημάτων.

Εἰς τὴν Κόνιτσαν τὸ Σ.Σ. ἔλαβεν ἐκ τοῦ Γ.Σ. τὰς ἀποστολαίσας ποσότητας καλωδίου, ἀνερχομένας εἰς 70 περίπου χιλιόμετρα, πλὴν ὅμως αἱ ποσότητες ἐκείναι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἱκανοποιήσουν τὰς τεραστίας ἀνάγκας τοῦ Σ.Σ. καὶ τῶν Μονάδων του. Διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀναγκῶν τούτων τὸ Σῶμα συνεκρότησε συνεργεῖα περισυλλογῆς ὑλικοῦ δι' ἀνδρῶν τοῦ Β' Ὀρχου Διαβιβάσεων καὶ πολιτῶν ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Κονίτσης. Τὰ συνεργεῖα ἀνέλαβον τὸ ἔργον, παρὰ τὰς ἐπικρατούσας δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας.

Ἐκ παραλλήλου ἐξεδόθη διαταγὴ τοῦ Σ.Σ. πρὸς τοὺς Προέδρους Κοινοτήτων τῆς περιοχῆς ὅπως συγκροτήσουν συνεργεῖα περισυλλογῆς ὑλικοῦ Διαβιβάσεων διὰ πολιτῶν, τὰς δὲ συγκεντρωμένας ποσότητας ν' ἀναφέρουν εἰς τὸ Σ.Σ., ὅπως μεριμνήσῃ διὰ τὴν παραλαβὴν των.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τῶν Συνεργείων ἦτο καταπληκτικόν. Ἐντὸς 5 ἡμερῶν, παρὰ τὰς δυσμενεῖς καιρικὰς συνθήκας, συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν Β' Ὀρχον Διαβιβάσεων αἱ ἐξῆς ποσότητες ὑλικοῦ ἐκ περισυλλογῆς :

- Καλώδιον 700 χιλιομ. περίπου.
- Τηλέφωνα 56.
- Τηλεφων. πίνακες 5 Διευθύνσεων 9.
- Τηλεφων. Πίνακες 10 Διευθύνσεων 13.
- Ἀσύρματοι διαφόρων τύπων 38.

Ἀσφαλῶς τ' ἀποτελέσματα τῆς περισυλλογῆς θὰ ἦταν ἀκόμη μεγαλύτερα, ἂν αἱ καιρικαὶ συνθήκαι ἦσαν καλύτεραι, διότι μέγα μέρος τοῦ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ ἐγκαταλειφθέντος ὑλικοῦ Διαβιβάσεων εἶχε καλυφθῆ ὑπὸ χιόνων εἰς ἀπροσίτους περιοχὰς τῆς ὄρεινῆς περιοχῆς τῆς Πίνδου, εἰς τὰς ὁποίας ἦτο ἀδύνατον νὰ φθάσουν τὰ συνεργεῖα ἀλλὰ καὶ ἂν ἔφθαναν δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀνεύρεσίς του λόγῳ τῶν χιόνων.

Εἰς τὴν εἰς Ἐρσέκαν ἐγκαταλειφθεῖσαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν Ἀποθήκην Ὑλικοῦ Στρατοῦ ἀνευρέθησαν τρίκυκλα αὐτοκίνητα, ἐκ τῶν ὁποίων ἐλήφθησαν τέσσαρα διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Β1 Λόχου Διαβιβάσεων, διὰ τὴν ἐπὶ τούτων μεταφορὰν ἐλαφρῶν συνεργείων ἐκ τριῶν ἀνδρῶν μετὰ καλωδίου 2 χιλιομ. διὰ τὴν ταχείαν ἐπισκευὴν καὶ ἀποκατάστασιν τῶν διακοπτομένων τηλεφωνικῶν ἀρτηριῶν, αἱ ὁποῖαι ἔβαινον παραλλήλως τῶν ὁδῶν.

Ἡ κατασκευὴ καὶ συντήρησις τῆς ἀρτηρίας Μπόροβα - Φράσσερι ἦτο ἓνα ἀπὸ τὰ ἀτυχέστερα ἔργα, ὅσα ὁ Β1 Λόχος Διαβιβάσεων ἐπετέλεσε κατ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ Ἀλβανικοῦ Πολέμου. Διότι τὰ Συνεργεῖα, λόγῳ τῆς χιόνος, περιεπλανῶντο καὶ ἐκινδύνευον νὰ ταφοῦν ὑπὸ τῆς χιόνος, ἐσώζοντο δὲ χάρις εἰς τὴν ὀργάνωσιν Τμημάτων παροχῆς βοηθείας, τὰ ὁποῖα Τμήματα ἔτρεχον πρὸς τὰ κινδυνεύοντα Τμήματα. Ὁ διὰ ἐρυθρῶν ταινιῶν στοιχισμὸς τοῦ δρομολογίου ἀπέδωκεν ἄριστα ἀποτελέσματα καὶ καθωδήγει τὰ Τμήματα παροχῆς βοηθείας.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἐγένετο ἐντατικὴ χρησιμοποίησις τοῦ Ραδ/κοῦ δικτύου, τοῦ ὁποίου ἡ ἀπόδοσις ἦτο ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴ ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ προσωπικοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ προσωπικοῦ δι' εἰδικῶν προσωπικοῦ μονίμων Ραδιοτηλεγραφητῶν τοῦ Ναυτικοῦ. Ἐπειδὴ ὁ μετὰ τῆς 7ης Ταξιαρχίας Πεζικοῦ Ραδ/κὸς σύνδεσμος δὲν ἦτο συνεχῆς, ἕνεκα βλάβης τοῦ Σταθμοῦ, ὀφειλομένης εἰς κακὸν χειρισμὸν τοῦ Σταθμοῦ τῆς, διετέθη μηχανουργὸς ἐκ τοῦ Β' Ὀρχου Διαβιβάσεων ἐπὶ 15θήμερον εἰς τὴν Τοξιαρχίαν καὶ οὕτω ὁ μετὰ ταύτης Ραδ/κὸς σύνδεσμος ἦτο δυνατὸς ἐπὶ 15 λεπτὰ ἀνὰ δίωρον καὶ βραδύτερον συνεχῶς, διατεθέντος διὰ τὴν τοιαύτην ἀνταπόκρισιν τοῦ Ἀλβανικοῦ Σταθμοῦ τοῦ Βασιλέως Ζώγου.

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν Διαβιβάσεων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς Κλεισούρας. Περίοδος Γ', (9 Δεκεμβρίου 1940—26 Ἰανουαρίου 1941.

Κατὰ τὸν ἀεροπορικὸν βομβαρδισμὸν τῆς Πρεμετῆς τῆς 19ης Δεκεμβρίου ὁ Β1 Λόχος Διαβιβάσεων ὑπέστη ἀρκετὰ σοβαρὰς ἀπωλείας εἰς προσωπικὸν καὶ ὑλικόν, ἰδίᾳ φορτηγὰ αὐτοκίνητα, τὰ ὅποια δὲν κατέστη δυνατὸν ν' ἀντικατασταθοῦν μέχρι τέλους τῶν ἐπιχειρήσεων. Ἡ ἀνωτέρω ἔλλειψις δὲν ἐγένετο αἰσθητὴ εἰς τὸ Σ.Σ., ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῆς βραδείας προελάσεως, λόγῳ τοῦ ὄρεινου τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Λόχου τρικύκλων αὐτοκινήτων ἐκ λαφύρων.

Τὸ ἐκ Τεχνικῶν προσωπικὸν τοῦ Συνεργείου ἦτο ἀνεπαρκέστατον διὰ τὰς ἀνάγκας τοῦ Σ.Σ. καὶ ἀνεζητήθησαν τεχνίται ἀπὸ Μονάδας τοῦ Σ.Σ. Καὶ ἐξευρέθησαν 15 περίπου τεχνίται, οἱ ὅποιοι, μετατεθέντες εἰς τὸ Συνεργεῖον, ἀπέδωσαν ἄριστα ἀποτελέσματα, διὰ τῆς ἐκτελέσεως τῶν πάσης φύσεως ἐπισκευῶν ἐντὸς τοῦ Σώματος, οὕτως ὥστε ἀπὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης οὐδὲν μηχανήμα ἐστάλη πρὸς ἐπισκευὴν εἰς τὰ ἀνωτέρω κλιμάκια ὁ δὲ ρυθμὸς τῶν ἐπισκευῶν ἔφθασε σὺν τῷ χρόνῳ εἰς τὸ κατακόρυφον, τοῦ πρὸς ἐπισκευὴν ὑλικῶν μὴ παραμένοντος, εἰμὴ ἐπ' ἐλάχιστον, εἰς τὸ Συνεργεῖον.

Τὸ ὀπτικὸν δίκτυον κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ἔδωκε σοβαρὰ ἀποτελέσματα, διότι αἱ ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας τοῦτο ἦτο δυνατὸν νὰ λειτουργήσῃ ἦσαν περιορισμέναι, ἐλάχιστα δὲ ἦσαν τ' ἀνταλλαγέντα τηλεγραφήματα.

Τὸ Ραδ/κὸν δίκτυον ἐλειτούργει κανονικώτατα μὲ ἄριστα ἀποτελέσματα, λόγῳ τῆς κτηθείσης πείρας καὶ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ προσωπικοῦ

και κυρίως χάρις εις τὸ ἐπιστρατευθὲν μόνιμον Ραδ/κὸν προσωπικὸν ἐκ τῆς ἐφεδρείας τοῦ Ναυτικοῦ.

Τὴν 8ην Ἰανουαρίου 1941 ἐπίθεσις πρὸς κατάληψιν τοῦ ὑψώματος 1220 ἐπὶ τοῦ Γαρονίν ἐστέφθη ὑπὸ ἐπιτυχίας, τῶν ἐχθρικῶν Ταγματῶν ἀπολεσάντων τὴν συνοχήν των καὶ ἐκπεμπόντων εἰς ἀνοικτὴν γλῶσσαν ἐκκλήσεις πρὸς ἀποστολὴν ἐνισχύσεων, πυρομαχικῶν κ.τ.λ. εἰς ὠρισμένα σημεῖα. Πολλοὶς ἀλληλοεσυκοφαντοῦντο. Χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ ὑπὸ τοῦ Διοικητοῦ τοῦ Συντάγματος τῶν Λύκων ἀποσταλὲν Ραδ/μα πρὸς τὸν Στρατηγὸν Μπολέα διὰ τὴν φυγὴν τῶν Ἀλπινιστῶν :

«Alpini Vulgano in fuga»

Διὰ τὴν ὑποκλοπὴν καὶ ἐκμετάλλευσιν τῶν ἐχθρικῶν Ραδ/των διετέθησαν ἅπαντες οἱ διαθέσιμοι δέκται καὶ τὰ Ραδιόφωνα εἰς ἕκαστον τῶν ὁποίων διετέθη καὶ Ἰταλομαθῆς. Διὰ τὴν ἔγκαιρον ἐκμετάλλευσιν τούτων ἐδόθη προτεραιότης διαβιβάσεως εἰς τὰς Τηλεφωνικὰς Διαβιβάσεις.

Ἡ ἐκ τῶν ἐχθρικῶν ὑποκλοπῶν ἐνημερότης περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἐχθροῦ ἦτο τόσον ἀσφαλῆς, ὥστε καὶ ἡ πρόοδος τῶν φιλίων Τμημάτων πολλάκις προσδιωρίσθη βάσει τῶν ἐκ τοῦ ἐχθροῦ ὑποκλοπῶν, ἐλλεῖπει πληροφοριῶν ἐκ μέρους τῶν Τμημάτων τούτων.

Ἡ ἐκ τῶν ὑποκλοπῶν ὠφέλεια ὑπῆρξε μεγίστη, ἀλλὰ ὁ μέγας οὔτος ἐνθουσιασμὸς κατέληξεν ὥστε πολλὰ Μονάδες νὰ στρέψουν καὶ αὐταὶ τοὺς Σταθμοὺς Ἀσυρμάτου πρὸς ὑποκλοπὴν, ἡ δὲ τηρηθεῖσα ἀκριτομυθία κατέστησε τοῦτο κοινὸν μυστικὸν εἰς ὅλοκληρον τὸν Στρατόν. Ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου τὸ Σ.Σ. ἐξέδωκεν εἰδικὴν διαταγὴν διὰ τῆς ὁποίας προσδιώριζε τὴν ἐκ τῶν ὑποκλοπῶν ὠφέλειαν καὶ τὰ λυπηρὰ ἀποτελέσματα ἐκ τῆς ἀκριτομυθίας τῆς ἐκμεταλλεύσεως τούτων.

Ἐπειδὴ πολλὰ ἀρτηρία τοῦ Σώματος εἶχον ριφθῆ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἢ δὲ κατάστασις, λόγῳ τοῦ χειμῶνος, ἐσταθεροποιεῖτο, ἐπεζητήθη ἡ βελτίωσις τῶν ἀρτηριῶν τούτων ἐπὶ στύλων, τοὺς ὁποίους αἱ Διαβιβάσεις ἐζήτησαν ἀπὸ τὸ Ἀπόσπασμα Ὑλοτομήσεως τοῦ Σώματος ὅπερ ἐλειτούργει εἰς τὸ παρὰ τὴν Κόνιτσαν δάσος. Ἡ μεταφορὰ τῶν ὑλοτομουμένων στύλων συνετελεῖτο δι' αὐτοκινήτων τοῦ Ὀρχοῦ Διαβιβάσεων ἀπὸ Κονίτσης εἰς Πρεμετὴν.

Μετὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἔκβασιν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Κλεισούρας ἡ ἐφημερίς τοῦ Β'Σ.Σ. ἀνεκαινίσθη διὰ τῆς προσλήψεως προσωπικοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος Δημοσιογράφων καὶ τῆς ἀποκτήσεως πολυγράφου, χάρτου, μελάνης καὶ μεμβρανῶν, αἱ ὁποῖαι ἐδωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου Τύπου καὶ Τουρισμοῦ. Οὕτω κατέστη δυνατὴ ἡ καθημερινὴ αὐτῆς ἔκδοσις εἰς 2000 ἀντίτυπα ἐκ 4 σελίδων.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεως ἀνεκδότων ἐκ τοῦ διεξαγομένου πολέμου καὶ παλαιῶν τοιούτων, διὰ τῆς ἐξάρσεως ὠρισμένων πολεμικῶν γεγονότων,

ἐδόθη, εἰς ταύτην ἠθικοπλαστικὸν περιεχόμενον, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν πλήρη καὶ ἀκριβῆ εἰδησεογραφίαν ἐπὶ τῶν πολεμικῶν καὶ πολιτικῶν γεγονότων τῆς τε χώρας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Περιλήψεις εὐθύμων ἱστοριῶν καὶ ἀνεκδότων ἐδημοσιεύοντο συχνὰ καὶ κατεβάλλοντο προσπάθειαι διὰ τὴν συγκέντρωσιν εὐθύμου, τερπνῆς καὶ διδακτικῆς ὕλης.

Ἡ ἐφημερίς αὕτη τόσον ἠγαπήθη ἀπὸ τὸ Στράτευμα, ὥστε ἦτο σύνηθες τὸ φαινόμενον νὰ παρουσιάζεται στρατιώτης ἢ ἵππεύς, ὁ ὁποῖος εἶχε διανύσει 3 καὶ 4 ὥρῶν ἀπόστασιν διὰ νὰ λάβῃ ἓνα ἀντίτυπον ταύτης διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς συναδέλφους του. Τοῦτο συνέβαιεν ὡσάκις ἢ θέσις εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκοντο ὠρισμένα Τμήματα ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ μὴ καθίσταται δυνατὴ ἢ διὰ τοῦ καθημερινοῦ Ταχυδρομείου ἀποστολὴ ταύτης.

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΔΙΑΒΙΒΑΣΕΩΝ

ΕΚΘΕΣΙΣ

Ἐπὶ τῆς λειτουργίας τῶν Διαβιβάσεων κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις τῆς ἐαρινῆς τῶν Ἰταλῶν Ἐπιθέσεως. Περίοδος Δ' (26 Ἰανουαρίου — 6 Ἀπριλίου 1941

Αἱ ἀνάγκαι τοῦ Σ.Σ. εἰς ὕλικά Διαβιβάσεων, ἰδίᾳ δὲ εἰς καλώδιον κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἦσαν τεράστιαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν Μεραρχιῶν, τὰς ὁποίας τοῦτο διέθετε, ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῶν συνεχιζομένων ἐπιχειρήσεων κατὰ τὴν περίοδον ταύτην καὶ λόγῳ τοῦ ἐφαρμοζομένου συστήματος ὑπὸ τῆς Διοικήσεως Διαβιβάσεων τοῦ Τμήματος Στρατιᾶς Ἡπείρου, τῆς ἐξ ἴσου κατανομῆς τοῦ ὕλικου εἰς τὰ Σ.Σ., ἀσχέτως ἀριθμοῦ Μεραρχιῶν καὶ ἐκτάσεως ἐπιχειρήσεων.

Πᾶσαι αἱ κατὰ τὰς προηγουμένας περιόδους γενόμεναι προβλέψεις καὶ ἐξοικονομήσεις ὕλικου Διαβιβάσεων ἐξηντλοῦντο ἡμέρα τῆ ἡμέρα. Αἱ ὑπὸ τοῦ Τ.Σ.Η. μενιχραὶ ἀποστολαὶ ὕλικου δὲν ἦτο δυνατόν νὰ καλύψουν τὰς ἀνάγκας τρεχούσης φύσεως τοῦ Σ.Σ., πολὺ δὲ περισσότερον νὰ καλύψουν ἀνάγκας μεγάλης ἐκτάσεως ἐπιχειρήσεων, ἀναμενομένων ἐπὶ τῇ προσεχεῖ ἐπελεύσει τοῦ ἔαρος.

Τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1941 τὸ Σ.Σ. ἔλαβε τὴν ἀπόφασιν νὰ διακόψῃ τὰς ἐπιχειρήσεις ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ μετώπου του καὶ νὰ ἐγκατασταθῇ ἀμυντικῶς ἐπὶ τῶν ἤδη ὑπὸ τούτου κατεχομένων ἐδαφῶν. Ἡ ἀπόφασις αὕτη τοῦ Σ.Σ. διηκούλυε τὰς διαβιβάσεις, διότι ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὴν νὰ ἐκτελέσῃ μερικὴν ἀναπροσαρμογὴν τοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου καὶ πρὸ παντὸς νὰ ἐξοικονομήσῃ καλώδιον, τηλέφωνα καὶ Πίνακας, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ

δίκτυον ἐξυπηρετεί μόνον ἀμυντικὰς ἀνάγκας τοῦ Σώματος, ἀνάγκας σταθερός.

Διὰ τὴν ἐξοικονόμησιν ὑλικοῦ, ἰδίᾳ καλωδίου, ὠργανώθησαν συνεργεῖα διὰ τὴν περισυλλογὴν ὑλικοῦ ἐκ μεμακρυσμένων περιοχῶν, αἱ ὁποῖαι ἐφέροντο ὡς μὴ ἐρευνηθεῖσαι. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἡ ἐξοικονόμησις 300 χιλιομ. καλωδίου ἐκστρατείας, 200 χιλιομ. σιδηροῦ σύρματος τηλεφωνικῶν γραμμῶν, 500 μονωτήτων μονίμων γραμμῶν, 60 τηλεφῶνων, 12 τηλεφωνικῶν Πινάκων καὶ 22 Ἀσυρμάτων.

Ἐπανειλημμένοι ἀπόπειραι χρησιμοποίησεως τῶν περιστερῶν δὲν ἔδωκαν καλὰ ἀποτελέσματα, ἀλλὰ δὲν ἐσημείωσαν καὶ ἀπώλειαι τούτων διότι αἱ περιπλανηθεῖσαι περιστεραὶ ἐπανήρχοντο εἰς τοὺς περιστερεῶνας μετὰ 24ωρον περιπλάνησιν. Κατόπιν τούτου καὶ διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς ἀποστολῆς καλῶν εἰς τὰ ὄρεινὰ ἐδάφη ἐγκατελείφθη ὀριστικῶς ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως τούτων μελλοντικῶς.

Τὸ Ραδ/κὸν δίκτυον ἐλειτούργει κανονικῶς μὲ πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα, ἰδίᾳ εἰς τὰ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι Τμημάτα, εἰς τὰ ὁποῖα τὸ Τηλεφωνικὸν δίκτυον διεκόπτετο λόγῳ τῶν χιόνων καὶ ὀλόκληρον τὸ βᾶρος τῶν ἐπικοινωνιῶν ἐπιπτεν ἐπὶ τῶν Ροδ/κῶν Διαβιβάσεων κατὰ χρονικὰ διαστήματα ἐνίοτε μεγάλης διαρκείας.

Αἱ Ραδ/καὶ ὑποκλοπαὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δὲν ὑπῆρξαν ἰκανοποιητικά, εἴτε λόγῳ τῆς σχετικῆς ἡρεμίας, ἡ ὁποῖα ἐπεκράτησε κατὰ τὴν περίοδον ταύτην εἴτε λόγῳ τῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ὁ ἐχθρὸς ἔλαβε πρὸς ἀποτροπὴν τούτων.

Τὴν πρωΐαν τῆς 9ης Μαρτίου ἐξετοξεύθη ἡ μεγάλη Ἰταλικὴ ἐπιθέσις, τὴν ὁποίαν παρηκολούθησε καὶ αὐτὸς ὁ Μουσολίνι καὶ ἡ ὁποῖα διήρκεσε μέχρι τῆς 15ης Μαρτίου καὶ κατέληξεν εἰς πλήρη ἀποτυχίαν, διότι παρ' ὅλα τὰ χρησιμοποιηθέντα μέσα καὶ τὰς μεγάλας θυσίας οὐδὲν ἔδαφικὸν κέρδος προσεφόρισεν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς.

Ἡ ἐπιθέσις ἐκείνη ὑπεστηρίζετο ὑπὸ πολυαρίθμου Πυροβολικοῦ καὶ Ἀεροπορίας, αἱ δὲ τηλεφωνικαὶ ἀρτηρίαι κατεστρέφοντο ἐκ τῶν συνεχῶν βομβαρδισμῶν, χωρὶς ὅμως νὰ διακοπῇ ἡ μετὰ τῶν μαχομένων Τμημάτων ἐπαφή, οὐδὲ πρὸς στιγμὴν, διότι ἡ διάταξις ἦτο πολὺπλευρος, τὰ δὲ καταστρεφόμενα τμήματα ἀπεκαθίσταντο ἀμέσως κατ' αὐτὴν τὴν διάρκειαν τῶν βομβαρδισμῶν.

Ὁ Ραδ/κὸς σύνδεσμος ἐλειτούργει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπιθέσεως ταύτης, ἀλλ' ὡς δευτερεύων σύνδεσμος, δεδομένου ὅτι ὅλαι αἱ ἀνάγκαι τῆς Διοικήσεως ἐξυπηρετοῦντο ὑπὸ τοῦ τηλεφωνικοῦ δικτύου, τὸ ὁποῖον ἐπροτιμᾶτο, λόγῳ τῆς ταχύτητος καὶ τῶν εὐκολιῶν χρήσεως τούτου.

Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐπιθέσεως ὑποκλοπὴ ἐχθρικῶν διαβιβάσεων δὲν ἐσημειώθη, πλὴν ἐκείνης ἡ ὁποῖα ἀφωροῦσε τὴν εἰσχώρησιν τοῦ

Συντάγματος τῶν Μελανοχιτώνων ἐντὸς τῆς χαράδρας, νοτίως τοῦ ὑψώματος 731. Ἦκούσθησαν ἐπίσης ραδιοφωνικαὶ ἐπικλήσεις πρὸς τὰ μαχόμενα Ἰταλικά Τμήματα τῶν ἀρχηγῶν των καὶ ἰδίᾳ τοῦ Μουσολίνι.

Ἐνταῦθα δέον νὰ λεχθῆ ὅτι ἐγένετο χρῆσις μεγάλη τοῦ τηλεφώνου διὰ τὰς ἐπαφὰς τῆς Δ/σεως τοῦ Β'Σ.Σ. μετὰ τῶν μονάδων του. Ἐδῶσε τὸ Β'Σ.Σ. μεγάλην σημασίαν εἰς τὰς τηλεφωνικὰς γραμμὰς του, ἐγκατάστασιν καὶ συντήρησιν. Οὕτω ἠδυνήθη νὰ παρακολουθῆ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ὁδηγιῶν του καὶ τῶν διαταγῶν του καὶ νὰ λαμβάνη συνεχῶς ἀναφορὰν περὶ τῆς στρατιωτικῆς καταστάσεως τῶν Μονάδων του ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ. Ἐτήρει πρὸς τοῦτο Βιβλίον τηλεφωνικῶν συνδιαλέξεων ὅπου κατέγραφε ὅσα διημείβοντο μετὰ αὐτοῦ καὶ τῶν Μονάδων του. Τόσον πολὺ ἐπρόσεχε τὰς τηλεφωνικὰς του συνδιαλέξεις ὥστε ἀξίζει νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὴν κατωτέρω περίπτωσιν.

Κατὰ τὰς μάχας Κλεισούρας τῶν ὁποίων ἡ κυρία προσπάθεια κατηυθύνθη κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς 1220-Γαρονίν - Ντράς-Ε-Καῖς - Σόφιουτ κατεσκευάσθη τηλεφωνικὴ γραμμὴ κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης. Ὅταν τὸ μέτωπον ἐστεροποιήθη κατεσκευάσθη ἰσχυρὰ τηλ. γραμμὴ κατὰ μῆκος τῆς ἀμαξιτῆς Κλεισούρας - Βερατίου. Κατόπιν τούτου τὸ Γ'Σ. ἐζήτηε νὰ ξηλώσωμεν τὴν ἄνω γραμμὴν 1220 - Γαρονίν καὶ νὰ ἐπιστρέψωμεν τὸ σύρμα ὅπερ ὡς ἔλεγεν ἐχρειάζετο ἀλλαχοῦ. Εἰς τοῦτο ἀντέστην. Ἐφθασε μέχρι τοῦ σημείου νὰ ἔλθῃ εἰς Σ.Δ. τοῦ Σ.Σ. ὁ ἀρχηγὸς Διαβιβάσεων τοῦ Γ'Σ. ζητῶν τὸ σύρμα. Ἦρνήθη ἐπιμόνως. Ἀκόμη καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Διαβιβάσεων τοῦ Β'Σ.Σ. μακαρίτης Σύρμας ἐκλεκτὸς ἀξιωματικὸς ἐπιμόνως μοῦ ἐζήτηε νὰ ξηλώσωμεν τὴν γραμμὴν. Ἦρνούμην. Ὅταν τὴν 27ην Μαρτίου μετετέθη εἰς ΧΙΙην Μερ. ἐκάλεσα τὸν μακαρίτην Σύρμαν καὶ τοῦ εἶπον. «Ἡ Δ/σις πρέπει νὰ προβλέπη. Ἐπειδὴ λίαν πιθανῶς κατὰ τὴν σύμπτυσίν μας ἐὰν κατέλθουν οἱ Γερμανοὶ εἰς Ἑλλάδα διὰ τῆς κορυφογραμμῆς ταύτης θὰ γίνῃ ἡ σύμπτυσις, ἡ τηλεφωνικὴ γραμμὴ αὕτη εἶναι τότε ἀπολύτως ἀναγκαία». Τοῦ ἐπέστησα τὴν προσοχὴν νὰ μὴν ἀποκαλύψῃ εἰς κανένα τὴν σκέψιν μου αὕτην.

Πράγματι ἡ σύμπτυσις ἐγένετο κατὰ μῆκος τῆς κορυφογραμμῆς αὐτῆς καὶ ἡ ὑπάρχουσα τηλ. γραμμὴ ἐξυπηρέτησε ἄριστα τὰ συμπτυσσόμενα τμήματα.

Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τὸ Πάσχα τοῦ 1939, οἱ Ἰταλοὶ ἐξεδήλουν φιλικὰς διαθέσεις πρὸς τὴν Ἑλλάδα. Ἐφθασαν μέχρι τοῦ σημείου ὥστε ὁ Μπαντόλιο ἐπεχείρησε ἐπίσκεψιν φιλικὴν τῶν μεθοριακῶν φυλακείων μας καὶ ἐζήτησεν καὶ εἰσῆλθεν ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἀπὸ Κορυτσᾶν καὶ ἔφθασε μέχρι Κρυσταλλοπηγῆς. Ἐκεῖ τὸ Β' Σ.Σ. εἶχε διατάξει καὶ τοῦ ἐπεδαφιλεύθησαν προσωπικαὶ φιλοφρονήσεις.

Καὶ ὁ Μπαντόλιο εὐχαριστημένος ἐξεφράσθη ὑπὲρ τῶν στενῶν δεσμῶν φιλίας μεταξύ Ἰταλίας καὶ Ἑλλάδος.

Ὅταν ὁ Στρατηγὸς Μπαντόλιο ἐζήτησεν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος μέχρι Κρυσταλλοπηγῆς ὁ τότε Δ/τῆς τῆς Μερ., εἰς ὃν ὑπήγετο ἡ Κρυσταλλοπηγὴ ἐξέφρασε τὴν γνώμην τηλεφωνικῶς εἰς τὸ Σ.Σ. νὰ μὴν ἐπιτραπῇ ἡ εἴσοδος τοῦ Μπαντόλιο, διότι τί θὰ συνέβαινεν ἐὰν οὗτος δὲν ἐπέστρεφεν εἰς Ἀλβανίαν ἀλλὰ παρέμενεν εἰς Κρυσταλλοπηγὴν, καὶ ἐζήτηται ὁδηγίας περὶ τοῦ πρακτέου. Βεβαίως ἡ ἀπάντησις πρὸς αὐτὸν ὑπήρξεν εἰρωνικὴ.

Ἀναφέρομεν τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο διὰ νὰ ἐκτιμήσωμεν ἐνέργειαν τοῦ Γ.Ε.Σ. κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς εἰσβολῆς τῶν Ἰταλῶν εἰς Ἀλβανίαν. Ἀπέστειλε τηλεγραφικὴν διαταγὴν ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν Μέραρχον αὐτὸν ἐν ἀγνοίᾳ τῆς Δ/σεως τοῦ Β'Σ.Σ. διὰ τῆς ὁποίας θεωρῶν πιθανὴν τὴν ἄμεσον εἰσβολὴν τοῦ Ἰταλ. Στρατοῦ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄφηνεν εἰς τὸν Μέραρχον αὐτὸν πλήρη ἐλευθερίαν, νὰ ἐνεργήσῃ ὅπως ἐνόμιζεν αὐτός, ἀκόμη καὶ νὰ συμπυχθῇ, ἢ νὰ ἐνεργήσῃ ἐπιστράτευσιν ἐντὸς τῆς περιφερείας του. Εὐτυχῶς ὁ Μέραρχος αὐτὸς μᾶς ἐγνώρισε τηλεφωνικῶς τὴν ἀνωτέρω διαταγὴν τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ ἐζήτησε τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ. Ἡ Δ/σις τοῦ Β'Σ.Σ. τοῦ ἀπήντησεν νὰ μὴν ἐκτελέσῃ τίποτε ἀπὸ τὴν παράδοξον αὐτὴν διαταγὴν καὶ ὅτι τὸ Β'Σ.Σ. ἦτο ἀρκετὰ πλησίον καὶ παρηκολούθει τὰ γεγονότα ἐκ τοῦ σύνεγγυς ὥστε ἐγκαίρως θὰ ἐξέδιδε τὰς δεούσας διαταγὰς. Ταυτοχρόνως ἐπῆρε στὸ τηλέφωνον τὸν Δ/τὴν τοῦ ΙΙΙ Ἐπιτ. Γραφείου τοῦ Γ.Ε.Σ., διότι δὲν εὔρισκε τὸν Ἀρχηγόν, καὶ διεμαρτυρήθη διὰ τὴν ἐκδοθεῖσαν παράδοξον αὐτὴν διαταγὴν. Τῷ ὑπέδειξε δὲ ὅτι ἡδύνατο νὰ ἀπευθύνεται εἰς τὸ Β'Σ.Σ. δι' ὅ,τι ἤθελε, διότι τὸ Β'Σ.Σ. ἦτο ἔτοιμον νὰ ἀντιμετωπίσῃ οἰανδήποτε κατάστασιν.

Ἀργότερον ἐν Ἀθήναις ὁ ἐπιτελάρχης τοῦ Β'Σ.Σ. συνήνητησεν τὸν ὡς ἄνω Δ/τὴν τῆς ΙΙΙ Ἐπιτ. Γραφείου τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ τὸν ἠρώτησε διατὶ προέβησαν εἰς τοιαύτην ἀκατανόητον ἐνέργειαν, δηλοῦσαν πανικόν. Αὐτὸς ἀπήντησεν ὅτι ἅμα τῇ εἰσβολῇ τῶν Ἰταλῶν ὅλοι ἐδεσαν τὰς ἀποσκευὰς των, ἐκλείσαν τὰ γραφεῖα των ἔτοιμοι νὰ ἀναχωρήσουν καὶ αὐτὸς ἔμεινε μόνος. Καὶ ἐσκέφθη νὰ ἐνεργήσῃ μόνος του ὅπως ἐνήργησε. Ἔλεγε ἄραγε τὴν ἀλήθειαν ὁ μακαρίτης ὁ Κυτριλάκης ;

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εἰς τὸν πρῶτον τοῦτον τόμον ἀνεφέρομεν λεπτομερῶς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι διεξήχθησαν, κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου. Τὰ σχόλια, ὅσα, ἡμέτεροι καὶ ξένοι στρατιωτικοὶ κριτικοὶ διέτυπωσαν, περὶ τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς αὐτῶν ἀναφέρονται εἰς τὸν Β΄ Τόμον.

Τώρα, ἃς μοῦ ἐπιτραπῆ ν' ἀσκήσω μίαν σύντομον κριτικὴν τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν ἐπιχειρήσεων.

Σχέδιον Ἐπιχειρήσεων Γεν. Ἐπιτελείου Στρατοῦ.

1. Πρὸς τῆς καταλήψεως ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν τῆς Ἀλβανίας, τὴν ἀνοίξιν τοῦ 1939, τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον τοῦ Στρατοῦ μας δὲν εἶχε συντάξει καμίαν μελέτην «περὶ ἐπιχειρήσεων ἐξ ἐνδεχομένης εἰσβολῆς Ἰταλικῶν Δυνάμεων ἐξ Ἀλβανίας εἰς τὰ δυτικὰ ἡμῶν ἐδάφη καὶ ἀντιθέτως ἐξ ἐνδεχομένης εἰσβολῆς Ἑλληνικῶν Δυνάμεων ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους». Τὸ ἐπιχείρημα, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο καὶ ἐπανελαμβάνετο, ὅτι μόνη ἡ Ἑλλάς δὲν θὰ ἦτο εἰς θέσιν νὰ διεξαγάγῃ ἐπιχειρήσεις κατὰ Μεγάλης Δυνάμεως, ἀπεδείχθη, ἀπὸ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ἐπιχειρήσεων ἐν Ἀλβανίᾳ, ἀστήρικτον. Ἀλλὰ ἀστήρικτον ἐπίσης ἀπεδείχθη καὶ τὸ ἄλλο ἐπιχείρημα, ὅτι, καὶ ἂν ὑπῆρχε πρόβλεψις νὰ συμπράξῃ ἡ Χώρα μας εἰς ἐνδεχόμενον πόλεμον, μὲ μίαν ξένην Δύναμιν, ἡ ὁποία θὰ ἐβοήθει ν' ἀποκρούσωμεν εἰσβολὴν ἐχθροῦ εἰς ἐδάφη μας, καὶ τότε τὸ Γ.Ε.Σ. δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ συντάξῃ σχέδιον πολεμικῆς ἐνεργείας, ἀφοῦ δὲν θὰ ἐγνώριζε ποία θὰ ἦτο αὐτὴ ἡ ξένη δύναμις καὶ ποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ πρὸς ἐκτέλεσιν ἐπιτελικὸν σχέδιον. Καὶ ἀπέδειξεν ἀστήρικτον τὸ δεύτερον ἐπιχείρημα ἡ ἀφίξις εἰς τὴν Ἑλλάδα — ὅταν οἱ Γερμανοὶ ἠτοιμάζοντο νὰ εἰσβάλλουν εἰς τὰ βόρεια ἐδάφη μας — τοῦ, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γουέιβελ, Ἀγγλικοῦ, Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος καὶ ἡ ὑπὸ τούτου ἀνάληψις δράσεως εἰς τὸ μέτωπον, ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὰς ἐκεῖ Ἑλληνικὰς Δυνάμεις.

Μόνον, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Ἀλβανίας, τὸ Γ.Ε.Σ. προσεπάθησε νὰ καταρτίσῃ ἓνα σχέδιον, δι' ἀπόκρουσιν τῆς σαφῶς πλέον διαφανείσης προθέσεως τῶν Ἰταλῶν νὰ εἰσβάλλουν εἰς ἑλληνικὰ ἐδάφη.

Τὸ σχέδιον, διὰ τὴν ἀμυντικὴν ἀπόκρουσιν ἐνδεχομένης Ἰταλικῆς εἰσβολῆς, διήλθεν ἀπὸ πολλὰς φάσεις, ἀλλά, καὶ ὅταν οἱ συντάκται τοῦ ἔδωσαν, ὅπως ἐνόμιζαν, ὀριστικὴν μορφήν, καὶ τότε δὲν ἦτο πλήρες. Καὶ δὲν ἦτο πλήρες, διότι εἰς αὐτὸ δὲν προεβλέπετο συνέχισις ἐπιχειρήσεων τοῦ

Στρατού μας, εις περίπτωσιν, κατά την όποιαν ή υπό τών ήμετέρων απόκρουσις τής Ιταλικής εισβολής απέβαινε νικηφόρος, ώς εάν ούτοι — οί συντάκται — δέν έπίστευον ότι ήτο δυνατόν ή απόκρουσις ν' αποβή νικηφόρος.

2. 'Η απόκρουσις τής 'Ιταλικής εισβολής, κατά τó 1940 - 41, υπήρξε νικηφόρος, όλίγον όμως έλειψε νά μή συμβή τούτο. Εις την περίπτωσιν αύτήν, τ' άποτελέσματα τής εισβολής του έχθρου θά ήσαν καταστρεπτικά, διά την χώραν μας.

Τό όλον παιγνίδιον τής 'Ιταλικής εισβολής έπαίχθη επί του όρεινου όγκου τής Πίνδου. Αί Ιταλικά δυνάμεις, αί όποιοι εισέδυσαν εις την περιοχήν τούτου, εάν κατώρθωναν νά την διασχίσουν και νά φθάσουν εις τó Μέτσοβον, θά ήνάγκαζαν την VIIIην Μεραρχίαν 'Ιωαννίνων, πιέζουσαι τά νώτα της, νά υποχωρήση. Δυστυχώς τó Γενικόν 'Επιτελείον Στρατού είχε δώσει άπ' αρχής εις τόν Διοικητήν τής έν λόγω Μονάδος τó δικαίωμα νά υποχωρήση εις τόν 'Αραχθον, εάν, λόγω ίσχυρας έχθρικής επίθεσεως, έκρινε τούτο αναγκαίον. 'Εάν λοιπόν τότε υποχωρωύσεν ή XIII Μεραρχία, αί έλληνικά δυνάμεις τής Πίνδου θά απέμεναν «εις τόν άέρα» και ή όδός Μετσόβου - Θεσσαλίας θ' αφήνετο άνοικτή εις τόν εισβολέα.

Λοιπόν, εις τó υπό του Γεν. 'Επιτελείου Στρατού καταρτισθέν σχέδιον, διά την άμυντικήν απόκρουσιν, όχι μόνον δέν υπήρχε καμμία πρόβλεψις, διά την συνέχισιν τών επιχειρήσεων, μετά νικηφόρον απόκρουσιν του εισβαλότος έχθρου, αλλά και εις τά υπό του έν λόγω σχεδίου όριζόμενα νά γίνουν, διά νά έπιτευχθή ή νικηφόρος απόκρουσις, υπήρχαν σφάλματα.

'Εδω είναι ανάγκη νά προστεθί ότι, κατόπιν πολλών κόπων, κατέστη δυνατόν νά γίνη δεκτόν υπό του Γ.Ε.Σ. όπως ώς άμυντική Τοποθεσία όρισθί ή τοποθεσία τής μεθορίου. Τούτο άναπτύσσεται λεπτομερώς εις τόν Α' τόμον.

'Η πρώτη λοιπόν έσφαλμένη αντίληψις υπήρξεν τό ότι τó Γ.Ε.Σ. έχρησιμοποίησε την VIII Μεραρχίαν, ώς εάν ήτο Στρατιά, και επέτρεψεν εις τόν Διοικητήν της νά νά κρίνη ό 'ίδιος εάν έπρεπε νά παραμείνη ή Μονάς του επί τόπου ή νά υποχωρήση.

'Η Δευτέρα είναι ότι άφηκε την περιοχήν τής Πίνδου, χωρίς επαρκείς δυνάμεις, μέ άποτέλεσμα νά κινδυνεύση ή άμυνα τής μεθορίου μας, κατά την έναρξιν του πολέμου, και ή άμυνα αύτής ταύτης τής περιοχής τής Πίνδου.

Τό ζήτημα, εάν έπρεπε ή όχι νά ενισχυθούν αί επί τής Πίνδου έθνικά δυνάμεις, συνεζητείτο ζωηρώς, όλίγον προτου άρχίση ό πόλεμος. 'Αλλοι άρμόδιοι στρατιωτικοί έλεγον τότε ότι έπρεπε και αί δυνάμεις επί τής Πίνδου νά ενισχυθούν και όχυρώσεις εκεί νά γίνουν. 'Αλλοι παρητήρουν ότι καλώς είχεν άφεθί ή περιοχή τής Πίνδου χωρίς δυνάμεις

ἀξιολόγους, διότι τότε, ἦτο πολὺ πιθανὸν ὁ ἐχθρὸς, ἅμα ἤρχισεν ὁ πόλεμος, νὰ ἐπιχειροῦσε, δι' εἰσβολῆς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, νὰ ὑπερφαλαγγίση, διὰ μεγάλων δυνάμεων, τὴν VIIIην Μεραρχίαν Ἰωαννίνων.

Πῶς ἔβλεπεν τὴν κατάστασιν πρὸ τοῦ πολέμου τὸ Β' Σ.Σ.

Ἡ Διοίκηση τοῦ Β' Σ.Σ., πρὸ τοῦ πολέμου ἀκόμη, εἶχεν ἀντιληφθῆ ὀρθῶς τὴν κατάστασιν. Τοῦτο τὸ βεβαιώνει ἡ μετέπειτα ἐξέλιξις τῶν πολεμικῶν γεγονότων.

Εἶχε λοιπὸν ἀντιληφθῆ ἡ Διοίκηση τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸ τῆς ἐχθρικής εἰσβολῆς, τὰ ἑξῆς :

α) Ὅτι ἐν οὐδεμιᾷ περιπτώσει ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσῃ ἡ VIIIη Μεραρχία, χωρὶς προηγουμένως νὰ συνεννοηθῆ μετὰ τὸ δεξιὰ αὐτῆς, ἐπὶ τῆς Πίνδου, εὐρισκόμενον Β' Σ.Σ.

β) Ὅτι τὸ Β' Σ.Σ. ὤφειλε, μετὰ ἐπιθετικὰς ἐνεργείας του, νὰ πλήξῃ τὰ πλευρὰ τοῦ ἐχθροῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς Μεραρχίας Ἰωαννίνων. Ἡ, ἐὰν τοῦτο καθίστατο ἀδύνατον, ν' ἀναλάβῃ τότε τοῦτο πείσμονα ἄμυναν, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλυφθῆ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τῆς ἐν λόγῳ Μονάδος.

γ) Ὅτι, διὰ νὰ γίνουσι τ' ἀνωτέρω, τῶν ὁποίων ἀντικειμενικὸς σκοπὸς ἦτο νὰ παρεμποδισθῆ, πάσῃ θυσίᾳ, ἡ κάθοδος τοῦ ἐχθροῦ, διὰ Μετσόβου εἰς Θεσσαλίαν, ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ ἕνας ἡγήτωρ ἐπὶ τῶν ἐκατέρωθεν χειλέων τῶν, διὰ Μετσόβου, διαβάσεων. Ἦτοι, ἔπρεπε ἡ VIIIη Μεραρχία νὰ τεθῆ ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον νὰ δίδῃ ἐντολάς, διὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὰς θέσεις του ἢ νὰ ὑποχωρήσῃ μόνον εἰς τὸ Β' Σ.Σ. καὶ ὄχι εἰς τὴν VIIIην Μεραρχίαν. Διότι τὸ Β' Σ.Σ. ἀποτελοῦσεν ἕνα στρατηγικὸν συγκρότημα καὶ αἱ κινήσεις τῆς Μεραρχίας Ἰωαννίνων εἶχαν ἀμέσους καὶ λίαν σοβαρὰς συνεπειὰς ἐπὶ τῶν κινήσεων τούτου.

δ) Ὅτι τὸ Γενικὸν Ἐπιτελεῖον Στρατοῦ ἐπίστευσεν ἀκραδάντως ὅτι ἡ Κυρία Προσπάθεια τῆς ἐχθρικής, Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἦτο ἡ κατεύθυνσις πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην. Ἡ ἰδέα αὐτή, τὴν ὁποίαν εἶχε σχηματίσει τὸ Γ.Ε.Σ. εὐθύς ἐξ ἀρχῆς καὶ εἰς τὴν ὁποίαν ἐνέμεινε, ἀπεδείχθη, ἐκ τῶν πολεμικῶν γεγονότων, ἀστήρικτος. Ἡ ἰδέα αὐτῆ τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ πρὸ τοῦ πολέμου, ἐὰν ἐξητάζετο λογικῶς θ' ἀπεδεικνύετο ἀβάσιμος, διότι, ἐὰν ὁ ὄγκος τῶν Ἰταλικῶν Στρατευμάτων ἐκινεῖτο κατ' εὐθείαν πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην, θὰ παρουσίαζε τὸ πλευρὸν εἰς τὸν ὄγκον τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἡ ἰδέα λοιπὸν αὐτῆ παρεκίνησε τὸ Γ.Ε.Σ. νὰ συγκεντρώσῃ σημαντικὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριάς. Καὶ ἡ συγκέντρωσις τότε τῶν δυνάμεων ἐκεῖ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα νὰ καταληφθῆ ἡ Κορυτσᾶ καὶ αὐτὸ μετὰ δυσκολίαν, ἀλλὰ ἡ κατεύθυνσις πρὸς Κορυτσᾶν δὲν εἶχε καμμίαν στρατηγικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ὅλου τοῦ

θεάτρου τοῦ πολέμου. Ἡ παραμονὴ δὲ ἐκεῖ τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν ἐν λόγῳ δυνάμεων ἔβλαψε τὰς μετέπειτα πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ Β' Σ.Σ., ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, διότι ἡ Κυρία Προσπάθεια τῶν ἐκεῖ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ Β' Σ.Σ. δὲν διέθετεν ἑπαρκεῖς δυνάμεις, ἡ δὲ Κυρία Προσπάθεια τοῦ Β' Σ.Σ., ὅπως τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν, ἦτο ἡ Κ.Π. ὀλοκλήρου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλλην. Στρατοῦ.

Εἰς ὅλους τοὺς πολέμους ἔχει παρατηρηθῆ ὅτι ἕνας ἠγήτωρ, ὁ ὁποῖος, διὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλο λόγον, ἔχει συγκεντρώσει εἰς ἕνα μέρος δυνάμεις, δυσκόλως ἀποφασίζει νὰ τὰς δώσει, ἵνα μεταβοῦν εἰς ἄλλο μέρος, ὅπου ἡ ἀπόδοσις των θὰ ἦτο μεγαλύτερα.

Ἐδῶ εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθῆ τοῦτο :

Αἱ δυνάμεις, αἱ ὁποῖαι εἶχαν συγκεντρωθῆ εἰς τὴν περιοχὴν Καστοριᾶς, παρὰ τὸν ὄγκον των, κατὰ τὴν Μάχην τῆς Μόροβας, πολὺ ἐκοπίασαν, διὰ νὰ κάμψουν τὴν ἀντίστασιν τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων καὶ εἰσέλθουν εἰς Κορυτσᾶν. Διευκόλυνεν ὅμως τότε τὸν ἀγῶνα τούτων τὸ Β' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἀριστερά των. Δυνάμεις τοῦ Σώματος κατέλαβον τὴν Ἐρσέκαν, ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, καὶ ἀπειλοῦσαν τὰ στενὰ Κιάφ-Ε-Κάριτ, ἐπομένως καὶ τὰ νῶτα τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἡμύνοντο εἰς Μόροβαν. Καὶ

ε) Ὅτι ἐξ ὅλων, ὅσα ἀναφέρθησαν ἀμέσως ἀνωτέρω, ἀποκαλύπτεται τὸ πέμπτον σφάλμα τοῦ Γ.Ε.Σ. καὶ εἶναι τοῦτο : Ὅταν αἱ συγκεντρωμένοι εἰς Καστοριᾶν στρατιωτικαὶ μας δυνάμεις ἐπρόκειτο νὰ εἰσβάλουν εἰς τὸ ἀλβανικὸν ἔδαφος, με σκοπὸν νὰ καταλάβουν τὴν Κορυτσᾶν, θὰ ἔπρεπε τότε τὸ Γ.Σ. νὰ χρησιμοποίησῃ τὰς δυνάμεις τοῦ Β' Σ.Σ., αἱ ὁποῖαι μετὰ τὸσους θριάμβους εἰς Πίνδον, παρέμενον ἐν ἀδρανείᾳ, χωρὶς νὰ ἔχουν ἀπέναντί των ἐχθρόν. Θὰ ἐξετέλουν τότε αἱ δυνάμεις τοῦ Β' Σ.Σ. ὑπερκερωτικὸν ἐλιγμὸν κατὰ τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων τῆς Κορυτσᾶς καὶ ὁ ἐλιγμὸς ἐκεῖνος θὰ ἐπέφερε πολὺ μεγαλύτερα κέρδη.

Τὸ ὑπόμνημα τοῦ Β' Σ.Σ.

Σύμφωνα με τὸ σχέδιον τοῦ Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ, τὰ δύο Σώματα Στρατοῦ, Γ' καὶ Β' θὰ συνεκεντρώνοντο εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Καστοριᾶς, διὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν Ἰταλικὴν εἰσβολὴν ἀπὸ τὴν Κορυτσᾶν. Τὸ Τμῆμα Στρατιάς Δυτικῆς Μακεδονίας θὰ διηύθυνε ἀπὸ τὴν Κοζάνην τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν δύο τούτων Σωμάτων Στρατοῦ. Εἰς τὴν ζώνην ἐνεργείας τοῦ Τ.Σ.Δ.Μ. περιελαμβάνετο καὶ ἡ Πίνδος μέχρι τοῦ Ἄφου πτότομοῦ. Ἐπὶ τῆς Πίνδου ὑπῆρχε τὸ ἀπόσπασμα Δαβάκη με δύο Τάγματα.

Ἡ VIIIη Μεραρχία Ἰωαννίνων κατεῖχε τὸν τομέα ἀπὸ τοῦ Ἄφου μέχρι θαλάσσης. Ἡ Διοίκησις λοιπὸν τοῦ Β' Σ.Σ., ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι ἡ διάταξις ἐκεῖνη δὲν ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, αἱ ὁποῖαι, κατὰ τὴν κρίσιν της, ἐπρόκειτο νὰ διεξαχθοῦν, ὑπέβαλεν, ὀλίγον πρὸ τῆς εἰσβο-

λῆς, υπόμνημα, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς προφητικόν. Διότι εἰς αὐτὸ ἐτόνιζεν ὅτι ἡ συγκέντρωσις τοῦ ὄγκου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς τὴν περιοχὴν Καστορίας δὲν ἦτο πρᾶξις ὀρθή, καθόσον αἱ ἐπιχειρήσεις τοῦ ὄγκου τοῦ Στρατοῦ εἰς τὸν τομέα ἐκείνον, δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀσκήσουν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἐπιχειρήσεων, αἱ ὁποῖαι θὰ διεξήγοντο ἐπὶ τῆς Πίνδου καὶ ἐπὶ τῆς περιοχῆς Ἰωαννίνων, καὶ ὅτι ἡ VIIIη Μεραρχία δὲν ἔπρεπεν νὰ ἐγκαταλείψῃ ποτὲ τὴν Τοποθεσίαν τῆς τοῦ Καλπακίου καὶ τέλος ὅτι θὰ ἦτο προτιμότερα ἢ εἰσβολὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ-τοῦ Β' Σ.Σ.-ἀπὸ τὴν Πίνδον ἐναντίον τοῦ ἀριστεροῦ τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, ὁ ὁποῖος θὰ ἐπετίθετο κατὰ τῆς VIIIης Μεραρχίας.

Λεπτομέρειαι καὶ σχόλια ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ἀναγράφονται εἰς τὸν Α' Τόμον τοῦ παρόντος ἔργου.

Ἑ Ἰ τ ἄ λ ι κ ῆ εἰ σ β ο λ ῆ . Ἑ Μ ἄ χ η τ ῆ ς Π ἰ ν δ ο υ

Ὅπως ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. προέβλεπεν εἰς τὸ υπόμνημά τῆς οὕτω καὶ συνέβη: Οἱ Ἴταλοὶ δὲν ἐπετέθησαν κατὰ τοῦ ὄγκου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εἰς Καστορίαν, ἀλλὰ εἰσέβαλον εἰς τὴν Πίνδον καὶ ἐπετέθησαν κατὰ τῆς VIIIης Μεραρχίας.

Εἰς τὸν Α' Τόμον τοῦ παρόντος ἔργου περιγράφονται λεπτομερῶς αἱ ἐπὶ τῆς Πίνδου διεξαχθεῖσαι ἐπιχειρήσεις, ἧτοι ἡ ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. διάλυσις τῆς εἰσβαλοῦσης Μεραρχίας Ἀλπινιστῶν Τζούλια καὶ τῶν ἄλλων ἐχθρικών Μονάδων, τὰς ὁποίας ἀπέστειλεν ὁ Ἴταλὸς Ἀρχιστράτηγος, διὰ νὰ τὴν βοηθήσουν, ἢ ἀπειλῆ κατὰ τῶν νώτων τῶν Ἰταλικῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐπίεζον τὴν VIIIην Μεραρχίαν καὶ ὁ ἐξανασκασμὸς τῶν νὰ διακόψουν τὰς κατ' αὐτῆς ἐπιθετικὰς τῶν ἐνεργείας.

Μετὰ τὴν Μάχην τῆς Πίνδου, ἐναντι τοῦ Β' Σ.Σ. δὲν ὑπῆρχεν ἐχθρὸς. Τότε ἔπρεπε τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον νὰ διατάξῃ τὸν Ἑλληνικὸν Στρατὸν νὰ εἰσβάλῃ ἐντὸς τοῦ Ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Ἀντὶ τούτου ὅμως τὸ Γ.Σ. διέταξε τὸ Γ' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον ἐνίσχυε καὶ μὲ ἄλλας δυνάμεις, νὰ ἐπιτεθῆ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν Κορυτσᾶν. Κατὰ τὴν πολυήμερον ἐκείνην ἐπίθεσιν, τὸ Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας δὲν ἐχρησιμοποίησε τὸ ἀδρανοῦν Β' Σ.Σ. διὰ νὰ ὑπερκεράσῃ τοῦτο τὰς εἰς τὴν Κορυτσᾶν ἐχθρικός δυνάμεις, ἴσως διὰ νὰ μὴ δοξασθῆ τοῦτο καὶ πάλιν. Διὰ τὴν ἐν λόγῳ παράλειψιν ἢ ἐπίθεσιν τοῦ Γ' Σ.Σ. διέτρεξε κίνδυνον· προέλαβεν ὅμως τὸ Β' Σ.Σ. καί, ἀφοῦ κατῆλθεν αὐτοβούλως πρὸς τὸν αὐχένα Κιόφ-Ε-Κάριτ, ἠπέλιψε τὰς ἐχθρικός δυνάμεις τῆς Κορυτσᾶς. Τότε τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξε ταχύ, ὁ ἐχθρὸς ὑπεχώρησε, καταδιωκόμενος.

Τοιουτοτρόπως ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς ἐξεδίωξε, πέραν τῆς μεθορίου, τὸν εἰσβαλόντα ἐχθρόν.

Ἀπόφασις εἰσβολῆς ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, μετὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν μαχῶν, πρὸς

ἀπομάκρυνσιν τοῦ εἰσβολέως, ἐδίσταζε τί νά πράξῃ. Τότε τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. ἐξέδωκε διαταγὴν, ὅπως τὸ Β' Σ.Σ., ἐπειδὴ ἤρχιζεν ὁ χειμὼν, ἐγκαταλείψῃ τὴν Πίνδον καὶ ἐγκατασταθῇ ἀνατολικῶς αὐτῆς, ἀφῆνον ἐπ' αὐτῆς μόνον χιονοδρόμους, τοὺς ὁποίους δεν εἶχε !.

Τὸ Γ' Σ.Σ. δὲν προέβη εἰς καταδίωξιν εἰς βάθος, κατὰ τοῦ ὀποκρουσθέντος εἰσβολέως. Τὸ δεξιὸν τοῦ Α' Σ.Σ. εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήχθη ἡ VIIIῆ Μεραρχία, δὲν ὤφειτο δραστηριῶς ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ προήλαυνε βραδέως, ὅπως συνέβη εἰς Ἀργυρόκαστρον. Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. ἐβάρωσεν τερατώδες νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Πίνδον καὶ ἐπανέλθῃ ἀνατολικῶς ταύτης, διότι ὁ ἐχθρὸς θὰ ἐπανήρχετο, διὰ νὰ τὴν καταλάβῃ ἐκ νέου καί, ἐπειδὴ οἱ ἀνεφοδιασμοὶ τοῦ Σώματος δὲν ἦσαν εὐχερεῖς ἐπὶ τῆς Πίνδου, εἶδεν ὅτι εἶχεν πρὸ τοῦ μετώπου του τὴν ὀδικὴν ἀρτηρίαν Κορυτσᾶς-Ἰωαννίνων, διὰ τῆς ὁποίας θὰ ἠδύνατο ἀνεφοδιάζεται τὸ Σῶμα. Τὸ ἐλάχιστον τότε, τὸ ὁποῖον ἦτο ἀνάγκη νὰ πράξῃ ἦτο νὰ καταλάβῃ τὴν ἀμαξιτὴν ταύτην ὁδόν. Ἐσκέφθη ὅμως ὅτι προτιμότερον θὰ ἦτο νὰ εἰσδύσῃ ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους, διὰ νὰ παρασύρῃ ἐντὸς αὐτοῦ ὄλον τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν, καὶ διαλύσῃ τὸν ἐχθρὸν εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος εὕρισκετο.

Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. εὕρισκετο ἐπὶ τῆς Πίνδου, δι' αὐτὸ δὲν εἶχεν ἐπαφὴν οὔτε μὲ τὸ Τ.Σ.Δ.Μ. οὔτε μὲ τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον. Ἀνέλαβε λοιπὸν τότε αὕτη τὴν πρωτοβουλίαν καὶ τὴν εὐθύνην καὶ διέταξε νὰ εἰσβάλλουν αἱ Μονάδες του ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους.

Ἡ εἰσβολὴ ἤρχισεν. Ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ. κατῶρθωσε, διὰ καθόδου τῆς εἰς Κόνιτσαν, νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ Γ.Σ. καὶ ν' ἐναφῆρῃ τὴν κατάστασιν. Τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον ἐνέκρινε τὴν εἰσβολὴν ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους καὶ ἐξέδωκε, περὶ ταύτης, διαταγὴν, καθορίζουσαν τὸν τρόπον εἰσβολῆς ὁ τρόπος ὅμως οὗτος ἦταν ἐσφαλμένος. Καὶ τοῦ σφάλματος ἐκείνου τὰς συνεπειὰς τὰς ἐπληρώσαμεν μέχρι τέλους τῆς ἐκστρατείας, παρὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. γενομένην ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τροποποίησιν τῆς ἐν λόγῳ διαταγῆς.

Διαταγὴ εἰσβολῆς.

Ἡ διαταγὴ ὥριζε τὸ εἰς τὸ ἀριστερὸν Α' Σ.Σ., ὡς σῶμα Κυρίας Προσπαθείας, τὰ εἰς τὸ δεξιὸν Γ' Σ.Σ. καὶ Ε' Σ.Σ., ὡς στροφέα τῆς Ἑλληνικῆς Διατάξεως καὶ τέλος τὸ Β' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ εἶναι τὸ σῶμα τῆς Κυρίας Προσπαθείας, ὡς σύνδεσμον τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ Σωμάτων Στρατοῦ.

Εἰς τὸν Α' Τόμον τοῦ παρόντος βιβλίου δίδονται λεπτομέρειαι, διατι αἱ κατευθύνσεις τῶν Σωμάτων Στρατοῦ καὶ ὁ καθορισμὸς τῆς Κυρίας Προσπαθείας παρουσιάζον μειονεκτήματα, προκειμένου νὰ γίνῃ εἰσβολὴ ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους. Διὰ τῆς διαταγῆς εἰσβολῆς ὁ στρατηγικός, ἀντικειμενικός σκοπὸς τοῦ εἰσβάλλοντος ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους Ἑλ-

ληνικοῦ Στρατοῦ ἦτο ἡ κατάληψις τοῦ ὄρεινοῦ συγκροτήματος Γκλαβῶν (τριῶν αὐγῶν). Τὸ ἔδαφος τοῦ τομέως Β' Σ.Σ. δὲν ἦτο τόσον ὄρεινόν, ὅσον τὰ ἐδάφη τῶν τομέων τῶν ἄλλων Σωμάτων Στρατοῦ· ἦτο λοιπὸν πολὺ πλέον κατάλληλον, διὰ τὴν διεξαγωγὴν ἐπιχειρήσεων, πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ ὀρισθέντος ἀντικειμενικοῦ σκοποῦ. Ἡ στρατιωτικὴ δὲ δύναμις, ἡ ὁποία θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ κυρία τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν, θὰ ἐγένετο κατόπιν καὶ κυρία τῆς Αὐλῶνος καὶ τοῦ Βερατίου καὶ θὰ διέλυε τὰς πρὸ τοῦ Α' Σ.Σ. Ἰταλικὰς, στρατιωτικὰς δυνάμεις. Ἐπομένως, ἐκ μόνου τοῦ γεγονότος αὐτοῦ, ἡ κατεύθυνσις τοῦ Β' Σ.Σ. ἦτο ἡ κατεύθυνσις τῆς Κυρίας Προσπαθείας ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Τὸ Α' Σ.Σ. εἶχεν ὀρισθῆ αὐτὸ ὡς Σῶμα Κυρίας Προσπαθείας, ἀλλὰ ἡ κατεύθυνσις του ἦτο τυφλή, διότι θὰ προσέκρουεν ἐπὶ τοῦ Ἄωου, τὸν ὁποῖον δὲν εἶχε τὰ μέσα νὰ διαβῆ. Τέλος ἡ Τρεμπεσίνα δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ νὰ καταληφθῆ, παρὰ διὰ ὑπερκεράσεως ὑπὸ τοῦ Β' Σ.Σ. Τὸ Γ' Σ.Σ. καὶ τὸ Ε' Σ.Σ., ὡς ἀποτελοῦντα τὸν στροφέα, δὲν ἐπρόκειτο νὰ μετακινηθοῦν. Οὕτω, τὸ Β' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον ἐν τῇ πράξει εὐρέθη ἐπὶ τῆς Κυρίας Προσπαθείας, εἶχεν ὀρισθῆ ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. ὡς Σῶμα Στρατοῦ συνδέσμου καὶ ἀφέθη μὲ τὸσας δυνάμεις, ὅσας ἀπῆτει ἡ ἀποστολὴ του, ὡς συνδέσμου.

Ἡ ἀρίστη ἀντίληψις τῆς Διοικήσεως τοῦ Β' Σ.Σ. καὶ τὰ γεγονότα μετέτρεψαν τὸ Β' Σ.Σ. εἰς Σῶμα Κυρίας Προσπαθείας, ἂν καὶ τοῦτο οὐδέποτε ὠνομάσθη ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. Σῶμα Κυρίας Προσπαθείας. Καὶ κατάρθωσε τὸ Σῶμα τοῦτο, ἔχον ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸ ἡμισυ τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ, νὰ πραγματοποιήσει θριαμβευτικὴν πορείαν μέχρι σχεδὸν τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν καὶ τέλος ν' ἀποκρούσῃ τὴν, ὡς τρομεράν, προεξαγγλεῖσαν ἑαρινὴν ἐπίθεσιν τοῦ Μουσολίνι.

Προχώρησις πρὸς Κλεισούραν. Μάχαι Κλεισούρας.

Αἱ ἐπιχειρήσεις τῆς Πίνδου ἐτελείωσαν περὶ τὰ τέλη Νοεμβρίου 1940 καὶ ἡ ἐντὸς τοῦ ἀλβανικοῦ ἐδάφους εἰσβολὴ ἤρχισε τὰ τέλη Νοεμβρίου, μὲ τὸ Β' Σ.Σ., ὡς σύνδεσμον, τῶν ἐκατέρωθεν αὐτοῦ Α' Σ.Σ. καὶ Γ' Σ.Σ. Κατὰ τὰς ἀρχὰς Δεκεμβρίου ἡ Διοίκησις τοῦ Β' Σ.Σ., ἀντιληφθεῖσα ὅτι ἡ διαταγὴ τοῦ Γενικοῦ Στρατηγεῖου δὲν ἀνταπεκρίνετο εἰς τὴν πραγματικότητα καὶ ὅτι τὸ Β' Σ.Σ. ἠδύνατο νὰ παίξῃ σημαίνοντα ρόλον, ὡς Σῶμα Στρατοῦ Κυρίας Προσπαθείας, ἐξέδωκε διαταγὴν ἐπιχειρήσεων, διὰ τῆς ὁποίας προέβλεπεν ἐλιγμόν, ὁ ὁποῖος θὰ ἦτο καὶ ἐλιγμὸς ὀλοκλήρου τοῦ ἐν Ἀλβανίᾳ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Εἰς τὸν Α' Τόμον περιγράφονται λεπτομερῶς ὁ ἐλιγμὸς οὗτος καὶ ὁ τρόπος τῆς ἐκτελέσεως του.

Δι' ὀλίγων, ὁ ἐλιγμὸς προέβλεπε τὴν προέλασιν τοῦ Β' Σ.Σ. πρὸς κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς (ὑψωμα 1220-Γαρονίν). ἡ ὁποία περιβάλλει τὴν Κλεισούραν. Ἡ κατάληψις ἔπρεπε νὰ πραγματοποιηθῆ ὅσον

τὸ δυνατόν ταχύτερον, πρὶν ὁ ἐχθρὸς προφθάσῃ νὰ τὴν ὀχυρώσῃ. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ἐκείνης ἢ πτώσις τῆς στενωποῦ τῆς Κλεισούρας ἦτο ἀφευκτός. Ταυτοχρόνως θὰ συνετελεῖτο ἡ ὑπερκέραισι τοῦ ὄρειου ὄγκου τῆς Τρεμπεσίνας - Σέντελι. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς κορυφογραμμῆς ἐκείνης θὰ διευκολύνετο ἡ ἐξόρμησις πρὸς κατάληψιν τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν (τριῶν αὐγῶν). Καί, ὅπως ἀνωτέρω ἐλέχθη, ὁ κύριος τῆς περιοχῆς τῶν Γκλαβῶν θὰ ἐκυριάρχει πρὸς Βεράτι καὶ Αὐλώνα.

Ὁ ἐν λόγῳ ἐλιγμός τοῦ Β' Σ.Σ. ἐκοινοποιήθη ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὰς Μονάδας του. Ἐκοινοποιήθη ἐπίσης καὶ εἰς τὸ Γ.Σ. ὑπὸ τύπον ἀναφορᾶς.

Μετὰ τινὰς ἡμέρας τὸ Γ.Σ. ἐκοινοποίησεν ἰδικὸν τοῦ στρατηγικὸν ἐλιγμόν, ὁ ὁποῖος ἦτο σχεδὸν ἀντίγραφον τοῦ ἐλιγμοῦ τοῦ Β' Σ.Σ. Δυστυχῶς τὸ Γενικὸν Στρατηγεῖον, ἂν καὶ καθώριζε, διὰ τῆς διαταγῆς του ἐκείνης, ὡς ἰδικὸν τοῦ ἐλιγμόν, τὸν ἐλιγμόν τοῦ Β' Σ.Σ., δὲν ἐπροικοδότησε τὸ Σῶμα τοῦτο μὲ δυνάμεις ἀναλόγους μὲ τὸν ἐλιγμόν, ἀλλὰ τὸ ἀφῆκε μὲ τὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας εἶχε δώσει εἰς αὐτὸ ὅταν τοῦ καθώρισεν ὡς ἀποστολὴν, τὴν ἀποστολὴν τοῦ συνδέσμου. Ἀργότερον δέ, διέταξε τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ, τὸ ὁποῖον ἤδη ἐνίσχυεν, ἀλλὰ βραδέως καὶ μὲ μικρὰς δυνάμεις, νὰ ἐμπλακῇ, ἐπὶ τοῦ ὄρειου ὄγκου Τρεμπεσίνας-Σέντελι, εἰς ἐπιχειρήσεις φθορᾶς καὶ ν' ἀφήσῃ τὴν σπουδαίαν κατεύθυνσί του καὶ τὸν σπουδαῖον ἀντικειμενικὸν τοῦ σκοποῦ, τὴν κατάληψιν τῆς περιοχῆς Γκλαβῶν.

Τὸ Β' Σ.Σ. ἐκινήθη ταχέως, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν προστατεύουσαν τὴν Κλεισούραν κορυφογραμμὴν 1220, Γαρόνιν, ἀλλά, ἐπειδὴ δὲν διέθετεν ἐπαρκεῖς δυνάμεις καὶ ἐπειδὴ δύο Διοικηταὶ Μεγάλων Μονάδων διέπραξαν σφάλματα, ἐβράδυνεν ἀναγκαστικῶς. Τοῦτο ὅμως ἔδωκε καιρὸν εἰς τοὺς Ἰταλοὺς νὰ συγκεντρώσουν ἐπὶ τῆς κορυφογραμμῆς μεγάλας δυνάμεις καὶ νὰ περιβάλουν τὴν κορυφογραμμὴν μὲ πολλὰς σειρὰς συρματοπλεγμάτων. Ἐνεκα τούτου τὸ Β' Σ.Σ. εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκτελέσῃ τρεῖς σφοδρὰς ἐπιθετικὰς ἐξορμήσεις, τὴν 23ην καὶ 30ην Δεκεμβρίου 1940 καὶ τὴν 8-10 Ἰανουαρίου 1941.

Κατὰ τὰς ἐπιθέσεις ἐκείνας, ἰδίως κατὰ τὴν τελευταίαν, τὸ Σῶμα συνέτριψε καὶ διέλυσε τὸν ἐχθρόν, συνέλαβεν αἰχμαλώτους καὶ περισυνέλεξε ὅπλα καὶ πυροβόλα. Εἰς τὸν Α' Τόμον δίδονται λεπτομερεῖς περιγραφαὶ τῶν μαχῶν τῆς Κλεισούρας. Τὰς περιγραφὰς αὐτὰς ἀξίζει νὰ τὰς μελετᾷ κανεὶς, διότι, ὡς σύλληψις καὶ ὡς ἐκτέλεσις, ὑπῆρξαν τέλειαι. Ἀποκομίζει δὲ ὁ μελετητὴς, πρὸ παντὸς ὁ στρατιωτικὸς, πολλὰ διδάγματα, διδάγματα χρήσιμα καὶ σήμερον ἀκόμη, ὅτε τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἔχουν τόσον τελειοποιηθῇ.

Αἱ Μάχαι τῆς Κλεισούρας κατέδειξαν φανερά ὅτι ἡ Κυρία Προσπάθεια τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ εὐρίσκετο εἰς τὸ Β' Σ.Σ.

Τὸ Β'Σ.Σ. εἶχε ζητήσει τότε ἀπὸ τὸ Γ.Σ. τὰ ἑξῆς δύο πράγματα :

α) Νὰ διατεθοῦν εἰς αὐτὸ μερικὰ Τάγματα τοῦ ἀριστερά του ὀδρανοῦντος Α'Σ.Σ., διὰ νὰ σπεύσῃ νὰ καταλάβῃ τὴν Τρεμπεσίαν - Σέντελι, εἰς τὰ ὁποῖα δὲν ὑπῆρχεν ἔχθρος. Τὸ Γ.Σ. ἤρνήθη. Βραδύτερον ὅμως τὸ Γ.Σ. διέταξε τὸ Β'Σ.Σ. νὰ ἐξορμήσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ ὅλον τὸν ὄρεινόν ὄγκον τῆς Τρεμπεσίνας - Σέντ:λι. Ἀλλά, διὰ νὰ καταληφθῇ τότε τὸ ὄρεινὸν ἐκεῖνο συγκρότημα, παρέστη ἀνάγκη ν' ἀναλωθοῦν τρεῖς Μεραρχίαι.

β) Ἐζήτησεν ἐνίσχυσιν, διὰ νὰ προχωρήσῃ ταχέως, διὰ νὰ καταλάβῃ τὴν περιοχὴν Γκλαβῶν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἤρνήθη τὸ Γ.Σ. Ἐν τούτοις τὸ Β'Σ.Σ. ἐπροχώρησε, μὲ τὰς ἀνεπαρκεῖς του δυνάμεις, καὶ προσέβαλε καὶ διέλυσε τὴν μόλις φθάσασαν εἰς τὸ μέτωπον Μερραρχίαν τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης, μεταξύ δὲ τῶν αἰχμαλώτων, τοὺς ὁποίους συνέλαβεν, ἦτο καὶ ὁ συνταγματάρχης Μενεγκέτι, διοικητῆς ἑνὸς ἐκ τῶν συνταγμάτων τῆς.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ Ἴταλοί, βλέποντες νὰ διασπᾶται τὸ μέτωπόν των καὶ τὸ Β'Σ.Σ., μὲ τὴν βαθεῖαν του διείσδυσιν ἐντὸς τῆς παρατάξεώς των, νὰ καθίσταται, δ' αὐτούς, σοβαρὰ ἀπειλή, ἤρχισαν νὰ στέλλουν ἐνισχύσεις εἰς τὰς Μονάδας των, διὰ νὰ τὸ συγκρατήσουν. Ταυτοχρόνως, δι' ἄλλων Μονάδων των ἀνακατέλαβον τὴν Τρεμπεσίαν καὶ κατήρχοντο ἐξ αὐτῆς, διὰ νὰ διασπᾶσουν τοῦτο εἰς δύο, πλήττοντες τὰ πλευρὰ καὶ τὰ νῶτα του.

Οἱ Ἴταλοί, ἀφοῦ δὲν κατάρθωσαν δύο φορὰς νὰ διασπᾶσουν τὸ μέτωπον τοῦ Β'Σ.Σ., κατερχόμενοι ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίαν, συνέλαβον τὸ σχέδιον νὰ ἐνεργήσουν κατ' αὐτοῦ μεγάλην ἐπίθεσιν. Ἡ ἐπίθεσις ἐκείνη, τὴν ὁποῖαν προπαρασκεύασεν, ἀπὸ ἀπόψεως ὑλικῶν καὶ ἀριθμοῦ ἀνδρῶν, ὁ ἴδιος ὁ Μουσολίνι, ὠνομάσθη, ὡς γνωστόν, «Ἐρινη ἐπίθεσις τοῦ Μουσολίνι».

ΜΑΧΑΙ ΤΡΕΜΠΕΣΙΝΑΣ

Εἰς τὴν ἐσφαλμένην ἀντίληψιν τοῦ Γ.Σ. νὰ μὴ τροφοδοτήσῃ, μὲ δυνάμεις, τὴν κατεύθυνσιν τοῦ Β'Σ.Σ., προσετέθη δεύτερον καὶ μεγαλύτερον. Ὄταν τὸ Γ.Σ. ἀντελήφθη ἐπὶ τέλους ὅτι ἡ μόνη κατεύθυνσις κυρίας προσπαθείας ἦτο ἡ κατεύθυνσις τοῦ Β'Σ.Σ., ἀπεφάσισε νὰ ἐνισχύσῃ τὸ Σῶμα τοῦτο, διὰ τριῶν Μεραρχιῶν. Τὰς Μεραρχίας ὅμως ἐκεῖνας δὲν τὰς ἔθεσεν ἀμέσως εἰς διάθεσιν τοῦ Β'Σ.Σ., τὸ ὁποῖον θὰ τὰς ἐχρησιμοποιεῖ πρὸς κατάληψιν τῶν Γκλαβῶν, ἀλλὰ τὰς διέθεσε τὴν μίαν κατόπιν τῆς ἄλλης καὶ μὲ ρητὴν ἐντολὴν νὰ καταλάβουν αὐται τὴν Τρεμπεσίαν - Σέντελι καὶ κατόπιν νὰ κατέλθουν εἰς ἄλλο ἑδαφικὸν διαμέρισμα, ἐκτὸς τοῦ Τομέως τοῦ Β'Σ.Σ., διὰ νὰ καταλάβουν τὸ Τεπελένι.

Ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο ἐσφαλμένη καὶ παράδοξος καὶ ἀκόμη καὶ σήμερον δὲν δύναται νὰ τὸ ἐννοήσω. Διότι τὸ Α΄Σ.Σ. εὕρισκετο ἀπέναντι τοῦ Τεπελενίου καί, ἐὰν τοῦτο δὲν ἠδύνατο νὰ διέλθῃ τὸν Ἄωον, διὰ νὰ καταλάβῃ τὸ Τεπελένι, ἠδύνατο νὰ διαθέσῃ μέρος τῆς δυνάμεώς του, νὰ διέλθῃ, διὰ Τρεμπεσίνας πρὸς Τεπελένι τὸ ὅποιον εὕρισκετο ἐντὸς τῆς ζώνης ἐνεργείας του. Τί ἤθελε τὸ Β΄Σ.Σ. νὰ κατέλθῃ ἐκ Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι καὶ νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς ζώνης τοῦ Α΄Σ.Σ.; Θὰ ἐγκατέλειπε τοῦτο τὴν ἰδικὴν του κατεύθυνσιν πρὸς Γκλάβας; Διὰ τῆς καταλήψεως τῶν Γκλαβῶν θὰ ὑπερκεράτο ἡ Τρεμπεσίνα καὶ τὸ Σέντελι, θὰ ἐξεκένωνοντο ταῦτα ἀπὸ τοὺς Ἴταλοὺς καὶ τὸ Α΄Σ.Σ. θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὸ Τεπελένι.

Ἀφέθη λοιπὸν τὸ Β΄Σ.Σ., ἄνευ δυνάμεων, εἰς τὴν κυρίαν κατεύθυνσιν του, καὶ ὑποχρεώθη νὰ ἐκτελέσῃ φονικωτάτας μάχας ἐπὶ τῶν ἀποκρήμων καὶ χιονοσκεπῶν ὁρέων τῆς Τρεμπεσίνας καὶ Σέντελι, ὅπου ἀπὸ τοὺς παγετῶνας κυρίως ἐφθάρησαν δύο Μεραρχίαι καὶ μέρος μιᾶς ἄλλης, χωρὶς νὰ δυνηθοῦν νὰ κατέλθουν ἀπὸ τὰ ὄρη αὐτά. Ἄν δὲ τυχὸν κατώρθωνον νὰ κατέλθουν, δὲν θὰ κατήρχοντο εἰς χῶρον τοῦ τομέως Β΄Σ.Σ., διὰ νὰ τύχουν ὑποστηρίξεως, ἀλλὰ εἰς χῶρον ξένου τομέως, ὅπου θὰ ἐθερίζοντο ἀπὸ τὰ πυρὰ τῶν κατεχόντων τὰ περίξ ὑψώματα Ἰταλῶν, ἐναντίον τῶν ὁποίων τὸ Β΄Σ.Σ. δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ βάλῃ. Παρὰ ταῦτα, τὸ Β΄Σ.Σ. πληροφοροῦμενον ὅτι ὁ Μουσολίνι συνεκέντρωσεν εἰς τὸ ἄλβανικὸν μέτωπον πολλὰς δυνάμεις καὶ προβλέπων ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἠτοίμαζε σοβαρὰν ἐπίθεσιν ἐναντίον τῶν θέσεών του, ἐνῶ παρηκολούθει τὰς ὑπὸ τοῦ Γ.Σ. διατεταγμένας ἐπιχειρήσεις Τρεμπεσίνας-Σέντελι, ἔδωκεν ἐντολὴν εἰς τὰς Διοικήσεις τῶν Μονάδων του, αἱ ὁποῖαι εὕρισκοντο ἀπέναντι τῶν Γκλαβῶν, νὰ ὀργανώσουν τὸ ἔδαφος καὶ νὰ ἐτοιμάσουν ψυχικῶς τοὺς ἄνδρας των, διὰ ν' ἀποκρούσουν τὴν ὑπὸ τοῦ Μουσολίνι ἐξαγγελιλομένην «τρομεράν» του ἐπίθεσιν.

Ὡς ἐλέχθη συνεχίζοντο αἱ ἐπιχειρήσεις ἐπὶ τοῦ ὀρεινοῦ ὄγκου Τρεμπεσίνας Σέντελι, ἐνῶ, ἀπὸ τὴν 9ην Φ/ίου 1941, εἰς τὸ ἄλλο μέρος, τὸ μεγαλύτερον, τοῦ τομέως, Β΄Σ.Σ. ἀπὸ τὴν Τρεμπεσίναν ἕως τὸν Ἄψον ποταμόν, αἱ Μονάδες τοῦ Σώματος ὀργάνωνον πυρετωδῶς τὸ ἔδαφος, διὰ νὰ εἶναι ἐτοιμοὶ ν' ἀποκρούσουν τὴν ἐξαγγελθεῖσαν μεγάλην ἐπίθεσιν Μουσολίνι.

Αἱ ἐναντι τοῦ Β΄Σ.Σ. Μονάδες τῶν Ἰταλῶν ἐνισχύοντο συνεχῶς, διὰ μεγάλων δυνάμεων. Ὁ ἴδιος ὁ Μουσολίνι ἐπέβλεπε τὰς ἐτοιμασίας καὶ ἐπιθεωροῦσε τὰς Μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐπίθεσιν.

Τὰ ἐκατέρωθεν τοῦ Β΄Σ.Σ., Α΄, Γ΄ καὶ Ε΄Σ.Σ. δὲν ἐπρόκειτο νὰ δεχθοῦν ἐχθρικὴν ἐπίθεσιν. Τὸ Γ΄ καὶ Ε΄Σώματα Στρατοῦ, μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Κορυτσᾶς-τὸν Νοέμβριον 1940-ἐπειδὴ εἶχον ἀποστολὴν στροφῆως τοῦ δεξιοῦ κέρατος τῶν Ἑλληνικῶν Δυνάμεων, εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἐπιχείρησιν προέβησαν. Τὸ Α΄Σ.Σ. καὶ αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ τοπικὰς τινὰς ἐπιχειρήσεις, δὲν ἐξετέλεσεν ἄλλο τι, εἶχε δὲ ἀναπτύξει τὴν παράταξιν του πολὺ πρὸ τοῦ

Ἄωου. Οὕτω, τὸ Β' Σ.Σ., τὸ ὁποῖον ἠγωνίσθη ἀκαταπαύστως, ἀντιμετωπίζον τοὺς Ἴταλούς, ἀφ' ὅτου οὗτοι εἰσέβαλον εἰς τὸ ἑλληνικὸν ἔδαφος, εἰς τὴν Πίνδον, τὸ Φράσερι, τὴν Κλεισοῦραν, τὴν Τρεμπεσίαν, αὐτὸ καὶ μόνον του θὰ ὑπέμενε τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τοῦ Ἴταλικοῦ Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος. Καὶ αἱ, διὰ τὴν ἐπίθεσιν ἐκείνην Ἴταλικάι δυνάμεις, ἀπετελοῦντο ἀπὸ 30 περίπου Μεραρχίας, τῶν δύο συν/γμάτων ἐκάστη, με 260 πυροβόλα, παντὸς διαμετρήματος, ἔναντι 7 Μεραρχιῶν ἑλληνικῶν, τῶν τριῶν συνταγμάτων ἐκάστη, καὶ 160 περίπου πυροβόλα παντὸς διαμετρήματος.

Ἡ φοβερὰ σύγκρουσις ἤρχισε τὴν 9ην Μαρτίου 1921 καὶ ἔληξε τὴν 24ην ἰδίου μηνός, με συντριπτικά, διὰ τοὺς Ἴταλούς ἀποτελέσματα. Δὲν κατάρθωσαν οὗτοι νὰ κρατήσουν οὔτε σπιθαμὴ ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας. Αἱ ἀπώλειαι των ἦσαν ἀφάνταστοι. Σωροὶ πτωμάτων Ἴταλῶν στρατιωτῶν διεκρίνοντο πρὸ τῶν ἑλληνικῶν γραμμῶν καὶ οἱ ἄνδρες τῶν νέων Ἴταλικῶν σωμάτων ἐξορμήσεως, ἀντικρύζοντες τούτους, κατελαμβάνοντο ὑπὸ δέους καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ προχωρήσουν. Μάλιστα, ἡ Ἴταλικὴ Στρατιωτικὴ Διοίκησις ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν τοῦ Β' Σ.Σ. ἀνακωχὴν, διὰ νὰ θάψη τοὺς νεκρούς.

Ὁ ἔλιγμός τοῦ Β' Σ.Σ., πρὸς ἀπόκρουσιν τῆς φοβερᾶς ἐκείνης Ἴταλικῆς ἐπιθέσεως, ἐξετελείτο, διὰ τῆς δημιουργίας φραγμοῦ πυρός, συνεχοῦς καὶ βαθέος, διὰ πυροβολικοῦ καὶ ὄπλων πεζικῶ, ἰδίως ἐπὶ τῶν πέντε περίπου χιλιομέτρων τοῦ μετώπου τῆς Κυρίας Προσπαθείας τῆς Ἴταλικῆς ἐπιθέσεως εἰς περιοχὴν Μπούμπεσι. Ἐκεῖ δέ, ὅπου ὁ φραγμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ εἶναι πυκνός, ἐλλεῖπει βαρέος πυροβολικοῦ, ὅπως εἰς τὸν ὄρεινὸν τομέα Κιάφ-Ε-Σόφιουτ, ὅπου ἦτο ἀδύνατον νὰ πλησιάσῃ βαρὺ πυροβολικόν, τοὺς Ἴταλούς, οἱ ὁποῖοι τυχὸν θὰ εἰσεχώρουν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Τοποθεσίαν, θὰ τοὺς ἐξεδιώκον, δι' ἀντεπιθέσεων οἱ ἄνδρες μας.

Λεπτομέρειαι, διὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς περιφήμου ἐκείνης γιγαντομαχίας, ἀναφέρονται ἀνωτέρω.

Μετὰ τὴν ἀποτυχία τῆς Ἴταλικῆς ἐπιθέσεως παρουσιάζετο εὐνοϊκωτάτη εὐκαιρία, διὰ νὰ ἐξαπολύσῃ ἀντεπίθεσιν, ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸς διάλυσιν τοῦ κατὰ τὴν ἐπίθεσιν φθαρέντος Ἴταλικοῦ Στρατοῦ. Δυστυχῶς τὸ Β' Σῶμα Στρατοῦ δὲν διέθετεν ἐφεδρείας, διὰ ν' ἀναλάβῃ μίαν τόσοσιν ἐπωφελεῖ ἀντεπίθεσιν. Ἐὰν τὸ Γ.Σ. δὲν διέτασσε νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ φθαροῦν ἀσκόπως ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας-Σέντελι τρεῖς Ἑλληνικάι Μεραρχίαι, θὰ ἠδύναντο ν' ἀναλάβουν αὐτοὶ τὴν ἀντεπίθεσιν, ἡ ὁποία ἀσφαλῶς θὰ διέλυε τὸν Ἴταλικὸν Στρατὸν. Ἀλλὰ, καὶ παρὰ τὸ γεγονός τῆς φθορᾶς τῶν τριῶν Μεραρχιῶν μας, τὸ Γ.Σ. ὤφειλε, πρὶν ἀκόμη ἐξαπολυθῆ ἡ μεγάλη Ἴταλικὴ ἐπίθεσις, ν' ἀποσπάσῃ δυνάμεις ἀπὸ τὰ ἀκίνητοῦντα ἐκατέρωθεν τοῦ Β' Σ.Σ. ἄλλα Σώματα Στρατοῦ καὶ νὰ συγκροτήσῃ ἐφεδρείαν, ἡ ὁποία θ' ἀντιμετώπιζε τὰς τυχὸν εἰς βάρος τοῦ Β' Σ.Σ. διακυμάνσεις τῆς μάχης ἢ θὰ

ἐξετέλει τὴν ἐν λόγῳ ἀντεπίθεσιν, ἀποτέλεσμα τῆς ὁποίας θὰ ἦτο νὰ διαλυθῇ τὸ Ἰταλικόν, ἐκστρατευτικὸν Σῶμα τῆς Ἀλβανίας.

Τὴν ιδέαν, νὰ δημιουργηθῇ ὄπισθεν τοῦ Β' Σ.Σ. ἐφεδρεία, τὴν συνέλαβεν ἡ Διοίκησης τοῦ Β' Σ.Σ., πρὸ τῆς ἐπιθέσεως ἀκόμη. Ἐζήτησε τότε ἀπὸ τὸ Γ.Σ. νὰ τοῦ διατεθοῦν Μονάδες ἀπὸ τ' ἄλλα Σώματα Στρατοῦ καὶ μέρος τοῦ βαρέος Πυροβολικοῦ των, τοῦ ἐδόθησαν ὅμως μόνον μερικὰ τμήματα βαρέος Πυρ/κοῦ. Καὶ ὅμως, ἐκεῖ εἰς τὰς γραμμὰς τοῦ Β' Σ.Σ., ὅπου ἐπρόκειτο νὰ παιχθῇ ἡ τύχη τῆς ὅλης ἐκστρατείας, ἔπρεπε νὰ συγκεντρωθῇ τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, διὰ ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν ὄγκον τοῦ ἐχθροῦ. Διότι, ἂν ἡ παράταξις τοῦ Β' Σ.Σ. διεσπᾶτο, τὰ ἀκι-νητοῦντα ἄλλα Σώματα Στρατοῦ θὰ ἐπενέβαινον πολὺ ἀργά. Καὶ ἐνθυμοῦμαι τὴν γενικὴν ἐπίθεσιν τοῦ Κεμάλ κατὰ τοῦ Α' Σ.Σ. εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν. Ὁ Τουρκοῦς Ἀρχιστράτηγος ἐξαπέλυσεν τὴν ἐπίθεσίν του κατὰ τοῦ Α' Σ.Σ. μετὸν κύριον ὄγκον τῶν Τουρκικῶν Δυνάμεων. Τὰ ἄλλα Σώματα Στρατοῦ οὐδεμίαν ἐπίθεσιν ἐδέχοντο, μάλιστα εἰς τὸ Ἑσκή Σχεῖρ τὸ Γ' Σ.Σ. δὲν εἶχεν ἀπέναντί του ἐχθρικὰς δυνάμεις, διότι ὁ Κεμάλ τὰς εἶχε συγκεντρώσει εἰς τὴν κυρίαν του προσπάθειαν, κατὰ τοῦ Α' Σ.Σ. Ἐνῶ λοιπὸν ἡ τύχη τῆς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐκστρατείας μας ἐπαίζετο εἰς τὸ Ἀφιὸν Καραχισάρ, εἰς μίαν μονομαχίαν τοῦ ὄγκου τῶν τουρκικῶν δυνάμεων κατὰ τοῦ Α' Σ.Σ. Τὰ ἄλλα Β' καὶ Γ' Σ.Σ. παρηκολούθουν τὴν μονομαχίαν αὐτήν, ὡς θεαταί. Καὶ ὅταν πλέον τὸ Α' Σ.Σ. συνετρίβη, ἦτο πλέον ἀργά, διὰ νὰ ἐπέμβουν μεμονωμένως τὰ δύο ἄλλα Σώματα Στρατοῦ. Διὰ τοῦτο ἡ ἡττα τοῦ Ἑλληνικοῦ Στατοῦ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ὑπῆρξεν πλήρης.

Παρ' ὀλίγον νὰ συμβῇ τὸ ἴδιον καὶ κατὰ τὴν μονομαχίαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν τοῦ ὄγκου τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Β' Σ.Σ.

Αὐτὰ εἶναι αἱ ἐσφαλμένοι ἀντιλήψεις τοῦ Γ.Σ. αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπέτρεψαν νὰ καταστῇ ὀλοκλήρωτικὴ ἡ νίκη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἔδωσαν ὅμως τότε τὸ πρόσχημα εἰς πολλοὺς Ἰταλοὺς νὰ ἰσχυρίζωνται ὅτι τὴν μεγάλην τελειωτικὴν τῶν ἐπιθέσεων θὰ ἐξετέλουν ἀργότερον καὶ θὰ συνέτριβον τὸν Ἑλληνικὸν Στρατόν. (Ἀπομνημονεύματα καὶ ἐπιστολαὶ Καμπαλέρο πρὸς Μουσολίνι) καὶ ὅτι ἡ διεξαχθεῖσα ἐαρινὴ ἐπίθεσις τοῦ Μουσολίνι δὲν ἦτο ἐκείνη ἣν προετοίμαζον, αἱ δὲ μάχαι Τρεμπεσίνας-Σέντελι ἦσαν αἱ μάχαι ἀποκρούσεως τῆς μεγάλης ἐπιθέσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ θέλοντος νὰ κατέλθῃ εἰς Τεπελένι. Ἄλλη θὰ ἦτο ἡ ἰδικὴ τῶν τελειωτικῆ ἐπίθεσις κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

Τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα σφάλματα δὲν ἀμαυρώνουν τὴν αἴγλην καὶ τὴν δόξαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ. Ἐκτίθενται ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ δείξουν ὅτι ἡδυνάμεθα νὰ διαλύσωμεν τὸν ἐν Ἀλβανίᾳ Ἰταλικὸν Στρατιωτικὸν Σῶμα, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ νὰ δηλώσωμεν ὅτι ὡς Ἀρχηγοὶ καὶ ἡγήτορες τῶν Στρατιωτικῶν Μονάδων καὶ Ἐπιτελείων πρέπει νὰ ἐκλέγωνται

οί ἄριστοι καὶ τέλος τὰ ἐξιστορηθέντα σφάλματα νὰ χρησιμεύσουν ὡς μάθημα εἰς τοὺς μεταγενεστέρους.

Διότι ναί, Ἐνικήσαμεν θὰ μᾶς εἴπουν μερικοί. Τί ἄλλο θέλετε; Ἄλλως τε τὰ σφάλματα πάντοτε θὰ ὑπάρχουν. Τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα ποῖον εἶναι; Ἐδῶ ὑπῆρξεν ἡ Νίκη. Εἰς αὐτὰ συμφωνοῦμεν. Ὅμως τὰ πραγματικὰ γεγονότα πρέπει νὰ ἀναγράφονται καὶ νὰ μελετῶνται. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἀσχέτως τῶν ἐκάστοτε πολεμικῶν μέσων ὑφίστανται ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἀνεφάνη ὁ ἄνθρωπος. Ὁ Πόλεμος εἶναι ἓνα πρόβλημα καὶ χρειάζεται: Π ρ ό β λ ε ψ ι ς τ ό σ ο ν δ ι ά τ ό ν Π ό λ ε - μ ο ν ὅ σ ο ν κ αὶ δ ι ά τ ά ς μ ά χ α ς π ο ὗ τ ό ν ά π ο τ έ λ ο υ ν. Ἡ ἱστορία περιέχει πολλὰ ἀπειράριθμα τοιαῦτα προβλήματα τὰ ὁποῖα ἐλύθησαν εἴτε μὲ εὐτυχῆ εἴτε μὲ ἀτυχῆ ἀποτελέσματα. Πρέπει ταῦτα νὰ μελετῶνται, ὥστε οἱ στρατιωτικοὶ ἡγήτορες, εἴτε οἱ Πολιτικοὶ τοιοῦτοι, εἴτε ἀκόμη οἱ μικροὶ ἡγήτορες, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπλοὶ στρατιῶται, τὸ Ἔθνος δηλ. ὁ Λαὸς λόγῳ τῆς μελέτης ἀπειρῶν προβλημάτων πού παρέχει ἡ ἱστορία εἶναι εἰς θέσιν νὰ προβλέπουν ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιλύουν τὸν ἄγνωστον πρόβλημα τῶν ἐξετάσεων των,, κατὰ τὴν στιγμήν τοῦ Πολέμου, ἢ τῆς μάχης, ἢ τῆς στρατιωτικῆς ἢ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως πού θὰ ἀντιμετωπίσουν ὁ καθεὶς εἰς τὸν μέγαν ἢ μικρὸν τομέα πού ἐτάχθη.

Μακρὰν ἀπὸ ἡμᾶς ἡ σκέψις ὅτι θέλομεν νὰ κατηγορήσωμεν κανένα. Ἐκθέτομεν τὴν ἀληθῆ ἱστορίαν, διότι οὕτω αὕτη θὰ μᾶς προσφέρῃ μὲ τὴν μελέτην της πολλὰ παραδείγματα ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν Πρόβλεψιν καὶ τὴν Λύσιν τοῦ ἀγνώστου Προβλήματος πού θὰ μᾶς παρουσιασθῆ ἐν δεδομένῃ στιγμή.

Ἄπαντες ἀπὸ τοῦ Ἄνωτάτου ἀξιωματικοῦ μέχρι τοῦ τελευταίου ὀπλίτου καὶ ἅπαντες οἱ Ἕλληνες ὁμονοῦντες κατὰ τὸν Πόλεμον αὐτὸν ἠγωνίσθησαν καὶ ἐπέδειξαν τὰ λαμπρὰ πλεονεκτήματα τῆς Ἑλληνικῆς Φυλῆς.

Ἰδίᾳ ὁ στρατευθεὶς, ὁ Ἑλληνικὸς Λαὸς ἐπολέμησεν ὡς λέων. Διότι εἰς τί θὰ ἐχρησίμευον τὰ σοφὰ στρατηγικά καὶ ἐπιτελικά σχέδια ἂν ὁ ἀπλοῦς στρατιώτης δὲν κατείχετο ἀπὸ τὴν μανίαν νὰ νικήσῃ καὶ ἐναντίον ὅσον δήποτε μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ ἀντιπάλου; Ὅπως ἰσχύει καὶ τὸ ἀντίθετον. Τὰ μεγάλα, τραγικὰ σφάλματα τῆς Ἠγεσίας δὲν ἀντιμετωπίζονται μὲ τὴν ὀρμὴν τῶν στρατιωτῶν.

Οὕτω κατὰ πρῶτον λόγον ἡ Νίκη ὀφείλεται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν τὸν σύσσωμον, τὸν ὁμονοῦντα, τὸν μὴ διχασμένον, τὸν ἐξεγερθέντα ὡς εἰς ἄνθρωπος. Μετὰ ταῦτα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν στρατιωτικὴν Δ/σιν καὶ εἰς τὰς Διοικήσεις, Ἐπιτελεῖα καὶ Στελέχη τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ.

Ἐξ ὅλων τῶν ἐκτεθέντων φαίνεται πόσον ἐπιστημονικὸς ὑπῆρξεν ὁ διεξαχθεὶς Ἑλληνοϊταλικὸς Πόλεμος καὶ πῶς ἔδρασαν αἱ διανοητικαὶ καὶ

σωματικά και ψυχικά δυνάμεις όλων τῶν συντελεστῶν τῆς Νίκης ἀπὸ τοῦ Ἀρχιστρατήγου μέχρι τοῦ τελευταίου στρατιώτου.

Ἐπομένως εἶναι θλιβερόν νὰ λέγεται καὶ μάλιστα νὰ γράφεται ὅτι φερ' εἰπεῖν ἡ Νίκη τῆς Πίνδου ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα δύο τρελλοσυνταγμα-ταρχῶν, τῶν μακαριτῶν Φρυζῆ καὶ Δαβάκη. Ἀποτελεῖ ὕβριν τοῦτο δι' ὅλους τοὺς ζῶντας καὶ νεκροὺς τῶν ἀγῶνων ἐκείνων. Οἱ δύο αὐτοὶ Συν/ρχαὶ ἔδρασαν ἐντὸς τῶν πλαisiῶν τῶν διαταγῶν ποῦ ἔλαβον. Ἡ δὲ δρᾶσις των δὲν ἐξήσκησεν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν γεγονότων τοῦ Πολέμου ἐκείνου εἰμὴ ὅσον ἡ ἐπίδρασις των ἐντὸς τῶν Μονάδων των. Γεγονὸς ὅπερ θὰ εἶχεν ἐπίδρασιν ἐντυπωσιακὴν κατὰ τὴν ὀλοκληρωτικὴν συντριβὴν τῆς Μερ.-Τζούλια εἰς τὴν Πίνδον μὲ σύλληψιν τοῦ Μεράρχου τῆς Τζιρότι μετὰ τοῦ Ἐπιτελείου ἦτο ἐὰν ὁ μακαρίτης Φρυζῆς διήρχετο τὸν Ἀῶν καὶ ἀπέκοπτε τὴν μονα-δικὴν πρὸς Κόνιτσαν διάβασιν, δι' ἧς ὑπεχώρησεν ὁ Τζιρότι, ὅπως εἶχε πρὸς τοῦτο διαταχθῆ. Δυστυχῶς αὐτὸ δὲν ἐγένετο διότι ὁ Ἀῶς λόγῳ τῶν τότε βροχῶν κατέστη ἀδιάβατος. Τὸν διῆλθε ἀργότερον ὅταν τὰ ὕδατα τοῦ τοῦ Ἀῶου κατήλθον. Ὁ Τζιρότι εἶχε διαφύγει.

Ἐπίσης πρέπει νὰ προσθέσωμεν ὅτι καὶ ἄλλοι παράγοντες τῆς Νί-κης ὑπῆρξαν.

α) Ἡ Γαλλικὴ Στρατ. Ἀποστολὴ ἡ ὁποία μὲ τὰ Σχολεῖα τὰ ὁποία ἴδρυσεν, Σχολεῖα ἐφαρμογῆς καὶ Ἀνωτέραν Σχολὴν Πολέμου ἐμόρφώσεν ἱκανὰ στελέχη τόσον ἐπιτελικά, ὅσον καὶ μάχιμα. Ὁμοίως ἡ Ἀνωτέρω Σχολὴ Πολέμου Παρισίων εἰς ἣν ἐξεπαιδεύθη ἱκανὸς ἀριθμὸς στελεχῶν τοῦ Στρατεύματος.

Οὕτω αἱ Δι/σεις τῶν Μονάδων καὶ τὰ ἐπιτελεῖα καλῶς κατηρτισμένα διὰ τῶν ἀνωτέρω ἐκπαιδεύσεων ὑπῆρξαν καὶ αὐτοὶ συντελεσταὶ τῆς Νίκης.

Ἐνταῦθα δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς τότε Βα-σιλέα Γεώργιον τὸν Β' καὶ τὸν Πρωθυπουργὸν Ι. Μεταξᾶν οἵτινες κατὰ τὸν νικηφόρον ἐκεῖνον Πόλεμον 1940-1941 ἐδημιούργησαν τὸ Πολιτικὸν καὶ Στρατηγικὸν Πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου διεξήχθη ὁ Νικηφόρος ἐκεῖνος Πόλεμος.

Αἰνία ἡ μνήμη τῶν ἐργασθέντων ὑπὲρ τῆς ἐνδόξου ἐκείνης Νίκης.

Παραθέτομεν κατωτέρω τὰ ὀνόματα τῶν Δ/τῶν Μεραρχῶν ποῦ με-τέσχον τῶν ἀγῶνων τοῦ Β' Σ.Σ. κατὰ τὸν πόλεμον 1940-1941

1) Ὑποστρ. Βραχνὸς Βασ. Δ/τῆς Ι Μερ. ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Πο-λέμου μέχρι πέρατος αὐτοῦ. Ἡ Ιη Μερ. διεξήγαγε νικηφόρους ἀγῶνας Πίνδου, πρὸς περιοχὴν Φράσσερι, τῆς νικηφόρου καὶ ἐνδόξου Μάχης τῆς Κλεισούρας 30 Δ/βρίου 1940, 8-10 Ἰανουαρίου 1941, τῆς μετέπειτα ἐπι-χειρήσεως μέχρι 731 καὶ ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας. Τέλος ἡ ἐνδοξότερα Νίκη τῆς εἶναι ἡ ἀπόκρουσις τῆς Ἐαρινῆς τοῦ Μουσολίνι ἐπιθέσεως 7-24 Μαρτίου

1941, Ἐναντίον τῆς Ιης Μερ. κατηυθύνθη ἡ κυρία ἐπιθετικὴ προσπάθεια τοῦ ἔχθρου.

2) Ὑποστράτηγος Τσίπουρας Δ/τῆς ΧΙης Μερ. μέχρι 20 Δ/βρίου 1940.

3) Ὑποστρ. Μεταξᾶς Ἄγ. Δ/τῆς ΧVης Μερ. ἀρχ. ὁμοίως μέχρι 20 Δ/βρίου.

4) Συν/χρησ Ἴπ. Δημάρατος Σωκρ. Δ/τῆς Vης Ταξιαρχίας Ἴππικοῦ 1940 μέχρι 20 Δ/βρίου 1940 καὶ ἔπειτα Δ/τῆς ΧΙης Μερ. μέχρι τέλους τοῦ Πολέμου.

5) Παναγ. Σπηλιωτόπουλος Συν/ρχης Δ/τῆς ΧVης Μερ. ἀπὸ 22 Δ/βρίου 1940 μέχρι πέρατος τοῦ Πολέμου.

6) Ὑποστρ. Παπαστεργίου Γεωργ. Δ/τῆς Vης Μερ. ἀπὸ 20 Ἰανουαρίου μέχρι τέλους Πολέμου.

7) Ὑποστρ. Ρουσόπουλος Ἄν. Δ/τῆς ΧVIIης Μερ. τέλος Φ/βρίου μέχρι πέρατος Πολέμου. Δύσκολοι καὶ νικηφόροι ἀγῶνες ἐπὶ τῆς Τρεμπεσίνας.

8) Συν/χρησ Κλ. Μπουλαῶς Δ/τῆς IVης Μερ. κατὰ Φ/ριον—Μάρτιον εἰς Τρεμπεσίαν.

9) Ὑποστρ. Μάρκου Δ/τῆς VIης Μερ. ἀπὸ Φ/βριον—Μάρτιον 1941 κατὰ τὴν ἀπόκρουσιν ἑαρινῆς τοῦ Μουσολίνι ἐπιθέσεως.

ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΦΥΛΑΞΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν περὶ τρόπου λειτουργίας τῶν Διαβιβάσεων τοῦ Β'Σ.Σ. κατὰ τὸν Πόλεμον αὐτὸν καὶ τὰ ἐπιτευχθέντα σπουδαῖα ἀποτελέσματα, θὰ εἴπωμεν ὀλίγας λέξεις περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς Ὑγιεινῆς καὶ προφυλάξεως κατ' αὐτὸν τῶν ἀνδρῶν τοῦ Β'Σ.Σ., τῶν κατοίκων τοῦ θεάτρου ἐπιχειρήσεών του, ἀκόμη καὶ τῶν συλλαμβανομένων αἰχμαλώτων.

Ἀποτελεῖ τίτλον τιμῆς καὶ πολιτισμοῦ διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸν Ἑλληρικὸν Στρατὸν τὸ ὅτι ἡ περιποίησις τῶν συλλαμβανομένων αἰχμαλώτων ἔφθανεν εἰς τοιαύτην περιωπὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν ἀμφιβάλλω ἐὰν ἔφθασεν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰς τοὺς Στρατοὺς τῶν λεγομένων πολιτισμένων δυνάμεων.

Οἱ συλλαμβανόμενοι αἰχμάλωτοι ἐκτὸς τῶν ἄλλων περιποιήσεων εἰς διατροφήν κλπ. ὀδηγοῦντο κατὰ πρῶτον λόγον εἰς τὰ πλησίον τῆς γραμμῆς μάχης εἰδικὰ κέντρα ὅπου ἐξεδύοντο καὶ ἐλάμβανον τὸ λουτρόν των, ἀπελυμαίνετο ὁ ἱματισμὸς των καὶ ἐξυρίζοντο, κατόπιν ὀδηγοῦντο περιχαρεῖς καὶ φρέσκοι εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ὀργανώσεως ταύτης γενναῖος τότε ὑπίατρος καὶ ἤδη Στρατηγὸς Πρόεδρος Ἀκαδημαϊκὸς καὶ διακεκριμένος ἐπιστήμων κ. Ἐμμ. Μανουσάκης ἰδοὺ πῶς ἐκθέτει λίαν περιληπτικῶς τὰ τῆς ὀργανώσεως τῆς ὑγιεινῆς καὶ προφυλάξεως κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν Πόλεμον 1940 - 1941.

«Τὸ Β'Σ.Σ. ἔλαβεν τὰ ἐξῆς γενικὰ μέτρα ὑγείας στρατοῦ, τὸ πρῶτον ἐφαρμοσθέντα ἐν ἐκστρατεία. Πρῶτον, ὠργάνωσε ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀποβάσεως τῶν Ἰταλῶν εἰς Ἀλβανίαν, πλήρη ὑπηρεσίαν ὑγιεινῆς ἐνημερότητος, μὲ ἀποστολὴν τὴν ἐπισήμανσιν καὶ τὴν ἐξάλειψιν πάσης ἐστίας μεταδοτικῶν νόσων. Εἰς τὸν πληθυσμὸν τοῦ χώρου συγκεντρώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Στρατοῦ καὶ κατὰ μῆκος τῶν ὁδῶσεων μέχρι τῶν συνόρων, ἤλεγξε δὲ μικροβιολογικῶς καὶ ἐπεσήμανε ὅλας τὰς πηγὰς ὑδρεύσεως αἰτινες ἦσαν ἐπικίνδυνοι ἢ ὑποπτοί.

Ἡ ὑπηρεσία δηλαδὴ αὕτη ἐξυγίανε τὸν χῶρον εἰς τὸν ὁποῖον θὰ συνεκεντροῦντο αἱ Ἑλληνικαὶ Μεραρχίαι καὶ τὰς ὁδοὺς τὰς ὁποίας θὰ ἠκολούζει συγκεντρούμενος ὁ στρατὸς καὶ ἐπεσήμανε τὰς πηγὰς ὑγιεινῆς ὑδρεύσεως. Ἡ ἔρευνα αὕτη συνεπληρώθη μὲ τὴν ἀριστον ἐπιστημονικὴν διαλογὴν καὶ κατάταξιν τῶν κληθέντων ὑπὸ τὰ ὄπλα ἐφένδρων καὶ τὴν ἐγκαιρον ἀπομόνωσιν τῶν ἀνδρῶν οἱ ὁποῖοι εἶχον μεταδοτικὴν νόσον. Τοῦτο τὸ ἐπέτυχεν χάρις εἰς τοὺς ἀρίστους ὑγειονομικοὺς ἀξιωματικοὺς τοῦ Στρατοῦ οἱ ὁποῖοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν ἀπόφοιτοι τῆς Στρατιωτικῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς καὶ εἶχον ὑψηλοῦ ἐπιπέδου ὑγειονομικὴν μόρφωσιν καὶ πείραν.

Οὕτω, ὁ συγκεντρωθεὶς Ἑλληνικὸς Στρατὸς εἰς τὰ σύνορα δὲν εἶχεν πυρῆνας μόλυνσεως καὶ διαλύσεως ἀπὸ ἐπιδημικὰ νοσήματα. Τὸ δευτερον σωτήριον μέτρον τὸ ὁποῖον ἐλήχθη ἀπὸ τὸ Σῶμα Στρατοῦ, ἀφεῶρα τὴν ὑγειονομικὴν τακτικὴν ἐν πολέμῳ.

Αἱ ὑπηρεσίαι ὑγιεινῆς ἀπὸ «μονάδες μετόπισθεν» καθιερώθη καὶ ἔγιναν «μονάδες χώρου ἐπιχειρήσεων καὶ πεδίων μάχης» τοιοῦτοτρόπως δέ, ἀνεγνώριζε καὶ ἐξουδετέρωνε ἀμέσως πᾶσαν ἐστίαν μόλυνσεως εἴτε ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν καταλαμβανομένων Ἑλληνικῶν χωρίων εἴτε ἐκ τῶν πόρων ὑδρεύσεως. Εἰδικὸν τάγμα ἀνδρῶν προέβαιεν εἰς τὴν ἐξυγίανσιν τοῦ ἐδάφους διὰ ἐγκαιρου ταφῆς τῶν νεκρῶν καὶ τῶν πτωμάτων ζώων. Οἱ συλλαμβανόμενοι αἰχμάλωτοι ὑφίσταντο ἄμεσον καὶ πλήρη ὑγειονομικὴν ἐξέτασιν καὶ ἀπολύμανσιν εἰς τὸ μέτωπον καὶ πρὶν ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν στρατὸν τὰ μέσα συγκοινωνιῶν καὶ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας.

Οὕτω ὁ στρατὸς ἐπέτυχεν νὰ μὴ διαταραχθῇ ποτὲ ἡ μαχητικὴ του ἀξία καὶ ἐτοιμότης ἀπὸ λόγους ὑγείας.

Ὅλαι αὐταὶ αἱ ὑπηρεσίαι καὶ τὸ κινητὸν μικροβιολογικὸν ἐργαστήριον συνεκροτήθησαν ἀπὸ τὸ Σῶμα διὰ τῆς χρησιμοποίησεως καὶ ἐκπαι-

δεύσεως τῶν μονάδων πολεμικῶν ἀερίων. Τὸ τρίτον μέτρον ὑγειονομικῆς τακτικῆς τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσεν τὸ Σ.Σ. ἦτο ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἰδίων μονάδων ὑγιεινῆς καὶ προφυλάξεως ὡς ἐπικουρίαν τῶν μονάδων περισυλλογῆς, διαλογῆς καὶ διακομιδῶν τῶν τραυματιῶν κατὰ τὴν μάχην πρὸς ἐπιτυχίαν ἐγκαίροτέρας διακομιδῆς τῶν τραυματιῶν ἐπ' ὠφελεία τῆς διαφυλάξεως τῶν ἐκ τῆς μολύνσεως τῶν τραυμάτων.

Αἱ διαδοχικαὶ θέσεις καὶ ἐγκαταστάσεως καὶ λειτουργίας τῶν ὑπηρεσιῶν ὑγιεινῆς τοῦ Σώματος Στρατοῦ ἦσαν αἱ ἀκόλουθοι :

α) Κατὰ τὴν εἰσβολὴν καὶ τὴν μάχην τῆς Πίνδου ἢ Μόρφῃ, τὸ Τσοτῖλιον, ἢ Πεντάλοφος.

β) Κατὰ τὴν προέλευσιν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀώου καὶ τὰ ὑπερθευ αὐτῆς ὑψώματα ἠκολούθουν κατὰ πόδας τὰς μονάδας ἐγκατασταθεῖσαι εἰς Μπόροβαν, Λεσκοβίκιον καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς Πέτρανην, Κούταλην, Μόκρισταν καὶ τελικῶς κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις Τρεμπεσίνας καὶ τὰ ὑπερθευ τοῦ Ἀξου ὄρη, ὁ μὲν ἀπολυμαντικὸς ὄρχος ἐλειτούργει εἰς Λούμνιτσαν τὸ κινητὸν ἐργαστήριον ἐγγὺς Ζούκας καὶ αἱ μονάδες ὑγιεινῆς ὡς πάντοτε μετὰ τῶν μονάδων μάχης. Τὰ ἀπολυμαντικὰ συνεργεῖα ἐτέλουν ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ ἱατροῦ, ὑγειονολόγου Θ. Κατσάκου, τὰ συνεργεῖα ὑγιεινῆς μονάδων ὑπὸ τὸν φαρμακοποιὸν Κλ. Κατευγᾶν καὶ τοὺς ἱατροὺς Ἀντύπαν καὶ Δασκαλόπουλον. Διοικητὴς τῆς ὅλης Ὑπηρεσίας ἦτο ὁ ὑπίατρος Ἐμμ. Μανουσάκης ὅστις διηύθυνε καὶ τὸ κινητὸν ἐργαστήριον με βροηθὸν τὸν ὑποδιοικητὴν ἱατρὸν Μεταξᾶν Ι. καὶ Μυρεσιώτην Ι.

Τὸ Σ.Σ. ἐπεδίωξεν νὰ ὀργανώσῃ καὶ χειρουργικὸν πεδῖον μάχης, εἰς Πρεμετὴν, Κούταλην ὅτε ἐγίνοντο αἱ ἐπιχειρήσεις εἰς Τρεμπεσίναν καὶ τὰ ὑπερθευ τοῦ Ἀώου ὄρη ἀλλὰ ἡ ἡγεσία δὲν συνεφώνησεν καὶ δὲν ἐπᾶνδρωσε τὰς χειρουργικὰς ταύτας ὑπηρεσίας.

ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ ΤΟΥ ΙΤΑΛΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ

Νομίζω ὅτι ἐδῶ πρέπει νὰ προσθέσω μίαν, ἔστω καὶ περιληπτικὴν, κριτικὴν τῶν κινήσεων τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ, κατὰ τὸν Ἑλληνοϊταλικὸν Πόλεμον 1940-41 καὶ ν' ἀναφέρω τὰ τακτικὰ καὶ στρατηγικὰ σφάλματα τῆς Ἀνωτάτης Ἡγεσίας τοῦ Ἰταλικοῦ Στρατοῦ.

Προηγουμένως ὅμως πρέπει νὰ πράξω τοῦτο, νὰ ἐξάρω τὴν γενναϊότητα καὶ τὴν αὐτοθυσίαν, τὴν ὁποίαν ἐπέδειξαν, κατὰ τὸν Πόλεμον 1940-41, οἱ Ἰταλοὶ Στρατιῶται, ἀσχέτως ἂν, πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, λόγῳ ἐσφαλμένης κατευθύνσεως καὶ ἐσφαλμένων ἐλιγμῶν τῶν ἀνωτέρων των, ἐθυσιάσθησαν ματαίως.

Περὶ τῆς μαχητικότητος καὶ ἀνδρείας τῶν Ἰταλῶν Στρατιωτῶν μαρτυροῦν αἱ εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, Κλεισούρας, Τρεμπεσίνας κτλ συ-

ναφθεΐσαι λυσσώδεις μάχαι, ἀκόμη δὲ καὶ αἱ δυσχέρειαι, τὰς ὁποίας ἀντιμετώπισαν εἰς τὰς ἐπιθετικὰς τῶν κινήσεις τὸ Α' καὶ Β' Σώματα Στρατοῦ. Ἐὰν Μονάδες τοῦ Β' Σ.Σ. διέλυσαν τὴν Μεραρχίαν τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης, τοῦτο, ὅπως καὶ ἄλλαι ἦτται τῶν Ἱταλῶν, ὠφείλετο εἰς σφάλμα τῶν Ἀνωτέρων Ἡγητόρων. Τὸ ἴδιον λέγω καὶ διὰ τὴν συντριβὴν τῆς Μεραρχίας Λενιάνο ἐπὶ τῶν πρὸς τὴν ὁδὸν Βερατίου κλιτύων τῆς Τρεμπεσίνας. Ἐὰν τὸ Β' Σ.Σ. δὲν κατώρθωσε νὰ κατέλθῃ, παρὰ τὰς προσπάθειάς του, ἀπὸ τὸ Σέντελι εἰς Τεπελένι, καὶ τοῦτο ὠφείλετο εἰς τὴν σθεναρὰν ἀμυνὰν τῶν Ἱταλῶν Στρατιωτῶν. Ὅταν ἡ ΙΙα Μεραρχία κατέλαβε τὸ ἀπέναντι τῆς γραμμῆς ἀμύνης τῶν Ἱταλῶν χεῖλος τοῦ Στενοῦ τῆς Κλεισούρας, οἱ Ἱταλοὶ παρέμειναν σταθερῶς εἰς τὰς θέσεις των, ἂν καὶ ἐγνωρίζον πλέον ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠπείλουν ἀμέσως τὰ νῶτα των.

Ἐπολέμησαν λοιπὸν οἱ Ἱταλοὶ Στρατιῶται καὶ ἐπολέμησαν γενναίως καὶ ἐὰν ἠττήθησαν, ἢ ἦττα των ὀφείλεται

α) εἰς τὸ ἀνώτερον ἠθικὸν τῶν Ἑλλήνων Στρατιωτῶν, οἱ ὁποῖοι ἐπολέμουν ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστίων καὶ β) διότι τὰ σφάλματα τῆς Ἱταλικῆς Ἡγεσίας ἦσαν, κατὰ πολὺ ἀνώτερα καὶ πολὺ περισσότερα τῶν σφαλμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Ἡγεσίας.

Ἡ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπίθεσις ἀπεφασίσθη τὸν Αὐγούστον τοῦ 1940 εἰς τὴν Ρώμην, ὅπου ἐγινεν, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Μουσολίνι, ἡ περίφημος ἐκείνη σύσκεψις, εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον, ἐκτὸς τῶν πολιτικῶν προσώπων, καὶ οἱ Στρατιωτικοί, Ἱταλοὶ Ἡγήτορες. Τὰ σφάλματα τῆς Ἀνωτάτης, Ἱταλικῆς Πολιτικῆς Ἡγεσίας τότε δὲν δύναμαι νὰ τὰ κρίνω, διότι δὲν εἶμαι ἀρμόδιος, ἢ πρᾶξις ὅμως τῶν Ἀνωτέρων, Στρατιωτικῶν, Ἱταλῶν Ἡγητόρων ἢτοι ἡ συγκατάθεσις τούτων νὰ δεχθοῦν τὴν πρότασιν τοῦ Μουσολίνι περὶ εἰσβολῆς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος εἶναι κάτι τὸ ὁποῖον δὲν δύναμαι καὶ σήμερον ἀκόμη νὰ τὸ ἐννοήσω. Ἐβεβαίωσαν πράγματι Στρατιωτικοὶ περιωπῆς (πλὴν τοῦ Μπαντόλιο) τὸν ἔξαλλον Ἀρχηγὸν τῶν φασιστῶν ὅτι μὲ τὰς ὀλίγας ἐκείνας δυνάμεις, τὰς ὁποίας κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἱταλοί, ἦτο δυνατόν νὰ ὑποτάξουν τὴν Ἑλλάδα.

Κατὰ τὴν σύσκεψιν ἐκείνην οἱ Ἱταλοὶ Στρατιωτικοὶ Ἡγήτορες διέπραξαν τὸ πρῶτον των σφάλμα. Ἐπειτα, εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις διέπραξαν, ὅπως ἦτο φυσικόν, σειρὰν ὅλην στρατηγικῶν καὶ τακτικῶν σφαλμάτων.

Τὰ στρατηγικὰ σφάλματα τῆς Ἱταλικῆς, Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας, κατὰ τὰς ἐπιχειρήσεις, ἦσαν τ' ἀκόλουθα :

α) Ὁ ἐλιγμός, τὸν ὁποῖον ὁ στρατηγὸς Πράσκα ἀνέθεσεν εἰς τὴν Μεραρχίαν Τζούλια νὰ ἐκτελέσῃ, ἢτοι συγχρόνως μὲ τὴν κατὰ μέτωπον ἐπίθεσιν κατὰ τῆς VIIIης Ἑλληνικῆς Μεραρχίας νὰ ὑπερκεράσῃ

τὴν ἀντίστασιν τῆς, κινουμένη — ἡ Τζούλια — διὰ μέσου τῆς Πίνδου καὶ χωρὶς νὰ ἔχη σύνδεσμον μὲ κανένα, σχεδισζόμενος ἐπὶ τοῦ χάρτου φαίνεται ἀριστοτεχνικός, εἰς τὴν ἐφαρμογὴν ὅμως εἶναι ἔξω τῆς πραγματικότητος, διότι παραβαίνει ὠρισμένας ἀρχὰς τοῦ πολέμου. Καὶ ἐξηγοῦμαι :

Ἡ ἐντολὴ τοῦ Πράσκα πρὸς τὴν Μερραρχίαν Τζούλια, ὅπως αὕτη κινήθῃ, διὰ μέσου τῆς Πίνδου καὶ εἰς μέγα βάθος, χωρὶς κανένα σύνδεσμον, οὔτε δεξιά, οὔτε ἀριστερά, καὶ χωρὶς νὰ ἐνδιαφερθῇ διὰ τὸ κενόν, τὸ ὁποῖον θὰ ἄφηνεν ὀπισθὲν τῆς, διὰ νὰ φθάσῃ ταχέως εἰς Μέτσοβον καὶ ἀπειλήσῃ τὰ νῶτα τῆς VIIIης Μερραρχίας, ὑπευθυμίζει τὰς ἐπιδρομὰς, τὰς ὁποίας ἐξετέλει ἄλλοτε τὸ ἵππικόν εἰς ἔχθρικόν ἔδαφος καὶ εἰς μέγα βάθος καὶ αἱ ὁποῖαι ἐπιδρομαί, ὅπως ἀναφέρει ἡ ἱστορία, δὲν ἔφερον ποτὲ σοβαρὰ ἀποτελέσματα.

Ὁ Πράσκα, ὅταν ἀνέθεσε τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἐλιγμοῦ του εἰς τὴν Μερραρχίαν Τζούλια, ἐλησμόνησεν ὅτι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰς δυνατότητας, τὰς ὁποίας θὰ εἶχεν ὁ ἐντὸς τοῦ ἐδάφους του ἀμυνόμενος Ἑλληνικὸς Στρατὸς πρὸς ἐξουδετέρωσιν τῆς ἐπιδρομῆς τῆς ἐν λόγῳ Μερραρχίας.

Ἐὰν ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Ἰταλικοῦ, Ἐκστρατευτικοῦ Σώματος ἐμελέτα ποίας δυνατότητας ταχείας συγκεντρώσεως εἶχον αἱ εἰς Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν εὐρισκόμεναι Ἑλληνικαὶ Δυνάμεις, θ' ἀντελαμβάνετο ὅτι ὑπῆρχε κίνδυνος ἡ Μερραρχία Τζούλια, διασχίζουσα τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου, πολὺ ἐνωρὶς νὰ ὑπερφαλαγγισθῇ ὑπὸ Ἑλληνικῶν Τμημάτων καὶ νὰ καταστραφῇ, ὅπως καὶ ἔγινε.

Ὁ ἰσχυρισμὸς τῆς Ἰταλικῆς Ἡγεσίας ὅτι αἱ διαδοχικαί, ἀμυντικαὶ ὀργανώσεις, αἱ ὁποῖαι ἐντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους ἐμαρτύρουν ὀπωσδήποτε πρόθεσιν τῆς Ἑλληνικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας, δι' ἐκτέλεσιν, μετὰ τὴν παραβίασιν τῶν Ἑλληνικῶν συνόρων, ὑποχωρητικοῦ ἐλιγμοῦ, ὡς δικαιολογία δὲν εὐσταθεῖ.

Ἡ ὑπερκέραισις τῶν εἰς Καλπάκι εὐρισκομένων δυνάμεων τῆς VIIIης Ἑλληνικῆς Μερραρχίας ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ ὑπὸ τῆς Μερραρχίας Τζούλια, ἐκ τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου πλευροῦ τῆς Ἑλληνικῆς Μερραρχίας. Εἰς τὴν περιπτώσιν αὕτην, ἡ Τζούλια, ἐκτελοῦσα τὸν ὑπερκερωτικὸν τῆς ἐλιγμόν, θὰ ἔμενε συνδεδεμένη μὲ τὰ, κατὰ μέτωπον, ἐπιτιθέμενα Ἰταλικά Στρατεύματα καὶ δὲν θὰ εὐρίσκετο εἰς τὸ κενόν. Ἡ ἀνάθεσις τῆς ἀναφερθείσης ἀνωτέρω ἐντολῆς εἰς τὴν Μερραρχίαν Τζούλια, ὡς ἐὰν αὕτη ἦτο μεγάλη, μηχανοκίνητος Μονάς, μὲ ἄρματα μάχης, ὑπῆρξε σφάλμα καὶ σφάλμα θανάσιμον.

Τώρα, ἐὰν διατίθετο, πλὴν τῆς Μερραρχίας Τζούλια, καὶ μία ἄλλη Μερραρχία, εἶναι συζητήσιμον ἂν καὶ αἱ δύο Μονάδες θὰ ἠδύνατο νὰ φέρουν εἰς πέρας τὴν εἰς τὴν Τζούλια ἀνατεθείσαν ἀποστολήν.

β) Ἡ ἔναρξις ἐπιχειρήσεων μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θ' ἀτοσταλοῦν ἐνισχύσει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς διεξαγωγῆς τούτων, ἀποτελεῖ σφάλμα. Καὶ τὸ σφάλμα αὐτὸ συνάπτεται μὲ ἄλλο σφάλμα, τὴν ὑποτίμησιν τῆς ἀντιστάσεως, τὴν ὁποίαν ἠδύνατο νὰ προβάλουν οἱ Ἕλληνες. Ὁ πόλεμος δὲν διεξάγεται ἐπὶ τῇ βάσει σκέψεων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον ἀστηρίκτων, ἀλλ' ἐπὶ τῇ βάσει τῶν δυνατοτήτων τῶν φιλίων καὶ τῶν ἐχθρικῶν δυνάμεων.

γ) Τρίτον σφάλμα εἶναι ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον αἱ Ἰταλικαὶ Δυνάμεις ἀντέδρασαν, ὅταν Ἑλληνικαὶ Μονάδες ἐπετέθησαν, μὲ σκοπὸν νὰ γίνουσι κύρια τοῦ Στενοῦ τῆς Κλεισούρας. Τὸ σφάλμα ὅμως τοῦτο δὲν βαρύνει τὸν στρατηγὸν Πράσκα, διότι οὗτος εἶχεν ἀντικατασταθῆ. Ἐὰν εἶναι ἀληθὲς ὅτι τὴν ἄμυναν τῶν Στενοῦ τῆς Κλεισούρας εἶχεν ὀργανώσει ὁ Μπαντόλιο, τότε τὸ σφάλμα ἀνήκει εἰς αὐτόν. Καὶ ἀνήκει τὸ σφάλμα εἰς αὐτόν, διότι δὲν ἐκράτησε, δι' ἰσχυρῶν δυνάμεων, τὰ ἀπὸ τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο μέρος τῆς κοιλάδος Ντεζνίτσε ὀρεινὰ συγκροτήματα. Ἐπρεπε δηλαδὴ νὰ δημιουργήσῃ οὗτος ἰσχυρὰ κέντρα ἀντιστάσεως, διὰ τὴν κοιλάδα αὐτὴν, ἀφ' ἑνὸς εἰς τὸ ὑψόμετρον 1220 (1292-1263) καὶ ἀφ' ἑτέρου εἰς τὴν Κλεισούραν καὶ εἰς τὰ ὑπεράνω αὐτῆς ὑψόμετρα Γκρόπα, Μουτσένη, Καστέλο κ.ἄ. Ἐὰν εἶχον δημιουργηθῆ δύο παρόμοια κέντρα δὲν ἠδύνατο νὰ εἰδύση κανεὶς εἰς τὴν κοιλάδα, ἂν προηγουμένως δὲν ἐξουδετέρωνεν αὐτά. Ἡ Ἰταλική, Στρατιωτικὴ Ἡγεσία περισσότερον ἡσυχολήθη μὲ αὐτὴν ταύτην τὴν Κοιλάδα. Ἐγκατέστησεν εἰς τὸ πεδινὸν αὐτῆς μέρος πολλαπλῶς σειρὰς συρματοπλεγμάτων καὶ ἀφῆκε ἀνυπεράσπιστον τὴν περιοχὴν τῆς Κλεισούρας., Κατέστησεν βεβαίως ἰσχυρὰν τὴν περιοχὴν τοῦ 1220, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ βάλῃ εἰς αὐτὴν ὅτι εἶχε καὶ δὲν εἶχε διότι αὐτὴν θὰ προσέβαλον οἱ Ἕλληνες μὲ ὅ,τι εἶχον καὶ δὲν εἶχον.

δ) Τέταρτον σφάλμα τῆς Ἡγεσίας ἦτο ὅτι ἐξαπέλυσε μόνην τὴν Μεραρχίαν τῶν Λύκων τῆς Τοσκάνης, ἡ ὁποία, ἐνῶ ἀντιμετώπιζε φοβερὰν χιονοθύελλαν, ἠγωνίζετο συγχρόνως ἐναντίον Ἑλληνικῶν Τμημάτων, τῶν ὁποίων αἱ νῆκαι εἶχαν ἀφαντάστως ἀναπτέρωσι τὸ φρόνημα τῶν ἀνδρῶν των.

ε) Πέμπτον σφάλμα, σφάλμα μὲ τραγικὰς συνεπείας, ἦτο τὸ ἐξῆς : Τὸ δεξιὸν τοῦ Β. Σ.Σ. εὑρίσκετο εἰς Γαρονὶν καὶ τὸ ἀριστερὸν εἰς τὸ Κέντρον Ἀντιστάσεως Κλεισούρας. Ἐπομένως τὸ πλευρὸν τούτου ἔμενεν ἀνοικτὸν εἰς ἐχθρικὴν προσβολὴν ἡ ὁποία ἦτο δυνατὸν νὰ προέλθῃ ἐκ τῆς Τρεμπεσίνας. Τὸ σφάλμα λοιπὸν τῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας τῶν Ἰταλῶν νὰ στείλῃ τὴν ἀτυχῆ Μεραρχίαν Λενιάνο ἐκ τῆς Τρεμπεσίνας πρὸς τὰς ὑπωρείας ταύτης, κατὰ τοῦ ἀριστεροῦ πλευροῦ τοῦ Β' Σ.Σ. ἴσως ὠφέλειτο εἰς ἀγνοίαν μεθόδων μάχης εἰς ὀρεινὸν ἔδαφος. Ἡ ἀτυχὴς Μεραρχία κατῆλθε μόνη, ἄνευ συνδέσμου δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ καὶ χωρὶς νὰ ὑποστηριχθῆ ὑπὸ πυρῶν πυ-

ροβολικοῦ ἐκ τῶν θέσεων τῶν πέραν τῆς Τρεμπεσίνας φιλίων αὐτῆς τμημάτων.

Δύναμαι νὰ εἶπω ὅτι ἡ Μερραρχία ἐκείνη ἔπαιξε τὸν ρόλον, τὸν ὁποῖον ἔπαιξεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πίνδου ἡ Μερραρχία Τζούλια. Διότι, ἀποκοπεῖσα, ὅπως ἐκείνη, ἀπὸ τὰς φιλίας δυνάμεις, καὶ ριφθεῖσα μακρὰν τοῦ ἔδαφικοῦ διαμερίσματος ἐκείνων, ἔπεσεν εἰς τὸν Καιάδα τοῦ ἔδαφικοῦ διαμερίσματος τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων καί, ὡς ἐλέγχθη ἀνωτέρω, κατεστράφη.

ζ) Ἐκτον σφάλμα τῆς Ἱταλικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας ἦτο ἡ ἔαρινή, Ἱταλικὴ ἐπίθεσις κυρίως δὲ ἡ ἰδέα τῆς ἐνεργείας της. Ὁ ἀτυχῆς Μουσολῖνι ἔπραξε τότε τὸ πᾶν, διὰ νὰ συγκεντρώσῃ εἰς τὸ μέτωπον Ἀλβανίας ὑλικόν, μέσα πολέμου καὶ προσωπικόν, εἰς ἀριθμόν, κατὰ πολὺ ἀνώτερον ἐκείνων τὰ ὁποῖα διέθετε τὸ Ἑλληνικόν, Β' Σ.Σ., μὲ τὸ ὁποῖον θὰ ἐμονομάχει. Συγκεκριμένως αἱ Ἱταλικά Δυνάμεις, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐπετίθεντο ἦσαν τριπλάσιαι τῶν Δυνάμεων τοῦ Β' Σ.Σ. Τὴν μεγάλην ἐκείνην στρατιωτικὴν δύναμιν ὁ Μουσολῖνι τὴν παρέδωκεν εἰς τοὺς ἐν Ἀλβανίᾳ Στρατηγούς του, διὰ «νὰ τσακίσῃ τὰ πλευρὰ τῆς Ἑλλάδος,» ὅπως ἔλεγε. Ἀλλὰ ὁ ἥρωισμὸς τὸν ὁποῖον ἐπέδειξαν οἱ Ἕλληνες Στρατιῶται, κατὰ τὴν ἐχθρικήν ἐπίθεσιν, καὶ τὰ σφάλματα τῆς Ἀνωτάτης, Ἱταλικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας προσεκόμισαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μίαν περιφανῆ νίκην, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σταθμὸν εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους.

Εἰς ἄλλο κεφάλαιο τοῦ παρόντος βιβλίου περιγράφονται λεπτομερῶς τὰ σφάλματα τῆς Ἱταλικῆς Στρατιωτικῆς Ἡγεσίας.

Κατωτέρω θὰ ἐκθέσω πολὺ συντόμως μερικὰ συμπεράσματά μου ἐπὶ τῶν σφαλμάτων τῶν Ἱταλῶν Ἡγητόρων, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς Ἑαρινῆς Ἐπιθέσεως.

α) Τὸν Μάρτιον 1941 οἱ Ἱταλοὶ ἐξέλεξαν, ὡς κατεύθυνσιν τῆς Κυρίας Προσπαθείας τῆς ἔαρινῆς ἐπιθέσεως των, τὸ Μπούμπεσι-Μοναστέρο. Εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο θὰ διερρήγνυον τὴν Ἑλληνικὴ Τοποθεσίαν Ἀντιστάσεως. Ἐκεῖ ὅμως τὸ Β' Σ.Σ., ἅμα ἤρχισεν ἡ ἐχθρική ἐπίθεσις, κατῶρθωσεν τοῦ ἦτο εὐκόλον-νὰ συγκεντρώσῃ ὅσα μέσα διέθετε καὶ ἰδίως τὸ βαρὺ πυροβολικόν του καὶ οὕτω ἐδημιούργησε συνεχῆ καὶ πυκνὸν φραγμὸν ποροβολικοῦ τὸν ὁποῖον συνεπλήρωνον τὰ μέσα Πεζικοῦ. Τὸν φραγμὸν τοῦτον ἡ Ἱταλικὴ Ἡγεσία φαίνεται ὅτι τὸν περιεφρόνησεν, ἴσως ἐπειδὴ ἐστηρίζετο εἰς τὰ ἰδικὰ της μέσα πυρός, τὰ ὁποῖα καὶ περισσότερα ἦσαν καὶ ἰσχυρότερα, ἐν τούτοις ὅμως δὲν ἠδυνήθη νὰ τὸν διαρρήξῃ, δι' αὐτὸ ἔμεινεν ἄθικτος ἡ Ἑλληνικὴ Τοποθεσία Ἀντιστάσεως.

β) Ἡ Τοποθεσία Ἀντιστάσεως τοῦ Β' Σ.Σ. ἦτο ἀσθενὴς μόνον εἰς τὴν περιοχὴν Κιάφ-Σόφιουντ. Καὶ ἦτο ἀσθενὴς, διότι τὸ Βαρύ, Ἑλληνικὸν Πυροβολικόν, ἐπειδὴ, λόγῳ ἐλλείψεως ἀμαξιτῆς ὁδοῦ πρὸς Κιάφ-Σόφιουντ, ἦτο ἠναγκασμένον νὰ μένῃ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Βερατίου, δὲν ἠδύνατο νὰ με-

τάσχη εἰς τὸν φραγμὸν πυρός, ὁ ὁποῖος ἐγίνετο πρὸ τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας. Οἱ Ἴταλοι ὅμως κατεῖχον τὸ Παραμποάρ, τὸ ὁποῖον συνεδέετο μὲ τὸ Κιάφ-Σόφιουντ δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ ἠδύνατο νὰ προωθήσουν τὸ βαρὺ Πυροβολικὸν των καὶ νὰ θέσουν τὸ Κιάφ-Σόφιουντ ὑπὸ τὰ πυράτου, ἐν τούτοις δὲν τὸ ἔπραξαν. Τοῦτο ἦτο σφάλμα των.

Τὸ Β' Σ.Σ. διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὸ μειονέκτημα τῆς Τοποθεσίας του, ἀφοῦ κατέλοβε τὸ Κιάφ-Σόφιουντ, ὥρισε τμήματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξετέλουν ἀντεπιθέσεις κοὶ θὰ ἐξεδίωκον τὰ συνεχῶς εἰσδύοντα ἐχθρικὰ τμήματα. Ἄλλὰ ἕως πότε θὰ ἠδύνατο τὸ Σῶμα Στρατοῦ ν' ἐκτελεῖ ἀντεπιθέσεις. Αἱ ἐφεδρεῖαι του δὲν ἦσαν ἀνεξάντλητοι, ὅπως αἱ ἐφεδρεῖαι τῶν Ἴταλῶν. Ἐξ ἄλλου δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀπογυμνώσῃ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Τοποθεσίας Ἀντιστάσεώς του, διότι καὶ αὐτὰ ἐδέχοντο ἐχθρικός ἐπιθέσεις. Ἡ ἐπίθεσις τοῦ ἐχθροῦ ἦτο Γενική, ἐφ' ὅλου τοῦ μετώπου τοῦ Β' Σ.Σ. Διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ Σῶμα εἶχε ζητήσει ἀπὸ τὸ Τμήμα Στρατιάς Ἡπείρου ἐφεδρείας, τὰς ὁποίας αὐτὸ ἔπρεπε νὰ λάβῃ ἀπὸ τὰ ἄλλα Σῶματα Στρατοῦ, τὰ ὁποῖα δὲν ἐδέχοντο τότε ἐπιθέσιν.

α) Ὁ βομβαρδισμὸς, τὸν ὁποῖον ἐξετέλει τὸ ἰσχυρὸν, ἐχθρικὸν πυροβολικὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ μέτωπον τῆς Κυρίας του Προσπαθείας (Μπούμπεσι-731-Μονάστερο, μήκους πέντε περίπου χιλιομέτρων, μὲ τρεῖς Μεραρχίας εἰς τὴν α' γραμμὴν καὶ δύο εἰς τὴν β') δὲν ἐξετελεῖτο καλῶς. Ἐβομβαρδιζέτο ἡ Τοποθεσία Ἀντιστάσεως καὶ ἐκ τῶν δυστυχῶν πεζῶν μας ἄλλοι κατεκερματίζοντο καὶ ἄλλοι ἐτρελλαίνοντο, τὸ Ἑλληνικὸν ὅμως πυροβολικὸν ἐλάχιστα ἐβόλλετο καὶ ἔμενε, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀνέπαφον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ φραγμὸς πυρός τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυροβολικοῦ, πρὸ τῶν ἑλληνικῶν φραγμῶν ἐξηκολούθει νὰ ὑπάρχῃ καὶ οἱ Ἴταλοι πεζοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ τὸν διαβοῦν. Καὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύοντο τόσοι, ὥστε τὰ πτώματά των ἐσχημάτιζον σωρούς, οἱ ὁποῖοι προεξένον ἄεὶ εἰς τὰ κατόπτιν ἀκολουθοῦντα νέα κύματα ἐπιτεθεμένων Ἴταλῶν πεζῶν. Τοῦτο ἠνάγκασε τὴν Ἴταλικὴν Ἡγεσίαν νὰ ζητήσῃ ἀνακωχὴν, διὰ νὰ ἐνταφισθῶν οἱ νεκροί. Καὶ ἐνῶ, λόγῳ τοῦ σφοδροῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ τοῦ Ἴταλικοῦ Πυροβολικοῦ τῶν χαρακωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς Τοποθεσίας, δὲν ὑπῆρχον πλέον εἰς αὐτὰ ἐπαρκεῖς δυνάμεις Πεζικοῦ, οἱ Ἴταλοι δὲν ἠδύνατο νὰ καταλάβουν τὴν Τοποθεσίαν ἡμῶν, διότι ὁ φραγμὸς πυροβολικοῦ, ὁ ὁποῖος τὴν ὑπερίσπιζεν, παρέμενεν.

δ) Ἀφοῦ ἀπέτυχον αἱ πρῶται Ἴταλικά ἐπιθέσεις, ἡ Ἴταλικὴ Ἡγεσία ὤφειλε, ἀφοῦ τὸ σχέδιον πυρός πυροβολικοῦ εἶχεν ἀστοχήσει, νὰ διακόψῃ προσωρινῶς τὰς ἐπιθέσεις, νὰ ἐρευνήσῃ καὶ ἐξακριβώσῃ τι ἔπταιε καὶ νὰ τροποποιήσῃ τὸ σχέδιον πυρός πυροβολικοῦ. Δὲν ἔπραξεν ὅμως τοῦτο καὶ ἡ παράλειψις αὕτη ἦτο σφάλμα.

ε) Καὶ αἱ ἀπόπειροι τῆς Ἴταλικῆς Ἡγεσίας πρὸς ὑπερκέρασιν τῆς

Τοποθεσίας ήμων, διὰ διεισδύσεως τμημάτων της ἐντὸς βαθειῶν γραμμῶν, ὑπῆρξε σφάλμα. Διότι Ἑλληνικά Τμήματα κατεῖχον καλῶς τὰ ἐκατέρωθεν ὑψώματα [καί, ὅπως ἦτο ἐπόμενον, τὰ Ἱταλικά Τμήματα, ἀντὶ νὰ «ὑπερκεράσουν» τὴν Τοποθεσίαν ήμων, ἐνεκλωβίζοντο ὑπὸ τῶν ήμετέρων, περιεσφίγγοντο καὶ καταστρέφοντο.

Εἰς τὸν Βαλκανικὸν χῶρον κάθε Στρατιωτικὴ Ἑγεσία ἐπιδίδωκε τὴν κατάληψιν τῶν κορυφογραμμῶν καὶ ἀποφεύγει τὴν ἐκτέλεσιν ἐλιγμῶν, διὰ τῶν βαθειῶν γραμμῶν. Οἱ Ἱταλοὶ ὅμως πολὺ πιθανὸν νὰ ἐθεώρουν τότε τὰ ὄρη τῆς Βαλκανικῆς, ὡς Ἄλπεις, καὶ δι' αὐτὸ ἐχρησιμοποιοῦν μεθόδους μάχης τύπου Ἄλπεων.

Αὐτά, ἐν συντόμῳ περιλήψει, εἶναι κατὸ τὴν γνώμην μου, τὰ κυριώτερα σφάλματα τῶν Ἱταλῶν Ἑγητόρων, κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου.

Β' ΣΩΜΑ ΣΤΡΑΤΟΥ
ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ – ΓΡΑΦΕΙΟΝ III

ΣΥΝΘΕΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΥ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ 9 ΜΑΡΤΙΟΥ 1941 (α) (β)

α)α	Βαθμὸς	Ὄνοματεπώνυμον	Ἑγηρεσία
1	Ἑποστράτηγος	Μπάκος Γεώργιος	Διοικητὴς Σώματος Στρατ.
2	Συν/χης Πεζικοῦ	Μαχᾶς Δημήτριος	Ἐπιτελάρχης Σώματος
3	Ἄντ/χης Πεζικοῦ	Γιαταγάνας Ἰωάννης	Δ/ντῆς I Γραφείου
4	Ἄντ/χης Μηχανικοῦ	Λέντζος Κωνσταντῖνος	Δ/ντῆς II Γραφείου
5	Ἄντ/χης Πεζικοῦ	Τζήμας Κωνσταντῖνος	Δ/ντῆς III Γραφείου
6	Ἄντ/χης Πεζικοῦ	Παπαχαραλάμπους Φιλ.	Δ/ντῆς IV Γραφείου
7	Συν/χης Πυρ/κοῦ	Φιλιππίδης Ἀγαμέμνων	Δ/ντῆς Πυρ/κοῦ Σώματος (προσωρινῶς)
8	Συν/χης Μηχ/κοῦ	Ἡλιόπουλος Ἰωάννης	Δ/ντῆς Μηχανικοῦ Σώμ.
9	Συν/χης Ἐλέγχου	Σβαρνιαῖς Παναγιώτης	Δ/ντῆ Ἐλέγχου Σ. Στρατ.
10	Ἄντ/χης Ἐπιμελ.	Γιαούρτας Εὐθύμιος	Δ/ντῆς Ἐπιμελητείας
11	Γεν. Ἀρχίατρος	Ἀργυρόπουλος Γεώργιος	Δ/ντῆς Ὑγείων. Ἑγηρεσίας
12	Ἄντ/χης Αὐτοκινήτων	Κονταρίνης Μάρκος	Δ/ντῆς Αὐτοκινήτων
13	Ἀντισμήναρχος	Λαζαρόπουλος Φωτ.	Δ/ντῆς Ἀεροπορίας

(α) Ἀναγράφονται μόνον οἱ Δ/νταὶ Γραφείων, Διοικήσεων ἢ Ἑγηρεσιῶν.

(β) Ἡμέραν Ἐνάρξεως Ἑαρινῆς Ἐπιθέσεως Μουσολίνι.

ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΠΑΡΟΝΤΟΣ ΠΟΝΗΜΑΤΟΣ ΜΟΥ

Εἰς τὸ πέρασ τοῦ παρόντος πονήματός μου ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω τὰ κάτωθι :

Ἀπευθύνομαι ἰδίως εἰς τοὺς Συναδέλφους στρατιωτικούς ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἀναγνώστας.

Θὰ εἶπη τις σήμερον τὰ μέσα τοῦ πολέμου ἐξειλίχθησαν κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε δὲν ἐνδιαφέρει πλέον ἢ περιγραφή τῶν μαχῶν μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, παρὰ μόνον ἀπὸ ἱστορικῆς πλευρᾶς καὶ οὐχὶ ἀπὸ διδακτικῆς τοιαύτης, ἢ ὅποια νὰ παρέχη διδάγματα περὶ τοῦ τρόπου διεξαγωγῆς τῶν μελλοντικῶν μαχῶν.

Εἰς τοῦτο ἀπαντῶ ὡς ἑξῆς :

Αἱ ἀρχαὶ τοῦ πολέμου καὶ τὰ ἀξιώματα διεξαγωγῆς αὐτοῦ εἶναι αἰώνια ὅπως τὰ καθώρισαν οἱ μεγάλοι Στρατηλάται τοῦ κόσμου. Αἱ Ἀρχαὶ αὐταὶ εἶναι αἱ ἴδιαι κατὰ τὴν μάχην τοῦ Μαραθῶνος, τῆς Σαλαμίνας, τοῦ Ἀννίβα, τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος, τοῦ Φὸς κλπ. Τὰ μέσα ὅμως ἦσαν διαφορετικά. Ἄλλοτε τόξα καὶ ἀκόντια, ἄλλοτε μελανὴ πυρίτις καὶ ἄλλοτε πυρεβόλα καὶ ἄρματα μάχης κ. ἄ.

Εἰς ἐκάστην μάχην ὀρθοῦνται τὰ προβλήματα πρὸς ἐπίλυσιν καὶ τὰ ὅποια δὲν εἶναι παρὰ ἢ ἐφαρμογὴ τῶν Ἀρχῶν καὶ ἀξιωμάτων αὐτῶν τοῦ πολέμου, μὲ τὰ μέσα ἐκάστης ἐποχῆς. Οὕτω καὶ εἰς τοὺς μελλοντικούς πολέμους, τὰ προβλήματα πρὸς ἐπίλυσιν, θὰ εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ μέσα τῆς στιγμῆς. Τὸ ὅλον δὲ πρόβλημα εἶναι ἐξάσκησις τῶν Ἡγητόρων, εἰς τὴν λύσιν τῶν οὕτω τεθειμένων προβλημάτων.

Ἡ ἐξάσκησις ὅμως αὕτη ἐπιτυγχάνεται κατὰ τὸ πλεῖστον διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας τῶν παρελθουσῶν μαχῶν, ἀρκεῖ ὁ μελετητῆς νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ παρακολουθῇ πῶς τότε ἐπελύθησαν τὰ προβλήματα ἐκάστοτε. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἢ εὐελιξία τοῦ νοὸς τοῦ Ἡγήτορος, ὥστε εἰς ἐκάστην μελλοντικὴν περίπτωσιν νὰ δύναται νὰ λύη τὸ πρόβλημα.

Ἀκόμη καὶ ἡ μελέτη τῶν μαχῶν τῶν Μηδικῶν πολέμων, τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, τοῦ Ἀννίβα, (Μάχη τῶν Καννῶν) Α καὶ Β Εὐρωπαϊκοὶ πόλεμοι, παρέχει παραδείγματα πνευματικῆς ἀσκήσεως καὶ εὐελιξίας τοῦ νοὸς.

Φρονοῦμεν ὅτι ἡ μελέτη τῶν μαχῶν τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—1941 τὰς ὁποίας ἐκθέτω, παρέχουν ἀπειρίαν προβλημάτων, ἐπιλυθέντων καὶ ἡ μελέτη τῶν ὁποίων ἐπιφέρει τὴν ἐξάσκησιν τοῦ μελετῶντος Ἡγήτορος.

Ἴδου διατὶ ἐλέγομεν εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος πονήματός μας προσφέρομεν μὲ τὰς μάχας καὶ τὴν κριτικὴν αὐτῶν καθὼς καὶ τὴν κριτικὴν τῶν ἔργων Ἡμεδαπῶν καὶ ξένων Συγγραφέων, ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς Συναδέλφους καὶ εἰς ὅλους τοὺς Ἕλληνας.

Κατὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν παρετηρήθη ὅτι ἐτέθησαν προβλήματα πρὸς ἐπίλυσιν καὶ πρὸ ἀπλῶν στρατιωτῶν, οἱ ὅποιοι κατὰ τὸ πλεῖστον τὰ ἔλυσαν ἐπιτυχῶς.

Δ. ΜΑΧΑΣ

Στρατηγὸς — πρῶην Ὑπουργὸς

ΣΥΝΤΕΤΜΗΜΕΝΑΙ ΛΕΞΕΙΣ

Σ. Δ.	=	Σταθμός Διοικήσεως
Β' Σ. Σ.	=	Β' Σώμα Στρατοῦ
Σ. Σ.	=	Σώμα Στρατοῦ
Σύν/γμα	=	Σύνταγμα
Ο. Α.	=	Όμοις ἀναγνωρίσεως
Συν/ρχης	=	Συνταγματάρχης
Ἀντ/ρχης	=	Ἀντισυνταγματάρχης
Πυρ/κοῦ	=	Πυροβολικοῦ
Ταγ/ρχης	=	Ταγματάρχης
Γ. Σ.	=	Γενικόν Στρατηγεῖον
Στ. Ἐφ.	=	Σταθμός Ἐφοδιασμοῦ
Σ. Π.	=	Σύνταγμα Πεζικοῦ
Μ. Μ.	=	Μεγάλη Μονάς
Τ.Σ.Η.	=	Τμήμα Στρατιᾶς Ἡπείρου
Κ. Α.	=	Κέντρον Ἀντιστάσεως
Δ/τῆς	=	Διοικητῆς
Δ/σις	=	Διοίκησις
Δ. Ε.	=	Διαταγή Ἐπιχειρήσεων
Γ. Δ. Ε.	=	Γενική Διαταγή Ἐπιχειρήσεων
Ω.	=	ᾠρα
Σ. Ε.	=	Σχέδιον Ἐνεργείας
Τ.Σ.Δ.Μ.	=	Τμήμα Στρατιᾶς Δυτικῆς Μακεδονίας
Α.Ε.Σ.Η.	=	Ἀνωτάτη Ἑλληνική Στρατιωτική Ἡγεσία
Π. Ε.	=	Πολεμική Ἐκθεσις

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Παρακαλώ όπως επεξεργασθώσιν εις τὸ κείμενον τοῦ Βιβλίου αἱ κάτωθι διορθώσεις :

1)	Σελ. 17	Τελευταία	παράγραφος	ἀρχὴ ἀντὶ ἐπισχύσεις	γράφε ἐνισχύσεις
2)	» 20	Σειρὰ 12	ἀντὶ Ἑλλάδας	γράφε Ἑλλάδος	
3)	» 21	» 15	» Ἑλλείψεις	» Ἑλλείψεις	
4)	» 22	» 15	» σοβαρὰ	» φοβερὰ	
5)	» 27	» 14	» ξαναζεστάνομε	» ξαναζεστάνομε	
6)	» 30	» 14	» εἰς τὴν ἦτο	» ἦτο εἰς τὴν	
7)	» 31	» 35	» 50ου Συν/τος	» 51ου Συν/τος	
8)	» 39	» 25	» ὅτι ὁ Μεταξᾶς	» ὁ Μεταξᾶς	
9)	» 43	» 12	» Πρὸ τοῦ Τ.Τ. 152	» Διὰ τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἀντιγραφῆς	
10)	» 44	»	» εἰς τὸν Πίνακα κάτω «23 ΜΠ»	Πρόσθεσε 131 Μηχ.	
11)	» 45	»	» Ἡμέραι 26-10-1-1	γράφε 26-10 ἕως 1-11	
12)	» 47	» 3	» μετὰ «ταχὺν ρυθμὸν»	πρόσθεσε σύμφωνα	
13)	» 48	» 20	» ὅπως	» ὁμως	
14)	» 50	» 14	» στατευθέντων	» στρατευθέντων	
15)	» 51	» 32	» περιοχὴν μορφῆς	» περιοχὴν Μόρφης - Γρε-βενῶν	
16)	» 54	» 37	» οἱ μετέπειτα ἐπιχ/σεις	» αἱ μετέπειτα ἐπιχειρήσεις	
17)	» 56	» 8	» μετὰ τὸ θὰ παρακολουθοῦσαν πρόσθεσε ἀν μὴ		
18)	» 56	» 9	» μετὰ Ἡπείρου πρόσθεσε αὐτοῦλάχιστον τὴν σύμπτυξίν της ἐξυπηρετοῦσαν τὸν ἐλιγμὸν τῶν Ἴταλῶν.		
19)	» 56	» 32	» μετὰ Διστράτου Συγκοι- νωνίας	γράφε διὰ τῶν διαβάσεων Σμό-λικα	
20)	» 57	» 26	» Ἰλάρχου	» Ἐπιλάρχου «Νικολοπούλου λαμβάνοντος πρωτοβου-λίαν».	
21)	» 58	» 33	» Μετὰ τὸ πρόσχημα	» ἦτο	
22)	» 63	» 16	» IV Συν/τος	» I Συν/τος	
23)	» 64	» 10	» Μετὰ Κόκκινον	πρόσθεσε Φιλοποίμη	
24)	» 64	» 16	» 2ου Συν/τος Πυρ/κοῦ	» 2ου Συν/τος Πεζικοῦ	
25)	» 64	» 38	» Τμημάτων	γράφε Ταγμάτων	
26)	» 67	» 19	» ἔδωκεν εἰς τοῦτον ὁδηγίας σύμφωνα,	» ἐνέκρινεν τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀποφασισθεῖσαν ἐπιθεσιν ἥτις ἦτο σύμφωνος	
27)	» 67	» 34	» IV Συν/τος	» I Συν/τος	
28)	» 73	» 20	» Κούτσουρον	» Γάβρον	
29)	» 73	» 19	» II Συν/τος	» 1ου συν/τος	
30)	» 74	» 7	» ΟΔΙΣΠ	» ΟΔ7ΣΠ	
31)	» 74	» 10	» 4ου	» 1ον	
32)	» 76	» 32	» Ἐπιτελεῖον	» Μεράρχου	
33)	» 77	» 2	» Ἐλάχιστον	» Τελευταῖον	

34)	Σελ. 77	Σειρά 6		Πρόσθεσε μετά την λέξιν Πίνδο : 'Εννοείται ή Ι Μεραρχία είχεν ήδη εκτελέσει την επίθεσιν προς Προφ. 'Ηλίαν Φούρκα - Ταμπούρι
35)	» 77	» 36	άντι	κατά την διάρκειαν τῆς γράφε ἀπὸ τὴν
36)	» 84	» 12	»	5ου Συν/τος » 52ου Συν/τος
37)	» 84	» 14	»	Μετὰ Μεραρχίας Πεζικοῦ πρόσθεσε : 'Ομοίως διέθεσε τὸ 1/2 Τάγμα Πατιστῆ πρὸς κάλυψιν τοῦ ἀριστεροῦ τῆς
38)	» 86	» 10	»	Μετὰ τὴν λέξιν κατέβαλον γράφε τὴν 3ην Νοεμβρίου
39)	» 92	» 23	»	III /52 » II /52
40)	» 97	» 20	»	μετὰ τὸ σκότος » 'Η διαταχθεῖσα ὑπὸ τῆς I Μερ. διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 95/5-11-40 διαταγῆς τῆς
41)	» 101	» 28	»	1/4 γράφε 1/16 καὶ ἀντὶ Βασιλοπούλου γράφε Σταμινά.
42)	» 101	» 33, 34, 35		διαγράφονται.
43)	» 104	» 1	άντι	Μετὰ Πεζικοῦ γράφε 'Αντ/ρχην Πυρ/κοῦ Σπυ- ρόπουλον Μιχ.
44)	» 104	» 7	»	1/6 » 1/16
45)	» 104	» 11	»	1/56 » 1/16
46)	» 106	» 12	»	1/15 » 1/16
47)	» 108	» 4	»	1/6 » 1/16
48)	» 113	» 3	»	(Εἰς τὰ ἡμίμαυρα) ἀντὶ εἰσηγεῖται γράφε δὲν εἰσηγεῖται.
49)	» 123	» 2	»	μετὰ θὰ ἐκτελοῦσε γράφε ή I Μεραρχία
50)	» 123	» 23		Νὰ διαγραφοῦν τὰ ὅποια εὐρίσκοντο
51)	» 136	» 3	»	B' Σ. Στρατοῦ » Γ' Σ. Στρατοῦ.
52)	» 248	» 36	»	'Αῶν » 'Αῶν
53)	» 258	» 21	»	ἐκείης » ἐκείνης
54)	» 258	» 5	»	ἐμετάβλητος » ἀμετάβλητος
55)	» 340	» 10	»	μετὰ τὸ κινεῖται διαγράφεται τὸ «εἰς»
56)	» 373	» 36	»	διαστήματα γράφε διαστήματα
57)	» 411	» 19	»	οἰσιδόξον » αἰσιδόξον